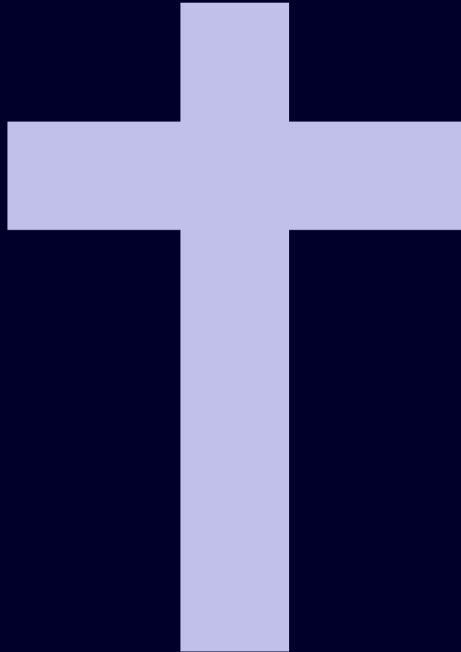

Godin Akar Aghuim;
Akar Dikirizir
Gavgavir Igiam

The New Testament in the Aruamu language of Madang Province,
Papua New Guinea, 2004 Edition

**Godin Akar Aghuim; Akar Dikirizir Gavgavir Igiam
The New Testament in the Aruamu language of Madang Province, Papua New Guinea, 2004
Edition**

Nupela Testamen long tokples Aruamu long Madang Provins long Niugini long 2004

copyright © 2004 Pioneer Bible Translators and the Bible Society of Papua New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Godin Akar Aghuim in the Aruamu Language

This translation was produced by Pioneer Bible Translators, and was published in 2004 by the Bible Society of Papua New Guinea.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer Bible Translators at www.pioneerbible.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2023 from source files dated 29 Jan 2022
8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea

Contents

MATYU	1
MAK	59
LUK	94
JON	149
APOSEL	194
ROM	248
1 KORIN	277
2 KORIN	303
GALESIA	321
EFESUS	332
FILIPAI	342
KOLOSI	349
1 TESALONIKA	356
2 TESALONIKA	362
1 TIMOTI	366
2 TIMOTI	375
TAITUS	381
FILEMON	385
HIBRU	387
JEMS	411
1 PITA	419
2 PITA	427
1 JON	432
2 JON	439
3 JON	440
JUT	441
MOGOMER AKAR AGHURIAGHIRIZIM443	

Matyu Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Matyu Osirizir Akar Aghuim, a 4 plan akinafaribar faragha zui. Egha akinafarir 4 plan kaba, da Iesusin akar aghuim miġia, egha dughiar Iesus nguazim in ikiava amir bizir otivizibagh eghari.

Matyun akinafarim, a Maria Iesus batezir dughiam in otivizir bizibagh egharava, egha ghua dughiar me Iesus misoghezi an aremezim in tu. Egha a ua mozim in dikavigha, uan adarazi ategha God in Nguibam in ghuavanabo.

Ezi bizir ekiar mam Matyu anakak-aghaha, a kamakin, Iesus bizir God fomira dikirizir akam in dagh amigha gifa. Me Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim in da osirizi, da iti. God akam akirigha ghaze, a Israelba ua me inisi gumazitam amadaghti a izam. Ezi akinafarir kam kamagh in en aka, Iesus a gumazir kamra. Egha Matyun akinafarir otevir aviravirir mabar, akaba kamagh in en miġia ghaze, bizir Iesus amiziba, da bar miġirigiar God in akam nigha izir gumaziba fomira mikemezir akabar miraram otogha gifa. Ni gansi Matyu 1:22-23, 2:4-6, 2:14-15, 2:23, 4:13-16, 8:16-17, 12:15-21, 13:34-35, 21:2-5, 21:16, 26:24, 26:31, 26:54, 27:6-10.

Ezi bizir ekiar igharazir mam, Matyun akinafarim a miġei, a God Bizibar Ativamin Dughiam miġei. God kamagh in ifonge, Iesus in ingangarim in a bar gumazamizibar atirivim in ikiasa, eghti gumazamiziba bar an ifongiam in gin mangam.

Ezi Matyun akinafarim in aven, Iesus mikemezir akar ruarir 5 pla, da iti. Faragha zuim, a sapta 5 ko 6 ko 7 in iti, ezi akar Iesus miġhsiar mam gisin ikia, mikemeziba an iti. Ezi akar kam a guizbangira God gumazamizibar arazibar en aka. Namba 2 in akar ruarim, a

sapta 10 in iti. Kar akar Iesus uan suren gumazibagh aningizim. Dughiar kam, me mangiva Iesus in akam gumazamizir igharazibav kimasa, ezi Iesus me mangi damuamin bizibav gei.

Ezi namba 3 in akar ruarim, a sapta 13 in iti, Iesus God Bizibagh Ativamin Dughiam in akar is in zuim in gumazamizibav gei. Ezi namba 4 in akar ruarim, a sapta 18 in iti, Iesus gumazamizir guizbangira an suren gumazibar itir arazibar gun miġei. Egha namba 5 in akar ruarim, a sapta 24 ko 25 in iti, Iesus dughiar abuananam in bizibar gun miġei.

Akinafarir kam uabi, gumazir akinafarim osirizim in gun mikemezir puvati. Akinafarir kam kamagh in ziar kam ini, Matyu Osirizir Akar Aghuim. Guizbangira, me gumazir dagiaba isir Matyu, a ginighnisi. (Mt. 9:9-13 in gan.)

Iesus nguazir kam in oto

(Sapta 1:1-4:16)

*Iesus in inaziba ko ovavibar ziaba
(Luk 3:23-38)*

¹ Kar Krai Iesus in inaziba ko ovavibar eghaghanim. Iesus a Devit in ovavim. Ezi Devit Abraham in ovavim. ² Abraham Aisakin afeziam. Ezi Aisak, Jekopin afeziam. Ezi Jekop Juda ko an aveghbuabar afeziam.* ³ Ezi Juda, Peres ko Seran afeziam. Aning in amebam Tamar. Ezi Peres Hesron in afeziam, Ezi Hezron, Ram in afeziam. ⁴ Ezi Ram Aminadap in afeziam, Ezi Aminadap Nason in afeziam; Ezi Nason Salmon in afeziam. ⁵ Ezi Salmon Boasin afeziam. An amebam Rahap. Ezi Boas Obet in afeziam, an amebam Rut. Ezi Obet Jesin afeziam, Ezi Jesi Atrivim Devit in afeziam.

⁶ Ezi Devit Solomon in afeziam, an amebam Urian amuim.† ⁷ Ezi Solomon Rehoboam in afeziam. Ezi Rehoboam Abiyan afeziam, Ezi Abiya Asan afeziam. ⁸ Ezi Asa Jehosafat in afeziam. Ezi Jehosafat Jehoram in afeziam. Ezi Jehoram Usian afeziam. ⁹ Ezi Usia Jotam in afeziam. Ezi

1:1: Stt 22:18, 1 Sto 17:11 * **1:2:** (1:2) Juda uan aveghbuaba ko, me Israel in ikizir 12 plan inaziba. **1:3:** Stt 38:29-30, Rut 4:18-22 **1:6:** 2 Sml 12:24 † **1:6:** (1:6) Amizir ziar kagh otiviziba, Israelian amiziba puvati. Me Israel in gumazibar iti. Tamar ko Rahap aning Kenan in amizimning. Rut, a Moabin amizim. Betseba Solomon in amebam uabira Israel in amizim. A faragha Urian ike, Uria Hitit in gumazim. **1:7:** 1 Sto 3:10-16

Jotam Ahasin afeziam. Ezi Ahas Hese kian afeziam. ¹⁰ Ezi Hese kia Manasen afeziam. Ezi Manase Emonin afeziam. Ezi Emon Josaian afeziam. ¹¹ Ezi Josia Jehoiakin ko an aveghbuar mabar afeziam. Dughiar kamın Israelba ghua Babilonin kalabusin ghue.

¹² Ezi me Babilonin kalabusin ghuezi, gin Jehoiakin Sealtielin afeziam. Ezi Sealtiel Serubabelin afeziam. ¹³ Ezi Serubabel Abiutin afeziam. Ezi Abiut Eliakimin afeziam. Ezi Eliakim Asorin afeziam. ¹⁴ Ezi Asor Sadokin afeziam. Ezi Sadok Akimin afeziam. Ezi Akim Eliutin afeziam. ¹⁵ Ezi Eliut Eleasarin afeziam. Ezi Eleasar Matanin afeziam. Ezi Matan Jekopin afeziam. ¹⁶ Ezi Jekop Josepin afeziam, a Marian pam.

Ezi Maria Iesus bate, ezi me ziar kam Kraisa a gati. A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ¹⁷ Kamaghin Abrahamin dughiamin ikegha ghua Atrivim Devitin dughiamin tu, 14 plan ovaviba otifi. Ezi Devitin dughiamin ikegha ghua dughiar Israelba Babilonin nguibamin Kalabusin ikezim, 14 plan ovaviba otifi. Ezi dughiar me kalabusin ikezimın ikegha ghua God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisin dughiamin tuzim, uaghan 14 plan ovaviba otifi.

Maria Kraisa Iesus bate, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim
(Luk 2:1-7)

¹⁸ Kraisa Iesus otozir eghaghanimra kara, a God Uam e Iniasa Misevezir Gumazim. An amebam Maria, me Josepin ikiasa a ginaba. Egha aning tighar uaning inigh iki-asava amima, Maria navim asangi. Godin Duamra borim a gati. ¹⁹ Ezima Josep Godin damazim derazir gumazim an averara Maria ataghraghasa nighnisi. An azenimin Maria aghumsizim a daningan aghua. ²⁰ Egha a kamaghin nighnigha itima Ekiamin enselin mam irebamin kamaghin a migei, "Josep, ni Devitin ovavim, ni atiatingan marki. Ni Maria inigh an iki. A navim asangizir borim, a Godin Duam

da ize. ²¹ An otarim bateghima, eghti a uan gumazamizibar arazir kuraba gin amadagh men akurvaghm. Kamaghin niziam Iesus a datigh."‡

²² Arazir kabanagh kamaghin otiva, egha Godin akam inigha izir gumazir mamın migirigiamın miraram otifi. ²³ A kamagh mikeme, "Amizir gumazitam ko akuizir puvatizim navim asegh, otaritam bategham. Eghti me ziar kam Emanuel a darigham, ziar kamın mingarim kara, 'God e ko iti.'" ²⁴ Ezi Josep daguraguimin dikavigha, Ekiamin ensel irebamin aven a mikemezi moghin, ghua Maria inigha an iti. ²⁵ A poroghamiba uari isava akuir arazitam Maria gamizir puvatigha, ghua an otarim bate. Ezi a ziam Iesus a isa a gati.

2

Saghon itir fofozir gumaziba Iesus bagha ize

¹ Maria Distrigh Judian aven itir nguibam Betlehemın Iesus bate. Dughiar kamın Herot, Atrivimın iti. Amebam Iesus batezima fofozir gumazir maba aruem anadi naghin ikegha Jerusalemın ize.*

² Egha me kamaghin azai, "Borir Judabar Atrivimın ikiamim, amebam a batezi a managh iti? E an gun migeir mikovezim aruem anadi naghin an ganigha an ziam fasa izi." ³ Ezi Herot akar kam baregha an dighorim a bira. Ezi Jerusalemın itir darazi uaghan kamaghin ami. ⁴ Egha Herot ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumazibar diagha me akuvagha kamaghin men azai, "God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, an amebam managh a batam?" ⁵ Ezi me ghaze, "Judian Distrighın aven itir nguibam Betlehemın, an amebam a batam. E bizir kam kamaghin a gifo, Godin akam inigha izir gumazimın osizirim kamaghin iti,

⁶ Ni Betlehem, ni Judan nguazimın aven iti.

1:11: 2 Kin 24:14-15, 1 Sto 3:15, 2 Sto 36:10, Jer 27:20 **1:12:** Esr 3:2 **1:18:** Lu 1:27, 1:35 **1:19:** Lo 24:1 **1:21:** Lu 1:31, 2:21, Ap 4:12, 13:23, 13:38 ‡ **1:21:** (1:21) Ziam Iesus Hibrun akamin bar roghira migirigiar kam, "Ekiam, a gumazamiziba ua me iniamin gumazim." Ziam Iesus Grighin akam. Me Hibrun akam Iesus, Josua a garisi. **1:23:** Ais 7:14 **1:25:** Lu 2:7, 2:21 * **2:1:** (2:1) Atrivim Herot Judia ko Judian boroghin itir distrigh bar gari. Herot Atrivimın ikia, uaghan Romın Atrivir Ekiam Sisarin apemin iti. **2:2:** Num 24:17 **2:6:** Mai 5:2, Jo 7:42

Ni Judabar nguibar ekiabar tongin uaghan ziam iti,
 nin aven atrivir ekiatam azenim giram,
 egh a nan gumazamiziba Israel-bagh ativagham.’ ”

⁷ Ezi Herot averara aruem anadi naghin izezir gumazibar diagma mikovezim otozir dughiam bagha men azai. A me faraghavira mikovezim in apizir dughiam gifogha, ⁸ egha me isa Betlehem in me amadagha kamaghin me migei, “Ia mangi borim bativsi deraghvira rui. Ia a batoghiva ua na bagh migirigiam amadagh. Eghti ki uaghan mangi, an ziam fam.”

⁹ Me Herot baregha zuima mikovezir me faragha aruem anadi naghin ganizim, men faragha ghua borim itir danganim batogha a gisirara iti.† ¹⁰ Me mikovezim in ganigha bar akonge. ¹¹ Egha me dipenimin aven ghua borim bato, a uan amebam Maria ko. Me tevibar pirigha avigha ghuaghira borim in ziam fe. Egha me uan mitariba kuigha bizir aghuir a bagha inigha izezibar an ekarim gami. Me gol ko mughuriar aghuim itir borem ko avir migharir muguriar aghuim gamim da isava a ganingi.

¹² Ezi God irebam in me batogha Herot bagh ua mangan me anogoroke. Ezi me tuavir igharazim in uamategha uan nguibam in ghue.

Josep ko Maria borim inigha Isipin zui

¹³ Fofozir gumaziba ghezima Ekiam in enselin mam irebam in Josep batogha a migia ghaze, “Ni dikavigh borim iniva an amebam sara inighiva ia ari Isipin mangi. Herot borim bagh ruiva amisueghti an aremeghasa. Kamaghin amizi ia mangi maghira iki mangiti, dughiar ki ua ni mikimamim.” ¹⁴ Ezima Josep dikavigha borim isa an amebam inigha me dimagarir kamra Isipin ghue. ¹⁵ Egha Josep Isipin ikia ghua, dughiar Herot ovengezim. Arazir

kabanagh otiva Ekiam in akam inigha izir gumazir mam in akatorim in mikomezir migirigiabar min otifi. A kamaghin mikeme, “Nan Otarim Isipin itima ki an diazima a ize.”

Atrivim Herot mikomezima, me borir aviribav soghezima da ariaghire

¹⁶ Ezi Herot garima, fofozir gumazir aruem anadi naghin izeziba a gifara. Ezi Herot bar puv atara uan midorozir gumaziba amadagha, migirigiar gavgavim me ganiga, me amadima me ghua, Betlehem koma an boroghin itir nguibaba bar dar ghua borir otarir azenir pumuning ko an apengan itiba, me misozima me ariaghire. Kar ana aruem anadi naghin izezir fofozir gumazibar migirigiam in gin ghua kamaghin ami. ¹⁷ Arazir kabanagh otiva God in akam inigha izir gumazim Jeremaia mikemezi moghin, otifi. A ghaze, ¹⁸ “Me Raman nguibam in tiarir mam barasi, azir akam ko tuatem. Reselin boriba ua itir puvati. Kamaghira a uan ovengezir boriba bagha azi. An navir amirizim inian aghua.”

Josep amuim ko Iesus inigha uamategha uan nguibam in ize

¹⁹ Herot ovengezima, Josep Isipin itima, Ekiam in ensel irebam in Josep bato. ²⁰ Egha kamaghin a migei, “Borim misoghasa amir darazi me ovenge. Kamaghin amizi, ni dikavigh borim koma an amebam inigh ua Israelin mangi.” ²¹ Ezi a dikavigha borim isa an amebam inigha me ua Israelin ghue.

²² Egha an orazima, Arkelaus uan afeziam Herot in danganim inigha Judian Atrivim in iti. Ezi Josep Judian Distrigh in mangan atiatingi. Egha God da irebam in migirigiam inigha egha Galilin Distrigh in ghu.‡ ²³ A ghua Galilin Distrigh in nguibar mam, Nasaret in apera. Bizir kaba otiva God in akam inigha izir gumazim mikemezi moghin otifi, a ghaze, “Me Nasaretian gumazim, a darigham.”

† **2:9:** (2:9) Betlehem a Jerusalem in saghon itir puvati. Aning tizim 8 kilomitan iti. **2:11:** Sng 72:10, Ais 60:6, Mt 12:46 **2:15:** Hos 11:1 **2:18:** Stt 35:19, Jer 31:15 **2:20:** Kis 4:19 ‡ **2:22:** (2:22) Herot ovengezima Rom in gavman a garir kantri abigha an otaribagh aningi. Ezi Arkelaus atrivim in ikia Distrigh Galili ko Distrigh Judian gari. A 10 plan azenibar atrivim in ike. **2:23:** Ais 11:1, 53:2, Mk 1:24, Lu 2:39, Jo 1:45

3

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, akam akuri

(Mak 1:2-8 ko Luk 3:1-18 ko Jon 1:19-28)

¹ Dughiar kamnaghin Gumaziba Ruer Gumazim Jon izava, Judian gumaziba itir puvatizir danganimin ikia akam akuri.

² Egha ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam, a roghira ize. Kamaghin amizi, ia navibagh iragh.”* ³ Godin akam inigha izir gumazim Aisaia fomira Jonin gun migia ghaze, “Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimin dia ghaze, ‘Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.’ ”

⁴ Jon kemelin ariziba ingarizir korotiaba aghuigha asizir inim uan ivariam ike. An odeziba ko ruarimin haniba api.† ⁵ Ezi gumazamiziba, me Jerusalemn nguibar ekiam ko Judian Distrigh ko Jordanin danganimin ikegha, bar a bagha zui. ⁶ Me iza uan arazir kurabar gun migeima, Jon Jordan dipamin me rue.

⁷ Egha a gari, Farisiba ko Sadyusibar men avirim a gumaziba ruer danganimin izi. Ezi a kamaghin me migei, “Ia kuruzir divir anababa, tina ia mikemezi, ia Godin aningagharir gin izamimin ari mangasa? ⁸ Ia navim girazir arazibar amu. ⁹ Egh ia pura uarigh nighnigh suam ‘E Abrahamin ovaviba.’ Ki ia migei, God dagiar kabara amighti da Abrahamin ovavibar min otivighamin gavgavim iti. ¹⁰ Sobiam datirighin temer povibar iti, eghti temer dagher ovizir aghuiba itir puvatiziba, God bar da okeghiva da isiva avim mikinam.

¹¹ “Ezi ki ia navibagh irazir arazim akakaghasa ki dipamin ia rue. Ezi nan gin izir gumazim, an gavgavim nan gavgavim gafira. Ezi ki an dagarir asuabar ateramin gavgaviba puvati. Gumazir kam Godin Duam ko avimin ia ruam. ¹² A witba misevir savol an agharimin iti, eghti a uan

witba misiva dar daghebar arighiva, witba misevir dipenimin witin miseviba aviva, egh dar miseviba avir munger puvatizimin da akuntima, da isiam.”

Jon Iesus rue

(Mak 1:9-11 ko Luk 3:21-22)

¹³ Ezi dughiar kam Iesus Galilin Distrigh ategha Jon a ruasa, Jordanin dipamin zui.

¹⁴ Ezi Jon an anogorogha ghaze, “Ni manmagh sua, uabi ruasa na bagha izi? Ni na ruti, kamaghin deragham!” ¹⁵ Ezi Iesus an migirigiam ikaragha a migia ghaze, “Marki. Ni datirighin ki ni migei moghin ni damu. Ga arazir kamin, God ifongezir araziba dar gin tighti, da otivam.” Ezi Jon an migirigiamin min ghu.

¹⁶ Ezi Iesus ruegha givagha zuamira dipam ategha azenimin ize. Ezi overiam kuiaghrizi a garima, Godin Duam bunbamin min mighegha izaghira a gisin apera. ¹⁷ Ezi tiarir mam Godin Nguibamin ikia dia ghaze, “Kar nan Otarim, ki bar a gifonge. Ki a bagha bar akonge.”

4

Satan Iesus gifarasa a gakaghori

(Mak 1:12-13 ko Luk 4:1-13)

¹ Dughiar kamin Godin Duam Iesus inigha ghua Satan a gifarasa danganir gumaziba itir puvatizimin ghu. ² Ezi Iesus 40 plan arueba ko dimagaribar daghetam inizir puvati. Ezi mitiriam an azi. ³ Ezi gumazir ifavaribagh amim Satan iza a batogha kamaghin a migei, “Ni guizbangira Godin Otarim, ni dagiar kaba akar gavgavim dav kemeghti da Bretin rubuzibar min otogh.”

⁴ Ezi Iesus Satan ikaragha ghaze, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Gumazamiziba daghebara damiva dar gavgavimin ikian kogham. Puvati. Me God migeir

3:1: Mk 1:4, 1:15, Lu 3:2-3, Jo 1:28 **3:2:** Mt 4:17, Mk 1:15 * **3:2:** (3:2) Ziar kamning, “Kingdom Bilong God” o “Kingdom Bilong Heven,” aning God Bizibagh Ativamin Dughiam migei. Ezi kagh Matyu osirizi Akar Aghuimin aven e ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam.” **3:3:** Ais 40:3, Mk 1:3, Lu 1:76, Jo 1:23 **3:4:** 1 Sml 14:25-26, Sek 13:4, Mk 1:6 † **3:4:** (3:4) Jon apir dagheba ko an azuir korotiaba an akakagha ghaze, a Godin akam inigha izezir gumazim Elaijan min iti. Akar 2 King 1:8in itimin gan. **3:7:** Mt 12:34, 23:33, Lu 3:7, Ro 5:9, 1 Te 1:10 **3:9:** Jo 8:33, Ap 13:26, Ro 2:28-29, 4:1, 4:11-12, 4:16 **3:10:** Mt 7:19, Lu 13:6-9, Jo 15:6 **3:11:** Ais 4:4, Mal 3:2, Jo 1:26-27, 1:33, Ap 1:5, 2:3-4, 1 Ko 12:13 **3:12:** Mal 3:3, 4:1, Mt 13:30 **3:16:** Ais 11:2, Mk 1:10, Lu 3:22, Jo 1:32-33 **3:17:** Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 12:18, 17:5, Mk 1:11, Lu 9:35, Jo 12:28, 2 Pi 1:17 **4:1:** Mk 1:12-13, Lu 4:1-13, Hi 2:18, 4:15 **4:2:** Kis 34:28, 1 Kin 19:8 **4:3:** Jo 6:30-31 **4:4:** Lo 8:3

migirigiaba bar dar gin mangiva me ikirimirir aghuim iniam.’ ”

⁵ Ezi Satan Iesus inigha Jerusalem ghua a isa Godin Dipenimin pin mar anefa. ⁶ Egha Satan a migei, “Ni oragh, Godin Akinafarim kamagh migei, ‘A ni bagh uan enselba akar gavgavim me mikimtima me deraghvira nin ganam. Egh me uan dafaribar ni fueghti, ni uan dagarim dagiatamin aneseghan kogham.’ Kamaghin ni guizbangira Godin Otaram, ni kagh uabi ekunigh.”

⁷ Ezi Iesus an akam ikaragha ghaze, “Godin Akinafarim ua kamaghin migia ghaze, ‘Ni uan Ekiam God a gifariva, a gakaghonti, a nin nighnizimin gin mangan marki.’ ”

⁸ Ezi Satan ua Iesus inigha ghua mighsiar bar pin itir mamn ghua nguazir kamn kantriba bar, ko dar bizir aghuiba an akakagha ghaze, ⁹ “Ni tevemning apirigh nan ziam feghtima, bizir kaba ki bar da ni daningam.”

¹⁰ Ezi Iesus a migia ghaze, “Satan ni na gitagh! Godin Akinafarim kamagh migei, ‘Ni uan Ekiam God, ni an apengara iki an ziamra fam.’ ”

¹¹ Ezi Satan Iesus ataghizi enselba iza an akura.

*Iesus Galilin Distrighin ingari
(Mak 1:14-15 ko Luk 4:14-15)*

¹² Ezi Iesus orazi, me Jon Gumaziba Ruer Gumazim a isa kalabus gati, ezi a uamategha Galilin Distrighin ghu. ¹³ Egha a Nasaretin nguibam ategha ghua Kaperneamin nguibamin iti. Nguibar kam dipar ekiam Galilin dadarimin Sebulun ko Naptalin nguazir asizimin iti.* ¹⁴ Arazir kabanagh otiva fomira Godin akam inigha izir gumazim Aisaia mikemezi moghin otifi. A ghaze, ¹⁵ “Ia gumazamizir Sebulunin nguazim ko Naptalin nguazimin itiba, nguazir kam a tuavir ongarimin zuim boroghira itir danganim ko Jordanin dipar dadarir vongin itir danganim, a

Galilin Distrighin nguazim. Danganir kam Kantrin Igharazibar Gumazir aviriba uaghan an aven iti. ¹⁶ Kar, gumazamizir arazir kurabar mitatemn aven itiba, me angazangarir ekiamn gani. Egha gumazamizir ovengamin mitatemn aven ikeziba, angazangarim me gisira.”

**Iesus akar aghuim akuri
(Sapta 4:17-9:34)**

Iesus suren gumazir 4 plan diazi, me an gin zui

(Mak 1:16-20 ko Luk 5:1-11)

¹⁷ Dughiar kamn Iesus ingarim foregha akam akura gumaziba me migia ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam a roghira ize. Kamaghin amizi, ia navibagh iragh!”

¹⁸ Ezi Iesus Galilin dipar dadarimin ghua gari aveghbuar mamning iti. Saimon, me “Pita” a garisi. A uan dozim Endru ko, aning iver ekiaba dipamin da kuri. Aning osiriba isa da amadir gumazimning. ¹⁹ Ezi Iesus aning migia ghaze, “Gua nan gin izitima ki guan akakaghtima, gua osiriba isi moghin gumaziba iniam.” ²⁰ Ezi aning an akam baraghavira, uan iveba ategha an gin zui.

²¹ Ezi Iesus mong sivagha ghua aveghbuar mamningin api. Jems, a Sebedin otaram, a uan dozim Jon ko iti. Aning uan afeziam Sebedi ko me botin mamn iti. Men iveba dighoraghrezi, me dar toribar kiri. Ezima Iesus aning diazima, ²² aning maghira uan afeziam ko bot ategha Iesusin gin zui.

*Iesus akam akura arimariabar kiri
(Luk 6:17-19)*

²³ Ezi Iesus Galilin Distrigh bar a garua me God ko migeir dipenibar aven men sure gami. Egha a God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim akura, men arimariaba akirava men mikarziabar itir bizir osimtiziba a uaghan da gefi. ²⁴ Ezi an biarim Sirian Provins bar an ghu. Ezima gumazamizir arimariaba itiba,

4:6: Sng 91:11-12, Jo 7:3-4 **4:7:** Lo 6:16 **4:9:** Jo 6:14-15 **4:10:** Lo 6:13, 10:20, Jos 24:14 **4:11:** Hi 1:6, 1:14
4:12: Mt 14:3, Mk 1:14, 6:17, Lu 3:19-20, Jo 4:43 **4:13:** Jo 2:12 * **4:13:** (4:13) Israelin inazir pumuning Sebulun
Ko Naptali fomira Galilin dipar dadarimin ike. Egha Iesusin dughiamin aning Galilin Distrighin aven iti. **4:16:** Ais 42:7, Lu 2:32 **4:17:** Mt 3:2, 10:7, Mk 1:14-15 **4:19:** Mt 13:47, Lu 5:1-11 **4:20:** Mt 19:27, Mk 10:28, Lu 18:28
4:23: Mt 9:35, Mk 1:39, Lu 4:15, 4:44, Ap 10:38 **4:24:** Mk 6:55

me bar me isa a bagha izi. Gumazir aria mizazir kuraba baraziba, ko duar kuraba apazaziba, ko gumazir arimariar inirizibagh amiba, ko gumazir agharapaniba ariaghreziba, me bar me inigha a bagha izi. Ezi Iesus men arimariaba bar da gifa.† ²⁵ Ezi gumazamizir bizir dafam, me a koma arui. Galilin itir darasi ko Distrigh Dekapolisin itir darazi ko Jerusalem ko Judian Distrigh, ko Jordanin vongin itir danganimin itiba me an gin arui.

5

Iesus mighsiamin akam akuri

¹ Iesus gari avirir ekiam an gin izima a mighsiar mam in anabogha, egha apera. Ezi an suren gumaziba a bagha izi.*

Iesus gumazamizibar sure gami (Luk 6:20-23)

² Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibar sure gamua ghaze,† ³ “Ia Godin damazimin ia fo ia an bizibagh asa, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁴ Ia datirighin azia itir gumaziba, ia bar akuegham. Kamaghin ian naviba deragh. ⁵ Ia gumazir uan gavgaviba ko ziaba fer puvatiziba, God nguazim bar ia daningam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁶ Ia gumazir arazir aghuiba baghavira ikia egha mati gumazim mitiriam an azi, egha mati gumazim kuarim an piri, God ian mitiriam a givagham. Kamaghin ian naviba deragh. ⁷ Ia gumazir apangkuvim igharazibar itiba, God ian apangkuvam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁸ Ia gumazamizir navir averiar zueziba, ia Godin ganam.

Kamaghin ian naviba deragh. ⁹ Ia gumazamizir adariba ko midoroziba ageviba, me ‘Godin Boriba’ ia darigham. Kamaghin ian naviba deragh. ¹⁰ Ia gumazamizir arazir aghuibagh amiba, ezi me arazir kam bagha osimtiziba ko mizaziba ia ganidi, God Bizibagh Ativamin Dughiam, a iananam. Kamaghin ian naviba deragh. ¹¹ Me ian gari ia na ko iti, ezi bizir kam bangin me paza arazir osimtiziba ko mizaziba ia ganidi, egha migirigiar ifavarir aviriba ia gasi, kamaghin ian naviba deragh. ¹² Ivezir bar ekiam ia mizua Godin Nguibamin iti. Godin akam inigha izir gumazir ian faragha ghueziba, me uaghan kamaghira osimtiziba ko mizaziba me ganingi. Kamaghin ia naviba deragh bar akongegh.”

Ia amangsizim ko angazangarimin min iti (Mak 9:50 ko Luk 14:34-35)

¹³ Ezi Iesus ua me migia ghaze, “Ia gumazamiziba bar me bagha, amangsizimin min iti. Ia uan isingtizim ateghtima e manmaghin a damuti a ua singigham? Amangsizir kamaghin otiviba ingangariba puvati. Me a isi nguazimin anekunigh a dikabinam. ¹⁴ Ia mati nguazir kamin angazangarim. Ia kamagh nighnigh! Nguibar ekiam mam mighsiamin iki modoghan kogham. ¹⁵ Egha gumazitam lam tam a gaborogha a isa minetamin aven anetizir puvati. An a isi dakozim dafaghtima, an angazangarim gumazir dipenimin itiba bar me gisiragham. ¹⁶ Nin angazangarim kamaghira isightima, gumaziba bar an ganam. Egh me ian arazir

† **4:24:** (4:24) Judan Nguibam Rom in gavman in apengan itir dughiam in, kantri Israel a Rom in Provins in ekiam Sirian aven iti. **4:25:** Mk 3:7-8 * **5:1:** (5:1) Judabar arazim, men tisaba apiava akam akuri. (Matyu 13:2 ko 24:3 koma Luk 4:20 in gan.) † **5:2:** (5:2) Matyu 4:23-25 koma 9:35 ghaze, Iesus ingangarir pumuning gami. A faragha gumazamizibar sure gamigha gin men arimariaba batosi. Kamaghin e Matyu sapta 5 in ikegha ghua sapta 7 in tu Iesus, God Bizibagh Ativamin akabar men sure gami. Egha gin Matyu sapta 8 ko 9 e gari, Iesus men arimariaba batosi. Matyun Osirizir Akar Aghuim in aven Iesus migirigiar bar ruarir 5 pla akuni, sapta 5-7 in itir migirigiar ruarim a 5 plan kabar faragha otifi, ezi 4 pla ikiavira iti. Akar sapta 5-7 in itiba a mighsiar mam in ikia da akuni. **5:3:** Sng 51:17, Ais 57:15, Lu 6:20 **5:4:** Ais 61:2, Lu 6:121, MAA 7:17 **5:5:** Sng 37:11, Ais 29:19 **5:6:** Ais 55:1-2, 65:13 **5:7:** Mt 6:14, Mk 11:25, Hi 6:10, Je 2:13 **5:8:** Sng 15:2, 24:3-4, 51:10, 73:1, 1 Ko 13:12, Hi 12:14, 1 Jo 3:2-3 **5:9:** Mt 5:45, Lu 6:35, Ro 14:19 **5:10:** 2 Ko 4:17, 2 Ti 2:12, Hi 12:4, 1 Pi 3:14 **5:11:** Lu 6:22, Je 1:2, 1 Pi 4:14 **5:12:** 2 Sto 36:16, Lu 6:23, Ap 5:41, 7:52, 1 Te 2:15, Hi 11:32-38, Je 5:10, 1 Pi 4:13 **5:13:** Mt 9:50, Lu 14:34-35 **5:14:** Snd 4:18, Jo 8:12, 9:5, Fl 2:15 **5:15:** Mk 4:21, Lu 8:16, 11:33 **5:16:** Jo 15:8, 1 Ko 14:25, Ef 5:8-9, 1 Pi 2:12

aghuir kabar ganiva ian Afeziar uan Nuibamin itim, me an ziam fam.”

Moses Osirizir Arazibar akaba

¹⁷ Egha Iesus ua migia ghaze, “Ia kamaghin nighnighan marki, egh suam, ki Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar akaba batoghasa ize. Puvati. Ki izi dar amuti dar dagheba guizin otivam. ¹⁸ Ki bar guizbangira ia migei, Moses Osirizir Arazibar akar muziaritam givaghan kogham, mangi nguazim ko overiam givaghamin dughiam otogham. Dar osizirir otevir muziariba ko ababanir me osiriziba, da kamaghira iki mangi bizir otivamiba bar otivigham. ¹⁹ Kamaghin amizi, gumazir manam Moses Osirizir Arazitamın kuragh egh suam, a pura bizim, egh kamaghira igharaz darazi men sure damuva, gumazir kamaghin amim, God Bizibagh Ativamin Dughiamin an ziam bar gin ikiam. Eghtima gumazir manam Moses Osirizir Arazibar gin mangiva egh kamaghira ua igharaz darazir men sure damuti me an min arazir kabar gin mangiti, gumazir kamaghin amizim, God Bizibagh Ativamin Dughiam, a ziar bar ekiam iniam. ²⁰ Kamaghin ki ia migei, ia Godin ifongiamın gin tighan koghiva ian arazir aghuiba Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisibar arazir aghuiba dagh afiraghan kogham, eghti ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangan kogham.”

*Iesus akabar kirir arazim migei
(Luk 12:57-59)*

²¹ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia migirigiar ian ovaviba iniziba, ia da baregha gifa egha dagh fo, ia tav misueghtima an aremeghan marki. Ian tav gumazitam misueghtima an aremegham, a kotiamın otivam. ²² Ezi ki kamaghin ia migei, gumazir manam uan aveghbuamin atari, a kotiamın mangam. Egh gumazitam migirigiar kurabar uan aveghbuam mikim suam, a Kotiar Ekiamın otivam. Egh gumazitam gumazir mamın atar suam, a

gumazir onganım, a helin avir ekiamın mangam.

²³ “Egh ni ofa damusi ofa gamir danganimın mangi, egh ni nighnigham, ni uan aveghbuam ko migirigiar osimtızim iti, ²⁴ egh ni uan ofaba ofa gamir danganimın dar atigh. Eghiva uamategh mangi aveghbuam ko migirigiabar kirigh. Gua dar kirigh, egh ni datirighin mangi uan ofa isi God daning.

²⁵ “Egh nin apanım ni inigh kotiamın mangiti, ni a ko osimtızir kam akırsi tuavımın a mikim mangi. Puvatightima, a ni inigh jasın damazımın mangam. Eghti jas ni inigh polisın agharım datightima, polis ni inigh kalabuziam datigham. ²⁶ Ezi ki guizbangira ni migei, ni azenım giran kogham, iki mangi ni ıvezim bar anekirighamin dughiamın gin, azenım giram.”

*Iesus poroghamiba uari bakeir arazibav
gei*

²⁷ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia oraki, me fomira ghaze, ia poroghamiba uari bakeir arazim, damuan marki. ²⁸ Ezi ki kamaghin ia migei, ni gumazitam ni amizir mamın gara paza a ginighnisi, ni poroghamiba uari bakeir arazim uan navir averiamın aven, a ko a gamigha gifa.

²⁹ “Eghti nin damazir guvimın itim ni gami, ni arazir kuram damighti, anesigh a makunigh. Kamaghin dera, nin mikarzitam dutughti, ni arazir kuratam damighan kogham. Puvatightima, me nin mikarzim bar a isiva helin anekunigham. ³⁰ Eghti nin dafarir guvim ni damuti ni arazir kuratam damighti, ni anetugh a makunigh. Kamaghin dera, nin mikarzitam dutugh deragham, egh ni arazir kuratam damuan kogham. Puvatightima, me nin mikarzim bar a isi helin anekunigham.”

*Iesus ghaze, gumaziba uan amuiba
ataghraghan kogham*

(Matyu 19:9 ko Mak 10:11-12 ko Luk 16:18)

5:17: Mt 3:15, 9:13, 10:34-35, Ro 3:31, 10:4, Ga 3:24 5:18: Lu 16:17, 21:33 5:19: Je 2:10 5:20: Ro 9:31, 10:3
5:21: Kis 20:13, 21:12, Wkp 24:17, Lo 5:17 5:22: Je 1:19, 1 Jo 3:15 5:23: Mt 8:4, 23:19, Mk 11:25 5:24: Mt
18:15-20, 1 Ti 2:8, 1 Pi 3:8 5:25: Mt 6:14-15, 18:34-35 5:27: Kis 20:14, Lo 5:18 5:28: 2 Sml 11:2, Snd 6:25, 2 Pi
2:14 5:29: Mt 18:9, Mk 9:47, 1 Ko 9:27, Kl 3:5 5:30: Mt 18:8, Mk 9:43

³¹ Egha Iesus ua miġia ghaze, “Me fomira kamaghin miġei, ‘Gumazir manam uan amuim ataghraghsi, an a bagh akinafarim osirigh egh anetegham.’ ³² Ezi ki kamaghin ia miġei, Gumazir manam uan amuimin garima, a gumazir igharazitam ko akuiz puvatizi a pura anetaki, gumazir kam uan amuim gamima a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Eghti amizir kam gumazir igharazitamin ikiam, a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Eghti gumazitam amizir pam ataghizimin ikiva, egh gumazir kam uaghan poroghamiba uari bakeir arazim gami.”

Iesus ghaze, ia bizibav kim egh guizbangira darigh Godin Nguibamin akakaghan marki

³³ Egha Iesus ua kamaghin miġei, “Miġirigiar mam ian ovaviba a inizi ia a baraki, a kara. ‘Ia ifariva Godin Nguibamin akakagh mikiman marki. Egh ia Ekiamin damazimin miġeir akamin mirara mangi, arazir kam deragh a damu.’ ³⁴ Ezi ki ia miġei, uan miġirigiaba gavgavim dar aningsi, bizir katamin akakagh mikiman marki. Bar markiam. Ia Godin Nguibam akakagh egh mikim suam, ‘Bar guizbangira,’ ia kamaghin damuan marki. Bar markiam. Kar Godin Atrivir Dabirabim. ³⁵ Ia uan miġirigiaba gavgavim dar aningsi, nguazir kam diponan marki. God nguazimin uan suemning arisi. Egh ia uan miġirigiaba gavgavim dar aningsi, Jerusalem diponan marki. Jerusalem Atrivir Ekiamin nguibar ekiam. ³⁶ Egh ia uan miġirigiaba gavgavim dar aningsi uan dapanibar akakaghan marki. Ia fo, ian tav uan dapanir arizitam damuti a pigham, o ghurghurighan kogham. ³⁷ Ia pura kamaghin mikim, ‘Guizbangira’ o ‘Puvati.’ A kamaghin dera. Ezi miġirigiar

igharazir isafuraziba, da Satanin otivaghirir miġirigiaba.”

Iesus ghaze, arazir kuraba ikarvaghan marki
(Luk 6:29-30)

³⁸ Egha Iesus ua kamaghin miġei, “Ia oraki, me fomira ghaze, ‘Tav igharaz tavin damazim a gasighasighti, eghti me uaghan an damazim gasighasigham. Eghti tav tavin ataritam asighti, me uaghan an ataritam asigham.’ ³⁹ Ezi ki kamaghin ia miġei, gumazim arazir kuratam ia damightima, ia a ikarvaghan marki. Egh gumazitam ian koviatam apezeghti, ia koviar vuem sara a daningigh. ⁴⁰ Eghti tav ian korotiar azenan azuim bagh ia isi kotiam datighti, ia uaghan uan aven azuir korotiam sara a daningigh. ⁴¹ Eghti tav uan biziba iniasa ni bagha gavgava ghaze, ni an biziba atera an aku tuavir asizitamin mangam, eghti ni an aku tuavir asizir ruarir pumuningin angi. ⁴² Eghti tav biziba bagh ian azangsighti, ia a daningi. Eghti gumazitam pura ia da biziba iniasa ian azai, ia akirim ragh a gasan marki.”

Iesus ghaze, ia uan apanibagh ifongegh
(Luk 6:27-28 ko 6:32-36)

⁴³ Egha Iesus miġia ghua ghaze, “Ia oraki, me fomira kamaghin miġei, ‘Ia uan namakabagh ifongegh, egh pazi uan apanibar amu.’ ⁴⁴ Ezi ki kamagh ia miġei, ia uan apanibagh ifongegh, egh me bagh Godin azang, eghti God gumazir osimtiziba ko mizaziba ia ganidibar, men apangkuvigham. ⁴⁵ Arazir kam kamaghin ian akagham, ia guizbangira uan Afeziar uan Nguibamin itim, ia an boribara. Guizbangira, an aruem gamima, a gumazir kuraba ko aghuiba bar me gisisi. Egha an amozim gamima, a gumazir aghuiba ko gumazir arazir kurabagh amiba sara me gizi. ⁴⁶ Eghti ia gumazir ia ifongezibagh

5:31: Lo 24:1-4, Jer 3:1, Mt 19:7, Mk 10:4 **5:32:** Mt 19:9, Mk 10:11-12, Lu 16:18, Ro 7:3, 1 Ko 7:10-11 **5:33:** Kis 20:7, Wkp 19:12, Nam 30:2, Lo 23:21 **5:34:** Ais 66:1, Mt 23:22, Ap 7:49, Je 5:12 **5:35:** Sng 48:2, Ais 66:1 **5:37:** Kl 4:6, Je 5:12 **5:38:** Kis 21:24, Wkp 24:20, Lo 19:21 **5:39:** Wkp 19:18, Ais 50:6, Lu 6:29, Jo 18:22-23, Ro 12:17-19, 1 Ko 6:7, 1 Pi 3:9 **5:40:** 1 Ko 6:7 **5:42:** Lo 15:8-10, Lu 6:30, 6:35 **5:43:** Lo 23:6, Sng 41:10 † **5:43:** (5:43) Miġirigiar uan akar gumazibara ifongeghamim Wok Pris 19:18in iti. Ezi akar uan apanibagh ifongeghan koghamim itir danganim e a gifozir puvati. Pura Lo 7:2, ko 20:16; koma Song 139:21-22in gan. **5:44:** Kis 23:4-5, Lu 23:34, Ap 7:60, Ro 12:14, 12:20, 1 Ko 4:12-13, 1 Pi 2:23 **5:45:** Jop 25:3, Ef 5:1

ifueghiva ia ivezir manatam iniam? Puvati. Gumazir dagiaba isiba uaghan arazir kabagh ami. ⁴⁷ Egh ia dughiam isi uan adarazira aning, egh ian arazir manam igharaz darazir arazim gafiragham? Gumazir God gifozir puvatiziba ti uaghan ia amir arazibagh ami! ⁴⁸ Kamaghin amizi, ia uan Afeziar uan Nguibamin itim, an arazir aghuibara dagh ami moghin, ia uaghan arazir aghuibar amu.”

6

Iesus igharazibar akurvazir arazim migei

¹ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia deraghvira gan. Ia gumazamiziba gansi osamiva, arazir aghuibar amuan marki. Ia kamagh damu, uan Afeziar uan Nguibamin itim da ivezitam inighan kogham.

² “Egh ia bizitam isi gumazir asaghasazitam daningsiva, tav amadaghtima a mangi ian arazir aghuir kam an gun mikiman marki, egh mati gumazir maba me God ko migeir dipeniba ko tuavibar tuiva odava ami moghin. Ia men min damuan marki. Kamagh amir darazi, me gumazamizibar damazibar uan araziba akakaghtima, me men ziaba fasa. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. ³ Ia asaghasazitamın akurvaghisi, ian agharir guvim arazir kam damuti, agharir ikiriam arazir kam gifoghan kogham. ⁴ Eghti ian akurvazir arazir kam averara ikiti, ian Afeziar bizir mogomebar garim, ian arazir aghuim ikaragham.”

Iesus God ko migeir arazibagh eghari (Luk 11:2-4)

⁵ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia God ko mikimsi, gumazir ifavariba ami moghin damuan marki. Me God ko migeir dipeniba ko tuavir ekiabar akabar tuiva, God ko

mikimasa bar akonge. Me odava, egha ghaze, gumazamizir aviriba nan ganigh nan ziam fam. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. ⁶ Egh ia God ko mikimsi, uan dipenir averiamın mangi tiam asaragh, egh modogh ia uan Afeziam ko mikim. Kamaghin, ian Afeziar bizir mogomebar garim, a ian ivezim ia daningam.

⁷ “Ia God ko mikimsiva migirigiar kinir aviribar amuva, God gifozir puvatizir darazi ami moghin damuan marki. Me ghaze, me migirigiar aviribar amuan, eghti kamaghin God me baragham. ⁸ Ia me ami moghin damuan marki. Guizbangira, bizir ia puvatiziba, dughiar ia tighar uan Afeziam da bagh an azangsihamim, ana dagh fogha gifa.

⁹ “Kamaghin amizi, ia kamaghin God ko mikim:

‘En Afeziar uan Nguibamin itim,
nin ziam bar zue,
ezi arazir kuraba an saghon iti.

¹⁰ Eghti Dughiar Ni Bizibagh Ativamim, a izi.

Eghti nin Nguibamin itir darasi nin ifongiamin gin zui moghin,
e uaghan nguazir kamın nin ifongiamin gin mangam.

¹¹ Eghti ni e datirighin damamin dagheba da isi e daning.

¹² Eghti me e gamir arazir kuraba e da gin amadi moghin,
ni en arazir kuraba gin amang.

¹³ Egh e ateghti, e osimtizibar aven ikiti bizitam en navim biraghtima,
e arazir kuratam damuan kogham.

Ni arazir kurabar gavgavim da e inigh.”*

¹⁴ “Guizbangira, ia gumazamiziba ia gamir arazir kuraba gin amangti, ian Afeziar uan Nguibamin itim, ian arazir

5:48: Wkp 11:44, 19:2, Lo 18:13, Lu 6:36, Kl 1:28, 1 Pi 1:15-16 **6:1:** Mt 6:5, 6:16, 23:5 **6:3:** Mt 25:37-40 **6:4:** Mt 6:6, 6:18 **6:5:** Mt 23:5, Mk 11:25, Lu 18:10-14 **6:6:** 2 Kin 4:33, Mt 6:4, 6:18 **6:7:** 1 Kin 18:26-29, Ais 1:15 **6:8:** Mt 6:32 **6:9:** Lu 11:2-4 **6:10:** Sng 103:19-21, Mt 7:21, 26:39, 26:42, Lu 11:2, 22:42, Ap 21:14 **6:12:** Mt 6:14-15, 18:21-35 **6:13:** 1 Sto 29:11-13, Mt 26:41, Lu 22:40, 22:46, Jo 17:15, 1 Ko 10:13, 2 Te 3:3, 2 Ti 4:18, Je 1:13, 2 Pi 2:9

* **6:13:** (6:13) Fofozir gumazir maba migirigiar kam “arazir kuraba,” a ghaze “Gumazir arazir kurabagh amim,” a Satanra. Fofozir gumazir maba ghaze, migirigiar otevir mam uaghan vezin kamın ikiam. Migirigiar kam kamakin: “Atrivir arazim koma, gavgavim koma, ziar ekiam bar ni nanabara, egh zurazurara ikiam.” **6:14:** Ef 4:32, Kl 3:13 **6:15:** Mt 18:35, Je 2:13

kuraba gin amangam. ¹⁵ Ia men arazir kuraba gin amangan koghtima, ian Afeziam uaghan ian arazir kuraba gin amangan kogham.”

Iesus dagheba ataghrazir arazibav gei

¹⁶ Egha Iesus ua migia ghua ghaze, “Ia dagheba ataghrazir dughiamin ia gumazir ifavaribar min uan guabagh ekuan marki. Gumazir ifavariba dagheba ataghrazir dughiamin, gumaziba men ganasa, me uan guaba ruer puvatigha pughpurighav arui. Me odava arazir kabagh ami. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. ¹⁷ Eghti ia dagheba ataghrazir dughiamin, ia borem uari aghiva uan guaba ru, ¹⁸ eghti gumaziba ia dagheba ataghrazir arazir kam gifoghan kogham. Eghti ian Afeziar danganir mogomemin itim, anarira ian ganigh fogham. Egh gin ian Afeziar bizir mogomebar garim, a ian ivezim ia daningam.”

Iesus biziba akumakuir arazibav gei
(Luk 12:33-34)

¹⁹ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia nguazimin ikia uari bagh bizir aghuiba akumakum dar pozibav kinam marki. Nguazir kamın, barereba ko omebaba dar amiti, da maziva akughregham. Eghti okimakiar gumaziba biriba akar da okimam. ²⁰ Ia Godin Nguibamin uari bagh bizir aghuiba pozibav kin. Godin Nguibamin barereba ko omebaba bizibar aman koghtima, da mazigh, akughran kogham. Eghti okimakiar gumazitam biritam akarighiva da oke-meghan kogham. ²¹ Danganir manam nin bizir aghuiba iti, danganir kam nin navir averiamin aven itir ifongiam, a uaghan ikiam.”

Damazim a namnamın angazangarim
(Luk 11:34-36)

²² Egha Iesus migia ghua ghaze, “Damaziba, da lamın min namnamın angazangarimın min iti. Damazim deragham, angazangarim bar nin namnam gizivaghti, ni arazir aghuibar amuam. ²³ Eghti nin

damaziba ikuvigham, nin namnam bar mitarmeghtima, ni arazir kurabar amuam. Eghti nin angazangarim mitarmegham, mitarmer kam bar pirigham.”

Ingangarir gumazitam, gumazir ekiar pumuning bagh ingaran kogham
(Luk 16:13)

²⁴ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ingangarir gumazitam, ingangarir gumazir ekiar pumuning bagh ingaran kogham. A tavin aghuagh, tav gifuegham. O, a tav baghivira iki, tav akirim a gasaragham. Ia God ko dagiaba bagh uaghara ingaran kogham.”

Ia pamten biziba bagh dighorim isiva dagh nighnighan marki
(Luk 12:22-31)

²⁵ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Kamaghın amizi, ki ia migei, ia pamten uan ikirimirim ginighnighiva, kamaghın azangan marki, e dagher manatamra damam, o e dipar manatamra damam? Egh ia pamten uan nivafizibagh nighnigh mikiman marki, inir manatam uan nivafizim avam? Gumazimin ikirimirim ti daghebagh afira, ezi gumazimin namnam ti inibagh afira. ²⁶ Ia kuarazibar gari, da dagheba oparir puvati, egha da dar pozibagh aghua da isa dagher dipenibar amadir puvati. Ian Afeziar uan Nguibamin itim, dagheba me ganidi. Ezi ian dabirabim ti kuarazibar dabirabim gafirazir puvati? ²⁷ Egh ian tav deraghvira ikisi nighnigh kamaghın a ti uan ikirimirim damuti a tong ruaragham? Bar puvati.

²⁸ “Ia tizim sua, pamten korotiabagh nighnisi? Ia akimarir aghuaribagh nighnigh. Da manmaghın otifi? Me ingangarir ekiatam gamir puvati. Egha me korotiatam isamizir puvati. ²⁹ Ezi ki ia migei, fomira Atrivim Solomon bizir bar aviriba ikiava an azuir adiariba bar dera, egha an korotiatam akimarir kabar min otozir puvati. ³⁰ E fo, graziba pura biziba, da iti, gurumin gumazitam dar akoreghiva da isiva avitam mikinigham. Grazir kinir

kabanagh God adiariba me gazui. Ia bizir kam gifogh, God uaghan adiariba ia daningam. Ia gumamazir nighnizir gavgavir muziarim itiba! ³¹ Kamaghin, ia pamten nighnigh mikiman marki, 'E dagher manatam ramegham? O, dipar manatam ramam? O, e inir manatam ikegham?' ³² Gumazir God gifozir puvatiziba pamten bizir kabagh nighnisi. Ezi ian Afeziar uan Nguibamin itim fo, ia bizir puvatizir kaba, ia da iniam. ³³ Ezi bizir ia bar faragh damuamimra kara: Ia God Bizibagh Ativamin Dughiam baghvira nighnigh, egh God ifongezir arazir aghuibar amuti, a bizir kaba ko maba sara bar ia daningam. ³⁴ Kamaghin amizi, ia pamten gurumizaraghan bagh dighorim isiva nighnighan marki. Gurum izamin dughiam, a mar uan bizibara nighnigh. Dughiar manamin otivir osimtiziba, da anarira iki. Aruer manamin otivamin biziba, mar an biziba."

7

Ia munen araziba tuisighan marki, egh suam, men araziba ikufi
(Luk 6:37-38 ko 6:41-42)

¹ Egha Iesus ua kamaghin migei, "God ia tuisigh ian kuraghan koghsi, kamaghin ia munen araziba tuisighan marki suam, men araziba ikufi. ² Ia me tuisigha men ikurvagha ami moghira, God kamaghira ia tuisigham. Egh ia men gara me ginighnizi moghira, God ia ginighnigham. ³ Tizim bagha, minezir bar muziarim nin aveghbuamin damazimin itima, ni ti an gara egha temer ararir ekiam nin damazimin itimin garir puvati? ⁴ Ter ararir ekiam nin damazimin ikiti, ni manmaghin uan aveghbuam mikim suam, 'Aveghbuam, ki nin damazimin itir minezim asigham?' ⁵ Ni bar ifari! Ni faraghvira ter ararir nin damazimin itim asigh, egh deragh ganiva minezir nin aveghbuamin damazimin itim asigh.

6:32: Mt 6:8 **6:33:** 1 Kin 3:13-14, Sng 37:4, 37:25, Ro 14:17 **6:34:** Kis 16:4, 16:19, Mt 6:11 **7:1:** Lu 6:37, Ro 2:1, 1 Ko 4:3-5, Je 4:11-12 **7:2:** Mk 4:24 **7:3:** Lu 6:41-42 **7:6:** Mt 10:14 **7:7:** Jer 29:13-14, Mk 11:24, Lu 11:9-10, Jo 14:13-14, 15:7, 16:16, 16:23-24, Je 1:5, 1 Jo 3:22 **7:8:** Snd 8:17, Jer 29:12-13, Lu 11:10, Je 1:5, 1 Jo 3:22-23, 5:14-15 **7:9:** Lu 11:11 **7:11:** Lu 11:13, Je 1:17 **7:12:** Mt 22:39-40, Lu 6:31, Ro 13:8-10, Ga 5:14, 1 Ti 1:5 **7:13:** Lu 13:24, Jo 10:7-9 **7:14:** Ap 14:22

⁶ "Ia God baghavira itir biziba inigh, afiabar aningan marki. Guizbangira, da ua raghrigh ia givigham. Egh ia uan manmaniar ikarizir aghuiba isi dabav kinan marki. Da pura da dikabinigham."

God bizir aghuiba isiva, gumazir a ko migeibar aningam
(Luk 11:9-13)

⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Ia God ko mikim, egh biziba bagh an azang, eghti a da isi ia daningam. Egh ia biziba bagh ruiva, ia da bativam. Egh ia tiam gafughafughti, God ia bagh tiam kuigham. ⁸ Gumazir Godin azaiba, me biziba isi. Ezi gumazir biziba bagha ruim, a biziba batifi. Ezi gumazir itiam gafughafuzim, God a bagh akuigham. ⁹ Eghti ia afeziaba, ian boritam bretba bagh ian azangtima, ia ti dagiatam a daningam? Puvati. ¹⁰ Eghti boritam osiriba bagh uan afeziamin azangti, a ti kuruzitam a daningam? Bar puvati.

¹¹ "Ia afeziar arazir kurabagh amiba, ia zurara bizir bar aghuiba uan boribagh anidi. Egh ia kamagh deraghvira fogh, guizbangira ian Afeziar uan Nguibamin itim bar akueghvira bizir aghuiba isi gumazir a ko migeibar aningam.

¹² "Kamaghin, ia arazir aghuir igharaz darazi me ia damuasa ia ifongeziba, ia arazir kabara me damu. Migirigiar kaba, Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, dagh isin tu."

Tiar akar asuvazim ko aroghezim
(Luk 13:24)

¹³ Egha Iesus migia ghua ghaze, "Ia tiar akar asuvazimin aven mangi. Tiar akar aroghezim nguibar ikuvtizimin zui. Ezi nguibar kamnin zuir tuavim an aruegha bar ekefe. Ezi gumamazir avirim an zui. ¹⁴ Ezi nguibar aghuimin zuir tiar akam bar asufa, egha tuavir an zuim bar piri. Ezi gumamazir vaghvaziba tuavir kam

batogha an zui. Kamaghin amizi, ia tiar akar asuvazimin aven mangi.”

Ia akar ifavarim akurir gumaziba bagh deravira gan

(Luk 6:43-44 ko 13:25-27)

¹⁵ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia akar ifavarim akurir gumaziba bagh deravira gan. Me ia gifarsi migirigiar aghuibar amuam. Egha me guizbangira ia gasighasighasa izi. Me guizbangira afiar atiabar min ikia, egha me ifara en damazibar sipsipbar min sipsipbar ariziba aghui. ¹⁶ Ia men arazibar gan me gifogh, egh suam, me akar ifavarim akurir gumaziba. Gumaziba ter ataghataritam in wainin ovizitam kuarizir puvati. Egha me ti fighin ovizitam kuarasa ghua, dikonir ataghatarimin, da isi? Bar puvati. ¹⁷ Ezi kamaghira temer aghuiba ovizir aghuiba bati, ezi temer kuraba ovizir kuraba bati. ¹⁸ Eghti temer aghuitam ovizir kuratam bateghan kogham. Eghti temer kuratam ovizir aghuitam bateghan kogham. ¹⁹ Temer ovizir aghuiba batir puvatiziba, me da oka da isa avim mikiri. ²⁰ Kamaghin amizima, ia men arazibar gan fofogh suam, me akar ifavarim akurir gumaziba, o akar aghuim akurir gumaziba. ²¹ Ia kamaghin nighnighan marki, gumazamizir ‘Ekiam, Ekiam’ na gariziba, me bar moghira God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ekiam. Puvati. Gumazir nan Afeziamin ifongiamin gin zuiba, merara God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ekiam. ²² Godin Kotin Dughiamin, gumazamizir avirim kamaghin mikimam, ‘Ekiam, Ekiam, e nin ziamin Godin akam akuri.’ Egh mikim suam, ‘E nin ziamin duar kuraba batoke,’ egh mikim suam, ‘E nin ziamin mirakelin bar aviribagh ami.’ ²³ Eghti ki Dughiar kam in bighvira me mikim suam, ‘Ki tong ia gifozir puvati.

Ia gumazir arazir kurabagh amiba, ia na gitagh!’ ”

Dipenir ingangarir arazir pumuning (Luk 6:47-49)

²⁴ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Gumazir nan akam baragha an gin zuim, a mati gumazir mam fofozir aghuim ikia, egha uan dipenim ingara gavgavim a daningasa dagiam gisin an ingari. ²⁵ Ezi amozim izima, aperiam otozima, aminir ekiam dikavigha dipenir kam givava a munamadi. Ezi dipenir kam dipiriaghrizir puvati. Dipenir kam me dagiam gisin an ingari. Kamaghin amizi, a irizir puvati. ²⁶ Ezi gumazir manam nan akam baregha an gin zuir puvati, a mati gumazir onganimin min gigimin uan dipenim okore. ²⁷ Ezi amozim izima aperiam otozima, aminir ekiam dipenir kam pamtem a givai. Bizir kaba dipenir kam gunabagha a munamadima, a iri. A guizbangira bar pazavira iri.” ²⁸ Iesus migirigiar kabav mikemegha givazima, gumazamizir avirir ekiam digavir kuram gami. ²⁹ Me fo, Iesus Judan arazibagh fozir gumaziba ami moghin migeir puvati. A gumazir ziar ekiam itir mam in min men sure gami.

8

Iesus lepa itir gumazim gamizi, a ua dera (Mak 1:40-44 ko Luk 5:12-14)

¹ Egha Iesus mighsiam ategha ghuaghirima avirir ekiam an gin zui.* ² Ezi gumazir lepa itir mam, Iesus bagha iza uan tevimning apirigha a migia ghaze, “Ekiam, ni fueghiva na damuti, ki Godin damazimin zuegh ua deragham.”† ³ Ezi Iesus uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, “Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh.” A kamaghin migiavira itima, gumazir kam in lepan arimariam zuamira

7:15: Ese 22:27, Mt 24:4, 24:24, Mk 13:22, Lu 6:26, Ap 20:29, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1 **7:16:** Mt 7:20, 12:33, Lu 6:43-44, Ga 5:19-22, Je 3:12 **7:17:** Jer 11:19 **7:18:** Lu 6:43 **7:19:** Mt 3:10, Lu 3:9, Jo 15:2, 15:6 **7:20:** Mt 12:33 **7:21:** Hos 8:2, Mt 21:31, Lu 6:46, Ap 19:13, Ro 2:13, Je 1:22, 1:25 **7:22:** 1 Ko 13:2 **7:23:** Sng 6:8, Mt 10:33, 13:41-42, 25:12, 25:41, Lu 13:25-27, 2 Ti 2:19 **7:24:** Lu 6:47-48 **7:29:** Jo 7:46 * **8:1:** (8:1) Akar Matyu 5:2 in itimin gan. **8:2:** Mt 9:18, Mk 1:40-44, Lu 5:12-14, Ap 10:25 † **8:2:** (8:2) Moses osirizir akaba migia ghaze, gumazim o amizir lepan arimariam itim, a Godin damazimin mize. An arimariam givaghtima a ua mangi uabi isiva, ofa gamir gumazibar akagh, eghti me an gantima an arimariam givagham, eghti me a mikim suam, a Godin damazimin zuegha ua dera. Wok Pris 13 ko 14 in gan.

anetaghizima gumazim ua dera.† 4 Ezi Iesus a miġia ghaze, “Ni oragh, ni batozir bizir kamın gun mikıman marki. Ni mangi uan mikarzim isi ofa gamir gumazimın akagh, egh Moses fomıra e mikemezi moghin, ni ua bagh Godın ofa damu. Eghti gumazıba fogh suam, nin arımarıam gıfa.”

Iesus midorozir gumazimın ingangarir gumazimın arımarıam a gıfa
(Luk 7:1-10)

5 Egha Iesus ghua nguıbar ekiam Kaperneamın aven ghu. Ezi 100 plan midorozir gumazıbar garir gumazir ekiam iza, Iesus gaghora ghaze, 6 “Ekiam, nan ingangarir gumazim ariava muna dipenimın iti. An soroghafarıba bar ariaghıre, ezi a mızazir kuram barası.” 7 Ezi Iesus ghaze, “Ki mangi a damighti, a ua deragham.” 8 Ezi midorozir gumazir ekiam Iesusın akam ikaragha a miġia ghaze, “Ekiam, ki gumazir aghuir manam, ni nan dipenimın aven izam? Marki. Ni pura mikımtima, nan ingangarir gumazim deragham. 9 Ki uabi midorozir gumazir mabar apengan iti, egha uabi mabar garıma, da nan apengan iti. Ezi ki me miġei, ‘Ia mangi,’ eghti me mangam. O, ki me mikımam, ‘Ia ızı.’ Eghti me izam. Egh ki uan ingangarir gumazir mam mikim suam, ni ingangarir kam damu, eghti an a damuam. Egha ki fo, ni mikımti, nan ingangarir gumazim ua deragh.” 10 Ezi Iesus miġirıġiar kam baregha, diġavir kuram gami. Egha ragha a ko ızir gumazıbav ġia ghaze, “Ki bar guızbangıra ia miġei, ki Israelın aven kamaghın niġhnızir gavgavim itir gumazıtamın ganızir puvati.

11 “Ki ia miġei, gumazamızir avirim uan nguıbavar aruem anadir danganim ko aruem ghuaghiri danganim ategh, ızı Abraham ko Aisak ko Jekop dukuagh, God Bizıbagh Atıvamin Dughıamın aven dakozimın daperagh damam. 12 Egh God faragh uan Nguıbamın ikıasa misevezir

darazi, God me batuegh me isıva danganir mitatem me akunıgham. Eghti me tuangıva arangıva atarıba kuskugh danganir kamın ikiam.” 13 Egha Iesus 100 plan midorozir gumazıbar garir gumazir ekiam miġia ghaze, “Ni mangi. Bizir ni niġhnızir gavgavim itim, a ni bagh otogham.” Dughıar kamra, gumazir kamın ingangarir gumazim ua dera.

Iesus Pitan ıvozir amızim gamızı, a ua dera

(Mak 1:29-31 ko Luk 4:38-39)

14 Ezi Iesus ghua Pitan dipenimın aven ghua garıma, Pitan asamımın mikarzim an feıma, an aria dakozim ġirıghav iti.

15 Ezi Iesus an dafarım suırazıma, an arımarıam maghıram anetaghizıma, a dikavıgha Iesus bagha isai.

Iesus gumazamızir avirim gamızı, me ghuamaghe

(Mak 1:32-34 ko Luk 4:40-41)

16 Ezi aruem gevıma, me gumazamızir avırir duar kuraba apazazıba inıgha, Iesus bagha ızı. Ezi Iesus duar kurar kabav ġia me batozıma, me an akamın gumazamızıba ataghrası. Ezi Iesus arımarıaba itir gumazamızıba bar men arımarıaba aġıfa. 17 Godın akam inıgha ızezir gumazim Aısaıa ghaze, “A uabi e batıvir arımarıaba ko mızazıba da batoghezi, da ghue.” Iesus Aısaıan akam damighti, an otıvasa, arazir kabagh ami.

Iesus uabın ġın mangamın arazıbav ġei
(Luk 9:57-60)

18 Egha Iesus garıma, avırir ekiam anekufa. Ezi a uan suren gumazıbav ġia ghaze, “E dipam ġiregh vongın mangam.”

19 Ezi Judan arazıbagh fozir gumazir mam iza, kamaghın Iesus miġei, “Tısa, ni danganir manamın mangam, ki uaghan ni ko mangam.”

20 Ezi Iesus a miġia ghaze, “Afiar atıaba nguazir torıbar itıma, kuarazıba mikonıbar itı, ezi Gumazıbar Otarım danganir dakuamıba puvati.”

† 8:3: (8:3) Judabar akar mam ghaze, gumazim arımarıam lepa ikıtıma ni an suıragh, ni uaghan Godın damazımın mize. Ezi Iesus uan dafarım isava gumazir lepa itir kam gati, egha Godın damazımın mızezir puvati. A gumazımın arımarıam a gıfa, ezi gumazim ua dera. 8:4: Wkp 14:1-32, Mt 9:30, Mk 5:43, 7:36, Lu 5:14, 17:14 8:5: Jo 4:47

8:10: Mt 15:28 8:11: Sng 107:3, Lu 13:29 8:12: Mt 13:42, 21:43, 22:13, 25:30, Lu 13:28, 2 Pi 2:17, Ju 13 8:14: Mk 1:29-34, Lu 4:38-41, 1 Ko 9:5 8:16: Mk 1:32, Lu 4:40-41 8:17: Aıs 53:4, 1 Pi 2:24 8:19: Lu 9:57-58 8:20: 2 Ko 8:9 8:21: 1 Kin 19:20, Lu 9:59-60, Jo 5:25

21 Ezi gumazir mam, a uaghan Iesusin suren gumazim, a kamaghin Iesus migei, “Ekiam, ni faragh na amamangatightima, ki mangi uan afeziam mozim dafaka.”

22 Ezi Iesus a migia ghaze, “Marki. Ni nan gin izi, gumazir ovengeziba uari uan gumazir kuabar afi.”

*Iesus migeima, aminir ekiam gifa
(Mak 4:36-41 ko Luk 8:22-25)*

23 Ezi Iesus botin anabozi, an suren gumaziba an gin zui. 24 Me ghua ongarimin torimin aminir bar ekiam dikava ongarim gamima, a dipira kurim avasava ami. Ezi Iesus akuavira iti. 25 Ezi an suren gumaziba agaghuragha a migei, “Ekiam, ni en akuragh, e arimighiregham!” 26 Ezi a kamaghin me migei, “Ian nighnizir gavgavim bar sufi. Ia tizim bagha atiati?” Egha a dikavigha aminim ko ongarim migirigiar gavgavim aning ganingizi, aminim givazima, dipam uam amiraghiri. 27 Ezi an suren gumaziba nighnizir aviribagh amua ghaze, “Kar gumazir manmaghin amizim? A migeima, aminim ko dipavsizim an akam barasi!”

*Iesus gumazir pumuningin duar kuraba batoke
(Mak 5:1-17 ko Luk 8:26-37)*

28 Ezi Iesus ghua Galilin ongarir dadarimin vongin itimin oto. Kar Gadaran nguazir asizim. Egha iza gumazir pumuning duar kuraba apazimning bato. Aning matmatin tongin ikegha izi. Egha aning bar ikuvizima, gumazamiziba aningin atiatigha tuavir kam garuir puvati. 29 Egha aning pamten dia ghaze, “Ni Godin Otarim, ni tizim ga damuasa? Dughiam tighari, ni kagh izi ga gasighasighasa?” 30 Ezi dar bizir ekiar mam mong saghon apa iti. 31 Ezi duar kurar kaba pamten Iesus gakaghora ghaze, “Ni e batosi, kamaghin ni e ateghtima, e mangi dar bizir munamin aven mangam.”

32 Ezi Iesus me migia ghaze, “Ia mangi.” Ezima duar kuraba gumazir kamning ategha ghua dabar aven ghue. Ezi dar bizir ekiar kam puv ara ghua davarir

kurar mamın ghuaghira dipam apa bar ariaghire. 33 Ezi gumazir dabar gariba men ganigha ara ghue. Me ghua nguibar ekiamın otivigha bizir kabar gun gumazamizibagh eghari. Me uaghan gumazir duar kuraba apazazir pumuning bativizir bizibagh eghari. 34 Kamaghin amizi, nguibar ekiar kamın itir gumazamiziba Iesus bagha izi. Me iza an gara a gakaghora ghaze, a men nguazim ategh danganir igharazitamin mangi.

9

*Iesus gumazir soroghafariba aremezim akirizi, a ua dera
(Mak 2:1-12 ko Luk 5:17-26)*

1 Ezi Iesus ua bot inigha uamategha ongarir dadarir vongin itimin ghua uan nguibamin oto. 2 Ezi me soroghafariba aremezir gumazir mam inigha a bagha izi. Gumazir kam akuriamin iti. Ezi Iesus men garima, me nighnizir gavgavim itima, a kamaghin arimariar gumazir kam migei, “Nan borim, nin navim bar amiragh iki. Ki nin arazir kuraba gin amada.” 3 Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba Iesusin migirigiar kam baregha kamagh uariv gia ghaze, “Gumazir kam Godin danganim inigha kamaghin migei.”

4 Ezi Iesus men nighnizibagh fogha givagha kamaghin me migei, “Ia tizim bagha nighnizir kurar kaba uan navir averiabar dagh ami? 5 Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghin a mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghin a mikiman kogham, ni dikavigh uan akuriam inigh mangi, egh ua deragh. 6 Eghti ki ia kamaghin foghasa ki ifonge, Gumazibar Otarim, a nguazir kamın arazir kuraba gin amangamin gavgavim iti.” Iesus kamaghin mikemegha soroghafariba aremezir gumazimin gara kamaghin a migei, “Ni dikavigh uan akuriam inigh uan dipenimin mangi!” 7 Ezi gumazir kam dikavigha uan dipenimin ghu. 8 Ezima gumazamiziba arazir kamın ganigha bar digavir kuram gami. Egha me

Godin ziam fa ghaze, “Godra gavgavir kam isa gumazibagh anidi.”

*Iesus Matyun diazi, an an gin zui
(Mak 2:13-17 ko Luk 5:27-32)*

⁹ Ezi Iesus danganir kam ategha ghua garima, gumazir mam dagiaba isir dipenimin aperaghav iti. An ziam Matyu. Ezi Iesus a miġia ghaze, “Ni nan gin izi.” Ezima Matyu dikavigha an gin zui.

¹⁰ Ezi Iesus dipenimin ikiava apima, gumazir dagiaba isiba ko gumazir arazir kurabagha amir aviriba, me iza Iesus ko an suren gumaziba ko api.* ¹¹ Ezi Farisiba kamaghin gara Iesusin suren gumazibar azai, “Ian Tisa, a tizim bagha dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?”†

¹² Ezi Iesus miġirigiar kam baregħa kamaghin me miġei, “Arimariaba puvatizir gumaziba, dokta bagħa zuir puvati. Gumazir arimariaba itibara, me dokta bagħa zui. ¹³ Ia mangi, Godin Akinafarir osizirim da fofozim inigh. Ki ia ofa gamir arazibagh ifongezir puvati. Nan ifongiamra kara, ia arazir aghuibar gumazir igharazibar amu.” Egha Iesus ua me miġia ghaze, “Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagħa izezir puvati. Ki gumazimizir arazir kurabagh amibar dimasa ize!”

*Iesus dagheba ataghrazir arazim miġei
(Mak 2:18-22 ko Luk 5:33-39)*

¹⁴ Ezi Jon Gumaziba Ruer Gumazimin suren gumaziba iza, kamaghin Iesusin azai, “Manmagħin amizi, e ko Farisiba, e God ko mikimasa dagheba ataghrazima, nin suren gumaziba dagheba ataghrazir puvati?” ¹⁵ Ezi Iesus kamaghin me miġei, “Ia nighnigh. Gumazitam amuimin ikisi damu, uan adarazi ko ikitima, me

ti amughamugh, dagheba ataghrazir kogham. Puvati. Me dagheba ataghrazir dugħiam iti. Gumazitaba gin izi, gumazir kamın aku mangiti, a me ategħam, eghti dugħiar kamın me dagheba ataghrazir.

¹⁶ “Gumazitam inir avizir igiatam inigha korotiar ghuritam porogħa a isamizir puvati. A kamagh damigh gin korotiar kam rueghtima, inir avizir korotiar bibizim apirizim akuvaghiva korotiar ghurim bar anebigham. ¹⁷ Eghti gumazitam wainin igiam inigh, a isiva asizir inir misevir ghuritam agurighan kogham. A kamaghin damightima, wainin dipam gin buva anangva asizir inir ghurir kam abighti, wainin dipam nguazim giregham. Eghti wain ko asizir inim virara ikuvigham. Kamaghin me wainin igiam isa asizir inir igiabaram azui, eghti aning virara deraghvira ikiam.”‡

Iesus guivir aremezim gamizi, a ua dikafi. Egha uaghan amizir mamın arimariam agifa

(Mak 5:22-43 ko Luk 8:41-56)

¹⁸ Ezi Iesus Jonin suren gumaziba ko miġiavira itima, gumazir dapanir ekiar mam iza Iesusin boroghin tevemning apirigha kamaghin a miġei, “Nan guivim datirighrama areme, ezi ni izi uan dafarim a datightima a ua dikavigham.” ¹⁹ Ezi Iesus dikavigha an gin zuima, an suren gumaziba a ko zui.

²⁰ Ezima amizir mam, a 12 plan azenibar, zurara ghuzim bati. Amizir kam Iesusin girakirangin iza an korotiar avizimin suira. ²¹ A kamaghin nighnigha ghaze, “Ki ti an korotiar avizimin suiraghti, nan arimariam ti givagham.” ²² Ezi Iesus ragħa an gara a miġia ghaze, “Nan guivim, ni navim bar amiragh iki. Ni

* **9:10:** (9:10) Matyu osirava miġirigiar kam abizir puvati. Me ti tinan dipenimin api? Avirir ekiam ghaze, ti Matyun dipenim (Mak 2:15) Marazi ghaze Iesusin dipenim. † **9:11:** (9:11) Farisiba bar akar gavgavir aviribagh amigha dar gin zui. Egha ghaze, gumazir manam men miġirigiabar gin zuir puvati, egha arazir kuram gami, kamaghin me Godin damazimin mize. Egh gumazir igharazitam gumazir kam ko ikegham, a uaghan Godin damazimin mize. Farisiba uaghan ghaze, gumazir Romın gavman bagħa dagiaba isiba, me zurara Romın itir darazi ko iti, kamaghin me Godin damazimin mize. **9:13:** Hos 6:6, Mt 12:7, Mk 2:17, Lu 5:32, 1 Ti 1:15 ‡ **9:17:** (9:17) Judaba asizir memeba misoghava dar iniba isava dar dipav kivizibagh ami, egh me da inigh wainin dipabar aghuam. Wainin oviziba, me igiamra da mirmirighiva, da isiva wainin misevibar aghuam, egh aneteghti a dugħiatabar ikegham. Egh wain, onganım itir dipamin otogham. Wain memen inir kamın aven iki buv mangi, egh memen inir ghurim abigham. Me wainin misevir bar igiam a gurighti, wain deravira iki, egh inir igiam abighan kogham. **9:18:** Mk 5:22, Lu 8:41-42 **9:20:** Mk 5:25, Lu 8:43 **9:21:** Mt 14:36

nighnizir gavgavim nan iti, kamaghin, nin arimariam gifa.” Dughiar kamra, amizir kamın arimariam gifa.

²³ Ezi Iesus ghua gumazir dapanir ekiar kamın dipenimın otogha gari, amiziba ko gumaziba azia iti. Gumazir maba sighbagh ivima, gumazamiziba azia nighnir ekiam gami. ²⁴ Ezi Iesus me batogha me mığia ghaze, “Ia dikavigh mangi. Guivim aremezir puvati. An akui.” A kamaghin migeima, me a dipofi. ²⁵ A me batoghezi, me azenan ghuezima, Iesus aven ghua guivimın dafarimın suirazima, a dikafi. ²⁶ Ezi Iesus amizir bizir kamın eghaghanim nguibaba bar dar ghu.

Iesus gumazir damazir okavirizir pumuning, ko gumazir migeir puvatizir mam, me gamizi, me ua dera

²⁷ Ezi Iesus danganir kam ategha zuima, gumazir damazir okavirizir pumuning an gin iza kamaghin an dei, “Ni Devitin Otarim, ni gan apangkufigh.” § ²⁸ A ghua dipenimın aven ghuzima, gumazir kamning a bagha izima, a kamaghin aningın azai. “Gua bizir ki damuamin kam, gua nighnizir gavgavim an iti, o puvati?” Ezi aning ghaze, “Are, Ekiam ga nighnizir gavgavim an iti.” ²⁹ Ezi Iesus uan dafarim isa aningın damazimning gatigha kamaghin migei, “Gua nighnizir gavgavim iti. Kamaghin, gua ua gan.” ³⁰ Ezi aningın damaziba kuiaghrezi, aning ua gari. Ezi Iesus aningın anogorogha aningın mığia ghaze, “Gua tong bizir gua batozir kam tavın mikiman marki.” ³¹ Puvati. Aning ghua Iesus amizir arazir aghuir kamın gun bar distrighin kamın itir gumazamizibav keme.

³² Gumazir kamning Iesus ategha zuima, gumazamiziba migeir puvatizir gumazir mam inigha, Iesus bagha izi. Gumazir kam, duar kuraba a gapasa. ³³ Ezi Iesus an duar kuraba batoghezima, gumazir kam

ua migei. Ezi gumazamiziba digavir kuram gamua ghaze, “Fomira, kantri Israelin aven, bizir kamagh garitam otozir puvati.”

³⁴ Ezi Farisiba ghaze, “A duar kurabar gumazir dapanimın gavgavimın duar kuraba batosi.”

Iesus ingangarim isa uan suren gumazibagh anidi.

(Sapta 9:35-10:42)

Iesus gumazamizibar apangkufi

³⁵ Ezi Iesus nguibar ekiaba ko nguibar doziba bar dagh arua, men God ko migeir dipenibar aven ghua, gumazamizibar sure gami. A God Bizibagh Ativamin Dughiamın akam me mığia men arimariaba ko osimtızir men namnabar itiba bar da gefi. ³⁶ A gumazamizir avirir dafamin garima, men nighniziba tintinibar itima, me osimtızibar aven arua, mati sipsipba ghuaviba puvatizir moghin iti. Kamaghin amizi, a bar men apangkufi. ³⁷ Egha a uan suren gumazibav gia ghaze, “Dagher bar avirim anigha givagha azenimın iti. Ezi ingangarir gumazir da iniamin aviriba puvati. ³⁸ Kamaghin, ia azenir kamın ghuavimın azangsighti, a ingangarir gumaziba amangtima, me an azenimın mangi, dagheba iniam.”

10

12 plan suren gumazibar ziaba (Mak 3:13-19 ko Luk 6:12-16)

¹ Ezi Iesus uan suren gumazir 12 plan diazi, me izima, a duar kuraba batoghıva arimariar gumazamizibar itibar akiramin gavgavim me ganingi. ² Aposelin 12 plan ziabara kara: Men faragha zuim, Saimon, an ziar mam Pita, ko an dozim Andru. Ko Jems, Sebedin otarim, ko an dozim Jon, ³ Filip ko Bartolomyu ko Tomas ko Matyu, a gumazir dagiaba isim, ko Jems, an Alfusin otarim, ko Tadius, ⁴ ko Saimon, a marazi ko me Selotin ikizimın iti, koma

9:24: Jo 11:11 9:27: Mt 15:22, 20:29-34 § 9:27: (9:27) Judaba ghaze, Gumazir God ua Gumazamiziba Iniasa Misevezim, Atrivim Devitin ikizimın otivam. Gumazir damazir okavirizir kamning nighnizir gavgavim Iesus ikia ghaze, Israelba gumazir kamra mizuai. Kamaghin aning dia ghaze, “Devitin Otarim.” 9:29: Mt 8:13 9:30: Mt 8:4 9:32: Mt 12:22 9:33: Mk 2:12 9:34: Mt 10:25, 12:24, Mk 3:22, Lu 11:15 9:35: Mt 4:23, Mk 1:39, Lu 4:44 9:36: Nam 27:17, 1 Kin 22:17, 2 Sto 18:16, Ese 34:5, Sek 10:2, Mt 14:14, Mk 6:34 9:37: Mk 6:34, Jo 4:35 10:1: Mt 9:35, Mk 3:13-15, 6:7, Lu 9:1

Judas Iskariot, gumazir Iesus isava, apani-bagh aningizim.

Iesus ingangarim isa, 12 plan aposel-bagh anidi

(Mak 6:7-13 ko Luk 9:1-5)

⁵ Ezi Iesus gumazir 12 plan kaba amaga akar kam me ganiga ghaze, “Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba bagh mangan marki. Egh Samarian nguibar ekiabar mangan marki.* ⁶ Ia sipsipin ovengezir Israelin ikizimin itiba bagh mangi. ⁷ Ia mangi, akam akun suam, ‘God Bizibagh Ativamin Dughiam a roghira izegha gifa.’ ⁸ Ia mangi gumazamizibar arimariaba agiva; egh gumazir aremeziba me damuti me ua dikav, egh lepa itir gumazibar amuti me ua zuegh, egh duar kurar gumazamizibagh apazaziba da batogh. Bizir ia inizim ia purama a ini, ia a givezezir puvati. Kamaghira ia pura a isi gumazamizibar aning. Ia a bagh ivezitam inian kogham.

⁹ “Ia gol tam o silvan dagiatam o kapan dagiatam inigh mangan marki. ¹⁰ Ia daruamin dughiaabar, ia biamitaritam inian marki. Egh ia siotiar pumuning, o dagarir asuatam o difizitam inigh mangan kogham. Bar puvati. Guizbangira, ingangarir gumaziba, me damamin dagheba, me da isi me daning.

¹¹ “Egh ia nguibar ekiatamin mangam, o nguibar dozitam in angisiva, ia deraghvira azangsigh fogh, gumazir manam an arazir aghuibagh amua egha bar dera. Egh ia gumazir kam ko iki mangi, dughiar ia nguibar kam ategh mangamim. ¹² Egh dipenir ia aven zuim, ia kamaghin an aven itir daraziv kim, ‘God deragh ia damuam.’ ¹³ Egh gumazamizir dipenir kam in itiba, ia gifueghiva ia inighti, ia me ko iki, egh ia Godin azaraghti, ian navir amirizim me ko iki. Me ian aghuaghti, ia uan navir amirizir kam me da uam a inigh. ¹⁴ Egh gumazitam ia inigh uan dipenimin mangan

aghuagh, egh ian akam baraghan koghti, eghti dughiar ia dipenir kam o nguibar kam ataghraghim, ia uan dagaribar itir mineziba apisigh.† ¹⁵ Ki guizbangira ia migei, Godin Kotin Dughiamin, God gumazamizibar arazir kuraba tuisighiva, eghti gumazamizir nguibar kam in itiba iniamin osimtizim, a Sodom ko Gomora uan arazir kuraba bagh inizimin osimtizim bar a gafiraghim.”

Osimtizir aviriba otivam

(Mak 13:9-13 ko Luk 21:12-17)

¹⁶ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ia oragh, ki sipsipbar min ia isava afiar atiaabar tongin ia amadi. Eghti ia kuruzibar araziba iniva deravira bizibagh nighnigh ia gin dar amu. Egh ia kuarazir bunbabar arazibar amu, kamaghin ia arazir kuratam damusi nighnighan marki. ¹⁷ Ia deraghvira uari bagh gan. Me ian suiragh, uan kaunselbar damazibar ia isi kotiam darighiva, egh uan God ko migeir dipenibar ia fozorogham. ¹⁸ Egh me nan ziam bangin, ia iniva gavmanba ko atrivibar damazibar mangam. Egh ia akar aghuimin gun gumazir ekiar kabav kim. Egh uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia uaghan me mikim. ¹⁹ Egh me ia inigh kotiam in mangitima ia atiating kamaghin nighnighan marki, ‘E migirigiar manatam damuam? O, e manmaghin men akaba ikarvaghim?’ Puvati. God uabi dughiar kam in ia mikimamin akaba ia daningam. ²⁰ Ia uari mikiman kogham, puvati. Ian Afeziamin Duamra, ian akatoribar aghu mikimam.

²¹ “Gumaziba uan aveghbuaba isi kot darighiva, egh me misoghiva arimighrisi me mikimam. Eghti afeziaba kamaghira uan boribar amuam. Eghti boriba uan afeziaba ko amebaba pazi me damuva, me misoghti, me arimighrisi, gumazibav kimam. ²² Eghti gumaziba bar nan ziam bangin ian ikuvigham. Me bar paza ia

10:5: Ap 13:46 * **10:5:** (10:5) Kar Iesusin migirigiar ruarir mam, Namba 2. Akar 10:5-42 in itiba, da suren gumaziba Godin akam akun darutima arazir me bativamibav gei. **10:6:** Jer 50:6, Mt 15:24 **10:7:** Mt 3:2, 4:17, Lu 10:9-11 **10:8:** Ap 20:33 **10:9:** Lu 10:4 **10:10:** Nam 18:31, Lu 10:7, 1 Ko 9:14, 1 Ti 5:18 **10:12:** Lu 10:5-6 **10:14:** Ap 18:6 † **10:14:** (10:14) Suren gumaziba arazir kam damutima, nguibar ekiamin itir gumazamiziba gan fogh suam, me arazir kuram gami. Mak 6:11 ko Aposel 13:51 in gan. **10:15:** Stt 19:24-28, Mt 11:24, Ju 7 **10:16:** Lu 10:3, Jo 10:12, Ap 20:29, Ro 16:19, 1 Ko 14:20, Ef 5:15 **10:17:** Mt 24:9 **10:18:** Ap 25:23, 27:24 **10:20:** Jo 14:26, 1 Ko 2:4 **10:21:** Mai 7:6, Mt 10:35, 13:12, Lu 21:16 **10:22:** Mt 24:9, 24:13, Mk 13:13, Lu 21:17, Jo 15:18-21

damuti, eghti gumazamizir gavgavigh iki mangi dughiar abuananamın otoghamiba, God men akurvagham. ²³ Egh gumazamiziba nguibar ekiar mamın pazi ia damuti, ia ari nguibar ekiar igharazimın angi. Ki guizbangira ia migei, ia Israelin nguibar ekiar kabar aven damuamin ingangariba, da gıvaghan koghtıma Gumazibar Otarım uamategham.

²⁴ “Suren gumazitam uan tisa gafirazir puvati, ezi ingangarir gumazitam uan gumazir ekiam gafiraghan kogham. ²⁵ Eghti suren gumazim uan tisan mın otoghıva, egh deragham. Egh ingangarir gumazim uan ekiamın mın otoghıva, a uaghan deragham. Me ziar kam Belsebul a isa dipenimın ghuavim gati, ezi e kamaghın fo, me uaghan bar ziar kuraba da isıva an adarazi darıgham.” ‡

Gumaziba Godrama atiatingam
(Luk 12:2-7)

²⁶ Egha İesus mıgia ghua ghaze, “Gumaziba pazi ia damuti, ia men atiatingan marki. Bizir mogomebar aven ikeziba, bar azenim giram. Eghti migirıgiar aven ikeziba, gumaziba bar dagh fogham. ²⁷ Ki mitatemın ia mikemezir akaba, ia angazangarimın dav kim. Egh sighsirir akar ia oraghiziba, ia mangi dipenir nogoribar tuiv dar gun gumazamizibav kim. ²⁸ Ia gumazir namnar kinibav sozibar atiatingan marki. Me ian duabav sueghan kogham. Puvati. Ia Godram atiating. A namnam ko duam uaghara aning isıva avimın aning gasighasıghamin gavgavim iti. ²⁹ Ia fo, gumaziba kuarazir dozir pumuning wan toean vırara aning givezegham. Ezi ian Afeziam deraghavıra kuarazir kabar gari. İan Afeziam ifueghan koghtıma, kuarazir katam nguazim giran kogham. ³⁰ Egha God uaghan ian dapanir arıziba dar pone, egha a bar deraghavıra

ia gıfo. ³¹ Kamaghın amizıma, ia atiatingan marki. Ia kuarazir dozir kabar mın itir puvati. Ia Godın damazimın bar ekevegha dagh afıra.”

E İesusın adarazir ikıva aghumsıghan kogham
(Luk 12:8-9)

³² Ezi İesus mıgia ghua ghaze, “Gumazir manam gumazamizibar damazimın ghaze, a nan anav, eghti ki uaghan uan Afeziar uan Nguibamın itimın damazimın mikim suam, gumazir kam a nan anav. ³³ Eghti gumazitam gumazamizibar damazimın mikim suam, a nan anav puvati, eghti ki uaghan uan Afeziar uan Nguibamın itimın damazimın mikim suam, gumazir kam nan anav puvati.”

Ia İesus bar a gifuegh, faragh anetıgh
(Luk 12:51-53 ko 14:26-27)

³⁴ Ezi İesus mıgia ghua kamaghın migei, “İa nıghnıgha ghaze, ki navir vamıran arazim inıgha, nguazir kamın ize. Ezi ia kamaghın nıghnıghan marki. Ki adariba ko midorozıba gıvasa izezir puvati. Puvati. Ki midorozir sabam inıgha ize. ³⁵ Ki bizir kam bagha ize, ki gumazim damuti, a uan afeziamın apanimın ikiam. Eghti guivim uan amebamın apanimın ikiam, eghti amizir pamın itim uan ivozir amebamın apanimın ikiam. ³⁶ Gumazimın anababa uari, an apanim ikıva, an ikuvıgham.

³⁷ “Gumazir manam uan afeziam ko amebam bar aning gifongegha, faragha aning arıgha, egha na isa gın arıgha, a guizbangıra nan namakam puvati. Egha gumazir manam uan otarım o guivim bar aning gifongegha, faragha aning arıgha, egha na isa gın arısi, a nan namakam puvati. ³⁸ Egh gumazir manam uan ter ıghuvir an ovengamım a gısighpugha nan gın zuir puvati, a nan namakam

10:23: Mt 16:28 **10:24:** Lu 6:40, Jo 13:16, 15:20 **10:25:** Mt 9:34, Mk 3:22, Lu 11:15 ‡ **10:25:** (10:25) Ziam Belselbul, a Satanın ziar mam. Matyu 12:22-28ın gan. **10:26:** Mk 4:22, Lu 8:17 **10:28:** Ais 8:12-13, Lu 12:4, Je 4:12, 1 Pi 3:14 **10:30:** Lu 21:18, Ap 27:34 **10:31:** Mt 6:26, 12:12 **10:32:** Lu 12:8, Ro 10:9-10, MAA 3:5 **10:33:** Mk 8:38, Lu 9:26, 2 Ti 2:12 **10:34:** Lu 12:49-53 **10:36:** Sng 41:9, 55:13 **10:37:** Lo 33:9, Lu 14:26 **10:38:** Mt 16:24, Mk 8:34, Lu 9:23, 17:33, Jo 12:25 § **10:38:** (10:38) Romın gavman, nguibar gumazir igharazıba koma pura ingangarir gumazir arazir kurabagh amizıba, me me isıva ter ıghuvıbar me dui. Me faragh uan ter ıghuvım gısighpugh mangi danganır me misevizimın otogham. İesus akar isın zuir kamın uan suren gumazıbav gıa ghaze, tına guizbangıra an suren gumazimın otıvsıva uaghan ovengamın nıghnızim iki. **10:39:** Mt 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, 17:33, Jo 12:25

puvatî. ³⁹ Ezi gumazir manam deravira uan ikirimirim anekiriva, gumazir kam gin ikian kogham. Eghti gumazir manam na bagha nighnigha uan ikirimirim akirizir puvatî, a guizbangira ikirimirim bativam.”

*Gumazir manam Kraisin adarazi der-
agha me gami, a uan ivezir aghuim iniam
(Mak 9:41)*

⁴⁰ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Gumazir manam ia inigha arazir aghuibar ia gami, a na inigha arazir aghuibar na gami. Egha gumazir na inizim, a Godin na amadazi ki izezim a ini. ⁴¹ Eghti gumazitam suam, ki Godin akam inigha izir gumazitam in akurvaghasa, egha Godin akam inigha izir gumazir kam in akua uan dipenimin ghua an akurvagha deragha a gami, God gumazir kam, bizir aghuir an akam inigha izir gumaziba isiba, God da isiva a daningam. Eghti gumazitam suam, ki gumazir aghuitam in akurvaghasa, egha gumazir aghuitam inigha uan dipenimin ghua deraghavira an akurvaki, God gumazir kam uaghan, bizir aghuir gumazir aghuiba isiba, God da isiva a daningam. ⁴² Eghti tav suam, ki Iesusin suren gumazitam in akurvaghsi, egh pura dipar orangtizim a isiva suren gumazir ziaba puvatizir katam a danigam, bar guizbangira ki ia migei, God gumazir kam ivezir aghuim a daningam.”

Iesus bar tinara

11

(Sapta 11:1-16:20)

*Jon Gumaziba Ruer Gumazim, uan suren gumaziba amadazi me Iesus bagha ghue
(Luk 7:18-35)*

¹ Ezi Iesus akar kaba uan 12 plan suren gumazibagh ganiga, egha danganir kam ategha nguibar igharazibar ghua men sure gamua Godin akam me mikiri.

² Jon kalabusin ikia kamaghin God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim in ingangariba baregha uan suren gumaziba a bagha me amada. ³ Egha me

migia ghaze, ia mangi kamaghin Iesusin azang, “Ti nirara, gumazir God faragha amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?”

⁴ Ezi Iesus men azangsiziba ikaragha ghaze, “Ia mangi, bizir ia garava orazibar gun Jon mikim suam, ⁵ ‘Gumazir damazir okaviriziba ua gari, ezi gumazir suer amiriziba uam arui. Ezi gumazir lepa itiba ua zuegha dera, ezi gumazir kuarir orazir puvatiziba uam orasi. Ezi ovengezir gumaziba ua dikavima, ezi gumazir onganarazibagh amiba akar aghuim barasi.’”

⁶ Gumazir nan ganigha nighnizir gavgavim nan itim, an nighnizir gavgavim ikivira iki, eghti an navir averiam deraghti a bar akuegham!”

⁷ Ezi Jonin suren gumaziba an ategha ghuezima, Iesus an gun gumazamizibav gei, “Ia gumaziba itir puvatizir danganimin ghua tizimin ganasa ghue? Ia ti ghurunir aminim vaimin ganasa ghue? Puvatî. ⁸ Ia tizimra ganasa ghue? Ia ti gumazir korotiar aghuiba aghuizitam in ganasa ghue? Puvatî. Gumazir korotiar aghuiba azuiba, atrivibar dipenibar iti. ⁹ Ezi ia tizimin ganasa ghue? Ia Godin akam inigha izir gumazitam in ganasa ghue? Bar guizbangira! Ki ia migei, Godin akam inigha izir gumazir kam, a Godin akam inigha izir gumazir igharaziba, bar me gafira. ¹⁰ Gumazir kam baghavira Godin Akinafarim migia ghaze, ‘Ia oragh. Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a faragh mangiva ni bagh tuavim akiram.’ ¹¹ Ki guizbangira ia migei, Jon Gumazibar Ruer Gumazim, gumazir nguazimin itiba, bar me gafira. Ezi gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiam in aven ikia ziaba bar puvatizim, a bar Jon gafira.

¹² “Jon Gumaziba Ruer Gumazimin dughiam in ikegha iza datirighin, gumazir kuraba God Bizibagh Ativamin Arazim iniasa puv ingara misosi. Egha me midorozir arazir anabar igharazibagh amua, egha

10:40: Mk 9:37, Lu 9:48, 10:16, Jo 13:20 **10:41:** 1 Kin 17:10, 2 Kin 4:8 **10:42:** Mt 18:5-6, 25:40, Mk 9:41, Hi 6:10
11:2: Mt 14:3 **11:3:** Mal 3:1 * **11:5:** (11:5) Godin akam inigha izezir gumazim Aisaia fomira ghaze, God uan adarazi Israelian akurvaghamim dughiam, arazir kaba otivam. Aisaia 35:1-7 ko 61:1-4 in gan. **11:6:** Mt 13:57, 26:31
11:7: Mt 3:5 **11:9:** Lu 1:76 **11:10:** Mal 3:1, Mk 1:2, Jo 3:28

osımtızir avırıba a ganıdı.† 13 Godın akam inıgha ızır gumazıbar osızırıba ko Moses Osırızır Arazıba, da Godın akam akura ıza Jon otozır dughıamın tu. 14 Kamaghın amızı, ia dar akam baraghsı ifuegh, a baragh, ‘Godın akam inıgha ızır gumazım Elaıza ızam,’ kar a Jon baghavıra mıgeı. 15 Tina kuarımning itı, an oragh.

16 “Eghtı kı datırıghın itır gumazamızıbar arazıbar gun mıkımsıva akar ısın zuır manam mıkımam? Me borıbar mın bıızıba amadıır danganımnın apıaghav ikıa uarır deı,

17 ‘E ia bagha marvıbagh ivıma,
ia ıghıan aghua.

Ezı e ongerakar amırızıbagh amıma,
ia azır puvatı.’

18 Datırıghın itır gumazıba, borır kabar mın amı. Jon ızava pamten apır puvatıghava wainın dıpaba apır puvatızıma, me ghaze, ‘Duar kuraba a gapasa.’ 19 Ezı Gumazıbar Otarım ızava dagheba ko wainın dıpaba apı. Ezı me ghaze, ‘İa gan, a gumazır puv daghem ko wainın dıpam apım. Egha a dagıaba ısır gumazıba ko gumazır arazır kurabagh amıba, a men roroabagh amua me ko itı.’ Me kamaghın mıgeıma, gumazamızıba men gara fo, Godın fıfozım a guızbangıra bıızım.”

Navıbagh ırızır puvatızır gumazamızıba, me bar ikuvıgham
(Luk 10:13-15)

20 İesus nguıbar ekıar mabar mırakelın avırıbagh amızı me uan navıbagh ırızır puvatı. Ezı İesus dughıar kamın nguıbar kabar gumazamızıbar atara ghaze, 21 “İa Korasının nguıbamın itır gumazamızıba, İavzıka! İa kuram inıam. İa Betsaıdan nguıbamın itır adarazı, İavzıka! İa bar ikuvıgham. Gumazıtım Tairın nguıbam ko Sadıonın nguıbamın ghua, mırakelın kı amızıba men tongın dagh amıghai, Tair ko Sadıonın itır darazı tı fomıra navıbagh

ıragha, egha azır adıarıba aghuıgha, avrenım gapıava aguruava, egha uan arazır kamın uarı akakagha ghaze, me uan arazır kuraba atakı. 22 Ezı kı ia mıgeı, Godın Kotın Dughıamın, osımtızır ia inıamım, an osımtızır Tair ko Sadıon inıamım gafıragham. 23 Ezı ia Kaperneamın nguıbamın itır darazı, ia ghaze, ia uarı fegh Godın Nguıbamın ikıam, a? Bar puvatı, God ia akunıghtı ia Helın avım magıram. Ezı gumazıtım tı Sodomın nguıbamın ghua mırakelın kı ian tongın amızıbagh amızı, kamaghın Sodom tı ikıavıra ikıai. 24 Ezı kı ia mıgeı, Godın Kotın Dughıamın, osımtızır ia inıamım, an osımtızır Sodom inıızım gafıragham.”

İa na bagh ızıva aghıvsazım inıam
(Luk 10:21-22)

25 Egha dughıar kamın İesus kamaghın mıgeı, “Afezıam, nı nguazım ko overıam gativazır Ekıam! Nı fıfozım ko nıghnızır aghuıba itır gumazıba bıızır kaba men modo, egha borıbar mın itır gumazıbar aka. Kamaghın kı nı mınabı. 26 Guızbangıra Afezıam, nı uan ifongıamın kamaghın amı.”

27 Egha İesus ua kamagh mıgeı, “Nan Afezıam bıızıba bar ada isa nan dafarım gatı. Ezı gumazıtım Otarım gıfozır puvatı. Afezıam uabıra a gıfo. Egha tav Afezıam gıfozır puvatı. Otarım uabıra, koma gumazır Otarım ifuegha Afezıam ısava men akazıba, merara Afezıam gıfo. 28 İa, gumazır ıngangarır ekıabagh amua osımtızır avırıba aterıba, ia bar moghıra na bagh ızı. Eghtı kı aghıvsazım ia danıngam. 29 İa na da fıfozım inıva nan mıgırıgıabar apengan ikı, egha matı temer ruarır me bulmakauningın tuemning gatızıma anıng uanıng inıgha ıngangarım gamı moghın, ia nan apengan ikı. İa na gıfo, kı uan navır averıamın aven uabı dıkabıragha, egha kı gumazıbar asughasusı. Egh kı ia damutı ia aghıvsazım inıam. 30 Ter ruarır kı ian

† 11:12: (11:12) Grıghın akamın mıgırıgıar kam me deragha anebıghızır puvatı. Marazı nıghnıgha ghaze, İesus ghaze, gumazıtıba otıvıgh Romın gavman ko mısoğh me batuegh eghıva God Bıızıbagh Atıvamnın Dughıam damıghtıma, a nguazımın ikıam. 11:14: Mal 4:5, Mt 17:10-13, Mk 9:11-13 11:18: Mt 3:4 11:19: Mt 9:10-14, Lu 7:35 11:23: Stt 19:24-28, Aıs 14:13-15 11:24: Mt 10:15, Lu 10:12 11:25: 1 Ko 1:26-29 11:27: Mt 28:18, Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2, Fl 2:9 11:28: Jer 31:25 11:29: Jer 6:16, Sek 9:9, Jo 13:15, Fl 2:5, 1 Jo 2:6 11:30: 1 Jo 5:3

tuebagh arizim, ia a gumuam, ezi bizir ki aterim an osemezir puvati.”

12

Farisiba Sabatin dughiam bagha Iesus adoghadosi

(Mak 2:23-28 ko Luk 6:1-5)

¹ Egha Iesus Sabatin dughiar mamın uan suren gumaziba ko, raizin mın garir dagher mam wit, an azenir ekiamın torimın zui. An suren gumaziba mitiriam men azima, me witi ovizir maba kuara da api. ² Ezi Farisiba men ganigha kamaghın Iesus migei, “Ni gan, arazir nin suren gumaziba amim, en Judabar Araziba ghaze, me Sabatin dughiamın dar amuan kogham.”* ³ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Ia ti Devit fomira amizir arazimın eghaghanimın ganizir puvati? Devit dughiar kamın uan adarazi ko mitiriam men azi, ⁴ ezi Devit Godın Averpenimın aven ghua me ofa damuasa atizir bret inigha uan adarazi ko me aneme. E fo, me bretin kam raman kogham. Puvati, Moses Osirizir Araziba ghaze, ofa gamir gumazibara bretin kam ramam. ⁵ Egha ia ti Moses Osirizir Arazibar ganizir puvati, a ghaze, ofa gamir gumaziba me Godın Dipenimın aven Sabatin me ingaram. Me ingara, egha Godın damazim arazir kuraba puvati. ⁶ Ezi ki ia migei, bizir Godın Dipenim gafirazim a kagh iti. ⁷ Egha Godın Akinafarimın aven itir migirigiar mam ghaze, ‘Ki apanguvir arazim gifonge, ki ofan kinibagh ifongezir puvati.’ Ia migirigiar kam gifogha, egha ia pura osimtiziba gumazir aghuibagh arighan koghai. ⁸ Ezi Gumazibar Otirim a Sabatin dughiamın Ekiam.”

Iesus gumazir dafarir ekonezim Sabatin dughiamın a gamizima a dera

(Mak 3:1-6 ko Luk 6:6-11)

⁹ Egha Iesus danganir kam ategha nguibar ekiar mamın ghua God ko migeir dipenimın aven ghua. ¹⁰ Ezi gumazir mam dipenir kamın aven iti, an dafarir mam bar ekone. Ezi gumazir maba Iesus akatam a gasasa, egha kamaghın an azai, “Moses Osirizir Araziba manmaghın migei? E Sabatin dughiamın gumazibar arimariabar akiram, o puvatigham?” ¹¹ Ezi Iesus kamaghın me migei, “Ia tongin itir gumazitam, a sipsipin mam ikitima, egh Sabatin dughiamın sipsipin kam mozitamın magirightima, eghti a ti mangi uam anesigham, o? ¹² E fo, gumazimın ikirimirim sipsipin ikirimirim bar a gafira! Kamaghın amizima, e fo Moses Osirizir Araziba en amamangatizi, e Sabatin dughiamın gumazibar akurvagham.” ¹³ Egha a gumazir kam migei, “Ni uan dafarim onegh.” Ezi gumazim uan dafarim onezima an dafarim dafarir vuemin mın, ua dera. ¹⁴ Ezi Farisiba dikavigha God ko migeir dipenim ategha uari akuvagha Iesus misoghasa tuaviba buri.†

Iesus a guizbangira Godın ingangarir gumazim

¹⁵ Farisiba Iesus misoghasa tuaviba burima, a men arazir kam gifoghava nguibar ekiar kam ategha ghua. Ezi gumazamizir aviriba an gin zuima, a men arimariaba bar dar kirima, me ua dera. ¹⁶ Ezi a men anogorogha ghaze, me an gun igharazibav kiman markiam. ¹⁷ A Godın akam inigha izir gumazim Aisaian migirigiam damuti, an otivasa, egha a kamaghın ami. Aisaia kamaghın mikeme,

¹⁸ “Kar nan ingangarir gumazim, ki uabi anemisefe, egha ki bar a gifuegha, a bagha bar akonge.

12:1: Lo 23:25, Mk 2:23-28, Lu 6:1-5 **12:2:** Kis 20:10, Mt 12:10, Lu 13:14, Jo 5:10, 7:23 * **12:2:** (12:2) Moses Osirizir Araziba, Sabatin ingangaribar amuasa Judabar anogorosi. Me Sabatin damuan koghamın ingangarir mam, a dagher andiziba iniamın ingangarim. Ni, Kisim Bek 34:21in gan. Farisiba ghaze, Iesusın suren gumaziba arazir kamın gin zuir puvati. **12:4:** Wkp 24:9 **12:5:** Nam 28:9-10 **12:6:** Mt 12:41-42, Lu 11:31-32 **12:7:** Hos 6:6, Mt 9:13 **12:10:** Lu 14:3 **12:11:** Kis 23:4-5, Lo 22:4, Lu 14:5 **12:14:** Mt 26:4, 27:1, Mk 3:6, Lu 6:11, Jo 7:1, 7:19, 11:53 † **12:14:** (12:14) Farisiba ghaze, arimariaba agevir arazim uaghan ingangarir mam, egha Sabatin arazir kaba uaghan dar anogoroke. Ezi Farisiba gari, Iesus Sabatin arimariaba agevi, kamaghın me a baseme, egha a misueghasa tuaviba buri. Luk 13:14 ko Jon 5:16-18in gan. **12:15:** Mk 3:7-10 **12:16:** Mt 8:4, Mk 3:12

Ki uan Duam a datighti, a Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikim suam, dughiar ki men araziba tuisighamim otivam.

19 Gumazir kam atar dagarvaghan kogham.

Me tuavibar an tiarim baraghan kogham.

20 Egh ighurunir gavgaviba puvatigha dipirasava amim, a bar dipirighan kogham,

egha lamın pamtem isir puvatizim, an anemungeghan kogham.

Egh kamaghira, a gavgaviba puvatizir gumamazibar asughasugh deravira me damuam.

A kamaghira damu mangi, arazir aghuiba dar amutima

da bar azenim giramin dughiam otogham.

21 Eghti Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir gavgavim an ikiva uarir akurvaghsiva a mizuam ikiam.”

Me ghaze, Iesus Belsebulin gavgavimin ingari

(Mak 3:20-30 ko Luk 11:14-23 ko 12:10)

22 Dughiar kamın me duar kuram apazazir gumazir mam inigha Iesus bagha ize. Gumazir kam migeir puvatigha uaghan garir puvati. Ezi Iesus gumazir kam a gamizima a deragha ua migia egha uaghan gari. 23 Ezi gumamaziziba digavir kuram gamigha migia ghaze, “Gumazir kam ti Devitin otarim, a?”‡

24 Ezi Farisiba migirigiar kam baregha ghaze, “Gumazir kam, duar kurabar gumazir dapanim Belsebul, gavgavim a ganingizi, ezi a gavgavir kamın duar kuraba batosi.”§

25 Ezi Iesus men nighnizibagh fogha egha kamagh me migei, “Kantrin tamın gumaziba uari tuiragh uarira uariv soghiva, eghti men dabirabim ikuvigham. Eghti dipenir vamira itir darazi o nguibar vamira itir darazi uari tuiragh uarira uariv soghiva, eghti men dabirabim ikuvigham. 26 Eghti

kamaghira e fo, Satan uabi uabi batoghiva, an adarazi uari tuiraghiva, egh a managh gavgavim inigh bizibagh ativam. 27 Ia ghaze, ki Belsebul da gavgavim isa duar kuraba batosi. Ezi kamaghın, tina ian adarazir akurvazima, me duar kuraba batosi? Ian adarazi amir araziba, darara ian akagha ghaze, ia paza na migei. 28 Eghti ki Godin Duamin gavgavim inighiva duar kuraba batoghti, eghti bizir kam ian akaghti, ia kamaghın fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam ia batogha gifa.

29 “Eghti gumazir manam mangi pura gumazir gavgavitamin dipenimin aven mangiva an biziba okemegham? Puvatigham. A faraghvira benibar gumazir gavgavir kam ikegham. A kamaghın a damigh gumazir kamın dipenimin aven mangi, an biziba okemegham.

30 “Tina nan namakam puvati, a nan apanim. Ezi gumazim nan akuragha gumamaziziba akumakuir puvati, gumazir kam men gintizima me tintinibar zui.

31 “Kamaghın amizi, ki ia migei, gumamaziziba amir arazir kuraba ko me Godin ziam gasighasizir akaba, God bar da gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duamin ziam gasighasighti, God an arazir kurar kam gin amadaghan kogham.

32 Eghti gumazitam akar kuratam Gumazibar Otarim mikemeghti, God an arazir kurar kam gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duam akar kuratam a mikemeghtima, God dughiar kam ko gin izamin dughiamın, an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. An arazir kurar kam an ikivira ikiam.”

Temer kuraba ovizir kuraba bati
(Luk 6:43-45)

33 Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ni temer aghuim ikitima, an ovizir aghuiba uaghan ikiam. Egh ni temer kuram ikitima, an ovizir kuraba uaghan ikiam. 34 Ia gumazir kuraba, ia kuruzir kurabar min iti! Egh manmagh migirigiar aghuitam

12:22: Mt 9:32-33 ‡ 12:23: (12:23) Akar Matyu 9:27in itimin gan. 12:24: Mt 9:34, 10:25, Mk 3:22, Lu 11:15

§ 12:24: (12:24) Belsebul uaghan Satanin ziar mam. 12:25: Mt 9:4, Jo 2:25, MAA 2:23 12:28: Dan 2:44, 7:14, Lu 1:33, 17:20-21, Ap 10:38, 1 Jo 3:8 12:29: Ais 49:24, Lu 11:21-23, 1 Jo 4:4 12:30: Mk 9:40, Lu 9:50, 11:23 12:31: Mk 3:28-29, Lu 12:10, Ap 7:51, 1 Ti 1:13, Hi 6:4-6, 10:26, 1 Jo 5:16 12:32: Mt 11:19, Lu 12:10, Jo 7:12, 7:52, 1 Ti 1:13

12:33: Mt 7:16-20, Lu 6:44 12:34: Mt 3:7, 15:18, 23:22, Lu 3:7, 6:45

mikemegham? Puvati. Ian navir averi-abagh izivazir nighniziba dar amara ian akatoribar otifi. ³⁵ Gumazir aghuim, an navir averiamin aven nighnizir aghuiba a gizifa, egha amara arazir aghuibagh ami. Gumazir kuram, an navir averiamin aven nighnizir kuraba a gizifa, egha amara arazir kurabagh ami. ³⁶ Ezi ki ia migei, Godin Kotin Dughiamin, a pura men migirigiar nighniziba puvatiziba bagh vaghvagh men azangsighiva, me tuisigham. ³⁷ God gin nin migirigiabagh nighnighiva, ni tuisigham, eghti nin migirigiabara ni damutima, God gumazir aghuim o gumazir kuram ni darigham.”

*Me mirakelin tam damuasa Iesusin azai
(Mak 8:11-12 ko Luk 11:29-32)*

³⁸ Ezima Judabar arazibagh fozir gumazir maba ko Farisin maba kamaghin Iesus migei, “Tisa, ni mirakelin arazitam damuti, an otoghti e fogh suam, ni guizbangira Godin ingangarim gami.”

³⁹ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Gumazamizir dughiar kam in itiba, me bar gumazamizir kuraba! Egha me guizbangira God baghavira itir puvati. Me zurara mirakelin tam in ganasa. Me tam in ganighan kogham. Puvati. God mirakelin arazir vamira men akagham. Godin akam inigha izir gumazim Jona batozir mirakelin kamra, me an ganam. ⁴⁰ E fo, Jona arueba ko dimagarir pumuning ko mizekimin osirir ekiar mam in navir averiamin ike. Ezi kamaghira Gumazibar Otirim arueba ko dimagarir pumuning ko mizekimin nguazimin aven ikiam.** ⁴¹ Eghti God Kotin Dughiamin, Niniven gumazamiziba dikavigh ian arazir kurabar gun mikimam. Ia fo, Nineven adarazi Jona akunizir akam baregha navibagh ira. Ezi Gumazir datirighin ian tongin itir mam, a bar Jona gafira! ⁴² Fomira Seban Atrivir Amizim nguazir kam in saghon ikegha Solomonin

fofozir aghuimin akaba baraghasa ize. Ezi gumazir mam bar Solomon gafiragha ian tongin iti. Kamaghin, God gumazamizibar Kotim Damuamin Dughiamin, Seban Atrivir Amizim tugh datirighin itir gumazamizibar arazir kurabar gun mikimam.”

*Duar kuram uamategha ize
(Luk 11:24-26)*

⁴³ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Duar kuram gumazir mam ategha dipaba puvatizir danganibar arua ikiam in danganiba buri, egha a tam batozir puvatigha, ⁴⁴ egha uabi migia ghaze, ‘Ki uamategh faragha ikezir dipenimin mangam.’ Egha a uamategha ghua garima, me dipenim avizi, a bar zuezima an itir biziba bar deragha ikia egha pura iti. ⁴⁵ Egh duar kurar kam mangi, 7 plan duar kurar a gafiragha arazir kurabagh amiba, men aku izam. Egh me mangi, dipenir kam in ikiam. Gumazir kam faragha paza ike, egh a datirighin bar paz ikiam, eghti an dabirabim a faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham. Arazir kamaghira amizim, gumazamizir kurar datirighin itiba uaghan me bativam, eghti me bar pazi ikiam. Eghti men dabirabim, faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham.”

*Terara Iesusin amebam ko doziba
(Mak 3:31-35 ko Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Iesus me migiavira itima, an amebam ko doziba iza dipenimin azenimin ikia a ko mikimasa. ⁴⁷ Ezi gumazir mam a migia ghaze, “Ni gan, nin amebam ko doziba azenimin tuivighav ikia ni ko mikimasa.”* ⁴⁸ Ezi Iesus gumazir kam ikaragha ghaze, “Tina nan amebam? Te nan doziba?” ⁴⁹ Egha uan suren gumazibar akagha ghaze, “Ia gan! Nan amebam ko dozibara kara. ⁵⁰ Gumazamizir nan Afeziar uan Nguibamin itim ifongezir arazibar gin

12:38: Mt 16:1, Mk 8:11, Lu 11:16, Jo 6:30, 1 Ko 1:22 **12:39:** Mt 16:4, Mk 8:12, Lu 11:29-32 ** **12:40:** (12:40) Ni Jona 1:17 in gan. Godin akam inigha izir gumazim Jona, uaghan Jonan gun migia ghaze, a ghua nguibar ekiam Niniven ghua akam akurima gumazamiziba a baregha uan navibagh ira. **12:41:** Jna 3:5 **12:42:** 1 Kin 10:1-10, 2 Sto 9:1-12, Mt 12:6 **12:43:** Jop 1:7, Lu 11:24, 1 Pi 5:8 **12:45:** Hi 6:4, 2 Pi 2:20-22 **12:46:** Mt 13:55, Mk 3:31, Jo 2:12, Ap 1:14 * **12:47:** (12:47) Fofozir gumazir maba mikovezir pumuningin (*) tongin itir migirigiar kabar ghaze, Matyu uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim gin da osiri, eghti da Mak 3:32 koma Luk 8:20 mirara mangasa. **12:50:** Jo 15:14, Ro 8:29, Ga 5:6, 6:15, Kl 3:11, Hi 2:11

zuiba, me nan doziba ko nan amiziba ko nan amebam.”

13

Iesus witin oviziba akurir akar isin zuim migei

(Mak 9:14 ko Luk 8:4-8)

¹ Aruer kamra Iesus dipenim ategha azenan ghu. Egha ghua dipar dadarimin aperaghav iti. ² Ezi gumazamizir aviriba a bagha ize, egha men avirim bar ekefe. Kamaghin a kurir mamın biraghava apera. Ezima gumazamiziba dipar dadarimin tu-ivighav iti. ³ Ezi Iesus akar isin zuir aviribar me migei. Egha kamaghin migei, “Ia oragh. Gumazir mam witin oviziba inigha ghua uan azenimin da akurava arui.* ⁴ A da akurima witin ovizir maba tu-avimin irezima, kuaraziba iza da ame. ⁵ Ezi maba dagiabagh isin itir nguazir evarim gire. Nguazir kam mitemezir puvati, ezi witin oviziba zuamira afuangi. ⁶ Ezi dar biba bar nguazimin aven iraghuezir puvati, ezi aruem anaga dagh isirazi, ezi da isia misingi. ⁷ Ezi witin ovizir maba benir dikoniba itir nguazim giregha, benibar tongin afuangizi, benir dikoniba aghuava beniba da ikiaghariki. Ezi dar oviziba misevezir puvati. ⁸ Ezi witin ovizir maba nguazir aghuim giregha dagheba misefi. Maba 100 plan oviziba misevima, maba 60 plan oviziba misevima, maba 30 plan oviziba misefi. ⁹ Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus nighnizir tizim ikia, akar isin zuibara migei

(Mak 4:10-12 ko Luk 8:9-10)

¹⁰ Ezi Iesusin suren gumaziba gin iza kamaghin an azai, “Ni tizim bagha akar isin zuibar gumazamizibav gei?” ¹¹ Ezi a me ikaragha ghaze, “God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar mogomeba dagh fo. Ezi a fofozir kam me ganingizir puvati. ¹² Godin akabagh fozir gumazim, God uan akabar fofozir igharaziba a daningam, eghti a Godin akar aviribagh fogham. Eghti Godin

akabagh foghan aghuazir gumazim, an fofozir muziarim God a dama inigham. ¹³ Men damaziba gara, egha me bizitamin gari puvati. Egha me oragha, me bizitamin mingarim bar anebighizir puvati. Ki bizir kamın tugha akar isin zuibar me migei. ¹⁴⁻¹⁵ Godin akam inigha izir gumazim Aisian migirigiaba gumazamizir kaba bagha guizbangira otifi. A kamaghin mikeme.

‘Gumazamizir kaba uan navir averiabar kua,

ezi men kuariba oraghan aghua,
ezi men damaziba kome.

Me kamaghin amima, God ghaze, marki,
men damaziba bizitamin ganighai,
men kuariba oreghai.

Ezi men naviba kuighrizima me migirigiabagh foghava

egha navibagh iragha na bagha izima,
ki ua me inigha me gamizima me deraghai.

Me kamaghin damuan aghua,
kamaghin me zurara oraghiva,
egh deragh bizitamin mingarim gifoghan kogham.

Me zurara ganiva, egh deragh bizitamin ganighan kogham.’

¹⁶ Ezi ia, ian damaziba bizibar gari, ezi ian kuariba akam barasi. Kamaghin ia bar akongegh! ¹⁷ Ki guizbangira ia migei, fomira Godin akam inigha izir gumazir aviriba ko gumazir aghuir aviriba, me ia datirighin garir bizibar ganamin ifongiar bar ekiam ikia, me dar ganizir puvati. Egha ia datirighin orazir akar kaba, me da baraghan ifongiar bar ekiam ikia, me tam baraghizir puvati.”

Witin akar isin zuimin mingarim

(Mak 4:13-20 ko Luk 8:11-15)

¹⁸ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ia datirighin oragh, gumazim witin oviziba akunizir akar isin zuimin mingarimra kara. ¹⁹ Gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiamin akam baragha anebizir puvatiziba, me witin ovizir tuavim girezibar

13:2: Lu 5:1-3 * **13:3:** (13:3) Kar Iesusin migirigiar ruarir Namba 3, a Matyun osiziribar aven iti. Akar kaba, da 12:3-52in iti. Ezi God Bizibagh Ativamin Dughiamin, migirigiar aviriba dar iti. **13:12:** Mt 25:29, Mk 4:25, Lu 8:18, 19:26 **13:13:** Lo 29:4 **13:14-15:** Ais 6:9-10 **13:17:** Jo 8:56, Hi 11:13, 1 Pi 1:10-12

min ami. Me Godin akam barazima, Satan zuamira izava me oraghizir akaba me dama, da ini. ²⁰ Ezi witin ovizir dagiabagh isin itir nguazim gireziba, da gumaziba Godin akam baragha zuamira nighnizir gavgavim an ikia bar akonge. ²¹ Ezi men biba puvati, egha dughiar bar otevimra iti. Eghti gumazitaba izi Godin akam bagh pazi me damuva osimtiziba me darightima, me zuamira God ategham. ²² Ezi witin ovizir benir dikonibar tongin ireziba, kar gumaziba Godin akam baraghava, egha uaghan nguazir kamın osimtizibagh nighnigha, egha uaghan dagiar aviriba iniasa nighnisi. Ezi bizir kaba Godin akaba ikiagharighizima da misevir puvati. ²³ Ezi witin ovizir nguazir aghuim gireziba, kar gumazir Godin akam baragha deragha anebigha a gifoziba. Gumazir kabanagh dagheba misefi, maba 100 pla, maba 60 pla, maba 30 plan oviziba misefi.”

Ogher kuraba azenimin otivizir akar isin zuim

²⁴ Egha Iesus uam akar isin zuir mamın kamagh me migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati gumazir mam witin ovizir aghuiba uan azenimin da akuni. ²⁵ Ezi gumazamiziba akuima gumazir witin oviziba akunizimin apanim iza ogher kuramin oviziba isa witbar tongin da akunigha ghu. ²⁶ Ezi witba gin aguigha misivasava amima, me gari ogher kurar kam uaghan iti. ²⁷ Ezi azenir kamın ghuavimin ingangarir gumaziba ghua a migia ghaze, ‘Gumazir ekiam, e ghaze ni witin ovizir aghuiba uan azenim mikini. Manmagh amizima, ogher kurar kam uaghan otifi?’

²⁸ “Ezi a me migia ghaze, ‘Nan apanir mam arazir kam gami.’ Ezi an ingangarir gumaziba an azai, ‘Ni ifueghtima, e mangi ogher kam suagham?’ ²⁹ Ezi a ghaze, ‘Marki. Ia ogher kuraba asighsuva, uaghan witba asiam. Kamaghin da asian marki. ³⁰ Ia da ateghtima da mar witba ko aghung, mangi dagheba iniamin dughiamin otogh. Eghti ki ingangarir kam damuamin gumaziba kamagh me mikimam, ‘Ia ogher

kurar kam faragh anesiva a dapongsiva an ikizibar amu. Eghiva ia witba iniva da akuvagh da isiva nan dagher dipenim darigham.’”

Mastetin ovizimin akar isin zuim (Mak 4:30-32 ko Luk 13:18-19)

³¹ Egha Iesus akar isin zuir igharazir mamın me migia ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati zuravarir me mastet arizimin ovizimin min ami. Gumazir mam mastetin ovizim inigha ghua uan azenimin anekuni. ³² Mastetin ovizim dagher igharazibar ovizibar min ekevezir puvati. A bar sufi. Egha an aghuir dughiamin an azenimin itir zuravarir mabagh afiragham. A tememin min aghungigham, eghtima kuaraziba iziva an aguabar mikonibar ingaram.”

Yisin akar isin zuim (Luk 13:20-21)

³³ Egha Iesus akar isin zuir igharazir mam kamaghin me migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam, a yisin min ami. Amizir mam yisin muziarir mam inigha, flauan dramın ekiamın itim inigha, aning verevere. Ezi flauan kam gin bar bui.”

Iesus Godin akam akar isin zuibara anekuri (Mak 4:33-34)

³⁴ Iesus gumazamizibav geir migirigiaba, an akar isin zuibara da akuri. Egha a migirigiatam abigha me mikemezir puvati, an akar isin zuibara me migei. ³⁵ Fomira Godin akam inigha izir gumazim kamagh migia ghaze, “Ki akar isin zuibara ia mikimam. Bizir maba, nguazir kam otozir dughiamin da modogha iza datirighin tu, ezi ki bizir kabar eghaghanim damuasa.” Iesus akar kam damuti an otivasa, kamaghin an akar isin zuir kabagh ami.

Ogher kurabar akar isin zuimin mingarim

³⁶ Egha Iesus gumazamiziba ategha ghua dipenimin aven ghu. Ezi an suren gumaziba an gin iza ghaze, “Ni ogher kurabar akar isin zuimin mingarimin gun e mikimam, o?”

³⁷ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin migia ghaze, "Gumazir witin ovizir aghuiba akunizim, a Gumazibar Otarim. ³⁸ Azenim, kar nguazir kam. Witin ovizir aghuiba, kar gumazamizir God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikiamiba. Ogher kuraba, kar Satanin gumazamiziba. ³⁹ Apanir ogher kuram akunizim, a Satan. Dagheba iniamin dughiam, kar nguazir kam givamin dughiam. Ezi enselba, me dagheba iniamin ingangarir gumaziba. ⁴⁰ Egha mati gumaziba ogher kuraba akuva dagh aboi, kamaghira enselba nguazir kam givamin dughiamin, me kamaghin damuam. ⁴¹ Gumazibar Otarim uan enselba amadaghti, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven itir gumazamiziba, men tongin itir gumazir arazir kurabagh amiba ko gumazir nighnizir gavgavibagh asighasiziba, enselba bar me batuegham. ⁴² Egh me me isiva, avir ekiam me kunigham. Eghti me avir kam in ikiva arangiva atariba kuskugham. ⁴³ Eghti dughiar kam in gumazamizir aghuiba uan Afeziam Bizibagh Ativamin Nguibamin aven iki, me aruemin min sigham. Tina kuarimning iti, an oragh."

Bizir ivezir bar pin kozimin akar isin zuim

⁴⁴ Egha Iesus migia ghua ghaze, "God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, me bizir ivezir bar pin kozim isava azenimin nguazimin aven a modo. Ezi gumazir mam a bato, egha uam anevara. Egha bar akuegha, ghua uan biziba bar da amaga, daghaba inigha ghua, azenir kam itir nguazim givese."

Manmaniar ivezir bar pin kozimin akar isin zuim

⁴⁵ Ezi Iesus migia ghua ghaze, "God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, daghar ingangarim gamir gumazir mam. Gumazir kam manmaniar bar aghuiba bagha ruiagha arui. ⁴⁶ Egha ghua manmaniar bar aghuir ivezir bar pin kozir mam bato. Egha ghua uan biziba bar daghaba bagha

da amada. Egha ghua manmaniar bar aghuir kam givese."

Ivem in akar isin zuim

⁴⁷ Egha Iesus migia ghua ghaze, "Akar isin zuir mam kamakin. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, me ivem akunizi a dipar averiamin ghuaghira, osirir guar aviriba, dar akome. ⁴⁸ Ezi ivem izivazima, me a gekuigha dipar dadarim gati. Egha me apiagha osirir aghuiba misiva da isava itaribav kiri. Egha osirir kuraba me da makuri. ⁴⁹ Nguazir kam givamin dughiam kamaghira. Enselba iziva gumazir kuraba, gumazir aghuibar tongin me amisivam. ⁵⁰ Egh me me isiva, avir ekiamin me akunam. Eghti me avir ekiam kam in iki, arangiva atariba kuskugham."

⁵¹ Egha Iesus uan suren gumazibar azai, "Ia ti akar kam in mingarim gifo?" Ezi me ghaze, "Are." ⁵² Ezi a kamaghin me migei, "Kamaghin amizi, gumazir manam Judan arazibagh fozir gumazimin ikia, egha gin God Bizibagh Ativamin Dughiamin akabar mingariba a dagh fo, egha a mati dipenir mam in ghuavimin min ami. A uan dipenimin aven ghua bizir igiaba ko ghuriba bar da isava azenim garisi."

Nasaretin itir darazi Iesusin aghuagha, akiribagh ragha a gasara

(Mak 6:1-6 ko Luk 4:16-30)

⁵³ Iesus akar kaba akunigha givagha danganir kam ategha ⁵⁴ uan nguibamin ghu. A ghua men God ko migeir dipenimin aven ghugha, God in akamin gumazamizibar sure gami. Ezi me an akam baragha digavir kuram gami. Egha ghaze, "Gumazir kam managh fofozir kam ini? Egha a mirakelba manmaghin dagh ami? ⁵⁵ E a gifo, a dipenibar ingarir gumazimin otarim, ezi Maria an amebam. Ezi Jems ko Josep ko Saimon ko Judas, me an doziba. ⁵⁶ An buaramiziba bar kagh e ko iti. Kamaghin a manmagh bizir kabanagh damuti, da otivam." ⁵⁷ Me kamagh migia navir averiaba Iesusin ikufi. Ezi Iesus me migia ghaze, "God in akam inigha izir gumazim,

13:40: Mt 7:16, Jo 15:6 **13:41:** Mt 24:31, 25:31-46, Mk 13:27 **13:42:** Mt 8:12 **13:43:** Dan 12:3, 1 Ko 15:42, 15:53, 15:58 **13:44:** Ais 55:1, Mt 19:29, Lu 14:33, Fl 3:7-8, MAA 3:18 **13:46:** Snd 2:4, 3:14-15, 8:10, 8:19 **13:47:** Mt 22:9-10 **13:49:** Mt 25:32 **13:50:** Mt 13:42, Lu 13:28 **13:53:** Mt 7:28 **13:54:** Mt 2:23, Mk 6:1, Lu 4:16, 4:22, Jo 7:15 **13:55:** Jo 6:42 **13:57:** Mt 11:6, Mk 6:3-4, Lu 4:24, Jo 4:44

nguibar igharazibar ziam otifi. Egha a uan nguibam ko uan dipenimın aven, a ziaba puvati.”⁵⁸ Me nighnızir gavgavim an itir puvati, kamaghın amizi, a nguibar kamın mirakelin aviribagh amizir puvati.

14

Herot ghaze, Iesus ti Jon, Gumaziba Ruer Gumazim

(Mak 6:14-29 ko Luk 3:19-20 ko 9:7-9)

¹⁻² Dughiar kamın Galilin Distrighın Atrivim Herot, a Iesus amizir araziba baregha, kamaghın uan ingangarir gumazibav gei, “Gumazir kam ti, Gumaziba Ruer Gumazim Jon, an aremegha ua dikafi. Bizir kam bagha a mirakelbar amuamin gavgavim iti.”*

³⁻⁴ Herot fo, a faragha uan dozimın Filipın amuim Herodias inigha an iti. Ezi Jon bizir kam bagha Herot miğıavıra ikia ghaze, “Ni arazir kuram gamua uan dozimın amuim inigha an iti.” Ezi Herot bizir kam bagha Jonın suiragha a ikegha a isava kalabus gati.⁵ Egha a Jon misueghti an aremeghasava nighnısi. Egha a gumazamizibar atiatingi. A fo, me ghaze, Jon Godın akam inigha izir gumazim.

⁶ Ezi aruer mamın gumazir maba iza Herotın gara, an amebam a batezir dughiam ginighnıgha, a koma apa iti. Ezi Herodiasın guivim men guamın ighiam gami. Ezi Herot bar an ighiam bagha bar akonge.⁷ Egha Herot overiam dafarim an akua kamaghın a miğei, “Bar guizbangira, ni bizitizim gifonge, ki a isıva ni danıngam.”⁸ Ezi Herodias nighnıziba uan guivim ganıngi, ezi guivim ghua kamaghın Herot miğei, “Ni Jon, Gumaziba Ruer Gumazimın dapanim isıva itaritam dafagh a inıgh izi na danıngıgh.”†

⁹ Atrivim akar kam baregha bar os-eme. Egha a fo, a uabi akar gav-
gavim gumazir a ko itibar damazimın a

gamigha, bizir kamın aghumsızim inian aghua. Egha a midorozir gumaziba akar gavgavim me ganıngizıma me guivim mikemezir moghın ami.¹⁰ A gumazir mam amadazıma, a ghua kalabusın midorozir gumazibav geima, me Jonın firim atu.¹¹ Egha Jonın dapanim itarir mam dafagha, guivim bagha a inigha iza a isava a ganıngi. Ezi an a inigha ghua uan amebam ganıngi.¹² Ezi Jonın suren gumaziba iza an namnam inigha ghua anerefa. Me anerefagha egha ghua Iesus mikeme.

Iesus dagheba isa 5,000 gumazibagh anıngi

(Mak 6:31-44 ko Luk 9:10-17 ko Jon 6:1-13)

¹³ Ezi Iesus orazi, me Jonın firim atuzıma an ovenge, ezıma a nguibar kam ategha kurim inigha gumaziba itir puvatızir danganir mamın ghu. A uan suren gumaziba ko ghu. Ezi gumazamizir avirim orazıma, a kagh ghu. Ezi me nguibar ekiam ategha, a buria uan suebar zui.¹⁴ Ezi Iesus ghua dipar dadarımın otogha garıma, avırir bar dafam iti. Ezi a men apanguva men areir gumazibar arımarıaba agefi.

¹⁵ Aruem gevıma, Iesusın suren gumazıba iza kamaghın a miğei, “Kar gumazıba itir puvatızir danganim, ezi aminim pırasava ami. Kamaghın ni gumazamizıba amadaghti, me mangı nguıbar uari bagh daghebagh ıvez.”¹⁶ Ezi Iesus uan suren gumazıba kamagh me miğei, “Me tizim bagh mangam? Ia uari daghetaba me danıngıgh.”¹⁷ Ezi me ghaze, “E dagher avırıba itir puvati. Kar 5 plan bretba ko osirir pumuningra.”‡¹⁸ Ezi a ghaze, “Ia bretın maba ko osirimning inıgh izi.”¹⁹ Ezi Iesus gumazamizıbav geima, me grazim gapia. Ezi a 5 plan bretba ko osirir pumuning inigha egha kogha overiamın gara Afezıam mınabi. Egha bretba bıgha uan suren gumazıbagh anıngi. Ezi

13:58: Mk 6:5-6 * **14:1-2:** (14:1) Herotın kamın ziar mam Antipas. A Galilin Distrighın gari. An afezıam atrivimın itıma, Maria Iesus bate. Ni Matyu 2ın gan. **14:3-4:** Wkp 18:16, 20:21, Mt 11:2, Lu 3:19-20 **14:5:** Mt 21:26, Lu 20:6 † **14:8:** (14:8) Herodias uan guivim ko, anıng deraghvıra foghasa, Jon guizbangira areme, kamaghın amizi anıng ghaze, ni an dapanim isıva itarım datıgh a inıgh izi ga danıngıgh. **14:10:** Mt 17:12, Mk 6:27, Lu 9:9 **14:14:** Mt 9:36, Mk 6:34 ‡ **14:17:** (14:17) Judaba ingarir bretba ekevezir puvati. Da en skonbar mın gari. Ezi bretın 5 pla, gumazir pumuningra damam. **14:19:** Mt 15:35-39, Mk 8:6-10 **14:20:** 2 Kin 4:44, Mk 6:42-43, Lu 9:17, Jo 6:11-13

an suren gumaziba da isava gumazamizibagh anidi. ²⁰ Ezi gumazamizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. Egha dagher naba itima, me da akuvagha 12 plan akirabagh aghui. ²¹ Gumazir amezibar dibobonim 5,000in tu. Me amiziba ko boriba diponezir puvati.

*Jesus dipam gisin tugha zui
(Mak 6:45-52 ko Jon 6:16-21)*

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba amaga me migia ghaze, me faragh bot inigh dipamin vongin mangi. A uabi iki gumazamiziba amadagham. ²³ A gumazamiziba amadagha, egha uabira ikia God ko mikimasa mighsiamin ghuavanabo. Ezi aminim pirizima, Iesus uabira iti. ²⁴ Ezi bot dadarimin saghon ghuzima, aminim botin guamin dikavigha me givaima ongarim men botin misosi. ²⁵ Ezi aminim tiasasava amima, Iesus dipam gisin tugha uan suren gumaziba bagha zui. ²⁶ Me garima, Iesus dipam gisin izima, me bar puv atiatiava agoi. Egha me ghaze, kar aser mam. Egha atiatiava arai. ²⁷ Ezi Iesus zuamira me migia ghaze, "Ia gavgafigh, kar kirara. Ia atiatingan marki!"

²⁸ Ezi Pita an akam ikaragha kamaghin migei, "Ekiam, guizbangira nirara, ni na mikemeghti, ki dipam gisin ni bagh mangam." ²⁹ Ezi Iesus ghaze, "Ni izi." Ezi Pita bot ategha dipam gisin Iesus bagha zui. ³⁰ A ghua aminir gavgavimin gari, a bar ekevezima an atiatiava dipamin aven ghuaghiri. Egha dei, "Ekiam, ni nan akuragh!"

³¹ Ezi Iesus zuamira uan agharim amadagha Pitan suira. Egha kamaghin Pitan migei, "Nin nighnizir gavgavim sufi. Ni tizim bagha okam nighnisi?" ³² Egha aning me gatin botin ghuavanabo, ezi aminim pura gifa. ³³ Ezima botin itir gumaziba Iesusin ziam fa ghaze, "Bar guizbangira, ni Godin Otarim!"

*Iesus Genesaretian arimariar gumazir aviribar arimariaba agifa
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko dipamin vongin ghugha, ghua Genesaretin nguibamin otifi. ³⁵ Ezi kagh itir darazi Iesusin gara a gifo. Egha akam amadazi, a nguibar roghira itibar ghuzi, me arimariaba itir darazi bar me inigha Iesus bagha ize. ³⁶ Egha me a gakaghora ghaze, a men asughtima, arimariaba itiba an korotiar avizibar suigham. Ezi gumazamizir an korotiam suiziba, men arimariaba gifa.

15

*Godin araziba Judan ovavibar arazibagh afira
(Mak 7:1-13)*

¹ Dughiar kamın Farisin maba ko Judan arazibagh fozir gumazir maba Jerusalem ategha Iesus bagha ize. Egha me kamagh an azai, ² "Manmaghin amizi, nin suren gumaziba en ovaviba aningzir arazibargin zuir puvati? Egha me damasa uan dafariba ruer puvati."*

³ Ezi Iesus men akam ikaragha kamagh me migei, "Manmagh amigha ia Godin arazibargin zuir puvati, egha uan arazibargin zui? ⁴ E fo, God ghaze, 'Ia uan afeziaba ko amebabar akaba baregh men apengan iki', egha ghaze, 'Gumazitam akar kuratam uan afeziam ko amebam mikemeghti, ia gumazir kam misueghti, an aremegh.' ⁵ Ezi ia kamaghin migei, 'Gumazitam uan amebam ko afeziamin akurvaghsi dagiaba atigha, egha ua gin aningın akuraghan aghuagha, kamaghin aning migei, "Ki guan akuraghasa atizir dagiaba, gua marki. Ki da isi God daningam." ' A kamaghin mikimiva, amebam ko afeziam ginighnigh deragh aningın akurvaghan kogham. ⁶ Ia kamaghin amuava, ian arazir kabar, ia Godin araziba ategha, uan ovavibar

14:23: Lu 6:12, 9:28 **14:26:** Lu 24:37 **14:29:** Jo 21:7 **14:31:** Mt 8:26 **14:33:** Sng 2:7, Mk 4:39, Lu 4:41, Jo 6:69, Ap 8:37, Ro 1:4 **14:36:** Mt 9:20-21, Mk 5:27-28, Lu 8:44 **15:2:** Mk 7:5, Lu 11:38 * **15:2:** (15:2) Suren gumazibar dafariba bar mizezir puvatizi me api. Puvati. Judaba Godin damazimin mizan atiatingi, egha bizir mizirizitamın suighan aghua. Kamaghin amigha me ghaze, me faragh uan dafariba ruegh, egh Godin damazimin zuegh, egh daghebar amam. **15:4:** Kis 20:12, 21:17, Wkp 20:9, Lo 5:16

araziba faragha darisi. Egha Godin akam gamima, a mati pura bizim.”

⁷ Ia uarira uarigh gifarir gumazibara! Godin akam inigha izezir gumazim Aisaia guizbangira ian arazibar gun kamaghin migei, ⁸ “Gumazamizir kaba, me uan akatoribar nan ziam fe, egha men naviba ko nighniziba bar saghon iti. ⁹ Me gumazibar akabar uari sure gamua uari gifara egha ghaze, kar Godin akam. Kamaghin amizi, me nan ziam guizbangira a fer puvati.”

Iesus Godin damazimin mizezir bizibav gei
(Mak 7:14-23)

¹⁰ Egha Iesus gumazamizibar diazima me a bagha izima a kamaghin me migei, “Ia oragh, egh deragh nighnigh! ¹¹ Bizir gumazibar akatoribar ikegha ghuaghiriba, da me gamima, me Godin damazimin mizezir puvati. Bizir navibar ikia akatoribar otiviba, da gumazibagh amima, me Godin damazimin mize.” ¹² Ezi gin an suren gumaziba iza kamaghin a migia ghaze, “Ni ti kamaghin fos, Farisiba ni mikemezir migirigiam baregha men muriaba bar ikufi?”

¹³ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Nan afeziar uan Nguibamin itim, an azenim iti. Egha bizir a dikezir puvatiziba, a biba sara da asiam. ¹⁴ Ia gumazir kabagh nighnighan marki. Me damazir okaviriziba, egha me tuavim isava gumazir igharazimin akakasi. Eghti gumazir damazir okavirizim tuavim isava gumazir okavirizir mam in akakagh, egh aning virara mangi mozimin magirigham.”

¹⁵ Ezi Pita Iesusin azai, “Ni gumazamiziba mikemezir akar isin zuimin mingarim e bagh anebighti, e a gifogham?” ¹⁶ Ezi Iesus ghaze, “Manmagh ami, ia ti uaghan gumazir igharazibar mirara fozir puvatighavira iti.” ¹⁷ Ia ti kamaghin fozir puvati, bizir akatorimin aven zuiba ghua

navimin zuima, muriam da batozima, ezi gumazim dagh avi. ¹⁸ Ezi bizir akatoribar otiviba da nighnizimin ikegha ize. Egha da gumazibagh amima, me Godin damazimin mize. ¹⁹ Ki gumazibar nighnizibar otivir bizir kabanagh migei, nighnizir kuraba, ko gumaziba misogharizir araziba, ko gumaziba ko amiziba tintinibar uari isava akuir araziba, ko poroghamiba uari bakeir araziba, ko okimakiar araziba, ko kotiabar gumazibagh ifarir araziba, ko gumazibar ziabagh asighasizir araziba. ²⁰ Arazir kaba gumazibagh amima, me Godin damazimin mize. Gumaziba dafariba ruer puvatigha api, arazir kam me gamima me Godin damazimin mizezir puvati.

Kenanian amizim nighnizir gavgavim Iesusin iti
(Mak 7:24-30)

²¹ Ezi Iesus nguibar kam ategha ghua nguibar ekiamning Taia ko Saidonin nguazimin ghu. ²² Ezi Kenanian amizir mam danganir kam in ikegha iza kamaghin dei, “Ekiam, ni Devitin Otaram, ni nan apangkuvigh! Duar kuram nan guivim gapazagha a gasighasisi.”

²³ Ezi Iesus migirigiatam a ikarvazir puvati. Ezi an suren gumaziba a bagha iza a migia ghaze, “Amizir kam diaghdiagha en gin izi. Ni anemadaghti a mangi.”

²⁴ Ezi Iesus kamaghin me ikara, “God Israelbar akurvaghasavira na amada. Me sipsipba gumazir dar ganamiba puvatizi moghin iti.” ²⁵ Ezi amizir kam Iesusin boroghira iza, tevimning apirigha aviragha uan guam nguazim gatigha a migia ghaze, “Ekiam, ni nan akuragh.” ²⁶ Ezi Iesus a ikaragha ghaze, “Kar arazir kuram, gumazimin boribar dagheba inigh afiabav kinam.” † ²⁷ Ezi amizim ghaze, “Ekiam, ni guizbangira migei. Ezi afiaba uaghan uan ghuavimin dakozimin apengan itir dagher muzemziariba api.” ²⁸ Ezi Iesus akar kam baregha kamagh amizim migei, “Amizim,

15:8: Ese 33:31 **15:9:** Kl 2:18-22, Ta 1:14 **15:11:** Mt 12:34, Ap 10:15, Ro 14:14, 14:17, 1 Ti 4:4, Ta 1:15 **15:13:** Jo 15:2, 1 Ko 3:7 **15:14:** Ais 9:16, Mal 2:8, Mt 23:16, Lu 6:39, Ro 2:19 **15:18:** Mt 12:34, Je 3:6 **15:19:** Stt 8:21, Snd 6:14, Jer 17:9, Mt 12:34, Mk 7:21 **15:24:** Mt 10:5-6, Ap 3:25-26, Ro 15:8 † **15:26:** (15:26) Iesus amizir kam dikabinasava amir puvati. A kamaghin ifonge, a faraghavira Godin akar aghuim isiva Israelin adarazir aningigh, eghti gin igharaziba oragham. Kamaghin Iesus akar isin zuir kam gamua ghaze, Israelba boribar min itima, igharazir darazi afiabar min iti. Da afiar atiaba puvati, en afiar e ko dipenibar akuiba. Ezi Iesus amizir kam in nighnizir gavgavimin garava an akura. **15:28:** Mt 8:10, 8:13

nin nighnizir gavgavim bar ekefe. Bizir ni bativasa ni ifongezim, a mar ni batif.” Ezima dughiar kamra an guivim ua dera.

Iesus arimariaba itir gumazir aviriba, men arimariaba agifa

²⁹ Ezi Iesus nguibar kam ategha Galilin dipar dadarimin zui. Egha ghua mighsiar mamın anaboghava apera. Ezi avirir ekiam a bagha izi. ³⁰ Egha suer kurabar ko, damazir okaviriziba ko, soroghafarir ikiziriziba ko, migeir puvatiziba ko, arimariar igharaziba uaghan, me da inigha iza Iesusın suemningin boroghin me ariki. Ezi a bar men arimariaba batozima, me ua dera. ³¹ Ezi gumazamiziba garima, migeir puvatiziba migei, soroghafarir ikiziriziba ua dera, suer kuraba uam arui, damazir okaviriziba ua gari, ezi me nighnizir aviribagh ami. Egha me Israelin Godin ziam fe.

Iesus dagheba 4,000 plan gumazibagh aningi

(Mak 8:1-10)

³² Ezi Iesus uan suren gumazibar diazi, me izima a kamaghin me migei, “Gumazamizir kaba, me na ko aruer pumuning ko mizekimin ikia, egha dagheba puvatigha mitiriam men azi, kamaghin ki men apangkufi. Mitiriam men aghiti, ki me amangan aghua. Me mangi damaziba men isirti, me tuavimin dagh iram.” ³³ Ezi an suren gumaziba a migei, “Kar danganir gumaziba puvatizim. E managh Bretin aviriba inigh avirir ekiar kam daningam?” ³⁴ Ezi Iesus men azai, “Ia manmagh Bretin iti?” Ezi me ghaze, “E 7 plan Bretin rubuziba ko osirir dozir vaghvaziba iti.”

³⁵ Ezi Iesus gumazamizibav geima, me nguazim gapia. ³⁶ Ezi a 7 plan Bretin rubuziba ko osiriba inigha God minabagha da biagsuegha da tuiragha uan suren gumazibagh aningi. Ezi suren gumaziba da isava gumazamizibagh anidi. ³⁷ Ezi me bar apa izifa. Ezi dagher naba itima, me da isava 7 plan akirabagh aghui. ³⁸ Gumazir ameziba, men dibobonim 4,000in tu. Me amiziba ko boriba diponezir puvati. ³⁹ Ezi

Iesus me amadazi, me zuima a bot inigha Magadan nguazimin ghu.

16

Me Iesus migia ghaze, a mirakelin tam damuam

(Mak 8:11-13 ko Luk 12:54-56)

¹ Ezi Farisiba ko Sadyusiba Iesus basamasa a bagha izi. Me iza ghaze, a mirakelin arazitam damighti, an otoghti me kamaghin fogham, a guizbangira Godin ingangarim gami. ² Ezi a kamaghin men migirigiaba ikaragha ghaze, “Ia guaratizibar ghaze, overiam aghevezi, ezi gurumin dughiam deragham. ³ Egha mizarazibar ia ghaze, ghuariam korogha pizima, aruem aghevezi, ezi ia ghaze, amozim datirighin izitima, dughiam deraghan kogham. Guizbangira, ia overiamin otivir biziba deravira dagh fo. Egha ia dughiar kamın otivir arazibar gara da abizir puvati.* ⁴ Gumazamizir dughiar kamın itiba, me bar gumazamizir kuraba! Egha me guizbangira God baghavira itir puvati. Me zurara mirakelin tamin ganasa. Me tamin ganighan kogham. Puvati. God mirakelin arazir vamira men akagham. Godin akam inigha izir gumazim Jona batozir mirakelin kamra, me an ganam.” Egha Iesus me ategha ghu.

Farisiba ko Sadyusibar yisin akar isin zuim

(Mak 8:14-21)

⁵ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghua dipamin vongin otifi, egha gin gari, me Bretin tam inian okinighniki. ⁶ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia deragh uari bagh gan. Ia Farisiba ko Sadyusibar yis bagh deravira gan.” ⁷ Ezi an suren gumaziba maghira uarira uariv gia ghaze, “E ti Bretin tam inigha izezir puvatizi, ezi a kamaghin yisin bizimin e migei.” ⁸ Ezi Iesus me migeir migirigiabagh fo, egha me migia ghaze, “Ia gumazir nighnizir gavgavir muziariba itiba! Ia tizim bagha uarira uariv gia ghaze, e Bretin puvati? ⁹ Ia ti fozir puvati? Ia ti okinighniki, ki Bretin 5 pla inigha

15:31: Mk 7:37 **15:32:** Mt 14:14 **16:1:** Mt 12:38, Lu 11:16, 1 Ko 1:22 * **16:3:** (16:2-3) Fofozir gumazir aviriba ghaze, ves 2 ko ves 3in itir migirigiaba, gumazir igharazir mam gin da osiri. Egha ghaze, Matyu da osirizir puvati. **16:4:** Mt 12:39, Lu 11:29 **16:6:** Lu 12:1 **16:9:** Mt 14:17-21

gumazir 5,000 pla dagheba me ganingi. Me amezi, ezi ia akiraba manmaghin dagh aghui, ia dagh nighnisi, o puvati? ¹⁰ Egha ia ti fo, ki bretin 7 pla inigha gumazir 4,000 pla dagheba me ganingi. Ezi gin men dagher naba itima, ia akiraba manmaghin dagh aghui? ¹¹ Ia manmaghin amigha bizir kam gifozir puvati, ki bretbagh nighnigha ia migeir puvati? Ki ghaze, ia Farisiba ko Sadyusibar yis bagh deragh uari bagh gan.” ¹² Ezi me akar kam baregha fo, Iesus bret bagha amir yisin migeir puvati. Me fo, a Farisiba ko Sadyusiba sure gamir akabagh nighnigha, egha ghaze, ia akar kaba bagh deravira uari bagh gan.

*Pita Iesusin gun migei
(Mak 8:27-30 ko Luk 9:18-21)*

¹³ Ezi Iesus ghua Sisaria Filipain nguibamin boroghin itir danganimin ghu, egha dughiar kamın uan suren gumazibar azai, “Gumamaziba manmaghin migei, Gumazibar Otarim a tina?” ¹⁴ Ezi me ghaze, “Marazi ghaze, ni Jon Gumaziba Ruer Gumazim, marazi ghaze ni Elaija, marazi ghaze ni Jeremaia, o ni ti Godin akam inigha izir gumazir mam.” ¹⁵ Ezi Iesus men azai, “Ezi ia uari, ia manmaghin na diponam? Ki tina?”

¹⁶ Ezi Saimon Pita a ikaragha ghaze, “Ni Krai, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim. Ni Godin zurara ikiavira itimin Otarim.”

¹⁷ Ezi Iesus a ikaragha kamaghin a migia ghaze, “Saimon, Jonin otarim, nguazimin gumazitam migirigiar kam nin akazir pu. Puvati. Nan Afeziar uan Nguibamin itimra, nin aka. Kamaghin ni bar akongegh. ¹⁸ Ezi ki ni migei, ni Pita. Egh dagiar kam gisin ki uan siosin ingaram, eghti Ovevemın Gavgavim an suiragh anepirighiva a gasighasighan kogham.† ¹⁹ Eghti ki God Bizibagh Ativamin Dughiamın kiba isiva nin dafarim datigham. Eghti bizir manam ni nguazimin a ikeghti, eghti God uan Nguibamin uaghan a ikegham. Eghti ni

nguazimin bizir manam a firighti, eghti God uan Nguibamin uaghan kamaghira a firigham. ²⁰ Egha Iesus pamten uan suren gumaziba anogorogha ghaze, me tong an gun tav mikim suam, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim.”

Jesus ovengasa, egha uan suren gumaziba migia ghaze, me uaghan an amir araziba, dar amuam

(Sapta 16:21-20:34)

*Jesus ghaze, an ovegh ua dikavam
(Mak 8:31-9:1 ko Luk 9:22-27)*

²¹ Ezi dughiar kamın ikegha ghua, Iesus uan suren gumaziba bighavira me migia ghaze, a Jerusalemın mangam, eghti gumazir aruaba, ko ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judabar arazibagh fozir gumaziba, a men dafarimin bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghti me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar mizekimin a ua dikavigham. ²² Ezi Pita akar kam baregha Iesus inigha miriamın ghua kamaghin an atara a migia ghaze, “Bar puviratigham. Arazir kaba ni bativan kogham.” ²³ Ezi Iesus raghrigha kamaghin Pita migei, “Satan, ni na gitagh! Ni nguazimin bizibagh nighnigha egha Godin bizibagh nighnizir puvati, kamaghin ni nan tuavim apiri.”

²⁴ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir biziba gin amadagh uan temer ighuvim gisaghpugh nan gin izi. ²⁵ Gumazir manam uan ikirimirim suiraghsi nighnighti, an ikirimirim givagham. Eghti gumazir manam na bagh uan ikirimirim ateghiva, uan ikirimirim iniam. ²⁶ Gumazitam nguazimin itir biziba bar da iniva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. A ivezir manamin uan duam bagh anereningam? Bar puvati. ²⁷ Guizbangira, Gumazibar Otarim uan enselba ko, uan

16:10: Mt 15:34-38 **16:14:** Mt 14:1-2, Mk 6:14-15, Lu 9:7-8 **16:16:** Jo 6:68-69, Ap 8:37, Hi 1:2, 1:5, 1 Jo 4:15
16:17: Mt 17:5, 1 Ko 2:10, Ga 1:15-16, Ef 2:8 **16:18:** Jo 1:42, Ef 2:20, MAA 21:14 † **16:18:** (16:18) Grighin akamin aven, ziar kam Pita, an mingarimra kara, Dagiam. **16:19:** Mt 18:18, Jo 20:23 **16:24:** Mt 10:38, Lu 14:27, Ap 14:22, 2 Ti 3:12 **16:25:** Mt 10:39, Lu 17:33, Jo 12:25 **16:26:** Sng 49:7-8, Mt 4:8-9 **16:27:** Sng 62:12, Snd 24:12, Sek 14:5, Mt 25:31, 26:64, Mk 8:38, Lu 9:26, Ro 2:6, 1 Pi 1:17, MAA 22:12

Afeziamin angazangarir ekiam sara izam. Egh dughiar kamin ivezim isi gumamaziba vaghvagh men araziba bagh me daningam. ²⁸ Ki guizbangira ia migei, ia kagh tuivighav itir darasi, ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, Gumazibar Otarim, Atrivir Ekiamin min otogh ua izam.”

17

Iesusin mikarzim igharagha oto (Mak 9:2-13 ko Luk 9:28-36)

¹ Ezi 6 plan arueba givazima, Iesus Pita koma Jems uan dozim Jon, ko a me inigha, me mighsiar ekiar mam in anabo, egha me uarira iti. ² Egha me garavira itima, Iesusin mikarzim igharagha oto. Ezi an guam mati aruem a gisira, ezi an korotiaba ghurghurigha angazangarir mam in min sira. ³ Ezi Moses ko Elaija otogha Iesus ko migei. ⁴ Ezi Pita kamaghin gara, egha Iesus migia ghaze, “Ekiam, bar deragha e kagh iti! Ni ifueghtima, ki averpenir pumuning ko mikezim in ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.”

⁵ Pita migiavira itima, ghuariam angazangarim in min isiragha me avara. Ezi ghuariar kamin aven me tiarir mam barazima a kamaghin migei, “Kar nan Otarir ki bar ifongezim. Ia anariram oragh!”

⁶ Me kamaghin oragha, egha me bar puv atiatigha tevibar pirigha uan guaba nguazim in akuigha ireghav iti. ⁷ Ezi Iesus me bagha iza men suigha kamaghin me migei, “Ia dikafigh atiatingan marki.” ⁸ Ezi me dikavigha ua tavin garir puvati, Iesus uabira iti.

⁹ Egha me mighsiam ategha ghuaghira a me migia ghaze, “Ia irebam in min ganizir bizim, bar an gun tav mikiman marki. Egh iki mangi Gumazibar Otarim ovegh ua dikavigham.”

¹⁰ Egha me an azai, “Manmagh sua Judan arazibagh fozir gumaziba ghaze, Elaija

faragh izeghti, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim gin izam?”

¹¹ Ezi a me ikaragha ghaze, “Guizbangira Elaija faragh izeghiva bizibar kiram. ¹² Ezi ki ia migei, Elaija izegha gifa. Ezi gumaziba a gifozir puvati, egha uan nighnizibar gin ghua arazir kurabar a gami. Egh me kamaghira Gumazibar Otarim arazir kurabar a damuti, a mizazir kuram iniam.” ¹³ Iesus kamagh migeima me fo, a Jon Gumaziba Ruer gumazim in gun migei.

Iesus otarir mam da duar kuram batoke (Mak 9:14-29 ko Luk 9:37-42)

¹⁴ Ezi Iesus uan suren gumazir pumuning ko mikezim inigha ghua gumamazir avirir ekiam bato. Ezi gumazir mam iza Iesusin borogh in tevimning apirigha egha ghaze, ¹⁵ “Ekiam, ni nan otarim in apangkufigh. An dapanim abanganizi, a bar pazavira iti. Egha dughiar aviriba an aviba ko dipabar ghuaghiri. ¹⁶ Ki a inigha nin suren gumazir maba bagha izezima me anekiran ibura.”

¹⁷ Ezi Iesus an akam ikaragha kamaghin migei, “Oio, ki bar amira, ia dughiar kamin itir gumamaziba, ian nighnizir gavgaviba puvati, ian araziba koma nighniziba bar derazir puvati. Ki dughiar manmaghin ia ko ikiava egha ian osimtiziba ateri? Ni uan otarim inigh kagh izi.” ¹⁸ Ezi Iesus duar kuram batoghezi, duar kuram otarim ataghizima, an arimariam maghira gifa.

¹⁹ Ezi Iesusin suren gumazibara gin iza kamaghin an azai, “Manmagh amizi, e duar kurar kam batoghava avenge?”

²⁰⁻²¹ Ezi a me migia ghaze, “Ian nighnizir gavgavim bar sufi, ezi ia a batoghan ibura. Ki guizbangira ia migei, ian nighnizir gavgavim zuravarim mastetin ovizitam in min ikiva, ia mighsiar kam mikim suam, ni sivagh munagh mangi, eghti a mangam. Ia nighnizir gavgavim iki, ia guizbangira biziba bar dar amuam.”*

16:28: Mk 9:1, Lu 9:27 **17:5:** Stt 22:2, Lo 18:15, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 3:17, 12:18, Mk 1:11, Lu 3:22 **17:9:** Mt 8:4, 9:30, 12:16, 16:20 **17:10:** Mal 4:5 **17:12:** Mt 11:14 **17:13:** Lu 1:17 **17:17:** Lo 32:5, 32:20, Jo 14:9 **17:19:** Mt 10:1 **17:20-21:** Mt 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, 1 Ko 12:9, 13:2 * **17:20-21:** (17:20-21) Fofozir gumazir maba nighnigha ghaze, migirigiar mam uaghan vezin kamin iti. A kamakin: “Duar kurar kaba batozir arazir vamira. E dagheba ataghragh egh uaghan God ko mikimam. Bar tuavir kamra e duar kuraba batogham, ua tuaviba puvati.”

*Iesus ua ghaze, an ovegh dikavam
(Mak 9:30-32 ko Luk 9:43-45)*

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghua Galilin uari akuvaghava kamaghin me migei, “Me Gumazibar Otarim isiva gumazibar agharim datigham. ²³ Eghti me a misueghti an aremeghiva, egh dughiar mikezim in a ua dikavigham.” Ezi an suren gumaziba akar kam baregha, naviba bar oseme.

Iesus Godin Dipenimin ivezim aningi

²⁴ Ezi Iesus gin uan suren gumaziba ko ghua nguibar ekiam Kaperneamin otivigha itima, Godin Dipenimin takis isir gumaziba, Pita bagha iza kamaghin an azai, “Ian tisa ti uaghan Godin Dipenimin takis anidi, o?” ²⁵ Ezi Pita ghaze, “Are.”

Egha dipenimin aven zuima, Iesus maghira an azai, “Saimon, ni manmaghin nighnisi? Nguazir kam in atriviba takis aviriba isa, egha me te da, takisba isi? Me uan adarazi da takisba isi, o me Kantrin igharazibar gumaziba da takisba isi?”

²⁶ Ezi Pita ghaze, “Me gumazir igharaziba da takisba isi.” Ezi Iesus a migia ghaze, “Kamaghin amizima, men adarazi uari takisbar aningan kogham. ²⁷ Eghti me en ataran koghsiva, ni mangi dipamin akezim akun. Egh osirir ni faraghvira guraghamim, a inigh an akam akarigh, egh dagiatamin gantima a ikiam. Egh ni dagiar kam inigh, egh ga uaning bagh a isiva me daningh.”

18

*God Bizibagh Ativamin Dughiamin, tina ziar ekiam iniam
(Mak 9:33-37 ko Luk 9:46-48)*

¹ Dughiar kam in Iesusin suren gumaziba iza kamaghin an azai, “Tina God Bizibagh Ativamin Dughiamin ziar ekiam iniam?”*

² Ezi Iesus borir mam in dia, ezi a izima a men tong in anesara. ³ Egha a kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, ia uari giragh borir dozir kabar

min otoghan kogh, egh ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogham.

⁴ Gumazir uabi dikabiragha, egha borir dozir kam in min itim, gumazir kam God Bizibagh Ativamin Dughiamin ziar ekiam ikiam. ⁵ Egh gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragham, kamaghin a na inigha nan akurvasi.”

Nighnizir gavgavibagh asighasizir bizir kuraba

(Mak 9:42-48 ko Luk 17:1-2)

⁶ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Tina nighnizir gavgavim nan itir borir katam damighti an arazir kuratam damighti, a helin mangiva, a bar ivezir kuram inigham. Kamaghin dera, me dagiar ekiam an firim dafaghiva ongarir konim mikinighti an aremegham.

⁷ “Ki ghaze, gumazir nguazimin ikiava igharaz darazigh amima me arazir kurabagh amiba, mevzika! Me kuram iniam! Arazir kuraba guizbangira otifi, ezi arazir kurabagh amima da otivir gumazim, ki ghaze, Noka! Ni kuram iniam!

⁸ “Eghti nin dafarim o suem ni damuti, ni arazir kuratam damighiva, anetugh a makunigh. Kamaghin dera, ni dafarir vamira ko suer vamira ikiva zurara itir ikirimirir aghuimin aven mangam. Ni dafarir pumuning o suer pumuning ikiti me ni isiva avir munger puvatizim mikinigham. ⁹ Egh nin damazim ni damuti ni arazir kuratam damighiva, anesigh a makunigh. Kamaghin dera, ni damazir vamira iki egh uaghan zurara itir ikirimirir aghuimin aven mangam. Ni damazir pumuning ikitima me ni isiva helin avim mikinigham.

17:22: Mt 16:21 **17:24:** Kis 30:13, 38:26 **18:1:** Lu 22:24 * **18:1:** (18:1) Matyun osiziribar aven, Iesusin migirigiar ruarir dibobonim 5 pla gami. Kar namba 4. Ezi abuananam ikiavira iti. Migirigiar 18:3-35in aven itiba, da arazir Iesusin gin mangamin gumazamiziba deragh uari damuamibav gei. **18:3:** Mt 19:14, Mk 10:15, Lu 18:17
18:4: Mt 20:27, 23:11 **18:5:** Mt 10:40-42, Lu 9:48, 10:16, Jo 13:20 **18:6:** Mt 17:27, Lu 17:1-2, 1 Ko 8:12 **18:7:** Lu 17:1, 1 Ko 11:19, 1 Ti 4:1 **18:8:** Mt 5:30, Mk 9:43 **18:9:** Mt 5:29, 17:27, Mk 9:47

10-11 “Ia deragh uari bagh gan! Ia borir dozir kabar tongin tav ginighnigh kamaghin mikiman marki, a pura bizim.† Puvati. Ki ia migei, men enselba zurara nan Afeziar uan Nguibamin itimin damazimin iti.”‡

*Sipsipin ovengezimin akar isin zuim
(Luk 15:3-7)*

12 Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ia manmaghin nighnisi? Gumazitam 100 plan sipsipba ikiam, eghti vamira oveghti, a ti manmaghin damuam? A ti a burian kogham, o? Puvati. A 99 plan sipsipba mighsiamin da ategh egh mangi ovengezir kam buriam. 13 Ki guizbangira ia migei, an a batogh egh bar akuegham. Egh an agoroger ekiar kam, an agoroger 99 plan ovengezir puvatizir kaba bagha itim, bar a gafiragham. 14 Kamaghira ian Afeziar uan Nguibamin itim, borir katam ovengan an aghua.”

Aveghbuar arazir kuram ni gamizim

15 Egha Iesus migia ghua ghaze, “Nin aveghbuam arazir kuram ni damightima, ni an bighan mangi egh gua uaningra ikiva ni a ko gua bizir kam anakirigh. A ni baragham, eghti ni ua uan aveghbuam inigham.§ 16 Eghti a ni baragham aghuagham, ni mangi gumazir igharazir mam, o gumazir igharazir pumuning, uam me inigh. Eghti me nin gin mangi. E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Ni gumazitamın arazir kuram an gun a mikimasa, gumazir pumuning ko mizezim gavgavim nin migirigiabar aningam.’ 17 Egh gumazir ni migeir kam uaghan men akam baragham aghuaghtima, ni an arazibar gun Siosin adarazi mikimam. Eghti a uaghan me baragham aghuaghtima,

ni God gifozir puvatizir gumazim o dagiaba isir gumazimin min a damu.

18 “Ki guizbangira ia migei, bizir manam ia nguazimin a ikeghti, eghti God uan Nguibamin uaghan a ikegham. Eghti ia nguazimin bizir manam a firighiti, eghti God uan Nguibamin uaghan kamaghira a firigham.

19 “Egha ki ua ia migei, gua taning kagh nguazimin bizitam bagh nighnizir vamira ikia a iniasa a bagha God ko migei, nan Afeziar uan Nguibamin itim a isiva gua daningam. 20 Egh gumazir pumuning, o pumuning ko mizezim nan ziam uari akuvagh ikiti, ki uabi men tongin ikiam.”

Iesus igharaz darazir arazir kuraba da gin amangasa akar isin zuim akuri.

21 Ezi dughiar kamın Pita iza kamagh Iesusin azai, “Ekiam, ki manmaghin dughiar arazir kurabar na gamizir gumazimin araziba gin amangam. Ti 7 plan dughiaaba?”

22 Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki 7 plan dughiar an arazir kuraba gin amangasa ni migeir puvati. Ni zurazurara an arazir kuraba gin amang.

23 “Ia oragh. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, atrivir mam ko an ingangarir gumazibar eghagham. Atrivim uan dagiaba isa uan ingangarir gumazibar dafarim gatigha ghaze, me gin ua da ikarvagham. Dughiar mam atrivim me a ikarvaghamin bizim akirasa. 24 An adar kirir dughiam, me gumazir atrivim da 10 milien Kina inizimin akua izi. 25 Ezi a dagiar inizir kabar ikarvaghan ibura. Kamaghin atrivim me migia ghaze, me gumazir kam inigh an amuiroghboriba sara dagiaba bagh me amadagh, egh men ivezim inigh. Egh me ateghti me gumazir igharazimin ingangarir gumazir kinibar min iki. Egh

18:10-11: Stt 48:16, Sng 34:7, Lu 19:10, Jo 3:17, 12:47, Hi 1:14 † **18:10-11:** (Akar 18:10-11in faraghavira itim) Grighin akam ghaze, “borir dozir kaba.” Akar otevir kam uaghan, ves 6 ko ves 14in iti. Akar kam Matyu 10:42, uaghan an iti, egha ghaze, “suren gumazir ziaba puvatiziba.” Iesus ti boribara migeir puvati, a uaghan uan suren gumazir igharazibav gei. ‡ **18:10-11:** (18:10-11in akar abuananam) Fofozir gumazir maba ghaze, migirigiar otevir mam uaghan vezin kamın iti. Akar kam ghaze, “E fo, Gumazibar Otirim gumazamizir tuavim ataghiziba iniasa ize.”

18:15: Wkp 19:17, Lu 17:3, Ga 6:1, Je 5:19-20, 1 Pi 4:8 § **18:15:** (18:15) Vezin kamın itir migirigiar otevim, “ni damightima,” fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, gumazir ti igharazim an osiri. Matyu uabi puvati. **18:16:** Lo 19:15, Jo 8:17, 2 Ko 13:1, 1 Ti 5:19 **18:17:** Ro 16:17, 1 Ko 5:9, 5:13, 6:1-6, 2 Te 3:6, 3:14 **18:18:** Mt 16:19, Jo 20:23 **18:19:** Mk 11:24, Jo 15:7, 1 Jo 3:22, 5:14 **18:20:** Mt 28:20, Jo 14:23 **18:22:** Stt 4:24, Mt 6:14, Mk 11:25, Kl 3:13 **18:25:** 2 Kin 4:1, Neh 5:8

an biziba bar da amadagh, dagiaba inigh egh a na da inizir biziba ikaragham. ²⁶ Ezi ingangarir gumazir kam kamaghin oragha atrivimin guamin irigha kamagh migia a gakaghoru, 'Ni nan apangkuvigh, egh na mizuam. Eghti ki ni da inizir biziba bar da ikarvagh.' ²⁷ Ezi atrivim an apankuvigha, a inizir biziba uaghan da gin amada.

²⁸ "Ezi ingangarir gumazir kam atrivimin dipenim ategha ghua a ko ingaritav bato. A ko ingarir gumazir kam, faragha a da 10 Kina inigha a ikarazir puvati. Ezi gumazir atrivim ko ikegha izir kam, maghirama an firmin suigha anegoava kamaghin a migei, 'Ni na da inizir dagiaba bar da ikaragh.'

²⁹ "Ezi gumazir kam an guamin irigha a gakaghora ghaze, 'Ni nan apangkuvigh, egh na mizuam. Eghti ki ni da inizir biziba ua da ikarvagh.' ³⁰ Ezi gumazir kam a baraghan aghua, egha a inigha ghua kalabus gati, eghti a iki mangi dagiar kaba ikaragham.

³¹ "Ezi aning ko ingarir marazi, arazir kam ganigha men naviba bar men ikufi. Egha me ghua atrivim batogha gumazir kam, a ko ingarir gumazim gamizir arazibar gun a mikeme. ³² Ezi atrivim gumazir kam diazima, a uam a bagha ghua. Ezi a kamaghin a migia ghaze, 'Ni bar ingangarir gumazir kuram! Ni faragha na gamuava araima, ki dagiar ni iniziba bar da gin amada. ³³ Ki nin apankufi, kamaghin amizima, ni tizim bagha ni ko ingarir tavin apangkuvan aghua?' ³⁴ Egha atrivim atarava gumazir kam isava, mizaziba agasamin gumazibar dafarim gati. Eghti a kaghira iki mangi, a biziba bar da ikarvaghamin dughiamin tugham.

³⁵ "Eghti ia uan aveghbuabar arazir kurar me ia gamiba, ia guizbangira uan navir averiabar aven, da gin amangan koghtima, nan Afeziar uan Nguibamin itim uaghan kamaghira ia damuam."

19

Iesus poroghamiba uari ataghrazir arazibav gei

(Mak 10:1-12 ko Luk 16:18)

¹ Iesus migirigiar kaba a givagha, egha Galilin Distrigh ataki, egha Judian Distrighin ghua Jordan dipamin vongin ghua.

² Ezi gumazamizir avirim an gin zui, ezi a danganir kam men arimariaba agifa.

³ Ezi Farisiba Iesus basamasa iza kamaghin an azai, "Ni manmaghin nighnisi? Gumazim uan ifongiamin gin ghua uan amuim puram anetaghrahisidamuti, Judan Araziba ti an amamangatigham, o ti puvatigham?"

⁴ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin men azai, "Ia ti Godin migirigiaba itir Akinafarimin ganizir puvati? Akar kam ghaze, 'God faraghavira bizibar ingara, gumazamizibar ingari egha me gamizi, me gumazim ko amizimin oto.' ⁵ Ezi God ghaze, 'Kamaghin amizima, gumazim uan afeziam ko amebam ateghiva a uan amuim ko aning uaningin porogham. Egh aning nivafizir vamiram otogham.' ⁶ God kamaghin mikemezima, aning ua gumazir pumuning puvati. Aning nivafizir vavira ikiam. Kamaghin amizima, God bizir pumuning isafuraghtima, gumazitam aning abighan kogham." ⁷ Ezi Farisiba kamaghin a migei, "Manmaghin amizima, Moses osira ghaze, gumazim amuim ataghrahsiva, a bagh akinafarim osirigh a daningigh, egh amuim batueghtima a mangi?"

⁸ Ezi Iesus kamaghin me migia ghaze, "Ia gumazir akaba barazir puvatiziba. Kamaghin amizima, Moses ian amamangatizima, ia uan amuiba ataghrahi. Faraghavira arazir kam puvati. ⁹ Ezi ki kamaghin ia migei, gumazitam amuim, a gumazir igharaziba tintinibar me isava akuir arazitam damighan koghtima, eghti an a batuegh egh amizir igharazitam inigh an ikiam, gumazir kam poroghamiba uari bakeir arazim gami."

¹⁰ Ezi Iesusin suren gumaziba akar kam baregha egha kamaghin Iesus migei, "Arazir kabanagh poroghamibar tongin ikitima, gumaziba amibar ikian markiam."

¹¹ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Gumaziba ko amiziba bar akar kam inian kogham. Puvati, God gavgavir kam isava gumazir vabaram aningi. Kamaghin me amuibar ikian kogham. ¹² Guizbangira, marazi amebaba me batima, men nivafiziba ikufi. Marazi, me me aghori, eghti me boriba inian kogham. Marazi God Bizibagh Ativamin Dughiam ginighnigha amuiba ko pabar ikian aghua. Tina akar kam inisiva a mar a ini."

Iesus ghaze, Ia boriba ateghti, me na bagh izi

(Mak 10:13-16 ko Luk 18:15-17)

¹³ Ezi dughiar kamın gumazamiziba boriba inigha Iesus bagha zui. Me ghaze, a dafarim me darigh egh me bagh God ko mikimam. Ezi an suren gumaziba, gumazamizir boriba isa izibar atari. ¹⁴ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikisi, borir dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima, me na bagh izi, egh men anogoroghan marki."

¹⁵ Egha Iesus dafarimning boribagh isin arigha, egha danganir kam ategha ghu.

Gumazir igiar bizir aviriba itim iza Iesus ko migei

(Mak 10:17-31 ko Luk 18:18-30)

¹⁶ Ezi gumazir mam iza kamagh Iesusin azai, "Tisa, ki manmaghin damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?"

¹⁷ Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, "Ni tizim bagha arazir aghuiba bagha nan azai? Gumazir vamira, a dera. Egh ni zurara itir ikirimirir aghuim inisiva, Godin akabar gin mangi"

¹⁸ Ezi gumazir kam kamaghin Iesusin aza ghaze, "Ni Godin akar gavgavir manabav gei?"

Ezi Iesus ghaze, "Ia gumazitam misueghti an aremeghan marki, ia

poroghamiba uari bakeir arazim damuan marki, ia okiman marki, egh ia pura gumazibagh ifariva, me isi kotiam darighan marki, ¹⁹ egh ia uan amebaba ko afeziabar apengan iki egh me baragh, egh ia uari gifongezı moghin gumazir igharazibagh ifonge."

²⁰ Ezi gumazir igiar kam kamaghin Iesus migei, "Akar kabanagh, ki bar dar gin zui. Ki ua tizim damuam?"

²¹ Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, "Ni bar deragh otivan ifueghiva, egh mangi uan biziba bar da amadagh. Egh dar dagiaba inigh egh da isiva gumaziba ko amizir biziba puvatizibar aningigh. Ni kamaghin damigh, bizir bar aghuiba ni bagh Godin Nguibamin ikiam. Egh ni nan gin izi."

²² Gumazir igiar kam, a bizir bar aviriba ikia, kamaghin oregha navim bar an osemezi, a ghu.

²³ Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Bar guizbangira ki ia migei, gumazir dagiar aviriba itiba, God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven mangan iburagham. ²⁴ Egha ki ua ia migei, kamelin tam iniba isair dikonir torimin aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamın mangisi guizbangira bar iburagham!"

²⁵ Ezi an suren gumaziba akar kam baregha digavir kuram gamigha ghaze, "Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikirimirir aghuir kam iniam?"

²⁶ Ezi Iesus damazim meraram asaragha ghaze, "Bizir kaba gumazimin bar osemegham. Bizir kaba Godin osememizir puvati. A biziba bar dagh ami."

²⁷ A kamagh mikemezi, Pita an akam ikaragha ghaze, "Ni ge, e uan biziba bar da ategha, nin gin ize. E tizitam iniam?"

²⁸ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, God nguazim ko overriar igiam akiramin dughiamın Gumaz-

19:12: 1 Ko 7:32-34, 9:5, 9:15 **19:14:** Mt 18:2-3 **19:16:** Mk 10:17, Lu 10:25, 18:18 **19:17:** Wkp 18:5, Lu 10:28
19:18: Kis 20:13-16, Lo 5:17-20 **19:19:** Kis 20:12, Wkp 19:18, Lo 5:16, Ro 13:9, Ga 5:14, Je 2:8 **19:21:** Mt 6:20, Lu 12:33, Ap 2:45, 4:34-37, 1 Ti 6:18-19 **19:23:** Mt 13:22, Mk 10:24, 1 Ti 6:9-10 **19:26:** Stt 18:14, Jop 42:2, Jer 32:17, Sek 8:6, Lu 18:27 **19:27:** Mk 10:28, Lu 5:11, 18:28 **19:28:** Mt 20:21, 25:31, Lu 22:30, 1 Ko 6:2-3, MAA 2:26, 3:21

ibar Otarim ziar bar ekiam iniam, egh atrivir dabirabim daperagham. Eghti ia nan gin aruizir darazi, ia uaghan 12 plan atrivir dabirabibar dapiagh Israelian anabar 12 plan ganam. ²⁹ Eghti tina nan ziam bagh nighnigh, uan dipeniba ko aveghbuaba ko amiziba ko afeziam ko amebam ko boriba ko nguazim, da ateghti, God gumazir kam ivezir bar aghuim a daningam. Ivezir kam, a nguazir kam in itir bizir kaba bar dagh afiragham. Eghti a uaghan zurara itir ikirimirir aghuim in aven ikiam. ³⁰ Eghti dughiar kam in faragha itir darazi, me gin ikitima, eghti gin itir darazi me faragh ikiam.”

20

Wainin azenimin ingarir gumazibar akar isin zum

¹ Egha Iesus ua kamaghin migia ghaze, “Ki gumaziba faragh faragh ikiasa migeir nighnizim ki kamaghin a mikimasa. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, gumazir mam wainin azenir ekiam iti. Egha a mizarazimra ghua wainin azenimin ingarasa ingangarir gumazir maba ini. ² Ezi gumazir kaba a ko akam akiri, egha wan kina wan kina aruer vamira iniasa ifonge, ezi gumazir ekiam me amadazi me an wainin azenimin ingarasa ghue. ³ Ezi gumazir ekiar kam 9 klok kamaghin ghua biziba amadir danganimin gumazir mabar gari, me iti. ⁴ Ezi a kamaghin me migei, ‘Ia uaghan mangi nan wainin azenimin ingar, eghti ki ian ingangarimin mirara ia givezam.’ ⁵ Ezi me ingarasa ghue. Ezi gumazir ekiar kam 12 klok ko 3 kloghin ghua arazir kamram amua ua gumazir maba ini.

⁶ “Egha 5 klok ko kamaghin ghua ua gumazir mabar gari, me pura tuivighav iti. Ezi a kamaghin men azai, ‘Ia manmaghin amigha aruer kam in pura iti.’ Ezi me a migia ghaze, ⁷ ‘Tav ingangaritam e ganingizir puvati.’ Ezi gumazir ekiam me migia ghaze, ‘Ia uaghan mangi nan wainin azenimin ingar.’

⁸ “Ezi aruem givazima gumazir ekiam uan ingangarir gumazibar garir gumazim kamaghin a migia ghaze, ‘Ni ingangarir gumazibar diagh men ivezim me daning. Egh ni gumazir bar gin izezibar ikegh ivezim me daning, mangi faragha izezibar gifagh.’ ⁹ Ezi gumazir 5 kloghin izeziba iza wan kina, wan kina isi. ¹⁰ Ezi gin gumazir faraghavira ingariba iza nighnigha ghaze, me ti dagiar ekiatam iniam. Puvati, me uaghan wan kina wan kina ini. ¹¹ Egha me dagiar me inizezibar gara wainin azenimin ghuavimin atara kamaghin a migia ghaze, ¹² ‘Gumazir kaba bar gin izegha auan vamiran ingari, ezi e mizaraghara izegha ingangarir ekiam gamima, aruem e gaponge. Ezi ni ivezir vamira bar e ganingi.’

¹³ “Ezi azenimin ghuavim akar kam baregha kamaghin men mav migei, ‘Namakam, ki arazir kuratam ia gamizir puvati. Ia ti faragha, ia wan kina iniasa akam akiri? ¹⁴ Ni uan ivezim inigh mangi. Ki kamaghin ifonge, ki dagiaba gumazir gin izezim givezir moghira ni givesi. ¹⁵ Kar nan bizimra. Ki ti uan dagiaba uan ifongiamin dar aningan kogham? Egha ki arazir bar aghuim gumazir kabagh amizima ni tizim bagha navir averiamin na baseme?’” ¹⁶ Egha Iesus ghaze, “Kamaghira gumazir gin izeziba faragh ikiam, eghti faragha itiba me gin mangam.”

Iesus uan ovever dughiam, dughiar mizezimin uam a migei

(Mak 10:32-34 ko Luk 18:31-33)

¹⁷ Egha Iesus uan suren gumazir 12 pla ko Jerusalem in zui. Egha me ghua a me inigha danganir miriar mam in ghua me uarira ikiava, egha kamaghin a me migia ghaze, ¹⁸ “Ia oragh, E nguibar ekiam Jerusalem in ghuavanadi. Eghti gumazitam Gumazibar Otarim isiva, Judan arazibagh fozir gumaziba koma ofa gamir gumazir ekiabar aningam. Eghti me a isi kotiam datighiva, egh a misueghti an aremeghsiva me akabar kiram, egh me kamaghin a mikim suam, Ni aremegham.

¹⁹ Egh me a inigh Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar aningti, eghti gumazir kaba a dipovam, egh a ifozoroghiva egh a isiva temer ighuvim gafughti an aremegham. Eghti aruer mizekim givaghtima, a ua dikavigham.”

Jems ko Jon ekiamningin otivasa
(Mak 10:35-45)

²⁰ Ezi Sebedin amuim uan otarimning ko Iesus bagha izi. Me izava aningin amebam itevimning apirigha, egha ua bagha bizitam damuasa an azai. ²¹ Ezi Iesus an azara, “Ni tizim baka?” Ezi a ghaze, “Ni kamaghin na bagh damu, ni Atrivir Ekiamin otogh, egh nan otarimning ateghti, tav nin agharir guvim dapitima, tav nin agharir ikiriam daperagh.”

²² Ezi Iesus akam baregha egha kamaghin a ikara, “Ia azangsizir bizir kam, ia an mingarim gifozir puvati, egha ia a bagha nan azai. Gua ti ki ateramin osimtizim, uaghan an ateramin gavgavim iti?” Ezi aning ghaze, “Are, ga gavgavim iti.” ²³ Ezi Iesus kamaghin aning migia ghaze, “Guizbangira, gua ki ateramin osimtizim, gua a iniam. Egha ki tav amiseveghti a nan ikiriam ko guvimin dapiamin bizim, a nan bizim puvati. Ezi danganir kabanang, nan Afeziam dar apiasa gumazir maba amisevegha, egha me bagha dar kirigha gifa.”

²⁴ Ezi suren gumazir 10 pla akar kam baregha aningin atari. ²⁵ Ezima Iesus men diazi, me izima a ghaze, “Ia fo, Kantrin Igharazibar atriviba pamten me gamima, me bar men apengan iti. Ezi men gumazir dapaniba uan akaba baraghasa puvira me abiraghbirasi. ²⁶ Eghti arazir kaba ian tongin ikian kogham. Gumazir manam ian tongin ekiamin ikisi, a ingangarir gumazimin min iki. ²⁷ Eghti gumazir manam ian faragh mangisi, a bar ian ingangarir gumazir kinimin min iki. ²⁸ Ezi kamaghira Gumazibar Otarim iza, gumamazibar amuti me a bagh ingarasa, a izezir pu. Puvati, a me bagh ingarasa ize. Egha a

gumamazir aviriba bagh aremegh ua me givezegh me iniasa ize.”

Iesus gumazir damazir kurar pumuning gamizi, aning gari

(Mak 10:46-52 ko Luk 18:35-43)

²⁹ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko Jerikon nguibar ekiam ategha zui. Ezi avirir ekiam an gin zui. ³⁰ Ezi gumazir damazir kurar pumuning tuavir apinimin aperaghav iti. Egha aning orazima Iesus tuavir kam in izima, aning pamten kamaghin dei, “Ni Devitin Otarim, ni gan apangkufigh.” ³¹ Ezi gumamaziziba aning barazi, aning deima, me pamten aningin anogorogha ghaze, gua uan akamning dukuagh. Me kamaghin aningin migeima, aning tiarim akarava dia ghaze, “Ekiam, ni Devitin Otarim, ni gan apangkufigh.”

³² Kamaghin amizima, Iesus tugha aning in dia ghaze, “Gua tizim gifonge, eghti ki gua bagh a damuam?” ³³ Ezi aning a ikaragha ghaze, “Ekiam, ni gan damaziba kuighti, ga ua ganasa.” ³⁴ Ezi Iesus aning in apangkuvigha egha dafarim aning in damazibagh atizi, aning in damaziba maghira ua derazi, aning ua gari. Egha maghira Iesus in gin zui.

Iesus Jerusalem in otogha gumamazibar sure gami

21

(Sapta 21-25)

Iesus atrivimin min Jerusalem in aven zui
(Mak 11:1-11 ko Luk 19:28-40 ko Jon 12:12-19)

(Mak 11:1-11 ko Luk 19:28-40 ko Jon 12:12-19)

¹ Egha Iesus uan suren gumaziba ko me Jerusalem borogh in izava Olivin Mighsiam in iza Betfagen nguibamin oto. Egha Iesus uan suren gumazir pumuning amaga, ² kamaghin aning migei, “Gua nguibar munagh itimin mangi, egh gua gantima, donkin mam me a ikezima a uan nguzir asem ko iti. Aning in benim firigh na bagh aning inigh kagh izi. ³ Eghti gumazitam guan azangtima, gua a mikim suam, ‘Ekiam ingangarim aning in iti.’

Eghti gumazir kam zuamira puram aning ateghti, aning izam.”

⁴ Godin akam inigha izir gumazim Aisaia faragha mikemezir akaba otivasa, bizir kaba otifi. Akar kam kamakin, ⁵ “Ni akar kam isiva Saionin nguibamin itir gumazamizibav keme. Ia gan, ian atrivimra mara, ia bagha izi! A gumazir kinir ziaba puvatizir mamın min donkin mam gaperagha izi, kar donkin amebamin nguzir asem.”

⁶ Ezi Iesusin suren gumazimning ghua a mikemezi moghin ami. ⁷ Egha aning donkin amebam nguzir asem sara aning inigha iza, egha uan korotiar azenan azuiba suegha donkingin akirimning gisin atizi, Iesus korotiar kabagh isin apera. ⁸ Ezi gumazamizir aviriba uan korotiar azenimin azuiba suegha tuavim mughara zui. Ezi marazi temer aguaba oka da isa tuavir torim garisi. ⁹ Ezi gumazamizir faragha zuiba ko Iesusin gin iziba, uan tiariba akara ghaze, “Hosana! Ia Devitin Otarimin ziam fi. An Ekiamin ziamin izir gumazim, eghti God deravira a damu. Hosana! Ia Godin bar pin itimin ziam fi!”

¹⁰ Ezi Iesus Jerusalemın aven ghuzi, an itir gumazamiziba digavir kuram gamigha tintinibar uarir azai, ¹¹ “Kar gumazir manam?” Ezi Iesusin gin izezir darazi ghaze, “Kar Iesus, a Godin akam inigha izir gumazim. A Galilin Distrighin aven itir nguibam Nasaretian gumazim.”

Iesus Godin Dipenimin miriamın aven biziba amadir gumaziba, me batosi

(Mak 11:15-19 ko Luk 19:45-48 ko Jon 2:13-22)

¹² Ezi Iesus ghua Godin Dipenimin miriamın gumazibar garima, me biziba amadi, ezi a me batosi. Egha gumazir dagiaba uarir ikarvazibar dakoziba, ko kuarazir bunbaba amadir gumazibar dabirabiba, da fava egha da ighavkiri.* ¹³ Egha a kamaghin me migei, “Godin Akinafarim akar kam iti. ‘Nan dipenim,

me ziar kam a darigham, Gumazamiziba God ko Migeir Dipenim. Ezi ia a gamima, an okimakiar gumazibar mogomer danganimın oto!’ ”

¹⁴ Egha a Godin Dipenimin aven itima, damazir okaviriziba ko suer amiriziba a bagha izima, a men arimariaba gefi. ¹⁵ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar arazibagh fozir gumaziba izava an amir arazir ivinbabar gari. Egha me orasi, boriba Godin Dipenimin miriamın ikia dia ghaze, “Hosana! Devitin Otarimin ziam fi.” Kamaghin amizi, me bizir kaba bagha atari. ¹⁶ Egha kamaghin Iesusin azai, “Ni boriba migeir akaba barasi, o?” Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Are, ia ti Godin Akinafarimin ganizir puvati? A ghaze, ‘Ni borir iririviba ko otem apavira itibagh amima, me deravira nin ziam fe.’ ”

¹⁷ Egha me ategha ghua Jerusalemın nguibam ategha Betanin nguibamin ghu, egha kagh akui.

Iesus temer figh mikemezi, a misingi (Mak 11:12-14 ko 11:20-24)

¹⁸ Egha mizaraghara Iesus dikavigha ua Jerusalemın zui. A zuima, mitiriam an azi, ¹⁹ ezi a tuavir apinimin temer fighin mamın garima, a iti. Ezi a roghira ghua garima, fighin oviziba puvati. A pura dafarir kiniba iti. Ezi Iesus temer kam migha ghaze, “Ni ua ban kogham. Bar puvatigham.” Ezi temem maghira misingi.

²⁰ Ezi an suren gumaziba bizir kamın ganigha digavir kuram gamigha, egha ghaze, “Temem manmaghin amigha zuamira misingi?”

²¹ Ezi Iesus kamaghin me ikaragha ghaze, “Ki guizbangira ia migei, ia nighnizir gavgavim ikiva, egh okam nighnighan kogh, egh ia, ki fighin temem gamizir arazim, ia uaghan a damuamin gavgavim ikiam. Egha anarira puvati, ia uaghan mighsiar kam mikim suam, ‘Ni dikavigh mangi, uabi isi ongarim mikinigh.’ Eghti a ia mikemezir moghin

21:5: Ais 62:11, Sek 9:9, Jo 12:15 **21:8:** 2 Kin 9:13 **21:9:** Sng 118:25-26, Mt 23:39 **21:11:** Mt 21:46 * **21:12:** (21:12) Gumaziba Godin Dipenimin miriamın iki bizibagh ivezisi, ofa gamir dagiabar dagh ivezam. Me Rom ko Grighin dagiabar ivezan kogham. Kuaraziba ko bizir me kagh iveziba, da Godin ofa gamir biziba. **21:13:** Ais 56:7, Jer 7:11, Mk 11:17, Lu 19:46 **21:14:** 2 Sml 5:8, Ais 35:5-6 **21:16:** 2 Sng 8:2 **21:19:** Lu 13:6 **21:21:** Mt 17:20, Lu 17:6, Jo 14:12, 1 Ko 13:2, Je 1:6 **21:22:** Mt 7:7-11, 18:19, Mk 11:24, Lu 11:9, Jo 14:13-14, Je 5:16, 1 Jo 3:22

otivam. ²² Egh ia nighnizir gavgavim ikiva God ko mikimiva, ia bizir manaba bagh Godin azangsigh, egh ia da iniam.”

Judan gumazir dapaniba Iesusin gavgavim bagha an azai

(Mak 11:27-33 ko Luk 20:1-8)

²³ Egha Iesus ghua Jerusalemın otogha Godin Dipenimın miriamın aven gumamaziba Godin akam men sure gami. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar arazibagh fozir gumaziba iza kamaghın an azai, “Ni gavgavir manamın amodoghın bizir kabagh ami? Ezi tina gavgavir kam ni ganingi?” ²⁴ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Ki azangsigir mam ia damuasa. Ia deravira a ikaraghtıma, ki ia mikimam, ki gavgavir manamın amodoghın bizir kabagh ami. ²⁵ Ki Jon bagha ian azai, tina gavgavim Jon ganingizi a gumaziba rue? A ti Godin Nguibamın gavgavir kam ini, o a ti gumaziba dama a ini?”

Ezi me uarira uariv gia ghaze, “E suam, ‘An rurim Godin ize,’ eghti a ua kamaghın en azaragham, ‘Ia manmaghın amigha nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?’ ²⁶ Eghti e suam, ‘Jonın rurim gumazibar ize,’ e kamaghın gumamazibar atiatingi. E fo, me bar Jon migia ghaze, a Godin akam inigha izir gumazir mam.” ²⁷ Kamaghın amizi, me Iesus migia ghaze, “E fozir puvati.” Ezi Iesus kamaghın me migia ghaze, “Kamaghıra, ki uan gavgavim inizir tuavimın, gun ia mikemeghan kogham.”

Iesus gumazir mamın otarimning akar isin zuim migei

²⁸ Egha Iesus uam ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba kamaghın me migei, “Ia manmaghın nighnisi? Gumazir mam otarir pumuning iti. Egha ghua kamagh otarir avebam migei, ‘Otarim, ni datirighın mangi, wainın azenimın aven ingar.’ ²⁹ Ezi otarim ghaze, ‘Ki aghua.’ Egha ua gin, nighnizim giragha ghua ingari. ³⁰ Ezi afeziam ghua otarir dozim kamaghıra an azara. Ezi otarim ghaze, ‘Ki

mangi, ingaram.’ Egha gin ghuzir puvati. ³¹ Ezi ia manmaghın nighnisi, otarir kamningın manamra afeziamın akam baragha an gin zui?” Ezi me Iesus migia ghaze, “Otarir avebam.” Ezi Iesus kamaghın me migia ghaze, “Ki guizbangıra ia migei, gumazir dagiaba isiba ko amizir arazir kurabagh amiba, me ia gafiragha faragha God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven zui. ³² Guizbangıra, Jon otogha arazir aghuimın tuavim ian aka, ezi ia nighnizir gavgavim an akamın ikian aghua. Ezi dagiaba isir gumaziba ko amizir arazir kurabagh amiba, me nighnizir gavgavıba an iti. Ia bizir kamın ganigha uan nighnizibagh irazir puvati, egha nighnizir gavgavim Jonın akamın itir puvati.”

Wainın azenimın garir gumazir kurabar akar isin zuim

(Mak 12:1-12 ko Luk 20:9-19)

³³ Egha Iesus gumazir dapaniba ua kamagh me migei, “Ia akar isin zuir kam baragh. Gumazir mam wainın azenimın ingarigha, egha an divazim aghui. Egha wainın oviziba mirmiramın itarim gukuigha azenir dipenimın ingari, eghti ingangarir gumaziba an iki azenimın ganam. Egha azenir kam isa gumazir mabar agharim gatigha ghaze, me gin wainın dipataba uam a ikaragham. Egha dikavigha nguibar saghon itimın ghu.† ³⁴ Ezi wainın temeaba ber dughiam roghıra izezıma, gumazir kam uan ingangarir gumazir maba amadazıma, me wainın ovizi taba iniasa ghue. ³⁵ Ezi azenimın garir gumaziba ingangarir gumazir kaba inigha, mam misuegha, egha mam me a misoghezıma an areme, egha dagiaba mam ginifi. ³⁶ Ezi azenimın ghuavim gin ua ingangarir gumazir igharazıba amangi. Me avıraseme, egha men dibobonim faragha izezibagh afıra. Ezi wainın azenimın garir gumazir kaba kamaghıra uam azenimın ghuavimın ingangarir gumazibagh ami.

21:23: Jo 2:18 **21:26:** Mt 14:5, 21:46, Mk 6:20, Lu 20:6 **21:28:** Lu 15:11 **21:31:** Lu 7:29, 7:50 **21:32:** Lu 3:12, 7:29-30 **21:33:** Mt 25:14 † **21:33:** (21:33) Wainın azenimın migirigiaba, Iesus Aisaia 5:1-2in da ini, egha God Israelba damuamin akar isin zuim mikeme. Akar kamın mingarim kamaghın ghu, God uabi, gumazir azenimın ingarizim. Ezi Israelba wainın azenimın mın iti. **21:35:** Mt 22:6

³⁷ “Kamaghin amizima, azenimin ghuavim abuan uan otarim amada. Afeziam ghaze, ‘Me nan otarimin akam baragh deragh a damuam.’ ³⁸ Puvati, gumazir kaba otarimin gari, a izima, me uarira uariv gei, ‘Gumazir kam iziva uan afeziamin biziba bar da iningham. Aria. E a misueghti, an aremegham. Eghti e uari bagh wainin azenim iniam.’ ³⁹ Kamaghin, me maghira an suigha, wainin azenimin azenan anakunigha, otarim misoghezi an areme.

⁴⁰ “Eghti wainin azenimin ghuavim izi manmaghin gumazir kabar amuam? Ia manmaghin nighnisi?”

⁴¹ Ezi me a migia ghaze, “A gumazir kurar kaba puv me misueghti me arimighregham. Eghti an azenim isiva gumazir igharazibar anigam, eghti wainin oviziba iniamin dughiamin me a bagh pozim daghuigh a daningam.”

⁴² Ezi Iesus kamaghin men azai, “Ia Godin Akinafarimin aven itir osizirir kabar gani, o puvati? Osizirir kaba kamaghin migei,

‘Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim,
a datirighin dipenim aterir guarim gava.

Ekiam uabi arazir kam gamizima an oto.

Ezi e an garima, a bar dera.’

⁴³ “Kamaghin, ki ia migei, God Bizibagh Ativamin Dughiam, God ia dama a inigh a isiva, gumazamizir dughiar kam in aven iki arazir aghuibar amuamibar aningam.

⁴⁴ Eghti gumazir manam dagiar kam gisin irighiva, an aghariba dipirighregham. Eghti dagiar kam gumazitam gisin irighiva, bar anemisarigham.” ‡

⁴⁵ Ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba akar isin zuir kam baregha fo, Iesus akam isa, me gasara. ⁴⁶ Kamaghin amizi, me an suighasava amuava, egha gumazamizir aviribar gara atiatingi. Me fo, gumazamiziba Iesusin migia ghaze, a Godin akam inigha izir gumazir mam.

22

Poroghamir isar ekiamin akar isin zuum (Luk 14:16-24)

¹ Ezi Iesus uam akar isin zuir mam in gumazir dapanibagh amua kamaghin me migei, ² “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, atrivir mam in otarim amuimin ikiasava amima, an a bagh isar ekiam gami. ³ Isar dughiam tighar otivam, a faraghavira gumazamizir mabav gia ghaze, ia izi. Dughiam otozima, a uan ingangarir gumaziba amadi, eghti me mangi gighamizir gumazamizibar diaghti, me izam. Puvati, gumazamizir a gighamiziba, me izan aghua. ⁴ Ezi a uan ingangarir gumazir maba amaga, kamaghin me migei, ‘Ia mangi, gumazir ki gighamiziba kamagh me mikim, “Ia oragh. Ki dagheba tuegha gifa, nan kaun apuriba ki dav suegha, egha uaghan uan asizir ekiabav soke. Ezi isamin biziba bar gifa. Ia poroghamir isar ekiamin izi.”’

⁵ “Ezi ingangarir gumaziba ghua akar kam in gumazibav gei. Ezi me oraghan aghuagha tintinibar zui. Mav uan azenimin zui, mav uan dagiar ingangarim bagha zui. ⁶ Marazi atrivimin ingangarir gumazibar suigha, puv me misoghezi me ariaghire.

⁷ “Kamaghin amizi, atrivim puv atari, egha kamaghin uan midorozir gumaziba amada. Ezi me ghua an ingangarir gumazibar misogheziba, me misogha bar me agivaghava, men nguibar ekiam gaborozia isi.

⁸ “Ezi atrivim uan ingangarir gumazibav gei, ‘Poroghamir isamin dagheba isigha gifa. Ezi gumazir ki gighamiziba, me gumazir kuraba, kamaghin me isamin ikian kogham. ⁹ Kamaghin amizi, ia mangi tuavir akaba bar dar mangi, egh gumazir manaba ia me bativigh, egh ia men diaghti, me poroghamir isar kam in izi.’ ¹⁰ A kamaghin mikemezima, an ingangarir gumaziba tuaviba bar dar ghuava gumazamiziba bar me akufa, gumazir aghuiba ko kuraba

21:38: Mt 27:18 **21:39:** Hi 13:12 **21:42:** Sng 118:22-23, Ais 28:16, Mk 12:10, Ap 4:11, Ro 9:33, Ef 2:20, 1 Pi 2:6-8
21:44: Ais 8:14-15, 60:12, Dan 2:44-45, Sek 12:3, 1 Pi 2:8 ‡ **21:44:** (21:44) Baibelin fozozir gumazir maba ghaze, akar ves 44in aven itiba, Matyu da osizirir puvati, ti gumazir igharazim gin da osiri. Luk 20:18in gan. **21:46:** Mt 21:11, 21:26, Lu 7:16, Jo 7:40 **22:4:** Mt 21:36 **22:6:** Mt 21:35 **22:8:** Mt 10:11-13, Ap 13:46

sara. Ezi me iza damasava apiazi dipenim bar izifa.

¹¹ “Ezi gumamaziziba apiazima, atrivim men ganasa aven zui. Egha a ghua gumazir mamın garima, a isamın izasa adiarar aghuitam aruzir puvati. ¹² Ezi atrivim an azai, ‘Namakam, manmaghin amizi, ni adiarir aghuitam aruzir puvatigha, puram aven ize?’ Ezi gumazim mikiman asa. ¹³ Kamaghın amizi, atrivim ingangarir gumazibav gia ghaze, ‘Ia an soroghafariba ikegh, a isıva azenan mitatemın anekunigh. Danganir mitater kamın me puvıra tuavara atariba kuskusi.’

¹⁴ “Ia oragh. God gumamazizir aviribar dei, egha vaghvazibara a me amisevima, me aven zui.”

Gumaziba dagıaba Atrivim Sisar danıngam, o markiam?

(Mak 12:13-17 ko Luk 20:20-26)

¹⁵ Ezi Farisiba ghua akabav suegha Iesusın suighasa tuaviba buri. Egha me ghaze, a bizitam a paza mikemegham, eghti me an migirigiam baghavıra an suigham. ¹⁶ Egha me uan suren gumazir maba ko Herotin gin zuir darazi amada, ezi me Iesus bagha ghua kamaghın a migei, “Tisa, e fo ni guizbangıra bizibav geir gumazim. Ni Godın Arazibar gumazibar sure gamuava guizbangıra me migei. Ni tavın nighnizimın gin zuir puvati. Akar vamıra ni gumazir ziaba itiba, ko gumazir kiniba uaghara, me migei. ¹⁷ Kamaghın, ni deragh e mikim. Judan araziba manmaghin migei? E dagıaba isıva Atrivim Sisar danıngıma, arazir kam Godın damazimın dera, o puvati? Ni manmaghin nighnisi?”

¹⁸ Ezi Iesus men nighnizir kurar kam gifo, egha kamaghın me migei, “Ia gumazir ifavaribagh amiba, ia tizim bagha na gifarasava ami? ¹⁹ Ia gavman ganıdir dagıatam nan akagh.” Ezi me dagıar mam inigha iza a ganıngi. ²⁰ Ezi Iesus kamaghın men azai, “Kar tinan nedazim ko tinan ziam?” ²¹ Ezi me ghaze, “Mar Sisarın nedazim ko an ziam.” Ezi a me migia ghaze, “Kamaghıra, ia Sisarın biziba

Sisar danıngıva, egh Godın biziba isi, God danıng.”

²² Ezi me migirigiar kam baregha digavir kuram gamigha, egha anetegha ghue.

Sadyusiba gumazir aremegha ua dikavizibar arazim bagha Iesusın azai
(Mak 12:18-27 ko Luk 20:27-40)

²³ Ezi aruer kamra, Sadyusiba Iesus bagha ize. Sadyusiba ghaze, gumazir aremeziba ua dikavir puvati. Egha me kamaghın Iesusın azai, ²⁴ “Tisa, Moses kamaghın mikeme, Gumazir manatam boriba puvatigh aremeghti, an aveghbuatam an amuim inigh an ikiti, amizir kam boriba bati, eghti an aveghbuamın ikizim kuvaremeghan kogham. ²⁵ Ezi fomıra aveghbuar 7 pla, en tongın ike. Men avebam amuimın ikiava boritam inizir puvati, egha areme. Kamaghın amizi, an dozir mam an amuim inigha an iti. ²⁶ Ezi an dozir kam uaghan boritam inizir puvatigha areme. Ezi anıngın dozir mıkezim ko an gin iziba kamaghıram ami. ²⁷ Egha me bar aremegha gıfa, ezi abuan amizir kam uaghan areme. ²⁸ Kamaghın ni e mikim, gumaziba ua dikavamin dughiamın, amizir kam tinan amuimra? Ni nighnigh, me bar an ike!”

²⁹ Ezi Iesus me ikarvagha kamaghın me migei, “Ia Godın Akınafarımın itir akam gifozir puvati, egha ia uaghan Godın gavgavim gifozir puvati. Kamaghın, ia paza migei. ³⁰ Gumamazizir aremeziba ua dikavamin dughiamın, paba amuibar ikian kogham, uaghan me amuiba isi pabar arıghan kogham. Me enselbar mın Godın Nguibamın ikiam.

³¹ “Ezi ki ua dikavamin dughiam baghıan azangasa. Ia ti God ia mikemezir akar kamın ganizir puvati, o? A ghaze, ³² ‘Ki Abraham ko Aisak ko Jekopin God.’ God gumazir nivafizir ariaghıribar God puvati, a gumazir duar angamra itibar God.”

³³ Ezi gumamaziziba an akar kam baregha digavir kuram gami.

Godın arazir faraghavıra itim
(Mak 12:28-31 ko Luk 10:25-28)

³⁴ Farisiba orazima, Iesusin miğirigiaba Sadyusibagh amizima, me mikiman ibura. Ezi me uari akuvagha a bagha izi. ³⁵ Me ko izir gumazir mam, a Judabar arazibagh fo. Egha a Iesus basamasa kamaghin an azai, ³⁶ “Tisa, Godin arazir manamra maba bar dagh afira egha faraghavira iti?”

³⁷ Ezi Iesus kamaghin a miğia ghaze, “Ni uan God, nin Ekiam, bar a gifongegh, egh ni uan navir averiam ko uan duam ko uan nighnizimin, uan God gifongegh. ³⁸ Kar arazir bar ekiam, egha a mabar a faraghavira iti. ³⁹ An girara itim, bar an mirara. A kamakin: ni uabira uabi gifongezì moghin, gumazamizir igharazibagh ifongegh. ⁴⁰ Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar akaba, da bar arazir kamning gisin tu.”

Iesus God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim bagha Farisibar azai

(Mak 12:35-37 ko Luk 20:41-44)

⁴¹ Farisiba uari akuvagha ikiav itima, Iesus men azai, ⁴² “Ia God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, manmaghin a ginighnisi? A tinan otarim?” Ezi me an miğia ghaze, “A Devitin Otarim.”

⁴³ Ezi Iesus kamaghin men azai, “Manmaghin amizi, Godin Duam nighniziba Devit ganidima, Devit gumazir kam ‘Ekiam’ a gati, egha Devit kamaghin miğia ghaze,

⁴⁴ ‘Ekiam, nan Ekiam kamaghin a miğei, “Ni nan agharir guvim daperagh, egh na ko atrivimin ikiam. Egh mangi dughiar ki nin apaniba, me damighti me nin apengan ikiam.”’

⁴⁵ Eghti ia nighnigh, Devit uabi gumazir kamın miğia ghaze, a nan Ekiam. Ezi manmaghin, gumazir kam ua Devitin Otarimin min iti?”

⁴⁶ Ezi men tav bar Iesus ikarvaghan buraghburaki. Egha me aruer kamın

ikegha ghua ua gin bizitam bagha an azangan atiati.

23

Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba arazir kurabagh ami

(Mak 12:38-39 ko Luk 11:43 ko 11:46 ko 20:45-46)

¹ Ezi Iesus gin gumazir aviriba ko an suren gumazibagh eghari. ² Egha kamaghin miğei, “Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, me Mosesin danganim inigha me Moses Osirizir Araziba ia geghari. ³ Kamaghin amizi, me ia miğeir akaba, ia da baragh dagh eghari moghin ia damu. Egh me amir araziba ia men gin mangi dar amuan marki. Me miğirigiar bar aviribagh amua egha uari dar gin zuir puvati. ⁴ Me kamaghin amua, mati me bizir bar osimtiziba isava gumazibagh isaghpuima, ezi me da ateran buraghburasi. Egha me tong uan dafarpuzitamın men akurvaghan nighnizir puvati.

⁵ “Arazir me amiba, me uarir ganasa oda dagh ami. Me Godin Akar maba, uan daveriaba ko guaghafivibar da osirigha, egha dagh amizi, da bar ekefe, ezi me da azui. Egha korotiar apinir sazir bar ruariba, me da azui. Egha ghaze, e arazir kamın me uari akakagh suam, e guizbangira Godin akabar gin zui.* ⁶ Egha isar ekiabar me danganir ziaba itiba isava, God ko miğeir dipenibar danganir faragha itibar apiaghiri. ⁷ Egh me biziba amadir danganibar mangiti, gumazamiziba ‘Tisaba’ me darigh, men ziaba fasa me bar akonge.

⁸ “Ki ghaze, gumazitam ia ‘Tisa’ a darighan marki. Bar marki. Ian tisan bar vamira, ia bar aveghdiariba. ⁹ Egh ia nguazimin kagh gumazitam ‘Afeziam’ a darighan marki. Ian Afeziar bar vamira, a uan Nguibamin iti. ¹⁰ Egh me ‘Gumazir

22:37: Lo 6:5, 10:12, Lu 10:27 **22:39:** Wkp 19:18, Mk 12:31, Ro 13:9, Ga 5:14 **22:40:** Mt 7:12, Ro 13:10, Ga 5:14, 1 Ti 1:5 **22:42:** Jo 7:42 **22:43:** Sng 110:1, Mt 26:64 **22:44:** Sng 110:1, Ap 2:34, 1 Ko 15:25, Hi 1:13 **22:46:** Mk 12:34, Lu 14:6, 20:40 **23:3:** Mal 2:7-8 **23:5:** Mt 6:1 * **23:5:** (23:5) God ko miğeir daveriaba, kar Judaba akinafarim dozibar Godin akar maba osiri, egha da isava mitarir nguzir mabagh aghui. Egha da isava uan agharir ikiriabagh aghui, egha maba isava uan guabagh afe. Kisim Bek 13:9 ko 13:16 ko Lo 6:8 ko 11:18, dar gan. Judaba uaghan Akinafarim Namba 15:37-41in garava sazir otevíba uan korotiabagh itui. Iesus Judabar arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba miğia ghaze, me daveriar ekiaba aghuigha, egha sazir ruariba azui, egha uari akakagha ghaze, e guizbangira Godin akabar gin zui. Kar me uarir ganasa odava arazir kabagh ami. **23:6:** Mt 6:5, Mk 12:38-39, Lu 11:43, 14:7

Dapanim' ian tav darighan marki. Ian Gumazir Dapanir vamira iti, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ¹¹ Ian gumazir ekiaba pura ian ingangarir gumazibar min iki. ¹² Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam.”

Jesus Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba men arazir kurabar gun me migei

(Mak 12:40 ko Luk 11:39-52 ko 20:47)

¹³⁻¹⁴ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin tiam asarazi, gumazamiziba azenan iti. Egha ia uaghan aven mangan aghua. Ezi gumazamiziba aven mangasava amima ia men tuaviba apiri.†

¹⁵ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia ongariba ko nguazir igharaziba bar dar ghua, suren gumazir vamira iniasa ruiagha arui. Eghti ia gumazitam batogh Judabar arazibar a geghanti, eghti a ian nighnizibar gin mangi, egh a bar ian mirara uaghan helin mangam. Ia a damightima, a bar ia gafiragh arazir kurabar amuam.

¹⁶ “Ia damazir okaviriziba, egha ia gumazir igharaziba tuavim men akakaghasa! Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia kamaghin gumazibar sure gamua ghaze, ‘Gumazir manam guizin mikimsiva, Godin Dipenimin akakagh mikimti, an araziba pura bizim. Egh gumazir kam guizin mikimsiva, golin Godin Dipenimin aven itibar akakagh mikimti, kar a guizbangira migei, egha a mikemezir arazimin gin mangi, a damu.’ ¹⁷ Ia gumazir onganir damazir okaviriziba, tizim Godin damazimin ekefe? Ti gol, o ti Godin Dipenim? Ia fo, golin kam Godin Dipenimin aven iti, egha

tuavir kamın golin kam Godin bizimın oto. ¹⁸ Egha ia uaghan kamaghin men sure gamua ghaze, ‘Gumazitam uan migirigiabar amuti da guizin otivsi, altan akakaghti, an migirigiaba pura biziba. Eghti gumazim altan itir ofabar akakagh mikimti, kar a guizbangira migei, egh a mikemezir migirigiabar gin mangi.’ ¹⁹ Ia damazir okaviriziba, bizir manam Godin damazimin ekefe, ti altan itir ofaba, o alta uabi? Ia fo, ofaba altan iti, egha tuavir kamın ofan kam Godin bizimın oto. ²⁰ Eghti kamaghin, gumazim guizbangira mikimsiva altan akakagh mikimti, an migirigiaba alta ko altan ofaba virara aningın akakasi. ²¹ Egh gumazim guizbangira mikimsiva Godin Dipenimin akakagh mikimti, an migirigiaba Godin Dipenim, ko Godin uan Dipenimin aven itim, virara aningın akakasi. ²² Eghti gumazitam guizbangira mikimsiva Godin Nguibamin akakagh mikimti, an migirigiaba Godin atrivir dabirabim, ko Godin uan atrivir dabirabim gaperazim, uaghara aningın akakasi.

²³ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia isingtizim daghebagh anidir zuravarir 10 plan dafaribar aghava, egha dafarir vamira God ganidi. Egha Moses Osirizir Arazibar aven itir arazir ekiaba ataghrasi. Ia, gumazamiziba deragha me gamir arazim, ko arazir apangkuvim itiba, ko nighnizir gavgavim Godin itir arazim, ia da gin amadi. Ia faragh arazir ekar kabar gin mangi dar amu, egh uaghan arazir dozir ia amiba sara, uaghan dar amu. ²⁴ Ia damazir okaviriziba, egha gumazir igharaziba tuavim men akakaghasa! Ia mati, gumazim sibaba diparsizimin itima, a bar deravira gara da isa da makuri. Ezi asizir ekiam kamel, a diparsizimin aven itima, an an garir puvatigha, a tui.

²⁵ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba

23:11: Mt 20:26-27, Mk 9:35, 10:43-44, Lu 22:26 **23:12:** Jop 22:29, Snd 15:33, 29:23, Ese 21:26, Lu 14:11, 18:14, Je 4:6, 1 Pi 5:5 **23:13-14:** Lu 11:52 † **23:13-14:** (23:13-14) Fofozir gumazir maba ghaze, akar kamnagh uaghan kagh ikiam. A kamakin, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika. Ia gumazir mizer pumuning itiba, ia amizir paba ovengezibagh ifarava men dipenibar okiava, oda migirigiar bar ruariba God ko dagh ami. Kotiamin Dughiamin ia bar ikuvigham.” Ni Mak 12:40in gan. **23:16:** Mt 5:33-34, 15:14 **23:22:** Ais 66:1, Mt 5:34 **23:23:** Wkp 27:30, Hos 6:6, Mai 6:8, Lu 11:42 **23:25:** Mk 7:4

ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia bar deraghavira kapba ko itaribar azeniba rue, ezi dar aven itir dagher kaba bar izifa. Ia, okimakiar araziba ko uarira uarigh nighnizir arazibar tuavimin, dagher kaba ini. ²⁶ Ia Farisiba, ian damaziba okafi! Ia faraghvira kapbar averiaba ruegh, eghti dar otighinaba uaghan zuegham.

²⁷ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham. Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia mati, me matmatiam penin ghurghurim a gaghui, ezi azenan matmatiamin ganganim bar dera. Ezi an aven gumazir kuabar aghariba ko bizir kuriba bar izifa. ²⁸ Ia uaghan kamaghin iti. Me azenan ian gara ghaze, ia gumazir aghuiba. Ezi ifavarir araziba ko arazir bar kuraba, guizbangira ian navir averiabagh izifa.”

²⁹ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia, fomira itir Godin akam inigha izir gumaziba, men moziba deraghvira dar kirmigha, egha gumazir arazir aghuibagh amizibar moziba deraghavira dar adiaribagh ami. ³⁰ Egha kamagh uariv gei, ‘E ti uan inazibar dughiamin ikia, egha ti men akuragha Godin akam inigha izir gumazibav soghezir puvatighai.’ ³¹ kamagh migia uari akakagha ghaze, ‘E Godin akam inigha izir gumazibav soghezir gumazibar boriba!’ ³² Aria, mangi, ia uan inaziba amuataghizir arazir kuraba, bar da gifagh!

³³ “Ia kuruziba! Ia dabirizir anababa! God uan kotin aven ian araziba tuisighiva, ia isi helin avir ekiamin ia amangam! Ia man tuavitamin angı, helin avim gitagham? Bar puvatigham!

³⁴ “Kamaghin amizima, ia oragh, ki ia bagha Godin akam inigha izir gumaziba, ko gumazir nighnizir aghuiba itiba, ko gumazir Godin Akinafarim itir arazibagh foziba, me amangam. Eghti ia men tarazi misoghti me arimighiram, egh tarasi isiva

temer ighuvibagh afugham, egh tarazi ian God ko migeir dipenibar aven benibar me fozorogham. Egh ia uan nguibar ekiabar me batogh men gin tighti, me ari nguibar igharazibar mangam. ³⁵ Eghtima arazir aghuibagh amir gumaziba bar, me misoghezir gumazibar ivezir kuram, ia a iniam. Gumazir aghuibav sozir arazir kam, gumazir aghuim Abelin dughiamin ikegha, iza Berekian otarim Sekaraian dughiamin tu. Gumazir kam, ia Godin Dipenim ko ofa gamir danganim tizimin ia a misoghezi an areme, ezi iarara ivezir kuram uan arazir kuram bagh a iniam. ³⁶ Ki guizbangira ia migei, arazir kurar kabar ivezir kuram, a datirighin itir gumazamiziba me bativam.”

Iesus Jerusalemın apangkufi (Luk 13:34-35 ko 19:41-44)

³⁷ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Oio, ia Jerusalemın adarazi, ki ian apangkufi! Ia Godin akam inigha izir gumazibav sozi me ariaghiri, egha God ia bagha amadir gumaziba, ia dagiaba isa, me ginivi, me ariaghiri. Dughiar aviribar ki ian boriba akuv me mughasa, mati tuarir amebam uan avizimingin nguziba avarazi moghin, ki ia damuasa. Ezi ia na bagh izan aghua. ³⁸ Ia oragh! Ian nguibam, God anetaki, ezi a nguibar sorian gava. ³⁹ Ki guizbangira ia migei, ia ua nan ganan kogh, kamaghira iki mangi dughiar ia suam, ‘God uan ziamin gumazir kam anemada! God deragh a damu!’ ”

24

Iesus ghaze, Godin Dipenim akarighrigham (Mak 13:1-2 ko Luk 21:5-6)

¹ Egha Iesus Godin Dipenimin miriam ategha azenan zuima, an suren gumaziba a bagha izi. Egha me Godin Dipenim an akakasi. ² Ezi an akar kamın me migei, “Ia Dipenimin itir bizir aghuir kabar gari? Ki guizbangira ia migei, dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira

dagh iregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”*

*Jesus ghaze, osimtizir aviriba gin otivam
(Mak 13:3-13 ko Luk 21:7-19)*

³ Egha Iesus ghua Olivin Mighsiamin aperaghav itima, an suren gumaziba uarira iza kamaghin an azai, “Ni e mikim, bizir kaba dughiar manamin otivam? Arazir manamnagh faragh otoghti, e fogh suam, ‘Ni ua izam,’ eghti nguazir kam uaghan givam?”

⁴ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin me migei, “Ia uari bagh deraghvira gan, gumazitam izi ia gifaran marki.

⁵ Kamaghin amizi, gumazir bar aviriba izi, nan ziam isiva uari gasi suam, ‘Kirara, ki Gumazir God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezim.’ Egh me gumazamizir aviribagh ifaram. ⁶ Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam tighar izam. Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam zuamira otoghan kogham. ⁷ Kantrin mamın itir darazi dikavigh kantrin igharazimın itir darazi ko misogham. Eghti atrivir mamın adarazi dikavigh atrivir igharazimın adarazi ko misogham. Danganir mabar dagheba bar puvaratightima, gumazamiziba mitiriamra ikiam. Eghtima mikimkiziba uaghan otivam. ⁸ Osimtizir kaba mati, amizim otasa faraghavira mizazim barazi moghin.

⁹ “Dughiar kamın me ian suighiva osimtiziba ia darighiva ia misoghti, ia arimighiram. Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. ¹⁰ Egh

dughiar kamın gumazamizir aviriba, me uan nighnizir gavgavir nan itim ategham. Egh pazi uarira uari damuva, uari isiva apanibar agharim darigham. ¹¹ Eghti akar ifavarim akurir gumazir aviriba otivigh, gumazamizir aviribagh ifaram. ¹² Eghti arazir kuraba bar izivaghti, kamaghin gumaziba uarigh ifongezir arazim, givagham. ¹³ Eghti tina arazir kabar tongin gavgavigh iki, mangi dughiar nguazir kam givaghamim otoghti, God uam a iniam. ¹⁴ Eghti God Bizibagh Ativamin Dughiamın akar aghuir kam, me a inigh a isiva nguazimın itir gumazamiziba bar me mikimtima, me a baragham. Eghtima gin nguazir kam givamin dughiam otivam.”

*Jesus ghaze, bizir bar kuram otogham
(Mak 13:14-23 ko Luk 21:20-24)*

¹⁵ Egha Iesus migia ghua kamagh migei, “Ia gantima, bizir bar kurar God ifongezir puvatizim, Godin Dipenimın aven ikiam. Fomira Godin akam inigha izir gumazim Daniel bizir kamın gun mikeme. (Gumazir osizirir kamın garim, a deraghvira nighnigh egh a gifogh.)

¹⁶ Dughiar kamın Judian Distrighin itir gumazamiziba ari danganir mighsiabar mangi. ¹⁷ Egh gumazir manam dipenimın pin itir avughsazir danganimın ikegh, nguazimın magari, egh uam aven mangi uan bizitam inisi nighnighan marki. ¹⁸ Egh gumazir manam azenir ekiamın ikegh, egh uamategh dipenimın mangi uan azenan azuir korotiam inian marki. ¹⁹ Ia naviba adair amiziba ko boriba oteba apir amebaba Iavzika! Dughiar izamin kaba bar ian ikuvigham! ²⁰ Ia amozimın dughiam ko Sabatin dughiatamin aran aghuaghiva, uari bagh Ekiam ko mikim. ²¹ Dughiar kamın osimtizir bar ekiam otivam, nguazim igiamra otozir dughiamın ikegha iza datirighin itir dughiamın tu, osimtizir kamaghin ititam fomira otozir puvati, egh gin tam kamaghin uam otivan

* **24:2:** (24:2) Kar Matyu osirizir Iesusin migirigiar ruarir abuananam (4 pla faragha gifa). Akar kaba, da 24:2-25:46in iti. Da nguazim givamin dughiamın arazibar gun migei. **24:3:** Mt 24:27, 24:37-39., Mk 13:3, 1 Te 5:1 **24:5:** Jer 14:14, 23:21, 23:25, Mt 24:23-24, Jo 5:43, Ap 5:36-37, 1 Jo 2:18 **24:7:** 2 Sto 15:6, Ais 19:2, Hag 2:22, Sek 14:13, Ap 11:28 **24:9:** Mt 10:22, Mk 13:9, Lu 21:12, Jo 15:18-20, Ap 4:2-3, MAA2:10, 2:13 **24:10:** Mt 11:6, 13:57, 2 Ti 1:15 **24:11:** Mt 7:15, 24:5, 24:24, Ap 20:29, 1 Ti 4:1, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1 **24:13:** Mt 10:22, Mk 13:13, Hi 3:6, 3:14 **24:14:** Mt 9:35, 10:18, 28:19, Ro 10:18, Kl 1:6, 1:23 **24:15:** Dan 9:27, 11:31, 12:11 **24:21:** Dan 9:26, 12:1, Jol 2:2, MAA 7:14 **24:22:** Ais 65:8-9, Sek 14:2-3

kogham. ²² Egha God uan gumazamizir misevezibagh nighnigha, egha dughiar kurar kamın dughiar maba aghorezi, da mong otefe. A ti dar aghorezir puvatizi, gumazamiziba bar ariaghreghai.

²³ “Eghti gumazitam dughiar kamın kamaghın ia mikımam, ‘Ia gan, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim, a kagh iti,’ o ‘a muna munagh iti,’ ia gumazir kamın akam baraghan marki. ²⁴ Gumazitaba izıva ia gifar suam, ‘Kirara, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim,’ o ‘ki Godın akam inigha izir gumazir mam,’ egh me mirakelin bar ekiaba koma digavir kuram gamir arazibar amuti da otivam. Me kamaghın ifonge, me gumazamiziba bar me gifaraghti, me onganigham. Egh me gavgavim iki, uaghan God ua bagha misevezir gumazamiziba, me uaghan me gifarasa. Kamaghın me mirakelin kabar amuam. Egh dughiatiba me me gifarsi damuva avegham. ²⁵ Ia oragh! Bizir ki faragha ia mikemeziba, da otivam.

²⁶ “Kamaghın amizi, me ia mikım suam, ‘Ia gan. A muna gumaziba itir puvatizir danganimın iti,’ eghti ia mangan marki. Egh me suam, ‘Ia gan. A kara, dipenir kamın aven modoghav iti,’ ia men akam baraghan marki. ²⁷ Ia fo, onımarim taghtagha, an angazangarim aruem anadi naghın ikegha nguazim bar anevaragha ghua aruem ghuaghiri naghın tu. Eghti Gumazibar Otarim ua izamin arazim, uaghan kamaghıram otivti, nguazimın itir darazi bar an ganam.

²⁸ “Danganir manam gumazir kuam irıghav iti, a gısırara isaba uari akufi, eghti gumaziba fogham, kuar mam kagh iti. Kamaghıra, Gumazibar Otarim izıtima, gumaziba bar an ganam.”

*Iesus ghaze, Gumazibar Otarim gın izam
(Mak 13:24-27 ko Luk 21:25-28)*

²⁹ Egha Iesus miğia ghua ghaze, “Osımtızir ekiar kaba otivigh gıvaghti,

‘Aruem mitategham,
eghti iakinim isiraghan kogham,
eghti mikoveziba overiamın asighıram,
overiamın itir bizir gavgavıba bar
uarıra uari sıvaghıvagh,
uan danganıba ataghragham.’

³⁰ “Eghti, Gumazibar Otarim izamin dughiam, an arazarazim overiamın otivtima, nguazimın itir nguıbaba bar aziam. Dughiar kamın gumazıba ganti Gumazibar Otarim ghuariabagh ısın iki, uan gavgavir ekiam koma angazangarir ekiam sara izam. ³¹ Eghti sıgham bar pamten arangti, a uan enselba amadaghti, me mangı nguazim ko overiamın danganıba bar dar mangı, a ua bagha misevezir gumazamizıba akuvam, egh enselba nguazimın otevíba bar, me akuvaghıva, men aku a bagh izam.”

*Iesus ghaze, ia temer fıghın gan fogh
(Mak 13:28-31 ko Luk 21:29-33)*

³² Egha Iesus miğia ghua kamaghın miğei, “Temer fıghın aguaba ua dız murti, ia fogh suam, amozimın dughiam roghıra ize. Ia temer fıghın gan nıghnızim iniam. ³³ Kamaghıra ia bizir kabar ganti da otivti, ia fogh suam, Gumazibar Otarim a ua izamin dughiam roghıra ize. A tiar akamın tughav iti. ³⁴ Ki guızbangıra ia miğei dughiar kamın itir gumazamizir kaba ikıvıra ikiti bizir kaba bar otivam. ³⁵ Overiam ko nguazim gıvagham, eghti nan miğirıgıatam gıvaghan kogham.”

*Iesus ghaze, a ua izamin dughiam, tav a gıfozir puvatı
(Mak 13:32-37 ko Luk 17:26-30 ko 17:34-36)*

³⁶ Egha Iesus miğia ghua ghaze, “Bizir ki ia miğeir kaba otivamin dughiam, tav a gıfozir puvatı. Enselin Godın Nguıbamin itiba ko Godın Otarim uaghan fozir puvatı. Afeziam bar uabıra fo. ³⁷ Ezi bizir Noan dughiamın otivizıba, da uaghan Gumazibar Otarim izamin dughiamın

24:23: Mt 24:5, 24:11, Mk 13:21, Lu 17:23, 21:8 **24:24:** Lo 13:1-3, Mk 13:22, 2 Te 2:8-9, MAA 13:13-14 **24:27:** Mt 24:37-39 **24:28:** Lu 17:37, 2 Pi 3:10 **24:29:** Ais 13:10, 34:4, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, MAA 6:12-13 **24:30:** Dan 7:13, Sek 12:10-14, Mk 13:26, MAA 1:7, 6:12-13 **24:31:** Ais 27:13, Mt 13:41, 1 Ko 15:52, 1 Te 4:16 **24:33:** Je 5:9 **24:34:** Mt 16:28, 23:36, Mk 13:30, Lu 21:32 **24:35:** Sng 102:26, Ais 40:8, Mt 5:18, Mk 13:31, Lu 21:33, Hi 1:11 **24:36:** Sek 14:7, Ap 1:7, 1 Te 5:1-2 **24:37:** Stt 6:5-8 **24:38:** Stt 6:3-5, Lu 17:26, 1 Pi 3:20

otivam. ³⁸ Dipar ekiar nguazim bar anevarazim tighar izamin dughiamin, gumazamiziba apava, dipar onganiba apava, egha amuiba ko pabar iti. Me kamaghin amua ikiav itima, Noa kurimin aven ghu. ³⁹ Me bizir me bativamin tam gifozir puvati, egha pura ikiav itima, aperiari ekiam otogha bar me avaragha me avigha ghue. Gumazibar Otaram izamin dughiam, uaghan kamaghirama otivam. ⁴⁰ Gumazir pumuning azenimin ikiti, God tav inighti, tav ikiam. ⁴¹ Amizir pumuning bretbar amusi flaua mirmiriva ikiti, God tav inighti, tav ikiam.

⁴² “Kamaghin amizi, ia deragh gan iki. Ian Ekiam izamin dughiam, ia a gifozir puvati. ⁴³ Ia arazir kam ginighnigh. Gumazir manam, okimakiar gumaziba dimagarimin izava an dipenim akarasava amima, a men dughiam gifogha, egha men arafa. Egha me ataghizi me an dipenim akarizir puvati. ⁴⁴ Kamaghira, ia uaghan aravagh iki gan. Guizbangira, dughiar ia Gumazibar Otaram mizuaman koghamim, a dughiar kamram otogham.”

Ingangarir gumazir aghuim ko ingangarir gumazir kuramin akar isin zuim
(Luk 12:42-46)

⁴⁵ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ingangarir gumazir manamra nighnizir aghuiba ikia deravira uan ingangarim gami? An gumazir ekiam a damuti, a ingangarir gumazir igharazibar ganam. Egh dughiar an gumazir ekiam ifongezimin, a dagheba isi ingangarir gumazibar aningam. ⁴⁶ Ingangarir gumazir kam ingara itima, an gumazir ekiam izava a batogha an ingangarir kamın garima, gumazir kamın navir averiam bar an dera. ⁴⁷ Ezi ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kamın ekiam a damightima, an an ingangarir gumazir mabar ekiamın ikiva an biziba bar dar ganam. ⁴⁸ Eghti ingangarir gumazir kam guizbangira ikuvigh, egh kamaghin nighnigham, ‘Nan ekiam zuamira izeghan kogham.’ ⁴⁹ Egha

uaghan a ko ingarir darazi misoghiva, dipar onganibar amiva, gumazir dipar onganiba apiba ko ikiam. ⁵⁰ Eghti an ekiam, dughiar an ingangarir gumazim a bagha garir puvatizimin, an otogham. A dughiar a fozir puvatizimin uamategham. ⁵¹ Ingangarir gumazir kamın gumazir ekiam bar pazav, a damigh, ivezir bar kuram a daningam. Egh a isiva ifavaribagh amir gumazibar tongin anetigham. Eghti a danganir kamın ikiva, arang atariba kuskugh ikivira ikiam.”

25

Iesus 10 plan guivir igiabar akar isin zuim migei

¹ Egha Iesus migia ghua Gumazibar Otaram ua izamin dughiam migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, guivir igiar 10 plan eghaghanimin min mangam. Gumazir mam igiamra amuimin ikiasa izi. Ezi guivir igiar maba uan lamba inigha tuavimin anapuasa zui. ² Men 5 pla, nighnizir aghuiba itima, 5 pla nighnizir aghuiba puvati. ³ Egha 5 plan nighnizir aghuiba itir puvatiziba, uan lamba isa, da bagha borer taba inizir puvati.* ⁴ Ezi guivir igiar nighnizir aghuiba itiba, uan lamba isa, egha uaghan borem itir misevir maba sara, ini. ⁵ Ezima gumazir amuimin ikiamim zuamira izezir puvati, ezi guivir kaba pariam men azima, me akui.

⁶ “Ezi dimagarir arizimin gumazir mam dia ghaze, ‘Gumazir amuimin ikiamim, a roghira izi. Ia izi, e mangi, tuavimin a batogh a ko izam.’ ⁷ Ezi guivir igiar kaba dikavigha uan lambar kiri. ⁸ Ezi guivir nighnizir aghuiba puvatiziba, nighnizir aghuim itibar aza ghaze, ‘En lamba mungasava ami. Kamaghin, ia borer taba e daning.’ ⁹ Ezi nighnizir aghuim itir guiviba, me ikarvagha kamaghin migia ghaze, ‘Puvatigham! Borem bar en tughatighan kogham. Ia mangi, borer amadir danganitamın uari bagh tabagh ivesegh.’ ¹⁰ Ezi guivir nighnizir aghuiba puvatizir kaba

24:39: Stt 7:6-24, 2 Pi 3:6 **24:42:** Mt 25:13, Mk 13:33, Lu 21:36 **24:43:** 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 16:15 **24:44:** Mt 25:13, 1 Te 5:6 **24:46:** MAA 16:15 **24:47:** Mt 25:21-23 **24:51:** Mt 8:12, 25:30 **25:1:** Lu 12:35, MAA 19:7

* **25:3:** (25:3) Israelin adarasi olivin borem isava, uan lambagh ruava dagh aboi, me en min karasin lambagh aboir puvati.

ghuezima, gumazir amuimin ikiamim oto. Ezi guivir boreba itiba, a ko isar ekiam bagha dipenimin aven ghue. Ezi gumaziba tiam asara.

¹¹ “Ezi gin guivir ghueziba uamategha iza kamagh migei, ‘Ekiam! Ekiam, ni izi e bagh tiam kuigh.’ ¹² Ezi a me ikarvagher kamaghin migei, ‘Ki guizbangira ia migei, ki ia gifozir puvati.’ ”

¹³ Egha Iesus ghaze, “Kamaghin, ia deraghavira gan. Ian Ekiam, aruem ko dughiar ia fozir puvatizimin, an otogham.”

Ingangarir gumazibar dagiaba inizimin, akar isin zuim
(Luk 19:11-27)

¹⁴ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, gumazir mam nguibar saghon itimin mangasava ami moghin. Gumazir kam uan ingangarir gumazibar diazi me izima, a uan biziba isi, me danightima, me a bagh dar ganam. ¹⁵ A gumazibar araziba ko gavgavibar gara, dagiaba tuiragha da isa me ganingi. A mav 5,000 Kina a ganiga, mav 2,000 Kina a ganiga, mav 1,000 Kina a ganingi. A kamaghin amigha ghu. ¹⁶ A ghuzima, gumazir 5,000 Kina in izim maghira an ingara, 5,000 Kinan mam dagh isin uam a ini. ¹⁷ Ezi gumazir 2,000 Kina in izim kamaghira amua, uaghan 2,000 Kinan mam dagh isin uam a ini. ¹⁸ Ezi gumazir 1,000 Kina in izim ghua mozim okoregha uan ekiamin dagiaba isava mozim gatigha egha da modo.

¹⁹ “Ezi gumazir ekiam dughiar ruarimin saghon ikegha uamategha ize. Egha uan ingangarir gumazibar ingangaribagh fofoghasa men dei. ²⁰ Ezi gumazir 5,000 Kina in izim, 5,000 Kinan mam a dibagha, a inigha iza kamaghin migei, ‘Ekiam, ni 5,000 Kina na ganingi. Ni ge, ki dagiar ingangarim gamua, 5,000 Kinan mam dagh isin uam a ini.’

²¹ “Ezi an ekiam kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir aghuim, ni ingangarir aghuim gami. Ni bizir doziba deravira

dar gari. Kamaghin amizima, ni ingangarir ekiabar ganasa, ki ifonge. Ni izi uan ekiamin isamin aven iki, egh a ko bar akuegham.’ ²² Ezi gumazir 2,000 Kina in izim iza kamaghin migei, ‘Ekiam, ni 2,000 Kina na ganingi. Ni ge, ki dagiar ingangarim gamua, 2,000 Kinan mam dagh isin uam a ini.’ ²³ Ezima an ekiam kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir aghuim, ni ingangarir aghuim gami. Ni bizir doziba deravira dar gari. Kamaghin amizima, ni ingangarir ekiabar ganasa, ki gifonge. Ni izi, uan ekiamin isamin aven iki, egh a ko bar akuegham.’

²⁴ “Ezi gumazir 1,000 Kina in izim uaghan izava, egha kamaghin migei, ‘Ekiam, ki fo, ni gumazir apangkuviba puvatizim. Ni gumazir igharaziba oparir azeniba, ni uaghan daghebagh tui. Egha gumazir igharazim dagher oviziba akurima, ni uaghan pura dar aghafi. ²⁵ Kamaghin amizi, ki atiatingi, egha nin 1,000 Kina inigha ghua nguazir mozim gatigha egha da modo. Nin dagiabar kara.’

²⁶ “Ezi an ekiam a ikaragha kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir kuram! Ni gumazir amirizim. Ni na gifo, ki gumazir igharaziba oparir azenibar daghebagh tui. Egha uaghan gumazir igharazim dagher oviziba akurima, ki uaghan pura dar aghavam. ²⁷ Ezi ni tizim bagha nan dagiaba isava, dagiabar ingaribagh amir dipenitam gatizir puvati? Eghti ki ua iziva, uan dagiaba iniva dagiar igharazitaba dagh isin da iniam. ²⁸ Kamaghin amizi, ia ada 1,000 Kina inigh, a isiva 10,000 Kina itir gumazim daningh. ²⁹ Arazim kamaghin iti, gumazir biziba itiba, ki ua taba me daningam. Egh gumazir biziba puvatiziba, bizir vaghvazir me itiba ki uaghan me dama, da iningham. ³⁰ Ezi ingangarir gumazir bar kurar kam, ia a isi, azenan itir danganir mitatemin anekunigh. Danganir kamim me puvira tuangiva arang, atariba kuskugh ikiam.’ ”

Gumazibar Otarim, gumazamiziba bar

me isi uan kotiamin aven men araziba tuisigham

³¹ Egha Iesus miġia ghua kamaghin migei, “Gumazibar Otarim, Atrivimin min otogh uamategh uan enselba bar me ko iziva, egh uan atrivir dabirabim daperagham. ³² Eghti nguazimin itir gumazamiziba bar iziva an guamin uari akuvagham. Eghti a me tuiragh, egh bizir pumuning damuam, mati sipsipbar garir gumazim sipsipba isava, bizir mamın me amaga, memeba bizir mamın me amadi. ³³ A sipsipba isi agharir guvimin da amang, egh memeba isi agharir ikiriamin amangam. ³⁴ Egh Atrivim kamaghin agharir guvimin itir gumazamizibav kimam, ‘Ia izi, nan Afeziam deragh ia damuasa ifonge! Ia iziva, danganir Afeziam fomira ia bagha inabazim inigh, a nguazir kam otozir dughiamin a ia bagha danganir kam akiri. ³⁵ Ki faragha mitiriam nan azima, ia dagheba na ganingi; ezi kuarim nan pirima, ia dipam na ganingi; ezi ki nguibar igharazimin gumazimin min itima, ia na inigha uan dipenimin ghu; ³⁶ ezi ki bibiamra itima, ia korotiaba na ganingi; ezi ki areima, ia nan akurvasi; ezi ki kalabusin itima ia iza nan gari. Kamaghin, ia aven izi.’

³⁷ “Eghti gumazamizir aghuiba kamaghin a ikaragham, ‘Ekiam, dughiar manamra, mitiriam nin azima, e dagheba ni ganingi? Ezi dughiar manam, kuarim nin pirima, e dipam ni ganingi? ³⁸ Ezi dughiar manam, ni nguibar gumazir igharazimin min itima, e ni inigha uan dipenibar ghue? Ezi dughiar manam, ni bibiamra itima, e korotiaba ni ganingi? ³⁹ Ezi dughiar manam, ni areima, en nin akura, o ni kalabusin itima, e ghua nin gani?’

⁴⁰ “Eghti Atrivim me ikaragh kamaghin me mikimam, ‘Ki guizbangira ia migei, arazir ia nan gumazamizir kinibagh amiba, ia dar na gami.’

⁴¹ “Egh Atrivim uan agharir ikiriamin itir darazi kamaghin me mikimam, ‘Ia na

gitagh! Ia Godin aningagharimin aven itir darasi! Ia mangi, avir munger puvatizimin mangi. Avir kam, me Satan uan enselba ko me bagha anetizima a iti. ⁴² Ki faragha mitiriam nan azima, ia daghetam na ganingizir puvati; ezi kuarim nan pirima, ia dipatam na ganingizir puvati; ⁴³ ezi ki nguibar igharazimin gumazimin min itima, ia na inigha uan dipenibar ghuzir puvati; ezi ki bibiamra itima, ia korotiatam na ganingizir puvati; ezi ki areima, ia nan akurazir puvati; ezi ki kalabusin itima, ia ghua nan ganizir puvati. Kamaghin, ia na gitagh!’

⁴⁴ “Eghti me kamaghin a mikimam, ‘Ekiam, e dughiar manam nin gari, mitiriam nin azi, o kuarim nin piri, o ni nguibar igharazimin gumazimin min ike, o ni bibiamra ike, o ni arei, o ni kalabusin iti, ezi e deravira ni gamizir puvati?’

⁴⁵ “Eghti a me ikarvagh kamaghin me mikimam, ‘Ki guizbangira ia migei, arazir ia gumazamizir kinibagh amizir puvatiziba, ia uaghan arazir kabar na gamizir puvati.’ ⁴⁶ Eghti gumazamizir kamaghin amiziba mangi, ivezir kuram iniam, kar mizazir givan koghamim. Eghti gumazamizir aghuiba mangi, ikirimirir aghuir zurara itim iniam.”

Iesus mizazim inigha aremegha ua dikafi

26

(Sapta 26-28)

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa migirigiabar kiri

(Mak 14:1-2 ko Luk 22:1-2 ko Jon 11:45-53)

¹ Iesus migirigiar kaba da gifa, egha uan suren gumaziba kamaghin me migei, ² “Ia fo, aruer pumuning givaghtima, God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiam otivam. Eghti me Gumazibar Otarim isiva apanibar agharim datightima me a isiva temer ighuvim gafugham.”

25:32: Ese 20:38, 34:17, Ro 14:10, 2 Ko 5:10, MAA 20:12 **25:34:** 1 Ko 6:9, 15:50, Ga 5:21, Hi 4:3, 1 Pi 1:20 **25:35:** Ais 58:7, Ese 18:7, 18:16, Hi 13:2, Je 1:27 **25:36:** 2 Ti 1:16, Je 2:15-16 **25:40:** Snd 19:17, Mt 10:42, 18:5, Mk 9:41, Hi 6:10, MAA 22:12 **25:41:** Mt 7:23, Mk 9:48, Lu 16:24, MAA 12:9, 20:10 **25:45:** Sek 2:8, Ap 9:5 **25:46:** Dan 12:2, Jo 5:29, Ro 2:7 **26:2:** Kis 12:1-27, Mt 20:18, Mk 14:1, Lu 22:1, Jo 13:1

³ Dughiar kamın, ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan arazibagh fozir gumaziba ghua, ofa gamir gumazibar dapanimın dipenimın uari akufa. Gumazir kamın ziam Kaiafas. ⁴ Egha me arazir mogometamın İesusın suiragh a misueghti an aremeghasa tuaviba buria, akabav sosi. ⁵ Egha me kamagh uariv gei, “E isar ekiamın dughiamın an suighan kogham. E damuti, gumazamizir isamın itiba men naviba osemegh, egh midorozir dafatam damigham.”

Amizir mam borem isa İesusın dapanim ginge

(Mak 14:3-9 ko Jon 12:1-8)

⁶ Ezi İesus ghua Betanin nguibamın ikia, Saimonın dipenimın iti, Saimon faragha arımarıam lepa an mikarzim gami. ⁷ Dughiar kamın İesus dagher dakozimın aperaghav itima, amizir mam, borer mughuriar aghuim zuir mam, inigha izi. Borer aghuir kamın misevim, me dagiar ziam alabastan an ingari. Ezi borer kamın ivezim bar pın iti. Ezi amizir kam borer kam isava, İesusın dapanim ginge. ⁸ Ezi an suren gumaziba kamaghın an gara, navir averiaba ikufi. Egha me ghaze, “Tizim bagha kav borer mughuriar aghuim zuim pazava a gami? ⁹ E anemaga dagiar ekiatam inigha egha a isava asaghasazibagh anighai.”

¹⁰ Ezi İesus men migirigiabagh fogha kamaghın me migei, “İa tizim bagha osımtızim amizir kam garisi? Ane-takigh! An arazir aghuim na gami. ¹¹ Asaghasaziba zurara ia ko ikiam. Kirara, ia ko zurara ikian kogham. ¹² Ezi amizir kam nan namnam mozim bagh anekirasa, borer aghuir kam na ginge. ¹³ Ki guizbangira ia migei, me nguazir kamın danganir manamın Godın akar aghuim akunıva egh amizir kam amizir arazim uaghan a mikimıva egh a ginighnıghıvıra ikiam.”

Judas İesus isıva gumazir ekiabar agharim darıghasa akam akiri

(Mak 14:10-11 ko Luk 22:3-6)

¹⁴ Ezi dughiar kamın Judas Iskariot, a 12 plan suren gumazir mam, a ofa gamir gumazir ekiaba bagha ghu. ¹⁵ Egha a kamaghın men azai, “Ki İesus isıva ian dafaribar atıghti, ia tizim na danıngam?” Ezi me 30 plan silvan dagiar ovızir maba mega, da isa a ganıngi.* ¹⁶ Ezi dughiar kamın ikegha ghua, Judas, İesus men dafaribar arıghasa tuaviba buri.

İesus uan suren gumaziba ko api

(Mak 14:12-21 ko Luk 22:7-14 ko 22:21-23 ko Jon 13:21-30)

¹⁷ Ezi Yis Puvatizir Bretın İsam Damuamin Dughiam, an faragha zuir dughiam otozi, ezi İesusın suren gumaziba iza kamaghın a migei, “Ni danganir manamın, e mangi, ni God İraelbagh Itazir Dughiamın isam ramisi, e bizibar akıram?” ¹⁸ Ezi a kamaghın me migei, “İa nguibar ekiamın aven mangi, egh gumazir kam bagh mangi kamaghın a mikim, ‘Tisa ghaze, nan dughiam roghıra izegha gifa. Ezi ki uan suren gumaziba ko, God İraelbagh Itazir Dughiamın isam, e nın dipenimın daghebar amam.’” ¹⁹ Ezi suren gumaziba İesus mikemezi moghın ghua God İraelbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizibar kiri.

²⁰ Ezi İesus guaratıghın dagher dakozimın uan 12 plan suren gumaziba ko api. ²¹ Egha me apava a kamaghın me migei, “Ki guizbangira ia migei, ian tav na isıva gumazir nan apanim gamibar agharim darıgham.” ²² Ezi an suren gumaziba akar kam baregha, naviba bar oseme. Egha me bar vaghvagha kamaghın an azangsıgha kamaghın migei, “Ekiam, ti narara, o?” ²³ Ezi a me ikarvagha kamaghın migei, “Gumazir na isıva apanibar agharim darıghamim, a uaghan na ko bret isava itarir vamıra daghuam. ²⁴ Ezi Gumazibar Otarım, Godın Akinafarım mikemezi moghın, an

26:7: Lu 7:37-38 **26:11:** Lo 15:11, Jo 12:8, 14:19, 17:11 **26:14:** Jo 11:57 **26:15:** Sek 11:12, Mt 27:3 * **26:15:** (26:15) Dagiar 30 silvan kaba ti datırıghın en dagıabar dibobonim, ti manmakın? Da aviraseme, egha gumazim iakinir 5 pla o 6 plan ingarizir ivezimın mın otogham. (Matyu 27:9-10ın gan.) **26:17:** Kis 12:6, 12:14-20, Mk 14:12, Lu 22:7-9 **26:18:** Mt 21:3 **26:23:** Sng 41:9, Lu 22:21, Jo 13:18 **26:24:** Ais 53, Dan 9:26, Mk 9:12, Jo 17:12

aremegham. Eghti gumazir Gumazibar Otarim isava apanibar agharim gatizim, gumaka! A bar ikuvigham! Amebam a batezir puvatizima, a deraghai!" ²⁵ Ezi gumazir Iesus isiva apanibar agharim darighamim, Judas kamaghin an azai, "Ekiam, ni ti na migia, ma?" Ezi Iesus ghaze, "Ni migei moghira!"

Iesus bret ko wain uan suren gumazibagh anidi

(Mak 14:22-26 ko Luk 22:15-20 ko 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko apa ikiava, a bretin mam inigha God minabagha anebigha, a isa uan suren gumazibagh aningi. Egha kamaghin me migei, "Kar nan nivafizim. Ia a inigh aneremi." ²⁷ Ezi a wain apir itarir mam inigha God minabagha, egha a isa me ganiga kamaghin migei, "Ia bar wainin dipar kam aneremi. ²⁸ Kar nan ghuzim, an Akar Dikirizir Gavgavim, a gavgavim a ganidi. A, gumazamizir aviribar arazir kuraba gin amangasa, nan ghuzim me bagha ire. ²⁹ Ki guizbangira ia migei, ki ua wainin ovizimin dipatam rameghan kogh, kamaghira iki mangi Dughiar Afeziam Bizibagh Ativamimin otogham. Eghti dughiar kam, ki ia ko wainin dipar igiam ramam."

³⁰ Egha me Godin ziam fer ighiar mam gamigha, dikavigha Olivin Mighsiamin ghue.

Iesus ghaze, Pita akirim ragha agasaragham

(Mak 14:27-31 ko Luk 22:31-34 ko Jon 13:36-38)

³¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gia ghaze, "Ia dimagarir kam in na bativamin arazibar ganiva ian nighnizir gavgavir nan itim givaghtima, ia na ategh aregham. Egh Godin Akinafarim mikemezi moghin otivam, 'Ki sipsipbar garir gumazim misueghtima, sipsipba tintinimin aregham.' ³² Egh ki aremegh ua dikavigh ian faragh Galilin Distrighin mangam."

³³ Ezi Pita an akam ikaragha kamaghin

a migia ghaze, "Me ti bar, ni bativamin arazibar ganiva, ni ataghragh aram, eghti kirara ni ateghan kogham." ³⁴ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ki guizbangira ni migei, datirighin dimagarir kam in ni uabi dughiar pumuning ko mizezim ni suam, 'Ki a gifozir puvati,' eghti tuarim gin akam." ³⁵ Ezi Pita a migei, "Ki ni ko ovengsiva ovengam, ki bar kamaghin mikemeghan kogham. Bar puvatigham!" Ezi suren gumaziba bar kamaghiram a migei.

Iesus Getsemanin Azenimin God ko migei

(Mak 14:32-42 ko Luk 22:39-46)

³⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko danganir ziam Getsemanin ghue. Egha kamaghin me migei, "Ia kagh dapiagh iki, eghti ki munagh mangi God ko mikimam."

³⁷ Egha Pita ko Sebedin otarimning inizima, me an gin ghu. Egha an navim bar a baseme, ezi a bar paza uabi barasi.

³⁸ Egha kamaghin me migei, "Nan navir averiam, osimtizim a iteragha ghuaghiri. Ezi ki aremeghasava ami. Ia kagh iki, egh na ko gan." ³⁹ Egha a sivagha ghua irigha, uan guam isa nguazim gatigha egha kamaghin God ko migei, "Nan Afeziam ni ifueghiva, ni na da osimtizir kam inigh. Ni nan ifongiamin gin mangan marki. Puvati, ni uan ifongiamra gin mangi."

⁴⁰ Egha Iesus dikavigha suren gumazir 3 pla bagha ghua garima, me akuavira iti. Ezi a kamaghin Pitan azai, "Manmaghin ami? Ia na ko dughiar otevimin gan ikian kogham? ⁴¹ Ia na bagh deravira gan, egh God ko mikim, eghti osimtizitam ia damuti, ia ireghan kogham. Ki fo, ian navir averiaba ifonge, ezi nivafiziba gavgaviba dar pu. Kamaghin pariam ian azi."

⁴² Egha a uamategha ghua kamaghin Afeziam ko migei, "Nan Afeziam, osimtizir kam na gitaghan koghti, ki anetertima, kamaghin ni uan ifongiamin gin mangi."

⁴³ Egha a uamategha suren gumaziba bagha iza gari, me akuavira iti. Pariam puv men azi. ⁴⁴ Ezi a me ategha dughiar

26:26: Mt 14:19, 1 Ko 10:16 **26:28:** Kis 24:8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, Ro 5:15, 1 Ko 10:16, Hi 9:22 **26:29:** Mk 14:25, Lu 22:18, Ap 10:41 **26:30:** Lu 22:39, Jo 18:1 **26:31:** Sek 13:7, Jo 16:32 **26:32:** Mt 28:7, 28:16, Mk 14:28 **26:34:** Mt 26:69-75 **26:35:** Mt 26:56 **26:38:** Jo 12:27 **26:39:** Mt 6:10, 20:22, Jo 6:38, Hi 5:7-8 **26:41:** Mt 6:13, Ef 6:18, Hi 2:14,, 4:15 **26:44:** 2 Ko 12:8 **26:45:** Jo 12:27, 13:1

mikezimín ghua, faragha Afeziam ko mikemezi moghin ua a ko migei. ⁴⁵ Egha a gín iza suren gumaziba kamaghín me migei, “Ia avughsa va akuavira iti? Arazir kam atakigh! Dughiam oto. Ia gan, Gumazibar Otarim me a isiva gumazir arazir kurabagh amibar dafarim darighasa. ⁴⁶ Ia dikavigh! E mangam! Ia gan. Gumazir na isiva apanibar aningamim, a muna izi!”

Judas Iesus isava an apanibar agharim gati

(Mak 14:43-50 ko Luk 22:47-53 ko Jon 18:3-12)

⁴⁷ Iesus kamaghín miǵiavira itima, Judas oto, a 12 plan suren gumazibar mav. Ezi gumazir avirir ekiam iza asianiba ko midorozir sababa inigha Judas ko izi. Ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba, me amadazi me Iesus bagha izi. ⁴⁸ Gumazir Iesus isi men dafaribar arighasava amim faragha ghaze, “Ki arazir kam ian akagham. Gumazir ki toramim, anarira Iesus. Ia an suiragh.”

⁴⁹ Egha a Iesus bagha ghuavira ikia ghaze, “Tisa, dimagarir aghuim,” egha an tore.

⁵⁰ Ezi Iesus kamaghín a miǵia ghaze, “Namakam, ni damuasa izezir bizim, ni zuamira a damu.” Ezi gumaziba izava Iesusin agharibagh iregha, pamtem an suiki.† ⁵¹ Ezi gumazir Iesus ko itir mam, uan midorozir sabam asigha, ofa gamir gumazibar dapanimín ingangarir gumazimín kuarim atu, ezi kuarim dutuaghiri. ⁵² Ezi Iesus kamaghín a miǵia ghaze, “Ni ua uan sabam isi an misevim darugh. Gumazir sababar igharazibav soziba, me sababaram arighiram. ⁵³ Egha ni ti kamaghín fozir puvati? Ki ifueghiva uan Afeziamín azaraghti, a midorozir enselin aviriba amadagham, men dibobonim 12 plan amibagh afira. Eghti me izi nan akuragham. ⁵⁴ Egh ki kamaghín damightima, Godin Akinafarim mikemezir migirigiaba otivan kogham.

Godin Akinafarim na bativamin bizir kabav keme.”

⁵⁵ Egha Iesus maghirama gumazir an suighasa izeziba kamaghín me miǵia ghaze, “Ki okimakiar gumazim puvati. Ia tizim bagha nan suighasa midorozir sababa koma asianiba atera izi? Ki zurara ia ko ikia, Godin Dipenimín miriamín aven gumazamizibar sure gami. Ezi ia nan suighan aghua. ⁵⁶ Ezi Godin Akinafarimín Osizirim mikemezi moghira ia kamaghín na gami.”

Ezima Iesusin suren gumaziba bar aneteghava are.

Me Iesus isa kot gati

(Mak 14:53-65 ko Luk 22:54-55 ko 22:63-71 ko Jon 18:13-14 ko 18:19-24)

⁵⁷ Ezi gumazir Iesusin suighiziba a inigha, ofa gamir gumazibar dapanim, Kaiafasin dipenimín ghue. Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba ko gumazir dapaniba izava uari akuvagha iti. ⁵⁸ Ezi Pita mong tizim a gatigha Iesusin gín ghua bar ghua, ofa gamir gumazibar dapanimín dipenimín divazimín aven ghu. Egha Godin Dipenimín garir polisba ko aperaghav iti. Egha a me Iesus gamir arazibar ganasa.

⁵⁹ Dughiar kam, ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan kotin aven itir gumaziba bar, Iesus akar ifavaribar agasasa tuaviba buri. Me nighnigha ghaze, me an arazir kuratam batogh amisueghti an aremegham. ⁶⁰ Egha me tam batozir puvati. Ezi gumazir aviriba iza akar ifavariba isa Iesus gasi. Ezi gín gumazir pumuning iza, ⁶¹ kotin aven miǵia ghaze, “Gumazir kam kamaghín migei, ‘Ki Godin Dipenim akarigh, egh aruer pumuning ko mikezimín uam an ingarigham.’ ”

⁶² Ezi ofa gamir gumazibar dapanim tugha kamaghín Iesusin azai, “Ni akatam ikarvaghan aghua? Me ni gasir akar kam, a guizbangira, o?” ⁶³ Ezi Iesus nimira ikia migirigiatam gamir puvati. Ezi ofa gamir gumazibar dapanim a miǵia ghaze, “Ki

26:46: Jo 14:31 † **26:50:** (26:50) Migirigiar otevir kam Grighin akam deragha anebizir puvati. Gumazir maba akar kam giragha ghaze, Iesus kamaghín migei, “Namakam, ni bizitam bagha izi?” **26:51:** Jo 18:26 **26:52:** Stt 9:6, MAA 13:10 **26:53:** 2 Kin 6:17, Dan 7:10 **26:54:** Ais 53:7, Mt 26:56, Mk 14:49 **26:55:** Lu 19:47, 21:37 **26:56:** Mt 26:31 **26:60:** Lo 19:15, Sng 27:12, Mk 14:55, Ap 6:13 **26:61:** Mt 27:40, Jo 2:19 **26:63:** Ais 53:7, Mt 27:12

akar gavgavim ni ganidi, ni Godin zurara itimin ziamin akakagh, egh guizbangira e mikim. Ni ti, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, ni ti Godin Otarimra, o puvati?”

⁶⁴ Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Are, ni mikemezi moghira. Egha ki ia migei, ni gin ganti, Gumazibar Otarim gavgavim itir Godin agharir guvim daperagham, egh overiamin ghuariabagh isin izam.”

⁶⁵ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uan korotiam abigha kamaghin migei, “A Godin ziam gasighasisi! E tizim bagh ua akar akurvaziba buriam? Markiam! Ia datirighin uari a barasi, a migirigiar kurabar Godin ziam gasighasisi!” ⁶⁶ Ezi ia manmaghin a ginighnisi, e arazir manatamin a damuam?” Ezi me a ikarvagha ghaze, “An arazir kuram gami, kamaghin an ovengam.”

⁶⁷ Egha me Iesusin guam giparava a misogha, marazi dafariba onegha a misosi. ⁶⁸ Egha ghaze, “Ni, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim! Ni Godin akam inigha izir gumazibar arazitam damuva, egh e mikim, ‘Kar gumazir manam ni misosi?’ ”

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati

(Mak 14:66-72 ko Luk 22:56-62 ko Jon 18:15-18 ko 18:25-27)

⁶⁹ Ezi Pita dipenimin divazimin aven an miriamin aperaghav iti. Ezi ingangarir amizir mam an boroghira iza ghaze, “Ni uaghan Galilin gumazim Iesus ko ike.”

⁷⁰ Ezi Pita uabin ghuara, ezi me bar an garima, a ghaze, “Ni migeir akar kam, ki a gifozir puvati.” ⁷¹ Egha gin ghua dipenimin divazimin itir tiar akar ekiamin ghua tughav iti. Ezi ingangarir amizir igharazir mam iza an ganigha, gumazimizir an boroghin itiba kamaghin me migia ghaze, “Gumazir kam, a Nasaretin gumazim Iesus ko ike.” ⁷² Ezi Pita ua uabin ghuaragha ghaze, “Bar guizbangira, ki Godin damazimin ia migei, ki gumazir

kam gifozir puvati.” ⁷³ Ezi gin gumazir roghira tuivighav itiba iza kamaghin Pita migei, “Bar guizbangira, ni men mavira, ni men mirara migei.” ⁷⁴ Ezi Pita ua bagha pamten migia ghaze, “Bar guizbangira ki Godin damazimin ia migei, ki gumazir kam gifozir puvati. Ki ifartima, God na gasighasigh.” A kamaghin mikemegha givazi, tuarim maghram ake. ⁷⁵ Ezi Pita Iesus mikemezir migirigiam giniri, “Tuarim tighar akegham, eghti ni faraghvira dughiar pumuning ko mikezim, na mikim suam, ni na gifozir puvati.” Egha Pita azenimin ghua bar puvirama azi.

27

Me Iesus inigha Pailat bagha zui

(Mak 15:1 ko Luk 23:1-2 ko Jon 18:28-32)

¹ Ezima aminim dutuzima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba Iesus misueghtima an aremighasa akabar kiri. ² Egha me gin senbar a ike, egha a inigha ghua Romin gavmanin gumazir ekiam Pailatin agharim gati.*

Judasin ovevem

(Aposel 1:18-19)

³ Ezi Judas, gumazir Iesus isava apanibar agharim gatizim, a garima me paza Iesus gamuava a isa kotiam garigha, egha ghaze, an aremegham. Ezi Judas gara ghaze, ki uabi arazir kuram gami. Egha uan nighnizibagh ira. Egha dagiar silvan 30 plan ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba a ganingiziba inigha ua me daningasa zui. ⁴ Egha ghua kamaghin migei, “Ki Godin damazimin arazir kuram gami. Gumazir ki ian dafaribagh atizim, arazir kuratam gamizir puvati. Ezi ia purama a misueghti an aremegham.” Ezi me an akam ikaragha kamaghin migei, “Kar en bizim puvati. Nin bizimra.” ⁵ Ezi Judas dagiar silvan kaba isa Godin Dipenimin miriamin aven da kunigha, egha ghua uabi aguragha areme.

26:64: Sng 110:1, Dan 7:13, Mt 24:30, Lu 21:27, Ap 7:55, 1 Te 4:16, MAA 1:7 **26:65:** Mt 9:3, Mk 14:63, Jo 10:33, Ap 14:14 **26:66:** Jo 19:7 **26:67:** Ais 50:6, 53:5, Mt 27:30, Jo 19:3 **26:74:** Mk 14:71 **26:75:** Mt 26:34, Mk 14:30, Lu 22:61-62, Jo 13:38 **27:1:** Lu 22:66 * **27:2:** (27:2) Pailat Romin gumazim. Romin gavman Judan atrivimin aneti. Judaba uari Iesusin misueghan kogham. Romin gavmanra gumazibav soghtima da arimighiram. Kamaghin Judaba Iesus inigha Pailat bagha ghu. Jon 18:31in gan. **27:3:** Mt 26:14-15 **27:5:** 2 Sml 17:23

⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, dagiar silvan kaba inigha ghaze, “Dagiar kaba, gumazir ghuzim in ivezim. E fo, Moses Osirizir Araziba ghaze, e da isi ofa gamir dagiaba sara dar atighan kogham.” ⁷ Egha me akam misuegha dagiar kaba inigha ghua Minebar Ingarir Gumazim in Nguazim givese. Me ghaze, nguazir otevir kam, gumazir saghon izezibar afamin matmatiam in otogham. ⁸ Kamagh in amizi, nguazir otevir kam, me ziar kam “Ghuzir Nguazim” a gati. Ezi me dughiar kam in ikegha iza, datirigh in, nguazir kam me ziar kamra a garigha iti.† ⁹ Kamagh in amizi, God in akam inigha izir gumazim Jeremaia mikemezir akaba guiz in otifi. A kamagh in migia ghaze, “Me 30 plan silvan dagiaba ini, kar Israelba gumazir kam givezasa atizir ivezim. ¹⁰ Egha Ekiam na mikemezi moghira, me dagiar kabar Minebar Ingarir Gumazim in Nguazim givese.”

Pailat Iesus in azai, “Ni Judabar atrivim, o?”
(Mak 15:2-5 ko Luk 23:3-5 ko Jon 18:33-38)

¹¹ Ezi Iesus ghua gavman in gumazir ekiam Pailat in damazim in tuzima Pailat kamagh in an azai, “Ni Judabar atrivim, o?” Ezi Iesus ghaze, “Are, ni mikemezi moghira.” ¹² Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar gumazir dapaniba akar aviriba isava Iesus gasi. Ezi a men akatam ikarvazir puvati. ¹³ Kamagh in amizi, Pailat ua kamagh in an azai, “Ni me ni gasir akar avirir kaba, ni da barazi, o?” ¹⁴ Ezi Iesus Pailat in akatam ikarvazir puvati, ezi Pailat nighnizir aviribagh ami.

Pailat Iesus isiva ter ighuvim gafughasa migei
(Mak 15:6-15 ko Luk 23:13-25 ko Jon 18:38-19:16)

¹⁵ Azeniba bar, Rom in gavman in gumazir ekiam arazir kam gami, a isar ekiam

kam in dughiam in, a kalabus in itir gumazitam ateghti, an azenim in mangam. Kalabus in itir gumazir manam gumazamiziba ifongezim, Pailat a isi me bagh anemadagham. ¹⁶ Ezi dughiar kam in gumazir arazir kurabar ziam itir mam, a kalabus in iti. An ziam Barabas. ¹⁷ Ezi gumazamizir aviriba izava uari akufa, ezi Pailat kamagh in men azai, “Ia tina gifonge, eghti ki ia bagh anetaghraham. Ki Barabas ataghraham, o Iesus, me a dibora ghaze, ‘Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim,’ ki anetaghraham?” ¹⁸ Pailat fo, men naviba pura Iesus in ikuvigha egha a inigha kotiam in ize, egha kamagh in men azai.

¹⁹ Egha Pailat uaghan kotiabagh amir dabirabim in aperaghav itima, an amuim a bagha akam amaga migia ghaze, “Ki dimangan irebam in arazir kuraba puvatizir gumazir kam in gani, egha bar osemi. Kamagh in, ni arazitam a damuan marki.”

²⁰ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar gumazir dapaniba, gumazamizir avirim in navibagh iniva ghaze, me Pailat in azangti, a Barabas ategh, egh Iesus misueghti, an aremegham. ²¹ Ezi gavman in gumazir ekiam ua men aza ghaze, “Ia gumazir manam gifonge, eghti ki anetaghraham?” Ezi gumazamiziba dia ghaze, “E Barabas gifonge.” ²² Ezi Pailat men azai, “Eghti, Iesus me a dibora ghaze, ‘God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim,’ ki manmagh in a damuam?” Ezi me bar dia ghaze, “A isi ter ighuvim gafugh!” ²³ Ezi Pailat men azai, “Manmagh su? An arazir kurar manam gami?” Ezi me bar pamten dia ghaze, “A isi ter ighuvim gafugh!”

²⁴ Ezi Pailat datirigh in fo, me an akatam bareghan kogham. Egha a gari, midorozir ekiam otivasava ami. Egha dipam inigha men damazibar uan dafariba rua ghaze, “Gumazir kam in ovevem, a nan osimtizim puvati. Kar ian bizimra.” ²⁵ Ezi gumazamiziba a ikarvagh a ghaze, “An ovevem in osimtizim mar en iki, egh en boribar iki.”

† 27:8: (27:8) Migirigiar otevir kam “me dughiar kam in ikegha iza, datirigh in, nguazir kam me ziar kamra a garigha iti,” an en dughiam migeir puvati. A Matyu akar kaba osirizir dughiam migei. 27:11: Mk 15:2, Lu 23:3, Jo 18:33, 18:37, 1 Ti 6:13 27:12: Ais 53:7, Mt 26:63, Jo 19:9 27:14: Jo 19:9 27:18: Jo 11:47-48, 12:19 27:20: Ap 3:14 27:24: Lo 21:6-9, Mt 27:4 27:25: Jos 2:19, 2 Sml 1:16, Mt 23:35, Ap 5:28

²⁶ Kamaghin amizi, Pailat me bagha Barabas ataki. Egha midorozir gumazibav geima, me benibar Iesus ifozoro ke. Egha gin a isa midorozir gumazibar agharim gati, eghti me a isi ter ighuvim gafugham.

*Midorozir gumaziba Iesus dipofi
(Mak 15:16-20 ko Jon 19:2-3)*

²⁷ Ezi gavmanin gumazir ekiamin midorozir gumaziba Iesus inigha, gavmanin dipenir ekiamin miriamin aven ghuezi, midorozir gumaziba bar uari akuvazi, Iesus men tongin tughav iti. ²⁸ Egha me an korotiaba suegha, korotiar aghevir ruarir mam isa a garu. ²⁹ Egha me benir dikonibar atrivibar amianimin min an ingari, egha a isa an dapanim garu. Egha difizir mam isava an agharir guvim gatizi, an an suira. Ezi me tevibar apira a dipova ghaze, "Judabar Atrivim, nirara atrivir ekiam!" ‡ ³⁰ Egha me a giparava a suirazir difizim inigha an dapanim misosi. ³¹ Me arazir kabar a gamua a dipovegha givagha, a da korotiar me a agaghuiziba suegha, ua ananaba agaghui. Egha a isa ter ighuvim a gafughasa an akua zui.

*Me Iesus isa ter ighuvim gafu
(Mak 15:21-32 ko Luk 23:26-43 ko Jon 19:17-27)*

³² Ezi midorozir gumaziba Iesus inigha, nguibar ekiam ategha ghua, me Sairinian nguibamin gumazir mam bato. An ziam Saimon. Egha me a gakaghorima, a Iesusin ter ighuvim gisaghpu. ³³ Egha me ghua danganir mam ziam Golgata, me an otifi. (Danganir kamın ziamın mingarim kamaghin, Dapanir Agharir Danganim.) ³⁴ Ezi me danganir kamın Iesus damasa me dipar aninganir mam wain sara a veregha, egha mam inigha Iesus ganidi. Ezi a muziarir mam inigha anetaki. ³⁵ Ezi midorozir gumaziba Iesus isava ter ighuvim gafu. Egha an korotiaba tuiragh uari daningasa satu gikararai. ³⁶ Egha danganir

kamın apiagha anesavsuisi. ³⁷ Me an dapanim gisin, an kotim gamizir migirigiam osiri. Me osirizir akam ghaze, "Kar Iesus, a Judabar Atrivim."

³⁸ Me gumazir okiava midorozibagh amizir pumuning, Iesusin boroghin uaghan aning agura. Me mav isa Iesusin agharir guvimin itir ter ighuvim gafu, egha mav isa agharir ikiriamin itir ter ighuvim gafu. ³⁹ Ezi gumazamiziba mangi izegh gamua Iesus dipova, uan dapaniba roava a dipova ghaze, ⁴⁰ "Ni, gumazir Godin Dipenim akarigh aruer pumuning ko mıkezimin uam an ingarasa mikemezim! Ni uabi uabin akuragh! Egh ni guizbangira Godin Otarim, ni ter ighuvim ategh izighiri."

⁴¹ Ezi kamaghira ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar arazibagh fozir gumaziba ko Judabar gumazir dapaniba izava a dipova ghaze, ⁴² "A gumazir igharazibar akurvasi, egha uabi uabin akurvaghan ibura. A Israelbar Atrivim, kamaghin a ter ighuvim ategh izighiri, eghti e nighnizir gavgavim an ikiam. ⁴³ A nighnizir gavgavim Godin ikia, egha ghaze, ki Godin Otarim. Eghti God guizbangira ifongiam an ikiva, datirighin an akuraghti, e ganika!" ⁴⁴ Ezi kamaghira okimakiar gumazir Iesus boroghin ter ighuvimningin guraghav itimning, uaghan akar kabar a dipova a migei.

*Iesus areme
(Mak 15:33-41 ko Luk 23:44-49 ko Jon 19:28-30)*

⁴⁵ Ezi aruem iza pazaghar torim gatima, mitatem nguazimin itir nguibaba bar da avaragha ghua, dughiam ghua 3 kloghin guaratizimin tu. ⁴⁶ Egha dughiam 3 kloghin boroghira izima, Iesus pamten kamaghin dei, "Eli, Eli, lama sabaktani?" Akar kamın mingarim kamakin, "Nan God, nan God, ni tizim bagha na ataki?"

27:28: Lu 23:11 **27:29:** Sng 69:19, Ais 53:3 ‡ **27:29:** (27:29) Midorozir gumaziba Iesus dipovasa atrivimin min an adiarim gami. Dughiar kamın, atriviba kamaghin adiaribagh ami, me korotiar agheviba aghuava atrivibar dapanir asuaba azui. Egha me atrivibar dabirabibagh apia uaghan uan difizibar suisi. **27:30:** Ais 50:6, Mt 26:67
27:31: Ais 53:7 **27:34:** Sng 69:21, Mt 27:48 **27:35:** Sng 22:18 **27:38:** Ais 53:12 **27:39:** Sng 22:7, 109:25
27:40: Mt 26:61, Jo 2:19 **27:42:** Jo 11:50 **27:43:** Sng 22:8 **27:46:** Sng 22:1, Hi 5:7 **27:48:** Sng 69:21

⁴⁷ Ezi gumazir an boroghin tuivighav itiba akar kam baregha ghaze, “Gumazir kam ti Elaijan dei.”

⁴⁸ Egha men mav zuamira ivegha ghua dipamin suizir bizir mam inigha wainin afangtizim isava a gati. Ezi wain a gizivazima, an a isa aghorir mam gati. Egha aneremasa a isa Iesusin amadi. ⁴⁹ Ezi marazi migia ghaze, “Ia tegh, e ganika, Elaija ti iziva an akuragham, o puvati.”

⁵⁰ Ezi Iesus ua pamtem diagha uan duam suegha areme.

⁵¹ Ezi dughiar kamra, Godin Dipenimin guraghav itir inir ekiam pin ikegha tongira bigha, ghuaghira vin otogha akuar pumuning iri. Ezi mikimkizim otozima, dagiar ekiaba biaghire. ⁵² Ezi matmatiaba kuaghirima, Godin gumazamizir avirir ariaghreziba ua dikavigha, ⁵³ egha uan moziba ataki. Eghti gin Iesus dikavightima, me nguibar ekiam Jerusalem in aven mangam. Eghti avirir ekiam men ganam. ⁵⁴ Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir ekiam mam, uan midorozir gumaziba ko, me garima mikimkizim otozima, arazir kaba otivima, me bar puviram atiati. Egha me kamaghin migei, “Bar guizbangira, gumazir kam Godin Otarimra.” ⁵⁵ Amizir aviriba uaghan izegha iti. Me Galilin Distrigh ategha Iesusin akurvaghasa an gin ize. Amizir kaba mong saghon tuivighav ikia gari. ⁵⁶ Men tongin, Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Jems ko Josepin amebam Maria, ko Sebedin otarimningin amebam.

*Me Iesusin kuam isa, dagiar torim gati
(Mak 15:42-47 ko Luk 23:50-55 ko Jon 19:38-42)*

⁵⁷ Ezi aminim pirasava amima, Arimatean nguibar ekiamin gumazir mam izi. An ziam Josep, a dagiar aviriba itir gumazim. ⁵⁸ A uaghan Iesusin suren gumazir mam. Egha Pailat bagha ghua Iesusin kuam iniasa an azai. Ezi Pailat midorozir gumazibav kemezi, me Iesusin kuam isa Josep ganingi.

27:51: Kis 26:31-33, Mk 15:38, Lu 23:45, Hi 10:19-20 **27:56:** Mt 20:20 **27:58:** Lo 21:22-23 **27:60:** Ais 53:9
§ 27:62: (27:62) Kar Sabatin dughiamra. **27:63:** Mt 12:40, 16:21, 17:23, 20:19, Mk 8:31, 9:31, 10:33-34, Lu 9:22, 18:31-33, Jo 2:19-21 **27:65:** Dan 6:17 **27:66:** Dan 6:17 * **28:1:** (28:1) Wikbar dughiar faragh zuim, a Sandera.

⁵⁹ Ezi Josep a inigha inir ghurghurir aghuir mam in a riki. ⁶⁰ Egha an kuam inigha ghua, a isa ua bagha okorezir mozir igiam gati. Egha Josep dagiar ekiam mam poghpuegha ghua mozimin akam gasaragha, anepiri. A kamaghin amigha ghu.

⁶¹ Ezi Maria, Makdalan nguibamin amizim, koma Marian igharazir mam, aning mozimin boroghin aperaghav ikia, an gara iti.

Midorozir gumaziba mozimin gara iti

⁶² Ezi Sabat bagha bizibar kirir dughiam gifa, ezi an gin izir dughiamin ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba Pailat bagha ghue. ⁶³ Me ghua kamaghin a migei, “Gumazir ekiam, e gumazir ifavarir kam ikia mikemezir migirigiar mam giniri. A ghaze, ‘Aruer pumuning ko mikezim givaghtima ki ua dikavam.’ ⁶⁴ Kamaghin amizi, ni mikemeghti, me mozim aruer pumuning ko mikezimin deragh anepirigh. Puvatightima, an suren gumaziba an kuam okemegh, egh gumazamizibav kim suam, a ua dikafi. Eghti an ifavarir akar kam, a faragha amizir ifavarir akam gafiragham.”

⁶⁵ Ezi Pailat kamaghin me migei, “Ia mangi, midorozir gumaziba inigh me mikintima, me mozimin gan iki. Egh ia mangi, mozim apirasa ifongezi moghin, ia damuva, egh bar anepirigh.” ⁶⁶ Ezi me ghua mozim apiri. Egha ifevimin min bizir mam mozir akam gighufa, egh me fogham, gumazitam dagiam giraghan kogham. Egha midorozir gumaziba ataghizima, me mozimin gara iti.

28

*Iesus ua dikafi
(Mak 16:1-10 ko Luk 24:1-10 ko Jon 20:1-18)*

¹ Ezi Sabatin dughiam givazima, Sanden bar mizaraghara aruem anadima, Makdalan amizim Maria, ko Marian igharazim uamategha mozimin ganasa izi.*

² Ezi mikimkizir ekiam maghram oto. Ezi Godin enselin mam Godin Nguibam ategha izaghira, dagiar Iesusin mozir akamin itim poghpuegha, mong mozir apinimin ghugha, egha dagiam gaperaghav iti. ³ Enselin ganganim, mati onimarim taghtazi moghin gari, ezi an korotiaba bar ghurghuri. ⁴ Ezi midorozir gumaziba an atiatia, inigha egha aremezi moghin iti.

⁵ Ezi ensel kamaghin amizir kamning migei, "Gua atiatingan marki. Ki fo, gua me ter ighuvim gafuzir gumazim Iesus bagha gara izi. ⁶ A kagh itir puvati. A faragha mikemezi moghin ua dikavigha gifa. Gua izi, a kagh irighav ikezir danganimin gan.

⁷ "Egh gua zuamira mangi, an suren gumazibav kim suam, a ua dikavigha givagha mozim in itir puvati. Ia oragh. A ia bativasa faragha Galilin zui. Ia mangi, munagh an ganam. Ki bizir kam in gun gua mikimasa ize."

⁸ Ezi amizimning puv atiatia, egha uaghan bar akonge. Egha zuamira mozim ategha, ivegha Iesusin suren gumazibav kimasa zui.

⁹ Ezi Iesus tuavimin maghira aning bato, egha ghaze, "Mizarazir aghuim." Ezi aning an boroghin ghua, an dagarimning suiragha an ziam fe. ¹⁰ Ezi Iesus kamaghin aning migia ghaze, "Gua atiatingan marki. Gua mangi, nan aveghbuabav kim suam, me Galilin mangi egh munagh nan ganam."

Midorozir gumaziba mikemezir akam

¹¹ Amizimning Iesusin suren gumaziba bagha zuima, midorozir gumazir mozim in gara ikeziba Jerusalem in aven ghue. Egha otivizir araziba bar dar gun ofa gamir gumazir ekiabav keme. ¹² Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, Judabar gumazir dapaniba inigha akar mam akiri. Egha dagiar aviribar midorozir gumazibagh ivezegha, ¹³ egha me migia ghaze, "Ia kamaghin mikim suam, e akuima, an suren gumaziba dimagarimin izava an kuam oke-megha ghue. ¹⁴ Eghti gavman in gumazir

ekiam akar kam bareghtima, e uari a ko migirigiam akiram, eghti ia osimtiziba puvatigham." ¹⁵ Ezi midorozir gumaziba dagiar kaba inigha, gumazir ekiaba mikemezi moghin ami. Ezi akar kam ghua Judabar tongin bar ekefegha iza dughiar kam in, Judaba kamaghira migiavira iti.

Iesusin suren gumaziba damuamin ingangarim, Iesus an gun me migei

(Mak 16:14-18 ko Luk 24:36-49 ko Jon 20:19-23)

¹⁶ Ezi Iesusin suren gumazir 11 pla Galilin ghua, mighsiar a me bativasa mikemezim in oto. ¹⁷ Egha me Iesusin garava an ziam fe, egha men marazi okam nighnisi. ¹⁸ Ezi Iesus men boroghira iza kamaghin me migei, "God nguazim ko overiam gativamin gavgaviba bar na ganingi. ¹⁹ Kamaghin amizi, ia nguazim in itir nguibaba bar dar mangi, gumazamiziba bar me damuti, me nan suren gumazamizibar otiv. Eghti ia Afeziam in ziam ko, nan ziam, ko Godin Duamin ziam in me ru. ²⁰ Egh ki ia mikemezir migirigiaba, ia bar da isiva men sure damu, eghti me dar gin mangi. Ia deravira fogh, ki ia ko ikivira iki mangiti, nguazir kam in dughiam givagham."

Mak Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Mak osirizir akinafarim, an akar faragha itim kamaghin migei, "Kar Godin Otarim Krai Iesusin akar aghuimin mingarim."

Akinafarir kam e an gari, Iesus a gumazir ingangarir aviribar amuamin gavgavim ko ziam iti. Ezi dughiar a gumazamizibar sure gamiziba, ko dughiar a duar kuraba batogheziba, ko dughiar a gumazamizibar arazir kuraba gin amadaziba, e akinafarimin aven eghaghanir kabar gara kamaghin fo, a gavgavir ekiam ko ziar ekiam iti. Iesus a kamaghin uabi dibora ghaze, "Gumazibar Borim". Egha a kamaghin migei, a gumazamizibagh ivezasa, kamaghin a uabi me bagha ovenge. A bizir kam bagha ize (10:45).

Mak Iesusin ingangarir aviribagh eghani. Egha a Iesus gumazamizibar sure gamizir akar aviribagh eghanizir puvati. Mak faragha Jon, Gumazamiziba Ruer Gumazimin ingangarim, ko Iesusin rurim, ko Satan a gifarazir eghaghanimin gun migei. Ezi gin e Iesusin garima, a gumazir osimtizir aviriba ateribar apangkufi, egha men sure gami. Ezi faragha suren gumaziba Iesus amir bizibar mingaribagh fozir puvati. Egha me nimira nimira me gin dagh fofosi.

E uaghan Iesusin apanibar gari, me osimtizir aviriba a garisi. Egha Mak Osirizir Akar Aghuir aboananaba, a Iesus aremegha egha ua dikavizir eghaghanim geghari.

Iesus, God Bizibagh Ativamin Dughiamin gun gumazamizibav kimasa ize

(Sapta 1:1-3:6)

1:2: Ais 40:3, Mal 3:1, Mt 11:10, Lu 7:27 **1:3:** Ais 40:3, Mt 3:3, Lu 3:4, Jo 1:15, 1:23 **1:4:** Ap 13:24, 19:4 **1:6:** Wkp 11:22, 2 Kin 1:8, Mt 11:8 * **1:6:** (1:6) Ni kamel ko hanibar mingaribagh foghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **1:7:** Ap 13:25 **1:8:** Ais 44:3, Jol 2:28, Ap 2:4, 10:45, 1 Ko 12:13 **1:11:** Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 3:17, 12:18, Mk 9:7, Lu 3:22

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, faragha izava Iesusin akam akuri (Matyu 3:1-12 ko Luk 3:1-9 ko 3:15-17 ko Jon 1:19-28)

¹ Kar Godin Otarim Krai Iesusin akar aghuim. ² God fomira uan akam, an akam inigha izir gumazim Aisaia ganingi. An an osirizima, an akinafarimin iti. Akar kamra kara.

"Ia oragh! Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a faragh mangiva ni bagh tuavim akiram."

³ "Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimin dia ghaze, 'Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.' "

⁴ Kamaghin amizima Jon izava gumaziba itir puvatizir danganimin ikiava gumaziba ruava kamaghin akam akuri, "Ia navibagh iraghtima ki ia rueghtima God ian arazir kuraba gin amadagham." ⁵ An akar kabav geima Judian Distrighin itir nguibaba koma Jerusalem in itir gumazamiziba me bar izava uan arazir kurabar gun migeima a Jordanin dipamin me rue.

⁶ Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, ana asizim kamelin arizibar ingarizir iniba ikeghava asizir inim uan ivariam ike. A inir kaba ikeghava odeziba ko ruarimin haniba api.* ⁷ Ezi an akam kamaghin migei, "Nan gin izamin gumazim an gavgavim guizbangira nan gavgavim gafira. Ki an mingarir puvati. Ki uaghan aviraghiva an dagarir asuabar beniba firan gavgaviba puvati. ⁸ Ki dipamin ia rue, eghti a gin Godin Duamin ia ruam."

Iesus ruezima gin Satan a gifarasa a gakahori

(Matyu 3:13-17; 4:1-11 ko Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Dughiar kam Iesus Galilin Distrighin itir nguibam, Nasaret, ateghava Jon bagha izezima, a Jordanin dipamin a rue. ¹⁰ Iesus dipamin aven ikegha azenan otivavira ikia garima overiam kuiagherizima

Godin Duam bunbamin min mighhegha a bagha izaghiri. ¹¹ Ezi tiarir mam Godin Nguibamin ikiava kamaghin dei, "Ni nan Otarim. Ki guizbangira ni gifueghava ni bagha bar akonge."

¹² Ezi Godin Duam anemadazima a gumaziba itir puvatizir danganimin ghu. ¹³ A ghugha, 40 plan dughiabar danganir kamın itima, Satan a gifarasa a gakaghori. A ruarimin itir asiziba ko ikia dar torimin itima, Godin enselba an garava an akurvasi.

Iesus faragha zuir suren gumazibar dei (Matyu 4:12-17 ko Luk 4:14-15 ko Matyu 4:18-22 ko Luk 5:1-11)

¹⁴ Ezi me Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, inigha kalabus gatizima, Iesus gin Galilin ghugha Godin akar aghuim akuri. ¹⁵ A kamaghin migei, "Dughiam otogha gifa. God Bizibagh Ativamin Dughiam roghira ize. Ia navibagh iraghiva nighnizir gavgavim Godin akar aghuimin iki."

¹⁶ Dughiar mam Iesus Galilin dipar miriamin ghuava Saimon uan dozim Andru ko aningin garima, aning osiriba baghava uan iver ekiaba kuri. Aning osiriba isa dagh ivezir gumazimning. ¹⁷ Ezi Iesus kamaghin aning migei, "Gua nan gin izitima ki guan akakaghtima, gua osiriba isi moghin gumaziba iniam." ¹⁸ Aning an akam baraghavira uan iveba ategha an gin zui. ¹⁹ Ezi a mong sivagha ghuava, Sebedin otarim Jems uan dozim Jon ko aningin garima aning uan botin ikiava uan iver ekiabar kiri. ²⁰ An aningin garavira aningin diazima, aning pura uan afeziam Sebedi koma an ingangarir gumaziba ataghizima me uan botin itima aning Iesusin gin zui.

Iesus duar kurar mam batoghezima a gumazim ategha azenan ize (Luk 4:31-37)

²¹ Ezi Iesus ko an gin zuir darasi Kaperneamin ghue. Egha me zuima Sabat otozima, a God ko migeir dipenimin aven ghugha, dipenir kamın aven

itir gumazamiziba men sure gami. ²² A men sure gamima gumazamiziba bar an akam baregha digavir kuram gami. An migirigiar kaba mati gavgavim itir gumazimin migirigiaba. An migirigiaba Judan arazibagh fozir gumazibar migirigiabar min zuir puvati. Ezi gumazamiziba digavir kuram gami.† ²³ A kamaghin me migiavira itima gumazir duar kuram apazazir mam izava God ko migeir dipenimin aven izegha dei. ²⁴ A dia kamaghin migei, "Ni manmaghin e damuasa, Nasaretin gumazim Iesus? Ni e gasighasighasa ize? Ki ni gifo, ni God amadazir gumazim, ni Godin damazimin zuezir gumazim." ²⁵ Ezima Iesus akar gavgavimin kamaghin a migei, "Ni nimira iki, egh gumazir kam ategh azenan izegh." ²⁶ Ezi duar kurar kam Iesus bareghava gumazir kam gunabagha araviram azenan ize. ²⁷ Ezi gumazamiziba bar bizir kamın ganigha guizbangira digavir kuram gamigha uarira uarir azangsi, "Kar manmaghin amizir bizim? A suren arazir igiam e gami. A gavgavim itir akabav gei. A uaghan akar gavgavimin duar kurabav geima da an akam barasi." ²⁸ An amizir bizibar eghaghanim zuamira Galilin Distrigh bar a garui.

Iesus gumazamizir aviribar akuragha me gamima me ghuamaghe. (Matyu 8:14-17 ko Luk 4:38-41)

²⁹ Ezi Iesus gumazir maba ko God ko migeir dipenim ateghava Jems ko Jon sara, me Saimon ko Andrun dipenimin ghue. ³⁰ Me ghua garima Saimonin asamim ariava mikarzim fiava dakozim girighav itima gumazir maba an gun Iesus migei. ³¹ Me a mikemezima, ezi an a bagha ghuava an agharimin suiragha a ghufe. Ezi an arimariam anetaghizima a dikavigha dagheba me ganidi.

³² Guaratizir kamra, aminim pirizima me gumazamizir arimariar kuraba koma duar kuraba apazaziba bar me inigha Iesus bagha izi. ³³ Nguibar kamın itir

1:13: Sng 91:11-13 **1:14:** Mk 6:17 **1:15:** Dan 9:25, Mt 3:2, Ga 4:4, Ef 1:10 **1:17:** Mt 13:47, Lu 5:1-11 **1:18:** Mt 3:20, 19:27, Lu 5:11 **1:21:** Mt 4:13 **1:22:** Mt 7:28-29 † **1:22:** (1:22) Ni Judan arazibagh fozir gumazibar mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **1:24:** Mk 5:7 **1:26:** Mk 9:26 **1:28:** Mt 4:24 **1:34:** Mk 3:11-12, Lu 4:41

gumazamiziba bar izava dipenir kamın tiar akamın uari akufa. ³⁴ Ezima Iesus arimariar guar aviriba itir gumazamizir aviriba men arimariabagh amima me ghuamaghe. A duar kurar aviriba sarama otoghezima da gumazamiziba ategha azenan ize. Duar kuraba a gifo, a Godin Otarim. Ezi kamaghin a ghaze, ia kamaghin mikiman marki suam, Ki Godin Otarim. Egha a men anogoro.

Iesus gumaziba itir puvatizir danganimin God ko migei
(Luk 4:42-44)

³⁵ Egha amimizaraghan aminim tighar itima, Iesus dikavigha dipenim ategha ghuava gumaziba itir puvatizir danganimin ghugha God ko migei. ³⁶ A ghuzima Saimon uan roroaba ko a buriagharui. ³⁷ Me ghuava an apighava kamaghin a migei, “Gumazamiziba bar ni buria gari.” ³⁸ Ezi Iesus men akam ikaragha kamaghin migei, “E nguibar igharazir roghira kagh itibar mangam. Ki uaghan munagh Godin akam akunam. Ki bizir kam bagha ize.” ³⁹ A kamaghin mikemegha, egha Galilin Distrighin danganiba bar dagh aruava God ko migeir dipenibar aven Godin akam akurava gumazamizibagh apazazir duar kuraba batosi.

Iesus lepa itir gumazir mam gamizima, a ua dera.
(Matyu 8:1-4 ko Luk 5:12-16)

⁴⁰ Ezi gumazir lepa itir mam Iesus bagha izava, an guamin aviraghava tevimning apirigha puvira a gaghori, “Ni fueghiva na damuti, ki Godin damazimin zuegh ua deragham.” † ⁴¹ Iesus kamaghin oregha, guizbangira bar an apangkufi. Egha uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, “Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh.” ⁴² Iesus kamaghin migiavira itima, lepan arimariam zuamira gumazir kam ataghizima an mikarzim ua dera. ⁴³ Ezi Iesus gumazir kam amaga akar

gavgavimin kamaghin a migei, ⁴⁴ “Ni oragh. Ni bizir kamın gun gumazir igharazitam mikiman marki. Ni mangi uan mikarzim ofa gamir gumazimin akagh. Moses fomira mikemezir arazim, ni arazir kamın gin mangiva, uan arimariam givazir bizim bagh Godin ofa damu. Ni damightima, me ganigh fogham, nin arimariam guizbangira gifa.” ⁴⁵ Ezima gumazir kam Iesus a mikemezi moghin damuan aghuaghava egha bizir kam bar me migei. Kamaghin amizima maburan avirim Iesus akuvazima, kamaghin a nguibar ekiatamin aven azenaram aruir puvati. A uabira itir danganimin itima, gumazamiziba a bagha tintinibar izavira iti.

2

Iesus gumazir soroghafariba amirazir mam gamizima a ua dera
(Matyu 9:1-8 ko Luk 5:17-26)

¹ Ezi dughiar maba givazima, Iesus uamategha Kaperneamin ghu. A ghuava dipenimin itima gumazamizir aviriba a uamatengezir akam baraki. ² Me akar kam baregha izezima dipenim bar izivazima an tiar akam sara izifa. Ezi Iesus Godin akam me mikiri. ³ An akam akurima, gumazir maba gumazir soroghafariba aremezir mam inigha a bagha izi. Gumazir pumuning ko pumuning akuriamin a gisaghpugha izi. ⁴ Me iza garima dipenimin tiar akam bar izivazima, kamaghin me Iesus bagh mangan ibura. Egha me gumazir kam inigha dipenir siriamin ghuavanabogha dipenir siriamin torim gamigha beniba akuriam dafegha anemadazima a Iesus bagha ghuaghiri.* ⁵ Ezi Iesus gumazir kabar nighnizir gavgavimin ganigha kamaghin soroghafariba amirazir gumazim migei, “Nan borim, nin arazir kuraba gifa.”

⁶ Iesus kamaghin a migeima, Judan arazibagh fozir gumaziba apiaghav ikiava

1:35: Mt 14:23, Mk 6:46, Lu 4:42 **1:39:** Mt 4:23, 9:35 † **1:40:** (1:40) Lapan arimariar fomira Baibelin dughiamin ikezim ighara. Ezi datirighin itir lepan arimariam a igharaghav ami. Fomira ikezim pura mikarzir ghurghurim gumazir namnabar ofifi. Egha uaghan bizir igharaziba sara posi. * **2:4:** (2:4) Judabar dipeniba boksiabar min gari. Dar inogoriba puvatigha, egha pin barafi. Ezi dar miriabar azenan adidiaba iti. Dar dipenir akiniba puvati. Me pura nguazim gisin dar ingari. **2:5:** Lu 7:48 **2:7:** Jop 14:4, Ais 43:25, 1 Jo 1:9

uarira uan navir averiabar kamagh migei,
 7 “Gumazir kam tizim bagha kamaghin
 migei? A Godin danganim iniasava ami!
 Gumazir kinitam gumazir igharazitamin
 arazir kuraba gin amadaghan kogham.
 God uabira.” 8 Me kamaghin nighnizima,
 Iesus zuamira uan navir averiamin men
 nighnizibagh fogha kamaghin me migei,
 “Ia manmagh sua kamaghin nighnisi? 9 Ki
 akar manam mikimam? Pura gumazir
 kinitam kamaghin mikim suam, ki nin
 arazir kuraba gin amada. Egh uaghan
 gumazir kinitam kamaghin mikiman
 kogham, ni dikavigh uan akuriam inigh
 mangi, egh ua deragh. 10 Ki arazir
 kam damightima, ia ganigh fogham,
 Gumazibar Otarim a nguazir kamın arazir
 kuraba gin amangamin gavgavim iti.”
 Egha a kamaghin gumazir soroghafariba
 amirazim migei, 11 “Ki ni migei, ni dikavigh
 uan akuriam inigh dipenimin mangi.”
 12 Egha a migiavira itima me garima
 gumazir kam dikavighava uan akuriam
 inigha azenan ghu. Gumamaziba bar
 an ganigha digavir kuram gamigha Godin
 ziam fava kamaghin migei, “E faragha
 bizir katamin ganizir puvati!”

Iesus uabin gin mangasa Livain dei
 (Matyu 9:9-13 ko Luk 5:27-32)

13 Ezi Iesus ua Galilin dipar miriamin
 ghuaghiri. A ghuaghirima, gumamazir
 aviriba izava uari akuvazima, a men sure
 gami. 14 A men sure gamuava dipar
 miriamin ghuava Alfiusin otarim Livain
 garima, a gavman daningamin dagiaba isir
 dipenimin aperaghav iti. Iesus an garava,
 kamaghin a migei, “Ni nan gin izi.” Ezi Livai
 a baregha, dikavigha an gin zui.†

15 Egha gin Iesus Livain dipenimin ikiava
 uan suren gumaziba koma api. Dagiba
 isir gumazir aviriba koma arazir kurabagh
 amir gumazir aviriba, me uaghan me
 koma api. Gumazir kamaghin amir
 aviriba, me uaghan Iesusin gin arui.
 16 Ezi me apa itima, Judan arazibagh

fozir Farisin gumaziba me an ganigha,
 egha an suren gumazibar azangsis, “A
 manmagh sua dagiba isir gumaziba ko
 arazir kurabagh amir gumaziba koma
 api?”‡ 17 Ezi Iesus men azangsim
 baregha kamaghin me migei, “Arimariaba
 puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir
 puvati. Gumazir arimariaba itibara, me
 dokta bagha zui. Ki Godin damazimin
 derazir gumaziba bagha izezir puvati.
 Ki gumamazir arazir kurabagh amibar
 dimasa ize!”

Me God ko mikimasa dagheba atagharazir
arazim bagha Iesusin azangsis
 (Matyu 9:14-17 ko Luk 5:33-39)

18 Ezi dughiar mam Jonin suren gu-
 maziba koma Farisin suren gumaziba me
 God ko mikimasa dagheba ataghrasi. Ezi
 Iesusin suren gumaziba dughiar kamın
 apima gumazir maba Iesus bagha izava
 kamaghin an azangsis, “Kar manmaghin
 amizir arazim? Jonin suren gumaz-
 iba koma Farisin suren gumaziba me
 datirighin God ko mikimasa dagheba
 ataghrazima, nin suren gumaziba God
 ko mikimasa dagheba ataghrarizir pu-
 vati.” 19 Ezi Iesus kamaghin men azara,
 “Gumazitam amuimin ikiasa isar ekiam
 gamuava gumazir mabar diazima me
 ize. A me ko ikitima, me manmaghin
 damuam, me dagheba ategham, o? pu-
 vatigham. A me ko ikitima me dagheba
 ataghraghan kogham. 20 Me dagheba
 ataghrarizir dughiam iti. Dughiar kam
 izitima, gumazitaba amuimin ikiamin
 gumazimin suiragh mangiti me dughiar
 kam dagheba ataghragham.

21 “Egh gumazitam inir avizir igiatam
 inigha korotiar ghuritam porogha a
 isamizir puvati. A kamaghin damighiva
 egh a rutima inir avizir igiam ekonegh
 korotiar ghurim gekuigh, anebightima an
 torim guizbangira bar ekevegham. 22 Eghti
 gumazitam wainin igiam inighiva, asizir
 inir misevir ghurimin a ruighan kogham.
 A kamaghin damightima wain buva asizir

2:12: Mt 9:33 2:14: Jo 1:43 † 2:14: (2:14) Matyun ziar igharazim kara, Livai. 2:16: Mt 11:19, Lu 15:1-2
 ‡ 2:16: (2:16) Farisibar arazir aviriba iti. Gumamazir men arazibar gin zuir puvatiziba me kamaghin ginighnisi,
 me Godin damazimin derazir puvati. Farisiba kamaghin dagiba isir gumazibagh nighnisi, me Romın gavman bagha
 dagiba isi. Kamaghin amizi me uaghan Godin damazimin derazir puvati. Me kamaghin amuava Romın gumaziba
 ko arazir kurabagh ami.

inir misevir ghurim bighiva, wain ko asizir inim, aning virara ikuvigham. A kamaghin damuan kogham. A wainin igiam inigh asizir inir misevir igiamra ruigham.”

*Iesus Sabatin Ekiam
(Matyu 12:1-8 ko Luk 6:1-5)*

²³ Egha Iesus Sabatin dughiar mamın, raizin min garir dagher mam, wit, me an azenir ekiamın torimın zui. An suren gumaziba a ko ghuava witin oviziba kuara zui. § ²⁴ Me zuima Farisin maba men ganigha kamaghin Iesus migei, “Ni gan. Me manmagh sua arazir kam gamuava Sabatin arazimın gin zuir puvati?”

²⁵ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin migei, “Ia, Devit amizir bizim me an osirizima a iti, ia an ganizir puvati? A uan gumaziba ko me mitiriam men azima a bizir kam gami. ²⁶ A ghuava Godın Dipenimın aven ghugha God ganingizir bretba ame. A da apava, uaghan maba isa uan gumazibagh aningizima, me uaghan ame. Dughiar kam Abiatar, ofa gamir gumazibar dapanim itima, Devit dame. Judabar arazir kam iti. Bretin kaba ofa gamir gumazibara dapi, gumazir kiniba puvati. Ezi Devit, gumazir kinim, bretin kaba ame.”

²⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin me migei, “God gumazibar akurvaghasa Sabat ati. A Sabat bagha gumaziba atizir puvati. ²⁸ Ezi Gumazibar Otirim a Sabatin dughiamın Ekiam.”**

3

*Iesus Sabatin dafarim ekonezir gumazir mam gamizima a ua dera
(Matyu 12:9-14 ko Luk 6:6-11)*

¹⁻² Egha dughiar igharazir mam Iesus God ko migeir dipenimın ghuava, garima dafarim ekonezir gumazir mam gumazamizir aviribar tongin dipenir kamın aven iti. A itima gumazir maba uaghan iti. Me, Iesus bizitam damightima, me akam agasasa bar deravira an gari. Me kamagh sua an gari. A Sabatin gumazir kamın akuragham, o? ³ Me bizir kam bagha an

garavira itima, Iesus kamaghin dafarim ekonezir gumazim migei, “Ni dikavigh izi bar en guamin tugh.”

⁴ Gumazim dikavigha tuzima, Iesus kamaghin men azara, “Arazir manam Sabatin arazim abiki? E arazir aghuim damuam, o arazir kuram damuam, o gumazimın akuragham, o gumazim gasighasigham?” A kamaghin men azarazima, me bar nimira iti.

⁵ An damazimning bar gumazamizibagh aruava, navimın aven men atari. A men garima, men naviba gavgavigha apangkuvir nighniziba men puvati. Kamaghin a bar osemegha gumazim kamaghin a migei, “Ni uan dafarim onegh.” Ezi gumazir kam uan dafarim onezima, an dafarim ua dera. ⁶ Ezi Farisiba ikia ganigha dipenim ategha azenan izegha Herotin gumaziba ko ikia Iesusin misoghasa akabar kiri.

Iesus uan gavgavim men akazima an adarasi nighnizir gavgavim an itir puvati.

(Sapta 3:7-6:6)

*Gumazamizir aviriba Iesusin gin zui
(Luk 6:17-19)*

⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba koma Galilin dipamin ghuaghiri. A ghuaghirima gumazamizir aviriba Galilin Distrighin ikegha an gin ghuaghiri. ⁸ Gumazamizir aviriba Judian Distrigh koma Jerusalemın nguibam koma Idumean Distrigh ko Jordanın dipamin vongin itir danganiba koma Tair ko Saidonın nguibamning ikegha, me Iesus bagha ghuaghiri. Gumazamizir avirir kaba, me an amizir bizibar akam bareghava a bagha ghuaghiri. ⁹⁻¹⁰ Me iraghuezima, Iesus gumazamizir aviriba men akurazima, men arimariaba gifa. Arimariaba itir gumazamizir aviriba uan arimariaba givasa Iesusin boroghin uari akuvagha, Iesusin suighasa uari munamadi. Kamaghin amizima, Iesus uan suren gumazibav gia ghaze, “Ia botin tam inigh izi puram anetighti a iki. Eghti gumazamiziba bar na akuvaghtima ki botin

2:23: Lo 23:25 § **2:23:** (2:23) Ni witin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **2:24:** Lo 23:25
2:26: Wkp 24:9 **2:27:** Lo 5:14 **2:28:** Mt 12:8 **** 2:28:** (2:28) Ni Gumazibar Otirimın mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **3:4:** Luk 14:3 **3:5:** Jo 11:33 **3:6:** Mt 22:15-16 **3:8:** Mt 4:25 **3:9-10:** Mk 4:1, Lu 5:1-3 **3:11:** Mk 1:23-24, Lu 4:41

ghuavanangam.” ¹¹ Iesus me migeima, duar kuraba apazazir gumazir maba izava, Iesusin garava duar kuraba zuamira me gamima me Iesusin guamin daighira kamaghin arai, “Ni Godin Otarim.” ¹² Me kamaghin amima, an akar gavgavimin me migia ghaze, “Ia kamaghin mikiman marki, ‘Ni Godin Otarim.’”

*Iesus 12 plan aposelba me amisefe
(Matyu 10:1-4 ko Luk 6:12-16)*

¹³ Ezi Iesus dipar miriamin ikegha dikavighava mighsiamin ghuavanabogha uan ifongezir gumazibar diazima, me a bagha zui. ¹⁴ Me zuima a gumazir 12 pla misevegha ziar kam, aposelba, me gati. Eghti me a ko ikiti, a gin me amadaghti me mangi Godin akar aghuim akunam. ¹⁵ Egh a uan gavgavim me daningtima me uaghan duar kuraba batogham. ¹⁶ A misevezir gumazir 12 plan ziabar kara. Saimon (Iesus gin ziar kam, Pita, a gati), ¹⁷ Sebedin otarimning Jems ko Jon (A ziar kam aning gati, Boanerges. Ziar kamin mingarim kamaghin ghu, atara pamtem migeir gumazimning), ¹⁸ Andru ko Filip, Bartolomyu, Matyu, Tomas, Alfusin otarim Jems, Tadius, Saimon (a Selotiabar gumazir mam), ¹⁹ ko Judas Iskariot, gumazir Iesus isava, apanibagh aningizim.

Me kamaghin migei, “Iesus Belsebulin gavgavimin ingari”

(Matyu 12:24-32 ko Luk 11:14-23 ko 12:10)

²⁰ Egha Iesus uamategha dipenimin aven ghugha itima gumazamizir aviriba izava anekufa. Me bar anekuvazima kamaghin a uan suren gumaziba koma me daghebar aman ibura. Me damamin dughiaba pu-vati. ²¹ Ezi gumazamizir maba kamaghin migei, “An onгани.” Ezi Iesusin adarasi akar kam bareghava, a inigh mangasa izi.

²² Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba Jerusalem in ikegha izaghava kamaghin migei, “Belsebul a gapasa. A duar

kurabar gumazir dapanimin gavgavimin duar kuraba batosi.”*

²³ Ezi Iesus me migeir akam bareghava, egha kamaghin gumazamizibar diaghava akar isin zuir maba me migei, “Satan manmaghin uabira uabi batuegham? ²⁴ Kantrin tam tongira uari abighiva uarira uariv soghiva kantrin kam ikian kogham. ²⁵ Kamaghin uaghan, dipenir vamiran itir darasi me tongira uari abighiva uarira uariv sogh dipenir kamin itir darasi ikian kogham. ²⁶ Kamaghira Satanin adarazi uarira uari abighiva uariv misoghtima an gavgavim bar givaghiva ikian kogham.

²⁷ “Eghti gumazir manam puram aven mangi gumazir gavgavitamin dipenim akarighiva an biziba okemegham? Pu-vatigham. A faraghvira benibar gumazir gavgavir kam ikegham. A kamaghin a damigh gumazir kamin dipenimin aven mangi, an biziba okemegham.

²⁸ “Ki guizbangira ia migei, gumazamizibar arazir kuraba ko me Godin ziam gasighasizir akaba, God da gin amangamin tuavim iti. ²⁹ Eghti gumazitam Godin Duamin ziam gasighasightima God an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. Egh gumazir kam aremeghti, arazir kurar kam an ikivira ikiam.” ³⁰ Me faragha kamaghin a migia ghaze, “Duar kurar mam a gapasa.” A bizir kam bagha, akar kabar me migei.†

*Iesusin amebam ko an doziba
(Matyu 12:46-50 ko Luk 8:19-21)*

³¹ Ezima Iesusin amebam ko doziba izava, a itir dipenimin tiar akamin tughava gumazir mam amadazima a Iesusin mikimasa aven zui. ³² Gumazamizir aviriba a koma apiaghav ikiava kamaghin a migei, “Ni oragh, nin amebam ko doziba me ni bagha izeghava azenan iti.”

³³ Me a mikemezima a kamaghin men azara, “Tina nan amebam? Te nan doziba?”

³⁴ A kamaghin men azaraghava, an okarigha apiaghav itir gumazamizibar garava, kamaghin me migei, “Ia

3:12: Mt 8:4, 12:16, Mk 1:34 **3:16:** Jo 1:42 **3:17:** Lu 9:54 **3:20:** Mk 6:31 **3:21:** Jo 7:5, 10:20 **3:22:** Mt 9:34, 10:25 * **3:22:** (3:22) Satanin ziar mamra kara, Belsebul. **3:23:** Mt 4:10, Lu 11:17-22 **3:27:** Ais 49:24, Mt 12:29 † **3:30:** (3:30) Iesus Godin Duamin gavgavimin ingari. Ezi me ghaze, a Satanin gavgavimin ingari. Me kamaghin Godin Duamin ziam gasighasisi. **3:31:** Mk 6:3, Jo 2:12, Ap 1:14

gan! Nan amebam ko dozibara kara. ³⁵Gumamazir God ifongezir arazibar gin zuiba, me nan doziba ko nan amiziba ko nan amebam.”

4

Iesus akar isin zuimin kamaghin migei, “Gumazir mam witin oviziba inigha azenimin da kuragharui”

(Matyu 13:1-23 ko Luk 8:4-15)

¹ Dughiar igharazir mam Iesus ua dipar miriamin ikiava, gumamazir mabar sure gami. Me an akaba baraghasa anekuvagha guizbangira bar aviraseme. Ezi a botin mam in biragha dipam gisin aperaghav iti. Gumamazir kaba an boroghin dadarimin apiaghav iti. ² An akar isin zuir aviribar men sure gamuava, kamaghin me migei, ³ “Ia oragh. Gumazir mam raizin mingarir daghem, wit, a inigha ghua uan azenimin da akuragharui. ⁴ A da akurima witin ovizir maba tuavimin irezima, kuaraziba iza da ame. ⁵ Ezi maba dagiabagh isin itir nguazir evarim gire. Nguazir kam mitemezir puvati, ezima witin oviziba zuamira afuangi. ⁶ Ezi dar biba bar nguazimin aven iraghuezir puvati, ezi aruem anaga dagh isirazi, ezi da isia misingi. ⁷ Ezi witin ovizir maba benir dikoniba itir nguazim giregha, benibar tongin afuangizi, benir dikoniba aghuava beniba da ikiaghariki. Ezi dar oviziba misevezir puvati. ⁸ Ezi witin ovizir maba nguazir aghuim giregha aghuava dagheba misefi. Egha maba 30 pla misevima maba 60 pla misefe. Ezi maba ghua 100in tu.”

⁹ Iesus me migia ghua kamaghin me migei, “Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus manmagh suavira akar isin zuibagh ami

¹⁰ Gumamazir aviriba bar ghuezi, ezi Iesus uabira itima, an 12 plan gumaziba koma an boroghin itir gumaziba, me an akar isin zuimin mingarim bagha an azara. ¹¹ Me an azarazima a kamaghin me migei, “God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar

mogomeba dagh fo. Egha ki azenan itir gumamaziziba pura akar isin zuibar me migei. ¹² Kamaghin amizima

‘Me zurazurara ganiva, me bizitam gifoghan kogham.

Me uaghan zurazurara oraghiva, me deraghvira akar mingaritam gifoghan kogham.

Me amuava akar mingarim gifogha, uan navibagh irazi,

God men arazir kuraba gin amadaghai.’ ”*

Witin akar isin zuimin mingarim

¹³ An akar kam me migia ghua kamaghin migei, “Ia witin akar isin zuir kam in mingarim gifozir puvati? Ia manmaghin akar isin zuir igharazir tabagh fogham? ¹⁴ Akar isin zuimin aven itir gumazir kam a mati gumazir God in akam kuragharuim ¹⁵ Gumazir maba tuavim girezir witin ovizibar min ami. Me God in akaba baraghizi Satan zuamira izava me oraghizir God in akaba, me dama ada ini. ¹⁶ Gumazir maba dagiaba itir nguazim girezir witin ovizibar min ami. Me God in akaba bareghava da bagha bar akonge. ¹⁷ Egha men biba iraghuezir puvatigha, egha uaghan dughiar ruarimin itir puvati. Me itima osimtiziba ko God in gin zuir gumazibagh asighasizir araziba izima, me pura God ataki. ¹⁸ Gumazir maba benir dikoniba itir nguazim girezir witin ovizibar min ami. Me God in akaba baraki. ¹⁹ Me da bareghava me uaghan nguazir kam in osimtiziba bagha nighnighava, dagiar aviriba iniasa ifavarir nighnizibagh amuava, nguazir kam in bizir aviribar garava da bagha agoi. Bizir kabar nighniziba izava God in akaba ikiagharizima da misevir puvati. ²⁰ Ezi gumazir maba nguazir aghuim girezir witin ovizibar min ami. Me God in akaba baregha dar suiragha dar gin zui. Egha me misefi. Maba 30 pla misevima, maba 60 pla misefi. Ezi maba ghua 100in tu.”

4:1: Mk 3:7-9, Lu 5:1-3

4:2: Mt 13:34, Mk 4:33-34

4:8: Mt 13:8, Lu 8:8, Jo 15:5, Kl 1:6

4:12: Ais 6:9-10, Jo

12:40, Ap 28:26-27

*

4:12: (4:12) Iesus God in gin mangasa gumamazizibar anogorozir puvati. Marazi uari God in gin mangan aghua.

4:18: Mt 26:31

4:19: Mt 19:23-24, 1 Ti 6:9, 6:17

*Lamin danganimra aneguragh
(Luk 8:16-18)*

²¹ Egha Iesus kamaghin me migei, “Ian tina lam gaboroghava a inigha itarir ekiamin anevara? O an a inigha dakozimin apengan aneti? Puvati! Ia a daborogh a inigh azenan an danganimra aneguragh. ²² Kamaghira mogomer biziba da gin azenan otivigham. Eghti bizir amigha aveziba da uaghan gin azenan otivigham. ²³ Tina kuarimning iti, an oragh.” †

²⁴⁻²⁵ Egha a migia ghua kamaghin migei, “Ia deraghvira akar kam baragh. Ia deraghvira a baraghiva deragh fogh, eghti God uan akabar fofozir aviriba ia daningam. Godin akabagh fozir gumazitam a Godin akar igharaziba uaghan da baragham. Eghti Godin akabagh foghan aghuazir gumazitam, an fofozir muziarim God a dama inigham. Ia Godin akam barazi moghin God uaghan kamaghin damuva, bizir avirir maba sara ia damuam.”

Dagher ovizir afuarazibar akar isin zuim

²⁶ Egha Iesus migia ghua kamaghin me migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiamin arazim kamakin. Gumazir mam dagher oviziba inigha nguazimin da kuri. ²⁷ Gumazir kam da kunighava, dimagaribar akuava, aruebar dikavigha arui. An aruima dagher ovizir kaba da afuegha aghui. Dagher ovizir kaba manmaghin afuegha aghui? Gumazir kam fozir puvati. ²⁸ Ezi nguazimra dagher ovizir kabagh amizima da aghua misefe. Da faragha afuegha aghua ghua aghariba otivigha egha adava ghua akimariba otivigha misefe. ²⁹ Da misevegha dagheba itima, gumazir kam sabam inighava dar akori. A fo, dagheba iti, ezi dar akoramin dughiam oto.”

*Mastetin ovizimin akar isin zuim
(Matyu 13:31-32 ko Luk 13:18-19)*

4:21: Mt 5:15, Lu 11:33 **4:22:** Mt 10:26, Lu 12:2 † **4:23:** (4:23) Iesus akar isin zuibar gumazamizibar sure gami. A kamaghin foghasa, me guizbangira God gifongez ti puvati. Gumazir God gifongeziba, akar isin zuiba baregha, dagh nighnighava gin dar mingaribar gara dagh fo. Ezi gumazir God gifongezir puvatiziba, nighnigha ghaze, akar isin zuiba, eghaghanir onganiba. Kamaghin me akar isin zuiba, dagh nighnizir puvatigha, dar mingaribar garir puvati.

4:27: Je 5:7 **4:29:** Jol 3:13, MAA 14:15-18 ‡ **4:31:** (4:31) Ni mastetin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan.

³⁰ Egha a ua kamaghin migei, “E manmaghin God Bizibagh Ativamin Dughiamin arazim mikimam? O, e akar isin zuir manamin an mingarimin gun mikimam? ³¹ A mastetin ovizimin min gari. Mastetin zuravarir oviziba bar sufi. Temer igharazibar oviziba bar a gafiragha ekefe. ‡ ³² Gumazir mam anakunizima a gin aghua bar ekeveghava azenimin itir zuravariba bar dagh afiragha bar ekefe. An ekevegha an aguar ekiaba uari tuirazima kuaraziba izava an aguabar dughuazimin aven ikia mikonibar ingari.”

³³ Egha Iesus men nighniziba tuzinaghara min amir akar isin zuir aviribar Godin akabar me migei. ³⁴ An akabar gumazamizibav giava zurara akar isin zuibar me migei. Egha a uan suren gumaziba ko me uarira ikiava a bizibar mingariba abigha me migei.

*Iesus aminir ekiam ko dipavsizim batoghezima aning pura nimira irighav iti
(Matyu 8:23-27 ko Luk 8:22-25)*

³⁵ Aruer kamin aminim pirasava amima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “E dipar kam atugh an vongin mangam.”

³⁶ A kamaghin me migeima gumazamiziba dadarimin ikiavira iti. Ezi me Iesus aperaghav itir botin ghuavanabogha pul gamua vongin zui. Botin igharazir maba uaghan me ko vongin zui. ³⁷ Iesus uan suren gumaziba ko zuima, Maia! Aminir ekiam dikafi. Ezi dipavsiziba izava bot gafirazi dipam botin aven ghuaghira, bot gizifa, ezi an atam dipamin aven magirasava ami. ³⁸ Bot magirasava amima, Iesus botin kamin girakirangin dapanir aghoghonir mam uan dapanimin aghorogha akui. Ezi an suren gumaziba a gaghuragha kamaghin a migei, “Tisa, e gifa! Ni e bagha nighnisi, o puvati?”

³⁹ Ezi Iesus dikavigha tugha aminim batogha, egha dipavsizim kamaghin a migei, “Gua amiragh, egh nimira iki!” A

migeima, aminim amirazima, dipam pura nimira irighav iti.

⁴⁰ Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ia tizim bagha puv atiati? Ia nighnizir gavgavim otevegħa kamaghira iti?”

⁴¹ Ezi me bar atiatigha kamaghin uarira uariv gei, “Gumazir kam tinara? Aminim ko dipavsizim uaghan an akam barasi!”

5

Iesus Gerasan gumazir mamın duar kuraba batoghezima da anetaki
(Matyu 8:28-34 ko Luk 8:26-39)

¹ Ezi Iesus uan suren gumaziba koma dipam atugħa vongin Gerasan danganimin oto. ² Me otivigha, Iesus bot ategħa dadarimın anadima gumazir duar kuram apazazir mam, a matmatiamın ikegħa Iesus bativasa izi. ³⁻⁴ A matmatiamın ikiava a gakui. Me dugħiar aviriba senbar an agharimning ikiava, ankavba an suemning gazui. Ezi a zurara senin kabar suighava dar aghora egħa an suemning ikezir ankavbav sogħa dar aghoragħarisi. Kamaghin amizima gumazitam gumazir kamın suiragh a ikiva avegham. Me uaghan senbar a ikegħti da an suiragħan kogħam. Egh gumazitam gavgavigh a ikegħan kogħam. ⁵ A dimagariba ko aruebar matmatiam ko mighsiabar purama aruava pamtem arava dagiabar uabi uan mikarzim aghori.

⁶ A sagħon ikia Iesusın ganigha ivegħa a bagħa izava an guamin uan tevimning apiri. ⁷⁻⁸ Ezi Iesus kamaghin duar kuram migei, “Ni duar kuram, ni gumazir kam ategħ azenan izi.” Iesus kamaghin a migeima, ezi gumazir kam pamtem arava kamaghin migei, “Ni manmagħin na damuasa, Iesus biziba bar dar pin itir Godin Otarim. Ki Godin damazimın pamtem nin azangsisi, ni na gasighasighan marki.”

⁹ A kamaghin migeima Iesus kamaghin a migei, “Ni uan ziam diborogh.” Ezi duar kurar kam a ikaragħa kamaghin a migei, “E bar aviraseme, kamaghin nan ziam Aviriba.”

¹⁰ A Iesus danganir igharazitam me amangan aghuagħa Iesus vivigha a gakagħori.

¹¹ Dugħiar kam, men boroghira itir mighsiar miriamın dar aviriba ikiava api. ¹² Ezi duar kurar kaba kamaghin Iesus migiava a gakagħori, “Ni e mikemegħ e amadagħtima e mangiva dar bizir munabagh apazaka.” ¹³ Ezi a men amangatzima duar kurar kaba gumazir kam ategħa azenan izegħa ghua dar bizim gapasa. Dar avirir kaba, dar dibobonim 2,000ın boroghın ghu. Ezi daba puv ivemara ghuaghira davarir kuram giragħueghava dipamin aven ghuegħa dipam apava ariagħire.

¹⁴ Ezi dabar garir gumaziba daba batoghezir bizimın ganigha ghua nguibar ekiamın ghua danganir kamın itir nguibar dozibar ghua bizir otozir kamın gun migei. Gumazamiziba bizir kamın ganasa dikavigha izi. ¹⁵ Me izava Iesus boroghın duar kuraba apazazir gumazimın garima, an nighnizim ua derazima, a uan korotiaba aghuighava aperagħav iti. Me an ganighava atiatingi. ¹⁶ Ezi otozir bizir kamın ganizir gumazamiziba, me duar kuraba apazazir gumazimın bizir otozir kabar gumazir igharazibav gei. Me dar gun migiava ghuava uaghan daba batozir bizimın gun migei. ¹⁷ Gumazamizir kaba bizir kam bareghava uan danganim ategħ mangasa kamaghin me Iesus migi a gaghori.

¹⁸ Ezi Iesus danganir kam ategħ mangasa botin birima duar kuraba apazazir gumazim Iesus ko mangasa pamtem a gaghori. ¹⁹ Ezi Iesus an anogoregħa kamaghin a migei, “Ni uamategħ uan adarazi bagħ dipenimın mangiva Gumazir Ekiam nin akuragħa ni gamizir bizibar gun me mikimiva egh a uaghan bar nin apangkuvizir bizimın gun me mikim.” ²⁰ Gumazir kam a bareghava ghua Iesus an akurazir bizimın gun Dekapolisın Distrighın itir nguibabar ghua bar me migei. Gumazamizir kaba a bareghava digavir kuram gami.

Jesus aremezir guivir mam koma arimariar amizir mam gamizima aning ua dera

(Matyu 9:18-26 ko Luk 8:40-56)

²¹ Ezi Jesus bot inigha uamategha dipamin vongin ize. A izegha dipar dadarimin itima gumazamizir aviriba izava anekufa. ²²⁻²³ Ezi God ko migeir dipenimin bizibar garir gumazir mam, an ziam Jairus, a izava, Iesusin garava an guamin uabi ekunigha kamaghin puviram a gaghori, “Nan guivim aremeghasa an dighorimra isi. Ni iziva uan dafarim a datighi an arimariam givagh ua ikiam.” ²⁴ Ezi kamaghin Iesus a ko zui.

A zuima gumazamizir aviriba bar anekuvaghava an gin zui. ²⁵ Me zuima men tongin ghuzim batir arimariar amizir mam uaghan me ko zui. Amizir kam, ghuzim batir arimariam an itima 12 plan azeniba gifa. ²⁶ A fomira arimariam a givasava doktaba bagha zuima, me an arimariam a givazir puvati. Ezi a mizazir kuram isi. A uan arimariam a givasava pura uan dagiabar me givezima an dagiaba bar gifa. Bizir kaba an arimariam akurazir puvati. An ekiva ghuavira iti. ²⁷⁻²⁸ A Iesus amir bizibar akam baregha, a kamaghin nighnisi, “Ki puram an azenan itir korotiamra suiragh nan arimariam givaghham.” A kamaghin nighnighava egha damuasa. A gumazamizir aviribar gin izava me munamaga izava Iesusin korotiamin suira. ²⁹ Amizim an korotiamin suighavira, an ghuzir arimariam pura dutugha ghu. A uabi uabi baregha fo, an mikarzim ua dera.

³⁰ A kamaghin amimra, Iesus zuamira uabi uabi baregha a God gumazibar arimariaba givaghasa a ganingizir gavgavim, an mikarzim ataghizi a fo, nan gavgavim ingari. Egha a ragha gumazamizibar garava men azara, “Tina nan korotiamin suira?”

³¹ Ezi an suren gumaziba a ikaragha kamaghin a migei, “Ni garima, gumazamizir aviriba ni akufa. Ezi ni tizim bagha kamaghin azai, ‘Tina nan korotiamin suira?’”

³² Me kamaghin Iesus mighavira itima Iesus uan korotiamin suirazir gumazim gifoghasa raghrigha garagharui. ³³ A ruiavira itima, amizir kam a batozir bizim gifogha izava Iesusin guamin degiaghrigha, atiatia nighava guizbangira a batozir bizim gun a migei. ³⁴ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Nan guivim, ni nighnizir gavgavim nan iti. Ezi ni arimariam gifa. Ni navir amirizimin mangi, eghti nin arimariar kam ua ni damuan kogham.”

³⁵ Iesus amizir kam mighavira itima gumazir maba God ko migeir dipenimin bizibar garir gumazim, Jairusin dipenimin ikeghava ize. Me izegha kamaghin Jairus migei, “Nin guivim areme. Ni osimtizim Tisa daningan marki.”

³⁶ Me kamaghin migeima Iesus me baregha kamaghin Jairus migei, “Ni atingan marki. Ni pura nighnizir gavgavim nan iki.”

³⁷ An gin aruir gumaziba a ko mangasa amima a men anogoregha, egha Pita, ko Jon an dozim Jems, merara inigha me zui. ³⁸ Me ghua Jairusin dipenimin otivigha Iesus gumazamiziba barazima, me bar azia niginir dafam gami.

³⁹ A me bagha aven ghua kamaghin me migei, “Ia tizim bagha azia niginir dafam gami? Borir kam aremezir puvati. An akui.” ⁴⁰ A kamaghin me migeima, me a dipovava an ingarava kava uariv gei, “E fo, a guizbangiram areme.” Gumazamiziba kamaghin migeima ezi a bar me batuegha guivimin afeziam ko amebam inigha an suren gumazir pumuning ko mizezim, merara a ko zui. A me inigha me guivimin kuam itir danganimin aven zui. ⁴¹ Me ghuegha a guivimin agharim suiragha kamaghin a migei, “Talita kum!” (Akar kam mingarim kamaghin iti, “Guivir dozim, ki ni migei, ni dikafigh!”) ⁴² An a migeimrama, guivim dikavigha tughava arui. (An azenir 12 pla.) A dikavigha tughava aruima, me kamaghin guizbangira digavir kuram gami. ⁴³ Ezi an akar gavgavimin guizbangira me migha ghaze, ia bizir kam

gun gumazir igharazitam mikimam marki. A kamaghin me miġiava daghetam a daningasa me miġei.

6

Iesusin nguibamin itir darasi an aghuagha akirim a gasara
(Matyu 13:53-58 ko Luk 4:16-30)

¹ Egha Iesus kagh tegha uan nguibamin ghuavanadima an suren gumaziba a ko zui. ² Ezi, Sabatin dughiam otozima a God ko miġeir dipenimin aven ghua, gumazamizibar sure gami. Gumazamizir aviriba an akaba bareghava digavir kuram gami.

Me digavir kuram gamigha azara, “Gumazir kam managh akar kaba ini? A managh nighnizir aghuiba ini? A uaghan managh mirakelbagh amir gavgavim ini? ³ E fo, kar pura dipenibar ingarir gumazim. A Marian otarim, a Jems ko Josep, Judas, Saimon, a men avebamra. An buaramiziba e ko iti.” Kamaghin amizima me dibovir akabar a miġiava navibar aven an atari.

⁴ Ezi Iesus kamaghin me miġei, “Godin akam inigha izir gumazim, a nguibar igharazibar zuima, me an ziam fe. Ezi an nguibamin an adarasi, me an ziam fer puvati.” ⁵ Kamaghin amizima a nguibar kam in mirakelin aviribagh amizir puvati. A pura dafarim arimariar gumazir vabara me garighizima, men arimariaba gifa. ⁶ Egha me nighnizir gavgavim an itir puvatizima, kamaghin a digavir kuram gami.

Iesus uan gavgavim suren gumazibar akazi, ezi me deragha a gifozir pu

(Sapta 6:7-8:21)

Iesus uan 12 plan aposelba ingangarim me ganighava me amada

(Matyu 10:5-15 ko Luk 9:1-6)

Egha Iesus nguibabagh aruava gumazamizibar sure gami. ⁷ Iesus men sure gamuava, egha 12 plan aposelbar diazima, me a bagha izezima, a me akuvagha, me

miġiava me amada. Gumazir pumuning uaning inigha zui, ezi gumazir pumuning uaning inigha zui. A kamaghin amuava uaghan duar kuraba batozir gavgavim me ganigha me amada.

⁸⁻⁹ A miġirigiar kam me gamuava me amada, “Ia mangi, bizir taba uari bagh da inian marki. Ia bretin tam ko mitaritam inian marki. Ia dagiatam suighan marki. Ia uan dagarir asuaba aghuva, ua siotin tam inian marki. Ia uan aghorir asadivibara suiragh mangi. ¹⁰ Ia kamaghin damigh, mangiva nguibatamin mangighti me dipenitam ia danighti, ia dipenir kamra iki, mangi dughiar ia nguibar kam ataghraghim. ¹¹ Ia kamaghin damu mangi nguibatamin mangightima, me ian aghuagh ia inigh uan dipenibar mangighan koghiva, me uaghan ia miġeir akaba baraghan koghtima, ia kamaghin damu. Ia nguibar kam ategh mangisi uan dagarir mineziba apisigh, egh nguibar kam ategh mangi. Ia kamaghin damighti, me ganigh fogham, me arazir aghuim ia gamizir puvati.”*

¹² A kamaghin me mikemeghava me amadazima me nguibabar ghua Godin akam akura ghaze, Ia uan navibagh iragh. ¹³ Me kamaghin me miġiava, egha uaghan gumazir aviribar duar kuraba batogha arimariar gumazir aviriba boremin men dapaniba ingiava me gamima, me ua dera.

Herot Jon, Gumaziba Ruer Gumazimin, firim atu

(Matyu 14:1-12 ko Luk 3:19-20 ko 9:7-9)

¹⁴ Ezi Iesus bizir aviribagh amizima an ziam otogha ekevezima, gumazir aviriba a gifo. Ezi danganir kam in atrivim, Herot, a baraki. Me marazi kamagh miġei, “Jon Gumaziba Ruer Gumazim aremegha ua dikafi. Kamaghin a mirakelbar amuamin gavgavim iti.”

¹⁵ Ezi me marazi kamagh miġei, “A Elaija.”

Ezi marazi kamagh miġei, “Kar Godin akam inigha izir gumazir mam, a mati

6:2: Jo 7:15 6:3: Jo 6:42 6:4: Mt 13:57, Lu 4:24, Jo 4:44 6:6: Ais 59:16, Mt 9:35, Lu 13:22 6:7: Lu10:1
6:11: Ap 13:51 * 6:11: (6:11) Judabar arazim kara, ni me baraghan koghtima, me nin sagh, uan dagarir asuaba mineziba apizighiva ni ategh igharagh mangam. Ezi en arazim kamakin, ki ni mikimti ni na baraghan koghti, ki apem apirigh uan tuavim gighuvagh, egh suam, ki nin sagham. 6:13: Je 5:14

fomira ikezir Godin akam inigha izir gumazibar min ami.”

¹⁶ Me akar kabav geima, Herot da baregha a fo, a fomira Jonin firim atu. Kamaghin amizima a kamaghin migei, “Ki fomira mikemezima, me gumazir mam Jon, Gumazibar Ruer Gumazimin firim atuzima, a ua dikafi.”

¹⁷⁻²⁰ Herot kamaghin amigha a fo, a fomira uan dozim Filip da an amuim Herodias a ini. Ezi Jon zurara kamaghin a migei, “Herot, na arazir kuram gamuava uan dozim da an amuim ini.” Jon kamagh migeima, Herodias a bagha guizbangira navim isia, egha a Jon misueghti an aremeghasa a bagha puvira Herotin migei. Ezi Herot Herodias ifongezir moghin damuan aghuaghava, a uan gumazir mabav kezima me Jonin suiragha a inigha kalabus gati. Herot fo, Jon Godin damazimin zuegha derazir gumazimra. Kamaghin amizima Herot an atiatiava, a inigha deragha an gari. Herot uaghan Jon migeir akaba baragha nighnizir aviribagh amuava, ana akaba baraghasa ifonge.

²¹ Ezi Herodias datirighin Jon misueghti an aremeghasa tuavim bato. Herot an amebam a batezir dughiam otozi, a dughiar kam ginighnigha isar ekiam gami. Herodias Jonin misoghamin dughiam datirighin oto. Herot isar kam gamuava, uan ingangarir ekiabar gari gumazir ekiaba, ko uan midorozir gumazibar gari gumazir ekiaba, ko Galilin itir gumazir ekiaba, a men diazima me a ko damasa ize. ²² Me izegha isam apima Herodiasin guivim izava me apir danganimin ghugha men guamin ighiam gami. A ighiam gamima, Herot ko izegha apir gumaziba ighiamin ganigha guizbangira an ighiam gifongegha a bagha bar akonge.

Me bar akuegha, egha Herot kamaghin guivir igiam migei, “Ni bizir manam gifongegh nan azaragh. Eghti ki bizir kam ni danigam.” ²³ A kamaghin a mikemegha, akar dikirizir gavgavim kamaghin a migei, “Ki guizbangira ni migei, ni bizitam gifongegh, na mikim. Ni ki garir bizibagh

ifongeghiva, na mikim. Ki tongira da bighiva, taba ni danigham.”

²⁴ Guivir igiar kam akar kam baregha, azenan izegha ghua kamaghin uan amebam migei, “Amebam, ki bizir tizim bagh azaragham?”

Ezi an amebam kamaghin a migei, “Jon, Gumaziba Ruer Gumazimin, dapanim.”

²⁵ Ezi guivir kam akar kam baregha, zuamira uamategha aven ghugha kamaghin Herot migei, “Ni datirighira Jon, Gumaziba Ruer Gumazimin, dapanim itaritam datigh na daningigh.”

²⁶ Ezi Herot a bareghava navim bar osemi. A faragha akar dikirizir gavgavim migeima a ko apir gumaziba a baraki. Kamaghin amizima, an an azangsim pueghan kogham. ²⁷ Egha Herot a baraghavira, akar gavgavim uan midorozir gumazim mikemegha anemadazima a ghuava kalabusin aven iraghugha Jonin firim atu. ²⁸ A Jonin firim atugha an dapanim inigha itarir mam gatigha a inigha izava guivir kam ganingizima anenigha ghua uan amebam ganigi. ²⁹ Ezi Jonin suren gumaziba an ovevem baregha izava an kuam inigha ghuava a mozim gati.

Jesus dagheba 5,000in gumazibagh anidi (Matyu 14:13-21 ko Luk 9:10-17 ko Jon 6:1-13)

³⁰ Ezi Iesusin aposelba ua izegha an boroghin uari akufa. Egha me aruava amizir biziba ko akar gumazibar sure gamizibar gun Iesus migei. ³¹ Dughiar kam gumazamizir aviriba me bagha iza zuima, me damamin dughiba puvati. Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia uarira na ko mangiva gumaziba puvatizir danganimin mangiva avughsam.”

³² A kamaghin me migiava egha me uarira bot inigha gumaziba itir puvatizir danganir mam zui. ³³ Me zuima, gumazamizir aviriba men ganigha me gifo. Ezi nguibabar itir gumazamiziba bar men faraghavira ivegha ghuava me zuir danganimin otifi. ³⁴ Ezi me ghuava dadarimin ghuegha Iesus gumazamizir

aviribar garima, me guizbangira bar aviraseme. A men garima, me sipsipbar min ami, me ghuaviba puvati, me pura asaghasazibar min arui. A kamaghin bar men apangkufi. Egha a bizir aviriba men sure gami.†

³⁵ A miaviara itima, aminim pirizima an suren gumaziba a bagha izava kamaghin a miagei, “Kar gumaziba itir puvatizir danganim, ezi aminim piri. ³⁶ Ni gumamaziziba amadaghti, me mangi danganir kamin itir nguibaba ko roghira itir nguibar dozibar mangiva me damisi uari bagh daghebagh ives.”

³⁷ Ezi a me ikaragha kamaghin miagei, “Ia uari daghetaba me daning.”

Ezi me kamaghin a miagei, “Dagiar e me bagh bretbody ivezamim, a 200 Kinan tu. E da inigh, mangi, me bagh bretbody ivezegh me daningasa, ni ifonge?”‡

³⁸ Ezi Iesus men azara, “Ia manmaghira bretba iti? Ia mangi ganigh.” A mikemezi, me ghua ganigha kamaghin a miagei, “E bretin 5 pla koma osirir pumuning kati.”

³⁹ Ezi Iesus me mikemezi me gumamazizibav geima, me uari uari tuiragha grazim gapia. ⁴⁰ Ezi me uari tuiragha apia, marazi 50, marazi 100in ghu. ⁴¹ Me apiaghav itima, ezi Iesus bretin 5 pla inigha, osirir pumuning inigha, pin overiamin garava God minabagha bretba abighariki. Egha uan suren gumazibav geima, me da isa, gumamazizibagh anidi. A uaghan osirimning sara biagharihizima, me da isa, me ganidi. ⁴² Ezi gumamazizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. ⁴³ Men naviba bar izivazima Iesusin suren gumaziba, dagher nar me ataghiziba, me da inigha akirar 12 pla gaghuizima, da bar izifa. ⁴⁴ Dagheba amezir gumazibara, men avirim 5,000in tu.

Jesus dipam gisin tugh zui
(Matyu 14:22-36 ko Jon 6:16-21)

⁴⁵ Gumamaziziba dagheba amezima, ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibar ariragha ghaze, Ia botin binighiva faragh Bet-saidan vongin nguibamin mangi. Ki uabira ikiva gumamaziziba amadaghtima me uan nguibabar mangam. ⁴⁶ A me amadazi, me ghuezima, ezi a God ko mikimasa mighsiamin ghuavanabo.

⁴⁷ Dughiar kam aminim pirima, men bot dipamin tongin itima, Iesus uabira dadarimin iti. ⁴⁸ A ikiava uan suren gumazibar garima, aminir gavgavim izava men bot givai. Me pul gamua ingangarir dafam gamuava aminim ko uari adosi. Egha aminim tiasava amima, Iesus dipam gisin tugh me bagha zui. A mangi me gitagh mangasa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Ezi me an garima, a dipam gisin tugh zuima, me kamaghin nighnisi, “Kar ti asetam.”

Me nighnizir kam gamuava, bar an ganigha puv atiatiava arai. Me araima, a zuamira kamaghin me miagei, “Ia gavgafigh, kar kirara. Ia atiatingan marki!” ⁵¹⁻⁵² A kamaghin me miagei, me gatin botin aven ghuzima, aminim pura dutugha ghu. Ezi me bizir kam, Iesus 5,000in gumaziba bretba me ganingizi, me damezi, me ganigha, kamaghin me tong bar fozir puvati. Men nighniziba ofefe. Egha bizir kabagh nighnighava guizbangira digavir kuram gami.§

⁵³ Egha Iesus uan suren gumaziba ko dipamin vongin ghugha, ghua Genesaretin nguibamin otivigha, bot ike. ⁵⁴ Me bot ikegha dadarimin anadima, gumamaziziba Iesusin garavira a gifo. ⁵⁵ Me a gifogha, egha gumamaziziba Iesus itir danganim baregha, ivegha danganir kam garuava uan arimariar gumaziba inigha me akuribagh arigha me inigha Iesus bagha izi. ⁵⁶ Iesus nguibar ekiaba ko nguibar doziba

† **6:34:** (6:34) Ni sipsipin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **6:35:** Mt 14:15, Mk 8:1-9, Lu 9:12

6:37: Nam 11:13, 11:22, 2 Kin 4:43, Mt 14:16, Lu 9:13, Jo 6:7 ‡ **6:37:** (6:37) Grighin akam kamaghin miagei ghaze, gumazim bretba kamaghin ivesiva, an 8 plan iakinibar ingarigham. **6:41:** Mk 7:34 **6:46:** Mk 1:35, Lu 5:16,

6:12, 9:28 § **6:51-52:** (6:52) Dughiar kamin Iesus bret gumamazizibagh anigava, uan gavgavim men akakasi, me kamaghin ganigh suam, a bizir bar avirir igharagha garibar amuamin gavgavim iti. Ezima an suren gumaziba bizir kabar garava a dagh fozir puvati. Kamaghin me Iesusin garima a dipam gisin aruava aminim gamizima an amirazima me ganighava digavir kuram gami. **6:56:** Mt 9:20, 14:36, Ap 19:12

ko ruarir nguibaba dar zui. A zuir nguibar kaba me arazir kamram ami, me arimariar gumaziba inigha izava nguibamin tongin da arigha, egha me a gakaghora ghaze, a men asughtima, arimariaba itiba an korotiar avizibar suigham. Ezi gumazamizir an korotiamin suiziba, men arimariaba gefi.

7

Godin araziba Judan ovavibar arazibagh afira.

(Matyu 15:1-9)

¹ Ezi Farisin gumazir maba ko Judan arazibagh fozir gumazir maba, me Jerusalem in ikegha, izaghrava, Iesus bagha izava anakufa. ² Me iza ikia garima, Iesusin suren gumazir maba men ovavibar arazibar gin ghuava dafariba ruegha dagheba apir puvati. Me pura dagheba api. ³ Farisin kaba koma Judan gumazamiziba bar, me uan ovavibar arazibar suighavira ikiava, me dafariba ruava api. Me pura daghebar aman kogham. ⁴ Me uaghan maketin inigha izir dagheba, me dar aman kogham. Me faragh da ruegh egh dar amam. Me uaghan uan ovavibar arazir avirir maba sara suiraghavira iti. Me pura dagheba isamigh dameghan kogham. Me faragh uan mineba ko itariba ko apir dakoziba, rueghiva egh me dagheba isamam.

⁵ Kamaghin, Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Iesusin azara, “Manmaghin amizi nin suren gumaziba en ovavibar arazibar gin mangi dafariba ruan aghuagha, pura dagheba api?”

⁶ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin migei, “Ia uarira uarigh ifarir gumazibara. Godin akam inigha izir gumazim Aisaia, a guizbangira ia amir arazibar gun mighiava kamaghin osiri,

‘Gumazamizir kaba, me uan akatoribar nan ziam fe,
egha men naviba ko nighniziba bar saghon iti.

⁷ Me gumazibar akabar uari sure gamua uari gifara egha ghaze, kar Godin akam.

Kamaghin amizi, me nan ziam guizbangira a fer puvati.’

⁸ Ia kamaghin amua, Godin akaba, ia da ategha, uan ovavibar araziba, dar suiragha gavgafi.”

⁹ A migha ghua kamaghin me migei, “Ia ghaze, ia arazir aghuim gamua Godin akaba ategha uan arazibar gin zui. Ian arazir kaba bar ikufi. ¹⁰ Moses fomira kamaghin mikeme, ‘Ia uan afeziaba ko amebabar akaba baregh men apengan ikiva, egh gumazitam akar kuratam uan afeziam ko amebam mikemeghti, ia gumazir kam misueghti, an aremegh.’ ¹¹ Ezi ia kamaghin migei, ‘Gumazitam uan amebam ko afeziamin akurvaghsi dagiaba atigha, egha ua gin aningin akuraghan aghuagha, kamaghin aning migei, “Guan akuraghasa atizir dagiaba, gua marki. Ki da isi God daningam.” ¹² Ia kamaghin migeima, gumazir kam bizitam uan amebam ko afeziamin akuravazir puvati. ¹³ Ia kamaghin amuava, uan ovaviba da inizir arazibar gin ghuava, da gumazir igharazibagh anidi. Ian arazir kabar, ia Godin araziba ategha, uan ovavibar araziba faragha darisi. Egha Godin akam gami a mati pura bizim. Ia amir bizir avirir maba uaghan iti.”

Godin damazimin mizezir biziba, Iesus dav gei

(Matyu 15:10-20)

¹⁴ Egha Iesus ua uabin boroghin itir gumazamizibar diazima, me a bagha izima, a kamaghin me migei, “Ia bar na baraghiva egh nan akar kaba, deraghvira dagh fogh. ¹⁵⁻¹⁶ Bizitam azenan ikegha gumazimin navimin aven magiri an navir averiam damighti, a Godin damazimin mizeghan kogham. puvati, gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir biziba, an navir averiam damightima, a Godin damazimin mizegham.” *

7:2: Lu 11:38 **7:3:** Mk 7:5, 7:8, Jo 2:6, Ga 1:14 **7:4:** Mt 23:25 **7:10:** Kis 20:12, 21:17, Wkp 20:9, Lo 5:16,

Mt 15:4 **7:15-16:** Ap 10:14-15 * **7:15-16:** (7:15-16) Bizir apiba azenan ikegha ghuaghira gumazimin muriar averiam gamima a Godin damazimin mizezir puvati. Ezi bizir kurar navimin aven ikegha azenan iziba a gamima an navir averiam mize.

¹⁷ Iesus akar kaba gumazamizir aviribav kemegha, me ategha ghua dipenimin aven ghuzima, an suren gumaziba akar isin zuimin mingarim bagha an azara. ¹⁸⁻¹⁹ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Eee! Ia ongani? Ia uaghan akar kam deravira a gifozir puvati? Ia bizir kam gifo? Daghetam guizbangira gumazimin navir averiamin magirigh ikeghan kogham. Da an navimin aven magirigh, egh an muriamin magirighima a gin dar aviam. Kamaghin gumazim apir bizitam azenan ikegh an akam ko muriamin magirigh, an muriam damighima a Godin damazimin mizeghan kogham.” (Iesusin akar gavgavim kamaghin migia ghaze, dagheba bar Godin damazimin bar zue. Ezi e dar amam.)

²⁰ A migia ghua kamaghin me migei, “Gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir biziba, an arazir kuraba, a gamima, an navim Godin damazimin mize. ²¹ Gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir arazibar kara, nighnizir kuraba, gumazamiziba tintinba uari koma akui, biziba okei, gumazibav misozi da ariaghiri, ²² poroghamiba uari bakei, mighivira bizibagh ifonge, gumazir igharazibagh asighasighasa nighnisi, ifavariba, aghumsiziba puvatizir arazir kuraba, bizim bagha navim ikufi, gumazir igharazimin ziam gasighasisi, uabira uabi fe, arazir onganiba, ²³ arazir kurar kaba bar navimin aven ikegha azenan iza, gumazim gamima a Godin damazimin mize.”

Fonisian amizim nighnizir gavgavim Iesusin iti
(Matyu 15:21-28)

²⁴ Egha Iesus Genesaret ategha Tairin nguibar ekiamin danganimin ghu. A gumazamiziba a gifoghan an aghuagha, egha mogomebar ghua dipenir mam in aven ghugha egha modozir puvati. Me bar fo, a dipenimin aven iti. ²⁵ A dipenir kamin itima, guivir duar kuram apazazimin amebam, a Iesus izezir darorim baregha, zuamira a bagha izava an dagarimning

iri. ²⁶ Amizir kam, an amebam Fonisian Distrighin a bate. Sirian danganir ekiamin aven itir distrigh. Ezi a Grighin akamin migei. A duar kurar an guivim gapazazim batoghasa Iesus migiava a gakaghori.

²⁷ Ezi Iesus kamaghin a migei, “E faragh boribar dagheba me daningti, me damam. Arazir kuram, ki boribar dagheba inigh afiabav kinam.”

²⁸ Ezi amizim kamaghin Iesus migei, “Gumazir Ekiam, ki fo, afiaba uaghan boribar dakozimin apengan irezir dagher muzuemziariba api.”

²⁹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Nin migirigiam dera. Kamaghin ni uamateghiva uan dipenimin mangi. Duar kurar kam nin guivim ategha azenan ize.”

³⁰ Ezi a uamategha uan dipenimin ghuava garima, an guivim uan dakozim girighav iti. Ezi an an ganigha fo, duar kurar kam an ategha azenan ghu.

Iesus gumazir kuarir onganir mam in akurazi a dera.

³¹ Ezi Iesus dikavigha Tairin danganim ategha, ghua Saidonin danganimin otogha ghua, Dikapolisin Distrighin otogha ghua, Galilin dipamin dadarim giraghu. ³² A ghuzima, gumazir maba gumazir kuarir onganir mam inigha Iesus bagha izi. A uaghan mizem osemegha deravira migeir puvati. Me izegha dafarim a darighasa Iesus gakaghori.

³³ Ezi Iesus gumazir kam inigha gumazir aviriba ategha aning uaningra muriamin ghugha, egha a uan akakazir dafarimning gumazimin kuarimning gatigha aning asigha, egha iparigha, an mizemin suira. ³⁴ Egha Iesus pin overiamin garava, gumazir kam bagha navim bigha arava kamaghin migei, “Efata!” (Akar kamin mingarim kamaghin ghu, “Kuighrigh!”) ³⁵ Iesus kamaghin migiavira itima, an kuarimning kuiaghiri. Ezi an mizem mighivhiki. Ezi a deravira bizibav gei.

³⁶ Ezi Iesus akar gavgavimin bizir kamin gun mikiman men anogoroke. A men anogoroghezima me ua puvirama bizir kamin gun migiavira iti. ³⁷ Me akar kam

migeima, gumazamizir kaba a baregha guizbangira digavir kuram gamigha kamaghin migei, "Gumazir kam an amir biziba da bar dera. A kuarir onganibagh amima, me uam orasi. Egha, mizer osimtizibagh amima, me ua deravira bizibav gei."

8

Jesus 4,000in gumaziba dagheba me ganidi

(Matyu 15:32-39; 16:1-4)

¹ Dughiar kam gumazamizir avirir igharaziba uari akufa. Me damamin dagheba puvati. Ezi kamaghin Jesus uan suren gumazibar diazi me a bagha izima a kamaghin me migei, ² "Gumazamizir kaba, me na ko aruer pumuning ko mizekimin ikia, egha dagheba puvatigha mitiriam men azi, kamaghin ki men apangkufi. ³ Me marazi saghon kegha ize. Kamaghin ki me amadaghti, me mitiriaba sara, uan nguibabar mangiva damaziba men isirtima me iram."

⁴ Ezi an suren gumaziba an akam ikara, "E managh gumaziba itir puvatizir danganir kam in tina bretin aviriba inigh me daningam?"

⁵ Me kamaghin migeima Jesus kamaghin men azara, "Ia manmagh bretba iti?" Me a ikaragha kamaghin migei, "7 pla."

⁶ Ezi Jesus nguazimin dapiasa gumazamizibav kemezi me apia. Ezi a 7 pla bretba inigha God minabagha egha da biagharigha, gumazamizibar aningasa uan suren gumazibagh aningizima me me ganidi.

⁷ Ezi me uaghan osirir muziarir maba iti. Ezi a uaghan da bagha God minabagha da me daningasa uan suren gumazibav gei. ⁸ Gumazamizir aviriba me amegha bar izifa. Ezi gin suren gumaziba dagher nar me taghiziba, me da inigha 7 pla akirabagh aghuizima, da izifa. ⁹ Dughiar kam in itir gumazamizibar dibobonim 4,000in boroghin ghu. Me amezima, a me amadazi, me uan nguibabar ghue. ¹⁰ Me zuima, a

uan suren gumaziba koma botin binigha, Daramanutan danganimin ghue.

¹¹ Ezi Farisiba izegha ifavarir azangsiabar Jesus gami. Eghti, God gavgavim a danighti, a mirakelin arazitam damighti, me ganigh fogh suam, God guizbangira anemada. ¹² Ezi a men azangsiabar ifavaribar amiragha ghuariaba suegha, egha me migei, "Ia datirighin itir gumazamizir kaba tizim bagha mirakelin arazim bagha nan azangsi? Ki guizbangira ia migei, God mirakelin arazitam ian akaghan kogham." ¹³ Egha a me ategha uamategha botin biragha, egha dipamin vongin ghu.

Farisiba ko Herotin yisin akar isin zuim
(Matyu 16:5-12)

¹⁴ Egha me ghuava Iesusin suren gumaziba bretba bakinighinigha ize. Me bretin vamira inizima a me ko botin iti. ¹⁵ Ezi Jesus akar gavgavimin kamaghin me migei, "Ia deragh uari bagh gan! Ia deravira Farisibar yis ko Herotin yis bagh deravira gan." *

¹⁶ Iesus me mikemezima, me kamaghin uarira uariv gei, "E bret tam inigha izezir puvatizi, kamaghin amizima an e migei."

¹⁷ Me uarira uariv geima, Iesus men migirigiabagh fogha kamaghin men azara, "Ia tizim bagha ghaze, e bret tam inigha izezir puvati? Eee, ia ki amir bizibar garava, fozir puvati. Ia tighar deraghvira dagh fofogham? Ian nighniziba bar ofefe. ¹⁸ Ia damaziba ikia, garir puvati? Ia kuariba ikia, orazir puvati? Ia bizir kabagh nighnizir puvati? ¹⁹ Ia, ki bretin 5 pla biagharigha ia ganingizima, ia 5,000in gumazibagh aningizima, me da apa izivagha, ataghizir naba ia da akiraba manmaghin aghui?" Me kamaghin a ikara, "E 12 pla akirabagh aghui."

²⁰ Ezi a ua kamaghin me migei, "Ezi ki bretin 7 pla biagharigha ia ganingizima, ia 4,000in gumazamizibagh aningizima, me da apa izivazi ia dar naba akiraba manmaghin aghui?"

8:2: Mt 15:32-39, Mk 6:34-44 **8:11:** Mt 12:38, Lu 11:16, Jo 6:30 **8:12:** Mt 12:39, Lu 11:29 **8:15:** Lu 12:1 * **8:15:** (8:15) Ni yisin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **8:17:** Mk 6:52 **8:18:** Jer 5:21, Ese 12:2, Mk 4:12, Ap 28:26

Me kamaghin a ikara, “E 7 pla akirabagh aghui.” ²¹ Me kamaghin a migeima, a kamaghin me migei, “Eee, ia tighar bizibagh fofogham.”

Jesus uan suren gumazibar sure gami

(Sapta 8:22-10:52)

Jesus Betsaidan gumazir damazir kurar mamın akurazi, an damazimning ua dera

²² Egha me Betsaidan ghuezima, gumazir maba gumazir damazir kurar mam inigha, Jesus bagha izi. Me izegha dafarim a darighasava Jesus gakaghori. ²³ Ezi Jesus gumazir damazir kuramin agharimin suiragha, a inigha nguibam ategha azenan ghu. Aning azenan ghugha, egha Jesus gumazimin damazimning giparigha uan dafarimning a gisin atigha kamaghin an azara, “Ni bizitamın gari?” ²⁴ Ezi gumazir kam kogha garava kamaghin migei, “Are, ki garima, gumaziba temebar min garav arui.” ²⁵ Ezi Jesus ua uan dafarimning an damazimningin suirazima, gumazimin damazimning kuiaghrizima, a ua deragha bizibar gari. ²⁶ Ezi Jesus anemaga kamaghin migei, “Ni ua nguibar kamın aven mangan marki. Ni uan dipenimin mangi.”

Pita Jesusin gun migei

(Matyu 16:13-20 ko Luk 9:18-21)

²⁷ Egha Jesus uan suren gumaziba ko dikavigha Sisaria Filipain nguibar ekiamın boroghın itir nguibar dozibar zui. Me ghuava a tuavimin men azara, “Gumazamiziba tina na garisi?” ²⁸ Me a ikaragha kamaghin migei, “Marazi ghaze, ni Jon, Gumaziba Ruer Gumazim. Ezi marazi ghaze, ni Godin akam inigha izir gumazim Elaija. Ezi marazi ghaze, ni fomira ikezir Godin akam inigha izir gumazir mam.”

²⁹ Ezi Jesus kamaghin men azara, “Ezi ia? Ia tina na garisi?”

Ezi Pita kamaghin a ikara, “Ni Kraıs, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim.”

³⁰ Ezi Jesus akar gavgavimin kamaghin me migei, “Ia nan gun gumazitam mikiman marki suam, ki tina.”

Jesus uan ovevem ko ua dikavamin migirigiam gami

(Matyu 16:21-28 ko Luk 9:22-27)

³¹ Egha Jesus men sure gamuava kamaghin migei, “Gumazibar Otarim bar mızazir ekiaba koma osımtıziba iniam. Eghtima gumazir aruaba, koma ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me an aghuaghıva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar pumuning ko mıkezim gıvaghti a ua dikavigham.” ³² Jesus kamaghin uan ovevem aghurigha me migeima, ezi Pita a inigha miriamın ghugha, an atarava kamaghin a migei, “Ni kamaghin mikiman marki.”

³³ A kamaghin migeima, Jesus ragha uan suren gumazibar garava, Pitan atarava kamaghin a migei, “Satan, ni na gitagh mangi! Ni nguazimin bizibagh nighnigha egha Godin bizibagh nighnızir puvati.”

³⁴ Egha Jesus gumazamiziba ko uan suren gumazibar, diazima, me a bagha izima, a kamaghin me migei, “Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir biziba gin amadagh uan temer ighuvim gı saghpugh nan gin izi. ³⁵ Gumazir manam uan ikirimirimın suiraghsi nighnighi, an ikirimirim gıvaghı. Eghti gumazir manam akar aghuım ko na bagh uan ikirimirim ateghıva, a uan ikirimirim iniam. ³⁶ Gumazitam nguazimin itir biziba bar da inıva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. ³⁷ A ivezir manam uan duam bagh anerenıngam? Bar puvati. ³⁸ Ezi datirighın itir gumazamiziba me God akirim ragha a gasaragha arazir kurabagh ami. Men tina nan ziam ko nan akar aghuımın gun mikiman aghumsıghti gin Gumazibar Otarim uan afeziamın boroghın ikeghıva Godin damazimin zuezir enselba koma Godin angazangarım sara izighırıva, uaghan men aghumsıgham.”

9

¹ Jesus migia ghua kamaghin migei, “Ki guızbangıra ia migei, ia kagh tuıvıghav itir darası, ian tarazi oveghan kogham. Ia

ikivira iki gantima, God Bizibagh Ativamin Dughiam gavgavim sara izighram.”

*Jesusin mikarzim igharagha oto
(Matyu 17:1-13 ko Luk 9:28-36)*

² Ezi dughiar 6 pla givazima, Iesus Pita koma Jems ko Jon me inigha mighsiar ekiamin ghuavanabogha, me uarira kagh iti. A kagh an mikarzim men damazimin igharaghav oto. ³ An korotiabar angazangarir gavgavir kam guizbangira ghurghuri. Ghurghurir kam nguazimin gumazitam ruezir bizir ghurghuritam an min garir puvati. ⁴ Ezi me garima Elaija ko Moses otogha Iesus ko me uariv gei.*

⁵⁻⁶ Me uariv giavira itima, Pita, Jems ko Jon me bar atiatigha, Pita mikimamin migirigiabagh asagha pura kamaghin Iesus migei, “Tisa, bar deragha e kagh iti! E averpenir pumuning ko mikezimin ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.” ⁷ Ezi ghuariam otogha me avarazima ezi tiarir mam ghuariam in tongin otogha kamaghin migei, “Kar nan Otarir ki bar ifongezim. Ia anariram oragh!”

⁸ Egha zuamira me gara ua gumazitam in garir puvati. Iesus uabira me ko iti.

⁹ Egha me uamategha mighsiamin iza-ghrava Iesus bizir otozir me ganizimin gun gumazitam mikiman bar men anogoroke. Kamaghira iki mangi Gumazibar Otarim aremegh ua dikavigham. ¹⁰ Me ganizir bizir kam merara itima, ezi me aremegh ua dikavighamin migirigiar mingarim bagha uarira uariv gei.

¹¹ Egha me an azara, “Manmagh sua Judan arazibagh fozir gumaziba ghaze, Elaija faragh izeghti, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim gin izam?”

¹² Ezi Iesus men azangsim ikara, “Guizbangira Elaija faragh izeghiva bizibar akiram. Ezi tizim bagha fomira Godin Akinafarimin osizirim kamaghin iti, ‘Gumazibar Otarim osimtizir aviribar

aven mangiti me akirim a gasaragham?’ ¹³ Ezi ki ia migei, Elaija izegha gifa. Ezi gumazamiziba akinafarimin osizirir an gun mikemezimin mirara, me uan arazir me ifongezibar a gami.” †

*Jesus otarir duar kuram apazazim gamizima a ua dera
(Matyu 17:14-23 ko Luk 9:37-45)*

¹⁴ Egha me iza suren gumazir maba bativigha garima gumazamizir avirim me akuvazi Judan arazibagh fozir gumaziba me ko uariv gia uari adosi. ¹⁵ Me uari adozima gumazamiziba Iesusin garavira digavir kuram gamigha dughiam a daningasa ivegha zui. ¹⁶ Egha a kamaghin men azara, “Ia tizim bagha me ko ia uari adosi?”

¹⁷ Ezi gumazir mam gumazamizir avirim in torimin ikiava kamaghin migei, “Tisa, ki uan otarim inigha ni bagha ize, duar kuram a gapazazima, a migeir puvati. ¹⁸ Egha an a gamir dughiam in, an anekurima a daghira, pupuviba an akam misevima an atariba uariv tivima a mikirvasi. Ki duar kuram batoghasa nin suren gumazibar azarazi me a batoghezir puvati.” ¹⁹ Ezi Iesus kamaghin migei, “Oio! Ki bar amira, datirighin itir gumazamiziba nighnizir gavgaviba puvati. Ki fomira ia ko itima, ia dazoghin bizitam gifogham? Ki dughiaabar zurara ian osimtiziba ateram? Otarim inigh na bagh izi.”

²⁰ Ezi me otarim Iesus bagha a inigha ize. Ezima duar kuram Iesusin apigha, maghira otarim gamima a nisi. A nguazim girigha poghpogha pupuviba an akam misefi. ²¹ Ezi Iesus otarimin afeziamin azara, “A man dughiam in duar kuram a gapasa?” Ezi afeziam kamaghin migei, “An aghirimra itima an a gapasa. ²² An a damighti an aremeghasa dughiar aviribar anekurima an aviba ko dipabar ghuaghiri. Ni bizir kabar amuva, en apangkuvigh en akurvagh.”

9:3: Dan 7:9 * **9:4:** (9:4) Moses ko Elaija bar fomiram ovengezima, Iesus boghimra nguazir kam in ize. **9:7:** Lo 18:15, Mt 3:17, Mk 1:11, Lu 3:22, Ap 3:22 **9:9:** Mt 12:16, Mk 8:30 **9:11:** Mal 4:5, Mt 11:14 **9:12:** Sng 22:1-18, Ais 53:3, Dan 9:26, Mal 4:5, Lu 23:11, Fl 2:7 **9:13:** Mt 11:14, 17:12, Lu 1:17 † **9:13:** (9:13) Dughiar kam in Iesus Elaija izamin bizim migei, egha guizbangira Jon, Gumaziba ruer gumazim migei. Ni foghsi, Matyu 17:12 in gan. Jon izava Iesus izasava a bagha tuavibar akira faragha ize.

²³ Ezi Iesus kamaghin miġei, “Ni uabi! Ni nighnizir gavgavim ikiti biziba bar der- agham.”

²⁴ Ezi otarim in afeziam zuamira kam- aghin diagha miġei, “Ki nighnizir gavgavim ikiava, an otefe. Ezi ni nan akuragh!”

²⁵ Egha Iesus garima gumazamiziba ive- mara men boroghin zuima a duar kuram batogha kamaghin a miġei, “Ni duar kurar gumazibagh ami me orazi puvatizim ko miġeir puvatizim, ki ni miġei, azenan izi egh uam aven mangan marki!”

²⁶ Ezi duar kam aregha pamtem in a gunabagha azenan ize. Ezi otarim gu- mazir kuamin min gari, ezi me bar kam- aghin miġei, “An areme.” ²⁷ Ezi Iesus an agharim in suiragha a ghufezi a dikavigha tu.

²⁸ Egha Iesus dipenim in aven ghuzima an suren gumaziba mogomem in kam- aghin an azara, “Manmagh amizzi, e duar kurar kam batoghava avenge?” ²⁹ Ezi a ka- maghin me ikara, “Duar kurar kamaghin amiba God ko miġeir arazim in gavgavim in azenan izi.”

³⁰⁻³¹ Egha me danganir kam ategha Galilin Distriġhin otogha zui. Me ghuava Iesus uan suren gumazibar sure gami. Bizir kam in Iesus me iti naghin gumazitam foghan an aghua. Me ghua, a kamaghin me miġei, “Me Gumazibar Otarim isiva gumazibar dafarim darigham. Egħti me a misuegħti an ovegham. Egħti dugħiar pumuning ko mizezim givagħti a ua dikavigham.” ³² Ezi me miġirigiar a mikemezim a gifozir puvatigha, egha a bagha an azangsiġhan atiatingi.

Tinarama Ekiam (Matyu 18:1-5 ko Luk 9:46-48)

³³ Egha me Kaperneamin izegha dipenim in aven ikia Iesus men azara, “Ia tuavim in tizim miġia uari batosi?”

³⁴ Me tuavim in tinara ekiam, a miġirigiam gamua uari batoke. Kamaghin me nimira iti. ³⁵ Egha Iesus aperaghav ikiava suren gumazir 12 plan diagha kamaghin miġei, “Tina faragh ikisi, a bar gin kegh egh

gumaziba bar men ingarir gumazim in otogh.”

³⁶ Egha a borir dozim inigha me uan tongin anefazi a tughav iti. Egha a uan agharimning a muigha kamaghin me miġei, ³⁷ “Gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragh, kamaghin a na inigha nan akurvasi. Egha ni tina nan akurvasi, ni na gamir puvati. Ni uaghan gumazir na amadazim gami.”

Tina en apanim gami puvati a enanav (Luk 9:49-50)

³⁸ Egha Jon kamaghin a miġei, “Tisa, e garima gumazir mam duar kurabar nin ziam in da batosi. E fo, a en mav puvati, ezima e an anogorosi.”

³⁹ Ezi Iesus kamaghin miġei, “An anogoroghan marki. Gumazitam nan ziam in mirakel damigh, egh dugħiar igharazim akar kuraba na damighan kogham. ⁴⁰ Tina en apanim gami puvati a enanav. ⁴¹ Ki guizbangira ia miġei, ia Gumazir God Uam E Iniasa Mizevezim in adarasi. Kamaghin tina nan ziam in dipatam ia daningiva a guizbangira uan ivezim iniam.”

Arazir kuraba nighnizir gavgavim gasighasisi (Matyu 18:6-9 ko Luk 17:1-2)

⁴² Iesus miġia ghua kamaghin miġei, “Eghiva tina nighnizir gavgavim nan itir borir katam damighiti an arazir kuratam damighiti, a helin mangiva, a bar ivezir kuram inigham. Kamaghin dera, me dagiar ekiam an firim dafaghiva ongarim mikinighiti an aremegham. ⁴³⁻⁴⁴ Egh nin agharim ni damighiti na arazir kuratam damighiva, anetugh. Kamaghin dera, ni agharir vamira ikiva zurara itir ikirimirir aghuarim in aven mangam. Ni agharir pumuning virara ikiva helin mangam, nguibar avim mungemari puvatizim. ⁴⁵⁻⁴⁶ Egh nin suem ni damighiti na arazir kuratam damighiva, anetugh. Kamaghin dera, ni suer vamira ikiva zurara itir

9:23: Mt 17:20, 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, Jo 11:40 9:24: Lu 17:5 9:26: Mk 1:26 9:32: Lu 9:45, 18:34 9:34: Lu 22:24 9:35: Mt 20:26-27, 23:11, Mk 10:43-44, Lu 22:26 9:37: Mt 10:40, Lu 10:16, Jo 13:20 9:38: Nam 11:27-29, Lu 9:49 9:39: 1 Ko 12:3 9:40: Mt 12:30, Lu 11:23 9:41: Mt 10:42 9:43-44: Mt 5:30 9:47: Mt 5:29

ikirimirir aghuarimin aven mangam. Ni suer pumuning virara ikiti me ni isiva helin ni akunigham. ⁴⁷ Egh nin damatuzim ni damuti na arazir kuratam damighiva anesigh. Kamaghin dera, ni damazir vamira ikiva God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangam. Ni damazimning virara ikiti, God ni isiva helin ni akunigham. ⁴⁸ Danganir kam

‘Apizir nguzir men mikarziba apiba givaghan kogham.
Ezi men mikarziba isir avim uaghan mungueghan kogham.’

⁴⁹ “Gumaziba ofa God daningasa, me amangsizim ofa gamir daghebagh arigha avimin da tuava da isa, egha God ganidi. Amangsizim koma avim ofa gamir daghebagh amima da Godin damazimin zue. Kamaghira osimtiziba gumazamiziba bativam. Egh me damuti, me Godin damazimin zuegham. † ⁵⁰ Amangsizim a dera, egh a uan singtizim ateghti, ni manmaghin a damighti a ua singigham? Ia amangsizim inigh uari datigh, egh ia uari ko navir amirizimin iki.”

10

Poroghamiba uari atagharsi (Matyu 19:1-12 ko Luk 16:18)

¹ Egha Iesus nguibar kam ategha ghua, Judian Distrighin ghua Jordanin dipamin vongin oto. An otozima, gumazamizir aviriba ua izava, anekuvazima, a zurara ami moghin men sure gami.

² A men sure gamima, Farisin maba izava a gifarava kamaghin an azara, “Ni e mikim, en arazim manmaghin migei? Gumazim uan amuim ateghamin arazir kam deras, ti puvati?” ³ A men azangsizim ikaragha kamaghin men azara, “Moses arazir manam damuasa ia mikeme?” ⁴ Ezi me kamaghin migei, “Moses, gumazitam amuim ateghsi poroghamning uaning ataghraghamin akinafarir avizim osirigh amizim amadaghasa, an e mikeme.” ⁵ Ezi

Iesus kamaghin me ikara, “Ian naviba gavgafi, kamaghin amizima Moses ia bagha arazir kam osiri. ⁶ Bar fomira God nguazir kam ko biziba bar dagh amuavira gumaziba ko amizibagh ami. ⁷ Kamaghin amizima, gumazim uan afeziam ko amebam ateghiva, a uan amuim ko aning uaningin porogham. ⁸ Egh aning nivafizir vamiram otogham. Aning ua gumazir pumuning puvati. Aning nivafizir vamira ikiam ⁹ Kamaghin amizima God bizir pumuning isafuraghtima, gumazitam aning abighan kogham.”

¹⁰ Egha me uamategha dipenimin aven ghua, Iesusin suren gumaziba bizir kam bagha an azara. ¹¹ A me ikaragha kamaghin migei, “Gumazitam uan amuim ategh amizir igharazimin ikiva, gumazir kam uan amuim gasighasigha poroghamiba uari bakia uari isava akuir arazim gami. ¹² Ezi amizitam uan pam ategh gumazir igharazimin ikiva, amizir kam poroghamiba uari bakia uari isava akuir arazim gami.”

Iesus boriba ko (Matyu 19:13-15 ko Luk 18:15-17)

¹³ Ezi gumazamiziba borir doziba inigha Iesus bagha izi. Eghti a uan dafarimning me gisin darighasa me izima, an suren gumaziba men atarava men anogorosi. ¹⁴ Me men atarima, Iesus men ganigha navim an ikuvizima, a kamaghin me migei, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikisi, borir dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima, me na bagh izi. Men anogoroghan marki. ¹⁵ Ki guizbangira ia migei, gumazitam borir dozir kabar min God Bizibagh Ativamin Dughiam inighan koghiva, egh an aven mangan bar iburagham.” ¹⁶ A kamaghin me mikemegha, boriba vaghvagha me isa me musi. Egha dafarim vaghvagha me gisin arighava, God arazir aghuim me damuasa Godin migei.

9:48: Ais 66:24 **9:49:** Ese 43:24 † **9:49:** (9:49-50) Ves 49 ko 50in migirigiar aviriba aningin aven iti. Ezima Grighin akam deragha dar akar mingarim abighizir puvati. Ezi migirigiar kam fozozir gumaziba uaghan nighnizir vamiram an itir puvati. **9:50:** Mt 5:13, Lu 14:34-35, Ro 12:18, Ef 4:29, Kl 4:6, Hi 12:14 **10:4:** Lo 24:1-4, Mt 5:31
10:6: Stt 1:27, 5:2 **10:7:** 1 Ko 6:16, Ef 5:31 **10:14:** 1 Ko 14:20, 1 Pi 2:2 **10:15:** Mt 18:3

*Bizir aviriba itir gumazim
(Matyu 19:16-30 ko Luk 18:18-30)*

¹⁷ Egha Iesus dikavigha zuima, gumazir mam ivegha izava, uan tevimning apirighava Iesusin guamin kamaghin a migei, "Tisan Aghuim, ki manmaghin damigh zurara itir ikrimirir aghuarim iniam?" ¹⁸ Ezi Iesus a ikaragha kamaghin a migei, "Ni manmagh sua gumazir aghuim na garisi? Gumazir aghuitam itir puvati. God uabira gumazir aghuarim. ¹⁹ Ni God Moses ganingizir arazim gifo, 'Ni gumazim misuegti an aremeghan marki, ni poroghamiba uari bakeir arazim damuam marki, ni gumazir igharazimin biziba okiman marki, ni bizibagh ifaran marki, ni ua bagh biziba inisi gumazibagh ifaran marki, ni uan afeziam ko amebamin apengan iki aninghin akaba baragh.'" ²⁰ Ezi an a ikaragha kamagh migei, "Tisa, ki fomiram aghirimra ikiava arazir kabagh amua iza datirighin ikia kati." ²¹ Ezi Iesus gumazir kam in garava, a gifongegha kamaghin a migei, "Ni bizir vamira ni tighar a damuam. Bizir ni itiba bar da amadaghiva daghaba inigh, egh gumazir biziba puvatizibar aningh. Egh ni Godin Nguibamin bizir aghuariba iniam. Egh, nan gin izi." ²² Ezi gumazir kam akar kam baregha, an guam misingi. A fo, a guizbangira bizir aviriba itir gumazim. A kamaghin, an navim bar osemi a ghu.

²³ Ezi Iesusin damaziba uan suren gumazibagh aruava, kamaghin me migei, "Gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi bar iburagham!" ²⁴ An suren gumaziba an akar kaba baregha, digavir kuram gamizima, Iesus ua kamaghin me migei, "Boriba, gumazim God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangisi, a guizbangira bar iburagham." ²⁵ Kamelin tam iniba isair dikonir torimin aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangisi guizbangira bar iburagham!"* ²⁶ A me

migeima, me guizbangira digavir kuram gamuava nighnizir aviribagh amuava uarira uariv gei, "Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikrimirir aghuir kam iniam?" ²⁷ Ezi Iesus men garava kamaghin me migei, "Bizir kaba gumazimin bar osemegham. Bizir kaba Godin osememizir puvati. A biziba bar dagh ami."

²⁸ Ezi Pita kamaghin a migei, "Ni ge, e uan biziba bar da ategha, nin gin ize." ²⁹ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, gumazitam nan akar aghuim ko na bagh, uan dipenim, o uan aveghbuaba, o uan buaramiziba, o uan afeziam ko amebam, o uan boriba, o uan azeniba ategh, ³⁰ egh gumazir kam datirighin nguazir kam in God guizbangira bizir a faragha itiba bar dagh afiragh a daningam. A dipenir aviriba ko aveghbuaba ko buaramiziba ko amebaba ko borir aviriba, ko azenir aviriba a daningam. Eghti Godin gin zuir gumazibagh asighasizir araziba a uaghan dar aven ikiam. Eghtima dughiar gin izamim zurara itir ikrimirir aghuarim an a daningam. ³¹ Datirighin dughiar kam in faragha itir gumazir aviriba, me gin ikitima, datirighin gin itir gumazir aviriba, me gin faragh mangam."

Jesus uan ovevem, dughiar mizekimin uam a migei.

(Matyu 20:17-19 ko Luk 18:31-34)

³² Egha me Jerusalem in ghuavanagava Iesus farazima, an suren gumaziba an gin ghua nighnizir aviribagh amima, me ko zuir gumazamiziba atiati. Ezi Iesus ua uan 12 plan suren gumaziba inigha me miriam in ghughava, a bativamin bizibar gun me migei. ³³ A kamaghin me migei, "Ia oragh. E nguibar ekiam Jerusalem in ghuavanadi. Eghti gumazitam Gumazibar Otarim isiva, Judan arazibagh fozir gumaziba koma ofa gamir gumazir ekiabar aningam. Eghti me a isi kot datighiva, egh a misuegti an aremeghsiva akabar akiram, egh me kamaghin a mikim suam, An aremegham. Egh me a misuegti an aremeghsiva, a inigh

10:19: Kis 20:12-16, Lo 5:16-20, 24:14, Je 5:4 **10:21:** Mt 6:19-20, 10:38, Mk 8:34, Lu 12:33 **10:23:** Mt 19:23, Mk 4:19, Lu 18:24, 1 Ti 6:17 * **10:25:** (10:25) Ni kamelin mangarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mangaribar gan. **10:27:** Jer 32:17, Lu 1:37 **10:30:** 2 Sto 25:9, Lu 18:30 **10:31:** Mt 20:16, Lu 13:30 **10:32:** Mk 8:31, 9:31

Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar arigham. ³⁴ Egh Kantrin Igharazibar Gumaziba, me dibovir akabar a mikimiva, a gipariva, a fozoroghiva, egh a misueghti an aremegham. An aremeghti, dughiar pumuning ko mikezim givaghti a ua dikavigham.”

Jems ko Jon ziar ekiamning iniasa ifonge.
(Matyu 20:20-28)

³⁵ Ezi Sebedin otarimning, Jems ko Jon, Iesus bagha izava kamaghin migei, “Tisa, ga bizir mam bagha ifonge. Ni ga bagha a damuasa ga nin azai.” ³⁶ Ezi Iesus kamaghin aning in azara, “Ki manmaghin guan akurvagham?” ³⁷ Aning a ikaragha kamaghin migei, “Ni atrivir ekiamin otoghiva egh ga damighti gan tav nin agharir guvim daperaghti, tav nin agharir kiriam daperagham.”

³⁸ Ezi Iesus kamaghin migei, “Gua azangsizir bizir kam, gua an mingarim gifozir puvati, egh ia a bagha nan azai. Gua ti ki ateramin osimtizim, uaghan an ateramin gavgavim iti? O osimtizir dipar ki ruamim gua uaghan a guruam?” ³⁹ Ezi aning a ikara, “Are, ga gavgavim iti.” Ezi Iesus kamaghin aning migei, “Guizbangira, gua ki ateramin osimtizim, gua a iniam, egh osimtizir dipar ki ruamim gua a guruam. ⁴⁰ Egha gua nan agharir guvim ko kiriam dapiasa azangsis, kar nan bizim puvati. Danganir kaba Godin bizimra. A danganir kabar dapiamin gumaziba, a me gifogha, me bagha danganir kabagh ami.”

⁴¹ Ezi Jems ko Jon bizir kam in Iesus migeima, 10 plan suren gumazir igharaziba a baregha, bizir kam bagha Jems ko Jon in atari. ⁴² Ezi Iesus men diagha, me akuvagha kamaghin me migei, “Ia fo, Kantrin Igharazibar atriviba pamten me gamima, me bar men apengan iti. Ezi men gumazir dapaniba uan akaba baraghasa puvira me abiraghbirasi. ⁴³ Eghti arazir kaba ian tongin ikian kogham. Gumazir manam ian tongin ekiamin ikisi, a ingangarir gumazimin min iki. ⁴⁴ Eghti gumazir manam ian faragh mangisi, a bar ian ingangarir gumazir kinimin min iki.

⁴⁵ Ezi kamaghira Gumazibar Otarim iza, gumazamizibar amuti me a bagh ingarasa, a izezir pu. Puvati, a me bagh ingarasa ize. A gumazamizir aviriba bagh ovegh ua me givezegh me iniasa ize.”

Iesus gumazir damazir kurar mam gamizi a dera

(Matyu 20:29-34 ko Luk 18:35-43)

⁴⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerikon izegha, egha gumazamizir avirim sara nguibar ekiam ataghrasi. Ezi gumazir damazir kurar mam, an ziam Bartimeus (Timeusin otarim), a tuavir miriamin aperaghav ikiava biziba bagha inge. ⁴⁷ Egha an orazima Nasaretin gumazim Iesus uaghan iza zuima a dia ghaze, “Iesus Devitin Otarim, nan apangkufigh!” ⁴⁸ Ezi gumazamizir aviriba diman an anogoregha egha nimira ikiasava a migei. Ezi a pamtem diavira iti, “Devitin Otarim nan apangkufigh!” ⁴⁹ Ezi Iesus tugha kamaghin migei, “An diagh.” Ezi me gumazir damazir kuramin diagha ghaze, “Ni uabin gavgafigh, egh dikafigh! Iesus nin dei.” ⁵⁰ Ezi a uan korotiar azenan azuim suegha anekunigha zuamira dikavigha Iesus bagha ize. ⁵¹ Ezi Iesus an azara, “Ki ni bagh tizim damuasa ni ifonge?” Ezi gumazir damazir kuram kamaghin migei, “Tisa, ki ganasa ifonge.” ⁵² Ezi Iesus kamaghin a migei, “Mangi. Ni nighnizir gavgavim Godin itima, a ni gamizi ni ua dera.” Ezi zuamira a ua gari. Egha a Iesusin gin tuavimin zui.

Iesus mizazim inigha aremegha ua dikafi

11

(Sapta 11-16)

Iesus atrivimin min Jerusalem in zui

(Matyu 21:1-11 ko Luk 19:28-40 ko Jon 12:12-19)

¹ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalem in boroghin izava Betfage ko Betanin boroghin Olivin mighsiamin oto. Egha Iesus uan suren gumazir pumuning aning amaga, ² kamaghin aning migei, “Gua nguibar munagh itimin mangi, gua

an mangiva gantima donkin igiar mam, me a ikezima, a iti. Gumazitam dughiatamin a gaperaghava aruizir puvati. Gua an benim firighiva a inigh kagh izi.* ³ Eghti tav guan azang suam, 'Gua tizim bagha donki firi?' gua kamaghin a mikim, 'Ekiam ingangarim an iti. A uam anemangam.' "

⁴ Ezi aning ghua garima, me donki dipenir tiar akamin azenan tuavimin a ike. Ezi aning a firima, ⁵ gumazir maba tuivighav ikia aningin azara, "Gua tizim bagha donkin benim firi?" ⁶ Ezi Iesus aning mikemezi moghon aning men akam ikara. Ezi gumaziba aningin amaman-gatizima aning zui. ⁷ Egha aning donki inigha Iesus bagha izeghava uan korotiar azenan azuiba suegha donki gisin da ghuani. Ezi Iesus a gisin apera. ⁸ Ezi gumazamizir aviriba uan korotiar azenan azuiba suegha tuavimin da ghuari. Ezi marazi ruarimin tev seviba aghoregha da arisi. ⁹ Egha faragha zuiba ko gin zuiba me diava ara kamaghin migei,

"Hosana! Ia Godin ziam fi!
Gumazir kam Ekiamin ziam ko gav-
gavimin izi.

God deravira a damu."

¹⁰ "En ovavim Devit fomira en atrivimin
ikezi moghin
gumazir kam en atrivimin ikiasa
izi.

Eghti God deravira a damu.

Hosana! Biziba bar dar pin itir
Godin ziam fi!"

¹¹ Ezi Iesus Jerusalem in aven ghugha ghua Godin Dipenir miriamin ghu. A ghugha biziba dar garava da asavsuisi. Ezi aruem givazi a suren gumaziba ko me Betanin ghue.

Iesus temer figh bar an anogoroke

(Matyu 21:18-19)

¹² Amimizaraghan Iesus uan suren gumaziba ko ua Betani ataghragha, Iesus mitiriam an azi. ¹³ A saghon garima temer fighin mam dafaribara iti. Ezi a roghira mangi foghasa a dagheba iti, o puvati. Kar

fighin temeba bamin dughiam puvati. Ezi kamaghin a ghua ovizitam in apizir puvati, dafarir kinbaram an iti.† ¹⁴ Egha a kamaghin temem migei, "Tav gin nin ovizitam rameghan kogham." An a mikemezi, an suren gumaziba oraki.

Iesus Godin Dipenir miriamin ghua gumazir asiziba amadiba me batosi

(Matyu 21:12-17 ko Luk 19:45-48 ko Jon 2:13-22)

¹⁵ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalem in otivigha, Iesus Godin Dipenir miriamin ghuava gumazir asizir ofa gamibagh iveziba ko asizir ofa gamiba amadiba me batosi. Egha dagiaba uari ikarvazir gumazibar dakoziba ko kuarazir bunbaba amadibar dabirabiba, da fava egha da ighagharisi. ¹⁶ Egha a tav bizir amaditam inigh Godin Dipenir miriamin aven izi mangan an anogoroke. ¹⁷ Egha a men sure gamuava kamaghin me migei, "Migirigiar kam Godin Akinafarimin osizirimin iti, o puvati?"

'Nan dipenimin ingangarimin mingarim kamakin,
kar nguaziba bar men Gumazamiziba
God ko Migeir Dipenim.'

Ezi ia gumazir okeibar danganir mogomemin min a gami."

¹⁸ Gumazamizir avirim bar an suren migirigiaba baregha digavir kuram gami. Ezi kamaghin ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba Iesus in atiatigha, egh me a misueghti an aremeghasa maghira tuaviba buri. ¹⁹ Ezi aruem gevima Iesus uan suren gumaziba ko me Jerusalem in nguibar ekiam ategha azenan zui.

Temer fighin misingizim

(Matyu 21:20-22)

²⁰ Egha mizaraghara Iesus uan suren gumaziba ko ghua garima temer fighin biba sara misingi. ²¹ Ezi Pita nirigha Iesus migei, "Tisa ni gan, temer fighin ni asighasighasa mikemezim, a misingi!"

* **11:2:** (11:2) Ni donkin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **11:9:** Sng 118:25-26 **11:13:** Mk 11:20 † **11:13:** (11:13) Ni fighin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **11:14:** Lu 13:6 **11:17:** Ais 56:7, Jer 7:11 **11:18:** Mk 14:1 **11:20:** Mk 11:14

²² Iesus an migirigiam ikaragha kamaghin me migei, “Nighnizir gavgavim Godin iki. ²³ Ki guizbangira ia migei, tina nighsiar kam mikim suam, ‘Mangi uabi fegh ongarim mikinigh,’ egh uan navir averiamin igharagh nighnighan kogh, egh nighnizir gavgavim a mikemezir bizimin iki suam, ‘An otivam,’ eghti bizir kam a bagh otogham. ²⁴ Kamaghin amizima ki ia migei, ia bizir tizim bagh God ko migeir dughiam an azangsigh, egh nighnizir gavgavim iki suam, ‘Ki a inigha gifa,’ ni bizir kam inigham. ²⁵⁻²⁶ Egh ni tugh God ko mikimiva egh osimtizim tinan iti, ni an arazir kuram gin amadagh, eghti kamaghin nin Afeziar Ekiar uan nguibamin itim nin arazir kuraba gin amadagham.” ‡

Judan gumazir dapaniba Iesusin gavgavim bagha azara

(Matyu 21:23-27 ko Luk 20:1-8)

²⁷ Egha Iesus uan suren gumaziba ko uamategha Jerusalem otogha Iesus Godin Dipenimin miriamin aven aruima, ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko Judan gumazir dapaniba a bagha ize. ²⁸ Egha Iesusin azara, “Ni gavgavir manamin amodoghin bizir kabagh ami? Egha tina bizir kabar amuasa gavgavim ni ganingi?”

²⁹ Ezi Iesus me ikara, “Ki azangsizir mam ia damuasa ia na mikemeghti ki gavgavir manamin bizir kabagha amimin gun ia mikimam. ³⁰ Jonin rurim—kar Godin bizim, o gumazibar bizim? Na mikemegh!”

³¹ Ezi me uarira uariv kemegha ghaze, “E suam, ‘An rurim Godin ize,’ eghtima a kamaghin ua en azaragham, ‘Ia manmaghin amigha nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?’ ³² Eghti e suam, ‘An rurim gumazibar ize’...” (Gumazamiziba bar moghira fo, Jon a guizbangira Godin akam inigha izir gumazim, kamaghin me gumazamizibar atiatingi.) ³³ Egha me Iesusin

azangsizim ikaragha kamaghin migei, “E fozir puvati.” Ezi Iesus kamaghin migei, “Kamaghira, ki uan gavgavim inizir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham.”

12

Wainin azenimin garir gumazir kurabar akar isin zuim

(Matyu 21:33-46 ko Luk 20:9-19)

¹ Ezi Iesus akar isin zuibar Judan gumazir dapanibav gei, “Gumazir mam wainin azenim oparigha an divazim aghui. Egha wainin oviziba mirmiramin itarim gukuigha pin iki wainin azenimin ganamin dipenimin ingari. Egha a wainin azenim isa wainin azenimin ganamin gumazir mabagh aningi (eghti me gin wainin taba uam a ikaragham). Egha saghon igharagha ghu.* ² Ezi wainin oviziba kuaramin dughiam otozi, wainin azenir ghuavim ingangarir gumazir mam amadazi a wainin ovizir taba iniasa wainin azenimin garir gumaziba bagha ghu. ³ Ezi me an suiragha, a misuegha anemadazi a dafaribara uamatenge. ⁴ Ezi a ingangarir gumazir igharazim amadazi me a misogha an dapanim abigha aghumsizir arazibar a gami. ⁵ Ezi a ua mikezim amada, ezi kam me a misoghezi an areme. Ezi an avirir igharazir maba saram amangi; maba me pura me misoke, maba me me misoghezi me ariaghire.

⁶ “Ezi bar abuananam iti anenemangasa, an otarir kamra, a bar ifongezim. A bar men gin anemagava kamaghin migia ghaze, ‘Me nan otarir kamın akam baregh deragh a damuam.’ Egha anemadazi a ghu. ⁷ Ezi wainin azenimin garir gumaziba kamaghin uariv gei, ‘Kar gin wainin azenir kam iniamin otarim. Aria, e uari inigh a misueghti an aremeka. Egh wainin azenir kam, e an ghuaviba ikegham.’ ⁸ Egha me an suiragha a misoghezi an areme. Ezi me a isava wainin azenimin azenan anakuni.

11:23: Mt 17:20, Lu 17:6, 1 Ko 13:2 **11:24:** Mt 7:7, Lu 11:9, Jo 14:13, Je 1:5-6 **11:25-26:** Mt 5:23, 6:14-15, Kl 3:13

‡ **11:25-26:** (11:26) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan vezin kamın aven iti. Migirigiar kamra kara, “Egh ia gumazamizir igharaziba, ia gamizir arazir kuraba gin amadaghan koghti, ian Afeziar uan nguibamin itim a uaghan ian arazir kuraba gin amadaghan kogham.” **11:32:** Mt 14:5, Mk 6:20 **12:1:** Ais

5:1-2 * **12:1:** (12:1) Ni wainin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **12:6:** Mt 3:17 **12:8:** Hi 13:12

⁹ “Ezi wainin azenimin ghuavim bar manmaghira damuam? A iziva wainin azenimin garir gumazir kabav soghtima me arimighiram. Egh wainin azenim isiva igharaz darazir aningam. ¹⁰⁻¹¹ Ia Godin Akinafarir osizirir kamin ganiz, o puvati?”

‘Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim,
a datirighin dipenim aterir guarim gava.

Kar Ekiam arazir kam gami,
ezi an en ganganimin
bar dera.’ ”

¹² Ezi me fo an akar isin zuim me gasara, ezi kamaghin me an suiragh a iniasa tu-aviba buri. Egha me an suighasa gumazamizibar atiatigha, anetegha ghue.

*Gumazamiziba dagiaba Sisar daningam,
o puvatigham?*

(Matyu 22:15-22 ko Luk 20:20-26)

¹³ Egha gin Judan gumazir dapaniba Farisin maba ko Herotin gin zuir darasi amadazi, me Iesus bagha ize. Eghti me Iesusin migirigiar otevitamin an suighasa. ¹⁴ Me izegha kamaghin migei, “Tisa, e fo, ni zurara guizbangira migiava, migirigiar vamira gumazamiziba bar me ganidi. Gumazir ziaba itiba o gumazir kiniba, ni akar vamira me migiava guizbangira Godin arazibar men sure gami. E Godin arazim gin mangiva, gavmanin dagiaba Sisar daningam o puvatigham? E ivezam, o ivezan kogham?”

¹⁵ Ezi Iesus men ifavarim gifogha kamaghin men azara, “Ia tizim bagha na gifari? Dagiatham na bagh a inigh iziti ki an ganika.” ¹⁶ Ezi me dagiam a bagha a inigha izezi a men azara, “Tinan nedazim ko ziamra kara?” Ezi me kamaghin Iesus ikara, “Sisarin nedazim.” ¹⁷ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Kamaghira, ia Sisarin biziba Sisar daningiva, Godin biziba isi, God daning.” Ezi me an ikarvazimin digavir kuram gami.

*Sadyusiba gumazim aremegh ua dikavamin bizim bagha Iesusin azangsi
(Matyu 22:23-33 ko Luk 20:27-40)*

¹⁸ Ezi Sadyusiba, me kamaghin nighnisi, gumazim aremegh ua dikavighan kogham. Egha me azangsizir mam sara Iesus bagha ize.† ¹⁹ Me izegha kamaghin migei, “Tisa, Moses fomira kamaghin e bagha osiri, gumazim ovegh uan amuim ategh egh boriba puvatighti, an aveghbuam an amuir odarimin ikiva a bagh boriba iniam. ²⁰⁻²¹ Ezi dughiar mam 7 pla aveghbuaba iti. Avebam amuimin ikia boriba puvatigha aremezima, ua avebamra irim an ikia boriba puvatighava uaghan areme. Ezi mikezim kamaghiram ami. ²² Ezi 7 pla aveghbuar kaba bar me an ikia, boritaba inizir puvatigha ariaghire. Ezi abuan, amizim uaghan areme. ²³ Aveghbuar 7 pla an ike. Egh kamaghin ua dikavamin dughiam, tinarama an pam?”

²⁴ Ezi Iesus kamaghin me ikara, “Ia Godin Akinafarimin osizirim ko Godin gavgavim gifozir puvati, kamaghin ia paza nighnigha migei? ²⁵ Ariaghreziba dikavamin dughiam paba amuibar ikian kogham, uaghan me amuiba isi pabar arighan kogham. Me enselbar min Godin Nguibamin ikiam.

²⁶ “Ezi ariaghreziba ua dikavizir bizim bagha, ia Mosesin Akinafarimin aven temer isizimin eghaghanim ia an gani, o puvati? Eghaghanir kamin, God kamaghin Moses mikeme, ‘Ki Abraham, ko Aisak ko Jekopin God.’ ²⁷ God gumazibar nivafizir ariaghribar God puvati, a gumazibar duar angamra itibar God. Ia bar paza nighnigha migei.”

Godin arazir faragha zuim

(Matyu 22:34-40 ko Luk 10:25-28)

²⁸ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam izima Sadyusiba Iesus ko uari adozima, a me barasi. An orazima Iesus ikarvazir aghuim me ganingizima, a Iesusin azara, “Godin arazir manamra maba bar dagh afiragha, faragha zui?” ²⁹ Ezi Iesus a ikara, “Arazir bar ekiamra kara: ‘Israel, ia

12:10-11: Sng 118:22-23 **12:13:** Mk 3:6 **12:17:** Ro 13:7 **12:18:** Ap 23:8 † **12:18:** (12:18) Ni Sadyusibar mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **12:19:** Lo 25:5 **12:25:** 1 Ko 15:42, 15:49, 15:52 **12:26:** Kis 3:2, 3:6 **12:31:** Wkp 19:18, Ga 5:14, Je 2:8

oragh. Ekiam en God, Ekiam uabira. ³⁰ Ia uan Ekiam, ian God, uan navir averiam ko uan duam ko uan nighnizim ko uan gavgavim sara bar a gifongegh.' ³¹ Ezi arazir anarira irimra kara, 'Ni uabi gifongezir moghin gumazamiziba bar me gifongegh.' Ua arazitam kamningin min ekevegha aning gafirazir puvati."

³² Ezi gumazir kam kamaghin Iesus ikara, "Ni guizbangira migia ghaze, God uabira, tav ua itir puvati. ³³ E uan navir averiam ko, uan nighnizim ko uan gavgavimin Ekiam gifongegh, egh uabi gifongezir moghin gumazamiziba bar me gifongegham. E arazir kamningin gin mangam, eghti arazir kamning ofan me bar avimin tueba ko ofa damuamin biziba bar dagh afira."

³⁴ Iesus orazima a deravira mikemezi, Iesus a migei, "Ni God biziba bar dagh ativagh dar ganamin dughiamin saghon itir puvati." Egha datirighin tav ua azangszitam ua Iesus damuan atiatingi.

Iesus, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim bagha gumazamizibar azangszisi
(Matyu 22:41-46; 23:1-36 ko Luk 11:37-54; Luk 20:41-47)

³⁵ Egha Iesus Godin Dipenir miriamin gumazamizibar sure gamuava, men azara, "Manmagh amizi Judan arazibagh fozir gumaziba kamaghin migia ghaze, Kraiss, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, a Devitin ovavim? ³⁶ Devit uabi, Godin Duam nighnizir kam a ganingizi, a kamaghin mikeme,

'Ekiam, nan Ekiam kamaghin a migei,
"Nan agharir guvim daperagh,
egh na ko atrivimin ikiam.

Egh mangi dughiar ki nin apanibar amighti me nin apengan ikiam."

³⁷ Egha Devit uabi 'Ekiam' gumazir kam gati. Ezi manmaghin amizi a ua Devitin Otarim?" Ezi gumazamizir aviriba an migirigiaba baregha bar akonge.

³⁸ Ezi Iesus gumazamizibar sure gamua kamaghin migei, "Ia Judan arazibagh

fozir gumaziba bagh ganigh. Me korotiar ruaribar aghuigh daruti gumazamiziba me biziba amaga dagh ivezi naghin ziar ekiaba me daningasa, me bar ifonge. ³⁹ Egh God ko migeir dipenibar dabirabir aghuariba iniva, egh isar ekiabar dughiaaba me danganir ziaba itiba iniasa bar ifonge. ⁴⁰ Me amuir odiaribagh ifarava men dipeniba okia, ghaze e dera. Egha gumaziba men ziaba fasa, egha me God ko migia migirigiar ruaribagh ami. Kamaghin amir gumaziba, men ivezir kuram gumazir arazir kurabagh amibar ivezim bar a gafiragham."

Amuir odiarimin ofa
(Luk 21:1-4)

⁴¹ Egha Iesus ghua dagiaba arizir danganimin boroghin aperaghav ikiava gumazamizir aviribar garima me uan dagiaba isa Godin Dipenimin dagiaba arizir danganimin a da arisi. Gumazamizir dagiar aviriba itiba dagiar aviriba arisi. ⁴² Ezi biziba puvatizir amuir odiarim izava dagiar muziarir pumuning ati, aning dagiar rubuzir muziarir vamira an min ghu. ⁴³ Ezi Iesus uan suren gumazibar diagha kamaghin migei, "Ki guizbangira ia migei, biziba puvatizir amuir odiarir kam dagiar muziarir pumuning dagiaba arizir danganim gati, ezi an dagiar pumuning gumazir igharaziba arighizir dagiabagh afira. ⁴⁴ Me uan dagiar aviribar amodoghin dagiar muziariba aningi. Ezima a uan dabirabir onganarazimin mirara dagiar muziarir abuananam ati."

13

Iesus ghaze, Godin Dipenim gin ikuvigham

(Matyu 24:1-2 ko Luk 21:5-6)

¹ Egha Iesus Godin Dipenim ategha azenan zuima, an suren gumazir mam a migei, "Tisa! Ni gan, kar dagiar bar ekiaba, me dar Godin Dipenimin ingarizima, an ganganim bar dera! Godin Dipenim koma dipenir dozir an miriamin itiba, da bar dipenir diriba!" ² Ezi Iesus kamaghin a ikara, "Ni dipenir dafar kabanaghin

gari? Da bar ikuvigham. Egh dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira dagh iregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”

Iesus ghaze, osimtizir aviriba gin otivam (Matyu 24:3-14 ko Luk 21:7-19)

³ Egha Iesus Olivin mighsiam gisin, Godin Dipenimin guam a misuegha aperaghav itima, Pita, Jems, Jon ko Andru me uarira ikiava an azara, ⁴ “E mikemegh, dipeniba ikuvighamin bizim, a manadizoghin otivam? Eghti arazir manam faragh otoghtima, e fogh suam bizir kaba otivamin dughiam roghira ize?”

⁵ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia uari bagh deraghvira gan, gumazitam izi ia gifaran marki. ⁶ Gumazir aviriba nan ziamin izi, suam, ‘Ki Kraisa, God ua e ini-asa misevezir gumazim,’ egh gumazamizir aviribagh ifaram.

⁷ “Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam tighar izam. ⁸ Kantrin mamın itir darazi dikavigh kantrin igharazimın itir darazi ko misogham. Eghti atrivir mamın adarazi dikavigh atrivir igharazimın adarazi ko misogham. Danganir mabar dagheba bar puvatightima, gumazamiziba mitiriamra ikiam. Eghtima mikimkiziba uaghan otivam. Osimtizir kaba faragh otivighi nguazir kam givamin dughiam tighar. Osimtizir kaba mati, amizim otasa faraghavira mizazim isi mokin.

⁹ “Ia deravira uari bagh gan. Gumazitaba ia isi nguibabar garir gumazibar aningam. Egh me God ko migeir dipenibar ia misogham. Egh ia na bangin atriviba ko gavmanin gumazir ekiabar damazibar tuiva, egh ka amizir biziba ia dar gun me mikimam. ¹⁰ Eghti Godin akar aghuim gumaziba faragh nguibaba bar dav kinigh. ¹¹ Eghti gumazitaba dughiar manam ian suiragh ia inigh kotin mangiti, ia faragh mikimsi nighnighiva osiman marki. Pura

migirigiar manam God kotin aven ni danighti, na mikim. Kar ni uabi migeir puvati, Godin Duam migei.

¹² “Aveghbuaba uarira uari isi apanibar aningti me me misoghti me arimighiram. Eghti afeziaba uan boriba uaghan kamaghira dar amuam. Boriba uan ameboghfeziabar akaba batoghiva ovengamin arazibar me damuti, me arimighiram. ¹³ Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. Egh tina tugh gavgavigh mangi ana aremeghamin dughiamin tughti, God ikirimirir aghuarim gin a daningam.”

Iesus ghaze, bizir bar kuram otivam (Matyu 24:15-28 ko Luk 21:20-24)

¹⁴ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ia ganti God bar aghuazir bizim an dipenimin ikiam. Kar a ikian koghamin danganim. A ikiti, God uan Dipenim ategham. (Ni tina osizirir kamın ganigh, deravira nighnighiva a gifogh.) God bar aghuazir bizir kam, dughiar kamın otoghti, Judian Distrighin aven itir darasi me zuamiram ari mighsiabar ghua-vanangam. ¹⁵ Tav dipenimin avughsir danganimın ikeghiva dipenimin aven mangi uan bizitam inian marki. ¹⁶ Tav azenir ekiamın ikeghiva uamategh dipenimin mangi uan azenan azuir korotiam inian marki. ¹⁷ Naviba adair amiziba ko boriba oteba apir amebaba, mevzika; dughiar izamin kaba bar men ikuvigham! ¹⁸⁻¹⁹ Dughiar izamin kaba, da osimtizir ekiabar dughiaaba. God nguazim ko overiamın ingarizir dughiamın iza datirikin, egh ua kamaghin dughiatam otoghan kogham. Ezi kamaghin ia God ko mikim, eghti osimtizir ekiar kaba amozimın dughiamın otivan marki. ²⁰ Egha Ekiam uan misevezir gumazamizibagh nighnigha, dughiar kurar kamın dughiar maba aghorezi da mong otefe. A ti dar aghorezir puvatizi gumazamiziba bar ariaghreghai.

²¹ “Dughiar izamim tav ia mikim suam, ‘Ia gan, Kraisa kara! A God Ua E Iniasa Misevezir Gumazimra,’ o, ‘Ia gan,

Kraisra muna! an akam baraghan marki. ²² Gumazitaba iziva ia gifar suam, 'Kirara, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim,' o 'ki Godin akam inigha izir gumazir mam,' egh me mirakelin bar ekiaba koma digavir kuram gamir arazibar amuti da otivam. Me kamaghin ifonge, me gumazamizibagh ifaraghti, me onganigham. Egh me gav-gavim iki, uaghan God ua bagha misevezir gumazamiziba, me uaghan me gifarasa. Kamaghin me mirakelin kabar amuam. Egh dughiataba me me gifarsi damuva avegham. ²³ Ki gin otivamin biziba bar dar gun ia mikeme. Kamaghin ia deravira uari bagh gan."

Jesus ghaze, gin Gumazibar Otarim izam (Matyu 24:29-31 ko Luk 21:25-28)

²⁴ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Osimtizir ekiar kabar dughiam givaghti, gin izamin dughiamin bizir kaba otivam.

'Aruem mitategham,
eghti iakinim isiraghan kogham;
²⁵ eghti mikoveziba overiamin asighiram,
eghti overiamin itir bizir gavgaviba
sivaghsivagh,
uan danganiba ataghragham.'

²⁶ Dughiar kamın gumaziba ganti Gumazibar Otarim gavgavir ekiam ko angazangarir ekiam sara ghuariamın tongin izam.
²⁷ Egh a uan enselba amadaghti me mangi nguazim ko overiamın danganiba bar ko nguazimın otevíba bar dar mangiva God misevezir gumazamiziba men aku a bagh izam."

Jesus ghaze, ia temer fighin gan fogh (Matyu 24:32-35 ko Luk 21:29-33)

²⁸ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Temer fighin aguaba ua diz murti, ia fogh suam, amozimın dughiam roghira ize. Ia temer fighin gan nighnizim iniam.
²⁹ Kamaghira ia bizir kabar ganti da otivti, ia fogh suam, Gumazibar Otarim

a ua izamin dughiam roghira ize. A tiar akamin tughav iti. ³⁰ Ki guizbangira ia migei dughiar kamın itir gumazamizir kaba ikivira ikiti bizir kaba bar otivam.
³¹ Overiam ko nguazim givagham, eghti nan migirigiaba givaghan kogham."

Jesus ghaze, a ua izamin dughiam tav a gifozir puvati (Matyu 24:36-44)

³² Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Tav fozir puvati, dughiar manamra ki ia migeir bizir kaba otivam. Godin Nguibamin itir enselba ko Godin Otarim uaghan fozir puvati. Afeziar Ekiam uabira fo.

³³ "Ia dughiar kamın izamin dughiam gifozir puvati. Ia deravira uari bagh ganiva mizuam. ³⁴ Dughiar kam mati gumazim igharagha zui. A uan dipenim ategha ghua uan dipenim isa uan ingangarir gumazibar dafarim garighava dipenimın ingangariba me rome. A tiar akamin itir gumazimın migia ghaze, ni deravira gan.

³⁵ "Dipenimın ghuavim izamin dughiam ia a gifozir puvati, a bogarangra izam, o dimagarir arizimın izam, o tuariba akiti a izam, o aminim tiraghti a izam, o? Kamaghin ia deravira gan. ³⁶ Puvatightima, a zuamiram otogh ian ganti, ia dakuvira ikiam. ³⁷ Ki ia migeir bizir kaba, ki gumazamiziba bar me migei, 'Ia deravira gan!'"

14

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa migirigiabar kiri

(Matyu 26:1-5 ko Luk 22:1-2 ko Jon 11:45-53)

¹ Dughiar kam, God Israelbagh Itazir Dughiam, koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam, dughiar pumuningra ikiavira itima, ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, arazir mogometamin Iesusın suiragh amisueghti an aremeghasa tuaviba buri.* ² Me kamaghin uariv gei, "E isamin dughiamın an suighan

13:24: Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, MAA 6:12, 8:12 **13:25:** Ais 34:4, Jol 2:10, MAA 6:13 **13:26:** Dan 7:13, Ap 1:11, 1 Te 4:16, MAA 1:7 **13:27:** Mt 13:41 **13:32:** Mt 24:36 **13:34:** Mt 25:14, Lu 12:36-38 **13:35:** Lu 12:38 **14:1:** Kis 12:1-27, Mk 11:18 * **14:1:** (14:1) Ni Israelbagh Itazir Dughiam koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiamın mingariba gifoghsi, ni akirangin itir Akar Mingaribar gan.

kogham. E damuti isamın itir gumazamiz-iba midorozir ekiatam e damigham.”

Amizir mam mughuriar aghuim zuir borem Iesusin dapanim ginge.

(Matyu 26:6-13 ko Jon 12:1-8)

³ Egha Iesus Betanin nguibamın ikiava lepa itir gumazim Saimonin dipenimın aven dagher dakozimın apava aperaghav iti. An apava aperaghav itima, amizir mam mughuriar aghuim zuir borer mam. An alabastan ingarizir misevimın iti. An ziam nat, an ivezim bar pin iti. Amizir kam borer kam inigha Iesus bagha izegha borev sevım abigha borem Iesusin dapanim ginge. ⁴ Ezi uaghan itir darasi me naviba isiava kamaghın uariv gıavıra iti, “Tizim bagha kav borer mughuriar aghuim zuım pazava a gami? ⁵ An anemadagha dagıar avırıba inighai. An ivezim azenir vamıran ivezim gafıra. Eghti an dagıaba onganarazıbagh amıbar akuragham.” Egha me puv an atari, egha an anogorosi. ⁶ Ezi Iesus kamaghın mıgei, “Anetakigh. Ia tizim bagha osımtızim a garısı? Anetakigh! An arazir aghuim na gami. ⁷ Onganarazıbagh amıba zurara ia ko ikiam. Ia dughıar manam men akurvaghsi, men akurvagh. Kı zurara ia ko ikian kogham. ⁸ Kı aremeghti a damuamin bizim, a na gami. A faragh mughuriar aghuim zuir borem nan mıkarzim daghuighti me gın na mozim darıgham. ⁹ Kı guızbangıra ia mıgei, me nguazir kamın danganir manamın Godın akar aghuim akunıva egh amizir kam amizir arazim uaghan a mıkimıva egh a gınıghnıghıvıra ikiam.”

Judas Iskariot Iesus inigh ofa gamir gumazir ekiabar dafarim darıghasa akar gavgavim arkıri

(Matyu 26:14-16 ko Luk 22:3-6)

¹⁰ Ezi Judas Iskariot 12 plan aposelin mam, a Iesus isıva ofa gamir gumazir ekiabar dafarim darıghasa me bagha ghu. ¹¹ Ezi me an akar kam baregha bar akonge, egha dagıaba a danıngasa akar gavgavim arkıri. Ezi an an suiragh me danıngasa tuavıba buri.

Iesus uan suren gumazıba koma api
(Matyu 26:17-25 ko Luk 22:7-14 ko 22:21-23 ko Jon 13:21-30)

¹² Yis Puvatızir Bretin Isam Damuamin Dughıabar faragha zuir dughıam, Judan gumazıba me arazir kam iti. Me faragh God Israelbagh Itazir Dughıam gınıghnıghıva sıpsıpın igıam inıgh God danıghıva an ofa damuam. Ezi Iesusın suren gumazıba an azara, “Nı danganir manamın, e mangı, nı God Israelbagh Itazir Dughıamın isam ramısı, e bizıbar akıram?” ¹³ Ezi a uan suren gumazir pumuning amaga kamaghın aning mıgei, “Gua nguıbar ekıamın mangıtı gumazıtam dipar mınem ater izı gua batoghti, gua an gın mangı. ¹⁴ Dipenir an aven zuım gua an mangıva an ghuavım mıkim suam, “Tısa kamaghın azangısı, “Nan danganir kı uan suren gumazıba ko Israelbagh Itazir Dughıamın isamar amamım mana?” ¹⁵ Eghti a dipenimın aven pin itir danganir ekıam ian akagham. Danganir kam bizıba bar ikıa e baghavıra mızuai. Eghti ia danganir kam e uari bagh bizıba bar dar akır.” ¹⁶ Ezi an suren gumazımning me ategha nguıbar ekıamın aven ghua garıma bizıba a mıgırıgıamın mırarıa ghuzı, ezi aning maghıra God Israelbagh Itazir Dughıam bagha dagheba ko bizıbar kıri.

¹⁷ Ezi guaratızımın Iesus uan 12 plan suren gumazıba ko otıfi. ¹⁸ Egha me dagher dakozımın apiaghav ikıava apava, Iesus kamaghın mıgei, “Kı guızbangıra ia mıgei, ian tav na isıva gumazir nan apanım gamıbar agharım darıgham, a uaghan na ko ikıava api.” ¹⁹ Me an akam baregha, navıba bar oseme. Egha me bar vaghvagha an azangısgıha kamaghın mıgei, “Kırara markıama?” ²⁰ Ezi a me ikaragha kamaghın me mıgei, “Ia 12 pla ian tavra. Gumazir na ko itarır vamıra bret azuım. ²¹ Ezi Gumazıbar Otarım, Godın Akınafarım mıkememizir moghın, an aremegham. Eghti gumazir Gumazıbar Otarım isava apanıbar agharım gatızım, gumaka! A bar ikuvıgham! Amebam a batezir puvatızı, deraghai!”

Iesus bret ko wain uan suren gumazibagh aningi

(Matyu 26:26-30 ko Luk 22:15-20 ko 1 Korin 11:23-25)

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba ko apa ikiava, a bretin mam inigha God minabagha egha anebigha, a isa uan suren gumazibagh aningi. Egha kamaghin me migei, “Kar nan nivafizim. Ia a inigh aneremi.” ²³ Egha a wain apir itarim inigha egha God minabagha me ganingizi, ezi me vaghvagha uarir guri. ²⁴ Me wain apima a kamaghin me migei, “Kar nan ghuzim, an Akar Dikizir Gavgavim, a gavgavim a ganidi. A gumamazir aviriba bagha ire. ²⁵ Ki guizbangira ia migei, Ki uam wainin ovizimin dipatam rameghan kogham, kamaghira iki mangi Dughiar God Bizibagh Ativamimin otogham. Eghti dughiar kam, ki wainin dipar igiam ramam.”

²⁶ Egha me Godin ziam fer ighiar mam gamigha dikavigha Olivin Mighsiamin ghue.

Iesus ghaze, Pita gin mikim suam, a Iesus gifozir puvati.

(Matyu 26:31-35 ko Luk 22:31-34 ko Jon 13:36-38)

²⁷ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Godin Akinafarimin osizirim kamaghin iti,

‘Ki sipsipbar garir gumazim a misueghti sipsipba tintinimin aregham.’

Kamaghin ia bar nighnizir gavgavim nan itim givaghtima, ia na ategh aregham.

²⁸ Ki ia migei, ki aremegh ua dikavigh ian faragh Galilin Distrihin mangam.”

²⁹ Ezi Pita kamaghin migei, “Me bar ni ateghti kirara puvatigham.”

³⁰ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki guizbangira ni migei, datirihin dimagarir kam ni uabi dughiar pumuning ko mikezim ni suam, ‘Ki a gifozir puvati,’ eghti tuarim gin akazir pumuning damuam.” ³¹ Ezi Pita akar gavgavimra amua ghaze, “Ki ni ko ovengsiva ovengam, ki bar kamaghin

mikemeghan kogham. Bar puvatigham!” Ezi suren gumaziba bar kamaghiram a migei.

Iesus Getsemanin azenimin God ko migei (Matyu 26:36-46 ko Luk 22:39-46)

³² Egha Iesus uan suren gumaziba ko temer olivbar azenim, an ziam Getsemanin ghuegha, Iesus kamaghin me migei, “Ia kagh dapiaghiv kiti ki God ko mikimam.” ³³ Egha a Pita, Jems ko Jon me inigha ghu. Ezi atiatim puviram an anadima, a bar osemegha, ³⁴ kamaghin me migei, “Nan navir averiam, osimtizim a iteragha ghuaghiri. Ezi ki aremeghasava ami. Ia kagh iki, deravira gan.” ³⁵ Egha a mong isivagha ghugha, egha uan guam moghin nguazim girigha kamaghin God ko migia ghaze, tuavir igharazitam ikitima God dughiar kurar kam na dam a inigh.

³⁶ A kamaghin God ko migei, “O Ame, nan afeziam, bizitam bar nin osemezir puvati. Kamaghin osimtizir kam, ni na dam a inigh. Ki ifongezir moghin puvati, ni ifongezir moghira, ni damu.”

³⁷ Ezima a uamategha uan suren gumazir pumuning ko mikezimin bighan ghugha garima me akui. Ezi a kamaghin Pita migei, “Saimon, ni akui? Ni tong na ko iki ganiva dughiar otevimin ikeghan kogham? ³⁸ Ia na bagh deravira gan, egh God ko mikim, eghti osimtizitam ia damuti, ia ireghan kogham. Ki fo, ian navir averiaba ifonge, ezi nivafiziba gavgaviba dar puvati. Kamaghin pariam ian azi.”

³⁹ Egha a uamategha ghugha faragha God ko mikemezi moghin ua a ko migei.

⁴⁰ Egha a uamategha suren gumaziba bagha iza gari, me akuavira iti. Pariam puv men azi. Ezi a me gaghurazi, me a mikimamin akabagh asa.

⁴¹ Ezi a dughiar mikezimin ghugha God ko mikemegha uamategha iza me migei, “Ia avughsava akuavira iti? Arazir kam atakigh! Dughiam oto. Ia gan, Gumazibar Otarim me a isiva gumazir arazir kurabagh amibar dafarim darighasa. ⁴² Ia

14:24: Kis 24:8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, 1 Ko 10:16, Hi 9:20
14:31: Jo 11:16 14:32: Mt 26:36, Jo 18:1 14:34: Jo 12:27

14:27: Sek 13:7, Mk 14:50 14:28: Mt 28:16, Mk 16:7
14:36: Mk 10:38, Jo 6:38, Ro 8:15, Ga 4:6, Hi 5:7

14:38: Lu 11:4, Ro 7:23, Ga 5:17

dikavigh! E mangam! Ia gan. Gumazir na isiva apanibar aningamra muna izi!”

Judas Iesus isava an apanibar dafarim gati

(Matyu 26:47-56 ko Luk 22:47-53 ko Jon 18:3-12)

⁴³ Egha Iesus Pita, Jems ko Jon miġiavira itima, Judas, an suren gumazir 12 plan mam oto. Maburan avirim a ko midorozir sababa ko asianiba inigha Iesus bagha izi. Ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko Judan gumazir dapaniba, me me amangizi, me izi. ⁴⁴ Gumazir Iesus isi men dafaribar arighasava amim faragha ghaze, “Ki arazir kam ian akagham. Gumazir ki toramim, kar Iesusra. Ia an suiragh, egh deraghvira an ganiya, egh a inigh mangi.”

⁴⁵ Ezi Judas Iesus bagha ghuavira ikia kamaghin miġei, “Tisa!” Eghava an tore. ⁴⁶ Ezi gumaziba izava Iesusin agharibagh iregha, pamtem an suiki.

⁴⁷ Ezima Iesusin boroghin itir gumazir mam uan midorozir sabam asigha, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir gumazimin kuarim atu, ezi an kuarim dutuaghiri. ⁴⁸ Ezi Iesus kamaghin miġei, “Ki okimakiar gumazim puvati. Ia tizim bagha nan suighasa midorozir sababa koma asianiba atera izi? ⁴⁹ Ki zurara ia ko ikia, Godin Dipenimin miriamin aven sure gami. Ezi ia nan suighan aghua. Ezi Godin Akinafarimin osizirim mikemezir moghira ia kamaghin na gami.” ⁵⁰ Ezima Iesusin suren gumaziba bar aneteghava are.

Gumazir igiar mam arav ghu

⁵¹ Ezi gumazir igiar mam bizitam aruzir puvati, egha inir ghurghurir azenan itimra ikegha Iesusin gin zui. Ezi Iesusin apaniba an suirazima, ⁵² a uan azenan itir inir ghurghurim ategha bibiamrama arav ghu.

Iesus Judan kotin aven iti

(Matyu 26:57-68 ko Luk 22:54-55 ko 22:63-71 ko Jon 18:13-14 ko 18:19-24)

⁵³ Ezi Iesusin apaniba a inigha ofa gamir gumazibar dapanim bagha ghu. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir

dapaniba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me bar iza uari akufa. ⁵⁴ Ezi Pita mong tizim a gatigha Iesusin gin ghua bar ghua ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin divazimin aven ghu. Egha kagh ganganir gumaziba koma aperaghav ikia avimin fii.

⁵⁵ Ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan kotin aven itir gumaziba bar Iesusin misueghti an aremeghasa akar men akurvaziba buri, egha tam batozir puvati. ⁵⁶ Gumazir aviriba ifavarir miġirigiabar Iesus gami, ezi men miġirigiaba voroghira zuir puvati. ⁵⁷ Ezi marazi dikavigha ifavarir akar kam in a miġei, ⁵⁸ “E orazima, a ghaze, ‘Ki Godin Dipenir gumaziba ingarizim anepirigh, egh dughiar pumuning ko mizekimin igharazitamin ingarigham. Godin Dipenir ki ingaramim gumaziba ingarizir puvatizim.’” ⁵⁹ Ezi miġirigiar kaba uaghan guizbangira voroghira zuir puvati.

⁶⁰ Ezima ofa gamir gumazibar dapanim dikavigha men tongin tugha egha Iesusin azara, “Ni akatam ikarvaghan aghua? Me ni gasir akar kam, a guizbangira, o?” ⁶¹ Ezi Iesus nimira ikia men miġirigiatam ikarazir puvati.

Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uam an azara, “Ni Kraiss, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim? Ni gumazamiziba ziam fer Godin Otarim?” ⁶² Ezi Iesus kamaghin a miġei, “Ki an Otarimra. Eghti ni ganti, Gumazibar Otarim gavgavim itir Godin agharir guvim daperagh overiamin ghuariaba sara izam.” ⁶³ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uan korotiaba abighava azara, “E tizim bagh ua akar akurvaziba buriam? Markiam! ⁶⁴ Ia uari a barasi, a miġirigiar kurabar Godin ziam gasighasisi. Ezi ia manmaghin nighnisi?” Ezi me bar akam a gasa, egha ghaze an aremegham.

⁶⁵ Egha marazi a gipari. Egha me an damaziba avara, egha me uan agharibar a misogha kamaghin miġei, “Ni mikim. Tinara ni misosi?” Ezi ganganir gumaziba a inighava a misoghavira iti.

14:49: Ais 53:7, Lu 19:47, 22:37, Jo 18:20

14:50: Sng 88:8

14:58: Jo 2:19

14:61: Ais 53:7, Mk 15:5, Lu 23:9

14:62: Dan 7:13

14:64: Wkp 24:16, Jo 19:7

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati
(*Matyu 26:69-75 ko Luk 22:56-62 ko Jon 18:15-18; 18:25-27*)

⁶⁶ Dughiar kamra Pita dipenimin divazimin aven vanginan itima, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir guivir mam izi. ⁶⁷ Egha Pitan garima an avimin fiima, a dikiraviram an gari. Egha kamaghin migei, "Ni uaghan Nasaretin gumazir kam, Iesus ko ike." ⁶⁸ Ezi a uabin ghuaragha ghaze, "Ki ni migeir bizir mam gifozir puvati." Egha divazimin tiar akar ekiamin otivasa azenan ghu. Ezi tuarim ati. ⁶⁹ Ezi ingangarir guivir kam kagh an apigha tuivighav itir gumazamiziba ua me migei, "Muna men mav." ⁷⁰ Ezi a ua uabin ghuara. Ezi mong gin, an boroghin tuivighav itir darasi Pita migei, "Ni Galilin gumazim, kamaghin guizbangira ni men mavira." ⁷¹ Ezi a pamtem migia ghaze, Ki guizbangira migei, ki ifaraghtima God na gasighasigham. Egha kamaghin me migei, "Ki gumazir ia migeir kam gifozir puvati." ⁷² A kamaghin migiavira itima tuarim uam ake. Ezi Pita Iesus a mikemezir migirigiam giniri, "Ni faragh dughiar pumuning ko mikezimin suam, ki Iesus gifozir puvati, eghti tuarim gin dughiar pumuningin akegham." Egha Pita nighnighava avegha bar puvirama azi.

15

Me Iesus inigha Pailat bagha gh
(*Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Luk 23:1-5 ko Jon 18:28-38*)

¹ Egha bar mizaraghara, ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan gumazir dapaniba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, ko Judan kotin aven itir gumazir igharaziba sara, me nighnizir mam bato. Egha me Iesusin dafariba ikegha an akua ghua Pailat ganingi. ² Ezi Pailat an azara, "Ni Judabar Atrivim, o?" Ezi Iesus a ikaragha kamaghin migei, "Are, ni deraghavira migei." ³ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba bizir aviribar a migiava, a gasi. ⁴ Ezi Pailat uam an azara, "Ni migirigiar kaba ikarvagh, o puvati? Ni orasi, me bizir

aviriba ni migia ni gasi." ⁵ Ezi Iesus bar migeir puvatizima, Pailat digavir kuram gami.

Pailat ter ighuvimin Iesus guasa migei
(*Matyu 27:15-26 ko Luk 23:13-25 ko Jon 18:38-19:16*)

⁶ Ezi Pailat amir arazim kamakin, azeniba bar isar ekiar kam in dughiam, me Pailatin mikimtima a kalabusin itir gumazir me ifongezim, aneteghti, a mangam. ⁷ Gumazir mam, an ziam Barabas, a gumazir gavman ko misoziba me ko kalabusin iti. Me bizir kam bagha kalabusin iti. Me gavman ko uariv sogha gumazir mabav soghezi me ariaghire. ⁸ Ezi gumazamiziba Pailat iti naghin ghuavanabogha kalabusin itir gumazir me ifongezim ateghasa Pailatin azangsisi. Kar arazir Pailat zurara amim. ⁹ Ezi Pailat men azara, "Ki Judabar Atrivim ategh ia bagh anemangasa, ia ifonge?" ¹⁰ Pailat fo, ofa gamir gumazir ekiaba Iesus amir biziba bagha naviba ikuvava, a isa Pailatin dafarim gati. ¹¹ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba migirigiar navibagh iniviba gumazamizibagh anidi. Eghti me Pailatin mikemeghti a Iesusin anogoregh, egh Barabas ateghti a me bagh izam. ¹² Ezi Pailat azara, "Gumazir ia Judabar atrivim arizim, ki manmaghin a damuam?" ¹³ Ezi gumazamiziba pamtem dia kamaghin migei, "A isi ter ighuvimin aneguragh!" ¹⁴ Ezi Pailat men azara, "Manmagh su? An arazir kurar manam gami?" Ezi me bar pamtem dia migei, "Ter ighuvimin aneguragh!" ¹⁵ A me damuti men naviba deraghasa, Pailat Barabas ataki. Egha midorozir gumazibav kemezi me benibar Iesus fozoroghezi Pailat ter ighuvimin aneguasa me ganingi.

Midorozir gumaziba Iesus dipofi
(*Matyu 27:27-31 ko Jon 19:2-3*)

¹⁶ Egha midorozir gumaziba Iesus inigha gavmanin dipenir ekiamin miriamin aven ghuaghira midorozir gumaziba bar men diazi me iza uari akufa. ¹⁷ Egha me korotiar aghevur ruarim a garugha egha dikonir amianim arkirigha an dapanim

garu. ¹⁸ Egha me maghira an diava a migei, "Judabar Atrivim, nirara atrivim ekiam!" ¹⁹ Egha me aghorim an dapanim misoghava, egha uaghan a giparavira iti. Egha me ifara uan tevir akuribagh isin ira mati me guizbangira an ziam fe moghin ami. ²⁰ Me arazir kabar a gamua a dipovegha givagha, a da korotiar me a agaghuiziba suegha, ananaba agaghui. Egha me a isa ter ighuvim in a gafughasa an akua zui.

Midorozir gumaziba Iesus isa ter ighuvim in aneguragha a gafu

(Matyu 27:32-44 ko Luk 23:26-43 ko Jon 19:17-27)

²¹ Sairinin gumazir mam Saimon, a Aleksander ko Rufusin afeziam, a nguibar igharazim in ikegha Jerusalem in aven zui. Ezi midorozir gumaziba Iesus guamin ter ighuvim a terasa an suirazi, an aneteri.

²² Egha me ghua danganir mam in ziam Golgata, me an otifi. (Danganir kam in ziam in mingarim kamakin, Dapanir Agharir Danganim.) ²³ Egha me wain ko mizaziba agevir dipam veregha Iesus ganidima an an aghua. ²⁴⁻²⁵ Ezi aruem anabozi, me a isa ter ighuvim in aneguragha a gafu. Ezi midorozir gumaziba an korotiaba tuiragh uari daningasa satu gikararai. Tina faragh otogh, korotiar manam iniam. ²⁶ Egha me an gun migeir akar kam osiri, "A Judabar atrivim." Me ghaze, a bizir kam bagha kot in tughava areme. ²⁷⁻²⁸ Me gumazir okiava midorozibagh amizir pumuning, Iesus in borogh in uaghan aning agura. Me mav isa Iesus in agharir guvim in itir ter ighuvim gafu, egha mav isa agharir ikiriam in itir ter ighuvim gafu.

²⁹ Ezi iza zui darasi me dibovibar a migiava uan dapaniba roava ghaze, "Ore! Ni, gumazir God in Dipenim akarigh aruer pumuning ko mizekim in uam an ingarasa mikemezim, ³⁰ datirigh in ni uabi uab in akuragh, ter ighuvim ategh izighiri!" ³¹ Ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba uaghan kamaghiram a dipova uariv gei. Me kamagh in migia

ghaze, "A igharaz darazir akurvagha uabira uab in akurvaghan asa! ³² Gumazir kam, a ghaze, ki God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim ko Israelbar Atrivim, a ter ighuvim ategh izighiritima, e an ganigh nighnizir gavgavim an ikiam." Gumazir okimakar an borogh in guraghav itimning uaghan migirigiar kurar aviriba puviram a migiavira iti.

Iesus in ovevem

(Matyu 27:45-56 ko Luk 23:44-49 ko Jon 19:28-30)

³³ Aruem iza pazaghar torim in itima mitatem nguazim in itir nguibaba bar da avaragha, ghua dughiam 3 kloghin guaratizim in tu. ³⁴ Egha dughiam 3 kloghin itima Iesus tiarir ekiam in pamtem kamagh in dei, "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" Akar kam in mingarim kamakin, Nan God, nan God ni tizim bagha na ataki? ³⁵ Ezi roghira tuivighav itir darasi oregha ghaze, "Ia oragh, a Elaijan dei." ³⁶ Ezi gumazir mam ivegha ghua dipam in suizir bizim isa wain in afangtizim garugha a isa aghorir mam gatigha, Iesus damasa an an amadi. Egha a ghaze, "Ia tegh, e ganika, Elaija ti iziva an akuragham, o puvati." ³⁷ Ezi Iesus pamtem diagha duam sue.

³⁸ Ezi God in Dipenim in itir inir ekiar guraghav itim pin ikegha tongira bigha ghuaghira vin otogha akuar pumuning iri. ³⁹ Ezi midorozir gumazir 100 plan garir gumazir dapanir mam, Iesus in borogh in tughav ikia orazi a pamtem diagha manmaghin aremezir arazim in ganigha ghaze, "Bar guizbangira, gumazir kam God in Otarimra!"

⁴⁰ Ezi amizir maba mong saghon tuivighav ikia gari. Men tongin Makdalan nguibam in amizim Maria, ko Jems in igiam ko Josepin amebam Maria, ko Salome. ⁴¹ Amizir kaba Galilin ikegha Iesus in akurvagha egha an gin arui. Amizir avirir maba sara Iesus ko Jerusalem in anabogha uaghan iti.

Me Iesus in kuam isa dagiar torim gati

(Matyu 27:57-61 ko Luk 23:50-55 ko Jon 19:38-42)

42-43 Datirighin Sabat bagha bizibar kirir dughiam. (Eghti guaratizim Sabat otogham.) Ezi kamaghin aruem gevima, Arimatean gumazim Josep, Judabar kotin aven itir gumazir aghuir me bar fozim. A uabi uaghan God Bizibagh Ativamin Dughiam bagha mizuai. An atiatir puvatigha Iesusin kuam iniasa ghua Pailatin azai. 44 Ezi Pailat orazi, Iesus aremegha givazi, a digavir kuram gami. Egha a midorozir gumazir 100 plan garir gumazim bagha akam amadazima a izima an an azara, "Iesus guizbangira aremezi, o?" 45 Ezi an an migirigiam baregha a fo, Iesus guizbangiram areme. Ezi a Iesusin kuam iniasa Josepin amamangati. 46-47 Ezi Josep inir ghurghurir aghuir mam givezegha izava Iesusin kuam adangi. Egha a riga ghua dagiar torir me dutuzimin ghugha anerizima Makdalan amizim Maria ko Josepin amebam Maria, aning garima, Josep Iesusin kuam isa dagiar torimin aven anetigha, dagiar ekar mam poghpuegha izava an akam dukua.

16

Iesus ua dikafi

(Matyu 28:1-8 ko Luk 24:1-12 ko Jon 20:1-10)

1 Egha Sabatin dughiam givazima, Makdalan amizim Maria, Jemsin amebam Maria, ko Salome mangi Iesusin kuam daghuasa borer mughurir aghuaribagh ivese. 2-3 7 pla dughiar faragha zuir dughiamin aruem anadima mizaraghara me dagiar torir matmatiamin ghua uarira uariv gei, "Tina dagiar torimin akam gasarazir dagiam puegham?" 4 Egha me ghua garima dagiar ekar kam, me a poghpuegha ghu. 5 Ezi me dagiar torir akamin aven ghua garima gumazir igiar mam korotiar ghurghurir ruarim arugha agharir guvimin amadaghan aperaghav iti. Ezi me an ganigha bar aguaghfa.

6 Ezi a kamaghin migei, "Ia akongan marki. Ia Nasaretin gumazim Iesus bagha gari. A ter ighuvimin aremegha ua dikafi!

A kagh itir puvati. Ia kagh a irighav ikezir danganimin gan. 7 Egh ia mangi, Pita ko an suren gumazir igharazibav kemegh, 'A ian faragh Galilin mangam. A mikemezir moghin ia munagh a bativam.' "

8 Ezima me digavir kuram gamigha aguava azenan ghuegha puv are. Me atiatingi, kamaghin me taraziv kemezir puvati.

Makdalan amizim Maria Iesusin gani *(Matyu 28:9-10 ko Jon 20:11-18)*

9 Iesus 7 pla dughiar faragha zuir dughiamin mizaraghara ua dikavigha Makdalan amizim Maria faragha uabi isava an aka. Amizir kamnaghra Iesus faragha duar kurar 7 pla an itiba batoke.*

10 Ezi gumazamizir Iesus ko aruava ikezi-iba, me a bagha bar osemegha puv azia itima, Maria ghugha Iesusin gun me migei.

11 Ezi me orazi, Iesus ua dikavigha uabi isa Makdalan Marian akazi, an an gani. Me kamaghin oregha nighnizir gavgavim amizir kamn akabar itir puvati.

Suren gumazir pumuning tuavimin Iesusin gani

(Luk 24:13-35)

12 Egha dughiar kamnaghra gin Iesus gumazir igharazimin min otozi suren gumazir pumuning nguibar ekiamin azenan zuima an aning bato. 13 Ezi aning uamategha iza bizir kamn gun maraziv kemezi, me uaghan nighnizir gavgavim aningn akabar itir puvati.

Iesus me damuamin ingangarimin gun uan suren gumazibav gei

(Matyu 28:16-20 ko Luk 24:36-49 ko Jon 20:19-23)

14 Egha gin 11 plan suren gumaziba apima Iesus uabi isa men aka. Egha a, me nighnizir gavgavim puvatizir bizim ko, me navir gavgavim ikia a ua dikavizi migirigiam marazi an ganigha migeima me nighnizir gavgavim migirigiar kamn itir puvati, ezi bizir kaba bagha Iesus me migia men atari. 15 Egha a kamaghin me migei, "Mangi nguazir kam bar

16:7: Mt 26:32, Mk 14:28 16:9: Lu 8:2 * 16:9: (16:9-16) Fofozir gumazir aviriba Sapta 16, ves 9in kegha ghua 20in tuzir akabav gia ghaze, Mak uabi an osirizir pu, gumazir mam gin an osiri. 16:10: Lu 24:10 16:14: 1 Ko 15:5 16:15: Mt 28:19, Ap 1:8, Kl 1:23 16:16: Jo 3:18, 3:36, 12:48, Ap 2:38, Ro 10:9, 1 Pi 3:21

a daruva nguazir kamın itir gumazamiz-iba bar akar aghuim me mikim. ¹⁶ Eghti tina nighnizir gavgavim nan ikiva, egh rueghti, God an akuraghti, a zurara God ko ikiam. Eghti tina nighnizir gavgavim nan itir puvati, a Godin kotin ikiva ivezir kuram iniam. ¹⁷⁻¹⁸ Eghti nighnizir gavgavim nan itiba, mirakelin arazir kaba uaghan me bativam: me nan ziam duar kuraba batoghiva, me nguibabar akar fozir puvatizibav kimiva, egh kuruziba uan dafaribar dar suigham. Egh me imezir dipar ariaghiritamar ameghti a tong men navibagh asighasighan kogham. Egh me uan dafariba isi arimariar gumazibar arighti men arimariaba givam.”

God Iesus inigha uan Nguibamın ghuavanabo
(Luk 24:50-53 ko Aposel 1:9-11)

¹⁹ Egha Ekiam Iesus bizir kabar me mikemegha givazima God a inigha uan nguibamın ghuavanabo. Ezima a Godin agharir guvimın amadaghan aperaghav iti. ²⁰ Ezima an suren gumaziba nguazir kamın danganiba bar dar ghuava akam akuri. Ezi Ekiam me ko ingara uan akam gavgavim a ganiga mirakelin araziba sara akakasi, kamaghın gumazamiziba fo, akar kam guizbangira.

Luk Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Luk Osirizir Akar Aghuim, e Iesusin garima, a Israelbar gumazamiziba ua me inigha, egha Kantrin Igharazibar Gumaziba, uaghan me ini. Ezi Iesus uan ingangarim damuasa, kamaghin gumazamizibav migia ghaze, God akar aghuim gumazir onganaraziba mikinasa na ginaba. Ezi kamaghin amizima, Ekiamin Duam nan iti. (Luk 4:18in gan.) Ezi bar guizbangira, akinafarir kamın Luk Iesus geghara ghaze, a gumazamizir osimtizir aviriba ateribar apangkuvigha deravira me gami.

Bizir Iesus amiba, da an adarazir gamima, me bar a gakonge. Dughiar Maria a batezimın, gumazamiziba bar akonge (Luk 1:42-48, 2:10), egha ghua akinafarim givazi naghin tuzi, Iesus Godin Nguibamin ghuavanabozima, me bar akuega mamaghira iti. (Luk 24:52in gan.)

Iesusin ikimirimin bizir aviriba Luk uabira dagh eghari. Bizir kaba, da akinafarir igharazitamin itir puvati. Luk uabira, Iesus nguazimin izezir bizir avirir otivizibagh eghari. Luk uabira, a Iesusin akar isin zuir kam geghari, a kamakin: Gumazir mam osimtizim tuavimin a bato, ezi Samarian gumazim an akura. Ezi akar isin zuir igharazim, Luk a geghari, otarim afeziam ategha ghua tintinibar aruigha gin uamategha ize. Egha Luk Iesusin akar isin zuir mabanang uaghan dagh eghari. Egha Luk uabira, bizir Sakius batozim geghari, kar gumazir dagiaba isim.

Bizir maba Luk akar aviriba dar iti, dar kara: God ko mikimivira ikiamin arazim, ko Godin Duamin ingangarim, ko God gumazamizibar arazir kuraba gin amadir arazim. Egha Luk uaghan amiziba ingarizir bizibar akar aviriba da iti.

Lukin akaba, da akinafarir kamra itir puvati. Luk uaghan akinafarir

1:5: 1 Sto 24:10 **1:6:** Stt 17:1, 1 Kin 9:4, Ap 23:1, Fl 3:6
2:28, 2 Sto 29:11 * **1:9:** (1:9) Kar men arazim, God gumazim uan ingangarim bagha anemisivasa, me ikararer kam gami. Ikararer kam a satun ikararer biziba iniasa ikararemın amir puvati.

igharazim osiri, e a dibora ghaze, Aposelbar Ingangaribar Akinafarim. E fo, Iesus Godin Nguibamin ghuavanabogha givazima, Aposelba bizir aviribagh ami. Ezi akinafarir kamın aven, Luk aposelba amizir bizibar eghaghanim osiri.

Luk osirizir akar faragha zuim

¹⁻⁴ Gumazir aruam, Tiofilus, ni fo, gumazir aviriba God en tongin amizir bizibar ganigha, dar gun osirasava ami. E gumazir uari uan damaziba ganizibar akam baraki. Egha me faragha Godin akamin ingangarir gumazibar otivigha, egha an akam akuri. Kamaghin amizi, ki uaghan akar kam osirigh ni bagh anemangasa. Egha ki deraghavira dar mingaribagh foghasa ingara ghua dagh foghava, ni bagha bar deravirama da osiri. Ni dar gan fogh suam, bizir ni oraghizir kaba da guizin biziba.

Jon Gumaziba Ruer Gumazimin amebam a batezir dughiam, ko Maria Iesus batezir dughiamin migrigiam

(Sapta 1:5-2:52)

Ensel Sekaraian migia ghaze, Jon otogham

⁵ Dughiar kamın Herot Judian atrivimin itima, Godin ofa gamir gumazir mamın ziam Sekaraia, an Abiyan adarazir gumazir mam. Ezima an amuim Elisabet, an Aronin ovavim. ⁶ Aning bar deraghavira Godin araziba koma an akam baragha dar gin zui. Ezima God aningın garima, aning an damazimin bar dera. ⁷ Elisabet furabagh ati, kamaghin amizima aning boriba puvatighava, dughiar ruarim pura ikia ghua bar ghuri.

⁸ Ezi dughiar mamın ofa gamir gumaziba ingarima, Sekaraia uaghan ofa gamir gumazimin min Godin damazimin ingari. ⁹ Ezi me Godin Dipenimin ofa gamir gumazibar arazibar gintigha, gumazim amisivasa me dagiabagh da

1:8: 1 Sto 24:19, 2 Sto 8:14, 31:2 **1:9:** Kis 30:7-8, 1 Sml

kuri. Ezi God anemisefe. Eghti Sekaraia Godin Dipenimin aven mangi migharir mughuriar aghuim zuim dapongam.*
 10 Ezi ma migharir mughuriar aghuim zuim dapongamin dughiam otozima, gumazamizir Godin ziam feba, Godin Dipenimin miriamin uari akuvagha God ko migei.

11 Ezi ma Ekiamin Ensel a batogha, migharir mughuriar aghuimin ofan danganimin agharir guvimin amadaghan tughav iti. 12 Ezi Sekaraia an apigha digavir kuram gamigha bar atiatingi. 13 Ezi ma ensel kamaghin a migei, "Sekaraia, ni atiatingan marki, ni God ko mikemezir migirigiam, God a baraki. Ezi ma nin amuim Elisabet ni bagh otarim bategham. Eghti ni ziar kam, Jon a datigh. 14-15 Egh ni bar akuegh navir amirizimin iki. Eghti a Godin damazimin ziar ekiam iniam, kamaghin gumazamizir aviriba an otoghamin dughiamin bar akuegham. Eghti a wain ko dipar onganibar aman kogham. Egh a uan amebamin navir averiamin aven ikivira ikiti, Godin Duam bar a gizivagham. 16 Egh a uam Israelin gumazamizir aviriba inigh men Ekiam God bagh mangam. 17 Egh Elaijan itir Godin Duam ko gavgavir kamra Jon Ekiamin faragh mangiva, afeziabar amutima me uan boriba ua dagh fueghiva, akiriba ragha God gasaraziba ua me damutima me ua nighnizir aghuibar gumazibar amuva, egh gumazibav kintima me uari akirighasi Ekiam mizuum ikiam."

18 Ezi Sekaraia enselin azara, "Ki ghurizi, nan amuim uaghan ghurigha gifa. Kamaghin amizi, ki manmaghin bizir kam guizbangira a gifogham?"

19 Ezi ensel an akam ikara, "Ki Gebriel. Ki Godin damazimin tughav iti. God uabi na amadazima, ki akar aghuir kamnin ni mikimasa ize. 20 Ni nan akaba baregha nighnizir gavgavim dar itir puvati. Ezi bizir kam bagh ni mikiman kogh nimira

ikiam, mamaghira ikitima bizir kaba otivamin dughiam otogham."

21 Ensel Sekaraia migeima, gumaziba ko amiziba azenan ikia Sekaraia mizua ghuav amiragha pura nighnisi, manmaghin amizim a dughiar ruarimin Godin Dipenimin aven iti? 22 Ezi an azenan otoghava, me mikiman asaghasaki. Ezi me fo, a ti Godin Dipenimin aven irebamin min bizitamnin gani. Egha an akamin me migeir puvatigha dafaribara me migei.

23 Eghava an ingangarir dughiam givazima, a uan nguibamin ghu. 24 Ezi ma dughiar maba ghua givazima an amuim Elisabet navim ada 5 plan iakinibar uabi modo. 25 Egha a kamaghin migei, "Ekiam na bagha bizir kam gami. A nan apangkuvigha nan aghumsizim gumazamizibar damazimin anedangi."

Ensel Maria bagha akam inigha zui

26 Egha Elisabetin navir adasem 6 plan iakinimin otozima, God ensel Gebriel Nasaretin anemada, Galilin Distrighin aven itir nguibam. 27 Ezi ensel ghua, guvir igiar gumazitam koma akuizir puvatizim, an ziam Maria, me gumazim Josepin ikiasa a ginaba. Josep, an Atrivim Devitin ovavimra. 28 Ensel a bagha ghuava kamaghin a migei, "Dughiar aghuarim Maria. Ekiam ni gifongegha deravira ni gamua egha ni ko iti." 29 Ezi Maria an akam baregha digavir kuram gamigha pura nighnisi, "Kar akar manmaghin amizim?"

30 Ezi ensel kamaghin a migia ghaze, "Maria, ni atiatingan marki, God bar ni gifuegha ni ko iti. 31 Ni oragh, ni navim asegh otarim bateghiva, ziar kam Iesus, a datigh. 32 A ziar ekiam ikiti, me suam, kar Godin bar pin itimin otarim. Eghti God a damighti, a uan ovavim, Atrivim Devitin min ikiam. 33 Eghti a Jekopin adarazir atrivimin ikivira ikiam. Eghti a bizibagh ativamin dughiar kam givaghan kogham." 34 Ezi ma Maria kamaghin enselin azara, "Ki guvir igiar patamin itir

1:10: Wkp 16:17, MAA 8:3-4 1:12: Het 6:22, Dan 10:8, Lu 1:29, Ap 10:4 1:16: Mal 4:5-6 1:17: Mal 3:1, 4:5-6, Mt 11:14, 17:11-13, Mk 9:12 1:18: Stt 18:11 1:19: Dan 8:16, 9:21, Mt 18:10, Hi 1:14 1:20: Ese 3:26, 24:27, Lu 1:45 1:23: 1 Sto 9:25 1:25: Stt 30:23, Ais 4:1, 54:1, 54:4 1:27: Mt 1:18, Lu 2:5 1:28: Het 6:12, Dan 9:23, 10:19 1:31: Ais 7:14, Mt 1:21, Lu 2:21 1:32: Sng 132:11, Jer 23:5, Mk 5:7 1:33: Dan 2:44, 7:14, 7:27, Mai 4:7, Jo 12:34, Hi 1:8 1:35: Mt 1:20, 14:33, Jo 1:34, Ap 8:37

puvatizim. Ezima bizir kam manmaghin na batogham?”³⁵ Ezi ensel an akam ikaragha kamaghin migei, “Godin Duam ni bagh izeghti bar pin itir Godin gavgavim ni avaragham. Eghti borim Godin damazimin zueghti me Godin Otarim a darigham.³⁶⁻³⁷ Bizitam Godin aven kozir puvati. Nin anabam Elisabet, a ghurigha, egha uaghan navim adai. Me ghaze, an navim asangan kogham, ezi an navir adasem datirighin iakinir 6 plan tu.”³⁸ Ezi Maria kamaghin ensel ikara, “Ki Godin ingangarir amizim. Ni mikemezir moghira God bizibar na damu.” Ezi ensel anetegha ghu.

Maria Elisabetin ganasa zui

³⁹ Ezi dughiar kamın Maria uan biziba akirighava zuamira nguibar ekiar Judian Distrighin mighsiamin itimin ghu.⁴⁰ Egha a Sekaraian dipenimin aven ghugha dughiam Elisabet ganingi.⁴¹ Ezi Elisabet Marian tiarim barazima, an borim an navimin aven aguaghfa, ezima Elisabet Godin Duam a gizifa.⁴² Eghava a pamtemin tiarim akarigha kamaghin migei, “Ni amizibagh afirazi God bar bizir aghuim ni gami. Egh a uaghan bizir aghuim borir ni oteghamim gami.⁴³ Ezi God tizim bagha deravira na gami, ezima nan Ekiamin amebam na bagh izi?”⁴⁴ Ezi ki ni barazi, ni dughiam na ganingizima borir na navir averiamin itim bar akuegha aguaghfa.⁴⁵ Ni nighnizir gavgavim Godin iti, ezi Ekiam ni mikemezi moghin bizibar ni gami. Kamaghin ni bar akongegh.”

Marian ighiam

⁴⁶⁻⁴⁹ Ezi Maria kamaghin migei,

“Ki pura Ekiamin ingangarir amizim,
kamaghin amizima a na giniri.
Kamaghin nan navim Ekiamin ziam fe.
Ezi nan duam God bagha bar akonge,
a nan akurvazim.
God a bar gavgavigha bizir bar ekiabar na gami.
Ezi an ziam bar zuegha dera.

Kamaghin amizi, datirighin tugh mangi
gumamaziziba na mikim suam,
God deravira ni gami.

⁵⁰ Ezima a gumamazizir an atiatava an apengan itibar apangkufi.
A kamaghira datirighin itir gumamazizibar amu
gin izamin gumaziba ko amizibar amu mamaghira ikiam.

⁵¹ A uan dafarimin bizir bar gavgavibagh ami.
Gumazir uarira uan ziaba feba, a men agirazima me are.

⁵² God atrivibar gavgavim dikabiragha gumazir kiniba fe.

⁵³ A bizir aghuiba isava mitiriaba azibagh aniga,
biziba bar izivaziba amangizima me pura ghue.

⁵⁴⁻⁵⁵ A uan ingangarir gumazim Israelin akura.
Egha en ovavibagh amizir akar gavgavim ginighnighavira iti.
Egha Abrahamin apangkuvigha,
egh gin otivamin gumazibar apangkuvigh mamaghira ikiam.”

⁵⁶ Ezi Maria iakinir pumuning ko mizezimin Elisabet ko ikegha gin uamategh uan nguibamin ghu.

Elisabet Jon batezir dughiam

⁵⁷ Ezima Elisabet otamin dughiam otozima, an otarim bate.⁵⁸ An boroghira itir darasi koma an anababa kamaghin oraki, Ekiam an apangkuvigha bizir aghuim a gamizima, me a ko bar akonge.⁵⁹ Ezi an 7 plan dughiba givazima, me borimin mikarzir mogomem aghorasa izi. Egha me an afeziamin ziam Sekaraia a darighasa.⁶⁰ Ezima an amebam kamaghin me migei, “Puvati! E Jon a darigham.”⁶¹ Ezi me kamaghin a migei, “Nin anabatam ziar katam itir puvati.”⁶² Egha me dafarimra an afeziamin azangsisi, a ziar manatam uan otarim darigham.⁶³ Egha Sekaraia

1:41: Lu 1:15 **1:42:** Lo 28:4, Het 5:24 **1:45:** Lu 1:20 **1:50:** Kis 20:6, Sng 103:13-18 **1:51:** 2 Sml 22:28, Sng 33:10, 98:1, Ais 40:10, 1 Pi 5:5 **1:52:** 1 Sml 2:6, Jop 5:11, 12:19, Sng 113:6, 147:6 **1:53:** 1 Sml 2:5, Sng 34:10, 107:9
1:54-55: Stt 17:7, 17:19, 18:18, 22:17, Sng 98:3, 132:11, Ais 41:8, Mai 7:20, Ro 11:28, Ga 3:16 **1:59:** Stt 17:12, Wkp 12:3, Lu 2:21 **1:60:** Lu 1:13

an ziam osirasa biziba bagha dafaribara men azangsis. Egha kamaghin osiri, "An ziam Jon." Ezima me kamaghin ganigha bar aguaghfa. ⁶⁴ Ezima an akam zuamira kuiaghrizima an mizem firiaghrizima, a maghira mighiava Godin ziam fe. ⁶⁵ Ezima an boroghin itir darazi kamaghin ganigha, bar atiatingi. Ezima Judian Distrighin itir nguibar mighsiabar itibar gumaziba bizir otivizir kaba baregha dar gun uariv gei. ⁶⁶ Ezi Ekiamin gavgavim borir kam ko iti. Ezima me bar moghira bizir kam baregha, a ginighnigha a bagha azangsis, "Borir kam bar manmaghiram otogham?"

Sekaraian ighiam

⁶⁷ Ezima an afeziam Sekaraia Godin Duam a gizivazima, a Godin nighnizimin gun migei,

⁶⁸ "Ekiam iza uan gumaziba ko amiziba ua me ini, kamaghin amizima, e an ziam fe, a Israelbar God.

⁶⁹ God en akurvaghasa uan ingangarir gumazim Devitin adarazir aven gumazir bar gavgavim amisefe.

⁷⁰ Godin akam inigha izir gumaziba bizir kam in gun fomira kamaghin me mikeme.

⁷¹ An en apaniba koma en atara pazav e gamibar dam e iniasa ize.

⁷² Egh apangkuvim en ovavibar akakaghiva,

uan Akar Dikirizir Gavgavim nirigham,

⁷³ akar gavgavir en ovavim Abraham ganingizim.

⁷⁴ Egh en apaniba dam e iniva, en amamangatightima e an ingarsiva atiatingan koghiva,

⁷⁵ eghiva e an damazimin arazir aghuir a ifongezibar gin mangam, eghti a ifongezir arazir aghuir kaba en ikiam.

⁷⁶ Ezi ni nan borim, ni faragh mangi Ekiam bagh tuavim akir.

Kamaghin amizim, me Godin bar pin itimin akam inigha izir gumazim ni darigham.

⁷⁷⁻⁷⁸ Godin apangkuvim e ko itima, a uan gumazamiziba ua me iniamin fofozim me ganiga,

men arazir kuraba gin amadi.

Ezima aruemin angazangarim Godin Nguibamin ikegh e bagh izighram.

⁷⁹ Egh angazangarim mitarmemin ikiava aremeghasava amibagh feghiva, egh navir amirizimin tuavim en suebar akagham."

⁸⁰ Ezima Jon gin aghuiga givazima an duam uaghan aghua gavgafi. Egha a Judian nguazir gumaziba puvatizimin iti. Egha ghua an azenim girigha Israelin gumazibar damazimin oto.

2

Maria Jesus bate (Matyu 1:18-25)

¹ Ezi dughiar kam Sisar Ogastus akar gavgavim amadagha ghaze, "Rom garir nguibabar gumazamiziba bar mangi uan ziaba osir." ² Dughiar kam Kwirinius, a Sirian gumazir dapanimin itima, ziaba osirir dughiar faragha zuir kam oto.*

³ Ezi gumazamiziba uan ziaba osirasa uan nguibabara zui. ⁴ Ezi Josep uaghan Devitin anabar mam. Kamaghin a Galilin Distrighin itir nguibam Nasaret ategha, Judian Distrighin itir nguibam Betlehemin zui, kar Devitin nguibam. ⁵ A mangiva uan amuir inabazim Maria ko aning uan ziamning osirasa. Dughiar kam Maria borimin navim adai. ⁶ Egha aning ghuava Betlehemin itima, Maria borim batamin dughiam oto. ⁷ Ezi a uan otarir ivariam bate. Egha borim inir avizibar a nomke.

1:66: Stt 39:2, Sng 80:17, Ap 11:21 **1:67:** Jol 2:28 **1:68:** Sng 41:13, 72:18, 106:48, Lu 7:16 **1:69:** Sng 18:2

1:70: Jer 23:5-6, Dan 9:24, Ap 3:21, Ro 1:2 **1:71:** Sng 106:10 **1:72:** Stt 17:1, 17:7, Wkp 26:42, Sng 105:8-9, 106:45

1:73: Stt 22:16-17, Mai 7:20 **1:74:** Ro 6:18, 6:22, Hi 9:14 **1:75:** Ef 4:24, 2 Ti 1:9, Ta 2:12-14, 1 Pi 1:15, 2 Pi 1:4

1:76: Ais 40:3, Mal 3:1, 4:5, Mt 3:3, 11:10 **1:77-78:** Jer 31:34, Ais 60:1-2, Mk 1:4, Lu 3:3 **1:79:** Ais 9:2, 49:9, 58:8,

Mt 4:16, Ap 26:18 **1:80:** Mt 3:1, 11:7, Lu 2:40 * **2:2:** (2:2) Dughiar kam, Rom in gavman Israelbar nguibaba bar dagh ativagha dar gari. Israelin nguibar ekiam, a Provins Sirian aven iti. Rom in gavman in gumaziba, me men garir atriviba dibora ghaze, "Sisar." **2:5:** Lu 1:27 **2:7:** Mt 1:25

Dughiar kam dipenir akuim izifa. Kamaghin amizi, aning borim isava bulmakauba apir danganim in aneti.

Enselba akam inigha sipsipbar garir gumaziba bagha zui

⁸ Ezi sipsipbar garir gumazir maba nguibamin azenan ikiava, dimagaribar uan sipsipbar gara me geghufi. ⁹ Ezi Ekiamin enselin mam pura me batozi, Ekiamin angazangarim me gisira. Ezi me bar atiatingi. ¹⁰ Ezi ensel kamaghin me migei, "Ia atiatingan marki. Ia oragh! Ki akar aghuim inigha ia bagha izi. Akar aghuir gumamaziba bar me damighti, me bar akongegham. ¹¹ Datirighin Devitin nguibamin akurvazir gumazim ia bagha oto. A God Ua Gumamaziziba Iniasa Misevezir Gumazim, a en Ekiam. ¹² Ia mangi kamaghin ganigh fogh, ia gantima me borim inir avizibar a nomkeghiva bulmakauba apir danganim datightima a irighiv ikiam." ¹³ Ezi maghira, Godin nguibamin enselin avirir bar dafam otogha enselin kam ko me Godin ziam fa kamaghin migei,

¹⁴ "Ia bizibar pin itir Godin ziam fi.

Eghti nguazimin itir gumaziba ko amizir God ifongeziba, me navir amirizimin iki."

Sipsipbar garir gumaziba Iesusin ganasa zui

¹⁵ Ezi enselba sipsipbar garir gumaziba ategha Godin nguibamin ghuezima, ezi sipsipbar garir gumaziba uarira uariv gei, "Aria, e Betlehemin mangiva Ekiam e mikemezir bizir otozimin ganika." ¹⁶ Egha me zuamira ghuava Josep ko Marian api, egha borimin garima a bulmakauba apir danganim girighav iti. ¹⁷ Egha sipsipbar garir gumaziba borimin ganigha, egha ensel borimin gun me mikemezir akabar gun gumazir igharazibav gei. ¹⁸ Ezi gumamaziziba sipsipbar garir gumazibar eghaghanim baregha digavir kuram gami.

¹⁹ Ezi Maria bizir kaba uan navir averiam gatigha, egha dagh nighnighavira iti. ²⁰ Ezi sipsipbar garir gumaziba uamatenge. Ensel me mikemezi me oraghizi moghin bizibar gari, da otifi. Kamaghin me bar akuegha Godin ziam fa zui.

Godin ensel me mikemezi mokon, me ziam Iesus a gati

²¹ Ezi 7 plan dughiaba givazima an mikarzir mogomem aghoramin dughiam otozi me ziam Iesus a gati. Maria tighar navim asangam, ensel faragha a gatizir ziam.

Simeon ko Ana Godin Dipenimin Iesusin gari

²² Ezi Moses Osirizir Arazibar min amebam Godin damazimin zueghamin dughiam otozima, Maria ko Josep borim inigha Ekiam daningasa Jerusalem zui. ²³ Ekiam Moses ganingizir arazibar osizirim iti, borir otarir ivariaba me da isi ua Ekiam daningam. ²⁴ Ezi aning Ekiamin arazir osiriziba mikemezi moghin, aning ofa damuasa, kuarazir bunbar pumuning, o bunbamin min gari kuarazir igiar pumuning inigha izi.

²⁵ Ezi Jerusalem aven gumazir mam, an ziam Simeon, a Godin damazimin deragha God baghavira iti. A Israelin gumamazizibar osimtiziba a givamin dughiam bagha mizuai iti. ²⁶ Godin Duam bizir kam azenarama an akagha gifa, a faragh Ekiamin Kraiss (Gumazir God Ua Gumamaziziba Iniasa Misevezim), an an ganighiva, gin aremegham.† ²⁷ Kamaghin amizima Godin Duam nighnizim a ganingizima a Godin Dipenir avizimin zui. Ezi Josep ko Maria Iesus inighava aven iza Ekiamin arazir osirizim mikemezi moghin, a damuasa. ²⁸ Ezi Simeon Iesus inighava uan dafarimningin a ifiraghava Godin ziam fa kamaghin migei,

²⁹⁻³² "Ekiam, ki nin ingangarir gumazim.

2:10: Stt 12:3, Mt 28:19, Mk 1:15, Lu 24:47, Kl 1:23 **2:11:** Ais 9:6, Mt 1:16, 1:21, Ap 2:36, Fl 2:11 **2:13:** Sng 103:20, Dan 7:10, Hi 1:14, MAA 5:11 **2:14:** Ais 57:19, Lu 19:38, Ro 5:1, Ef 2:17, Kl 1:20 **2:16:** Lu 2:10-12 **2:19:** Lu 1:66, 2:51 **2:21:** Wkp 12:3, Mt 1:21, 1:25, Lu 1:31, 1:59 **2:23:** Kis 13:2, 13:12-15, Nam 3:13, 8:17 **2:25:** Ais 40:1, 49:13, Mk 15:43, Lu 2:38 **2:26:** Sng 89:48, Hi 11:5 † **2:26:** (2:26) Kraissin mingarimra kara, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim.

Eghti n̄n akurvazim̄n angazangarim ni Kantrin Igharazibar Gumaziba me daningam.

Egh ziar ekiam Israelbar aningam; me n̄n gumazamiziba.

Ezi ni gumazamizibar damazibar me bagha akurvazir bizir kam gami.

Ezi ni en akuragh ua e iniamin bizir kam, ki uan damazim̄n an ganigha gifa.

Kamagh̄n amizi, ni fomira mikemezi mogh̄n ni na ateghti ki mangi, navir amirizim̄n ikiam.”

³³ Ezi borim̄n amebam ko afeziam Simeon an gun mikemezir migirigiaba baregha aning nighn̄zir aviribagh ami.

³⁴ Ezi Simeon ghaze, God bizir aghuiba ia bagh a dar amu, egha Simeon an amebam Maria kamagh̄n a mīgei, “Borir kam God a ginaba, eghti Israelin aviriba God bagh tugh gavgavigham. Eghti aviriba iregham. Eghti gumazamiziba bizir an amibar ganiva akar kurabar dav kimam. ³⁵ Kamagh̄n gumazir aviribar nighn̄zir navim̄n aven itiba azenan otivam. Eghti osimt̄zir ekiam mam uaghan n̄n mikarzim̄n otivam.”

³⁶ Ezi Godin akam inigha izir amizir mam iti, an ziam Ana, a Panuelin guivim, Aserin anabam. A faragha pam̄n itima aninḡn 7 plan azeniba, ezi an pam aremezima, ezi datirigh̄n a bar ghuri. ³⁷ Egha 84 plan azeniba, a odiarim̄n iti. A Godin Dipenim ataghrazir pu, egha dimagariba ko arueba Godin ziam fa, egha dagheba ataghragha God ko mīgei. ³⁸ Egha dughiar kamra a uaghan iza men miriamin tu. A biziba bagha God minabi. Egha borir kam̄n gun gumazamizir aviribav gei, me God ua Jerusalem̄n itir gumaziba ko amiziba iniamin dughiam mizuai.

Josep uamategha Nasaretin zui

³⁹ Egha Josep ko Maria biziba bar Ekiam̄n arazir osirizim mikemezi mogh̄n dagh amigha givagha, egha uamategha Galilin Distrigh̄n aven itir nguibam

Nasaretin zui. ⁴⁰ Ezi borim aghuiga mikarzim̄n gavgafi. Ezi fofozir aghuim bar a gizifa. Ezi bizir aghuiba God a bagha dagh ami.

Jesus otarir igiamra ikiava, Godin Dipenim̄n ghu.

⁴¹ Azeniba zurara Iesusin amebam ko afeziam, God Israelbagh Itazir Dughiamin Isam bagha Jerusalem̄n zui. ⁴² Ezi an azenir 12 plan otogha, arazim mirara me isam bagha zui. ⁴³ Isam givazima, an gin, an amebam ko afeziam uamategha nguibam̄n zuima, aninḡn otarim Iesus, a Jerusalemra itima aning a gifozir puvati. ⁴⁴ Aning ghaze, a ti uan namakaba ko izi. Egha aruer kam̄n ghuavira iti. Egha aning maghira uan namakaba koma anababar torim̄n a bagha rui. ⁴⁵ Egha aning an apizir puvati, egha aning a bagh ruiasa uamategha Jerusalem̄n zui. ⁴⁶ Dughiar mikemizim̄n gin aning Godin Dipenim̄n avizim̄n an api. A tisabar torim̄n aperaghav iti, egha me baragha azangsizibar me gami. ⁴⁷ Gumazir kaba bar an fofozim ko akarvazir kaba baragha egha digavir kuram gami. ⁴⁸ Ezi an amebam ko afeziam an apigha, egha digavir kuram gami. Egha an amebam kamagh̄n a mīgei, “Nan otarim, ni tizim bagha arazir kurar kam̄n ga gami? Ga ni bagha bar osemegha ni buri.” ⁴⁹ Ezi a kamagh̄n aninḡn azara, “Gua tizim bagha na buri? Gua ti fozir puvati, ki uan Afeziamin Dipenim̄n aven ikiam?” ⁵⁰ Ezi an aninḡn mīgeir bizim̄n mingarim aning a gifozir puvati. ⁵¹ Egha a aninḡn akam baregha aning ko Nasaretin uaghiri. Ezi an amebam bizir kaba baregha dagh nighn̄ghavira iti. ⁵² Ezi Iesus fofozim ko mikarzim sarama aghui. Ezi an araziba God koma gumazibagh amima, me a gifonge.

Jon Iesus bagha tuavim akiri

3

(Sapta 3:1-4:13)

2:34: Ais 8:14, Hos 14:9, Mt 21:42, Ap 28:22, Ro 9:32-33, 1 Ko 1:23, 1 Pi 2:7-8 **2:35:** Sng 42:10, Jo 19:25 **2:37:** Ap 26:7, 1 Ti 5:5 **2:38:** Ais 52:9, Mk 15:43, Lu 2:25, 24:21 **2:39:** Mt 2:23 **2:40:** Lu 1:80, 2:52 **2:41:** Kis 12:1-27, 23:14-17, 34:23, Lo 16:1-8 **2:49:** Jo 2:16 **2:50:** Lu 9:45, 18:34 **2:51:** Lu 2:19 **2:52:** 1 Sml 2:26, Snd 3:4, Lu 1:80

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, faragha izava Iesusin akam akuri
(*Matyu 3:1-12 ko Mak 1:2-8 ko Jon 1:19-28*)

¹ Dughiar kam Taiberius Sisarın 15 plan azenimın Romın atrivimın itim oto. Ezi Pontius Pailat Judian Distrighın gavmanın gumazir dapanimın iti, Herot Galilin Distrighın gavmanın gumazir dapanimın iti. Ezi an aveghbuam Filip Iturian Distrigh ko Trakonitisin Distrighın gavmanın gumazir dapanimın ti, ezi Lisaniyas Abilenen Distrighın gavmanın gumazir dapanimın iti. ² Ezima Anas ko Kaiafas Godın ofa gamir gumazir dapanimningin iti. Dughiar kam Jon, Sekaraian otarim, gumaziba itir puvatizir danganimın itima, God uan migirigiam a ganingi. ³ Ezi Jon Jordanın dipar miriamın aruava akam kura kamaghın migei, “Ia uan navibagh iraghıva rueghti, God ian arazir kuraba gin amadagham.” ⁴ Godın akam inigha izir gumazim Aisaian akınafarimın osirizir migirigiabar mirara ghu, a kamaghın migei,

“Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimın dia ghaze,

‘Ia Ekiam baghıva tuaviba azenıva, dar kir.

⁵ Kukuniba apemıva, mighsiaba ko akiribar amuti da magiri.

Tuavir ighuagha aruiba dar amuti da voroghıra iki.

Egh tuavir kurabar amuti da deragh.

⁶ Eghti nguazir kamın gumazamiziba bar Godın akurvazimın ganam.’ ”

⁷ Ezi Jon gumazamizir bizir ruasa a bagha izibav gei, “Ia kuruzir divir anababa! Tina ia mikemezi ia Godın adarimın ari mangasa? ⁸ Ia navim girazir arazibara amu. Egh ia pura Abrahamın ovavibar uari arıgh mikiman marki. Ki ia migei, God dagıar kabara amighti da Abrahamın ovavibar mın otivighamin gavgavim iti. ⁹ Sobiam datirighın temer

povibar iti, eghti temer dagher ovizir aghuiba itir puvatiziba, God bar da okeghıva da isıva avim mikınam.”

¹⁰ Ezi gumazamiziba Jonın azara, “Ezi e manmaghıra damuam?” ¹¹ Ezi Jon me ikara, “Gumazir korotiar aven azuir pumuning itim, tam isi gumazir puvatizim daningigh. Ezi dagheba itiba uaghan kamaghıra damu.” ¹² Ezi gavmanın dagıaba isir gumaziba uaghan ruasa ize. Egha me azangsiğha ghaze, “Tisa, e manmaghıra damuam?” ¹³ Ezi a kamaghın me migei, “Gumazibar dagıabagh isin ua dagıataba inian marki.” ¹⁴ Ezi midorozir gumazir maba Jonın azara, “Ezi eia, e manmaghın damuam?” Ezi a me ikara, “Gumazamizibar dagıaba okımsıva akar ifavaribar me gasan marki. Ia uan ingangarimın ivezimra inıti deragham.”

¹⁵ Gumazamiziba bizir kabar garima men navir averiaba me ginivima me pura nighnıgha ghaze, Jon ti God Ua Gumazamiziba Iniasa Mısevezir Gumazim? ¹⁶ Ezi Jon bar men nighnıziba ikara, “Ki dipamin ia rue. Ezi gumazir mam gin izam, an gavgavim bar nan gavgavim gafıra. An dagarir asuabar beniba ki da firan gavgavıba puvatı. A Godın Duam ko avimın ia ruam. ¹⁷ A witba mısevir savol an agharimın iti, eghti a uan witba mısiıva dar daghebar arıghıva, witba mısevir dipenimın witın mısevıba avıva, egh dar mısevıba avir munger puvatizimın da akuntıma, da isıam.” ¹⁸ Egha Jon migirigiar avirir maba sara me mıgiıa men navibagh inifi. Egha kamaghın akar aghuim me mikiri.

Herot Jon kalabus gati

¹⁹ Ezi dughiar kam Herot gavmanın gumazir dapanimın ti. A uan aveghbuam Filipin amuim Herodias koma akui, egha arazir kurar maba sarama ami. Ezi kamaghın Jon Herodias bagha Herotın guam gatıgha a mikeme. ²⁰ Herot uan arazir kurar maba ko kam sara isin atıghava, Jon kalabus gatıghava an tiam asara.

*Jon Iesus rue**(Matyu 3:13-17 ko Mak 1:9-11)*

²¹ Jon gumazamiziba ruer dughiam, Iesus uaghan, Jon a rue. Ezi Iesus uan afeziam God ko migeima, overiam kuiaghrizi, ²² Godin Duam bunbamin nivafizim gavagha a bagha izaghiri. Ezi tiarir mam overiamin otogha kamaghin migei, “Ni nan Otarim, Otarir ki ifongezim. Ki ni bagha bar akonge.”

*Iesusin inaziba ko ovaviba**(Matyu 1:1-17)*

²³ Dughiar kam Iesus uabi 30 plan azeniba. Ezi a uan ingangarim maghiram a gami. Gumaziba ko amiziba ghaze, Iesus Josepin otarimra. Ezi Josep Helin otarim. ²⁴ Ezi Heli Matatin otarim. Ezi Matat Livain otarim. Ezi Livai Melkin otarim. Ezi Melki Janain otarim. Ezi Janai Josepin otarim. ²⁵ Ezi Josep Matatiasin otarim. Ezi Matatias Amosin otarim. Ezi Amos Nahumin otarim. Ezi Nahum Eslin otarim. Ezi Eslu Nagain otarim. ²⁶ Ezi Nagai Matin otarim. Ezi Mat Matatiasin otarim. Ezi Matatias Seminin otarim. Ezi Semin Josekin otarim. Ezi Josek Jodan otarim. ²⁷ Ezi Joda Joanain otarim. Ezi Joanan Resean otarim. Ezi Resea Serubabelin otarim. Ezi Serubabel Sealtielin otarim. Ezi Sealtiel Nerin otarim. ²⁸ Ezi Neri Melkin otarim. Ezi Melki Adin otarim. Ezi Adi Kosamin otarim. Ezi Kosam Elmadamain otarim. Ezi Elmadam Erin otarim. ²⁹ Ezi Er Josuan otarim. Ezi Josua Elieserin otarim. Ezi Elieser Jorimin otarim. Ezi Jorim Matatin otarim. Ezi Matat Livain otarim. ³⁰ Ezi Livai Simeonin otarim. Ezi Simeon Judan otarim. Ezi Juda Josepin otarim. Ezi Josep Jonamin otarim. Ezi Jonam Eliakimin otarim. ³¹ Ezi Eliakim Melean otarim. Ezi Melea Menan otarim. Ezi Mena Matatan otarim. Ezi Matata Natanin otarim. Ezi Natan Devitin otarim. ³² Ezi Devit Jesin otarim. Ezi Jesi Obetin otarim. Ezi Obet Boasin otarim. Ezi Boas Salmonin otarim. Ezi Salmon Nasonin otarim. ³³ Ezi Nason Aminadapin otarim. Ezi Aminadap Atminin otarim. Ezi Atmin Arnin otarim. Ezi Arni Hesronin otarim. Ezi Hesron Peresin otarim. Ezi Peres Judan otarim.

³⁴ Ezi Juda Jekopin otarim. Ezi Jekop Aisakin otarim. Ezi Aisak Abrahamin otarim. Ezi Abraham Teran otarim. Ezi Tera Nahorin otarim. ³⁵ Ezi Nahor Serukin otarim. Ezi Seruk Reun otarim. Ezi Reu Pelekin otarim. Ezi Pelek Eberin otarim. Ezi Eber Selan otarim. ³⁶ Ezi Sela Kainanin otarim. Ezi Kainan Arpaksatin otarim. Ezi Arpaksat Siemin otarim. Ezi Siem Noan otarim. Ezi Noa Lamekin otarim. ³⁷ Ezi Lamek Metuselan otarim. Ezi Metusela Enokin otarim. Ezi Enok Jaretin otarim. Ezi Jaret Mahalalelin otarim. Ezi Mahalalel Kenanin otarim. ³⁸ Ezi Kenan Enosin otarim. Ezi Enos Setin otarim. Ezi Set Adamin otarim. Ezi Adam Godin otarim.

4*Satan Iesus gifarasa a gakaghori**(Matyu 4:1-11 ko Mak 1:12-13)*

¹ Iesus, Godin Duam bar a gizivazima a Jordanin dipam ategha uamategha Galilin Distrighin zui. Ezima Godin Duam a inigha gumaziba itir puvatizir danganimin zui.

² Ezi Iesus danganir kam in 40 pla arueba ko dimagaribar itima, Satan bizibar a gifari. Iesus dughiar kabar daghetam amezir puvati. Ezima dughiar kaba givazima mitiriam an azi.

³ Ezima Satan kamaghin a migei, “Ni guizbangira Godin Otarim, ni dagiar kam mikemeghtima a Bretin min otogh.”

⁴ Ezi Iesus Satan ikaragha ghaze, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Gumazamiziba daghebara damiva dar gavgavimin ikian kogham.’”

⁵ Ezi Satan Iesus inigha danganir bar pin itimin ghuavanaboghava, egha zuamira nguazir kam in nguibaba bar an aka.

⁶ Egha Satan kamaghin Iesus migei, “Bizir kaba nan agharimin iti, kamaghin amizima ki tina daningsi fueghiva, a daningam. Kamaghin ki nguibar kabar ganamin gavgavim ko, dar bizir aghuiba ni daningam. ⁷ Eghti ni tevimning apirigh nan ziam fiti, bizir kaba bar nina.”

⁸ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Ni

3:21: Jo 1:32 **3:22:** Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 3:17, 17:5, Mk 1:11, Lu 9:35, Jo 1:32 **3:23:** Lu 4:22, Jo 6:42
3:27: 1 Sto 3:17-19, Esr 3:2 **3:31:** 2 Sml 5:14 **3:32:** Rut 4:17-22, 1 Sml 16:1-13 **3:33:** Stt 29:35 **3:36:** Stt 11:10-26
3:38: Stt 4:25-5:32 **4:2:** Kis 34:28, 1 Kin 19:8 **4:4:** Lo 8:3 **4:6:** Mt 28:18, Jo 12:31, 14:30, MAA 13:2, 13:7 **4:8:** Lo 6:13-14, 10:20

uan Ekiam God, ni an apengara iki an ziamra fam.’ ”

⁹ Ezima Satan Iesus inighava Jerusalemin ghughava a isava Godin Dipenim pin mar anefa. ¹⁰⁻¹¹ Egha a kamaghin a migei, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘A ni bagh uan enselbar mikemeghtima me deraghvira nin ganam, egh me uan dafaribar ni feghtima ni dagiatam uan dagarim aseghan kogham!’ Kamaghin amizima ni guizbangira Godin Otaram, ni kagh iki uabi ekunigh.”

¹² Ezi Iesus an akam ikara, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Ni uan Ekiam God a gifar, a gakaghonti, a nin nighnizimin gin mangan marki.’ ”

¹³ Ezi Satan ifavarir kaba bar Iesus gamigha givagha anetaki. A Iesus ategha ghua dughiar igharazim bagha mizuai.

Iesus Galilin Distrighin ghua ingangarim gami

(Sapta 4:14-9:50)

Iesus Galilin ghughava maghira uan ingangarim gami

(Matyu 4:12-17 ko Mak 1:14-15)

¹⁴ Ezima Iesus Godin Duamin gavvimin a uamategha Galilin Distrighin ghu. Ezima an akam bar moghira nguibabar ghu. ¹⁵ Egha a God ko migeir dipenibar men sure gamima, me bar an ziam fe.

Nasaretin itir gumaziba Iesusin aghua

(Matyu 13:53-58 ko Mak 6:1-6)

¹⁶ Ezi Iesus Nasaretin ghu, a ikiava aghungizi naghin. Egha Sabatin dughiamin a God ko migeir dipenimin aven ghu, an arazir a zuraram amim. Egha tugha Godin Akinafarim diponasava ami. ¹⁷ Ezi me Godin akam inigha izir gumazim Aisaian akinafarir righizim a ganingi. Ezima Iesus akinafarir righizir kam onegha, migirigiar kam in api.

¹⁸⁻¹⁹ “God akar aghuim gumazir onganarazibav kinasa na ginaba, ezi kamaghin amizima Ekiamin Duamin nan iti.

Egha uaghan akar kam kunasa na amada; akar kalabusin itiba ataghraghim ko gumazir damazir kuraba ua ganamim.

Egh osimtizar apengan itiba ki ua me firiva egh suam,

Ekiam gumazamizibagh ifongezir dughiam otogha gifa.”

²⁰ Ezima Iesus akinafarim uam a righava, egha a isava ingangarir gumazim ganigha, egha apera. Ezima me bar moghira God ko migeir dipenimin aven pamtem an gari. ²¹ Ezima a maghira kamaghin me migei, “Datirighin Godin migirigiar ia oraghizim a guizbangram oto!”

²² Ezi me an akabagh ifongehava nighnizir aviribar akar aghuir a mikemezibagh ami, egha me kamaghin azara, “Kar pura Josepin otaramra, o?”

²³ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia ti akar isin zuir kam na mikimam, ‘Dokta ni uabi uan mikarzim akirigh!’ Egh e oraghizir bizir ni Kaperneamin amiziba ni kagh uaghan uan nguibamin dar amu.”*

²⁴ Egha a migia ghuavira ikiava kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, Godin akam inigha izir gumaziba, men adarazi me baraghan aghua. ²⁵ Ki guizbangira ia migei, Elaijan dughiamin, amuir odiarir bar avirim Israelin iti. Ezi amozim izir puvatigha ghua azenir pumuning ko mizezim ko azenir akuamin oto. Ezi dagheba bar puvatizir dughiam bar nguibabar oto. ²⁶ Ezi God Israelin amizitam bagha Elaija amadazir puvati. A Sidonin danganir aven itir nguibar mam, Sarefetin itir amuir odiarim baghavira anemada. ²⁷ Ezima Godin akam inigha izir

4:12: Lo 6:16, 1 Ko 10:9 **4:13:** Hi 2:18, 4:15 **4:16:** Mt 2:23, Mk 6:1, Ap 13:14, 17:2 **4:17:** Ais 61:1-2

4:18-19: Ais 61:1-2 **4:22:** Sng 45:2, Mt 13:54, Mk 6:2, Lu 3:23, Jo 6:42 **4:23:** Mt 4:13, Jo 2:12 * **4:23:** (4:23)

Dokta uabi uan mikarzim akiramin akar mingarim, a kamaghin ghu. Gumazim ingangaritam damusi, a deravira gumazamizibar damazimin a damighti, eghti me nighnizir gavvim an akamin ikiam. Luk 4:18-19in aven, Iesus God a ganingizir ingangarir ekiabav gei. Kamaghin, Iesus ghaze, gumazamiziba kamaghin nighnigham, me an ganti a faragh mirakelbar amighti, me an akam nighnizir gavvim an ikiam. **4:24:** Jo 4:44 **4:25:** 1 Kin 17:1, 17:7, 1

Kin 18:1 **4:26:** 1 Kin 17:8-16 **4:27:** 2 Kin 5:1-14

gumazim Elisan dughiamin, lepan avirim Israelin ti. Ezi God men tav gamizima a zuegha derazir puvati. Ezi Namanra, God a gamizima a zuegha dera, a Sirian gumazir mam.”

²⁸ Ezi gumazir God ko migeir dipenimin aven itiba bar bizir kam bareghava men naviba Iesus bagha men isi. ²⁹ Egha me dikavigha, Iesus batoghezima a nguibam ategha azenan ghuzima, me a inigha nguibam itir mighsiar avarir konim anakunasa zui. ³⁰ Ezi a men tongin ghua munagh otogha ghu.

Iesus duar kuram gumazir mam dam a batoke
(Mak 1:21-28)

³¹ Egha Iesus Galilin Distrighin aven itir nguibam, Kaperneamin ghuaghiri. Egha Sabatin dughiamin, a gumaziba ko amizibar sure gami. ³² Egha an akaba gavgavim dar ti. Egha bizir kam bagha me an suren migirigiaba baraghava digavir kuram gami.

³³ Ezima gumazir duar kurar itir mam, a God ko migeir dipenimin aven iti. Egha a pamtem dia kamaghin migei, ³⁴ “Iesus, Nasaretin gumazim, ni manmaghira e damuasa ize? Ni e gasighasighasa izi? Ki ni gifo, ni God amadazimra, ni Godin damazimin zuezir gumazim!”

³⁵ Ezima Iesus an atarava a migei, “Ni nimira iki! Eghiva gumazim ateghiva azenan izi!” Ezima duar kuram men damazibar gumazim akunigha azenimin izava duatam gumazim gatizir puvati.

³⁶ Ezi me bar aguaghfagha egha uarira uariv gei. “Eei, kar migirigiar manam? A migirigiar gavgavimin duar kuraba batoghezima da azenan izi.” ³⁷ Ezima an amir bizir kaba, dar migirigiam bar nguibabar ghu.

Iesus Pitan asamim akirizima a ghuam-aghe
(Matyu 8:14-15 ko Mak 1:29-31)

³⁸ Egha Iesus God ko migeir dipenim ategha Saimonin dipenimin ghu. Ezi Saimonin asamim ariava mikarzim puvira

feima, me an akuravaghasa Iesusin azai. ³⁹ Ezi Iesus amizimin min tughav aviraghava akar gavgavimin an arimariam batoghezima arimariam ghu. Ezi amizim zuamira dikavighava me bagha daghebagh amuava me ganidi.

Iesus gumazamizir aviribagh amizi, me ua dera

(Matyu 8:16-17 ko Mak 1:32-34)

⁴⁰ Ezi aruem ghuaghirima, gumazamiziba me gumazir arimariar anabar aviriba itiba Iesus bagha me inigha ize. Ezi a vaghvagha uan dafariba me gisin arizima me ghuamazi. ⁴¹ Ezi uaghan a duar kurabagh ami da gumaziba ataghragha azenan iza kamaghin dei, “Ni Godin Otarim!” Duar kuraba fo, kar God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim. Kamaghin amizima Iesus mikiman dar anogoroke.

Iesus nguibar igharazibagh arui
(Mak 1:35-39)

⁴² Ezi aminim tirazima Iesus danganir gumaziba puvatizimin ghu. Ezima gumazamiziba a buria ghuava a batogha, egha a me ategh mangan me an anogorosi. ⁴³ Ezima a kamaghin migei, “God akar aghuim kunasa na amada. Kamaghin amizima ki nguibar igharazibar uaghan dar mangi God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim akunam.” ⁴⁴ Egha Judian Distrighin a God ko migeir dipenibar akam akura ghuavira iti.

5

Iesus faragha diazir suren gumaziba
(Matyu 4:18-22 ko Mak 1:16-20)

¹ Dughiar mam in Iesus Genesaretin dipar akarer miriamin tughav itima, gumaziba anakuvagha Godin akam barasi.* ² Ezima a dipar miriamin garima osiriba isir gumazibar botin pumuning pura iti. Aningin ghuaviba uan iver ekiaba rue. ³ Ezi Iesus botin mam in ghuavanabo, Saimonin bot. Egha an azaragha ghaze, ni tong a gisivaghtima a dipar miriam

4:30: Jo 8:59, 10:39 4:31: Mt 4:13, Mk 1:21, Lu 4:23 4:32: Mt 7:28-29, Jo 7:46, Ta 2:15 4:33: Mt 8:29, Mk 1:23, Lu 8:28 4:34: Lu 1:35, 4:41, Jo 6:69 4:41: Mt 8:29, Mk 1:25, 1:34, 3:11-12 4:43: Lu 8:1 4:44: Mt 4:23 * 5:1: (5:1) Ziam “Genesaret,” a Galilin dipar akarem in ziar mam.

atakigh. Ezi a bot gaperaghav ikia gumaziba ko amizibar sure gami.

⁴ Egha Iesus mikemegha givagha Saimonin migei, “Bot gisivagh dipar konimin mangiva iver ekiaba osiriba bagh da akunigh.”

⁵ Ezi Saimon an akam ikara, “Ekiam, e dimagarir kam in ingara ghua bar osiritam inizir puvati. Ezi ni migeima kamaghin ki iver ekiaba akunam.”

⁶ Ezi me Iesus mikemezi moghin amigha, egha me osirir bar aviriba inizima men iver ekiaba maghira akarasava ami. ⁷ Ezi me uan namakar botin igharazimin itiba me gikarizima me iza men akura, egha me iza botin pumuning uaghara aning gaghuizima aning bar izivagha osemegha maghira dipamin ghuaghiri.

⁸⁻¹⁰ Ezima Saimon Pita, ko a ko itir darasi, me osirir me inizir kabar ganigha kamaghin digavir kuram gami. Saimonin roroamning Jems ko Jon, Sebedin otarimning. Aning Saimon ko ingarir gumazimning, aning uaghan digavir kuram gami. Kamaghin amizima Saimon kamaghin ganigha, tevimning apirigha Iesusin suemningin boroghin iri. Egha ghaze, “Ekiam, ki gumazir arazir kurabagh amim! Kamaghin amizima ni na ategh mangi.” Ezi Iesus kamaghin Saimonin migei, “Ni atiatingan marki, datirighin tugh mangi, ni gumaziba iniam.” ¹¹ Ezi me uan botba mikirvegga, dipar dadarimin ghuavanega, egha biziba bar da ategha Iesusin gin zui.

Gumazir lepa itim

(Matyu 8:1-4 ko Mak 1:40-45)

¹² Ezima Iesus nguibar ekiam mam in itima, gumazir mam lepa bar anegirizima, a izava oto. Egha a Iesusin apighava ira uan guam nguazim mituaghava kamaghin a migei, “Ekiam, ni fueghiva ni na damuti, ki Godin damazimin zuegh ua deragham.”

¹³ Ezi Iesus uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, “Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh.” Ezima lepa zuamira anetaki.

¹⁴ Egha Iesus akar gavgavim a ganingi, “Tavin mikiman marki. Egh mangi, uabi Godin ofa gamir gumazimin akagh, egh Moses mikemezi moghin, ni uabi zueghsi ofa damu. Eghti gumazamiziba fogh suam, nin arimariam gifa.”

¹⁵ Ezima Iesus amizir bizir kabar eghaghanim bar mar ghu. Kamaghin gumaziba ko amizir avirim a baraghiva men arimariaba ua deraghasa izi. ¹⁶ Ezi Iesus zurara me ataghragha ghua, gumazamiziba itir puvatizir danganimin ikia God ko migei.

Iesus gumazir soroghafariba amirazim gamizima a dera

(Matyu 9:1-8 ko Mak 2:1-12)

¹⁷ Dughiar mam in Iesus gumaziba ko amizibar sure gami. Ezi Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Galilin Distrigh ko Judan Distrighin itir nguibaba bar, ko Jerusalem in nguibamin ikegha izava apiaghav iti. Ezi Ekiam in gavgavim uaghan iti, kamaghin Iesus men arimariabar amutima da deragham. ¹⁸ Ezi gumazir maba gumazir soroghafariba aremezim inighava akuriam gatighava a inigha dipenimin aven mangi Iesusin guamin anerighasa. ¹⁹ Ezi gumazamiziba bar aviraseme. Ezima me aven mangan iburaghava dipenir siriam in ghuavanabogha dipenir siriam in torim gamigha benibar an akuriam dafagha, nimira anetaghrazima a ghuaghira gumazamizir okuruamin tongin Iesusin guamin aneti.

²⁰ Ezima Iesus men nighnizir gavgavibar ganigha, egha kamaghin migei, “Namakam, nin arazir kuraba ki da gin amada.”

²¹ Ezima Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba maghira uan navir averiabar aven nighnisi, “Kar gumazir manam Godin danganim iniasa migirigiar kam gami? Gumazir kinitam arazir kuraba gin amangam, o puvati? God uabira.”

²² Ezi Iesus men nighnizibagh fogha, egha a men azara, “Ia tizim bagha bizir kabar uan navir averiabar dagh nighnisi?”

²³ Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghin mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghin mikiman kogham suam, ni dikavigh mangi, egh ua deragh. ²⁴ Ki arazir kam damightima, ia ganigh fogham, Gumazibar Otarim a nguazir kamın arazir kuraba gin amangamin gavgavim iti.” Egha kamaghin gumazir soroghafariba amirazim migei, “Ki ni migei, ni dikavigh uan akuriam inigh dipenimin mangi.” ²⁵ Ezima a zuamira men damazibar dikavigha, irighav ikezir akuriam inigha uan nguibamin ghuava Godin ziam fe. ²⁶ Ezi me bar digavir kuram gamigha Godin ziam fe. Egha agorogem me gizivazi me kamaghin migei, “E datirighin bizir bar igharagha garibar gari.”

*Iesus uabin gin mangasa Livain dei
(Matyu 9:9-13 ko Mak 2:13-17)*

²⁷ Bizir kabar gin Iesus ghua garima gavmanin dagiaba isir gumazir mam, an ziam Livai, a uan dagiaba isir dipenim gaperaghav iti. Ezi Iesus kamaghin a migei, “Nan gin izi.” † ²⁸ Ezi Livai dikavighava, biziba bar da ateghava an gin zui.

²⁹ Egha Livai isar ekiam Iesus bagha uan dipenimin aneru. Ezima dagiaba isir gumazir avirim ko gumazir maba sara izava me koma api. ³⁰ Ezima Farisiba koma Judan arazibagh fozir gumazibar adarasi, me migirigiar mabar Iesusin suren gumazibagh ami, “Ia tizim bagha dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?” §

³¹ Ezi Iesus men akam ikara, “Arimariaba puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir puvati. Gumazir arimariaba itibara, me dokta bagha zui. ³² Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagha izezir puvati. Ki, gumazamizir arazir kurabagh amibar dimiva men navibagh iraghasa, ki ize.”

*Dagheba ataghrazir arazimin azangsizim
(Matyu 9:14-17 ko Mak 2:18-22)*

5:24: Jo 5:8 † **5:27:** (5:27) Ziar kam Livai, ti Matyun ziar igharazir mam. Ni Matyu 9:9in gan. **5:30:** Lu 15:1-2
§ **5:30:** (5:30) Ni Matyu 9:11in itir akamin gan. **5:32:** 1 Ti 1:15 **5:33:** Mt 9:14, Mk 2:18 **5:34:** Jo 3:29 ** **5:38:**
(5:38) Ni Matyu 9:17in itir akamin gan. **6:1:** Lo 23:25 **6:2:** Kis 20:10, Jo 5:10 * **6:2:** (6:2) Ni Matyu 12:2in itir
akamin gan. **6:4:** Wkp 24:5-9

³³ Ezi me kamaghin a migei, “Jonin suren gumaziba, me zurara God ko mikimasa dagheba ataghrasi. Ezi Farisin suren gumaziba uakan. Ezi ninanaba apa mamaghira iti.”

³⁴ Ezi Iesus men akam ikara, “Gumazir amuimin ikiamim, a ia ko ikiti, ia a bagha izezir gumazibav kimti me dagheba ategham, o puvatigham? ³⁵ Egh dughiam izitima gumazir amuimin ikiamim me me dama a inigh mangitima, eghti dughiar kabar me dagheba ategham.”

³⁶ Egha Iesus akar isin zuir kamın me geghari, “Gumazitamın korotiar ghurim torim an ikitima, a korotiar igiatam abigh, egh inir avizir kam isi, korotiar ghurim a dukuagh a isaman marki. A kamaghin damuva, korotiar igiar kam arizigham. Egh uaghan inir avizir igiar korotiar ghurim dukuagha isamizim, korotiar ghurimin min ganan kogham.

³⁷ Ezi gumazitam wainin igiam isava wainin misevir ghuribagh ingezir puvati. A kamaghin damightima, wainin igiam wainin misevir ghuriba a bightima wainin iritima wainin miseviba ikuvigham. ³⁸ A kamaghin damuan kogham. Wainin igiam, wainin misevir igiam gingam. ** ³⁹ Ezima gumazim wainin ghurim amegha, egha igiam gifongezir pu. Eghiva a kamaghin mikim suam, ‘Ghurim a dera.’ ”

6

*Iesus uabi Sabatin Ekiam
(Matyu 12:1-8 ko Mak 2:23-28)*

¹ Sabatin mam, Iesus uan suren gumaziba ko raizin min garir dagher mam wit, an kuriabagh aruava, egha an suren gumaziba witin asiziba ghuaza da kuava, dar tuziba api. ² Ezi Farisin maba kamaghin migei, “Ia tizim sua arazir Sabatin amir puvatizim gami.” * ³ Ezi Iesus me ikara, “Ia ti Devit fomira amizir arazimin eghaghanimin ganizir puvati? Devit dughiar kamın uan adarazi ko mitiriam men azi, ⁴ ezima Devit Godin Averpenimin aven ghua me ofa

damuasa atizir bret inigha uan adarazi ko me aneme. Egha e fo, me brettin kam raman kogham.”⁵ Egha Iesus me migei, “Ezi Gumazibar Otarim a Sabatin dughiamin Ekiam.”

Iesus Sabatin dughiamin dafarir ekonezir gumazim gamizi a ua dera
(Matyu 12:9-14 ko Mak 3:1-6)

⁶ Sabatin dughiar igharazim Iesus God ko migeir dipenimin aven ghugha men sure gami, ezi gumazir mam men tongin iti. An dafarir guvim ekonegha an areme.
⁷ Farisin maba ko Judan arazibagh fozir gumaziba an arazitamin apigh akam agasasa, me bar deravira an gari. Me kamagh sua, a Sabatin arimariaba batogham, o?
⁸ Kamaghin Iesus men nighnizibagh fogha egha gumazir dafarir ekonezim migei, “Dikavigh men damazibar tughtima me bar nin ganika.” Ezi a dikavigha tughav iti.
⁹ Ezi Iesus me migia ghaze, “Kian azai, arazir manam Sabatin dera? E arazir aghuim damuam, o arazir kuram damuam, o gumazimin akuragham, o a gasighasigham?”
¹⁰ Egha a bar men ganigha egha gumazim migei, “Ni uan dafarim onegh.” Ezi a uan dafarim onezima an dafarim bar moghira ua dera.
¹¹ Ezima me atara egha uarira uariv gia ghaze, e arazir tizitam in Iesus damuam.

Iesus 12 pla aposelba misefe
(Matyu 10:1-4 ko Mak 3:13-19)

¹² Dughiar kabar dughiar mam Iesus God ko mikimasa mighsiamin min ghuvanabogha, egha God ko migeima aminim a bangin tira.
¹³ Aminim tirazima, a uabin gin aruir gumazibar diazi me a da ghuezima ezi a 12 pla me amisefe. Egha maghira ziam aposelba me gati:
¹⁴ Saimon (Iesus Pita a gati), ko an dozim Andru, Jems, Jon, Filip, Bartolomyu,
¹⁵ Matyu, Tomas, Jems Alfiusin otarim, Saimon, a Selotiabar gumazir mam,
¹⁶ Judas Jemsin otarim, ko Judas Iskariot, gumazir gin Iesus isava apanibagh aningizim.

Iesus arimariaba batosi
(Matyu 4:24-25 ko Mak 3:7-12)

¹⁷⁻¹⁸ Egha Iesus uan suren gumaziba ko ghuaghirava danganir zarimin tu. An gin aruir gumazamizir avirim iti. Ezi maburan avirir Jerusalem ko Tair koma Saidonin Ongarir dadarim, ko Judian aven itiba, bar Iesus baraghiva men arimariaba ghua-maghasa me ize. Ezi gumazamizir duar kuraba asighasighiziba, da me ataki.
¹⁹ Ezi gavgavim Iesus ategha azenan ghua gumaziba ko amiziba bar me gami me ghua-mazi, ezi kamagh sua me bar moghira Iesusin mikarzim in suighasa.

Iesus ghaze, onganarazibagh amiba me bar akongegh.
(Matyu 5:1-12)

²⁰ Ezi Iesus uan gin aruir gumazibar garava kamagh migei,

“Ia biziba puvatiziba, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven iti, kamaghin ian naviba deragh.

²¹ Ia datirighin mitiriam aziba, ia gin izivagham, kamaghin ian naviba deragh.

Ia datirighin azi darasi, ia gin akam, kamaghin ian naviba deragh.

²² Me ian ganti ia Gumazibar Otarimin gin mangitima, men naviba ia bagh bar kuvigham. Egh me ia batoghiva paz ia damuva ian zibagh asighasigham. Bizir kaba ia bativti ian naviba deragh.

²³ Men afeziaba fomira kamaghira Godin akam inigha izir gumazibagh amizi moghin me ia gami.

Ia uaghan ivezir ekiam Godin nguibamin a iniam.

Kamaghin dughiar kam otoghti, ia bar akongeghiva agoroguem sara pin uari akun.

²⁴ Ia bizir aviriba itiba, datirighin ia navir aghuim inigha gifa, kamaghin ia ikuvigham.

25 Ia dagher aviriba itiba, ia gin mitiriam
ian agham,
kamaghin ia ikuvigham.

Ia datirighin ati darasi, ia gin arangiva
temeribagh ruam,
kamaghin ia ikuvigham.

26 Gumaziba migirigiar aghuibar ia damuti,
eghti ia bar kuvigham.

Fomira men inaziba akam inigha
izir gumazir ifariba migirigiar
aghuiba me gami.

Kamaghira gumaziba me bar
migirigiar aghuiba ia damuti,
kamaghin ia bar ikuvigham.”

*Arazir apanibagh ifongeziba
(Matyu 5:38-48)*

27 Egha Iesus migia ghua kamaghin
migei, “Ezi ian na barazir darasi, ki ia
migei, ia uan apanibagh ifongegh, arazir
aghuiba ia gifongezir puvatiziba me damu,
28 migirigiar aghuiba ia migirigiar kuraba
ia gamibar amu, paza ia gamiba ia me
bagh afeziam ko mikim. 29 Eghti tav ian
koviatham apezeghti, ia koviatar vuem sara
a daning. Eghti tav ian korotiar azenan
itim inightima, uaghan aven itir korotiam
sara an taki. 30 Egh te biziba bagha ian
azangsis, ia da me daning. Egh te ian
biziba ini, ua da bagh mikimiva me dam
ada inian marki. 31 Ia arazir aghuir me ia
damuamin ia ifongeziba, ia arazir kabara
me damu.

32 “Egh ia, ia gifongezibara fueghiva, egh
manmaghin arazir aghuitam damigham?
Arazir kurabagh amiba uaghan kam-
aghiram ami. Me me gifongezi daraziragh
ifonge. 33 Egh ia deraghvira deragha ia
gamir darazigh amua, egha kamaghin
arazir aghuir manam ia gami? Gumazir
arazir kurabagh amiba uaghan kam-
aghiram ami. 34 Egh ia pura uan biziba
me daning, egh nighnigh suam, me ti
da ikarvagh, egh manmaghin arazir
aghuitam damigham? Gumazir arazir
kurabagh amiba me uaghan ghaze, ki
gumazir kurar igharazim uan biziba a

daningti, eghti a gin ua da ikarvagh.

35 Ia uan apanibagh ifueghiva, deravira me
damuva, eghiva biziba pura me daningiva,
uamategh da ikarvaziba inisi nighnighan
marki. Ezi God arazir aghuiba gumazir
arazir kurabagh amiba koma gumazir
a minabir puvatizibagh ami. Kamaghin
amizi, gin ian ivezim bar ekeveghtima, ia
Godin bar pin itimin boribar min ikiam.

36 Afeziamin apangkuvimin mirara, ia
apangkuvim iki.”

*Igharaz darazir araziba tuisighan marki
(Matyu 7:1-5)*

37 Egha Iesus migia ghua kamaghin
migei, “God ia tuisigh ian kuraghan koghsi,
kamaghin ia munen araziba tuisighan
marki suam, men araziba ikufi. Ivezir
kuram aningan marki, eghti God ivezir
kuram ia danigan kogham. Ia men arazir
kuraba gin amadaghti, God ian arazir
kuraba gin amadagham. 38 Ia daning, eghti
God ia daningam. Minem bar deravira
izivaghtima, a isi mikebabar amangiva
agasavkon, eghti a iri magiri ian apozibar
inibagh iram. God bizir iziviriziba, ia
ganidi moghin ia igharaz darazir aning.”

39 Iesus uaghan akar isin zuir mam sara
me mikeme; “Gumazir damazir kuram
damazir kurar igharazitamin suiragh
mangam, o? Aning virara mozim
magirigham. 40 Suren gumazim, uan tisa
gafirazir puvati. Ezi suren gumazir bar
deravira uan sure a givazim, a uan tisan
mirara ghu. 41 Tizim bagha, minezir bar
muziarim nin aveghbuamin damazimin
itima, ni ti an gara egha temer ararir
ekiar nin damazimin itimin garir puvati?
42 Ter ararir ekiam nin damazimin ikiti,
ni manmagh uan aveghbuam mikim
suam, ‘Aveghbuam, ki nin damazimin
itir minezim asigham?’ Ni bar ifari! Ni
faraghvira ter ararir nin damazimin itim
asigh, egh deragh ganiva minezir nin
aveghbuamin damazimin itim asigh.”

*Temem ko an ovizim
(Matyu 7:16-20 ko 12:33-35)*

6:26: Jo 15:19, 1 Jo 4:5 6:27: Kis 23:4, Snd 25:21, Mt 5:44, Ro 12:20 6:28: Lu 23:34, Ap 7:60 6:29: Mt 5:39, 1 Ko
6:7 6:30: Lo 15:7-10, Snd 21:26, Mt 5:42 6:31: Mt 7:12 6:32: Mt 5:46 6:34: Mt 5:42 6:35: Wkp 25:35-36,
Sng 37:26, Mt 5:45 6:37: Mt 6:14, 7:1 6:38: Snd 19:17, Mt 7:2, Mk 4:24, Je 2:13 6:39: Mt 15:14 6:40: Mt
10:24-25, Jo 13:16, 15:20 6:41: Mt 7:3 6:43: Mt 7:16-17

⁴³ Egha Iesus ghua kamaghin miġei, “Temer aghuitam ovizir kuram batezir puvati, kamaghira temer kuratam ovizir aghuim batezir puvati. ⁴⁴ Gumaziba temer ovizibar gara fogha ghaze, temer aghuim o temer kuram. Me fiġhin oviziba temer ataghatarim in da kuari pu. Egha me wain in oviziba temer ataghatarir muziarir kuram in da isir puvati. ⁴⁵ Gumazim in navir averiam in ikezir biziba, an akatorim, dav gei. Kamaghin gumazir aghuim bizir aghuiba an navir averiam in ikegha otivaghiri. Ezi gumazir kuram bizir kuraba an navir averiam in ikegha otivaghiri.”

Dipenim in ingarir gumazir dikiriam ko onganim

(Matyu 7:24-27)

⁴⁶ Egha Iesus ghua kamaghin miġei, “Ia tizim bagha ‘Ekiam’ na garisi, egh a ki miġeir biziba dagh amir puvati? ⁴⁷ Tina iza nan miġirigiaba baragha dagh ami, ki an araziba ian akagham. ⁴⁸ A mati gumazim dipenim in ingara, an okora bar vin ghuaghira dagiam gisin ter akiniba kuni. Dipenir kam me bar deraviram an ingari. Kamaghin amizima aperiam in dughiam dipam dipenir kam in aven ghuzima a nuighnuizir puvati. ⁴⁹ Ezi gumazir nan miġirigiaba baragha dar gin zui puvatizim, mati gumazim uan dipenim nguazir kinim ko bizitam gisin an ingarizir puvati. Eghti dughiar dipam izamim a dipenir kam biraghtima, a irigh bar kuvigham.”

7

Midorozir gumazir dapanim in nighnizir gavgavim

(Matyu 8:5-13)

¹ Ezi Iesus bizir kabar gumaziba ko amizibav kemegha givagha, Kaperneam in aven zui. ² Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir dapanir ekiam iti. An ingangarir gumazir a bar ifongezim, ariva aremeghasava ami. ³ Ezi midorozir gumazir dapanir kam Iesus amizir biziba baregha Judan gumazir aruar dapanir

maba a baghava da amangi. ⁴⁻⁵ Ezi me Iesus bagha izeghava pamtem kamaghin a miġei, “Gumazir kam en gumazamiziba bar me gifonge. Egha e bagha God ko miġeir dipenim in ingari. Kamaghin gumazir kam an akurvazim baghava ami, ni an akuragh.” ⁶ Ezi Iesus tagha me ko zui. A ghua dipenim in borogh in otozi, ezi midorozir gumazir dapanir ekiam uan namakaba amangizi me kamaghin a miġei, “Ekiam, ki gumazir aghuir manam, ni nan dipenim in aven izam? Ezi ni izi nan dipenim in averiam in izan marki. Ni paz uabi damuan marki. ⁷⁻⁸ Kamaghin ki uabi ni bagh miġirigiam inigh izan kogham. Ki uabi midorozir gumazir mabar apengan iti, egha uabi mabar garima, da nan apengan iti. Ezi ki me miġei, ‘Ia mangi,’ eghti me mangam. O, ki me mikimam, ‘Ia izi.’ Eghti me izam. Egh ki uan ingangarir gumazir mam mikim suam, ni ingangarir kam damu, eghti an a damuam. Egha ki fo, ni mikimti, nan ingangarir gumazim ua deragham.” ⁹ Ezi Iesus kamaghin oregha, digavir kuram gamigha, egha raghrigha gumazamizir a gin zuibav gei, “Ki ia miġei, ki Israelin aven kamaghin nighnizir gavgavim itir gumazitam in ganizir puvati.” ¹⁰ Ezi gumazir amadaziba uamategha dipenim in ghuava ingangarir gumazim in garima a dera.

Amuir odiarim in otarim ua dikafi

¹¹ Egha gin Iesus nguibar ziam Nain in zui. Ezi an suren gumaziba ko gumazir avirim an gin zui. ¹² Egha a nguibar kam in tiar akar ekiam kam in borogh in ghua garima, gumazir maba gumazir kuam gisaghpuġha nguibar ekiam in ikegha azenan izi. Gumazir aremezir kamnagh, an amizir pam aremezim in otarir vamira. Ezi nguibar ekiam kam in itir gumazir avirim amuir odiarir kam ko iti. ¹³ Ezi Iesus an gara egha bar an apangkuvigha kamaghin a miġei, “Ni arangan marki.” ¹⁴ Ezi Iesus roghira ghua gumaziba isaghpuġhav itir kez in suira. Ezi a gisaghpuġhav itir gumaziba voroghira mitivighav iti. Ezi a kamaghin gumazir

igiam a miġei, “Gumazir igiam, ki ni miġei, ni dikavigh.” ¹⁵ Ezima gumazir aremezim dikavigha magħira miġeima, ezi Iesus uam a isava an amebam ganingi. ¹⁶ Ezima me kamaghin ganigha bar digavir kuram gamigha, Godin ziam fa, egha ghaze, “Godin akam inigha izir gumazir ekiar mam en tongin oto.” Egha me ghaze, “God uan gumaziba ko amizibar akurvaghasa ize.” ¹⁷ Ezima Iesus amizir bizir kam in eghaghanim bar Judian Distriġh ko an boroghin itir nguibaba sara ghu.

Gumaziba Ruer Gumazim, Jon, a Iesus bagħa azangsi
(Matyu 11:2-19)

¹⁸ Ezi Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, an suren gumaziba bizir kabar gun bar a mikeme. Ezi a uan suren gumazir pumuningin diaghava, ¹⁹ egha Ekiam Iesusin azangsiġhasava aning amada, “Ti nirara, gumazir God faragħa amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?” ²⁰ Ezi gumazimning Iesus bagħa izegħa, kamaghin a miġei, “Jon, Gumaziba Ruer Gumazim nin azangsiġhasa ga amada, ‘Ti nirara, gumazir God faragħa amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?’” ²¹ Ezi dughiar kamnaghra Iesus gumazamizir arimariaba itiba gamuavira itima, me ua dera. Ezi a duar kuraba batosi, egha gumazir damazir kurar avirim, a me gamima, me ua gari. ²² Kamaghin amizi, Iesus Jonin abuir gumazimningin akam ikara, “Gua uamategh mangi bizir gua ganigha oraghizibar gun Jonin mikemegħ! ‘Gumazir damazir okaviriziba ua gari, ezi gumazir suer amiriziba uam arui. Ezi gumazir lepa itiba ua zuegħa dera, ezi gumazir kuarir orazir puvatiziba uam orasi. Ezi ovengezir gumaziba ua dikavima, ezi gumazir onganarazibagh amiba akar aghuim barasi.’” ²³ Gumazir nan ganigha nighnizir gavgavim nan itim, an nighnizir gavgavim ikivira iki, eghti an navir averiam deragħti a bar akuegham!”

²⁴ Ezi Jonin abuir gumazimning uamategha ghuzima, ezi Iesus magħira Jonin gun gumaziba ko amizibav ġia ghaze, “Ia tizimin ganasa gumaziba puvatizir danganimin ghue? Ia aminim vair għurunimin ganasa ghuez ti? ²⁵ Ti puvati, ezi ia tizimin ganasa ghue? Gumazir kurukazir aghuibagh amizim? Ti puvati, gumazir korotiar ivezir ekiaba itiba aghua egha bizir aghuiba men mikarzibar itima, me atrivibar dipenibar iti. ²⁶ Ezi ia tizimin ganasa ghue? Ia Godin akam inigha izir gumazim in ganasa? Are. Ki ia miġei, Godin akam inigha izir gumazir kam Jon, a Godin akam inigha izir gumazir igharaziba bar dagħ afira. ²⁷ Gumazir kam bagħavira Godin Akinafarim miġia ghaze, ‘Ia oragh. Ki uan abuir gumazim amadagħtima, a faragħ mangiva ni bagħ tuavim akiram.’ ²⁸ Ki ia miġei, Jon nguazimin itir gumaziba bar me gafira, ezi tina borimin min God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven iti, a bar Jon gafira.” ²⁹ (Jon gumazamizir aviriba ruava egha magħira dagħaba isir gumaziba sara rue. Kamaghin me Iesusin akam baregħa, egha fo Godin arazim, a bar guizbangira. ³⁰ Ezi Farisiba koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me Jonin rurim inizir puvati. Kamaghin me akirim ragħa God men akazir tuavir aghuim gasara.)

³¹ Egha Iesus miġia ghua kamaghin miġei, “Egh ki gumazamizir datirighin itibar arazibav kimsiva, egha akar isin zuir manam mikimam? Me manmagħira gari? ³² Me boribar min gara biziba amadir danganibar apiav ikia uarir dei,

‘E ia bagħa marvibagh ivima, ia ighian aghua.

Ezi e ongerakar amirizibagh amima, ia azir puvati.’

³³ Egha Jon, Gumaziba Ruer Gumazim iza dagħeba ko wainin dipaba apir puvatizi, ezi ia ghaze, ‘Duar kuraba a gapasa.’ ³⁴ Ezi Gumazibar Otirim izava dagħeba ko wainin dipaba api. Ezi ia ghaze, ‘Ia gan, a gumazir puv dagħem ko wainin dipam

7:16: Lu 1:68, 19:44, 24:19, Jo 4:19 **7:22:** Ais 35:5-6, 61:1, Mt 11:4-5, Lu 4:18 * **7:22:** (7:22) Ni Matyu 11:5in itir akamin gan. **7:23:** Ais 61:1, Lu 4:18 **7:24:** Mt 11:7 **7:26:** Mt 11:9, Lu 1:76 **7:27:** Mal 3:1 **7:33:** Mt 3:4, 11:18, Mk 1:6 **7:34:** Mt 11:19, Lu 15:2

apim. Egha a dagiaba isir gumaziba ko gumazir arazir kurabagh amiba, a men roroabagh amua me ko iti.’ ³⁵ Ezi gumazimir Godin fofozim iniziba, me gara fo, Godin fofozim a guizbangira bizim.”

Amizir arazir kurabagh amir mam Iesusin dagarimning rue

³⁶ Ezi Farisin gumazir mam uabi ko damasava Iesus bagha mikeme. Ezi kamaghin an a ko daperagh damasa an dipenimin ghu. ³⁷ Ezi amizir arazir kurabagh amua nguibar kam in itim orazi, Iesus Farisin dipenimin ikiava api. Ezi amizir kam borer mughuriar aghuim zuim itir alabastan ingarizir misevim inigha izi. ³⁸ Egha a Iesusin dagarimning gin tughav ikia azima, ezi an teriba Iesusin dagarimning giri. Ezi a uan dapanir arizimin an dagarimning adizava an dagarimningin torava egha borem an dagarimning ginge. ³⁹ Ezi Farisin an diazim bizir kam in ganigha uabira uabi migei, “Gumazir kam a Godin akam inigha izir guizbangira gumazim a fogh suam, kar amizir manam an suisi, kar amizir arazir kurabagh amim.” ⁴⁰ Ezi Iesus an akam ikaragha ghaze, “Saimon ki ni mikimamin bizir mam iti.” Ezi Saimon ghaze, “Tisa, na mikemegh.” ⁴¹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Gumazir pumuning gumazir mam da dagiaba pura ada ini egh aning gin a da ikarvagh. Ezi mav a da 500in dagiaba ini, ezi mav a da 50 plan dagiaba ini. ⁴² Ezi aning uaghara an dagiaba ikarvaghan ibura. Ezi a aning ikarvaghamin dagiar kaba gin amada. Ezi ni nighnigh, aning in tina gumazir kam bar a gifuegham?” ⁴³ Ezi Saimon an akam ikara, “Ki kamaghin nighnisi, gumazir dagiar aviriba inigha ua da ikarvaghan iburazim.” Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni deragha migei.” ⁴⁴ Egha a ragha amizimin garava kamaghin Saimonin migei, “Ni amizir kam in gari? Ki nin dipenimin izezima, ni nan dagarimning bagha dipatam na ganingizir puvati. Ezi amizim uan temeribar nan dagarimining ruegha,

egha uan dapanir arizimin anedisi. ⁴⁵ Ezi ni nan torezir puvati. Ezi amizir kam dughiar ki aven izezimin a nan dagarimningin tora mamaghira ikia iza datirikin. ⁴⁶ Ezi ni borem nan dapanim gingezir puvati. Ezi amizir kam a borer mughuriar aghuim inigha nan dagarimning ginge. ⁴⁷ A bar na gifonge, kamaghin amizi, God an arazir kurar aviriba bar da gin amada. Ki ia migei, tina God an arazir kurar muziarim gin amadaghti, a kamaghin na gifongezir arazir muziarim ikiam.” ⁴⁸ Ezi Iesus amizim migei, “Nin arazir kuraba, ki da gin amada.” ⁴⁹ Ezi gumazir a ko ikiava apiba kamaghin oregha, maghira uarira uariv gei, “Kar gumazir manam uaghan arazir kuraba gin amadi?” ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin amizim migei, “Nin nighnizir gavgavim nin akura. Eghti ni navir amirizimin mangi.”

8

Amizir maba Iesusin gin arui

¹ Egha bizir kabar gin, Iesus, nguibar ekiaba ko nguibar dozibagh arui, egha God Bizibagh Ativamin Dughiamin akam kuri. Ezi Iesus an gumazir 12 pla uaghan an gin arui. ² Ezi amizir maba uaghan, me fomira Iesus men arimariaba ko duar kuraba batoke: Maria, me Makdalan nguibamin amizim a garisi, Iesus fomira a gamizima, 7 plan duar kuraba aneteghava azenimin ize, ³ Joana ko Susana koma amizir avirir igharaziba uaghan a ko arui. (Joana, a Kusan amuim, a Herotin dipenir averiamin garir gumazir dapanim.) Amizir kaba uan bizibar Iesus ko an suren gumazibar akurvasi.

Iesus akar isin zuir gumazir witin oviziba akurir akar isin zuim (Matyu 13:1-9 ko Mak 4:1-9)

⁴ Ezi gumazamizir avirim uan nguibaba ategha Iesus bagha izava uari akuvazima, an akar isin zuir kam migei: ⁵ “Azenir gumazir mam ghuava raizin min garir daghem, wit, an oviziba inigha uan azenimin da akuri. Egha a da akura zuima, maba tuavim gira ghuzima gumaziba da dike. Ezi kuarazir pin itiba

izaghira bar da ame. ⁶ Ezima maba dagiaba itir danganibagh iregha afuangi. Ezi dipaba nguazimin puvati, kamaghin amizi witin kaba ua misingigha ariaghire. ⁷ Ezima witin ovizir mabanang benir ataghataribar torim gire, egha benir ataghatariba sara aghuima da da iki-aghari. ⁸ Ezima mabanang nguazir aghuim giregha, aghua dagher bar aviriba iti, kamaghin da vaghvagha 100pla bar misevegha iti.” An akar isin zuir kam me mikemegha, a pamtem kamaghin me migei, “Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus manmagh sua akar isin zuibagh ami

(Matyu 13:10-17 ko Mak 4:10-12)

⁹ Ezi Iesusin suren gumaziba akar isin zuir kam in mingarim baghava an azara. ¹⁰ Ezima a migia ghaze, “God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar mogomeba dagh fo. Ezi igharaz darazi ki akar isin zuibara me migei, eghtima gariba me gan fofoghan kogham, ezi uaghan oraziba me akar mingaribagh foghan kogham.”

Witin akar isin zuimin mingarim

(Matyu 13:18-23 ko Mak 4:13-20)

¹¹ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Kar akar isin zuir kam in mingarim. Witin ovizim a Godin akam. ¹² Ezi witin ovizir tuavim gireziba mati gumazamizir Godin akam baraghiziba, me a baraghizi ezi Satan iza men navir averiabar Godin akam batoke, eghtima me nighnizir gavgavim God damuan koghti God ua me inian kogham. ¹³ Ezima dagiaba itir danganibagh irezir witin oviziba mati gumazamizir akam baregha bar akongeziba, egha me biba itir puvati. Me dughiar otevimin nighnizir gavgavim Godin iti, ezima osimtizar dughiam me God ataki. ¹⁴ Ezima witin ovizir benir ataghataribar tongin ireziba mati gumazamizir akam baraghizibar min ti. Egh me deragha tuavimin zuima nivafizibar agoroger osimtiziba, ko dagiar nighnizir osimtiziba, koma nguazir kam in

bizir ganganir agorogeba, me isima me dar aven ikia egha misevir puvati. ¹⁵ Ezima witin ovizir nguazir aghuim gireziba mati, gumazamizir akar aghuim baraghiziba, me a inigha uan navir averiabagh atigha adar suira egha gavgavigha ikia, men dagher aghuiba otifi.”

Gumazitam avir angazangarim minemin aven anetizir puvati

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Gumazitam lam gaborogha minemin aven a modogha egha a isa dakozimin apengan anefazir puvati. Egh an a isiva dakozim gisirarama anefagham, eghtima tina aven iziva angazangarimin ganam. ¹⁷ Kamaghira mogomer biziba da gin azenan otivigham. Eghti bizir amigha aveziba da uaghan gin azenan otivigham. ¹⁸ Ezi kamaghin amizima ia deraghvira akar kam baragh. Gumazitam Godin akabagh foghti, God uan akabar fofozir igharaziba a daningam, eghti a Godin akar aviribagh fogham. Eghti Godin akabagh foghan aghuazir gumazim, an fofozir muziarim God a dama inigham.”

Tinara a Iesusin amebam koma doziba?
(Matyu 12:46-50 ko Mak 3:31-35)

¹⁹ Ezi Iesusin amebam ko doziba an ganasa izi. Ezi gumazamiziba bar anekufa, kamaghin amizi, me an boroghira manggan ibura. ²⁰ Ezi mav Iesus migia ghaze, “Nin amebam ko doziba muna azenan tivighav ikia, egha nin ganasa.” ²¹ Ezima an an akam ikara, “Tina Godin akam baragha an gin zui, me nan amebam ko doziba.”

Iesus migeima aminir ekiam areme
(Matyu 8:23-27 ko Mak 4:35-41)

²² Ezi dughiar mam Iesus uan suren gumazibav gia ghaze, “Aria e dipamin vongin mangam.” Eghava me botin ghuavanega egha vongin zui. ²³ Egha me ghuava, Iesus pariam an azima an akui. Ezima aminir ekiam amozim sara dipamin oto, ezi dipam men bot bar a gizifa. Kamaghin me osimtizir ekiamin aven iti. ²⁴ Egha suren gumaziba ghuava a gaghuragha a

miglia ghaze, “Gumazir Ekiam, ni dikafigh! E ovengam!” Ezi a dikavighava aminim ko dipar puvira ingarim akar gavgavim ining migei. Ezima aminim ko dipam aremegha amiraghavira iti. ²⁵ Ezima a uan suren gumaziba kamaghin men azara, “Ian nighnizir gavgavim managh iti?” Ezi me atiatia, nighnizir aviribagh amuava, uarira uarir azangsis, “Gumazir kam, a tina? A migeima aminim ko dipam, an akam barasi.”

Jesus gumazir mam in duar kuraba batoke

(Matyu 8:28-34 ko Mak 5:1-20)

²⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko bot in ghuava Gerasan Distrigh in otifi, Galilin dipam in vong in. ²⁷ Egha Iesus bot ategha azenan izima, nguibar ekiar kam in itir gumazir duar kuraba apazazim a bato. A fomira iniba itir puvatighava dipenibar aven itir puvat i, a gumazir ovengezibar dagiar mozir toribar aven iti. ²⁸⁻²⁹ Egha duar kurar kam dughiar aviribar an suigha anekurima a daghiri. Egha uaghan an dafariba ko sueba me senbar da ike, egha an garir gumaziba an boroghira ikiava an gari, ezi duar kurar kam a gamima a uan senba aghorava ara ghua gumaziba itir puvatizi nagh in iti. Ezi Iesus duar kuram batogha ghaze, ni gumazim ategh azenan izi. Ezi a Iesus in apigha, arava Iesus in dagaribar apengan irigha pamtem dia migei, “Ni tizim na damuasa, Iesus, God in bar pin itim in otarim? Ezi ki nin azangsis ni arazir kuratam na damuam marki!” ³⁰ Ezi Iesus an azara, “Nin ziam tina?” Duar kurar aviriba an aven ghuz. Ezi a kamagh in migei, “Aviriba.” ³¹ Ezima duar kuraba Iesus kamagh in a gaghovira iti, “Ni e batoegh e amadaghtima e torir mingariba puvatizir kam in mangan marki.” ³² Dughiar kam dar bizir ekiar maba mighsiar miriam in roghira ikiava api. Ezima duar kuraba Iesus gakaghora ghaze, “Ni en amangan-gatighima e mangi dar munabar aven mangeka.” Ezima a me ataghizima me zui. ³³ Ezi duar kuraba gumazim ateghava

azenan izeghava dabar aven ghue. Ezima dar bizir kam ara ghua davarir kuram giraghuegha dipam amegha ariaghire. ³⁴ Ezima dabar garir gumaziba garima bizir kaba otivizima, me ara ghuava nguibar ekiam in bizir kabar gun migeima nguibar azenan roghira itiba sarama orasi. ³⁵ Ezima gumamaziziba ganasa izi, bizir tizimrama oto? Egha me Iesus bagha iza, egha garima, gumazir duar kuraba ategha azenan izezim, a Iesus in dagarim in min aperaghav iti. A korotiaba aghuizima an nighnizimra uam an izes. Kamagh in me atiatingi. ³⁶ Ezi ikia bizir kam in ganizir darasi gumaziba ko amizibagh eghari, me eghara ghaze, Iesus duar kuraba apazazir gumazim gamizi a ua dera. ³⁷ Ezi gumamazizir Gerasan Distrigh in itiba puvira atiatia, egha Iesus in azangsis, “Ni e ategh danganir igharazim in mangi.” Ezi a bot in ghuavanabogha uamategha zui.

³⁸ Ezima duar kuraba ataghizir gumazir kam Iesus in azangsiha uaghan an gin mangasa, ezi Iesus anemadagha, a migia ghaze, ³⁹ “Ni uamategh uan nguibam in mangi, egh God ni gamizir biziba bar me mikim.” Ezi gumazim uamategha ghua egha nguibam garuava Iesus a gamizir biziba bar dar gun migei.

Jesus aremezir guivir mam gamizima a ua dikafi Egha amizir an korotiam in suirazim gamizima a ua dera

(Matyu 9:18-26 ko Mak 5:21-43)

⁴⁰ Egha Iesus uamategha Galilin dipam in vong in izezima gumamaziziba a izi me bativasa me a bagha oragha a mizua iti. ⁴¹⁻⁴² Ezima gumazir mam, an ziam Jairus, a God ko migeir dipenim in gumazir dapanim. An guivir vamira an azenir 12 plan boroghira ghugha, aremeghasava ami. Kamagh in a iza Iesus in dagaribar apengan iri. Egha uan dipenim in mangasa Iesus gakaghori. Ezi Iesus ghuavira itima maburan avirim bar anekuvagha anedughadusi.* ⁴³ Ezima amizir 12 plan azenim in ghuzim batir arimariam itir mam, gumazitam a damightima a

8:31: MAA 9:11 **8:32:** Mt 8:30, Mk 5:11 * **8:41-42:** (8:42) An guivir vamira, a 12 plan azenibar boroghira ghu, kamagh in amizi e ghaze, an azenir 12 plan boroghira ghu. **8:44:** Mt 9:20, Mk 5:28

deraghan kogham. Ezi a men tongin zui. ⁴⁴ Egha a Iesusin gin izava an korotiar avizimin suira, egha zuamira an ghuzir arimariam dutugha ghu. ⁴⁵ Ezi Iesus azara, "Tina nan suira?" Ezi me bar uarir tiragha Pita ghaze, "Gumazir Ekiam, gumazamiziba bar ni akuvagha ni adughadusi." ⁴⁶ Ezi Iesus ghaze, "Ki kamaghin fo, gumazim nan suirazima gavgavim na ategha azenan ghu."

⁴⁷ Ezima amizim uabira uabin gara fo, a modoghan kogham. Eghava atiatim sara iza Iesusin dagaribar apengan iri. Egha a gumaziba ko amizibar damazibar migia ghaze, nan arimariam givaghasa, ki Iesusin korotiamin suira, ezi nan arimariam zuamira gifa. ⁴⁸ Ezi Iesus a migia ghaze, "Nan guivim, ni nighnizir gavgavim ni gamizima ni dera. Navir amirizimin mangi."

⁴⁹ Egha Iesus migiavira itima, gumazir mam God ko migeir dipenimin garir gumazir dapanim, Jairusin dipenimin ikegha, Jairus bagha izi. Egha a Jairus migei, "Nin guivim areme. Eghti ni tisa ua ingangarim a daningan marki." ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin oregha, Jairus migia ghaze, "Ni atiatingan marki. Pura nighnizir gavgavim iki eghtima nin guivim ua deragham." ⁵¹ Eghava a Jairusin dipenimin otogha, egha a ua tavin amamangatightima an an gin aven mangan an aghua, kerara a ko aven mangam, Pita, Jon, ko Jems koma guivimin amebam koma afeziam. ⁵² Dughiar kam gumazamiziba bar uan evaribav misogha azia iti. Ezi Iesus me migia ghaze, "Azir akam atakigh. Guivim aremezi puvati. An akui." ⁵³ Me fo, guivim aremezi, kamaghin me an ingaravati. ⁵⁴ Ezi Iesus guivimin dafarimin suiragha egha migia ghaze, "Nan borim, ni dikafigh!" ⁵⁵ Ezima an duam uamategha izezima a zuamira dikavigha tu. Ezima Iesus me migia ghaze, "Ia daghetam a daningigh." ⁵⁶ Ezi an amebam koma

afeziam bar aguaghfa. Ezima a kamaghin migia aning abira, bizir otozir kam gua gumazitam mikiman marki.

9

Iesus 12 pla gumaziba amangi (Matyu 10:5-15 ko Mak 6:7-13)

¹ Egha Iesus 12 plan suren gumazibar diaghava me akuvaghava, egha gavgavim koma gavgavir duar kuraba batogham koma arimariaba agivamim sara me ganingi. ² Egha me amadagha ghaze, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akam kunigh, egh gumazibar arimariabar akirtima me ua deragham. ³ Egha a me migei, "Ia mangisiva bizitam inian marki, mitariba, dagheba, dagiaba, koma siotin ia gin daghuamin tam inian marki. ⁴ Eghti dipenir ia aven zuir manam, anarira iki, mangiva nguibar kam ategh mangi. ⁵ Eghtima gumaziba ia gifueghan koghtima, dughiar ia men nguibam ataghraghamim, ia uan dagaribar mineziba apisigh, eghtima me fogh suam, arazir me amizir kam, a derazir pu."* ⁶ Ezima Iesusin suren gumaziba nguibabar ghuava, akar aghuim akurava egha arimariar gumazibar kirima me ghuamazi.

Herot foghasa, Iesus a tinara (Matyu 14:1-2 ko Mak 6:14-16)

⁷⁻⁸ Ezi Herot, gavmanin dapanim, a bizir Iesus amiba baraghizima da ghuavira iti. A fo, marazi ghaze, Jon aremegha ua dikafi, ezi marazi ghaze, Elaija oto, maba ghaze, Godin akam inigha izir gumazir mam fomira ikegha aremegha ua dikafi. Kamaghin amizima Herot bar nighnizir aviribagh ami. ⁹ Egha Herot kamaghin migei, "Ki Jonin firim atu. Tina, bizir kabagh amima me dar gun migei?" Egha a Iesusin ganasa.

8:46: Mk 5:30, Lu 6:19 **8:48:** Lu 7:50 **8:52:** Lu 7:13, Jo 11:11-13 **8:54:** Lu 7:14, Jo 11:43 **8:56:** Mk 7:36, Lu 5:14
9:1: Mt 10:1, Mk 3:13-15 **9:4:** Mt 10:11, Mk 6:10 **9:5:** Mt 10:14, Mk 6:11, Ap 13:51 * **9:5:** (9:5) Judabar arazim kara, ni me baraghan koghtima, me nin sagh, uan dagarir asuaba mineziba apizighiva ni ategh igharagh mangam. Ezi en arazim kamakin, ki ni mikimti ni na baraghan koghti, ki apem apirigh uan tuavim gighuvagh, egh suam, ki nin sagham. **9:6:** Mk 6:12 **9:7-8:** Mt 16:14, Mk 8:28, Lu 9:19 **9:9:** Lu 23:8

Iesus dagheba 5,000 in gumazibagh anidi (Matyu 14:13-21 ko Mak 6:30-44 ko Jon 6:1-13)

¹⁰ Ezima Iesusin aposelba uamategha izeghava, bizir me amizibar gun a migei. Ezima a me inigha me uarira nguibar mam an ziam Betsaidan ghue. ¹¹ Ezi gumazir bizir avirim a gifoghava egha an gin zui. Ezi Iesus me gifueghava me isava, God Bizibagh Ativamin Dughiamin gun me miyava, eghava gumaziba ko amizibar arimariabar akiri. ¹² Bar guaratizimin Iesusin 12 plan aposelba a bagha izeghava a migei, “E gumaziba itir puvatizir danganimin iti. Egh, ni gumazamiziba me amadaghti me mangi danganir kam in itir nguibaba ko nguibar roghira itibar mangiva, egh dagheba koma dakuamin danganiba buri.” ¹³ Ezi Iesus men akam ikara, “Ia uari daghetaba me daningigh.” Ezima me kamaghin migei, “E bar bretin rubuzir 5 pla koma osirir pumuningra iti. Egh e ua mangi gumazir avirir kam bagh dagher tabagh ivezeghan koghti, dagheba bar otevegham.” ¹⁴ (Dughiar kam gumazibar dibobonim, 5,000 boroghin ghu.) Ezima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ia me mikimtima me 5 pla ten, 5 pla tenin, okuruabar dapighiri.” ¹⁵ Suren gumaziba kamaghiram amizima, gumazamiziba bar apia. ¹⁶ Ezi Iesus bretin rubuzir 5 pla koma osirir pumuning inigha kogha overiamin garava Afeziar Ekiam minabagha, egha bretba ko osirinning apirighava gumaziba ko amizibar aningasa uan suren gumazibagh aningizi me me ganidi. ¹⁷ Ezima gumazamizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. Ezima Iesusin suren gumaziba, dagher nar me ataghiziba, me da inigha 12 plan akirabagh aghuizima da bar izefe.

Pita Iesusin gun miyava ghaze, a tina (Matyu 16:13-19 ko Mak 8:27-29)

¹⁸ Dughiar mam in Iesus uabira Afeziam ko migeima, an suren gumaziba a ko itima, ezima a men azara, “Gumazamiziba

tina na garisi?” ¹⁹ Ezima me an akam ikara, “Marazi ghaze, ni Jon Gumaziba Ruer Gumazim, ezi marazi ghaze, ni Elaija, ezima marazi ghaze, God in akam inigha izir gumazir fomira itir mam aremegha ua dikafi.” ²⁰ Ezima Iesus azara, “Ezi ia? Ia uari ghaze ki tina?” Ezi Pita an akam ikara, “Ni God in Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.”

Iesus ghaze, an aremegh ua dikavigham (Matyu 16:20-28 ko Mak 8:30-9:1)

²¹ Ezi Iesus migirigiar gavgavim suren gumaziba ganiga ghaze, ia nan gun tav mikiman marki. ²² Egha kamaghin migei, “Gumazibar Otaram bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghtima gumazir aruaba, koma ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar mikezimin a ua dikavigham.”

²³ Egha a bar moghira me migei, “Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir biziba gin amadagh uan temer ighuvim zurara a gisaghpugh nan gin izi. ²⁴ Gumazir manam uan ikirimirim suiraghsi nighnighti, an ikirimirim givagham. Eghti gumazir manam na bagh uan ikirimirim ateghiva, uan ikirimirim iniam. ²⁵ Gumazitam nguazimin itir biziba bar da iniva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. ²⁶ Tina nan ziam ko nan akar aghuimin gun mikiman aghumsighti gin Gumazibar Otaram uan afeziamin boroghin ikeghiva an God in damazimin zuezir enselba koma God in angazangarim sara izighiriva, uaghan men aghumsigham. ²⁷ Ki guizbangira ia migei, ia kagh tuivighav itir darasi, ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham.”

Iesusin mikarzim igharagha gari (Matyu 17:1-13 ko Mak 9:2-13)

²⁸ Ezi Iesus bizir kabav kemezi, 8 plan dughiba givazima, a gin Pita, Jon, koma Jems inigha me a ko ghua, God

ko mikimasa mighsiar mamın pın ghu. ²⁹ Ezima a God ko migeima, an guamin ganganim ragha igharagha gari. Ezima an korotiaba bar ghurghurighava egha onımarımın mın taghtasi. ³⁰ Gumazir pumuning, Moses koma Elaija, ³¹ aning Afeziar Ekiamın angazangarımın aven ikiava, egha Iesus ko uariv gei. Me Iesus nguazir kam ataghragham koma bizir a Jerusalemın damuamin bizibav gei. ³² Pita uan namakamning ko dakuasava ami, egha me oseghava, egha Iesusın angazangarir gavgavımın ganigha egha uaghan gumazir pumuningın gari, aning a ko tughav iti.† ³³ Ezima gumazimning ane ataghrasima Pita kamaghın Iesus migei, “Tisa, bar deragha e kagh iti! E averpenir pumuning ko mikezimın ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.” (Pita akar kam migiava a uabi migirigiar a mikemezir kam gifozir puvati.)

³⁴ A migiavira itima, ghuariar mam otogha me avara, ezima me ghuariamin aven ghuava bar atiatingi. ³⁵ Ezi tiarir mam ghuariamin tongın otogha kamaghın migia ghaze, “Kar nan Otarim, ki a ginaba. Ia anarım oragh!” ³⁶ Ezima tiarir kam mikemegha gıvazıma me Iesusın garima a uabira iti. Ezima Iesusın suren gumaziba bizir me ganizim me an gun gumazitam mikemezir puvati.

Otarir mam, duar kuram a gapazazıma Iesus a batoke
(Matyu 17:14-23 ko Mak 9:14-32)

³⁷ Egha me amimizaraghın mighsıam ategha izaghirima gumazamizir avirim a bato. ³⁸ Ezi gumazir mam men torımın ikia dei, “Tisa, ki ni gakaghorı, nan otarir bar vamıra iti, kamaghın ni an ganigh. ³⁹ Duar kuram an aven ikiava a gamima a zuamıra ara dei. Egha anekurima a nguazim gira puv nısi. Ezima pupuvıba an akamin otifi. Duar kurar kam dughiar mabar an ikiava bar pazava a gamuava, egha anetaghrasir puvati. ⁴⁰ Ki a batoghasa nın suren gumazibagh akaghorı. Ezi me a damuan

ibura.” ⁴¹ Ezi Iesus kamaghın ikara, “Oio, ki bar amıra, ia dughiar kamın itir gumazamizıba, ian nıghnızir gavgavıba puvati, ian arazıba koma nıghnızıba bar derazir puvati. Ki dughiabar manmaghın ia ko ikiava egha ian osımtızıba ateri? Ni uan otarım inıgh kagh izı.” ⁴² Ezima otarım izavıra itima, duar kuram an ekunizıma a nguazım girıghava uam aguava egha puv nısi. Ezima Iesus duar kuram a batoghezıma a borım ataghezıma a dera. Ezi Iesus a isava uam an afezıam ganıngi. ⁴³ Ezima gumazamizıba bar Godın gavgavımın ganigha egha dıgavır kuram gamı. Me bar puv Iesus amızir bizıbagh nıghnızıma, a uan suren gumazıbav gei, ⁴⁴ “Ia deraghvıra na baraghtıma, ki bizıtam ia mikimasa. Me Gumazıbar Otarım isıva gumazir kurabar dafarım darıgham.” ⁴⁵ Ezima me migirigiar kamın mıngarım gifozir puvati. A men modo, ezi kamaghın amızıma me a gifozir puvati. Egha an azangsıghan atiatingi.

Tina ziar ekiam inıam
(Matyu 18:1-5 ko Mak 9:33-37)

⁴⁶ Ezima Iesusın suren gumazıba uarıra uarı adoghadogha egha ghaze, tina men dapanımın ikiam. ⁴⁷ Me migeima, Iesus men nıghnızıbagh fo, egha a borım inızıma an an mın tughav iti. ⁴⁸ Egha a kamaghın me migei, “Gumazıtam na gınıghnıgh egh borır dozır kamagh garıtam inıgh an akuragham, kamaghın a na inıgha nan akurvası. Egha tina nan akurvası, a nan Afeziar na amadazımın akurvası. Kamaghın amızı, tina ian tongın zıam puvati, a zıar ekiam inıam.”

Tina ian apanım gamır pu, a iananav
(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Ezi Jon Iesus migei, “Tisa, e garima gumazir mam duar kurabar nın zıamın da batosı. E fo, a en mav puvati, ezıma e an anogorosi.” ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghın migei, “Tina ian apanım gamır puvati, a iananav. Eghti, ia an anogoroghan markı.”

9:31: Mt 17:3, 17:9, Mk 9:4, 9:9, Lu 9:22, 13:33 **9:32:** Mt 17:2-3, Mk 9:2-4, Jo 1:14, 2 Pi 1:16-18 † **9:32:** (9:32) Bizir otozir kam ti dimagarımın oto. **9:35:** Ais 42:1, Mt 3:17, 12:18, 17:5, Mk 1:11, 9:7, Lu 3:22 **9:44:** Mt 16:21, 17:22, Mk 8:31, 9:31, Lu 9:22, 18:32-33 **9:45:** Mk 9:32, Lu 2:50, 18:34 **9:46:** Lu 22:24 **9:48:** Mt 10:40, 23:11-12, Mk 9:37, Lu 10:16, Jo 12:44, 13:20 **9:49:** Nam 11:28, Mk 9:38 **9:50:** Mt 12:30, Lu 11:23

Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalemın zui

(Sapta 9:51-19:28)

Samaritan gumaziba Iesus nguibamin ızan me an aghua

⁵¹ Ezima God Iesus inigh uan Nguibamin ghuavanangamin dughiam roghira izezima, Iesus Jerusalemın mangasa nighnizim gamigha iti. ⁵² Egha uan migirigiar gumazir maba amangizima me akam inigha faragha ghue. Me Samaritan nguibar mamın a bagha bizibar akırasa ghue. ⁵³ Ezima gumazamizir nguibar kamın itiba fo, Iesus Jerusalemın zui, kamaghın amizima me Iesus inian aghua. ‡ ⁵⁴ Ezima suren gumazimning, Jems koma Jon bizir kabar ganigha, egha an azara, “Ekiam, ni ifueghtima e Godın Nguibamin itir avim bagh diaghtima a izighrıva gumazibar isigham.” ⁵⁵ Ezima Iesus raghava aningın atari. ⁵⁶ Egha me nguibar igharazimın ghue.

Iesusın gın mangamin ivezim (Matyu 8:19-22)

⁵⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko tuavimın zuima, gumazir mam Iesus miđei, “Nguibar manam ni an zui, ki nin gın mangam.” ⁵⁸ Ezi Iesus a miđia ghaze, “Afiar atiaba nguazir toribar itima, kuaraziba mikonibar iti, ezi Gumazibar Otarım danganir dakuamiba puvati.” ⁵⁹ Egha Iesus gumazir igharazim miđei, “Nan gın izi.” Ezima gumazim an akam ikara, “Ekiam, ni faragh na amamangatıghtima, ki mangi uan afeziam mozim dafaka.” ⁶⁰ Ezi Iesus a miđei, “Marki. Gumazir ovengeziba uari uan gumazir kuabar afi. Egh ni mangıva God Bizibagh Ativamin Dughiamın akam akunam.” ⁶¹ Ezima ua gumazir mam Iesus miđei, “Ekiam, ki nin gın mangam. Egh ni faragh nan amamangatıghtima ki mangıva uan adarazir ganika.” ⁶² Ezi Iesus

9:51: Mk 10:32, 16:19 **9:53:** Jo 4:9 ‡ **9:53:** (9:53) Samaritan gumazamiziba, me Gerasen Mighsiamın uari akuva God bagha ofa gamua Godın ziam fe. Ezi Judaba Jerusalemın nguibamin ghuava ofa gamua Godın ziam fe. Ni Jon 4:20ın gan. Samaritan gumazamiziba ghaze, Judaba deravıra Ekiamın ziam fer arazimın gın zuir puvati. Kamaghın, me dughiar kam Iesusın akurvaghan aghua. **9:54:** 2 Kin 1:9-16 **9:61:** 1 Kin 19:20 **10:1:** Mt 10:1, Mk 6:7

* **10:1:** (10:1) Fofozir gumazir aviriba kamaghın nighnisi, gumazir Iesus amadazibar dibobonim, a 72 puvati. Me ghaze, men dibobonim 70ra. Eghti namba 70, a Luk 10:1ın ikiti, eghti Luk 10:17 uaghan, namba 70 an iki. **10:2:** Mt 9:37-38, Jo 4:35, 2 Te 3:1 **10:3:** Mt 10:16 **10:4:** 2 Kin 4:29 **10:7:** Mt 10:10-11, 1 Ko 9:14, 10:27, 1 Ti 5:18 **10:8:** 1 Ko 10:27 **10:10-11:** Ap 13:51

a ikara, “Tav itazim kuazagh egh a gın ganan koghıva, a God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ingaran kogham.”

10

Iesus 72 plan gumaziba amangizi me ghua an ingangarım gami

¹ Egha bizir kabar gın Ekiam 72 plan gumazir igharaziba misevegha egha pumuning pumuning faragh nguibar eki-aba koma danganir a mangasa nighnizibar me amadi.* ² Egha a kamaghın me miđei, “Dagher bar avirim anigha gıvagha azenimın iti. Ezi ingangarır gumazir da iniamın aviriba puvati. Kamaghın, ia azenir kamın ghuavimın azangıghti, a ingangarır gumaziba amangtım, me an azenimın mangi, dagheba iniam. ³ Ia mangi! Ki sipsipın nguzıba afiar atiabar torimın iti moghın ia amadazi ia zui. ⁴ Eghıva dagıaba azuir mıtirim ko beghiam ko dagarır asuaba inian marki. Eghti gumazitam tuavimın ia batoghıva dughiam ia danıngtı, ia ikaraghan marki.

⁵ “Eghıva ia dipenitamın aven mangi egh faragh kamaghın mikim suam, navir amırızim ia ko iti. ⁶ Eghti gumazir navir amırızim kagh ikiti, ia navir amırızim an iki. puvatıghtım, ian navir amırızim ua ia bagh izegham. ⁷ E fo, ingangarır gumazim uan ivezim isi, kamaghın ia dipenir kamın aven iki, dagheba ko dipar tizir me ia ganıdiba, ia dar ami. Eghıva dipenir mamın ikegh mamın mangan marki.

⁸ “Eghıva ia nguibar ekiamın aven mangıghtım me ia inigh, egh me tizim ia ganıngi, ia puram anemi. ⁹ Egh ia arımariar itibar amıghtım da deraghtım, kamaghın me mikemegh, God Bizibagh Ativamin Dughiam roghıra ize. ¹⁰⁻¹¹ Egh ia nguibar ekiatamın aven mangıghtım, me ia inighan koghtım, tuavir

dozibar aven mangi egh mikim suam, 'Ian nguibar ekiamin nguaziba en dagaribar poghezi, e a da disi, eghti ia kamaghin ganigh fogh suam, ia amizir arazir kam, a derazir puvati.' ¹² Ezi ki ia migei, Godin Kotin Dughiamin, osimtizir nguibar kam iniamim, an osimtizir Sodom in nguibam iniamim gafiragham."

Gumazamizir navim girazir puvatiziba bar kuvigham

(Matyu 11:20-24)

¹³ Egha Iesus ghua migia uan 72 plan gumazibav gei, "Ia Korasinin nguibamin itir gumazamiziba, iavzika! Ia kuram iniam. Ia Betsaidan nguibamin itir adarazi, iavzika! Ia bar ikuvigham. Gumazitam Tairin nguibam ko Saidonin nguibamin ghua, mirakelin ki amiziba men tongin dagh amighai, Tair ko Saidonin itir darazi ti fomira navibagh iragha, egha azir adiariba aghuigha, averenim gapiava agura, egha uan arazir kam in uari akakagha ghaze, me uan arazir kuraba ataki. ¹⁴ Godin Kotin Dughiamin, osimtizir ia iniamim, an osimtizir Tair ko Saidon iniamim gafiragham. ¹⁵ Ezi ia Kaperneamin nguibamin itir darazi, ia ghaze, ia uari fegh Godin Nguibamin ikiam, a? Bar puvati, God ia akunighti ia Helin avimin magiram.

¹⁶ "Tina ia barasi uaghan na barasi, tina ia barazir puvati a uaghan na barazir puvati. Egha tina na barazir puvati, a nan Afeziar na amadazim uaghan a barazir puvati."

72 plan gumaziba uamatenge

¹⁷ Ezima 72 plan gumaziba ua iza bar akuegha kamaghin migei, "Ekiam, e nin ziam diborima duar kuraba en akabar mirara zui." ¹⁸ Ezi a me ikara, "Ki Satanin garima a ira onimarimin min Godin nguibamin tagha gifa. ¹⁹ Ezima ki gavgavim ia ganigha gifa eghti ia kuruziba ko tuighiakaba gisin daruva da dikiva, egh uan apanibar gavgavim a givagham. Eghti

me bizir kuratam ia damuan iburagham. ²⁰ Eghti duar kuraba ian akam mirara ghuzir bizim gakongan marki. Ian ziba Godin Nguibamin aven osirizir bizim baghiva akong."

Iesus bar akuegha uan Afeziam minabi (Matyu 11:25-27 ko 13:16-17)

²¹ Ezi dughiar kamra, Godin Duam Iesus gamima a bar akongeghava migei, "Afeziam, ni nguazim ko overiam gativazir Ekiam! Ni fozim ko nighnizir aghuiba itir gumaziba bizir kaba men modo, egha boribar min itir gumazibar aka. Kamaghin ki ni minaba. Guizbangira Afeziam, ni uan ifongiamin kamaghin ami."

²² Egha Iesus ua kamagh migei, "Nan Afeziam biziba bar da isa nan dafarim gati. Ezi gumazitam Otarim gifozir puvati. Afeziam uabira a gifo. Egha tav Afeziam gifozir puvati. Otarim uabira, koma gumazir Otarim ifuegha Afeziam isava men akaziba, merara Afeziam gifo." ²³⁻²⁴ Egha a ragha uan suren gumazibar gara kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, fomira Godin akam inigha izir gumazir aviriba ko gumazir aghuir aviriba, me ia datirighin garir bizibar ganamin ifongiar bar ekiam ikia, me dar ganizir puvati. Egha ia datirighin orazir akar kaba, me da baraghan ifongiar bar ekiam ikia, me tam baraghizir puvati. Ezi ia, ian damaziba dar gari, kamaghin ia bar akongegh!"

Samaritan gumazim Judan mavin akurazir eghagham, Iesus a gami

²⁵ Ezi dughiar mam Judan arazibagh fozir gumazir mam dikavighava Iesus gifarasa purama an azara, "Tisa, ki manmaghin damighiva zurazurara itir ikirimirir aghuarim iniam?" ²⁶ Ezi Iesus a ikara, "Akar manam Moses Osirizir Arazimin akamin aven iti? Ni manmaghin an gari?" ²⁷ Ezi an a ghaze, "Ni uan God, nin Ekiam, bar a gifongegh, egh ni uan navir averiam ko uan duam ko uaghan bar uan gavgavim ko uaghan bar uan

10:12: Stt 19:24-28, Mt 10:15, 11:24 **10:13:** Ais 23:1-18, Ese 26:1-28:26, Jo 3:4-8, Amo 1:9-10, Mt 11:21-23, Sek 9:2-4
10:15: Ais 14:13-15 **10:16:** Mt 10:40, Mk 9:37, Lu 9:48, Jo 5:23, 13:20 **10:18:** Jo 12:31, 16:11, MAA 9:1, 12:8-9
10:19: Sng 91:13, Mk 16:18, Ap 28:5 **10:20:** Kis 32:32, Ais 4:3, Dan 12:1, Mt 7:22, Fl 4:3, Hi 12:23, MAA 3:5, 21:27
10:22: Mt 28:18, Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2 **10:25:** Mt 19:16, Lu 18:18 **10:27:** Wkp 19:18, Lo 6:5

nighnizimîn, uan God gifongegh. Egh uaghan, ni uabîra uabî gifongezî moghin, gumazamizir igharazibagh ifongegh.”

²⁸ Ezi Iesus an akam ikara, “Ni bar deragha migei. Ni mamaghîra damigh, zurara itir ikirimirir aghuarim iniam.”

²⁹ Ezi a gumazibar damazimîn deraghasa, kamaghîn a Iesusin azara, “Ezi tina nan namakaba?” ³⁰ Ezîma Iesus an akam ikaragha ghaze, “Gumazim Jerusalem ateghava Jerikon uaghîra, egha gumazir kuraba batozîma, me an koro-tiaba sueghava, puvîram a misueghava are, egha anetaghizîma a mikirîgha irîghav iti. ³¹ Ezîma ofa gamir gumazim tuavir kamra uaghîra egha an gara a gitagha zui. ³² Kamaghîra Livain gumazim uaghan iza danganir kamnaghra an gara a gitagha zui. ³³ Ezîma Samarian gumazir mam, iza danganir gumazir kam itimra izava, an apîghava bar an apangkufi. ³⁴ Egha an a bagha ghua wain ko borem an duaba ruegha egha da nomke. Egha a gumazim isa uan donki gisîn anefagha, egha a inîgha ghua daguir dipenir mamîn aven ghugha egha deravîram a gami. ³⁵ Egha amîmîzaraghan a dagiar pumuning dipenir ghuavim ganîgha ghaze, ‘Deragh an gan eghtî dughiar kî uamategham, kî izî bizir tizir nî uam a gamiziba kî da ikaragham.’

³⁶ “Ezi nî manmaghîn nîghnîsi, gumazir pumuning ko mîkezîr kabar manam gumazir kuraba misoghezîr gumazimîn namakam?” ³⁷ Ezi Judan arazibagh fozîr gumazim a ikara, “Gumazir an apangkuvîzim.” Ezi Iesus a mîgîa ghaze, “Nî mangîva kamaghîra damu.”

Iesus Maria ko Martan dipenimîn iti

³⁸ Eghava Iesus uan suren gumaziba ko tuavimîn izavîra ikiava egha nguibamîn oto. Ezi amizîr mam, an ziam Marta an diazîma an an dipenimîn ghu. ³⁹ Ezi an afumimîn ziam Maria. A Iesusin dagarimîn boroghîra aperaghav ikiava a barazîma a migei. ⁴⁰ Ezi Marta ingangarîr avîrim an nighnizimîn izî, ezi an osîmtîzim sara dagher me damamibagh ami. Egha a

Iesus bagha iza egha an azara, “Ekiam, nan afumim na ataghizîma kî uabîra ingangaribagh ami, ezi nî na ginîghnîsi, o? A mîkemeghtîma a nan akuragh!”

⁴¹ Ezi Ekiam a ikara, “Marta, Marta, nî bizir avîribagh nîghnîgha egha da bagha muriam nî dîghori. ⁴² Nî bizîr vamîra bagh nîghnîgh. Maria a bizîr aghuimra mîsefe. Ezi bizîr kam gumazîtam a dama a inîgham kogham.”

11

Iesus God ko migeir arazibar men sure gami

(Matyu 6:9-15 ko 7:7-11)

¹ Dughiar mam Iesus danganîr mamîn ikîa God ko migei. Egha a gîvazîma, an suren gumazîr mam a migei, “Ekiam, nî God ko migeir arazibar en sure damu, matî Jon uan suren gumazîbar sure gamizî moghin.” ² Egha Iesus kamaghîn me migei, “Nî God ko mîkîmîva, kamaghîn mîkîm:

‘En Afezîam, nîn ziam bar zue, ezi arazîr kuraba an saghon iti.

Eghtî Dughiar Nî Bizîbagh Atîvamîm, a izî.

³ Nî dughîaba meng en dagheba vaghvagh e danîng,

dughiar zurara apîr dagheba e danîngîgh.

⁴ Ezi tîna arazîr kurabar e gamî, e men arazîr kuraba gîn amadî.

Kamaghîn amizî, nî en arazîr kuraba gîn amadagh.

Egh e ateghtî, e osîmtîzîbar aven ikîtî bizîtam en navîm bîraghtîma, e arazîr kuratam damîghan kogham.’ ”

⁵⁻⁶ Ezîma Iesus kamaghîn uan suren gumazîbav gei, “Ian tongîn gumazîtam namakatam ikîva, egha dîmagarîr arîzîmîn a bagh mangîva, egh kamaghîn a mîkîmam, ‘Namakam, nî daghetaba nan akuragh. Nan akar gumazîm tuavîmîn iza na batozî, kî a danîngamîn dagheba puvatî.’

⁷ “Eghtî, gumazîr dipenimîn aven itîm kamaghîn an akam ikaragham, ‘Nî ingangarîm na danîngan markî. Kî tîar akam

asaragha gifa, egha uan boriba koma akui. Kamaghin ki dikavighiva bizitam ni daningan kogham.’⁸ Ezi ki ia migei, dipenir ghuavim dikavighiva uan namakam puvatizir biziba bar a daningam. A bizir kaba uan namakam daningan ifongezir pu, egha an a ganingi. An namakam a dimvira ikian, an aghuagha egha dikavigha iza bizir a bar ifongeziba a ganingi.”

⁹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ia God ko mikim, egh biziba bagh an azang, eghti a da isi ia daningam. Egh ia biziba bagh ruiva, ia da bativam. Egh ia tiam gafughafughti, God ia bagh tiam kuigham. ¹⁰ Gumazir Godin azaiba, me biziba isi. Ezi gumazir biziba bagha ruim, da batifi. Eghti gumazir itiam gafughagham, God a bagh akuigham.

¹¹ “Egh ian boritam uan afeziam osiriba bagha an azangsightima, eghti a kuruzitam a danigam, o? ¹² Egh borim tuarir aro-riam bagh uan afeziamin azangsightima, a tuighakam a danigam, o? ¹³ Ia afeziar arazir kurabagh amiba, ia zurara bizir bar aghuiba uan boribagh anidi. Egha ia kamagh deraghvira fogh, guizbangira ian Afeziar uan Nguibamin itim bar akueghvira uan Duam isi gumazir a ko migeibar aningam.”

*Me ghaze, Iesus duar kuram ko ingari
(Matyu 12:22-30 ko Mak 3:20-27)*

¹⁴ Ezi Iesus duar kurar gumazim gamima a migeir puvatizim a batoke. Ezi duar kuram anetaghizi, gumazir migeir puvatizim datirighin migei. Ezima gumazimiza digavir kuram gami. ¹⁵ Ezi marazi ghaze, “A Belsebulin gavgavimin duar kuraba batosi, a duar kurabar gumazir dapanim.”* ¹⁶ Ezi marazi Iesus basamasa egha ghaze, “Ni Godin gavgavimin mirakelin arazitam damighti, an overiamin ikegh izighriti, e an ganigh fogham.” ¹⁷ Ezi Iesus men nighnizibagh fogha, egha me migei, “Kantrin tamin gumaziba uari tuiragh uari uariv soghiva egh men dabirabim ikuvigham. Eghti dipenir

vamiran itir darazi uariv sogh, egh uari abigh egh men dabirabim ikuvigham.

¹⁸ Ia ghaze, ki ti Satanin gavgavimin duar kuraba batosi. Kamaghin amizi, ki ian azaragha ghaze, Satan uan adarazi ko uari abigh uariv sogh, egh me manmaghin tugh gavgavigh bizibar ganamin gavgavim ikiam? ¹⁹ Ia ghaze, ki Belsebul da gavgavim isa duar kuraba batosi. Ezi kamaghin, tina ian adarazir akurvazima, me duar kuraba batosi? Ian adarazi amir araziba, darara ian akagha ghaze, ia paza na migei. ²⁰ Eghti ki Godin gavgavim inighiva duar kuraba batoghti, eghti bizir kam ian akaghti, ia kamaghin fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam ia batogha gifa. ²¹ Eghti gumazir gavgavitam midorozir biziba bar da inigh egh uan dipenim bagh ganti an biziba bar deraghvira ikiam. ²² Eghti gumazitam bar gavgavigh a gafiragh a ko uaning misogh, egh a gafiragh, egh an midorozir bizir a gami a gavgavigha ikia misoziba inigh, mangi da tuiragh a da isi gumazir igharazibar aningam. ²³ Tina nan namakam puvati, a nan apanim. Ezi gumazim nan akuragha gumazamiziba akumakuir puvati, gumazir kam men gintizima me tintinibar zui.”

*Duar kuram uamategha ize
(Matyu 12:43-45)*

²⁴ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Duar ikuratom gumazitam ategha dipaba puvatizir danganibar arua ikiamin danganiba buri, egha a tam batozir puvatigha, egha uabi migia ghaze, ‘Ki uamategh faragha ikezir dipenimin mangam.’ ²⁵ Egha a uamategha ghua garima, me dipenim avizi, a bar zuezima an itir biziba bar deragha iti. ²⁶ Egh duar kurar kam mangi, 7 plan duar kurar a gafiragha arazir kurabagh amiba, men aku izam. Egh me mangi, dipenir kam in ikiam. Gumazir kam faragha paza ike, egh a datirighin bar pazavira ikiam, eghti an dabirabim a faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham.”

Gumazir manaba bar akuegham?

11:8: Lu 18:1, 18:5 **11:9:** Mt 7:7, Mk 11:24, Jo 15:7, 1 Jo 3:22 **11:11:** Mt 7:9-10 **11:15:** Mt 9:34, 10:25, 12:24
* **11:15:** (11:15) Satanin ziar mamra kara, Belsebul. **11:16:** Mt 12:38, 16:1, Mk 8:11 **11:17:** Mt 12:25, Mk 3:24, Jo 2:25 **11:20:** Kis 8:19 **11:22:** Kl 2:15 **11:23:** Mt 12:30, Mkk 9:40, Lu 9:50 **11:24:** Mt 12:43 **11:26:** Mt 12:45, Jo 5:14, Hi 6:4, 2 Pi 2:20

²⁷ Ezi Iesus bizir kabav giavira itima, amizim gumazamizibar torimın ikia dia migei, “Amizir kam ni bategha oteba ni ganıdi, a bar akongegh.” ²⁸ Ezi Iesus a ikara, “Ezi tina nan Afeziamın akam baragha egha an gın zui, a bar akongegh.”

Mirakelin azangsizim

(Matyu 12:38-42 ko Mak 8:12)

²⁹ Ezima gumazamiziba otiva izavira itima, Iesus kamaghın me migei, “Datırighın itir gumazamiziba bar ikufi. Me mirakelin arazir ki damighti me ganigh foghamim bagha azangsisi. Eghti ki arazitam me danigan kogham. God Jona gamizir arazimın min, me arazir kamın ganam. ³⁰ Kamaghın amizi, Jona nguibar ekiam, Niniven gumazamiziba arazim men aka, ezi kamaghıra Gumazibar Otirim datırighın itir gumazamiziba arazim men akagham. ³¹ Fomıra Seban Amizir Atrivimın nguazir kamın saghon ikegha Solomonın fofozir aghuimın akaba baraghasa ize. Ezi gumazir mam bar Solomon gafiragha ian tongın iti. Kamaghın amizi, Gumazamiziba Godın Kotiamın Tuivamin Dughiamın, Seban Amizir Atrivim tugh datırighın itir gumazamizibar arazir kurabar gun mikimam. ³² Eghti Godın Kotın Dughiamın, Nineven gumazamiziba dikavigh ian arazir kurabar gun mikimam. Ia fo, Nineven adarazi Jona akunizir akam baregha navibagh ira. Ezi Gumazir datırighın ian tongın itir mam, a bar Jona gafıra!”

Nın damazimning mikarzimın angazangarim

(Matyu 5:15 ko 6:22-23)

³³ Ezi Iesus ghua kamaghın migei, “Gumazitam lam gaborogha danganir mogometamın a modozir puvati, o a isava itarir ekiamın aven amadazi pu. Puvati, anesi an danganimram anefagham. Eghti tina aven izi, an angazangarimın ganam. ³⁴ Damaziba, da lamın min namnamın

angazangarimın min iti. Egha damazim derazi, nın namnam angazangarim bar a gizifa. Eghti nın damazim ikuvightima, nın namnam, mitatem anevaragham.† ³⁵ Kamaghın amizi, ni ua bagh deravıra gan, angazangarir nın itim, mitarmem an epazagham. ³⁶ Kamaghın amizi, angazangarim bar nın mikarzim gizivaghti, eghti mitarmem tong an epazaghan koghti, nın mikarzim bar angazangarimın ikiam, mati lamın angazangarim ni gisirazi moghın.”

Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, arazir kurabagh ami

(Matyu 23:1-36 ko Mak 12:38-40 ko Luk 20:45-47)

³⁷ Ezima Iesus mikemegha gıvazıma, Farisin mam Iesus ko damasava an gıghamizıma, ezi Iesus an dipenimın aven ghugha dagher dakozim gaperı. ³⁸ Ezi Farisi garıma, Iesus ruezir puvatıgha a koma api. Ezi a kamaghın ganıgha aguaghfa.

³⁹ Ezi Ekiam kamaghın a migei, “Ia Farisiba, ia kapba ko itariba azenan da rua da zue, ezi ian aven navir averıaba bar kufi. Okımakiam koma arazir kuraba, ia dagh ami. ⁴⁰ Ia bar gumazir onganıba! God azenan ingarizir bizıba, a uaghan aven dar ingarı? ⁴¹ Eghti ia bizir itarıbar aven itıba ısıva gumazir onganarazıba me danıng, eghti bizıba bar ian zuegham.

⁴² “Ia Farisiba, ia ghaze, ia uan azenıbar itir zuravarıba tongıra da tuiragh, egh akuaba ısı God danıng. Egha ia Godın arazir aghuim ko a gifongezir arazim ataghrası. Egha ia arazir kabar amuasa gavgavıgh, egh uaghan arazir maba ataghraghan kogham. Kamaghın amizi ia bar kuvıgham!

⁴³ “Ia zurara God ko migeir dipenıbar dabırabır danganır aghuarıba inıasa bar ifonge. Egha uaghan maketın danganıba me dughıaba ia danıngasa, ia bar ifonge. Kamaghın amizi, ia bar ikuvıgham.

11:27: Lu 1:28, 1:42, 1:48 **11:28:** Mt 7:21, Lu 8:15, 8:21, Je 1:25 **11:29:** Mt 16:4, Mk 8:12 **11:30:** Jna 1:17, 2:10, 3:4 **11:31:** 1 Kin 10:1-10, 2 Sto 9:1-12 **11:32:** Jna 3:5 **11:33:** Mt 5:15, Mk 4:21, Lu 8:16 **11:34:** Mt 6:22
† **11:34:** (11:34) Israelba kamaghın nıghnısi, nın damazimning angazangarim puvatıghti, me suam ni akurvazir puvatı. **11:37:** Lu 7:36, 14:1 **11:38:** Mt 15:2, Mk 7:3 **11:39:** Mt 23:25, Mk 7:4, Ta 1:15 **11:41:** Aıs 58:7, Dan 4:27 **11:42:** Wkp 27:30, Mt 23:23 **11:43:** Mt 23:6-7, Mk 12:38-39 **11:44:** Sng 5:9, Mt 23:27

⁴⁴ “Ia mati matmatiar me gan foghan koghamibar min iti. Eghti gumaziba me gisin daruam. Egh Godin damazimin zueghan kogham. Kamaghin amizi, ia bar kuvigham!”

⁴⁵ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam a ikara, “Tisa, ni bizir kabav gia, uaghan e gasighasi.”

⁴⁶ Ezi Iesus a ikara, “Ezi ia Judan arazibagh fozir gumaziba, ia gumazamiziba osimtiziba me garizima me da ateran ibura. Ezima ia uari, uan dafaribar men akuragh bizitam aterir puvati. Kamaghin amizi, ia bar kuvigham! ⁴⁷ Ian inazir afeziaba Godin akam inigha izir gumazibav soghezima me ariaghire. Ezi ia me bagha dagiar mozir aghuiba okoregha men aghariba mozibagh ariki. Kamaghin amizi ia bar ikuvigham! ⁴⁸ Ezi ia arazir kam gumazibar akakagha ghaze, ian inazir afeziaba amir arazir kam dera. Ezi me Godin akam inigha izir gumazibav soghezi da ariaghire, ezi ia me bagha mozibagh ami. ⁴⁹ Bizir kam bagha, Godin fofozim kamaghin migei, ‘Ki me bagh nan akam inigha izir gumaziba koma aposelba amangam, eghti men tarazi, me me misoghtima, me arighiram. Eghtima igharaziba, me arazir kurabar me damuam!’ ⁵⁰ Fomira nguazir kam otozir dughiam, Godin akam inigha izir gumaziba, me me misoghezi me ariaghira, ezi arazir kam iza datirighin tu. Kamaghin amizima ia datirighin iti darasi, men ivezim iniam. ⁵¹ Ezi modorozir arazir kam, an Abelin dughiamin tugha iza Sekaraian dughiam. Gumazir kam, Sekaraia, me ofan danganim ko Godin Dipenimin tizimin a misoghezima an areme. Ezi ki ia migei, arazir kurar kabar ivezim gumazir datirighin itiba bativam.

⁵² “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba Godin fofozimin tiar akamin kiba inigha ghue. Ia uari aven ghuezir puvati. Egha aven mangamin gumazibar tiar akam apiri.” ⁵³ Egha Iesus danganir kam ataghrazima, Judan arazibagh fozir

gumaziba koma Farisiba, me akar kurabar a migei. Egha azangsizir aviribar a gami. ⁵⁴ Egha an gari, a bizitam paziva a mikemeghtima, me an suigham.

12

Farisibar arazir ifavariba bagh gan (Matyu 10:26-27)

¹ Ezi dughiar kamın gumazamizir bar avirim uari akuvaghav ikia uari dikabiri. Ezi Iesus maghira uan suren gumaziba faragha dav gia ghaze, “Ia uari bagh gan. Farisiba mati, yis bretin aven ghughava a gamizima a bar buiz moghin ian aven mangi ia gasighasigham. Kamaghira ifavarir araziba uaghan bar ia gasighasigham. ² Bizir tizir mongeziba, da azenim giregham. Akar aven itiba, gumaziba dagh fogham. ³ Ezi bizir ia aminir birimin mikemeziba, me aruer angazan-garimin da baragham. Ezima bizir tizir ia sighsirir akabar uan kuaribagh arigha dipenir averiabar uariv kemeziba, me dipenibagh isin tuiv dar gun mikimam.”

Gumazim Godram atiating (Matyu 10:28-31)

⁴ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Nan namakaba, ki ia migei, ia gumazir nannar kinibav sozibar atiatingan marki. Egh me gin ua bizitam damighan kogham. ⁵ Ezi, tinarama ia an atiatingam, ki ian akagham. Ia Godin atiating, a ian nannam gasighasighiva, gin ia inigh helin avim mikinamin gavgavim iti. Ezi ki guizbangira ia migei, ia Godin atiating. ⁶ Ezi ia fo, gumazim kuarazir dozir 5 pla 2 toearama dagh ivese. Ezi God men tav bakinighnizir puvati. ⁷ Egha God uaghan ian dapanir ariziba dar pone, egha a bar deraghavira ia gifo. Kamaghin amizima, ia atiatingan marki. Ia kuarazir dozir kabar min itir puvati. Ia Godin damazimin bar ekefe, egha dagh afira.”

E Iesusin ziamin aghumsighan kogham (Matyu 10:32-33 ko 12:32 ko 10:19-20)

⁸ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ki ia migei, Gumazir manam gumazamizibar damazimin ghaze, a nan anam, eghti Gumazibar Otarim uaghan Godin enselbar damazibar mikim suam, gumazir kam a nan anam. ⁹ Eghti gumazitam gumazamizibar damazimin mikim suam, a nan anav puvati, eghti ki uaghan Godin enselbar damazibar mikim suam, gumazir kam nan anav puvati. ¹⁰ Eghti gumazitam akar kuratam Gumazibar Otarim mikemeghti, God an arazir kurar kam gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duam akar kuratam a mikemeghtima, God an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. ¹¹ Me ia inigh God ko migeir dipenibar mangam. Egh gavmanin gumazir ekiaba ko gumazir ziaba itibar damazibar mangitima, ia atiatingan marki. Egh suam, ki manmaghin ua bagh ganam, o manmaghin mikimam? ¹² Dughiar kamra Godin Duam ni mikemeghtima ni me mikimam.”

Gumazir dagiaba bar avirasemezir onganimin akar isin zuim

¹³ Ezi gumazir mam gumazamizibar torimin ikia kamaghin Iesus migei, “Tisa, nan aveghbuam mikemeghtima a gan afeziam ga bagha taghizir bizitaba na bagh taba tuiragh.” ¹⁴ Ezi Iesus a ikara, “Tinara guan osimtizibar kir guan biziba tuiraghasa, na misefe?” ¹⁵ Egha a me migei, “Ia uari bagh ganigh. Biziba bar dagh ifongezir arazir kaba bagh, uari bagh ganigh! Gumazimin dabirabim a bizir avirir a itir kaba saram otozir puvati.”

¹⁶ Eghava an akar isin zuir kamın me migei, “Gumazir dagiaba bar avirasemezir mam iti. Egha uan nguazimin dagher aghuir aviriba isi. ¹⁷ Ezi a kamaghin uabi ginighnisi, ‘Ki manmaghin damuam? Ki uan daghebar arighamin danganiba puvati.’

¹⁸ “Egha a ghaze, ‘Ki kamaghin damuam. Ki uan dagher dipeniba kuarighiva, dipenir ekiabara ingarigham. Egh dipenir ekiaba, ki uan maziaba ko dagheba ko

biziba bar dar arigham. ¹⁹ Egh ki uabira uabi mikimam, “Ni dughiar aviriba bagha ua bagha bizir aghuir avirim ariki. Egh ni damiva, wainin dipabar amiva, egh dughiar aghuarim iniva, egh bar akuegh ikiam.”’

²⁰ “Ezi God a migia ghaze, ‘Ni gumazir onganim. Dimagarir kamra nin ikirimirim ki a inighti, naremegham. Eghti tina ni ua bagh arighizir bizir kabanagh iniam?’

²¹ “Ezi tina ua bagh biziba puv dar pozim mikiniva, egh a Godin damazimningin onganarazibar amuti, bizir kam a bativam.”

Nighnizir aviribar amuan marki (Matyu 6:25-34)

²² Egha Iesus uan suren gumaziba kamaghin me migei, “Kamaghin amizi, ki ia migei, ia pamten uan ikirimirim ginighnigh, egh kamaghin azangan marki, e dagher manatam ramam, o e dipar manatam ramam? Egh ia pamten uan nivafizibagh nighnigh mikiman marki, e inir manatam uan nivafizim avam?

²³ Gumazimin ikirimirim, a daghebagh afira, ezi gumazimin namnam inibagh afira. ²⁴ Ia kotkotbar gan. Me dagheba opari puvatighava dagh eghuvir puvati, me dagheba arizir dipeniba puvati. Ezi God dagheba dagh anidi! Ezi ian dabirabim bar kuarazibagh afira. ²⁵ Egh ian tav deraghvira ikisi nighnigh kamaghin a ti uan ikirimirim damuti a tong ruaragham? Bar puvati. ²⁶ Ni bizir muziarir kam damuan iburagh, ni tizim bagha biziba bar a dagh nighnizir aviribagh ami?

²⁷ “Ia akimarir aghuaribagh nighnigh. Da manmaghin otifi? Me ingangarir ekiatam gamir puvati. Egha me korotiatam isamizir puvati. Ezi ki ia migei, fomira Atrivim Solomon bizir bar aviriba itima an azuir adiariba bar dera, egha an korotiatam akimarir kabar min otozir puvati. ²⁸ E fo, graziba pura biziba, da iti, gurumin gumazitam da akoreghiva da isiva avitam mikinigham. Grazir kinir kabanagh God adiariba me gazui. Ia bizir kam gifogh,

God uaghan adiariba ia daningam. Ia gumazamizir nighnizir gavgavir muziarim itiba! ²⁹ Egh ian nighnizim dagheba ko dipabara ikian marki. Egh ia pamtem dagh nighnighan marki. ³⁰ Nguazir kamin gumaziba bizir kaba puv dagh nighnisi. Ezi ian Afeziam fo, ia da iniam. ³¹ Eghti ia faragh God atightima, a ian Atrivimin ikitima, ia an gin mangi. Eghti, a bizir kaba ia daningam.”

*Bizir aghuiba akumakuir arazim
(Matyu 6:19-21)*

³² Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia sipsipin bizir muziarim, ian Afeziam ia damighti, ia Atrivimin otivasa a bar akonge. Kamaghin ia atiatingan marki. ³³ Ia uan biziba amangiva dagiaba inigh, egh gumazir onganarazibar aning. Egh uari bagh dagiaba azuir mitariba inigh dar arightima da dighorighiran kogham. Ian bizir aghuir Godin Nguibamin itiba, da givaghan kogham. Godin nguibamin okimakiar gumaziba roghira izan kogham, eghti barareba dagh asighasighan kogham. ³⁴ Danganir manam nin bizir aghuiba iti, danganir kam nin navir averiamin aven itir ifongiam, a uaghan ikiam.”

*Dakuan marki, ia uari bagh gan
(Matyu 24:42-44)*

³⁵ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia ingaramin korotiabar aghuighiva otivamin bizim bagh ganiva uan lamba ateghtima da isi, mamaghira iki. ³⁶ Egh mati gumazim uan otarim amir ikizir isam bagha ghugha uamategh izasa, me a mizuai. Eghti a uamategh izi tiam gafughti me zuamiram a bagh tiam kuigham. ³⁷ Ingarir gumazir kabar gumazir aruam uamategh izi men ganti, me a mizua gari. Kamaghin me bar akuegham. Ki guizbangira ia migei, a dagheba, me daningsi, uabin kurukegham. Egh me mikemeghti, me dakozim dapiaghti a izi dagheba me daningam. ³⁸ Egh men gumazir aruam dimagarir arizim, o aminim titim a uamategh izi men ganti me a

bagh gan mizuam ikiti, kamaghin me bar akuegham. ³⁹ Ia arazir kam ginighnigh. Gumazir manam, okimakiar gumaziba dimagarimin izava an dipenim akarasava amima, a men dughiam gifogha, egha men arafa. Egha me ataghizi me an dipenim akarizir puvati. ⁴⁰ Kamaghira, ia uaghan aravagh iki gan. Guizbangira, dughiar ia Gumazibar Otarim mizuaman koghamim, a dughiar kamram otogham.”

*Ingangarir gumazir aghuim ko kuramin
akar isin zuim
(Matyu 24:45-51)*

⁴¹ Ezi Pita Iesusin azara, “Ekiam, ni akar isin zuir kamin erara migei, o e bar moghira?” ⁴² Ezi Ekiam an akam ikara, “Ingangarir gumazir manamra nighnizir aghuiba ikia deravira uan ingangarim gami? An gumazir ekiam a damuti, a ingangarir gumazir igharazibar ganam. Egh dughiar an gumazir ekiam ifongezimin, a dagheba isi ingangarir gumazibar aningam. ⁴³ Ingangarir gumazir kam ingara itima, an gumazir ekiam izava a batogha an ingangarir kamin garima, gumazir kamin navir averiam bar an dera. ⁴⁴ Ezi ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kamin ekiam a damightima, an an ingangarir gumazir mabar ekiamin ikiva an biziba bar dar ganam. ⁴⁵ Egh ingangarir gumazibar dapanim uabira uabi mikimam, ‘Nan gumazir ekiam dughiar ruarimin ikegh izam.’ Egh a dikavigh ingangarir gumaziba ko ingangarir amizibav soghiva, damiva, wainin dipabar amiva dapanim onganigham. ⁴⁶ Eghti an ekiam, dughiar an ingangarir gumazim a bagha garir puvatizimin, an otogham. A dughiar a fozir puvatizimin uamategham. Eghtima an ekiam bar anerghorarighiva a inighiva gumazir God gifozir puvatiziba ko anetigham.

⁴⁷ “Ingangarir gumazibar dapanim fo, an ekiam bizir tizim damuasava a mikeme, ezima an a gamizir puvati. Eghti an ekiam dughiar aviribar a ifozoregham. ⁴⁸ Eghti

ingangarir gumazim an ekiam ifongezir arazibagh fozir puvatighiva, egh a uabi misoghamin arazibar amuti, an ekiam dughiar aviribar a ifozoreghan kogham. Tina bar bizir aviriba ini, a ua bizir aviriba God daningam. Ezima tina God bizir aviriba an dafarim gariki, God uam a dam aviriba inisiva an azangsigham.”

*Jesus gumazamiziba abighasa ize
(Matyu 10:34-36)*

⁴⁹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ki nguazim avim a darighasa izi. Ezi avim datirighira isiasa ki ifonge. ⁵⁰ Ki tighar rurir mam a iniam. A mati dipam gumazim avarazi moghin, osimtiziba na bativam. Ezi ki a inizir puvati. Kamaghin ki bar oseme, mangi dughiar kam otogham! ⁵¹ Ni ghaze, ki navir amirizim inigha nguazir kam in izi? puvati, ki ia migei, ki gumazamiziba abighasa ize. ⁵² Datirighin tugh mangi 5 plan amuiroghboriba dipenir tam in ikiv uari tuiragham, 3 pla pumuningin apanim in ikiam, eghti, pumuning 3 plan apanim in ikiam. ⁵³ Me uari tuiragham, afeziam uan otarim in apanim in ikiam, eghti otarim uan afeziam in apanim in ikiam. Amebam uan guivim in apanim in ikiam, eghti guivim uan amebam in apanim in ikiam. Otarim in amuim uan pam in amebam in apanim in ikiam, eghti, otarim in amebam uan otarim in amuim in apanim in ikiam.”

*Jesus dughiar otivamibar gun migei
(Matyu 16:2-3)*

⁵⁴ Egha Iesus gumazamizir aviribav gei, “Ia ganti, ghuariam aruem magiram in amadagham anangtima, ia zuamira suam, ‘Amozim izam,’ eghtima a izam. ⁵⁵ Egh Sainain aminim vangti, ia suam, aruem gan bar puvira isiam. Eghti an otogham. ⁵⁶ Ifavarir gumaziba! Ia overiam ko nguazim in otivamin bizibar gun mikimasa fo. Manmaghin amizi, ia datirighin otivamin bizibagh fozir puvati?”

*Ni gumazir ni isi kot daraghasa migeim
ko akabar kirigh
(Matyu 5:25-26)*

⁵⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ezi ia uari uarir azangsighan aghua, bizir tizim a dera. ⁵⁸ Egh nin apanim ni inigh mejistretbar damazim in mangitima, ni a ko osimtizir kam akirsi tuavim in a mikim ganigh. Puvatightima, a ni inigh jas in damazim in mangam. Eghti jas ni inigh polis in dafarim datightima polis ni isi kalabuziam datigham. ⁵⁹ Ki ni migei, ni azenim girighan kogham, kamaghira iki mangi ni ivezim bar anetigh azenim giram.”

13

*Gumaziba navibagh iraghan kogh
arimighregham*

¹ Ezi dughiar kam in gumazir maba ikiava Galilin gumazibar gun Iesus migei, Pailatin midorozir gumaziba me misoghezima men ghuziba God bagha tuer asizibar ghuziba sara verevere. ² Ezi Iesus men akam ikara, “Galilin gumazir kaba kamaghin ariaghire. Kamaghin amizima ia ghaze men arazir kuraba Galilin gumazir igharaziba bar men arazir kurabagh afira? ³ Ezi ki guizbangira ia migei, bar puvati! Egh ia navibagh iraghan koghiva, ia uaghan bar arimighregham. ⁴ Egh ia uaghan bizir kam ginighnigh, 18 plan gumazir Siloamin dagiar dipenim dipirigha me misoghezima me ariaghire. Ezi ia ghaze, men arazir kuraba bar Jerusalem itir gumaziba men arazir kurabagh afira? ⁵ Ezi ki guizbangira ia migei, bar puvati. Ezi ia navibagh iraghan koghiva, ia uaghan bar arimighregham.”

⁶ Ezi Iesus akar isin zuir kam in me migei, “Gumazir mam temer figh uan wain in azenim in anekaragha egha ghuava oviziba bagha an gara tam in apizir puvati. ⁷ Egha a wain in azenim in garir gumazim kamaghin a migei, ‘Ki 3 plan azenibar arua izava figh in oviziba bagha garava avenge, da bar puvati. An okegh! Manmagh sua a puram aghui?’

⁸ “Ezima a kamaghin a migei, ‘Ekiam aneteghtima, an azenir tam uam an ikitima, ki an povim in nguaziba a

darightima a dagher aghuiba iniam. ⁹ An azenir munamin beghti, deragham. Puvatightima ni na mikemeghtima ki an okegham.’ ”

Iesus amizir akirir kuram akirizi, a u dera

¹⁰ Egha Iesus Sabatin dughiamin God ko migeir dipenir mam in sure gami. ¹¹ Ezima amizir mam 18 plan azenimin duar kuram an akiragharim gamizima an aviraghavira ikiava bar uabi aminava avenge.

¹² Ezi Iesus an apighava an diazima an ada zuima, a kamaghin a migei, “Amizim, nin arimariam ni ataki.” ¹³ Egha uan darimning a gisin atizima, a zuamira uabi aminegha tugha, Godin ziam fe.

¹⁴ Iesus Sabatin amizim akirizima a dera, ezi bizir kam bagha God ko migeir dipenimin garir gumazim atarava, egha a kamaghin gumazamizibav gei, “Ingargarir dughiar 6 pla iti, egh ia dughiar kabar izitima, a ian arimariaba akiram. Egh Sabatin dughiamin ia izan marki.”

¹⁵ Ezi Ekiam an akam ikara, “Ia uarira uari gifarir gumaziba! Ian tav Sabatin dughiamin uan bulmakau o donki firigha a inigha ghua dipatam a ganidir puvatit? ¹⁶ Kamaghin amizi, amizir kam an Abrahamin ovavim, Satan 18 plan azenir kabar a ike. Ezi kamaghin amizima ki Sabatin dughiamin a firighti a deragham.”

¹⁷ Egha a kamaghin mikemezima, an apaniba bar moghira aghumsiki. Ezima gumaziba ko amiziba an amizir bizir aghuibar gara bar akonge.

*Mastetin ovizir akar isin zuim
(Matyu 13:31-32 ko Mak 4:30-32)*

¹⁸ Egha Iesus gumazamizibar azara, “God Bizibagh Ativamin Dughiam manmaghin gari? Ezi ki akar isin zuir manamin a mikimam? ¹⁹ A mastetin ovizim mingari. Ezi gumazim a inigha uan azenimin an ekarazima, an aghua ghuava temem gava. Ezima kuaraziba an aguabar mikonibagh ami.”

*Yisin akar isin zuim
(Matyu 13:33)*

²⁰ Eghava Iesus ua gumazamizibar azara, “Ki bizir manatamin God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar isin zuim mikimam? ²¹ A yisin min ami. Amizir mam yisin muziarir mam inigha, flauan dram in ekiamin itim inigha, aning verevere. Ezi flauan kam gin bar bui.”

*Tiar akar asuvirizim
(Matyu 7:13-14 ko 7:21-23)*

²² Egha Iesus Jerusalem in ghuava nguibar ekiaba ko dozibar bar gumazamizibar sure gamua zui. ²³ Ezi mav an azara, “Ekiam, God gumazamizir vabara ua me iniam, o?”

²⁴ Ezima a kamaghin me migei, “Ki ia migei, aviriba tiar akar asuvirizir kam in aven mangiva avegham. Ezi kamaghin amizima ia gavgavigh tiar akar asuvirizir kam in dirighiva aven mangi. ²⁵ Eghti dipenimin ghuavim dikavigh tiam asaraghtima. Ia azenan ikiva tiam misogh dimiva avegh suam, ‘Ekiam, e bagh tiam kuigh.’ Eghtima a kamaghin ian akam ikaragham, ‘Ki ia gifozir puvatit. Ia managh izava otifi?’

²⁶ “Eghti ia kamaghin mikimam, ‘E ni ko dagheba ko dipaba ame. Ezima ni tuavibar en sure gami.’

²⁷ “Eghti a kamaghin ian akam ikaragham, ‘Ki ia gifozir puvatit. Ia managh izava otifi. Na gitagh, ia arazir kurabagh amiba!’

²⁸ “Egh ia, Abraham ko Aisak ko Jekop ko Godin akam inigha izir gumaziba me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikitima ia men gan ikiam. Egh ia azenan ikiva bizir kam bagh aziva atariba kuskugham. ²⁹ Egh gumazamizir aviriba nguazimin mikebaba bar dar ikegh iziva God Bizibagh Ativamin Dughiamin isam bagh uan danganiba iniam. ³⁰ Ia oragh, gin itir gumaziba me faragham, eghti gumazir faraziba me gin ikiam.”

13:13: Mk 16:18, Ap 9:17 **13:14:** Kis 20:9-10, Lo 5:13-14, Mt 12:10, Mk 3:2, Lu 6:7, Jo 5:16 **13:15:** Lu 14:5 **13:16:** Lu 19:9 **13:24:** Mt 7:13, Jo 7:34, Ro 9:31, Fl 3:12 **13:25:** Sng 32:6, Ais 55:6, Mt 7:23, 25:10-12, Lu 6:46 **13:27:** Sng 6:8, Mt 7:23, 25:41 **13:28:** Mt 13:42, 22:13, 24:51, 25:30 **13:29:** Sng 107:3, Lu 14:15 **13:30:** Mt 19:30, 20:16, Mk 10:31

*Iesus Jerusalem in apangkufi
(Matyu 23:37-39)*

³¹ Ezi dughiar kamra Farisin maba Iesus bagha iza kamaghin a migei, "Herot ni misoghasa. Kamaghin amizima ni nguibar kam ategh igharagh mangi."

³² Ezi Iesus men akam ikara, "Mangi afiar ifarir mam mikemegh, 'Ni oragh, ki datirighin ko gurumizaraghan duar kuraba batoghiva egh gumazibar arimariaba akiram. Egh ki zuerimin uan ingangarim a givam.'" ³³ Ezi ki ia migei, Godin akam inigha izir gumazitam Jerusalem in azenan aremeghan kogham. Ezi ki datirighin ko gurumizaraghan ko zuerimin mangvira ikiam."

³⁴ Egha Iesus migia ghua ghaze, "Oio, ia Jerusalem in adarazi, ki ian apangkufi! Ia Godin akam inigha izir gumaziba misozi me ariaghiri, egha God ia bagha amadir gumaziba, ia dagiaba isa, me ginivi, me ariaghiri. Dughiar aviribar ki ian boriba akuv me mughasa, mati tuarir amebam uan avizimingin nguziba avarazi moghin, ki ia damuasa ifonge. Ezi ia na bagh izan aghua. ³⁵ Ia oragh! Ian nguibam, God anetaki. Ezi ki guizbangira ia migei, ia uan ganan kogham kamaghira iki mangi dughiar ia suam, 'God uan ziamin gumazir kam anemada! God deragh a damu!'"

14

Iesus mikarzim buizir gumazim gamizi a ua dera

¹ Sabatin mam Iesus ghua Farisibar gumazir ekiamin dipenimin api. Ezima dughiar kam gumazimiziba bar deraviram an gari. ² Ezima an guamin gumazir mikarzim buizir mam iti. ³ Ezi Iesus Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba men azara, "Moses osirizir araziba, da Sabatin gumazimizibar arimariaba ghua maghasa amamangatizi, o puvati?" ⁴ Ezi me nimira itima a gumazimin suiragha a gamizima a dera. Egha anemadazi a ghu. ⁵ Ezi a men azara, "Ian tavin otaritam o bulmakaun tam Sabatin dughiam

mozirpamin a girightima, eghti ni zuamira a gekuigham, o puvatigham?" ⁶ Ezi me mikimamin akabagh asa.

Iesus ghaze, ia uarira uari fan marki

⁷ Dughiar kam Iesus gari, gumazir gighamiziba me dabirabir danganir ekiaba dagher dakozimin da isi. Ezi Iesus akar isin zuir kam in me migei, ⁸ "Gumazitam amuir ikizimin isam bagh diaghti, ni mangi dabirabir danganir ekiar faragha itim dapian marki. Me, gumazir ziar ekiar nin ziam gafirazim, a bagha a ginaba. ⁹ Eghti, isar ghuavir virara guan diazim izi kamaghin ni mikimam, 'Ni uan misiam gumazir kam daningigh.' Eghti ni bar aghumsighiva, danganir bar gin itim inigham. ¹⁰ Kamaghin dughiar me nin diazim, ni danganir apengan itim inigh, eghti isar ghuavim izi suam, 'Roroam, danganir aghuir pin itimin mangi.' Eghti ni ziar aghuarim ni ko itir darazir tongin a iniam. ¹¹ Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam."

Godin ikarvazim o gumazimin?

¹² Egha Iesus ua isar ghuavim migei, "Ni isam damuva, egh uan roroaba, aveghbuaba, o anababa, o nin namakar biziba bar avirasemeziba, me diaghan marki. Ni men diaghti, me uamategh nin diaghtima, kamaghin ni uan ikarvazim uamategh a inigham. ¹³ Ezi ni isam damuamin dughiam, ni onganarazibagh amiba, soroghafariba ikuviziba, suer kurar aruir puvatiziba, ko damazir kurabar diagh. ¹⁴ Eghti God arazir aghuim ni damigham. Gumazir kaba nin dagheba ikaraghan kogham. Kamaghin amizim, ni uan ikarvazim dughiar gumazir Godin damazimin deraziba ua dikavamin dughiamin a iniam."

*Isar ekiamin akar isin zuim
(Matyu 22:1-10)*

¹⁵ Egha Iesus ko dakozimîn itir gumaziba men mav Iesusin akaba baregha, kamaghin Iesusin migei, “Gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiamin isar ekiam ramamim, a bar akongegham.” ¹⁶ Ezi Iesus a ikara, “Dughiar mam gumazir mam isar ekiam bagh bizibar akirava gumazir avirimîn dia. ¹⁷ Isam azuir dughiamin isar ghuavim a gighamiziba bagha uan ingangarir gumazim me mikimasa anemaga ghaze, ‘E biziba bar dar akirigha gifa, kamaghin amizima ia izi.’

¹⁸ “Ezima me bar moghira mangan aghuaghava uan dimdiam ava migirigiar ifavaribagh ami. Egha farazim kamaghin migei, ‘Ki datirighira nguazim givese, egh mangiva an ganasa. Noka, ki izan kogham.’ ¹⁹ Ezi igharazim ghaze, ‘Ki 10 plan bulmakaubagh ivese, egha ki da ingangarim gatigha dar ganasa zui. Noka, ki izan kogham. Ga uaning, ni nan gun isar ghuavim mikemegh.’ ²⁰ Ezi kamaghira gumazir mikezim a migei, ‘Ki amuim ini, kamaghin amizi ki izan kogham.’

²¹ “Ezi ingangarir gumazim uamategha izava akar kabar gun uan ekiam mikeme. Ezi isar ghuavim atara kamaghin migei, ‘Ni zuamira azenan mangiva nguibar ekiamin itir tuavir ekiaba ko afeghtiabar mangiva onganarazibagh amiba, ko soroghafariba ikuviziba, ko damazir kuraba, ko suer kurar aruir puvatiziba, me inigh izi.’ ²² Ezi ingangarir gumazim kamaghin a migei, ‘Ekiam, ni mikemezir moghin ki amigha gifa, ezi danganir maba ikiavira iti.’ ²³ Ezi isar ghuavim uan ingangarir gumazim kamaghin a migei, ‘Ni mangi bar tuavir ekiaba ko tuavir dozibar itiba bar me mikimti, me izi, eghti nan dipenim izivaka. ²⁴ Ezi, ki ni migei, gumazir ki faragha diaziba men tav isar kamîn dagher tam rameghan kogham.’ ”

Faragh deravira nighnighiva Iesusin gin mangi
(Matyu 10:37-38)

²⁵ Ezi gumazir bizir dafam Iesus koma arui. Ezi a ragha men gara kamaghin

migei, ²⁶ “Tina na bagh iziva, egha uan afeziam ko amebam, o amuim ko boriba, o aveghbuaba, o amezamebaba ko buaramiziba bar men aghuaghiva, egha uaghan uan ikirimirim ateghan koghiva, egh nan suren gumazimîn otoghan kogham. ²⁷ Eghiva tina uan ter ighuvim a gupugh, egh nan gin izan koghiva, nan suren gumazimîn otoghan kogham.*

²⁸ “Ian tina dipenir ekiamin ingarasa, a ti faragh daperagh nighnighiva, egh suam, ki dagiaba manmaghira dipenir kam a givagham? ²⁹⁻³⁰ Egh ian tina dipenir ekiamin ingarsi, faragh daperagh nighnigh suam, ‘Ki dagiaba manmaghira dipenir kam a givagham?’ Puvatightima, a ghuriamra damighiva, egh anegivaghan koghtima, me bar an ganiva dibovir migirigiabar a damu, suam, ‘Gumazir kam dipenimîn ingara bar anegivazir puvati.’

³¹ “O, ki kamaghin mikim suam, atrivir mam atrivir igharazim ko midorozir ekiam damuasa. A ti faragh daperagh uabira uabin azangsigh suam, ‘Ki ti 10 tausen gumaziba ko mangi, na bagha izir atrivimîn 20 tausen gumaziba gafiragham, o puvatigham?’ ³² A misoghan buraghiva, egh atrivim saghuamira ikitima, an abuir gumaziba mangi suam, midorozim marki. ³³ Ezi kamaghira, ian tina bizir a itiba bar moghira a da ateghan koghiva, egh nan suren gumazimîn otoghan kogham.”

Amangsizir kuramin akar isin zuim
(Matyu 5:13 ko Mak 9:50)

³⁴ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Amangsizim a dera, egh a uan singtizim ategh egh manmaghin ua uan singtizim inigham? ³⁵ An obarir nguazim ko bulmakaubar buariba uaghan dar akuraghan kogham. Kamaghin amizi, me a makuni. Tina kuarimning iti, an oragh.”

15

Sipsipin ovengezimin akar isin zuim
(Matyu 18:12-14)

14:15: Lu 13:29, MAA 19:9 **14:17:** Snd 9:2, 9:5 **14:20:** 1 Ko 7:33 **14:24:** Mt 21:43, 22:8, Ap 13:46 **14:26:** Lo 33:9, Mt 10:37, Lu 18:29, Jo 12:25, MAA 12:11 **14:27:** Mt 10:38, 16:24, Mk 8:34, Lu 9:23, 2 Ti 3:12 * **14:27:** (14:27) Ni akar Matyu 10:38in itimin gan. **14:33:** Fl 3:7-8 **14:34:** Mt 5:12, Mk 9:50 **15:2:** Ap 11:3, Ga 2:12

¹ Ezi arazir kurabagh amir gumaziba ko dagiaba isir gumaziba, me Iesus baraghasa anekuvagha iti. ² Ezi Farisiba ko Judan arazibagh fofozir gumaziba an atara a migia ghaze, “Gumazir kam gumazir arazir kurabagh amiba ko migia me koma api.” ³ Ezi Iesus akar isin zuir kamın me migei, ⁴ “Tan tav 100 pla sipsipba ikiti tam oveghtima, a 99 pla ateghti da puram azenan iki damiti, eghti a mangi ovegezim buri mangi, an apighivira givagham? ⁵⁻⁶ Egh anan apighiva bar akuegh a isi uan dipizim datigh a gisaghpugh ngun mangam. Egh a uan namakaba ko an boroghın itir darazir diagh me akuvagh, egh kamaghın mikimam, ‘Ki uan sipsipin ovegezim uam an api! Ia izi. E a givarvaram.’ ⁷ Ki ia migei, kamaghira enselba gumazir kuram bagha agoir agorogem bar 99 plan derazir gumazir kabagh afiragham. Gumazir kuram a navim girazi ezi 99 pla gumaziba me ghaze me dera egha navibagh irazir puvati.”

Dagiar ovegezimin akar isin zuim

⁸ Egha Iesus migia ghua kamaghın migei, “Egh amizitam 10 pla wan Kina ikiti, tam oveghtima, a manmaghın damuam? A lam daborogh, egh dipenim aviva a buri mangi, an apighivira givagham. ⁹ Egh an apigh, egh uan namakaba ko an boroghın itir darazir diagh me akuvagh kamaghın me mikimam, ‘Ki uan ovegezir wan Kina batogha gifa. Ia na ko e a givarvaram.’” ¹⁰ Egha Iesus ghua kamaghın migei, “Ki ia migei, gumazir arazir kurabagh amitam navim giraghti, ia nguazimin a givarvara akongezi moghın Godin enselba Godin Nguibamin a givarvaram.”

Afeziar otarir pumuning itimin akar isin zuim

¹¹ Egha Iesus migia ghua kamaghın migei, “Gumazir mam otarir pumuning iti. ¹² Ezi dozim kamaghın uan afeziam migei, ‘Afeziam, ni ga bagha tuirazir biziba nananaba na daningigh.’ Ezi aningın afeziam uan biziba aning bagha da tuira.

¹³ “Ezi a mong gin uan biziba akuvagha da inigha saghon itir nguibar mamın ghu. Egha nguibar kamın ikiava pura tintinimin arazir kurabagh amima, an dagiaba bar gifa. ¹⁴ Ezi an dagiaba bar givazima, ezi nguibar a itir kam dagheba puvatizir dughiam oto. Ezi a ua bizitam itir puvati. ¹⁵ Kamaghın amizi, a ghua nguibar kamın itir gumazir mamın ingarasa a bato. Ezi a anemadazi a ghua an dabar gara dar akuagh api. ¹⁶ Ezi gumazitam daghetam a ganingizi puvati. Kamaghın amizi, a dabar gari da ngezibar miseviba api. Ezi a uaghan tabar amasa bar ifonge.

¹⁷ “Ezi datirighın nighnizir aghuarim an izima, a kamaghın migei, ‘Nan afeziamın ingangarir gumaziba dagher aviriba iti. Ezi ki kagh mitiriam bangın aremegham. ¹⁸ Ki ti uamategh uan afeziam bagh mangi kamaghın a mikimam, ‘Afeziam, ki arazir kuramin God ko ni gami. ¹⁹ Ki datirighın gumazir aghuim puvati. Eghti ni borim na darighan marki. Ni na ateghti ki pura nin ingangarir gumazimin min ikiam.’” ²⁰ Egha a dikavigha uan afeziam bagha zui.

“Ezi a saghon izavira itima, an afeziam an apigha bar an apangkufi. Egha an a bagha ivegha ghua uan agharimningın a muigha an tori.

²¹ “Ezi an otarim kamaghın a migei, ‘Ki arazir kuram God ko ni gami. Ki ua gumazir aghuim puvati, ni borim na darighan marki.’ ²² Ezi an afeziam kamaghın uan ingangarir gumazibav gei, ‘Ia zuamira! Korotiar bar aghuir ruarim inigh iziva a darugh. Egh ring an dafarim darugh, egh dagarir asuaba a daghuigh! ²³⁻²⁴ Nan borim ovegha ua iti. Egha ovegezi e uam an api. Kamaghın ami, ia mangi bulmakaun nguzir mikarzim sara itim a inigh iziva a misuegh e anemiva a givarvaram.’ Egha me a givarvara isam gami.

²⁵ “Ezi dughiar kamın otarir ekiam azenibar ikegha izi. A dipenimin boroghın iza orazi, me ighiabagh amua izi ighiam gami. ²⁶ Ezi a uan afeziamın ingangarir gumazir mamın diagha an azara, ‘Marazi

tizim gami?’ ²⁷ Ezi a an akam ikara, ‘Nin dozim uamategha ize. An aremezi puvatigha deravira ikiava uamatenge. Kamaghin, nin afeziam a bagha bulmakaun nguzir mikarzim sara itim misoke.’

²⁸ “Ezi an otarir ekiam atarava dipenimin aven mangan aghua. Ezi an afeziam azenan ghua aven mangasa a gakaghoravira iti. ²⁹ Ezi a uan afeziamin akam ikara, ‘Ni gan! Ki azenir kabar ki pura ingangarir gumazir kinimin ikia pura nin ingara, egha nin akaba batozir puvati. Ezi ni bar dughiatamin ki uan namakaba ko iki bar akueghasa ni memen nguzitam na ganingizi puvati. ³⁰ Ezi nin otarir kam arazir kurabagh amua amiziba ko ikia uan dagiaba a givagha izezi, ni bulmakaun nguzir mikarzim sara itim a bagha a misoke!’ ³¹ Ezi afeziam kamaghin a migei, ‘Nan otarim, ni zurara na ko iti. Ezi nan biziba da nin biziba. ³² Nin dozim ovegha ua dikafi. Egha an ovengezi e uam an api. Kamaghin amizi, e a bagh isam gamuava ivarvari.’ ”

16

Gumazir fofozir aghuim ikiava nighnizir aghuaribagh amimin akar isin zuim

¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Dughiar mam in dagiaba bar avirasemezir gumazir mam, an ingangarir gumazibar dapanim iti. An ingangarir gumaziba a migia ghaze, ‘Nin gumazir dapanim nin dagiaba pura da makuri.’

² Ezima an an diazima an aven ghuzima an an azangsis, ‘Ni bizir tizim gamizima ki ni baraki? Ni uan ingangarimin aven ni amizir bizibar gun migeir akinafarim na daningigh. Ezi bizir kam bagh ni ua gumazir dapanimin ikian kogham.’

³ “Ezima gumazibar dapanim uabira uabi migei, ‘Nan gumazir ekiam, nan ingangarimin na givazima, ki manmaghin damuam? Egha ki nguazim gikuamin gavgaviba puvatigha, biziba bagh azangsighan aghumsiki. ⁴ Ezi ki fo, ki manmaghin damuam, nan gumazir ekiam

ingangarimin na givaghtima, gumaziba na mikimtima ki men dipenibar mangam.’

⁵ “A fo, gumazir maba pura gumazir ekiamin biziba da ini, me tighar an biziba ua da ikarvagh. Eghava a gumazir kaba vaghvagha men deima me aven zui. Eghava a faragha zuimin azara, ‘Ni manmaghin nan gumazir ekiam da biziba ini?’ ⁶ Ezima a kamaghin migia ghaze, ‘Ki 800 pla dram wel ini.’ Ezima gumazir dapanim kamaghin a migia ghaze, ‘Ni uan akinafarim inigh zuamira daperagh 400 in an osirigh.’ ⁷ Ezima a ua mavin azara, ‘Ezi ni manmaghin nan gumazir ekiam da biziba ini?’ Ezima a ghaze, ‘100 bek plaua.’ Ezima a kamaghin a migei, ‘Ni uan akinafarim inighiva 80 osirigh.’

⁸ “Nguazir kam in gumaziba me amir ingangariba me bar dagh fo. Egha angangarimin itir gumaziba bar me gafira. Ezi kamaghin gumazir ekiam gumazir dapanim amizir arazim gifogha, egha gumazir dapanir kurar kam in ziam fe. A gumazir nighnizir aghuim itimin arazim gami.

⁹ “Ki ia migei, ia nguazir kam in dagiar kuram gumazibar akuravagh me namakabar amu. Eghti dughiar da givamim otoghtima, God ni inightima ni mangi iki mamaghira ikiamin nguibamin mangam.

¹⁰ “Egh tina bizir doziba deraghavira dar gari, a uaghan bizir ekiaba deraghvira dar ganam. Egha tina deraghavira bizir dozibar garir puvati, a uaghan bizir ekiaba deraghavira dar ganam kogham. ¹¹ Egh ia nguazir kam in dagiar kuram deragh an ganam koghtima, tina guizbangin biziba ia daninghtima ia dar ganam? ¹² Egh ia gumazir igharazimin biziba deraghvira dar ganam koghtima, tina ian biziba ia daningam?”

¹³ “Ingangarir gumazitam ingangarir gumazir ekiar pumuning bagh ingaran kogham. A tav in aghuagh egh tav gifuegham, o a tav baghvira iki egh tav akirim a gasaragham. Ia uaghara God ko dagiaba bagh ingaran kogham.”

*Farisin dagiaba bagha bar ifongeziba
(Matyu 5:31-32 ko 19:9 ko Mak 10:11-12)*

¹⁴ Ezi Farisin dagiaba bagha bar ikuviziba bizir kaba baregha Iesusin garav minbaba sighsiravira iti. ¹⁵ Ezima a kamaghin me migei, "Ia gumazamizibar damazibar bizibagh amua ghaze ia dera. Ezi God ian nighnizibagh fo. Ezi bizir gumazamiziba gari men damazibar bar deraziba, da Godin damazimin bar ikufi."

¹⁶ Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Moses Osirizir Araziba koma Godin akam inigha izir gumazibar akam akura mamaghira ikia ghua Jonin dughiamin tu. Ezi dughiar kamın, Jon God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim kuri. Ezi gumaziba ko amiziba bar moghira dughiar kamın aven mangasa uari ghasahasagha uari munakuri. ¹⁷ Nguazim koma overiam givagham. Eghti God osizirir arazibar akar otevitam, miseveghirighan kogham."

¹⁸ "Ezi ni gumazir manam uan amuim ategha amizir igharazimin ikiva mati, ni amizir munamin mikarzim okeme. Ezi ni gumazir manam ni amizir me ikegha taghizimin iti, ni uaghan amizimin mikarzim okeme."

*Gumazir dagiaba avirasemezim ko
Lasarus*

¹⁹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Dughiar mam, gumazir dagiaba avirasemezir mam iti. Egha a korotiar bar aghuir aghevim arugha dagher aghuiba ikia zurara isabagh amua da apa maghira iti. ²⁰ Ezima an tiar akamin, gumazir puv biziba bagha azangsizir mam, duaba bar a gizivazima a irighav iti, an ziam Lasarus. ²¹ Egh gumazir dagiaba avirasemezir kamın dagher oteviba dakozimin apengan suaghiriba, a dar amasa gara iti. Ezima afiaba uaghan izava an duaba ozisi."

²² "Ezi gumazir puv biziba bagha azangsizim aremeghamin dughiam otozima, an areme. Ezima enselba a inigha ghua Abrahamin min aneti. Ezima gumazir dagiaba avirasemezim uaghan

aremezima me anefa. ²³ Ezi a helin ikia mizazir kuram isi. Egha a kogha pin garava Abrahamin garima, a bar saghon itima Lasarus an min iti. ²⁴ Egha an Abrahamin dei, 'Afeziam Abraham, nan apangkufigh. Ki mizazim isava avimin iti. Ezi bizir kam bagh Lasarus amadaghtima, a uan dafarir puzim dipam darugh nan mizem orangigh.'

²⁵ "Ezima Abraham an dimdiam ikara, 'Otarim, ni bizir kam giniri, ni angamra itir dughiamin, ni bizir aghuiba iti. Ezi Lasarus bizir kuraba iti. Ezima a datirighin kagh deraghavira itima ni mizazir kuram isi. ²⁶ Ezi ua bizir mam, ga ko no en tizimin ruzir konim e abiki. Ezi te kagh ikegh ni bagh mangisi iburagham, o tina magh ikegh kagh izisi iburagham.'

²⁷⁻²⁸ "Ezi dagiaba avirasemezir gumazim Abrahamin akam pamtemin a ikara, 'Ki aveghbuar 5 pla iti. Kamaghin amizi, Afeziam, ki pamtemin nin azangsisisi, Lasarus amadaghtima a nan afeziamin dipenimin mangi. Egh me mikemeghti, me ki itir nguibar mizaziba isir kamın izan marki.'

²⁹ "Ezima Abraham an akam ikara, 'Me Moses koma Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba men iti. Ezi me men akaba baragh.'

³⁰ "Ezima an Abraham migei, 'Puvati, Afeziam. Gumazir ovengezitam ua dikavigh me bagh mangitima, me navibagh iragham.'

³¹ "Ezima Abraham kamaghin a migei, 'Me Moses koma Godin akam inigha izir gumazibar akaba baraghamin koghtima, tav aremegh ua dikavigh izi, me mikimtima, me nighnizir gavgavimin an akabar ikian kogham.'

17

*Arazir kuraba, nighnizir gavgavim
gasighasisi*

(Matyu 18:6-7 ko 18:21-22 ko Mak 9:42)

¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Bizir gumazamizibagh

16:15: 1 Sml 16:7, Sng 7:9, Snd 6:16-17, Mt 23:28, Lu 10:29, 18:9-14 **16:16:** Mt 4:17, 11:12-13, Lu 7:29 **16:17:** Sng 102:26-27, Ais 40:8, Mt 5:18, 1 Pi 1:25 **16:18:** Mt 5:32, Mk 10:11, 1 Ko 7:10-11 **16:24:** Ais 66:24, Sek 14:12, Mk 9:44 **16:25:** Jop 21:13, Lu 6:24 **16:29:** Ais 8:20, Jo 5:39, 5:45, Ap 15:21 **16:31:** Jo 11:44-48, 12:10-11 **17:1:** Mt 18:6-7, Mk 9:42, 1 Ko 11:19

amima me arazir kurabagh amiba. da guizbangira izam. Ezi gumazir dagh ami da otivim, a bar kuvigham. ² A ikiva borir katam arazir kuratam an akagham, kamaghin ia a inighiva dagiam an firim ikeghiva a isi ongarim mikinighti, an aremeghti, kamaghin deragham. ³ Kamaghin amizima ia deravira uari bagh gan.

“Eghiva nin aveghbuam arazir kuratam damightima, ni pamtem a mikim suam, ni da atakigh. Eghti a navim giraghtima, ni an arazir kuraba gin amada. ⁴ Eghiva a 7 plan dughiabar arazir kurabar ni damighiva, egh 7 plan dughiabar uamategh ni bagh izi kamaghin mikimam, ‘Ki navim gira,’ ni an arazir kuraba da gin amadagh.”

Iesus nighnizir gavgavim arazim migei

⁵ Ezi aposelba kamaghin Iesus migei, “Ni en nighnizir gavgavim damightima an ekefegh!” ⁶ Ezima a kamaghin me migei, “Egh ian nighnizir gavgavim suvigh zuravarim mastetin ovizitam in ikitima, ia temer kam mikim suam, ‘Ni uabi asighiva egh biba sara mangiva ongarim uabi ekaragh,’ eghti a ian akam baragham.” *

Iesus ingangarir gumazim arazim migei

⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ian tav ingangarir gumazitam an azenim in ingari o sipsipbar gari. Ingangarir gumazim azenibar ikegh izitima, eghti a suam, ni izi daperagh dami? Puvati. Ia kamaghin migeir puvati. ⁸ Gumazir dapanim kamaghin mikimam, ni na bagh dagheba isamigh uan inim kegh da tuigh faragh na danighti ki dar amam, eghti ni gin dami. ⁹ A ingangarir gumazim amizir bizir kaba bagha a minabagham, o puvatigham? Puvati. ¹⁰ Ezi ia uaghan, God damuasa ia mikemezir biziba bar dagh ami, egh suam, E pura ingangarir gumazir

kuraba, ingangarir Ekiam e ganingiziba e pura dagh ami.”

Iesus 10 plan gumazir lepa itibar kirizima me ua dera

¹¹ Ezi Iesus Jerusalem in ghua, Samaria koma Galilin Distrighin tizim in zui. ¹² Ezi a nguibar mam in aven zuima, 10 pla lepa itir gumaziba a bato. Me mong saghon tuivighav ikiava, † ¹³ tiarir arozim in an dei, “Iesus, Gumazir Ekiam, en apangkufigh.”

¹⁴ Ezima a men apighava, kamaghin me migei, “Ia mangiva, uari isiva God in ofa gamir gumazibar akagh.” Ezima me me bagha ghua tuavir arizim in men mikarziba zuegha dera

¹⁵ Ezi men mav, uab in garima an arimariam givazima a uamategha izava pamtem in God in diava egha an ziam fe. ¹⁶ Egha Iesus in suemning in apengan irighava uan guam nguazim mituaghava, Iesus a gamizir bizim bagha a minaba. A Samarian gumazimra.

¹⁷ Ezi Iesus kamaghin azara, “Ezi ki 10 plan gumazir kaba akiris ti, o puvati? Ezi 9 pla managh iti? ¹⁸ Ezi Judan gumazitam ua iza, a God in ziam fe, o puvati? Gumazir saghuiam in izezim uabira izava God in ziam fe.” ¹⁹ Eghava a kamaghin a migei, “Ni dikavigh mangi. Nin nighnizir gavgavim ni gamizima, ni dera.”

God Bizibagh Ativamin Dughiam izam (Matyu 24:23-28 ko 24:37-41)

²⁰ Dughiar mam in Farisin gumaziba Iesus in azara, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mana dazogh in izam?” Ezima Iesus men akam ikara, “Ia orasi, God Bizibagh Ativamin Dughiam in arazaraziba ia uan damazibar an ganighan kogham. ²¹ Eghti gumazitam kamaghin mikiman kogham suam, ‘A kara,’ o ‘A muna.’ Ezi God Bizibagh Ativamin Dughiam, a ian navir averiam in aven iti.” ‡ ²² Egha Iesus

17:3: Wkp 19:17, Snd 17:10, Mt 18:15, Je 5:19 **17:5:** Mk 9:24 **17:6:** Mt 17:20, 21:21, Mk 9:23, 11:23 * **17:6:** (17:6) Mastetin ovizim, a bar sufi. **17:8:** Lu 12:37 **17:10:** Mt 25:30, Ro 3:12, 1 Ko 9:16-17, Fm 11 **17:11:** Lu 9:51-52, 13:22, Jo 4:4 **17:12:** Wkp 13:46 † **17:12:** (17:12) Lapan arimariar fomira Baibelin dughiam in ikezim ighara. Ezi datirigh in itir lepan arimariam a igharaghav ami. Fomira ikezim, pura mikarzir ghurghurim gumazir namnabar otifi. Egha uaghan bizir igharaziba sara posi. **17:13:** Wkp 13:45-46 **17:14:** Wkp 13:2, 14:1-32, Mt 8:4, Lu 5:14 **17:19:** Mt 9:22, Mk 5:34, Lu 7:50 **17:20:** Jo 3:3, 18:36 **17:21:** Mk 13:21, Lu 17:23, Ro 14:17 ‡ **17:21:** (17:21) Gumazir maba kamaghin akar otevir kam giragha ghaze, “Ia oragh. God Bizibagh Ativamin Dughiam, ian aven iti.” **17:22:** Mt 9:15, Jo 17:12

uan suren gumazibav gei, “Dughiam izitima ni Gumazibar Otarim izamin dughiam a bagh gansi damuva avegham. ²³⁻²⁴ Gumaziba ia mikimam, ‘Ara muna!’ o ‘Ara kara!’ Ezi ia fo, Gumazibar Otarim izamin dughiam an onimarimin min tagh-tagham. Eghtima an angazangariba bar overiamin ruaghatevimning uagharam aningin tagham. Eghti ia ivemariy men akaba gin mangan marki. ²⁵ Egh a faragh bizir aviriba bagh mizazim iningham. Eghtima datirighin dughiar kam in itir gumaziba an aghuaghham.

²⁶ “Ezi bizir Noan dughiamin otiviziba, da uaghan kamaghin Gumazibar Otarim izamin dughiamin otivam. ²⁷ Gumazamiziba dagheba ko dipaba apava, uarir ikiava mamaghira ikia ghua, Noa uan kurimin ghuavanabozir dughiam. Ezima aperiaz izava bar me kuavareme.

²⁸ “Ezi Lotin dughiamin kamaghira, gumazamiziba dagheba ko dipaba apava, dagiaba bagha biziba amagava, dagh ivezava, dagheba oparava dipenibar ingari. ²⁹ Ezi Lot Sodom ataghizir dughiamin, avim koma dagiar isiba amozimin min overiamin ikegha suaghira izaghira bar moghira me kuavareme.

³⁰ “Gumazibar Otarim azenimra izighramin dughiam biziba uaghan kamaghiram otivam. ³¹ Eghti dughiar kam in ni tina uan dipenimin avughsizir danganim ikiva, egha uan biziba ataghizi da aven iti, ni da bagh magari da inian marki. Kamaghira, tina azenibar iti, a bizir tam bagh nguibamin mangan marki. ³² Ni Lotin amuim ginighnigh! ³³ Ezima tina uan mikarzim geghufi, an aremegham. Ezi tina na bagha uan mikarzim anataki, a gin deraghvira ikiam. ³⁴ Ki ia migei, dimagarir kam in taning uaning inigh misiar vamira dakutima, God tav inighiva tav ategham. ³⁵⁻³⁶ Eghti amizir pumuning uaning inigh maziaba righrightima, God

tav inighiva tav ategham.”[§] ³⁷ Ezi me an azara, “Ekiam managhira?” Ezima a men akam ikara, “Gumazir kuaba managh iti naghin, taragiaba uari akuvaghham.”

18

Zurara God ko migeir arazimin akar isin zuim

¹ Egha Iesus akar isin zuir mam in uan suren gumazibav gei, egh men akaghti, me zurara God ko mikim mamaghira ikiam. Egh amiraghan marki. ² Egha a kamaghin migei, “Nguibar ekiar mam in aven jasin mam iti, a God in atiatir puvati. Egha gumazibagh nighnizir puvati. ³ Ezi amuir odiarir mam uaghan nguibar ekiar kam in iti. Ezi gumazir mam pazava a gamua osimtiziba a garisi. Ezi a jas bagha zurara izava a migei, ‘Ni kotiam in nan akuragh.’

⁴ “Ezima dughiar avirir maba a bizitam gamizir puvati. Eghava abuan a uabira uabi migei, ‘Ki God in atiatir puvati. Egha ki gumazibagh nighnizir puvati. ⁵ Ezi amuir odiarir kam dughiar aviribar na bagha izi. Ki bar amira. Kamaghin amizi, ki ua bagh zuamira an osimtizim akirigham, eghti a ua izi na damutima ki bar amiraghan kogham!’ ”

⁶ Egha Iesus migia ghaze, “Ia jasin kuramin migirigiam baragh. ⁷ Ezi God in inabaziba, me dimagariba ko aruebar a bagha araima, a men osimtiziba bagha iza a da akiram, o puvatigham? A me ataghraghti me pura mangam? Bar puvati. ⁸ Ki ia migei, a men osimtizibar ganiva, zuamira men akuraghham. Kamaghin amizima, Gumazibar Otarim uamateghamin dughiam in, a ganti, nguazimin itir gumazamiziba nighnizir gavgavim an ikiam, o puvati?”

Gumazir pumuning God ko migeir akar isin zuim

17:25: Mk 8:31, 9:31, Lu 9:22 **17:26:** Stt 6:5-8, 7:1-24, Mt 24:37 **17:27:** Stt 7:6-24 **17:30:** 2 Te 1:7 **17:31:** Stt 19:17, 19:26, Mt 24:17-18, Mk 13:15-16 **17:32:** Stt 19:26 **17:33:** Mt 10:39, 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, Jo 12:25 **17:34:** Mt 24:40-41, 1 Te 4:17 **§ 17:35-36:** (17:35-36) Baibelin fofozir gumazir maba ghaze akar otevir mam uaghan kagh iti. Akar otevir kam kamakin, “Gumazir pumuning azenimin ikiti, God aning in tav inigh egha tav ategham.” Ni deragh foghsi, Mt 24:40 in gan. **17:37:** Jop 39:30, Mt 24:28 **18:1:** Ro 12:12, Ef 6:18, Kl 4:2, 1 Te 5:17 **18:5:** Lu 11:7-8
18:7: MAA 6:10 **18:8:** Hi 10:37, 2 Pi 3:8-9 **18:9:** Lu 10:29, 16:15

⁹ Gumazir mabara uarira uan ziaba fava egha igharaz daraziv gĩa ghaze, me derazir puvati. Ezi Iesus kamagh amir gumaziba bagh akar isin zuir kam gami, ¹⁰ “Gumazir pumuning God ko mikimasa Godin Dipenimin ghu, aningin mav Farisi, ezi mav dagiaba isir gumazim. ¹¹ Ezi Farisin gumazim dikavigha tugha uabira ua bagha God kamaghin a migei, ‘Ki ni minaba, ki gumazir mabar min amir puvati. Me biziba okiava, arazir kurabagh amuava egha martiar amiziba okia me koma akui. Egha ki uaghan dagiaba isi gumazir kamın min amir puvati. ¹² Ki wighin vamiran dughiar pumuningin ni ko mikimasa dagheba ataghrasi. Egha bizir ki isiba, ki tongira da tuiragha uaghan ni ganidi.’ ¹³ Ezi dagiaba isir gumazim mong munamaghin tu. Egha a kogha overiamin gari puvatigha uan evarim misogha kamaghin migei, ‘Ki gumazir kuram, God ni nan apangkufigh!’ ¹⁴ Kamaghin amizima ki guizbangira ia migei, gumazir dagiaba isir kam, a Godin damazimin deragha egha dipenimin ghu. Ezi igharazim puvati. Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam.”

*Iesus ghaze, borir doziba na bagh izi
(Matyu 19:13-15 ko Mak 10:13-16)*

¹⁵ Ezi gumazamiziba borir doziba Iesus dafarimning me darighasa, me inigha izi. Ezima an suren gumaziba kamaghin ganigha egha men atari. ¹⁶ Ezi Iesus borir dozibar diazi me a bagha zuima a migia ghaze, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikisi, borir dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima me na bagh izi, egh men anogoroghan marki. ¹⁷ Ki guizbangira ia migei, gumazitam borir dozir kabar min God Bizibagh Ativamin Dughiamin inighan koghiva, egh an aven mangan bar iburagham.”

*Gumazir dapanir biziba avirasemezim,
Iesus ko migei
(Matyu 19:16-30 ko Mak 10:17-31)*

¹⁸ Ezi Judabar gumazir dapanir mam Iesusin azara, “Tisan Aghuim, ki manmaghin damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?” ¹⁹ Ezi Iesus an akam ikara, “Ni manmagh sua gumazir aghuim na garisi? Gumazir aghuitam itir puvati. God uabira gumazir aghuimra. ²⁰ Ni God Moses ganingizir arazim gifo, ‘Ni gumazim misueghti an aremeghan marki, ni poroghamiba uari bakeir arazim damuam marki, ni gumazir igharazimin biziba okiman marki, ni bizibagh ifaran marki, ni ua bagh biziba inisi gumazibagh ifaran marki, ni uan afeziam ko amebamin apengan iki aningin akaba baragh.’” ²¹ Ezi a kamaghin Iesus migei, “Ki fomiram aghirimra ikiava arazir kabagh amua iza datirighin ikia kati.” ²² Ezima Iesus kamaghin oregha, egha a migei, “Ni bizir vamira ni tighar a damuam. Bizir ni itiba bar da amangighiva dagiaba inigh, egh gumazir biziba puvatizibar aningigh. Egh ni Godin Nguibamin bizir aghuariba iniam. Egh, nan gin izi.” ²³ A biziba bar aviraseme, kamaghin amizima, a Iesusin akam baregha bar osemi. ²⁴ Ezi Iesus an gara egha a migia ghaze, “Gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi bar iburagham! ²⁵ Kamelin tam iniba isair dikonir torimin aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi guizbangira bar iburagham!” ²⁶ Ezi marazi kamaghin oregha an azara, “Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikirimirir aghuir kam iniam?” ²⁷ Ezi Iesus me ikara, “Bizir kaba gumazimin bar osemegham. Bizir kaba Godin osememizir puvati. A biziba bar dagh ami.” ²⁸ Ezi Pita a migei, “Ni ge, e bizir e itiba bar da ategha, nin gin

18:11: Sng 135:2, Ais 1:15, 58:2, Lu 16:15, MAA 3:17 **18:12:** Stt 14:20, Ais 58:2-3, Mt 23:23 **18:13:** Sng 51:1
18:14: Jop 22:29, Mt 23:12, Lu 14:11, Je 4:6, 1 Pi 5:5-6 **18:15:** Mt 19:13, Mk 10:13 **18:16:** Mt 19:14, Mk 10:14, 1 Ko 14:20, 1 Pi 2:2 **18:17:** Mt 18:3, Mk 10:15 **18:18:** Mt 19:16, Mk 10:17, Lu 10:25 **18:20:** Kis 20:12-16, Lo 5:16-20, Ro 13:9, Ef 6:2, Kl 3:20 **18:22:** Mt 6:19-20, 19:21, 1 Ti 6:19 **18:24:** Mt 19:23, Mk 10:23, Snd 11:28 **18:27:** Jer 32:17, Sek 8:6, Mt 19:26, Mk 14:36 **18:28:** Mt 4:19-20, 19:27, Mk 10:28 **18:29:** Lo 33:9, Mt 19:29, Mk 10:29-30

ize.” ²⁹ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, gumazitam God Bizibagh Ativamin Dughiam bagha uan dipenim, o uan amuim, o aveghbuaba, o ameboghfeziaba, o boriba ataki, ³⁰ egh datirighin itir dughiar kamın God bizir aviriba me faragha inizir bizibagh afiragh me daningam. Egh dughiar gin otivamim me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam.”

Dughiar mıkezim Iesus ua migia ghaze, an aremegh ua dikavigham

(Matyu 20:17-19 ko Mak 10:32-34)

³¹ Egha Iesus 12 plan suren gumaziba inighava me uarira ikiava a me migei, “Ia oragh! E nguibar ekiam Jerusalemın ghuavanadi. Eghti Godin akam inigha izir gumaziba, Gumazibar Otarimın gun mikemezir osizirir biziba bar, guizbangira otogham. ³² Eghti me a isi Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar arıgham. Eghti me a dipova a mikimam. Egh aghumsızir arazibar a damuam. Egh a giparıva, eghıva a ifozoregh egh a misueghti an aremegham. ³³ Eghti dughiar mıkezim a ua dikavigham.” ³⁴ Ezıma an suren gumaziba bizir katam gifozir puvati, a bizir tizim migei. Dar mingarim men monge, ezi me bar fozir puvati.

Iesus gumazir damazir kuram gamizıma, a gari

(Matyu 20:29-34 ko Mak 10:46-52)

³⁵ Egha Iesus Jerikon boroghıra izima, gumazir damazir kurar mam tuavir miriamın aperaghav ikia biziba bagha azangısi. ³⁶ Egha an orazima gumazimızir avirim iza zuıma, a men azara, kar tizim. ³⁷ Ezi me a migia ghaze, “Nasaretin gumazim Iesus iza zui.” ³⁸ Ezi a dia migei, “Iesus, Devitin Otarim, ni nan apangkufigh!” ³⁹ Ezi faragha zuıba me an atarava egha a migia ghaze, ni nımıra iki. Ezi a bar pamtem dia migei, “Devitin ovavim, ni nan apangkufigh!” ⁴⁰ Ezi Iesus tughı akar gavgavim gumazıba va gıa ghaze, “Gumazir munam inigh na bagh

izi.” Ezi a roghıra izima, Iesus an azara, ⁴¹ “Ki tizim ni bagha a damuasa, ni ifonge?” Ezi an a ikara, “Ekiam, ki ganasa ifonge.” ⁴² Ezi Iesus a migia ghaze, “Ni gan. Nın nıghnızir gavgavim nın akurazi, ni dera.” ⁴³ Ezi a zuamıra gari. Egha Iesusın gın ghua Godın zıam fe. Ezıma gumazıbazıba an ganıgha, me uaghan Godın zıam fe.

19

Iesus Sakiusın dipenimın ghu

¹ Ezi Iesus Jerikon nguıbamın ghuava, aneteghasa tuavımın zui. ² Gumazir mam nguıbar kamın iti, an zıam Sakius. A dagıaba ısir gumazıbar gumazir dapanım, a dagıaba bar avıraseme. ³ A Iesusın ganasa, a manmaghıra garir gumazim. Sakius bar gumazir otevim, egha gumazıbazıba avirimın tongın iti. Egha kamaghın a Iesusın garir puvati. ⁴ A fo, Iesus tuavir kamra izam. Kamaghın amızı, a ivegha faragha ghua, Iesusın ganasa temer fıghın ghuavanabo.

⁵ Ezi Iesus danganir kamın oto. Egha kogha temer kam gısın gara, kamaghın Sakiusın migei, “Sakius ni zuamıra izıghiri. Datirighın ki nın dipenimın ikiam.” ⁶ Ezi a zuamıra izaghrıghava, bar akonge. Egha Iesus inıgha uan dipenimın zui.

⁷ Ezi gumazıba bar an ganıgha, egha me kamaghın migıava ngavamadi, “A ghua gumazir kuramın dipenimın iti.”

⁸ Me dipenimın ikiava, Sakius tughava, kamaghın Ekiam migei, “Ekiam, Ni oragh! Datirighın ki uan bizıba bar da tuiragham. Egh taba ki gumazir bizıba puvatızar anıngam. Egh ki gumazir tam gifaraghıva, an bizıtam okemeghıva, ki datirighın uamateghe bizir pumuning ko pumuning a danıngam.”

⁹ Ezi Iesus kamaghın a migei, “Gumazir kam a uaghan Abrahamın ovavım. Kamaghın amızı, datirighın God dipenir kamın gumazıbazıba bar men akura. ¹⁰ Gumazıbar Otarım, gumazir ovengezıba bagha ruiava men akurvaghasa ize.”

18:30: Mt 19:29, Mk 10:30 **18:31:** Sng 22, Ais 53, Mt 16:21, Mk 10:32, Lu 24:44 **18:32:** Mt 27:2, Lu 9:22, 9:44, 23:1, Jo 18:28, Ap 3:13 **18:34:** Mk 9:32, Lu 9:45, Jo 10:6, 12:16 **18:38:** Mt 15:22 **18:42:** Lu 7:50, 17:19 **19:7:** Mt 9:11, Lu 5:30, 15:2 **19:8:** Kis 22:1, Nam 5:6-7, 1 Sml 12:3, 2 Sml 12:6 **19:9:** Lu 13:16, Ap 16:31, Ro 4:11-13, Ga 3:7 **19:10:** Mt 10:6, 18:11, Lu 15:4, Jo 3:17, 1 Ti 1:15

Dagiaba inizer ingangarir gumazir 10 plan akar isin zuim (Matyu 25:14-30)

¹¹ Gumazamiziba ikia Iesus barazima, a migei. A Jerusalem boroghin itima, me ghaze, datirighira God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham. Kamaghin amizima, an akar isin zuir mam me migei. ¹² A kamaghin me migei, "Gumazir aruar mam nguibar saghuamin mangasa, eghti me a damightima an atrivimin ikiam. A gin uamategh uan nguibamin izeghiva, men ganam. ¹³ A mangasa, a uan ingangarir gumazir 10 plan diagha, 20 kina, 20 kina bar moghira me rome. Egha kamaghin me migei, 'Ia dagiar kaba inighiva uari bagh dagiar ingangaribar amu ikiti, ki uamategham.'

¹⁴ "An apengan itir gumaziba me bar navir kuram an iti. Kamaghin amizi, me akam inigha zuir gumaziba amadazima me nguibar gumazir aruam ghuzimin ghu. Me kamaghin migei, 'E gumazir kam en atrivimin otivan, e aghua.' ¹⁵ Ezi gumazir igharaziba gumazir aruar kam a gamizima an atrivimin otogha, egha gin uamatenge. A uamategha izegha, kamaghin me migei, 'Gumazir ki fomira dagiaba aningiziba, men diagh. Ki foghasa me manmaghin nan dagiabagh isin dagiaba ini.'

¹⁶ "Ezima gumazir faragha zuim iza kamaghin migei, 'Ekiam, ki nin 20 kinan kam in dagiar ingangarim gamighava a gisin 200 kina ini.' ¹⁷ Ezi atrivim kamaghin a migei, 'Ni nan ingangarir gumazir aghuim, egha ni ingangarir bar aghuim gami. Ni bar deraghvira bizir muziarim gami, kamaghin ki datirighin bizir ekiam ni danightima, ni nguibar ekiar 10 plan ganam.'

¹⁸ "Ezima ingangarir gumazir igharazim iza migei, 'Ekiam, ki nin 20 kinan kam in dagiar ingangarim gamigha datirighin a gisin 100 kina ini.' ¹⁹ Ezi atrivim a migei, 'Ki ni atighti ni nguibar ekiar 5 plan ganam.'

²⁰ "Ezi ingangarir gumazir mizezim iza migei, 'Ekiam nin 20 kina ikia kati. Ki a isa inir avizimin a nomkezima, a kati.

²¹ Ki ni gifo, ni gumazir atarim. Gumazir igharaziba amir biziba, ni pura da isi. Egha dagher me opariziba, ni uaghan pura da isi. Kamaghin ki nin atiati.'

²² "Ezima atrivim kamaghin ingangarir gumazim migei, 'Ni ingangarir gumazir kuram! Nin akamra ki ni tuisigham. Ni kamaghin na ginighnisi, ki ti gumazir atarim. Egha ki gumazir igharaziba amir biziba, ki ti pura da isi. Egha dagher me opariba, ki ti uaghan pura da isi? ²³ Manmaghin amizima, ni nan dagiaba benk gatizi puvati, eghti ki uamategh iziva ua da iniva dagiataba a gisin ua da iniam?' ²⁴ Ezi a kamaghin an boroghin tuivighav itir gumazibav gei, 'Ia ada 20 kina inighiva gumazir 200 kina itim daningigh.' ²⁵ Me kamaghin a migei, 'Ekiam, a 200 kina inigha gifa.'

²⁶ "Ezima a ghaze, 'Ki ia migei! Gumazitam bizir taba ikiti, ki aviritaba uam a danigham. Eghti gumazitam biziba puvatighiva, eghti bizir muziarim a itim, ki ada da inigham. ²⁷ Nan apaniba, ki men atrivimin ikiam me nan aghua, ia me inigh kagh iziva nan damazimin me misueghti me arimighregh.' "

²⁸ Iesus akar isin zuim gamigha givagha, uan darorim gamua tuavir Jerusalem ghuzim ghuavanadi.

Iesus Jerusalem otoghava Godin Dipenimin gumaziba ko amizibar sure gami

(Sapta 19:29-21:38)

Iesus atrivimin min Jerusalem aven zui.

(Matyu 21:1-11 ko Mak 11:1-11 ko Jon 12:12-19)

²⁹ Iesus Betfage ko Betanin boroghin oto, mighsiam Oliv gisin. Egha uan suren gumazir pumuning amaga, ³⁰ kamaghin aninghin migei, "Gua nguibar munagh itimin mangi. Gua nguibar kam in mangi gantima donkin igiar mam me a ikezima, a iti. Gumazitam dughiatamin a gaperaghava aruizir puvati. Gua an benim firighiva donki inigh kagh izi. ³¹ Tav kamaghin guan azaragham, 'Gua tizim bagha donkin kam

firi?', eghti gua suam, 'Ekiam ingangarim an iti.' "

³² Egha Iesus aning amadazima aning ghua garima, biziba bar moghira Iesus mikemezi moghin iti. ³³ Ezi aning donkin benim firima, an ghuaviba aning azara, "Gua tizim bagha donkin benim firi?" ³⁴ Ezima aning kamaghin a migei, "Ekiam ingangarim an iti."

³⁵ Egha aning donki inigha Iesus bagha izi. Egha aning uan azenan azuir korotiar ruariba donki gisin da ghuani. Egha aning Iesusin akurazima a donki gisin apera. ³⁶ A donki gaperagha zuima, gumazamiziba uan korotiar ruariba suava tuavim mighuari. ³⁷ A iza danganir tuavir Olivin mighsiamin ghuaghirimin boroghin izima, an gin aruir darazi me God amizir mirakelbar ganighava da bagha bar akongegha pamtem Godin ziam fe. ³⁸ Me kamaghin araghasi, "God uan ziamin atrivim amada! God deravira a damu! Navir amirizim Godin Nguibamin iti. Ia Godin ziam fi!"

³⁹ Ezi Farisin marazi gumazamizir kabar tongin ikia, kamaghin Iesusin migei, "Tisa, ni uan suren gumazibav kimtima, me nimira iki! Me kamaghin mikiman marki!" ⁴⁰ Ezi a kamaghin migei, "Ki ia migei, me nimira ikitima dagiaba uari araghasam!"

Iesus Jerusalem bagha azi

⁴¹ Iesus Jerusalem boroghira iza, egha an gara a bagha azi. ⁴² Egha a kamaghin migei, "Jerusalem, ki kamagh sua, ni amua datirighin navir amirizimin bizibagh foghai. Kamaghin amizi, a datirighin nin modo. ⁴³ Dughiam iziti, eghti nin apaniba nguazir divazim ingarighti, a ni arughtima, ni arimangighan kogham. ⁴⁴ Eghiva ni Jerusalem me nin borir nin aven itiba sarama asighasigham. Ni Godin dughiar nin akuraghasa izezim, ni a gifozir puvati. Bizir kam bagh dipenimin ingarizir dagiatam, me aneteghti, a tam gisin keghan kogham."

Iesus ivezir gumaziba ko biziba amadir gumaziba Godin Dipenim me batosi

⁴⁵ Egha a Godin Dipenir avizimin aven ghuava, biziba amadiba me batosi. ⁴⁶ A kamaghin migei, "God fomira Aisaian akinafarimin aven kamaghin osiri, 'Nan dipenim God ko migeir dipenimra, ezi ia a gamizima, an okimakiar gumaziba modir danganimin min oto.' "

⁴⁷ A zurara Godin Dipenimin aven men sure gami. Ezima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko gumazir dapaniba, me a misueghti an aremeghasa. ⁴⁸ Ezi gumazamiziba a baraghasa bar ifongegha, bar an boroghin iti. Kamaghin amizi, an apaniba a misoghan ibura.

20

Me Iesusin gavgavim bagha an azara (Matyu 21:23-27 ko Mak 11:27-33)

¹ Dughiar mam in Iesus Godin Dipenir avizimin aven ikiava, gumazamizibar sure gamuava akar aghuim akuri. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, ko Judan gumazir aruaba, me izava anekufa. ² Egha me kamaghin migei, "E mikemegh, ni gavgavir manamin bizir kabagh ami? Tina gavgavir kam ni ganingi?" ³⁻⁴ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, "Ki uaghan azangszitam ia damuasa. Ia na mikim, Jonin rurim, a Godin ize o gumazibar ize?" ⁵ Ezi me uarira uariv gei, "E suam, 'An rurim Godin ize,' eghti, a kamaghin mikim suam, 'Ia manmaghin amigha ia nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?' ⁶ E suam, 'An rurim gumazibar ize,' eghti gumaziba dagiabar e ginivightima, e arighregham. Me kamaghin fo Jon a Godin akam inigha izir gumazim." ⁷ Egha me Iesus ikara, "E fozir puvati, Jonin rurim manmaghin ize." ⁸ Ezi Iesus kamaghin migei, "Kamaghira, ki uan gavgavim inizir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham."

19:32: Lu 22:13 **19:35:** 2 Kin 9:13, Mt 21:7, Mk 11:7, Jo 12:14 **19:36:** 2 Kin 9:13, Mt 21:8 **19:38:** Sng 118:26, Lu 2:14, 13:35, Ef 2:14 **19:40:** Hab 2:11 **19:41:** Jo 11:35 **19:42:** Ais 6:9-10, Mt 13:14, Ro 11:8 **19:43:** Ais 29:3-4, Jer 6:3, 6:6, Lu 21:20 **19:44:** Dan 9:24, Mai 3:12, Mt 24:2, Mk 13:2, Lu 1:68, 21:6 **19:45:** Mt 21:12, Mk 11:11, 11:15, Jo 2:14-15 **19:46:** Ais 56:7, Jer 7:11 **19:47:** Lu 21:37, 22:53, Jo 7:19, 8:37, 18:20 **19:48:** Mt 21:46, Mk 14:1-2, Lu 20:19 **20:2:** Ap 4:7, 7:27 **20:6:** Mt 14:5, 21:26, Lu 7:29

*Wainin azenir gumazibar akar isin zuim
(Matyu 21:33-46 ko Mak 12:1-12)*

⁹ Egha Iesus miġiavira ikia akar isin zuir kam gumazamizibav gei, “Gumazir mam wainin azenim oparigha, egha azenimin garir gumazir mabar dafarim garigha ghaze, me gin a givezam. Egha a ghua dughiar ruarimin saghon iti. ¹⁰ Egha wainin oviziba kuarir dughiamin a ingangarir gumazir mam amadagha ghaze, me wainin ovizir andizir taba a daningam. Ezi azenimin garir gumaziba a misueghava anemadazima, a dafaribara uamatenge. ¹¹ Ezi a ingangarir gumazir igharazim amada, ezi me uaghan a misuegha aghumsizir arazibar a gamigha, anemadazi a dafaribara uamatenge. ¹² Ezi a ua mikezim amadazi, me bar puv a misuegha a isa azenim mikini.

¹³ “Ezi wainin azenir ghuavim uabira uabi migei, ‘Ki manmaghin damuam? Ki uan otarir ifongezim amangam. Eghti me ti a misueghan kogham.’ ¹⁴ Ezi wainin azenimin garir gumaziba otarir kamin ganigha, kamaghin uariv ġia ghaze, ‘Kar otarir gin azenir kam iniamim. E a misueghti an aremeka. Eghti wainin azenir kam enanam.’ ¹⁵ Egha me a isa azenim mikinigha a misoghezima an areme.”

Egha Iesus ghua kamaghin gumazamizibav gei, “Wainin azenir ghuavim manmaghira azenimin garir gumazir kabar amuam? ¹⁶ A iziva azenimin garir gumazir kabav soghti, me arimighiram. Eghti a wainin azenim isiva igharazibar anigam.”

Ezi gumazamiziba bizir kam baregha migei, “Bar puvatigham!”

¹⁷ Ezi Iesus merara gara ghuava azara, “Ezi Godin Akinafarimin migirigiar otevir kam, an mingarim manmakin?”

‘Kar dipenir aknir ingangarir gumaziba aghuazim,
a datirighin dipenim aterir guarim gava?’

¹⁸ Ni tina temer guarir kam gisin irighiva dipirigh irigham, eghti a tina gisin irightima gumazir kam bar misarighregham.”

¹⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba, ko ofa gamir gumazir ekiaba Iesus bar kaghiram an suighasa tuaviba buri. Me fo, an akar isin zuir kam me gasara, ezi me an suighan gumazamizibar atiati.

Dagiaba Sisar ganidi

(Matyu 22:15-22 ko Mak 12:13-17)

²⁰ Egha me bar deravira a bagha garava, egha moga garir gumaziba amadazi, me ifara mati me guizin migei. Me kamagh sua, me Iesusin migirigiar otevitamin an suiraghiva, egh a isi Romin gavmanin gumazir ekiam danigam. ²¹ Ezi moga garir gumazir kaba an azangsi, “Tisa, e fo ni bizir aghuibav ġiava sure gamuava, zibagh nighnizir puvati. Ni gumazamiziba Godin arazibar mirara guizbangira men sure gami. ²² Ni e mikim. E gavmanin dagiaba Sisar daningam, o puvatigham?”

²³⁻²⁴ Ezi a men nighnizir ifavaribagh fogha, egha a me migei, “Dagiatam nan akagh. Tinan nedazim ko ziam an iti?”

²⁵ Ezi me kamaghin migei, “Sisarin ziam koma nedazim an iti.” Ezi a me migei, “Kamaghira ia Sisarin biziba Sisar daningiva, Godin biziba isi, God daning.” ²⁶ Ezi me gumazamizibar tongin, a mikemezir migirigiaba bagha an suighan ibura. Egha me purama an migirigiabagh nighnighava nimira iti.

Aremezir gumaziba ua dikavigham

(Matyu 22:23-33 ko Mak 12:18-27)

²⁷ Sadyusin maba azangsizir mam sara Iesus bagha ize. (Me kamaghin nighnisi, aremeziba ua dikavan kogham.) ²⁸ Egha me Iesus kamaghin a migei, “Tisa, Moses e bagha akinafarim osira ghaze, gumazitam in aveghbuam amuimin ikiva boriba puvatighiva aremeghti, anarira irir aveghbuam an amuir odarimin ikiva a bagh boriba iniam. ²⁹ Ezi 7-plan aveghbuaba iti. Egha men mav faragha amuimin ikia boriba puvatigha areme. ³⁰⁻³¹ Ezi anarira

irim an ikia kamaghira, ezi mizezim kamaghira ghu. Kamaghira, 7 plan aveghbuaba bar ariaghregha, me boriba puvati. ³² Abuan amizir kam uaghan areme. ³³ Fomira me bar amizir kam in ike. Kamaghin a ua dikavamin dughiamin, a tinan amuim gavagham?”

³⁴ Ezi Iesus men akam ikara, “Dughiar kam in gumaziba ko amiziba me poroghamibar ami. ³⁵ Eghti gumazamizir God in abaziba, me uaghan dughiar izamim ko ua dikavamin dughiam, me poroghamibar amuan kogham. ³⁶ God me damightima, me ua dikavigham. Me ua dikavighti e fogh suam me God in boribara, egh me enselbar min ikiam. Kamaghin me uam arimighiran koghiva, egh kamaghin me poroghamibar amuan kogham. ³⁷ Ezi Moses uabi temer avimin eghaghanimin aven en aka, aremeziba ua dikavam. A kamaghin migei, ‘Ekiam, Ni Abraham ko Aisak ko Jekopin God.’ ³⁸ Kamaghin e fo, God aremezibar God puvati, a gumazir angamra itibar God. Ezima an damazimin an boriba bar angamra iti.”

³⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba kamaghin migei, “Mar migirigiar aghuim, Tisa.” ⁴⁰ Egha me uam an azangsihan atiati.

Iesus a tina?

(Matyu 22:41-46 ko Mak 12:35-37)

⁴¹ Ezi Iesus gumazamiziba kamaghin me migei, “Manmaghin amizi gumazamiziba ghaze, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim Krai, a Devitin ovavim? ⁴² Devit uabi Ighiabar Akinafarimin aven mikeme,

‘Ekiam, nan Ekiam kamaghin a migei,
“Nan agharir guvimin amadaghan daperagh.*

⁴³ Egh mangi dughiar ki nin apaniba,
me damutima me nin apengan ikiamim.”’

⁴⁴ Egha Devit ‘Ekiam’ a gati. Manmaghin amizi, a Devitin ovavim?”

Judan arazibagh fozir gumaziba arazir kurabagh ami

(Matyu 23:1-36 ko Mak 12:38-40 ko Luk 11:37-54)

⁴⁵ Ezi gumazamiziba orazima a uan suren gumaziba kamaghin me migei, ⁴⁶ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba bagh gan. Me uari fava korotiar ruarir kaba aghuraruasa ifonge. Ezi gumazamiziba maketin danganimin men ziaba fasa me bar akonge. Egha God ko migeir dipenir averiamin dabirabir aghuariba iniva, egha isar ekiabar dughiar me danganimin ziaba itiba iniasa bar ifonge. ⁴⁷ Me amuir odiaribagh ifara, men dipeniba okia, ghaze e dera. Egha gumaziba men ziaba fasa, egha me God ko migia migirigiar ruaribagh ami. Kamaghin amir gumaziba, men ivezir kuram gumazir arazir kurabagh amibar ivezim bar a gafiragham.”

21

Amuir odiarim dagiamning God ganingi

(Mak 12:41-44)

¹ Ezi Iesus damazimning fegha garima dagiaba itir gumaziba uan dagiaba isa Godin Dipenimin dagiaba arizir danganim garisi. ² Ezi a garima dagiaba puvatizir amizir pam aremezir mam uaghan uan dagiar muziarimning, ati. ³ Ezi Iesus kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, biziba puvatizir amuir odiarir kam dagiar muziarir pumuning dagiaba arizir danganim gati, ezi an dagiar pumuning gumazir igharaziba arighizir dagiabagh afira. ⁴ Me uan dagiar aviribar amodoghin dagiar muziariba aningi. Ezima a uan dabirabir onganarazimin mirara dagiar muziarir abuananamning ati.”

Iesus ghaze, Godin Dipenim ikuvigham

(Matyu 24:1-2 ko Mak 13:1-2)

⁵ Ezima an suren gumazir maba Godin Dipenimin garava kamaghin migei, “Me dagiar bar aghuibar an ingarighava, Afeziar Ekiam daningamin bizir aghuir maba an kuruke.” ⁶ Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia datirighin garir bizir

20:36: Ro 8:23, 1 Ko 15:42, 15:49, 15:52, 1 Jo 3:1-2 **20:37:** Kis 3:6 **20:38:** Ro 6:10-11, 14:8-9 * **20:42:** (20:42) Ekiam Iesus, God ko biziba bar dar ganam. **20:46:** Mt 23:5, Lu 11:43 **21:1:** Mk 12:41 **21:3:** 2 Ko 8:12 **21:6:** Mt 24:2, Mk 13:2, Lu 19:44

kabanagh, dughiam izitima dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira daghregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”

*Iesus ghaze, osimtiziba gin otivam
(Matyu 24:3-14 ko Mak 13:3-13)*

⁷ Ezi me an azara, “Tisa, bizir kaba manadzoghin otivam? Eghti arazir manam faragh otoghtima, e fogh suam, dughiar kam roghira ize?” ⁸ Ezi Iesus kamaghin migia ghaze, “Ia uari bagh deraghvira gan, ia men ifavariba baraghan marki. Gumazir aviriba nan ziamin iziva suam, ‘Kirara!’ ezi, ‘Dughiam roghira ize!’ Men gin mangan marki. ⁹ Egh ia inogoviba ko adoghadozir midorozir akaba baraghiva, atiatingan marki. Bizir kabanagh faragh otivigham, eghtima nguazir kam givamin dughiam datirighira otoghan kogham.”

¹⁰ Egha a kamaghin me migei, “Nguibaba uarira uariv soghtima, dakoziba uarira uariv sogham. ¹¹ Eghti mikimkizir gavgaviba, koma dagheba otevir dughia koma arimariar gavgaviba nguibar tabar otivtima, atiatingamin biziba koma overiamin pin arazarazir ekiaba otivam.

¹² “Eghti bizir kaba gin otivam, me faragh ian suiraghiva arazir kurabar ia damuam. Me ia kotiam darighsi ia inighiva God ko migeir dipeniba koma kalabuziabar aven mangam. Eghtima ia nan gin zuir gumaziba me bizir kam bangin ia inighiva atriviba koma gavmanin gumazir ekiabar damazimin mangam. ¹³ Eghti kar dughiar aghuir ia nan akam me mikinamim. ¹⁴ Eghti ia deraghvira nighnigh. Ia faragh me mikimsi akabagh nighnighan marki. ¹⁵ Eghti ki nighnzir aghuiba koma migirigiar aghuiba ia daningtima, ia migirigiar aghuibara damutima, ian apanitam ian akaba batoghiva ia adoghan kogham.

¹⁶ “Eghti ian ameboghfeziaba, ko aveghbuaba, ko anababa, ko namakaba

merara, ia inighiva gumazir kurabar dafaribar atighti, me ian taraziv soghti ia arimighregham. ¹⁷ Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. ¹⁸ Egh me bar tong arazitam ia damuan kogham. Kamaghin ian dapanarizitam asighiran kogham. ¹⁹ Ia tugh gavgavighvira ikiva, dabirabir bar aghuim iniam.”

*Iesus ghaze Jerusalem kuvigham
(Matyu 24:15-21 ko Mak 13:14-19)*

²⁰ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ni Jerusalem in nguibamin gantima midorozir gumaziba iziva a kontima, ni fogham a gasighasighamin dughiam roghira ize. ²¹ Egh gumazir Judian itiba ari mighsiabar mangitima, Jerusalem in nguibamin itiba azenan mangitima, Jerusalem in azenan itir gumaziba uam an aven mangan markiam. ²² Kar osimtizar dughiam, God da isiva Israelbar aningiva, men arazir kuraba ikarvagham. A fomira osirizir moghin otogham. ²³ Aiee! Amizir naviba adaiba koma oteba boribagh anidiba dughiar izamiba bar men osemegham! Eghtima God gumazir kabar atartima, osimtizar ekiam nguazir kam bativam. ²⁴ Eghti midorozir gumaziba misozir sababar tarazigh inivtima me arighiriti, me tarazi suighiva, me amangtima me nguibar Israelin azenan itibar mangam. Eghti Kantrin Igharazibar Gumaziba Jerusalem bar paziva an itir bizibar amu mangi dughiar me Jerusalem in ganamin dughiam givagham.”

*Gumazibar Borim gin izam
(Matyu 24:29-31 ko Mak 13:24-27)*

²⁵ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Eghti arazaraziba aruem ko iakinim ko mikoveziba bativam. Eghti ongarim dipir tingaghivira ikitima nguazimin gumazamiziba bar atiatigh okam nighnigham. ²⁶ Eghti overiamin biziba bar nigham, kamaghin gumaziba atiatingiva damaziba men isirtima me daighiriva, egh me otivamin

21:8: Mt 24:4-5, Mk 13:5-6, Ef 5:6, 2 Te 2:3 **21:12:** Mt 24:9, Mk 13:9 **21:14:** Mt 10:19, Mk 13:11 **21:15:** Ap 6:10
21:16: Mai 7:6, Mt 10:21-22, Mk 13:12, Ap 7:59, 12:2 **21:20:** Mt 24:15, Mk 13:14 **21:22:** Lo 32:35, Jer 5:29, 46:10, Dan 9:26-27, Hos 9:7 **21:23:** Mt 24:19, Mk 13:17, 1 Ko 7:26 **21:24:** Esr 9:7, Sng 79:1, Ais 63:18, Ro 11:25, MAA 11:2 **21:25:** Sng 46:2-3, 65:7-8, Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:31, Mt 24:29, 2 Pi 3:10-12, MAA 6:12-13 **21:27:** Dan 7:13, Mt 24:30, 26:64, MAA 1:7, 14:14

biziba bagh mizuamiva nighnigham.
 27 Egh me dughiar kamın Gumazibar Borimin ganti, a ghuariamın tongin gavgavim ko angazangarir ekiam sara izam.
 28 Eghti bizir kabanagh otivighritima ia dikavigh, uan dapaniba fegh gan! God ua ia iniamin dughiam roghira ize!”

Temer fighin akar isin zuim
 (Matyu 24:32-35 ko Mak 13:28-31)

29 Egha Iesus kamaghın akar isin zuimin me migei, “Ia temer fighin ganıva temer maba sara gan. 30 Temeba dafariba asıtıma ia fogham, aruem ganamin dughiam roghira ize. 31 Kamaghıra ia bizir kabar gan fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam roghıra ize.

32 “Ki guizbangıra ia migei dughiar kamın itir gumazamizir kaba ikıvıra ikıti bizir kaba bar otivam. 33 Overiam ko nguazim gıvaghıam, eghti nan migirigiaba gıvaghan kogham.”

Iesusın suren gumazıba uarı bagh der-aghıra gan

34 Egha Iesus ghua kamaghın migei, “Ia uarı bagh ganıgh! Isaba ko, dipar onganıba ko nguazir kamın bizıba, ia puv dagh nıghnıghti, da ia dikabınti, dughiar otivamin kam puram otoghıva, matı asızıbar azuazımın mın ian suıgham. 35 Eghti dughiar kam nguıbaba koma nguazir kamın gumazıba bar me batıvam. 36 Ia zurara uarı bagh gan Afezıam ko mikımvıra ikıtıma, a gavgavım ia danıngıtıma ia bizir otivamin kabagh itavragham. Egh ia Gumazıbar Otarımın damazımın tuıvam.”

37 Egha dughıabar zurara Iesus, Godın Dipenımın aven men sure gamuava, guaratızıbar Olivın mıghsıamın ghuava dımagarıbar an itı. 38 Ezi gumazıba bar Iesus baraghasa, mızarazıbar Godın Dipenımın arui.

Iesus mızazım inıgha aremegha ua dikafi

21:28: Ro 8:19, 8:23, 13:11 **21:33:** Sng 102:26-27, Ais 40:8, Lu 16:17, 1 Pi 1:25 **21:34:** Mt 24:48-50, Mk 4:19, Lu 17:27, Ro 13:13, 1 Te 5:3, 5:6, 1 Pi 4:7 **21:35:** 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 16:15 **21:36:** Mt 24:42, Mk 13:33, Lu 18:1, Ef 6:13, MAA 6:17 **21:37:** Lu 19:47 **22:1:** Kis 12:1-27 **22:2:** Sng 2:2, Lu 20:19, Ap 4:27 **22:5:** Sek 11:12

22:7: Kis 12:1-27 * **22:7:** (22:7) Ni, God Israelbagh Itazir Dughiam koma Yis Puvatızir Bretin Isam Damuamin Dughiamın mıngarıba gıfoghsi, ni akırangın itir Akar Mıngarıbar gan.

22

(Sapta 22-24)

Judas Iesus isa gumazir kurabar da-farıbagh atı

(Matyu 26:1-5 ko 26:14-16 ko Mak 14:1-2 ko 14:10-11 ko Jon 11:45-53)

1 Datırıghın Yis Puvatızir Bretin Isam Damuamin Dughiam roghıra izi. An zıam, God Israelbagh Itazir Dughiam. 2 Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazıbagh fozir gumazıba, me gumazıbar atıatıghava, kamaghın me Iesusın mısoghasa tuavıba burı. 3-4 Iesusın 12-plan gumazir mam Judas, an zıar mam Iskariot. Satan an navir averıamın ghu. Ezi a Iesus isava Godın Dipenımın garir gumazir ekiaba, ko ofa gamir gumazir ekiabar dafarıbar arıghasa ghua me koma migirigiabagh ami. 5 Ezi me an migirigıam gıfuegha ıvezım a danıngasa, akabar kırı. 6 Ezi Judas ıvezım inıan ifuegha Iesus ısıva men dafarıbar arıghasa tuavıba burı. A ghaze, Iesus uabıra ikıti, an an suıragh men dafarım darıgham.

Suren gumazımning daghebar kırı

(Matyu 26:17-25 ko Mak 14:12-21 ko Jon 13:21-30)

7 Yis Puvatızir Bretin Isam Damuamin Dughiam datırıghın oto. Ezi dughiar kamın me God Israelbagh Itazir Dughiamın isam bagha sıpsıpın nguzım mıssuegh anemi ikıva, a gınıghnıghasa.* 8 Ezi Iesus Jon koma Pıta amadagha kamaghın anıng mıgıa ghaze, “Gua mangıva e God Israelbagh Itazir Dughiamın isam ramamin daghebar kır.” 9 Ezi anıng an azara, “Ga managh a bagh danganıam akıram?” 10 Ezi a kamaghın anıng migei, “Gua nguıbar ekıamın aven mangıtı, gumazıtam maghıra mıner dipam ater izi gua batoghtıma, gua an gın a zuır dipenımın mangı. 11 Egh dipenımın ghuavım mikım suam, “Tısa kamaghın mıgıa ghaze, “Nan danganıar kı uan suren gumazıba ko God Israelbagh Itazir Dughiamın isam

ramamim mana?”¹² Eghti a ghuriamin aven danganir bar ekiatam guan akagham, dakoziba koma dapiagh damamin dabirabiba ko biziba bar ikiti, gua magh bizibar kir.”

¹³ Ezi aning ghua garima, biziba bar Iesus mikemezi moghirama otifi. Ezima aning God Israelbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizibar kiri.

Iesus bret ko wain uan aposelbagh anidi (Matyu 26:26-30 ko Mak 14:22-26 ko 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Ezi damamin dughiam otozi, Iesus uan aposelba ko me dagher dakozimin min apiaghav iti. ¹⁵⁻¹⁶ Egha a kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, ki ua God Israelbagh Itazir Dughiamin isamin dagher katam rameghan kogham. Kamaghira iki mangi, God Bizibagh Ativamin Dughiamin otogham. Kamaghin amizima ki ia ko isar kam ramasa bar ifonge. Egh ki gin mizazim iniam.”

¹⁷⁻¹⁸ Egha Iesus wain apir itarim inighava Ekiam minabagha kamaghin migei, “Ki ia migei, ki uam wainin ovizimin dipar katam raman kogham, kamaghira ikitima God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham. Kamaghin, ia kagh a inigh ia uari daning.” ¹⁹ Egha a bret inigha, Ekiam minabagha anebighava me ganiga kamaghin me migei, “Kar nan nivafizim, * ki ia bagha aneningi. Ia anemi, na ginighnigh.” ²⁰ Me amegha givazima, ezi kamaghira a wainin apir itarim inighava kamaghin migei, “Itarimin aven itir wainin kam, an Akar Dikirizir Gavgavir Ighiam, ki uan ghuzimin a gamizima, a ia bagha iri. ²¹ Eghti ia gan, dafarir na inighiva gumazir kurabar dafarim darigham, a kara na ko dakozim gaperaghavti. ²² Eghti Gumazibar Borim tuavir Afeziam faragha a bagh atizimin gin mangam. Ezi gumazir a inigha gumazir kurabar dafarim gatizim,

gumaka, a bar ikuvigham.” ²³ Ezi me akar kam baregha uarira uarir azangsis, “Tina bizir kam damuam?”

Iesusin aposelba uari adogha migei, tina faragham?

²⁴ Egha aposelba uari adogha ghaze, tinara en faragham? ²⁵ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Kantrin Igharazir Gumazibar atriviba, me uan gavgaviba ko ziaba fava, arazir kuraba gumazibagh amuava, egha kamaghin migei ‘E gumazibar akurvasi.’ ²⁶ Ia kamaghin damuan marki. Gumazir ian torimin ikia ian faragha zuim, a uabi apengan ikiva, borimin min uabi arigh. Ezi gumazir ian faragha zuim, ian ingangarir gumazimin min iki. ²⁷ Tinara ekefe, gumazir pura dagher dakozimin aperaghav itim o gumazir dagheba anidim? Gumazir pura dagher dakozimin aperaghav itim. Ezima ki ian torimin ikia mati ian ingangarir gumazim.

²⁸ “Ki osimtiziba aterima ia na ko iti. ²⁹ Kamaghira nan afeziam Atrivimin min na atizima, ki uaghan atrivibar min ia arighasa. ³⁰ Eghti nan atrivir dughiamin aven ia na ko atrivimin dabirabir aghuaribar apiaghiva Israelbar anabar 12 plan ganam.”

Iesus kamaghin migia ghaze, Pita akirim ragh a gasaragham

(Matyu 26:31-35 ko Mak 14:27-31 ko Jon 13:36-38)

³¹ Egha Iesus kamaghin migei, “Saimon, Saimon, Satan nin nighnizir gavgavim tuisigh a gifoghasa, Godin azara. ³² Ezi ki ni bagha Afeziar Ekiam ko mikemegha gifa, nin nighnizir gavgavim irighan kogham. Egh ni uamategh na bagh iziva, egh uan aveghbuaba gavgavim me daning.”

³³ Egha Pita kamaghin migia ghaze “Ekiam, ki ni ko kalabusin mangam o aremeghasa ifuegha iti.” ³⁴ Ezi Iesus kamaghin Pitan akam ikara, “Ki ni migei, ni datirighin

22:13: Lu 19:32 **22:19:** Mt 26:26, Mk 14:22, Lu 24:30, 1 Ko 11:24 * **22:19:** (22:19-20) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, Akar mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim gin a da osiri. **22:20:** Jer 31:31-34, 1 Ko 10:16 **22:21:** Sng 41:9, Mt 26:21-23, Mk 14:18, Jo 13:21-22, 13:26 **22:22:** Mt 26:24, Ap 2:23, 4:28 **22:23:** Mt 26:22, Jo 13:22, 13:25 **22:24:** Mt 18:1, Mk 9:34, Lu 9:46 **22:25:** Mt 20:25-27 **22:26:** Mt 23:11, Mk 9:35, Lu 9:48, 1 Pi 5:3 **22:27:** Mt 20:28, Lu 12:37, Jo 13:12-15, Fl 2:7 **22:28:** 2 Ko 1:7, 2 Ti 2:12, Hi 4:15 **22:29:** Lu 12:32 **22:30:** Sng 49:14, Mt 19:28, 1 Ko 6:2, MAA 3:21 **22:31:** Amo 9:9, 2 Ko 2:11, 1 Pi 5:8 **22:32:** Sng 51:13, Jo 17:9-11, 17:15, 17:20, 21:15-17 **22:33:** Lu 22:54 **22:34:** Mt 26:34, Mk 14:30, Jo 13:38

dughiar pumuning ko mîkezimîn mikim suam, ni na gifozir puvati, eghti tuarim maghîrama akam.”

Jesus ghaze, suren gumaziba uan dagiar mîtariba ko ruagha aruir mîtariba ko midorozir sababa ini

³⁵ Egha Jesus men azara, “Ki dughiar kamîn ia amadagha bizir kataba sara ia amadazir puvati, dagiaba azuir mîtariba koma ruagha aruir mîtariba koma dagarir asuaba. Ezi ia bizitamîn otevez o puvati?” Ezi me kamaghîn miġia ghaze, “Puvati.” ³⁶ Ezi a kamaghîn me miġei, “Eghti ia datirighîn uan dagiar mîtariba ikîva, da inigh, egha ruagha aruir mîtariba ikîva, uaghan da inigh. Eghti ia midorozir sababa puvatighîva, ia uan initam amadaghîva tam givesegh. ³⁷ Kamaghîn Godin Akinafarim ghaze, ‘Gumaziba an gara ghaze, a gumazir kuram.’ Ki ia miġei, bizir kaba na bativam. Are, Afeziar Ekiamîn akinafarim osirizir moghîn biziba na bativavîra iti.” ³⁸ Ezi me miġei, “Ekiam, ni gan. E midorozir sabar pumuning kagh iti.” Ezîma a kamaghîn me miġei, “A gifa.”

Jesus Olivîn miġhsiamîn God ko miġei (Matyu 26:36-46 ko Mak 14:32-42)

³⁹ Egha Jesus nguibar ekiam, Jerusalem, ategha, Olivîn miġhsiam bagha zui. A zurara ami moghîn. Ezi an suren gumaziba an ġin zui. ⁴⁰ Egha me danganir kamîn otivigha a kamaghîn me miġei, “Ia uari bagh God ko mikim. Eghtima osimtîzir ekiar kam ia damutîma, ia ireghan kogham.” ⁴¹ Egha a me ategha mong saghon ghua, mati gumazim dagiam akuri moghîn, egha a tevimning apirigha kamaghîn God ko miġei, ⁴² “Afeziam, ni ifueghava na da osimtîzir kam inigh. Egh nan ifongiamîn ġin mangan marki. Ni uan ifongiamîn ġin mangî.”

⁴³ * Ezi ensel mam Godin Nguibamîn ikegha izava gavgavim a ganîdi. ⁴⁴ Ezi Jesus nighnighava bar oseme, egha a

pamtem Afeziam ko miġei. Ezi an doriba otivaghira mati ghuzim nguazim giri. ⁴⁵ An Afeziam ko mikemegha, dikavighava uamategha uan suren gumaziba bagha zui. Egha a men garima, me bar osemegehava akuavîra iti. ⁴⁶ Ezi a me miġei, “Ia tizim bagha akui? Ia dikavighîva Afeziam ko mikim. Eghti osimtîzir ekiam ia damutîma, ia ireghan kogham.”

Judas Jesus isava, gumazir kurabar da-farim gati

(Matyu 26:47-56 ko Mak 14:43-50 ko Jon 18:3-11)

⁴⁷ Egha Jesus miġiavîra itima maburan gumazir bizim oto. An 12 plan gumazir mam Judas men faragha iza tuavim men aka. A Jesusin boroghîra izeghava an torasava ami. ⁴⁸ Ezi Jesus kamaghîn an azara, “Judas kar ni Gumazibar Otarimîn torehîva a inighîva, gumazir kurabar da-farim darighasa?”

⁴⁹ Ezi suren gumaziba Jesus ko ikia garima arazim otivasava amima, me kamaghîn miġei, “Ekiam, e uan midorozir sababar me misogham, o?” ⁵⁰ Ezi men mav midorozir sabam inighava, ofa gamir gumazibar ekiamîn ingangarir gumazir mam misoghava, an kuarim bar anetuzi a iri. ⁵¹ Ezi Jesus kamaghîn miġei, “Arazir kam atakigh!” Egha an an kuarimîn suirazi, a dera.

⁵² Ezi ofa gamir gumazibar ekiaba, ko Godin Dipenimîn garir gumazir ekiaba, ko Judan gumazir dapaniba me iza Jesusin suighasava amim, a kamaghîn me miġei, “Ia midorozir sababa ko asianiba inigha iza mati ia okimakiar gumazim o midorozir gumazim buri? ⁵³ Ki zurara ia ko Godin Dipenimîn aven itima, ia dafarim na garizir puvati. Ezi datirighîn ian dughiam. Datirighîn mîtarmemîn gavgavim oto.”

Pita ghaze, a Jesus gifozir puvati

(Matyu 26:57-58 ko 26:69-75 ko Mak 14:53-54 ko 14:66-72 ko Jon 18:12-18 ko 18:25-27)

22:35: Mt 10:9-10, Mk 6:8-9, Lu 9:3, 10:4 **22:36:** Lu 22:49 **22:37:** Ais 53:12, Mk 15:28, Lu 22:52 **22:39:** Lu 21:37, Jo 18:1 **22:40:** Mt 6:13, 26:41, Mk 14:38, Lu 22:46 **22:42:** Mt 6:10, Jo 5:30, 6:38 * **22:43:** (22:43-44) Fofozir gumazir maba kamaghîn nighnisi, Akar mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim ġin a da osiri. **22:44:** Jo 12:27, Hi 5:7 **22:49:** Lu 22:36 **22:52:** Lu 22:37, Jo 7:30, 8:20, Kl 1:13 **22:53:** Lu 19:47, 21:37, Jo 12:27

⁵⁴ Ezi Iesusin apaniba an suighava a inigha ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin zui. Ezima Pita men gin ghua mong girara iti. ⁵⁵ Ezima me dipenimin divazimin aven avim atighava apiaghav itima, Pita uaghan me koma aperaghav iti. ⁵⁶ Ezi ingangarir guivir mam avir angazangarimin an garima, a me koma aperaghav itima, a mighigha an garava kamaghin a migei, "Gumazir kam a ko ike." ⁵⁷ Ezima Pita kamaghin migia ghaze, "Puvati! Amizim, ki a gifozir puvati." ⁵⁸ A mong ikezima gin ua mav izava an apigha kamaghin a migia ghaze, "Ni uaghan men mav." Ezi Pita kamaghin migei, "Ai! Ki bar puvati!" ⁵⁹ Dughiam mong ghugha givazima, gumazir igharazim izava pamtem ghaze, "Guizbangira kav, a Galilin gumazimra. Kamaghin e guizbangira fo, a uaghan a ko ike." ⁶⁰ Ezi Pita kamaghin migia ghaze, "Aiee! Ni tizim migei? Ki bar fozir puvati!" Eghava a migiavira itima tuarim ake. ⁶¹ Ezi Ekiam raghrighava mighigha Pitan garima, a mikemezir akabagh iniri, "Ni datirighin dughiar pumuning ko mizezimin mikim suam, 'Ni na gifozir puvati,' eghti tuarim maghirama akegham." ⁶² Egha Pita inirighava azenimin ghua bar puvirama azi.

*Me Iesusin misoghava a dipofi
(Matyu 26:67-68 ko Mak 14:65)*

⁶³ Ezi gumazir Iesusin suighiziba dibovir akabar a migiava a misosi. ⁶⁴ Egha me inir avizimin an damazimning ikegha kamaghin a migei, "Godin akam inigha izir gumazim, ni e mikim! Tina ni misoke?" ⁶⁵ Egha me akar kurar avirir maba saram a mikeme.

*Iesus gumazir apanibar damazimin
tughav iti
(Matyu 26:59-66 ko Mak 14:55-64 ko Jon 18:19-24)*

⁶⁶ Ezi aminim tirazima, Judan kotin aven itir gumazir aruaba (ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba) me bar iza uari akuvaghav

itima, me Iesus inighava men damazimin zui. ⁶⁷ Ezi me kamaghin migei, "Ni e mikim, kar ni Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, o ti puvati?" Ezi, a kamaghin me migia ghaze, "Ki ia mikemeghtima, ia nighnizir gavgavim nan ikian kogham. ⁶⁸ Eghti ki ian azaraghtima, ia na mikemeghan kogham. ⁶⁹ Eghti datirighin ko gin izamin dughiaaba, Gumazibar Otarim gavgaviba bar itir Godin agharir guvimin daperaghiv ikiam."

⁷⁰ Ezi me bar an azara, "Kar ni Godin Otarim?" Ezima a me migia ghaze, "Ia guizbangira migei, ki an Otarimra." ⁷¹ Egha me kamaghin migia ghaze, "E tizim bagh uamategh gumaziba inighti me gumazir kam in arazibar gun e mikimam? A uabi bizir kam mikemezima e an akatorim baregha gifa."

23

*Me Iesus inighava Pailatin damazimin
zuima a mitighav iti*

*(Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Mak 15:1-5
ko Jon 18:28-38)*

¹ Egha gumazir bizim bar dikavigha Iesus inigha Pailat bagha zui. ² Egha me dikavigha a gifara, kamaghin a migia ghaze, "E gumazir kam in garima an en gavmanin ikura. Egha an e dagiaba Sisar daningan bar en anogoregha, kamaghin migia ghaze, a uabi atrivim ko God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Krai." ³ Ezi Pailat Iesusin azara, "Ni Judabar atrivim, o?" Ezi Iesus ghaze, "Are, migirigiar ni migeim, a guizbangira." ⁴ Ezi Pailat kamaghin ofa gamir gumazir ekiaba koma gumazamizibav gia ghaze, "Ki gumazir kam in arazir kuratamin apizir puvati." ⁵ Ezi me bar gavgavigha kamaghin migia ghaze, "A Galilin Provinsin ikegha nguibabagh aruava men sure gamua men navibagh inivava da fe. Egha datirighin a Judian Provinsin izegha kagh otogha kamaghin amuavira iti."

*Me Iesus inighava Herotin damazimin
zui*

⁶ Ezi Pailat migirigiar kam baregha, kamaghin men azara, “Kar Galilin gumazim?”
⁷ Iesus Herot garir Provinsin ikezima, Pailat kamaghin foghava, anemadazi a Herot bagha ghu. Dughiar kam in Herot uaghan Jerusalem in iti. ⁸ Herot fomira Iesus in ganasa ifuegha, an ganizir puvatigha, dughiar kam in an ganigha, bar akonge. Egha Iesus in akaba baregha an mirakelin tam in ganasa.

⁹ Egha Herot azangsizir aviraviribar Iesus gamima, a bar an azangsizitam ikarazir puvati. ¹⁰ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me roghira tuivighava, an atarava, akaba pamtem a gasi. ¹¹ Egha Herot uan midorozir gumaziba ko an atarava dibovir akar kurabar a migei. Egha me atrivim in inir aghuir mam inigha a gikegha, uam anemadazi, a Pailat bagha zui. ¹² Fomira Herot Pailat in aningaghe, egha dughiar kam aning ua uaning ini.

Me Iesus isi temem gafughasa, Pailat in migei

(Matyu 27:15-26 ko Mak 15:6-15 ko Jon 18:38-19:16)

¹³ Ezi Pailat, ofa gamir gumazir ekiaba, ko gumazir dapanir ekiaba, ko gumazamiziba, men deima me bar uari akuvagha iti. ¹⁴ Ezima a kamaghin migei, “Ia gumazir kam inighava na bagha ize. Egha ia kamaghin migei, ‘A gumazamizibav geima me gavman in ikura.’ Ezi ki ian damazim in arazir kabanagh bagha an azangsiki. Ia oragh! Ki gumazir kam in arazitam batozir puvati. Ia purama a gifari. ¹⁵ Ezi Herot uaghan nighnizir kam ikiava, gumazir kam e bagha uam anemada. Ia oraki! An arazir kuratam damighiva, an ovengam. Gumazir kam arazir kuratam gamizir pu, an ovengan kogham. ¹⁶⁻¹⁷ Kamaghin, ki purama a fozoregh, an ateghtima a mangam.”*

¹⁸ Ezi amiziba ko gumaziba bar moghira tuai, “Gumazir mam in misokegh! Egh Barabas ateghti a e bagh izi!” ¹⁹ (Barabas

a fomira Rom in gavman in ikuragha Jerusalem in nguibam in aven midorozim fore. Ezi gumazir maba ariaghire. Ezi me a isa kalabus gati.) ²⁰ Ezi Pailat Iesus ateghti a mangasa ua me migei. ²¹ Ezi me kamaghin tuai, “A misokegh! A misokegh! A isi ter ighuvim gafugh!” ²² Ezi dughiar mizezim a kamaghin migei, “Manmagh su? An arazir kurar manam gami? Ki an arazir kuratam in apizir puvati. An arazir kuratam damighiva an ovengam. Gumazir kam arazir kuratam gamizir puvati. Ki purama a fozoreghiva aneteghti, a mangam.” ²³ Ezima me bar moghira gavgavigha dei, “Iesus isiva ter ighuvim gafugh!” Ezi men dimdiaba bar Pailat in akam gafira. ²⁴ Ezima Pailat men akam in gin ghugha, Iesus in migia ghaze, an ovengam. ²⁵ Gumazamiziba me Pailat in deima a Barabas ataki. Gumazir kam a gavman ikuragha midorozim forezima, gumazir maba ariaghire. Ezi me a isa kalabus gati. Ezima Pailat gumazamizibar nighnizim in gin ghuava, Iesus isava midorozir gumazibar dafarim gati.

Me Iesus isa ter ighuvim gafu

(Matyu 27:32-44 ko Mak 15:21-32 ko Jon 19:17-27)

²⁶ Ezi midorozir gumaziba Iesus inigha zuima, gumazir mam an ziam Saimon, a Sairin in gumazir mam. A Jerusalem in mangasa iza me gitavirazima, me an suira. Egha me ter ighuvim an dipizim gatigha a migeima a Iesus in gin zui.

²⁷ Ezima gumazir avirim an gin ghua, amiziba a bagha aziava azir akar ighiar amirizibagh ami. ²⁸ Ezima Iesus raghrigha kamaghin me migia ghaze, “Ia Jerusalem in amiziba, ia na bagh arangan marki. Ia uari ko uan boriba bagh arang! ²⁹ Gin dughiatam otoghtima, me kamaghin mikim suam, ‘Amizir furabaghatiba ko amizir tighar boriba batamiba ko, amizir oteba boribagh aningizir puvatiziba, me bar akuegham.’

23:8: Mt 14:1, Mk 6:14, Lu 9:9 **23:11:** Ais 53:3 **23:12:** Ap 4:27 **23:16-17:** Mt 27:15, Jo 18:39 * **23:16-17:** (23:16-17) Fofozir gumazir maba migia ghaze, akar igharazir mam uaghan vezin kam iti. A kamakin, “Me arazir kam iti, me azeniba bar, Isar Ekiam in Dughiar kam in itima, Pailat kalabus in gumazir mam ataghizi a me bagha zui.” Ni Mak 15:6 in gan. **23:26:** Mt 27:32, Mk 15:21 **23:29:** Mt 24:19, Lu 21:23

30 ‘Egh me dughiar kamın kamaghın mighsiabav kimam,

“Ia e gisın irıghıva, e mongegh!”

31 “Me datırıghın arazır kamın temer angamtızım damıghıva arazır mana tamın temer mıdiarım damuam?”

32 Ezi mıdorozır gumazıba gumazır kurar pumuning İesus ko anıngın mısueghtıma me aremeghasa anıng inıgha izı. 33 Egha me ghua danganır mamın oto, an zıam Dapanır Agharım. Egha me danganır kam İesus isava tememın anegura. Me uaghan gumazır kuramning agurazıma, mam an guvımın itıma, mam an kıriamın itı. 34 Ezi İesus kamaghın mıgei, “Afezıam, me amır bızıba me dagh fozır puvatı. Nı men arazır kuraba gın amadagh.” Ezi mıdorozır gumazıba İesusın korotıba inıasa satu gıkararai.

35 Ezi gumazamıziaba an gara tuıvıghav itıma, gumazır dapanır ekiaba uaghan an gara mınbaba sıghsırava kamaghın a mıgei. “A gumazır mabar akurvakis. Egh a guızbangıra God Uam E İnıasa Mısevezır Gumazım, gumazır God inabazım, a uabı uabın akuragh.” 36-37 Ezi mıdorozır gumazıba izava uaghan a dıpvava, egha wainın dıpar mısozım a ganıgha kamaghın a mıgei, “Nı guızbangıra Judabar atrıvir gumazım, nı uabı uabın akuragh!” 38 Egha mıdorozır gumazıba osızırır mam İesusın dapanım gısın anegura. An osızırıba kamaghın mıgei, “Gumazır kam Judabar Atrıvir Gumazım.”

39 Ezi gumazır kurar mam ter ıghuvımın guraghav ikıa, atara kamaghın İesusın mıgei, “Nı guızbangıra God Uam E İnıasa Mısevezır Gumazım, nı uabın akurvaghıva ga sarama akuragh!” 40 Ezi gumazır kurar ıgharazım atarava kamaghın mıgei, “Nı ovengasava amuava, Godın atıatı, o puvatı? 41 Me deragha ga gamı, ga uan arazır kurabagh ıpurı. Ezıma gumazır kam arazır kuratam gamızır puvatı.” 42 Egha gumazır kam kamaghın İesus mıgei, “İesus, nı gın atrıvımın ikıamın dughıam nı na gınırıgh.” 43 Ezıma İesus a mıgei, “Kı

guızbangıra nı mıgei, nı datırıghın na ko Godın Nguıbar Aghuarımın ikıam.”

İesus areme

(Matyu 27:45-56 ko Mak 15:33-41 ko Jon 19:28-30)

44-45 Ezi aruem dughiar kamın garır puvatı. Kamaghın amızı, mıtatem 12 kloghın nguazım bar anevaragha ghua 3 kloghın tu. Ezıma Godın Dıpenımın itır inır ekıam tongıra bıki.

46 Ezi İesus pamtem kamaghın dei, “Afezıam, kı uan duam nın dafarım garısı.” A kamaghın mıkemeghava uan duam sue.

47 Ezi mıdorozır gumazıbar gumazır ekıam kamaghın ganıghava Godın zıam fe. Egha kamaghın mıgei, “Guızbangıra, kar gumazır aghuım, a bızitam pazava a gamızır puvatı.” 48 Ezi gumazamızır iza itıba bızır kabanaghın gari da otıvıma, me azıa, uan afarızıabav mısogha, egha uan dıpenıbar zui.

49 Ezıma İesus gıfozır gumazıba, ko amızır an gın Galılın ızezıba, me mong saghon tuıvıgha ikıa, bızır kabar gari da otıfi.

Me İesusın kuam dagıar torım garısı

(Matyu 27:57-61 ko Mak 15:42-47 ko Jon 19:38-42)

50-51 Ezi gumazır mam, an zıam Josep, a Judıan Provınsın nguıbam Arımatean ıkegha ıze. A gumazır aghuım, a Godın damazımın derazır mam, a Kaunsel memban mam. Egha a men nıghnızıba ko arazıbar gın mangan aghua. A God Bızıbagh Atıvımın Dughıam a baghavıra muza itı.

52 Egha Josep İesusın kuam inıasa ghua Pailatın azarazıma, Pailat an amamangatı.

53 Ezi a İesusın kuam tememın anedegha, inır ghurghurımın a rıgha, a inıgha ghuaava dagıar torır me fomıra gumazır kuatam atızır puvatızım gatı. 54 Kar dughiar bıziıbar kırim, ezi Sabatın dughıam roghıra ıze.

55 Ezi amızır İesusın gın Galılın ızezıba, me Josepın gın ghua dagıar torımın gari. Egha me uaghan garıma, Josep

23:30: Aıs 2:19, Hos 10:8, MAA 6:16 23:31: Jer 25:29, Ese 20:47, 1 Pi 4:17 23:33: Mt 27:33, Mk 15:22, Jo 19:17-18
 23:34: Sng 22:18, Aıs 53:12, Mt 5:44, Ap 3:17, 7:60 23:35: Sng 22:7, Sek 12:10, Mt 27:39, Mk 15:29 23:42: Mt 16:27-28 23:46: Sng 31:5, Ap 7:59 23:48: Lu 18:13 23:49: Sng 38:11, Lu 8:2-3 23:55: Lu 23:49 23:56: Kis 20:10, Lo 5:14

manmagħin Iesusin kuam ati. ⁵⁶ Egha me ganigha givaghava, uamategha uan dipenibar ghuava bizir mughuriaba itiba ko boreba isa da arisi. Egha Godin osizirim mikemezi mogħin, me Sabatin dughiamin avughsi.

24

Iesus ua dikafi

(Matyu 28:1-10 ko Mak 16:1-8 ko Jon 20:1-10)

¹ Ezi Sanden bar mizaraghara, amiziba borer mughuriar aghuir me arighiziba, inighava dagiar torimin zui.* ² Egha me gari, me torim avarazir dagiam, me a puegha ghu. ³ Egha me aven ghua Iesusin kuam bagha garava avenge. ⁴ Egha me kamagħin ganigha nighnizir aviribagh amua tuivighav itima, gumazir pumuning zuamira aningın korotiaba onimarimin min taghtagha men min tughav iti. ⁵ Ezi amiziba bar atiatigha avigha nguazimin gari, ezi gumazimning kamagħin me migei, "Ia tizim bagha gumazir angamra itim gumazir ovengezibar danganimin a buri? ⁶ A kagh itir puvati; a ua dikafi! A ia ko Galilin ikia ia mikemezir bizim, ia a ginighnigh, ⁷ 'Gumazibar Otarim, me a isi gumazir arazir kurabagh amibar dafarim datighiti, me a isi ter ighuvimin a guragham. Egħti a dughiar Mikezimin ua dikavigham.'" ⁸ Ezi a mikemezir akaba me a dagħ iniri.

⁹ Egha me mozim ategħa uamategha ghua bizir kabar gun Iesusin suren gumazir 11 plan mighiava igharaz darazi sara mikeme. ¹⁰ Amizir bizir kabar gun Iesusin 11 plan aposelba ko igharaz daraziv kemeziba. Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Joana, ko Maria a Jemsin amebam, koma amizir igharazir maba uaghan me ko ikia bizir kabar gun aposelbav migei. ¹¹ Ezi me amizibav gia ghaze, me ti onganighama, egha kamagħin me nighnizir gavgavim men akabar itir

puvati. ¹² * Egha Pita kamagħin oregħa dikavigha ivegha mozimin ghu. Egha an aviragħa, mozimin gara bizitamin apizir puvatigha inir ghurghuribara gari da ireghav iti. Egha a uamategha ghua nighnizir aviribagh amua ghaze, kar manmagħin amizir bizim.

Gumazir pumuning Emeusin tuavimin

Iesus bato

(Mak 16:12-13)

¹³ Ezi dughiar kamra gumazir pumuning Emeusin nguibamin zui, Emeusin nguibamin ikegha Jerusalemın zuir tuavimin ruarim, a 11 kilomita. ¹⁴ Ezi aning bizir otivizir kabar gun uaningra uaningın migei. ¹⁵ Egha aning bizir kabav gia uaningın azangsizima, Iesus uabi otogħa aning ko me zui. ¹⁶ Ezi aning an garava egha deragħa a gifozir puvati.

¹⁷ Ezi an aningın azara, "Gua tizibar uaningın migha tuavimin zui?"

Ezi aning tughava an garava bar osemegha aziasava ami. ¹⁸ Ezi aningın mav, an ziam Kliopas, an azara, "Jerusalemın izezir gumaziba bar bizir kam gifo. Ezi ni ti uabira dughiar givazibar Jerusalemın bizir kabagh fozir puvati?" ¹⁹ Ezi Iesus aningın azara, "Bizir tiziba?"

Ezi aning a ikaragħa ghaze, "Ga Nasaretin Iesus bativizir bizibav gei. A Godin akam inigha izir gumazir mam, ezi an akaba ko ingangariba God ko gumaziba bar men damazimin bar gavgafi. ²⁰ Ezi en ofa gamir gumazir ekiaba ko en gumazir aruaba a isa gavmanın dafarim gatizi, me a misogħezi an areme, ezi me ter ighuvimin a gura. ²¹ Ezi e faragħa nighnizir gavgavim kamagħin an iti, a God Ua Israelba Iniasa Misevezir Gumazim.

"Ezi mighirigiar mam ua iti, bizir kaba otivigha givazi, ezi datirighın an aremezir dughiar Mikezim oto. ²²⁻²³ Ezi datirighın en amizir maba mizaraghara mozimin ghuegha an kuamin apizir puvati. Egha iza e mikemezi, e bar aguaghfa. Egha me

* **24:1:** (24:1) Wikbar faraghavira zuir aruem, a Sandera. **24:4:** Ap 1:10 **24:5:** Lu 2:9 **24:9:** Mk 16:10
24:10: Lu 8:3 **24:11:** Mk 16:11, Lu 24:25 * **24:12:** (24:12) Fofozir gumazir maba kamagħin nighnigha ghaze, akar otevir mikovezir pumuningın (*) tongın itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri.
24:15: Mt 18:20, Lu 24:36 **24:16:** Jo 20:14, 21:4 **24:18:** Jo 19:25 **24:19:** Mt 21:11, Jo 6:14, Ap 2:22 **24:20:** Lu 23:1, Ap 13:27-28 **24:21:** Lu 1:68, 2:38, 19:11, Ap 1:6

ghaze, e irebamin min enselbar garima, me kamaghin e migia ghaze, a ua dikafi. ²⁴ Ezi en marazi mozim in ghuegha amiziba mikemezi moghin bizibar gari da iti, ezi me an apizir puvati.”

²⁵ Ezi Iesus kamaghin aning migei, “Gua gumazir onganinming! Gua Godin akam inigha izir gumazimin akaba nighnizir gavgavim koma navim zuamirama adar itir puvati. ²⁶ Ezi gua ti fozir puvati? God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, faragh mizaziba inigh egh gin Godin damazimin ziar ekiam iniam.” ²⁷ Egha Iesus aning geghari. A faragha Moses osirizir akabav gia, ghua Godin akam inigha izir gumazibar akaba bar aning migei. A Godin Akinafarimin itir akar an gun mikemeziba, dar mingariba bar aning in sure gami.

²⁸ Egha me nguibar me ikiamimin boroghira ghuava, Iesus aning bada ghuavira itima, ²⁹ aning a migia ghaze, “Aruem bar givazima aminim piri. Ni ga ko dakuam.” Ezima a ghuava aning koma akui. ³⁰ Egha Iesus damasa aning koma aperaghav ikia, bret inighava Afeziar Ekiam minabagha, bret abigha aning ganidi. ³¹ Ezi aning datirighin an garava a gifofozima, a pura puvati. ³² Ezima aning maghira uaningin migei, “A tuavimin ga batogha Godin Akinafarimin akabar ga migeima, gan navimning dikafi.”

³³ Egha aning dikavigha zuamira ghua Jerusalem in uamategha ghua garima, 11 pla Iesus in suren gumaziba, me marazi ko me uari akuvagha itima, ³⁴ aning kamaghin me migei, “Bar guizbangira! Iesus aremegha dikavigha ghua Saimon bato!” ³⁵ Ezi aning maghira tuavimin otivizir bizibar gun me migiava ghaze, a bret abighizima aning an ganighava a gifo.

*Iesus uan suren gumaziba bato
(Matyu 28:16-20 ko Mak 16:14-18 ko Jon 20:19-23)*

³⁶ Iesus in suren gumazir 11 pla ko marazi, bizir kabar gun uariv geima, Iesus pura men tongin tughav ikia, * a kamaghin me migei, “Navir amirizim ia ko iti.” ³⁷ Ezi me bar atiatigha ghaze, me duamin gari. ³⁸ Ezi a kamaghin me migei, “Ia tizim bagha atiatiaava nighnizir aviribagh ami? ³⁹ Ia kagh nan dafariba ko dagaribar gan. Egh ia fogh suam, kar ki Iesus uabi. Egh ia nan suigh ia fogh. Duam aghariba ko nivafiziba puvati. Ezi ia nan gari, ki da iti.” ⁴⁰ † A kamaghin mikemegha uan dafariba ko dagariba men akakasi. ⁴¹ Egha me bar akuegha tintinibar nighnigha, egha nighnizir gavgavim an itir puvati. Ezi a men azara, “Ia damamin daghetam iti?” ⁴² Ezi me osirir tuazimin akuam a ganingizima, ⁴³ a men damazibar a inighava anepi.

⁴⁴ Egha a kamaghin me migei, “Fomira Moses Osirizir Araziba, ko Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, ko Devitin ighiaba, da nan gun mikemezir biziba, da bar moghira guizin otivam. Kar bizir ki ia ko ikia ia mikemeziba.” ⁴⁵ Egha a nighnizir aghuiba me ganingizima me Afeziar Ekiam in Akinafarimin akabar mingaribagh fo. ⁴⁶ Ezi a kamaghin me migei, “Afeziar Ekiam in Akinafarim kamaghin mikeme, God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, Krai, an aremegh dughiar pumuning ko mikezimin ikegh uamategh mozim in dikavigham. ⁴⁷ Egh ia nan ziam in ia nan akam inigh mangam. Ia Jerusalem ikeghiva nan akam inighiva nguazimin mikebaba bar dar mangi. Ia gumazamizibav kinti, me navibagh iraghti ki men arazir kuraba gin amadagham. ⁴⁸ Ia uari uan damaz-

24:24: Jo 20:3-10 **24:26:** Lu 9:22, 24:44, Ap 17:3, 1 Pi 1:11 **24:27:** Stt 3:15, Nam 21:9, Lo 18:15, Sng 22:1-21, Ais 7:14, 7:53, Dan 9:24, Mal 3:1, Jo 13:31, Ap 3:13 **24:30:** Mt 14:19, Lu 22:19 **24:34:** 1 Ko 15:4-5 **24:36:** 1 Ko 15:5 * **24:36:** (24:36) Fofozir gumazir maba ghaze, akar otevir mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. **24:37:** Mt 14:26 † **24:40:** (24:40) Fofozir gumazir maba ghaze, akar otevir mikovezir pumuningin tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. **24:41:** Jo 21:5 **24:44:** Mt 16:21, 20:18, Mk 8:31, Lu 9:22 **24:45:** Lu 24:27, Ap 16:14 **24:46:** Sng 22, Ais 50:6, 52:14-53:12, Hos 6:2, Lu 24:26, Ap 17:3 **24:47:** Ais 49:6, 49:22, Jer 31:34, Mai 4:2, Mal 1:11, Mt 28:19, 1 Ti 3:16 **24:48:** Jo 15:27, Ap 1:8, 1:22, 2:32 **24:49:** Ais 44:3, Jol 2:28, Jo 14:16, 14:26, 15:26, 16:7, Ap 1:4

ibar bizir kabar ganizi moghin dar gun mikim. ⁴⁹ Ia oragh. Afeziam faragha akam akiragha ghaze, a uan Duam isi ia daningam. Ezi ki a mikemezi moghin, ia bagh anemangam. Kamaghin ia nguibar ekiamin iki. Egh mamaghira iki mangi dughiar God ko itir gavgavim izighritima ia a iniam.”

God Iesus inigha uamategha uan Nguibamin ghuavanabo

(Mak 16:19-20 ko Aposel 1:9-12)

⁵⁰ Egha Iesus uan suren gumaziba inigha ghuava Betanin boroghin itir danganimin tu. Egha a uan agharim ghufegha arazir aghuim me damuasava Godin azai. ⁵¹ An arazir aghuim me damuasa Godin azavira itima, God a inigha uan Nguibamin ghuavanadi. ⁵² Ezima me an ziam fa bar akuegha uamategha Jerusalem zui. ⁵³ Egha me Godin Dipenimin aven ikiava an ziam fa mamaghira iti.

Jon Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Jon Osirizir Akar Aghuir kam, a kamaghin miġia ghaze, Iesus a “Godin Akam, a gumazimin min otogha iza en tongin iti.” Jon kamaghin ifonge, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim Godin Otarim Iesusin ikiam. Egh me kamaghin fogh suam, Iesus a Gumazir God ua me Iniasa Misevezim. Jon kamaghin fo, gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, me ikirimirir aghuarir zurara itim iniam. Kamaghin an akinafarir kam osiri. Ni Jon 20:31in gan.

Jon faragha e mikeme, Akar Kam fomira God ko iti. Egha ġin Jon Iesusin mirakelbar eghaghanibar gun miġei. Ezi e dar gan fogham, Iesus a Gumazir God ua e Iniasa Misevezim, a Godin Otarim. Jon uaghan Iesus amizir mirakelbar akar mingaribar e mikeme. Ezi e gumazamizir mabar gari, me nighnizir gavgavim Iesusin ikiava an ġin zui. Ezi marazi nighnizir gavgavim an ikian aghua.

Akar sapta 13-17in itiba, Iesusin apaniba dimagarimin an suiragha a gamizir araziba, Jon a dagh eghari. Dimagarir kam, Iesus uan suren gumaziba ko ikia miġirigiar aghuir aviriba me ganġi. Ezi ġin apaniba Iesusin suiragha a kot gatigha, egha a isa ter ighuvimin a gafu. Akar abuananam, Iesus mozim in ua dikavizi, an suren gumaziba an gani. Bizir e dughiar aviribar Jonin akinafarimin garim, a kamakin, Iesus nguazimin itir gumazamizibar dabirabimin bizibar gara da isa akar isin zuim dav gei. Ezi aminimin akam, ko dipamin akam, ko bretin akam, ko anganzangarimin akam, ko wainin tememin akam, ko sipsipbar garir gumazimin akam, dipenimin tiarakamin akam, bizir kaba Jonin akinafarimin aven iti.

Akam gumazimin min otogha iza gumazamizibar tongin iti

(Sapta 1)

Akar Ikirimirir Zurara Itim Anidim, a gumazimin min oto

¹ Bar fomira fomira, biziba bar tighar otivamin dughiam, Akam iti. Akar kam God ko iti, egha a uabi God. ² Bar fomira fomira Akam God ko iti.

³ Ezi Akar kam in, God biziba bar dar ingarizima, da otifi. Ezi bizitam tuavir igharazi tam in otozir puvati. Akam uabi bizibagh amizima, da otifi. ⁴ Egha Akar kamra, a zurara itir ikirimirir aghuarimin mingarim. Ezi ikirimirir aghuarir kam, a uaghan gumazamiziba angazangarim me ganidi. ⁵ Ezi angazangarir kam a mitatem in isima, mitatem anevaraghava egha anemungezir puvati.

⁶ Ezi God gumazir mam amada, an ziam Jon. ⁷ An akam akunasa ize. An angazangarir kam in akamin gun mikimtima, gumazamiziba bar moghira a baraghiva egh nighnizir gavgavim an ikiam. A ingangarir kam damuasa ize. ⁸ Egha Jon uabi angazangarir kam puvati. An angazangarir kam in akamin gun mikimasa ize. ⁹ Ezi angazangarir kam guizbangin angazangarim. Egha nguazir kam in izegha gumazamiziba bar angazangarim me ganidi.

¹⁰ Akam nguazir kam in iti. An gavgavimin, God nguazir kam in ingari, ezi nguazimin itir gumazamiziba a gifozir puvati. ¹¹ A uan nguibamra ghuzima an ababa an aghuagha a inizir puvati. ¹² Ezi gumazamizir maba a ini, egha nighnizir gavgavim an ziam in iti. Kamaghin amizi, a me gamizima me Godin boribar min otifi. ¹³ Me amebaba ko afeziabar ghuzibar otifi, o mikarzipar ifongiam in, o gumazimin ifongiam in Godin boribar otivizir puvati. Bar puvati. God uabi me gamizima me an boribar otifi.

1:1: Snd 8:22, 8:30, Jo 17:5, Fl 2:6, Kl 1:17, 1 Jo 1:1-2, MAA 1:2, 19:13 **1:2:** Stt 1:1 **1:3:** Jo 1:10, 1 Ko 8:6, Ef 3:9, Kl 1:16-17, Hi 1:2 **1:4:** Jo 5:26, 8:12, 9:5, 1 Jo 5:11 **1:5:** Jo 3:19 **1:6:** Mt 3:1, Mk 1:4, Lu 1:13-17, 1:76, 3:1-2, Jo 1:33 **1:7:** Ap 19:4 **1:8:** Jo 1:20 **1:9:** Ais 49:6, Jo 1:4, 8:12, 1 Jo 2:8 **1:10:** Jo 1:3, 17:25, Hi 1:2, 11:3 **1:11:** Lu 19:14, Ap 3:26, 13:46 **1:12:** Ro 8:15, Ga 3:26, 2 Pi 1:4, 1 Jo 3:1 **1:13:** Jo 3:3-6, Je 1:18, 1 Pi 1:23 **1:14:** Ais 60:1-2, Mt 1:16, 1:20, Lu 9:32, Jo 2:11, Ro 1:3-4, Ga 4:4, Fl 2:7, Kl 1:19, 1 Ti 3:16, Hi 2:11-16

¹⁴ Akam uabi gumazimın mın oto. A bar Godın Otarir vamıra, ezi God a gamizi a Godın gavgavim ko angazangarim ini. Ezi God anemadazıma an en tongın iti. Ezi e an gavgavim ko angazangarimın gani. Ezi apangkuvim ko guizın akam bar a gizıfa.

¹⁵ Ezi Jon gumazir kamın gun me miğei. Egha pamten dia ghaze, “A gumazir kam, ki faragha an gun ia mikemegha gıfa. Ki kamaghın miğei, ‘Gumazir nan gın izim, a bar fomıra iti, ezi nan amebam gın na bate. Kamaghın amizi, an gavgavim bar nan gavgavim gafıra.’” ¹⁶ Ezi apangkuvim bar a gizıfa, ezi a uan apangkuvimın a dughiar aviribar bar deravıra e gami. ¹⁷ Guizbangıra, Moses Osirizir Arazıba, God e bagha da isa Moses ganıngizi, ezi Moses e ganıngi. Ezi God, Krais Iesusın aven apangkuvim ko guizbangın arazim en aka. ¹⁸ Gumazitam bar Godın ganizir puvati. Ezi kar Godın Otarir vamıra, a uabi God, egha a bar Godın boroghıra iti. A uabıra God en aka.

Jon Gumazıba Ruer Gumazim, an akam akuri

(Matyu 3:1-12 ko Mak 1:7-8 ko Luk 3:15-17)

¹⁹ Ezi Judan gumazir aruaba, me ofa gamir gumazir maba ko Livain gumazir maba amadazi, me Jerusalem ategha Jon bagha iza kamaghın an azara, “Ni tinara?” ²⁰ Ezi Jon bıghavıra miğia akam modir puvati. A kamaghın miğei, “Ki God Ua Gumazamizıba Iniasa Mısevezir Gumazim puvati.”* ²¹ Ezi me an azara, “Ni tinara? Ni ti Elaija, o?” Ezi a miğei, “Puvati.” Ezi me miğei, “Ni ti Godın akam inıgha izir gumazir kamra, e ni mızuai.” Ezi an akam ikara, “Puvati.” ²² Kamaghın amizıma, me uam an azara, “Ni bar tinara? E ikarvazir aghuitam inıgh mangıva gumazir e amadazıbav kimam. Ni manmaghıra uabi miğei?” ²³ Ezi Jon kamaghın miğei,

“Ki gumazir kamın tiarım,
ki gumazıba puvatızir danganımin
ıkia egha kamaghın dia miğei,
‘İa Ekiam bagh tuavım akır.’”

(Kar akar Godın akam inıgha izir gumazim Aısaia fomıra osirizim.)

²⁴ Gumazir kaba, Farisıba me amangizi me ize. ²⁵ Egha me kamaghın Jon azara, “Ni Gumazir God Ua Gumazamizıba Iniasa Mısevezim puvatıgh, egh ni Elaija puvatıgh, egh ni Godın akam inıgha izir gumazir kam puvatıgha, egha ni tizim sua gumazamizıba rue?” ²⁶ Ezi Jon kamaghın men akam ikara, “Ki dipamın me rue. Ezi gumazir mam ian tongın iti, ia a gifozir puvati. ²⁷ A gumazir kam, a nan gın izi. Ki an dagarir asuabar benıba fıran ibura.” ²⁸ Jon Betanın nguıbamın ikia akar kam me mikeme, nguıbar kam Jordanın dipamın vongın iti. Danganir kamın Jon gumazamizıba rue.

Iesus a Godın Sipsipın Nguzim

²⁹ Ezi amımızarakan Jon Iesusın garıma an a bagha izi. Ezi Jon kamaghın miğei. “İa munagh gan! Munar Godın Sipsipın Nguzim. A nguazimın itir gumazamizıbar arazir kuraba gın amadi!” ³⁰ A gumazir kam, ki fomıra kamaghın an gun mikeme, ‘Gumazir nan gın izim, a bar fomıra iti, ezi nan amebam gın na bate. Kamaghın amizi, an gavgavim bar nan gavgavim gafıra.’ ³¹ Ki uabi a gifozir puvati, a tina. Ki gumazir kam aghurightıma, İsrailın gumazamizıba a gifoghasa, kamaghın ki iza dipamın gumazamizıba rue.” ³² Ezi Jon ua kamaghın an gun miğei, “Ki garıma Godın Duam kuarazir bunbamın mın Godın Nguıbam ategha miğhegha izaghıra gumazir kam gısın iti. ³³ Ki uabi a gifozir puvati. God dipamın gumazamizıba ruasa na amadazi ki ize. A faragha kamaghın na mikeme, ‘Ni gantıma, Godın Duam izıghrıghıva, gumazitam gısın ikiam, a

1:15: Mt 3:11, Lu 3:16, Jo 1:27-32, 8:58, Kl 1:17 **1:16:** Jo 3:34, Ef 1:6-8, Kl 1:19, 2:9-10 **1:17:** Kis 34:28, lo 4:44, Jo 8:32, Ro 3:24, 6:14, 10:4 **1:18:** Kis 33:20, Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 6:46, 1 Ti 1:17, 6:16, 1 Jo 4:9, 4:12, 4:20 **1:19:** Jo 5:33 **1:20:** Lu 3:15-16, Jo 3:28, Ap 13:25 * **1:20:** (1:20) Grıghın akamın, God Ua Gumazamizıba Iniasa Mısevezir Gumazim, me a dibora ghaze, “Krais.” **1:21:** Lo 18:15-18, Mal 4:5, Mt 11:14, 17:10-13, Jo 6:14, 7:40 **1:23:** Ais 40:3, Mt 3:3, Mk 1:3, Lu 3:4 **1:25:** Mt 21:25, Jo 1:33 **1:27:** Jo 1:15, 1:30, Ap 13:25, 19:4 **1:28:** Mt 3:6, Jo 10:40 **1:29:** Kis 12:3, Ais 53:6-7, 53:11, Jo 1:36, Ap 8:32, 1 Ko 15:3, 1 Pi 1:19 **1:30:** Jo 1:15, 1:27 **1:32:** Mt 3:16, Mk 1:10, Lu 3:22 **1:33:** Mt 3:11, Lu 3:2-3, Ap 1:5, 2:4, 19:6

gumazir kamra, a Godin Duamin gumazamiziba ruam.’ ³⁴ Ki uabi bizir kamın ganigha egha an gun kamaghın ia migei, gumazir kamra, a Godin Otarim.”

4 plan gumaziba Iesusin suren gumazibar otifi

³⁵ Egha amimizarakan Jon uan suren gumazir mamning ko ua danganir kamın tuivighav iti. ³⁶ Ezi a garima Iesus a gitavirazima, Jon aning migei, “Gua gan! Kar Godin Sipsipin Nguzim!” ³⁷ Ezi suren gumazir kamning a barazima a kamaghın akar kam mikemezima, aning ghua Iesusin gin zui. ³⁸ Ezi Iesus ikigha gara aningın azara, “Gua tizim burı?” Ezi aning an azara, “Rabi, ni dipenir manamin iti?” (Ziar kam “Rabi” an mingarim kamakin, “Tisa.”) ³⁹ Ezi Iesus kamaghın aning migei, “Gua izi ganigh.” Ezi aning ghua dipenir a itimin gari. Dughiam, 4 kloghin guaratizim. Ezi dughiar kam aning a ko iti.

⁴⁰ Egha Andru, a Iesusin gin zuir gumazir kamningın mav. A Saimon Pitan aveghbuam. ⁴¹ Egha Andru Iesus ategha maghira ghua uan aveghbuam Saimon batogha, egha kamaghın a migei, “E Mesaian gani.” (Ziar kam “Mesaia” a kamakin, “Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim.”) ⁴² Egha Andru Saimon inigha Iesus bagha ghu. Ezi Iesus an gara egha migei, “Ni Saimon, Jonin Otarim. Eghti me gin ziam ‘Sifas’ ni darigh ni diponam.” (Ziar kam “Sifas,” a ziar kam “Pitan” mirara ghu. An mingarim kamakin, “Dagiam.”)†

Iesus Filip ko Natanielin dia

⁴³ Egha amimizarakan, Iesus Galilin Distrighın mangasa. Egha a ghua Filip batogha, kamaghın a migei, “Ni nan gin izi!” ⁴⁴ (Filip a Betsaidan nguibamin gumazir mam. Andru ko Pitan nguibam, Betsaida.) ⁴⁵ Ezi Filip ghua Nataniel batogha kamaghın a migei, “E gumazir kamın ganigha gifa, Moses fomira Judabar Arazibar Akinafarimin osira gumazir kamın gun osiri. Ezi Godin akam inigha

izir gumaziba uaghan gumazir kamın gun osiri. A Nasaretin nguibamin gumazim Iesus, a Josepin otarim.”

⁴⁶ Ezi Nataniel kamaghın an azara, “Ti akurvazir bizir aghuitam Nasaretin nguibamin otivam? Ti puvatigham!”

Ezi Filip a migei, “Ni izi ganigh.”

⁴⁷ Ezi Iesus garima Nataniel a bagha izi. Ezi a kamaghın migei, “Ia ganigh. Gumazir izir kam, a guizbangira Israelin gumazim. Ezi ifavarir akatam ko ifavarir arazir tam an itir puvati.”

⁴⁸ Ezi Nataniel kamaghın Iesusin azara, “Ni manmaghin na gifo?” Ezi Iesus kamaghın an akam ikara, “Filip tighar nin dimamin dughiamın, ni temer fighın povimin itima, ki nin gani.”

⁴⁹ Ezi Nataniel akar kam baregha egha kamaghın a ikara, “Tisa, ni Godin Otarim! Ni Israelbar Atrivim!”

⁵⁰ Ezi Iesus kamaghın a migei, “Ki kamaghın ni migei, ni temer fighın povimin itima, ki nin gani. Ezi bizir muziarir kamın, ni nighnzir gavgavim nan iti. Ni gin bizir ekiabar ganti da bizir kam bar a gafiragham.”

⁵¹ Egha Iesus ua kamaghın me migei, “Ki guizbangira ia migei, ia gin Godin Nguibamin ganti a kuighrigham, eghti ia Godin enselbar ganti da Gumazibar Otarim bagh ghuvanangiva, ua izighram.”

Iesus uan gavgavir bar ekiam akakagha mirakelin arazibagh ami

2

(Sapta 2-4)

Iesus dipam girazima a wainin dipamin oto

¹ Dughiar pumuning givazima, gumazir mam Kanan nguibamin ikia amizimin ikiasa, ezi amuimin ikiamin isam oto. Kanan nguibam a Galilin Distrighın aven iti. Dughiar kam Iesusin amebam uaghan

1:34: Mt 3:17, 17:5, 27:54 **1:36:** Jo 1:29 **1:40:** Mt 4:18-20 **1:41:** 1 Sml 2:10, Sng 2:2, Jo 4:25 **1:42:** Mt 16:18, Mk 3:16 † **1:42:** (1:42) Ziar kam Sifas, an Aramin akam ize. Dughiar kamın a Judabar akam. Ezi ziar kam Pita, a Grighın akamin ize. **1:43:** Mt 8:22, Mk 2:14 **1:45:** Stt 3:15, 49:10, Lo 18:18, Ais 7:14, 9:6, Jer 23:5, Ese 34:23, Sek 6:12, Mt 2:23 **1:46:** Jo 7:41, 7:52 **1:47:** Sng 32:2, Jo 8:39, Ro 2:28, 9:6 **1:49:** Mt 14:33, 16:16, 27:42, Mk 3:11, Jo 12:13 **1:51:** Stt 28:12, Mt 4:11, Lu 2:9, 2:13

iti.* ² Ezi me uaghan Iesus uan suren gumaziba ko men diazima me uaghan amuimin ikiamin isar kamın ghuegha iti. ³ Ezi wainin dipam gıvazima, Iesusin amebam kamaghın a migei, “Me ua wainin dipaba puvati.” ⁴ Ezi Iesus kamaghın a migei, “Amebam, kar nın bizim, a nan bizim puvati. Nan dughiam a tighari.” ⁵ Ezi an amebam ingangarir gumazibav gei, “A bizitam damusi ia mikimti, ia a damu.”

⁶ Ezi dipenir kamın 6 plan dagiar mınner ekiaba iti, da ekevegha egha vaghvagma 100 litan dipaba dar iti. Judaba uan rurir arazibar gın ghua dipar kabagh rue. ⁷ Ezi Iesus kamaghın ingangarir gumazibav gei, “Ia mınner kabar dipaba tuigh.” Ezi me da tuizima da bar izevegha akabagh imara. ⁸ Ezi a kamaghın me migei, “Ia datirighın mınner nguzim inigh dipatam tuighıva a inighıva gumazir isamın faragha zuim bagh mangi.” Ezi ingangarir gumaziba maba inigha zui. ⁹ Ezi dipar kam wainin dipamın otogha gıfa, ezi gumazir isamın faragha zuim anepava a barasi, egha a fozir puvati, me managh wainin dipar kam ini. Ezi ingangarir gumazir dipam tuiziba, merara fo. Kamaghın amizi, isamın faragha zuir gumazim a gumazir amuimin ikiasava amim, an dia, ¹⁰ egha kamaghın a migei, “Gumaziba bar wainin dipar aghuim faragha me ganıdi. Ezi gumaziba wainin avirim amegha gıvazima, me gın wainin dipar mong afangizim anıdi. Ezi no, ni wainin dipar aghuimın anogoregha, egha datirighıra ni a inigha izi!”

¹¹ Kar mirakelin arazir faragha zuir Iesus amizim. A Galilin Distrighın aven itir nguibam Kanan, mirakelin arazir kam gami. Ezi mirakelin kamın, Iesus bar uan gavgavir ekiam aka. Ezi an suren gumaziba an ganigha egha nighnzir gavgavim an iti.

¹² Ezi bizir kabar gın, Iesus uan amebam ko aveghbuaba ko an suren gumaziba, me Kanan ategha Kaperneamın nguibamın

ghuaghiri. Egha me dughiar mabar nguibar kamın iti.

Iesus Godın Dipenimın aven dagiaba bagha ingarir gumaziba batosi

(Matyu 21:12-13 ko Mak 11:15-16 ko Luk 19:45-46)

¹³ Ezi Israel bagh Itazir Dughiamın Isam otivasa roghıra izima, ezi bizir kam bagha Iesus Jerusalemın nguibar ekiamın ghu.

¹⁴ Egha a Godın Dipenimın avizimın aven ghua bizibar garima, gumaziba dagiaba iniasa bulmakauba ko sipsipba ko kuaraziba amadi. Ezi a garima dagiaba uari ikarvazir gumaziba apiaghav iti. ¹⁵ Ezi Iesus beniba inigha bizimın mın a da ike.

Egha a gumaziba ko men sipsipba ko bulmakauba bar me batoke, ezi me Godın Dipenimın avizim ategha zui. Ezi a dagiaba uari ikarvazir gumazibar dakoziba akuri da ira dagiaba akıziragha tintinibar zui.

¹⁶ Ezi a kamaghın gumazir dagiaba bagha kuaraziba amadiba pamten me migei, “Ia kuaraziba inigh mangi! Ia nan Afeziamın dipenim biziba amadir danganimın mın a damuan marki.” ¹⁷ Ezi an suren gumaziba an amizir arazir kamın ganigha, egha me Godın Akınafarimın itir akar mam giniri. Akar kam a kamakın, “Nan navir averiam bar nın dipenim gifuegha egha a baghavıra iti.”

¹⁸ Ezi Judan gumazir aruaba Iesus amizir arazir kamın ganigha, egha me kamaghın an azara, “Ni mirakelin arazir manam damigh en akagh suam, ni gavgavim ikia gatirighın arazir kam gami?” ¹⁹ Ezi Iesus kamaghın men akam ikara, “Ia Godın dipenir kam apırighti, eghti ki dughiar pumuning ko mıkezimın uam an ingarightıma a tugham.” ²⁰ Ezi Judaba kamaghın migei, “Me 46 plan azenibar Godın Dipenir kamın ingari. Eghti ni ti dughiar pumuning ko mıkezimın a ingarighti a tugham, o?”

²¹ Ezi Iesus migeir Godın dipenir kam, an mikarzimra. ²² Ezi God gın mozimın a

* **2:1:** (2:1) Iesus amizir mirakelin aviribar akaba, da Jonin akınafarimın aven iti. Arazir kabar, an akagha ghaze, a guizbangıra Godra. Ni gansi, Luk 2:11, 2:18-19, Luk 2:23, 3:2, 4:54, 6:2, 6:14, 6:26, 9:16, 11:45, 12:18, ko 12:37. **2:4:** Mt 12:48, Jo 7:6, 7:30, 8:20 **2:6:** Mk 7:3-4 **2:11:** Lu 9:32, Jo 1:14, 4:54, 11:40 **2:12:** Mt 4:13 **2:13:** Kis 12:1-27, Jo 6:4, 11:55 **2:16:** Lu 2:49 **2:17:** Sng 69:9 **2:18:** Mt 12:38, 21:23, Jo 6:30 **2:19:** Mt 26:61, 27:40, Mk 14:58, 15:29, Ap 6:14 **2:21:** 2 Ko 6:16, Kl 2:9, 2 Pi 1:14 **2:22:** Lu 24:6-8, Jo 12:16, 14:26

gamizima a ua dikafi, ezi an suren gumaziba ua akar a fomira mikemezir kam giniri. Egha akar Godin Akinafarimin itim ko akar Iesus mikemezir kam nighnizir gavgavim dar iti.

Iesus gumazibar araziba bar dagh fo

²³ Ezi Iesus Israel bagh Itazir Dughiamin Isamin Jerusalem itima, gumazamizir avirim mirakelin arazarazir Iesus amizibar gani. Kamaghin amizima me nighnizir gavgavim an iti. ²⁴ Ezi Iesus, a bar men araziba ko nighnizibagh fo. Kamaghin, a nighnizir gavgavim men itir puvati. ²⁵ A uabi gumazibar navir averiabar aven itir nighnizibagh fogha gifa. A fofozitam otevezir puvati, eghti gumazitam gumazibar arazibar gun a mikiman kogham.

3

Iesus Nikodemus ko migei

¹ Gumazir mam iti, an ziam Nikodemus, a Farisin mam, egha a Judabar gumazir aruar mam. ² Dimagarir mam gumazir kam Iesus bagha izegha kamaghin a migei, "Tisa, e fo, God tisan min ni amadazima ni ize. E fo, God gumazitam ko ikian koghtima, eghti gumazir kam mirakelin ni amir kaba, a tam damuva avegham."

³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Ki bar guizbangira ni migei. Gumazitam ua gumazir igiamin otoghan koghiva, a God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogham." ⁴ Ezi Nikodemus an azara, "Manmaghira gumazim ghurigha givagha egha ua igiam gava? A ti uamategh uan amebamin navir averiamin mangiti an amebam uam a bategham?"

⁵ Ezi Iesus kamaghin a ikara, "Ki guizbangira ni migei, gumazitam dipam ko Godin Duamin ua gumazir igiamin otoghan kogh, egh a God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogham. ⁶ Nguazir kam in itir amiziba boriba

batima, borir igiaba otifi. Ezi Godin Duam gumazimin duam gamima, a gumazir igiamin oto. ⁷ Ni akar ki ni mikemezimin ni digavir kuram damuan marki, 'Ia ua igiabar otifigh.' ⁸ Aminim a uan ifongiamin gin tigha egha pura tintinibar vua zui. Ni an niginim barasi, egha ni fozir puvati, a managh iza egha ua managh zui. Kamaghira, Godin Duam gumaziba bar me gamima me igiabar otifi."

⁹ Ezi Nikodemus kamaghin an azara, "Bizir ni migeir kam, a manmaghin otogham?"

¹⁰ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Manmaghin ami? Ni Israelbar tongin itir tisan ekiam, egha ni ti bizir kabagh fozir puvati, o? ¹¹ Ki guizbangira ni migei, e fozir bizim e a migei. Egha e bizir e ganizimin gun migei. Ezi ia, e mikemezir akam akirim ragha a gasara. ¹² Ki nguazir kam in bizibar ia mikeme, ezi ia nighnizir gavgavim dar itir puvati. Eghti kamaghin ki Godin Nguibamin bizibar ia mikimti, ia manmaghin nighnizir gavgavim dar ikiam? ¹³ Gumazir igharazitam Godin Nguibamin ghuavanabozir pu. Puvati. Gumazibar Otirim uabira Godin Nguibam ategha zaghiri.

¹⁴ "Fomira Moses gumaziba puvatizir danganimin ikia kuruzimin nedazir aghorimin itim a ghufe, eghti kamaghira me Gumazibar Otirim ghufam. ¹⁵ God kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim Gumazibar Otirim itiba, me bar zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Bizir kam bagh me Gumazibar Otirim ghufam.

¹⁶ "God Otarrir bar vamira iti. Egha God nguazimin itir gumazamiziba, bar me gifonge. A kamagh sua, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim an Otirim in ikiva ovengan koghiva, zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Bizir kam bagha an Otarrir bar vamiran kam me ganingi. ¹⁷ God uan Otirim nguazimin gumazamizibar

2:23: Jo 2:11, 7:31 **2:25:** Mt 9:4, Mk 2:8, Jo 6:64, Ap 1:24, MAA 2:23 **3:1:** Jo 7:50, 19:39 **3:2:** Mt 22:16, Jo 9:16, 9:33, Ap 2:22, 10:38 **3:3:** Mt 18:3, Ga 6:15, Ta 3:5, Je 1:18, 1 Pi 1:23, 1 Jo 3:9 **3:5:** Ese 36:25-27, Mk 16:16, Ap 2:38, Ta 3:5 **3:6:** Sng 51:5, Jo 1:13 **3:8:** Sav 11:5, 1 Ko 2:11 **3:11:** Mt 11:27, Jo 3:32, 7:16, 8:26 **3:12:** Lu 22:67
3:13: Snd 30:4, Jo 3:6, 6:33, 6:38, Ap 2:34, Ro 10:6, 1 Ko 15:47, Ef 4:9-10 **3:14:** Nam 21:9, Jo 8:28, 12:32 **3:15:** Jo 3:36, 6:47, 20:31 **3:16:** Jo 3:36, 10:28, Ro 5:8, 8:32, 1 Jo 4:9-10 **3:17:** Lu 19:10, Jo 5:22, 5:45, 12:47, Ap 17:31, 1 Jo 4:14 **3:18:** Jo 3:36, 5:24, 6:40, 6:47, 20:31

jasin min me tuisighasa anemadazir puvati. A men akurvaghasa anemada. ¹⁸ Gumazim nighnizir gavgavim Otarimin ti, a kotiaba puvati. Ezi gumazim nighnizir gavgavim an ikian aghua, a kotin ikia bar ovegha gifa. A nighnizir gavgavim Godin Otarir vamiran kamın itir puvati, kamaghın an ovegha gifa. ¹⁹ Ezi Godin kotiamın mingarimın arazim kamakın, Godin angazangarim nguazimın izegha gifa. Ezi gumazimiziba, me amir araziba bar ikufi, kamaghın amizi me mitatem bagha bar ifonge, me angazangarimın aghua. ²⁰ Gumazir arazir kurabagh amiba bar, angazangarimın apaniba. Men arazir kuraba azenim giran me aghua, kamaghın amizi me angazangarimın izir puvati. ²¹ Ezi gumazir guizbangın arazim gamim, a Godin angazangarimın izi. A kamaghın ifonge, Godin angazangarim deravira kamaghın gumazimizir igharazibar akagham, a Godin gavgavimın uan ingangarim gami. Ezi kamaghın gumazir kam Godin angazangarimın aven izi.”

Jon Gumaziba Ruer Gumazim, der-aghavira bighatigha ghaze, Iesus a tina

²² Ezi bizir kabar gın Iesus uan suren gumaziba ko me Judian Distrighın zui. A me ko danganir kam ikia gumazimiziba rue. ²³ Jon Aionın nguibamın ikia gumazimiziba rue, Salimın nguibamın boroghira. Dipar avirim danganir kamın ti, ezi gumazimizir avirim rurim iniasa izi. ²⁴ (Dughiar kam Herot Jon tighar a isi kalabus darigham.)

²⁵ Ezi akavdorozir mam Jonın suren gumaziba ko Judan gumazir mamın tongin oto. Me uari adogha ghaze, e rurir arazir manamın gın mangi, Godin damazim zuegham? ²⁶ Egha suren gumaziba Jon bagha ghuegha kamaghın a migei, “Tisa, gumazir kam fomira ni ko Jordanın dipamın vongin ike, ezi ni an gun mikeme, gumazir kam datirighın gumazimiziba ruema, gumazimiziba bar a bagha zui.”

²⁷ Ezi Jon kamaghın ikara, “Godin uan Nguibamın itim, bizitam gumazim dangan koghti, an a inighan kogham. ²⁸ Ki fomira akar kam ia mikeme, ezi ia uari a baraki, ‘Ki God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim puvati. God na amadazima ki an faragha ize.’ ²⁹ Gumazitam amizitamın ikiam, eghti amizir kam a gumazir kamın amuim. Ezi gumazir kamın namakam, a tugha gumazir amuimın itimın akam baraghasa bar akonge. Ezi kamaghira agorogem nan navir averiam bar a gizifa. ³⁰ An ziam bar ekevegh mamaghira ikiti, eghti nan ziam bar magirigh.

³¹ “Gumazir Godin Nguibamın pin ikegha izezim, a bar bizibagh isin iti. Ezi nguazir kamın gumazim, a nguazir kamın bizibagh amua egha nguazir kamın bizibav gei. Ezi gumazir Godin Nguibamın izezim a bar bizibar isin iti. ³² A bizir a ganiziba ko oraghizibar gun migei. Ezi gumazitam a mikemezir akar katam inigha nighnizir gavgavim an itir puvati. ³³ Ezi gumazim an akam inigha nighnizir gavgavim an ikia, egha tuavir kamın kamaghın men aka, God a guizin akam migei. ³⁴ Gumazir God amadazir kam, God uan Duam isa bar a ganingi. Kamaghın amizi, a Godin akam akuri. ³⁵ Afeziam uan Otarim bar a gifonge, egha biziba bar an agharim gatizi a bar dagh atifa. ³⁶ Gumazim nighnizir gavgavim Otarimın ti, a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. Ezi gumazim Otarimın akamın gın zuir puvati, a zurara itir ikirimirir aghuarim inian kogham, Godin aningagharim an ikivira ikiam.”

4

Iesus Samarian amizim ko migei

¹ Ezi Farisiba kamaghın oraki, Iesus gumazimizir aviriba rue ezi gumazimizir kaba an suren gumazibar otifi. Ezi men dibobonim Jonın suren gumazibar dibobonim gafira. ² (Guizbangira, Iesus uabi gumazimiziba ruer puvati. An suren

3:19: Jo 1:4-5, 1:8-12, 8:12 **3:20:** Jop 24:13-17, Ef 5:11-13 **3:22:** Jo 4:1-2 **3:24:** Mt 4:12, 14:3, Mk 6:17, Lu 3:19-20
3:26: Jo 1:26-34 **3:27:** Jo 19:11, 1 Ko 4:7, Hi 5:4, Je 1:17 **3:28:** Mal 3:1, Mt 11:10, Mk 1:2, Lu 1:17, Jo 1:20, 1:23, 1:27 **3:29:** Mt 9:15 **3:31:** Mt 28:18, Jo 8:23, Ro 9:5, 1 Ko 15:47, Ef 1:21, Fl 2:9, 1 Jo 4:5-6 **3:32:** Jo 3:11, 8:26, 15:15
3:33: Ro 3:4, 1 Jo 5:10 **3:34:** Ais 42:1, Jo 1:16, 7:16 **3:35:** Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 5:20, 10:17, Hi 2:8 **3:36:** Lu 3:7, Jo 1:12, 3:16-18, 6:47, Ro 1:17, 1 Jo 5:10-12

gumaziba me rue.) ³ Iesus kamaghin fo, Farisiba orazima gumazir aviriba an suren gumazamizibar otifi, kamaghin a Judian Distrigh ategha uamategha Galilin Distrighin ghu. ⁴ Ezi tuavir a zuir kam, a Samarian Distrigh abigha ghu.

⁵ Egha a ghua Samarian Distrighin aven itir nguibar mamın oto, an ziam Sikar. Ezi Sikarin nguibam, a nguazir Jekop uan otarim Josep ganingizimın boroghira iti. ⁶ Jekop fomira kuizir mozir dipam iti, a nguibar kamın ti. Ezi Iesus iza ghua bar amira. Egha a mozir dipar kamın boroghin apera. Ezi dughiam an aruer arizimın ghu.

⁷ Ezi Samarian amizir mam, a dipam tuasa izi, ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni dipatam na daningam, o?” ⁸ (Dughiar kamın Iesusın suren gumaziba daghebagh ivezasa nguibamın ghu.)

⁹ Ezi Samarian amizim a migei, “Ni Judan gumazim ezi ki Samarian amizim. Manmagh sua, ni dipam ramasa na migei?” (Amizir kam fo, Judaba me Samarian gumazamiziba ko itir puvati, kamaghin an akar kam Iesus migei.) ¹⁰ Ezi Iesus kamaghin amizim ikara, “Ni, God gumazamizibagh aningizir bizir aghuim gifoghiva, egh gumazir dipam bagha ni migeir kam gifoghiva, egh ni an azaraghti, a dipar ikirimirir zurara itim anidim ni danigam.”

¹¹ Ezi amizim a migei, “Gumazir ekiam, ni mineba pu. Mozir dipar kam bar kone. Eghti dipar ikirimirir zurara itim anidim, ni managh a iningham? ¹² En ovavim Jekop mozir dipar kam e ganingi. Egha a uabi uan boriba ko bulmakauba ko an asiziba, me bar mozir dipar kam ame. Ezi ni ghaze, ni ti Jekop gafira, o?”

¹³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Gumaziba bar dipar kam ramegh, men kuariba ua piram. ¹⁴ Ezi gumazitam ki daningamin dipar kam ramegham, an kuarim dughiatamin uam an piran

kogham. Puvati. Dipar ki daningamin kam, a dipar nguazimın averiamın ikiava otivi moghira, an navir averiamın otivam. Egh dipar ikirimirir zurara itim anidir kam otiv mamaghira ikiva, egh zurara itir ikirimirir aghuarim a daningam.”

¹⁵ Ezi amizim kamaghin Iesus migei, “Gumazir ekiam, dipar kam na daning. Eghti nan kuarim gin ua piran kogham, eghti ki ua kagh izi dipam tuan kogham.”

¹⁶ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni mangi uan pamın diaghiva egh gua kagh izi.”

¹⁷ Ezi amizim a ikara, “Ki paba puvati.”

Ezi Iesus a migei, “Are, ni deragha migei, ni paba puvati. ¹⁸ Guizbangira, ni faragha 5 pla paba iti. Ezi gumazir ni datirighin itim, a guizbangira nin pam puvati. Nin akar kam a bar guizbangira.”

¹⁹ Ezi amizim a migei, “Gumazir Ekiam, ki datirighin fo, ni Godin akam inigha izir gumazir mam. ²⁰ En ovaviba me mighsiar kamın uari akuva, egha Godin ziam fe. Ezi ia Judaba ghaze, danganir gumaziba mangiva Godin ziam fam, a Jerusalemın iti.”*

²¹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Amizim, ni nighnizir gavgavim nan iki. Dughiatam otoghtima ia mighsiar kamın Afeziamın ziam fan koghiva, egh uaghan Jerusalemın nguibamın an ziam fan kogham. ²² Ia Samariaba ia fozir puvatizir God, ia an ziam fe. Ezi e Judaba e fozir God, e an ziam fe. E fo, Godin gumazamizibar akurvazir ingangarim, a faragh Judabar agharimın ikegh egh gin gumazamizir igharaziba bagh mangam. ²³ Ezi dughiar otivamim, an otogha gifa, ezi gumazamiziba bar guizbangira Afeziamın ziam fasa, me an Duamın gavgavim ko guizbangin arazimın an ziam fam. Ezi Afeziam, gumazamizir kamaghin amiba, me an ziam fasa a bar ifonge. ²⁴ God, a Duam. Ezi gumazir an

4:5: Stt 33:19, Jos 24:32 **4:9:** 2 Kin 17:24, Esr 4:1-5, 9:1-10:44, Neh 4:1-2, Lu 9:52-53, Ap 10:28 **4:10:** Ais 12:3, Jer 2:13, Sek 13:1, 14:8, Jo 4:26 **4:11:** Jo 7:37-38, MAA 21:6 **4:12:** Jo 8:53 **4:14:** Jo 6:35, 6:58, 7:38 **4:19:** Lu 7:16, Jo 6:14, 7:40, 9:17, 1 Ko 14:24-25 **4:20:** Lo 12:5, 12:11-14, 1 Kin 9:3, Sng 122:1-5 * **4:20:** (4:20) Mighsiar amizir kam an gun migeim, a Gerazimın Mighsiam, a Samarian Distrighin iti. Samarian gumazamiziba mighsiar kamra ghuava Godin ziam fe. Ni deragh foghsi, Luk 9:53in vezin itir akamın gan. **4:21:** Mal 1:11, 1 Ti 2:8 **4:22:** 2 Kin 17:29-41, Ais 2:3, Lu 24:47, Ro 9:4-5 **4:23:** Jo 1:17, Fl 3:3 **4:24:** Ro 12:1, 2 Ko 3:17, Fl 3:3 † **4:24:** (4:23-24) Gumazir maba akar kam “Godin Duamın gavgavimın,” me a giragha ghaze, “me uari uan duabar gavgavimın.”

ziam feba, me Godin Duamin gavgavim ko guizbangin arazimin an ziam fe.”†

²⁵ Ezi amizim kamaghin Iesus migei, “Ki fo, Mesaia a izam (a God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim.) A izamin dughiam, a biziba bar e mikimam.”

²⁶ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Kar kirara, datirighin ni ko migei.” ²⁷ Ezi Iesus kamaghin migeima, dughiar kam in an suren gumaziba uamategha izi. Me an garima an amizir mam ko uaning migeima, ezi me okam nighnisi. Egha tav kamaghin amizimin azarazir puvati, “Ni tizim iniasa?” Egha tav Iesusin azarazir puvati, “Ni tizim sua amizir kam ko migei?”

²⁸ Ezi amizir kam uan minem ataki, egha uamategha nguibamin ghu. Egha kamaghin gumazamizibav gei, ²⁹ “Ia izi gumazir mam in ganigh. Ki fomira amizir araziba, a bar dar na mikeme. Ka ti gumazir kamra, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim?” ³⁰ Egha me nguibam ategha, Iesus bagha izi.

³¹ Ezi dughiar kam in, Iesusin suren gumaziba agakaghora kamaghin a migei, “Tisa, ni dami.”

³² Ezi a kamaghin me migei, “Dagher ki damamim, ia a gifozir puvati.” ³³ Ezi an suren gumaziba uarira kamaghin uariv gei, “Gumazitam ti a bagha dagheba inigha iza a ganing?”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Nan daghemra kara, ki Godin ifongiam in gin zui, a gumazir na amadazi ki izezim. Ezi ki a na ganingizir ingangarim, a givagham. ³⁵ Ia kamaghin migei, ‘4 plan iakiniba givaghti, e dar gin azenibar aghoram.’ Ezi ki ia migei, ia tintinibar ganiva egh deravira azenibar gan. Dagheba aghuigha gifa, ezi azenibar aghoramin dughiam otogha gifa! ³⁶ Gumazir dagheba isim, a datirighin uan ivezim isi, egha zurara itir ikirimirir aghuarim bagha dagheba akufi. Kamaghin amizima, gumazir dagheba oparim ko gumazir dagheba isim aning virara bar akuegham. ³⁷ Akar kam a guizbangira, ‘Gumazir mam azenim

opari, ezi gumazir igharazim an dagheba isi.’ ³⁸ Ki, ia faragha ingarizir puvatizir azenimin dagheba iniasa, ki ia amada. Gumazir igharaziba azenir kam in ingari, ezi ia ghua me uan gavgavimin oparizir otivizir dagheba isi.”

³⁹ Amizir kam faragha ghaze, “Gumazir kam, ki fomira amizir araziba, a bar dar na mikeme.” Ezi nguibar kam in itir Samaritan gumazamizir aviriba, me an akam baregha egha kamaghin nighnizir gavgavim Iesusin iti. ⁴⁰ Egha Samariaba a bagha ize, egha me uarir gan ikiasa agakaghovira iti. Ezi a dughiar pumuningin me ko iti. ⁴¹ Ezi gumazamizir igharazir avirir maba, me uaghan Iesusin akam baregha nighnizir gavgavim an iti.

⁴² Egha me kamaghin amizim migei, “E nin akamra baregha nighnizir gavgavim gumazir kam in itir pu. Puvati. E uari an akam baraki, egha e fo, gumazir kamra, a guizbangira nguazir kam in itir gumazamizibar Akurvazir Gumazim. Kamaghin e nighnizir gavgavim an iti.”

Iesus atrivimin ingangarir gumazimin borim gamizima, a ua dera

⁴³ Ezi Iesus dughiar pumuningin Samaritan adarazi ko ikegha givagha, egha nguibar kam ategha Galilin Distrighin ghu. ⁴⁴ Iesus uabi migirigiar kam gami, “Godin akam inigha izir gumazim, a uan nguibamra ziaba puvati.” ⁴⁵ Galilin Distrighin itir gumazamiziba, me uaghan Israel bagh Itazir Dughiam in Isam bagha Jerusalem in nguibamin ghue, ezi Iesus dughiar kam in mirakelin aviribagh amizima me dar gani. Ezi kamaghin Iesus datirighin uamategha ghua Galilin otozima, ezi Galilin gumazamiziba bar akuegha a ini.

⁴⁶ Ezi Iesus ua Kanan nguibamin ghu, a Galilin Distrighin aven itir nguibam. A faragha nguibar kam in dipam girazima a wain in dipamin oto. Ezi dughiar kam in atrivimin ingangarir gumazir mam, a Kanan nguibamin iti. Ezi an otarim aria,

4:25: Jo 1:41 4:26: Mt 26:63-64, Mk 14:61-62, Jo 9:37 4:34: Jo 6:38, 17:4, 19:30 4:35: Mt 9:37, Lu 10:2, MAA 14:15 4:36: Sng 126:5-6, Dan 12:3 4:42: Jo 17:8, 1 Jo 4:14 4:43: Jo 4:40 4:44: Mt 13:57, Mk 6:4, Lu 4:24
4:45: Jo 2:23 4:46: Jo 2:1-11 4:47: Mt 8:5-6, Lu 7:1-10

Kaperneamin nguibamin iti. ⁴⁷ Ezi gumazir kam akam kamaghin a baraki, Iesus Judian Distrigh ategha Galilin Distrighin ize. Ezima a Iesus bagha ghua agakaghora ghaze, “Ni Kaperneamin nguibamin magiri, egh nan otarim damighti, a ua deraka. Nan otarim bar ovengasava ami.”

⁴⁸ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ia mirakelba ko digavir kuram gamir arazibar ganan koghiva, ia nighnizir gavgavim nan ikian kogham.”

⁴⁹ Ezi ingangarir gumazir kam kamaghin a migei, “Gumazir Ekiam, ni zuamira izighiri. puvatightima, nan otarim aremegham.”

⁵⁰ Ezi Iesus a migei, “Ni mangi, nin otarim angamra ikiam.” Ezi gumazir kam nighnizir gavgavim Iesusin akamin ikiava, egha a ghu.

⁵¹ Egha gumazir kam tuavimin ghuavira itima, an ingangarir gumaziba iza tuavimin a bato, egha me kamaghin a migei, “Nin otarim an angamra iti!”

⁵² Ezi a men azara, dughiar manamra borim mong dera. Ezi me ghaze, “Boghinaron 1 kloghin aruer arizimin, an arimariam givazi mikarzim orangi.”

⁵³ Ezi afeziam fo, boghinaron dughiar kamra Iesus a mikeme, “Nin otarim an angamra ikiam.” Kamaghin amizi, a nighnizir gavgavim Iesusin itima, an adarazi uaghan nighnizir gavgavim iti. ⁵⁴ Kar dughiar namba 2, Iesus Judian Distrigh ategha ua iza Galilin Distrighin ikiava mirakelin mam uam a gami.

Iesus uan ingangarim gamua egha Sabatin dughiar gumamazibar sure gami

4:48: Jo 2:18, 20:29, 1 Ko 1:22 **4:50:** Mt 8:13, Mk 7:29 **4:53:** Ap 16:14-15, 16:31 **4:54:** Jo 2:11, 2:23 * **5:1:** (5:1) Jonin akinafarimin aven itir saptan 5, 6, 7, 8, 9, ko 10, Iesus Sabatin dughiaaba ko Judabar Isar Ekiamin dughiaabar, ingangarir aviribar akaba iti. Ni gansi, Luk 5:1, 5:9, 6:4, 7:2, 10:22. Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Jon kamaghin en akaghasa, Iesus a Judabar Dughiar Ekiaba, a uabi dar mingarim. Ni gansi, Luk 2:13 ko 2:23 ko 11:55. † **5:2:** (5:2) Dughiar kam Jerusalem nguibamin divazir bar ekiam iti. Ezi tiar akar aviriba an iti. Ezi tiar akar kabar mam, an ziam Sipsipba Aven Zuir Tiar Akam. Betesdan mozir dipar ekiam, a tiar akar kam boroghira iti. ‡ **5:3-4:** (5:3-4) Fofozir gumazir maba ghaze, akar igharazir mam uaghan vezin kam iti. Akar kam kamakin: “Me dipar kam siravamangasa, me a mizuai. Dughiar maba Ekiamin enselin mam ghuaghirigha dipam gamima a siravamadi. Dipam siravamangigha givazi, gumazir arimariam manam itim, a dipamin aven magirigh, egh a ua deragham.” **5:8:** Mt 9:6 **5:10:** Kis 20:10, Neh 13:19, Jer 17:21, Mt 12:2, Mk 2:24, Lu 13:14, Jo 9:14

5

(Sapta 5-10)

Iesus Betesdan mozir dipamin gumazir mam gamizi a ua dera

¹ Dughiar maba givazi, Judabar isar ekiam otozima, ezi Iesus isam bagha Jerusalem in nguibar ekiamin ghu.* ² Ezi Jerusalem in mozir dipar ekiam mam iti, ezi Hibrun akam me Betesda, a garisi. A Sipsipba Aven Zuir Tiar Akar Ekiamin boroghira iti. Ezi mozir dipar kam in miriam azuarir 5 pla iti.† ³⁻⁴ Ezi azuarir kaba arimariam gumamazir avirim dar iti, damazir okaviriziba ko suer kuraba, ko soroghafariba amiraziba.‡

⁵ Gumazir mam an azuarir mam in iti, an suemning bar amirazima a 38 plan azenibar arimariam kam an iti. ⁶ Ezi Iesus gumazir kam in garima a irighav iti, ezi a fo, a fomiram aria iti. Ezi Iesus an azara, “Ni ua deraghasa ni ifonge?”

⁷ Ezi arimariam gumazim kamaghin Iesusin akam ikara, “Gumazir ekiam, ki akurvazir gumaziba puvati. Dipam sirvamadir dughiam, gumazitam na inigha ghua mozir dipamin averiam gatizir puvati. Ki uabi mangasa ifonge, ezi gumazir igharaziba faragha ghuaghira egha na gafisi.”

⁸ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni dikavighiva uan daguivsiaba inigh, daru mangi.” ⁹ Ezi gumazir kam in suemning zuamira ua dera. Ezi a uan daguivsiaba inigha egha zui.

Ezi dughiar kam a Sabatin dughiam, ¹⁰ ezi Judaba me gumazir kam in ganigha egha kamaghin a migei, “Datirighin Sabatin dughiam. Moses Osirizir Araziba, da ghaze, ni Sabatin dughiam in uan daguivsiaba ater daruan kogham.” ¹¹ Ezi

a kamaghin men akam ikara, “Gumazir na gamizima ki derazim, a kamaghin na migei, ‘Ni dikavighiva uan daguivsiaba inigh, daru mangi.’”

¹² Ezi me an azara, “Gumazir man-amra, ni migia ghaze, ‘Ni dikavighiva uan daguivsiaba inigh, daru mangi.’” ¹³ Ezi gumazir ua derazir kam a fozir puvati, tinara a mikeme. Dughiar kam gumazamizir avirim nguibar kam in iti, ezi Iesus men tongin suiaghrigha ghu. Kamaghin amizima, gumazir kam fozir puvati, tina an akura.

¹⁴ Ezi gin Iesus Godin dipenimin miriamin aven ghua an garima a iti. Ezi Iesus a migei, “Ni oragh. Ni datirighin ua dera. Ni uam arazir kuratam damuan marki. Ni oraghan koghti, osimtizir bar ekiatam ni batogham.”

¹⁵ Ezi gumazir kam ghua kamaghin Judabav gei, “Gumazir na gamizi ki derazim, a Iesusra.” ¹⁶ Iesus Sabatin dughiamin bizir kabagh ami, bizir kam in Judaba osimtiziba Iesus garigha ghaze, an en apanim.

¹⁷ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Nan Afeziam a zurara ingara iza datirikin. Ezi ki uaghan ki ingari.” ¹⁸ Ezi Judaba me akar kam baregha me fo, Iesus Sabatin dughiamin Arazimin gin zuir puvati, egha a uaghan ghaze, God guizbangira nan Afeziamra. Akar kam in, a uabi uabi gamigha egha Godin min oto. Kamaghin amizi, Judaba Iesus misueghti an aremeghasa me bar ifonge.

Godin Otarim a ingangarim damuamin gavgavim iti

¹⁹ Ezi Iesus Judabar akam ikara, “Ki guizbangira ia migei, Otarim bizitam a uan nighnizimin a damighan kogham. Puvati. An Afeziamin gari, an amir biziba darara a dagh ami. Egha bizir Afeziam amiba, Otarim uaghan dagh ami. ²⁰ Afeziam bar Otarim gifonge, egha bizir a uabi amiba, a bar ada isa uan Otarimin aka. Afeziam kamagh sua, a ia damuti ia digavir kuram

damuam, kamaghin a ingangarir ekiar igharaziba sara uaghan uan Otarimin akagham, da ingangarir an amigha givazibagh afiragham. ²¹ Afeziam gumazir ariaghrezibagh amima me ua dikavima an angamra itir ikirimirim me ganidi. Ezi kamaghira Otarim uaghan gumazir a miseveziba angamra itir ikirimirim me ganidi. ²² Afeziam kotin gumazitamin araziba tuisizir puvati. Egha gumazibar araziba tuisighamin ingangarim, an a isa Otarim ganingi. ²³ Afeziam kamagh sua, gumaziba bar Afeziamin ziam fe moghin, me Otarimin ziam fam, kamaghin a gumaziba tuisighamin ingangarim isa Otarim ganingi. Gumazim Otarimin ziam fer puvati, an Afeziam Otarim amadazimin ziam fer puvati.

²⁴ “Ki guizbangira ia migei, gumazim nan akam baragha, egha nighnizir gavgavim Afeziam na amadazimin ikiava, egha a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. A kotiaba puvati. An ovevem ategha, egha datirighin an angamra iti.

²⁵ “Ki guizbangira ia migei, dughiar otivamim, a datirighin otogha gifa. Ezi gumazir ariaghreziba me Godin Otarimin akam baragham. Gumazamizir a baraghiziba, me angamra ikiam. ²⁶ Afeziam, a uabi ikirimirir zurara itim aningamin gavgavim iti. Kamaghira a uan Otarim gamizi, a uaghan ikirimirir zurara itim aningamin gavgavim iti. ²⁷ A Gumazibar Otarim, kamaghin amizima Afeziam gumazibar araziba tuisighamin gavgavim a ganingi. ²⁸ Ia nan akar kam inigh egh digavir kuram damuan marki. Dughiam otivasava amima gumazir ariaghreziba, me bar Otarimin akam baragham. ²⁹ Egh me bar moziba ategh azenimin izam. Gumazamizir arazir aghuibagh amiziba, me ua dikavighiva egh zurara angamra ikiam. Eghti gumazamizir arazir kurabagh amiziba, me ua dikavighiva kotiamin ikiam, eghti ki kamaghin me

5:14: Jo 8:11 **5:16:** Mt 12:14 **5:17:** Jo 9:4, 14:10 **5:18:** Mt 26:4, Jo 7:1, 7:19, 7:30, 10:30, 10:33, Fl 2:6 **5:19:** Jo 5:30, 8:28-29, 12:49, 14:10 **5:20:** Mt 3:17, Jo 3:35, 2 Pi 1:17 **5:21:** Lo 32:39, 1 Sml 2:6, 2 Kin 5:7, Lu 7:14, 8:54, Jo 11:25, 11:43, Ro 4:17, Ef 2:5 **5:22:** Mt 11:27, Jo 3:17, 5:27, 9:39, Ap 10:42, 17:31, 1 Pe 4:5 **5:23:** Fl 2:10-11, 1 Jo 2:23
5:24: Jo 3:15-18, 6:40, 8:51, 1 Jo 3:14 **5:25:** Jo 5:28, Ef 2:1, 2:5-6, Kl 2:13 **5:27:** Dan 7:13-14, 7:22, Jo 5:22, Ap 10:42, 17:31 **5:29:** Ais 26:19, Dan 12:2, Mt 16:27, Jo 6:40, Ap 24:15, 1 Ko 15:52, 1 Te 4:16

mikimam, me bar helin mangiva ivezir kuram iniam.”

Marazi uaghan ghaze, Iesus a tina

³⁰ Egha Iesus kamaghin migei, “Ki uabi uan nighnizimin gin mangi bizitam damighan kogham. Ki akar Afeziam da inizimin gin ghua, egha gumazamizibar araziba tuisisi. Ki uabi uan ifongiamin gin zuir puvati. Ki Afeziamin ifongiamin gin zui, anemadzima ki ize. Kamaghin amizi, ki gumazamizibar araziba deravira da tuisisi, ezi nan kotiam a bar guizbangira ghua egha bar dera.

³¹ “Eghti ki uabi ua bagh uan ingangariba ko arazibar gun mikimtima eghti gumaziba nighnizir gavgavim ki gun migeir akar kamın ikian marki. § ³² Ezi igharazitav a iti, egha a uaghan nan araziba ko nan ingangaribar gun migei. Ezi ki fo, a kon gun migeir akam guizbangira.**

³³ “Iarara fomira gumazir maba amangizi me Jon bagha ghuezi a nan gun mikeme, ezi an akam guizbangira. ³⁴ Ki uabi, ki gumazitamın akam nan akam gavgavim a daningasa nighnizir puvati. Egha ki God ian akurvaghasa, ki ifonge. Kamaghin amizi, ki Jonin akamin gun ia migei. ³⁵ Jon a lamın min ikia isia angazangarim gumazamizibagh anidi. Ezi dughiar otevimin ia an akam iniasa ifongezı ezi Jonin angazangarim ia gisiragha ia gamima ia bar akonge.

³⁶ “Ezi nan gun migeir akar mam iti, a Jonin akam gafira, akar kam datirighin a nan gun ia migei. Afeziam, ki ingangarir kam damuva egh anegivasa, na ganingi. Ezi ingangarir ki amir kaba, da bar deraghavira nan gun gumazamizibav migei, Afeziam na amadazi ki ize. ³⁷ Ezi Afeziar na amadazi ki izezim, a uabi nan gun migei. Ezi ia tong an akam barazir puvati. Egha ia dughiatam an guamin ganizir puvati.

Bar puvati. ³⁸ Ia Afeziam amadazir gumazir kamın akam nighnizir gavgavim an itir puvati. Ian arazir kaba ian gun migei, Afeziamın akam uaghan ian navir averiabar itir puvati.†† ³⁹ Ia ghaze, akar Godın Akınafarimın itim, a zurara itir ikirimirir aghuarim ia ganidi. Kamaghin amizima ia akar Godın Akınafarimın itibar gara da tuisisi. Ezi Godın Akınafarim uaghan nan gun migei! ⁴⁰ Ezi ia na bagh izi zurara itir ikirimirir aghuarim inian aghua.

⁴¹ “Ki gumaziba da ziar ekiam iniasa, egha migirigiar kabagh amir puvati. ⁴² Ezi ki ia gifo. Ian navir averiabar, ia guizbangira God gifongezir puvati.‡‡ ⁴³ Ki uan Afeziamın ziamın ize, ezi ia nan akam baraghan aghua. Eghti gumazitam uabi uan ziamın izeghti, ia an akam zuamiram a baregham. ⁴⁴ Ia uan adarazira me da ziar ekiaba isi. Ezi God uabira ziar ekiam anidima, ia a inian aghua. Egh ia arazir kabar amuva, egh ia manmaghin nighnizir gavgavim nan ikiam? Bar puvatigham!

⁴⁵ “Ia kamaghin nighnighan marki, ki Afeziamın damazimın akam ia gasam. Puvati. Gumazir akam ia gasamim, a Moses uabi, a gumazir kam ia ghaze, a ian akuragham. ⁴⁶ Ezi akar Moses osiriziba, da nan gun migei. Kamaghin, ia Mosesın akam nighnizir gavgavim an ikiva, egh uaghan nighnizir gavgavim nan akamin ikiam. Kamaghin amizi, ia guizbangira nighnizir gavgavim Mosesın akam ko nan akamin itir puvati. ⁴⁷ Ezi kamaghin ia nighnizir gavgavim Moses osirizir akabar itir puvati, egh ia manmaghin nighnizir gavgavim na akamin ikiam?”

6

Iesus dagheba isa 5,000ın gumazibagh anidi

(Matyu 14:13-21 ko Mak 6:30-44 ko Luk 9:10-17)

5:30: Mt 26:39, Jo 4:34, 5:19, 6:38 **5:31:** Jo 8:13-14, MAA 3:14 § **5:31:** (5:31) Ni Lo 19:15ın gan. **5:32:** Mt 3:17, Jo 5:36-37, 8:18, 1 Jo 5:6-9 ** **5:32:** (5:32) Iesus “igharazitav” migia, a uan Afeziam Godın migei. **5:35:** Mt 13:20-21, Mk 6:20, 2 Pi 1:19 **5:36:** Jo 3:2, 10:25, 10:38, 14:11, 1 Jo 5:9 **5:37:** Mt 3:17, 17:5, Mk 1:11, Lu 3:22, Jo 5:32, 6:27, 8:18, 1 Ti 1:17, 1 Jo 4:12 †† **5:38:** (5:38) Gumazir Afeziam amadazir kam, a Iesus uabi. **5:39:** Lo 18:15-18, Lu 16:29, 24:27, 24:44, Jo 5:46, Ap 13:27, 17:11, 2 Ti 3:15, 1 Pi 1:10-11 **5:40:** Jo 1:11, 3:19 **5:41:** Jo 5:34, 1 Te 2:6 ‡‡ **5:42:** (5:42) Gumazir maba akar kam giragha ghaze, “Godın apangkuvim ian navibar itir puvati.” **5:43:** Mt 24:5, 24:24 **5:44:** Jo 12:43, Ro 2:29 **5:45:** Lo 31:26-27, Ro 2:12 **5:46:** Stt 3:15, Lo 18:15-18, Jo 1:45, Ap 3:22, 26:22 **5:47:** Lu 16:31

¹ Ezi bizir kabar gın Iesus Galilin Dipamın dadarir vuemın ghu, dipamın ziar mam Taiberias. ² Gumazamizir avirim faraghavira an garima a mirakelin arazarazibar arımarıar gumazıbagh amıma me ua dera. Kamaghın amızıma me datırıghın an gın zui. ³ Ezi Iesus mıghsıamın ghuavanabogha, egha uan suren gumazıba ko aperaghav itı. ⁴ Ezi dughiar kamın Israıelbagh Itazır Dughıamın Isam otıvasa roghıra izı. ⁵ Ezi Iesus garagharua egha garıma gumazamızır avırır ekıam a bagha izı. Ezi a kamaghın Filipın azara, “E managh gumazamızır kaba bagh daghebagh ıvezegh me danıngam?” ⁶ (Ezi Iesus Filipın nıghnızır gavgavım, gavgavım a danıngasava, akar kam puram a gamı. Iesus uabı bizır a damuamım gıfo.) ⁷ Ezi Filip a ikara, “E 200 kına inıgh bret gıvezeghtı, da bar gumazamızıbar tughatıghan kogham, me vaghvagh bretın akuar muzıarıba inı dar amam.”

⁸ Ezi Iesusın suren gumazıbar mav, an zıam Andru, a Saimon Pitan aveghbuam, a kamaghın mıgeı, ⁹ “Otarır mam a kagh itı, a bretın me balın daghemın ingarızır 5 pla, ko osırır pumuning itı. Ezi gumazamızır avırır ekıam itı. Kamaghın bretın ko osırır kamning, da manmaghın en akuragham?”

¹⁰ Ezi Iesus kamaghın mıgeı, “İa gumazamızıbav mıkımtıma me dapiagh.” (Grazır avırım danganıır kamın itı.) Ezi gumazamızıba apıa. Egha men tongın, 5000ın gumazıba itı. ¹¹ Me apıaghav itıma, ezi Iesus bretın kam inıgha God mınabagha egha gumazamızıbagh anıdı. A uaghan osırır pumuning kamaghıra anıng gamı. A me ganıdı, ezi me uan ifongıamın amegha tughatı.

¹² Me amegha navıba bar izıvazıma Iesus kamaghın uan suren gumazıbav geı, “İa dagher nar ikıavıra itıba bar da akumakumıgh. Taba pura ikıan markı.” ¹³ Gumazıba, 5 plan bretın me balın daghem ingarızıba, me da amegha gıvazıma bretın naba itı. Ezi suren gumazıba bretın nar muzıarır itıba akumaku-

mıgha egha 12 plan akırabagha aghuızı da izıfa. ¹⁴ Ezi gumazamızıba mirakelin arazarızır Iesus amızır kamın ganıgha, kamaghın mıgeı, “Bar guızbangıra kar Godın akam inıgha izır gumazım, God nguazır kamın anemangasa mıkemel!” ¹⁵ Ezi Iesus akar kam baregha egha a fo, me izıva an suıraghıva, egh a damıghtı a men atrıvımın ikıam. Kamaghın amızıma a danganıır kam ategha egha uabıra uamategha mıghsıamın ghu.

Iesus Galilin Dipam gısın arua zui (Matyu 14:22-33 ko Mak 6:45-52)

¹⁶ Ezi guaratızır kamın Iesusın suren gumazıba dipamın ghuaghırı. ¹⁷ Egha me botın mam inıgha egha dipam abıgha Kaperneamın nguıbam bagha zui. Iesus tıghar me batıvam, ezi amınım pırıgha gıfa. ¹⁸ Ezi amınır dafam oto, egha ongarım gıvaima an ekiabar dıkafı ¹⁹ Ezi me 5 o 6 plan kilomıtan ghua pul gamua ghuava, egha me garıma Iesus dipam gısın arua ghuava botın boroghıra zui. Ezi me bar atıatingı. ²⁰ Ezi Iesus kamaghın me mıgeı “Kar kırara izı. İa atıatingan markı.” ²¹ Ezi me a inıgh botın aven izasa bar ifonge, ezi bot zuamıra danganıım me zuımın oto.

Gumazamızıba Iesus burı

²² Amımızarakan, gumazamızır dipamın vongın ikıavıra ikezıba, me fo, botın vamıra boghınaron ike, egha Iesus uan suren gumazıba ko botın kamın ghuzır puvatı. Suren gumazıbara botın kamın ghue. ²³ Ezi Taiberiasın nguıbamın botın maba, da danganıır kam boroghıra izı, danganıır Ekıam Godın mınabagha egha bret gumazır avırıbagh anıngızı me amezım. ²⁴ Ezi gumazamızıba me kamaghın ganıgha fo, Iesus itır puvatızıma, an suren gumazıba uaghan itır puvatı. Kamaghın amızı, me botın kabar ghuvanega, egha Iesus burıasa Kaperneamın nguıbamın zui.

Iesus, a dagher ikıırımırır zurara itım anıdıım

²⁵ Ezi gumazamızıba dipamın vongın Iesus batogha gıfa, egha me kamaghın

a miġei, “Tisa, ni manadizoghin kagh ize?” ²⁶ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Bar guizbangira ki ia miġei, ia mirakelin arazarazir ia ganiziba dagh nighnigha iza na buri, o? Puvati. Ki ghaze, ia dagher ki ia ganingizir kam amegha egha ian naviba bar izefe, ezi bizir kam bagha ia na buri. ²⁷ Ia dagher kuraghriba bagh ingar da inian marki. Ia dagher zurara ikia mamaghira itim bagh ingariva a inigh, kar dagher zurara itir ikirimirir aghuarim anidim. Afeziam God kamaghin ian aka, Gumazibar Otarim, a uabin torogha gavgavim a ganingi. Kamaghin amizi, dagher kam, Gumazibar Otarim a ia daningam.”

²⁸ Ezi me an azara, “E manmaghin damighiva egh e Godin ingangarim damuam?”

²⁹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Godin ingangarim kamakin. Ia gumazir God amadazir kam, ia nighnizir gavgavim an iki.”

³⁰ Ezi me an azara, “Ni mirakelin arazarazir manam damighti e ganighiva egh nighnizir gavgavim nin ikiam? Ni tizim damigham? ³¹ En ovaviba dagher mam an ziam mana, me gumaziba itir puvatizir danganimin ikia aneme. Godin Akinafarimin itir akam mikemezi moghin, ‘A Godin Nguibamin daghem me ganingizima me aneme.’”

³² Ezi Iesus me miġei, “Ki guizbangira ia miġei, ka Moses Godin Nguibamin daghem ia ganingizir pu. Puvati. Ka nan Afeziam a guizbangin Uan Nguibamin daghem ia ganingi. ³³ Dagher God e ganingizir kam, a Godin Nguibam ategha izaghiri, a nguazir kam in itir gumazamiziba gamima me ikirimirir aghuarim iti.”

³⁴ Ezi me an azara, “Ekiam, ni dagher kam zurara e daningvira iki.”

³⁵ Ezi Iesus kamaghin me miġei, “Ki uabi, dagher ikirimirir zurara itim anidim. Gumazir na bagha izim, a ua mitiriam an

aghan kogham. Ezi gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a dipam ramisi kuarim uam an piran kogham. ³⁶ Ki ia mikeme, ia nan ganigha gifa, egha ia nighnizir gavgavim itir puvati. ³⁷ Ezi gumazamizir Afeziam na ganingiziba, me bar na bagh izam. Egh gumazir na bagh izamim, ki a batueghan kogham. ³⁸ Ki uan ifongiamin gin mangasa Godin Nguibam ategha izaghirizir puvati. Ki Afeziam na amadazimin ifongiamin gin mangasa ki izaghiri. ³⁹ Ezi Afeziam na amadazimin ifongiam, a kamakin, ki gumazamizir a na ganingizitam ateghan kogham. Puvati. Ki Godin Kotin Dughiamin me damighti me bar ua dikavigham. ⁴⁰ Nan Afeziamin ifongiam kamakin, gumaziba bar Otarimin ganighiva egh nighnizir gavgavim an ikiva, me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Eghti Godin Kotin Dughiam otoghti ki me damighti me ua dikavigham.”

⁴¹ Ezi Judaba akar kam baraki, “Ki uabi ki dagher kam, Godin Nguibam ategha egha izaghiri,” egha me atarava egha uarigh imobi. ⁴² Me ghaze, “Gumazir kam a Iesus, Josepin otarim. E an afeziam ko amebam gifo. Ezi manmagh sua a ghaze, ‘Ki Godin Nguibam ategha, egha ki zaghiri?’”

⁴³ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ia atara egha uarigh imobir arazir kam atakigh. ⁴⁴ Gumazitam uabi uan ifongiamin na bagh izeghan kogham. Puvati. Afeziam na amadazim, an nighnizim feghiva egh a inigh na bagh izam. Eghti Godin Kotin Dughiam ki mozimin a damighti a ua dikavighiva angamra ikiam. ⁴⁵ Akar kam kamaghin Godin akam inigha izir gumazibar Akinafarimin iti, ‘God bar gumazamizibar sure damuam.’ Ezi kamaghin gumazamiziba Afeziamin akam baregha egha Afeziam da fofozim isa, me na bagha izi.

⁴⁶ “Gumazitam Afeziamin ganizir puvati. Gumazir Afeziam ko ikegha izezir kam, a uabira Afeziamin gani. ⁴⁷ Ki

6:27: Mt 3:17, Lu 3:22, Jo 1:33, 4:14, 6:48-58, Ap 2:22, 2 Pi 1:17 **6:29:** 1 Jo 3:23 **6:34:** Jo 4:14-15, 6:48-58, 7:37
6:35: Jo 4:14, 6:48-58 **6:36:** Jo 6:26, 6:64, 20:29 **6:37:** Mt 11:28, Jo 10:28-29, 17:6-8, 2 Ti 2:19, 1 Jo 2:19 **6:38:**
Mt 26:39, Jo 4:34, 5:30 **6:39:** Jo 10:28-29, 17:12, 18:9 **6:40:** Jo 3:15, 6:27, 6:47, 6:54, 11:24 **6:42:** Mt 13:55, Mk
6:3, Lu 4:22 **6:44:** Jo 6:65 **6:45:** Ais 54:13, Jer 31:34, Mai 4:2, Hi 8:10 **6:46:** Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 1:18 **6:47:**
Jo 3:15-18, 3:36, 6:40 **6:48:** Jo 6:31-35, 6:58

guizbangira ia miġei, gumazir niġnizir gavgavim nan itim, a zurara itir iġirimirir aghuarim iti. ⁴⁸ Ki uabi, ki dagher iġirimirir zurara itim anidim. ⁴⁹ Ian ovavir kaba me, dagher ziam mana, me gumaziba itir puvatizir danganimin ikia aneme, egha ariaghire. ⁵⁰ Ezi dagher kam Godin Nguibam ategha izaghiri, gumamaziziba anemiva, egh me aremeghan kogham. ⁵¹ Ki uabi dagher kam, iġirimirir zurara itim anidim, Godin Nguibam ategha egha zaghiri. Eghti gumazitam dagher kamra ameghiva, a zurara itir iġirimirir aghuarim iniam. Dagher ki a daningamim, a nan nivafizim. Ki kamagh sua, nguazimin gumamaziziba me angamra ikiam, kamaghin ki me bagh uan nivafizim anenigham.”

⁵² Ezi Judaba akar kam baregħa egha me uari tongin uarir atara ghaze, “Gumazir kam manmagħin uan nivafizim e danighti e anemam?”

⁵³ Ezi Iesus kamaghin me miġei, “Bar guizbangira ki ia miġei, ia Gumazibar Otaramin nivafizim rameghan kogħiva, egh an ghuzim rameghan kogħiva, egh ia angamra itir iġirimirim ian ikian kogham. ⁵⁴⁻⁵⁵ Nan nivafizim a guizin daghem, ezi nan ghuzim a guizin apir bizim. Kamaghin ami, gumazim nan nivafizim apava egha nan ghuzim api, a zurara itir iġirimirir aghuarim iti. Eghti Godin Kotin Dughiamin ki a damighti a ua mozimin dikavigham. ⁵⁶ Ezi gumazim nan nivafizim apava egha nan ghuzim api, a nan poroghav iti, ezi ki an poroghav iti. ⁵⁷ Afeziar iġirimirir angamra itim anidim, a na amadazima ki ize, ezi ki Afeziamin gavgavimin angamra iti. Ezi kamaghira gumazim nan nivafizim api, a nan gavgavimin iġirimirir angamra itim iniam. ⁵⁸ Dagher kamra, a Godin Nguibam ategha izaghiri. Egha dagher kam, a dagher ian ovaviba fomiram anemegħa gin ariaghrezimin min garir pu. Puvati. Gumazir dagher kam apim, a zurara itir iġirimirir aghuarim iniam.” ⁵⁹ Iesus Kaperneamin nguibamin itir God ko miġeir dipenimin aven ikia, egha a

gumamazizibar sure gamua akar kam me ganingi.

Iesusin akaba, da zurara itir iġirimirir aghuarim anidi

⁶⁰ Ezi suren gumaziba Iesusin akar kam baregħa, egha men avirim kamaghin miġia ghaze, “Akar kam e gamima e niġnizir aviribagh ami. Tina akar kam baragħam?”

⁶¹ Ezi Iesus uan navir averiamin aven kamaghin fo, an suren gumaziba puvira akar a mikemezim miġia imobi. Ezi a men azara, “Akar kam ti ian niġnizir gavgaviba gasighasisi, o? ⁶² Egh ia Gumazibar Otaramin ganighti, a nguibar a fomira ikezimin ua ghuavanaboghti, eghti ia manmagħin niġnigham? ⁶³ Godin Duam uabi, angamra itir iġirimirim gumamazizibagh anidi. Gumazimin gavgavim tong ian akuraghan kogham. Akar ki ia mikemezir kaba, da Godin Duamin bizim, da angamra itir iġirimirim ia ganidi. ⁶⁴ Ezi gumazir ian tongin itir maba, me niġnizir gavgaviba nan itir puvati.” (Iesus fomira iza datirighin, a niġnizir gavgavim itir puvatizir gumazibagh fo. Egha a gumazir a isi apanibar dafarim darighamin kam gifo.) ⁶⁵ Egha Iesus ua me miġei, “Me niġnizir gavgavim nan itir puvati, ezi bizir kam bagħa, ki ia mikeme, ‘Afeziam gavgavim gumazitam danigan koghti, kamaghin gumazir kam na bagħ izegħan kogham.’ ”

⁶⁶ Iesus akar kam in gun mikemegħa givazima, an suren gumazir avirim anetegħa ua ghue, egha uam a ko aruir puvati. ⁶⁷ Ezi Iesus kamaghin 12 plan suren gumazibar azara, “Ezi ia? Ia ti uaghan na ategħ mangasa?” ⁶⁸ Ezi Saimon Pita an akam ikara, “Ekiam, e tina bagħ mangam? Nin akabara, da zurara itir iġirimirir aghuarim anidi. ⁶⁹ Ezi e niġnizir gavgavim ikiava, egha deravira kamaghin fo, ni gumazir Godin damazimin bar zuegħa arazir kuram nin puvatizim, God ua bagħa ni ginaba.” ⁷⁰ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Manmagħin ami? Ki uabi ia 12 plan suren gumaziba misefe. Ezi ian tongin itir mav, a duar kuram.” ⁷¹ A

Judasın miġei, a Saimon Iskariotın otarim, a 12 plan suren gumazibar mav. Iesus fo, Judas ġin a isi apanibar dafarim datighti me a misuegħti, an aremegħam.

7

Judabar Averpenibar Isar Ekiamin Dughiam otozi, Iesus an ganasa zui

¹ Dughiar maba ġivazima, Iesus Galilin Distrighin aven arui. A fo, Judaba a misuegħtima an aremegħasa egha a bagħa mizuai. Kamaghin amizima, a ua Judian Distrighin mangan aghua. ² Ezi Judabar Averpenibar Isar Ekiamin Dughiam otivasa roġħira izi. ³ Ezi an doziba kamaghin a miġia ghaze, “Ni danganir kam ategħiva egh Judian Distrighin mangi. Eghti nin suren gumaziba ingangarir ni amibar ganam. ⁴ Egh gumazitam gumazamiziba bar a ġifogħsi, a modogh ingangarim damuan kogħam. Egh ni bizir kabar amuava, kamaghin ni uabi isi gumaziba bar men akaghām.” ⁵ (An doziba uaghan niġhnizir gavgavim an itir puvati, egha akar kam mikeme.)

⁶ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Nan dughiam a tiġħar izam. Ezi dughia bar, ian dughiar aghuiba. ⁷ Ezi nguazir kamın itir gumazamiziba me ian apanim damuan kogħam. Ezi ki men arazir kurar me amibar gun miġei. Kamaghin amizi, me nan apanim gami. ⁸ Ia uarira isamin dughiar kam bagħ Jerusalemın mangi. Eghti ki, nan dughiam tiġħar izam, kamaghin, ki isamin dughiamın mangiħan kogħam.” ⁹ A kamaghin me mikemegħa, egha a Galilin Distrighin ikiavira iti.

¹⁰ Ezi an doziba ghuegħa ġivazima, Iesus uaghan ġin zui. An azenara zuir puvati, a mogomebar zui, ezi gumazamiziba a ġifozir puvati. ¹¹ Ezi isar ekiamin dughiamın, Judabar gumazir ekiaba a bagħa garagħarui, egha miġei, “Gumazir

kam managh iti?” ¹² Ezi gumazamiziba uarir tongin a bagħa sighsirakaba uariv ġei. Marazi ghaze, “A gumazir bar aghuim.” Ezi marazi ghaze, “Puvati, a gumazamizibagh ifari.” ¹³ Egha me Judabar gumazir ekiabar atiati. Kamaghin amizi tav an araziba azenara dav ġeir puvati.

¹⁴ Ezi isamin dughiar kamın tongin, Iesus Godin dipenimin miriamın aven ghugħa egha gumazamizibar sure gami. ¹⁵ Judaba an akar kam barasi, egha me niġhnizir aviribagh amua egha miġei, “Manmagħ amizi gumazir kam fofozir kaba iti? A suren ghuzir puvati.” ¹⁶ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki ia ganingizir akar kam, kar nan akam puvati, kar Godin akam, a na amadazima ki ize. ¹⁷ Ezi gumazitam Godin akam bar an ġin mangasa ifonge, an akar ki mikemezir kamın mingarim bar a ġifogħam. Egh a fogħam, akar kam Godin ize, o a pura nan niġhnizimin ize. ¹⁸ Gumazir pura uan niġhnizimin miġeim, a uabi uan ziam fasa ifonge. Ezi gumazim a gumazir anemadazimin ziam fasa ifonge, gumazir kam a guizin akabara miġei, egha a bizitam ġifarir puvati.

¹⁹ “Fomira Moses Godin Araziba osirigha ia ganingi. Egha gumazitam ian tongin ikia Moses Osirizir Arazibar ġin zuir puvati. Ia tizim bagħ na misuegħti ki aremegħam?”

²⁰ Ezi gumazamiziba an akam kamaghin a ikara, “Ti duar kuratam ni gapasa! Gumazir manamra ni misuegħti na aremegħam?”

²¹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki mirakelin ingangarir vamira a gami, ezi ia bar niġhnizir aviribagh ami.* ²² Ezi ia niġhnigh, Moses mikarzir mogomem aghorir arazim ia ganingi, ezi ia Sabatin dughia bar uaghan otaribar mikarzir mogomebar għori. (Guizbangira, Moses uabi arazir kam atizir puvati. Arazir kam ian ovavibar oto.) ²³ Ia Moses Osirizir

7:1: Jo 5:18 **7:2:** Wkp 23:24, Lo 16:13 **7:5:** Mt 13:55, Mk 3:21, Ap 1:14 **7:6:** Jo 2:4, 7:8, 7:30, 8:20 **7:7:** Jo 3:19, 15:18-19 **7:11:** Jo 11:56 **7:12:** Mt 21:46, Lu 7:16, Jo 10:19 **7:13:** Jo 9:22, 12:42, 19:38, 20:19 **7:15:** Mt 13:54, Lu 2:47 **7:16:** Jo 3:11, 8:28, 12:49, 14:10 **7:17:** Jo 8:43 **7:18:** Jo 5:41, 5:44, 8:50 **7:19:** Kis 24:3, Lo 33:4, Mt 12:14, Mk 3:6, Ap 7:38, 7:53, Ro 2:21-24 **7:20:** Jo 8:48, 8:52, 10:20 * **7:21:** (7:21) Iesus faragħa Betesdan mozir dipamin boroghın ikia mirakelin kam gamigha, egha datirighin a miġei. Ni Jon 5:1-18in gan. Egha Kisim Bek 31:14-15in gan. **7:22:** Stt 17:9-13, Wkp 12:3 **7:23:** Jo 5:8-10, 5:16

Araziba deragh a dar gin mangisi, egh ia Sabatin dughiamin otaribar mikarzipar ghoram. Ezi ki gumazir mam Sabatin dughiamin a gamizima a ua bar dera, ezi manmagh sua ia nan aningaghe?†
 24 Ia pura damazir kinibar bizibar ganiva, da tuisighan marki. Ia guizin arazimin araziba deravira da tuisigh.”

Gumamaziba fohasa, Iesus a tinara

25 Ezi Jerusalem gumamazir maba Iesus amizir bizibar ganigha egha migei, “Manmaghin ami? Kar gumazir kamra, en gumazir ekiaba a misueghtima an aremeghasa, me ifonge. 26 A kara, an azenara migei, ezi me migirigiatam a gamir puvati. Me ti fo, a gumazir kam, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim? 27 Ezi e gumazir kamın nguibam gifo. Eghti God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim otoghti, gumazitam an nguibam gifoghan kogham.”

28 Ezi Iesus Godin Dipenimin ikia egha akam gumamazizibav kiri. Egha a kamaghin dei, “Ia ghaze, ia ti bar na gifo, egha ia nan nguibar ki izezim gifos, o? Ezi, ki uabi uan ifongiamin izezir puvati. Afeziar na amadazim, an akam bar guizbangira. Ezi ia a gifozir puvati. 29 Ezi ki a gifo. Ki a ko itima, a na amadazima ezi ki ize.”

30 Me akar kam baregha egha a isi kalabus darighasa. Ezi an dughiam tighar, kamaghin amizi, gumazitam an suirazir puvati. 31 Ezi gumamazizir avirim me nighnizir gavgavim an ikia, egha me migei, “Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim otoghiva, a mirakelin aviribar amuti da mirakelin gumazir kam amibagh afiragham ti?”

Me Godin Dipenimin garir plisba aman-gizi me Iesus kalabus darighasa izi

† **7:23:** (7:23) Moses Osirizir Araziba kamaghin migei, amizitam otaritam batezimrama, me an girara dughia bar bora, egha dughiar namba 8in me otarimin mikarzipar mogomem aghori. Ni gansi, Wok Pris 12:3in gan. Iesusin dughiamin, me Sabatin dughiamin ingangaribar anogoroke. Eghti otaritamın mikarzipar mogomem aghoramın dughiam Sabatin dughiatamın otogham, me ingangarir kam damuam. Me ghaze, mikarzipar mogomem aghorir arazim uaghan ingangarir mam, egha me guizbangira ingangarir kam Sabatin dughiam uaghan a gami. **7:24:** Wkp 19:15, Lo 1:16-17, Ais 11:3-4, Jo 8:15, Je 2:1 **7:25:** Jo 5:18 **7:27:** Mt 13:55, Mk 6:3, Lu 4:22, Jo 7:41, 9:29 **7:28:** Mt 11:27, Jo 5:32, 5:43, 8:14, 8:26, 8:55 **7:29:** Mt 11:27, Jo 10:15 **7:30:** Mk 11:18, Lu 19:47, Jo 7:44, 8:20, 8:37, 13:1 **7:31:** Jo 2:23, 8:30, 10:42, 11:45, 12:11, 12:42 **7:33:** Jo 13:33, 16:16 **7:34:** Hos 5:6, Jo 8:21, 13:33, 13:36, 17:24 **7:37:** Wkp 23:36, Ais 55:1, Jo 4:10, 4:14, 6:35, MAA 22:17 **7:38:** Ais 12:3, 58:11, Ese 47:1, Sek 14:8 † **7:38:** (7:38) Godin Akinafarimin aven, akar otevir mam, akar Iesus vezin kamın mikemezi moghin, akar kam ko, aning magh ghuzir puvati. Ni Aisaia 44:3 ko Sindaun 18:4in gan. **7:39:** Ais 44:3, Jol 2:28, Jo 12:16, 16:7, 20:22, Ap 2:4, 2:17, 2:33 **7:40:** Lo 18:15-18, Jo 1:21, 2:11, 6:14

32 Ezi Farisiba me gumaziba barazima me sighsirakaba Iesus amizir bizibav gei. Kamaghin amizi, me ko, Godin ofa gamir gumazir ekiaba, me plisin gumaziba amadazima me Iesusin suighasa izi.

33 Ezi Iesus migei, “Dughiar bar oveghevezimin ki ia ko ikiam, egh ki uamategh Afeziar na amadazim bagh mangam. 34 Eghti ia nguibar ki ikiamimin mangighan kogham. Kamaghin ia na buriam, egh nan apighan kogham.”

35 Ezi Judaba uarir tongin uarira uariv migia ghaze, “A managh mangiti eghti e an ganighan kogham? A ti en gumamazizir kantri Grighin itiba bagh mangigham, egh Grighin gumamazizibar sure damuam, o? 36 A ghaze, ‘Ia na buriva, egh ia nan apighan kogham.’ Egha ghaze, ‘Ia nguibar ki ikiamim ia an mangigham kogham.’ Ezi akar kamın mingarim manmakın?”

Iesus, dipar ikirimirir zurara itim anidim, an a migei

37 Ezi isar ekiamin dughiar abuananam, a dughiar bar ekiam. Ezi dughiar kamın Iesus tughia egha pamten diagha kamaghin migei, “Gumazitam kuarim an piri, a na bagh izi egh dipam ramam. 38 Akar Godin Akinafarimin itim kamaghin migei, ‘Gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a dipar ikirimirir zurara itim anidim, an navir averiam gizivaghiva, egh fasfagh iram.’” † 39 Iesus Godin Duam migei, gumazir nighnizir gavgavim an itiba, me a iniam. Ezi dughiar kamın Iesus ziar ekiam tighar a iniam, kamakin Godin Duam tighar izam.

Gumamaziziba uari abiki

⁴⁰ Ezi gumazir maba akar a mikemeziba baregha egha me migei, “Bar guizbangira, gumazir kam a Godin akam inigha izir gumazim, God nguazim anemangasa mikeme.”

⁴¹ Ezi marazi ghaze, “A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim.” Ezi marazi ghaze, “Puvati, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam, a Galilin otoghan kogham. Puvati. ⁴² Godin Akinafarim kamaghin mikeme, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam Atrivim Devitin anabamin otogham, eghti an amebam Betlehemin nguibamin a bategham, nguibar kam Atrivim Devit fomira an ike.” ⁴³ Kamaghin amizi, gumazamiziba nighnizir aviriba Iesusin ikia, egha uarira uari abiki. ⁴⁴ Marazi a isi kalabus darighasa ifonge, ezi gumazitam an suirazir puvati.

Judabar gumazir aruaba nighnizir gavgavim Iesusin ikian aghua

⁴⁵ Ezi Godin Dipenimin garir plisba uamategha Godin ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba bagha ghu. Ezi me kamaghin me azara, “Manmagh amizima ia Iesusin akua izir puvati?” ⁴⁶ Ezi plisin gumaziba kamaghin me akam ikara, “Gumazitam faragha gumazir kam mikemezi moghin migeir puvati.”

⁴⁷ Ezi Farisiba kamaghin men akam ikara, “A ti uaghan ia gifara? ⁴⁸ E gumazir dapaniba ko Farisiba, ia ti en tongin gumazitamın garima a nighnizir gavgavim an iti, o? Bar puvati. ⁴⁹ Nighnizir gavgavim an itir darasi, ka gumazamizir Moses Osirizir Arazibagh fozir puvatiziba. God ghaze, me ovengam.”

⁵⁰ Ezi Nikodemus, a gumazir kam faragha Iesus bagha ghu, a Farisin mav, a kamaghin me migei, ⁵¹ “En Arazir Moses Osiriziba ti ghaze, e pura gumazitam kotin aven a mikim suam, ni aremegham? Puvati. E faragh an akam baregham, egh an amizir bizim deravira a gifogham.” ⁵² Ezi me kamaghin an akam ikara, “Ni ti

uaghan Galilin gumazitam, o? Ni Godin Akinafarimin itir akaba ni bar deravira dar gan, egh ni uaghan kamaghin fogham, Godin akam inigha izir gumazitam Galilin Distrighin otoghan kogham.”

Me amizir arazir kuram gamizim inigha Iesus bagha izi

⁵³ * Ezi gumazamiziba bar uan

8

dipenibar ghue. ¹ Ezi Iesus Olivin mighsiamin ghu. ² Ezi aminim tirazi, ezi bar mizaraghara a ua Godin Dipenimin miriamin aven ghu. Ezi gumazamiziba bar a bagha izi. Ezi an aperaghav ikia men sure gami. ³ Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba me pam itir amizir mam, me an garima a gumazir igharazim ko akui, ezi me an akua ghua egha a gamima a gumazamizibar damazimin tughav iti. ⁴ Egha me kamaghin Iesus migei, “Tisa, pam itir amizir kam, a gumazir igharazim ko akuima, me an gani. ⁵ Ezi Moses Osirizir Araziba kamaghin migei, e dagiaba fiva kamaghin amir amizim mikintima an aremegham. Ezi ni manmaghin migei.” ⁶ Me ghaze, an akatam mikemeghti, me akar kam bagh akam a gasam. Egha me a gifarasa migirigiar kam gami. Ezi Iesus aviragha uan dafarpuzimin nguazim osiri.

⁷ Ezi me an azangsighavira iti, ezi Iesus tughha egha kamaghin me migei, “Gumazir manam ian tongin arazir kuratam gamizir puvati, a faragh dagiam amizir kam mikinigh.” ⁸ Ezi a uam aviragha nguazimin osiri. ⁹ Me akar kam baregha, egha me bar vaghvagha danganir kam ataghragha zui. Gumazir ghuriba me faragha zui, ezi marazi men gin zui. Ezi Iesus uabira aviragha ikia iti, ezi amizim an damazimin tughav iti. ¹⁰ Ezi Iesus tughha egha kamaghin amizimin azai, “Amizim, gumazir kaba managh ghue? Gumazir akam ni gasamiba ti puvati?”

7:41: Jo 1:46, 4:29 **7:42:** 2 Sml 7:12, Sng 89:3-4, 132:11, Jer 23:5, Mai 5:2, Mt 2:5-6, Lu 2:4 **7:43:** Jo 9:16 **7:44:** Jo 7:30 **7:45:** Jo 7:32 **7:46:** Mt 7:29, Mk 1:22 **7:48:** Jo 12:42 **7:50:** Jo 3:1-2 **7:51:** Lo 1:16-17, 19:15 **7:52:** Jo 7:41-42 * **7:53:** (7:53-8:11) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, akar mikovezir pumuning (*) tongin itim, Jon uabi an osirizir puvati. Gumazir igharazim gin an osiri. Ni Jon 8:13 ko Lo 19:15in gan. **8:1:** Lu 21:37 **8:5:** Wkp 20:10, Lo 22:22-24 **8:6:** Mt 22:15 **8:7:** Lo 17:7, Ro 2:1 **8:9:** Mt 22:22 **8:11:** Jo 3:17, 5:14

11 Ezi amizim miġei, “Ekiam, ua gumaziba puvati.” Ezi Iesus a miġei, “Ki uaghan akam ni gasir puvati. Ni mangi, egh gin uam arazir kuratam damuan marki.”

Iesus, a gumazir angazangarim nguazim in itir gumamazizibagh anidim

12 Egha Iesus ua gumamazizibav ġia ghaze, “Ki uabi, ki gumazir angazangarim nguazir kam in itir gumamazizibagh anidim. Gumazim nan gin izi, a mitatem in daruan kogham. Puvati. An angazangarir gumamazizibagh amima me angamra itim, an an aven ikiam.”

13 Ezi Farisiba akar kam baregha egha kamagh in Iesus miġei, “Ni uabi uan ingangariba ko arazibar gun miġei. Kamagh in gumaziba nin akar ni mikemezim nighnizir gavgavim an ikian kogham. Nin akam, a pura bizim.”

14 Ezi Iesus men akam kamagh in a ikara, “Guizbangira, ki uabi uan arazibar gun miġei. Ezi ki nguibar ki dikavigha izezim ki a ġifo, egha ki danganir ki uamategh mangamim, ki a ġifo. Kamagh in amizi, gumaziba nan akam nighnizir gavgavim an iki. Ezi ia nan nguibam ġifozir puvati. Egha danganir ki gin mangamim, uaghan ia a ġifozir puvati. 15 Ia gumaziba nguazir kam in arazibar me tuisisi. Ki gumazitam in araziba tuisizir puvati. 16 Eghti ki gumazitam in araziba tuisighi, gumaziba nan akar ki mikemezim nighnizir gavgavim an ikiam. Ki uabira a tuisizir puvati. Afeziar na amadazim, a na ko ingari, kamagh in nan tuisizir arazim bar guizbangira. 17 Ian Arazir Moses Osiriziba, akam kamagh in iti, gumazir pumuning akar otevir vamira mikimam, eghti aning in akam a guizbangira. 18 Ki uabi ki uan araziba ko ingangaribar gun miġei, ezi Afeziar na amadazim, a uaghan nan ingangariba ko arazibar gun miġei.”

19 Ezi Farisiba kamagh in an azara, “Nin Afeziar ni miġeir kam, a managh iti?”

Ezi Iesus kamagh in me ikara, “Ia guizbangira na ġifozir puvati. Egha ia nan Afeziar ġifozir puvati. Ia na ġifoghiva egh uaghan nan Afeziar ġifogham.” 20 Iesus God in Dipenim in ikia dagiaba arizir danganim in boroghira gumamazizibar sure gami. Ezi an dughiam tighari, kamagh in amizi gumazitam an suirazir puvati.

Iesus ghaze, gumamaziziba ki mangamin danganim, me an mangan kogham

21 Egha Iesus ua gumamazizibav ġia ghaze, “Ki zui. Ia na buriva nan apighan kogham. Ian arazir kuraba ikivira ikiam, eghti ia aremegham. Egh ia ki mangamin danganim, ia an mangan kogham.”

22 Ezi Judan gumazir aruaba akar kam baregha egha me uarira kamagh in uariv gei, “Manmagh sua a ghaze, ‘Ia danganir ki zuim in mangan kogham?’ A ti uabira uabi misueghiva aremegham?”

23 Ezi Iesus kamagh in me miġei, “Ia nguazim in vin itir darasi. Ezi ko, ki pin iti tav. Ia nguazir kam in adarasi. Ezi ki nguazir kam in gumazim puvati. 24 Kamagh in ami, ki ia mikemegha ġifa, ian arazir kuraba ikivira ikiam, eghti ia aremegham. Ia kamagh in nighnizir gavgavim nan ikian kogh egh mikim suam, Ki Uabi Ki Kamagh in Iti, eghti ian arazir kuraba ikivira ikiti ia arimighiram.”*

25 Ezi me an azara, “Ni tina?”

Ezi Iesus me ikara, “Ki tina, ki faraghavira ia mikemegha ġifa. 26 Ki ian araziba bagha akar aviriba ki ia mikimasa iti. Egh uaghan ki ian arazir kuraba jasin min da tuisighasa. Ezi gumazir na amadazim, an araziba bar guizbangira. Ezi akar a na mikemezi ki oraghiziba, ki bar dar gun nguazim in gumamazizibav gei.”

27 Me kamagh in fozir puvati, Iesus uan Afeziam in gun me miġei. 28 Kamagh in amizi, a kamagh in me miġei, “Ia Gumazibar Otarim fiva ter ighuvim in aneguragh,

8:12: Ais 49:6, Mt 5:14, Jo 1:4-9, 3:19, 9:5, 12:46 8:13: Jo 5:31 8:14: Jo 5:31-32, 7:28-29, 9:29 8:15: Jo 7:24, 12:47 8:16: Jo 5:30, 8:29 8:17: Lo 17:6, 19:15, Mt 18:16, 2 Ko 13:1, Hi 10:28 8:18: 1 Jo 5:9 8:19: Jo 8:55, 14:7, 16:3 8:20: Jo 7:30 8:21: Jo 7:34-36, 8:24, 13:33 8:22: Jo 7:35 8:23: Jo 3:31 * 8:24: (8:24) Kisim Bek 3:14, God Moses ko uaning migia, egha a uabi uan ziam dibora ghaze, “Ki Uabi Ki Kamagh in Iti.” Ezi Iesus uaghan kamaghira uabi dibori. Ezi gumamaziziba a miġeir akar kam deragha a ġifozir puvati. Ni Jon 8:28 ko 8:58 ko 13:19 in ganigh. 8:26: Jo 7:28, 12:49 8:28: Jo 3:11, 3:14, 5:19, 5:30, 12:32, Ro 1:4

egh ia kamaghin fogh, Ki Uabi Ki Kamaghin Iti. Egh kamaghin fogh, ki uabi uan nighnizimim gin ghua bizitam gamir pu. Puvati. Ki akar Afeziam na mikemeziba, darara gun migei. ²⁹ Afeziar na amadazi ki izezim, a na ko ikiavira iti. Ki zurara bizir a ifongezibagh ami, kamaghin a na ataghizima ki uabira itir puvati.”

³⁰ Ezi gumazamiziba orazima Iesus akar kam mikeme, ezi men avirim nighnizir gavgavim an iti.

Guizin akam gumazamizibar amuti me firighrigham

³¹ Ezi Iesus kamaghin Judan nighnizir gavgavim an itibav gia ghaze, “Ia nan akamin suiragh gavgavigh egh ia guizbangira nan suren gumazibar otogham. ³² Egh ia guizin akam gifogham, eghti guizin akam ia damuti ia firighrigham.”

³³ Ezi me kamaghin an akam ikara, “E Abrahamin ovaviba. E dughiatamin pura gumazitamim ingangarir gumazir kinibar ikezir puvati. Ezi manmagh sua ni ghaze, ‘Ia firighrigham?’”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Bar guizbangira ki ia migei, gumazir arazir kurabagh amiba, me bar arazir kuramin ingangarir gumazir kinibar min iti. ³⁵ Ingangarir gumazir kiniba me zurara anababa ko itir pu. Puvati. Otarimra zurara anabamin aven iti. ³⁶ Eghti kamaghin Otarim ia damuti, ia firighrighiva, egh ia guizbangira firighrigham. ³⁷ Ki fo, ia Abrahamin ovaviba. Egha ia nan akam baraghan aghua, kamaghin amizima, ia na misoghasava ami. ³⁸ Ki nan Afeziam nan akazir akabar gun migei. Ezi ia uan afeziam da inizir araziba ia dagh ami.”†

³⁹ Ezi Judaba Iesusin akam ikara, “En afeziam, an Abraham.”

Ezi Iesus me migei, “Ia Abrahamin boriba, kamaghin ia an mirara arazir an amizibar amuam. ⁴⁰ Ki, guizin akar God

nan sure gamiziba, ki bar dar gun ia migei. Ezi datirighin ia na misoghasa ifonge. Kar Abrahamin arazim puvati! ⁴¹ Ia uan afeziamin arazim gami.”

Ezi me a migei, “En amebaba pura ikia e batezir pu. Puvati. E afeziar vamira iti, a God.”

⁴² Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ezi ki God ko ikegha ize. Ki uabi uan ifongiamin izezir pu. Puvati. God na amadazi ezi iki ize. Kamaghin God guizbangira ian Afeziamra, eghti ia na gifuegham. ⁴³ Ezi manmaghin amizi ia deravira nan akam gifozir puvati? Ia nan akam baraghan aghua, egha bizir kam bangin ia deravira nan akam gifozir puvati. ⁴⁴ Ia uan afeziam Satanin boriba. Egha ia uan afeziamin ifongiamin gin mangasa bar gavgafi. A fomira ikia gumazibav sosi ezi me ariaghiri. Ezi guizbangin arazim an itir puvati, kamaghin a guizbangin arazibar gin zuir puvati. An akar ifavaribagh ami, kar an akamra. An akar ifavaribagh amir gumazim, egha guizbangira akar ifavaribar afeziam. ⁴⁵ Ezi ko, ki guizin akam akuri, ezi kamaghin ia nan akam nighnizir gavgavim an itir puvati. ⁴⁶ Ia ghaze, ki ti arazir kuram gami? Ia kamaghin nighnighiva, ia nan arazir kuram azenim datigh. Ezi ki guizin akam akuri, ezi manmagh sua ia nan akam nighnizir gavgavim an itir puvati? ⁴⁷ Godin boriba Godin akaba bar da barasi. Ezi ia Godin boriba puvati, kamaghin ia an akam barazir puvati.”

Iesus ghaze, ki fomira iti, ezi Abraham gin oto

⁴⁸ Ezi Judaba an akam ikara, “E ghaze, ni Samarian gumazir mam, ezi duar kuram ni gapasa. Ezi e nin azai, bizir kam ti guizbangira, o?” ⁴⁹ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Duar kuram na gapazazir pu. Puvati. Ki uan Afeziamin ziamra fe, ezi ia nan ziam dikabiri. ⁵⁰ Ki uabi uan ziam fer puvati. Ezi gumazir mam nan ziam

8:29: Jo 8:16, 16:32 **8:30:** Jo 7:31 **8:32:** Ro 6:14, 6:18, 6:22, 8:2, Je 1:25 **8:33:** Mt 3:9, Lu 3:8 **8:34:** Ro 6:16, 6:20, 2 Pe 2:19 **8:36:** Ro 8:2, Ga 5:1 **8:37:** Jo 5:38, 7:19, 8:40 **8:38:** Jo 3:32, 5:19, 5:30 † **8:38:** (8:38) Fofozir gumazir maba ghaze, e akar kam ti kamaghin a giragham, “Ia bizir ian Afeziam mikemezibara, ia dar amu.” **8:39:** Mt 3:9, Ro 2:28, Ga 3:7, 3:29 **8:40:** Jo 8:26, 8:37 **8:41:** Lo 32:6, Ais 63:16, 64:8 **8:42:** Jo 16:28, 1 Jo 5:1 **8:43:** Jo 7:17, Ro 8:7 **8:44:** Mt 13:38, 1 Jo 3:8, Ju 6 **8:46:** 2 Ko 5:21, 1 Pi 2:22, 1 Jo 3:5 **8:47:** Jo 10:26-27, 18:37, 1 Jo 4:6 **8:48:** Mk 3:21-22, Jo 7:20 **8:50:** Jo 5:41, 7:18 **8:51:** Jo 5:24, 6:40, 6:47, 11:26

fasa iti, egha a jas. ⁵¹ Ki guizbangira ia migei, gumazir nan akamin gin zuim, an aremeghan kogham. Bar puvati.”

⁵² Ezi bizir kamın Judaba kamaghın Iesus migei, “E datirighın fo, duar kuram ni gapasa. Abraham aremegha gifa, ezi Godin akam inigha izir gumaziba uaghan ariaghregha gifa. Ezi ni ghaze, gumazir nan akamin gin zuim, an aremeghan kogham? ⁵³ Manmaghın ami? En ovavim Abraham aremegha gifa! Ni ti Abraham gafira, o? Ezi Godin akam inigha izir gumaziba uaghan ariaghre. Ezi ni uabi ghaze, ni bar tinara?”

⁵⁴ Ezi Iesus kamaghın akam ikara, “Ki uabi uan ziam fiti, eghti nan ziam pura bizim. Ezi nan Afeziam, a nan ziam fe. Ezi ia kamaghın migei, a ian God. ⁵⁵ Egha ia a gifozir puvati. Ezi ko, ki a gifo. Egh ki suam, ‘Ki a gifozir puvati,’ egh ki ian min gumazir ifavarimin otogham. Ki a gifogha givagha, egha ki deravira an akamin gin zui.

⁵⁶ “Ian afeziam Abraham, a nan dughiar ki izamimin ganasa, a bar akonge. Ezi an an ganigha givagha, egha an navim bar dera.” ⁵⁷ Ezi Judaba akar kam baregha egha kamaghın Iesus migei, “Ni 50 plan azeniba puvati. Ni ti Abrahamın ganis, o?” ⁵⁸ Ezi Iesus me migei, “Ki guizbangira ia migei, Abraham tighar otivam, ki fomira, Ki Iti.”[‡] ⁵⁹ Ezi me a ginivasa dagiaba isi. Ezi Iesus uabi modogha egha Godin Dipenimin miriam ategha azenan ghu.

9

Gumazir damazir okavirizimin eghaghanin

¹ Egha Iesus ghuavigha gumazir damazir okavirizim mamın api. An damazinning okavirizim amebam a bate. ² Ezi Iesusın suren gumaziba an azara. “Tisa, tina arazir kuram gami, gumazir kam o an amebam ko afeziam, ezi kamaghın an damaziba okavirizim amebam a bate?”

³ Ezi Iesus kamaghın akam ikara, “Gumazir kam arazir kuram gamizir puvati, egha an amebam ko afeziam uaghan

arazir kuratam gamizir puvati. God kamagh sua, bizir gumazir kamın otozim, gumamaziba an ganiva fogham, Godin ingangarim azenara men oto. Kamaghın an damaziba okavirizim amebam a bate. ⁴ Ezi datirighın aruem ikiavira itima, e gumazir na amadazi ki izezim an ingangarim damuam. Aminim pirasava roghira izi, ezi gumaziba ingangaritam damighan kogham. ⁵ Dughiar ki nguazir kamın itim, ki gumazir angazangarim nguazimin itir gumamazibagh anidim.”

⁶ Iesus kamaghın mikemegha egha nguazim giparigha egha nguazim sara veregha, egha gumazimin damazim gati. ⁷ Egha Iesus kamaghın a migei, “Ni mangiva Siloamin mozir dipam guruegh.” (Ziar kam Siloam, an mingarim kamaghın ghu, “Amada.”) Ezi gumazir damazir okavirizim ghua rue. Egha uamategha iza, biziba bar deravira dar gari.

⁸ Gumazir kam faragha dagiaba uabi daningasa gumamazibagh inge, ezi gumamazir aviriba an gani. Datirighın men marazi ko an boroghın itir darazi, me ghaze, “Gumazir kamra, a faragha apiav ikia dagiaba bagha gumazibagh inge?” ⁹ Egha marazi ghaze, “Are, gumazir kamra.” Ezi marazi ghaze, “Puvati. A gumazir kamın mirara gara, egha a ighara.” Ezi gumazir kam uabi ghaze, “Kar kirara.” ¹⁰ Ezi me an azara, “Manmaghın amizima nin damazinning dera?”

¹¹ Ezi a kamaghın men akam ikara, “Gumazir kam an ziam Iesus, a nguazim ko dipam veregha nan damazinning gati. Egha na migei, ‘Ni Siloamin mozir dipamin mangigh egh ruegh.’ Ezi ki ghua ruezima nan damazinning dera, ezi ki deravira bizibar gari.” ¹² Ezi me an azara, “Gumazir kam managh iti?” Ezi a migei, “Ki fozir puvati.”

¹³ Egha me gumazir faragha damaziba okavirizim kam me a inigha Farisiba bagha zui. ¹⁴ Ezi dughiar Iesus nguazir beghneazimin ingarigha gumazimin damaz-

8:52: Sek 1:5, Hi 11:13 **8:53:** Jo 4:12 **8:55:** Jo 7:28-29 **8:56:** Lu 10:24, Hi 11:13 **8:58:** Ais 43:13, Jo 1:1, Kl 1:17, MAA 1:8 † **8:58:** (8:58) Ni akar Jon 8:24in itimin gan. **8:59:** Jo 10:31 **9:2:** Kis 20:5, Ese 18:20, Lu 13:2-4
9:3: Jo 11:4 **9:4:** Jo 4:34, 5:17, 5:20, 11:9, 12:35, 17:4 **9:5:** Mt 5:14, Jo 1:5, 1:9, 3:19, 8:12, 12:35 **9:6:** Mk 7:33, 8:23 **9:7:** 2 Kin 5:10 **9:14:** Lu 13:14

inning gamizi a garim, kar Sabatin dughiam. ¹⁵ Ezi kamaghin Farisiba uam an azai, “Nin damazimning manmaghin amigha dera?”

Ezi a kamaghin me migei, “A nguazir begheazim isa nan damazimning gatizi, ezi ki rue, egha ki biziba deravira dar gari.”

¹⁶ Ezi Farisin maba ghaze, “Gumazir kam a Sabatin dughiamin arazibar gin zuir puvati. Kamaghin e fo, God gumazir kam amadazi puvati.” Ezi marazi ghaze, “Manmagh amizi gumazir arazir kuram itim mirakelin kabar amigham.” Egha me uari abiki.

¹⁷ Egha Farisiba ua faragha gumazir damaziba okavizir kamın azangsisı, “Ni ghaze, gumazir kam nin damazimning akiri, ezi kamaghin ni manmaghin nighnisi, a gumazir manmaghira garim?” Ezi gumazir kam kamaghin me akam ikara, “A Godin akam inigha izir gumazir mam.”

¹⁸ Bar guizbangira, faragha gumazir kamın damazimning okafi, egha datirighin an damazimning kuiaghiri. Ezi Judan gumazir aruaba bizir kam nighnizir gavgavim an ikian aghua. Egha kamaghin me gumazir kamın amebam ko afeziamin diagha ghaze, gua izi. ¹⁹ Ezi aning izima me kamaghin aningin azai, “Ka ti guan borimra? Dughiar amebam a batezim, an damazimning okavigha iti, gua kamaghin mikeme, o? Ezi manmagh amizima a datirighin gari?”

²⁰ Ezi an amebam ko afeziam kamaghin men akam ikara, “Ga fo, kar gan borim. Ezi dughiar amebam a batezim, an damazimning okavigha iti, ga uaghan a gifo. ²¹ Ezi datirighin an damazimning manmaghin kuiaghiri, ga uaghan fozir puvati. Ezi tina an damazimning kui, ga uaghan fozir puvati. Ia an azaragh. An asegha gifa. A uabi ua bagh mikimam.” ²² An amebam ko afeziam Judabar atiatigha, egha kamaghin migirigiar kam gami. Me fo, Judaba faragha kamaghin akam misoke, gumazitam kamaghin mikim suam, “Iesus a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam,”

eghti me an anogoreghti a ua God ko migeir dipenimin aven ikian kogham. ²³ Ezi kamaghin gumazir kamın amebam ko afeziam ghaze, “An asegha gifa. Ia an azangsih.”

²⁴ Egha gin me ua gumazir faragha damaziba okavizim dia, egha a migia ghaze, “Ni Godin damazimin guizin akam mikimsi egh akar dikirizim damigh. E fo, gumazir ni mikemezir kam, an arazir kurabagh amir gumazim.”

²⁵ Egha a kamaghin akam ikara, “An arazir kurabagh amir gumazim o puvati, ki kamaghin fozir puvati. Egha bizir vamira, ki a gifo, ki faragha damazimning okafi, egha datirighin nan damazimning kuiaghiri.” ²⁶ Ezi me uam an azara, “A manmaghin ni gami? A manmaghin nin damazimning akiri?”

²⁷ Ezi a kamaghin men akam ikara, “Ki ia mikemegha gifa, ezi ia oraghan aghua. Ia manmagh sua dughiar aviribar oraghasa? Ia ti uaghan an suren gumazibar otivasa, o?”

²⁸ Ezi Farisiba dibovibar kamaghin gumazir kam migei, “Nirara an suren gumazim. E Mosesin suren gumaziba. ²⁹ E kamaghin fo, God akam Moses ganingi. Ezi gumazir kam, e fozir puvati, a nguibar manamin oto.”

³⁰ Ezi gumazir faragha damaziba okavizir kam, a kamaghin men akam ikara, “Ia akar bar igharazim migeima, ki digavir kuram gami! Gumazir nan damazimning akirizir kam, ia ghaze ia gifozir puvati, a nguibar manamin oto.

³¹ E fo, God gumazir arazir kurabagh amiba barazir puvati. Gumazitam Godin ziam fiva egh an ifongiamin gin mangiti, eghti God a baragham. ³² Bar fomira iza datirikin, gumazitamın damazimning okavizi amebam a batezi, ezi gin gumazir mam an damazimning akirizi, e eghaghanir katam e a baraghizir puvati. ³³ God gumazir kam amadaghan koghai, a bizitam damighan kogham.”

³⁴ Farisiba me akar kam baregha egha kamaghin an akam ikara, “Manmagh ami? Arazir kuram bar ni avara, dughiar nin

amebam ni batezimn tugha egha iza datirikin. Ezi ni ti en sure damuasa, o?" Egha me a batoghezima a zui.

Gumazir nighnizir gavgavim itir puvatiziba, me mati men damaziba okafi

³⁵ Iesus orazima me gumazir kam batoke, ezi a ghua a buri. Egha a batogha kamaghin a migei, "Ni Gumazibar Otaram nighnizir gavgavim an ti, o puvati?"

³⁶ Ezi a kamaghin an akam ikara, "Gumazir Ekiam, Gumazibar Otaram kam a tina? Ki nighnizir gavgavim an ikisi, kamaghin ni na mikim, a tina."

³⁷ Ezi Iesus a migei, "Ni an ganigha gifa. A gumazir datirighin ni ko migeim."

³⁸ Ezi gumazir kam migei, "Ekiam, ki nighnizir gavgavim iti." Egha Iesusin guamin tevimning apirigha an ziam fe.

³⁹ Ezi Iesus ghaze, "Ki gumazamizibar araziba tuisighasa ki ize. Ki kamagh sua, gumazir damaziba okavigha itiba me ganam, ezi gumazir gariba, men damaziba okavigham. Bizir kam bagha, ki nguazir kam ize."

⁴⁰ Farisin maba me Iesusin boroghira ikia akar kam baraki. Egha an azara, "Ni kamaghin e mikimasa, e ti uaghan damaziba okafi, o?"

⁴¹ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ian damaziba okavizi, ia arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Egha ia ghaze, 'En damaziba gari.' Kamaghin amizima ian arazir kurabar osimtizim ikiavira iti."

10

Iesus, a sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim

¹ Egha Iesus ua kamaghin migei, "Bar guizbangira ki ia migei, gumazim sipsipbar divazimn tiar akamin aven zuir puvatigha, egha tuavir igharazimn divazimn ikiavkinigha egha aven ghua, a mati okimakiar gumazim egha gumazir igharaz darazir biziba isim. ² Ezi gumazir tiar akamin aven zuim, a sipsipbagh eghuvir gumazim. ³ Tiar akamin garir gumazim a gumazir kam bagha tiam

kui. Ezi sipsipba an tiarim barasi. Ezi a vaghvaghera uabi uan sipsipbar ziabar diava egha men akua azenan zui. ⁴ A uan sipsipbar akua azenan ghugha, egha a uabi men faragha zui. Ezi sipsipba an tiarim barasi. Kamaghin me an gin zui. ⁵ Me gumazir igharazibar gin zuir puvati. Me gumazir igharazibar tiaribagh fozir puvati. Kamaghin ami, gumazir igharazim men dimti, sipsipba an aregham." ⁶ Iesus akar isin zuimn me mikeme, ezi me akar kamn mingarim, me a gifozir puvati.

⁷ Kamaghin amizi, Iesus ua kamaghin me migei, "Ki bar guizbangira ia migei, ki uabi, ki sipsipba aven zuir tiar akam.

⁸ Gumazir nan faragha izeziba, me bar okimakiar gumaziba egha gumazibar biziba isir gumaziba. Ezi sipsipba me barazir puvati. ⁹ Ki uabi ki tiar akam. Ezi gumazitam na bagh iziva egh divazimn aven mangighti, God an akurvaghm. Eghti an aven mangighiva egh azenan izam, egh daruva dagheba iniam.

¹⁰ "Okimakiar gumazim, a sipsipba okimiva me misoghtima me arimighiram, egh me gasighasighasa izi. A bizir igharazitam damuasa izir puvati. Ezi ko, ki ia angamra itir ikirimirim iniasa, ki ize, eghti ikirimirir aghuarim guizbangira ia gizivaghm.

¹¹ "Ki uabi ki sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim. Egha sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim, a uan sipsipbar akurvaghsi me bagh aremegham. ¹² Ezi gumazir dagiar ingangarimra amim, a guizbangira sipsipbagh eghuvir gumazim puvati, a sipsipbar ghuavim puvati. Egha a sipsipbar garima afiar atiar mam izima, a sipsipba ategh arimangigham. Eghti afiar atiam sipsipbar amiva egh men agintighti me tintinibar mangegham. ¹³ Gumazir kam uan ivezim iniasavira ingara iti. A guizbangira sipsipbagh nighnizir puvati. Kamaghin, a sipsipba ategh arimangigham.

¹⁴⁻¹⁵ "Ki uabi ki sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim. Afeziam na gifozima, ki

9:35: Mt 14:33, 16:16, Mk 1:1, 1 Jo 5:13 **9:37:** Jo 4:26 **9:39:** Mt 13:11-15, Jo 3:17, 5:22, 8:15-16, 12:47 **9:40:** Mt 15:14, 23:26, Ro 2:19 **9:41:** Jo 15:22-24 **10:4:** Jo 10:27 **10:6:** Jo 16:25 **10:8:** Jer 23:1-2, Ese 34:2-3 **10:9:** Sng 118:20, Jo 14:6, Ef 2:18 **10:11:** Sng 23:1, Ais 40:11, Ese 34:11-23, Jo 15:13, Hi 13:20, 1 Pi 2:25, MAA 7:17 **10:12:** Sek 11:16-17, Ap 20:29

Afeziam gifozi moghira ki uan sipsipbagh fo, ezi nan sipsipba na gifo. Ezi ki sipsipbar akurvaghsi, me bagh aremegham. ¹⁶ Ki sipsipin maba uaghan iti, da divazir kamın sipsipba puvati. Ezi ki sipsipin kaba uaghan men aku izam, eghti me nan tiarim baragham. Eghiva me bar sipsipin okuruar vamira ikiti, eghti sipsipbagh eghuvir gumazir vamira bar me geghuvam.

¹⁷ “Ki kamagh sua, ki ua dikavigh angamra ikiam, kamaghin ki aremeghasa ifonge. Kamaghin ami, Afeziam bar na gifonge. ¹⁸ Gumazitam na misueghti ki aremeghan kogham. Puvati. Ki uabi nan ifongiamin ki aremegham. Ki oveghamin gavgavim ikia, egha uaghan ua dikavamin gavgavim iti. Nan Afeziam kamaghin damuasa na mikeme.”

¹⁹ Judaba akar kam baregha egha ua uari tuiragha okoroar pumuning iti. ²⁰ Egha gumazir aviriba ghaze, “Duar kuram a gapasa, ezi an ongani. Manmagh sua ia an akam barasi?” ²¹ Ezi marazi ghaze, “Akar kam, a duar kuram gapazazir gumazimin akam puvati. Eghti duar kuram manmaghin gumazir damazim okavizim akirigham?”

Judaba me Iesusin apanimin iti

²² Ezi dughiar kamın, isar ekiamin dughiam Jerusalemın oto. Kar dughiar me fomira Godin Dipenim ginighnigha ghaze, dipenir kam a God baghavira itir dipenim. Ezi datirighin me dughiar kam ginighnisi. An orangtizimin dughiamin oto. ²³ Ezi Iesus Godin Dipenimin ikia Solomonin Azuarimin aven arui. ²⁴ Ezi Judaba iza anekuvagha egha kamaghin an azara, “Dughiar manamra ni deravira e mikimam, ni bar tinara? Ni gumazir kamra, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, egh ni deravira e mikim.”

²⁵ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki ia mikemegha gifa, ezi ia nighnizir gavgavim nan ikian aghua. Ki ingangariba

bar uan Afeziamin ziamin dagh ami, ezi ingangarir kaba nan gun migia ian akakasi, ki tinara. ²⁶ Egha ia nan sipsipba puvati, kamaghin amizima ia nighnizir gavgavim nan itir puvati. ²⁷ Nan sipsipba nan tiarim barasi, ezi ki me gifozi, me nan gin izi. ²⁸ Ki zurara itir ikirimirir aghuarim me ganidi, eghti me ovengan kogham. Bar puvati. Eghti gumazitam nan dafarimin me batueghan kogham. ²⁹ Nan Afeziam me isa na ganingi. Egha an gavgavim bar ekevegha, bizir igharazibar gavgaviba, bar dagh afira. Kamaghin amizi gumazitam an dafarimin me batueghan kogham. ³⁰ Ezi ki uan Afeziam ko, ga gumazir vamiran min iti.”

³¹ Judaba akar kam baregha egha me ua a ginivasa dagiaba isi. ³² Ezi Iesus kamaghin me migei, “Nan Afeziam na mikemezi, ki ingangarir aghuir aviribagh amima ia dar gani. Egha, ia ingangarir kabar manamra nighnigha egha dagiaba na ginivasa?”

³³ Ezi Judaba kamaghin an akam ikara, “E ingangarir aghuitam ginighnigha egha dagiaba fi ni mikinasa, puvati. Ni Godin danganim iniasa, kamaghin e dagiaba ni mikinasa. Ni pura gumazir kinim, egha ni kamaghin migia ghaze, ni uabi ni God.”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ian Arazir Moses Osirizimin aven, akar kam iti, ‘God ghaze, ‘Iarara godba.’”

³⁵ Fomira God akar kamın gun gumazibav keme, egha me migia ghaze, me godba. Ezi e fo, Godin Akinafarimin itir akam zurara ikivira ikiva, igharagha otoghan kogham.

³⁶ Ezi ko, Afeziam uabi na misefe, egha na amadazima ki nguazimin ize. Egha ki ghaze, ‘Ki Godin Otarim,’ ezi manmagh sua ia ghaze, ‘Ni Godin danganim iniasa?’

³⁷ “Ki uan Afeziamin ingangarim damuan koghti, eghti ia nighnizir gavgavim nan akamin ikian marki. ³⁸ Ezi ki an ingangarim gami. Ezi ia nan akam nighnizir gavgavim an ikian aghuaghiva,

10:16: Ais 56:8, Ese 34:23, 37::22-24, Jo 11:52, Ef 2:14, 1 Pi 2:25 **10:17:** Ais 53:7-8, 53:12, Fl 2:8-9, Hi 2:9 **10:18:** Jo 2:19, 5:26, 6:38, 14:31, 19:11, Ap 2:24, 2:32 **10:19:** Jo 7:43 **10:20:** Jo 7:20, 8:48, 8:52 **10:21:** Sng 94:9, 146:8, Jo 9:6-7, 9:32-33 **10:24:** Ap 3:11, 5:12, Lu 22:67 **10:25:** Jo 3:2, 4:26, 5:36, 10:38 **10:26:** Jo 6:64, 8:45-47, 1 Jo 4:6 **10:27:** Jo 8:47, 10:3-4, 10:14 **10:28:** Jo 3:16, 6:37-39, 17:11-12, 18:9 **10:29:** Jo 14:28, 17:2, 17:6 **10:30:** Jo 17:11, 17:22 **10:31:** Jo 8:59 **10:33:** Wkp 24:16, Mt 26:65, Jo 5:18 **10:34:** Sng 82:6 **10:35:** Mt 5:18 **10:36:** Jo 3:17, 5:17-18, 6:27, 9:35-37 **10:38:** Jo 14:10-11

egh ia nighnizir gavgavim nan ingangarir ki amibar iki. Eghti ia deravira fofoziba ko nighniziba kamaghin da ini, Afeziam nan aven iti, ezi ki Afeziamin aven iti.”

³⁹ Egha me uam an suighasava amima, ezi a men tongin suiaghrigha ghu.

⁴⁰ Egha Iesus uamategha ghua Jordanin dipam abigha vongin ghu. Egha ghua danganir Jon fomira gumaziba ruezimin oto, egha a danganir kamın iti. ⁴¹ Ezi gumazamizir aviriba a bagha izi. Egha me ghaze, “Guizbangira, Jon gavgavim uan akam daningasa mirakelin arazitam gamizir puvati. Egha akar Jon gumazir kamın gun mikemeziba, da bar guizbangira.” ⁴² Ezi dughiar Iesus danganir kamın itim, gumazamizir aviriba nighnizir gavgavim an iti.

Iesus Judian Distrigh ko Jerusalemın nguibamın ghuzima, gumazir aruaba a misueghti an aremeghasa

11

(Sapta 11-12)

Lasarus aremegha gifa

¹ Gumazir mam Lasarus, an arei. A Betanin nguibamın gumazim. Betanin nguibam, Maria uan avenamebam Marta aning itir nguibam.* ² (Marian kamra, a mughuriar aghuim zuir borem isa Ekiamın dagarimning ginge, egha uan dapanir arizibar anedisi. Datirighin an dozim Lasarus arei.) ³ Ezi an amizimning Iesus bagha akam amada, “Ekiam, gumazir ni bar ifongezim, an arei.”

⁴ Ezi Iesus oregha, egha kamaghin migei, “Kar gumazim aremegh bar givaghamin arimariam puvati. Kar gumazamizibar amuti me Godin gavgavimın ganiva egh ziar ekiam a daningam. Ezi tuavir kamra, Godin Otarim uaghan ziar ekiam iniam.”

⁵ Iesus bar Marta ko an afumim ko Lasarus, me gifonge. ⁶ Ezi a Lasarusin arimariamın akam baregha, egha ua

dughiar pumuningin nguibar a itir kamın ikiavira iti.

⁷ Egha a gin suren gumazibav gei, “E uamategh Judian Distrighin mangam.”

⁸ Ezi suren gumaziba a migia ghaze, “Tisa, boghimra Judian Distrighin itir gumaziba, me dagiaba fi ni mikinasava ami. Ezi ni uamategh Judian Distrighin mangasa, a?”

⁹ Egha Iesus kamaghin men akam ikara, “Dughiar vamira aruem ti 12 plan auan gari, o? Gumazim aruemin aruava, nguazir kamın angazangarimın garava, kamaghin an asaghpora irir puvati. ¹⁰ Ezi gumazim dimagarimın aruava, a ganamin angazangariba puvati, kamaghin an asaghor irigham.”

¹¹ Iesus kamaghin migia, egha gin ua me migei, “En roroam Lasarus an akui. Ezi ki mangiva a damighti a dikavigham.”

¹² Ezi suren gumaziba akar kam baregha egha kamaghin migei, “Ekiam, a dakuighiva, an arimariam givagham.”

¹³ Suren gumaziba me kamaghin fozir puvati, Iesus ghaze, Lasarus aremegha gifa. Me ghaze, Iesus Lasarusin migia ghaze, a puram akui.

¹⁴ Ezi datirighin Iesus deravira kamaghin me migia ghaze, “Lasarus an aremegha gifa. ¹⁵ Ezi ki ia ginighnisi, egha ki fo, bizir kam ia damuti, ia nighnizir gavgavim ikiam. Kamaghin, ki a ko dughiar kamın ikezir puvatigha, egha ki bar akonge. Egh datirighin, e a bagh mangam.”

¹⁶ Iesus mikemegha givazima, ezi Tomas an ziar mam Fufuzim, a kamaghin suren gumazir igharazibav gei, “E uaghan uan Tisa ko mangiva, egh a ko ovengam.”

Iesus ghaze, Ki uabi, ki gumazir gumazamizibagh amima me ua dikavim, egha ki uabi, ki gumazir ikirimirir zurara itim anidim

¹⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghuava Betanin nguibamın boroghin zui, egha kamaghin oraki, Lasarus 4 plan dughiabar mozimın ike. ¹⁸ Betanin nguibam a Jerusalemın boroghin iti,

10:39: Lu 4:30, Jo 8:59 **10:40:** Jo 1:28 **10:42:** Jo 7:31 **11:1:** Lu 10:38-39 * **11:1:** (11:1) Maria ko Marta, aning Lasarusin amizimning. **11:2:** Mt 26:7, Mk 14:3, Jo 12:3 **11:3:** Jo 11:36 **11:4:** Jo 9:3, 11:40 **11:8:** Jo 8:59 **11:9:** Jo 9:4-5 **11:10:** Jo 12:35, 1 Jo 2:11 **11:11:** Mt 9:24 **11:16:** Mk 14:31 **11:18:** Mt 21:17

tuavimîn ruarim a 3 plan kilomitan tu. ¹⁹ Ezi Judian gumazamizir aviriba iza Marta ko Marian gara iti. Aningin dozimîn ovevem bagha, me aningin akurvaghamin migirigiar tabav kîmti aningin navimning deraghasa, me ize. ²⁰ Ezi Marta orazima Iesus izi, ezi a Maria ataghizi a dipenimîn itima a ghua tuavimîn Iesus bato.

²¹ Egha Marta kamaghîn Iesus mîgei, “Ekiam, ni kagh ikezi, nan dozim aremeghan koghai! ²² Ezi ki uaghan fo, ni datirighîn bizitam bagh Godin azaraghti a ni danigam.”

²³ Ezi Iesus a mîgei, “Nîn dozim ua dikavigham.”

²⁴ Ezi Marta a mîgei, “Ki fo, a nguazim givaghamin dughiamin dikavigham, dughiar gumazamiziba bar dikavamim.”

²⁵ Ezi Iesus a mîgei, “Ki uabi, ki gumazir gumazamizibagh amima me ua dikavim, egha ki uabi, ki gumazir ikirimirir zurara itim anidim. Gumazitam, nighnizir gavgavim nan ikiva aremeghiva, an angamra ikivira ikiam. ²⁶ Ezi gumaziba bar angamra ikia egha nighnizir gavgavim nan iti, me aremeghan kogham. Puvati. Me angamra iki mamaghira ikiam. Ni nighnizir gavgavim akar kabar iti, o puvati?”

²⁷ Ezi Marta kamaghîn Iesus mîgei, “Are, Ekiam! Ki nighnizir gavgavim ikia fo, ni Godin Otarim. Ni gumazir kam God nguazimîn ni amangasa mikeme, Gumazir God Uam E Iniasa Mîsevezim.”

Iesus Lasarusin apangkuvigha egha azi

²⁸ Marta kamaghîn mikemegha, egha ghua uan avenamebam Marian dia. Egha nimira Marian kuarim gatigha kamaghîn a mîgei, “Tisa a ize, egha ni bagha azai.” ²⁹ Ezi Maria kamaghîn oregha, egha zuamira dikavigha Iesus bagha ghu. ³⁰ (Iesus tighar nguibamin otivam. A danganir Marta faragha a batozi naghira iti.) ³¹ Ezi Judaba Marian apangkuvigha egha a ko dipenim iti, egha an garima a zuamira dikavigha azenan ghu. Ezi me an gin zui. Me ghaze, a ti aziasa mozimîn zui.

³² Ezi Maria ghua Iesus itir danganir kamîn oto, egha Iesus bato. Egha a Iesusin suemningin boroghira tevimning apirigha, egha kamaghîn a mîgei, “Ekiam, ni ti kagh ikezi, nan dozim aremeghan koghai.”

³³ Ezi Iesus Marian garima an azi. Egha a Judan Marian gin izezibar garima me uaghan azi. Egha a bar men apangkuvigha egha uaghan aziasava ami. ³⁴ Egha a me mîgei, “Ia managh anefa?”

Ezi me a mîgei, “Ekiam, ni izi ganigh.”

³⁵ Ezi Iesus azia teriba iri. ³⁶ Ezi Judaba an ganigha egha kamaghîn uariv gei, “Munagh gan. A gumazir kam bar a gifonge.”

³⁷ Egha marazi ghaze, “A gumazir damaziba okaviziba akirizima me ua gari. Egh a gumazir kamîn akurazi an aremeghan koghai. A ti manmagh sua an akuraghan aghua?”

Iesus Lasarus gamizima a ua dikafi

³⁸ Ezi Iesus ua bar oseme, egha a ghua mozimîn oto. Mozir kam a dagiar mozim me mighsiamîn an ingari. Ezi dagiar ekiar mam an tiar akam avara. ³⁹ Ezi Iesus ghaze, “Ia dagiam puegh munagh amadagh.”

Ezi Marta, a gumazir aremezimîn amizim, a kamaghîn Iesus mîgei, “Ekiam, an kuam 4 plan dughiabar mozimîn ike. An mughuriar kuram otivam.”

⁴⁰ Ezi Iesus a mîgei, “Ki faragha ni mikemegha gifa, ni nighnizir gavgavim ikiva, egh ni Godin gavgavir ekiamîn ganam.”

⁴¹ Egha me dagiam puegha munagh amadazi, Iesus kogha overiamîn gara egha kamaghîn mîgei, “Afeziam, ni na barasi, kamaghîn amizima ki ni minaba. ⁴² Ki fo, ni zurara na barasi. Ezi ki gumazir kagh tuivighav itibagh nighnigha, egha kamaghîn ifonge, me kamaghîn fogh suam, ni na amadazi ki ize. Kamaghîn ki akar kam gami.”

⁴³ Iesus mikemegha givagha, egha a pamtem dia ghaze, “Lasarus, ni azenan izi.” ⁴⁴ Ezi Lasarus ua dikavigha egha

11:21: Jo 11:32 11:22: Jo 9:31 11:24: Lu 14:14, Jo 5:29 11:25: Jo 6:35, Kl 3:4, 1 Jo 1:1-2, 5:10 11:26: Jo 8:51
 11:27: Mt 16:16, Jo 4:42, 6:14, 6:69 11:29: Jo 11:20 11:32: Jo 11:21 11:35: Lu 19:41 11:37: Jo 9:6 11:38:
 Mt 27:60 11:40: Jo 11:4, 11:23-26 11:42: Jo 12:30

azenan ize. An sueba ko aghariba ko guam, me inim in da nomke.

Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ia inim adeg, egh an ateghti, a daru."

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa akam misoke

(Matyu 26:1-5 ko Mak 14:1-2 ko Luk 22:1-2)

⁴⁵ Ezi Judan gumazamizir iza Maria ko itiba, men avirim Iesus amizir bizir kamin ganigha egha kamaghin nighnizir gavgavim an iti. ⁴⁶ Ezi men marazi Farisiba bagha ghuegha bizir Iesus amizir kamin me migei.

⁴⁷ Kamaghin amizi, ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba, me Judan kotin aven itir gumaziba bar men diagha iza uari akuvagha egha kamaghin me migei, "E manmaghin damuam? Gumazir kam mirakelin avirim gami! ⁴⁸ E kamaghin aneteghti an arazir kam damuvira ikiti, eghti gumazamiziba bar nighnizir gavgavim an ikiam. Eghti Romin gumazir ekiaba iziva en Godin Dipenim ko en adarasi saram asighasigham."

⁴⁹ Ezi men tongin gumazir mam, an ziam Kaiafas, an azenir kamin ofa gamir gumazir ekiabar dapanim. A kamaghin me migei, "Ia fofoziba bar puvati. ⁵⁰ Ia ti arazitam gifozir puvati, a ian akurvagham. Puvatightima, en adarazi bar ovegham."

⁵¹ Kaiafas uabi uan nighnizimin akar kam mikemezir puvati. A azenir kamin ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin iti. Egha an arazir Godin akam inigha izimin mirara migia ghaze, Iesus a Judabar akurvaghsi aremegham. ⁵² Ezi Iesus Judabar akurvaghsivira aremeghan kogham. Puvati. A Godin borir tintinibar itiba bagh aremegh me akuvaghti me vamiran otogham. ⁵³ Ezi dughiar kamin ghuava gumazir aruaba Iesus misueghti an aremeghasa tuaviba buria egha akabar kiri.

⁵⁴ Kamaghin amizi Iesus Judabar tongin uabi azenim gatigha aruir puvati. Egha a

nguibar kam ategha egha a ghua gumaziba itir puvatizir danganim boroghira itir nguibar mam in iti. Nguibar kam, an ziam Efraim. Ezi a uan suren gumaziba ko, me nguibar kamin iti.

⁵⁵ Ezi God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiam roghira ize. Kamaghin tintinimin nguibabar gumazamiziba Jerusalem in ghua, Godin damazimin uari zuasa ghue. ⁵⁶ Egha me Iesus bagha ruiavira iti. Me Godin Dipenimin miriamin aven tuivighav ikia, egha me uarir tongin kamaghin uarir azangsi, "Ia manmaghin nighnisi? A ti izi isar ekiamin dughiamin ganam, o puvatigham?" ⁵⁷ Ezi gumazir aruaba ko Farisiba me gumazamizibav kemegha gifa, gumazitam danganir Iesus itim gifogh, egh me mikemegh. Eghti me an suiragh kalabus darighasa.

12

Maria mughuriar aghuim zuir borem Iesusin dagarimning ginge

(Matyu 26:6-13 ko Mak 14:3-9)

¹ Ezi 6 plan dughiaba ikiavira itima, ezi God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiam otivasa. Ezi dughiar kamin Iesus Betanin nguibamin ghu. Betani a Lasarusin nguibam, a gumazir Iesus mozinin a gamizima a ua dikavizim. ² Ezi me nguibar kamin Iesusin ziam fasa dagheba isai. Ezi Marta dagheba tui. Ezi Lasarus, a gumazir Iesus ko dakozimin apiaghav ikia apibar mav. ³ Ezi Maria, mughuriar aghuim zuir borem, a misevir mam in ikia bar izivagha, egha a bar dikirigha egha an ivezim bar pin ko. Egha an a inigha iza Iesusin dagarimning ginge, egha uan dapanir arizimin anedisi. Ezi borer kamin mughuriar aghuim dipenim bar akoro. ⁴ Ezi an suren gumazir mam, a Judas Iskariot, a gumazir kam a gin Iesus isa apanibar agharim gati, a kamaghin migei, ⁵ "Manmagh sua e borer kam isa 300 silvan dagiaba bagh anemangan aghua, eghti e

11:45: Jo 4:48, 7:31 **11:46:** Lu 16:31 **11:50:** Jo 18:14 **11:51:** Stt 50:20 **11:52:** Ais 49:6, Jo 10:16, 17:21, Ef 2:14-17, 1 Jo 2:2 **11:53:** Jo 5:18 **11:54:** 2 Sto 13:19, Jo 4:1-4, 7:1 **11:55:** 2 Sto 30:17, Jo 2:13, 5:1, 6:4, Ap 21:26
11:56: Jo 7:11 **12:1:** Jo 11:1, 11:43 **12:2:** Lu 10:40 **12:3:** Lu 7:37-38, 10:38-39, Jo 11:2 **12:4:** Jo 18:3 **12:5:** Mt 19:21 **12:6:** Jo 13:29

an dagiaba inighiva gumazir onganaraz-ibar aningam?”⁶ Judas onganarazir gumazibagh nighnizir puvati, egha a kamaghin migei. Puvati. An okimakiar gumazim. Egha Iesusin adarazir dagiabar mitarim an gara iti, egha dughiar maba a da okei.⁷ Ezi Iesus akar kam baregha egha kamaghin migei, “Amizir kam atakigh! Eghti a bizir an amizir kam in nighnizim ikivira iki mangi dughiar ki aremeghti me na mozim datigham.”⁸ Gumazir onganaraziba ia ko ikivira ikiam. Eghti ko, ki ia ko zurara ikivira ikian kogham.”

Ofa gamir gumazir ekiaba Lasarus misueghti an aremeghasa, akam misosi

⁹ Ezi Judan avirir ekiam oregha me fo, Iesus Betanin nguibamin iti. Ezi me a bagha izi. Me Iesusin ganasavira izir puvati. Me fo, Iesus faragha Lasarus mozimin a gamizima a ua dikafi. Ezi me uaghan Lasarusin ganasa.¹⁰ Kamaghin ofa gamir gumazir ekiaba uaghan Lasarus misueghti an aremeghasa akam misosi.¹¹ Me fo, Judan aviriba Iesus Lasarus gamizir bizim ginighnisi, egha me ofa gamir gumazir ekiaba ategha akirim ragha me gasara, egha me nighnizir gavgavim Iesusin iti. Bizir kam bagha me Lasarus misoghasava ami.

Iesus atrivimin min Jerusalem in aven zui (Matyu 21:1-11 ko Mak 11:1-11 ko Luk 19:28-40)

¹² Ezi gumazamizir aviriba God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiamin ganasa iza Jerusalem in iti. Boghinaronra Iesus Lasarusin dipenimin ame. Ezi datirighin gumazamiziba kamaghin oraki, Iesus roghira iza Jerusalem in otivasa.¹³ Ezi me uan agharibar okavir aghuabar suigha ghua tuavimin Iesus bativasa, egha me kamaghin dei,

“God in ziam fi!

Gumazir Ekiam in ziam in izir kam,
God deravira a damu.
A Israelbar Atrivim!”

¹⁴ Egha Iesus donkin mam inigha egha a gaperagha zui. God in Akinafarim bizir kam in gun migei,

¹⁵ “Ia Saion in nguibamin gumazamiziba, ia atiatingan marki.

Ia gan. Ian Atrivim a izi.

A donkin igiam gaperagha izi.”

¹⁶ An suren gumaziba, me dughiar kam akar kam in mingarim gifozir puvati. Egha gin God ziar ekiam isa Iesus ganigha givazima, ezi me akar God in Akinafarim in itim ginirigha egha me fo, a Iesusra migei. Egha me ua bizir gumaziba Iesus gamizim ginighnisi.

¹⁷ Lasarus aremegha egha mozimin itir dughiam, gumazamizir avirim Iesus ko ikia egha Iesusin garima, a Lasarus mozimin an diagha a gamizima a ua dikafi. Ezi datirighin gumazamizir kaba, Iesus amizir bizir kam in gun migiavira iti.¹⁸ Ezi gumazamiziba orazima a mirakelin kam gami, ezi kamaghin me ghua tuavimin a bato.¹⁹ Ezi Farisiba ganigha, egha me uarir tongin kamaghin uariv gei, “Ia an gan! Bizir e damuamin kam, a datirighin otoghan kogham. Gumazamiziba bar ghua an gin zui.”

Grighin marazi Iesusin ganasa

²⁰ Ezi dughiar kam in, gumazamiziba isar ekiam in God in ziam fasa Jerusalem in ghuavanabo, ezi men tongin, Grighin marazi uaghan iti.²¹ Egha Grighin gumazir kaba Filip bagha ize. (Filip a Betsaidan nguibamin gumazim, a Galilin Distrighin iti.) Egha me kamaghin a migei, “Gumazir ekiam, e Iesusin ganasa ifonge.”²² Ezi Filip ghua Andru mikeme. Egha Andru, Filip ko aning ghua Iesus migei.

²³ Ezi Iesus kamaghin aningin akam ikara, “Dughiar Gumaziba Otarim ziar ekiam iniamim, an otogha gifa.²⁴ Ki guizbangira ia migei, witin ovizitam nguazim girigh egh aremeghan koghiva, a uabira ikiam. Egh an aremegh, a uam aghungiva egh witin ovizir aviriba

misivam. ²⁵ Gumazir uabira uan mikarzim gifongezim, an aremegham. Ezi gumazir nguazir kamın ikia uabi uan mikarzim aghuazim, an angamra itir ikirimirimın suiragh mangi zurara ikivira ikiam. ²⁶ Ezi gumazir nan ingangarim damuasa ifongezim, a nan gin izi. Egh nguibar ki itim, nan ingangarir gumazim uaghan na ko ikiam. Ezi gumazir nan ingangarim gamim, Afeziam ziar ekiam a daningam.”

Jesus uan ovevem migei

²⁷ Ezi Iesus ua kamaghın migei, “Datirighın nan navim bar osemegha nighnızir aviriba iti. Egha ki manmagh mikimam? Ki ti kamagh mikimam, ‘Afeziam, ni bizir na bativamim batokegh?’ Puvati. Ki kamaghın mikiman kogham. Osımtızir dughiar kamın otivim, a na bativam. Bizir kam bagha ki ize. ²⁸ Afeziam ni uan ziam damuti, an ekefegh!”

Iesus mikemegha gıvazıma, ezi tiarir mam Godın Nguibamın zaghira ghaze, “Ki uan ziam gamizıma an ekevegha gıfa, eghti ki ua kamaghın damuam.” ²⁹ Ezi gumazamizir roghıra tughav itiba, me tiarir kam baraki, egha me kamaghın migei, “Ararim dagara!” Ezi marazi ghaze, “Enselin mam a migei!”

³⁰ Ezi Iesus kamaghın akam ikara, “Akar ia datirighın oraghazir kam, a nan akurvaghaza izezir puvati. A ian akurvaghaza ize. ³¹ Datirighın God nguazir kamın gumazamizibar arazıba tuisıgham. Egh nguazir kam gativazir gumazir dapanim Satan a batuegham. ³² Datirighın ki nguazimın iti, ezi gin me na fegh ter ighuvimın na aguragham, eghti dughiar kamın ki gumazamizıba bar me damuti me na bagh izam.”* ³³ (Iesus migirigiar kam gamua egha arazir an ovengamimın gun migei.)

³⁴ Ezi gumazamizıba kamaghın an akam ikara, “E kamaghın Moses Osirizir Arazıbar akam baraki, God Uam E Iniasa

Misevezir Gumazim otogh, egh a iki mamaghıra ikiam. Egha manmagh sua ni ghaze, ‘Me Gumazıbar Otarım fegh ter ighuvimın aneguragham?’ Gumazıbar Otarır kam, a bar tinara?”

³⁵ Ezi Iesus kamaghın me migei, “Dughiar ovezimın angazangarım ian tongın ikiam. Datirighın angazangarım ian ikiavıra iti, ezi ia angazangarımın aven daru. Puvatıghtı, mitatem ia avaragham. E fo, gumazım mitatemın arui, a fozır puvati, a managh zui. ³⁶ Angazangarım datirighın ia ko ikiavıra iti, eghti ia nighnızır gavgavım angazangarımın iki. Kamaghın ia angazangarımın gumazamizıbar mın otivıgham.”

Judan gumazir avirim nighnızir gavgavım İesusın itir puvati

Iesus gumazamizıba ko mikemegha gıvagha, egha me ategha ghua men modo. ³⁷ Me an garıma a mirakelin avirim gami. Ezi me nighnızır gavgavım an itir puvati. ³⁸ God kamagh sua, an akam inıgha izır gumazım Aısaian akam guızbangıra otogham. Aısaia kamaghın mikeme,

“Ekiam, tina en akam nighnızır gavgavım an iti?

Egha tina Ekiamın garıma, a uan gavgavım an aka?”

³⁹ Kamaghın amizi me nighnızır gavgavım İesusın ikian aghua. Ezi bizır kamın mıngarım, Aısaia uaghan akar ıgharazım an osiri. A kamaghın migei,

⁴⁰ “God kamagh sua, me bizıtamın ganan koghıva,

egh me navıba akamın mıngarım gıfoghan kogham.

Egh me navıbagh iragh egh ua na bagh iziti, ki me damıghtı me ua deraghan kogham.

Kamaghın God men damazıbagh amizi da okafi,

12:26: Jo 14:3, 17:24, 1 Te 4:17 **12:27:** Sng 6:3, 42:5, Mt 26:38, Lu 12:50, 22:53, Jo 18:37 **12:28:** Mt 3:17 **12:29:** Ap 23:9 **12:30:** Jo 11:42 **12:31:** Mt 12:29, Lu 10:18, Jo 9:39, 14:30, 16:11, Ap 26:18, Ef 2:2 **12:32:** Jo 3:14, 8:28, Ro 5:18, Hi 2:9 * **12:32:** (12:32) İesus ghaze, “Gumazıba na fegh ter ighuvimın na aguragham.” Tuavır kamra, God a feghtı an an Nguibamın mangi, egh bar pın ikiam. Ni Filipai 2:9-11ın gan. **12:33:** Jo 18:32 **12:34:** Sng 89:4, 89:36, 110:4, Ais 9:9, 53:8, Ese 37:25, Dan 2:44, 7:14, Mai 4:7 **12:35:** Jer 13:16, Jo 1:9, 7:33, 8:12, 11:10, Ef 5:8, 1 Jo 2:10-11 **12:36:** Ef 5:8 **12:37:** Jo 2:11 **12:38:** Ais 53:1, Ro 10:16 **12:40:** Ais 6:9-10, Mt 13:15

ezi me gari puvati.
Egha men nighnizibagh amizi me
ongani.”

⁴¹ Aisaia Iesusin angazangarim ko gavgavimin ganigha, kamaghin an an gurara migei. ⁴² Guizbangira, gumazir dapanir avirim uaghan nighnizir gavgavim Iesusin iti. Egha me Farisibar atiatigha, egha uan nighnizir gavgavimin gun migeir puvati. Me atiatigha ghaze, Farisiba men anogoregti me ua God ko migeir dipenimin aven ikian kogham. ⁴³ Gumaziba men ziaba fasa me bar ifonge, egha God men ziaba fasa me ifongezir puvati.

Akar Iesus mikemezim, a gumazamizibar araziba tuisigham

⁴⁴ Ezi Iesus kamaghin diagha ghaze, “Gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a nighnizir gavgavim narara itir puvati. A nighnizir gavgavim Afeziar na amadazi ki izezim uaghan an iti. ⁴⁵ Ezi gumazir nan garim, a uaghan Afeziar na amadazi ki izezimin gari. ⁴⁶ Ki kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim nan itiba, me bar mitatemin ikian kogham. Bizir kam bagha ki angazangarimin min nguazir kam in ize.

⁴⁷ “Gumazitam nan akam baregha egha nan gin zuir puvati, ki jasin min a tuisighan kogham. Ki nguazimin gumazamizibar jasin ikiasa izezir puvati. Ki men akurvaghasa ize. ⁴⁸ Ezi gumazim akirim na gasara egha nan akam inizir puvati, a kot iti, eghti jas a tuisigham. Akar ki mikemezim, a nguazim givaghamin dughiamin an an araziba tuisigham. ⁴⁹ Ki uabi uan nighnizimin migeir puvati. Afeziam na amadazi ki ize. A uabi akaba bar na mikeme, ezi ki dar gun migei. ⁵⁰ Ezi ki fo, Afeziamin akam a gumazamizibagh amima, eghti gin me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Kamaghin ami, akar ki mikemezir kaba bar, ki Afeziam na mikemezi moghin ki dagh ami.”

Iesus kamaghin suren gumazibav migia ghaze, a me ategh ua Afeziam bagh mangam

13

(Sapta 13-17)

Iesus uan suren gumazibar dagariba rue

¹ Dughiar kam, God Israelbagh Itazir Dughiam a gurumizaraghan otivam. Ezi Iesus fo, a mangamin dughiam otozi, a nguazir kam ategh uan Afeziam bagh mangasava ami. A uan gumazamizir nguazir kam in itiba a fomira bar me gifonge, egha me gifueghavira ikia ghua an areme. ² Ezi guaratizir kam in me apa iti. Satan faragha nighnizir Iesus isi apanibar agharim darighamim isa Judasin navim gatigha gifa. Judas, a Saimon Iskariotin otarim. ³ Iesus kamaghin fo, Afeziam bizibar amuamin gavgavim bar a isa a ganingi. A uaghan kamaghin fo, God anemadazi a ize, egh a ua God bagh mangam. ⁴ Kamaghin amizima Iesus dagher dakozim ategha dikafi, egha uan korotiar ruarim suegha, egha taulin mam inigha uan ivariam ike. ⁵ Egha dipam itarir mam ginge, egha maghira uan suren gumazibar dagariba ruegha, egha taulin a uan ivariam amighirizimin da adisi. ⁶ Egha a Saimon Pita bagha ize. Ezi Pita an azara, “Ekiam, nirara nan dagariba ruam?”

⁷ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Bizir ki amim, ni datirighin a gifozir puvati. Egh ni gin a gifogham.”

⁸ Ezi Pita a migei, “Ni nan dagariba ruan marki. Bar marki!”

Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Ki nin dagariba rueghan koghtima, eghti ni na ko ikian kogham.”

⁹ Ezi Saimon Pita a migei, “Ekiam, ni kamaghin nan dagaribara ruan marki. Ni nan dagariba ko dafariba ko dapanim sara, bar da ruam!”

12:41: Ais 6:1 12:42: Jo 7:48, 9:22 12:43: Jo 5:44 12:44: Mt 10:40, Mk 9:37, 1 Pi 1:21 12:45: Jo 14:9
12:46: Jo 3:19, 8:12, 9:5, 9:39, 12:35 12:47: Jo 3:17, 5:45, 8:15, 8:26 12:48: Lo 18:19, Mk 16:16, Lu 10:16, Hi 4:12
12:49: Lo 18:18, Jo 8:38, 14:10 12:50: Jo 8:26-28 13:1: Mt 26:2, Jo 7:30, 12:23, 15:13, 17:1, 17:11, Fl 2:8, 1 Jo 3:16
13:2: Lu 22:3, Jo 13:27 13:3: Mt 28:18, Jo 3:35, 16:28, Ap 2:36, 1 Ko 15:27, Hi 2:8 13:4: Lu 22:27, Fl 2:7-8 13:6:
Mt 3:14 13:8: 1 Ko 6:11, Ef 5:26, Ta 3:5, Hi 10:22 13:10: Jo 6:64, 6:70-71, 15:3

¹⁰ Ezi Iesus a miġei, “Gumazir ruegha ġivazim, a zue, a ua ruan marki. A pura dagaribara ruegh egh bar zuegham. Ezi ia bar mogħira zuegha ġivagħa iti. Ezi ian gumazir vamira, a zuezir pu.” ¹¹ (Iesus gumazir a isi apanibar agharim darighamim, an a ġifogħa ġifa. Kamaghin a ghaze, “Ia bar mogħira zuezi, ezi ian vavira zuezir puvati.”)

¹² Iesus men dagariba ruegha ġivagħa, egha uan korotiar ruarim uam anerugħa egha ua ghua uan dapiamin danganim gapera. Egha kamaghin men azai, “Ia, ki ia bagħa amizir bizir kamın mingarim ġifo, o? ¹³ Ia ‘Tisa’ na garigha egha ‘Ekiam’ na garisi. Guizbangira, ki Tisa egha ki ian Ekiam. Egha bar deragħa ia kamaghin miġei. ¹⁴ Ki, ian Ekiam ko ian Tisa, egha ki ian dagariba rues. Ezi ia uagħan uarira uarir dagariba ruegh. ¹⁵ Ki arazim ian akazi, ezi ia uagħan arazir ki datirighin ia gamizir kamra damu. ¹⁶ Ki guizbangira ia miġei, ingangarir gumazir kinitam uan Ekiam gafirazir puvati. Ezi akam inigha izir gumazitam, a gumazir anemadazir a ghuzim gafirazir puvati. ¹⁷ Ezi datirighin ia arazir ki amizir kamın mingarim ġifogħa ġifa, kamaghin ia deragħvira an ġin mangiva, egh ia bar akuegham.

¹⁸ “Ki bar ia miġeir puvati. Ki gumazir ki ua bagħa misevezibagh fo. Egha ki kamaghin fo, akar Godin Akinafarimın itim, a guizbangiram otivam. Akar kam kamakın ‘Gumazir na ko dagħeba apim, nan apanimın oto.’ ¹⁹ Bizir kam tighar otivam, ezi ki datirighin ia mikemegħa ġifa. Egħti kamaghin a ġin otogħamin dugħiam, ia kamaghin niġhnizir gavgavim iki fogħ, Ki Uabi Ki Kamaghin Iti.* ²⁰ Ki guizbangira ia miġei, gumazir manam ingangarir gumazir ki amadazim inigh, egha deravira a gami, gumazir kam na inigha egha deravira na gami. Egha gumazir na inizim, a Godin na amadazi ki izezim a ini.”

Judas Iesus isi apanibar agharim darigham.

(Matyu 26:20-25 ko Mak 14:17-20 ko Luk 22:21-23)

²¹ Iesus mikemegħa ġifa, ezi an navim bar a baseme. Egha bighavira kamaghin miġei, “Ki guizbangira ia miġei, ian tav na isiva gumazir nan apanim gamibar agharim darigham.”

²² A kamaghin mikemezi, an suren gumaziba vaghvagħa uari uarir gari. Me fozir puvati, Iesus tina miġei. ²³ Egha suren gumazibar mav, gumazir Iesus bar ifongezim, a bar Iesusin boroghira iti. ²⁴ Ezi Saimon Pita benim akuigha egha a miġei, “Ni an azaragh, a tina miġei?”

²⁵ Ezi suren gumazir kam uan dapanim isa Iesusin afarizim boroghiram atigha, egha kamaghin an azara, “Ekiam, ni tina miġei?”

²⁶ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki dagħer otevir kam inigh egh diparsizim darugh, egh gumazitam daningam. A gumazir kamra, ki a miġei.” Egha a dagħer otevim isa diparsizim garu, egha Judas ganingi, a Saimon Iskariotın otarim. ²⁷ Ezi Judas dagħer kam inigha ġivazima, ezi dugħiar kamra Satan an navir averiamın aven ghua a gapasa. Ezi Iesus kamaghin a miġei, “Bizir ni damuasa ifongezim, ni zuamira a damigh!” ²⁸ Gumazir dakozimın apiaghav itiba, me bar akar Iesus Judasin mikemezir kam baregha, egha me akamın mingarim ġifozir puvati. ²⁹ Judas dagħabar mitarimın gari. Ezi marazi ghaze, Iesus ti isar ekiam bagħa bizibagh ivezasa a mikeme, o a mangi biziba gumazir onganarazibar aningam. ³⁰ Ezi Judas dagħer otevir kam inigha ġivagħa, egha zuamira azenan ghu. Ezi aminim pirizi mitatem otogħa ġifa.

Iesus arazir igiam suren gumazibagh anidi

³¹ Judas azenan ghugħa ġivazima, ezi Iesus miġei, “Datirighin Gumazibar

13:13: Mt 23:8-10, Lu 6:46, 1 Ko 8:6, 12:3, Fl 2:11 **13:14:** Mt 20:28, Lu 22:27, Ro 12:10, Ga 6:1-2, 1 Pi 5:5 **13:15:** Mt 11:29, Fl 2:5, Kl 3:13, 1 Pi 2:21, 1 Jo 2:6 **13:16:** Mt 10:24, Lu 6:40, Jo 15:20 **13:17:** Mt 7:24, Je 1:25 **13:18:** Sng 41:9 **13:19:** Jo 14:29, 16:4 * **13:19:** (13:19) Ni akar Jon 8:24in itimın gan. **13:20:** Mt 10:40, 25:40, Mk 9:37, Lu 9:48, 10:16 **13:21:** Mt 26:21, Mk 14:18, Lu 22:21, Jo 12:27, Ap 1:17, 1 Jo 2:19 **13:23:** Jo 19:26, 20:2, 21:7, 21:20, 21:24 **13:27:** Lu 22:3, Jo 6:70, 13:2 **13:29:** Jo 12:6 **13:31:** Jo 12:23, 14:13, 1 Pi 4:11

Otarimın ziar ekiam azenan oto. Ezi God uan Otarim isa gumazamizibar akazi Otarim me damuti me fogham, God ziar bar ekiam iti. ³² Eghti God uabi uan Otarim isi gumazamizibar akaghti me fogham, Gumazibar Otarim ziar ekiam iti. Egh God zuamira a damigham. ³³ Nan boriba, dughiar otevimra ki ia ko ikiam. Eghti ia na buriam. Ki Judabav mikemezi moghin, akar kamra ki ua ia migei, ia danganir ki mangamim, ia an mangan kogham. ³⁴ Ezi datirighin ki arazir igiam ia ganidi, a kamakin, ia uari uarigh ifongegh. Ki bar ia gifonge, ezi kamaghira ia uari uarigh ifongegh. ³⁵ Ia uari uarigh ifongeghti, gumaziba bar arazir kamin ganigh fogh suam, ia nan suren gumaziba.”

Iesus ghaze, Pita akirim ragh a gasaragham

(Matyu 26:31-35 ko Mak 14:27-31 ko Luk 22:31-34)

³⁶ Ezi Saimon Pita kamaghin Iesusin azara, “Ekiam, ni managh mangam?”

Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Nguibar ki mangamim, ni datirighin nan gin an mangighan kogham. Egh ni gin nan gin izam.”

³⁷ Ezi Pita an azara, “Ekiam, manmagh amizima ki datirighin nin gin mangighan kogham? Ki ni bagh aremeghasa ifonge.”

³⁸ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ni ghaze, ni ti na bagh aremegham? Ki guizbangira ni migei, tuarim tighar akegham, eghti ni dughiar pumuningin ko mikezimın kamaghin mikimam, ni na gifozir puvati.”

14

Iesus, an Afeziam bagha zuir tuavim

¹ Ezi Iesus ua kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ia nighnizir aviribar amuva osıman marki. Ia nighnizir gavgavim Godin ikıva, egh uaghan nighnizir gavgavim nan iki. ² Nan Afeziamın dipenimın

danganir aviriba iti, ezi ki mangıva ia bagh danganibar kiram. Bizir kam guizbangira puvatızi, ezi ki ia mikemeghan koghai. ³ Ki mangıva ia bagh danganim akırıghıva, egh ua izı ia inıgh mangıti ia na ko ikiam. Egh nguibar ki ikiamim, ia uaghan na ko an ikiam. ⁴ Ezi ia nguibar ki zuim, ia an tuavim gifogha gıfa.”

⁵ Ezi Tomas a migei, “Ekiam, e fozir pu, ni managh zui, kamaghin e manmaghin tuavir ni zuim gifogham?”

⁶ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki uabi ki tuavim, egha ki guizin akamin mingarim, egha ki ikirimirir aghuımın mingarim. Ezi gumazitam tuavir ıgharazımın Afeziam bagh mangıgham kogham. Puvatı. Kırara ki Afeziam bagha zuir tuavim. ⁷ Eghti ia na gifoghıva, egh uaghan nan Afeziam gifogham. Ezi datirighin tugha ghua, ia nan Afeziam gifogha, egha an gari.”

⁸ Ezi Filip ghaze, “Ekiam, ni Afeziam en akagh, eghti e uan damazibar an ganika, eghti e ua nin azangan kogham.”

⁹ Ezi Iesus a migei, “Filip, dughiar ruarımın ki ia ko iti, ezi ia ti na gifozir puvatı? Gumazim nan gari, an Afeziamın gari. Ezi manmagh sua ni ghaze, ‘Ni Afeziam en akagh’? ¹⁰ Filip, ni ti nıghnızir gavgavim iki fogh suam, ki Afeziamın aven itima Afeziam nan aven iti? Akar ki ia migeiba, ki uan nıghnızımın dav geir puvatı. Afeziar nan aven itim, a uabi uan ingangarım gamı. ¹¹ Ia nıghnızir gavgavım akar kamin iki, ki Afeziamın aven iti, ezi Afeziam nan aven iti. Puvatıghtı, ia nan ingangarır ki amıbagh nıghnıgh, eghti ingangarır kabaian nıghnızir gavgavıbar amuti da gavgavıgham. ¹² Ki bar guizbangira ia mıgei, gumazır nıghnızir gavgavım nan itim, a uaghan ki amır ingangarır kabar amuam. Ki uan Afeziam bagh mangam, kamaghın amızı, ingangarır ekıar gumazır kam damuamıba, da ingangarır ki amıbagh afıragham. ¹³ Ki kamagh sua, Afeziam ziar ekiam uan Otarımın ingangarımın a

13:32: Jo 17:5 **13:33:** Jo 7:34 **13:34:** Wkp 19:18, Jo 15:12, 15:17, 1 Pi 1:22, 1 Jo 2:7-8, 3:23, 4:21, 2 Jo 5 **13:35:** 1 Jo 2:5, 4:20 **13:36:** Jo 7:34, 21:18-19, 2 Pi 1:14 **13:37:** Mt 26:33-35, Mk 14:29-31, Lu 22:33-34 **14:1:** Jo 14:27, 16:33 **14:2:** Jo 13:33, 13:36 **14:3:** Jo 12:26, 17:24, Ap 1:11, 1 Te 4:17 **14:6:** Jo 1:4, 1:17, 8:19, 8:32, 10:9, 11:25, Ro 5:1-2, Hi 9:8, 10:20 **14:7:** Jo 8:19 **14:9:** Jo 12:45, Kl 1:15, Hi 1:3 **14:10:** Jo 7:16, 8:28, 10:38, 12:49, 14:24, 17:21-23 **14:11:** Jo 5:36, 10:38, 14:20 **14:12:** Mt 21:21, Mk 16:16-20, Lu 10:17 **14:13:** Mt 7:7, Lu 11:9, Jo 15:7, 15:16, Je 1:5, 1 Jo 3:22

iniam. Kamaghin ia nan ziamin biziba bagha azaraghti, ki dar amuam. ¹⁴ Ia nan ziamin bizitam bagh nan azangsighti, ki a damuam.”

Jesus ghaze, a Godin Duam amadaghti a izam

¹⁵ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia bar na gifueghiva, egh ia deravira nan akaba baragh dar gin mangam. ¹⁶ Eghti ki Afeziamin azangsighti, a gavgavim ia daningamin Akurvazir mam ia bagh anemangam. Eghti a ia ko iki mamaghira ikiam. ¹⁷ Ezi Akurvazir kam a Godin Duam, a guizin akam migeir Duam. Ezi nguazir kamın gumazamiziba me an ganighan koghiva, egh a gifoghan kogham, kamaghin me a inighan kogham. Ezi iarara, a ia ko iti, egh a ian navir averiabar aven ikiam. Kamaghin ia a gifo.

¹⁸ “Ki ia ateghti ia uarira ikian kogham, mati borim amebam ko afeziam puvatizi moghin. Puvati. Ki ua ia bagh izam. ¹⁹ Dughiar ovezimın nguazimın gumazamiziba ua nan ganam. Ki angamra iti, eghti kamaghin ia uaghan angamra ikiam. ²⁰ Ezi dughiar kamın ia kamaghin fogham, ki uan Afeziamin aven iti, ezi ia nan aven iti, mati ki ian aven iti moghin. ²¹ Ezi tina nan akam baragha egha an gin zui, gumazir kam a bar na gifonge. Egha gumazir na gifongezim, nan Afeziam a gifuegham. Eghti ki uaghan a gifuegham, egh ki uabi isiva an akagham.”

²² Iesus kamaghin mikeme, ezi Judasin igharazim (a Judas Iskariot puvati) a kamaghin Iesusin azara, “Ekiam, manmagh su ni uabi isiva en akaghasa, egha ni uabi isiva nguazimın gumazamizibar akaghan aghua?”

²³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Gumazitam na gifueghiva, egh deraghvira nan akamin gin mangam. Eghti nan Afeziam bar gumazir kam gifuegham.

Eghti ga iziva a ko iki mamaghira ikiam. ²⁴ Gumazim na gifongezir puvati, a deravira nan akamin gin zuir puvati. Ezi akar ia oraghizir kam, ka nan akam puvati. Kar Afeziamin akam, a na amadazi ezi ki ize.

²⁵ “Dughiar ki ia ko ikiavira itim, ki bizir kabar gun ia mikeme. ²⁶ Ezi Gavgavim ia Daningamin Akurvazir Gumazim, a Godin Duam. Ezi nan ziamin, Afeziam anemadaghti a izam. A biziba bar ian sure damuam. Eghti akar ki ia mikemeziba, a ian sure damuti ia uam a dagh nighnigham.

²⁷ “Ki ia ataghraghasa, egha ki navir amirizim ia ganidi. Ezi nan navir amirizir ki ia ganidim, a nguazimın gumaziba anidi moghin puvati. Kamaghin amizima, ia nighnizir aviribar amuva egh osiman marki, egh atiatingan marki. ²⁸ Ezi ia akar ki ia ganingizir kam baregha gifa, ‘Ki ia ategha egha ki zui, egh ki ua ia bagh izam.’ Egh ia bar na gifueghti, eghti akar kam ia damuti ia bar akuegham. Afeziamin gavgavim bar ekevegha egha nan gavgavim gafira, kamaghin, ki uan Afeziam bagha zui. ²⁹ Ki kamagh sua, bizir kam gin otoghti, eghti ia an ganigh nighnizir gavgavim nan iki. Kamaghin ki datirighin bizir kam tighar otivamin dughiamin, ki an gun ia migei.

³⁰ “Nguazir kam gativazir gumazir dapanim, a na gativamin gavgaviba puvati. Egha a datirighin izi. Kamaghin amizi, ki ua migirigiar aviriba ia mikiman kogham.

³¹ Ki kamagh sua, nguazimın gumazamiziba kamaghin fogh, ki bar Afeziam gifonge, egha ki bizir Afeziam na mikemezibara dagh ami. Ia dikavigh, danganir kam ategh, e mangam.”

15

Iesus a guizbangira wainin ikarzimın min iti

14:15: Jo 14:21-23, 15:10, 15:14, 1 Jo 5:3 **14:16:** Jo 14:26, 15:26, 16:7, Ro 8:15, 8:26 **14:17:** Mt 10:20, Jo 16:13, Ro 8:26, 1 Ko 2:14, 1 Jo 2:27, 4:6 **14:18:** Mt 28:20, Jo 14:3, 14:28 **14:19:** Jo 16:16, 1 Ko 15:20 **14:20:** Jo 10:38, 14:10, 17:21-26 **14:21:** Jo 14:15, 14:23, 15:10, 16:27, 1 Jo 2:5, 5:3 **14:22:** Ap 10:41-42 **14:23:** Mt 18:20, Jo 14:15, 2 Ko 6:16, Ef 3:17, 1 Jo 2:24, MAA 3:20 **14:24:** Jo 5:19, 5:38, 7:16, 12:49 **14:26:** Lu 24:49, Jo 14:16, 15:26, 16:13, 1 Jo 2:20, 2:27 **14:27:** Jo 14:1, 16:33, Fl 4:7, Kl 3:15 **14:28:** Lu 24:51, Jo 14:3, 14:12, 14:18, 16:28, 20:17, Fl 2:6 **14:29:** Jo 13:19, 16:4 **14:30:** Jo 12:31, 16:11, Ef 2:2 **14:31:** Mt 26:46, Jo 10:18, 12:49, Ph 2:8, Hi 5:8

¹ Ezi Iesus ua kamaghin miġei, “Ki uabi ki guizbangira wainin ikarzim in min iti. Ezi nan Afeziam a wainin azenimin ghuavim. ² Ezi nan agharir ber puvati ziba, Afeziam vaghavagha dar ghora da makuri. Egha agharir oviziba itiba, Afeziam vaghavagha a dar ghora da otefi. A ghaze, da zuegh ikiva, egh gin da biva ovizir aviriba ikiam, kamaghin a dar ghoru. ³ Ia zuegha gifa. Akar kam ki ia ganidi, a ia gamima ia zue. ⁴ Ia nan porogh, eghti ki ian porogham. Ezi wainin ikarzim in agharim, a ikarzim in porogham koghiva, egh a ban kogham. Kamaghira, ia nan porogham kogh, ia uaghan ban kogham.

⁵ “Ki uabi ki wainin ikarzim, ezi ia wainin aghariba. Ezi gumazim nan porozi, ezi ki an poro, a zurara bava ovizir aviriba iti. Ezi ia na ategh, ia bizir tam damighan kogham. ⁶ Eghti gumazitam nan porogham kogh, egh a mati wainin ikarzim in agharim me a makunizi a misingi. Egha me agharir kaba akuva da isava avim mikira egha dagh aboi.

⁷ “Ia nan porogh ikiti, nan akam ian aven ikiam, eghti ia uan ifongiam in bizitam bagh azangam, eghti biziba ia mikemezi moghin otivam. ⁸ Egh ia biva ovizir aviriba iki, egh kamaghin ia nan suren gumazibar min ikiam. Eghti tuavir kam in nan Afeziam ziar ekiam iniam.

⁹ “Afeziam bar na gifonge, ezi arazir kamra ki ia gifonge. Egh ia nan poroghti ki ia gifuegh mamaghira ikiam. ¹⁰ Ki uan Afeziam in araziba ko akabar gin zui, egha an porozi a na gifongezzi moghin, ia uaghan nan araziba ko akabar gin mangiva egh nan poroghti ki ia gifuegh mamaghira ikiam.

¹¹ “Nan navir agorogem ian ikiasa ki ifonge. Ezi agoroger kam bar ian navir averiabagh izivagham. Kamaghin amizi ki migirigiar kam ia miġei. ¹² Ki ia mikemezir arazimra kara: ki bar ia gifongezzi moghin,

arazir kamra ia uari uarigh ifongegh. ¹³ Gumazitam uan namakam a gifuegh egh a bagh aremegham, ezi an arazir uarira uari ifongezim, a gumazamizir igharazibagh ifongezir araziba bar dagh afira. ¹⁴ Ezi ki ia mikemezi moghin ia ami, egha ia nan namakabar iti. ¹⁵ E fo, ingangarir gumazim bizir an gumazir ekiam amiba, a dagh fozir puvati. Kamaghin amizi ki ua ‘ingangarir gumaziba’ ia diborir puvati. Akaba bar ki uan Afeziam da, da baregha egha ki ia mikemegha gifa. Kamaghin amizi, ki ‘namakaba’ ia garisi.

¹⁶ “Ia uari ko ikiasa na misevezir pu. Puvati. Ia nan adarazir ikiasa ki ia misefe. Ezi ki ingangarim ia ganidi, eghti ia mangiva egh biva dagher aviriba iki, eghti ian dagheba ikivira ikiam. Kamaghin ia bizitam uari daningsi nan ziam in Afeziam in azaraghti, a ia daningam. ¹⁷ Kar nan arazim, ki ia ganidi: Ia uari uarigh ifongegh.”

Nguazim in gumaziba suren gumazibar apanim damuam

¹⁸ Egha Iesus ua kamaghin miġei, “Nguazim in gumaziba ian apanim damuti, eghti ia okinighnighan marki, me faragha uaghan nan apanim in ike. ¹⁹ Ezi ia nguazir kam in gumazibar min ikezi, nguazim in gumaziba uan adarazigh ifongezzi moghin, me ia gifueghai. Ezi ia nguazir kam in gumaziba puvati. Ki ia misevegha gifa, ezi ia nguazir kam in araziba ategham. Kamaghin amizima nguazim in gumazamiziba ian aghuagha ian apanim gami. ²⁰ Ia akar ki ia mikemeziba deraghvira da ginighnigh, ingangarir gumazim uan gumazir ekiam gafirazir puvati. Kamaghira me paza na gami, eghti me uaghan pazi ia damuam. Egh me na akam baragham, egh me uaghan ian akam baragham. ²¹ Egha me Afeziam gifozir puvati, a na amadazi ki izes. Ezi ia

15:2: Mt 3:10, 15:13 **15:3:** Jo 13:10, 17:17, Ef 5:26, 1 Pi 1:22 **15:4:** Jo 6:56, Kl 1:23, 1 Jo 2:6 **15:5:** Hos 14:8, Jo 15:16, 2 Ko 3:5, Fl 1:11, 4:13 **15:6:** Mt 3:10, 7:19, 13:42 **15:7:** Mt 7:7, Jo 14:13-14, 15:16, 16:23 **15:8:** Mt 5:16, Jo 8:31, Fl 1:11 **15:10:** Jo 14:15, 14:21-23, 1 Jo 2:5 **15:11:** Jo 16:24, 17:13, 1 Jo 1:4 **15:12:** Jo 13:34, 15:17, 1 Te 4:9, 1 Pi 4:8, 1 Jo 3:11, 3:23, 4:21, 2 Jo 5 **15:13:** Jo 10:11, Ro 5:7-8, Ef 5:2, 1 Jo 3:16 **15:14:** Mt 12:50, Jo 14:15, 14:23 **15:15:** Jo 17:26, Ap 20:27 **15:16:** Mt 28:19, Mk 16:15, Jo 6:70, 14:13, 1 Jo 4:10, 4:19 **15:17:** Jo 13:34 **15:18:** Mt 10:22, 1 Jo 3:1, 3:13 **15:19:** Jo 17:14, 1 Jo 4:5 **15:20:** Ese 3:7, Mt 10:24, Lu 6:40, Jo 13:16 **15:21:** Mt 5:11, 10:22, 24:9, Mk 13:13, Jo 16:3 **15:22:** Jo 9:41, Ro 1:20, Je 4:17

nan adarasi, kamaghin, me arazir kurar kaba bar dar ia damuam. ²² Ezi ki ti izeghan kogha egha akam me ganizir puvatizi, me arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Ezi datirighin me uan arazir kurabar mongan tuaviba puvati. ²³ Ezi gumazitam nan aghuagha nan apanim gami, a uaghan nan Afeziamin aghuagha an apanim gami. ²⁴ Ki men tongin ikia mirakelbagh ami, da gumazir igharazi tam faragha amizir puvatizir ingangariba. Ezi ki men tongin mirakelin kabagh amizir puvatizi, me arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Ezi datirighin me mirakelin ki amizibar ganigha gifa, egha me na ko Afeziam sara, gan aghuagha gan apanim gami. ²⁵ Osizirir mam, Judan Arazibar aven iti, a kamaghin migei, 'Gumaziba pura nan apanim gami.' Ezi akar kam guizbangira otivasa, kamaghin me nan apanim gami.

²⁶ "Godin Duar Gavgavim ia Daningamim, a izam. An Afeziam ko iti, ezi ki ia bagh anemangam. A guizbangira migeir Duam, egha an Afeziam ko ikegh izam. Egh a iziva deravira nan araziba ko ingangaribar gun mikimam. ²⁷ Ki faragh ingangarim gamima, ia na ko ikia iza datirighin. Kamaghin, ia uaghan nan gun mikimam.

16

¹ "Ezi ki kamagh sua, ia uan nighnizir gavgavim ataghraghan marki, kamaghin ki bizir kam ia mikeme. ² Me ian anogoreghti ia ua God ko migeir dipenibar aven ikian kogham. Eghti gin dughiam otogham, gumaziba ia misueghti ia aremegham, egh me suam, me Godin ingangarir aghuim gami. ³ Egha me Afeziam gifozir puvati, egha na gifozir puvati. Kamaghin me arazir kabar amuam. ⁴ Ki kamagh sua, gumaziba gin

arazir kabar ia damuti, eghti ia akar ki ia mikemezir kam ginighnigham. Kamaghin, ki datirighin bizir otivamin kaba, dar gun ia mikemegha gifa."

Iesus Godin Duamin ingangarim migei.

Egha Iesus kamaghin migei, "Ki faragha uabi ia ko iti, kamaghin ki bizir kabar gun ia mikemezir puvati. ⁵ Egha datirighin Afeziam na amadazi ezi ki izezim, ki a bagha zui. Ezi ian tav nan azarazir puvati, 'Ni managh zui?' ⁶ Ki akar kam ia mikeme, ezi datirighin ian naviba bar osemi. ⁷ Ezi ki guizbangira ia migei, ki ia ategha zui, kar ian akurvaghamim. Ki fo, ki mangighan koghti, Godin Duar Gavgavim ia Daningamim, a ia bagh izeghan kogham. Egh ki mangighiva, ki ia bagh anemadagham. ⁸ Eghti a iziva nguazir kamın gumazibar amuti me arazir kuramin mingarim ko arazir aghuimin mingarim ko Godin kotiamin mingarim, me dagh fogham ⁹ Arazir kuramin mingarim, a kamakin, me nighnizir gavgavim na itir puvati. ¹⁰ Arazir aghuimin mingarim, a kamakin, ki Afeziam bagh mangighiti, ia ua nan ganighan kogham.* ¹¹ Godin kotiamin mingarim, a kamakin, nguazir kam gativazir gumazir dapanim, God kotiamin aven a tuisigha gifa egha ghaze, a ivezir kuram inigh aremegham.

¹² "Ki ia mikimamin akar aviriba iti, ezi datirighin ian nighniziba bar izifa, eghti ia bar da bareghan kogham. ¹³ Ezi Godin Duam, a guizin akam migeir Duam, a iziva, ian nighnizibar amuti ia guizin akaba bar dagh fogham. A uabi uan nighnizimin akatam mikemeghan kogham. Puvati. Akar an oraghizim, akar kamra an an gun mikimam. Egh a bizir gin otivamibar gun ia mikimam. ¹⁴ A nan akam inighiva egh an gun ia mikimam. Egh arazir kamın

15:23: Lu 10:16, 1 Jo 2:23 **15:24:** Jo 3:2, 7:31, 9:32, 9:41, 14:11 **15:25:** Sng 35:19, 69:4 **15:26:** Lu 24:49, Jo 14:26, 16:7, 16:13, Ap 2:33, 1 Jo 5:6 **15:27:** Lu 1:2, 24:48, Ap 1:8, 1:21-22, 1 Pi 5:1, 2 Pi 1:16 **16:1:** Mt 11:6, 24:10, 26:31 **16:2:** Mt 24:9, Lu 6:22, Jo 9:22, 9:34, Ap 8:1, 26:9-11 **16:3:** Jo 15:21, Ro 10:2, 1 Ko 2:8, 1 Ti 1:13 **16:4:** Jo 13:19, 14:29 **16:5:** Jo 7:33, 13:3, 13:36, 14:28, 16:10, 16:16 **16:6:** Jo 14:1, 16:22 **16:7:** Jo 14:16, 14:26, 15:26, Ap 2:33, Ef 4:8 **16:9:** Jo 3:18, 15:22, Ap 2:22-37 **16:10:** Jo 3:14, 5:32, Ap 2:32, 5:31, Ro 4:25 * **16:10:** (16:10) Nguazir kamın gumaziba Iesus isa kot gatigha ghaze, an arazir kuram gami, egh an ovengam. Ezi God Iesus gamizi a ua dikavizi anenigha ghuzi, an a ko iti. Arazir kamra, God gumazibar akagha ghaze, Iesus arazir aghuimram ami. **16:11:** Jo 12:31, Ap 26:18, Ef 2:2, Kl 2:15, Hi 2:14 **16:12:** Mk 4:33, 1 Ko 3:1-2, Hi 5:12 **16:13:** Jo 14:17, 14:26, 15:26, 1 Jo 2:20, 2:27 **16:15:** Mt 11:27, Jo 3:35, 17:10

a nan ziar ekiam ko nan gavgavim, ian akagham. ¹⁵ Afeziamin biziba da bar nan biziba. Kamaghin amizi ki kamaghin ia mikeme, an Duam nan akam inighiva egh an gun ia mikimam.”

Bar akongezir arazim, a navir osimtizimin danganim inigham

¹⁶ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Dughiar bar ovezim in ia ua nan ganighan kogham. Egh dughiar bar otevim in gin ia ua nan apigham.” ¹⁷ Ezi suren gumazir maba uarira uarir tongin uariv gei, “Kar akar manamin mingarim an a gami? A ghaze, ‘Dughiar bar ovezim in ia nan ganighan kogham. Egh ua dughiar otevim in gin ia ua nan apigham.’ Egha uaghan ghaze, ‘Bizir kam in mingarim, a kamakin, ki Afeziam bagha zui.’” ¹⁸ Egha me migia ghuavira iti, “Dughiar ovezir a mikemezir kam, a bizir tizim? E akar a mikemezir kam in mingarim gifozir puvati.”

¹⁹ Ezi Iesus fo, me an azangsighasa, ezi a me migei, “Ia ti tintinibar akar ki mikemezir kam in mingarim bagha azangsisi? Ki kamaghin migei, ‘Dughiar ovezim in ia nan ganighan kogham. Egh gin dughiar otevim in ia uan nan apigham.’ Ia ti bizir kam bagha azai, o?” ²⁰ Ki bar guizbangira ia migei, ia puviram aziva arangam. Eghti nguazimin gumazamiziba bar akuegham. Ian naviba osemegham. Eghti ian navir osimtizir kam iraghrighima navir agorogem otogham. ²¹ Amizim borim batasava amuava, a fo, an mizazim iniamin dughiam otogha gifa. Kamaghin an oseme. Egha an otegha givagha, a ua mizazir kam ginighnizir puvati. An borim nguazimin otogha gifa, kamaghin amizi a bar akonge. ²² Ezi kamaghira, ia datirighin naviba oseme. Eghti ki ua ian ganti, ian naviba bar akuegham. Eghti tav ian agoroger kam adeghan kogham. ²³ Eghti dughiar kam in ia ua bizitam bagh nan azaraghan kogham. Ki guizbangira ia migei, ia bizitam bagh nan

ziam in Afeziam in azaraghtima eghti a ia daningam. ²⁴ Ia faragha bizitam nan ziam in azarazir puvati. Ia azangsighiva, egh ia iniam, eghti agorogem bar ian navibagh izivagham.”

Iesus nguazir kam in gavgavim dikabirazi a iraghu

²⁵ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ki akar isin zuimin akar kabar ia gami. Ki gin ua akar isin zuitam ia mikemeghan kogham. Puvati. Ki deravira ia mikimiva, egh Afeziam in ia mikimam. ²⁶ Egh dughiar kam in ia nan ziam in azangsigham. Ezi ki kamaghin migeir puvati, ki ia bagh Afeziam in ko mikimam. Puvati. ²⁷ Afeziam a uabi ia gifonge. Ia a gifongegha ia nighnizir gavgavim nan ikia egha fo, ki Afeziam ko ikegha ize. Kamaghin a ia gifonge. ²⁸ Guizbangira, ki fomira Afeziam ko ikegha, egha ki an ategha nguazimin ize. Egh datirighin ki ua nguazim ategh, egh ki ua Afeziam bagh mangam.”

²⁹ Ezi an suren gumaziba kamaghin migei, “Are, ni datirighin deravira migei, ni datirighin akar isin zuibav geir puvati. ³⁰ Ezi e datirighin fo, ni biziba bar dagh fo. Gumazitam bizir mam nin azangsighasava amima, ni an nighnizibagh fogha gifa. Ni an azangsizim bagha mizuai puvati, ni fogha gifa. Kamaghin amizi, e nighnizir gavgavim ikia ghaze, ni God ko ikegha egha ni ize.”

³¹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ia datirighin nighnizir gavgavim iti, o?” ³² Ia oragh. Dughiam a roghira izi, egha a izegha gifa, eghti me vaghvagh ian agintighiti ia tintinibar uan nguibabar mangam. Egh ia na ateghti ki uabira ikiam. Ezi Afeziam na ko iti, kamaghin ki bar uabira ikeghan kogham. ³³ Ia nan poroghiv ikiva egh ia navir amirizim ikiasa ki ifonge. Kamagh sua ki akar kam ia mikeme. Eghti ia nguazir kam in ikiti, osimtiziba ia bativam. Egh ian naviba gavgavigh iki! Ki nguazir kam in gavgavim dikabiragha egha anegifa!”

16:16: Jo 7:33, 14:19, 16:10 **16:21:** Ais 26:17 **16:22:** Ais 66:14, Lu 24:41, 24:52, Jo 14:1, Ap 2:46, 1 Pi 1:8 **16:23:** Mt 7:7, Jo 14:13, 15:16 **16:24:** Jo 15:11 **16:25:** Jo 10:6 **16:27:** Jo 14:21-23 **16:30:** Jo 2:25, 16:27, 17:8, 21:17
16:32: Mt 26:31, 26:56, Mk 14:27, Jo 8:29, 20:10 **16:33:** Jo 14:27, Ro 5:1, 8:37, Ef 2:14, 2 Ti 3:12, 1 Jo 4:4, 5:4

17

Jesus suren gumaziba bagha God ko migei

¹ Ezi Jesus suren gumazibav kemegha givagha, egha kogha overiamin gara, egha kamaghin migei, “Afeziam, dughiam izegha gifa. Eghti nin Otarim ziar ekiam ni daningsi, kamaghin ni datirighin ziar ekiam uan Otarim daningigh. ² Kamaghin ami, ni gavgavim a ganigha gifa. Ni kamaghin ifonge, a ikirimirir aghuim gumazir ni a ganingiziba, bar me daningam. Kar zurara itir ikirimirir aghuarim. Bizir kam bagha, ni gumazamiziba bar men dapanimin ikiasa anemisefe. ³ Ezi zurara itir ikirimirir aghuarim, a kamakin: Gumazir ikirimirir aghuarir kam iniziba, me ni gifo, ni uabira ni guizbangin God. Egha me Kraiss Jesus gifo, ni anemadazi a ize.

⁴ “Ki nin ziar ekiam ko gavgavim nguazir kam in gumazamizibar akagha gifa. Egha ki, ingangarir ki damuasa ni na ganingizir kam, ki a gamigha gifa. ⁵ Afeziam, fomira nguazim tighar otivam, ki ni ko ikia nan ziam ekefe. Ezi datirighin ni uan damazimin, ni ua ziar ekiam na daningasa, ki ifonge.

⁶ “Ki nin ziar ekiam isa nguazir kam in gumazir ni na ganingizibar aka. Me nin gumazamiziba, ezi ni me na ganigha gifa. Ezi me deravira nin akam baragha an gin zui. ⁷ Egha me datirighin fo, bizir ni na ganingiziba, da bar nirara ize. ⁸ Ezi akar ni na ganingiziba, ki bar da isa me ganingi. Ezi me da ini, egha me guizbangira kamaghin fo, ki fomira ni ko ikegha, egha ki ize. Egha me nighnizir gavgavim ikia kamaghin fo, ni na amadazi ezi ki ize.

⁹ “Ki me bagha ni ko migei. Ki bar nguazimin gumazamiziba bagha ni ko migeir pu. Ki fo, gumazamizir ni na ganingizir kaba, me nin adarasi. Kamaghin amizi, ki me bagha ni ko migei. ¹⁰ Ezi

nan gumazamiziba, me nin adarasi. Ezi nin gumazamiziba, me nan adarasi. Ezi gumazamiziba nan gumazamizir kabar gari, me nan ziar ekiam gifo.

¹¹ “Ki datirighin ni bagh izam, egh ki ua nguazimin ikian kogham. Ezi me nguazimin ikiavira iti. Ezi Afeziam, ni bar zue ezi tav nin min itir puvati! Ki kamagh sua, me uari inigh navir vamira iki, mati ni na ko, ga uaning inigha iti moghin. Bizir kam bagha, ni uan ziamin gavgavimin deravira men gan. Kar ziar ni na ganingizim. ¹² Ezi dughiar ki me ko itiba, ki nin ziamin gavgavimin men gari. Kar ziar ni na ganingizim. Ki bar deravira men garima men tav ovengezir puvati. Ezi gumazir ovengamim, a uabiram ovengam. Ki kamagh sua, nin Akinafarimin itir akam guizbangira otivam, kamaghin gumazir kam ovengam.

¹³ “Ki datirighin ni bagha izi. Ki kamaghin ifonge, nan agorogem men navibagh izivagh ikiam. Kamaghin, dughiar ki nguazimin itim, ki akar kabav mikeme.

¹⁴ “Nin akam, ki me ganigha gifa. Ki nguazir kam in gumazim puvati. Ezi kamaghira, nan gumazamiziba me nguazir kam in gumazamiziba puvati. Kamaghin amizima, nguazir kam in gumazamiziba men aghuagha men apanim gami. ¹⁵ Ki, ni nguazir kam in me inigh azenan mangasa nin azangsizir pu. Puvati. Ki, ni men ganasa, ki nin azai, eghti Gumazir Kuram pazi me damuan kogham. ¹⁶ Ki uabi ki nguazir kam in gumazim puvati. Ezi kamaghira, me nguazir kam in gumazamiziba puvati. ¹⁷ Ezi nin akam a bar guizbangira. Ezi ki, ni uan akam damuti a men navir averiabar ingarasa, ki ifonge. Eghti ni me damuti me uari isi ni daningam. ¹⁸ Ni fomira na amadazi ezi ki izegha nguazir kam in gumazamizibar tongin iti. Ezi kamaghira ni gumazir na ganingiziba, ki me amadagha ghaze, me nguazir kam in gumazamizibar

17:1: Jo 11:41, 12:23, 13:32 **17:2:** Dan 7:14, Mt 11:27, Jo 6:37, 1 Ko 15:25-27, Fl 2:10, Hi 2:8 **17:3:** Ais 53:11, Jo 5:36-37, 1 Ko 8:4, 1 Te 1:9, 1 Jo 5:20 **17:4:** Jo 4:34, 13:31, 14:13, 14:31, 15:10 **17:5:** Jo 1:1-2, 17:24, Fl 2:6, Kl 1:15-17, Hi 1:3, 1:10 **17:6:** Sng 22:22, Jo 6:37-39, 10:29 **17:8:** Jo 8:28, 12:49, 14:10, 16:27, 16:30 **17:9:** Jo 6:37, 6:44, 1 Jo 5:19 **17:10:** Jo 16:15 **17:11:** Jo 10:30, 13:1, 17:21, 1 Pi 1:5, Ju 1 **17:12:** Sng 41:9, 109:8, Jo 6:39, 13:18, 18:9, Ap 1:20, Hi 2:13, 1 Jo 2:19 **17:13:** Jo 15:11 **17:14:** Jo 8:23, 15:18-19, 17:16, 1 Jo 3:13 **17:15:** Mt 6:13, Ga 1:4, 2 Te 3:3, 1 Jo 5:18 **17:17:** Sng 119:142, Ap 15:9, Ef 5:26, 1 Pi 1:22 **17:18:** Jo 20:21 **17:19:** 1 Ko 1:2, 1:30, 1 Te 4:7, Hi 10:10

tongin ikiam. ¹⁹ Ki kamaghin ifonge, me bar guizbangira uari isi ni daningam. Bizir kam bagha ki men akurvaghasa, ki bar uabi isa ni ganingi.

²⁰ “Ki gumazir kabara bagha God ko migeir puvati. Ki, gumazamizir men akam baragh egh nighnizir gavgavim nan iki-amiba, ki uaghan me bagha God ko migei. ²¹ Egha gumazir kaba bar navir vamira ikiasa ki ifonge. Afeziam, ni nan aven itima ki nin aven iti, ezi kamaghira me gan aven ikiasa ki ifonge. Eghti nguazimin gumazamiziba nighnizir gavgavim iki egh fogh suam, ni na amadazi ezi ki ize. Kamaghin ki ghaze, me bar navir vamira iki. ²² Ki ghaze, ni na ko, ga navir vamira iti moghin, kamaghira me navir vamira ikiam. Bizir kam bagha, ni ziar ekiar na ganingizim, ki ziar ekiar kamra isa me ganingi. ²³ Ki kamagh sua, nguazimin gumazamiziba fogh suam, ni na amadazi ezi ki ize. Egh fogh suam, ni na gifongezi moghira ni nan adarazigh ifonge. Kamaghin ki men aven iti, ezi ni nan aven iti, ezi arazir kam in me guizbangira navir vamira ikiasa ki ifonge.

²⁴ “Afeziam, gumazamizir ni na ganingiziba, me na ko nguibar ki itimin ikiasa ki ifonge. Me nan angazangarir ekiar ko nan gavgavimin ganasa ki ifonge. Dughiar nguazim tighar otivam, ni na gifonge, egha ni angazangarir kam ko gavgavim na ganingi.

²⁵ “Ni Arazir Aghuibara Amir Afeziam, nguazimin gumazamiziba ni gifozir puvati. Ezi ki ni gifo. Ezi nan adarasi, me fo, ni na amadazi ezi ki ize. ²⁶ Ki kamaghin ifonge, me igharazigh ifongezir arazim inigham, ni na gifongezi moghin. Eghti ki uaghan men aven ikiam. Kamaghin ki ni isa men aka, egh ki kamaghin damu mamaghira ikiam.”

Jesus mizazim inigha aremegha egha ua dikafi

18

(Sapta 18-20)

Judas Iesus isa apanibar agharim gati
(Matyu 26:47-56 ko Mak 14:43-50 ko Luk 22:47-53)

¹ Ezi Iesus kamaghin God ko mikemegha givagha, egha uan suren gumaziba ko me ghua Kidronin zarim girigha vongin ghu. Ezi dipar kam in vongin azenir mam iti, ezi Iesus uan suren gumaziba ko me azenir kam in aven ghue. ² Dughiar aviribar Iesus uan suren gumaziba azenir kam in me batifi. Kamaghin Judas, a Iesus isi gumazir apanibar agharim darighamim, a uaghan azenir kam gifo. ³ Egha Judas, a Rom in midorozir gumaziba ko, ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba amadazir plisin maba, a me inigha danganir kam in ghue. Egha me adenir aviba ko lamba ko midorozir biziba sara suigha zui. ⁴ Ezi Iesus bizir a bativamiba a bar dagh fo. Egha a sivagha men boroghira ghua egha kamaghin me azai, “Ia tina buri?” ⁵ Ezi me kamaghin an akam ikara, “E Nasaretin gumazim Iesus buri-asa izi.” Ezi Iesus me migei, “Kar kirara.” Dughiar kam Judas, a gumazir Iesus isa me ganidim, a me ko tughav iti. ⁶ Me Iesus barazi a migei, “Kar kirara,” egha me ua sivagha ghua nguazim gire. ⁷ Ezi Iesus ua men azara, “Ia tina buri?” Ezi me ghaze, “Nasaretin gumazim Iesus.” ⁸ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki ia mikemegha gifa, kar kirara. Kamaghin ia na buriva, gumazir kaba ateghti me mangi.” ⁹ A kamagh sua an akar fomira mikemezim, an daghem otogham, “Ezi gumazir ni na ganingiziba, men tav ovengezir puvati.” Kamaghin an arazir kam gami.

¹⁰ Ezi Saimon Pita midorozir sabar mam inigha ize, egha uan sabam a mikirigha egha ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin ingangarir gumazim misuegha, egha an kuarir guvim in itim atu, ezi a iri. Ingangarir gumazir kam in ziam, Malkus.

¹¹ Ezi Iesus Pita migei, “Ni sabam inigh ua

17:21: Jo 10:16, 10:38, 17:11, Ro 12:5, Ga 3:28 **17:22:** Jo 14:20, Ap 4:32, 1 Jo 1:3, 3:24 **17:23:** Kl 3:14 **17:24:** Jo 12:26, 17:5, 1 Te 4:17 **17:25:** Jo 8:55, 15:21, 16:3, 16:27 **17:26:** Jo 15:9, 15:15, 17:6 **18:1:** 2 Sml 15:23, Mt 26:36, Mk 14:32, Lu 22:39 **18:2:** Lu 21:37, 22:39 **18:3:** Mt 26:47, Mk 14:43, Lu 22:47, Jo 7:45, Ap 1:16 **18:9:** Jo 17:12
18:10: Mt 26:51, Mk 14:47, Lu 22:38, 22:49-50 **18:11:** Mt 20:22, 26:39, 26:42, Mk 14:36, Lu 22:42

an nodozim darugh. Manmagh ami? Ni ghaze, ki ti Afeziam na ganingizir osimtizir kam inian kogham, o?"

Me Iesus inigha Anas bagha zui

¹² Ezi Romin midorozir gumaziba ko men gumazir ekiam, ko Judan plisin gumaziba, me Iesusin suighava egha benimin a ike. ¹³ Egha faraghava a inigha Anas bagha ghu. Anas a Kaiafasin ivozir afeziam. Kaiafas a azenir kam in ofa gamir gumazir ekiabar dapanim. ¹⁴ Egha Kaiafas, Judaba kamaghin me mikemezir gumazim, "Kamaghin a dera, gumazir vamira gumazamizibar danganim inigh egh aremeggam."

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati

(Matyu 26:69-70 ko Mak 14:66-68 ko Luk 22:55-57)

¹⁵ Ezi Saimon Pita ko suren gumazir igharazir mam, aning Iesusin gin zui. Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, a suren gumazir kam gifo, ezi kamaghin a Iesusin gin ghua ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin dipenimin divazimin aven ghu. ¹⁶ Ezi Pita azenan ikia tiar akamin boroghira tughav iti. Ezi suren gumazir igharazim, a ghua amizir tiar akamin garim mikemegha, egha Pita inigha aven zui. ¹⁷ Ezi amizir tiar akamin garim a kamaghin Pitan azara, "Ni ti uaghan gumazir kam in suren gumazim?" Ezi Pita ghaze, "Puvati. Ki an suren gumazim pu." ¹⁸ Ezi danganim bar orangi. Kamaghin amizi ingangarir gumaziba ko plisin gumaziba me avir mam ati. Egha me avimin fiava an min tuivighav iti. Ezi Pita uaghan me ko tughav ikia egha avimin fia iti.

Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim Iesusin kotim gami

(Matyu 26:59-66 ko Mak 14:55-64 ko Luk 22:66-71)

¹⁹ Ezi dughiar kam in ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, a Iesusin suren gumaziba ko akar a men sure gamizim bagha,

a Iesusin azangsis. ²⁰ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Ki gumazamiziba azenara me mikeme. Egha ki zurara God ko migeir dipeniba ko Godin Dipenimin aven gumazamizibar sure gami. Kar danganir Judaba bar uari akuviba. Ki modogha akatam mikemezir pu. ²¹ Ezi manmagh amizi ni nan azangsis? Ni gumazir akar kam baraghizibar azangsig. Me ki mikemezir akam gifo." ²² Iesus kamaghin migeima ezi plisin gumazir mam tughav ikia, egha an an guam a misuegha kamaghin migei, "Ni kamaghin ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin akam ikara, kar ti arazir aghuim, o?" ²³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Ki akar kuratam mikemeghti, eghti ni deravira akar ki mikemezim an gun mikim. Eghti ki migirigiar aghuim damighti, ezi ni tizim bagha na apese?" ²⁴ Ezi Anas Iesus isa ofa gamir gumazir ekiabar dapanim Kaiafas bagha anemada. Egha me Iesus ikezir benim firizir puvati.

Pita ua ghaze, a Iesus gifozir puvati

(Matyu 26:71-75 ko Mak 14:69-72 ko Luk 22:58-62)

²⁵ Saimon Pita tughav ikia egha avimin fi. Ezi me kamaghin an azara, "Ni ti uaghan an suren gumazir mam?" Ezi a migei, "Puvati. Ki an suren gumazim puvati." ²⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin ingangarir gumazir mam iti, a Pita kuarim atuzir gumazimin adarazir mav. A ghaze, "Ki ti nin gani, ni Iesus ko azenimin aven ikes?" ²⁷ Ezi Pita ua migei, "Puvati." Ezi dughiar kamra tuarim ake.

Me Iesus inigha Pailat bagha zui

(Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Mak 15:1-5 ko Luk 23:1-5)

²⁸ Egha Judaba Iesus inigha Kaiafasin dipenim ategha an akua gavmanin dapanir ekiamin dipenimin zui. Ka bar mizaraghara. Egha me ghaze, "E Godin damazimin mizeghiva, egh e God Israel-bagh Itazir Dughiamin isar ekiamin asizim rameghan kogham." Kamaghin amizi, me

uari gavman dapanir ekiamin dipenimin aven ghuzir puvati.* 29 Me azenan iti, ezi Pailat me bagha izi, egha kamaghin men azara, “Ia akar manam gumazir kam gasarazi, a kotin iti?”

30 Ezi me kamaghin an akam ikara, “An arazir kuram gamir puvatizi, e ni bagha a inigha izeghan koghai.”

31 Ezi Pailat kamaghin me migei, “Kamaghin, ia a inigh mangiva uan Arazibagh isin a tuisigh.” Ezi Judaba kamaghin akam ikara, “E gumazir tam puram a misueghti an aremeghan kogham.”† 32 (Iesus fomira uan ovengamin arazim migei. A kamagh sua, an akar kam guizbangira otivam, ezi kamaghin Pailat ko Judaba kamaghin uariv gei, ezi bizir kam oto.)

33 Ezi Pailat uamategha gavmanin dipenimin aven ghua, egha Iesusin diazima a izi. Ezi a kamaghin an azara, “Ni Judabar Atrivim, o?”

34 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ni uabi nighnigha egha ni akar kam gami, o gumazir igharazitam nan gun ni mikeme?”

35 Ezi Pailat kamaghin an akam ikara, “Manmaghin ami? Ni ghaze, ki Judan mav, o? Ni uan adarazi ko ofa gamir gumazir ekiaba, me nin akua na bagha ize. Ni bizir tizim gami?”

36 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki nguazir kamın atrivim puvati. Ki nguazir kamın atrivimın ikiai, kamaghin nan ingangarir gumaziba na bagha misoghai, egha tav na isa Judabar agharim gatighan koghai. Ezi ki nguazir kamın atrivibar min ingarir puvati.”

37 Ezi Pailat an azara, “Ezi ni guizbangira atrivir mam, o?”

Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Atrivimın migirigiar kam, kar nin akamra.

Amebam na batezi ezi ki nguazir kamın ingangarir vamira damuasa ize. Ingangarir kam kamakin: ki guizin akam akunam. Egha gumazir guizin akamın gin mangamiba, me nan akam barasi.”

38 Ezi Pailat an azara, “Guizin akam, a bar bizir tizimra?”

Pailat ter ighuvimın Iesus gafughasa migei

(Matyu 27:15-31 ko Mak 15:6-20 ko Luk 23:13-25)

Pailat mikemegha givagha egha ua Judaba bagha azenan ghu. Egha kamaghin me migei, “Ki an arazir kuratam batozir puvati. 39 Egha ia, arazir ki gin zuir kam, ia a gifo. Ezi azeniba bar, God Israelbagh Itazir Dughiamın, ki ian arazimın gin ghua gumazir vamira kalabusın a isa azenim gati. Ia ifueghti ki Judabar atrivir kam firigh ia bagh anemangam, o?” 40 Ezi me kamaghin dia ghaze, “Mam puvati! Ni Barabasra a firigh!” (Barabas, a gumazir okeim egha uaghan misosi.)‡

19

1 Ezi Pailat me mikemezi me Iesus inigha a ifozorosi. 2 Ezi midorozir gumaziba dikoniba itir beniba inigha egha atrivimın dapanir asuamin min an ingarigha, an dapanim garu. Egha me korotiar aghevir mam a garu. 3 Egha me an boroghira izegha a migei, “Judabar Atrivim, nırara atrivir ekiam!” Egha me kamaghin migiava an guam apezavira iti.

4 Ezi Pailat ua azenan ghugha kamaghin gumamazibav gei, “Ia oragh. Ki a inigh ia bagh azenan izam, eghti ia fogham, ki an arazir kuratamin apizir puvati.”

5 Ezi Iesus azenan zui. Ezi dapanir asuar me benir dikoniba itimın ingarizim, an an

* **18:28:** (18:28) Gavmanın faragha zuir gumaziba, Pailat ko an adarasi, me bar Romın gumaziba. Egha Judabar Arazibar gin zuir puvati. Me Godın damazimın zuegh ikiamin nighniziba puvati. Kamaghin amizi, Judaba kamaghin nighnigha ghaze, me Romın gumaziba ko poroghiva Godın damazimın ti mizegham. **18:31:** Jo 19:6-7, Ap 18:15

† **18:31:** (18:31) Romın gavman Judabar Nguazim gatifa. Egha me amamangatizi, Judaba uari uan kotin aven bizitabar akiram. Egha me Judabar kotiabar kamaghin anogoroke, me gumazitam bagh mikimti, an aremeghan markiam. Arazir gumazim ter ighuvim gafuzi an aremeghamim, kar Rombar arazimra. **18:32:** Mt 20:19, Jo 3:14, 12:32-33 **18:33:** Mt 27:11 **18:35:** Jo 1:11 **18:36:** Dan 2:44, 7:14, 1 Ti 6:13 **18:37:** Jo 8:47, 1 Ti 6:13, 1 Jo 3:19, 4:6 **18:38:** Mt 27:24, Lu 23:4 **18:39:** Mt 27:15, Mk 15:6, Lu 23:17 **18:40:** Lu 23:19, Ap 3:14 ‡ **18:40:** (18:40) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Barabas, a gumazir Judan nguazim bagha Romın gavman ko misozir mav. **19:1:** Mt 20:19, Mk 15:15, Lu 18:33 **19:2:** Lu 23:11 **19:3:** Jo 18:22 **19:4:** Jo 18:38, 19:6

dapanimın ikiavıra iti. Ezi korotiar aghevır kam, a uaghan an ikiavıra iti. Ezi Pailat me miği, “İa gan, gumazir kam a kara.”

⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko plisin gumaziba an ganigha kamaghın dei, “Ter ighuvimın a gafugh! Ter ighuvimın a gafugh!”

Ezi Pailat kamaghın me miği, “İa uari a inighıva egh ter ighuvimın a gafugh. Ki uabi, ki an arazir kuratamın apizir puvati.”

⁷ Ezi Judaba kamaghın an akam ikara, “A uabi ghaze ‘Ki Godın Otarım.’ Ezi en Arazibar Osizirir mam iti, ezi arazir kam kamaghın miği, gumazir kamagh miğeim, an aremegham.”

⁸ Ezi Pailat akar kam baregha egha bar atiatingi. ⁹ Egha a ua ghua gavmanın dipenimın aven ghugha, egha kamaghın İesusın azai, “Ni nguıbar manamın ikegha ize?” Ezi İesus an akar kam ikarazir puvati.

¹⁰ Ezi Pailat a miği, “Manmaghın amizi ni nan akam ikarvaghan aghua? Ki ni firighamin gavgavim iti, egha uaghan ni isiv temer ighuvim gafughamin gavgavim iti. Ezi ni ti bizir kam gifozir puvati?”

¹¹ Ezi İesus kamaghın an akam ikara, “Godın pın itim, a gavgavim ni ganingizir puvatighai, ni na dikabinamin gavgavıba puvatigham. Ezi gumazir na isa nın agharım gatızim, an arazir kuramın osımtızim, a nın arazir kuramın osımtızim, bar a gafira.”

¹² Pailat akar kam baregha egha İesus ateghti a mangasa tuavıba buri. Ezi Judaba kamaghın dei, “Ni gumazir kam ateghti a mangiti, ni Sisarin namakam puvati. Guızbangıra, gumazim uabıra uabi miğia ghaze, an atrivim, egha a Sisarin apanım.”

¹³ Pailat akar kam baregha, egha İesusın akua azenan ghu. Egha a jasin dabirabım gaperaghav iti, danganir kam me “Dagiar Azuarım” a garisi. (Hıbrun akam me ghaze, “Gabata”).

¹⁴ Ezi dughiar kam a dughiar me God İraelbagh İtazir Dughiamın isam bagha daghebar amuva bizıbar kiram. Kar aruer

arızim. Ezi Pailat Judabav gei, “İa ganigh! İan Atrivim kara.”

¹⁵ Egha me kamaghın dei, “A batokegh! A batueghti a mangı! Ter ighuvimın a gafugh!”

Ezi Pailat men azara, “İa ifonge, ki İan Atrivim isi ter ighuvimın a gafugham?”

Ezi ofa gamir gumazir ekiaba kamaghın akam ikara, “E atrivir ıgharazıba puvati. Sisar bar uabıra!” ¹⁶ Kamaghın amizi Pailat İesus inigha, me ter ighuvimın a gafughasa, a men agharım gati.

Me İesus isa ter ıghuvimın a gafu

(Matyu 27:32-44 ko Mak 15:21-32 ko Luk 23:26-43)

Ezi me İesus inigha zui. ¹⁷ Ezi a uabi uan ter ıghuvim gupugha, egha nguıbar ekiam ategha egha danganir mamın zui, an ziam “Dapanir Agharır Danganım.” (Ezi Hıbrun akam me ghaze “Golgota.”) ¹⁸ Ezi danganir kamın me a isa ter ıghuvimın anegura. Egha me gumazir ıgharazir pumuning a ko, aning agura, mam vongın itima, mam vongın iti. Ezi İesus aningın torımın iti.

¹⁹ Ezi Pailat uaghan me miğeıma me ziar mam osirigha ter ıghuvim gati. Ziar kam a kamakın, “Nasaretın Gumazım İesus, Judabar Atrivim.” ²⁰ Me ziar kam, Hıbrun akam ko Romın akam ko Grıghın akamın, men akabar an osiri. Danganir me İesus ter ıghuvimın anegurazım, a nguıbar ekiam boroghıra iti, kamaghın amizi Judan avırım izava osizirir kamın gara egha a dibori.

²¹ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba kamaghın Pailat miği, “Ni kamaghın osiran markı, ‘Judan Atrivim.’ Bar markı. Ni ziam kamaghın an osirigh, ‘Gumazir kam ghaze, ki Judabar Atrivim.’ ”

²² Ezi Pailat men akam ikara, “Markı. Akar ki osirigha gıvazım, a kamaghıra iki.”

²³ Mıdorozir gumazıba ter ıghuvimın İesus gafugha gıvagha, egha gın me an korotiaba inigha egha 4 plan akuabar uari rome. Egha me akuar vamıra vamıra isi. Egha me uaghan an korotiar ruarım

19:6: Jo 18:31, Ap 3:13 **19:7:** Wkp 24:16, Mt 26:65, Jo 5:18 **19:9:** Ais 53:7, Mt 26:62-63, 27:12-14, Lu 23:9 **19:11:** Lu 22:53, Jo 7:30, 10:18, Ap 2:23, Ro 13:1 **19:12:** Lu 23:2, Ap 17:7 **19:14:** Mt 27:62 **19:16:** Mt 27:26, 27:31, Mk 15:15, Lu 23:24 **19:17:** Mt 27:31-33, Mk 15:21-22, Lu 23:26, 23:33 **19:19:** Mt 27:37, Mk 15:26, Lu 23:38 **19:23:** Mt 27:35, Mk 15:24, Lu 23:34

sara ini, egha midorozir gumaziba kamaghin gari, me inir akuar aviriba inigha korotiar ruarir kam isamizir pu. Puvati. Me inir vamiram an ingari, egha me a isamizir puvati. ²⁴ Egha midorozir gumaziba kamaghin uarira uariv gei, “E korotiar ruarir kam abighan kogham. Puvati. E satu gikararangiva gumazir a iniamim gifogham.”

Godin Akinafarimin itir akar mam kamaghin migei, “Me nan korotiaba tuiragh, egh uari daningam. Egh me satu gikararangiva gumazim amiseveghti a nan korotiar ruarim iniam.” Ezi akar kam guizbangira otoghasa, kamaghin arazir kamra midorozir gumaziba a gami.

²⁵ Ezi Iesusin amebam ko, an amebamin afumim ko, Klopasin amuim Maria ko, Makdalan nguibamin amizim Maria, me bar an ter ighuvimin boroghira tuivighav iti ²⁶ Ezi Iesus garima an amebam ko suren gumazir a bar ifongezim, aning roghira tughav iti. Ezi a kamaghin uan amebam migei, “Amizim, gumazir kam datirighin, a nin otarim.”

²⁷ Ezi a kamaghin suren gumazir kam migei, “Amizir kam, a datirighin nin amebam.” Ezi dughiar kamın ghua, suren gumazir kam Maria inigha uan dipenimin ghugha egha an gara uan amebamin min a gami.

Iesus areme
(Matyu 27:45-56 ko Mak 15:33-41 ko Luk 23:44-49)

²⁸ Ezi Iesus fo, an ingangariba datirighin bar gifa. Egha a kamaghin migei, “Nan kuarim nan piri.” Godin Akinafarimin itir akar mam guizbangira otivasa, kamaghin an akar kam gami. ²⁹ Ezi miner mam wainin afangtizim an ikia roghira iti. Egha me dipamin suizir bizim inigha egha wainin dipam garu. Ezi wain a gizivazima, me a isa hisopin aghorim gikegha a isa Iesusin akam darighasa an amadi. ³⁰ Ezi Iesus wainin kam amegha givagha, egha migei, “A datirighin gifa.” Egha a dapanim aviragha egha uan duam sue.

Midorozir gumazir mam Iesusin ivim bira

³¹ Kar dughiar me Sabat bagha bizibar akirim. Sabatin dughiar kam, a dughiar bar ekiam. Kamaghin amizima Judaba me gumazir kuaba dughiar kam temer ighuvibar ikian me aghua. Egha me Pailat kamaghin an azangsigha ghaze, a men amamangatighti me temer ighuvibar itir gumazibar suer agharibav sogh da apirighti, me zuamiram aremeghti me men kuaba adegh izighram. ³² Ezi midorozir gumaziba ghua gumazir Iesus ko guraghav itir mamın suer agharimning misogha aning apirigha, egha ghua gumazir igharazim uaghan an suer agharimning misogha aning apiri. ³³ Egha me iza Iesusin garima an aremegha gifa. Kamaghin amizima me an suer agharimning apirizir puvati. ³⁴ Ezi midorozir gumazir mam afuzim inigha Iesusin ivim bira. Ezi ghuzim ko dipam zuamira ire. ³⁵ (Ki, Jon, ki gumazir bizir kamın ganizim, ki kamaghin ifonge, ia bizir kam gifoghiva nighnzir gavgavim an ikiam. Kamaghin ki an gun ia migei. Akar ki gun migeir kam, a guizbangira. Ki uabi fo, ki guizbangira migei.) ³⁶ Godin Akinafarimin itir akar mam, a kamakin, “Me an agharitam apirighan kogham.” God kamagh sua, akar kam guizbangiram otogham, ezi kamaghin bizir kam oto. ³⁷ Ezi akar igharazir mam Godin Akinafarimin iti, a kamakin, “Me, gumazir afuzimin ruazir kam bagh ganam.”

Me Iesusin kuam isa mozir igiar mam gati

(Matyu 27:57-61 ko Mak 15:42-47 ko Luk 23:50-56)

³⁸ Ezi gin Arimatean nguibamin gumazim Josep ghua Iesusin kuam iniasa Pailatin azangsisi. Josep a Iesusin suren gumazir mam, egha a Judabar atiatigha, egha uan nighnzir gavgavim modo. Ezi Pailat an amamangatizi, a ghuava Iesusin kuam ini. ³⁹ Ezi Nikodemus, gumazir faragha

19:24: Sng 22:18 19:25: Mt 27:55-56, Mk 15:40, Lu 23:49, 24:18 19:26: Jo 2:4, 13:23, 21:7, 21:20 19:28: Sng 22:15, 69:21 19:29: Mt 27:48 19:30: Jo 17:4 19:31: Lo 21:22-23, Mk 15:42, Jo 19:42 19:34: 1 Jo 5:6-8 19:35: Jo 21:24 19:36: Kis 12:46, Nam 9:12, Sng 34:20 19:37: Sng 22:16-17, Sek 12:10, MAA 1:7 19:38: Mt 27:57, Mk 15:42, Lu 23:50, Jo 7:13, 9:22 19:39: Jo 3:1-2, 7:50

dimagarimın İesusın ganizim, a uaghan ize. Egha borer mughuriar aghuir maba inigha ize, me temer pumuningın borem inigha aning veregha, egha borer kam gami. Ezi borer kamın osimtızim 30 plan kilogramın ghu. ⁴⁰ Ezi Josep ko Nikodemus aning İesusın kuam inigha borer kam an kuam gaghui. Egha inir aghuimın an mıkazim nomke, Judaba uan gumazir oveaghuezi bagh ami moghın. ⁴¹ Ezi midorozir gumaziba İesus ter ighuvimın anegurazir danganir kamın boroghıra, azenir mam iti. Egha azenir kamın mozir igiar mam iti, me dagiar torim atugha, egha me faragha gumazitamın kuatam a gatızir puvati. ⁴² Kar dughiar Judaba Sabatın dughiam bagh bizibar kiramim, ezi mozir kam, a İesus aremezir danganim boroghıra iti. Kamaghın amizi, aning İesusın kuam inigha ghua mozir kamın aneti.

20

İesus ua dikafi

(Matyu 28:1-8 ko Mak 16:1-8 ko Luk 24:1-12)

¹ Ezi Sanden bar mizaraghara, aminim mitateghavıra iti, ezi Makdalan nguibamın amizim Maria, a mozimın ghu. Egha a garima mozimın tiar akam gasarazir dagiam ua itir puvati.* ² Ezi a, Saimon Pita ko suren gumazir igharazir kam, a gumazir İesus bar ifongezim, an aning bagha ivegha ghu. Egha Maria kamaghın aningın miğei, “Me Ekiamın kuam mozimın a inigha ghu, ezi e fozir puvati, me managh aneti.”

³ Ezi Pita ko suren gumazir igharazir kam, aning nguibam ategha egha mozimın zui. ⁴ Aning virara ivegha ghua, suren gumazir igharazir kam Pita gafiragha, egha faragha mozimın oto. ⁵ Egha an aviragha mozimın aven gari, egha inir aghuir me İesusın kuam avarazir kabar gara egha an aven ghuzir puvati.

⁶ Ezi Saimon Pita an gın ghua, mozimın averiamın ghu. Egha a inir aghuir kabar

garima da iti. ⁷ Egha a inir igharazir mamın garima a uaghan iti, a inir me İesusın dapanimın ikezim. Inir kam a inir igharaziba ko itir puvati. Saimon ghaze, me ti a righa egha igharagha aneti. ⁸ Ezi suren gumazir igharazir faragha mozimın otozim, a uaghan aven ghu. Egha a bizir kabar ganigha egha nighnızir gavgavim iti. ⁹ (Guizbangıra, Godın Akınafarimın itir akam ghaze, İesus mozimın ua dikavigham. Ezi dughiar kamın aning akar kam tighar deraghvıra a gifogham.) ¹⁰ Egha suren gumazimning uamategha dipenimın ghu.

Makdalan nguibamın amizim Maria İesusın gani

(Matyu 28:9-10 ko Mak 16:9-11)

¹¹ Ezi Maria mozimın azenan tughav ikia azi. Egha an aziavıra ikia egha aviragha mozimın averiamın gari. ¹² Egha a enselin pumuningın garima, aning korotiar ghurghurimning aru. Egha aning danganir İesusın kuam faragha ikezimın aperaghav iti. Egha mam an dapanim ikezir naghın apera ezi mam an suemning ikezir naghın apera. ¹³ Egha aning kamaghın Marian azai, “Amizim, ni manmagh suava azi?”

Ezi a kamaghın aningın miğei, “Me nan Ekiamın kuam inigha ghu, ezi ki fozir puvati, me managh aneti.” ¹⁴ A kamaghın miğiava, ragha garima, İesus tughav iti. Ezi Maria fozir puvati, ka İesus. ¹⁵ Ezi İesus kamaghın an azara, “Amizim, ni manmagh suava azi? Ni tina buri?”

Ezi Maria ghaze, kar ti azenimın garir gumazim, egha a kamaghın İesus miğei, “Gumazir aruam, ni an kuam inigha ghu, egh danganir ni an atizimın gun na mikemegh. Eghti ki mangıva a iniam.” ¹⁶ Ezi İesus kamaghın a miğei, “Maria!”

Ezi Maria ragha kamaghın Hibrun akamın a miğei, “Rabonai.” Akar kamın mingarim a kamakın, “Tisa.”

19:40: Ap 5:6 **19:42:** Ais 53:9, Jo 19:31 **20:1:** Mt 28:1, Mk 16:1, Lu 24:1 * **20:1:** (20:1) Wikbar faraghavıra zuir aruem, a Sandera. **20:2:** Jo 13:23, 19:26, 21:7, 21:20, 21:24 **20:5:** Jo 19:40 **20:7:** Jo 11:44 **20:9:** Sng 16:10, Ap 2:25-31, 13:34-35 **20:11:** Mk 16:5 **20:14:** Mt 28:9, Mk 16:9, Lu 24:16, 24:31, Jo 21:4 **20:17:** Sng 22:22, Mt 28:10, Ro 8:29, Ef 1:17, Hi 2:11-12

¹⁷ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki tighar uan Afeziam bagh mavanangam, kamaghin ni nan suiraghvira ikian marki. Egh ni nan aveghbuaba bagh mangiva egh kamaghin me mikim, kon Afeziam, ko men Afeziam, ki a bagha uamategha ghuvanadi. A nan God, ko uaghan men God.”

¹⁸ Ezi Makdalan Maria ghua suren gumaziba kamaghin me migei, “Ki Ekiamin ganigha gifa.” Egha an akar Iesus a mikemezimin gun me migei.

Suren gumaziba Iesusin gani

(Matyu 28:16-20 ko Mak 16:14-18 ko Luk 24:36-49)

¹⁹ Ezi Sanden guaratizimin aminim pirigha gifa. Ezi suren gumaziba me Judabar atiatingi, egha dipenir me itim, me pamten an tiar akaba ase, eghti azenan itir gumazitam aven izan kogham. Ezi Iesus iza pura suren gumazibar tongin tughav iti. Egha a kamaghin me migei, “Ian naviba amiragh iki.” ²⁰ A kamaghin migia, uan duar torir dafarimningin itimning ko duar ivir vuemin itim, men aka. Ezi suren gumaziba Ekiamin ganigha me bar akonge. ²¹ Ezi Iesus ua me migei, “Ian naviba amiragh iki. Afeziam na amadazi ezi ki ize. Ezi kamaghira ki ia amadima ia zui.” ²² A kamaghin migia, egha uan aminim men a giveragha men amada, egha kamaghin me migei, “Ia Godin Duam uan navir averiabar a inigh. ²³ Egh ia gumazamizibar arazir kuraba gin amadagham, eghti God uaghan men arazir kuraba gin amadaghti, da ua puvatigham. Eghti ia men arazir kuraba gin amadaghan koghti, men arazir kuraba ikivira ikiam.”

Tomas Iesusin gani

²⁴ Dughiar Iesus uan suren gumaziba batozim, men 12 plan suren gumazibar mav, a me ko itir puvati. Kar Tomas, an ziar mam Fufuzim. ²⁵ Ezi suren gumazir igharaziba kamaghin Tomas migei, “E Ekiamin ganigha gifa.”

Ezi Tomas kamaghin me migei, “Ki an duar torir me an dafarimning gafuzimigin ganighan koghiva, egh ki uan dafarpuzim an duar torimning datighan koghiva, egh ki uan dafarim an ivir vuemin itir duam datighan koghiva, egh ki nighnizir gavgavim ikian kogham. Bar puvatigham.”

²⁶ Ezi 7 plan dughiaba givazima, suren gumaziba ua dipenimin aven iti, ezi Tomas me ko aven iti. Me tiar akaba bar pamten da asegha gifa. Ezi Iesus iza men tongin tughav iti. Egha me migei, “Ian naviba amiragh iki.”

²⁷ Egha a kamaghin Tomas migei, “Ni uan dafarpuzimin kagh suiragh, egh ni nan dafarimningin ganigh. Egh ni uan agharim amadagh uan dafarim nan ivir vuemin itir duam datigh. Ni nighnizir pumuning ikian marki. Ni nighnizir gavgavim nan iki.”

²⁸ Ezi Tomas kamaghin an akam ikara, “Ni nan Ekiam. Ni nan God.”

²⁹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni nan ganigha gifa, egha ni nighnizir gavgavim nan iti, o? Gumazir na ganizir puvatiziba, me nighnizir gavgavim ikiva, egh gumazir kaba bar akuegham.”

Akinafarir kam in mingarim

³⁰ Iesus mirakelin avirir maba uaghan suren gumazibar damazimin dagh ami. Ezi ki bar Akinafarir kam in da osirizir puvati. ³¹ Egha, akar ki osirizir kam, ki ia nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa, ki an osiri. A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, a Godin Otirim. Eghti ia nighnizir gavgavim an ikiva, egh ia an ziamin zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Ki kamagh sua, akinafarir kam an osiri.

Iesus ua uabi isa uan suren gumazibar aka

21

(Sapta 21)

7 plan suren gumaziba Iesusin gani

20:19: Mk 16:14, Lu 24:36, Jo 19:38, 1 Ko 15:5 **20:20:** Jo 16:22, 19:34, 1 Jo 1:1 **20:21:** Mt 28:18-19, Jo 17:18, 2 Ti 2:2, Hi 3:1 **20:23:** Mt 16:19, 18:18 **20:24:** Jo 11:16, 14:5, 21:2 **20:27:** 1 Jo 1:1 **20:29:** 2 Ko 5:7, 1 Pi 1:8
20:30: Jo 21:25 **20:31:** Lu 1:4, Jo 3:15-16, 5:24, Ro 1:17, 1 Pi 1:8-9, 1 Jo 5:13 **21:2:** Mt 4:21, Jo 1:45-51, 20:24

1 Ezi dughiar maba givazima Iesus uan suren gumaziba Galilin dipamin boroghira uabi isa men aka. Galilin dipamin ziar mam Taiberiasin dipam. Bizir kam kamaghin oto. 2 Dughiar kam Saimon Pita ko Tomas (an ziar mam Fufuzim), ko Nataniel (an nguibam, Kanan nguibar Galilin Distrighin aven itim), ko Sebedin otarir pumuning, ko Iesusin suren gumazir igharazir pumuning, me bar uari inigha iti. 3 Egha Saimon Pita kamaghin me migei, "Ki osiriba burisi mangam."

Ezi me ghaze, "E ni ko mangam." Egha me dikavigha botin mam in ghuavanabogha egha me zui. Ezi dimagarir kam in me osirir taba inizir puvati. 4 Ezi aruem anangasa ovirima, me gumazir mam in garima a dipamin dadarimin tughav iti. Ezi suren gumaziba kamaghin fozir pu, kar Iesus. 5 Ezi Iesus kamaghin men azara, "Otariba, ia osiritaba iniz, o?"

Ezi me kamaghin a ikara, "Bar puvati."

6 Ezi a me migei, "Ia ivem inigh, agharir guvir botin amadaghan itimin anekunigh, egh ia osiritaba inigham." Kamaghin me ivem akunizi a iraghu, ezi me osirir bar aviriba inigha, egha ua ivem gekuigha anagav avenge. 7 Ezi suren gumazir Iesus bar ifongezim, a kamaghin Pita migei, "Kar Ekiamra." Pita faragha ingarasava uan korotiar aruzim sue. Egha a kamaghin oraki, "Kar Ekiamra," egha korotiam uam anerugha uabi ikegha egha dipam uabi akunigha egha dipamin ghua dadarimin oto. 8 Ezi suren gumazir igharaziba me botin zui, egha me ivem osiriba sara anemikirigha zui. Me dipar dadarimin boroghin 100 mitan min iti. 9 Ezi me iza dadarimin otogha givagha, egha me avir mam in garima osiri maba avim gisin iti. Ezi bretin maba sara iti.

10 Ezi Iesus kamaghin me migei, "Osirir ia datirighin iniziba, ia taba inigh izi."

11 Ezi Saimon Pita botin ghuavanabogha egha ivem a mikirigha dipar dadarimin ghu. Ezi osirir ekiabara ivem gizifa, da bar moghira, 153 plan osiriba. Egha osiriba bar aviraseme, ezi ivem dutuaghrizir puvati.

12 Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ia izi dami."

Ezi suren gumaziba atiatigha men tav an azarazir puvati, "Ni tina?" Me fo, kar Ekiamra. 13 Egha Iesus avim boroghira ghua egha bret inigha me ganidi. Egha osiriba sara inigha uaghan me ganidi. 14 Dughiar Iesus mozimin dikavizimin gin, kar an namba 3in dughiam a uabi isa uan suren gumazibar aka.

Iesus Pita migia ghaze, ni nan sipsipba deraghvira men gan men akuragh

15 Iesus uan suren gumaziba ko amegha givazima, Iesus kamaghin Saimon Pitan azai, "Saimon, Jonin otarim, ni ti bar na gifonge, egha ni na gifongezir arazir kam, a gumazir kaba na gifongezir arazibagh afira?"

Ezi Pita ghaze, "Are, Ekiam, ni fo, ki ni gifonge."

Ezi Iesus a migei, "Ni nan gumazamiziba sipsipin nguzibar min men akuragh deraghvira men gan."* 16 Ezi Iesus uam an azara, "Saimon, Jonin otarim, ni ti na gifonge?"

Ezi Pita a ikara, "Are, Ekiam, ni fo, ki ni gifonge."

Ezi Iesus a migei, "Ni nan gumazamiziba sipsipbar min men akuragh deraghvira men gan."† 17 Egha dughiar mikezimin uam an azara, "Saimon, Jonin otarim, ni ti na gifonge?"

Ezi Pita Iesus baseme, a dughiar mikezim uam an azara ghaze, ni ti na gifonge? Ezi a kamaghin Iesus migei, "Ekiam, ni bar bizibagh fo. Ni fo, ki ni gifonge."

21:3: Lu 5:5 **21:4:** Jo 20:14 **21:5:** Lu 24:41 **21:6:** Lu 5:4-7 **21:7:** Mt 14:29, Jo 13:23, 20:2 **21:11:** Lu 5:6 **21:13:** Jo 6:11, Ap 10:41 **21:14:** Jo 20:19, 20:26 **21:15:** Mt 26:33, Jo 1:42 * **21:15:** (21:15) Gumazir maba Iesusin akar kam kamagh a giragha ghaze, "Ni ti bar na gifuegha, egha bizir igharazibagh ifongezir puvati?" Kamaghira gumazir maba uaghan Pitan akar kam giragha ghaze, "Ekiam, guizbangira, ni fo, ki nin roroam." **21:16:** Ap 20:28, Hi 13:20, 1 Pi 2:25 † **21:16:** (21:16) Gumazir maba Pitan akar kam kamaghin a giragha ghaze, "Ekiam, guizbangira, ni fo, ki nin roroam." **21:17:** Jo 13:38, 16:30 ‡ **21:17:** (21:17) Gumazir maba Iesusin akar kam kamagh a giragha ghaze, "Ni nan roroam?" Egha Pitan akar kam giragha ghaze, "Ni fo, ki nin roroam." **21:18:** Jo 13:36, Ap 12:3-4

Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni nan gumamazibiba sipsipbar min men akuragh deraghvira men gan.‡ 18 Ki guizbangira ni migei, ni fomira igiamra ikia, ni uabi letiam uan ivariam ikegha egha danganir ni mangasa ifongezibagh arui. Ezi ni ghurighamin dughiam, ni uan agharimning feghti, eghti gumazir igharazim ni gikegh ni inighiva danganir ni mangasa ifongezir puvatizimin mangam.” 19 (Iesus migirigiar kam migia kamaghin Pitan aka, a tuavir manamin aremegh ziar ekiam God daningam.) Egha a kamaghin Pita migei, “Ni nan gin izi.”

Suren gumazir Iesus bar ifongezir kamin akam

20 Ezi Pita ragha suren gumazir Iesus bar ifongezir kamin garima, an aningin gin izi. Suren gumaziba faragha Iesus koma apava, gumazir kam uan dapanim isa Iesusin afarizim boroghira anetigha, egha kamaghin an azai, Ekiam, tina ni isi apanibar agharim darigham? 21 Ezi Pita an ganigha kamaghin Iesus azara, “Ekiam, gumazir kam, bizir tizim a batogham?” 22 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki ifueghti a ikivira iki mangi dughiar ki uamategh izamim otogham, kar nin bizim pu. Ni nan gin izi.” 23 Kamaghin amizima, akar kam tintinibar arui, ezi gumamazibiba kamaghin nighnigha ghaze, “Suren gumazir kam an aremeghan kogham.” Ezi Iesus guizbangira kamaghin mikemezir puvati, an aremeghan kogham. Puvati. A ghaze, “Ki ifueghti a ikivira iki mangi dughiar ki uamategh izamim otogham, kar nin bizim pu.” 24 Kar suren gumazir kamra, a datirighin bizir kabar gun mikemegha, egha an akar kaba osiri. E datirighin fo, akar a gun mikemezir kaba, da guizbangira. 25 Ezi bizir avirir igharazir maba Iesus uaghan dagh amizi, da iti. Ezi me ti vaghvagha bizir kaba akinafaribar da osirighai, nguazir kamin akinafarir kabar arighamin danganiba bar puvatigham.

Aposelbar Ingangariba

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kam, Aposelbar Ingangariba, Lukra an osiri. Luk faragha, akinafarir igharazim osiri, a Luk Osirizir Akar Aghuim. Egha datirighin Aposelbar Ingangariba osiri.

E akinafarir kamın garima, Godin Duam aposelba tuavim men akazi, ezi me Iesusin Akar Aghuim “Jerusalemın nguibamın aven ko, Judian danganiba bar moghira ko, Samarian Distrigh ko, nguazir kamın otevíba bar,” an gun me miġei. (Ni 1:8in gan.)

Aposelin Akinafarim kamaghın miġia ghaze, Iesusin sios Judabar tongin dikavigha egha ġin a ghua bar ekevegha tintinibar ghua nguazimın otevir mabar ghu. Luk uaghan kamaghın en akaghasa, Kraisin ingangarim ko gumazamizir an ġin zuibar dabirabim, da God fomira Israelin gumazamiziba bagha dikirizir akam bar a ko voroghira ghu.

Ezi bizir ekir vamira Aposelbar Akinafarim a miġei, a Godin Duamın ingangarim. Pentikosin dughiamın Godin Duam faragha Iesusin suren gumazibar ize. Egha ġin Godin Duam nighniziba me ganiga, egha gavgavim me ganidi. Ezi akinafarir kam e uaghan aposelba akar ruarir aviribar gari. Dughiar aviriba aposelba Iesusin Akar Aghuim gumazamizir igharazibav kinasa. Ezi e garima gumazamizir avirim Akar Aghuir kamın ġin zui, ezi sios otogha gavgafi.

Aposelin Akinafarim, an aposelin aviribar eghaghaniba an iti. Egha akar bar aviriba, Pita ko Pol amizibav gei. Pita a suren gumazir mam, a uaghan Iesus ko arui. Ezi Pol faragha Iesusin ġin aruizir puvati. A Iesusin sios gumazamiziba dikabirasa pamtemın ingari. Ezi Iesus

Polin diazi, ezi a gumazir aghuimın otogha guizbangira an ingangarim pamtem a gami.

Ezi akinafarimın otevir maba, Luk bizir Pol bativizibar geghanasa, a ghaze, “Eia” dagh ami. Fofozir gumazir avirim ghaze, Luk uabi ti Pol ko dughiar mabar arui, kamaghın amizi, a ghaze, “Eia”. pb

Aposelba Jerusalem aven Iesusin akam akuri

(Sapta 1:1-8:3)

Iesus akar dikirizimın ghaze, a Godin Duam anemangam

¹⁻² Tiofilus, ki akinafarir kam ni bagha an osiri. Nan akinafarir faragha zuimın, ki Iesus amizir biziba bar, ko a gumazamizibar sure gamiziba bar, da osiri. Dughiar kamın Iesus dikavigha uan ingangarim gamua mamaghira ikia, ghua a Godin Nguibamın ghuavanabozir dughiamın tuzir biziba, ki da osiri. A tighar Godin Nguibamın mangasa, aposelba misevegha egha Godin Duamın gavgavimın ingangarir akabar me miġei.* ³ A faragha mizaziba inigha aremegha egha ua dikafi. Egha a tighar Godin Nguibamın mangasava, a uabi isa uan aposelbar aka. Egha a bizir aviribar men akazi, me bar foz, a ua dikavigha iti. 40 plan dughia, dughiar kamın aven dughiar aviriba a uabi men akakaghava God Bizibagh Ativir Arazimın gun me miġei. ⁴ Dughiar mam a me ko ikiava, apava miġirigiar gavgavir kam me ganingi, “Ia Jerusalemın nguibar ekiam ategh mangan marki. Bizir aghuarir nan Afeziam ia daningasa akam akirizim a izam. Ia a barazi, ki an gun ia mikeme. Ia a bagh iki. ⁵ Jon dipamın gumazamiziba rue, ezi gurumra ia Godin Duamın ruegham.”

⁶ Ezi me uari akuvazir dughiamın, me an azara, “Ekiam, ni dughiar kam atrivim Israel danightima, a ua Israelin nguazimın ganam, o?”†

* **1:1-2:** (1:1) Luk, a akinafarir kam Aposelbar Ingangariba, an osiri. A faragha zuir akinafarim an osirizi, a Luk Osirizir Akar Aghuim. **1:3:** Mt 28:17, Mk 16:12, Lu 24:36-49, Ap 10:41, 1 Ko 15:5-7 **1:4:** Lu 24:49, Jo 14:16-17, Ap 2:33 **1:5:** Mt 3:11, Mk 1:8, Lu 3:16, Jo 1:33, Ap 11:16 **1:6:** Ais 1:26, Dan 7:17, Amo 9:11, Mt 24:3, Lu 24:21
† **1:6:** (1:6) Fomira Israelin gumazir maba uari atrivimın ikia uan nguazimın gari. Egha Iesusin dughiamın Israelba Romın apengan iti. Ezi Iesus dughiar kamın otogha aruima, gumazir aviriba kamaghın nighnisi, a Romın gavman batueghiva uabi Israelbar ganam. Eghti ġin Israel Kantrin igharaziba dar ganiva egh dar apengan ikian kogham.

⁷ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Biz-iba otivamin dughiaba, nan afeziam uabi uan gavgavimin da ati. Ezi ia tizim bagh dughiar an atizir kam gifoghasa. Kar ian bizim pu. ⁸ Eghti Godin Duam ia gisin izighirighti, ia an gavgavim iniam; eghti ia bizir ia ganigha foziba, Jerusalem in nguibamin aven ko, Judian danganiba bar moghira ko, Samarian Distrigh ko, nguazir kam in oteyiba bar, me geghanam.”

*Iesus Godin Nguibamin zui
(Mak 16:19-20 ko Luk 24:50-53)*

⁹ Ezi Iesus kamaghin mikemegha, egha an aposelba garavira itima God anesiarafazima a Godin Nguibamin ghuavanabo. Ezi ghuariam me gari naghin a modo.

¹⁰ A ghuavanadima me kogha overiamin garavira itima, gumazimning korotiar ghurghurimning arughava bemira men in tu. ¹¹ Egha aning kamaghin me migei, “Galilin gumaziba, ia tizim bagha kagh tivighav ikia pin overiamin gari? Gumazir kam Iesus, God a inizima a ia ategha uan Nguibamin ghu. Ia an ganizima a Godin Nguibamin ghuzi moghin, kamaghira a uamategham.”

Me Judasin ingangarir danganim bagha Matias a misefe

¹² Egha Iesusin aposelba Olivin Mighsiam ateghava ua Jerusalem in zui. Olivin Mighsiam kam Jerusalem in roghira ikiava an ruarim kilomitan vamiran mirara ghu. ¹³ Egha me otivighava, ghurir pin itir me zurara itimin ghuavanabo. Men ziabara kara:

Pita, Jon, Jems ko Andru, Filip ko Tomas, Batolomyu ko Matyu, Jems, Alfus in otarim, ko Saimon a Selotiabar gumazir mam, ko Judas, a Jems in otarim.

¹⁴ Egha me zurara navir vamira ikia uari inigha God ko migei, amizir maba ko Maria, Iesus in amebam, koma an doziba sara.

¹⁵ Dughiar kabar aven Pita nighnizir gavgavim Iesus in itir darasi tongin tughu, (men avirim in dibobonim 120) ¹⁶ egha kamaghin migei, “Nan adarasi, God in Duam fomira Devit gamizi, an akar mam mikeme. Ezi akar kam God in Akinafarim in aven iti. Akar kam a Judas in migei. Judas, a gumazir Iesus isa gumazir an suirazibar akazim. Akar kam datirighin otogha gifa, Devit mikemezir moghira. ¹⁷ Judas fomira en gumazir mamra, egha uaghan ingangarir e amir kam gami.”

¹⁸ (Ivezir a uan arazir kuramin inizim, Judas nguazir mam givese. Egha nguazir kam in a uabi ekunigha aremegha an mikarzim afoaraghiri, ezi an muriaba bar azenim gire. ¹⁹ Kamaghin amizi, Jerusalem in itir darasi bar moghira bizir kam baraki, egha me nguazir kam uan akamin ziar kam a gati, Akeldama. An mingarim kamaghin, ghuzir nguazim.)

²⁰ Egha Pita ghua kamaghin migia ghaze, “Ezi God in Akinafarim in itir Ighiabar aven osizirir kam iti,

‘An danganim pura iki,
tav an danganir kam in ikian
marki.’

Egha a uaghan ghaze,

‘A gumazir dapanim,
eghti igharaz tav an danganim
ini.’

²¹ “Ezi kamaghin, e gumazir zurara e ko ikia uaghan Iesus ko aruizir gumazitam a misivam. ²² Dughiar Jon gumaziba ruezim ko Iesus faragha ingangarim igiamra a gamir dughiam ikegha, ghua dughiar God Iesus inizi an e ategha ghuanabozir dughiam in tu. E dughiar kaba bar e ko ikezir gumazitam a misivam. Gumazir kam Iesus in garima, a ua dikafi. An e ko migirigiar kam in gun akam akunam.”

²³ Egha me gumazir pumuning in ziamning diboro, Josep, an ziar mam Barsabas

1:7: Mt 24:36, Mk 13:32, 1 Te 5:1 **1:9:** Mk 16:19, Lu 24:50-51, Jo 6:62, 20:17 **1:10:** Mt 28:3, Mk 16:5, Lu 24:4, Jo 20:12, Ap 10:3, 10:30 **1:11:** Mt 24:30, 26:64, Lu 21:27, Jo 14:3, 1 Te 1:10, 4:16, MAA 1:7 **1:12:** Lu 24:50 **1:13:** Mt 10:2-4, Mk 3:16-19, Lu 6:14-16 **1:14:** Mt 13:55, Lu 23:49, 23:55, 24:10, Jo 6:42, 7:5 **1:16:** Sng 41:9 **1:17:** Mt 10:4, Lu 6:16, Ap 1:25 **1:18:** Mt 26:15, 2 Pi 2:15 **1:20:** Sng 69:25, 109:8 **1:22:** Mt 3:16, Mk 1:9, 16:19, Lu 3:21, 24:51, Jo 15:27, Ap 4:33

(an ziar igharazir mam Jastus) ko Matias. ²⁴⁻²⁵ Egha me God ko miġei, “Ekiam, ni gumazibar navir averiaba bar dagh fo. Ni en akagh, ni aningın tav amiseveghtima, an aposelin ingangarim bagh Judasin dangamin iniam. Ingangarir kam Judas anetegha uan danganir ikiamimin ghu.” ²⁶ Egha me dagiaba aningın ziamning osirigha torim gatigha aning givazvasi. Ezi dagiar Matiasın ziam gisın itim faragha azenim giri. Ezi me Matias isa, uaghan 11 pla aposelbar tongın aneti.

2

Godin Duam izaghiri

¹ Ezi Pentikosın Dughiar Ekiam otozıma, niġnizir gavgavim Iesusın itir darasi, me bar moghıra uari akuvagha danganir vamiran iti.* ² Ezıma zuamıra niġinir mam Godin Nguibamin ikeghava zaghira mati aminir gavgavim izi. Egha dipenir me apiaghav itim bar a gizıvagha a noke. ³ Egha me garima bizir mam mati avir mızariaba biaghırava vaghvagha men dapanir siriabagh apiaghiri. ⁴ Ezi Godin Duam bar moghıra me gizıvaghava, gavgavim me ganıga me gamima, me nguibar igharazibar akabav gei.

⁵ Ezi Judan gumazamizir Godin apengan itir maba, me uan nguazimin itir kantrıba bar dar ikegha izegha datirighın Jerusalemın iti. ⁶ Egha me niġinir kam baregha iza bar uari akuvaghav ikiava, me vaghvagha orazima gumazamiziba men nguibabar akabav gei. Ezi kamaghın me osemegha okam niġnisi. ⁷ Egha me digavir kuram gamighava azangsisı, “Gumazamizir miġeir kaba, me bar Galilin gumazamizibara! ⁸ Ezıma manmaghın amizima e vaghvagha me barazima me en nguibabar akabav gei? ⁹ E marazi, Partian kantri ko Midian kantri ko Elamin kantribar ize. Ezi marazi Mesopotemian Distrighın izezir gumaziba. Ezi marazi Judian Distrigh ko Kapadosian Provins ko Pontusın Provins koma Esian Provinsın

ize. ¹⁰ Ezi maba Frigian Distrigh ko Pampilian Provinsın ize. Ezi marazi Isipın kantri, ko Libian Distrighın aven itir danganim a nguibar ekiam Sairinin boroghıra itiba ize. Ezi marazi Judan gumazir Romın nguibamin ikegha izeziba. ¹¹ E bar moghıra, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Judan arazibagh amuava dar gın ghua, egha me uaghan, mati en marasi. Ezıma en marazi Kritian arıghatızim koma Arabian Distrighın gumaziba, e vaghvagha me barazima me en nguibabar akabar God amizir bizir ekiabar gun miġei!” ¹² Egha Judan gumaziba digavir kuram gamighava pura okam niġnıghava uarir azangsisı, “Kar bizir tızim?”

¹³ Ezıma Judan gumazir maba dibovir akabar miġia ghaze, “Me wainın dipar avırıba amegha onġani.”

Pita akam akuri

¹⁴ Ezi Pita 11 plan aposelba ko tughav ikia, egha a gumazamiziba pamtem kamaghın me miġei, “Ia Judaba koma Jerusalemın itir gumazamiziba, ia bar deraghvıram na baragh. Ki bizir otozir kamın gun ia mikemeghtima, ia a gifogham. ¹⁵ Gumazir kaba wainın dipamin onġanizir puvati. Ia fo, kar 9 kloghın mızarazimra.† ¹⁶ Bizir otozir kam, kar Godin akam inıgha izir gumazim Joel fomıra mikemezir moghın,

¹⁷ ‘God kamaghın miġia ghaze,
Dughiar gın izamıbar ki uan Duam gumazamiziba bar me danıngam.
Eghtima ian otariba ko guivıba
Godin akam inıgha izir gumazıbar mın mikımtima,
ian gumazir igıaba irebabar mın
bizıbar ġantıma,
ian gumazir ghurıba irebabar
ġanam.

¹⁸ Eghtı nan ingangarir gumazamizıba,
ki uaghan uan Duam dughiar kabar
me danıngam,

2:1: Lo 16:9-11, Ap 1:14 * **2:1:** (2:1) Pentikosın Dughiar Ekiam, an ziar igharazimra kara: Obarıbar aghavir dughiar ekiam. **2:2:** Ap 4:31 **2:3:** Mt 3:11 **2:4:** Mk 16:17, Ap 1:5, 4:31, 10:44-46, 1 Ko 12:10, 13:1 **2:7:** Ap 1:11 **2:9:** 2 Ti 1:15 **2:15:** 1 Te 5:7 † **2:15:** (2:15) Judaba dughiar kamın mızaraghara dipar onġanıba apir puvati. Kamaghın Pita akar kam me miġei.

- eghtima me Godin akam inigha izir gumazibar akabav kimam.
- 19 Eghti ki pin overiamin digavir kuram gamir arazibar akakagh, egh nguazimin mirakelin arazibar amuam. Eghti ghuzim ko avim ko muturir dafam otogham.
- 20 Eghtima aruem mitarmeghti, iakinim ghuzimin min otogham. Bizir kaba faragh otivighti, gin Ekiam Izamin Dughiam otivam. Dughiar kam Ekiam uan gavgavim ko angazangarim sara izam.
- 21 Ezi Ekiamin ziamin deir darasi, a ua me inigham.'

22 "Israelin gumazamiziba, ia migirigiar kam baragh. Nasaretin Iesus, God ia baghava anemadagha gavgavim a ganingizima, ezima a ian aven ingangarir gavgavir ekiaba koma mirakelin gavgavibar ian tongin bizibagh amizima, da otivizima ia dar ganigha uari fo.

23 God uan ifongiamin gin ghua ia bagha fomira nighnizir mam gamigha, uan otarim isava ian agharim gati. Ezima ia gumazir kurabar agharimin, ia a isava ter ighuvim gatighava a gafuzi, an areme.

24 Ovevem bar Iesusin suiraghan kogham. Kamaghin, God a gamizi a dikavigha ovevem osimtizim ataki. 25 Devitin Ighiabar Akinafarim kamaghin mikeme,

- 'Ki Ekiamin garima a zurara bar nan boroghin ikiavira iti. A gavgavim na ganidi. Eghti bizitam na damuti, ki akongiva atiatiatingan kogham.
- 26-27 Ezima ni na ateghtima ki ariaghrezibar tongin mozimin aven ikian kogham. Egh ni ua bagha inabazir gumazim aneteghtima an nivafizim kurighan kogham.

- Kamaghin nan navim derazi ki migirigiar aghuibagh ami. God na damuamin bizir aghuiba, ki da bagha mizuai.
- 28 Ni, ikirimirir aghuarim iniamin tuavim, a nan akagha gifa. Ni na ateghti ki ni ko ikiam, egh ni na damuti, ki bar akuegham.'

29 "Nan adarasi, ki guizbangira ia migei, en ovavim Devit aremezima me anefa. Ezima an dagiar mozim datirighin e ko ikia kati. 30 Egha, Devit a Godin akam inigha izir gumazir mam, egha a fo, God migirigiar gavgavim a ganiga ghaze, 'Nin atrivir danganimin ki nin ovavitam afagham.' 31 God gin damuamin bizim, Devit a gifo, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraiss, an aremegh ua dikavamin bizim migei. Egha ghaze, God aneteghtima an ariaghrezibar tongin mozimin aven ikian kogham. Egh an nivafizim kurighan kogham. 32 Ezi gumazir kam Iesus, God a gamizima a ua dikafi. Ezi e uari uan damazibar an ganigha, egha migei. 33 Ezima a ghuavanaga uan Afeziam Godin agharir guvim gaperaghav ikia a da pin gavgavim isi. Ezi an Afeziam a mikemezir moghin God uan Duam Iesus ganingi. Ezi datirighin ia oragha garir bizir kaba, Iesus uabi dagh ami. 34 Devit Iesusin min Godin Nguibamin ghuzir puvati. Egha a kamaghin migei,

- 'Ekiam kamaghin nan Ekiamin migia ghaze, "Ni kagh nan agharir guvimin daperagh.
- 35 Mamaghira ikitima ki nin apaniba dikabiraghti me nin apengan ikiam."'
- 36 "Ezi kamaghin amizi, ia Israelba ia bar bizir kam gifo, ia misuegha ter ighuvimin gurazir Iesusin kam, datirighin God a gamizi an Ekiamin oto, a Kraiss, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim."

2:21: Ro 10:13 2:22: Jo 3:2, 14:10-11, Hi 2:4 2:23: Mt 27:35, Mk 15:24, Lu 23:33, Jo 19:18, Ap 4:28, 1 Pi 1:20
 2:24: Mt 28:5-6, Mk 16:6, Lu 24:5, Ap 3:15, 4:10, 10:40, 13:30-31, 17:31, 1 Ko 15:15 2:29: 1 Kin 2:10, Lu 1:32, 1:69, Ap 13:36, 2 Ti 2:8 2:30: 2 Sml 7:12-13, Sng 89:3-4, 132:11 2:31: Sng 16:10, Ap 13:35 † 2:31: (2:31) Grighin akam me ghaze, "Kraiss", an mingarim God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim. 2:32: Ap 1:8, 2:24 2:33: Jo 14:26, Ap 1:4, 5:31, 7:55-56, 10:45, Ef 4:8, Hi 10:12 2:36: Ap 5:30-31

Gumazir aviriba uan naviba iragha rue

³⁷ Egha gumazamiziba Pitan akam barasi, a men navibagh kuizi, me kamaghin Pita koma aposelin igharazibav gei, “En aveghbuaba, e manmaghin damuam?”

³⁸ Ezi Pita kamaghin me migei, “Ia bar navibagh iragh Krai Iesusin ziamin rueghti a ian arazir kuraba gin amangti, God uan Duam ia daningam. ³⁹ God fomira akam akirigha ghaze, a uan Duam ia danigam, ia koma, ian boriba koma, ian saghon itir darasi, me bar. God, en Ekiam, gumazamizir a men diaziba, a uan Duam me daningam.”

⁴⁰ Egha Pita migirigiar aviribar me gamuava akar gavgavir maba sara me mikeme, “Ia uari uarir akuragh, eghti God dughiar kamın gumazamizir kurar kabagh asighasighiva uaghan ia gasigasighan kogham.” ⁴¹ Ezima gumazamizir aviriba an akam baregha a gifuegha, egha rue. Ezi dughiar kamnagh God ua 3,000in gumazamizir maba ua me inizima me Kraisin adarazir aven ize.

Godin gumazamizibar ikirimirim

⁴² Egha Kraisin adarasi me aposelbar migirigiaba baragha, bizibar uarir akurvagha, egha uari isava apava, God ko mikimasa bar ifonge. ⁴³ Ezi aposelba digavir kuram gamir arazir aviriba ko mirakelin aviribagh ami. Kamaghin gumazir aviriba digavir kuram gami. ⁴⁴ Eghava nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, navir vamira iti. Egha men bizir men itiba, me uarira akurvasi. ⁴⁵ Egha me uan nguaziba ko biziba amaga dar dagiaba isava egha dagheba otevezibar akurvasi. ⁴⁶ Zurara dughiaba me Godin Dipenimin avizim uari akufi. Egha dipeniba roa vaghvagha dagh arua, uari isava apava, bar akongegha, men naviba bar dera. ⁴⁷ Egha Godin ziam fema, ezi gumazir igharaziba bar me bagha bar akonge. Ezima Ekiam

zurara dughiabar gumazamizir igiabar akurvaghavira iti. Kamaghin me bar aviraseme.

3*Gumazir suer kurar mam ua dera*

¹ Dughiar mam aruem 3 kloghin tu, kar Judaba God ko migeir dughiam. Dughiar kamra Pita ko Jon Godin Dipenimin zui.

² Ezi gumazir navimin averara suem ikuvizir mam iti. Ezi gumaziba anetera ghua Godin Dipenimin tiar akar mamın anerisi. Tiar akar kamın ziam, Aghuim. A kagh ikiava dagiaba bagha gumazamizir Godin Dipenimin aven zuiba me ginge. ³ Ezi a gari Pita ko Jon aven mangasa izima a dagiaba bagha aning ginge. ⁴ Ezi Pita bar anarira gari, ezi Jon uakan. Egha Pita ghaze, “Ni kagh gan ganigh!” ⁵ Ezi gumazim bizitam iniasa nighnigha, aningra gari.

⁶ Ezi Pita kamaghin migei, “Ki dagiaba puvati. Ki itir bizim, ki ni daningasa. Eghti, Nasaretin gumazim Krai Iesus, an ziamin, ni daru!” ⁷ Egha Pita an agharir guvimin suiraghava, a ghufe. Ezi an duivaniba ko dagariba zuamira gavgafi. ⁸ Ezi a dikava uabi ekunigha maghram arui. Egha a Pita ko Jon sarama Godin Dipenir avizibar aven ghuava, aruava, egha pin uabi ekuava, eghava Godin ziam fe. ⁹ Ezima gumazamiziba bar an garima an aruava Godin ziam fema, ¹⁰ ezi me an ganigha a gifogha ghaze, gumazir kamra Godin Dipenimin tiar akar ziam, tiar akar Aghuimin apiav ikiava, dagiaba bagha gumazamizibagh inge. Egha me digavir kuram gamigha pura nighnisi, manmaghin amizir bizim kav bato.

Pita Godin Dipenimin aven akam akuri

¹¹ Ezi gumazamiziba akar kam baregha, egha digavir kuram gamigha, ivemara ghua gumazir kamın gari. Ezi me an garima a Pita ko Jonin suiragha, Godin Dipenir azuarimin tughav iti. Dipenir

2:37: Sek 12:10, Lu 3:10-12, Ap 9:6, 16:30 **2:38:** Lu 24:47, Ap 3:19 **2:39:** Ais 57:19, Jol 2:28, Ap 10:45, 14:27, Ef 2:13, 2:17 **2:40:** Lo 32:5, Fl 2:15 **2:41:** Ap 2:47, 4:4, 5:14 **2:42:** Ap 20:7 **§ 2:42:** (2:42) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Faragha zuir Kraisin adarasi uari akuva egha uari koma api. Me amegha givagha, me Iesusin nivafizim ko ghuzim ginighnigha bret ko wainin dipam api. **2:43:** Mk 16:17, Ap 4:33, 5:11-12 **2:44:** Ap 4:32-35, 5:12, 6:8 **2:46:** Lu 24:53, Ap 1:14, 20:7 **2:47:** Ap 2:41, 4:33, 5:14, 6:7, 11:21, 11:24, Ro 14:18 **3:1:** Sng 55:17, Ap 2:46, 10:3, 10:9, 10:30 **3:2:** Jo 9:1, Ap 14:8 **3:4:** Ap 14:9 **3:6:** Ap 3:16, 4:10, 16:18 **3:8:** Ais 35:6, Jo 5:14, Ap 14:10 **3:9:** Ap 4:16, 4:21

azuarir kamın ziam, Solomonın Azuarim. ¹² Ezi Pita kamaghın ganigha, me miġei, "Israelın gumamazibiba, tizim bagha bizir kam ia gamizıma ia digavir kuram gami? Ia tizim bagha pamtem gan gara ghaze, ga ti uan gavgavibar tuavim, o ga Godın damazimın deravira itir tuavimın, ga gumazir kam gamizıma an arui? Bar puvati. ¹³ Abraham, Aisak ko Jekopin God, en ovavibar God, a uan ingangarir gumazim İesus bar a pırafa. Ia an aremeghasa a isava apanibar dafarim gati. Egha dughiar Pailat anetagherghasa miġeim, ia kamaghın miġei, 'E tong a gifongezir puvati!' Egha akirim a gasara. ¹⁴ Ia Godın damazimın zuegha derazir gumazimın aghuaghava, egha gumazir kuram uari bagh anetagherghasa Pailat miġei. A gumazibav soghezi me aremezir gumazim. ¹⁵ Ia gamizi ia angamra itir gumazim, ia a misoghezi an aremezi God a gamizi a ua dikafi. Ga uaning bizir kamın ganighava a gifoghava an gun miġei. ¹⁶ Ga İesusın ziamın niġnizir gavgavim iti. Ezi İesusın ziamın gumazir ia ganigha fozir kam, a gavgavim ini. İesusra gan niġnizir gavgavir kam gamizıma, ezi niġnizir gavgavir kamra gumazir kam gamizıma, a bar dera, ia datirighın uari an gari.

¹⁷ "Ezi nan adarasi, ki kamaghın fo, ia amizir arazim ia a gifozir puvati, ian gumazir dapaniba sara. ¹⁸ Ezi God fomıra an akam inigha izir gumaziba bar me mikemezıma, me miġia ghaze, a God Uam E İniasa Mısevezir Gumazim, Kraıs, mızazim iniam. Ezi God uan miġirighıbagh amizi moghın dar dagheba otifi.

¹⁹⁻²⁰ "Ia kamaghın ifueghtıma, God ian arazir kuraba angarighti dughiar kabar Godın Duam izıva ian duaba avughsizim ko navir amirizim, ia danighti, God ia bagh İesus uam anemangam, a Gumazir God Uam E İniasa Mısevezim, a ia bagha

anemisefe. Ia bizir kabagh niġnigh da inisi, ia uan navibagh iraghıva uamategh God bagh izi. ²¹ God fomıra uan akam inigha izir gumazir zuezibav kemezıma, me ghaze, 'İesus datirighın Godın nguibam iki, mangi dughiar God bizibar amuti da bar igiabar otivam.' Eghti God mikemezir moghın, biziba bar otivam. ²² Ezi akar dikirizir kam God fomıra Moses mikemezi, a kamaghın miġei, 'Ekiam ian God, a nan mın ia bagh akam inigha izir gumazitam, ian tongın ian gumazitamra misevegham. Ia, bizir tizir a miġeiba, ia bar da baragh egh dar amu. ²³ A barazir puvatiziba God me gasighasigham. Eghti me ua Godın adarazi ko ikian kogham.'* ²⁴ Godın akam inigha izir gumaziba bar, Samuelın tugha izi, me bar miġia dughiar kabar gun mikeme.

²⁵ "God fomıra uan akam inigha izir gumaziba akar gavgavim me ganıngizıma, ezi ia men boriba mın iki, egh akar gavgavir kabanang uaghan iana. God fomıra Akar Dikirizir Gavgavir ian ovaviba ko ingarizıma, ezi ia men boriba mın iki, egh akar gavgavir dikirizir kam, a uaghan iana. God kamaghın Abraham mikemezi moghın, 'Ki kamaghın damuam, nın ovavibar borimın tuavimın, ki nguazir kamın itir nguibaba bar deravira me damuam.' ²⁶ God kamaghın ifonge, ia vaghvagh uan arazir kuraba ateghti, kamaghın a deravira ia damuam. Egha bizir kam bagha a uan ingangarir gumazim a misevegha ia bagha faragha anemada."

4

Pita ko Jon Judan kotın iti

¹ Pita ko Jon gumamazibav giavira itima, ofa gamir gumaziba ko Godın Dipenimın garir gumazibar ekiam ko Sadyusiba, me izava aning bato.* ² Egha

3:13: Kis 3:6, 3:15, Mt 22:32, Lu 23:13-25, Ap 2:23, 7:32

3:15: Ap 1:8, 2:24, 2:32, 2:36, 4:10

3:16: Mt 9:22, Ap 4:10, 14:9

3:14: Mt 27:15-23, Mk 15:6-14, Lu 23:13-23, Jo 19:12-15

3:17: Lu 23:34, Jo 16:3, 1 Ko 2:8, 1 Ti 1:13

3:18:

Ais 50:6, 53:5, Lu 24:27, 24:44, Ap 26:22, 1 Pi 1:10-11

3:22: Lo 18:15-19, Ap 7:37

3:23: Wkp 23:29

* **3:23:**

(3:23) Akar kam, akam inigha izir gumazir God amadazim, a Lo 18:15, 16, 17, 18, 19ın iti. Pita kamaghın miġia ghaze, İesus, a uabi akam inigha izir gumazim. **3:25:** Stt 12:3, 18:18, 22:18, Ro 9:4, 9:8, Ga 3:8, 3:26

3:26: Mt 10:5, Lu

24:47, Ap 13:32-33, 13:46

4:1: Lu 22:4, 22:52

*

4:1: (4:1) Godın Dipenimın garir gumazibar ekiam, a ofa gamir gumazir mam. A Livain gumaziba, a me gativagha men garima, me Godın Dipenimın miriamın ingara bizibar gara polismanın ingangarim gami.

4:2: Mt 22:23, Ap 23:8

me fo, Pita ko Jon Iesus aremegha ua dikavizir bizir kamın gun gumazamizibav gei. Kamaghın amizima gumazir dapanibar naviba aning bagha bar ikufi. ³ Egha me Pita ko Jonın agharimning suiraghava aning kot darighasava amima, amınim piri. Kamaghın, me aning sel gatizi aning ikia ghua amimizaraghan. ⁴ Ezi gumazamizir aviriba akar kam baregha nighnizir gavgavimın an iti. Egha Kraisin adarazir dibobonim bar ekevegha ghua 5,000ın boroghın tu.

Me Pita ko Jon kot gati

⁵ Egha amimizaraghan Judan gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Jerusalemın uari akuvaghav iti.† ⁶ Anas, ofa gamir gumazibar dapanim, a uaghan iti, ezima Kaiafas ko Jon koma Aleksanda koma ofa gamir gumazibar dapanimın adarazir gumazir igharaziba, me uaghan iti. ⁷ Egha me mikemezi, gumaziba Pita ko Jon inighava men damazibar izezi, me maghiram aningın azangsisı, “Gua gavgavir manam inigha, egha tinan ziamın gua bizir kabagh ami?”

⁸ Ezima Godın Duam Pita gızivazima, a kamaghın me migei, “Judan gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba! ⁹ Ia ti gumazir suer kurar ga akurazir kam bagha gan azangsighasa, egha ia ti uaghan foghasa, gumazir kam a manmaghın dera. ¹⁰ Eghti ia koma Israelın itir darasi bar moghıra, ia bizir kam gifogh! Kar Nasaretın gumazim Kraıs Iesusın ziamın gumazir ian damazibar tughav itim a ua dera. Gumazir kam a Iesus, ia a inigha ter ighuvim gafuzı, an aremezi God a gamizi a ua dikafi.‡ ¹¹ Ezima Iesus,

‘Kar dipenir akınir ingangarir gumaziba aghuazim,
a datırighın dipenim aterir guarim gava.’

¹² Nguazir kamın gumazitam en akuraghan kogham, bar puvati. Iesusın ziamra e akurvazir aghuim iniam. A uabıra, en akurvazir gumazim.”

¹³ Egha me Pita ko Jonın garima aning bar gavgavighav atiatir puvatighava me migeima, me aningın ganighava fo, aning sure gamizir puvati. Aning pura gumazir kinimning. Egha me aningın gara digavir kuram gamigha ghaze, gumazir kamning Iesus koma arui. ¹⁴ Egha me gumazir faragha suer ikuvizimın gari, a Jon ko Pita, aning ko tughav itima, me bizitam mikıman asa.

¹⁵ Kamaghın me akar gavgavimram aning ganingizima aning Judan kotın dipenim ategha zuima, me aning bagha akam misosi. ¹⁶ Egha me uarir azangsisı, “E manmaghın gumazir kamning damuam? Jerusalemın itir gumaziba, me fo, aning mirakelin bar ekiam gami. Eghti e kamaghın mikıman kogham, bizir kam guizbangıra otozir puvati. ¹⁷ Ezi e kamaghın aghua, gumazamizir igharaziba bizir kam baraghan kogham. Egh e akar bar gavgavimra aning danightıma aning ua Iesusın ziamın gun bar tav mikıman kogham.”

¹⁸ Egha me ua aningın diazıma aning aven ghuzıma me akar gavgavimın aningın migıa ghaze, gua uamateghıva Iesusın ziamın gun mikımıva egh gumazıtabar sure damuan bar marki.

¹⁹⁻²⁰ Ezima Pita ko Jon men akam ikaragha migei, “Ga uaning ganighava oraghizir biziba ga dar ghuangsighan kogham, ga dar gun mikımvıra ikiam. Ia uari nighnigh, arazir manam Godın damazimın dera, ga Godın akam baragham, o ga ian akam baragham?”

²¹⁻²² Gumazir Pita ko Jon Godın gavgavimın amizir derazim, a 40 plan azenibagh afıra. Kamaghın gumazamiziba uari bizir kabar gari da otivizıma, me Godın

4:4: Ap 2:41 † 4:5: (4:5) Gumazir okuruar pumuning ko mikezim, me uari akufa. Egha me Judabar Kaunselbar min iti. Egha men ingangarim kamakin, me Judabar dabirabim gativagha egha men gari. 4:7: Mt 21:23, Ap 7:27 4:8: Mt 10:19-20 4:10: Ap 2:24, 3:6, 3:13-16 ‡ 4:10: (4:10) Gumazir okuruar kam, Judabar Kaunselba, merara Pailat (Romın gavman faragha zuir gumazim) migıa ghaze, a Iesus misueghti an ovengegh. Ni Luk 22:66 ko 23:5ın gan. Egha Iesus ovengegha gıvazi, me gumazamiziba nighnizir gavgavimın an ikian me aghua. 4:11: Sng 118:22, Ais 28:16, Mt 21:42 4:12: Mt 1:21, Ap 10:43 4:16: Jo 11:47, Ap 3:9-10 4:18: Ap 5:28, 5:40

ziam fe. Kamaghin amizima, gumazir dapaniba ivezir kuram aning daningasa pura nighnisi, me manmaghin aning damuam. Egha me atiatir migirigiaba ko migirigiar gavgavibar maba uam aning gamighava aning amadazima aning zui.

Nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi God ko migei

²³ Ezima Judan kotin aven itir gumaziba Pita ko Jon ataghizima aning azenim girigha uamategha uan adarazi bagha ghu. Egha aning ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba aningn mikemezir akabar gun uan adarasi bar me mikeme. ²⁴ Ezi me kamaghin oreghava uari akuvaghava God ko migei. Me kamaghin migei, “En Ekiar en garim, ni overiam ko nguazimin ingarighava, ongarim sara ingari, egha dar itir biziba sara, bar dar ingari. ²⁵ Fomira nin Duam akar mam en ovavim Devit, a nin ingangarir gumazim, ni akar kam a ganingi. Ezi Devit kamaghin mikeme,

‘Ezima Kantrin Igharazibar Gumaziba tizim baghava atari?

Egha me tizim bagha arazir kurabar amuasava akabav sosi?

²⁶ Ezima nguibabar atriviba me God misoghasava ami.

Ezima gumazir dapanir ekiaba uari inigha Ekiam misoghasa.

Egha uaghan God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim misoghasa.’

²⁷ “Bar guizbangira, Herot ko Pontius Pailat, Israelin gumaziba, Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, me Jerusalemn nguibamin uari akuvaghava arazir kurabar Godin ingangarir gumazir zuezim, Iesus damuasava akabav sosi. A ni fomira uan ingangarim bagha inabazir gumazim. ²⁸ Me nin gavgavim ko nin nighnizimin gin zui, ni fomiram otivasa mikemezir biziba. ²⁹ Eghti, Ekiam, me atiatir akar e ganingizibagh nighnigh. Egh

en akuraghtima e tugh gavgavigh atiatin-gan kogh nin akam kunam. ³⁰ Egh ni uan agharim arimariar gumazibar arightima me deragham. Egh ni mirakelin aviribar bizibar amutima da Iesusin ziamin otivam, a nin ingangarir gumazir zuezim.”

³¹ Egha me Afeziam ko mikemegha givazima, danganir me itim ivazvazima, me bar moghira Godin Duam me gizivazima, me atiatir puvatigha Godin akam kuri.

Nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi uan bizibar uarir akurvasi

³² Egha nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, me bar navir vamira ko nighnizir vamira iti. Men tav uabira uan bizitam gamir puvati, me uari inighava biziba bar moghira dagh ami. ³³ Egha aposelba Iesus aremegha ua dikavizir bizir kamun gun gumamaziba, Godin gavgavimin amodoghin me migei. Ezi Godin apangkuvir ekiamra me ko iti. ³⁴⁻³⁵ Kamaghin men tav bizitamn otevezir puvati. Ezima gumazir nguaziba ko dipeniba itiba, me da amaga dar dagiaba isa izava, aposelbagh anidima, me da isava gumazir biziba puvatizibar akurvasi.

³⁶ Gumazir mam Josep, a Livan gumazim. Ezi aposelba Barnabas a garisi. An mingarim kamaghin ghu, gumazibar akurvagha gavgavim me ganidir gumazim. Barnabas Saiprusin nguibar arighatizimin ize. ³⁷ A uan nguazir mam amadagha, an dagiaba inighava aposelbagh aningi.

5

Ananias ko Safaira God gifari

¹ Gumazir mam Ananias, an amuim Safaira, aning uaghara fuegha uan nguazir mam amadagha an ivezim ini. ² Egha aning uaghara bar fogha, Ananias dagiar maba ua bagha dar suira. Egha naba inigha aposelbagh ifaragha me ganingi.

³ Ezi Pita kamaghin Ananias migei, “Ni manmagh sua, Satan ataghizima a nin navim gizivazi, ni Godin Duam gifari? Egha nguazir ivezimin dagiar maba ni ua

bagha dar suira? ⁴Kar nın nguazim, ni uabi ifuegha anemada. An ivezimın dagiaba uaghan nın dagiabara. Ni manmaghın nıghnıgha an dagıar kabar e gifari? Ni gumazibagh ifari puvati, ni God gifari.”

⁵ Ezi Ananias kamaghın oregha degiaghrigha areme. Ezi gumazamiziba bizir kam baregha atiatir ekiam me ini. ⁶ Ezi gumazir igiaba izava an kuam nomkegha a inıgha azenan ghuava a mozim gati.

⁷ Ezi kloghın auan pumuning ko mıkezim gıvazi, an amuim fozir puvatıgha aven izi.

⁸ Ezi Pita an azara, “Ni na mıkim, kar nguazir ivezim, ni Ananias ko gua a ini?”

Ezi a kamaghın mıgıa ghaze, “Are, bar an ivezimra.”

⁹ Ezi Pita kamaghın a mıgei, “Gua manmagh sua vırrara fuegha Godın Duam gifari? Ni gan! Gumazir nın pam mozim gatızıba, me tiar akamın iti. Egh me uaghan nın kuam inıgh azenan mangam.”

¹⁰ Ezi Pita mıgıavıra itima, Safaira an suemningın irıghava areme. Ezi gumazir igiaba aven iza garıma an aremezi me a inıgha azenan ghugha an pamın mozımın mıriamın anefa. ¹¹ Ezıma atiatir ekiam Kraısın adarazi bar me batozi, gumazir bizir kaba baraghizıba uaghan bar atıngi.

Mirakelın avıravırıba otifi

¹² Aposelba mirakelın avırıba ko dıgavir kuram gamir bizir avırıba, gumazamizıbar tongın dagh ami. Ezi nıghnızir gavgavım İesusın itir gumazamizıba, me Solomonın Azuarımın zurara uari akufi. ¹³ Gumazir ıgharazıba, me ko poghasa tong nıghnızir puvati. Me men ziaba fava egha fo, me arazir aghuım gami. ¹⁴ Marazi me ko poghan aghua, ezi avırım nıghnızir gavgavım Ekiamın ikia men aven zuıma, men dibobonım bar ghuavanabo. ¹⁵ Ezi kamaghın gumazıba arımariar gumazıba inıgha men mısiaba ko akuriaba sara me atera izava tuavımın mıriamın me arısi. Me kamaghın nıghnızir gavgavım

iti, Pitan nedazim me gısın mangiti me ua deragham.* ¹⁶ Ezi uaghan Jerusalem torım gatızir nguıbar dozıbar gumazir avırım, me uan arımariar gumazamizıba inıgha ize. Egha uaghan uan gumazamizir duar kuraba apazazıba inıgha izezıma, me bar moghıra ghuamaghegha dera.

Ensel aposelbar akurazi, me kalabus ataki

¹⁷ Ezi ofa gamir gumazıbar dapanım ko an akurvazir darası, kar Sadyusıbar aven itir gumazıba. Me aposelba amir bizıba bagha navım ikufi. ¹⁸ Egha Sadyusıba men suiragha kalabuzıar ekiam gati. ¹⁹ Me kalabusın itima, dımangan Ekiamın ensel tiaba kuıgha me inıgha azenan ize. ²⁰ Egha ensel kamaghın mıgei, “İa mangı, Godın Dıpenir mıriamın avızıbar tuıva ikırımırir igıar kamın mıgırıgıaba bar, ia gumazamizıbav kim.”

²¹ Ezi amımın itima aposelba, ensel me mıkemezı moghın Godın Dıpenir mıriamın aven ghua, gumazamizıbar sure gami.

Ezi ofa gamir gumazıbar dapanım uan akurvazıba ko iza, Judan kotın aven itir gumazıbar diazi, me ghua uari akufa. İsraelın gumazir dapanıba bar uari akufa. Egha me aposelba inıgh izasa kalabusın dıpenımın akam anemada. ²² Ezi polisın maba ghua kalabusın dıpenımın otogha garıma me kagh puvatızi, me uamategha izava bizir kamın gun mıgei, ²³ “E kalabusın dıpenımın garıma me deravıra an tıam asarazi kalabusın dıpenımın garır gumazıba an tiar akamın tuıvıghav iti. Ezi e tiaba kuıgha garıma, tav aven itir puvati.”

²⁴ Ezi me ghua bizir kamın gun mıkemezı, Godın Dıpenımın garır gumazıbar dapanım ko ofa gamir gumazir ekiaba pura nıghnısi, bizir tızıtım uam otogham?†

²⁵ Ezi gumazir mam iza ghaze, “İa oragh! Gumazir ia kalabus gatızıba Godın Dıpenir mıriamın tughav ikia gumazamizıbar sure gami.” ²⁶ Kamaghın amızıma Godın Dıpenımın garır gumazıbar dapanım

5:12: Ap 2:43, 4:32, 14:3, Ro 15:19, 2 Ko 12:12 **5:14:** Ap 2:41, 21:20 **5:15:** Mt 9:21, 14:36, Ap 19:12 * **5:15:** (5:15) Gumazamizir kaba nıghnızir gavgavım kamaghın iti, aruım Pita gısıraghtı an nedazım arımariar gumazıbagh ısın ikiti, me ua deragham. **5:16:** Mk 6:56, Ap 19:11-12 **5:17:** Ap 4:1-2, 4:6 **5:19:** Ap 12:7-10, 16:26 † **5:24:** (5:24) Grıghın akam, vezın kamın deragha bıgha mıkemezir puvati. Gumazir maba akar kam giragha ghaze, “Me nıghnıgha egha ghaze, bizir tızım datırıghın otogham?” **5:26:** Mt 14:5, 21:26

uan gumazir a ko ingariba, me ko ghua aposelba inigha izi. Me kamaghin atiati, gumazamiziba dagiabar me ginivigham, egha me pura nimira me inigha izi.

Aposelba Judan kotin aven itir gumaziba akam me mikiman atiati puvati

²⁷ Ezi Godin Dipenimin garir gumaziba, me aposelba inigha izegha me migeima, me Judan kotin aven itir gumazibar damazimin tuifi. Ezi ofa gamir gumazibar dapanim me kotin iitir bizim bagha men azangsis. ²⁸ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim kamaghin me migei, "E akar gavgavim ia ganiga ghaze, ia Iesusin ziamin gumazamizibar sure damuan marki! Ezi ia orazir puvatigha men sure gamima ian suren migirigiaba Jerusalem bar a garui. Egha migia ghaze, e Iesus misoghezi an areme."

²⁹ Ezi Pita aposelin igharaziba ko, me kamaghin migei, "E God baragham, e gumaziba baraghan kogham." ³⁰ Iarara Iesus misuegha ter ighuvimin an gurazima an areme. Ezi en ovavabar God Iesus fezi a ua dikafi. ³¹ Ezi God a isa uan agharir guvimin anetizima, an Atrivimin Otarim ko gumazibar Akurvaghamin Gumazimin ikiam. Egha a Israelbar amuti me navibagh iraghti God men arazir kuraba gin amadagham. ³² E God amizir bizir kabar gun migeir gumaziba, ezi Godin Duam uakan. A baragha an gin zuiba, God uan Duam me ganidi.

Gamalielin fofozim

³³ Egha Judan kotin aven itir gumaziba kamaghin aposelbar akam baregha men naviba me bagha bar ikufi. Egha me misueghti me aremeghasa nighnisi. ³⁴ Ezi Farisin gumazir mam Gamaliel, Judan arazimin sure gamir gumazir me bar ifongezim. A Judan kotin aven dikavigha tugh, ghaze, aposelba tong azenan ikegh. ³⁵ Egha a migirigiar kabagh ami, "Israelin gumaziba, ia arazitam gumazir kabar

amusi deravira nighnigh. ³⁶ Boghimra Teudas otogha kamaghin uabi migia ghaze, ki gumazir dapanir mam, ezi 400in boroghira ghuzir gumaziba an gin ghue. Ezi gavman a misoghezi, an areme. Ezi an gin zuir darazi bar uari aghamsiki. Ezi me amizir bizir kam dagheba puvati. ³⁷ Ezi an gin, gavman gumaziba diborir dughiam, Galilin gumazir mam Judas oto. Egha, a gumazir bizir mam faragha ghuava me gavman ko misosi. A uaghan aremezi an gin zuir darasi, me uari aghamsiki. ³⁸ Kamaghin amizima datirighin, bizir kamnagh ki kamaghin ia mikimasa. Bizitam gumazir kabar amuan marki! Me ateghti me mar mangi! Ia pura gan, men ingangarim gumazitam gisin tughiva, degeghirigham. ³⁹ Egh me Godin tugh bizim damuti, ia men anogoroghan kogham. Ia fogh suam, ia God ko misosi."

⁴⁰ Ezi me Gamalielin nighnizimin gin ghue. Egha aposelbar diazi, me aven ghuezi me pura me fozoroke. Egha Iesusin ziamin bizibav kiman men anogoregha me ataghizi me ghue.

⁴¹ Egha me ghaze, God e bagha bar akongegha en amamangatizi, e Iesusin ziamin osimtiziba ini. Egha kamaghin me Judan kotin aven itir gumaziba ataghragha bar akonge. ⁴² Egha dughiba zurara me Godin Dipenimin miriaba ko dipenibar akar aghuim gumazamiziba sure gamuavira iti. Egha akam me mikira ghaze, Iesus a Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.

6

Me 7 pla gumazir maba aposelbar akurvaghasa me amisefe

¹ Dughiar kabanang Iesusin suren gumazamizibar dibobonim bar ghuavanadi. Ezi suren gumazir maba Grighin akam a migei, ezi marazi Aramin akam migei. Ezi Grighba me ghaze, "Dughiar aviriba ia zurara gumazamizir dagheba puvatizibar

5:28: Mt 27:25, Ap 2:23, 2:36, 4:18, 7:52 5:29: Ap 4:19 5:30: Ap 3:15, 10:39, 13:29, Ga 3:13, 1 Pi 2:24 5:31: Ap 2:33-34, 3:15, Ef 1:20, Fl 2:9, Hi 2:10, 12:2 5:32: Jo 15:26-27, Ap 1:8, 2:4, 10:44 5:33: Ap 2:37, 7:54 † 5:34: (5:34) Dughiar Pol tighar Kraisin adarazir mavin otivam, gumazir kam Gamaliel an sure gami. Ni akar Aposel 22:3in itimin gan. 5:36: Ap 21:38 5:37: Lu 2:1-2 5:38: Ais 8:10, Mt 15:13 5:39: Lu 21:15, Ap 7:51, 9:5, 1 Ko 1:25 5:40: Ap 4:18 5:41: Mt 5:10-12, 1 Pi 4:13 5:42: Ap 9:22, 17:3 6:1: Ap 2:41, 4:35, 5:14, 9:29

akurvasi, egha ia en amuir odiaribar akur-
vazir puvati.” Bizir kam bagha me atari.*

² Ezi aposelin 12 pla, me suren gumaziba bar men diazima me iza uari akurvasima, me kamaghin me migei, “E Godin akam akurir ingangarim ateghiva dagher ingangarim damuam, kamaghin a derazir puvati. ³ Kamaghin amizima, en adarasi, ia uarir tongin 7 plan gumaziba misefegh. Men araziba, gumaziba ko amizibar damazibar bar deragha, egh Godin Duam me gizivazi, me uaghan fofozir aghuarim iti. Eghtima e me isiva ingangarir kam datightima me an ganam. ⁴ Eghti e uari ingangarir kamning damuam, God ko mikimiva, Godin akar aghuim gumamazibar sure damuam.”

⁵ Ezi gumazamiziba akar kam baregha bar a gifonge. Egha me Stiven amisefe, a gumazir bar nighnizir gavgavim itim, ezi Godin Duam bar a gizifa. Ezi me Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas ko Nikolas me amisefe. Nikolas an Antioghin gumazim, a Judan gumazim puvati, a faragha Judan arazibagh amuava dar gin zui. Egha a datirighin Kraisin gin zui. ⁶ Ezi me gumazir kaba inigha aposelbar damazimin ghuzima me dafariba men dapanibagh isin atigha me bagha God ko migei.

⁷ Ezi Godin akam bar moghira ekevegha bar nguibabar ghue. Ezi Jerusalem in itir suren gumazibar dibobonim zuamiram ekefe. Ezima ofa gamir gumazir avirim Godin akam baregha nighnizir gavgavim an ikia uaghan an gin zui.

Judan gumaziba Stivenin suira

⁸ Ezi God guizbangira Stiven akuragha, egha apangkuvim ko gavgavim a ganingizima, a digavir kuram gamir araziba ko mirakelin araziba gumamazibar torimin a dagh amima a da otifi. ⁹ Egha marazi dikavigha Stiven ko me akamin migirigiar uari adosi. Me Judan God ko migeir dipenir mam in gumaziba,

dipenir kam in ziam, Friman. Me Sairinin nguibamin gumaziba, ko Aleksandrian nguibamin gumaziba, ko Silisian Provins ko Esian Provinsin gumaziba. Me Stiven ko uari adosi.† ¹⁰ Ezi Godin Duam fofozir aghuim isava Stiven ganingi. Kamaghin amizi, Judan gumaziba an akaba ko mikiman ibura.

¹¹ Ezi me mogava, gumazir mabagh ifarasa me abira ghaze, ia kamaghin mikim, “E orazima Stiven migirigiar kurabar Moses ko God gami.”

¹² Ezi arazir kam in me gumazamiziba, gumazir dapaniba ko Judan arazibagh fozir gumazibar navibagh amima da dikafi. Ezi me Stiven bagha ghughava an suiragha a inigha Judan kotin aven itir gumazibar damazimin ghue. ¹³ Egha me migirigiar ifavarir tabar a damuasa gumazir maba ini. Gumazir kaba kamaghin migei, “Gumazir kam zurara akar kuraba Godin Dipenim ko Judan arazibagh asi. ¹⁴ E orazima a kamaghin migei, ‘Gumazir kam Nasaretin gumazim, Iesus, a Godin Dipenir kam apirighiva a gasighasigh, egh arazir Moses fomira e ganingiziba otivkinigham.’”

¹⁵ Ezi Judan kotin aven itir gumaziba bar moghira apiaghav ikiava damaziba bar pamtem Stiven gari. Egha me garima an guam mati enselin min taghtasi.

7

Stiven Judan kotin damazimin akam akuri

¹ Ezi ofa gamir gumazir dapanim Stivenin azara, “Me ni gasir akar kaba, da guizbangira, o?”

² Ezi Stiven me ikara, “Nan aveghbuaba ko nan afeziaba ia na baragh! En ovavim Abraham, a tighar Haranin mangam, a Mesopotemian kantri ikiavira itima angangarim itir God, a bato. ³ Egha a migia ghaze, ‘Ni uan adarazi koma uan nguazim ategh egh nguazir ki nin akaghamimin mangi.’”

* **6:1:** (6:1) Aramin akam, a Judia ko Galilin Distrighin gumazibar akam. A Hibrun akamin min ghu. **6:3:** Lo 1:13, Ap 1:21, 16:2, 1 Ti 3:7 **6:5:** Ap 8:5 **6:6:** Ap 13:3, 14:23 **6:7:** Jo 12:42, Ap 2:41, 12:24, 16:5, Kl 1:6 **6:8:** Ap 2:43 **6:9:** 2 Ti 1:15 † **6:9:** (6:9) Frimanin gumazir kaba, me fomira pura ingangarim gamir gumazir kiniba. Egha datirighin me gumazitam in apengan ikia ingarir puvati. **6:10:** Ais 54:17, Lu 21:15, Ap 5:39 **6:11:** Mt 26:59-61 **6:13:** Jer 26:11 **7:2:** Stt 11:31 **7:4:** Stt 11:31, 12:4

4 “Ezi ma Abraham Kaldian nguazim ategha Haranin nguazimin ikiasa zui. Ezi an afeziamin ovevem in gin God nguazir ia datirighin itir kam in anemada. 5 God tong nguazir otevitam atugha a uan adarazi ko, me ganingizir puvati. God a ko akam akira ghaze, a ko an ovavir gin izamiba nguazir kam in ikiam. Ezi dughiar kam in Abraham uabi boriba puvati. 6 Egha God kamagh in Abraham in migei, ‘Nin ovaviba igharazir darazir kantrin ikiam. Eghti me 400 plan azenibar pura men ingangarir gumazibar otivighti me paz me damuam. 7 Eghti ki gin men arazir kurar me gamim ki a ikaragham. Eghti gin me kantrin kam ategh azenan izegh, egh danganir kam in nan ziam fam.’ 8 Egha God mikarzir mogomem aghorim in Akar Dikirizir Gavgavim Abraham koma a gami. Ezi Abraham, Aisakin afeziam in oto, egha amebam a batezi, 8 plan dughiabar gin Abraham Aisakin mikarzir mogomem atu. Egha gin Aisak Jekopin afeziam in oto. Ezi Jekop en inazir 12 plan afeziam.

9-10 “Ezi en inaziba navir averiabar Josepin ikuvigha Isipin nguibamin ingarir gumazimin ikiasava anemada. Ezi God a ko ikia an osimtiziba a givagha egha an akura. God Josep fofozir bar aghuiba a ganingizima an arazir aghuarim akakasi, ezi Isipbar atrivim bar a gifongeghava egha a gamizi a Isipin gumazir dapanir ekiam in iti. Egha an dipenim in biziba sara gari.

11 “Ezi gin dagheba otevezir dughiam Isipin nguibaba bar ko Kenanin nguaziba bar me batifi. Ezi gumazamiziba osimtizir ekiam isi. En inaziba uaghan dagheba puvati. 12 Ezi Jekop orazima dagheba Isipin itima, ezi a uan otariba, en inaziba amadazima me darorir farazim gamua zui. 13 Ezi me darorir gin zuim in ua zuima Josep uan aveghbuabagh eghara ghaze, ‘Ki Josep.’ Ezi gin atrivim uaghan Josepin adarazigh fo. 14 Egha bizir kam in gin, Josep uan afeziam Jekop koma an adarazi 75

plan bar me bagha izamin akam amada. 15 Ezi Jekop Isipin nguibamin iraghu. Egha kagh a ko en inaziba ariaghire. 16 Ezi me men kuaba inigha uamategha Sekemin nguibamin ua izegha me dagiar torir mozim gariki, Abraham fomira Sekemin nguibamin Hamorin otariba da ivevezir mozim.

17 “Ezi God Abraham ko dikirizir akar gavgavim guizbangrama otivasava roghira izima, ezi en gumazamizir Isipin itiba bar aviraseme. 18 Ezi gin atrivir igharazim, a Josep tong a gifozir puvatigha, Isipin atrivim in iti. 19 Egha an en gumazamizibagh ifara arazir kurabar en inazibagh ami. Eghti me uan borir iririviba puram azenan datighti, me ariaghrasa a me gakaghoru.

20 “Ezi dughiar kam in Mosesin amebam a bate, a Godin damazimin bar derazir borim. An iakinir pumuning ko mizekim in uan afeziam in dipenim in iti, me an gari. 21 Egha gin me a inigha azenan anetizima, atrivim in guivim a inigha ghua uan borim in mirarama an gari. 22 Ezi Moses Isipbar fofozir ekiar aghuim inigha egha an araziba ko an migirigiaba bar gavgafi.

23 “Egha Moses 40 plan azenibar anetuzima, ezi a uan adarazi Israelbar ganasa nighnisi. 24 Egha a men mav in garima Isipin mav a misogha bar pazava a gami. Ezi a ghua an akuragha, egha a Isipin gumazim arazir kuram ikarvagha, a misoghezi an areme. 25 Egha Moses kamagh in nighnisi, an adarazi kamagh in fogh suam, God men akurvaghasa nan aven ingari. Ezi me bar fozir puvati. 26 Egha amimizaraghan Moses garima Israelin gumazimningra uaning misosi. Ezi aning uaning gifueghasa a navir amirizim in aning migei, ‘Maning, gua orakigh, gua avetinganing, egha gua tizim bagha kaghira uaning misosi?’

27 “Ezi gumazir igharazitav sozim, Moses a dugha ghua, egha ghaze, ‘Tina ni

7:5: Stt 12:7, 13:15, 15:3, 15:18, 17:8, 26:3, 48:4, Lo 2:5 7:6: Stt 15:16, Kis 12:40, Ga 3:17 7:7: Kis 3:12 7:8: Stt 17:10-14, 21:2-4, 25:26, 29:31-35:18 7:11: Stt 41:54, 42:1-2 7:12: Stt 42:1-5 7:13: Stt 45:1, 45:16 7:14: Stt 45:9-10, 45:17-18, 46:27 7:15: Stt 46:1-7, 49:33 7:16: Stt 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Jos 24:52 7:17: Stt 15:5, Sng 105:24-25, Ap 7:5-7 7:19: Kis 1:10-22 7:20: Kis 2:2, Hi 11:23 7:21: Kis 2:3-10

amisevezi ni en gumazir dapanim ko jasin ikiava en gari? ²⁸ Ni boghinaron Isipin gumazir misoghezi an aremezi moghin, datirighin na misueghti ki aremeghasa? ²⁹ Ezi Moses kamaghin oregha Isip ategha ara ghua Midian nguazir igharazimin ikia egha borir otarir pumuning ini.

³⁰ “Egha 40 plan azenibar gin, Moses nguazir gumaziba puvatizimin itima, God enselin mam a bagha anemada. Enselin kam Sainain mighsiamin boroghin avivzariar tememin isi naghin purama a bato. ³¹ Ezi a bizir kamın ganigha digavir kuram gami. Egha bar roghira mangi deragh ganasava ami, egha Ekiamin tiarim barasi, ³² ‘Ki nin inazibar God, Abrahamın God ko Aisak ko Jekop.’ Ezi Moses nigha egha ganan atiatingi.

³³ “Ezi Ekiam a migei, ‘Ni tughav iti naghin, a nan nguazir ki a anogoroghezim. Kamaghin, ni uan dagarir asuaba suegh. ³⁴ Ki uan gumazamizibar arazir bar kurar me Isipin me gamibar gani. Egha ki men arareba baregha, egha men osimtiziba givasa izaghiri. Ni izi, ki ua Isipin ni amangam.’

³⁵ “Mosesin kamra Israelba an aghuagha ghaze, ‘Tina ni amisevezi ni en gumazir dapanim ko jasin ikiava en gari?’ Ezi kar anarira, gumazir God uabi men gumazir dapanimin iki egh ua me iniasava amadazim. E fo, God Moses bagha enselin mam amadazi ensel temer isim aven otozi Moses an gara God amadazir akam ini. ³⁶ Ezi a me inigha Isip ateghasava egha mirakelin aviribagh ami. A Isipin ko Retsin, dagh ami. Egha gumaziba puvatizir danganimin a 40 plan azenibar dagh ami.

³⁷ “Egha kar Mosesin kamra, a Israelbav gia ghaze, ‘God ian tongin akam inigh izir gumazitam nan min anemisevegham.’

³⁸ Ezi Israelba gumaziba puvatizir danganimin uari akuvagha itima a men aven iti, a Sainaian mighsiamin ghuavanabozi ensel a mikeme. Ezi an akar angamra itim e daningasa, a inis.

³⁹ “Ezi en inaziba Mosesin akaba baraghan aghua. Egha me an migirigiaba batosi. Egha men navir averiabar aven me uamategh Isipin mangasa. ⁴⁰ Egha me Aronin migei, ‘E fozir puvati, gumazir e inigha Isipin azenan izezim, Moses, bizir tizim a bato. Egh, ni e bagh marvir guabar ingarightima da en faragh mangam.’ ⁴¹ Egha dughiar kamın marvir guam me bulmakaun nguzimin mirarama an ingari. Egha me an ofa gamua egha me uan dafaribar ingarizir bizim bagha isava ighiabagh amua bar akonge. ⁴² Ezi God akirim ragha me gasaragha, egha me ataghizi me overiamin mikovezibar ziaba fe. Akam inigha izir gumazibar akinafarimin akam an mirara ghu.

‘Ia Israelin gumaziba, mar ia 40 plan azenibar gumaziba puvatizir danganimin ikia nan ofa gami?

Bar puvati.

⁴³ Ia asem Molekin marvir guamin aver dipenim ia aneteri, egha uaghan asem Refanin mikovezir nedazim ateragha arui.

Kar asemningin, ia aningın arazibar gin mangasa aningın ingari.

Kamaghin amizima, ki ian nguazimin ia batoegh, egh ia amadaghti ia mangi Babilonin nguazimin vongin ikiam.’*

⁴⁴ “Ezima en inaziba gumaziba puvatizir danganimin itima Godin Averpenim me

7:29: Kis 2:21-22, 18:3-4 **7:33:** Jos 5:15 **7:35:** Kis 2:14, 14:11-12, Nam 20:16 **7:36:** Kis 7:3, 12:41, 14:21, 16:1, 16:35, Nam 14:33, Sng 105:27 **7:37:** Lo 8:15, 8:18, Mt 17:5, Ap 3:22 **7:38:** Kis 19:1-20:17, Lo 5:1-33, Ais 63:9, Ap 7:53, Ro 3:2, Ga 3:19, Hi 2:2 **7:39:** Nam 14:3 **7:40:** Kis 32:1, 32:23 **7:41:** Kis 32:2-6, Lo 9:16, Sng 106:19 **7:42:** Sng 81:12, Jer 19:13, Ese 20:25, 20:39, 2 Te 2:11 * **7:43:** (7:43) Molek, a gumazir igharazibar asem, Judaba puvati. Ezi Refan a mikovezir mamın iziam, me Godin min an ziam fe. Migirigiar Stiven amir kamnagh, a Godin akam inigha izir gumazim, Amosin akinafarimin iti. (Amos 5:25-27) Amos kamaghin mikeme, Israelba faragha guizin Godin ziam fer puvati. Me Godin akaba batogha egha gumazir igharazibar godbar ziaba fe. Ezi azenir aviribar gin God Israelbar gari me akirim a gasara. Ezi God amamangatizi Babilonba izava Israelbav sogha me inigha ghua Babilonin me kalabus gati. (2 King 24:10-16in gan.) **7:44:** Kis 25:9, 25:40, 26:30, Hi 8:5

ko iti. Dīpenir kamīn aven me fo, God me ko iti. God Moses mikemegha an akazim moghira, Israelbav kemezi me an ingari. ⁴⁵ Ezi en inaziba Averpenim inigha, egha anetera egha Josuan gīn izi. Me ghua nguibar igharazimīn nguazim, God men damazibar me batoghezi, me a ini. Averpenir kam me ko ikiavira itima Devitīn dughiam oto. ⁴⁶ Ezi Devit Godīn damazimīn derazi God deraviram a gami. Egha a kamaghīn Godīn azara, ‘Kī Jekopin God bagh dīpenimīn ingaram, o?’ Ezi God ghaze, ‘Puvati.’ ⁴⁷ Ezi gīn Solomonra a bagha dīpenimīn ingari.

⁴⁸ “Ezi Godīn bar pīn itim dīpenir gumaziba ingaribar itir puvati. Godīn akam inigha izir gumazim kamaghīn mikeme,

⁴⁹ ‘God ghaze, overiam a nan atrivir dabirabim.

Ezi nguazim kī uan suebar asir danganim.

Dīpenir manmagh garim, nī na bagha an ingarasa?

Ezi kī avughsamīn danganim managh iti?

⁵⁰ Ezi bizir kaba bar, kī dar ingari.’ ”

⁵¹ Egha Stiven maghira Judan kotīn gumazibav gei, “Ia bar orazir puvatizir darasi! Egha ian naviba ko nighniziba mati, God gifozir puvatizir gumaziba! Ia uan inazibar mīrarama ami! Ia uaghan Godīn Duam zurara a batosi! ⁵² Ian inaziba osimtiziba Godīn akam inigha izir gumaziba bar moghira me gariki. Ezi me fomira Godīn damazimīn derazir gumazimīn izirimīn gun mīgeima, ian inaziba me misozi me ariaghire. Egha datirighīn ia a isa gumazir kurabar dafaribagh atigha egha a misoghezi an areme. ⁵³ Ia enselbar dafaribar Moses Osirizir Araziba inigha, egha a dar gīn zuir puvati.”

7:45: Jos 3:14-17, 18:1, 23:9, Neh 9:24, Sng 44:2, Ap 13:19 Sng 89:19, 132:1-5

7:47: 1 Kin 6:1-38, 8:20, 1 Sto 17:12, 2 Sto 3:1-17

7:49: Mt 5:34-35, 23:22

7:51: Kis 32:9, Wkp 26:41, Lo 10:16, Ais 48:4, 63:10, Jer 6:10, 9:26

7:52: 2 Sto 36:16, Mt 21:35, 23:31, 1 Te 2:15

7:53: Kis 20:1, Ap 7:38, Ga 3:19, Hi 2:2

7:54: Ap 5:33

7:55: Mt 22:44, Ap 2:33-34, 5:31, 6:5

7:56: Ese 1:1, Dan 7:13, Mt 3:16, Ap 10:11, Kl 3:1

7:58: Lo 13:9, Lu 4:29, Ap 6:13-14, 22:20, Hi 13:12

7:58: (7:58) Moses Osirizir Araziba ghaze, gumazitam arazir kuram damighti, me a inigh nguibamīn azenan mangi dagiaba isi a ginivighti, an aremegham. Nī Wok Pris 24:13-16, ko Namba 15:35in gan.

7:59: Sng 31:5, Lu 23:46

7:60: Mt 5:44, Lu 23:34, Ap 7:40, 21:5

8:1: Ap 7:58, 8:4, 11:19, 22:20

Me dagiabar Stiven ginivizima an areme

⁵⁴ Ezi me kamaghīn oregha, men navir averiaba a bagha bar ikuvigha egha a bagha uan ataribagh ivi. ⁵⁵ Ezi Godīn Duam Stiven gizivazima, a kogha Godīn Nguibamīn Godīn angazangarir gavgavimīn gari, ezi Iesus Godīn agharir guvimīn tughav iti. ⁵⁶ Ezi a kamaghīn mīgei, “Ia Gan! Kī Godīn Nguibamīn garima, a kuiaghrizima Gumazibar Otarim Godīn agharir guvimīn tughav iti.”

⁵⁷ Ezi me kamaghīn oregha pamtem diava ara, egha dafaribar uan kuaribav kongegha, egha ivemara a bagha zui.

⁵⁸ Egha a kurugha nguibar ekiamīn azenan ghugha, egha maghīrama dagiabar a ginifi. Egha akam a gasir darasi uan azenan azuir korotiaba suegha egha gumazir igiam, an ziam Solīn dagarimningīn a da arisi.†

⁵⁹ Egha me dagiabar a ginivavira itima, Stiven God ko mīgei, “Ekiam Iesus, nan duam inigh.”

⁶⁰ Egha a uan tevimning apirigha irigha egha pamtem dei, “Ekiam, men arazir kurar kam ginighnighan marki, a gīn amadagh.” A kamaghīn mikemegha,

8

egha areme. ¹ Ezi Sol uaghan ikia bizir kamīn ganigha ghaze, a dera.

Sol Kraisin adarasi pazavira me gami

Dughiar kam me Stiven misoghezima an areme. Ezima me Jerusalemīn itir Kraisin adarasi pazavira me misoghava, egha arazir kurabar me gami. Kamaghīn amizima, Kraisin adarasi bar ara Judian Distrigh ko Samarian Distrighīn ghue. Ezima aposelbara Jerusalemīn iti.

² Ezi gumazir God baghavira itiba, me Stivenīn kuam isava mozim gatigha a bagha puvira azi. ³ Ezima Sol Kraisin adarasi me gasighasighavira ikiava, egha

7:46: 1 Sml 16:1, 2 Sml 7:1-16, 1 Kin 8:19, 1 Sto 17:1-14,

7:48: 1 Kin 8:27, 2 Sto 2:6, 6:18

7:49: Mt 21:35, 23:31, 1 Te 2:15

7:52: 2 Sto 36:16, Mt 21:35, 23:31, 1 Te 2:15

7:54: Ap 5:33

7:55: Mt 22:44, Ap 2:33-34, 5:31, 6:5

7:58: (7:58)

7:59: Sng 31:5, Lu 23:46

7:60: Mt 5:44,

men dipenibar vaghvagher dar ghuava gumazamiziba sara me isava me kurvagher kalabus garisi.

Aposelba akar aghuim Judian Distrigh ko Samarian Distrigh anakura gharui (Sapta 8:4-12:25)

Filip Samarian Distrighin akar aghuim akuri

⁴ Ezi gumazamizir areziba, me akar aghuim nguibar me itibar anakuri. ⁵ Ezi Filip Samarian Distrighin aven itir nguibar mam in ghua, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisin akam kuri. ⁶ Ezi gumazamizir okuruaba an akaba baragher, egha a mirakelin arazibagher amima da otifi, ezima me kuariba arigha bar deravira a barasi. ⁷ Ezi me Filipin garima a duar kurar gumazamizibagher apazaziba batozima, da pamtem diava arava me ataghraghava azenan izi. Ezi gumazir aviribar agharir amiriziba ko suer kuvtiziba uaghan ua dera. ⁸ Kamaghin amizima, nguibar kam in amiziba ko gumaziba bar akonge.

Saimon, kukunir gumazimin eghaghanim

⁹ Gumazir mam an ziam Saimon, a fomira Samarian nguibamin ikia mirakelin ifavarir kuraba dagh amima, Samarian gumazamiziba an ganigha nighnizir aviribagher ami. A kamaghin migei, "Ki gumazir ekiam." ¹⁰ Ezima gumazir ekiaba ko gumazamizir kiniba, me Saimonin akam baraghasa ifonge. Egha me kamaghin migei, "Kar aser gavgavim, an ziam Gavgavir Bar Ekiam, a Saimonin iti." ¹¹ A dughiar aviribar mirakel ifavarir kurabagher amima da otivima me dar garava, nighnizir aviribagher ami. Bizir kam bagha, me an akam baraghasa ifongegha an gin arui. ¹² Egha datirighin Filip, a God Bizibagher Ativir Arazimin akar aghuim ko Kraisi Iesusin ziam sara akuri. Kamaghin amizima, gumazamiziba nighnizir gavgavim Filipin akamin ikiava, me rue. ¹³ Ezi Saimon uaghan nighnizir gavgavim ikiava egha rue. Egha Saimon

Filipin gin arua garima, Filip arazarazir ekiaba ko mirakelbagher amima da otivima, a digavir kuram gami.

¹⁴ Ezi Jerusalem in itir aposelba orazima, Samarian gumazamiziba God in akam inigha givazi, kamaghin me Pita ko Jon amadazima aning me bagha ghu. ¹⁵⁻¹⁶ Samarian gumazamiziba, me Iesusin ziam in ruegha, me God in Duam inizir puvati. Kamaghin amizima Pita ko Jon ghuava otogha me God in Duam iniasava aning me bagha God ko migei, ¹⁷ Ezima aning God ko mikemegha, uan aghariba fegha me gisin atizima me God in Duam isi.

¹⁸ Ezi Saimon garima, aposelning uan aghariba fegha me gisin atizima me God in Duam isi. Ezima a dagiaba inigha aning ganiga, kamaghin migei, ¹⁹ "Gua gavgavir kam uaghan na daningigh. Eghti ki uan agharim fegh tav gisin datightima, a God in Duam iniam."

²⁰ Ezi Pita kamaghin Saimon mikeme, "Ni ghaze, ni dagiaba ga daningigh, egh tuavir kam in God aningizir bizir aghuim givezam. Bar puvati! Bizir kam bagh ni uan dagiaba sara helin mangam. ²¹ Nin navir averiam God in damazimin derazir puvati. Kamaghin amizima, ni God in ingangarimin aven ikian kogham. ²²⁻²³ Ki nin garima, ni navim ikufi, egha uaghan arazir kuraba nin ike. Kamaghin navim giragher arazir kuraba da ateghiva, Ekiam ko mikim. Eghti a ti nighnizir kurar nin navir averiam in itiba gin amadagham."

²⁴ Ezima Saimon an akam ikara, "Gua na bagh Ekiam ko mikimtima, bizir gua mikemeziba na bativan kogham."

²⁵ Ezi Pita ko Jon Ekiam aning in akurvaghizir bizibar gun migiava, an akam akuri. Egha aning uamategha Jerusalem in ghuava, akar aghuim Samarian Distrighin nguibar aviribar an akura zui.

Filip Itiopian gumazim akar aghuim in a migei

²⁶ Ezi Ekiam in ensel Filipin migei, "Ni Sautin tuavim in mangi, a Jerusalem ategha ghuaghira Gazan nguibamin oto. Tuavir kam gumaziba puvatizir danganim in iti."

8:4: Mt 10:23, Ap 6:5, 11:19

8:7: Mt 10:1, Mk 16:17

8:17: Ap 6:6, 19:6, Hi 6:2

8:20: Mt 10:8, Ap 2:38, 10:45

8:21: Sng 78:37

8:24: Kis 8:8, Nam 21:7, 1 Kin 13:6, Je 5:16

27-28 Ezi ma, a maghira zui, a tuavir arizimin Itiopian gumazir mam bato. Ezi a gumazir dapanim, a Itiopian atrivir amizim Kandasin dagiabar garir gumazim. Gumazir kam Jerusalem ghugha Godin ziam fegha uamategha izi. Egha a karis gaper- agha, Godin akam inigha izir gumazim, Aisaian akinafarimin gari. 29 Ezi Godin Duam Filip migei, "Ni mangiva karisin munamin boroghin iki."

30 Ezi Filip ivegha ghuava karisin boroghin ghugha Itiopian gumazim barasi, a Aisaia, Godin akam inigha izir gumazimin akinafarimin gari. Ezi Filip an azara, "Ni garir bizir kam ni a gifo?"

31 Ezi Itiopian gumazim a ikara, "Ki man- maghin fogham? Tav na geghanightima, ki fogham." Egha a Filip migia ghaze, "Ni izivanang na ko daperagh."

32-33 Itiopian gumazim Godin Akinafarimin itir akar kabar gari,

"A mati sipsipin min me a misoghasava,
a inigha ghu.

Sipsipin nguziba, me dar ariziba agho-
rasava amima
da pura nimira iti.

Kamaghira gumazir kam, me a misoghasava
amima,
a pura nimira ikia bizitam migeir pu-
vati.

Ezi me bar a dikabiragha,
egha deraghavira an kotiam gamizir
puvati.

Kamaghin amizima, a boriba puvati,
ezi tina an gun me geghanam?

Me an ikirimirim a givazima,
ezima a ua nguazimin itir puvati."

34 Egha Itiopian gumazim Filipin azara, "Ni na mikemegh, ga uaning, Godin akam inigha izir gumazim, a tinan gun migei? A uabi migei, o igharazitav migei?" 35 Ezi Filip dikavigha Godin Akinafarimin aven akar kamra an mingarimin migia ghua, egha Iesusin akar aghuimin gun a migei.

36-37 Ezi me tuavimin ghuava, dipar mam bato. Egha Itiopian gumazim kamaghin migei, "Ni gan, dipam kara. Ki datirighira ruasa, bizir tizitam ua nan suigham?"*

38 Egha Itiopian gumazim karisin suizir gumazim migeima, a karis gamizima a tu. Ezi ma Filip ko Itiopian gumazim dipamin aven iraghughzi, Filip a rue. 39 Ezi me dipamin ikegha azenan izezima, Ekiamin Duam zuamira Filip inigha ghu. Ezi Itiopian gumazim ua Filip bagha garava avenge, egha tuavimin ghuava bar akonge.

40 Ezi ma Filip gari, a Azotuzin nguibamin oto. Egha a ghuava, nguibaba bar dar akar aghuim akura ghua Sesianian oto.

9

Sol uan navim gira

(Aposel 22:4-16 ko 26:9-18)

1-2 Egha dughiar kam Sol Iesusin suren gumazibagh asighasighiva, egh me misoghtima me arighirasa, migirigiar gavgavim gamuavira iti. Kamaghin amizi, an ofa gamir gumazibar dapanir ekiam bagha ghua kamaghin azai, "Ni Damaskusin itir God ko migeir dipenibar garir gumazir dapaniba bagh akinafariba osir suam, 'Sol, gumazitam o amizitam, Iesusin Tuavimin gin mangiti, an an apigh, an suiraghiva mangiva kalabusin gumazimin min a ikirarighiva, Jerusalem mangam.'" 3 Ezi a Damaskusin nguibamin boroghin izima overiamin angazangarir gavgavim a gisira. 4 Ezi a irigha nguazim girigha egha orazi, tiarir mam kamaghin a migei, "Sol, Sol, ni tizim bagha na gasighasisi?"

5 Ezi Sol azara, "Ekiam, ni tina?"

Ezi a kamaghin a migei, "Ki Iesus, ni na gasighasisi. 6 Egh ni dikavigh, nguibamin mangi. Egh migirigiar ni manmaghin damuamim, gumazir mam tighar ni mikimam."

7 Ezi gumazir Sol koma zuiba, me pura gumazimin migirigiar kinim baregha egha

8:31: Jo 16:13 8:32-33: Ais 53:7-8 8:35: Lu 24:27, Ap 18:28 8:36-37: Ap 10:47 * 8:36-37: (8:37) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, akar otevir igharazir mam uaghan kagh iti. Filip kamaghin migei, "Ni guizbangira uan navimin aven nighnizir gavgavim ikiti, ki ni ruam." Ezi Itiopian gumazim kamaghin migei, "Ki nighnizir gavgavim Krai Iesusin iti, a Godin Otirim." 8:39: 1 Kin 18:12, 2 Ki 2:16, Ese 3:12-14 8:40: Ap 21:8
9:3: Ap 22:6, 26:12, 1 Ko 15:8 9:4: Mt 25:40 9:5: Ap 5:39, 1 Ko 15:8 9:7: Ap 22:9, 26:13

gumazitamın garir puvati. Kamaghın amizi me miğirigiaba puvatigha pura iti. ⁸ Ezi Sol ua dikavigha, egha uan damazimning kuigha, egha a bizitamın garir puvati. Ezi a koma aruir gumaziba an agharimningın suiragha a inigha me Damaskusın zui. ⁹ A Damaskusın itima an damatuzimning dughiar pumuning ko mikezimın ikuvighavıra itima, a daghetam ko dipatam amezir puvati.

¹⁰ Dughiar kam Damaskusın aven Iesusın suren gumazir mam iti, an ziam Ananias. Ezi Ekiam irebamın mın bizimın garimın aven an dei, egha ghaze, “Ananias!”

Ezi an a ikara, “Ekiam, ki kati.”

¹¹ Ezi Ekiam a miğia ghaze, “Gumazir mam, an ziam Sol, a Tarsusın gumazim. A na ko miğia iti. Kamaghın amizi, ni dikavigh, tuavir kam mangi, an ziam Voroghira Zui. Ni Judasın dipenimın mangi Sol bagh azaragh. ¹² Sol irebamın mın bizimın garima, gumazimın ziam Ananias, a iza agharim a gisin atigha an damazimning gamizima, aning ua deraghasa.”

¹³ Ezi Ananias a ikara, “Ekiam, ki orazima, gumazir aviriba gumazir kamın gun miğei, me ghaze, a nın gumazir Jerusalemın aven itiba paza me gami. ¹⁴ Ezi ofa gamir gumazibar dapaniba akar gavgavim an amamangatizi a ize. Egh tina nın ziamın ni ko miğei, a men suighıva kalabus darigham.”

¹⁵ Ezima Ekiam kamaghın Ananias miğei, “Ni mangi! Gumazir kam, mar ki inabazir ingangarir gumazim. A nan ziam ater Kantrin Igharazibar Gumaziba ko men atriviba koma Israelin gumaziba bagh mangam. ¹⁶ Eghti a mızaziba ko osimtızir nan ziamın iniamiba, ki da an akagham.”

¹⁷ Ezi Ananias dipenimın ghua an aven ghu. Egha uan dafarimning Sol gisin atigha, egha ghaze, “Nan aveghbuam, Sol, ni kagh izima Ekiam Iesus tuavimın ni bato. Ni ua ganti, Godın Duam ni

gizıvaghasa, kamaghın amizi a na amadazi ki ize.” ¹⁸ Ezi bar zuamirama, osirir naziamın mın garir bizim Solın damazimningın ikegha kuiaghiri. Ezi a datirighın ua gari. Ezi a dikavizima me Iesusın ziamın a rue. ¹⁹ Ezi a dagher maba amegha gın ua uan gavgavim ini. Egha Sol Iesusın suren gumaziba ko mong dughiar mabar Damaskusın ike.

Sol akar aghuim Damaskusın anekuri

²⁰ Egha Sol Iesusın suren gumaziba ko Damaskusın ikia maghıra God ko miğeir dipenibar akam kura ghaze, Iesus a Godın Otarim. ²¹ Ezi Solın miğirigiam baraghizi darasi, me digavir kuram gamighava azai, “Kar ti gumazir kamnaghıra, a Jerusalemın ikia Iesusın ziar kamın deir gumazamiziba, men suigha me gasighası? Egh a ti me inigh mangi kalabusın gumazibar mın me ikirarigh ofa gamir gumazibar dapanibar dafarim darighasa, egha a kagh ize?” ²² Ezi Solın akar a kuri kabanangın gavgavim bar ghuanabozi a miğirigiam bar deravirama anebighizi, Judan gumazir Damaskusın itiba fo, Iesus a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Krais.

Judaba Solın apanimın itima an arav ghu

²³ Ezi dughiar aviriba ghuezima, ezi Judaba Sol misueghti an aremeghasa tuaviba buri. ²⁴ Egha me a misoghasava amua arueba ko dimagariba zurazurara a bagha nguibar ekiamın tiar akabar gari, ezi Sol men nighnızir kurar kam gıfo. ²⁵ Ezi an gın aruir gumaziba, me dimagarimın a mikemezi an akırar ekiam gaperazima, me dagiar divazir torir mamın anetaghizima a ghuaghıra nguibar ekiamın divazimın azenan iri.

Sol Jerusalemın iti

²⁶ Ezi Sol Jerusalemın izegha, egha Iesusın suren gumaziba uaghan men aven angasa ami. Ezi me nighnızir gavgavim kamaghın an itir puvati, a Iesusın suren gumazim, egha me bar an atiatingi. ²⁷ Ezi Barnabas a inigha an gun aposelbav

9:10: Ap 22:12 **9:11:** Ap 16:9, 21:39, 22:3 **9:13:** Ap 8:3 **9:14:** Ap 9:1-2, 9:21, 22:16, 1 Ko 1:2, 2 Ti 2:22 **9:15:** Ap 25:13, 25:22, 26:17, 27:24, Ro 1:5, 1 Ko 15:10, Ga 2:7-8, 1 Ti 2:7 **9:16:** Ap 20:23, 21:11, 2 Ko 11:23-28 **9:17:** Ap 13:52, 22:12-13 **9:21:** Ap 8:3, Ga 1:13, 1:23 **9:22:** Ap 17:3, 18:5, 18:28 **9:23:** Ap 23:12, 25:3, 2 Ko 11:23 **9:26:** Ap 22:17, Ga 1:17-19 **9:27:** Ap 4:36, 9:4, 9:20-22, 1 Ko 9:1, 15:8

kimasa zui. Egha a me migei, Sol tuavimin ghua Ekiamin gani. Ezi Ekiam a mikeme, egha Damaskusin tavin atiatingizir puvatigha, Iesusin ziamin akam akuri. ²⁸ Ezi Sol Jerusalem deravira me koma aruava me ko ikia, egha atiatir puvatigha Iesusin ziamin akam kura ghuavira iti. ²⁹ Egha a Judan Grighin akam migeir gumaziba ko me uariv gia uari adosi, ezi me a misueghti an aremeghasava ami. ³⁰ Ezi Kraisin adarasi kamaghin oregha fogha, egha a inigha Sesarian nguibamin ghuaghira, egha a isa Tarsusin nguibamin anemada.*

³¹ Ezi Judian Distrigh ko Galilin Distrigh ko Samaritan Distrighin aven itir Kraisin adarasi, dughiar kam in navir amirizimin ikia deravira itima, Godin Duam gavgavim me ganidi. Ezi Kraisin adarazir dibobonim ghuavanadi. Gumazamiziba Godin atiatia an apengan iti.

Pita Ainas gamizima a ua dera

³² Ezi Pita nguibaba bar dagh aruigha, egha Lidan nguibamin itir Godin gumazamizibar ganasa zui. ³³ Egha nguibar kam in gumazir mam bato, an ziam Ainas. An soroghafariba amirazima, ezi a 8 plan azenibar misiamra iti. ³⁴ Ezi Pita kamaghin a migei, "Ainas, Krai Iesus ni gamizi, ni dera. Ni dikavigh uan akuriam apirigh." Ezi Ainas zuamira dikafi. ³⁵ Ezi Lidan nguibam ko Saronin danganir voroghira irighav itimin itir gumazamiziba, me an ganigha uan navibagh iragha Iesus bagha ize.

Pita Tabita gamizima a ua dikafi

³⁶ Ezi Jopan nguibamin suren amizir mam iti, an ziam Tabita, Grighin akamin an ziam Dorkas, a zurarama arazir aghuibagh amuava gumazir onganaraziba akurvasi. ³⁷ Ezi dughiar mam in arimariam a inizima an areme. Ezi me an kuam ruegha a isava ghuriar pin itimin aneti. ³⁸ Jopan nguibam Lidan nguibam boroghira iti, kamaghin suren gumaziba kamaghin orazima, Pita Lidan itima, ezi me gumazir pumuning a mikimasa aning

amadazima aning zui. Ezi aning ghua a migia ghaze, "E uari, ni zuamira datirighira ga ko izi!"

³⁹ Ezi Pita aning ko ghuava otogha egha maghira ghuriar pin itimin ghuavanabo. Ezi amizir odiarir pura itiba an miriamin tuivighav ikiava, aziava egha uan korotiaba ko korotiar azenan azuir Dorkas me ko angamra ikia me bagha ingariziba an akakasi.

⁴⁰ Ezi Pita gumazamiziba bar me aman-gizi me azenan ghue. Ezi a uan tevimming apirigha God ko migei. Egha a raghrighava amizir aremezim garava ghaze, "Tabita, ni dikafigh." Ezi a uan damazimning kuigha egha Pitan apigha, egha dikavigha apera. ⁴¹ Ezi Pita an akuragha a fezi a dikavigha tu. Ezi a nighnizir gavgavim God baghavira itir gumazamizir odiaribar diagha men akazi me gari, an angamra iti. ⁴² Ezi Jopan itir gumazamiziba bizir kam in eghaghanim baregha men aviriba nighnizir gavgavim Ekiamin iti. ⁴³ Ezi Pita dughiar mabar Jopan itir gumazir asizir inibar bizibar ingarir mam, an ziam Saimon, a ko ike.

10

Ensel Kornilius bagha izeghava akam a ganidi

¹ Gumazir mam Sesarian nguibamin iti, an ziam Kornilius. A Rom in midorozir gumazir 100 plan garir gumazim. A uaghan men mav, me Italin Kantrin Midorozir Gumaziba. ² Kornilius a God ifongezir arazibagh amir gumazim, a uan adarazi ko me Godin apengan iti. Egha a uaghan Judan gumazamizir onganarazibar akurvagha, egha zurara God ko migei. ³ Dughiar mam in 3 kloghin guaratizimin Kornilius bar deravira garima Godin ensel irebamin min bizimin aven iza kamaghin a migei, "Kornilius!"

⁴ Ezima Kornilius atiatia dikiraviram an gara, kamaghin an azara, "Ekiam, bizir itizim?"

9:29: Ap 6:1, 9:23, 11:20, 2 Ko 11:26 **9:30:** Ga 1:21 * **9:30:** (9:30) Ezi gin Barnabas Sol inigh Antiogh in mangasa, egha ghua Tarsusin nguibamin a buri. Ni Aposel 11:25 in gan. **9:34:** Ap 3:6, 3:16, 4:10 **9:35:** 1 Sto 5:16, Ap 11:21
9:36: 1 Ti 2:10, Ta 3:8 **9:40:** Mt 9:25, Mk 5:40-41, Jo 11:43, Ap 7:60 **9:43:** Ap 10:6 **10:1:** Mt 8:5, Ap 27:1-3
10:2: Ap 8:2, 10:22, 10:35, 22:12 **10:3:** Ap 3:1, 10:30, 11:13

Ezima ensel an azangsizim ikara, “God nin miğiriğiaba baragha, ingangarir ni gumazamizir onganarazibagh amir biziba, an a dagh ifuegħa egha dagh niğhnisi. ⁵ Egh ni datirighin gumazitaba Jopan me amadagħtima, me mangi gumazir kam an ziam Saimon, me uaghan Pita a garisi, a batogh a inigh izi. ⁶ A Saimon ko iti, asizir inibar bizibar ingarir gumazim. An dipenim ongarir miriamin iti.”

⁷ Egha enselin Kornilius mikemezim anetegħa ghuzima, a uan ingangarir gumazimning koma midorozir gumazir bar God gifongezim uaghan a ko itimin diazima me a bagħa izi. ⁸ Ezima a bizir otivizir kaba, dar gun bar me mikemegħa, me amadazima me Jopan ghue.

Pita irebamin min bizimin gari

⁹ Ezi amimizaragħan aruer arizimin Kornilius amadazir gumaziba ghuava Jopan nguibar ekiamin boroghin otivima, dughiar kamra Pita dipenimin avughsir danganimin ikia God ko miğei. ¹⁰ Egha Pita mitiriam an azima, a dagħetam ramasa, ezi me dagħebagh amuavira itima, a irebamin min bizir mamın gari. ¹¹ Egha a pin garima overiam kuiagħrizima, bizir mam inir avizir dafamin min gari. Bizir kam, me an ruagħatevir 4 plan suirazima, a nguazimin izagħhiri. ¹² Egha an aven, asiziba bar—asizir soroghafariba ikia aruiba, ko nguazim davaragħa aruir asiziba, ko pin itir kuaraziba iti. ¹³ Ezi tiarir mam kamagħin a miğei, “Pita, ni dikavigh, dav suegh dar ami.”

¹⁴ Ezi Pita kamagħin a ikara “Ekiam bar puvatigham! Ki fomiram Godin damazimin bizir mizirizitam amezir puvati.”

¹⁵ Ezi tiarim uam a miğei, “Bizir God amizir zueziba, ni uam mizirizibar dar ponan marki.”

¹⁶ Ezi bizir kamnagh dughiar pumuning ko mikezimin Pita bato. Ezima inir avizir ekiar kam zuamira uamategħa overiamin ghuavanabo.

¹⁷ Pita irebamin min ganizir bizir kamın mingarim ginighniğħavira itima, Kornilius amadazir gumaziba otifi. Egha me Saimonin dipenim bagħa azangsisi, an dipenim managh iti. Egha me datirighin izava an tiar akamin otifi. ¹⁸ Egha me diava azangsisi, “Saimon, an ziar mam Pita, a kagh iti o puvati?”

¹⁹ Pita irebamin min ganizir bizim ginighniğħavira itima, Godin Duam a miğei, “Saimon, gumazir pumuning ko mikezim ni buria għarui. ²⁰ Ki me amadazima me ni bagħa izi. Kamagħin, ni me ko mangisi niğħnizir aviribar amuan marki. Ni dikavigh vanginan magiri.”

²¹ Ezi Pita vanginan iragħugħa me miğei, “Kar kirara, ia na buri. Ia tizim bagħa izi?”

²² Ezi gumaziba an akam ikara, “Kornilius 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim ni bagħa e amadazima e ize. A Godin damazimin deragħa an apengan itir gumazim. Judan gumazamiziba bar a gifongegħa an ziam fe. Ezima Godin enselin mam a miğia ghaze, ni Pita bagħ akam amadagħti a nin dipenimin izegħ miğiriğiatabar amuti ni da baragħ.” ²³ Egha Pita me miğeima, me dipenimin aven ghu. Me akuigha amimizaragħan niğħnizir gavgavim Iesusin itir gumazir maba sara, Jopan ikeghava uaghan me ko Sisarian zui.

Pita Korniliusın dipenimin ghu

²⁴ Me akuigha ua dikavigha ghua, me Sesarian oto. Ezi Kornilius me mizua iti. A uan roroaba ko uan adarasi diagħa, me akuvagħa me ko iti. ²⁵ Pita dipenimin aven zuima, Kornilius a batoghava, an guamin uan tevir akurimning pirighav aperaghav an ziam fe. ²⁶ Ezi Pita an suiragħav a fe, egha ghaze, “Ni dikavigh tugh. Ki pura gumazir kinim.”

²⁷ Pita a miğiavira dipenimin aven ghua garima, gumazamizir aviriba uari kuvaghav iti. ²⁸ Ezima a me miğei, “Ia bar fo, e Judaba en arazim. E Kantrin Igharazibar Gumazibar boroghira mangan kogħ me ko ikian kogħam. Ezi God kamagħin na miğia ghaze, ki gumazitam Godin damazimin

mizirizim a darighan kogham. ²⁹ Ezi ia na bagha akam amadazima ki aghuazir puvatigha, egha kagh ize. Egha ki ian azangsis, ia tizim bagha na bagha akam amada?”

³⁰ Ezi Kornilius an akam ikara, “Dughiar pumuning ko pumuning givazima, ki 3 kloghin guaratizimin uan dipenimin aven ikia God ko migei. Ezi gumazir mam korotiar ghurghurim arugha bemira nan guamin mitighav iti.* ³¹ Egha ghaze, ‘Kornilius, God nin migirigiam baraki, egha arazir ni gumamazir onganarazibagh amir biziba, an adagh nighnisi. ³² Eghti Saimon, an ziar mam Pita, a bagh gumazitam amadaghtima, a Jopan mangiva a inigh izi. A Saimon asizir inibar bizibar ingarir gumazimin dipenimin akuima, anan gara iti. Dipenir kam ongarir miriamin iti.’ ³³ Kamaghin amizima ki ni bagha zuamiram akam amada. Ezi ni deragha izi. Egha e datirighin bar iza Godin damazimin iti. God ni mikemezir akaba, ni dav kintima e bar da baragham.”

Pita Korniliusin dipenimin Godin akam kuri

³⁴ Ezi Pita Korneliusin dipenimin aven itir darasiv gei, “Bar guizbangira, ki datirighin fos. God gumazir vabara ifuegha merara garir puvati, a bar gumazibagh ifonge. ³⁵ Nguibaba bar dar itir gumamazir an apengan ikia, arazir aghuibagh amiba, a me gifonge. ³⁶ Kar God Israelin gumamaziziba bagha amadazir akam. A kamaghin migei, Krai Jesus a bar moghira en Ekiam. Egha an e gamima, e God ko navir amirizimin iti. ³⁷ Ia uari fo, bizir manaba kantri Israelin nguibaba bar da batifi. Bizir kaba Distrih Galilin dikafi. Da, Jon gumaziba ruasa akam kuragha aruigha givazima, da gin otifi. ³⁸ Ia fo, God Nasaretin gumazim Jesus, uan Duam ko gavgavim a ganingi. Egha God a ko

itima, kamaghin amizi a nguibabagh arua gumamazizibar akurvasi. Egha Satanin apengan itir gumamazizibagh ami me ua dera.

³⁹ “E uari uan damazibar an garima, an en nguibar Judan aven itiba ko Jerusalem in nguibamin bizir aviribagh ami. Ezi me a misuegha ter ighuvimin anegurazima an areme. ⁴⁰ Ezi dughiar pumuning ko mikezim givazima God a gamima a ua dikafi. Ezi God a isava gumamazizibar aka. ⁴¹ Egha a bar Judaba bar me bativizir pu. Puvati. An e gumazir God miseveziba, erara an gari. An aremegha ua dikavizir dughiamin gin, an e ko ikiava dagheba ko dipaba ame. ⁴² Iesus an akam gun gumamazizibav kimasava e mikeme. A ghaze, e kamaghin me mikim suam, God gumazir kam, Iesus anemisevezima, anarira en kotiaba baragham, ovia ghueziba ko angamra itiba sara. ⁴³ Godin akam inigha izir gumaziba bar, me Iesusin guizin akar kam kuni. Egha ghaze, gumazitam nighnizir gavgavim Iesusin ziamin ikiti, God Iesusin ziamin tuavimin an arazir kuraba gin amadagham.”

Kantrin Igharazibar Gumaziba Godin Duam isi

⁴⁴ Pita akam kuravira itima, gumamaziziba a baragha itima, Godin Duam bar me gisin izaghiri. ⁴⁵⁻⁴⁶ Judan gumazir nighnizir gavgavim itiba, Pita ko ize. Egha me orazima me nguibar igharazibar akabar Godin ziam fe. Kamaghin me digavir kuram gamigha kamaghin migia ghaze, “Munagh gan! God uan Duam bizir aghuarimin min Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan me ganingi.”

⁴⁷ Ezi Pita kamaghin migia ghaze, “Gumamazizir kaba, me en min Godin Duam inis. Ezi tina, e dipamin me ruam en

10:30: Ap 1:10, 3:1 * **10:30:** (10:30) Gumazir kam, a Godin enselin mam. **10:31:** Dan 10:12, Hi 6:10 **10:34:** Lo 10:17, 1 Sml 16:7, Ro 2:11, Ga 2:6, Ef 6:9, Kl 3:25, 1 Pi 1:17 **10:35:** Jo 9:31, Ro 2:13, 1 Ko 12:13, Ga 3:28, Ef 3:6 **10:36:** Sng 107:20, Ais 52:7, 57:19, Mt 28:18, Ro 10:12, MAA 17:14 **10:37:** Mt 4:12-17, Lu 4:14 **10:38:** Mt 3:16, Lu 4:17-20, Jo 3:2, Hi 1:9 **10:39:** Ap 2:32, 5:30 **10:40:** Ap 2:24, 1 Ko 15:4-7 **10:41:** Lu 24:42-43, Jo 14:17-24, 15:27, Ap 1:8, 13:31 **10:42:** Mt 28:19-20, Ap 17:31, Ro 14:9-10, 2 Ko 5:10, 2 Ti 4:1, 1 Pi 4:5 **10:43:** Ais 33:24, 53:5-6, 53:11, Jer 31:34, Dan 9:24, Mai 7:18, Sek 13:1, Ro 10:11, Ga 3:22 **10:44:** Ap 4:31, 8:15-16, 11:15, 15:8 **10:45-46:** Ap 2:4, 10:23, 11:18, 19:6, Ga 3:14 **10:47:** Ap 8:36, 11:17, 15:8-9, Ro 10:12 **10:48:** Ap 2:38

anegorosi?” ⁴⁸ Ezi ma Pita kamaghin gumazir kabav gei, “Ia Krai Iesusin ziamin me ruam.” Ezi me ruegha givagha, egha uari ko dughiar tabar ikiasava Pita migei.

11

Pita Jerusalem ghugha egha bizir otivizibar gun migei

¹ Ezi aposelba ko Judian nguibabar aven itir darasi, me kamaghin oraki, Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan Godin akam ini. ²⁻³ Ezi kamaghin Pita uamategha Jerusalem ghuavanabo. Ezi gumazir uan mikarzir mogomebar iniba aghoregha nighnizir gavgavim Iesusin itiba, me Pitan atara egha ghaze, “Ni ghua uan mikarzir mogomebar iniba aghorezir puvatizibar gumazibar dipenibar ghua egha me koma api.”

⁴ Ezi Pita maghira bizir a batoziba bar deravira dar gun me migei, ⁵ “Ki Jopan nguibar ekiamin ikia God ko migei. Egha irebamin min bizimin garima, bizim mati inir avizir dafam, me an ruaghatevir 4 plan suirazima, an overiam ategha izaghira ki iti naghin asara. ⁶ Ezi ki an aven garima, asizir soroghafariba ikia nguazimin itiba, ko asizir atiar maba, ko nguazimin davaragha aruir asiziba, ko pin itir kuaraziba iti. ⁷ Ezi ki orazi, tiarir mam na migei, ‘Pita, dikavigh, asizitam misuegh anemi.’

⁸ “Ezi ki a ikara, ‘Ekiam! Bar puvatigham! Nan akam Godin damazimin bizir mizirizir katom bar anemezir puvati.’

⁹ “Ezi tiarim ua Godin Nguibamin migei, ‘Bizir God amizir zueziba, ni uam mizirizibar dar ponan marki.’ ¹⁰ Ezi dughiar pumuning ko mikezimin bizir kam amigha eghava ua ekuighava overiamin ghuavanabo.

¹¹ “Ezi dughiar kamra gumazir pumuning ko mikezim, me na bagha Sisarian nguibamin me amadazima me iza dipenir ki itimin oto. ¹² Ezi Godin Duam na migia ghaze, ni me ko mangisiva nighnizir aviribar amuan marki. Ezi 6 plan aveghbuaba uaghan na ko zui. Egha

e gumazir na bagha akam amadazimin dipenimin aven ghue. ¹³ Ezi an e migia ghaze, enselin mam an dipenimin aven a batogha egha ghaze, ni gumazitaba amangighti, me Jopan nguibamin mangi, Saimon, an ziar mam Pita, a batogh. ¹⁴ Eghti a Godin akam inigh izi, ni mikimti, eghti tuavir kammin ni ko nin dipenimin itir gumazamiziba bar, Ekiam uaghan ua me iniam.

¹⁵ “Ezi ki maghira migeima Godin Duam me gisin izaghiri, mati bar faraghavira an e gisin izaghirizi moghin. ¹⁶ Ezi ki Ekiam mikemezir migirigiam giniri, ‘Jon dipamin ia rue, eghti ki Godin Duamin ia ruam.’ ¹⁷ E fo, e faragha nighnizir gavgavim Ekiam Krai Iesusin itima, Godra uan Duam bizir aghuimin min e ganingi. Egha kamaghira datirighin God Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan uan Duam, bizir aghuimin min me ganingi. Kamaghin amizima ki tina, ki God me ko ingaramin ingangarimin anogoregham?”

¹⁸ Ezi nighnizir gavgavim Iesusin itir gumaziba kamaghin oregha, egha uam ataramin nighniziba puvatigha Ekiamin ziam fa, ghaze, “A dera, God uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba amanganatighatima me uaghan navibagh iragh egh ikirimirir zurara itim iniam.”

Antioghin itir gumazamiziba nighnizir gavgavim Iesusin iti.

¹⁹ Me Stivenin misoghezi an aremezir dughiamin, me arazir kuram uaghan nighnizir gavgavim Iesusin itir igharazibagh amizi, me tintinibar arava, egha saghon Fonisian Distrigh ko Saiprusin arighatizim koma Antioghin nguibar ekiamin ghua Godin akam Judan gumazibara me migei. ²⁰ Ezi men marazi uaghan Saiprusin arighatizim ko Sairinin nguibar ekiamin ikegha ize, egha Antioghin ghuegha Ekiam Iesusin akar aghuimin gun Grighin gumazibav gei. ²¹ Ezi Ekiamin gavgavim me ko iti. Ezi gumazamizir bar avirim nighnizir gavgavim Ekiamin ikia

11:5: Ap 10:9-48 **11:12:** Jo 16:13, Ap 10:19, 10:23, 10:45 **11:14:** Ap 16:31 **11:15:** Ap 2:4 **11:16:** Jol 2:28, Mt 3:11, Jo 1:26, 1:33, Ap 1:5 **11:17:** Ap 10:47, 15:8-9 **11:18:** Ap 13:48, 14:27, Ro 10:12-13, 15:9, 15:16 **11:19:** Ap 8:1-4 **11:21:** Ap 2:41

egha uan navibagh iragha Ekiam bagha ize.

²² Ezi Jerusalem in itir Kraisin adarasi bizir kam in eghaghanim baregha, egha me Barnabas amadazima an Antiogh in ghu.

²³ Ezi an otogha gari, God men apangku- vigha, men akurvagha arazir aghuibar me gamizi Barnabas bar akonge. Egha me uan navir averiabar aven guizbangira Ekiam ko ikiamin migirigiar a bar me migei.

²⁴ A bar gumazir aghuim, God in Duam a gizivazi God in nighnizir gavgavim an iti. Ezi gumazamizir bar avirim Ekiam bagha ize.

²⁵⁻²⁶ Ezi Barnabas Sol buriasa Tarsusin zui. Egha an apigha, a inigha Antiogh in ize. Egha azenir vamira Barnabas ko Sol uaning inigha Kraisin adarazi koma uari akufa. Egha gumazamizir bar aviriba men sure gami. Ezi Antiokra suren gumaziba faragha ziar kam, Kraisin gin zuir darazi, me a ini.

²⁷ Ezi dughiar kamnang, God in akam inigha izir gumazir maba Jerusalem in ikegha Antiogh in izaghiri. ²⁸ Ezi men mav, an ziam Agabus, a dikavigha tugha egha God in Duam in gavgavim in ghaze, Rom in nguaziba bar dagheba otevegham. (Sisar Klodius, atrivim in itir dughiam in bizir kam oto.) ²⁹ Ezi suren gumaziba akam misuegha egha me vaghvagh uan dabirabim in min dagiaba aningiva, Judian itir darazir akurvagh si a da amangasa. ³⁰ Egha kar me kamagh in ami, me uan dagiaba isava, Barnabas koma Sol ganingizi, aning ghua men gumazir aruabagh aningi.

12

Herot Jems misoghezima an areme, egha Pita kalabus gati

¹ Dughiar kam in Atrivim Herot Kraisin adarazir marazir suigha me gasighasighasa.* ² Egha a migeima, me Jon in aveghbuam Jems midorozir sabam in a misoghezima, an areme. ³ Ezi Herot

garima, an amizir arazir kam, Judaba a gifonge, kamagh in amizima, a uaghan Pita isa kalabus gati. Herot Yis puvatizir Bret in Isam in Dughiam in bizir kam gami.

⁴ A Pitan suiraghava a isa kalabus gati. Egha a isa midorozir gumazir 4 plan okuruabar agharim gati. Ezi me dughiaba isa vaghvagh an gari. Egha 4 plan okuruar kabanang, me dar vaghvagh a 4 plan gumaziba inizima me an gari. Herot, God Israelbagh Itazir Dughiam in Isar Ekiar kam givaghtima, a Pita isi gumazamizir aviribar damazim in a kot darighasa. ⁵ Ezi Pita kalabus in dipenim in aven itima Kraisin adarasi uan navir averiabar a bagha puvira God ko migiavira iti.

Ensel kalabuziar dipenim in Pita inigha azenim gati

⁶ Egha Herot Pita inigh kot bagh mangasa dughiar mam diboro. Ezi dimagarir kam in, aminim tighar tiam, me sen in pumuning in a ikezima a midorozir gumazir pumuning in tong in akui. Ezi midorozir gumazir igharazir maba kalabuziar dipenim in a bagha gara tiar akam in iti. ⁷ Ezi zuamira Ekiam in ensel otozima, an angazangarim kalabuziar dipenim in aven sira. Egha ensel Pitan ivim a misuegha a gaghura kamagh in migei, "Ni zuamira dikafigh!" Ezima sen in an agharimning gikezimning firiaghrigha nguazim giri.

⁸ Ezi ensel a migei, "Korotiam arughiva, egh dagarir asuabar aghuigh." Ezi Pita kamagh in amigha givazi ensel a migei, "Ni uan korotiar ruarim arugh nan gin izi."

⁹ Ezi Pita kalabuziar dipenim ategha, enselin gin azenan ghu. Egha a bizir kabagh fozir puvatizima, ensel dagh amima, da guizbangiram otifi. Pitan nighnizim ghaze, a irebam in min bizim in gari. ¹⁰ Aning ghua, kalabus in dipenim in garir gumazir pumuning gitagha, ghua kalabus in zuir ain in tiar akar nguibar

11:22: Ap 4:36 11:23: Ap 13:43 11:24: Ap 2:41, 5:14, 6:5, 11:21 11:27: Ap 13:1, 15:32, 21:9, 1 Ko 12:28, Ef 4:11
 11:28: Ap 21:10 11:29: Ro 15:26, 1 Ko 16:1, 2 Ko 9:1 11:30: Ap 12:25 * 12:1: (12:1) Atrivir kam Herot, a Maria Iesus batezir dughiam in itir Atrivir kam Herot in ovavir borim. Egha a Atrivim Agripan afeziam. 12:2: Mt 4:21, 20:23 12:3: Ap 4:3 12:4: Kis 12:1-27 12:5: Je 5:16 12:6: Ap 5:23 12:9: Ap 10:3, 10:17, 11:5 12:10: Sng 34:7, Dan 3:28, 6:22, Ap 5:19, Hi 1:14, 2 Pi 2:9

ekiamin zuimin oto. Aning an otozi, tiam uabi kuiaghrizima, aning azenan ghua tuavir mam zui. Aning mong saghon ghuava, ensel zuamirama Pita ategha ghu.

¹¹ Ezi Pitan nighnizim ua izima, a kamaghin migei, “Ki datirighin guizbangira fo, Ekiam uan ensel amadazima a ize. Egha a Herotin agharim da nan akura, egha Judaba na damuasa nighnizir bizir kuraba sara nan akura.”

¹² Ezi Pita bizir kabagh foghava, Jonin amebam Marian dipenimin ghu. Jonin ziar mam Mak. Ezi gumazamizir avirim uari akuvagha dipenir kam in ikiava God ko migei. ¹³ Ezi Pita azenan ikiava divazimin tiar akar azenan itim gafughafuzima, ingangarir amizimin ziam Roda, a bagha tiam kuasa izi. ¹⁴ Egha a Pitan tiarim baregha, bar akuegha, tiam kuizir puvatigha uamategha ivegha aven ghugha, kamaghin gumazamizibav gia ghaze, “Pita muna iza tiar akamin iti!”

¹⁵ Ezi me kamaghin a migei, “Ni onganis ti.” Ezi a bar gavgavigha kamaghin migei, “Puvati. Guizbangira a iti.” Ezi me a migia ghaze, “Ni ti an enselin gani.”†

¹⁶ Ezi Pita tiam gafughafuzima, me izava tiam kuigha an apigha, digavir kuram gami. ¹⁷ Ezi Pita uan dafarimin me aminivazima, me aghumra iti. Ezi an Ekiam kalabuziar dipenimin aven a inigha azenan anetizir arazibagh eghari. Egha a kamaghin migei, “Ta bizir kabar gun Jems koma aveghbuaba sara mikemegh.” Egha Pita me ategha danganir igharazimin ghu.‡

¹⁸ Egha aminim tirazima, midorozir gumaziba Pita bagh garava avenge. Egha bar digavir kuram gamigha uarira uarir azangsigha ghaze, “Pita managh ghu?”

¹⁹ Ezi Pita itir puvatizima, Herot a gumazibav kemezima me Pita buriasa ghue. Egha me tong bar an apizir puvati. Kamaghin amizima an midorozir gumazir Pi-

tan ganiziba, Herot me isa kot gatigha egha ghaze, me aremegham. Egha Herot gin Judian danganim ategha, Sesarian nguibar ekiamin ikiasa uaghiri.

Herotin ovevem

²⁰ Egha Herot adarim Tair koma Saidonian gumazamizibar iti. Me Herot garir nguibar ekiamin uan dagheba isi, kamaghin amizi, me datirighin uari akuvaghav izav an ganasa. Me faraghav Blastus ko uari mikemezi a me ko navir amirizim inis. Blastus, an Atrivim Herot akuir danganimin garir gumazim. Ezima, me gin Herot men apangkuvigh adarir kam a givaghava, me Herotin ganasa zui

²¹ Herot dughiar atizimin uan atrivir korotiaba arughava, egha uan atrivimin dabirabim gaperaghava, gumazamizibav gei. ²² Ezi me pamtem diava ghaze, “Kar gumazitam migeir puvati. Kar godin mam migei.” ²³ Herot Godin ziam fer puvati, kamaghin amizima Ekiamin ensel zuamira a misoghezima a iri. Ezima muriamin itir apiziba angamra anepa zuima, an areme.

²⁴ Ezima Godin akam nguibaba bar dar ghua bar ekevegha ghuavira iti.

²⁵ Ezi Barnabas koma Sol aning uan ingangarim Jerusalem anegivagha, uamategha Antioghin ghu. Jon, an ziar mam Mak, aning a inighava a sara ghu.

Pol kantrin aviribar ghuava Iesusin akar aghuim akuri

13

(Sapta 13:1-21:14)

God Barnabas ko Sol kantrin igharazibar akar aghuim akunasa aning amisefe

¹ Antioghin itir Kraisin adarasi, men marazi iti, Godin akam inigha izir gumaziba ko tisaba. Men ziaba Barnabas, ko Simeon (an ziar mam Niger,) Sairinin Lusius, koma Manain (a Atrivim Herotin

12:12: Ap 4:23, 12:5, 12:25, 15:37 **12:15:** Mt 18:10, Ap 26:24 † **12:15:** (12:15) Dughiar kam Judan aviriba kamaghin nighnizir gavgavim iti, enselin maba gumazibar ganamin ingangariba iti. Egha me ghaze, Pitan ensel markiam. **12:17:** Ap 13:16, 19:33, 21:40 ‡ **12:17:** (12:17) Jemsin kam a Iesusin dozim. Ni Galesian 1:19in gan. Jems Jerusalem siosin itir gumazir dapanimin oto **12:18:** Ap 5:22-24 **12:20:** 1 Kin 5:9-11, Ese 27:17
12:23: 1 Sml 25-38, 2 Sml 24:17, Sng 115:1, Dan 5:20 **12:24:** Ais 55:11, Ap 6:7, 19:20, Kl 1:6 **12:25:** Ap 11:29-30, 12:12, 13:5, 13:13, 15:37 **13:1:** Ap 11:27 * **13:1:** (13:1) Ziar kam Niger, an mingarim kamaghin ghu, “pizim.” Gumazir maba ghaze, Simeon Niger, a Afrikan gumazim. **13:2:** Ap 9:15, Ro 10:15, Ga 1:15, Ef 3:7-8, 1 Ti 2:7, Hi 5:4

roroam, a Herot koma aghungi) ko Sol.*
 2 Ezima dughiar mamın Kraisin adarasi, me Godin apengan ikiava uari isava God ganighava, egha God ko mikimasa dagheba ta. Ezi Godin Duam kamaghin me migei, “Ki Barnabas ko Sol uan ingangarim bagha aningın dia. Ia ingangarir kam bagh aning amiseveghtima, aning nan ingangarim bagh mangi.” 3 Kamaghin me God ko mikimasava dagheba tagha, God ko migei. Egha uan aghariba isava Barnabas ko Sol gisin atighava, aning amadazima aning zui.

Barnabas ko Sol Saiprusin arighatizimin akar aghuim akuri

4 Ezima Godin Duam Barnabas ko Sol amadazima, aning Selusian nguibar ekiamin ghugha, ua kurim inigha Saiprusin arighatizimin ghu. 5 Egha me Salamisın otivigha Godin akam Judabar God ko migeir dipenibar akam akuri. Jon Mak aning ko ghua egha aningın akura.

6 Egha me Saiprusin nguibar arighatizim a garua ghuava Pafosin nguibar ekiamin oto. Egha me Judan kukunir gumazir mam bato. A Godin akam inigha izir ifavarir gumazim, an ziam Bar-Iesus. 7 A Sergius Paulus, gavmanin dapanim a ko iti. Sergius Paulus, a gumazir nighnizim koma fozozir aghuiba iti. Ezi a Godin akam baraghasava, kamaghin a Pol koma Barnabasin diazima aning ize. 8 Me kukunir gumazir kam Grighin akamin ziar kam Elimas me a gati, an mingarim kukunir gumazim. Egha Elimas, a gavmanin gumazim Sergius Paulus, a Iesus nighnizir gavgavim an ikian an aghua. Kamaghin, a Barnabas ko Solin ingangarim paziva a damuasa. 9 Ezima Sol, an ziar mam Pol, Godin Duam a gizivazima, ezi a dikiravira Elimasin garava kamaghin migei,† 10 “Ni Satanin borim. Egha ni arazir aghuaribar apanimin iti. Egha ifavarir araziba ko arazir kuraba bar ni gizifa. Egha ni tizim baghavira Ekiamin arazir

aghuibagh asighasisi? Ni ti arazir kuraba ataghraghan aghua? 11 Datirighin Ekiamin nın apanim damuva uan gavgavimin nın damazimning okavigham. Eghtima, ni aruer angazangarimin ganan kogh dughiatabar ikegham.”

Ezima zuamira ghuariam an damazimning korozima aminim an piri. Egha a tavın agharimin suiraghasa pura ruiava asaghinifi. 12 Egha gavmanin gumazir dapanim Ekiamin akam bareghava digavir kuram gami. A bizir otivizir kabar ganighava egha kamaghin nighnizir gavgavim Ekiamin iti.

Barnabas ko Pol Antioghın aven Iesusin akam akuri

13 Ezi Pol, a ko aruir gumaziba sara, me kurim Pafosin me inigha ghua Pergan nguibamin otifi. A Pamfilian Provinsin aven iti. Ezi Jon Mak kagh me ategha uamategha Jerusalemın ghu. 14 Ezi me Pergan nguibamin dikavigha ghua Antioghın nguibamin otifi, a Pisidian Distrighin aven iti. Egha, Judaba avughsa Godin ziam fer dughiamin, me God ko migeir dipenimin aven ghueghava apiaghav iti.‡ 15 Ezi God ko migeir dipenimin garir gumazir dapanir ekiaba, me Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar akaba dar bora me migei. Me dar ponegha givaghava, me Pol ko Barnabasin akam migia ghaze, “Aveghbuaba, ia akurvazir migirigiatam gumazir kabav mikimsiva, ia me mikim.”

16 Ezi Pol dikavighava, uan dafarimin me aminiva, kamaghin migia ghaze, “Ia Israelin gumaziba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin apengan ikiava uari isava God ganidi, ia na baragh! 17 Dughiar kamın me Israelin ikiava, Israelbar God en ovaviba amiseveghava, gumazibagh amim me bar aviraseme. Eghava a uan gavgavimin Isipin me inighava azenim gati. Fomira Israelin gumazamizibar God en ovaviba amisevezima, kamaghin me

13:3: Ap 6:6 13:4: Ap 15:39 13:5: Ap 12:12, 12:25, 13:13, 13:46, 15:37 13:8: 2 Ti 3:8 † 13:9: (13:9) Ziar kam Sol, a Hibrun akamin otivir ziar mam. Ezi ziar kam Pol, a Grighin akam otivir ziam. Gumazir maba ghaze, Sol Grighin akamin migeir darasi tongin ingara, egha kamaghin dughiar kamın a ziar kam Pol uabi garisi. 13:10: Mt 13:38, Jo 8:44, 1 Jo 3:8 13:11: Kis 9:3, 1 Sml 5:6, Ap 9:8 13:13: Ap 13:5, 15:38 ‡ 13:14: (13:14) A Sabatin dughiam 13:15: Lu 4:16, Ap 13:27, 15:21, Hi 13:22 13:16: Ap 12:17 13:17: Kis 1:7, 6:6, 12:5, Lo 7:6-7, Sng 105:23-24

an gumamazibara. Egha gın me uan nguibam ategha ghua Isipin kantrin ghue. Egha dughiar kamın God me gamima men dibobonim bar pın ghua, me bar avıraseme. Ezıma gın God uan gavgavımın Isipin me inighava azenim gati. ¹⁸ Egha a 40 pla azenımın gumazıba puvatızır danganim me ko ikiava, men osımtızıba aterava men akurvası. ¹⁹ Eghava Kenanin nguazımın, God 7 plan gumazamızır bızım gasıghasıghava, men nguazım uan gumazıba ko amızıbagh anıngı. Ezıma me dar ghuavıba ikiangi. ²⁰ Bizır kaba 450 azenımın aven otıfı.

“Egha bizır kabar gın God Israelbar ganasa gumazır dapanıba amısefe, mamaghıra ikıa ghua Godın akam inıgha ızır gumazım Samuelın dughıamın tu.

²¹ “Ezı me atrıvım bagha Godın azangısı. Ezıma a Sol me ganıngı, Kısın otarım, Benjaminın adarası, a 40 plan azenıbar men gari. ²² Ezı God Sol ağıvaghava, Devıt amısevezıma an an danganim inıghava atrıvımın oto. Ezıma a Devıtın gun me mıgeı, ‘Kı Devıtın gani, Jesın otarım, gumazır kı bar ifongezım, a bar bizır kı ifongezıbar amuam.’

²³ “God fomıra akam akırızır moghın, God gumazır mam amadazı a Israelın ize. A İesus, Devıtın ovavır mam, en Akurvazır Gumazım.

²⁴ “İesus tıghar ızamın dughıamın, Jon faragha ızava navıbagh iraghamın akam ko rurumın akamın Israelın gumazıbav geı. ²⁵ Jonın ingangarır dughıam gıvasava amıma, a kamaghın me mıgeı, ‘İa ghaze, kı tına? Kı gumazır ıa mızuaim puvatı. A nan gın ızı. Kı an dagarır asuabar benıba fıran kogham. Kı gumazır kınım.’

²⁶ “Aveghbuaba, ıa Abrahamın ıgiaba, koma ıa God gıfuegha an apengan ıtır Kantrin İgharazıbar Gumazıba, e bagha, God uam e inıasava mıgırıgıar kam

amadazıma a ize. ²⁷ Jerusalemın gumazamızıba koma gumazır dapanır ekiaba, me kamaghın fozır puvatı, İesus en Akurvazır Gumazım. Egha me zurara Sabatın dughıamın Godın akam inıgha ızır gumazımın akaba dibora, egha deragha dagh fozır puvatı. Egha ghaze gumazır kam aremegham. Kamaghın amızıma, Godın akam inıgha ızır gumazımın akaba guızbangıra otos. ²⁸ Egha me a mıseueghtıma an aremeghan mıgırıgıar otevir aghuıtam batozır puvatı. Ezı me kamaghın Pailat pamten a mıgıa ghaze, nı mıdorozır gumazıbav kemeghtı me a mısoghtı an aremegham. ²⁹ Me fomırama Godın akam inıgha ızır gumazıba mıkemezı moghın amı. Egha me ter ıghuvımın anedeghava a inıgha dagıar torım gati. ³⁰ Ezıma God a gamızıma a ua dıkafı. ³¹ A koma Galılın ikiava Jerusalemın zıur gumazamızıba dughıar avırıbar an gani. Ezı datırıghın gumazır uarı an ganızır kaba, me an gun Judan gumazamızıbav geı.

³² “E akar aghuım kamaghın ıa mıgeı. God fomıra en ovavıba bagha amızır akam akıra ghaze, a gumazır uam e inıamım amadagham. ³³ Datırıghın a İesus a gamızıma a matmatın ua dıkafı. E men borıba, kamaghın amızıma an e bagha uan akar dıkırızır kam gamızıma a guızbangıra oto. İghıamın Akınafarır Namba 2, kamaghın a mıgeı,

‘Nı nan otarım;
ezi datırıghın kı nın afezıamın otos.’

³⁴ E fo, God a gamızıma a ua matmatın dıkafı. Ezı a ua matmatın mangı kurıghan kogham. God bizır kamın kamaghın mıke me,

‘Kı guızbangıra deraghvıra ıa damuva,
bizır aghuıba ıa danıngam,

13:18: Kis 16:35, Nam 14:34, Lo 1:31, Sng 95:10, Ap 7:36
13:19: Lo 7:1, Jos 14:1, Sng 78:55
13:20: Het 2:16, 1 Sml 3:20
13:21: 1 Sml 8:5, 8:19, 10:1, 10:21
13:22: 1 Sml 13:14, 15:23-26, 16:12-13, 2 Sml 2:4, Sng 89:20, Hos 13:11
13:23: 2 Sml 7:12-16, Sng 132:11, Aıs 11:1, Lu 1:32, 1:69, Ro 11:26
13:24: Mt 3:1-2, Mk 1:4, Lu 3:3, Ro 11:26
13:25: Mt 3:11, Mk 1:7, Lu 3:16, Jo 1:20-27
13:26: Mt 10:6, Lu 24:47, Ap 13:16, 13:46
13:27: Lu 23:34, 24:20, 24:44, Jo 16:3, Ap 3:17, 15:21, 1 Ko 2:8
13:28: Mt 27:22-23, Mk 15:13-14, Lu 23:21-23, Jo 19:15
13:29: Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lu 18:31, 23:50-56, Jo 19:28-30, 19:36-42
13:30: Mt 28:6, Ap 2:24
13:31: Ap 1:3, 1:8
13:32: Stt 12:3, Ap 13:23, Ro 4:13, Ga 3:16
13:33: Sng 2:7, Ro 1:4, Hi 1:5, 5:5
13:34: Aıs 55:3

ki fomira Atrivim Devit akar dikirizibar a mikemezi moghin.
Ezi bizir kam ki mikemezi moghin guizbangiram otivam.'

³⁵ Ezi akar igharazir mam uaghan Godin Akinafarimin iti. A kamaghin migei,
'Ni uan ingangarim bagha misevezir gumazim ateghtima,
a matmatin iki kurighan kogham.'

³⁶ "E fo, dughiar kamın Devit nguazimin ikiava, a Godin nighnizimin gin zui. Egha a gin aremezima, me an kuam inigha ghua an ovaviba afir naghin anefa. Ezima an kuam kuri. ³⁷⁻³⁸ Ezi gumazir God amizi a ua matmatin dikavizir kamnang, an kuam kurizir puvati. Nan adarasi, kamaghin amizima, e ua migei, ia akar kam gifogh, gumazir kam Iesus ian arazir kuraba gin amangasa ize. ³⁹ Moses Osirizir Araziba ian akuragh ian arazir kuraba gin amadaghan koghti, ia Godin damazimin deragham. Puvati. Gumazir kam Iesusin ingangarimin, God gumazir nighnizir gavgaviba itiba bar, men akuragha men arazir kuraba bar, da gin amagava, me gamima me an damazimin dera. ⁴⁰ Ia uari bagha gan, Godin akam inigha izir gumaziba fomira mikemezir moghin, bizitam ia batoghan kogham:

⁴¹ 'Ki ian dughiamin bizir igharazitam damightima
a ia batogham.

Eghtima gumazitam ia mikimtima
ia nighnizir gavgavim an ikian kogham.

Kamaghin, ia gumazir dibovir akar kurabagh amiba, ia gan,
ia digavir kuram damigh ikuvigham.'

⁴² Egha Pol ko Barnabas Judabar God ko migeir dipenim ataghrazima, gumazamiziba kamaghin aningın migei, "Gua Sabatin munamin dughiamin uamategh

iziva bizir kabar migirigiar tabar uam e mikim." ⁴³ Egha me bar God ko migeir dipenim ateghava azenan ghue. Ezi Judan avirim ko gumazir igharaziba, me Judan araziba bar dar gin zuir gumaziba, me Pol koma Barnabasin gin zui. Ezima aning me migiava, men nighniziba fa ghaze, ia Godin nighnizimin gin mangiva an apangkuvimin apengan iki.

⁴⁴ Ezi Sabatin dughiar igharazim otozi, nguibar ekiar kamın itir gumazamizir avirim bar iza uari akuvaghava Ekiamin akam barasi. ⁴⁵ Ezi Judaba gumazamizir okuruar kamın ganigha, men naviba bar ikufi. Ezima me Polin akaba kurakuraghava a migei.

⁴⁶ Kamaghin amizima Pol ko Barnabas atiatir puvatigha, akar bar gavgavimin me migei, "Ia Judaba, ga faragha Godin akamin ia mikeme. Ezi ia akirim ragha akar kam gasara. Egha ghaze, e ikirimirir aghuir zurara itim inian kogham. Kamaghin amizima, ia oragh, ga uam akar kamın ia mikiman kogham. Ga Kantrin Igharazibar Gumazibav kimam. ⁴⁷ Ekiam bizir kam bagha kamaghin e mikeme:

'Ni nguazir kamın itir gumazamiziba bar men akuraghtima
ki ua me iniasa,
bizir kam bagh, ki ni amisevezima,
ni tuavim Kantrin Igharazibar Gumazibar aka.'

⁴⁸ Ezi Kantrin Igharazibar Gumaziba, me akar kam baregha, bar akuegha ghaze, akar kam bar dera. Ezi gumazamizir God ikirimirir aghuir zurara ikiam bagha miseveziba, me bar nighnizir gavgavim an iti.

⁴⁹ Ezi Ekiamin akam bar nguibaba bar dar ghu. ⁵⁰ Amizir maba God gifueghava an apengan ikiava ziar ekiaba iti, ezi gumazir iziaba itir maba, me uaghan nguibar ekiar kamın iti. Judaba men navibagh inivima, me osimtiziba Pol ko Barnabas

13:35: Sng 16:10, Ap 2:27, 2:31 **13:36:** 1 Kin 2:10, Ap 2:29 **13:39:** Ais 53:11, Ro 3:28, 8:3, 10:4, Hi 7:19 **13:40:** Ais 29:14 **13:41:** Hab 1:5 **13:43:** Ap 11:23, 14:22, Ta 2:11, Hi 12:15, 1 Pi 5:12 **13:45:** Ap 14:2, 18:6, 1 Pi 4:4, Ju 10
13:46: Ais 55:5, Lu 7:30, Ap 3:26, 18:6, Ro 1:16, 10:19 **13:47:** Ais 42:6, 49:6, Lu 2:32 **13:48:** Ap 11:18 **13:50:** Ap 17:4, 17:12 **13:51:** Mt 10:14, Mk 6:11, Lu 9:5, 10:11, Ap 18:6

garisi. Egha me uan distrighin aning batoke. ⁵¹ Kamaghin amizima, Pol ko Barnabas, uan dagarimningin itir nguaziba apisi, eghtima gumazamiziba fogh suam, men arazir kam osimtizim me ganingi. Ezima, Pol ko Barnabas Antiok ategha Aikoniam nguibamin ghu. ⁵² Kamaghin amizi Antioghin itir Kraisin suren gumaziba, Godin Duam bar me gizivazima me bar akonge.

14

Pol ko Barnabas Aikoniamin Iesusin akar aghuim akuri

¹ Egha Pol ko Barnabas Antioghin ikiav amizir arazibara, aning izava Aikoniamin Judaba God ko migeir dipenibar dagh ami. Egha kagh aning bar deraghvira akam akurima, Judan aviriba ko Kantrin Igharazibar Gumazir aviriba nighnizir gavgavim Iesusin iti. ² Egha Judan marazi nighnizir gavgavim men akabar ikian aghuagha Kantrin Igharazibar Gumazibar nighnizibagh asighasighava men navibagh inivima, me nighnizir kurabar nighnizir gavgavim Iesusin itir darazigh ami. ³ Egha Pol ko Barnabas dughiar ruarimin Aikoniamin ikiava, Ekiamin apangkuvimin akam mikimasava atiatir puvati. Ezima Ekiam gavgavim aning ganingizima, aning mirakelba ko digavir kuram gamir bizibagh amima, da otifi. Ezi kamaghin Ekiam gumazamizibar akakagha ghaze, akar aning me migeir kaba, da guizin akaba. ⁴ Ezi nguibar ekiamin itir gumazamiziba uari abiki, marazi Judabar gin zuima, marazi aposelning bagha zui. ⁵ Egha gin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, me uan gumazir dapanir ekiaba ko, me nighnigha tuaviba buria migia ghaze, me Pol ko Barnabas aremeghasa, me arazir kurabar aning damuasa ifonge. Egha me dagiabar aning ginivasava ami.

Pol ko Barnabas Listra ko Derben akar aghuim akuri

⁶ Ezima Pol ko Barnabas kamaghin oreghava arava Listra ko Derben ghu, aning Likonian Distrighin nguibar ekiamning. Egha uaghan nguibar aningin boroghira itiba sara ghu. ⁷ Egha aning kagh akar aghuim akuravira iti.

⁸ Egha Listran nguibar ekiamin aven gumazir mam, an dagarimning ikuvighava an amirazima an aruir puvatighava aperaghavira iti. An amebam a batezima a kamaghira gari. ⁹ A Pol barazima an akam akuri. Ezima Pol dikiraviram an gara egha kamaghin fo, gumazir kam nighnizir gavgavim iti, a deragham.

¹⁰ Egha Pol kamaghin pamtemin dia, "Ni dikavigh mitigh!" Ezi gumazir kam uabi ekunigha mitigha maghiram arui.

¹¹ Egha gumazamizir avirir kam Pol amizir bizir kammin ganigha, pamtemin Likonian akamin dia migei, "Aseba gumazibar min otivigha e baghava izaghire!"

¹² Egha Barnabas, me asem Sus a gati. Pol a migirigiabar faragha zuir gumazim, kamaghin me asem Hermes a gati.* ¹³ Asem Susin dipenim, a Listran nguibar ekiamin min azenan iti. Ezi Susin ofa gamir gumazim, a ko gumazir aviriba, me Pol ko Barnabas bagha asizibav sueghiva aning in ofa damuasa. Kamaghin, a bulmakaun apuriba ko akimarir biziziba inigha Listran nguibar ekiamin tiar akamin ize.

¹⁴ Egha aposelning Pol ko Barnabas, aning bizir kaba baregha, aning uan korotiaba abiagharigha, ivegha gumaziba itir okuruamin aven ghua pamtem dia migei, ¹⁵ "Maia! Gumaziba, ia tizim bagha arazir kam gami? Ga uaghan ian min gari, pura gumazir kinimning. Ga kamagh sua akar aghuir kam ia migei. Ia pura bizir kinir kabar ziaba fan marki. Egh ia uari isiva Ekiam daning, angamra itir God. A Godin overiam ko nguazim ko ongarim gamizim, egha bizir dar itiba

13:52: Mt 5:12, Jo 16:22, Ap 2:46 **14:2:** Ap 13:45 **14:3:** Mk 16:20, Ap 19:11, Hi 2:4 **14:5:** Ap 14:19, 2 Ti 3:11

14:6: Mt 10:23 **14:8:** Jo 9:1, Ap 3:2 **14:9:** Mt 8:10, 9:28-29, Ap 3:4 **14:11:** Ap 8:10, 28:6 * **14:12:** (14:12)

Grighin gumazamiziba nighnizir gavgavim kamaghin iti, aser aviriba uaghan iti. Men aser mam, Sus, a men asebar gumazir dapanir ekiam. Ezi Hermes, a men aser akaba inigha me bagha izim. **14:15:** Kis 20:11, 2 Sml 12:21, Sng 33:6, 146:6, Ap 10:26, 1 Ko 8:4, 1 Te 1:9, Je 5:17 **14:16:** Sng 81:13, Ap 17:30, 1 Pi 4:3 **14:17:** Sng 147:8, Jer 5:24, 14:22, Ap 17:27, Ro 1:20

sara bar. ¹⁶ Fomira, God nguibaba bar, me ataghizima me pura uan nighnizibar arua bizibagh ami. ¹⁷ Egha a ian modozir puvati, eghti gumaziba a gifoghan kogham. puvati. A zuraram arazir aghuibar ia gamuava, amozim ia ganiga, dagher aghuir aviriba ia ganiga egha dagher aghuibagh ami da otifi. Egha ia gamima ian naviba deragha bar akonge.” ¹⁸ Aning bizir kabar pamten me migia, uaningin ofa damuan men anogoroghavira iti.

¹⁹ Ezi gin Judan gumazir maba Antiok ko Aikoniamin ikegha Listran izegha, me gumazibar nighnizibagh ekuigha me gamizi, me Polin apanibar otifi. Egha me dagiabar Pol ginivigha an ganigha ghaze, an aremes. Egha anemikirigha Listran nguibar ekiamin azenan ghu. ²⁰ Ezi gin suren gumaziba izava anekuvazi, a dikavigha uamategha Listran nguibar ekiamin ghu. Egha dughiar igharazimin a ko Barnabas ghua Derben zui.

Pol ko Barnabas suren gumaziba gavgavim me ganidi

²¹ Egha Pol ko Barnabas Derben nguibar ekiamin ikiava akar aghuim akurava gumazamizir aviribagh amima, me suren gumazibar otifi. Egha aning uamategha Litra ko Aikoniam ko Antioghin ghu. ²² Egha aning gavgavim suren gumazibagh anighava akurvazir migirigiabar me gamua ghaze, ia uan nighnizir gavgavibar tuivigh gavgafigh. Aning kamaghin me migia ghaze, “Gumazamizir God Ativaziba, e uaghan men avirir kam in aven mangisi, e faragh osimtizir aviribar aven mangigham.” ²³ Egha Pol ko Barnabas Kraisin adarazi itir nguibaba bagha vaghvagh Godin ingangarir gumazir aruaba amisefe. Godin ingangarir gumazir aruar kaba uan nighnizir gavgaviba Ekiam gatis. Ezi aning me bagha dagheba taghragha Ekiam ko mikemegha bar me isava Ekiamin agharim gati.

Pol ko Barnabas uamategha Antioghin zui, Sirian Distrighin aven

²⁴ Egha Pol ko Barnabas Pisidian Distrighin ghugha gin iza Pamfilian Provinsin ghu. ²⁵ Egha aning Pergan nguibamin akar aghuim akunigha givagha Atalian nguibam uaghiri.

²⁶ Egha aning Atalian ikegha kurim inigha uamategha Antioghin nguibamin ghu. Nguibar kamra, aning kagh faragha ikezi, Antioghin itir Kraisin adarasi aning isava Godin agharim ganinga ghaze, Godin apangkuvim aning ko ikiti aning ingangarir kam damuam. Ezi aning ingangarir kam gamua iza datirighin anegifa. Egha aning uamategha Antioghin ghu. ²⁷ Egha aning Antioghin otogha, Kraisin adarazir diazima me uari akuvazima aning bizir God aning in agharimningin amizibar gun bar me migei. Egha uaghan God Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha nighnizir gavgavimin tiam kuizir akam me migei. ²⁸ Egha aning kagh dughiar ruarimin suren gumaziba ko ike.

15

Kraisin adarasi Jerusalem in nguibamin uari akufa

¹ Ezi Judian Distrighin gumazir maba Antioghin izegha Kraisin adarazir sure gamua ghaze, “Ia Moses sure gamizir arazimin moghin ua mikarzir mogomeba aghoran koghti, God guizbangira ua ia inighan kogham.”* ² Ezi kamaghin Pol ko Barnabas maburan odorozim me koma a gami. Kamaghin amizi Kraisin adarasi Pol ko Barnabas ko nighnizir gavgavim Iesusin itir gumazir maba sara me amisevegha ghaze, me Jerusalem mangi bizir kam bagh aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruabav kimasa.

³ Egha Kraisin adarasi me amadazima me zui. Me Fonisian Distrigh ko Samaritan moghin ghua egha Kantrin Igharazibar Gumaziba uan navibagh irazir bizimin

14:19: Ap 13:45, 17:13, 2 Ko 11:25, 2 Ti 3:11 **14:21:** Mt 28:19 **14:23:** Ap 13:1-3, 15:40 **14:26:** Ap 13:1-3, 15:40
14:27: Ap 11:18, 15:4, 15:12 **15:1:** Wkp 12:3, Jo 7:22, Ga 2:12, 5:2, Kl 2:8, 2:11, 2:16 * **15:1:** (15:1) Gumazir kaba me Judan gumaziba, egha me ghaze, gumazir azenan itiba me en arazibar amuam. Men marazi fomira Farisibar ike.
15:2: Ap 11:30, Ga 2:1 **15:4:** Ap 14:27

gun me miġei. Ezi Kraisin adarasi bar miġirġiar kam baregha bar akonge.

⁴ Ezi Pol ko Barnabas ko Godin inganġarir gumazir aruaba, me Jerusalemin otivizi, aposelba ko Kraisin adarasi ko men gumazir dapaniba bar akuegha me ini. Ezi Pol ko Barnabas God aningin agharimin amizir biziba. aning dar gun me miġei.

⁵ Ezi niġhnizir gavgavim Iesusin itir gumazir maba, me fomira Farisibar min ikia, me dikavigha kamaghin miġei, “Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan Moses Osirizir Arazibar gin mangiva uan mikarzir mogomebar aghor.”†

⁶ Ezi aposelba ko Godin inganġarir gumazir aruaba akar kam akirasa uari akufa. ⁷ Dughiar ruarimin me bizir kam miġia ghua, egha Pita dikavigha me miġei, “Nan adarasi, ia fo dughiar maba givazi God kamaghin ifonge, Kantrin Igharazibar Gumaziba nan akar torimin akar aghuimin miġirġiam bareghiva niġhnizir gavgavim Iesusin ikiam. Egha a ian tongin na misefe. ⁸ E fo, God gumazamizibar navir averiabagh fo. Egha a uan Duam me ganing. An e gamizi moghira, me gami. Egha tuavir kam in a kamaghin en aka, a me gifuegha ua me ini. ⁹ Godin damazimin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, e bar magh ghue. Kantrin Igharazibar Gumaziba niġhnizir gavgavim Iesusin itima, God men niġhnizir gavgavimin tuavimin, men navibagh amizi me an damazimin dera ¹⁰ Ezi kamaghin ia tizim bagh God damighti, a ian niġhnizibar gin mangam? Egha osimtizir faragha en ovaviba ateran iburaziba ko osimtizir e uaghan datirighin ateran iburaziba, da isava niġhnizir gavgavim Iesusin itir darazigh arisi. ¹¹ Kamaghin puvati. En niġhnizir gavgavim ghaze, en Ekiam Iesusin apangkuvimin, God uam e inizir moghira me ini.”

¹² Ezi gumazir uari akuvaziba bar nimira ikia Barnabas ko Pol barasi. Ezima aning mirakelin arazaraziba ko digavir kuram

gamir bizibar gun me miġei. Egha aning ghaze, God aningin agharibar arazir kaba Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin, dar ingari.

¹³ Aning mikemegha givazi Jems kamaghin miġei, “Nan adarasi, ia na baragh. ¹⁴ Saimon kamaghin e geghara ghaze, kar faragha zuir dughiam, God Kantrin Igharazibar Gumaziba uan apangkuvim men akagha, men tongin gumazir maba ua bagha me inigha me gamizi, me an gumazamizibar otifi. ¹⁵ Godin akam inigha izir gumazibar miġirġiamin miraraghu. Me fomira kamaghin osiri, men miġirġiamin osizirimra kara,

¹⁶ ‘God kamaghin miġei,

Devitin ovaviba asizir inibar amizir dipenimin min degiaghiri.

Egh ki gin uamategh izi,

an ingarighti a tugham.

An bizir ikuviziba ki ua dar ingarigham,

egh ki a damighti a ua deragham.

¹⁷ Eghti gumazamizir ikiavira itir naba

God bagh ruam.

Kantrin Igharazibar Gumazir nan ziamin itiba bar uaghan na buriam.

¹⁸ Ekiam kamaghin mikeme.

A bizir kaba fomira gumazamizibar akazi me dagh fo.’ ”

¹⁹ Egha Jems ghua kamagh miġei, “Nan niġhnizimra kara, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me navibagh iragha God bagha zui. Eghti e men tuaviba apiran kogham.

²⁰ E pura me bagh osir kamagh me mikim suam, ia me marvir guabagh anidir daghebar ami, egh ia Godin damazimin mizegham. Ia dagher kabar aman marki. Ia uari isava akuir arazir kurabar amuan marki. Egha asizir me benibar firibav kirima ariagheriba, dar ghuziba darara iti. Ia dar aman marki. Egh ia ghuzitam raman marki. ²¹ E fo, Moses osirizir

† 15:5: (15:5) Ni akar Filipai, 3:2in itimin gan. 15:7: Ap 10:1-43 15:8: 1 Sto 28:9, Ap 1:24, 2:4, 10:44, 11:15 15:9: Ap 10:15, 10:28, 10:34-35, Ro 10:11, 1 Ko 1:2, 1 Pi 1:22 15:10: Mt 11:30, 23:4, Lu 11:46, Ga 3:10, 5:1 15:11: Ro 3:24, Ga 2:16, Ef 2:5-8, Ta 2:11 15:12: Ap 14:27 15:13: Ap 12:17, Ga 2:9 15:14: Ap 15:7-9 15:20: Stt 9:4, Kis 34:15-17, Wkp 17:10-16, 18:6-23, 1 Ko 6:9, 6:18, 8:1, Ga 5:19, Ef 5:3, Kl 3:5, 1 Pi 4:3 15:21: Ap 13:15

arazir kamnagh fomira iza datirighin, me an akam nguibar ekiabar aven bar anekurava, egha Sabatba zurara God ko migeir dipenibar aven a dibori.”‡

Me Kantrin Igharazibar Gumazir God gifoziba bagha akinafarim amadi

²² Egha aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba ko Jerusalem in itir Kraisin adarazi bar me mikemegha uari tongin gumazir maba misevegha me amadazi me Pol ko Barnabas ko Antiogh in zui. Me gumazir dapanir pumuning uaghan aning amisefe: Sailas ko Judas, an ziar mam Barsabas. Gumazir kamning Kraisin adarazir faragha zui. ²³ Egha me akinafarir kam me koma anemada:

E, aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba, e ian adarasi.

Ia Kantrin Igharazim in itir nighnizir gavgavim Iesus in itir darazi, ia Antiogh in nguibar ekiam ko Sirian Provins ko Silisian itiba. Akinafarir kam ia bagha izi. Dughiar aghuim.

²⁴ E kamagh in oraki, en tongin marazi, en azarazir puvatigha ghua ia migia ian nighnizibagh asighasiki. Me ia gifarazi ia okam nighnisi. ²⁵ Kamagh in e bar navir vamira inigha gumazir maba ko en namakar aghuimning Barnabas ko Pol a misevegha me amada. ²⁶ Gumazir kamning, aning en Ekiam Krai Iesus in ziam bagha nguazir kam in ikirimirim ategha egha uaning in sa. ²⁷ Kamagh in amizi, Judas ko Sailas akam in uaghan ia mikimasa, e kamagh in aning amada. ²⁸ E Godin Duam ko navir vamira ikia kamagh in nighnigha ghaze, e osimtizitam ua ia darighan kogham. Bizir e ia mikemeziba, darara ia dar gin mangi. ²⁹ Ia me marvir guabagh anidir daghebar aman marki, egh asizibar ghuzibar aman marki, egh me beniba firibav

kirima ariaghirir asizibar aman marki, egh uari isava akuir arazir kurabar amuan marki. Ia bizir kaba ategh deragham. En akam kamaghira tu.

³⁰ Egha Jerusalem itir Kraisin Adarasi gumazir kaba amadazi, me Jerusalem ategha Antiogh in iraghuegha Kraisin adarazi akuvagha akinafarim me ganingi. ³¹ Ezi Antiogh in itir Kraisin adarazi akinafarir kam barazima, a gavgavim me ganiga men navibagh ami da dera. Ezi me bizir kam bagha bar akonge. ³² Judas ko Sailas aning uaghan Godin akam inigha izir gumazimning. Egha aning migirigiar aviribagh ami. Kamagh in aning gavgavim Kraisin adarazi ganiga migirigiar akurvazir aviriba me gami. ³³⁻³⁴ Ezi me dughiar maba mong Antiogh in me ko ike. Ezi gin Kraisin adarazi navir amirizim sara me amadazi, me Jerusalem in uamategha gumazir me amangiziba bagha zui. § ³⁵ Ezi Pol ko Barnabas Antiogh in ikiava avirir maba ko gumamazizibar sure gamua Ekiam in akam akuri.

Pol ko Barnabas uaning abiki

³⁶ Ezi dughiar maba givazi gin Pol kamagh in Barnabas migei, “Ga uamategh nguibar ekiam ga bar Ekiam in akam akunizibar mangiva, ga uan adarazir ganam, me manmaghin iti.” ³⁷ Ezi Barnabas kamagh in nighnisi, a Jon, an ziar mam Mak, an a inightima, a aning in gin mangam. ³⁸ Jon Mak Pamfilian purama aning ataki, egha aning ko ingangarim a givazir puvati. Kamagh in an aning ko mangan Pol aghua. ³⁹ Egha aning odorozir dafam gamigha kamagh in aning uaning abiki. Ezi Barnabas ko Mak kurim inigha arighatizim Saiprus in ghu. ⁴⁰ Ezi Pol Sailas amisefe. Ezi Kraisin adarazi uari akuvagha aning isa Godin agharim gatigha kamagh migei, “Godin akurvazim gua ko iki.” Ezi aning

‡ 15:21: (15:21) Judaba, me Israel in nguazimra itir puvati. Fomira me ghua kantrin igharazir Israel in nguazim boroghira itibar iti. Egha men God ko migeir dipeniba, nguibar ekiam in uaghan nguazir kam iti. Ni akar Ap 2:5-11 in itim in gan. Kamagh in, nguibar ekiam kabar itir gumamaziziba, me Moses Osirizir Arazibar akaba da baregha gifa.

15:24: Ap 15:1 15:26: Ap 13:50, 14:19, 1 Ko 15:30, 2 Ko 11:23, 11:26 15:28: Mt 23:4 15:29: Wkp 17:14, Ap 15:20, 21:25, MAA 2:14, 2:20 15:32: Ap 11:27, 13:1, 14:22 § 15:33-34: (15:33-34) Fofozir gumazir maba uaghan kamagh in nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan kagh iti. Migirigiar kam kamagh in ghu, “Ezi Sailas uan nighnizim gin ghua Antiogh in iti.” 15:37: Ap 12:12, 12:25, Kl 4:10, 2 Ti 4:11 15:38: Ap 13:13, Kl 4:10

ghu. ⁴¹ Egha aning Sirian Provins ko Silisian moghin ghua Pol gavgavim Kraisin adarazigh anidi.

16

Timoti Pol ko Sailasin gin zui

¹ Egha Pol ghua Derben otogha ghua Lis-tran oto. Ezi kagh suren gumazir mamın ziam Timoti, a iti. An amebam Judan amizim, a Kraisin mav. Ezima an afeziam Grighin gumazim. ² Listra ko Aikoniamın itir en adarasi kamaghın a miġia ghaze, Timoti gumazir bar aghuim. ³ Ezi Pol a inightima, an a ko mangasa ifonge. Judaba danganir kamın iti. Egha me bar foz, an afeziam Grighin gumazim. Kamagh sua Pol Timotin mikarzir mogomem atu. ⁴ Egha me nguibar ekiabagh arui. Akar aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba Jerusalemın mikemegha amamangatzim, gumaziba da baragh, dar gin mangasa, me me miġia gharui. ⁵ Kamaghın amizima Kraisin adarasi, men nighnizir gavgaviba gavgafi. Ezi men dibobonim dughiaaba bar pin ghuavanadi.

Pol irebamın mın bizimın Masedonian gumazimın gani

⁶ Ezi Godin Duam Pol, ko an gin aruir darazi, me Esian Provinsın akar aghuim kunan men anogoroke. Kamaghın amizi, Pol, Sailas, ko Timoti, me Frigian Distrighın nguibar ekiam ko Galesian Distrighın moghin ghu. ⁷ Egha me Misian Distrigh ko Bitinian Provins suizimningın otogha Bitinian Provinsın aven mangasava amima, Iesusın Duam men anogoroke. ⁸ Ezi me kamaghın Misian Distrighın miriam gatigha, Troasin ira ghue. ⁹ Ezi dimangan Pol irebamın mın bizimın garima, Masedonian Provinsın gumazim tughav ikiava agakaghora, egha ghaze, “Ia Masedonian iziva en akuragh.” ¹⁰ Pol irebamın mın bizir kamın ganigha, e zuamira bizibar kirighava Masedonian mangasa tuavibar

kiri. E foz, God akar aghuim me mikinasav en dia.*

Filipain amizim, Lidia, Kraisin anavin oto

¹¹ Egha e Troasin kurim inigha Samotres baghavira zui. Egha amimizaraghan Neapolis bagha zui. ¹² Egha e kagh dikavighava ghua Filipain otifi. Romba fomira izava apiazir nguibar ekiam. A Masedonian Distrighın nguibar faragha zuir mam. Eghava e kagh dughiar mabar ike.

¹³ Ezi Sabatin dughiamın, e nguibar ekiamın tiar akamın azenan ghua dipamın uaghiri. E ghaze, God ko mikimamin danganitam ti kagh ikiama? Ezi e kagh amizir mabar garima me uari akuvagha itima, e me miġei. ¹⁴ Amizir e barazir kabanagh, mavın ziam Lidia, a faragha Taiatarian nguibar ekiamın ikiava izegha inir pighagheviba amadi. A zurara Godin ziam fer amizim. Ekiam an navim kuizima a Polın miġirigiaba barasi. ¹⁵ Egha a ko an gara dipenir vamiran itir darazi, e me ruegha ġivazima, a uan dipenimın mangasa en gighami. A kamaghın miġia ghaze, “Ia suam, ki guizbangira nighnizir gavgavim Ekiamın ikiti, ia izi nan dipenimın iki.” Egha a kamaghın e miġia bar e gakaghone.

Pol ko Sailas kalabusın iti

¹⁶ Dughiar mamın e God ko miġeir danganimın zuima, ingangarir amizir igiam, duar kuram a gapazazi, an e bato. Duar kuram a gapazazima a gin otivamin bizibagh fogha dar gun miġei. Ezi kamaghın an garir gumaziba an amir ingangarir kamın dagiar aviriba isi. ¹⁷ Ezi guivir kam, Pol ko bar en gin iza kamaghın dia miġei, “Gumazir kaba Godin bar pin itimın ingangarir gumaziba. Me God ian akurvaghamın tuavimın gun ia miġei.” ¹⁸ A dughiar aviribar kamaghın ami. Ezi Pol an amirigha raghrigha kamaghın duar kuram miġei, “Ki Krai Iesusın ziamın ni miġei, ni

16:1: Ap 14:6, 2 Ti 1:5 **16:2:** Fl 2:19-22 **16:3:** 1 Ko 9:20, Ga 2:3-5 **16:4:** Ap 15:23-29 **16:5:** Ap 2:47 **16:6:** Ap 18:23 **16:7:** 2 Ti 1:15 **16:10:** 2 Ko 2:13 * **16:10:** (16:10) Buk Aposelin akar otevir maba iti, “Eia” iti. Gumazir avirim a ghaze, Luk, Pol koma dughiar mabar arui, kamaghın a miġei, “Eia.” Dughiar kam Luk Pol ko ghua Filipain tughu, egha Filipain iti. Bizir kam bagha, Pol Filipai ataghizima, akar kam, “eia”, ua itir puvati. Aposel 16:40 an ganigh. **16:15:** Ap 16:33, 18:8 **16:16:** Ap 19:24 **16:17:** Mk 1:24, 1:34 **16:18:** Mk 16:17 **16:19:** Ap 19:25-26, 2 Ko 6:5

azenim girigh!” Ezi maghira duar kuram anetaki.

¹⁹ Ezi an garir gumaziba fo, men dagiaba isir tuavim piri. Kamaghin amizima me Pol ko Sailas suiragha aning amikirigha gumazir dapanir ekiaba bagha danganir ekiamin ghu. ²⁰ Egha me aningın akua jas bagha ghugha kamaghin migei, “Kar Judan gumazimning. Aning en nguibar ekiamin itir gumazamizibar navibagh inivima osimtizir aviriba otifi. ²¹ Egha aning gumazamiziba, Romın kantri men anogoroghezir arazibar gin mangasa, me migei.”

²² Ezi gumazamiziba me iza uari kuvagha uaghan me akabar Pol ko Sailas gasi. Ezi jas midorozir gumaziba migia ghaze, ia aningın korotiaba suegh aning misogh. ²³ Me Pol ko Sailas puv aning misuegha givagha, aning isa kalabus gati. Egha deraghiva aning ganamin akar gavgavim isava, kalabusin garir gumazim ganingi. ²⁴ Ezima kalabusin dipenimin garir gumazim jasin akam baregha, egha aning isa selin danganir bar aven itim gatigha, aning sueba pamtem temem sara da ike.

²⁵ Ezi dimagarir arizimin Pol ko Sailas God ko migiava ighiabagh ami. Ezima kalabusin itir gumazir maba aning barasi. ²⁶ Ezi zuamira mikimkizir dafar mam otogha, kalabusin dipenimin dagiar mingarir gavgavim anidibagh inoba. Ezi kalabusin tiar akaba zuamira kuiaghire. Ezi me kalabuziaba ikezir senba bar firiaghire. ²⁷ Ezi kalabusin dipenimin garir gumazim oseggha dikavigha kalabusin dipenimin tiar akabar garima da bar kuiaghire, an nighnizim ghaze gumazir kalabusin itiba bar are. Kamaghin a uan bainat asigha egha uabi uabi biragh aremegghasa. ²⁸ Ezi Pol pamtemin dia, “Ni pazi uabi damuan marki! E bar ka iti.”

²⁹ Ezi kalabusin garir gumazim angazan-gariba bagha dei, egha ivegha ghua Pol ko Sailas itir danganimin ghua atiatia puvira nigha, egha aningın suebar iri. ³⁰ Egha an aning inigha azenan otogha aningın azangsisı, “Aruamning, ki tizim damightima God nan akuragham?”

³¹ Ezi aning a ikara, “Ni nighnizir gavgavim Ekiam Iesusin iki, eghti a nin akuragham, ni ko itir darasi sara.” ³² Ezi aning Ekiamin akam a migiava egha uaghan a ko itir darazi bar me migei. ³³ Dimagarir kamra, gumazir dapanir kam aning inigha egha aning duaba rue. Egha aning zuamira a koma uan adarazi Iesusin ziamin bar me rue. ³⁴ Ezi kalabusin gumazir dapanim Pol ko Sailas inigha uan dipenimin aven ghua, egha dagheba aning ganidi. A uan adarazi ko nighnizir gavgavim Godin iti. Kamaghin amizi, me bar akonge.

³⁵ Ezi aminim tirazima, jasba gavmanin gumaziba amadazima me iza kamaghin kalabuziar dapanim migei, “Jasba kamaghin migei, ‘Ni Pol ko Sailas ateghtima aning mangi.’” ³⁶ Ezi kalabuziar dapanim kamaghin Pol migei, “Jasba ni ko Sailas ataghragghasa na mikeme. Ezima gua datirighin mangi. Gua navir amirizimin mangi.”

³⁷ Ezi Pol gavmanin gumazibav gei, “Ga Romın gumazimning. Me ga isa kot gatizir puvatigha gumazir aviribar damazimin pura ga misogha, ga isa kalabusin ga amada. Ezi me datirighin nimira ga amangasa? Puvati! Me uari iziva gan aku mangam.”†

³⁸ Ezi gavmanin gumaziba akar kabar gun jsbav keme. Ezi me orazi Pol ko Sailas Romın gumazimning. Ezi me ati-atingi. ³⁹ Kamaghin amizima, jasba kalabusin dipenimin ghu. Egha kamaghin aning migia ghaze, gua ataran marki. Egha

16:20: 1 Kin 18:17, Mt 5:11, Mk 13:9, Ap 17:6 **16:22:** 2 Ko 6:5, 11:23-25, Fl 1:30, 1 Te 2:2 **16:26:** Ap 4:31, 5:19, 12:7, 12:10 **16:27:** Ap 12:18-19 **16:30:** Lu 3:10, Ap 2:37, 9:6 **16:31:** Jo 3:16, 3:36, 6:47, 1 Jo 5:10 **16:33:** Ap 16:15 † **16:37:** (16:37) Dughiar kamın Romın nguibar ekiamin atrivim, an ziam Sisar. A Mediterenian ongarir ekiamin boroghira itir kantribar gari. Kamaghin amizi Romın kantrin itir gumaziba mati gumazir ziar ekiaba iti moghin iti. Ezi men osirizir arazim kamaghin migia ghaze, Kotba ko gavmanin gumaziba pura me misoghan kogham. Dughiar mabar Romba, gumazir igharaziba uaghan me ataghizima me uaghan Romın kantrin gumazibar min otifi. Polın afeziam a uaghan kamaghin amizir gumazir mam. Kamaghin amizi, Polın amebam a batezi, a uaghan Romın kantrin gumazir mam. (Ni Aposel 22:24-29 an ganigh.) **16:39:** Mt 8:34

me aningın akua azenan ghuava, aningın azangsisı, “Gua nguibar ekıar kam ategh mangı.” ⁴⁰ Ezi aning kalabusın dipenim ategha Lidian dipenimın ghu. Egha Kraısın adarazır ganıgha, akar maba me mıgıava, gavgavım me ganıdı. Egha aning ghu.

17

Me Tesalonıkan nguıbamın aven akam akurı

¹ Pol ko an gın arurı gumazıba, me Amfıpolis ko Apolonıan nguıbamning ategha ghuavıra ikıa Tesalonıkan nguıbamın oto. Tesalonıkan nguıbamın aven, Judabar dipenır God ko mıgeır mam itı. ² Egha Pol God ko mıgeır dipenimın aven ghu. Kar a zuraram amır arazım. Egha Sabatın pumuning ko mıkezımın Godın Akınafarımın itır osızırıba me geghara me mıgeı. ³ An osızırıba men akakagha dar mıngarıba gıa ghaze, “Krais mızazım inıgh aremegh ua dıkavamın mıgırıgım, a guızbangıra.” Egha kamaghın mıgeı, “İesusın kı akam akurır kamnagh, a Gumazır God Ua Gumazamıza İnıasa Mısevezım, a Krais.”* ⁴ Ezi Judan gumazır maba oregha nıghnızır gavgavım akar kabar ikıava Pol ko Sılasın nıghnızımın gın zui. Ezi uaghan Godın atıatır Grıghın gumazır avırım ko zıaba itır amızır avırıba sara.

⁵ Gumazır avırım Pol ko Sılasın nıghnızımın gın zuıma, Judaba kamaghın navıba bar ikufı. Egha puram arurı gumazır kurar maba akumakumıgha gumazır bıızır dafam gamı. Egha ghua nguıbar ekıamın aven arua pamtem atarava araghası. Me Pol ko Sılas inıgh avırır torım bagh mangasa, egha me aning burıasa ivemara İesonın dipenimın aven ghue. ⁶ Egha me aningın apızır puvatıgha, İeson ko Kraısın marazı kurıvegha nguıbar ekıamın garır gumazır dapanıba bagha me inıgha ghu. Egha kamaghın deı, “Gumazır kaba osımtızım nguazır kamın nguıbaba bar dagh arıgha ıza datırıghın kagh oto. ⁷ Ezi İeson me inıgha uan dipenım gatı.

Gumazır kaba bar moghıra Sısar osızırır arazıbar gın mangan aghua. Egha kamagh mıgeı, Atrıvir ekıar ıgharazım uaghan itı, an zıam İesus.” ⁸ Ezi gumazamızır avırır uarı akuvazıba ko nguıbar ekıamın garır gumazır dapanıba, me men akar kam baragha dıgavır kuram gamıgha dıava arı. ⁹ Egha nguıbar ekıamın garır gumazır dapanıba, me İeson ko an adarazır kemezi, me sel gıvese. Ezi me me ataghızı, me zui.

Berıan nguıbamın itır Judabar arazır aghuım

¹⁰ Ezi amınım pırıma, Kraısın adarazı zuamıra aning amadazı aning Berıan nguıbamın ghu. Anıng ghua otıvavıra Judabar dipenır God ko mıgeımın aven ghu. ¹¹ Berıan Judaba, men arazıba ko men nıghnızıba bar dera. Me Polın mıgırıgıaba baraghasa bar ifonge. Egha me Polın mıgırıgıabar mıngarıba abıgh bar dagh fofoghasa zurara Godın Akamın Osızırıbar garı. Me kamaghın foghasa, Polın mıgırıgıaba, da guızın mıgırıgıaba, o? Kamaghın, me Tesalonıkan itır Judabar arazıbagh afıra. ¹² Ezi Judan avırıba nıghnızır gavgavım Polın mıgırıgıabar itı. Ezi uaghan Grıghın amızır zıaba itır maba ko Grıghın gumazır avırıba sara.

¹³ Ezi Judan gumazır Tesalonıkan itıba orazı, Pol Berıan ikıa Godın akam akurı. Ezi me uaghan Berıan otıvıgha gumazamızır kabar nıghnızım gasıghasıgha men navıbagh inıfı. ¹⁴ Ezi Kraısın adarazı zuamıra Pol amadazı an ongarır mırıamın ghu. Sılas ko Tımotı Berıan ikıavıra itı. ¹⁵ Ezi Polın akua zuır gumazıba, ghua Atensın anetı. Ezi Pol, Sılas ko Tımotı zuamıra a batıvasa, egha aning bagha akam isa me ganıngı.

Pol Atensın ikıava akam akurı

¹⁶ Egha Pol Atensın ikıa Sılas ko Tımotı bagha mızuai. Egha a garı, Atensın nguıbar ekıamın aven marvır guaba bar ızıfa. Ezi kamaghın Polın mırıam bar ikufı. ¹⁷ Egha a bıızır kam bagha God ko

17:1: 1 Te 1:1-2, 2:1-2 **17:3:** Lu 24:26, Ap 3:18, 9:22, 18:28, Ga 3:1 * **17:3:** (17:3) Mıgırıgar kamın mıngarım, Krais, kamaghın ghu, “God Uam E İnıasa Mısevezır Gumazım.” **17:4:** Ap 13:50, 15:22, 15:27, 15:40, 28:24 **17:5:** Ro 16:21 **17:6:** Ap 16:20 **17:7:** Lu 23:2, Jo 19:12, 1 Pi 2:13 **17:11:** Aıs 34:16, Lu 16:29, Jo 5:39 **17:13:** Ap 13:50, 14:19 **17:17:** Ap 18:19

migeir dipenibar aven a Judaba ko Grighin Godin atiatia itir gumaziba sara migei. Egha uaghan bizibagh ivezir danganimin zurara gumazir pura iza otivibav gei. ¹⁸ Ezi Epikurian ko Stoikin gumazir fofoziba Pol ko me uari adosi. Marazi kamagh migei, “Onganir mam tizibav gei?” Ezi marazi kamagh migei, “A ti aser igharazibar akam akuri.” Pol Iesus ko a ua dikavizir bizimin akar aghuim akurima, kamaghin me migirigiar kabar a gami.† ¹⁹⁻²⁰ Egha me a inigha Atensin garir gumazir dapanibar tongin ghua me mighsiamin Areopagus uari akuvagha iti. Egha me kamaghin Pol migei, “Ni nighnizir e fomira tong oraghizir puvatizibav gei. E dar mingarim gifoghasa ifonge. Kamaghin e foghasa, kar nighnizir igiar manam, ni an gumazibar sure gami. Ni e mikim.” ²¹ (Atensin gumaziba ko Atensin azenan itir gumazir iza itiba, zurara pura ikiava nighnizir igiar otozir kamnaghra a miagiava a barasi.)

²² Ezi Pol Areopagusin tongin tugha kamagh migei, “Ia Atensin gumaziba! Ki ian gari, ia godin min asebar gin mangasa bar gavgafi. ²³ Ki arua bar deravira bizir ia zibaba febar ganis, egha ki uaghan ofa gamir danganir mammin gari, ziar kam an iti: e fozir puvatizir godin ofa gamir danganim. Ezi datirighin ki, godin ia fozir puvatigha egha gin zuim, ki an akam ia mikimasa.

²⁴ “Godin mam iti, a nguazir kam ko an itir biziba bar dar ingari, anarira overiam ko nguazimin Ekiam. Egha God gumazir dafaribar ingarir dipenibar itir puvati. ²⁵ Godin kam a uabi ikirimirim ko biziba bar gumazamizibagh aningi. Egha a bizitam in otevezir puvati. Kamaghin e uan dafaribar an akurvagh bizitam damighan kogham. ²⁶ Ezi God gumazir vamira an ingari, egha an ovavir kam in a gumaziba bar men ingari. Egha me isa nguazimin danganiba bar dagh ariki. Egha a uabi me ikiamin ikirimirim in dughia

ariki. Egha danganir me itiba a me bagha nguazir mitaghniaba ariki. ²⁷ God kamaghin ifonge, gumazamiziba a buriva, ti a bagh suighsuighiva a gifogham, kamaghin a bizir kabagh ami. Guizbangira God e vaghvagha en saghon itir puvati. ²⁸ ‘Anarira e gamima, e ikiava, aruava egha ikirimirim isi.’ Ezi ian fofozir gumazir mabara kamaghin mikeme, ‘E Godin boribara.’‡

²⁹ “Kamaghin amizi, e guizbangira an ovavibar ikiava, egh kamaghin nighnighan kogh suam, God ti gol o silva o dagiar nedaziba. Egh e kamaghin nighnighan kogh suam, a mati e gumaziba uari uan dafariba ko uan nighnizibar ingarizir marvir guaba.

³⁰ “Fomira gumazamiziba God gifozir puvatizi, egha me fozir puvatigha amizir biziba God dagh nighnizir puvati. Egha datirighin God migirigiar gavgavim aniga ghaze, gumazamizir managh managh nguazir kam in itiba, me bar uan navibagh iragh. ³¹ God gumazamizibar arazir kuraba bagh me tuisighamin dughiam akirigha gifa. An arazir aghuimin mirara, a inabazir gumazim nguazir kam in gumazamiziba tuisigham. Gumazir kam aremezi God a gamizima a ua dikafi. Bizir kam in God e tuisighamin ingangarim gumazamiziba bar men akazi, me fo, a guizbangira otogham.”

³² Egha me ua dikavamin migirigiam baregha, marazi a dipofi. Ezi marazi kamagh migei, “Ni dughiatam ua bizir kam mikimti, e ni baraghasa.” ³³ Ezima Pol me ategha ghu. ³⁴ Ezi gumazir maba Pol in nighnizimin gin ghua nighnizir gavgavim an migirigiabar iti. Men tongin Dionisius, a Areopagus kaunselin aven itir gumazir mam. Ezi uaghan amizir mam, an ziam Damaris, ko gumazamizir igharazir maba uakan.

† **17:18:** (17:18in faragha zuir akam) Grighbar tongin gumazir aviriba, me fofozir gumazir fomira ikezibar nighnizibar gin zui. Men fofozir gumazibar mamning, aning ziamning Epikurian ko Stoik. **17:24:** Mt 11:25, Ap 7:48, 14:15 **17:25:** Jop 12:10, Sng 50:12, Sek 12:1, Ap 7:48 **17:27:** Lo 32:8, Sng 145:18, Ais 55:6, Jer 23:23, Ap 14:17, Ro 1:20 **17:28:** Kl 1:17, Ta 1:12, Hi 1:3 ‡ **17:28:** (17:28) Pol gumazir kaba an akam deravira agifoghasa, egha a men fomira itir Grighin gumazibar akar otevir pumuning isa, uan akam gavgavim a daningasa, aning gun me migei. **17:29:** Ais 40:18-20, 44:10-17, Ap 19:26 **17:30:** Ap 14:16, Ro 3:25, Ta 2:11-12, 1 Pi 1:14 **17:31:** Sng 9:8, 96:13, Ap 2:24, 10:42, Ro 2:16, 14:10

18

Pol Korin nguibar ekiamin Godin akar aghuim akuri

¹ Bizir kabar gin, Pol Atens ategha Korinin nguibamin ghu. ² Egha kagh Judan gumazir mam bato, an ziam Akwila. An nguibam Provins Pontusin aven iti. A uan amuim Prisila ko, aning mong fomira kantri Italian ike, ezi Sisar Klodius Judabav gia ghaze, me Romnin nguibar ekiam ategh igharagh mangi. Kamaghin amizi, aning Italia ategha Korinin ize. Ezi Pol aning ganasa zui. ³ Pol uaghan aning mirara, selin dipenibar ingari. Kamaghin amizi, an aningin ganasa ghugha, aning ko ikia egha me ko ingari. ⁴ Sabatin dughiabar, Pol zurara Judaba God ko migeir dipenibar ghuava me ko uariv gei. A Judaba ko Grighba, men nighnizibar amutima, me nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa me gak-aghori.

⁵ Ezi Sailas ko Timoti Masedonia ategha izaghirizi, Pol dughiaba bar zurara Godin akar aghuim akuri. An akar gavgavim kamaghin Judaba deravira me geghari, Iesus a Kraisi, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ⁶ Ezi Judaba Polin akam baraghan aghuaghava, migirigiar kuraba a ganidi. Ezi a kamaghin amighava, uan korotiamin mineziba pizigha, egha kamaghin me migei, “Kamaghin ia Godin saghon iki oveghti, mar ian osimtizimra. Ezi ki uabi osimtiziba puvati. Datirighin ki Godin akar aghuim Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikinam.”

⁷ Ezi Pol God ko migeir dipenim ategha Titius Jastusin dipenimin ghu. Gumazir kam zurara Godin ziam fe. An dipenim a Judaba God ko migeir dipenimin boroghin iti. ⁸ Krispus, Judabar God ko migeir dipenibar garir gumazir dapanir ekiam. Ezi a uan adarasi ko me nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Ezi Korinin gumaza-

mizir avirim Polin akam baregha egha nighnizir gavgavim Iesusin ikia egha rue.

⁹ Ezi dimagarir mamnin Ekiam irebamin min bizimin Polin mikeme, “Ni atiatin-gan marki; ni mikimvira iki; nimira ikian marki. ¹⁰ Ki ni ko iti, nan gumazamizir aviriba nguibar ekiar kamnin iti. Kamaghin tav pazi ni damighan koghan, egh ni misueghan kogham.” ¹¹ Ezi Pol azenir vamira koma akuamin ikiava, Godin akar aghuim men sure gami.

¹² Galio, Akaiian Provinsin gavmanin gumazir dapanimin itima, Judan gumaziba bar dikavigha Polin apanimin ikiava a isa kot gati. ¹³ Egha me ghaze, “Gumazir kam, a gumazamizibav gia ghaze, ‘Ia Moses Osirizir Araziba riaghriaghiva, arazir igharazimin Godin ziam fi.’”

¹⁴ Pol bar men akam ikarvaghasava amima, ezi Galio Judabav gei, “Ia Judaba, gumazir kam Rom osirizir araziba abigham, o an arazir kuratam damightima, eghtima ki ian akam baregham. ¹⁵ Ezi ia migirigiar arazaraziba ko ziaba ko ian araziba, dagh nighnigha na bagha izi. Markiam. Ia uari dar kirmigh. Ki bizir kabar kotiaba bareghan kogham.” ¹⁶ Kamaghin a me amadazima me kot ategha azenan ize. ¹⁷ Ezi Korinin gumaziba, maghira Sostenesin suira, a Judabar dipenir God ko migeimin garir gumazir dapanim, egha kotin danganim boroghira a misosi. Ezi Galio bizir me amizir kam gunuira.*

Pol uamategha Antioghin nguibam, Distrigh Sirian ghu

¹⁸ Pol dughiar mabar Korinin ikeghava, egha Kraisin adarasi ategha kurim ghuvanabogha Sirian Distrighin ghu. Prisila koma Akwila a ko zui. Dughiar a tighar kurimin mangamim, a Senkrian ikia God ko akar dikirizir mam gami. Kamaghin a uan dapanir arizim gise.† ¹⁹ Ezi me

18:2: Ro 16:3, 1 Ko 16:19, 2 Ti 4:19 **18:3:** Ap 20:34, 1 Ko 4:12, 1 Te 2:9, 2 Te 3:8 **18:5:** Ap 9:22, 17:3, 17:14-15, 18:28 **18:6:** Ese 18:13, Ap 13:45-46, 13:51, 20:26, 1 Pi 4:4 **18:8:** 1 Ko 1:14 **18:9:** Ap 23:11, 1 Ko 2:3 **18:10:** Jos 1:9, Ais 41:10, Jer 1:8, 1:18-19, Mt 28:20, Jo 10:16 **18:14:** Ap 23:29, 25:11,25:19 **18:15:** Jo 18:31, Ap 23:29, 25:18-19 * **18:17:** (18:17) Grighin akam deragha bizir kam gifozir puvati. Fofozir gumazir maba ghaze, Judaba uari uan gumazir dapanir ekiamin atarav egha me a misosi. **18:18:** Nam 6:18, Ap 21:24, Ro 16:1 † **18:18:** (18:18) Judaba kamaghin ami, me Godin akar dikirizim gin mangiva, uan dapanir arizim gisegham. **18:19:** Ap 17:17

Efesus otivigha, Pol Prisila koma Akwila kagh aning ataki. Egha a uabi Judabar dipenir God ko migeimin ghua me ko uariv gei. ²⁰ Ezi me dughiar tabar uarir gan ikiasava a migeima, a ghaze, Puvati. ²¹ Ezi a me ataghragha, egha an akar dikirizim gamua me migei, “God ifueghtima, ki ua ia bagh izam.” Egha kurim inigha Efesus ategha ghu. ²² Ezi a Sisarian otogha, egha Jerusalem itir Kraisin adarazi getiasa ghuavanabo. Egha gin Antioghin nguibamin ghuaghiri.

²³ Egha Pol dughiar mabar Antioghin ikegha, egha a Distrigh Galesia ko Frigian itir nguibaba bar dagh aruava, men nighnizir gavgavir Iesusin itiba gavgavim me ganidi.

Apolos Godin akar aghuim Efesusin nguibamin anakuri

²⁴ Judan gumazir mam, an ziam Apolos, an Aleksandrian gumazim. A izava Efesusin nguibamin iti. A bar deravira migiava egha a Godin Akinafarimin Osiziriba bar dagh fo. ²⁵ Me Ekiamin tuavimin a geghani, ezi a gumamazibar sure damuasa an navim bar a dikafi. A bar deravira Iesus amizir bizibar me migei. Egha a Jonin rurimra fo. ²⁶ Egha Apolos Judabar God ko migeir dipenim ghugha, egha atiati puvatigha Godin akam akuri. Ezi Prisila ko Akwila a baregha a inigha uan dipenimin ghugha Godin tuavim a geghanizi, a deravira Godin tuavim gifos.

²⁷ Ezi Apolos Akaian mangasava amima, Efesusin itir Kraisin adarazi, gavgavim a ganidi, egha a iniasava Akaian suren gumaziba bagha akinafarim osiri. Dughiar kam Apolos Akaian otogha, egha nighnizir gavgavim Godin itir darasi akurvazir ekiam me gami. God men apangkuvifi, kamaghin amizi me nighnizir gavgavim Godin iti. ²⁸ Apolos bar gavgavigha gumamazibar damazibar akam akuri, egha men akaba ikarvagha, egha Judabar akar kurar me migeiba dikabiri. A Godin Akinafarimin itir akam akuri, eghti me

fogh suam, Iesus a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisi.

19

Pol Efesusin akam akuri

¹ Dughiar kam Apolos Korinin ikiavira itima, Pol mighsiabar itir nguibabagh arua ghua iza Efesusin oto. Egha a kagh suren gumazir maba bato. ² Egha men azara, “Ia faraghavira nighnizir gavgavim Iesusin itima, Godin Duam ia gizivazi, o puvati?”

Ezi me ghaze, “Puvati, e uaghan tong oraghizir puvati, Godin Duam iti.”

³ Ezi Pol men azara, “Ia rurir manamra ini?”

Ezi me ikara ghaze, “Jonin rurim.”

⁴ Ezi Pol ghaze, “Jonin rurim a navim girazir rurim. Jon gumamazibav gia ghaze, ia nighnizir gavgavim nan gin izamin gumazimin iki, a Iesus.” ⁵ Ezi me kamaghin oraghizi, Pol Ekiam Iesusin ziamin me rue. ⁶ Ezi Pol uan agharimning me gisin atizi, Godin Duam me bagha izegha me avara. Ezi me nguibar igharazibar akabav gei. Egha Godin akam inigha izir gumazibar min Godin akam migei. ⁷ Me bar moghira men dibobonim 12 pla.

⁸ Ezi Pol iakinir pumuning ko mizezim, a God ko migeir dipenimin aven, gumamaziba akar gavgavibar me migia atiatur puvati. A God Bizibagh Ativir Arazimin migirigiamin gun me migia men nighniziba iraghasa me migei. ⁹ Ezi marazir naviba gavgavizi, me nighnizir gavgavim Polin akabar ikian aghuagha, egha gumazibar damazibar azenara migirigiar kurabar Godin Tuavim gami. Ezi Pol me ategha nighnizir gavgavim Iesusin itir darazi inigha ghu. Egha dughiaba zurara Tiranusin suren dipenimin bizibar me migei. ¹⁰ Pol azenir pumuningin aven arazir kam gamima, kamaghin Judaba ko Grighin Esian Provinsin itiba, me bar Ekiamin akam baraki.

Skevan otariba duar kuraba batoghasa

18:21: Ro 1:10, 1 Ko 4:19, Hi 6:3, Je 4:15 **18:25:** Ap 19:3, Ro 12:11 **18:26:** Ap 19:8 **18:27:** 1 Ko 3:6, 2 Ko 3:1
18:28: Ap 9:22, 17:3, 18:5 **19:1:** 1 Ko 1:12, 3:6 **19:2:** Ap 2:38, 8:16 **19:3:** Mt 3:11 **19:4:** Mt 3:11, Mk 1:4,
1:7-8, Lu 3:4, 3:16, Jo 1:15, 1:26-30, Ap 18:25, 19:4 **19:6:** Ap 2:4, 6:6, 8:17, 10:44-46 **19:9:** Ap 9:2, 2 Ko 6:14-18, 2 Pi
2:2 **19:10:** 2 Ti 1:15 **19:11:** Ap 14:3 **19:12:** Ap 5:15

¹¹ Egha God mirakel bar gavgavir igiaba Polin dafariba dagh ami. ¹² Ezi uaghan inir avizir doriba adiziba ko, inir avizir maba, me da Polin mikarzim in poghezima, me da isa ghuava arimariabagh arizi da ghuamazima, duar kuraba me ataghrasi.

¹³ Ezi Judan gumazir maba nguibabagh arua duar kuraba batosi. Me Ekiam Iesusin ziamin duar kurar gumazibar aven itiba batoghasa. Me kamaghin migei, "Iesusin Pol akam akurimin ziamin, ki pamtem ni migei, 'Ni azenan izi.'"

¹⁴ Ezi Skeva, a Judan ofa gamir gumazir dapanir mam. An otarir 7 pla, arazir kam gami. ¹⁵ Ezi dughiar mam, duar kurar mam kamaghin me migei, "Iesus, ki a gifo, egha Pol ki a gifo, ezi ia taia?" ¹⁶ Ezi gumazir duar kuram apazazir kam, uabi fegha me mikinigha puv me misuaghariki. A mizazir kuram me gasima me ghuzibagh rua bibiabara dipenim ategha arava azenan ghue.

¹⁷ Ezi Judaba ko Grighin gumazir Efesusin itiba bizir kam baregha bar atingi. Ezi Ekiam Iesus an ziam, gumaziba bar a pirafa. ¹⁸ Faragha nighnizir gavgavim Iesusin itiba datirighin iza gumazibar damazimin uan arazir kurabar gun migei. ¹⁹ Ezi gumazamizir avirir imeziba ko mirakel kurabagh amiba, me uan akinafarir mirakel kuraba itiba a da inigha iza, gumazamizibar damazimin da tue. Me akinafarir kabar ivezim diborima, 50,000in silvan dagiabar tu. ²⁰ Kamaghin amizi, Ekiamin migirigiam nguibaba bar dar zui. Ezi gumazamizir avirim nighnizir gavgavim Ekiamin migirigiamin itima a pamtem men navibar aven ingari.

Efesusin nguibamin gumaziba dia Polin atari

²¹ Bizir kaba otivigha givazi, Pol Godin Duamin gin Masedonian Provins ko Akasian Provins moghin mangi, Jerusalem in otivasa. Egha ghaze, "Ki nguibar kamin ikeghiva, gin uaghan Rom in nguibar ekiamin mangam." ²² Egha an akurvazir gumazimning, Timoti ko Erastus, an aning

isa Masedonian aning amada. Egha a uabi mong Esian Provinsin ike.

²³ Dughiar kamra gumazir maba Ekiamin Tuavimin adarir migirigiar dafam gami. ²⁴ Ezi gumazir mam, an ziam Demitrius. A silvan bizibar ingarir gumazim. A dagiaba iniasa, aser amizim Artemisin dipenimin min, a dipenir dozibar ingarigha, silvan dagh ami. Gumazir aviriba Demitrius ko ingara dagiar aviriba isi. ²⁵ Egha a ko an ingangarir gumaziba ko men ingangarimin min amir ingangarir igharazibagh amir gumaziba, men dia. Egha kamaghin migei, "Maia, ia fo. E dagiar ingangarir kam gamua dagiar dafam isi. ²⁶ Ia garava orasi, gumazir kam Pol, gumazamizir avirim an akaba bangin ira dar gin zui. Efesusin kaghira puvati, Esian Provins bar. A gumazibar nighnizibagh ami, da tuavir igharazibar zui. A kamaghin migia ghaze, gumaziba amir marvir guaba, da guizbangira godba puvati. ²⁷ Polin akar kam en dagiar ingangarimin ziar aghuim gasighasigham. Bizir kamra puvati, uaghan gumazamizibar nighnizimin, Artemisin dipenim pura bizir kinim gavagham. Eghti Artemis uabi, me Esian Provins ko nguazir kam bar moghira ua godin min an ganan kogham. An marvir guam pura bizir kinim gavagham!"

²⁸ Ezi me oregha atara maghira pamtem migia ghaze, "Aser amizim Artemis, an Efesusin bar Ekiam!" ²⁹ Ezi mong gin nguibar kamin itir gumazamiziba bar niginir dafam gami. Egha me bar, Gaius ko Aristarkusin suiragha aning a mikirighava, voroghira uari akuvir danganir ekiamin zuamira ivemara ghue. Aning, Masedonian gumazir Pol koma aruimning. ³⁰ Pol uabi gumazamizir okuruamin tongin mangasa nighnisi. Ezi Kraisin adarazi an anogorosi. ³¹ Ezi uaghan Efesusin gavmanin gumazir maba, me Polin namakaba, me a bagha akam amaga pamtem a gakaghora ghaze, a danganir ekiar gumazamiziba uari akuvimin

19:13: Mk 9:38 **19:15:** Mk 1:24, 1:34 **19:17:** Lu 7:16, Ap 2:43, 5:5, 5:11 **19:20:** Ap 6:7, 12:24 **19:21:** Ap 18:21, 20:22, 23:11, Ro 1:13, 15:24-28, Ga 2:1 **19:22:** Ro 16:23, 2 Ti 4:20 **19:23:** 2 Ko 1:8 **19:24:** Ap 16:16-19
19:26: Sng 115:4, Ais 44:10-20, Jer 10:3, Ap 17:29, 2 Ti 1:15 **19:29:** Ap 20:4, 27:2, Ro 16:23, 1 Ko 1:14, Kl 4:10, Fm 24
19:31: 2 Ti 1:15

mangan marki.

³² Ezi uari akuvazir gumazamiziba me okam nighnisi, marazi bizir mam miġia dei, ezi marazi bizir igharazim miġia dei. Gumazir avirim fozir puvati, me tizim bagha iza uari akufa. ³³ Ezi Judaba, me gumazir mam Aleksander tivazi, a ghua faraghavira tu. Ezi marazi ghaze, Aleksander ti osimtizim mingarim. Ezi a uan dafarimra nimira ikiasa me miġei. A men akaba ikarvaghasa.* ³⁴ Ezi me fo, a Judan gumazir mam, me bar moghira uari inigha dia ghaze, “Aser amizim Artemis, an Efesusin bar Ekiam.” Men dindiam auan pumuningin ghu.

³⁵ Ezi Efesusin nguibar ekiamin kuskus gumazir okuruar kam me aminivagha kamaghin me miġei, “Efesusin gumazamiziba, nguazir kam in gumazamiziba bar fo. Artemisin marvir guam overiamin ikegha kagh suiaghiri. Ezi Efesusin nguibar ekiam, an Artemisin dipenim ko an marvir guamin garir nguibam. ³⁶ E fo, gumazitam akar kabar ghuaraghan kogham. Kamaghin ia nimira iki, zuamira bizitam damuan marki. ³⁷ Ia gumazir kamning inigha kagh ize. Aning Artemisin dipenimin bizitam okemezir puvati. Egha aning Artemisin ziam gasighasighizir puvati. ³⁸ Demitrius ko a ko ingarir gumaziba, me osimtizitam gumazitam in ikiti, kotiaba ko gumazir kotiaba baraziba iti. Me men osimtizim kotiamin dar kiram. ³⁹ Ka kot puvati. Egh ia osimtizitaba ua ikiva, ia kotin dughiamin dar kir. ⁴⁰ Kamaghin gavmanin gumaziba bizir datirighin otozir kam baregh, egh e isi kot datigham. Kamaghin e pamtem atara amizir bizir kam bagh, me e damighti e ivezegham. E amizir bizir kam in mingariba puvati. Kamaghin me bizir kam bagh azaraghti e mikimamin migirighaba puvati.” ⁴¹ A kamaghin mikemegha givagha gumazamiziba amadazi me ghue.

* **19:33:** (19:33) Grighin akam bizir kam deragha a gifozir puvati. **20:4:** Ap 19:29, 21:29, Ef 6:21 * **20:6:** (20:6) Fofozir gumazir avirim kamaghin nighnisi, Pol Filipain otogha, Luk inigha a ko ghu. Kamaghin amizima migirigiar otevir kam iti, “e”. (Aposel 16:10 a ganigh.) **20:7:** Ap 2:42, 2:46, 1 Ko 16:2, MAA 1:10 † **20:7:** (20:7) Fofozir gumazir avirim kamaghin nighnisi, me dagher kam gamua, Iesusin nivafizim ko ghuzim ginighnisi. **20:10:** 1 Kin 17:21

20

Pol Provins Masedonia koma kantri Grighin zui

¹ Ezi gumazamizibar arareba ko dimdiaba givazima, Pol gumazamizir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, men diazima me iza uari akufa. Ezima an akar mabar me miġia ghaze, me tuivigh gavgavigh. Egha a men dafariba suigha me ategha Masedonian ghu. ² Egha Pol nguibar kabagh arua akar avirir men navibar amutima me tuivigh gavgavighamibav gei. Egha a gin ghua Grighin kantrin oto. ³ Egha a iakinir pumuning ko mizekimin Grighin iti. Pol kurim inigha Sirian mangasava amima, Judaba a misoghamin migirigiar mam akiri. Kamaghin amizima, a uam ategha Masedonian ghu. ⁴ Egha Pol zuima, Berian gumazim, Sopater, a Pirusin otarim, an gin zui. Ezi Aristarkus koma Sekundus, aning Tesalonikan gumazimning. Ezi Gaius, nguibar ekiam Derben gumazim. Ezi Timoti ko gumazir pumuning, Tikikus koma Trofimus, aning Provins Esian gumazimning, me bar uaghan Pol ko ghue. ⁵ Ezi gumazir kaba faragha ghuava Troasin nguibamin e bagha mizua iti. ⁶ Egha e Filipain ikiavira itima, Yis puvatizir Bretin Dughiaba givazi, e kurim inigha Filipai ataki. Ezi 5 plan dughiaba ua givazima e ghua Troasin gumazir e bagha mizuaba batifi. Egha 7 plan dughiaba Troasin iti.*

Pol Troasin nguibamin Yutikus gamizima a ua dikafis

⁷ Wighin kam in faragha zuir dughiam, e bret abiagharigha damasava iza uari akufa. Ezi Pol amimizaraghan mangasa, kamaghin an akam akura ghuavira ikia dimagarir arizimin tu. † ⁸ Ghurjar e uari akuvazir pin itir kam, lam in aviriba an iti. ⁹ Ezima windon aperaghav itir gumazir igiam, an ziam Yutikus, an osemegha akuava onгани. Ezima Pol miġiavira itima, Yutikus pin akuavigha degha nguazim giri.

Ezi me ghuava a inigha garima, a bar areme. ¹⁰ Ezi Pol ghuaghira, a gisin ghua a muki. Egha a kamaghin miġei, “Ia atiatin-gan marki. An angamra iti.”

¹¹ Egha Pol ghuriar pin itimin ghua-vanabogha, bret abiagharigha egha gumazamiziba ko me da api. Egha Pol me miġiavira itima aminim tira. Ezima a zui. ¹² Ezima me gumazir igiar angamra itim inigha uan dipenimin ghua bar akonghe.

Pol Troas ateghava uan suebar Miletusin nguibamin zui

¹³ Ezi e Pol ategha faragha kurim inigha Asosin nguibamin zui. E ghaze, e Asosin Pol batogh a inigh kurimin mangam. Pol uabi ghaze, ki tuavimin mangam. ¹⁴ Ezi Pol Asosin e batogha e koma kurir kam inighava Mitilin in nguibamin ghu. ¹⁵ Egha amimizaraghan e kurimin ghua Kiosin arighatizimin otifi. Egha dughiar kamin gin e ghua Samosin nguibamin otogha, egha dughiar abuananamin e ghua Miletusin nguibamin otifis. ¹⁶ Pol dughiar aviribar Esian Provinsin ikian aghua, a zuamira mangasa. A Jerusalem in otoghiva, Pentikosin Dughiar Ekiamin ganasa ifonge. Bizir kam bagha an Efesus azovagh mangasava nighnizir mam gami. ‡

Pol ko Efesusin Kraisin adarazir gumazir dapaniba

¹⁷ E Miletusin otivighava egha Pol Efesusin Kraisin adarazir gumazir aruaba, me bagha akam amada. § ¹⁸ Ezima me izava otivizima, a me miġei, “Ia ki amir arazibagh fo, ki dughiar faragha ghuzimin Esian Provinsin izegha arazir kabagh amua, iza datirighin tu. ¹⁹ Judaba na misoghasa miġei. Kamaghin ki bar uabi dikabiraghava egha osimtiziba koma terir damazim sara Ekiamin ingangarim gami. ²⁰ Ia kamaghin fo, ki ian akurvaghamin akar tam ia mikimsiva ia mikimam, ki atiatir puvati. Egha ki vaghvaghera ian dipeniba koma azenara ian sure gami.

²¹ Ki akar gavgavimra Judaba koma Grighin gumazamizibav gia ghaze, ia uan navibagh iraghiva ia uan arazir kuraba ateghiva Godin gin mangi, egh nighnizir gavgavim e uan Ekiam Kraiss Iesusin iki.

²² “Ia oragh, Godin Duar nan aven itim, a datirighin Jerusalem in mangasava puvira na miġei. Ezi ki fozir puvati, bizir manatam munagh na batogham. ²³ Ki kamaghin bizir kabagh fo, nguibar ekiaba bar ka dar zuima Godin Duam na miġia ghaze, kalabusba ko osimtiziba na mizua iti.

²⁴ “Ezi ki uan mikarzir angamra itim ginighnizima a pura bizim. God ingangarir mam na ganingi. Ezi ingangarir kam kamakin, ki bizitam iniasa ivemari. Gumazim uan ivemarim a givasava ami, kamaghira ki uaghan uan ingangarim a givasa bar ifonge. Ingangarir kam kamakin, God uan apangkuvim gumazamiziba bar men akakaghasa. Ezi ki bizir kabar akam akuri.

²⁵ “Ezi ia oragh. Ki ian tongin ikia God Bizibagh Ativir Arazimin akam akuragha aruis. Ezi ki fo, datirighin ia ua nan guamin apighan kogham. ²⁶⁻²⁷ Ezi bizir kam bagha ki atiatir puvatigha Godin nighniziba bar ia miġei. Kamaghin amizima, datirighin ki bar deraghvira ia mikimasa, gumazitam ian tongin oveghtima, kar ian osimtizim. ²⁸ Ia uari uari bagh ganiva, egh uaghan Godin gumazamizibar gan. Godin Duam Godin gumazir nighnizir gavgaviba iti, a bar dar ganasa ia misefe. Ia gumaziba gari gumazibar min iki, ia Kraisin adarazir gan. God uabi uan Otirim in ghuzimin me givese. ²⁹ Ki kamaghin fo, ki gin ia ategh mangightima, gumazir maba afiar atiaba min ian tongin izam. Ezi afiar atiaba sipsip bagha asighasizi moghin, gumazir kaba ni garir darazi gasighasigham. ³⁰ Eghti ian tarazi, nighnizir gavgavim Kraisin itibar amutima, me men gin mangisi, me ian tongin dikavigh guizin akam giragh me mikimam. ³¹ Kamaghin amizima, ia uari bagh gan. Ki azenir pumuning

‡ **20:16:** Ap 18:21, 24:17, 1 Ko 16:8 ‡ **20:16:** (20:16) Ni Aposel 2:1 in akamin ganigh. § **20:17:** Ap 18:21 § **20:17:** (20:17) Miletusin nguibam, a Efesusin nguibam mong an saghon iti. Aning tongin ababanim 50 kilomitan tu. § **20:18:** Ap 18:19, 19:10 § **20:19:** Ap 20:3 § **20:22:** Ap 19:21 § **20:23:** Ap 19:21, 21:4, 21:11, 1 Te 3:3 § **20:24:** Ap 21:13, Ro 8:35, 2 Ko 4:1, 4:16, Ga 1:1, 2 Ti 4:7 § **20:28:** 1 Ko 12:28, 1 Ti 4:16, Hi 9:14, 1 Pi 1:19, 5:2-4 § **20:29:** Mt 7:15, Jo 10:12, 2 Pi 2:1 § **20:30:** 1 Ti 1:20, 1 Jo 2:19 § **20:31:** Mk 13:37, Ap 19:8-10, 1 Te 2:11

ko mihezimin amizir araziba, ia dagh nighnisi. Ki arueba ko dimagariba, terir damazim sara, zurazurara nighnizir aghuiba vaghvaghera ia migia, tong mitetam atizi puvati. Egha ghaze, ia uari bagh ganigh.

³² “Ezima ki datirighin ia isava Godin agharim gati, eghtima an apangkuvimin akam ia damutima ia gavgavigham. Egh gin apangkuvimin akar kam, bizir aghuiba ia daningiva, ia ko Godin damazimin zueziba sara me daningam. akurvazir aghuibar gumazamizir Godin damazim zuezibar tongin gin ia daningam.

³³ “Ki tavin silva ko gol ko inibagh ifongezir puvati. ³⁴ Ia uari kamaghin fo, nan dafarir kamning, ki uabi ua bagha ingarir biziba isava uabi uan akurvaghera egha na ko ingarir darazir akurvasi. ³⁵ Ezi ki amizir ingangariba bar, ki kamaghin ian aka, e kamaghin amizir ingangarir osimtizibar, e ingaran iburazir gumaziba, e men akurvaghham. Ezi ia Ekiam Iesus, a uabi mikemezir akam ginighnigh, ‘Arazir aghuarim, ni bizim munav ganingi. Egha a uaghan ni ua baghivira biziba isir arazim gafira.’ ”

³⁶ Egha Pol akar kam mikemeghava, a me ko me bar moghira teviba apirighava, gumazir dapanir ekiaba ko, me God ko migei. ³⁷ Ezi me bar aziava a muigha egha an tori. ³⁸ Ezi Pol me migia ghaze, “Ia ua nan guamin ganighan kogham.” Ezi bizir kam bagha, me bar osemegha bar nighnighava avenge. Egha Polin akua, kurimin anemangasa zui.

21

Pol kurimin Jerusalem zui

¹ Egha e, Efesusin Kraisin adarazir gumazir dapaniba, ataghraghera e bar osemi. Egha e kurim inigha Kosin arighatizim baghivira zui. Egha amimizaraghan gin e Rodesin arighatizimin ghue. Egha Rodes ategha Pataran nguibamin ghue. ² Egha e Pataran kurir mam bato.

A Finisian zuima, e an binigha zui. ³ Egha e Saiprusin arighatizimin gara, agharir kiriamin amadaghan a gitagha ghua, Sirian Provinsin zui. Egha Tairin nguibamin aghegha kurimin itir biziba kagh dar arighasa. ⁴ Egha e kagh Kraisin adarazir apigha me ko 7 pla dughiabar ike. Ezi Godin Duam me mikemezi me Pol migia ghaze, ni Jerusalem mangan kogham. ⁵ Ezi kurim Tair ataghraghera amima, Kraisin adarazi uan amuiroghboriba ko, en gin nguibar ekiamin azenan zui. Egha ongarir dadarimin e teviba pirigha God ko migei. ⁶ Ezi e me ko uaghara uan agharibar suigha, e kurim inigha zuima me ua uan dipenibar zui.

Godin akam inigha izir gumazim Agabus akar mam Pol ganingi

⁷ Ezi e Tair ategha Tolesin nguibamin otivigha, dughiar aghuim Kraisin adarasi ganigha egha e me ko dughiar vamiran ike. ⁸ Egha amimizaraghan me ategha Sisarian nguibamin otivigha Filipin dipenimin iti. A gumazir aviribar Ekiamin akar aghuim akurir gumazir mam. Egha a 7 plan gumazir aposelbar akurvazir gumazir mam. ⁹ An guivir igiar pumuning ko pumuning iti, egha me Godin akam inigha izir amizibar min akam akuri.

¹⁰ E mong dughiar maba Sisarian ikezima, Godin akam inigha izir gumazir mam, Agabus, a Judian Distrighin ikegha Sisarian izaghiri. ¹¹ Egha a en bighan izava Polin letiam uan dafarimning ko suemning ikegha kamaghin migei, “Godin Duam kamaghin migei, ‘Kamaghira Judan Jerusalem itiba, letin kamin ghuavim ikeghiva a isiva Kantrin Igharazibar Gumazibar aningam.’ ”

¹² E kamaghin oregha, e ko Sisarian gumazamiziba Jerusalem mangan koghasa Pol gakaghori. ¹³ Ezi Pol me ikaragha kamaghin migei, “Ia tizim bagha aziava nan navim gamima a ikufi? Me na ikisi, a dera. Ki uaghan Iesusin ziam bagh Jerusalem aven aremegham, a dera.”

20:32: Ap 26:18, Ef 1:18, Kl 1:12, Hi 13:9 **20:33:** 1 Sml 12:3, 1 Ko 9:11-12, 2 Ko 7:2 **20:34:** Ap 18:3, 1 Ko 4:12, 1 Te 2:9 **20:35:** Mt 10:8, 2 Ko 11:9, 11:12, Ef 4:28, 1 Te 4:11, 2 Te 3:8 **20:36:** Ap 21:5 **20:38:** Ap 20:25 **21:4:** Ap 20:23, 21:12 **21:6:** Ap 20:36 **21:8:** Ap 6:5, 8:5, 8:26, 8:40, Ef 4:11, 2 Ti 4:5 **21:9:** Jol 2:28, Ap 2:17 **21:10:** Ap 11:28 **21:11:** Jo 21:18, Ap 20:23, 21:33 **21:12:** Mt 16:22 **21:13:** Ap 20:24

¹⁴ Pol bar gavgavizima e tagha anetegha kamaghin migei, “Bizir tizim Ekiam a damusi ifongegh, an a damu.”

Pol Judian kalabusin itima me an kotiam barasi

(Sapta 21:15-26:32)

Pol ghua Jerusalem oto

¹⁵ Egha gin e bizibar kirigha Jerusalem ghuavanabo. ¹⁶ Ezi Sisarian itir Kraisin adarasi, men marazi en akua ghua Nasonin dipenimin e ikiamin naghin e ati. A Saiprusin gumazir bar faraghavira Iesus gifogha an gin zuim.

¹⁷ Egha e Jerusalem otozima Kraisin adarasi e bagha bar akonge. ¹⁸ Egha e amimizaraghan, Pol en marazi ko Jemsin ganasa zui. Dughiar kam Godin ingangarir gumazir aruaba bar uaghan iti. ¹⁹ Pol dughiar aghuim me ganigha, Ekiam Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin an dafarimin amizir biziba bar dar gun me migei.

Gumazir dapaniba Godin Dipenimin mangasa Polin migei

²⁰ Ezi Kraisin adarazir gumazir dapaniba kamaghin oregha Ekiamin ziam fe. Egha me Polin migia ghaze, “Enanav, ni fo Judan gumazamizir bar aviriba nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Egha me bar Moses Osirizir Araziba bagha gavgafi. ²¹ Ezi gumazir maba me migia ghaze, Pol Judan gumazir Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin itibar Moses Osirizir Arazibar gin mangan men anogorosi. Egha ghaze, ia uan boribar mikarzir mogomebar iniba aghoran marki, egh Judaba e uan arazibar amuan marki. ²² E fo, ni izezima, me oregham, eghti e ua manmaghin damuam? ²³ Ni kamaghin damu. Kagh e ko itir gumazir pumuning ko pumuning God ko akar dikirizir gavgavir mam gami. ²⁴ Ni me inighiva ia Godin damazimin zueghsi, arazir kam damu. Egh me uan dapanir ariziba gisamin ofaba, ni adagh ivezam. Ni kamaghin damightima, gumaziba bar fogh

suam, ka ti akar ifavaritam, ezi ni uaghan Judan arazibagh ami.* ²⁵ Ezi Kantrin Igharazibar Gumazir Iesusin gin zuibara, e akinafarir mam in uan nighnizim osirigha me bagha fomira anemada. Egha me migia ghaze, ia marvir guabar ofa gamir asizibar aman marki. Egh ia uaghan asizir ghuziba itiba koma asizir me firagharim gafa misozibar aman marki, egh uari isi dakuva arazir kurabar amuan marki.”

²⁶ Kamaghin Pol tagha ghua gumazir kaba ini. Egha amimizaraghan me ghua arazir Godin damazimin zuezim a me koma a gami. Egha a Godin Dipenir miriamin aven ghua ofa gamir gumazibav gia ghaze, dughiar manamin e Godin damazimin zueghamin dughiam givaghti me e bagh vaghvagh ofa damuam.

Judan gumaziba Godin Dipenimin Polin suira

²⁷ Ezi dughiar 7 pla givasava amima Judan gumazir Esian Provinsin itiba Godin Dipenimin miriamin aven Polin api. Egha gumazamizibar navibagh inivima me Polin suiragha kamaghin dia migei, ²⁸ “Israelin gumaziba, ia en akuragh! Gumazir kam, en gumazamizibagh asighasighasa, gumazir igharaziba ko nguibar igharaziba bar men sure gami. Egha Moses Osirizir Araziba ko Godin Dipenim gasighasigha migei. A uaghan Grighin gumaziba inigha Godin Dipenimin miriamin aven ghua God ua bagha inabazir dipenim gamima a Godin damazimin mize.” ²⁹ (Me faragha Efesusin gumazim Trofimusin garima, a Pol ko nguibar ekiamin aven arui. Ezi me kamaghin nighnisi, Pol a inigha Godin Dipenimin miriamin aven ghu.)

³⁰ Ezi nguibar ekiamin gumazamiziba bar naviba me ginivima, me tintinibar ivemara izi. Egha Godin Dipenimin miriamin Polin suiragha a kurugha zui. Egha me

21:18: Ap 15:2, 15:13, Ga 1:19, 2:9 **21:19:** Ap 15:4, 15:12, Ro 15:18-19 **21:20:** Ap 15:1, 15:5, 22:3, Ro 10:2, Ga 1:14

21:21: Ap 16:3, Ga 2:3 **21:24:** Ap 18:18 * **21:24:** (21:24) Ni Aposelbar Ingangariba 18:18in gan, uaghan Namba 6:1-21. **21:26:** Nam 6:13, Ap 24:18, 1 Ko 9:20 **21:27:** 2 Ti 1:15 **21:28:** Ese 44:7, Ap 6:13 **21:29:** Ap 20:4, 24:5-6, 2 Ti 4:20

zuamira Godin Dipenimın miriamın tiar akar ekiaba ase.†

Romın midorozir gumaziba Polın suira

³¹ Egha Judan gumazamiziba aremeghamın midorozim Pol gamima Romın midorozir gumazibar ekiam oraki. Ezi migirigiam ghua kamaghın a bato, Jerusalemın gumazamiziba uariv sosi.

³² Ezi a zuamira midorozir gumazibar garir gumazir maba ko midorozir gumaziba inigha me ivemara danganir gumazamizir avirim iti naghın zui. Ezi Polın misozir gumaziba midorozir gumazir ekiam ko an gumazibar ganigha Pol ataki.

³³ Ezi midorozir gumazibar ekiam iza Polın suiragha me migeima, me senin pumuning a ike. Egha a Judan gumazibar azara, “Kar tina, egha a tizim gami?”

³⁴ Ezi avirir ekiar kamın aven me pura tintinimın bizibav gei. Me nigınir kuram gamima, midorozir gumazibar ekiam deragha bizitam gifozir puvati. Egha kamaghın a uan midorozir gumazibav kezima, me a inigha uan dipenimın ghu.

³⁵ Pol dipenir kamın adiriziamın otivasava amima me a misoghasa bar kaghıram anerisi. Ezi midorozir gumaziba a gisaghpu. ³⁶ Ezi gumazamizir avirir men gın zuiba diava kamaghın migei, “A misueghti, an aremegh!”

Pol uan nighnızir gavgavimın gun Judaba geghari

³⁷ Ezi me Pol inigh midorozir gumazibar dipenimın aven mangasava amima, a men gumazir ekiamın Grighın akam an azara, “Ki bizitam ni mikimam, o?”

Ezi midorozir gumazibar ekiam an azara, “Ni Grighın akam migei? ³⁸ Ki ghaze, ni Isipın gumazim, a fomira gavman ko misogha, egha 4,000ın gumazir kuraba inigha ghua gumaziba puvatizir danganimın ghu. Ni gumazir kam, a?”

³⁹ Ezi Pol kamaghın migei, “Puvati. Ki Judabar gumazim, ki Silisian Distrighın

aven itir nguibam Tarsusın gumazim. Ki ziam itir nguibar ekiamın gumazim. Ki ni migei, ni na amamangatightima, ki akatam gumaziba ko amizibav kimasa.”

⁴⁰ Ezi midorozir gumazibar ekiam a mikemezi, Pol adiriziamın tugha uan darimra gumazamiziba aminifa. Ezi me bar moghıra nimıra iti. Ezi a

22

Hibrun akamın me migei, ¹ “Nan adarasi ko nan afeziaba, ia oragh. Ki datirighın deravıra ia geghanam. Ki osimtızitam gamizir puvati.”

² Ezi me a barazima, a Hibrun akam me migeima, me bar nimıra iti. Ezi Pol kamaghın migei, ³ “Ki Judan gumazir mam, nan amebam Tarsusın nguibamın na bate, Silisian Distrigh. Ezi ki nguibar kam Jerusalemın ikiava aghungi. Ki Gamalielin agharimın itima a en ovavibar arazibar nan sure gamizi, ki bar deravıra dagh fo. Egha ia datirighın ami moghın ki Godin gın mangasa bar gavgafi. ⁴ Ki faragha gumazir nighnızir gavgavıba itiba Tuavir Kamın gın zuima, ki me gasıghası. Ki me misozima me ariaghıri. Egha gumazamiziba bar moghıra men suighava senbar me ikiava me isa kalabusın averiam garısi. ⁵ Godin ofa gamir gumazibar dapanim ko Judan kotın aven itir gumaziba bar nan arazıbagh fo, egh me dar gun ia mikimam. Me Judan Damaskusın itir en darazi bagha osirizir akınafarıba na ganıngi. Ezi ki ghaze, ki gumazamizir nighnızir gavgavıba itir Tuavir Kamın gın zuiba, kalabusbar mın me inigh Jerusalemın izıva, mızazıba me danıngam. Egha ki bizir kam bagha Damaskusın ghu.”

Pol manmaghın amigha datirighın İesus bagha nighnızir gavgavım an iti

(Aposel 9:3-19 ko 26:12-18)

⁶ Egha Pol mıgia ghua kamaghın me migei, “Ki aruer arızimın Damaskusın

† **21:30:** (21:30) Divazir avırıba Godin Dipenim okari, ezi gumazir ıgharazıbar adarasi divazir faraghavıra itimrama aven mangam. Akar kam, “Me Pol kurugha Godin Dipenimın divazir azenan itimın ghu,” a divazir namba 2 migei. Tiar akaba me da ase, kar namba 2ın divazimın tiar akaba. Kamaghın gumazamiziba danganıer ekiar uari akuvir itimın iti, kar Godin Dipenimın divazir namba 1 an okarızim. **21:33:** Ap 20:23 **21:36:** Lu 23:18, Jo 19:15, Ap 22:22 **21:38:** Ap 5:36-37 **22:3:** Ap 5:34-39, 9:11, 21:39, 26:5, Ro 10:2, 2 Ko 11:22, Ga 1:14, Fl 3:5 **22:4:** Ap 22:19, 26:9-11, Fl 3:6, 1 Ti 1:13 **22:5:** Ap 9:2 **22:6:** Ap 9:3, 26:12-13

boroghira zuima, angazangarir gavgavim Godin nguibam ikia bar na gisira. ⁷ Ezi ki nguazim girighava orazima, tiarir mam na migei, 'Sol! Sol! Ni manmagh sua na gasighasisi?'

⁸ "Ezi ki an azara, 'Ekiam, ni tina?'

"Ezi tiarir kam na ikara, 'Ki Nasaretin gumazim Iesus, ni na gasighasisi.' ⁹ Ezi na ko zuir darasi, me angazangarimn ganigha, egha me migirigiam baragha deragha fozir puvati, tina na migei.

¹⁰ "Ezi ki azara, 'Ekiam, ki manmaghin damuam?'

"Ezi Ekiam na migei, 'Ni dikavighiva Damaskusin mangi. Eghti gumazitam munagh, ki ni bagha misevezir ingangariba bar, a dar ni mikimam.' ¹¹ Ezima angazangarir kam nan damazimning okavizi, ki garir puvati. Kamaghin amizima na ko itir darasi me uan dafaribar na inigha Damaskusin ghu.

¹² "Ezi gumazir mam, an ziam Ananias, a God baghavira ikiava, egha Moses Osirizir Araziba bar deraghavira dar gin zui. Ezi Judan Damaskusin itir darasi, me a migia ghaze, a gumazir aghuim. Ezi a iza nan gari. ¹³ A nan boroghin tughav, egha migei, 'Nan aveghbuam, Sol, nin damazimning ua deragh.' Ezi dughiar kamra, ki maghira an gari.

¹⁴ "Ezima Ananias na migei, 'En ovavibar God uan nighnizim gifoghasa ni ginaba. Ni Gumazir arazir aghuibagh amir kamn ganiva, an akamin otivir migirigiaba baragh. ¹⁵ Ni an akam akuniva, egh ni ganigha oraghizir bizibar gun gumazamiziba bar me mikimam. ¹⁶ Ezi datirighin ni tizibav zuai? Ni dikavigh rueghiva, egh an ziamin diaghtima a nin arazir kuraba gin amadagh.' "

God Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha Pol amada

¹⁷ Egha Pol migia ghua ghaze, "Egha ki gin uamategha Jerusalemn izeghava, ki Godin Dipenimin aven God ko migia ikiava

irebamn min bizimn gari. ¹⁸ Ki Ekiamn garima a na migei, 'Ni zuamira dikavighiva Jerusalem ategh mangi. Ni kagh nan akam akuntima, me a bareghan kogham.'

¹⁹ "Ezi ki a ikara, 'Ekiam, gumazir kabagh foz, ki God ko migeir dipenibar arua gumazamizir nighnizir gavgavim nin itiba suigha me kalabus garigha, me misosi. ²⁰ Ezi nin akam akurir gumazir kam Stiven, me a misoghezi an areme. Ezi ki an boroghin tughav ikiava, egha nan damazim arazir kamn garima a dera. Ezi ki Stiven misoghezima an aremezir darazir korotiar ruaribar gari.'

²¹ "Ezi Ekiam na migei, 'Ni mangi. Ki saghon itir gumazamizir Kantrin Igharazibar Itiba bagh ni amangam.' "

Pol midorozibar gumazibav gia ghaze, ki Romn gumazim

²² Ezi gumazamizir avirim Polin migirigiaba baragha ghua migirigiar kam gami, a Kantrin Igharazibar Gumaziba bagh mangasa. Ezi Judaba maghira tiariba akarava, egha dagarvasi, "E a misueghtima an aremegh! Gumazir kamaghin amim nguazimn ikian kogham."

²³ Egha me dagarvaghav uan korotiaba makurava egha nguazir minemniaba pin da akuri. ²⁴ Ezi Romn midorozir gumazibar ekiam, uan midorozir gumazibav geima, me Pol inigha uan dipenibar ghu. Ezi a kamagh deragh foghasa, manmaghin amizima me Pol kamaghin a dagarvasi. Kamaghin a bizir kam gifoghasa, uan midorozir gumazibav keme, ia a fozoregh an azangsigh. ²⁵ Ezi me Polin soroghafariba ikegha a fozoroghasa. Ezi Pol gari, Romn midorozir gumazir 100 plan garir gumazim tughav itima, Pol an azara, "Romn gavmanin osirizir arazitam Romn kantrin gumazitam damuasia an amangati, o puvati? Ki Romn gumazim. Ia na kotiam gatizi puvatigha egh na fozoroghasa."*

^{22:12:} Ap 9:17, 10:22, 1 Ti 3:7 ^{22:14:} Ap 9:15, 1 Ko 9:1, 11:23, Ga 1:12 ^{22:15:} Ap 23:11, 26:16 ^{22:16:} Ap 2:21, 9:11, 9:18, Ro 10:13, Hi 10:22 ^{22:18:} Ap 9:29-30 ^{22:19:} Ap 8:3, 22:4, 26:9-11 ^{22:20:} Ap 7:58, 8:1 ^{22:21:} Ap 9:15, 13:2, 13:46, Ga 1:15-16, 1 Ti 2:7 ^{22:22:} Ap 21:36 ^{22:25:} Ap 16:37 * ^{22:25:} (22:25) Ni akar Aposel 16:37in itimin gan. Romn Arazir mam kamaghin migiava anogoroqe, me Romn gumazitam bar fozoroghan kogham.

²⁶ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim kamaghin oreghava, Romin midorozir gumazibar ekiam bagha ghuava a migei, "Ni manmaghin damuam? Kar Romin gumazim."

²⁷ Ezi midorozir gumazibar ekiam Pol bagha ghua an azara, "Ni na mikim, ni Romin gumazimra?"

Ezi Pol a ikara, "Are, kirara."

²⁸ Ezi midorozir gumazibar ekiam kamaghin migei, "Ki ivezir dafam gamigha, egha Romin gumazimn oto."

Ezi Pol kamaghin migei, "Nan afeziam, a Romin gumazim, ezi ki Romin gumazim."

²⁹ Ezi an azangsighasava amir gumaziba me kamaghin oreghava, zuamira uarigh ekuigha saghuimn tuivighav iti. Ezi midorozir gumazibar ekiar senin Pol ikezim a fo, Pol Romin gumazimra. Kamaghin a uaghan atiatingi.

Pol Judan kotin aven akam akuri

³⁰ Ezi amimzarakan midorozir gumazibar ekiam bar deragh foghasa, Pol arazir tizim gamizima, Judaba a migei. Ezi a Polin senba firigha, egha Godin ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan kotin aven itir gumaziba bar men diazima me iza uari akufa. Ezi a Pol inigha ghua men damazimn

23

anetizima a tughav iti. ¹ Egha Pol dikiravira Judan kotin aven itir gumazibar garava egha kamaghin me migei, "Nan adarasi, ki ingangarir God baghava amizim, ki bar deravira a gamua iza datirighin tu. God nan nighnizibagh fo, ki uan araziba deravira da tuisigha egha arazir aghuimn gin zui." ² Pol kamaghin mikemezi, ofa gamir gumazibar dapanim, Ananias Polin akatorim misoghasa an boroghin itir gumazibav gei. ³ Ezi Pol kamaghin a migei, "God uaghan ni misuegham! Ni mati dipenir birir kuram, me azenan aneghefe. Eghti me aven an kuramin ganan kogham. Ni magh aperaghav ikiava

Moses Osirizir Arazibagh gisin tughav na kot garisi. Egha ni na misoghasa migeir migirigiamin ni uabi Moses Osirizir Arazim gasighasisi."*

⁴ Ezi Polin boroghin tuivighav itir gumaziba kamaghin migei, "Ni Godin ofa gamir gumazir dapanim akar kuramin a migei."

⁵ Ezi Pol kamaghin migei, "Nan adarasi, ki kamaghin fozir puvati, an ofa gamir gumazir dapanir ekiam. Godin Akinafarimn osizirim kamaghin iti, 'Akar kurabar ia uan atrivibav kiman marki.' "

⁶ Ezi Pol fo me marazi Sadyusiba, ezi marazi Farisiba. Ezi a Judan kotin aven itir gumazibar diagha kamaghin migei, "Nan adarasi, ki Farisin mav, nan afeziam a Farisin gumazim. Ki nighnizir gavgavim kamaghin iti, ovengeziba ua dikavam. Me bizir kam bagha na isava kot gati."

⁷ Egha Polin migirigiam me gamizi Farisiba ko Sadyusiba me uari abigha, egha uari adosi. ⁸ (Sadyusiba ghaze, ovengeziba ua dikavan kogham, egha uaghan ghaze enselba ko duaba itir puvati. Ezi Farisiba ghaze, bizir kaba bar iti.)

⁹ Kamaghin amizi adoghadozir dafam otozi Judan arazibagh fozir gumaziba (me Farisiba), me dikavigha pamtem migia ghaze, "Gumazir kam osimtiziba an puvati. A ti guizbangira migei, ensel o duar tam ti a mikemeghama." ¹⁰ Men odorozim bar gavgavizima midorozir gumazibar ekiam kamaghin atiatingi, Judaba Pol misoghava a gekuti, a bighregham. Kamaghin a midorozir gumazibav kemezi me ghuaghira me da anemikegha a inigha midorozir gumazibar dipenimn ghu.

¹¹ Ezi aminim tirazi ua dimangan Ekiam an boroghin tughav ghaze, "Ni atiatingan marki! Ni Jerusalemn nan gun mikemezi moghira ni nan gun Romin me mikim."

Judaba Pol misueghti an aremeghasa akam akuri

22:29: Ap 16:38 **23:1:** Ap 24:16, 1 Ko 4:4, 2 Ko 1:12, 2 Ti 1:3 **23:2:** 1 Kin 22:24, Jer 20:2, Jo 18:22-23 **23:3:** Wkp 19:35, Lo 25:1-2, Mt 23:27-28, Jo 7:51 * **23:3:** (23:3) Wok Pris 19:15 kamagh migei, gumazir kotiam barazim an arazir aghuimra kotin a damu. Pol ti migirigiar kam ginighnigha egha kamagh migei, ofa gamir gumazir dapanim uabi Moses Osirizir Arazim abiki. **23:5:** Kis 22:28 **23:6:** Ap 4:2, 24:15, 24:21, 26:5, Fl 3:5 **23:8:** Mt 22:23, Mk 12:18, Lu 20:27 **23:9:** Ap 5:39, 22:7, 22:17-18, 25:25 **23:11:** Ap 18:9, 19:21, 27:23-24, 28:16-23

¹² Egha amimizarakan Judan gumaziba uari akuvagha Pol misueghti an aremeghasa God ko akam akiri. Me kamaghin akam akiri, “E daghetam o dipatam rameghan kogh, mangi dughiar Pol aremegham.” ¹³ Akam akirizir gumazir kabar dibobonim a 40 gafira. ¹⁴ Egha me Judan gumazir dapaniba ko ofa gamir gumazir ekiaba bagha ghuava kamaghin me migei, “E kamaghin akam akira ghaze, e Pol misueghti an aremeghti, e gin daghetam ramam.” ¹⁵ Ezi datirighin ia ko Judan kotin aven itir gumaziba, ia midorozir gumazibar ekiam kamaghin a bagh ifar akam amadagh, “E Polin migirigiar otevitam deravira a gifoghasa. Eghti e a bagh piragham. A tighar izi ia bativti, e a misueghti an aremegham.”

¹⁶ Ezi me migeima Polin amizimin otarim oregha ghua midorozir gumazibar dipenimin Pol mikeme.

¹⁷ Ezi Pol Romin midorozir gumazir 100 plan garir gumazir mam in diagha ghaze, “Otarir igiar kam inigh midorozir gumazibar ekiam bagh mangi. A bizir mam a mikimasa.” ¹⁸ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim Polin amizimin otarim inigha midorozir gumazibar ekiam bagha zui.

Egha midorozir gumazibar garir gumazim ghaze, “Kalabusin itir gumazim Pol na bagha akam amada. Egh otarir igiar kam inigh ni bagh izasa nan azara. Otarir igiar kam ni mikimamin migirigiar mam iti, kamaghin ki a inigha ni bagha izi.”

¹⁹ Ezi midorozir gumazibar ekiam otarimin dafarim suiragha aning min ghugha an an azara, “Ni tizimin na mikimasa?”

²⁰ Ezi otarim ghaze, “Judaba nin azangsighasa akam akiri. Me ghaze, ni Pol amadaghti a gurumizaraghan Judan kotin mangam. Me ifara ghaze, a mangiti Judan kot deravira an migirigiaba iniam.

²¹ Gumazibar dibobonim 40 gafira, me an aravagha a bagha monge. Kamaghin ni me baraghan marki. Me akam akirigha gifa, me daghetam ko dipatam rameghan

kogham mangi me a misueghti an aremeghivira givagham. Datirighin me nin amamangatighamin akamra mizuai iti.”

²² Ezi midorozir gumazibar ekiam anemaga akar gavgavim kamaghin a migei, “Ni na mikemezi bizir kam tav mikiman marki.”

Me Pol amadazi a gavmanin gumazir ekiam, Feliks bagha ghu

²³ Egha midorozir gumazibar ekiam, uan midorozir gumazir 100 plan garir gumazir pumuningin diagha kamaghin aning in migei. “Gua 200 midorozir gumaziba ko 70 pla hoziar gumaziba ko 200 pla afuzir gumaziba akumakum. Egh ia 9 kloghin datirighin dimagarimin Sisarian mangi. ²⁴ Egh ni Pol isin dapiamin hoziataba uaghan da inigh. Eghti a deravira mangi gavmanin gumazir ekiam Feliks bativam.”

²⁵ Ezi midorozir gumazibar ekiam kamaghin akinafarim osiri:

²⁶ Ki Klodius Lisias.

Ki bar pin itir gavmanin gumazir ekiam Feliks bagha akinafarim osiri.

Dughiar aghuim, ni deravira iki.

²⁷ Judaba gumazir kam in suiragha a misueghti an aremeghasa. Ki kamaghin fo, a Rom in gumazim, egha ki uan midorozir gumaziba ko ghuava ua a ini. ²⁸ Ki foghasa, me bizir tizim bagha akam a gasi. Egha ki a inigha men kotin ghu. ²⁹ Ki kamaghin fo, me uan osirizir arazibar migirigiam gamuava pura akaba a gasi. An aremegham o kalabusin mangamin arazitam gamizir puvati. ³⁰ Gumazir man na mikemezi, ki fo, me a misueghti an aremeghasa, moga akabav sosi. Ezi ki ni bagha zuamira anemadi. Egha akam a gasir gumaziba, ki uaghan nin damazimin me uan migirigiabar amuasa, me mikeme.

³¹ Ezi midorozir gumaziba akam baregha dimagarimin Polin akua ghua Antipatrisin oto. ³² Amimizaraghan hoziar gumaziba a ko zuima, midorozir gumazir igharaziba uamategha uan dipenimin

Jerusalemın ghue. ³³ Ezi hozın zuir gumaziba Sisarian otogha akınafarim isa gavmanın gumazir ekiam ganıga egha Pol isava a ganıngi. ³⁴ Ezi gavmanın gumazir ekiam akınafarımın ganıgha Polın azara, “Nı provınsın manamın gumazım?” Ezi Pol kamaghın mıgei, “Kı Silisian gumazım.” Gavmanın gumazir aruam kamaghın oregha, ³⁵ egha ghaze, “Akam nı gasır gumazıba kagh otıvıghtı kı nın kotıam baragham.” Egha a Herotın dıpenır ekıamın Pol atıgh egh deravıram an ganasa, me mıkeme.

24

Judan gumazir dapanır aruaba Pol kot gafı

¹ Dughıar 5 pla gıvazıma, Godın ofa gamır gumazıbar dapanım Ananias, a Judan gumazir dapanır maba ko Romın gavman osırızır arazıbagh fozır gumazır mam, an zıam Tertulus, me Sisarian ghuaghırı. Egha me Pol gasır akamın gun gavman gumazır ekıam mıgei, egha me akar kam bagha Pol isı kot darıghasa. ² Egha gavman gumazır ekıam Polın dıazıma an aven ghuzıma, Tertulus, Felıksın damazımın maghıram akabar a gası. A kamaghın mıgei, “Gumazır Ekıam Felıks, nı en akurazıma e dughıar ruarımın bar deraghvıra itı. Nın nıghnızır aghuarımın nı en akurvagha en kantrın aven itır bızır avırıbar akırı. ³ Nguıbaba bar ko dughıaba zurara e bar nı mınabı: Felıks, nı bar gumazır aghuım.

⁴ “Ezi kı nın suıraghtıma nı dughıar ruarımın ıkeghan kogham, nı en deragh en akar otevim baraghasa, kı nın azangısı.

⁵ “E gumazır kamın garıma an osımtızır avırıbagh amı. A Judan nguıbaba bar dar itıba adarıba koma mıdorozıba fomıra dagh amı da otıfı, a Nasaretın ifarır darası, gumazır dapanım. ⁶⁻⁸ Egha uaghan Godın Dıpenım damutı a Godın damazımın mızegha kuvıghasava amı. Bızır kam

bagha e an suıghasa. Kamaghın nı uabı gumazır kamın azaraghıva, egh nı deraghvıra akar e a gasıbagh fogham.”*

⁹ Ezi Judaba uaghan Tertulusın akuragha akaba bar Pol gası. Me kamaghın mıgei, bızır kaba bar guızbangıra.

Pol Felıks mıgei

¹⁰ Ezi gavman gumazır ekıam mıkımasa dafarım Polın akuızıma, a kamaghın ıkara, “Kı fo, azenır avırıba nı gumazamızır kabar jasın itı. Kamaghın kı nın akam ıkarvaghasa nan navım bar dera. ¹¹ Ezi nı puram azangıghıva, egha nı fogham, kı 12 plan dughıar ghuzıbara, Godın zıam fasa Jerusalemın ghuavanabo. ¹² Ezi akam na gasıbar damazımın, kı gumazıtım ko, Godın Dıpenım danganımın aven akatamın anedoghezır puvatı. Egha me nan garı, kı gumazıba God ko mıgeır dıpenıba o Jerusalemın aven me akuva men navıbagh ınıvızır puvatı. ¹³ Ezi me datırıghın na gasır akaba, me nın akaghamın tuavıtım itır puvatı. Akar me na gasır kam, a guızın akam puvatı.

¹⁴ “Ezi kı guızbangıra mıgei, kı en ovavıbar Godın zıam fava egha Tuavır kamın zui. Tuavır kamın zıam Judaba kamaghın a dıborı, ifarır darası. Kı nıghnızır gavgavım bar Moses Osırızır Arazıba ıkıava, egha Godın akam ınıgha ızır gumazıba osırızır akabar itı. ¹⁵ Ezi kı nıghnızır gavgavım Godın ıkıava kamaghın fo, a ua gumazır ovengezıba me damutıma me dıkavam. Gumazır aghuıba ko kuraba sara. A damuamın bızım, kı a bagha mızuai. Ezi akam na gasır gumazıba uaghan bızır kam bagha mızuai itı. ¹⁶ Kamaghın kı zurara God ko gumazıbar damazımın uan arazıba deravıra da tıusıghıva egh arazır aghuımın gın mangasa, kı pamtem ınarı.

¹⁷ “Egha kı azenır mabar nguıbar ıgharazıbar ıkegha, egha uamategha Jerusalemın ıze. Kı God danıngamın ofaba ko gumazır onganarazıbar akurvaghasa

24:5: Ap 6:13, 16:20, 17:6, 21:28, 1 Pi 2:12, 2:15 **24:6-8:** Ap 21:28-30 * **24:6-8:** (24:6-8) Fofozır gumazır maba kamaghın nıghnısı, mıgırıgıar otevir mam uaghan kagh itı. A kamaghın itı: “E uan arazıba bagh a ısı kot darıghasa. Ezi puvatı, mıdorozır gumazıbar ekıam Lıası uan gumazıba ko ızava en tongın an suıragha a gekui. Egha kamaghın mıgei, ‘Tına gumazır kam kot darıghası nı bagh kagh ızı.’” **24:11:** Ap 21:17, 21:26, 24:17 **24:14:** Ap 24:5, 26:22, 28:23, 2 Ti 1:3 **24:15:** Dan 12:2, Jo 5:28-29, Ap 23:6, 26:6-7, 28:20 **24:16:** Ap 23:1 **24:17:** Ap 11:29-30, 20:16, Ro 15:25-26, 2 Ko 8:4, Ga 2:10

daghaba, da inigha izi. ¹⁸ Ezi ki Godin Dipenimin itima me nan garima ki Godin damazimin zue. Gumazir avirim na ko itir puvatizima, niginir aviriba uaghan puvati.† ¹⁹ Ezi Judan gumazir Esian itir maba, me iza nan suiki, kamaghin me akatam nan ikiva, me uari kagh iziva, nin damazimin na isiva kot darigh. ²⁰ Ezi dughiar ki Judan kotin aven tughav itim, gumazir kagh itir kaba me nan gari arazir kurar manam nan iti, me ni mikim. ²¹ Ezi ki ti men tongin tughav ikia migia dia mikemezi me a gifongezi puvati. Akar kam, 'gumazir ovengeziba ua dikavam, ezi bizir kam bagha me na inigha ian kot darighasa ize.' ”

²² Feliks men nighnizir gavgaviba ko arazir me Ekiamin gin zuir Tuavim gifogha gifa. Ezi Pol mikemegha givazima, Feliks Judaba migia ghaze, “Ia orarkegh. Lisias, midorozir gumazibar ekiam izitima, ki ian migirigiabar kiram.” ²³ Egha a Pol kalabus darighasa midorozir gumazibar garir gumazim migei, egha ghaze, ni kalabusin gavgavim Pol damuan marki. Polin namakaba bizibar an akurvatima ni men anogoroghan marki.

Feliks Polin tivazima a azenir pumuningin kalabusin iti

²⁴ Dughiar maba givazima, Feliks uan amuim Drusila ko ize. A Judan amizim. Ezi Feliks Polin diaghava egha a migirigiaba barazima a nighnizir gavgavim Kraus Iesusin itir arazibav gei. ²⁵ Ezi Pol Godin damazimin derazir arazimin migirigiam gamua egha navir ghurimin arazim dikabirir arazimin migirigiam gamua, egha Godin Kotiar Gin Izamin migirigiabagh ami. Ezi Feliks bizir kam baregha atiatigha ghaze, “Kamaghira tuzima, ni mangi. Ki gin dughiatam ikiva ua nin diagham.” ²⁶ Ezi dughiar kamra Feliks nighnizim ghaze, Pol dagiataba inigh a daningtima a Pol ateghtima a mangam. Bizir kam bagha dughiar aviribar an deima Pol izava a ko migirigiaba ami.

²⁷ Ezi azenir pumuning givazima, Porcius Festus a Feliks danganim ini. Feliks Judabar amuti me a bagh bar akueghasava a Pol ataghizima a kalabusin ikiavira iti.

25

Pol ghaze, Sisar nan kotiam baragham

¹ Ezi Festus Judian Distrighin izezi, dughiar pumuning ko mikemizim givazima a Sisaria ategha Jerusalem ghuavanadi. ² Festus Jerusalem ghuavanabozi, ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar gumazir dapaniba Festusin kotiamin tughha akaba Pol gasi. ³ Me pamten Festus kamagh a migei, ni en akuragh egh gumazir kam amadaghti, a Jerusalem ghuavanang. Me gumazir maba migia ghaze, ia Pol misueghti an aremeghsi, mangi an aravagh mongegh. Kamaghin amizi, me kamaghin Festus migei. ⁴ Ezi Festus me ikara, “Pol a Sisarian kalabusin iti. Ezi ki gurumra Sisarian magiram. ⁵ Pol guizbangin osimtizim damighti, ia akam a gasisi, ian gumazir dapanir taba nan gin Sisarian magiriva kotiam baragh.”

⁶ Festus 8 pla o 10 plan dughiaba kamaghin me ko ikegha Sisarian iraghu. Egha amimizaragham a kotin aperagha me mikemezi me Pol inigha a bagha izi. ⁷ Pol izava otozima Judan Jerusalem ikegha izaghireziba an okarigha tuifi. Egha kamaghin migei, gumazir kam arazir kurar aviribagh ami. Egha me an osimtizitam Festusin akazir puvati.

⁸ Ezi Pol ua bagha kamaghin migei, “Ki Judabar arazitam abighizir puvati. Egha Godin Dipenim gasighasighizir puvati, egha osimtizitam Sisar gatizir puvati.”

⁹ Ezi Festus Judabar akurvaghasa nighnighava Polin azara, “Ni kotiam bagh Jerusalem ghuavanaboghtima, ki munagh akar me ni gasiba baragham? Ni kamaghin ifonge, o?”

¹⁰ Ezi Pol a ikara, “Kotin ki tughav itir kam, kar Sisin kotiam. Kotin kamra, kar nan kot. Ni uaghan bar fo,

† **24:18:** (24:18) Tertulus ves 6in Pol akam a gasa ghaze, Pol Godin Dipenim damuti, a Godin damazimin mizegham. Ezi Pol akar kam ikarvaghasa, kamaghin migei, a zuegha givagha gin Godin Dipenimin aven zui. **24:19:** Ap 23:30, 25:16, 2 Ti 1:15 **24:21:** Ap 23:6, 28:20 **24:22:** Ap 23:26 **24:23:** Ap 27:3, 28:16, 28:30 **24:27:** Ap 25:9, 25:14 **25:2:** Ap 24:1, 25:15 **25:3:** Ap 23:12, 23:15 **25:7:** Ap 24:5-6, 24:13 **25:8:** Ap 24:12, 28:17 **25:9:** Ap 24:27, 25:20

ki osimtizitamın Judabagh amizir puvati. ¹¹ Ki guizbangıra ovengamin arazitam damighıva ki ovengam. Ki ovevemın arımangıghan kogham. Ezi Judaba na gasir migirıgiaba, da mingariba puvatıghti, tav na inıgh Judabar dafarım datıghan kogham. Sisar nan kotiam baraghasa ki ifonge!”*

¹² Festus a ko kotiam barazir gumazibar nıghnızim inıgha, egha Polın mıgei, “Ni Sisar nın kotiam baraghsi, aria ni Sisar bagh mangı!”

Atrivim Agripa Polın kotiam barasi

¹³ Ezi dughiar maba gıvazıma, Atrivim Agripa uan amuım Bernaisi ko aning Festusın ganıva dughiar aghuım a danıngasa Sisarian zui.† ¹⁴ Aning dughiar avıribar Sisarian itima Festus Polın gun Atrivim Agripa mıgei. Festus ghaze, “Gumazir mam kagh iti. Feliks a isa kalabus gatızı a ikiavıra ikia kagh iti. ¹⁵ Ki Jerusalemın itima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapanıba akaba a gasa azangsigha ghaze, an osimtızim bagh ni mikemeghti, midorozir gumazıba a misueghti an aremegham.

¹⁶ “Ezi ki kamaghın me mıgei, ‘Romın arazimra kara, me gumazitam puram a misueghan kogham. A faragh akam a gasir gumazıba ko kotiamın tugham. Egh a me ko me uarir ganam. Dughiar kam a ua bagh mikim suam guızın bizim o puvati.’

¹⁷ “Ezi me na ko kagh izezi, ki tong sughsughızir puvati. Egha amımızaraghan ki kotiam gaperagha gumazım inıgh aven izasa mikemezi, me a inıgha ize. ¹⁸ Akam asir gumazıba me akam Pol gasir dughiamın, ki orazi me arazir kuratam baghava a gasir puvati. Ki ghaze, an arazir kuratam gamızı, me akam a gasi. Ezi puvati. ¹⁹ Judaba uan nıghnızir gavıgavıba bagha Pol ko uari adosi. Egha aremezir gumazir mam İesus, Pol ghaze, an angamra itima me bizir kam bagha uari adosi. ²⁰ Ki akar kamın mingarım buriava avenge. Ki

deragha fozir puvati. Egha kamaghın an azai, ‘Ni ti Jerusalemın mangıva akar me ni gasir kaba bagh kotiam damu?’ ²¹ Ezi Pol ghaze, ‘Ki kalabusın ikiam, eghti gın Sisar nan kotiam baragham.’ Kamaghın ki me mikemezi, me an suirazi a kalabusın iti. Eghti ki gın tuavitam batoghıva Sisar bagh anemangam.”

²² Ezi Agripa oregha kamaghın mıgei, “Ki uabi gumazir kam baraghasa.”

Ezi Festus kamaghın mıgei, “Ni gurumın an kotiam baragh.”

²³ Ezi amımızaraghan Agripa ko Bernaisi atrivimın kurukazir aghuarıbagh amıgha, midorozir gumazir aruaba ko nguıbar ekiamın gumazir aruaba sara me gumazıba itir naghın aven zui. Ezi Festus mikemezi me Pol inıgha aven ize.

²⁴ Ezi Festus kamaghın mıgei, “Atrivim Agripa ko ia bar e ko kagh itir darasi, ia gumazir kamın gan! Judan gumazamizir Jerusalemın itıba ko Sisarian kagh itıba, me akam a gasa bar pamtem dia ghaze, ‘Ni a misueghti an aremegh, an angamra ikian marki!’ ²⁵ Ezi ki an aremeghamın arazir kuratam batozir puvati. Ezi Sisar an kotiam baraghasa Pol ifonge. Kamaghın ki a isa Romın anemadi. ²⁶ Ezi ki bizir tızitamra uan ekiam Sisar bagh an osırıgh anemangam? Eghti a fogh suam, me bizir kam bagha akam a gasi. Kamaghın amızı ia bar kagh itir gumazıba ko, nırara Atrivim Agripa, ki a inıgha ia bagha ize. Eghti ni an kot bareghti, ki deravıra an gun osiram.

²⁷ “Nan nıghnızim, ki pura kalabuziar gumazitam amangıva, an arazımın gun osırıghan koghtıma, kar arazir aghuım puvati.”

26

Pol Agripa mıgei

¹ Ezi Agripa kamaghın Pol mıgei, “Ni uabi uan akam geghan.”

Ezi Pol uan agharım fegha egha uan akabav gıa ghaze, ² “Atrivim Agripa, ki

25:11: Ap 23:29, 25:25, 26:31-32, 28:19 * **25:11:** (25:11) Romın Arazıbar mam ghaze, Romın gumazitam nıghnısı, kotın aven me deragha an akam baraghızir puvati, eghti a kotın azaraghti, Sisar uabi an kotiam baragham. Sisar, a Rombar atrıvıbar zıam. † **25:13:** (25:13) Atrivim Agripa, a Atrivim Herotın otarım. Atrivim Herot faragha Jonın dozım Jems misoghezi an areme. Ni akar Aposel 12 vın itımın gan. **25:14:** Ap 24:27 **25:19:** Ap 18:15, 23:29 **25:20:** Ap 25:9 **25:23:** Mt 10:18, Mk 13:9 **25:24:** Ap 25:2-3, 25:7, 22:22

Judaba na gasir akar kam ikarvaghasa. Ezi a bar dera ki an gun ni mikimam. ³ Kamaghin ami, ni e Judaba en araziba ko bizir e migia uarir atariba ni bar a dagh fo. Kamaghin ki nin azai, ni nimira daperagh ikiva nan akaba baragh.

⁴ “Ezi Judaba me bar na gifo, nan ikirimirimin ki aghirimin ikia uan nguibamin uan adarazir ko ikia ghua iza gin ki iza Jerusalem in iti.* ⁵ Me fomira na gifo, egh me ifongegh, nan arazibar gun ni mikim. Ki uan igiamin ikiava, egha Farisibar gumazir mam in otogha men arazibar gin zui. Ezi gumaziba men arazibar gin mangan bar buraghuburaki.

⁶ “God fomira en ovaviba ko akar dikirizir mam gami. Ezi ki nighnizir gavgavim akar kam in ikiava a bagha datirighin kotin iti. ⁷ Ezi kar God in akar dikirizim, en 12 plan adarasi, me God in ziam arueba ko dimagaribar a fe, egha nighnizir gavgavim ikia bizir kam baghavira mizuai. O Atrivim, e bizir kam bagha mizuai, ezi bizir kam in, Judaba a bagha akaba na gasi.

⁸ “Manmaghin amizima ia gumazir maba ghaze, e nighnizir gavgavim God ikian kogham, a gumazir oveaghueziba me damuti me ua dikavam?

⁹ “Fomira ki uabi ghaze, ki bizir bar aviribar amuti da Nasaret in gumazim Iesus in ziam gasighasigham.

¹⁰ “Egha ki bizir kaba Jerusalem in dagh ami. Ki God in ofa gamir gumazir ekiaba da gavgavim ini, egha ki Kraisin adarazir aviriba me isa kalabus gati. Ezi gumazir dapaniba me misoghtima aremeghasa me migeima, ki uaghan ghaze, me aremegham. ¹¹ Egha dughiar aviriba ki God ko migeir dipeniba roa dar aven ghua, men suigha egha me misosi. Ki kamagh sua, me Iesus in ziam akar kurabar a mikim, egh nighnizir gavgavim Iesus in ikian kogham. Nan navim me bagha puv nan isi, ezi ki nguibar saghon itibar ghua me gasighasighasa me buri.”

Pol uabi geghari, a manmaghin Kraisin anavin oto
(Aposel 9:3-19 ko 22:6-16)

¹² Egha Pol migia ghua kamaghin migei, “Ezi darorir kabar mam, ki God in ofa gamir gumazir ekiaba da akar gavgavim ini, ezi me na amadazima ki Damaskus in nguibar ekiam in ghu. ¹³ O Atrivim, dughiam kamaghin 12 kloghin zuima, ki tuavimin ghua, egha garima, angazangarir mam God in nguibamin ikegha iza, angazangarir kam bar gavgavigha egha aruemin angazangarim gafira. Ezi na koma arui darasi koma ko, a bar e gisira. ¹⁴ Ezima e bar nguazim gire, egha ki orazima akar mam Hibrun akamin kamaghin na migei, ‘Sol, Sol, ni manmagh sua na gasighasighavira iti? Ki nin akurvaghassava amima, ni nan akurvazim tivagha, uabi osimtizim uabi ganidi.’

¹⁵ “Ezima ki an azara, ‘Ekiam, ni tina?’

“Ezi Ekiam ikara, ‘Ki Iesus, ni na gasighasighavira iti. ¹⁶ Ni dikavigh tugh. Ki ni amiseveghtima, ni nan ingangarim damuasa, ki datirighin ni bato. Ezi bizir datirighin otozir ni ganiziba ko bizir ki gin nin akakaghamiba, na dar gun mikimam. ¹⁷ Eghti ki nin ganiva nin akurvagham, eghti nin gumazamiziba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba paza ni damighan kogham. Ki me bagha ni amadi, ¹⁸ eghti ni men damaziba kuightima, me akirim ragh mitatem in arazir kurabagh asaraghiva, angazangarimin izi. Egh me Satan in atrivir gavgavim ateghiva, God bagh izi. Kamaghin ki men arazir kuraba gin amangam, eghti me nighnizir gavgavim nan itir gumazamizibar tongin danganim iniam. Nan gumazamizir kaba, me nighnizir gavgavim nan itima, ki me gamizi me zue. Ni ingangarir kam damusi, ki me bagha ni amadi.’ ”

Pol uan ingangarimin gun Agripa migei

¹⁹ Egha Pol migia ghua kamaghin migei, “Atrivim Agripa, ki God in Nguibamin izezir irebamin min bizimin ganigha

* **26:4:** (26:4) Pol, dughiar aghirimra itimin, a Tarsus in nguibar Silisian Provins in itimin iti. Ni akar Aposel 22:3 in itimin gan. **26:5:** Ap 22:3, 23:6, 24:15, 24:21, Fl 3:5 **26:6:** Lo 18:5, Sng 132:11, Ais 7:14, Dan 9:24, Ap 23:6, 28:20 **26:9:** 1 Tim 1:13 **26:10:** Ap 9:14, 9:21, Ga 1:13 **26:12:** Ap 9:3, 22:6 **26:16:** Ap 22:15 **26:17:** Ap 22:21 **26:18:** Ais 35:5, 42:7, 42:16, Jo 8:12, Ap 20:32, 2 Ko 6:14, Ef 2:2, Kl 1:13 **26:20:** Mt 3:8, Ap 9:20, 9:28-29, 11:26, 13:14

an aghuazir puvati, ki an akam baraki. ²⁰ Egha ki faragha Damaskusin nguibamin akam akunigha, egha Jerusalem in akam akunigha, egha Judan nguibaba bar dar akam akurava, egha uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba sara akam me mikira ghaze, 'Ia uan navibagh iragh egh ua God bagh izi. Eghti ian arazir ia amiba, ian gun mikim suam, ia navibagh iragha gifa.' ²¹ Ezi ki bizir kabar akam akurima, me God in Dipenir avizibar nan suira. Eghti Judaba na misueghtima ki aremeghasa. ²² God nan akurazima ki deragha ikia iza datirikin, egha ki kagh tughav ikia akam me migei, gumazir kiniba ko gumazir ekiaba me bar. Akar kamra, Moses ko God in akam inigha izir gumaziba fomira an gun mikeme. Ki uam akar igharazitam akuri puvati. ²³ Me ghaze, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraisa mizazim inighiva aremegh, egh a gumazir faragh dikavigham. Eghiva a God in angazarim in gun Israelba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikimam."

Pol Agripa nighnizir gavgavim God in iki-asa an a migei.

²⁴ Pol akam akuravira itima, Festus akar aruam kamagh in migei, "Pol, ni ongani! Ni suren aviriba dagh amima, da ni gamima ni ongani!"

²⁵ Ezi Pol kamagh in migei, "Gumazir Aruam Festus, ki onganizir puvati, ki guizbangira migei, ki nighnizim ikiava ki migei. ²⁶ Ezi Atrivim Agripa bizir kaba bar dagh fo, da modogha otivizir puvati, ezi ki fo, bizir kaba a gitazir puvati. Kamagh in amizima ki atiatir puvatigha, dar gun bar Atrivim Agripa migei. ²⁷ Atrivim Agripa, ni nighnizir gavgavim God in akam inigha izir gumazibar iti, o puvati? Ki fo, ni nighnizir gavgavim iti."

²⁸ Ezi Agripa kamagh in Pol in azara, "Ni ghaze, dughiar otevir kam ni na mikim na damightima, ki Kraisa ananavin otogham ti?" ²⁹ Ezi Pol a ikara, "Dughiar otevim

o dughiar ruarim, ki kamagh in God ko mikimam, ni ko karasi ia datirigh in nan akam baraki, ia bar nan min otivigham. Ezi bizir vamira, me senbar ia ikeghiva ia isi kalabus darighan, ki aghua."

³⁰ Ezi Atrivim ko gavman in dapanim ko Bernaisi koma gumazir me ko ikeziba, me dikavighava ³¹ dipenim ategha ghua, egha uarira uariv gia ghaze, "Gumazir kam arazir kuratam damighiva, an aremegham, o a kalabus in ikiam. An arazir kuratam gamizir puvati."

³² Ezi Agripa kamagh in Festus migei, "A uabi ghaze, Sisar nan kotiam baragham. A ti kamagh in mikemezir puvatigha, egha firriaghrighai."

Pol Rom in nguibar ekiam in zui

27

(Sapta 27-28)

Me Pol isa kurim gatizi a Rom in zui

¹ Me, e kurim inigh Italin mangasa akam akirigha givagha, egha me Pol ko kalabuziar igharaziba sara isava 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim in dafarim gati. An ziam Julius, an Atrivim Sisar in garir midorozir gumazibar mav.*

² E Adramitium in nguibamin kurim in bini. Kurir kamnagh Esian Provins in itir ongarir mikebabar mangasa, ezi e an zui. Ezi Aristarkus, a Tesalonikan Provins in itir nguibam Masedonian gumazim, a uaghan e ko iti.

³ E amimizaraghan Saidon in oto. Egha Julius arazir aghuim Pol gamuava anetaghizi a uan adarazi bagha zuima me dagheba ko bizibar an akurvasi.

⁴ E Saidon in ikegha uamategha zuima aminim bar gavgavizi, kamagh in e Saiprus in arighatizim in aminim amirazir nagh in zui. ⁵ E ongarir ekiam a bigha Silisian Provins ko Pamfilian Provins in dadarimning gitagha ghua

Lisian Provins in itir nguibar ekiam

26:21: Ap 21:30-31 **26:22:** Lu 24:27, 24:44, Jo 5:46, Ro 3:21 **26:23:** Ais 42:6, 49:6, Lu 24:26, 24:44-47, 1 Ko 15:20, Kl 1:18 **26:26:** Jo 18:20 **26:31:** Ap 23:9, 23:29, 25:25 **26:32:** Ap 25:11 **27:1:** Ap 25:12, 25:25 * **27:1:** (27:1) Pol Jerusalem in izima, Luk ti uaghan a ko ize. Ni Aposel 16:10 ko Aposel 21:17 in gan. Ezi Pol Judia ategha Rom in zuima, Luk ti uaghan a ko ghu. **27:2:** Ap 19:29 **27:3:** Ap 24:23

Mairan oto. ⁶ 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim kagh Aleksandrian kurimın gari a Italin mangasa. Egha a batogha e isava a gati. ⁷ Egha e dikavigha kurim dughiar aviribar nimirazuima e pamten ingarava ghua nimirazuima Nidusin boroghın zuima, aminim bar gavgavizima kurim uan tuavim ategha ghua Kritin arighatizimın oto, Salmonın arighatizimın nguazir otevimın boroghın. Egha Kritin aminim vai puvatizir danganimın ghuaghiri. ⁸ Aminim bar amirazi, e pamten ingara ongarir dadarimın boroghıram anaga izava, danganir ziam Ongarir Mikebar Aghuim bato. Danganir kam a Lasean nguibamın boroghın iti.

⁹ Kurir darorir kam ikufi; ezi dughiar aviriba pura gifa. Ezi kamaghın Judaba dagheba ataghrizir dughiar kam otogha gifa. Ezi Pol kamaghın me migei,† ¹⁰ “Gumaziba, ki kamaghın nighnisi, e datirighira mangıva dughiar kuram batoghtıma kurim ko bizir aviriba ovengam. E uaghan ovengam.”

¹¹ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim Pol baraghan firin, kurimın ghuavim ko an suizir gumazimın migirigiam baraki. ¹² Kuritam aminir ekiamın ongarir mikebar kamın ikeghan kogham. A bar ikufi. Kamaghın gumazir aviriba mangvıra ikiasa migei. Egha ghaze, manmaghın e Finiksra otivighıva ikiti aminir ekiam gıvaghıam. Kar Kritin arighatizimın itir ongarir mikebam. Finiks, a Kritin arighatizimın Sautin ongarir mikebamın aven iti. An aruem ghuaghiri naghın gari.

Aminir ekiam ko ongarim dikafi

¹³ Ezi Sautin aminir amirizim dikafi. Ezi me ghaze, me ti deravıra mangı ongarir mikebar me mikemezim batogham. Egha kamaghın me kurimın anka asigha egha Kritin ongarir dadarimın miriamın zui. ¹⁴⁻¹⁵ Egha mong ikezi aminir bar gavgavim dikavigha ongarim gamima a puvıra ingari. Me kamaghın aminir kam dibori,

“Not ko İstin tizimın dikavir aminim.” A Kritin arighatizimın vongın izava pamten kurim givava a munamadi. Aminim bar gavgavizi kurimın ingarir gumaziba kurimın suizir puvatigha kurim ataghizi aminim a givaima a pura zui. ¹⁶ E ghua Kaudan arighatizimın miriamın ghue. Arighatizim aminim mong anepazazıma e botın dozım gekuigha kurimın boroghın izasa bar ingangarir ekiam gami. ¹⁷ Ezi kurimın ingarir gumaziba botın dozım fegha pın anetigha, egha me benibar a ikegha, kurim sara a ikezi a gavgafi. Egh me mangı Afrikan ongarir dadarimın gighimın ghuanangan atiatigha, egha kurimın selba akunizi aminim kurim gısvaghısvazıma a zui. ¹⁸ Ezi aminim ko ongarim virara bar gavgavigha puvıra e misosi. Ezi aminizaraghan kurimın ingarir gumaziba kurimın aven itir bizıba isava ongarim da makuri. ¹⁹ Dughiar mikezimın me kurimın sel ko an bizıba sara uaghan da makuri. Me uan dafaribar da isa da makuri.‡ ²⁰ Egha dughiar aviribar e aruem ko mikovezibar garir puvati. Ezi aminim pamtem vavıra iti. Kamaghın bar abuan e uarir akurvaghamin nighnizitam bar en itir puvati. Egha ghaze, e arımıghregham.

²¹ Dughiar ruarimın gumazıba daghetam amezir puvatizi, Pol dikavigha men guamın tugha kamaghın migei, “Gumazıba, ia nan akam baregha, e Kritin arighatizimra ikegha dughiar kurar kam batozir puvatizi, ezi bizıtaba oveghan koghai. ²² Ki datirighın ia mikımasa, en tav oveghan kogham. Kamaghın ia atiatingan marki, egh pura nimirazuima iki. Kamaghın amizi, kurim uabıra guızbangıra bar ikuvıgham. ²³ Ki Godın gumazim, ki an ziam fe. Ezi dimangan Godın ensel iza na boroghın tugha kamaghın migei, ²⁴ ‘Pol, ni atiatingan marki. Ni mangıti, Sısar nın kotiam baragh. Ni oragh, God nın azangısim baregha gıvaghıa nın apangkufi. Gumazir ni ko kurimın itıba,

† 27:9: (27:9) Dughiar ekiar kam, a dughiar ekiar God gumazamizıbar arazir kuraba da gın amadi. Ezi ni gansi, Wok Pris 23:26-32. Ezi azenir dughiar kam, aminir ekiaba Mediterenian Ongarimın dikafi, ezi kurıba aruir puvati.

27:10: Ap 27:22 ‡ 27:19: (27:19) Grighın akam deravıra bizir kam a mikemezi puvati. 27:22: Ap 27:10, 27:31

27:23: Dan 6:16, Ap 23:11, Ro 1:9 27:24: Ap 23:11 27:25: Ro 4:20-21, 2 Ti 1:12

me oveghan kogham.’ ²⁵ Gumaziba, ia oragh! Ki nighnizir gavgavim Godin ikia kamaghin fo, God na mikemezi moghira biziba otivam. Kamaghin, ia gavgafigh atiatingan marki ²⁶ E kurim ateghti a mangi arighatizitam in dadarimin poroka.”

²⁷ Ezi 14 pla dughiaba givazi ghua dimagarimin aminim e givarazi e Mediterenianin ongarir ekiam gisin zui. Ezi dimagarir arizim roghira izezima kurimin ingarir gumaziba nighnisi, e nguazimin boroghin izi. ²⁸ Ezi kamaghin me ongarimin konim gifofoghasa benim akunizi a iraghu. Ezi ongarimin konim 40 mitan tu. Egha kurim mong isivagha ghuzi, me ongarimin abarima a 30 mitan tu. ²⁹ Ezi me kamaghin atiatingi, kurim mangi dagiataba iti naghin biraghiva bar misarighregham. Egha me ankan 4 pla kurimin girakirangin a da akunigha, egha aminim zuamira tiasa me God ko migei. ³⁰ Egha kurimin ingarir gumaziba, me kurim ategh arasa tuaviba buri. Egha odava botin muziarim isava ongarim dafa. Egh ifar suam, kar kurimin guamin tir anka. ³¹ Ezi Pol kamaghin 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim ko midorozir gumazibav gei, “Gumazir kaba kurimin ikian koghti, ia ovegham.” ³² Kamaghin midorozir gumaziba botin muziarimin beniba aghorezi an ongarim giraghu.

³³ Egha aminim tiasava amima Pol daghetam ramasa bar me gakaghori, “Ia, 14 plan dughiaba ian dughoriba mitivighav itima dagheba ian navibar puvati, ia daghetam amezir puvati. ³⁴ Ezi datirighin ki daghetam iniasa ia gakaghori. Daghem ian akuraghti ia gavgavigham. Ian tongin tav ikuvighan kogham. Ian dapanir arizitam oveghan kogham.” ³⁵ A kamaghin mikemegha givagha, egha bretin mam inigha bar men guamin God minabi. Egha anebigha maghiram anepi. ³⁶ Ezi kamaghin me bar navir aghuarim ikiava egha uari dagheba api. ³⁷ E gumazir kurimin itiba, en dibobonim bar 276in tu. ³⁸ Egha me amegha naviba isivagha,

egha ghaze, kurim mighivghigh pirara ikiam. Egha me witin nar kurimin itiba isa ongarimin da akuri.

Kurim ikufi

³⁹ Ezi aminim tirazi aruem anadima, kurimin ingarir gumaziba ongarir dadarir e zuimin garava a gifozir puvati. Egha me ongarir mikebar mam in gari, a bar aven ghugha egha gigir aghuim iti. Ezi me ghaze, me deravira kurim damighti a ti gigir dadarir kam in azenan mangasa, me ifonge. ⁴⁰ Egha me ankabar suighizir beniba aghorezi da ongarim giraghue. Egha kurimin pul gamir pul in ekiamning ikezir beniba firi. Egha me aminim bagha kurimin guamin itir sel agurazi aminim kurim inigha dadarimin zui. ⁴¹ Ezi kurim ghuava ongarir torimin itir gigir fightizimin ghuavanabogha, egha maghiram aperaghav iti. Kurimin guam ghua gigim vuigha ghugha bar gavgafi. Ezi an ginkevim, ongarim izava a misozi a bar biaghire.

⁴² Midorozir gumaziba kamaghin nighnigha atiati, kalabusin gumazitaba mangiva dadarimin otivigh arimagiregham. Egha me misueghti me aremeghasa nighnisi. ⁴³ Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim, a Pol aremeghan an aghua. Egha a midorozir gumazibar anogoroke. Uari suvim gamua foziba, a me migia ghaze, ia faragh kurimin uari akunigh uari suvim damu dadarimin mangi. ⁴⁴ Eghti igharazir darazi ter arariba ko kurimin arariba dagh isin mangi. Ezi me kamaghin bar moghira deravira nguazimin otifi.

28

Pol Maltan arighatizimin iti

¹ E deraghavira ghuava ongarir dadarimin otivigha, egha e gara fo, e arighatizir mam in ti, an ziam Malta. ² Ezi gumazir arighatizir kam in itiba arazir aghuaribar e gami. Ezi amozim izima, en mikarziba bar orangi, kamaghin amizi e avimin fingsa, me e bagha avim

atigha egha e inigha avim boroghira ghu. ³ Pol dazir pozir mam inigha da avim garisi. Ezi kuruzir mam dazibar aven itima, avir fefem a inizima an azenan oto. Egha kuruzim Polin agharim givigha guraghav iti. ⁴ Ezi arighatizir kamın itir gumamaziziba kamaghın an garima, kuruzim an agharim gitoroghav itima, me kamaghın uariv gei, “Gumazir kam ti gumazibav sozi da ariagherir gumazim, an ongarimın aremezir puvati. Kamaghın amizi, godın arazir kuraba ikarvazim datirighın a ikarvaghā ghaze, an angamra ikian kogham.” ⁵ Ezi Pol kuruzim kavkinizi an avim gira ghu. Ezi bizitam Pol batozir puvati. ⁶ Ezi gumaziba pura Polin mizuai, me ghaze, an mikarzim ti buigham, o a ti irighiva aremegham. Me dughiar ruarimın an gara a mizua ghuava puram an gari, bizitam a batozir puvati. Egha me ghaze, a godın mam.

⁷ Ezi nguazir mam danganir kamın boroghira iti, kar Publiusın nguazim, an arighatizimın gavman gumazir dapanim. An e inighava uan dipenimın ghuzi e dughiar pumuning ko mikezimın a ko itima a deraghvira en garima e iti. ⁸ Ezi an afeziam ariā iti, an mikarzim an feima, ezi a buarir dipabagh avi. Ezi Pol an ganasava aven ghu, egha a bagha God ko mikemegha, gin uan dafarimning a gisin atizima, a ghuamaghe. ⁹ A kamaghın amizima, arighatizir kamın itir arimariar gumaziba bar moghira izima a me gamima me ua dera. ¹⁰ Me arazir aghuibar e gami, ezi e me ataghrazima, me bizir e puvatiziba e ganigava egha da isa kurim garisi.

Pol ghua Romın oto

¹¹ Ezi iakinir pumuning ko mikezim givazima e mangasa. Ezi kurir mam Malтан itima, aminir ekiamin dughiam gifa. An Aleksandrian nguibamin kurim. Kurimın guamin god Susin otarir fufuzimningın nedazimning an iti. Aningın ziamning Kastor ko Polluks. ¹² Ezi e ghua Sirakyusın otivigha, dughiar pumuning ko

mikezimın an iti. ¹³ Egha e kagh dikavigha ghua Regiumın otifi. Egha amimizaraghan, Sautin amadaghan aminim dikavizi, e dughiar mikezimın e Puteolin otifi. ¹⁴ E kagh Kraisin adarasi men marazi batifi. Ezi me 7 plan dughiabar uari ko ikiasa e mikemezi, e me ko iti. Kamaghın e me ko ghua Romın nguibar ekiamin oto. ¹⁵ Ezi nighnizir gavgavim Iesusın itir darasi Romın ikiava e barazima e izima, ezi me e bativasa izi. Ezi e Apiusın biziba amadir danganim ko Pasindian Dipenir 3pla itir danganimın me bato. Ezi Pol men ganigha, egha God minabagha an navim gavgavim ini. ¹⁶ Egha e Romın otivizi, gavmanın gumazir dapanim Polin amamangatigha ghaze, a uabira dipenitamın ikiti midorozir gumazitam an ganam.

Pol Romın akar aghuim kuri

¹⁷ Ezi 3 pla dughiaba givazima, Pol Judan gumazir dapanir ekiabar diazima me iza uari akufa. Ezi a kamaghın me migei, “Nan aveghbuaba, ki bizitam e uan adarasi paza me gamizir puvati, o en ovavibar arazitam iriazir puvati. Ezi me Jerusalemın na kalabus gatighava, egha na isa Romın gumazibar dafarim gati. ¹⁸ Ezi me nan kotiam baragha, egha nan gara fo, ki arazir kuratam gamizir puvati. Ki tam damighiva ovegham. Kamaghın amizi me na ataghraghasa. ¹⁹ Ezi Judaba kamaghın aghua. Kamaghın amizi ki tuaviba ua puvati. Ki ghaze, Sisar nan kotiam baragham. Ezi ki uan adarazi akam me gasamin bizir mingaritam itir puvati. ²⁰ Ezi bizir kam bagha ki ian diazi ia ize. Kamaghın ki ian ganiva ia ko mikimasa. Ezi ki nighnizir gavgavim ikia mizuai bizir kam, Israelba bar uaghan a mizuai. Bizir kam bangin me datirighın senin kamın na ike.”

²¹ Ezi me kamaghın Pol ikara, “E Judian Provinsın gumaziba da akınafarir osirizir ni migeitam inizir puvati. Ezi Judan gumazitam iza eghaghanitam e geghara egha migirigiar kuratam ni gamizir puvati. ²² E fo, nguibaba bar men gumazamiziba migirigiar kurabar Judan aven itir

28:5: Mk 16:18, Lu 10:19 28:6: Ap 14:11 28:8: Ap 19:11, 1 Ko 12:9, 12:28, Je 5:14-15 28:16: Ap 24:23 28:17: Ap 21:33, 24:12-13, 25:8 28:18: Ap 22:24, 25:8, 26:31 28:19: Ap 25:11 28:20: Ap 24:15, 26:6-7, 26:29, Ef 3:1-2, 2 Ti 2:9, Fm 10, 13 28:22: Ap 24:5, 24:14, 1 Pi 2:12, 4:14

dakozir igiar igharazir kam miġei. Kamaghin amizi, e nin niġhnizim baraghasa.”

²³ Ezi me dughiar mam diborogha, gumazir aviriba iza Pol bagha a itir dipenir kamın zui. Mizarazimın ghua guaratizimın, a God Bizibagh Ativir Arazimın akam geghara an gun me miġei. Egha Moses Osizirir Arazibar akaba ko Godin akam inigha izir gumazibar akaba, an akar kabar men niġhniziba fava miġei. Egha akar kabar me niġhnizir gavgavim Iesusin ikiasa a ifongegha pamtem ingara me miġei. ²⁴ Ezi marazi ghaze, Pol mikemezir akaba da guizbangira, ezi marazi niġhnizir gavgavim dar ikian aghua. ²⁵ Egha me uarira uarir tongin akaba uariv sogha egha me mangasava amima, Pol akar abuananam me miġei, “Godin Duam guizbangira ian ovavibav keme. An akam inigha izir gumazim Aisaian akatorimın kamaghin ia mikeme,

²⁶⁻²⁷ ‘Gumazamizir kabar naviba ikuvigha gifa.

Me uan kuaribar oraghan aghuaghava,
egha me uan damazibar ganan
aghua.

Me kamaghin amima, ki ghaze, marki.

Me uan damazimın ganighai,
egha me uan kuaribar oreghai.

Me kamaghin aghua.

Me kamaghin amua bizibagh
fozir puvati.

Me amua guizin navibagh iragha na bagha
izezi,

ki me gamizi me deraghai.

Me kamaghin damuan aghua.

Kamaghin, ni gumazamizir kaba bagh
mangi, egh kamaghin me mikim,

Ia akam baraghiva,

egh ia an mingarim gifoghan
kogham;

ia ganiva,

egh ia bizitamın ganighan
kogham.’”

²⁸⁻²⁹ Egha Pol miġia ghua, kamagh miġei, “Kamaghin ami, ki kamagh sua, ia kamaghin fogh, Godin akurvazim, a Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha anemadagha gifa. Eghti me oragham!”*

³⁰ Pol azenir rubuzir pumuningin dipenir mam ikia egha dipenir kam givesi. Ezi gumazamiziba an ganasa an dipenimın izima a bar akonge.†

³¹ Eghava Pol God Bizibagh Ativir Arazimın akam akurava egha gumazamiziba Ekiam Kraiss Iesusin akabar men sure gami. Egha a uaghan atiatur puvati, bizitam bar an tuavim apirizir puvati.

^{28:25}: Ais 6:9-10, Mt 13:14 ^{28:26-27}: Ais 6:9-10 ^{28:28-29}: Sng 67:2, Lu 3:6, Ap 13:46-47, 18:6, 22:21, Ro 11:11

* ^{28:28-29}: (28:28-29) Fofozir gumazir mabar ghaze, migirigiar otevir mam uaghan iti. Akar kam kamakin, “Pol akar kam mikemegha givazima, Judaba anetegha ghu. Ezi adarir dafar men tongin otozima me uarira uariv gia, akabar uariv sosi.” ^{28:30}: Ap 28:16 † ^{28:30}: (28:30) Luk azenir pumuning Pol batozir bizimın gun e mikemezir puvati. Ezi gumazir maba ghaze, gavmanın gumaziba kalabusin a firizi a ghua nguibar igharazibar Godin akam akuri. Ezi gumazir maba ghaze, Romın gavmanın gumaziba Pol misoghezima an aremes. ^{28:31}: Ap 4:31, 28:23, Ef 6:19

Akinafarir Pol Romin Nguibar Ekiamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Pol kamaghin ifonge, a mangiva Romin nguibar ekiamin itir Kraisin adarazir ganasa. Kamaghin, an akinafarir kam osiri. A ghaze, a dughiar otevimin me ko ikegh, egh gin a mangiva kantri Spenin mangi akar aghuim akunam. Akinafarir kam, Pol bar deraghvira bigha Iesusin Akar Aghuimin gun me miqia, egha Iesusin gin aruir gumazamizibar ikirmirimin gun me miqei.

Pol faragha Romin itir Kraisin adarazi miqia ghaze, a zurara God ko miqiava, men akurvaghasa Godin azangsisi. Egha a gin akinafarir kam akar mingarim abigha ghaze, "Nighnizir gavgavimin tuavimira e Godin damazimin gumazamizir aghuibar otivigham" (1:17). Pol kamaghin miqei, gumazamiziba bar, me Judaba o me Kantrin Igharazibar Gumazamiziba, me bar arazir kurabagh ami. Kamaghin amizi, God men apangkuvighiva ua me iniam. Gumazir nighnizir gavgavim Kraisi Iesusin itim, God uam a iniam, eghti a Godin namakamin otoghiva egh Kraisi Iesusin aveghboamin ikiam.

Kamaghin God ua gumazitam nighti, eghti an ikirmirim igiamin min otogham. God a ko itima, Godin Duam a gizifa. Ezi kamaghin ovevem ko arazir kuram ua a dikabiniva egh a gativaghamin gavgaviba puvati. Sapta 5, 6, 7, ko 8, Pol Godin Arazibar mingarim miqiava, egha Godin Duamin gavgavim miqei. Pol ghaze, Godin Duam, gumazamizir nighnizir gavgavim Iesusin itibar aven ikia, egha men ikirmirimin aven ingari.

Sapta 9, 10 ko 11, Pol uan osimtizir mam in gun miqei. Pol uabi Judabar gumazir mam. Kar gumazamizir God fomira kamaghin ua baghaviram amiseviziba. Ezi Judan avirir ekiam, me Iesus akirim ragha

a gasara. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazamizir aviriba, me Iesusin suren gumazamizibar otifi. Ezi Judaba puvati. Egha Pol kamaghin miqei, arazir kurar kam, me uari men osimtizim. Egha me bizir ekiar God me damuasa ifongezir kam me deragha a ginighnizir puvati. Ezi Polin nighnizim, gin Judan gumazamizir taba me uaghan Iesusin adarazir aven izam.

Ezi Polin akinafarimin akar aboananaba, Sapta 12, 13, 14, 15, ko 16, Pol Kraisin adarazi gin mangamin arazibav gei. A igharaz darazigh ifongezir arazimin migirigiar aviribagh ami. Egha a uaghan Godin ingangarimin arazim damuasa miqiava, egha gavmanin apengan ikiamin arazim miqiava, egha igharaz darazir akurvaghamin arazim miqei.

E nighnizir gavgavim Kraisin ikia, egha tuavir kam, e Godin damazimin dera

(Sapta 1-4)

Pol uan aposelin ingangarimin gun miqei

¹ Ki Pol, ki ia bagha akinafarir kam osiri. Ki Kraisi Iesusin ingangarir gumazir mam. Kraisi Iesus nan diagha ghaze, ni nan aposelin otogham. Egha a na misevegga akar aghuim akunamin ingangarim na ganingi.

² Faraghavira God akam akira ghaze, akar aghuir kam otogham. Egha akar kam inigha, an akam inigha izir gumazibav keme. Ezi me akar kam osirizi a Godin Akinafarimin iti. ³ Akar aghuir kam a Godin Otaramin gun miqei. Otarir kam, a gumazimin min otogha, egha kamaghin a Atrivim Devitin ikizim. ⁴ Egha Godin Duamin gavgavimin tuavimin, God a gamizi a ua dikafi, a kamaghin en aka, a gavgavim itir Godin Otaram: A Kraisi Iesus, en Ekiam. ⁵ Ezi God kamaghin ifonge, kantriba bar itir gumazamizir maba, nighnizir gavgavim Iesusin ikiva an akamin gin mangam. Kamaghin God, Kraisi Iesusin ingangarimin tuavimira, a en apangkufi. Egha God, Kraisi bagha,

aposen inangarim damuasa e ati. ⁶ Ezi ia uaghan, Krai Iesus ian diagha ghaze, ia nan adarasi, ezi ia an gin zui. Egha ia Iesusin aven itir marasi.

⁷ God ia gifongegha ian diagha ghaze, ia nan adarasi, egh na baghivira iki. Ezi ki akinafarir kam ia Romin nguibar ekiamin itir gumazamiziba bagha an osiri.

Egha ki ghaze, en Afeziam God ko en Ekiam Krai Iesus, aning ian apangkuvighiva navir amirizim ia daningam.

Pol Romin nguibar ekiamin mangasa bar ifonge

⁸ Ki faragh kamaghin mikimasa. Nguazir kam in nguibaba bar dar itir gumazamiziba, me ian nighnizir gavgavimin eghaghanim barasi. Ezi Krai Iesus na gamima, ki ia bagha bar God minabi. ⁹⁻¹⁰ Ki bar God bagha pamten ingara, egha uan gavgavim sara ingari, egha an Otarimin akar aghuim akuri. God nan gara na gifo, ki ia ginighnighavira iti. Ezi ki God ko migia zurara kamaghin an azai, a ifueghiva, a uabi na bagh tuavitam atighti, ki ia bagh iziva ian ganam.

¹¹ Ki kamagh sua, ki ia damuti, Godin Duam amir ingangarir aghuiba, ian ikiam, eghti ian duaba gavgavigham. Kamaghin, ki ian ganasava bar ifonge. ¹² Ki kamaghin nighnisi. E uarira uarir akurvaghham. Ian nighnizir gavgavim nan akurvaghham. Eghti nan nighnizir gavgavim ian akurvaghham.

¹³ Nan adarasi, ia kamaghin fogh, ki dughiar aviribar izi ian ganasava amima, bizir aviriba otiva nan tuavim apirima, kamaghin ki izir pu. Ki kamagh sua, ki Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ingarizi, men aviriba navibagh ira, kamaghira, ki ian tongin ingarti, ian gumazamizir aviriba navibagh iraghham. ¹⁴ God Grighba ko gumazir Grighin aven itir puvatiziba bar men akurvaghaha ingangarim na ganingi, egha uaghan fofozim itir gumaziba ko fofozim puvatizir gumaziba sara. Kamaghin, ki gumazamiziba me

ikarvaghamin osimtizim ateriva, ingangarir kam damuam. ¹⁵ Kamaghin amizi ia Romin itir gumazamiziba, ki akar aghuim uaghan ian mikinasa, nan navim dikafi.

Godin gavgavim, an an akar aghuimin aven iti

¹⁶ Ki fo, Godin gavgavim an akar aghuimin aven iti. Gavgavir kam gumazir nighnizir gavgavir an itiba bar men akurvaghham. A faragh Judabar akurvaghiva, egh uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar akurvaghham. Kamaghin ami, ki akar aghuim akunasa aghumsizir pu.

¹⁷ Akar aghuir kam, a God arazir aghuir an amizim en aka, an e mikim suam, an damazimin dera. Nighnizir gavgavimin tuavimra e an damazimin gumazamizir aghuibar otogham. Mati akam Godin Akinafarimin iti, "Gumazamizir nighnizir gavgavim an itiba, God me mikim suam, me nan damazimin dera, eghti gumazamizir kaba zurara deraghvira ikiam."

Gumazamiziba bar akirim God gasara

¹⁸ E fo, God uan Nguibamin ikia uan aningagharim azenimra aneka. A, gumazir akirim agasaragha arazir kurabagh amiba, ivezir kuram me daningam. Men arazir kurar kam guizin akam abiri. ¹⁹ God gumazir kaba uabi deravira men akazi, me an arazir aviribagh fo. Me guizbangira fo, egha me akirim God gasara, kamaghin amizima God ivezir kuram me ganidi. ²⁰ God nguazimin biziba bar dar ingarizir dughiamin, iza datirighin gumaziba bar a ingarizir bizibar gani. Tuavir kam in, gumaziba Godin arazir mogomer maba deravira dagh fogham. Egha me an arazir aghuibar mingarim ko an gavgavir bar ekir zurara itim gifos. Kamaghin amizi, gumazitam kamaghin mikiman kogham egh suam, "Ki God gifozir puvatigha kamaghin ki osimtiziba puvati." Bar puvatigham!

²¹ Me God gifogha egha me kamaghin nighnizir pu, "A guizbangira God." Egha

1:7: Nam 6:25-26, 1 Ko 1:2-3, 2 Ko 1:1, Ga 1:3, Ef 1:2, 1 Te 4:7 **1:8:** Fl 1:3, Kl 1:3-4, 1 Te 1:2, 1:8 **1:13:** Jo 15:15-16, Ap 19:21, Ro 15:23, 16:7, Fl 4:17 **1:16:** Sng 119:46, Mk 8:38, Ap 3:26, 13:46, 1 Ko 1:18-24, 2 Ti 1:8 **1:17:** Hab 2:4, Jo 3:36, Ro 3:21-22, Ga 3:11, Hi 10:38 **1:18:** Ap 17:30, Ef 5:6, Kl 3:6, 2 Te 2:12 **1:19:** Jo 1:9, Ap 14:15-17, 17:24-28
1:20: Jop 12:7-9, Sng 19:1, Ap 14:17, 17:27, Hi 11:3 **1:21:** Jer 2:5, Ef 4:17-18

an ziam fan aghua. Egha a minabir pu. Puvati. Men nighniziba onganizi moghin itima, me fofozir aghuiba puvati, ezi mitatem men nighniziba avaragha dagh izifa. ²² Me ghaze, me fofozir aghuim iti. Ezi me guizbangira puvati, me ongani. ²³ Me Godin zurara itim akirim a gasara, egha an ziam fer pu. Puvati. Me aremeghamin gumazibar min gara, marvir guaba ko, kuaraziba ko, asiziba ko, kuruziba ko, ipebar min marvir guabar ingara, egha da isa dar ziaba fe.

Gumazamiziba arazir kurar igharagha garir aviribagh ami

²⁴ Gumazamiziba God akirim a gasara, ezi bizir kam bagha a me ataghizima men navibar ifongezir arazir kuraba me dikavima, me arazir bar kurar aghumsiziba itibar uari gami. ²⁵ Kamaghin amir gumazamiziba, me Godin guizin akamin gin mangan firin, akar ifavarimin aneti. Me biziba bar adar ingarizir Godin kamnangin ziam fan aghuagha, uam akirim ragha a gasara. Egha a ingarizir bizibar ziaba fava da bagha ingari. God a biziba bar dar mingarim, kamaghin amizima, e zurazurara an ziam fi mamaghira ikiam! Guizbangira!

²⁶ Me God akirim a gasara, kamaghin amizi God akirim ragha me gasaragha me ataghizi, me uan aghumsizim itir arazir kurabagh ami. Ezi men amuiba poroghamibar arazir aghuim ategha egha arazir kuraba amizir igharaziba ko uari gami. ²⁷ Kamaghira, gumaziba poroghamibar arazir aghuim ategha men naviba me dikava mati avim men isi, ezi me arazir kuraba gumazir igharaziba ko uari gami. Gumaziba aghumsizir araziba uarira uari gami, bizir kam bagha me uarira uan arazir kurabar ivezir kuram iniam.

²⁸ Me Godin guizin fofozim suiragh a ginighnighan aghua, kamaghin amizi God me ataghizi, me uan nighnizir kurar mizirizibar gin ghua arazir bar kurar e damuan koghamibagh amua, nighniziba

bar ikufi. ²⁹ Me arazir kurar avirir kabagh ami: men araziba bar ikuvigha, munavin bizim bagha navim dikafi, egha uarir apanim gamigha, bizir aviriba itir gumaziba bagha navim ikufi, egha gumazibav sozima da ariaghiri, egha biziba bagha uarir atara uari abisi, egha gumazibagh ifari. Egha gumaziba paza me damuasa nighnisi, egha girakirangin migirigiar kurabar gumazibagh ami. ³⁰ Egha migirigiar ifavarir gumazir igharazibar ziabagh asighasizibagh ami. Egha Godin apanim gamua, egha tiraghtirazir arazim gamua, egha uan navir averiabar aven ghaze erara e bar dera, egha me uari uan ziaba fe. Egha me uari arazir kurar igiar mabagh ami da otifi. Egha me uan afeziaba ko amebabar akaba batosi. ³¹ Me nighnizir aghuiba puvati. Egha me uari uan akar dikirizibar gin zuir puvati. Egha me igharaz darazir akurvaghan aghua, egha men apangkuvir puvati. ³² Me fo, Godin Akinafarimin itir akar gavgavim kamaghin migia ghaze, "Gumazamizir kamaghin amiba, me ivezir kuram inigh arimighregham." Gumazir kaba Godin akar gavgavim gifo, egha me a batogha arazir kurar aviribagh ami. Egha uaghan me arazir kurar kabarama amir pu. Puvati. Me arazir kurar kabagh amir gumazir igharazibar ziaba fe.

2

God gumazamizibar araziba tuisizir arazim, a guizbangira ghua bar dera

¹ Kamaghin amizi, ia igharaz darazi akaba me gasir gumaziba, ki vaghvagh kamaghin ia mikimasa, ni kamaghin nighnighan marki suam, ki uabi osimtiziba nan puvati. Ia orakigh, ni akam igharazitav gasi, egha ni uabi arazir me amiba ni uaghan dagh ami, kar ni akam uaghan uabi gasi. ² E fo, God, gumazir arazir kurar kabagh amiba, men araziba tuisigha ivezir kuram me ganidi, arazir God amir kam a bar guizbangira ghua bar dera. ³ Ia arazir kabagh amir gumaziba akam me

1:22: Jer 10:14, 1 Ko 1:20 1:23: Lo 4:16-18, Sng 106:20, Jer 2:11, Ese 8:10, Ap 17:29 1:24: Ap 7:42, 14:16, 1 Ko 6:18, Ef 4:18, 1 Te 4:4 1:25: Ais 44:20, Jer 13:25, 16:19, Amo 2:4, Ro 9:5, 1 Te 1:9, 1 Jo 5:20 1:26: Wkp 18:22-23, Ef 5:12 1:27: Wkp 18:22, 20:13, 1 Ko 6:9 1:32: Sng 50:18, Hos 7:3, Ro 2:2, 6:21 2:1: Mt 7:1, Lu 6:37, Jo 8:7-9, Ro 1:20

gasi, egha ia uari arazir kaba uaghan me ko dagh ami. Ni ghaze, God ti akam ni gasan kogham? Bar puvati! ⁴ Manmaghin amizi God arazir aghuibar ni gamua, egha dughiar ruarimin ni mizua ikia, egha nin arazir kuram bagha ivezir kuram zuamira ni ganingizir puvati. Godin arazir aghuarir kam, ni ti an garima a ti pura bizim? God ni uan navim giraghasa a ifongegha, arazir aghuimin ni gami. Ni foz, o?

⁵ Ni uan navimin suiragha gavgavigha egha uan navim gighasa nighnizir pu. Egha arazir kamin ni uabi ivezir ekiar kuram bar uabi garisi. ⁶ God gumazamiziba amizir araziba bagh ivezim vaghvagh me daningam. ⁷ Gumazamizir maba arazir aghuiba bagha gavgavigha dar gin ghuava, egha God ko dabirabir aghuim, ko ziar ekiam, ko ikirimirir ikuvighan koghamim, da iniasa tuavim buri. God ikirimirir zurazurara itim gumazamizir kabar aningam. ⁸ Ezi gumazamizir maba uarira uari ginighnigha, egha guizin akam akirim ragh a gasaragha egha arazir kurabar gin zui. Eghti God uan aningagharim isi gumazamizir kabagh ingeghiva ivezir bar kuram me daningam. ⁹ Osimtizir ekiam ko mizazir kuram gumazamizir arazir kurabagh amiba batogham. Judaba faraghtima Kantrin Igharazibar Gumaziba gin. ¹⁰ Eghti God dabirabir aghuim ko ziar ekiam ko navir amirizim isi gumazamizir arazir aghuibagh amibar aningam. Judaba faraghti Kantrin Igharazibar Gumaziba gin. ¹¹ God ikizitam uabin toroghan kogham, egha bar gumazamiziba bar men araziba deravira da tuisigham

¹² Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Moses Osirizir Araziba men puvati. Egha arazir kuram gamigha, Moses Osirizir Arazibar saghon ikia me ovenge. Ezi Judaba Moses Osirizir Araziba ikia dagh fo. Egha arazir kuram gamizi, God men gara Moses Osirizir Arazibar aven itir akamin gin ghua men araziba tuisisi. ¹³ E fo, gumazitam Moses Osirizir Araziba

pura da baragha, a Godin damazimin derazir pu. Puvati. Gumazir Moses Osirizir Arazibar gin zuibara, God me migia ghaze, me an damazimin dera. ¹⁴ Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Moses Osirizir Araziba puvati. Egha men marazi uan nighnizimra arazir aghuibar gin zui, ezi arazir kaba Moses Osirizir Araziba mirara zui. Me Moses Osirizir Araziba puvati, egha dar aven itir arazir aghuibar gin zui. Arazir kam kamaghin en aka, arazir aghuiba men nighnizimin iti me fo, me manmaghin damuam. ¹⁵ Me amir arazir kamin e fo, God Moses Osirizir Arazibar akam men navir averiabar an osirizima an azenim giri. dughiar maba men nighnizimra akam me gasi; egha dughiar maba men nighnizim ghaze, ia deraviram ami. Kamaghin amizi, nighnizir men navir averiabar aven itir kam uaghan kamaghin en aka, Moses Osirizir Araziba guizbangira men navir averiabar aven iti. ¹⁶ Kamaghin, akar aghuir ki kurim kamaghin migei, God gumazamiziba bar men navir averiabar itir nighnizir mogomeba tuisighamin dughiam, gumazamizir kabar nighnizibara arazir kurar me amiziba bagh men araziba tuisigham. God gumazamizibar araziba bagh me tuisighamin ingarim isava, Krais Iesusin dafarim gati.

Judaba ghaze, Moses Osirizir Araziba men akurvasi

¹⁷ Ezi datirighin ia manmaghin ami? Ia ghaze, erara e Judaba; e Moses Osirizir Araziba gisin tu. Egha ia uari fa ghaze, e Godin adarasi, erara God uabin toro. ¹⁸ Kamaghin ia God ifongezir araziba dagh fo. Moses Osirizir Araziba ian sure gami, ezi ia fo, arazir manaba dera, o da ikufi. ¹⁹⁻²⁰ Ia kamaghin nighnisi, Moses Osirizir Araziba fofozimin mingarir aghuim ko guizin akaba bar e ganingi. Kamaghin ia ghaze, e gumazir damazir okaviziba tuavim men akakasi. Egha mitatemin itir gumazamiziba, angazangarim men akakasi. Egha gumazamizir onganiba

2:4: Ais 30:18, Ro 3:25, Ef 1:7, 2:9, 2 Pi 3:9, 3:15 **2:6:** Sng 62:12, Snd 24:12, Mt 16:27, Jo 5:29, 1 Ko 3:8, 2 Ko 5:10, MAA 22:12 **2:8:** Ro 1:18, 2 Te 1:8 **2:9:** Amo 3:2, Lu 12:47-48, Ro 1:16, 1 Pi 4:17 **2:11:** Lo 10:17, 2 Sto 19:7, Jop 34:19, Ap 10:34, Ga 2:6, Ef 6:9, Kl 3:25, 1 Pi 1:17 **2:13:** Mt 7:21, Je 1:22-25, 1 Jo 3:7 **2:14:** Ap 10:35 **2:17:** Ais 45:25, Jo 8:33, 2 Ko 11:22, Je 2:19 **2:19-20:** Mt 15:14, 23:16-19, Lu 18:9, Jo 9:34, 9:40, Ro 6:17, 2 Ti 1:13, 3:5, 3:15 **2:21:** Sng 50:16-21, Mt 23:3-4

fofozim me ganiga, egha borir doziba men sure gami. ²¹ Guizbangira, ia marazir sure gami. Egha manmagh sua ia uari sure damuan aghua? Ia kamaghin akam akuri, biziba okiman marki. Egha iarara biziba okei. ²² Ia ghaze, poroghamiba uari isi arazir kurabar amuan marki. Egha ia uaghan kamaghin ami. Ia ghaze, e godin ifavarir marvir guaba, bar dar aghua. Egha manmagh sua dar dipenibar ghua, marvir guaba okei. ²³ Ia uarira uan ziaba fa ghaze, “E Moses Osirizir Araziba iti.” Egha ia dar gin mangan aghua. Egha arazir kam in ia Godin ziam gasighasisi. ²⁴ Ia fo, Godin Akinafarim bizir kam in migirigiam iti, “Ia Judaba, ian arazir kuraba bangin, Kantrin Igharazibar Gumaziba Godin ziam gasighasisi.”

Guizin mikarzir mogomer dighorimin arazim

²⁵ Ia guizbangira Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, ian arazir mikarzir mogomem aghorim a dera. Egh ia Moses Osirizir Arazibar gin mangan koghti, ian mikarzir mogomem aghorir arazim pura bizim in oto. ²⁶ Eghti Kantrin Igharazimin Gumazitam, a me mikarzim atuzir puvatizir gumazim, a Moses Osirizir Araziba bar dar gin mangiti, God an ganigh mikim suam, a mati gumazir me mikarzim atuzim. ²⁷ Ia Judaba guizbangira Moses Osirizir Arazibar akinafarim iti, ezi me ian mikarziba aghore. Ezi ia deravira Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Ezi Kantrin Igharazibar Gumaziba, Moses Osirizir Araziba deravira dar gin zui, ezi me men mikarzir mogomeba aghorezir puvati. Bar guizbangira, ia Judaba, Moses Osirizir Araziba gin mangan koghti, Kantrin Igharazibar Gumaziba ian araziba tuisigh egh mikim suam, ian araziba ikufi. ²⁸ Akar kam in mingarim kamakin: mikarzir mogomer dighorimin arazim gumazitam damuti, a guizin Judan gumazimin otoghan kogham. Mikarzir mogomem aghorir arazim a nivafizimin bizim puvati. ²⁹ Puvati. Guizin Judan

gumazim a kamakin: an nighnizim ko navir averiamin aven Judan gumazimin iti. Guizin mikarzir dighorim, a uaghan gumazimin nighnizim ko navir averiamin aven ikegh otivam. Guizin mikarzir dighorim, a Moses Osirizir Arazibar gin zuir tuavimin otivir puvati. Kar bizir Godin Duamin tuavimin otivim. Gumazir kamaghin amim, gumazimin damazimin ziar aghuim isir puvati. Egha Godin damazimin a ziar aghuim isi.

3

God deravira uan akamin gin zui

¹ E fo, mikarzir mogomemin dighorim a pura nivafizimin bizim puvati. Kamaghin Judaba ti manmaghin Kantrin Igharazibar Gumazibagh afira? Ezi bizir aghuir manaba mikarzir dighorimin arazimin otifi? ² E! God bizir bar aghuir aviriba Judabagh aningi. Bar bizir ekiam, God uan akam isa Judabagh aniga ghaze, ia deravira an ganam. ³ Bar guizbangira, Judan marazi akar kam deravira an gin zuir puvati. Eghti God manmaghin damuam? Me nighnizir gavgavim Godin ikian koghti, bizir kam God damighti, a uan akamin gin mangan kogham, o? ⁴ Bar puvati! Gumaziba bar ifari, ezi God uabira zurara guizbangira migei. Godin Akinafarimin osizirim kamaghin migei,

“God, ni migeima, gumazamiziba fo, ni guizbangira migei.
Egh me nin araziba tuisighiva me fogh suam, ni arazir kuratam itir puvati.”

⁵ Ezi manmaghin ami? E kamaghin mikim suam, en arazir kuraba ti Godin arazir aghuiba azenim garisi? O, e kamaghin mikim suam, God en arazir kuraba ikarvagha ivezir kuraba e ganiga, kamaghin a ti arazir kuram gami? (Migirigiar kaba, nguazimin itir gumazibar migirigiabar min zui.) ⁶ Bar puvati! God deraghan koghiva, manmaghin gumazamiziba bar men araziba tuisigham? Bar puvati, an araziba dera, kamaghin a

2:24: Ais 52:5, Ese 36:20-23 **2:25:** Jer 4:4, 9:25, Ga 5:3
30:6, 1 Ko 4:5, 2 Ko 10:18, Kl 2:11, 1 Pi 3:4 **3:2:** Lo 4:7-8, Sng 147:19-20, Ro 2:18, 9:4 **3:3:** Ro 9:6, 10:16, 11:29, 2 Ti 2:13, Hi 4:2 **3:4:** Sng 51:4, 62:9, Jo 3:33

2:26: Ga 5:6 **2:28:** Jo 7:24, 8:39, Ro 9:6-7 **2:29:** Lo

gumamazibar arazir kuraba ikarvasi.
⁷ Gumazitam kamaghin mikim suam, “Nan akar ifavarim, Godin guizin akam gamizi, an azenim giri, egha an ziam gamima an ekefe. Egh manmagh su, God na mikim suam, ki gumazir arazir kuram gamim, egh nan arazir kuram ikaragham?”
⁸ Migirigiar onganir igharazir mamra kara: “Aria, e arazir kuram damutima arazir aghuim otivam.” Gumazir maba akam na gasa ghaze, ki kamaghin bizibav gei! Kamaghin God me gasighasighiti, bar deragham.

Gumazitam Godin damazimin derazi puvati

⁹ Ezi manmaghin ami? E Judaba ti Kantrin Igharazibar Gumaziba Godin damazimin me gafira? Bar puvati! Ki mikemegha gifa, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, arazir kurabar gavgavim bar e avarazi e an apengan iti. ¹⁰ Godin Akinafarim bizir kam kamaghin a migei,

“Gumazitam Godin damazimin derazi puvati. Bar puvati.

¹¹ Gumazitam fozozir aghuim itir puvati.

Gumazitam God buri puvati.

¹² Gumaziba bar tuavir aghuim ataki.

Gumaziba bar pazav ami.

Men tav arazir aghuim gamir puvati. Bar puvati.

¹³ Men akar toriba mati gumazir moziba akaba akari;

kamaghin me migeima ovevem otifi.

Me akar ifavarir bar aviribagh ami.

Egha men akar toriba gumazibagh asighasizir migirigiaba bar izifa,

mati kuruzir kurabar imezim.

¹⁴ Dughiaba zurara me akav ghuriaba gumazibagh arigha,

migirigiar gumazibagh asighasisibagh amua osimtiziba me garisi.

¹⁵ Me zurara atamra ghua gumazibav sozi, me ariaghiri.

¹⁶ Me aruava bizir gumamazibar dabirabim gasighasizibagh amua, egha mizaziba ko osimtiziba me garisi.

¹⁷ Me navir amirizimin tuavim gifozir puvatigha igharaz darasi ko deragha apiaghiri puvati.

¹⁸ Me tong bar Godin atiatir puvati.”

¹⁹ E fo, God kamaghin ifonge, an kotin dughiamin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, me Godin arazir gumamaziba tuisizim riagh egh migirigiatam damighan kogham. Kamaghin God, Moses Osirizir Araziba isa, Judabagh aningi. Eghti me dar gin mangi dar apengan ikiam.

²⁰ E fo, tav Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, God kamaghin mikiman kogham, ni nan damazimin dera. Puvati. Gumazir Moses Osirizir Arazibar gin mangasava amim, a uan arazir kuramin gara fo, kar arazir kuram.

Gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itim, God ghaze, a nan damazimin dera

²¹ Ezima tuavir e Godin damazimin derazim, a datirighin azenim giri. A Moses Osirizir Arazibar gin zuir tuavimin otozir puvati. A tuavir igharazimin oto. Mosesin Osiziriba, ko Godin akam inigha izir gumazibar Akinafariba bizir kam in gun migei. ²² Bizir kam kamakin, gumamaziziba bar nighnizir gavgavim Kraisin Iesusin ikiti, God suam ia nan damazimin dera. Tuavir igharazitam ua itir puvati. ²³ Gumamaziziba bar moghira arazir kuram gami, egha kamaghin Godin angazarim in saghon ikia egha an aven mangan ibura. ²⁴ Ezi God en apangkuvigha egha Kraisin amizir ingangarimin a uam e givezegha ghaze, ia nan damazimin dera. E uan ingangaritam in Godin damazimin derazir puvati. Puvati. God Kraisin Iesusin ingarim bangin, a bizir aghuir kam isava pura e ganingi. ²⁵ God kamaghin ifonge, Kraisin aremeghiva, egh tuavir kam in a gumamazizibar amuti, men arazir kuraba a da gin amadagham. Bizir kam bagha,

3:8: Ro 5:20, 6:1, 6:15 **3:9:** Ro 1:18-2:24, 3:23 **3:10:** Sav 7:20 **3:13:** Sng 5:9, 140:3, Je 5:16 **3:14:** Sng 10:7
3:18: Sng 36:1 **3:19:** Jo 10:34, Ro 1:20, 2:2, 3:9, 3:23 **3:20:** Sng 143:2, Ap 13:39, Ro 7:7, Ga 2:16, Ef 2:8-9, Ta 3:5
3:21: Ap 10:43, 15:11, 26:22, Hi 11:4, 1 Pi 1:10 **3:22:** Ro 1:17, 10:12, Ga 2:16, 3:28, Kl 3:11 **3:23:** Ro 3:9, 5:2, 11:32, Ga 3:22 **3:24:** Ro 5:1, Ef 1:7, 2:8, Kl 1:14, 1 Ti 2:6, 1 Pi 1:18-19 **3:25:** Ap 13:38-39, 17:30, Ef 1:7, Kl 1:20, Hi 9:15

God Kraiſ amifeſe. Eghti tina niĝniſir gavgavim Ieſuſin ikiti, God ſuam, ni nan damazimın dera. Kraiſin ovevemın tuavimın, God uabi en akagha ghaze, a uabi bar dera. Fomira God gumazamizibar aſughav ikia, egha zuamira men arazir kurabar ivezir kuram da ikarazir puvati. ²⁶ Egha datirighın dughiar kam God uabi en akagha ghaze, a uabi bar dera. A uan arazir aghuim kamaghın en aka, eghti gumazamiziba niĝniſir gavgavim Ieſuſin ikiti, a ſuam, ia nan damazimın dera.

²⁷ Eghti e tizim bagh uarira uan ziaba fam? Biziba bar pu. E kamaghın mikiman kogham, e Moſeſ Oſirizir Arazibar ĝin zuima kamaghın God e niĝia ghaze, e dera. Bar puvati. Gumazamiziba niĝniſir gavgavim Ieſuſin ikiti, God ſuam, ia nan damazimın dera. ²⁸ E fo, Moſeſ Oſirizir Arazibar ĝin zuir tuavir kam gumazitam gamizi, a Godın damazimın derazir puvati. Niĝniſir gavgavim itir gumazamiziba, merara Godın damazimın dera. ²⁹⁻³⁰ Ezi manmaghın ami, God a ti Judabar Godra? O, a ti Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, men God? Are. A Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba bar moghira men God. Godın vamira iti. Egha a gumazir uan mikarzir mogomebar aghoreziba, men niĝniſir gavgavimın garava, egha uaghan a gumazir uan mikarzir mogomebar aghorezir puvatiziba, men niĝniſir gavgavimın gari. Egha a ghaze, ia nan damazimın dera. ³¹ Ezi manmakın? E kamaghın mikim ſuam, niĝniſir gavgavim bar bizir ekiam, egh e ti ſuam, Moſeſ Oſirizir Araziba pura bizim? Bar puvati. E kamaghın mikim ſuam, Moſeſ Oſirizir Araziba da gavgavigha ingangarim iti.

4

God Abraham dibora ghaze, a nan damazimın dera

¹ Kamaghın, e Abraham ĝinighniĝham, an en mın nguazir kamın gumazir mam, egha en ovavim. Bizir tizim guizın a bato? ² Pura niĝniĝh: Abraham arazir aghuibar amuti, God ſuam ni nan damazimın dera, eghti bizir kam bagh Abraham uan ziam

fam. Ezi bizir kam guizın bizim puvati. Abraham tuavir kamın Godın damazimın gumazir aghuim otozir puvati. Egh bizir kam bagh Abraham uan ziam fan kogham. ³ Godın Akinafarim ghaze, “Abraham niĝniſir gavgavim Godın itima, ezi God an niĝniſir gavgavim bagha a dibora ghaze, ni nan damazimın dera.”

⁴ Gumazim ingangarim gamima, me ivezim a ganıdi. Ivezir kam, a bizir aghuir me pura a ganıdir puvatizim. Puvati. Kar an ingangarimın ivezimra. ⁵ Eghti gumazitam Godın damazimın gumazir aghuimın mın otivsi, a manmaghın damuam? An arazir aghuim bagh pamten ingaran marki. Puvati. A niĝniſir gavgavim Godın iki ſuam, God arazir kurabagh amizir gumazim dipon ſuam, ni nan damazimın dera. God gumazir kamın niĝniſir gavgavimın garava a medagha ghaze, ni nan damazimın dera. ⁶ Devit uaghan akar otevir kam gamua ghaze, gumazir arazir aghuibagh amir puvatizim, God ghaze, a nan damazimın dera. Gumazir kam bar akongegh. Devit kamaghın niĝei,

⁷ “Gumazir arazir kurabagh amim,
God an arazir kuraba ĝin amadagha
egha da avara,
eghti gumazir kam bar akuegham.

⁸ Gumazir arazir kuram gamim,
God an arazir kuram mengvira ikian
kogham,
eghti gumazir kam bar akuegham.”

⁹ Bar akongezir arazir kam, tein bizim? A gumazir uan mikarzir mogomebar aghorezibar bizimra? O, gumazir mikarzir mogomebar aghorezir puvatiziba uaghan, men bizim? Ia deravira niĝniĝh. E kamaghın niĝei, “Abraham niĝniſir gavgavim Godın itima, ezi God an niĝniſir gavgavim bagha a dibora ghaze, ni nan damazimın dera.” ¹⁰ Ia niĝniĝh, dughiar manamra God ghaze, ni nan damazimın dera? Dughiar a tighar uan mikarzir mogomem aghoramim, an a mikemezi, o? Dughiar a uan mikarzir mogomem atugha ĝivazimın ĝin, an a mikeme? Guizbangira,

Abraham tighar uan mikarzir mogomem aghoramim dughamin God ghaze, ni nan damazimin dera! ¹¹ Ezi gin, me an mikarzir mogomem atu. God mikarzir mogomemin dighorimin arazim a ganingi, eghti me Abrahamin duar kurimin gan fogh suam, dughiar a tighar mikarzir mogomem aghoramim a nighnizir gavgavim Godin iti. Ezi bizir kam bagha God ghaze, ni nan damazimin dera. Ezi kamaghin amizi, Abraham gumazamizir nighnizir gavgavim Godin itibar ovavimin min oto. Gumazir kaba, me gumazir mikarzir mogomem aghorezir puvatiziba. Egha nighnizir gavgavim Godin itima God ghaze, ia nan damazimin dera. ¹² Egha Abraham uaghan mikarzir mogomeba aghorezir marazir ovavim, me pura mikarzir mogomeba aghorezir pu. Puvati. Me mikarzir mogomeba aghoregha, me uaghan en ovavim Abrahamin arazibar gin ghua, nguazir kam in ikia nighnizir gavgavim Godin iti, mati Abraham, dughiar a tighar mikarzir mogomem aghoramimin, a nighnizir gavgavim Godin iti.

God Abraham ko dikirizir akam

¹³ Fomira God akar dikirizim Abraham ko an gin zuir ovaviba me ganiga ghaze, a nguazir kam me daningam. Abraham, Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvatigha, ezi God a ko akar dikirizim gami. Puvati, Abraham nighnizir gavgavim Godin itima, kamaghin God ghaze, ni nan damazimin dera. Egha God Abrahamin nighnizir gavgavimin ganigha, kamaghin a ko akar dikirizim gami. ¹⁴ Eghti gumazitam Moses Osirizir Arazibar gin mangiva a Godin akar dikirizimin biziba da initi, kamaghin gumazimin nighnizir gavgavim a pura bizim in otozi, ezi Godin akar dikirizim gavgaviba puvatighai. ¹⁵ E kamaghin fo, Moses Osirizir Araziba itima gumaziba dar gin zuir puvatizima bizir kam God gamima a men aningazi. Moses Osirizir Araziba puvatightima, eghti e kam-

aghin mikiman kogham, gumaziba Moses Osirizir Arazibar akaba batosi.

¹⁶ God kamaghin ifonge, a Abrahamin gin zuir ovavibar apanguvighiva akar dikirizim me daningam. Kamaghin amizi, God Abrahamin nighnizir gavgavimin ganighava, a gisin akar dikirizim Abraham koma a gami. Gumazamizir Moses Osirizir Arazibar gin zuibara, bizir kaba inian kogham. Puvati. Tina Abrahamin min nighnizir gavgavim ikiva me uaghan bizir kaba iniam. Kamaghin, Abraham, a bar en afeziam. ¹⁷ Kamaghin Godin Akinafarim kamaghin migei, "Ki ni damighti ni kantrin aviribar afeziamin otogham." Akar dikirizir kam, God uabi a gamizi an an damazimin gavgafi. Godin kamra, Abraham nighnizir gavgavim an iti. Egha Godin kam, a gumazir ovengezibagh amima me ua dikafi, egha a pura migeima bizir faragha itir puvatiziba, da otifi.*

¹⁸ Abraham fozir puvati, God manmaghin uan akar dikirizim damighti an otivam. Egha a guizbangira nighnizir gavgavim Godin ikia, bizir aghuir a fogha iniamiba bagha mizuai iti. Egha kamaghin a "Kantrin aviribar afeziamin oto." Godin Akinafarim mikemezi moghin, "Nin ovavir boriba bar avirasemegham." ¹⁹ Abraham fo, an mikarzim bar ghurigha mati aremezir gumazim. Egha a 100 plan azenibar roghira ghu. Egha a fo, an amuim Sara boritam batan kogham, a navim ronge. ²⁰⁻²¹ Egha Abraham uan nighnizir gavgavim anetaghizir puvati. Egha a Godin akar dikirizim ginighnigha navir pumuningin itir puvati. Egha an nighnizir gavgavim a gamima a bar gavgavigha Godin ziam fe. A bar fo, God uan akar dikirizimin gin mangi bizir kam damuamin gavgavim iti. ²² Kamaghin God Abrahamin nighnizir gavgavim a ginighnigha a dibora ghaze, a nan damazimin dera.

²³ Akar kam Godin Akinafarimin iti,

4:11: Stt 17:10, Lu 19:9, Ga 3:7 **4:12:** Mt 3:9 **4:13:** Stt 17:4-6, 22:17-18, Ga 3:29 **4:14:** Ga 3:18 **4:15:** Ro 3:20, 5:13, 5:20, 7:8, 2 Ko 3:7-9, Ga 3:10, 3:19 **4:16:** Ro 3:24, Ga 3:7, 3:22 **4:17:** Stt 17:5, Ais 48:13, 1 Ko 1:28, Ef 2:1, 2:5, 1 Pi 2:10 * **4:17:** (4:17) Grighin akam, vezin kam deragha bigha mikemezir puvati. Marazi nighnigha ghaze, vezin kam kamaghin migei, "Abraham, Godin damazimin en ovavir afeziam." **4:18:** Stt 15:5, Hi 11:1 **4:19:** Stt 17:17, 18:11, Hi 11:11-12 **4:22:** Stt 15:6 **4:24:** Ap 2:24, 13:30, Ro 15:4, 1 Pi 1:21

“God a dibora ghaze, a nan damazimin dera.” Kar an Abrahamra miġeir puvati. ²⁴ Kar uaghan en miġirigiam. E uaghan niġhnizir gavgavim Godin iti. God Iesus en Ekiam gamizi a ua mozim in dikafi, ezi e niġhnizir gavgavim an iti. Kamagh in God uaghan e dipon suam, ia nan damazimin dera. ²⁵ En arazir kuraba bagha, God Iesus isa gumazir kurabar dafarim gatizi me a misoghezi, an areme. E an damazimin deraghasa, an e bagha Iesus gamizi a ua mozim in dikafi.

E Krajs ko aremegha uaghan a ko angamra iti

5

(Sapta 5-8)

E datirigh in Godin damazimin dera

¹ Ezi e niġhnizir gavgavim Godin itima, tuavir kam in God ghaze, e an damazimin dera. Kamagh in amizi en Ekiam Krajs Iesus an e gamizi, e navir vamira God ko iti. ² E Krajs niġhnizir gavgavim an itima, tuavir kam in an e inigha God bagha ghuzima, e datirigh in Godin apangkuvim in aven iti. E fo, e Godin ziar ekiam ko dabirabir aghuim a ko a iniasa, egha bizir kam mizuai iti, kamagh in e bar akonge. ³ Egha e bizir kabanaghra bagha bar akongezir puvati. E fo, e osimtizibar aven itima, eghti osimtiziba e damuti, e tugh gavgavighamin arazim gifogham. Kamagh in e bar akonge. ⁴ E tugh gavgavighi, kamagh in God miġirigiar aghuim e damuam. Eghti an miġirigiar kam e damuti, e bizir aghuir gin izamiba bagh mizuam iki suam, e da iniam. ⁵ God uan Duamin, an arazir gumazamizibagh ifongezim e gingezi, a bar en navibagh izifa. Kamagh in amizi e Godin bizir aghuiba bagha mizua, egha bar fo, e pura mizuai puvati, da guizbangira otivam.

⁶ E uarira uarir akurvaghan iburazir dughiam in, Krajs e gumazamizir kuraba bagha areme. An ovevem, God inabazir

dughiam in oto. ⁷ Guizbangira, gumazir aghuim in akurvaghsi aremegham in bizim bar oseme. Ezi ti dughiar vabara, tarazi ti, gumazir aghuitam bagh aremegham. ⁸ Ezi e arazir kurabagh amuavira itir dughiam in Krajs, en akurvaghasa areme. Arazir kam in, God bar e gifongezir arazim en aka. ⁹ Bizir bar ekiam, Krajs e bagh aremezi, tuavir kam in God en gara ghaze, ia nan damazimin dera. Kamagh in e fo, gin Godin kotiam in dughiam in an aningagharim otoghti, a dughiar kam guizin uaghan en akurvagham. ¹⁰ E faragha Godin apaniba, ezi an Otaram in ovevem in an e gamizi e an namakaba. Datirigh in e an namakaba, ezi Iesus angamra ikiava, kamagh in bar guizbangira a en akurvagham. ¹¹ Uaghan bizir mam kamakin, en Ekiam Krajs Iesus e gamizi e guizin Godin namakabara, kamagh in e bar akonge.

Adam in aven, ovevem otozi, ezi Krajs in aven, ikirimirir zurara itim oto

¹² Kamagh in amizi, gumazir vamira arazir kuram gamizi, ezi tuavir kam in arazir kuraba nguazir kam in oto. Ezi nguazir kam in gumazamiziba arazir kurabagh amima, ovevem oto. Ezi gumazamiziba bar arazir kurabagh amima, kamagh in ovevem bar me bato. ¹³ E fo, fomira dughiar Moses Osirizir Arazibar tighar otivam, dughiar kam in arazir kuraba nguazir kam in iti. Ezi Moses Osirizir Araziba itir puvatizi, God gumazibar arazir kurar kaba medir puvati. ¹⁴ Ezi Adam in dughiam in ikegha ghua Moses in dughiam in, ovevem gumazamiziba gativagha me avara. Gumazir maba Adam in arazir kuratam gamizir puvati, men arazir kuraba ighara. Ezi ovevem uaghan me avara. Ezi Adam mati Gumazir Izamim in nedazim.

¹⁵ Ezi Godin apangkuvir a pura aningizim, an Adam amizir arazir kuram in min amir puvati. Guizbangira,

4:25: Ais 53:4-5, 1 Ko 15:17, 2 Ko 5:21, Ga 1:4, 1 Pi 1:21 **5:1:** Jo 16:33, Ro 3:24, 3:28-30, 4:24, Ef 2:14, Kl 1:20 **5:2:** 1 Ko 15:1, Ef 2:18, 3:12, Hi 3:6, 10:19 **5:3:** Ap 5:41, 2 Ko 12:10, Fl 2:17, Je 1:2-3, 1 Pi 1:5-7, 3:14 **5:5:** Sng 22:5, 25:20, 2 Ko 1:22, Ga 4:6, Ef 1:13-14, Hi 6:18-19 **5:6:** Ro 4:25, 5:8-10 **5:8:** Jo 3:16, 15:13, 1 Pi 3:18, 1 Jo 3:16, 4:10 **5:9:** Ro 1:18, 2:5, 2:8, 3:25, 1 Te 1:10, Hi 9:14, 1 Jo 1:7 **5:10:** Jo 14:19, Ro 8:7-8, 2 Ko 4:10-11, 5:18-19, Kl 1:20-21 **5:12:** Stt 2:17, 3:6, 3:19, Ro 6:23, 1 Ko 15:21 **5:13:** Ro 4:15, 1 Jo 3:4 **5:14:** 1 Ko 15:21-22, 15:45

gumazir vamira Adam arazir kuram gamima, ezi tuavir kamın gumazir aviriba ariaghire. Ezi gumazir vamira Kraiſ Ieſus an apangkuvimın, God e gamizi, e an damazimın dera. Ezi Godın apangkuvimın gavgavim bar ovevemın gavgavim gafira. Bizir kam, a gumazamizir aviriba pura me ganıngizi, a me gizifa! ¹⁶ Egha uaghan God puram e ganıngizir bizim ko, gumazir vamiran arazir kuramın otozir bizim, aning uaghara zuir puvati. Aning arazir vamira e gamir puvati. Bar puvati. Gumazir kam arazir kurar vamira amizi, God gumazamiziba me tuisigha ghaze, ia bar ikuvigham. Egha God puram e ganıngizir bizim kamakin, gumazamiziba arazir kurar aviribagh amima, God men apangkuva gari, mati me arazir kuratam gamizir puvati. ¹⁷ Guizbangira, gumazir vamira Godın akam batoghezi, ezi an arazir kuramın ovevem gumazamiziba bar me gatifa. Ezi God uan apangkuvim gumazamiziba avarazi a me gizifa, egha ghaze, ia nan damazimın dera. Kar a pura anıngizir bizim. Egh gumazir vamira Kraiſ Ieſusın ingangarimın, tina God pura anidir bizim iniva, a Kraiſ ko ikiva bizibagh ativagh dar ganam. Egh me kamagh ikiva me bizibagh ativaghamın gavgavim, ovevemın gavgavim gafiragham.

¹⁸ Ezi kamaghın, e deravira akar kam gıñighıgham. Gumazir mam arazir kurar vamiram amizi, kamaghın God ghaze, gumazamiziba bar moghira bar ikufi. Kamaghira, Gumazir Igharazir Vamira arazir aghuir Godın damazimın derazim gami. Kamaghın God gumazamiziba bar men gari, mati me arazir kuratam gamizir puvati. Egh God me zurara itir ikirimirir aghuarim me danıngam. ¹⁹ Gumazir vamira Godın akam baraghizir puvati, ezi an arazir kam gumazamizir aviribagh amizi, me arazir kurabagh amir gumazibagh ava. Kamaghira Gumazir Vamira Godın akam baraghizi, ezi an arazir kam gumazamizir aviribagh amizi, me Godın damazimın dera.

²⁰ God kamaghın nighnigha, egha Moses Osirizir Araziba anıngi, eghti gumazamiziba arazir kurabar amuamin tuavibagh fogh dar amuti, arazir kurar avirim otivighram. Kamaghın gumazamiziba puv arazir kurabagh ami, ezi Godın apangkuvim bar ekevegha, bar dar pın iti. ²¹ Arazir kuram faragha gumazamizibagh amima me ariaghiri, kamaghın ovevemın tuavimın arazir kuram men atrivimın mın iti. Kamaghira Godın apangkuvim datirighın gumazamizibagh amima, me an damazimın dera. Kamaghın apangkuvim en atrivimın mın iti. Eghti gın izamin dughiam, en Ekiam Kraiſ Ieſusın ingarimın, God zurara itir ikirimirir aghuarim e danıngam.

6

E Kraiſ ko ovenge

¹ Kamaghın amizi, e manmaghın mikimam? E ti arazir kuraba dar amuvira ikiam, eghti Godın apangkuvim ekevegh mangvira ikiam? ² Bar puvatıgham! E aremezir gumazibar mın ikiava, egha arazir kurar e amiba ategha gıfa. Egh e manmagh su, uam arazir kurabar tuavimın gın mangvira ikiam? ³ Ia ti kamaghın fo, e bar Kraiſ Ieſusın aven ruegha a ko poke. Arazir kamın e bar an ovevem ko poke. ⁴ E ruegha, egha tuavir kamın Kraiſın ovevemın poke, ezi Afeziam Kraiſ ko mozimın aven e akaragha e avara. Egha mati an gavgavir ekiam Kraiſ gamizi a mozimın ua dikafi, kamaghira, e uaghan ikirimirir igiar aghuimın ikivira ikiam.

E uaghan Kraiſ Ieſus ko ikirimirir aghuarimın ikiam

⁵ Ezi, e Kraiſ ko puegha egha mati an aremezi, moghın areme. Kamaghira, e a ua dikavizi moghın e a ko puegh ua dikavigham. ⁶ E kamaghın fo, en navir ghurimın araziba, da Kraiſ ko ter ighuvimın aremegha gıfa, ezi en nivafızimın agoroger arazir kurabar gavgavim gıfa. Kamaghın, e ua arazir kuramın ingangarir gumazibar ikian kogham. ⁷ Guizbangira,

gumazitam aremeghti, arazir kuramın gavgavim uam a gativaghti, an an apengan ikian kogham. ⁸ E ghaze, e Kraiss ko areme, egha e nighnizir gavgavim kamaghın iti, e uaghan a ko ikirimirir aghuir kamın ikiam.

⁹ E kamaghın fo, Kraiss mozimın ua dikavigha gifa. Egha uam aremeghan kogham. Ovevem, a ua gavgavir a misueghti a uam aremeghamim, puvati. ¹⁰ Egha Kraiss dughiar vamıram aremegha ua aremeghan kogham. Egha ovever arazir kamın, an arazir kuramın gavgavim gamizi, eghti a uam a gativsi damuan kogham. Egha datirighın a ikirimirir aghuarimın ikia God baghavıra iti. ¹¹ Kamaghıra, nighnizir kam ian iki, ia uaghan Kraiss ko aremegha egha arazir kuramın gavgavim uam an apengan itir puvati. Egha ia Kraiss İesus ko porogha God baghavıra ikia ikirimirir aghuimın iti.

¹² Ovever mikarzim en iti, ezi ia arazir kuram ateghtıma a ian mikarzibagh ativan marki. Kamaghın arazir kuram ia gekutıma ia mikarzim ifongezir arazir kuramın gın mangan kogham. ¹³ Egh ia arazir kuram amamangatıghti a ian soroghafariba ko bizitaba ikirirıghti ia arazir ikuratam damuan marki. Ia mati, gumazamizir ovegha mozimın ikegha ua dikavigha angamra itiba, kamaghın ia uari isi God daning. Egh God amamangatıghtıma a ian mikarzim bar a gativaghti ia arazir aghuıbar amu. ¹⁴ Arazir kuram ua ian mikarzibagh ativan kogham. Ia Moses Osirizir Arazıbar apengan itir puvati, ia Godın apangkuvimın apengan iti.

E arazir aghuıbar ingangarir gumazıba

¹⁵ Ezi e datirighın Moses Osirizir Arazıba ua dar apengan itir puvati, egh e manmaghın damuam? E Godın apangkuvimın apengan iti, egh e arazir kurabar amuvıra iki, ti deragham, o? Bar puvati! ¹⁶ Ia ti kamaghın fos, o? Ia uari isi, gumazitam a daningıva, egh an akamın gın mangıva, egh

ia an ingangarir gumazıbar otivigham. Kamaghıra, ia arazir kuramın ingangarir gumazıbar ikiti, a ia damıghti ia aremegham. Egh ia Godın akam bareghıva egh an gın mangıva, ia an ingangarir gumazıbar ikiti, a ia damıghti, ia an damazimın deragham. ¹⁷ Guızbangıra, ia faragha arazir kuramın ingangarir gumazıbar ike, ezi God gın ia isa, uan akamın apengan ia ariki. Me Godın guızın akam ian sure gami, ezi ia a inigha guızbangıra an gın zui. Bizir kamın, e God mınabi! ¹⁸ Faragha arazir kuraba ia ikiaghariki, ezi God ia fıri. Egha God ia gamizi, ia arazir aghuıbar ingangarir gumazıbar otifi.

¹⁹ İavzika. İan navir ghurıbar nighnızıba otefe, ezi ia foghasa ki bizir kam akar otevir ısın zuimın ia mıgei. Bizir kam guızbangıra, ia faragha uan mikarzıba bar da anıngizi, da arazir kurabar ingangarir gumazıbar otivizi, ia arazir mızırızıba ko bar ikuvizir arazıbagh ami. Egh datirighın ia bar uan mikarzıba bar dar anıngti, da arazir aghuıbar ingangarir gumazıbar otivıghti, ia Godın mırara zuegh ikiam.

²⁰ Faragha ia arazir kurabar ingangarir gumazıbar ikia, ia arazir aghuimın gavgavimın apengan itir puvati. ²¹ Egha ia faragha amir arazıbagh amıma da akurvazir manaba ia gami? Arazir kaba, ia datirighın dagh nighnıghava aghumsısi. Arazir kabara gumazıbagh amıma me ariaghiri. ²² Ezi datirighın God ia fırizi, ia arazir kurabar gavgavimın apengan itir puvati, egha Godın ingangarir gumazıbar otifi. Egh ia iniamın bizir aghuımra kara, God ia damıghti, ia Godın mırara zuegh ikıva, egh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. ²³ Guızbangıra, arazir kuram ivezim ısava uan ingangarir gumazim ganıngi. İvezir kam an ovevemra. Ezi God bizir aghuarir pura e ganıngızimra kara, zurara itir ikirimirir aghuarim. İkirimirir kamnagh, e uan Ekıam Kraiss İesus ko porogha, egha a isi.

6:9: MAA 1:18 6:10: Lu 20:38, Hi 9:26-28, 1 Pi 3:18 6:11: Ro 6:2, 2 Ko 5:15, Ga 2:19, 1 Pi 2:24 6:12: Stt 4:7, Sng 19:13, 119:133 6:13: Ro 7:5, 12:1, Ef 2:5, 5:14, Kl 3:5, Je 4:1 6:14: Ro 7:4-6, 8:2, Ga 5:18, 1 Jo 3:6 6:15: Ro 6:1 6:16: Mt 6:24, Jo 8:34, 2 Pi 2:19 6:18: Jo 8:32, 1 Ko 7:22, Ga 5:1, 1 Pi 2:16 6:20: Jo 8:34 6:21: Ro 1:32, 7:5, 8:6, 8:13 6:23: Stt 2:17, Ro 2:7, 5:12, 5:15, Je 1:15, 1 Pi 1:4

7

Datirighin e navir igiamin arazibar gin ghua ingangarim gami

¹ Nan adarasi, ia Moses Osirizir Arazibagh fozi ki ia migei. Ia fo, gumazim angamra ikiavira ikia, a Moses Osirizir Arazibar apengan iti. Egha gumazim aremegha Moses Osirizir Arazibar uam a dar apengan itir puvati. ² Amizim pam ikiam, eghti an pam angamra ikivira ikitima, eghti Moses Osirizir Araziba uaghara aning ike. Amizimin pam aremeghti, Moses Osirizir Arazir uaghara aning ikezim uam amizim ikeghan kogham, eghti amizim firighrigham. ³ Gumazim angamra ikivira ikiti, amizim gumazir igharazim ko dakuighti, eghti me amizir kam mikim suam, a poroghamiba uari bakeir arazim gamir amizim. Amizir kam in pam aremeghti, Moses Osirizir Arazim a ikeghan kogham, eghti a firighrigham. Kamagh in, a gumazir igharazim in ikiti, me kamagh in mikiman kogham, a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Puvati.

⁴ Kamaghira, nan adarasi, ia Kraisin mikarzim ko poke, egha bizir kam in ia a koma ovegha, uam Moses Osirizir Arazim in apengan itir puvati. God kamagh in ifonge, e a bagh ingarti dagher aghuiba otivam. Kamagh in, ia datirigh in gumazir God amizi ua mozim in dikavizim, ia an adarasi. ⁵ E faragha uan navir ghurim in arazibar gin ghua, ezi Moses Osirizir Araziba agoroguer kuram en mikarzibagh aningizima, e arazir kuram gami. Ezi arazir kam in ovevem e bato. ⁶ Ezi datirigh in e Kraisin min ovenge, egha faragha en suighizir biziba, e da ataki. Kamagh in amizi, Moses Osirizir Araziba uam en suirazir puvati, e firiaghire. Ezi datirigh in en ingangarir e amiba, da ua Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Datirigh in, God in Duam e gamima e tuavir igiam in gin ghua ingangarim gami.

Arazir kuraba paza e gami

⁷ Eghti manmak in? Moses Osirizir Araziba agoroguer kuram en mikarzibagh aningizima, e arazir kuram gami, e manmagh mikimam? Tarazi suam, Moses Osirizir Araziba ti ikufi. Bar puvati. Moses Osirizir Araziba ikian koghtima, ki guizin kamagh in azangam, arazir kuraba, da tizim? Ki dagh foghan kogham. Moses Osirizir Araziba kamagh migei, "Ni munavin biziba bagh navim dikavan marki." A kamagh in mikemeghan koghti, ki foghan kogham, biziba bagha navim dikavir arazim, an arazir kuram. ⁸ Ezi arazir kuram nan navir ghurim in aven ingara egha Moses Osirizir Arazibar aven tuavim in apigha nighnizir kuraba na ganidi. Egha tuavir aviribar nan navim gami a dikavima, ki gumazir igharazibar bizibar gara nan navim da bagha arai. Moses Osirizir Araziba ti puvatizima, arazir kuram gavgaviba puvatighai. ⁹⁻¹⁰ Fomira Moses Osirizir Araziba itir puvatizi, ki angamra iti. Ezi Moses Osirizir Araziba otozi, arazir kuraba dikavigha angamra iti, ezi ki fo, ki God in damazim in areme. Moses Osirizir Arazibar ingangarimra kara, a ikirimirir aghuarim e ganidi. Ezi ki Moses Osirizir Arazibar tuavim in, ki ikirimirir aghuarim inizir pu. Puvati, da na gamizi, ki areme. ¹¹ Ezi arazir kuram nan aven ingara egha Moses Osirizir Arazibar aven tuavim in apigha na gifari. Egha Moses Osirizir Arazibar tuavm in na misoghezi, ki areme.

¹² E kamagh in fo, Moses Osirizir Araziba, da God in otivaghire. Moses Osirizir Arazibar aven itir migirigiar gavgaviba, da uaghan God in otivaghire, egha da God in damazim in derazir arazibar amuasa e migei, egha da gumamazibar akurvasi. ¹³ Ezi manmagh ami? Bizir aghuir kam ti na gamizi ki ovenge? Bar puvati. Arazir kuram uabi na gamizi ki ovenge. God kamagh in ifonge, arazir kuram azenim girightima e bar fogh suam, arazir kuram a bar bizir kuram. Kamagh in God arazir kuram in amamangatizi, arazir kuram bizir aghuir kam in aven otogha na gamizi ki

ovenge. Kamaghin Moses Osirizir Arazibar tuavimin, God guizbangira kamaghin en aka, arazir kuram bar kurigha mughasi.

Arazir kuram en mikarzibagh atifa

¹⁴ E fo, Moses Osirizir Araziba, da Godin Nguibamin bizim, ezi ki nguazir kamın gumazim. Ezi arazir kuramin gavgavim nan suira, ezi ki arazir kuramin ingangarir gumazimin oto. ¹⁵ Egha ki amir araziba, ki deragha dar mingaribagh fozir puvati. Arazir ki damuasa bar ifongeziba, ki dagh amir puvati. Egha arazir ki ifongezir puvatiziba, ki zurara dagh ami. ¹⁶ Ezi arazir ki ifongezir puvatiziba, ki dagh ami, ezi nan arazir kam kamaghin ian aka, ki ti kamaghin mikimam, Are, Moses Osirizir Araziba da bar dera. ¹⁷ Kamaghin, ki uabi arazir kurar kabagh amir pu. Puvati. Arazir kurar nan aven itim, dagh ami. ¹⁸ Ki fo, bizir aghuitam nan aven itir puvati. Ki uan navir ghurim migei. Kamaghin amizi, ki arazir aghuibar amuasa ifonge, egha dar amuamin gavgaviba pu. ¹⁹ Arazir aghuir ki damuasa ifongeziba, ki dagh amir pu. Egha arazir kurar ki damuasa ifongezir puvatiziba, ki dagh ami. ²⁰ Egha arazir ki aghuaziba, ki dagh ami, egha kamaghin fo, ki uabi kamaghin amir pu. Puvati. Arazir kurar nan aven itim, dagh ami.

²¹ Kamaghin ki gari, arazir kam guizbangira kamaghin nan ingari: ki arazir aghuibar amuasa ifonge, ezi arazir kuram zurara na ko ikia nan tuavim apiri. ²² Guizbangira, nan navir averiamin aven, Godin otivir Moses Osirizir Arazibar, ki dagh nighnighavira ikia da bagha bar akonge. ²³ Kamaghin, ki arazir igharazimin garima, a nan mikarzimın aven ingari. Egha Godin migirigiar nan nighnizimin aven itibav sosi. Arazir igharazir kam, na gamima, ezi Moses Osirizir Arazibar otozir arazir kuram, a nan mikarzimın aven ingara na iki-gharigha na gatifa. ²⁴ Maia! Ki ghaze, ki bar ikufi! Tina nan akuraghtima, ki mikarzir ovengamin kamın firighrigham?

²⁵ Eghti Godra, a en Ekiam Krai Iesusin ingangarimin tuavimin, a nan akuragham! Ezi ki God minabi! Egha ki uabi, uan nighnizimin navir averiamin aven Godin migirigiar ingarir gumazimin iti. Egha uan navir ghurimin aven, ki uaghan Moses Osirizir Arazibar otozir arazir kuram, ki an ingangarir gumazimin iti.

8

Krais arazir kuraba givagha Godin Duam e ganingi

¹ Kamaghin e Krai Iesus ko pogheziba, God datirighin uan kotiamin aven uam ivezir kuram e daningsi mikiman kogham. ² E fo, e bar datirighin Krai Iesus ko poroghav itiba, Godin Duamin gavgavim ikirimirir aghuarim e ganiga, egha ovevemın arazim ko arazir kuramin e firaghariki. Eghti arazir kaba ua e gativagh e ikirarighan kogham. ³ En navir ghuriba, gavgaviba puvati. Kamaghin amizi, Moses Osirizir Araziba, en arazir kurabar gin amangamin gavgaviba puvati. Ezi Moses Osirizir Araziba damuan koghamin bizir kam, God uabi a gami. God uan Otirim amadazi, a gumazimin min otogha, egha arazir kurabagh amir gumazimin min gari. A en arazir kuraba agivasa ize, ezi an ingangarimin tuavimin, God gumazamiziba itir arazir kurabar gavgavim agivagha a gasighasiki. ⁴ Ezi e datirighin navir ghurimin arazibar gin zuir puvati, e Godin Duamin arazibar gin zui. God kamaghin ifonge, Moses Osirizir Arazibar aven itir arazir aghuiba en navibar aven deragh otogham. Kamaghin God en arazir kurabar gavgavim a givagha a gasighasiki.

⁵ Guizbangira, navir ghurimin arazibar gin zuir gumazamiziba, me dughibar bar navir ghurim ifongezir biziba baghavira nighnisi. Ezi Godin Duamin gin zuir gumazamiziba, me Godin Duam ifongezir biziba baghavira nighnisi. ⁶ Eghti gumazim navir ghurimin araziba

7:14: Sng 51:5, Jo 3:6 7:15: Ga 5:17 7:18: Stt 6:5, 8:21 7:22: Sng 1:2, 2 Ko 4:16, Ef 3:16 7:23: Ro 6:13, 6:19, Ga 5:17, Je 4:1, 1 Pi 2:11 7:25: Ro 6:13, 6:19, 1 Ko 15:57, Ga 5:17 8:1: Ro 8:34, 8:39 8:2: Jo 8:36, Ro 7:23-25, 2 Ko 3:6, Ga 2:19 8:3: Ap 13:38-39, 15:10, Ro 3:20, 2 Ko 5:21, Fl 2:7, Hi 4:15, 7:18-19 8:4: Ga 5:16, 5:25 8:5: Jo 3:6, 1 Ko 2:14, Ga 5:22, 5:25 8:6: Ro 6:21, 8:13, Ga 6:8

baghivira nighnighiva, an aremegham. Eghti gumazim Godin Duam baghivira nighnighiva, a ikirimirir aghuarim koma navir amirizim iniam. ⁷ Ezi gumazitam navir ghurimin araziba baghivira nighnighiva, gumazir kam Godin aghuaghiva an apanimin ikiam. A Godin otivir Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati; egh guizbangira dar gin mangan kogham. ⁸ Gumamazir navir ghurimin arazibar gin zuiba, me God ifongezir arazibar amuan kogham.

⁹ Eghti Godin Duam guizbangira ian navir averiabar aven ikiti, ia ua navir ghurimin arazibar gin mangan kogham, ia Godin Duam ifongezir arazibar gin mangan. Guizbangira, gumazitam an navir averiamin aven Kraisin Duam an itir puvati, a Kraisin anam puvati. ¹⁰ Ia arazir kuram gami, egha bizir kamin ia areme. Eghti Kraisi ian navir averiabar aven ikiti, God ia mikim suam, ia nan damazimin dera, eghti Godin Duam ikirimirir aghuarim ia daningam. ¹¹ Godin Duam Iesus mozin a gamizi a ua dikafi, ezi Duar kamra, ian navir averiabar aven iti. Egha gumazir Kraisi gamizi a dikavizir kam, a ian ovengamin mikarzipar amuti, da ua dikavighiva angamra ikiam. God uan Duar ian navir averiabar aven itimin tuavimin, bizir kam damuam.

Godin Duam ia gamizi, ia Godin boribar otifi

¹² Kamaghin amizi, nan adarasi, e ikarvazir ingangarir mam iti. Ikarvazir ingangarir kam, a navir ghurimin bizim puvati, e an gin mangan kogham. ¹³ Ia navir ghurimin arazibar gin mangiva, ia arimighregham. Egh ia Godin Duamin gavgavimin tuavimin, ia uan mikarzipar arazir kurabav soghti, da aremeghti, ia angamra ikivira ikiam.

¹⁴ E fo, gumamazir Godin Duam men faragha zuima me an gin zuiba, eghti gu-

mamazir kaba bar Godin boriba. ¹⁵ E kamaghin fo, Duar God ia ganingizim, ia ia gamizi, ia pura ingangarir gumazibar otovir puvati, egha ia bizibar atiati. Puvati. Godin Duam ia gamizi, ia an boribar otifi. Egha e Godin Duamin gavgavimin e an dia ghaze, "Aba, En Afeziam!"* ¹⁶ Godin Duam uabi, a en duaba ko porozi, e uarir gun migei, e Godin boriba. ¹⁷ E Godin boriba, egh gin bizir aghuir God e daningasa e bagha inabaziba, e da iniam. Bizir kaba, en avebam Kraisi da inigha gifa. E fo, e datirighin Kraisi ko mizazir a iniziba e da ateriva, egh gin a ko ziar ekiam ko dabirabir aghuim uaghan a iniam.

E gin Godin Nguibamin mangiva ziar ekiam ko dabirabir aghuim iniam

¹⁸ Ki fo, ziar ekiam ko dabirabir aghuir kam God gin en akaghti, e a gifogham. Ezi ki kamaghin nighnisi, bizir kam a, mizazir e datirighin isiba, bar dagh afiragham. ¹⁹ Guizbangira, God ingarizir biziba bar, me dughiar God uan boriba azenim darighamim a bagha mizua, uan dapaniba fegha tintinibar gara nighnighisi, dughiar manamra bizir kam otivam? ²⁰ Guizbangira, God fomira nguazimin itir biziba da tuisigha ghaze, da bar ikufi, da pura bizir kiniba. Da uari kamaghin otovir pu. Puvati. God uabi dagh amizi da kamaghin otifi. Egha da God damuamin bizir aghuim bagha mizuai. ²¹ Datirighin, nguazimin itir biziba da ovevem ko biziba kuraghrir arazimin apengan ikia, mati da kalabusin iti. Egha me kamaghin fo, dughiar God misevezimin, God biziba kalabusin itir arazir kam a givaghti, eghti biziba bar Godin boriba ko firighreghiva dabirabir aghuarim ko ziar ekiam iniam.

²² E fo, bizir God ingariziba bar moghira, mati amizim borim batasa mizazim isi moghin, da mizazim isi. Egha da bar puv tuava ara, iza datirighin oto. ²³ Ezi bizir kabarama arair pu. Puvati, e uari

8:7: Mt 12:34, Jo 8:43, 12:39, 1 Ko 2:14, Je 4:4 **8:9:** 1 Ko 3:16, 12:3, Ga 4:6, Fl 1:19, 1 Pi 1:11 **8:10:** Ga 2:20, Ef 3:17, 1 Pi 4:6 **8:11:** Ap 2:24, 1 Ko 3:16, 6:14, 2 Ko 4:14, Ef 2:5 **8:13:** Ga 6:8, Ef 4:22, Kl 3:5 **8:14:** Ga 5:18 **8:15:** 1 Ko 2:12, 4:6, 2 Ti 1:7, Hi 2:15 * **8:15:** (8:15) Aramin akam, a Iesusin nguibamin akam, me uan afeziam dibora ghaze, "Aba." Egha Iesus uan Afeziam ko migia, a kamaghin a dibora ghaze, "Aba." Ni Mak 14:36in gan. **8:16:** 2 Ko 1:22, Ef 4:30 **8:17:** Ap 26:18, Ga 4:5-7, Fl 1:29, 2 Ti 2:11-12, MAA 21:7 **8:18:** Ro 5:2, 2 Ko 4:17 **8:19:** Kl 3:4, 2 Pi 3:13, 1 Jo 3:2 **8:20:** Stt 3:17-19 **8:21:** 2 Pi 3:13, 1 Jo 3:2 **8:23:** 2 Ko 5:2-4, Ga 5:5, Ef 1:14, 4:30

uaghan arai. E Godin Duam inigha gifa, a kamakin, a God e daningamin bizir aghuibar faragha zuir bizim, an e ganingi. Egha e tuava ara, dughiar God e damighti e an boribar miraram otivamimin, e a bagha mizuai. Dughiar kam, God en mikarzaribar amighti da firighreggh ganganir igharazimin otogham. ²⁴ E bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuai itima, kamaghin God en akura. Egh e suam, e bizir mam bagh mizuamam, egh fogham, e tighar a iniam. Egh gumazim tizim bagh bizir a inigha givazim baghiva mizuam ikiam? ²⁵ Ezi e fo, bizir e tighar iniamiba e guizbangira da iniam. Egha kamaghin e navibar suigha da bagha mizuai.

²⁶ Kamaghira, Godin Duam e gavgaviba puvatizir darazir akurvasi. E fozir pu, e manmagh biziba bagh God ko mikimam? En migirigiaba otefe. Kamaghin amizi, Godin Duam uabi e bagha God ko migia, tuava ara, an ararem akar e mikiman asazibagh afira. ²⁷ Ezi God gumazamizibar navir averiaba guizbangira dar gari. A uan Duamin nighnizim gifo. Kamaghin, an Duam Godin ifongiamin gin ghua Godin gumazamiziba bagha a ko migei.

²⁸ E fo, God bizibagh amima da virara uari inigha ingara, egha gumazamizir God bar a gifongezibagh amima, ezi me dera. Kar gumazamizir God ua me iniasa mikemegha givaziba, a men dia. ²⁹ Kar, gumazamizir God fomira ua me iniasa migeiba, a uaghan me ginaba, eghti me uaghan an Otaramin min ikiam. Eghti borir aviriba ikiti Krai uabi men avebar ekiamin min ikiam. ³⁰ Ezi gumazamizir a fomira me ginabaziba, a uaghan men dia. Egha gumazamizir a diazir kaba, a me dibora ghaze, ia nan damazimin dera. Egha gumazamizir an damazimin derazir kaba, a ziar ekiam ko dabirabir aghuim me ganingizi me a ko a isi.

Bizitam e damuti, e Krai e gifongezir arazimin saghon ikian kogham

³¹ E bizir kabagh foghava, egh e manmaghin mikimam? E fo, God e baghivira ikiti, tina e dikabiraghiva e gafiragham? Bar puvatigham. ³² God uan Otaramin suirazir pu. Puvati, a bar moghira e bagha ofan min aneningizi, an areme. E fo, a uan Otaramin e ganingi, egha e uaghan kamaghin fo, a bizir aghuir igharaziba bar, da uaghan pura e daningam. ³³ Eghti gumazir manatam God inabazir gumazamizibar kotin aven akam me gasam? Puvati. God uabi gumazamizir kabav gia ghaze, ia nan damazimin dera. ³⁴ Tinara e mikim suam, ia uan arazir kuramin ivezim iniam? Puvati, Krai Iesus, gumazir aremezim, God a gamizi a ua dikafi, egha datirighin Godin agharir guvimin aperaghav iti. Egha anarira e bagha God ko migei!

³⁵ Krai bar e gifongeghavra iti, kamaghin gumazir manatam e damuti, e Krai e gifongezir arazimin saghon ikiam? Puvati. Osimtiziba e bativam, o dughiar kuram e bativam, o gumaziba arazir kurabar e damuam o, mitiriaba en agham o, bizir daghuamiba puvatigham o, bizir kuram e gasighasigham o, me e misoghti e arimighiram o, bizir kabanang e damuti, e ti Krai e gifongezir arazimin saghon ikiam, o? Bar puvati. ³⁶ Guizbangira, Godin Akinafarim mikemezi moghin bizir kaba e batifi:

“E nin gumazamizibar min itima,
kamaghin me dughiaba bar, me e
misoghti e arimighrasa, me e gami.
Me en gari, e mati me misozi ariaghirir
sipsipba,
ezi me paza e gami.”

³⁷ Bar puvati. Krai bar e gifonge, ezi bizir manam e batifi, a zurara e gamima e uan apanim dikabiri. ³⁸ Guizbangira, Krai bar e gifonge, ezi nan nighnizir gavgavim kamakin, bizitam e damuti, e Krai e gifongezir arazimin saghon ikian

8:24: 2 Ko 5:7, Hi 11:1 **8:26:** Sek 12:10, Ef 6:18, Je 4:3 **8:27:** Sng 7:9, 139:1, Ap 1:24, 1 Ko 4:5, 1 Te 2:4, 1 Jo 5:14
8:28: Ro 9:11, 9:23-24, Ef 1:11, 2 Ti 1:9 **8:29:** Jo 17:22, 2 Ko 3:18, Ef 1:5, 1:11, Kl 1:5, 1:11, 1:18, 2 Ti 2:19, Hi 1:6
8:30: Ro 9:24, 1 Ko 6:11, Ef 4:4, 1 Pi 2:9 **8:31:** Nam 14:9, Sng 118:6 **8:32:** Jo 3:16 **8:33:** Ais 50:8 **8:34:** Sng 110:1, Ap 7:55-56, Kl 3:1, Hi 7:25, 9:24, 1 Jo 2:1 **8:35:** Ro 8:38-39 **8:36:** Sng 44:22, 1 Ko 15:30-31, 2 Ko 4:11 **8:37:** Jo 16:33, 1 Ko 15:57, 2 Ko 2:14, 1 Jo 4:4, MAA 12:11 **8:38:** Ef 1:21, Kl 1:16, 2:15, 1 Pi 3:22

kogham: ovevem, o ikirimirir aghuim, o enselba, o duar kuraba, o gavgaviba itir biziba, o datirighin itir biziba, o bizir gin otivamiba, ³⁹ o bizir pin itiba, o bizir vazimin itiba, o God ingarizir biziba bar, dar tongin bizitam e damuti, e God e gifongezir arazimin saghon ikian kogham. An arazir e gifongezir kam, a Kraiss Iesus en Ekiamin ingangarimin, e ganingi.

God Israelbagh Amizir Arazim, Pol a geghari

9

(Sapta 9-11)

Pol Israelbagh nighnigha men apangkufi

¹ Ki Kraissin gumazim, kamaghin ki guizbangira migei, ki ifarir puvati. Godin Duam nighnizir zuezim na ganingi, ezi nan navimin aven ki kamaghin fo, nan akar kam a guizbangira. ² Ki zurara uan anabam bagha nighnigha, bar men apangkuvigha, osemegha nan navir averiam ikufi. ³ Ki kamaghin bar ifonge, God nan anabam Israel, ua men iniam. Eghti Kraiss nan nighnizimin gin mangan koghti, ki an azangsigh a ko mikimti, a uan gumazamizibar tongin na batueghti, nan anabam Israel nan danganim iniam. Bizir kam men akurazi, kamaghin a deraghai. ⁴ Me Israelin gumazamiziba, ezi God me dibora ghaze, me an boriba. Me an ziar ekiam ko dabirabir aghuim God koma inigha gifa. Ezi God uan Akar Dikirizir Gavgavim me ko a gami. Egha Moses Osirizir Araziba isa, me ganingi. Egha uan ziam fer arazim men akagha, egha me ko akam akiri. ⁵ Men ovavir faragha itiba, bar ziar ekiaba iti. Ovavir kabar iza, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraiss nguazir kam in gumazimin min men ikizimin aven oto. Kraiss a God, egha biziba bar dar dapanimin iti. Eghti zurazurara e Kraissin ziam fam!*

God Israelbagh amir arazim, Pol an gun migei

⁶ Ki kamaghin migeir puvati, Godin akar dikirizim pura ghua otozir pu. Puvati. E fo, gumazamizir maba, Israelin anabamin aven itiba, me guizin Israelba puvati. ⁷ Guizbangira, Abrahamin ovaviba, men marazi Godin boriba puvati. Fomira God kamaghin Abraham mikeme, "Aisakin ovavibara, ki men gan me dipon suam, merara nin ovaviba." ⁸ Akar kam in mingarim kamaghin ghu, borir nivafizimin otoziba, me Godin boriba pu. Puvati. Borir Godin akar dikirizimin otiviba, me guizbangira Abrahamin ovaviba. ⁹ Ezi akar dikirizim kamaghin ghu, "Dughiar ki inabazimin, ki uamategh iziti, Sara otarim batam."

¹⁰ Kamaghira puvati, akar igharazir mam iti: Rebekan otarir pumuning afeziar vamiran oto, a Aisak, en ovavim. ¹¹⁻¹² God arazir a zurara amimin gin ghua, gumazamiziba uan nighnizimin me ginabi. A gumazamizibar ingangarim bagha nighnizir pu. Puvati. A uabi men diava me ginabi. Kamaghin Rebeka tighar otarir pumuning batamin dughiamin, aning arazir kuratam o arazir aghuim gamizir puvatizi, God Rebeka kamaghin a migei, "Otarir ni faragh oteghamim, a ni gin oteghamin otarimin ingarir gumazimin otogham." ¹³ Bizir kam, Godin Akinafarim mikemezir moghin, "Ki Jakob gifongegha, egha Ison aghua."

¹⁴ Kamaghin amizi, e manmaghin mikimam? E suam, God ti arazir kuram gami? Bar puvati! ¹⁵ Guizbangira, God kamaghin Moses migei, "Ki gumazitam in apangkuvighsi ifongegh, ki an apangkuvam. Ki gumazitam in kuarkuvighsi ifongegh, egh ki an kuarkuvam." ¹⁶ Kamaghin God gumazitam ginabaghasa, a gumazimin nighnizim ko an ingangarimin gara a ginabir pu. Puvati. God uan apangkuvimra gin ghua gumazibagh

9:3: Kis 32:32 **9:4:** Kis 4:22, 9:4, Lo 7:6, 14:1-2, Ap 3:25, 13:22, Ef 2:12, Hi 8:8-10, 9:1 **9:5:** Mt 1:1-16, Jo 1:1, Ro 1:25

* **9:5:** (9:5) Gumazir maba nighnigha ghaze, e mikovezir pumuningin tongin itir akaba kamaghin dagh iragh suam, "God biziba bar dar dapanimin iti. Eghti e zuraram an ziam fi mangvira ikiam." **9:6:** Nam 23:19, Jo 8:39, Ro 2:28, 3:3, Ga 6:16 **9:7:** Stt 21:12, Ga 4:23, Hi 11:18 **9:8:** Ga 4:23 **9:9:** Stt 18:10, 18:14 **9:10:** Stt 25:21 **9:13:** Lo 21:15, Mal 1:2-3, Lu 14:26 **9:14:** 2 Sto 19:7, Jop 8:3, 34:10, Sng 92:15 **9:15:** Kis 33:19 **9:16:** Ef 2:8 **9:17:** Kis 9:16, Ga 3:8, 3:22

inabi. ¹⁷ Guizbangira, Godin Akinafarimin itir akam Isipin atrivim migia ghaze, “Ki kamagh sua, ki uan gavgavir ekiam nin akaghti, nguazir kam in itir gumazamizir aviriba nan ziar ekiam fam. Kamaghin, ki Isipin atrivimin ikiasa ni ati.” ¹⁸ Kamaghin amizi e fo, God gumazitam in apangkuvighsi ifongegh, an an apangkuvam. Egh a gumazitam damighti an dapanim gavgavigh an akam batoghsa a ifongegh, a damuam.

¹⁹ Ian tav ti na mikim suam, “God kamaghin amigha, tizim sua e migia ghaze, ‘Ia uan arazir kurabar ivezim iniam?’ Gumazitam God ifongezisi moghin a iriaghan kogham.” ²⁰ Ezi ni gumazir kinim! Ni Godin arazir an amizim bagh an ataran marki! Nguazir minem gumazir an ingarizim kamaghin a mikiman kogham, “Tizim bagha ni kamaghin nan ingari?” ²¹ Nguazir minemin ingarizir gumazim, a uan nighnizimin gin mangi minner pumuning ingarigham. A nguazitam inigh, minner pumuning ingarighti, minner tam dughiar ekiam bagh ikiam, eghti minner igharazir mam, me zurara pura bizir kuraba a mikinam. Kar an nighnizim.

²² God uaghan kamaghin ami. God kamagh sua, a uan aningagharim azenim datightima, eghti gumaziba bar an gavgavir ekiam gifogham. Nguazir minner ivezir kuram iniamiba, kar gumazamizir an asighasighasava amiba, egha a dughiar ruarim me ganingi, egh a gin me abighrarigham. ²³ A kamagh sua, an ziar bar ekiam ko dabirabir aghuim azenim girighti, gumazamiziba bar a gifogham. A fomira a uan ziar ekiam ko dabirabir aghuim e a ko da iniasa, egha gumazim nguazir mineba akirizir moghin, an en navibar akiri. Egha uan ziar ekiam ko dabirabir aghuim isa, nguazir minner an apangkuvim itibagh ingezi, da bar izifa. ²⁴ Nguazir minner apangkuvim iniamin kaba, kar e gumazamizir God deiba. E Israelbara men tongin izezir puvati, e

uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ize. ²⁵ Ezi Hosean akinafarimin, God kamaghin migei,

“Gumazamizir fomira nan adarazi puvatiziba,
datirighin ki me dipon suam, ia nan adarasi.

Kantrin ki fomira aghuazir kam, ki gin me mikim suam,
ia ki bar ifongezisi darasi.

²⁶ Ia faragha danganir mam in itima ki ia migia ghaze,
ia nan adarazi puvati.

Egha danganir kamnaghra ki ia mikim suam,
Ia Godin zurazurara itimin boriba.”

²⁷⁻²⁸ Aisaia Israelbagh nighnigha kamaghin akam akuri, “Guizbangira, Ekiam dughiar vamira gumazamizir nguazimin itiba bar men araziba tuisigh, egh zuamira men ivezim me danigam. Israelin gumazamizibar avirimin dibobonim, an ongarimin gigimin dibobonimin min otogham, egha pura bizim, me marki. Ekiam men puningra ua me inigham.” ²⁹ Bizir kaba Aisaia fomira mikemezi moghin otifi, a kamaghin migei, “Ekiar Gavgavir Ekiam Itim, en anabamin tongin tarazi ataghizi puvatizi, e bar ikuvighai, mati Sodom ko Gomora ikuvizi moghin.”

Israelba nighnizir gavgavim itir puvati

³⁰ Are, e manmaghin mikimam? E kamaghin mikimam, Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin damazimin deraghasa ingangarir ekiam gamizir puvati. Egha me nighnizir gavgavim Godin itima, God ghaze, me nan damazimin dera. ³¹ Ezi Israelba me Moses Osirizir Arazibar gin ghua ingara, Godin damazimin deraghasa tuavim buriava, egha a batozir puvati. ³² Manmaghin amizi, me a batozir puvati? Me Godin damazimin deraghasa, uan gavgavibar pamtem ingarava avenge. Me

9:18: Kis 4:21, 9:12, 14:4 9:19: 2 Sto 20:6, Jop 23:13, Dan 4:35 9:20: Ais 29:16, 45:9, 64:8 9:21: Jer 18:6, 2 Ti 2:20 9:23: Ro 8:28-30, Ef 1:3-12, Kl 1:27 9:25: Hos 2:23, 1 Pi 2:10 9:26: Hos 1:10 9:27-28: Ais 10:22-23
9:29: Ais 1:9, 13:19, Jer 50:40 9:30: Ro 1:17, 4:11, 10:20 9:31: Ro 10:2-3, 11:7, Ga 5:4 9:32: Ais 8:14, Lu 2:34, 1 Ko 1:23 9:33: Sng 118:22, Ais 8:14, 28:16, Mt 21:42, Ro 10:11, 1 Pi 2:6-8

nighnizir gavgavimın tuavimın gın zuir puvati. Dagiär dagariba asim, me a gasaghporaghiri. ³³ Godın Akinafarim bizir kam miğia ghaze,

“Ia oragh! Ki gumaziba asaghporir dagiär mam amisevegha
a isa Sionın miğhsiamın anefa.
Dagiär kam me damuti me iram.
Egh gumazir nighnizir gavgavim an itiba,
me aghumsighan kogham.”

10

Israelba Godın araziba deravira dagh fozir puvati

¹ Nan adarasi, ki uan navir averiamın aven God Israelba ua me iniasa, ki bar ifonge! Egha me bagha God ko miğei. ² Ki Israelba bar deragha me gifogha kamaghın miğei, me Godın arazibar gın mangasa bar gavgafi. Egha me guizın God ifongezir arazim gifozir pu. ³ Me, tuavir God ghaze e an damazimın derazim, me a gifozir puvati. Egha uan gavgavibar, Godın damazimın deraghasa tuaviba buri. Kamaghın me Godın damazimın deraghamın tuavimın apengan itir pu. ⁴ E fo, Kraıs Moses Osirizir Arazibagh amizima, dar gavgavim gıfa. Kamaghın, tina nighnizir gavgavim Kraısın iti, anarira Godın damazimın deragham.

⁵ Gumazir Godın damazimın deraghasa Moses Osirizir Arazibar gın zuim, Moses a miğia kamaghın osiri, “Gumazim Moses Osirizir Araziba miğei moghın damuva egh dughiaba zurara dar amuti, arazir kaba a damuti, a ikivira ikiam.” ⁶ Kar Godın Akinafarimın akar otevir mam, a gumazir nighnizir gavgavimın tuavimın Godın damazimın derazim, a kamaghın a miğei, “Ni uan navir averiamın kamaghın mikimam marki, “Tina Godın nguibamın ghuavanangam?”” (Akar kam kamakin, ni Kraıs e bagh izighrisi, ni mangıva an azangam?) ⁷ “Egh ni uaghan kamaghın mikiman marki, “Tina gumazibar ovıa itir

danganımın magıram?’” (Akar kam kamakin, ni ovevemın mozimın angi, Kraıs inigh anangam?) ⁸ Ezi Godın Akinafarim kamaghın miğei, “Godın akam bar nın boroghıra iti, a nın akatorim ko nın navir averiamın aven iti.” Ka nighnizir gavgavimın akar e ia miğeim. ⁹ Ni uan akamın kamaghın mikim suam, “İesus a nan Ekiam,” egh uan navir averiamın aven nighnizir gavgavim iki, kamaghın fogh, God İesus gamızı a mozimın ua dikafi, eghti God nın akurvaghti, ni ikivira ikiam. ¹⁰ E fo, ni navir averiamın nighnizir gavgavim İesusın ikiti, kamaghın God suam, ni nan damazimın dera. Egh uaghan ni uan akatorimın suam, “İesus nan Ekiam,” eghti God nın akuraghti, ni ikivira ikiam. ¹¹ Egha Godın Akinafarim kamaghın miğei, “Gumazim nighnizir gavgavim Godın ikıva, egh a uabi aghumsighan kogham. Puvati.” ¹²⁻¹³ Egha Godın Akinafarim ghaze, “Gumaziba bar Ekiamın ziamın diaghti a men akurvagham.” Kamaghın, Godın vamıra iti, a bar en Ekiam. Eghti gumazir an deiba, a bar bizir aghuir avırıba men akurvagham. Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godın damazimın magh gari.

¹⁴ Ezi manmakın? Guizbangıra, gumazir nighnizir gavgavim Godın itir puvatızıba, me manmaghın an ziamın dıamam? Egh gumazir eghaghanım baraghizir puvatızıba, me manmaghın nighnizir gavgavim an ikiam? Eghti gumazitam akar aghuım me mikinighan koghti, me manmaghın a baregham? ¹⁵ Eghti siosba akar aghuım akurir gumaziba amangan koghtıma, me manmaghın akamın gun me mikimam? Godın Akinafarimın aven Aısaia kamaghın osiri, “Godın akar aghuım inigha izir gumazibar darorım, a bar dera.”

Israelba akar aghuım inizir puvati

¹⁶ Ezi İraelin gumazir maba me Godın akar aghuım inizir puvati. Aısaia uabi kamaghın miğei, “Ekiam, tinara en akar aghuım nighnizir gavgavim an iti?” ¹⁷ Kamaghın e fo, nighnizir gavgavim

10:2: Ap 21:20, 22:3, Ga 1:14, 4:17 **10:3:** Ro 1:17, 9:30-32, Fl 3:9 **10:4:** Mt 5:17, Jo 3:18, Ga 3:24 **10:5:** Wkp 18:5, Neh 9:29, Ese 20:11-13, Ro 7:10, Ga 3:12 **10:9:** Mt 10:32, Lu 12:8, Ap 8:37 **10:11:** Aıs 28:16, Jer 17:7, Ro 9:33
10:15: Aıs 52:7, Nah 1:15 **10:16:** Aıs 53:1, Jo 12:38, Hi 4:2 **10:17:** Jo 17:20

a gumaziba akar aghuim barazir tu-avimín izam. Eghti gumazir Kraisin akam akurimín tuavimín, gumaziba akar aghuim baregham.

¹⁸ Ezi ki ian azai, Israelin gumazamiziba me Godin akar aghuim, me uan kuariba a baraghizir puvati, o? Ki ghaze, me guizbangira oraki. E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Akam inigha izir gumazibar akatoribar otivir migirigiba,
da ghua nguazir kamín nguibaba bar dar otozi,
gumazamiziba bar, men kuariba a baraki.”

¹⁹ Ezi ki ua ian azai, Israelba me ti akar kamín mingarim gifozir pu, o? Puvati. Me fos. Moses God bagha faragha kamaghin mikeme,

“Ki Kantrin Igharazibar Gumazir ziaba puvati
pura bizibar mín itiba ki me inightima,
ian naviba bar ikuvigham.
Eghti ki gumazamizir fofoziba puvatiziba inightima,
bizir kam ia damighti ia ataram.”

²⁰ Ezi Aisaia uaghan akar gavgavimín kamaghin migei,

“Na burir puvatiziba, me nan api.
Na bagha azai puvatiziba,
ki uabi men aka.”

²¹ Egha a Israelbav gia kamaghin migei,

“Ki dughiaba zurara men suigh me mughasa me bagha garima,
me nan akaba barazir puvatigha akirim ragha na gasara.”

11

God Israelbar tongin itir varazira men apangkuvigha, ua bagha me amisefe.

10:18: Sng 19:4, Mt 24:14, Mk 16:15, Kl 1:6, 1:23 **10:19:** Lo 32:21, Ro 11:11, Ta 3:3 **10:20:** Ais 65:1, Ro 9:30
10:21: Ais 65:2 **11:1:** 1 Sml 12:22, Sng 94:14, Jer 31:37, 2 Ko 11:22, Fl 3:5 **11:2:** Sng 94:14, Ro 8:29 **11:3:** 1 Kin 19:10, 19:14 **11:4:** 1 Kin 19:18 **11:5:** Ro 9:27 **11:6:** Ro 4:4-5, Ga 3:18 **11:7:** Ro 9:31, 10:3 **11:8:** Lo 29:4, Ais 29:10, Jer 5:21, Jo 12:40, Ap 28:26-27 **11:9:** Sng 35:8

¹ Kamaghin amizi, ki bizir kam ginighnigha ian azai, God uan gumazamiziba batosi, o? Bar puvati! Ki uabi Israelin gumazir mam, ki Abrahamin ovavim, ki Benjaminin anabar gumazir mam. ² God uan gumazamizir fomira ua bagha me amiseveziba, a me batozir puvati. Ia Godin Akinafarimín itir Elaijan eghaghanim ginighnigh. Elaija Israelbar osemegha me bagha God pamtem an azangsisí, ³ “Ekiam, Israelba nin akam inigha izir gumazibav soghezi me ariaghire, egha me nin ofa gamir danganiba gasighasiki. Ezi ki uabira ni bagha ikiavira itima, me na misoghasava ami.” ⁴ Ezi God manmaghin an akam ikara? A ghaze, “Ki ua bagha Israelbar tongin itir varazira amisefe, ezi me, 7000in gumaziba Israelin ikiavira iti. Me ifavarir god Baal bagha teviba apirizir puvati.” ⁵ Ezi kamaghira, dughiar kamín uaghan Israelbar tongin itir varazira, God men apangkufi, egha a ua bagha me amisefe. ⁶ Guizbangira, God men apangkuvigha, kamaghin a me amsefe. A me amir ingangaribagh nighnizir puvati. God gumaziba amisevezir arazim, a gumaziba amir ingangarimín tuavimín otogham, egh a guizbangira Godin apangkuvimín tuavimín otogham kogham.

⁷ Ezi manmakin? Israelba Godin damazimín deraghamin bizim bagha pamtem ingara, egha a inizir puvati. Ezi Israelin avirimín tongin itir varazira God miseveziba, merara a ini. Israelin igharaz darazi, naviba gavgavigha Godin dimdiamin aghua. ⁸ Godin Akinafarimín osizirim iti,

“God me gamizi, me mati gumazir aremezim moghin akui.

Ezi men damaziba bizibar garir puvatizi,
men kuariba biziba barazir puvati,
iza datirighin tu.”

⁹ Ezi Devit Godin Akinafarimín aven kamaghin migei,

“Ki kamaghin ifonge, dughiar me isar eki-
aba bagha uari akuvibar,
men isar ekiar kaba me damuti me
iriva, mati azuazim asizim a misoke.
Eghti me iriva, uan arazir kurabar ivezim
iniam.

¹⁰ Eghti God men damazibar amighti da
komegh, ganan kogham.
Eghti a me damuti me osimtiziba
ateriva
akiraghariba avigh mamaghira
ikiam.”

*God Kantrin Igharazibar Gumaziba ua
me ini*

¹¹ Ki ua ian azai, Israelba asaghpo-
riaghrigha, egh me iregh mamaghira iki,
egh ua daruan kogham, o? Bar puvati!
Guizbangira, men arazir kuraba bangin
Godin akurvazim Kantrin Igharazibar
Gumazibar ize. God kamaghin ifonge,
Israelba na bagh ua izam, kamaghin ki
Kantrin Igharazibar Gumazibar akur-
vagh, eghti me men ganighiva naviba
ikuvigh egh ua na bagh izam. ¹² Israelba
akirim God gasarazima, God bizir aghuir
aviriba nguazir kamın itir gumamazibar
akura. Israelba Godin arazimın irezi, God
akurvazir ekiam Kantrin Igharazibar Gu-
mazibagh aningi. Kamaghin, gin Israelin
God miseveziba bar God bagh ua izeghti,
God guizbangira bizir bar aghuir aviribar
gumamazibar amuam.

¹³ Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba,
ki ia migei, God ian tongin ingarasa na
amada, ezi ingangarir ki amir kam, ki
bar a gifonge. ¹⁴ Tuavir kamın, ki uan
adarazir navibar nighnizibar amuti, men
naviba God ia gamizir arazir aghuim bagh
dikavam. Eghti nan ingangarir kamın,
God men tarazi ua me iniam. ¹⁵ God
Israelba batuegha, egha nguazimın itir
gumamazibagh amizima me a ko navir
vamira iti. Kamaghin gin God ua Israelba
inighti, bar deragham, mati God gumazir
aremezibar amighti, me ua dikavam. ¹⁶ Ni
bretin ingariva, ni pluan atiaritam inigh
faragh a isi ofan mın God daningh.
Egh arazir kamnangin bretin igharaziba
uaghan da Godin biziba. Eghti, gumazitam

temer biba God daningti, an aguaba
uaghan Godin biziba.

¹⁷ Israelba mati olivin temer aghuir
mam, ezi God an aguar maba aghor-
aghariki. Ezi ia Kantrin Igharazibar Gu-
maziba mati ruarimın itir olivin temer
atiamın aguaba. God ia inigha olivin
temer aghuimın aguar a dighorezibar dan-
ganimın ia isavsuiki. Ezi ia datirighin
olivin temer aghuimın bimın daghem isi,
egha mati olivin aguar faragha ikezibar
mın deragha iti. ¹⁸ Ezi kamaghin, ia
kamaghin nighnighan marki, ia bar de-
ragha guizin olivin tememın aguabagh
afira. Ia faragha deravira nighnighiva, egh
nighnizir kam damu. Ia olivin aguaba
daghem olivin bim ganidir pu. Puvati.
Temer bim daghem ia ganidi.

¹⁹ Eghti ia ti kamaghin mikimam, God
e isa, temer aguar kabar danganimın an
e isavsuiraghasa, kamaghin a dar aghore.
²⁰ Guizbangira, God kamaghin ami. Arazir
an amizir kamın mingarim kamakin, me
nighnizir gavgavim Godin itir puvati, ezi
a me aghore. Ezi ia nighnizir gavgavim
Godin ikia, egha deravira iti. Kamaghin
ia deragh uari bagh gan, uari uan ziaba
fan marki. Ia atiatingti deragham. ²¹ Ia
nighnigh, God fomira guizin olivin aguaba
ataghizima, da ikezir puvati. Kamaghin ia
akaba batoghtima, a ia ateghtima ia ikian
kogham.

²² Kamaghin ia deravira nighnigh. God
arazir aghuibagh amua, uaghan ivezir
kuraba anidi. Gumazir an arazibar
gin zuir puvatiziba, a ivezir kuram me
ganidi. Ia an arazir aghuibar suiragh
tugh gavgavightima, an arazir aghuibar
ia damuam. Ia dar amuan koghtima, a
uaghan ia aghoregham. ²³ Olivin temer
aguar a fomira dighoreziba, me nighnizir
gavgavim Godin ikian koghamın arazim
ateghti, a ua me inigh olivin tememın
me isavsuiragham. Guizbangira, God me
inigh ua tememın me isavsuiraghamın
gavgavim iti. ²⁴ Ia fo, ia fomira ruarimın
itir olivin atiamın aguaba, ezi God ia
agshoregha olivin aghuimın ia isavsuiki.

11:11: Ap 13:46, 22:18, 22:21, Ro 10:19 **11:16:** Nam 15:17-21, Ese 44:30 **11:17:** Jer 11:16, Ap 2:39, Ef 2:11-19

11:18: Jo 4:22, 1 Ko 10:12 **11:20:** Ais 66:2, Ro 12:16, Fl 2:12 **11:22:** Jo 15:2-4, 1 Ko 15:2, Hi 3:14 **11:23:** 2 Ko 3:16

Kar guizbangira ian temem pu. Kamaghin amizi, a temer kamın aguar faragha an ikezibara inigh uam ada isavsuigham, ezi kar pura bizim, ingangarir ekiam puvati.

God gumazamiziba bar uan apangkuvim men akaghasa ifonge

²⁵ Nan adarasi, ki guizin akar mogomer mam ia a gifoghasa ki ia nigei. Ia a gifogh, egh kamaghin mikiman kogham, ia fofozir ekiam iti. Akar kam kamakin: Israelin marazi datirighin nighnizir gavgavim ikian aghua; men arazir kam zurara ikivira ikian kogham. Me kamaghira iki mangi, Kantrin Igharazibar Gumazir God miseveziba bar God bagh izamin dughiamin tugham. Egh me gin Godin gumazamizibar tongin ikiam. ²⁶ Tuavir kamnangra God Israelba bar men akurvaghham. Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“Akurvazir Gumazim Jerusalemın ikegh izam.

Egh a Jekopin ovavibar amightima me Godin akam barazir puvatizir arazim ategham.

²⁷ Ki men arazir kuraba bar da agivaghiva, egh dughiar kamın uan Akar Dikirizir Gavgavir kam me ko a damuam.”

²⁸ Israelba Iesusin akar aghuim akirim agasara, egha me mati Godin apaniba. Ezi men arazir kam Kantrin Igharazibar Gumazibar akura. God fomira uan gumazamiziba amiseveggha, egha me gifueghavira iti. A men ovavir fomira itibagh nighnigha kamaghin ami. ²⁹ God diazir gumazamiziba, a bizir aghuiba me ganingi, egh a gin uamategh uan nighnizim giragh kamaghin mikiman kogham, ia marki, ki uan dindiam ko bizir aghuiba ua da iniam. ³⁰ Ezi ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia fomira Godin akam batoke, ezi datirighin Israelba a batosi, ezi tuavir kamın ia Godin apangkuvim ini. ³¹ Kamaghira, Israelba Godin akam batoke. Ezi Godin apangkuvir

ia inizir kam bangin, me datirighin Godin apangkuvim uaghan a iniam. ³² God kamaghin ifonge, a uan apangkuvim gumazamiziba bar men akagham. Kamaghin, gumazamiziba bar Godin akam batoke. Kamaghin me uan arazir kuramin apengan ikia kalabuziar gumazibar min iti. God me gamizi, me kamaghin iti.

E Godin ziam fam

³³ Ame! Godin bizir aghuiba ko an fofozim ko an nighnizim, da guizbangira bar ekeveggha bar pin iti! Egha ongarimin min bar kone! Gumazitam an nighnizimin mingarim manmaghin deraviram a geghanam? Puvati. Ezi a zuraram amir araziba, gumazitam manmaghin dagh fogham? Bar puvati! ³⁴⁻³⁵ Bizir kam, Godin Akinafarimin aven iti,

“Guizbangira, tina Ekiamin nighnizim gifo?

Egh tina kamaghin a mikim suam, ni tuavir aghuir kamın gin mangi?

Bar puvati!

Egh tina bizitam isi God danighti, a uam a ikarvaghisi nighnigham? Bar puvati?”

³⁶ E fo, God uan dafarimin biziba bar dar ingari, egha a dar mingarim, ezi da a baghavira ikiava, mamaghira iti. Kamaghin e zurara an ziam fam! Guizbangira.

Pol ghaze, Kraisin adarasi me arazir manabar amuam

12

(Sapta 12:1-15:13)

E uan nivafiziba isi ofan min God daningam

¹ Kamaghin amizi, nan adarasi, ki Godin apangkuvir ekiam ginighnigha, egha ki kamaghin ia gakaghori: Ia uari uan nivafiziba isi angamra itir ofan min God daningvira iki. Egh a baghavira ikiava an ingangarim damu. Egh ia God damuti, eghti a bizir kam bagh bar akuegham. Ia

11:25: Lu 21:24, Jo 10:16, Ro 12:16, 2 Ko 3:14, MAA 7:9 **11:26:** Sng 14:7, Ais 59:20, Mt 23:39 **11:27:** Jer 31:33-34, Hi 8:8, 10:16 **11:30:** Ef 2:2, Kl 3:7 **11:32:** Ro 3:9, Ga 3:22, 1 Ti 2:4 **11:33:** Jop 11:7, Sng 36:6, 92:5, Ais 55:8-9 **11:36:** 1 Ko 8:6, Ga 1:5, 2 Ti 4:18, Hi 13:21, 2 Pi 3:18 **12:1:** Sng 50:13-14, Jo 4:24, Ro 6:11-13, 1 Ko 6:13, 6:20, Hi 10:20, 1 Pi 2:5 **12:2:** Ef 1:18, 4:23, 5:10, 5:17, Kl 1:21, 1 Pi 1:14, 1 Jo 2:15

uari isiva God daningamin arazir kam, kar guizin arazir Godin ziam fem. ² Ia nguazir kamın itir gumaziba amir arazibar gin mangan marki. Ia teghtima God nighnizir igiaba ia danıngti ia arazir igiabar amuam. Kamaghın, ia Godın ifongiam gifogham, a kamakın: ia arazir aghuiba, ko God bar akongezir araziba, ko arazir bar deragha arazir mabagh afiraziba, ia dagh fogham.

God ingangaribar amuasa fozoziba isa e ganıngi, eghti e igharaziba bagh ingangarim deravira a damuam

³ God uan apangkuvımın gin ghua ingangarim damuasa bizir aghuim na ganıngizi, ezi ki vaghvagha kamaghın ia mikımasa. Ia uari fıva pın uari arıghın marki. Ia deragh nighnıghıva, God ia ganıngizir nighnizir gavgavımın ganıva, egh tuavir kamın ia uari tuisıgh. ⁴ E fo, nivafızir vamıra itima, an aven soroghafariba ko bizir maba sara iti. Ezi nivafızir kamın aven itir bizir kaba, vaghvagha ingangarir igharazibagh ami. ⁵ Kamaghıra, e gumazamizir avırıba ikia, egha e datırıghın Kraıs ko porogha nivafızir vamıran mın oto. Egha nivafızir kamın aven itir bizir kabar mın, e uari inıgha Kraısın poroghav iti. ⁶ Kamaghın, God uan apangkuvımın gin ghua ingangaribar amuasa fozoziba isa mati bizir aghuıbar mın vaghvagha e ganıngi. Eghti gumazitam, a Godın akam inıgha izir fozozim ikıva, egh a uan nighnizir gavgavımın mırara deravira Godın akam gun me mikımam. ⁷ Eghti gumazitam igharazıbar akurvaghamin fozozim ikıva, egh a deravira men akurvagh. Eghti gumazitam igharazıbar sure damuamin fozozim ikıva, egh a deravira men sure damu. ⁸ Eghti gumazitam gavgavım igharaz darazir navıbar anıngamin fozozim ikıva, egh a bar deravira ingangarir kam a damu. Eghti gumazitam bizıba isi gumazıbagh anıdir fozozim ikıva, egh an avırıba me danıng. Eghti gumazitam ingangarımın faragha

zuir fozozim ikıva, egh a deravira an apengın itir gumazıbar ganıva ingangarir kam damu. Eghti gumazıtam ıgharaz darazir apangkuvamin fozozim ikıva, egh a men apangkuvsi bar akongegh mamaghıra iki.

E navir averıabar aven guızın gumazamizıbagh ifongegh

⁹ Eghti ia ifar gumazıbagh ifongan marki, ia uan navir averıabar aven guızın gumazamizıbagh ifongegh. Egh arazir kurabar aghuaghıva, egh arazir aghuıbar suıragh gavgafıgh. ¹⁰ Ia uan ikızımın aven uari uarıgh ifongezı moghın, ia uaghan Kraısın adarazir aven uari uarıgh ifongegh. Egh zurara ia uarıra uan zıaba pırafısi pamtem ingar. ¹¹ Ia pamten ingarıva amırvaghan marki, eghti Godın Duam ian navıbar amuti ia zurara Ekıamın ingangarim damusi navıba dikavam. ¹² Egh ia, bizir aghuır ia fogha inıamıba bagha mızua, dagh nighnıgh bar akongegh. Egh osımtızıba izamin dughıamın, ia iki uaghan da aterıva tugh gavgafıgh. Egh zurara God ko mikım.

¹³ Eghti Godın gumazamizıba bizıba puvatıghti, bizir ia itıba men akurvagh. Eghti nguıbar ıgharazımın gumazıba ian bıghan izamin dughıamın, ia me inıgh uan dipenıbar mangı deragh me damu. ¹⁴ Gumazım arazir kuramın nı damıghti, nı arazir aghuımın a damusi Godın azangsıgh. Egh a gasıghasıghsi Godın azangsıghan marki. ¹⁵ Eghti ıgharaz darazı bar akongeghti ia me ko bar akongegh. Egh ıgharaz darazı osemeghti, ia me ko osemegh. ¹⁶ Egh ia arazir vabara, gumazıba bar me damu. Egh uarıra uari fan marki. Egh gumazır zıaba puvatızıbar namakabar amu. Kamaghın uabi ginıghnıghan marki, kırara fozozim iti.

¹⁷ Gumazıtım arazir kuratamın nı damıghtıma, nı uam arazır kuramın a ikarvaghan marki. Puvatı. Ia zurara

12:3: 1 Ko 3:10, 12:7, 12:11, Ga 2:9, Ef 4:7 **12:4:** Ef 4:16 **12:5:** 1 Ko 12:27, Ef 4:25 **12:6:** 1 Ko 12:28, 13:2, 1 Pi 4:10-11 **12:7:** Ap 13:1, Ga 6:6, 1 Ti 5:17 **12:8:** Ap 15:32, 20:28, 2 Ko 9:7, 1 Pi 5:2 **12:9:** Sng 34:14, Amo 5:15, 1 Ti 1:5, 1 Pi 1:22 **12:10:** Fl 2:3, Hi 13:1, 1 Pi 1:22, 2 Pi 1:7 **12:11:** Ap 18:25, MAA 3:15 **12:12:** Ap 2:42, Fl 3:1, 1 Te 5:16-17, Hi 3:6, 10:36, Je 1:4 **12:13:** 1 Ko 16:1, 2 Ko 9:1, 9:12, Hi 13:2, 13:16, 1 Pi 4:9 **12:14:** Mt 5:44, Lu 6:28, Ap 7:60, 1 Ko 4:12, 1 Pi 3:9 **12:15:** Sng 35:13 **12:16:** Sng 131:1-2, Snd 3:7, Aıs 5:21, Jer 45:5, Ro 11:20, 15:5 **12:17:** Mt 5:39, Ro 14:16, 2 Ko 8:21, 1 Te 5:15

gumazibar damazimin derazir arazibar amu.

¹⁸ Ia uari navir amirizim ikiva gumazir igharaziba ko navir vamira ikisi pamtem ingar. ¹⁹ Nan namakar aghuiba, me arazir kuram ia damighti, eghti ia men arazir kuram ikarvaghan marki. Ia teghti, God uabi uan aningagharimin tuavimin me ikarvaghham. Ia fo, Godin Akinafarimin aven Ekiam kamaghin migei, "Ikiarvazim nan ingangarim, ki uabi men arazir kuraba ikarvaghham." ²⁰ Egh ni Godin Akinafarim mikemezi moghin damu, "Nin apanim, mitiriam an aghiti, ni daghem a daning. Eghti kuarim an pirti, ni dipatam a daning. Nin arazir aghuir kam a damighti, a uan arazir kuram ginighnigh bar aghumsigham." ²¹ Ni arazir kuram ateghti, a ni gafighan marki. Ni arazir aghuim damuti, nin arazir kam arazir kuram abiragh a gafiraghham.

13

E gavmanin apengan ikiam

¹ Gumaziba bar gavmanbar apengan iki. E fo, gavman tam puram otozir puvati. Gavmanin ingangariba Godin dafarimram oto. Gavmanin aven itir gumazir dapaniba bar, God uabi me ariki. ² Kamaghin amizima, gumazitam gavmanin dapanibar akam batogha, kamaghin a God uabi ingangarir kam damuasa misevezir gumazibar akaba batosi. Gumazir kamaghin amiba, me uari uan arazibar ivezir kuraba iniam. ³ Gavmanba gumazir arazir aghuibagh amiba atiatim me daningasa itir puvati. Gavmanba gumazir arazir kurabagh amiba atiatim me daningasa iti. Kamaghin amizi, ni gavmanin atiatingan koghsi, ni arazir aghuibar amuti, eghti me nin ziam fam. ⁴ E fo, gavman a Godin ingangarir gumazim, egha an arazir aghuibar, ian akurvaghasa ia bagha ingari. Ni arazir kuram damigh gavmanin atiating. Ni fo, gumazibagh asighisighamin

ingangarim ko gavgavim gavmanin dafarimin iti, a puram aningin suirazir puvati. A Godin ingangarir gumazim, ni tina arazir kuram damighti, a nin arazir kuramin ivezim ni daningam. ⁵ Kamaghin amizi, ni gavmanbar apengan iki. Ia gavman apengan ikian kogh, ivezir kuram iniam, kar guizbangira. Ezi ia uaghan kamaghin fogh, ia uan navir averiamin aven uan araziba deravira da tuisigh, arazir aghuibar gin mangi. Ia kamaghin damuva, egh ia gavmanbar apengan ikiam.

⁶ Gavmanba Godin ingangarir gumazibar iki, zurara ingangarir God me ganingizim deragh a damu. Bizir kam bagh ia uaghan takisin dagiaba isi me daningam. ⁷ Bizir tizir ia gavmanba daningamiba, ia me daning. Takisin dagiaba ko takisin igharazir maba sara, me daningiva, egh arazir aghuibar me damu, egh men ziaba fi.

E gumazamizir igharaziba bar me gifuegham

⁸ Ia ikarvaghamin biziba, tam ikian marki, ia bar da gifagh. Eghti ikarvaghamin bizir mam zurara ikiam. A kamakin: e gumazir igharaziba bar me gifuegham. Tina gumazir igharaziba bar me gifonge, a guizbangira Moses Osirizir Arazibar gin zui. ⁹ E fo, Moses Osirizir Araziba kamaghin migei, "Ia gumazibav soghti, me arimighiran marki. Ia okiman marki. Ia gumazir igharazibar biziba bagh naviba dikavan marki. Ia poroghamiba uari bakim uari ko dakuan marki." Moses Osirizir Arazir kaba ko maba sara uaghan iti, da bar moghira akar vamira an aven iti, akar kam kamakin: "Ni uabira uabi gifongezir moghin, gumazir igharazibagh ifongegh." ¹⁰ Ni gumazir igharazim gifongegh, arazir kuratamin a damighan kogham. Kamaghin amizi, gumazim igharaz darazigh ifongegha, a Moses Osirizir Araziba guizin dar gin zui.

12:18: Mk 9:50, Ro 14:19, Hi 12:14 **12:19:** Lo 32:35, Snd 24:29, Mt 5:39, Ro 12:17, 13:4, 1 Te 1:6-7, Hi 10:30 **12:20:** Kis 23:4-5, Snd 25:21-22, Mt 5:44 **13:1:** Snd 8:15, Dan 2:21, Jo 19:11, Ta 3:1, 1 Pi 2:13 **13:3:** 1 Pi 2:13-14, 3:13
13:4: Ro 12:19, 1 Te 4:6 **13:5:** Sav 8:2, 1 Pi 2:19 **13:8:** Mt 22:39-40, Ga 5:14, Kl 3:14, Je 2:8 **13:9:** Kis 20:13-17, Wkp 19:18, Lo 5:17-21 **13:10:** Mt 22:40, Ro 13:8, 1 Ko 13:4-7 **13:11:** 1 Ko 15:34, Ef 5:14, 1 Te 5:5-7

E angazangarimîn aruir gumazibar mîn daruam.

¹¹ Dughiar e datirighîn itim, ia a gifo, kamaghîn arazir ki ia mikemeziba ia dar amu. Kar dughiar ia daguraguim ategh dikavigh angamra ikiamim. Ia fo, fomira dughiar e nighnizir gavgavim Kraisin itim, koma God en akuraghamin dughiamin, aning mong uaningin saghon iti. Ezi datirighîn God en akurvaghamin dughiar kam a roghira ize. ¹² Aminirbirim givasava amima, aminim tiasa. Kamaghîn amizi, e mitatemîn araziba bar dar ateghiva angazangarimîn aven misoghsi midorozir biziba inigh dar aghuigh. ¹³ E angazangarimîn aruir gumazibar mîn deraghvira daruam. E dipar onganibar amiva ongan kogh, egh pura gumazamiziba isi pamten dimiva ighiar kurabar arazibar amuan marki. Egh gumaziba ko amiziba pura tintinibar uari ko dakuva, afiar arazibar amuan marki. Egh uari uariv soghiva, egh munavin biziba bagh navim ikuvighiva da inisi navim isian marki. ¹⁴ Egh ia uan Ekiam Krai Iesus arugh, mati gumazim midorozir biziba aghui. Ia uan navir ghurimîn arazibagh nighnighiva, egh navir ghurimîn ifongiam uam an gin mangan marki.

14

Ia uan adarazir araziba tuisighan marki, egh suam, ian araziba ikufi

¹ Gumazim nighnizir gavgavim Kraisin ikia, egha an nighnizir gavgavim gavgazir puvati, ia gumazir kam inigh aven iziti a ian tongin ikiam. Ia, an navir averiamin aven itir nighniziba bagh, a ko uari adoghan marki. ² Gumazir nighnizir gavgavim itim, a biziba bar a dapi. Ezi gumazir nighnizir gavgavim mong gavgazir puvatizim, an asiziba apir puvati.* ³ Gumazir biziba bar da apim, gumazir asiziba apir puvatizim girakirangin adarir nighnizibar gumazir kam damuan marki.

Eghti uaghan gumazir asiziba apir puvatizim, a fo, God a inizi a siosin aven ize, kamaghîn, a gumazir biziba bar da apimin arazibar gan da tuisighan marki egh suam, an araziba ikufi. ⁴ Ni tina, ni ghaze, ki ti gumazir igharazimîn ingangarir gumazimîn araziba tuisigham. Puvati. Bizir a tugh gavgavigham o a irighamim, kar an Gumazir Ekiamin bizim. Ekiam uabi a damighti a gavgavigham, kamaghîn a guizbangira tugh gavgavigham.

⁵ Gumazitam suam, dughiar mam dughiar mabagh afira. Eghti gumazir igharazim suam, dughiba bar magh gari. Eghti gumaziba bar vaghvagh uari gifogh suam, nighnizir manam men nighnizimîn dera. ⁶ Gumazir dughiar mam pirafim, an Ekiamin ziam fasa kamaghîn ami. Ezi gumazir biziba bar a da apim, a dagheba bagha God minabi, egha tuavir kamîn Ekiamin ziam fe. Gumazir asiziba apir puvatizim, a God minaba, Ekiamin ziam fasa nighnigha, egha dagher maba atagharsi.

⁷ E fo, en tongin itir gumazitam suam, nan ikirimirir angamra itim, a nan bizimra puvati. Eghti gumazitam suam, nan ovevem, uaghan nan bizimra puvati. ⁸ E angamra ikiva, e Ekiam bagh ikiam. E aremegh, e Ekiam bagh aremegham. Kamaghîn, e angamra iti, o areme, e Ekiamin adarazira. ⁹ Bizir kamîn mingarim kamakin. Krai aremegha ua dikafi. Kamaghîn an angamra itiba ko aremeziba bar moghira men Ekiamin iti.

¹⁰ E fo, e bar Godin kotiamin tuivighti, an en araziba tuisigham. Kamaghîn amizi, ni uabi, ni uan adarazir araziba tuisighan kogh suam, men araziba ikufi. Ni uabi, ni uan adarazir girakirangin adarir nighnizibar me damuan marki. ¹¹ E fo, Godin Akinafarim kamaghîn migei,

“Ki ian Ekiam, ki zurara ikivira ikiam, kamaghîn ki guizbangira ia migei,

13:12: Ef 5:11, 6:11-13, Kl 3:8, 1 Te 5:5-6, 1 Jo 2:8 **13:13:** Lu 21:34, Ef 5:18, Fl 4:8, 1 Te 4:12, Je 3:14, 1 Pi 2:12, 4:3
13:14: Ga 3:27, 5:16, Kl 3:10, 1 Pi 2:11 **14:1:** Ro 15:1, 15:7, 1 Ko 8:9-11, 9:22 **14:2:** Stt 1:29, 9:3, Ro 14:14, 1 Ko 10:25, 1 Ti 4:4 * **14:2:** (14:2) Ia akar 1 Korin 8:1in itimin gan. **14:3:** Kl 2:16 **14:4:** Mt 7:1, Je 4:11-12 **14:5:** Ga 4:10 **14:6:** 1 Ko 10:31, Ga 4:10, 1 Ti 4:3 **14:7:** 1 Ko 6:19-20, Ga 2:20, 1 Te 5:10, 1 Pi 4:2 **14:8:** Lu 20:38, Ga 2:20, 1 Te 5:10 **14:9:** Ap 10:36, 2 Ko 5:15 **14:10:** Mt 25:31-32, Ap 10:42, 17:31, 2 Ko 5:10 **14:11:** Ais 45:23, Fl 2:10-11

‘Nguazimîn itir gumazamiziba bar nan guamîn uan teviba apir, egh uan akabar nan gun mikim suam, ki guizbangira God.’ ”

¹² Kamaghîn amizi, e bar vaghvagh uan arazir amizibar gun Godîn mikimam.

Ni uan tav damuti, an arazir kuram damuan kogham

¹³ Kamaghîn amizi, e gumazir igharaz-ibar araziba ua da tuisighan kogham. Egh ia nighnizir igharazimîn gîn mangîva, egh e uan adarazir amuti me arazir kuram damuva iran kogham. ¹⁴ Ki Ekiam Iesus ko poroghav ikia, ezi bizir kam nan nighnizim gamizi a bar kuiaghrizi, ki guizbangira kamaghîn fo, bizitam uabi Godîn damazimîn mizezir puvati. Eghti gumazitam suam, bizir manam an damazimîn zuezir puvati, eghti bizir kam an nighnizimîn guizbangira bar mize, eghti an a damuan marki. ¹⁵ Kamaghîn, ni daghetam ramiti, nin anav gan nighnigh suam, a Godîn damazimîn mize, eghti arazir kamîn ni an nighnizim gasighasigham. Ni kamaghîn damuva ni munav gifongezir arazimîn gîn mangan kogham. Kraiss munav bagha areme, ezi ni puram apir arazim a damuva a gasighasighan marki. ¹⁶ Egh ia kamaghîn damuan marki, ia igharaz darazir amuti, me ian arazir aghuim mikim suam, ia arazir kuram gami. ¹⁷ E fo, gumazitam, God Bizibagh Ativir Arazim mikimsi, a dagheba apir araziba o dipaba apir araziba dav kiman kogham. Puvati. A Godîn damazimîn derazir arazim ko, navir vamiran ikiamin arazim ko, bar akongezir arazim, dav kimam. Arazir aghuir kaba, da Godîn Duamîn aven otifi. ¹⁸ Eghti tina tuavir kamîn Kraissin ingangarim damigh, a God damuti, an a bagh bar akuegham. Eghti a gumazamizibar amuti, me migirigiar aghuibar a mikimam.

¹⁹ Kamaghîn amizi, e zurara igharaz darasi ko navir vamira ikiamin arazibar

gîn mangîva, egh arazir gumazir igharaz-ibar amuti me tugh gavgavighamiba, dar gîn mangî dar amuam. ²⁰ Ni daghemra nighnigh, tuavir kamîn God amizir araz-ibagh asighasighan marki. Guizbangira, dagheba bar, da dera. Eghti ni daghetam ramiti, bizir kam gumazir igharazim damighti, an arazir kuram damigh irigham, eghti kamaghîn ni arazir kuram gami. ²¹ Kar tuavir aghuim, ni kamaghîn damuan marki: ni asizitam ko wainîn dipatam ramiva egh bizir igharazitam damighti, da nin anav damighti a irigham. ²² Ni nighnizir gavgavir bizir kamîn itim, a nin navimîn iki. God nin nighnizim gîfo, eghti ni gumazir igharazitamîn mikiman marki. Guizbangira, gumazitam bizitam ginighnizima, bizir kam dera, ezi an navim osemezir puvati, gumazir kam bar akongegham.† ²³ Gumazitam asizitam o daghetam amiva, egh nighnizir pumuning ikiti God a mikim suam, an arazir kuram gami. An amir arazir kam, nighnizir gavgavim gisin tuzir puvati, kamaghîn osimtizim an iti. Guizbangira, e nighnizir gavgavim gisin tughan kogh arazir manam damuti, God suam, an arazir kuram.

15

E Kraissin nighnizim ko arazimîn gîn mangam

¹ E gumazamizir nighnizir gavgavim itiba, gumazamizir gavgaviba puvatiziba, men osimtiziba ater men akurvaghham. E uarira uarir akurvaghshi nighnighan kogham. ² E bar vaghvagh uan adarazi bagh pamten ingar men akurvaghham. E kamagh sua, men nighnizir gavgavim gavgavigh ikivira ikiam, kamaghîn e men akurvaghham. ³ E fo, Kraiss uabi uabin akurvaghasa nighnizir puvati. Godîn Akinafarimîn arazir a batozimîn osizirim kamakin, “Akar kurar gumaziba ni gaseziba, da uaghan na gire.” ⁴ Godîn migirigiar me fomira Godîn Akinafarimîn

14:12: Mt 12:36, Ga 6:5, 1 Pi 4:5 **14:13:** 1 Ko 8:9, 8:13, 10:32 **14:14:** Ap 10:15, Ro 14:2, 14:20, 1 Ko 8:7-8, 1 Ti 4:4, Ta 1:15 **14:15:** 1 Ko 8:11-13 **14:16:** Ta 2:5 **14:17:** 1 Ko 8:8 **14:18:** 2 Ko 8:21 **14:19:** Ro 12:18, 15:2, 1 Ko 14:12, 1 Te 5:11 **14:20:** Mt 15:11, Ro 14:14-15, 1 Ko 8:9, 8:13, Ta 1:15 † **14:22:** (14:22) Grighin akam vezin kamîn deragha bigha mikemezir puvati. **14:23:** Ta 1:15 **15:1:** Ro 14:1, Ga 6:1 **15:2:** Ro 14:19, 1 Ko 9:19, 9:22, 10:24, 10:33, 13:5, Fl 2:4-5 **15:3:** Sng 69:9, Mt 26:39, Jo 5:30, 6:38 **15:4:** Ro 4:23-24, 1 Ko 9:9-10, 10:11, 2 Ti 3:16-17

osiriziba, da bar en sure damuasa me ada osiri. Migirigiar kam e damuti, e nimira iki, osimtiziba ateriva tugh gavgavigh God e daningamin bizir aghuiba bagh mizuamam. ⁵ Datirighin ki ia bagha God ko migia ghaze, God uabi e gamima, e nimira ikia osimtiziba atera tugh gavgafi. Egh a ia damuti, ia Krais Iesus amizir arazibar gin mangi, egh tuavir kam in ia igharaz darazi ko navir vamira ikiam. ⁶ Kamaghin ki ia bagh God in azangsighti, ia navir vamira ikiva bar moghira uari inigh God in ziam fam, an en Ekiam Krais Iesus in Afeziam.

Krais, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan, bar men akura

⁷ Kamaghin amizi, gumazamiziba God in ziam fisi, ia Krais in adarasi ia uarira uari inigh bar akongegh. Krais ia inigha aven izezi moghin, ia igharaz darazi inigh aven izi bar akongegh. ⁸ Ki ia migei, Krais Judabar ingangarir gumazim in oto. A nighnizir kam faraghaviram an iti, a kamaghin men akagham, God mikemezir akaba da bar guizbangira. Da kamakin, God en ovaviba ko amizir akar dikiriziba, da guizbangira otivigham. ⁹ Krais uaghan kamagh sua, a Kantrin Igharazibar Gumazibar amighti, me God in apangkuvim bagha an ziam fam. God in Akinafarim bizir kam kamaghin a migei,

“Kamaghin amizi, ki Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ikiva ni minabam.
Egh ki nin ziam fiva ighiabar amuam.”

¹⁰ Egha God in Akinafarim migirigiar igharazim uaghan iti,

“Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia God in gumazamiziba Israelba, ia me ko iki bar akongegh.”

¹¹ Ezi migirigiar mam uaghan kamaghin migei,

“Ia Kantrin Igharazibar Gumazamiziba bar,
ia Ekiam in ziam fi!
Egh nguazim in itir anababa,
ia bar an ighiabar amu!”

¹² Ezi Aisaia uaghan kamaghin mikeme,

“God Jesin ikizim in tav amiseveghti,
an atrivim in otogh iziva Kantrin Igharazibar Gumazibar ganam.
Egh a me damuti,
me bizir aghuir a me daningamiba bagh mizuam ikiam.”

¹³ Ki ia bagha God ko migei, Godra, a ian akuraghti, ia bizir aghuir gin izamiba bagh mizuamam. God kamagh sua, an Duam in gavgavim in, a ia damuti, ian arazir gin izamin bizir aghuiba bagha mizuaim, an aghung mangi bar ekevegham. Kamaghin, God ian nighnizir gavgavim an itir tuavim in, a ia damuti, navir amirizim ko bar akongezir arazim, bar ia gizivagham.

Pol uabi uan ingangarim geghara, egha uan akam isa uan namakaba bagha anemadi

(Sapta 15:14-16:27)

Pol uan ingangarim bagha bar akonge

¹⁴ Nan adarasi, ki uan navim in aven ki nighnizir gavgavim ikia kamaghin fo, ia zurara arazir aghuibagh ami. Egha fofozir guar aviriba iti. Kamaghin ia vaghvagh nighnizir aghuiba uarira uari daningam. ¹⁵⁻¹⁶ Ezi ki akinafarir kam in aven akar mabagh nighnigha, kamaghin ian nighniziba dikavasa ia bagha mong akar gavgaviba osiri. Ki fo, God nan apangkuvigha na misevezi, ki Krais Iesus in ingangarir gumazim in ikiava egha Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha ingari. God kamaghin ifonge, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me ofan min iki a damuti eghti a me bagh bar akongegham. Eghti God in Duam me damighti, me God

15:5: Ro 12:16, 1 Ko 1:10, 9:9-10, Fl 3:16 15:6: Ap 4:24, 4:32 15:7: Ro 5:2, 14:1-3 15:8: Mt 15:24-25, Ap 3:25-26, 2 Ko 1:20 15:9: 2 Sml 22:50, Sng 18:49, Jo 10:16, Ap 3:25, Ro 9:23, 11:30 15:10: Lo 32:43 15:11: Sng 117:1
15:12: Ais 11:1, 11:10, MAA 5:5, 22:16 15:13: Ro 12:12, 14:17 15:14: 1 Ko 8:1, 8:7, 8:10, 2 Pi 1:12, 1 Jo 2:21

baghivira ikiam. Kamaghin amizi, nan ingangarim kamaghin iti, ki ofa gamir gumazimin min ingara Godin akar aghuim me mikiri.

¹⁷ Ki Kraiss Iesus ko porogha ingangarim gami, kamaghin ingangarir ki God bagha amir kam, ki a bagha bar akonge. ¹⁸⁻¹⁹ Ki bizir igharazibar gun mikiman kogham, bizir vamiran kam ki an gun mikimasa: Ki Kraiss ko ingarima Kraiss na bagha tuaviba arizima, ezi ki Kantrin Igharazibar Gumaziba an gin mangasa men sure gami. A nan aven ingarima, ezi migirigiar ki me migeiba ko arazir ki amiziba, ko mirakelin gavgaviba ko arazarazir ki amiziba, me dar garima da me gamima me Godin gin zui. Bizir otozir kaba, Godin Duamin gavgavimin ki a dagh amima da otifi. Kamaghin amizi, ki Jerusalem inikegha Kraissin akar aghuim bar anakura ghua Ilirikumin Provinsin oto. ²⁰ Nan ifongiam kamakin: ki akar aghuim danganir gumaziba oraghizir puvatizibar anakunasa bar ifonge. Ki kamaghin aghua, me suam, Pol gumazir igharazim kunizir dipenir akinibagh isin dipenimin ingari. ²¹ Godin Akinafarim mikemezi moghin ki damuasa,

“Gumazir an eghaghaniba faragha da baraghizir puvatiziba, datirighin da baragham, eghti gumazir faragha an migirigiaba baraghizir puvatiziba, datirighin dagh fogham.”

Pol Rom in itir Kraissin adarazir ganigh, egh Spenin Kantrin mangam

²² Dughiar aviriba, ki ia bagha izasava amima, ingangarir kam nan suirazi, kamaghin ki izezir puvati. ²³ Egha datirighin ki nguibar kabar ingangariba puvati. Ki azenir aviribar ian ganasa ifonge, ²⁴ kamaghin amizi, ki datirighin izasa. Ki ghaze, ki kagh dikavigh Spenin Kantrin mangisi damuva, ki ti Spenin darorim ateghiva ti tong ia ko ikegham, egh gin Spenin mangam. Ki ian ganigh, egh tong ia ko ikisi bar akuegham. Eghti ia tuavimin ivezim nan akuraghti, ki Spenin mangam.

²⁵ Ezi datirighin ki Godin adarazi bagh akurvazitam inigh Jerusalem Nguibar Ekiamin mangam. ²⁶ Ia fo, Jerusalem in itir Godin adarasi, men tongin itir gumazamizir maba biziba bar puvati. Kamaghin, Masedonia ko Akaiian Provinsin itir siosba me bagha dagiaba arighasa bar ifuegha akam misoke. ²⁷ Me uan ifongiamra an gin ghua kamaghin ami. Kar guizbangira, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Israelin gumazamizir onganarazibar akurvaghamin ingangarim iti. Guizbangira, Israelba fomira Godin bizir aghuir aviriba isa Kantrin Igharazibar Gumazibagh aniga men duabar akura. Kamaghin amizi, Kantrin Igharazibar Gumaziba ikarvaghamin bizim iti, me nguazir kam in bizir aghuiba isi Israelbar aningiva me ikarvagham.

²⁸ Ki faragh dagiar kaba bar a da inigh Jerusalem in mangamin ingangarim a givaghiva, egh gin Spenin mangisi izi ian ganigh, mangam. ²⁹ Ezi ki fo, ki izi ia bativamin dughiam, Kraiss bizir aghuir bar aviribar en tongin dar amuam.

³⁰ Nan adarasi, en nighnizir gavgavir Ekiam Kraiss Iesus in itim ko, Godin Duam e ganidir igharaz darazigh ifongezir arazim, ki bizir kamning ginighnigha kamaghin ia gakaghori, ia na ko porogh pamtem God ko mikim na bagh an azangsigh. ³¹ Egh kamaghin mikim, Judian itir nighnizir gavgavim puvatiziba na gasighasighan kogham. Eghti Jerusalem in itir Kraissin adarasi nan ingangarir ki me bagha amim bagh bar akuegham. ³² Kamaghin God ifueghtima, ki ia bagh izisi nan navir averiam bar akuegham. Egh ia ko avughsi ua uan gavgavim inisi, egh bar akuegham. ³³ Ki kamaghin Godin azai, Godin navir amirizim ko dabirabir aghuim anidim, bar moghira ia ko iki. Guizbangira.

16

Pol gumazamizir aviriba bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki

¹ Ki ghaze, ia kamaghin fogh, Fibi en buaramizim, an amizir bar aghuim. Ia deragh a damu. An ingangarim kamakin, a Senkrian nguibar ekiamin itir siosin akurvazir amizim. ² Ki kamagh sua, ia Ekiam ginighnigh Fibi inighti a ia ko iki. Kar arazir aghuir e Godin gumazamiziba damuamim. Egh a bizitizim puvatighti ia an akuragh. Guizbangira, a gumazamizir aviribar akurvagha egha uaghan nan akura.

³ Ezi ki uan akam isa Prisila ko Akwila bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning na ko Kraisi Iesusin ingangarim gami. ⁴ Aning nan akurvagha na bangin oveghai. Kamaghin amizi, ki uabira puv aning minabi. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazibar siosba uaghan aning minabi.

⁵ Egha ki uan akam isa aningin dipenimin uari akuvir sios bagha anemaga ghaze, Afeziam vaghvagh me ko iki.

Egha ki uan akam isa nan namakam Epainetus bagha amaga ghaze, Afeziam a ko iki. A Provins Esian itir gumaziba bar men faraghavira nighnizir gavgavim Kraisin iti.

⁶ Egha ki uan akam isa Maria bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A ian akuraghasa pamten ingari.

⁷ Egha ki uan akam isa Andronikus ko Junias bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning e Judan ikizir vamira, egha na ko kalabusin ike. Aning Kraisin aposelbar tongin itima, me bar aning gifo. Ezi aning nan faragha ghua Kraisi gifo.

⁸ Egha ki uan akam isa Ampliatus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. Ga uaghara Ekiam ko porogha kamaghin ga namakar aghuimningin min iti.

⁹ Egha ki uan akam isa Urbanus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. An e koma Kraisin ingangarir gumazim. Egha Stakis uaghan, ki a bagha akam amaga ghaze, Afeziam a ko iki. A uaghan nan namakar aghuim.

¹⁰ Egha ki uan akam isa Apeles bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A Kraisin gin zuima osimtiziba a bativima,

an nighnizir gavgavim Kraisin ikiavira iti, ezi bizir kam bagha a ziam iti. Egha ki uan akam isa Aristobulusin dipenimin itir darasi bagha anemaga ghaze, Afeziam me ko iki.

¹¹ Egha ki uan akam isa Herodion bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. Ga Judan ikizir vamira. Egha ki uaghan uan akam isa Narsisusin dipenimin aven itir Ekiamin adarasi bagha ghaze, Afeziam me ko iki.

¹² Egha ki uan akam isa Trifina ko Trifosa bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning Ekiam bagha pamten ingari. Egha uaghan uan akam isa nan roroam Persis bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A uaghan Ekiam bagha pamten ingari.

¹³ Egha uaghan ki uan akam isa Rufus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A gumazir bar deragha Ekiamin gin zuim. Egha an amebam uaghan, ki a bagha akar aghuim anemdi. A guizbangira uan borimin min deravira na gami.

¹⁴ Egha ki uan akam isa Asinkritus ko Flegon ko Hermes, ko Patrobas, ko Hermas, ko nighnizir gavgavim Ekiamin ikia me ko itiba bar, me bagha anemaga ghaze, Afeziam bar me ko iki.

¹⁵ Egha ki uan akam isa Filologus ko Julia, ko Nereus uan buaramizim sara, ko Olimpas, ko Godin gumazamizir me ko uari akuviba bar, me bagha anemaga ghaze, Afeziam bar me ko iki.

¹⁶ Ia Kraisin adarasi, e uan arazimin gin mangiva, ia uan adarazir agharibar suigh. Ezi Kraisin siosba bar uan akaba isa ia bagha da amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.

Ia gumazir ia abiziba bagh deragh gan

¹⁷ Nan adarasi, ki akar gavgavim ia mikimasa, Ia gumazir ia abiziba bagh deragh gan. Gumazir kaba, ian marazir nighnizir gavgavibagh asighasighava, egha suren akar ia inizibar apanim gami. Kamaghin, ia men saghon iki.

¹⁸ Me en Ekiam Kraisi Iesusin ingangarim gamir pu. Puvati. Me uan nivafizim ifongezir arazibar gin zui. Me migirigiar aghuiba ko migirigiar navibagh

inivibagh amuava, gumazamizir arazir kurabagh ifozir puvatiziba me gifara, men nighnizibagh amima, me okam nighnisi. ¹⁹ Gumazamiziba bar kamaghin oraki, ia akar aghuim inigha deravira an gin zui. Kamaghin, ki ia bagha bar akonge. Ki kamaghin ifonge, ia arazir aghuiba bar adagh fogh, egh arazir kurabar amuamin fofoziba puvatigham. ²⁰ Dughiar bar otevimin, Godin navir amirizim ko dabirabir aghuarim anidim, a Satanin gavgavim gasighasighiva ian amamangatighti, ia Satan dikaraghtima, a ian dagaribar apengan ikiam. En Ekiam Kraisin Iesusin apangkuvim ia ko iki.

Gumazir maba uan akaba isa Romin itir gumazamiziba bagha da amadi

²¹ Timoti, na ko ingarir gumazim, a uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Lusius ko, Jason ko, Sosipater, me na ko e ikizir vamira, me uaghan ia bagha akam amadi.

²² Ki Tertius Kraisin ananav, ki uaghan uan akam isa ia bagha anemadi. Ki Polin akaba inigha ia bagha akinafarir kamin da osiri. ²³⁻²⁴ Ezi Gaius uan akam isa, ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Gaiusra, ki Pol ki an dipenimin aven itima, a bar deragha na gami. Egha Siosin mam uaghan Gaiusin dipenimin aven uari akufi. Ezi Erastus nguibar kamin Gavmanin dagiabar garir gumazim, ko en mav Kuartus, aning uan akam isa ia bagha anemadi.*

E Godin ziam fam!

²⁵⁻²⁶ E Godin ziam fam! God gavgavir ekiam ikia, kamaghin a ia damuti ian nighnizir gavgavimin suiragh gavgavigham! Bizir kam, ki an akar aghuim akura, bizir kam uaghan a migei. Akar aghuir ki akurim, a Kraisin Iesusin akar aghuim, a guizin akar mogomem, bar fomira azenir aviribar modogha iza, datirighin azenim giri. Guizin akar mogomer kam, Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, da gumazamizibagh

amizi, me akar mogomer kam a gifo. Godin ovengan koghamim, akar gavgavimin kamaghin migia ghaze, akar mogomer kaba azenim giriti, Kantrin Igharazibar Gumaziba bar dagh foghiva, nighnizir gavgavim Kraisin iki kamaghin an gin mangam. ²⁷ Ezi ki kamaghin ifonge, Kraisin Iesus e damuti, e Godin ziam fam. Anarira a God, egha a uabira fofoziba bar iti. Kamaghin, e zurara an ziam fi mamaghira ikiam. Guizbangira!

16:19: Mt 10:16, Ro 1:8, 1 Ko 14:20 **16:20:** Stt 3:15, Ro 15:33, 1 Ko 16:23, 1 Te 5:28, MAA 22:21 **16:21:** Ap 16:1, 19:22, 20:4 **16:23-24:** Ap 19:29, 1 Ko 1:14, 2 Ti 4:20 * **16:23-24:** (16:23-24) Fofozir gumazir maba uaghan ghaze, akar otevir mam uaghan vezin kamin iti. Akar kam kamakin. En Ekiam Kraisin Iesusin apangkuvim zurazurara ia ko iki. Guizbangira. **16:27:** 1 Ti 1:17, 6:16, Ju 25

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Korin'in Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Polin dughiamin, Korin, a nguibar ekiar mam, an Akaian Provinisin iti. A uaghan Grighin nguazimin aven iti. Pol uabi faragha Iesusin akam Korin'in nguibam anekunigha, egha sios gamizi a tu. Egha gin Pol me ategha, ghua nguibar igharazibar ingaragha aruima, osimtiziba Korin'in sios batifi. Kamaghin amizi, Pol nighnizir aghuiba me daningiva egh men osimtiziba akirasa akinafarir kam osiri.

Pol garima, Korin'in itir Kraisin adarazi, men araziba ikufi. Ezi a kamaghin nighnisi, me uan nighnizir gavgavim ategham. Egha a kamaghin men apangkufi. A poroghamiba arazir aghuibar amuasa migei. Egh me Godin Duam amamangatighti, a men daroriba bagh faragh mangan koghti, eghti osimtiziba guizbangira me bativam. A Godin ziam fer arazir aghuim migia, egha uaghan Godin Duam bizir aghuibar me mikeme. Egha gumazir ovengezibav gia ghaze, me ua dikavam.

Bizir kaba, osimtiziba Korin itir darazigh anidi. Ezi me Godin ifongiam gifoghasa Pol akar bar aghuim me gami. Egh men akuraghti, me a gifogham. Akar otevir Kraisin adarazi bar ifongezir mam, a sapta 13in iti. Sapta 13in kam Pol kamaghin men akagha ghaze, igharaz darazigh ifongezir arazim, a bizir bar aghuir God uan gumazamizibagh anidim.

Kraisin adarasi uarira uari adogh uan ziaba fan marki

(Sapta 1-4)

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesusin aposel. God uabi ifongegha, na gamizi ki aposelin oto. Ki, Kraisin gin zuir gumazim Sostenes ko, ² ga

akinafarir kam ia Korin'in nguibar ekiamin itir sios bagha an osiri. Kraisi Iesus ia gamizima, ia a baghavira iti. Egha a ua bagha ia amisevezi, ia a ko poroghav iti. A ia ko, nguazimin itir gumazamizir Kraisi Iesusin ziamin feba bar, a ia misefe. Kraisi Iesus, en Ekiam. A men Ekiam, ko uaghan en Ekiam. ³ Ki God ko migia ghaze, God en Afeziam ko en Ekiam Kraisi Iesus, aning ian apangkuv, egh navir amirizim ia daning.

Pol God minabi

⁴ God, Kraisi Iesusin ingangarimin tu-avimin, ian apangkuvigha, deragha ia gami. Kamaghin ki zurara ia ginighnigha uan God minabi. ⁵⁻⁶ Ki a minabagha ghaze, Kraisin akar e ian mikinizim, a ian navibar ikia gavgafi. Ia Kraisi ko poroghav itima, God bizir aghiur avirim ia ganingizi, da ia gizifa, kar akam akurir arazir aviriba, ko fofozir guar aviriba. ⁷ Kamaghin, ia datirighin en Ekiam Kraisi Iesus azenim giramin dughiam mizuai, egha ia Godin Duam aningizir bizir aghuitam, ia an otevizir puvati. ⁸ Kraisi Iesus gavgavim ia daningti, ia gavgavigh mangi, dughiar abuananamin otogham, eghti bizir kuratam en Ekiam Kraisi Iesus Uamateghamin Dughiamin ian ikian kogham. ⁹ God uan Otaram Kraisi Iesus, en Ekiam a ko navir vamira ikiasa ian dia. Eghti God damuasa mikemezi biziba, a bar adar amigham.

Sios bar biaghire

¹⁰ Nan adarasi, ki en Ekiam Kraisi Iesusin ziamin pamtem kamaghin ia gakaghoru, ia bar navir vamira uariv geir migirigiaba iki. Egh ia tintinimin bighiran marki. Ia ikizir vamira, ko nighnizir vamira, ko ifongiar vamira iki. ¹¹ Nan adarasi, Kloen adarazi na migia ghaze, ia adariba uari gami. ¹² Ki arazir ia uari adozibar ian tongin itim migei. Marazi kamaghin migei, "Ki Polin anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Apolosin anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Pitan anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Kraisin anav." ¹³ Ezi

1:2: Ap 9:14, 18:1, 18:17, Ro 1:7, 10:12, 1 Ko 6:11, 2 Ti 1:9
1:7: Lu 17:30, Fl 3:20, 2 Te 1:7, Ta 2:13, 2 Pi 3:12
1:10: Ro 12:16, 2 Ko 13:11, Fl 2:2, 3:16, 1 Pi 3:8

1:3: Ro 1:7, 2 Ko 1:2
1:5-6: 1 Ko 2:1-2, 12:8, 2 Ko 8:7, 2 Ti 1:8, MAA 1:2
1:8: Fl 1:6, Kl 1:22, 1 Te 3:13, 5:23
1:9: Ais 49:7, Jo 17:21, 1 Ko 10:13, 1 Te 5:24, 1 Jo 1:3
1:12: Jo 1:42, Ap 18:24-28, 19:1, 1 Ko 3:4

manmakin? Krais ti biaghireghama? Ki Pol ti ian akurvaghasa ter ighuvimin aremez, o? Ia ti nan ziamin rurim iniz, o? Bar puvati!

¹⁴ Ian tongin, ki Krispus ko Gaiusra rue, egha gumaziba ua puvati. Kamaghin ki God minabi. ¹⁵ Kamaghin amizi, gumazitam kamaghin mikiman kogham, “E Polin ziamin rurim ini.” ¹⁶ (Guizbangira, ki igharaz darazi uaghan me rue, kar Stefanasin dipenimin itir adarazi. Egha ki fozir puvati, ki ti igharaz darazi uaghan me rues.) ¹⁷ Krais gumaziba ruasa na amadazir puvati. Puvati. An akam akunasa na amada. Eghti ki apezeperir migirigiaba ko nguazir kamın itir gumazibar fozim anekunan kogham. Ki kamaghin damu, egh Kraisin ter ighuvimin ovevem damighti, a mati pura bizim.

Krais, a Godin gavgavim

¹⁸ Guizbangira, gumazir ovengamiba ghaze, ter ighuvimin migirigiam, mati migirigiar onganim egha mingariba puvati. Ezi e gumazamizir God en akurvaziba, e fo, ter ighuvimin migirigiam, a Godin gavgavim. ¹⁹ Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Ki nighnizir aghuiba itir gumazibar nighnizim batueghiva,
egh fozir gumazibar fozim agivagham.”

²⁰ Eghti e manmaghin nguazir kamın itir gumazibar nighnizir aghuibav kimam? E manmaghin Judan Arazibagh fozir gumazibav kimam? E gumazir akaba uariv sozir arazim bar a gifoziba, e manmaghin me mikimam? Guizbangira, God nguazir kamın itir fozibagh amizima, da mati migirigiar onganiba egha mingariba puvati.

²¹ Godin nighnizir aghuim ko an fozimin, God kamaghin fo, nguazir kamın itir gumazamiziba uan fozimin

me Godin fozim inighan kogham. Kamaghin, God tuavir igharazir mam men akurvaghasa anemisefe. Kar, me “migirigiar onganim” arizir akam, e aneakuri. Gumaziba akar kam baragha nighnizir gavgavim Godin iti, ezi God men akurvasi. ²² Judaba mirakelbar ganasa bar gavgafi, ezi Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir aghuim ko fozim bagha pamtemin ingari. ²³ Ezi e Krais ter ighuvimin aremezir akam me mikiri. Ezi akar kam Judabar nighnizimin, mati bizir me asaghporaghirim. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazibar nighnizim ghaze, kar migirigiar onganim. ²⁴ Ezi e gumazamizir God diaziba, e Juda ko Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghara, e fo, Kraisra a Godin gavgavim ko Godin fozim. ²⁵ Nguazimin itir gumaziba kamaghin nighnigha ghaze, “Godin nighnizir maba bar ongani.” Ezi nighnizir kamra bar gumazibar nighnizibagh afira. Ezi me kamaghin nighnisi, Godin arazir maba kamaghin en akakasi, God gavgaviba puvati. Ezi an arazir kabara bar gavgavigha, bar gumazibar gavgavim gafira.

²⁶ Nan adarasi, ia dughiar God ian diazim ginighnigh. Ian aviriba faragha, nguazir kamın itir gumazibar damazimin, fozir gumazibar min ikezir puvati. Ezi ian aviriba, gavgaviba puvati. Egha ian aviriba, ziar ekiaba itibar ananabar otivizir puvati. ²⁷ God kamagh sua, a nguazir kamın itir fozir gumazibar amuti, me bar aghumsigam. Kamaghin, a gari, gumazir nguazimin itir gumazibar damazimin nighnizir onganiba itiba, gumazir kabara God me amisefe. God ghaze, a gavgaviba itir gumazibar amuti, me aghumsigam. Kamaghin, gumazir nguazir kamın itir gumazibar damazimin gavgaviba puvatiziba, merara God me amisefe. ²⁸ Egha a nguazir kamın ziaba puvatizir gumaziba ini, kar gumazir me kamaghin migeiba, me bizir kiniba, egha

1:14: Ap 18:8, 19:29, Ro 16:23 **1:16:** 1 Ko 16:15 **1:17:** Mt 28:19, Jo 4:2, 1 Ko 2:1, 2:4, 2:13, 2 Pi 1:16 **1:18:** Ap 17:18, Ro 1:16, 1 Ko 2:14, 15:2, 2 Ko 4:3 **1:19:** Ais 29:14, Jer 8:9 **1:20:** Jop 12:17, Ais 19:12, 33:18, 44:25, Mt 11:25, Lu 10:21, Ro 1:20-21, 1:28 **1:21:** Mt 11:25, Lu 10:21, Ro 1:20-21, 1:28 **1:22:** Mt 12:38, Mk 8:11, Jo 4:48, Ap 17:18, 17:32 **1:23:** Ais 8:14, Mt 11:6, Jo 6:60, 6:66, Ro 9:32, 1 Ko 2:14, Ga 5:11 **1:24:** Ro 1:4, 1:16, 1 Ko 1:18, Kl 2:3 **1:25:** 2 Ko 13:4 **1:26:** Mt 11:25, Jo 7:48, Je 2:1-5 **1:27:** Mt 11:25, Je 2:5 **1:29:** Ro 3:27, Ef 2:9

me men aghua. Ezi arazir kamın, God ziar ekiaba itiba ko gavgaviba itibagh amizi, da mati bizir kinibar mın iti. ²⁹ Kamaghın amizi, gumazitam Godın damazimın uabi uan ziam fan kogham. ³⁰ God uabi ia gamizi, ia Kraıs İesus ko poroghav iti. Ezi a Kraıs gamizi, a en nıghnızir aghuımın mıngarımın iti. Ezi Kraısın ingangarımın, God e gamizıma, e Godın damazımın deragha, egha God baghavıra iti. Ezi Kraısın ingangarımın, a uam e givezegha, arazir kuramın gavgavımın e fıri. ³¹ Ezi Akınafarım mikemezi moghın God kamaghın ifonge, “Tina bar akongeghsi, a God amızir arazibagh nıghnıgh, da bagh bar akongegh, egh Godın ziam fı.”

2

Pol Korının itir gumazamıbar nıghnızir gavgavımın mıgei

¹ Nan adarasi, ki ia bagha izezir dughiamın, ki Godın akar mogomemın ia mıgia, egha fofozir gumazıbar mın akar ekiar guar avıritaba ia mikemezır puvati. ² Ki faraghavıra kamaghın nıghnıki, ki ian tongın ikiamın dughiamın, ki bizir ıgharazitam gınıghnıghan kogham. Puvatıgham. Ki Kraıs İesusra nıghnıghıva, egh uaghan a ter ıghuvımın aremezır ovevem gınıghnıgham. ³ Kamaghın, ki ia ko itir dughiamın, ki guızbangıra gavgavıba puvati. Ki atıatıava, egha mıghavıram agoı. ⁴ Ezi akar ki mikemezım ko akar aghuir ki kunızım, ki nguazır kamın itir fofozım o nıghnızıbagh etuir akam, ia mikemezır pu. Puvati. God uan Duamın gavgavımın, a ian akazi, ia fo, ki mıgeır akaba da guızbangıra. ⁵ Guızbangıra, ki kamagh sua, ian nıghnızır gavgavımı nguazır kamın itir fofozım gısın ikian kogham. Puvati. İan nıghnızır gavgavım, Godın gavgavımıra, a gısın tugham.

Godın Duam nıghnızır aghuım ko fofozım e ganıdı

1:30: Jer 23:5-6, Jo 17:19, 2 Ko 5:21 **1:31:** Jer 9:23-24, 2 Ko 10:17 **2:1:** 1 Ko 1:17 **2:2:** Ga 6:14, Fl 3:8 **2:3:** Ap 18:9, 2 Ko 10:1 **2:4:** Ro 15:19, 1 Ko 1:17, 1 Te 1:5, 2 Pi 1:16 **2:5:** 2 Ko 4:7, 6:7 **2:6:** 1 Ko 1:28, Ef 4:13, Fl 3:15, Hi 5:14 **2:7:** Ro 16:25-26, Ef 3:5, 3:9, Kl 1:26, 2 Ti 1:9 **2:8:** Lu 23:34, Jo 7:48, Ap 13:27, 2 Ko 3:14 **2:9:** Aıs 64:4
2:10: Mt 13:11, 16:17, Jo 14:26, 1 Jo 2:27 **2:11:** Snd 20:27, Jer 17:9, Ro 11:33-34 **2:12:** Jo 16:13-14 **2:13:** 1 Ko 1:17, 2:4, 2 Pi 1:16

⁶ Guızbangıra, gumazamızır gavgavıgha Godın arazıbar gın zuıba, e fofozır aghuım me ganıdı. Ezi fofozır me inızır kam, a nguazır kamın itir fofozım puvati. Egha uaghan a nguazır kamın gumazır dapanıbar fofozım puvati, kar gumazır ovengasava amıba. ⁷ Puvati. Fofozır aghuir e ia ganıdır kam, a Godın nıghnızır mogomem. Fomıra, God tıghar nguazımın ingaramın dughıamın, a uan fofozır aghuımın a kamaghın ifonge, e an Nguıbamın ikı, ziar ekıam ko dabırabır aghuım a ko a inıam. Ezi dughıar kamın ikेgha ıza datırıghın an fofozır aghuir kam en modo. ⁸ Ezi, nguazır kamın gumazır dapanıtam a gıfozır pu. Puvati. Me tı foghava, ziar ekıam itir Ekıam isa ter ıghuvım gafughan koghai. ⁹ Ezi e Godın Akınafarımın itir akamın mıgırıgıar kam mıgei, a kamakın,

“Bizır gumazıtam faragha ganızır puvatızıba,
ko akar gumazıtam faragha oraghızır puvatızıba,
ko bizır gumazıtamın nıghnızımın itir puvatızıba,
bizır bar aghuir kaba,
God gumazamızır a gıfongezıba bagha dar kırı.”

¹⁰ Bizır kabar mıgırıgıam fomıra modo, ezi Godın Duamın ingangarımın God da azenım gatızı, e dar garı. Godın Duam bizıba bar deravıra dar garı, egha uaghan Godın nıghnızır mogomebar gara fo. ¹¹ Tav gumazır ıgharazitamın nıghnızım gıfoghan kogham. Puvati. Gumazır kamın duar an aven itımıra fo. Kamaghıra, gumazıtam Godın nıghnızım gıfoghan kogham. Godın Duam, a uabıra fo. ¹² E nguazır kamın duam inızır pu. Puvati. E God amadızır Duam inı. Eghtı tuavır kamın, e bizır aghuir God e ganıngızıba, e deraghvıra dagh fogham. ¹³ E bizır aghuir kabav gei, ezi en mıgırıgıaba nguazımın itir fofozımın tuavımın otozır pu. Puvati.

Godin Duam uabi en sure gamima, e akar kabagh ami. E Godin Duamin akaba isa, Godin Duam itir gumazamiziba akar kaba bigha me geghari. ¹⁴ Ezi gumazir Godin Duam puvatizim, a Godin Duamin bizir aghuiba inighan kogham. Guizbangira, a kamaghin nighnigha ghaze, da bizir onganiba, egha mingariba puvati. Bizir aghuir kaba, da Godin Duamin otifi. Kamaghin amizi, gumazir Godin Duam itiba, merara Godin Duamin bizir aghuir kaba tuisighamin fofozim iti. ¹⁵ Gumazir Godin Duam itim, a biziba bar da tuisisi. Eghti gumazitam, Godin Duam itir gumazimin araziba tuisighiva avegham. ¹⁶ Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Tina Ekiamin nighnizim gifo?
Tina an sure damuam?”

Ezi erara, Kraisin nighnizim en iti.

3

Siosin ingangarir gumazim, a Godin ingangarir gumazim

¹ Nan adarasi, ki gumazamizir Godin Duamin gin zuibav gei moghin ia mikiman kogham. Puvati. Ki gumazamizir navir ghurimin arazibar gin zuibav geir moghin, ki ia migei. Dughiar kamın ia borir iririvibar min ikia, Kraisin arazibar gin zui. ² Ki faragha, mati otem ia ganingi, egha dagher gavgavitam ia daningan ibura. Faraghavira, ki fo, ia tighar dagher gavgavitam iniam. Egha datirighin uaghan, ia kamaghira iti. ³ Ki fo, ia navir ghurimin arazibar gin ghuavira iti. Ia uan aveghbuabar navim ikuvir arazim, ko uarir adoghadozir arazim, da ian ikiavira iti. Arazir ia amir kaba, kar navir ghurimin araziba. Ia dagh amua, egha nguazir kamın itir gumazibar min ami. ⁴ Gumazir mam kamaghin migei, “Ki Polin anav.” Ezi mav kamaghin migei, “Ki Apolosin anav.”

Ezi arazir kamın ia mati nguazir kamın gumaziba.

⁵ Ia deravira nighnigh. Apolos, a tina? Ki Pol, ki tina? Ga ingangarir gumazir kinimning. Ekiam ingangariba isa, vaghvagha ga ganingi. Ezi ingangarir ga amir kabar, ia nighnizir gavgavim Kraisin iti. ⁶ Ki mati, dagher ovizim opari. Ezi Apolos dipam a ganidi. Ezi God a gamima, an aghui. ⁷ Ezi gumazir dagher ovizim oparim, a ziam puvati. Ezi gumazir dipam a ganidim, a uaghan ziam pu. Ezi God daghebagh amima, da aghui, kamaghin a uabira ziam iti. ⁸ Gumazir dagher ovizim oparim, ko gumazir dipam anidim, aning uaghara Godin ingangarir gumazimning. Egh aning vaghvagh uan ingangarir amizibar ivezim iniam. ⁹ Ga uaning inigha Godin ingangarim gami, ezi ia mati an azenim.

Siosin ingangarir gumazim, mati dipenibar ingarir gumazim

Egha ia uaghan mati Godin Dipenim. ¹⁰ God uan apangkuvimin, fofozim na ganingizi, ki mati dipenibar ingarir gumazir fofozir bar ekiam itim. Egha ki dagiaba arizima, gumazir igharazim dagh isin dipenimin ingari. Eghti dipenimin ingarir gumaziba vaghvagh deravira ganiva dipenimin ingar. ¹¹ Ia fo, God Kraisi Iesus isa, dipenimin ingarir dagiar faragha atizimin min anetigha gifa. Eghti gumazitam, dipenimin ingarir dagiar faragha itir igharazitam, uam anerighan kogham. ¹² Ezi gumaziba dagiar kam gisin dipenimin ingarsi, tarazi ti golin dagiabar an ingaram, tarazi ti silvan dagiabar an ingaram, eghti tarazi ti dagiar ivezim bar pin kozibar an ingaram, eghti tarazi temebar an ingaram, eghti tarazi dadabar an ingaram, eghti tarazi maziar misiabar an ingaram. ¹³ Eghti gin, Godin Kotiamin Dughiamin, gumaziba bar, men ingangariba azenim giram.

2:14: Mt 16:23, Jo 8:47, 14:17, Ro 8:5-7, 1 Ko 1:18, 1:23
2:15: 1 Te 5:21, 1 Jo 2:20, 4:1
2:16: Jop 15:8, Ais 40:13, Jer 23:18, Jo 15:15, Ro 11:34
3:1: Jo 16:12, 1 Ko 2:14-15
3:2: Jo 16:12, Hi 5:12-14, 1 Pi 2:2
3:3: 1 Ko 1:10-11, 11:18, Ga 5:20-21, Je 3:16
3:4: 1 Ko 1:12
3:6: Ap 18:4-11, 18:24-28, 19:1, 1 Ko 1:30, 2 Ko 3:5, 10:14-15
3:7: 2 Ko 12:11, Ga 6:3
3:8: Ro 2:6, Ga 6:4-5, MAA 22:12
3:9: Mt 13:3-9, Ap 15:4, 2 Ko 6:1, Ef 2:20-22, Hi 3:3-4, 1 Pi 2:5
3:10: Ro 15:20, 1 Ko 4:15, 15:10, 1 Pi 4:11, 2 Pi 3:15, MAA 21:14
3:11: Ais 28:16, Mt 16:18, 2 Ko 11:4, Ga 1:7, 1 Pi 2:4-6
3:13: Lu 2:35, 1 Ko 4:5, 2 Te 1:7-10, 1 Pi 1:7, 4:12

Eghti dughiar kam avir ekiamin min otoghti, avir kam men ingangaribar isiva vaghvagh da tuisigham, men ingangariba deraz, o puvati. ¹⁴ Eghti gumazir manam dagiar kam gisin dipenimin ingarighti, an dipenim isian koghti, ingangarir gumazir kam ivezir aghuim iniam. ¹⁵ Ezi ingangarir gumazir manamin dipenim bar isighti, a uan ingangaribar ivezim inighan kogham. Ingangarir gumazim uabi ovengan kogham, a mati gumazir avimin miseviagherizim.

Ia Godin Dipenimra

¹⁶ Ia Godin Dipenimra, ezi Godin Duam ian aven iti. Ia ti kamaghin fozir puvati? ¹⁷ Godin Dipenim, a ua baghaviram a ginabas. Ezi dipenir kam, kar iarara. Kamaghin, gumazitam Godin Dipenim gasighasightima, God gumazir kam gasighasigham.

E gumazibar ziaba fan kogham

¹⁸ Ian tav uabi uabi gifaran marki. Ki ghaze, ian tongin gumazitam nguazir kamın bizibagh fogh kamagh nighnigham, “Ki fofozir bar aghuim iti,” egh gumazir kam faragh gumazir onganimin min otogh, gin bar fofozir gumazimin otogham. Kamaghin deragham. ¹⁹ Guizbangira, nguazir kamın fofozir aghuim, a Godin damazimin mati arazir onganim. Godin Akinafarim kamaghin migei, “Gumazir maba paza gumazir igharazibar amuasa, arazir aviribagh nighnisi. Ezi God gumazir kabar arazibagh amima, da meraram asighasisi.” ²⁰ Godin Akinafarim uaghan kamaghin mikeme, “Ekiam a fofozir gumazibar nighnizibagh fo. A fo, me damuasa nighnizir biziba, da otivan kogham.” ²¹ Kamaghin amizi, ia gumazibar ziaba fer arazim atakigh. Biziba bar,

ian biziba. ²² Pol, ko Apolos, ko Pita, ko nguazir kam, ko ikirimirim, ko ovevem, ko bizir datirighin itiba, ko gin otivamin biziba, da bar iana. ²³ Ezi ia Kraisin adarasi, ezi Krai, Godin anav.*

4

Ekiam uabi uan ingangarir gumaziba tuisisi

¹ Ia kamagh e ginighnigh, e Kraisin ingangarir gumaziba. Egha Godin akar mogomeba deraghvira dar ganamim ingangarim gami. ² Eghti gumazitam tavin ingangarir gumazimin iki, egh a uan gumazir ekiamin akaba deraghvira dar gin mangi. ³ Kamaghin amizi, ia nan araziba tuisighsi, o gumazir igharazitaba nan araziba kotin da tuisighsi damuti, kar pura bizim. Ki uaghan uabi uan araziba tuisizir puvati. ⁴ Guizbangira, ki uan arazir kuratam gifozir puvati. Ki kamaghin mikiman kogham, “Ki gumazir arazir kuraba puvatizim.” Puvati, na tuisighamin ingangarim, kar Ekiamin bizimra. ⁵ Kotiamin Dughiam tighar otivam. Kamaghin amizi, ia gumazir igharazibar araziba tuisighan marki. Ia Ekiam izamin dughiam mizuam. A bizir mitarmemin mueghav itiba inigh angazangarimin dar atigham. Egh a gumaziba bar men navir averiabar itir nighniziba, azenim darigham. Eghti dughiar kamın, God bar vaghvagh e mikim suam, en ingangarim dera, o a ikufi.

Korinba uari uan ziaba fe

⁶ Nan adarasi, ki ian nighnizibar akurvaghasa, egha Apolos ko ga uaning geghari. Ia ga ginighnigh, egh Godin Akinafarim mikemezi moghin deravira an gin mangi. Egh ia arazir osirizir kamın mirara mangi. Ia akaba batogh uari fiva,

3:16: 1 Ko 6:19, 2 Ko 6:16, Ef 2:21-22, Hi 3:6, 1 Pi 2:5 **3:18:** Snd 3:7, Ais 5:21 **3:19:** Jop 5:13, 1 Ko 1:20, 2:6 **3:20:** Sng 94:11 **3:21:** 1 Ko 1:12, 3:4-6, 2 Ko 4:5, 4:15 **3:23:** Ro 14:8, 1 Ko 11:3, 2 Ko 10:7, Ga 3:29 * **3:23:** (3:23) 1 Korin 1:12 ko 3:4, Pol kamaghin migei, Korinin siosin itir darazi uari abigha, egha marazi ghaze, e Polin adarasi, ezi marazi ghaze, e Apolosin adarasi. Ezi migirigiar kaba da nguazimin gumazibar nighnizibar gin zui. Korinin siosin itir gumazamaziba deravira Godin nighnizim gifogh, egh kamaghin mikim suam, Pol bar enanav, ezi Apolos bar enanav. Pol ko Apolos ko bizir igharaziba sara, me ingangarir gumazibar min iki, Korinin siosin akurvagh egh me damuti, me guizin Kraisin adarazir min otivam. Kamaghin, God me ginaba. 2 Korin 3:1-9in gan. **4:1:** Lu 12:42, 1 Ko 3:5, 2 Ko 6:4, Ta 1:7, 1 Pi 4:10 **4:2:** Lu 12:42 **4:4:** Jop 9:2, Sng 143:2, Snd 21:2, Ro 4:2 **4:5:** Ro 2:1, 2:29, 1 Ko 3:8, 2 Ko 5:10, MAA 20:12 **4:6:** Ro 12:3, 1 Ko 1:12, 3:4, 3:21 **4:7:** Jo 3:27, Ro 12:6, Je 1:17, 1 Pi 4:10

gumazir mabar ziaba fiva igharazibar ziaba abinan marki. ⁷ Namakam, tina gumazir ekiamin ni ati? Ni ti bizir aghuir ni ititam, God dama a inizir puvati, o? Ezi guizbangira, bizir ni itiba, God ni ganingi, ezi ni manmagh sua ni uabi uan ziam fe, mati ni bizir kabagh amizi, da otifi?

⁸ Guisi, ia ti biziba bar izivaghama? Ia ti biziba bar izivagha deraghavram apia? Ia ti e gafiragha atrivibar otivighama? A dera, ki mamagh sua, ia guizin atrivibar ikitima, e ia ko uaghan atrivibar ekiam. ⁹ Ki ghaze, puvati. Nan nighnizimin, God ti e aposelba isa, danganir bar gin itimin e ati. E mati gumaziba me kotin aven ghaze, e aremegham, egh me nguazir kam in itir enselba ko gumazamiziba bar, men damazimin e misueghti, e aremegham. ¹⁰ E Kraisin ziam fer arazim bangin, e gumazir onganibar min iti. Ezi ia Kraisi ko poroghav ikia, egha ia fofozir gumazibar min iti. E gavgaviba puvati, ezi ia bar gavgafi. E ziaba pu, ezi ia ziar ekiaba iti. ¹¹ Bar fomira iza datirikin, e mitiriaba sara iti, ezi kuariba puv en piri, ezi e korotiar biaghreziba azui. Ezi me tintinibar e misosi. Ezi e deravira danganitam gaperazir puvati. ¹² E uari uan dafaribar ingangarir bar osimtizibagh ami. Me pazava e migei, ezi e deragh me damuasa Godin azangisi. Me arazir kurabar e gami, e pura nimira ikia osimtiziba ateri. ¹³ Me akar bar kurabar e migei, e akar aghuaribar men akaba ikarvasi. E mati bizir kurar gumaziba makuniziba. Gumazibar damazibar e mati bizir kurar bar miziriziba. E kamaghira ikia iza datirikin.

Korinba Polin arazibar gin mangasa a ifonge

¹⁴ Ki akar kam, ia damuti ia aghumsighasa an osirizir puvati. Ki kamagh sua, ia mati nan boribara. Egha ki ian nighnizibar amuti ia deragh foghasa. Kamaghin, ki akar kam osiri. ¹⁵ Gumazir bar avirim ia ko ekiam maraghe, Kraisin arazibar ian akurvagh, ia geghuf, a pura bizim. Ia

afeziar vamira iti. Ki akar aghuim inigha ia bagha iza ia ganingizi, ia Kraisi Iesus ko poroghav iti. Kamaghin, ki ian afeziamin min oto. ¹⁶ Kamaghin ki ia gakaghori, ia nan arazibar gan, dar gin mangi. ¹⁷ Bizir kam bagha, ki Timoti ia bagha anemada. A nan otarimin min iti, ezi ki bar a gifonge. An Ekiamin ingangarim deragha an gari. Ki kamaghin ifonge, a nan arazir ki Kraisin poroghav ikia amir arazibar gun ia mikimam. Arazir kabara, ki zurara nguibaba bar dar ghua, siosba bar dar men sure gami. Eghti, Timoti arazir kabar ia mikim, ian nighnizibar amuti, da dikavam.

¹⁸ Ian marazi ghaze, ki izi ian ganan kogham, egha me akaba batogha uan ziaba fe. ¹⁹ Ezi puvati. Ekiam ifueghtima, ki ia bagh zuamira izam. Egh ki izeghamin dughiamin, ki gumazir uan ziaba feba, ki men akaba baraghsi izan kogham. Puvati. Ki izi foghasa, me gavgavir manam iti. ²⁰ Guizbangira, God Bizibagh Ativamin Arazim, kar pura migirigiar kinimin bizim puvati. Kar gavgavir ekiam itir bizim. ²¹ Ezi ki manmaghin damuasa ia ifonge? Ki ia misoghamin aghorim inigh ia bagh izasa, ia ifonge? Ki uan navim ia daningiva, egh ian asughasugham?

Kraisin adarazi arazir kurar men tongin otiviba akir

5

(Sapta 5-6)

Gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim, Korinin siosin aven iti

¹ Ki kamaghin eghaghaniba baraki, gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim ian tongin oto. Kar arazir bar kuram. Egha a, Kraisi gifozir puvatizir gumaziba amir arazir kuraba, bar dagh afira. Arazir kam kamakin, gumazir mam uan afeziamin amuim koma akui. ² Egha ia manmaghin ghaze, ia bar pin ikia, marazi gafira? Ia ti arazir uan ziaba fer kam atakigh, egh azi. Egh gumazir arazir kurar

4:8: MAA 3:17, 3:21 **4:9:** Ro 8:36, 1 Ko 15:30-31, 2 Ko 6:9, Hi 10:33 **4:10:** Ap 26:24, 1 Ko 1:18, 3:18 **4:11:** Ap 23:2, Ro 8:35, 2 Ko 11:23-27, Fl 4:12 **4:12:** Sng 109:28, Mt 5:44, Ap 18:3, 1 Ko 9:14-15, 1 Te 2:9, 2 Te 3:8, 1 Ti 4:10
4:13: Kra 3:45 **4:15:** Ap 18:11, Ga 4:19, Je 1:18 **4:16:** 1 Ko 11:1, Fl 3:17, 1 Te 1:6, 2 Te 3:9 **4:17:** Ap 19:22, Fl 2:19-22 **4:19:** Ap 18:21, 19:21, 1 Ko 16:5, 2 Ko 1:15, 1:23, Hi 6:3 **4:20:** 1 Ko 2:4, 1 Te 1:5 **5:1:** Wkp 18:7-8, Lo 22:30, 27:20, Ef 5:3 **5:3:** Kl 2:5

kam gamizim, ia a batueghtima, a ua ia ko ikian kogham. ³ Guizbangira, ki uan nivafizim in ian saghon iti, egha ki uan duam ia ko iti. Egha mati, ki guizbangira uabi ia ko ikia, gumazir arazir kurar kam gamizim in arazim tuisigha gifa. ⁴ Egha ki kamaghin migei, ia en Ekiam Iesusin ziamin, ia uari akuvaghti, en Ekiam Iesusin gavgavim, ko nan duam uaghan, ia ko ikiti, ⁵ ia gumazir kam isi, Satanin dafarim datighiti, an nivafizim ikuvigham. Ekiam Izamin Dughiamin, God gumazir kam in duamin akurvaghisi, ia kamaghin damuam.

Korinba gumazir arazir kuram gamim batokegh

⁶ Ia uari uan ziaba fe, kar arazir aghuim puvati. Ezi manmakin? Ia ti fozir pu, yisin muziarim, a bret damuamin flaua bar a gamima, a bui? ⁷ Kamaghin, ia yisin ghurimin min arazir kuraba bar da batokegh, egh zuegh, mati bretin igiar yisba puvatizim in min iki. Ezi ki kamaghin fo, ia yis puvatizir bretin min iti. Ia fo, God Israelbagh Itazir Dughiam Ginighnizir Isar Ekiam, an adiarim gamigha gifa. Me, mati Isar Ekiam bagha sipsip isa ofa gami moghin, me Krai isa sipsipin min a misoghezi, an areme. ⁸ Kamaghin amizi, en araziba, gumazir Isar Ekiar kam damuasava amir arazibar min mangi. Egh uan arazir kuraba batuegh, mati me Isar Ekiam damuasa uan dipenibar yisin ghuriba isa, da makuri. Egh arazir zuruzim ko guizin akamin gin mangam, eghti arazir kam mati bretin igiar yis puvatizim.*

⁹ Akinafarir igharazir ki ia bagha faragha osirizim in, ki kamaghin ia mikeme, "Ia gumazamizir tintiniba uari bakia akuiba, me ko ikian marki." ¹⁰ Ki, ia bar nguazir kam in gumazir arazir kurar kabagh amibar ataghraghasa, migeir

puvati. Ki, gumazamizir tintinibar uari bakiaava akuiba, ko gumazir igharazibar biziba bagha naviba dikaviba, ko gumazir igharazibar biziba okeiba, ko gumazir marvir guabar ziaba feba, ki dav geir pu. Puvati. Ia gumazamizir kabanang bar me ataghraghisi, ia bar nguazir kam in ikian kogham. ¹¹ Ki osirizir akar kam, an mingarim kamakin: Gumazir Kraisin adarazir aven iti tam arazir kurabagh amua, gumazamizir uari bakiaava akuir arazim gami, o gumazir igharazibar biziba bagha navim dikafi, o marvir guabar ziaba fe, o akar kuraba uari gasir arazim gami, o dipar onganiba api, o gumazir igharazibar biziba okei, ia gumazir kam ko ikian marki. Puvati. Ia uaghan gumazir kamaghin amim ko daghebar aman kogham.

¹² Ezi manmakin? Ki ti Kraisin adarazir azenan itir gumazamiziba tuisizir ingangarim iti? Bar puvati. Ezi Kraisin adarazir aven itir gumazamiziba tuisizir ingangarim, a ian ingangarimra. ¹³ Azenan itir gumaziba, God uabi men araziba tuisigham. Ezi Godin Akinafarim kamaghin mikeme, "Ia gumazir kurar ian tongin itim batokegh."

6

Kraisin adarazi uarira uari kot darighan marki

¹ Ian tongin tav osimtizitam Kraisin adarazir mavin ikia, tizim bagha Godin gumazamiziba ategha ghua Godin gin zuir puvatizibar damazim in a isa kot garisi? Ia arazir kam gamua aghumsizir puvati, o? ² Ia ti kamaghin fozir puvati? E Godin gumazamiziba, e nguazim in itir biziba bar, da tuisigham. Egh ia guizbangira gin nguazir kam in biziba tuisighamin fofozim iki, egha datirighin ia manmagh sua osimtizir muziarir kaba uarir tongin ia da tuisighamin fofoziba

5:4: Mt 16:19, 18:18, Jo 20:23, 2 Ko 13:10 **5:5:** Ap 26:18, 1 Ti 1:20, 1 Pi 4:6 **5:6:** 1 Ko 3:21, 15:33, Ga 5:9, Je 4:16
5:7: Kis 12:5, 12:21, 13:7, Ais 53:7, Jo 1:29, 1 Pi 1:19, MAA 5:6, 5:12 **5:8:** Lo 16:3, Mt 16:6, 16:12, Lu 12:1 * **5:8:**
(5:6-8) Ves 6in ikegha ghua ves 8in tuzir migirigiam, God Israelbagh Itazir Dughiam an arazibagh nighnigha, Judaba amir arazibav gei. Ni Kisim Bek 12:3-21in ganigh, egh 13:5-7in gan. An arazir kaba bar dagh amizima, da Kraisin adarazir dabilirabimin nedazim oto. **5:9:** Mt 18:17, 2 Ko 6:14, Ef 5:11, 2 Te 3:14 **5:10:** Jo 17:15, 1 Ko 1:20, 10:27
5:11: Mt 18:17, Ro 16:17, 2 Te 3:6, Ta 3:10, 2 Jo 10 **5:12:** Mk 4:11, 1 Ko 6:1-4, Kl 4:5, 1 Te 4:12, 1 Ti 3:7 **5:13:** Lo 13:5, 17:7, 21:21, 22:21-24 **6:2:** Dan 7:22, Mt 19:28, MAA 2:26, 3:21, 20:4 **6:3:** 2 Pi 2:4, Ju 6

puvati? ³ Ia ti kamaghin fozir puvati? E enselbar araziba tuisigham. E kamaghin damuva, e guizbangira nguazir kamın osımtıziba tuisighamin fofozim iti. ⁴ Kamaghin amizıma, osımtızitam ian tongın otoghtıma, tızim bagh ia osımtızir kam tuisighamin ingangarım isava, sıosın azenan itir darazıgh anıdı? ⁵ Ia aghumsıghasa, kı kamaghin mıgei. Kı ghaze, ti ian tongın, gumazir fofozim ititam ikia mati, egha Kraısın adarazir tongın osımtıziba tuisighamin fofozim iti. ⁶ Ezi mamagh sua, Kraısın adarasi uari isava, gumazir nıghnızir gavgavım Kraısın itir puvatızıbar damazımın ghua uari isa kot garısi.

⁷ Ia Kraısın adarasi, ia osımtıziba uari ikia, uari isa kotın zui, ezi ian arazir kam kamaghin e gamızı e fo, Kraısın arazir ia gın zuım, ia anetakıs. Manmagh sua ia me ateghti, me paza ia damuan ia aghua? Manmagh sua ia me ateghti, me pura ian bizıba inian ia aghua? ⁸ Egha ia arazir aghuir kabar gın mangan aghua. Puvati. Ia uari paza me gamua men bizıba pura da isi. Egha arazir kamra, ia uaghan uan adarazıgh ami.

⁹ Gumamazir arazir kurabagh amıba, God Bizıbagh Atıvamin Dughıamın aven mangan kogham. Ia ti kamaghin fozir puvati? Ia uari uan navıbagh ifaran marki. Gumamazir tintınıbar uari isava akuıba, ko gumamazir marvir guabar zıaba feba, ko poroghamıba uari bakeir arazım gamıba, ko gumazir uarıra uari isa akua arazir aghumsızıbagh amıba, ¹⁰ ko okımakıar gumazıba, ko gumazir ıgharaz darazir bizıba bagha navım dı kavıba, ko dıpar onganıba apıba, ko akar kuraba uari gasir arazım gamıba, ko gumazir pura ıgharazıbar bizıba uari bagha da sıba, gumamazir kamaghin amıba bar, me God Bizıbagh Atıvamin Dughıamın aven ikian kogham. ¹¹ Fomıra ian marazi kamaghin ike. Ezi God ia ruegha, ia gamızı, ia an gumamazıbar otıfi. Ia, Ekıam Kraıs İesusın

zıam ko en Godın Duamın gavgavımın, God ia gamızı, ia an damazımın derazir gumamazıbar otıfi.

En nıvafızıba, da Godın Duamın Dıpenımın mın iti

¹² Gumazir maba kamaghin mıgei, “Bizıtam nan sıurazir puvati, kamaghin kı bizıba bar dar amuam.” A Guızbangıra, egh nı uaghan nıghnıgh, bizir maba nın dabırabımın akurvazir puvati. Guızbangıra, kı fıırıghırı bizıba bar dar amuam. Egh kı bizıtam ateghti a na damıghtı, kı an ingangarır gumazımın mın ikian kogham. ¹³ Gumazir maba ghaze, “Dagheba, da navım bagha itir bizıba, ezi navım, a dagheba ısır bizım.” Akar kam guızbangıra, ezi God bizir kamning vıraram anıng a gıvaghım. Eghtı en nıvafızıba, gumamazıba uari bakıa akur arazım bagh ikian kogham. Puvati. En nıvafızıba, Ekıam bagh ikıva, an ingangarım damuam. Ezi Ekıam en nıvafızıbar gara dar akurvası. ¹⁴ God uan gavgavımın Ekıam gamızı, a ua dı kafi, egh uaghan en nıvafızıbar amıghtı e ua dı kavam.

¹⁵ Ia ti kamaghin fozir puvati? İan nıvafızıba, da Kraısın nıvafızır akuaba. Kamaghin amizıma, kı ti Kraısın nıvafızır akua tam inıghıva, amızır arazir kurabagh amımın nıvafızım ko porogham, kar arazir aghuım? Bar puvati! Kı kamaghin damıghan kogham! ¹⁶ Gumazım arazir kurabagh amır amızım ko porogha, a ko anıng nıvafızır vamıram oto. Ia ti kamaghin fozir puvati? Godın Akınafarım kamaghin mı keme, “Anıng, nıvafızır vamıram otogham.” ¹⁷ Eghtı gumazıtam Ekıam ko porogh, egh a ko Duar vamıram otogham.

¹⁸ Ia zurara arazir gumamazir uari bakıava akuımın arı mangı, an saghon ikı. Arazir kurar ıgharazıba, gumazıba dagh amıma, da nıvafızımın azenan otıfi. Ezi gumazıtam, gumamazıba tintınıbar uari

6:7: Mt 5:39, Snd 20:22, Lu 6:29, Ro 12:17-19, 1 Te 5:15, 1 Pi 3:9 **6:9:** Ga 5:19-21, Ef 5:5, 1 Ti 1:9, Hi 12:14, MAA 22:15
6:11: Ef 2:2, Kl 3:7, Ta 3:3-7, Hi 10:22 **6:12:** 1 Ko 10:23 **6:13:** Ro 14:17, 1 Ko 6:15, 15:19-20, Kl 2:22-23, 1 Te 4:3-7
6:14: Ro 6:5, 6:8, 8:11, 1 Ko 15:20, 2 Ko 4:14, Ef 1:19-20 **6:15:** Ro 12:5, 1 Ko 12:27, Ef 4:12, 4:16, 5:30 **6:16:** Stt 2:24, Mt 19:5, Ef 5:31 **6:17:** Jo 17:21-23, Ro 8:9-11, Ef 4:4 **6:18:** Ro 1:24, 6:12-13, 1 Te 4:3, Hi 13:4 **6:19:** Ro 14:7-8, 1 Ko 3:16, 2 Ko 6:16

ko akuir arazim gamigha, a uabi uan nivafizim gasighasisi. ¹⁹ Ia ti kamaghin fozir puvati? Ian nivafiziba, da Godin Duamin Dipenimin min iti. God uan Duam isa ia ganingizima, a ian aven iti. Ia uarira uari bagha itir puvati, ia God bagha iti. ²⁰ God ivezir bar ekiamin ia givese. Kamaghin amizima, ia uan nivafiziba isi, God daning an ziam fi.

Pol poroghamir arazimin akam migei

7

(Sapta 7)

Pol poroghamibar arazimin azangsziba ikarvasi

¹ Ki datirighin migirigiar ia akinafarimin osiriziba ikarvaghasa. Gumazim poroghamim gamizir puvati, a dera. ² Gumazamizir uari bakia akuir arazim, bar ekevima, kamaghin gumaziba bar, vaghvagh amuimin iki, eghti amiziba bar, vaghvagh pamin iki. ³ Pamin nivafizim, kar an amuimin bizim, ezi gumazim an anogoroghan kogham. Kamaghira, amuimin nivafizim, kar an pamin bizim, ezi amuim an anogoroghan kogham. ⁴ Amizim uabi, uan nivafizim gativan kogham. Puvati, an pam a gatifa. Kamaghira, gumazim uabi, uan nivafizim gativan kogham. Puvati, an amuim a gatifa. ⁵ Gua poroghamning, gua akirim ragh uaning gasi uaningin aghuaghugh, egh uan nivafizimning uaningin anogoroghan marki. Gua God ko mikimsi, virara ifongegh uaning mikim suam, ga dughiar otevimin uan nivafizimning anogoregham, arazir kam dera. Egh arazir kamın girara, gua ua uaningin porogh. Gua kamaghin damuan koghti, Satan gua gifarsi, gua gaghonti, gua uan nivafizimın agoroguem dikabiniva avegh, irigham.

⁶ Akar ki ia mikemezir kam, ki pura ian amamangarisi. Ki akar gavgavim ia ganidir puvati. ⁷ Ki kamagh sua, gumazamiziba bar nan min pura odiaribar iki. Ezi

God vaghvagh gavgavim isa, gumazamiziba vaghvagh me ganingi. Gumazir mam, gavgavir mam iti, ezi gumazir igharazir mam, gavgavir igharazir mam iti.

⁸ Gumaziba ko amizir odiarbar itiba, ko amizir men paba arighireziba, ki kamaghin migei, me nan min odiarimin ikiti, a dera. ⁹ Ni uan nivafizimın agoroguem dikabinamin gavgavim puvatighiva, ni amuimin iki, o pamin iki. Ni odiarimin ikitima, nivafizir agoroguem bar nin ekeveghti, ni gumazamiziba pura tintinibar uari ko akuir arazim bagh bar ikuvigham.

¹⁰ Poroghamiba, ki akar gavgavir kam ia ganidi, kar nan akam puvati, kar Ekiamin akam. A kamakin: Amizim uan pam ataghraghan kogham. ¹¹ Egh amizim uan pam ategh, a pura iki. Puvatightima, a uamategh uan pam bagh mangiva a ko navir vamira iki. Eghti gumazim uaghan uan amuim a batoghan marki.

¹² Ezi, gumazir igharazir maba, ki kamaghin me mikimasa, akar kam Ekiamin akam puvati. Ki uabi kamaghin me migia ghaze, Kraisin adarazir tavin amuim, nighnizir gavgavim Kraisin ikian kogh, egh amizir kam a ko ikisi bar ifongeghti, gumazir kam a batoghan kogham. ¹³ Eghti Kraisin adarazir amizitamin pam, nighnizir gavgavim Kraisin ikian kogh, egh gumazir kam a ko ikisi bar ifongeghti, amizir kam anetaghiraghan marki. ¹⁴ Gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizim, amizir nighnizir gavgavim Kraisin itim ko poroghti, arazir kamın God a damuti, a God baghavira itir gumazimın otogham. Ezi amizir nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizim, gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itim ko poroghti, arazir kamın God a damuti, a God baghavira itir amizimın otogham. Me kamaghin amizir puvatizi, men boriba ti Godin damazimın zuezir puvatighai. Ezi datirighin men boriba God baghavira itir boriba.

¹⁵ Ezi nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizitav, nighnizir gavgavim Kraisin itir

tav ataghraghsi, a dera. A mar ane-takigh. Arazir kam otoghti, pam o amuir nighnizir gavgavim Kraisin itim, datirighin poroghamir arazir kam aning ikirarighan kogham. Aning firiaghiri. Ia fo, God navir amirizimin ikiasa en dia. ¹⁶ Ni amuim, ni manmaghin fogh, egh uan pamın akuraghtima, a nighnizir gavgavim Kraisin ikiam? Ni kamaghin fozir puvati. Ezi ni pam, ni manmaghin fogh, egh ni uan amuimin akuraghtima, a nighnizir gavgavim Kraisin ikiam, o puvatigham? Ni uaghan fozir puvati.

E ikirimirir God e bagha inabazimin moghin ikiam

¹⁷ God vaghvagha e bagha inabazir ikirimirim isa, e ganingi. Kamaghin, e deravira ikirimirir kamın aven daruam. Eghiva e ikirimirir God faragha en diazim, e an ikiva kamaghira daruam. Ki zurara arazir kam siosba bar men sure gami. ¹⁸ Gumazir mam, me an mikarzir mogomem atughti, eghti gin God an diaghti, a uan duar kurim mongan marki. Eghti gumazitam, me an mikarzir mogomem atughan koghti, eghti gin God an diaghti, a uan mikarzir mogomem aghoran marki. ¹⁹ Mikarzir mogomem atuz, o anetuzir puvati, aning pura bizim. Godın arazibar gin zuir arazim, a bizir ekiam. ²⁰ E bar moghira, dughiar God en diazimin, manmaghin itir ikirimirim e faragha an iti, e ikirimirir kamra ikiam. ²¹ Ni ti fomira ingangarir gumazir kinim o ingangarir amizir kinimin itima, God nin dia? Ni bizir kamın osiman marki. Eghti tuavir ni firighrighamin tam ikitima, ni tuavir kamın gin mangi. ²² Gumazim ingangarir gumazir kinimin itima, God an dia, ezi a datirighin Ekiamın gumazimra. An Ekiamın damazimin firiaghrigha, ua ingangarir gumazir kinimin min itir puvati. Kamaghira, gumazim firiaghrigha itima, God an diazi, a datirighin Kraisin ingangarir gumazir kinimin min iti. ²³ God bar ivezir ekiamın ia givese, kamaghin amizi ia gumazibar ingangarir gumazir

kinibar min ikian marki. ²⁴ Nan adarasi, manmaghin itir ikirimirim e an itima, God en dia, eghti ikirimirir kamra e an aven daru God ko porogham.

Pol akam isa odiarir gumazamizibagh anidi

²⁵ Ekiam gumazamizir odiaribar mikimamin akatam na ganingizir puvati. Ezi ki uan nighnizimin gin mangi mikimasa. Ia fo, Godın apanguvimra na gamizi, ki guizin akam akurir gumazimin oto. ²⁶ Ki dughiar kamın osimtizir ekiabar gara ghaze, ia kamaghira iti moghira iki, kamaghin dera. ²⁷ Ni amuimin iti, ni anetaghraghsi tuaviba burian marki. Ni odiarimin iti, ni poroghamim damusi nighnighan marki. ²⁸ Ni amimin iki, kar arazir kuram puvati. Ezi amizir igiam pamın iki, kar arazir kuram puvati. Guizbangira gumazamizir poroghamibagh amiziba, nguazimin itir osimtiziba me bativam. Ki osimtizir kaba, ia bativan ki aghua.

²⁹ Nan adarasi, ki kamaghin ia migei, dughiam bar otefe. Ezi dughiar kamın tugh mangiva, poroghamibagh amizir gumaziba, me gumazir amibar itir puvatizi moghin iki. ³⁰ Ezi gumazir aziba, me azi puvatizi moghin iki. Eghti gumazir bar akongeziba, me akongan marki. Eghti gumazir bizibagh iveziba, me biziba puvatizi moghin iki. ³¹ Ezi nguazimin biziba bagha ingarir gumaziba, me bizir kaba bagh pamtem nighnighan marki. E fo, dughiar ruarim puvati, eghti nguazir kam ko an itir biziba bar givagham.

³² Ki kamaghin ifonge, nguazir kamın navir osimtiziba tintinibar ian nighnizibagh ekuan marki. Odjarir gumazim, a mighigha Ekiamın bizibagh nighnisi. An Ekiam ifongezir arazibar amuasa. ³³ Ezi poroghamim gamizir gumazim, a mighigha nguazir kamın bizibagh nighnisi. A uan amuim ifongezir arazibar amuasa. ³⁴ Ezi a kamaghin nighnizir pumuning a getui. Amizir igiaba ko odjarir amiziba, me mighigha Ekiamın

7:16: 1 Pi 3:1 **7:19:** Jo 15:14, Ro 2:25, Ga 5:6, 6:15 **7:22:** Jo 8:36, Ga 5:13, Ef 6:6, Fm 16, 1 Pi 2:16 **7:23:** 1 Ko 6:20, 1 Pi 1:18-19 **7:25:** 1 Ko 7:6, 7:10, 7:40, 2 Ko 8:8-10, 1 Ti 1:12-13, 1:16 **7:28:** 1 Ko 7:38 **7:29:** Ro 13:11 **7:31:** Sng 39:6, Je 1:10, 4:14, 1 Pi 1:24, 1 Jo 2:17 **7:34:** Lu 10:40

bizibagh nighnisi. Me uan duaba ko nivafiziba bar da isi God daning, egh God baghvira ikiasa. Ezi poroghamim gamizir amizim, a mighigha nguazir kamın bizibagh nighnisi. A uan pam ifongezir arazibar amuasa.

³⁵ Ki ian akuraghti ia deragh ikiasa akar kam gami. Ki ian anogoroghasa nighnizir puvati. Ki kamagh sua, ia zurara arazir aghuibar gin mangi, Ekiamın ingangarim damu. Bizitizim pura tintinimın ian nighnizibagh ekuan ki aghua.

³⁶ Gumazitam kamaghın nighnigh suam, ki amizir igiar me na bagha inabazim, arazir aghuiba a gamir puvati. Egha a bagha nighnigha, uan nivafizimın agoroguem dikabinamin gavgavim puvati. Ezi a gari, tuaviba ua puvati. Eghti kamaghın a uan ifongiamın gin mangi, aning uaning iki. An arazir kuram gamir puvati. ³⁷ Eghti gumazitam uabın gavgavigh, egh avighan kogh, egh uan nivafizimın agoroguem dikabiniva, egh uan nighnizimın suam, ki amizir igiar me na bagha inabazimın ikian kogham, egh ga pura odiarimningın ikiam, arazir kam dera. ³⁸ Kamaghın, gumazir poroghamim gamizim, an arazir aghuim gami. Ezi gumazir odiarimın itim, bar arazir aghuim gami.*

³⁹ Amizitamın pam ikivira ikiti, amizir kam a ko porogh mamaghira iki. Eghti an pam aremeghti, datirighın a firiaghiri. A ua gumazitamın ikisi, tavın iki. Eghti a ikiamın gumazim, nighnizir gavgavim Ekiamın iki. ⁴⁰ Ki uabi kamaghın nighnisi, an odiarimın ikiva, kamaghın a bar akuegham. Ki nighnisi, Godın Duam nan iti, ezi ki akar kabav gei.

Me marvir guabar ofa gamir asiziba, Kraisin adarazi dar amam, o puvati?

* **7:38:** (7:38) Grighın akam ves 36ın ghua 38ın tuzim, deragha bigha migeir puvati. **7:39:** Ro 7:2-3, 2 Ko 6:14

7:40: 1 Ko 7:25, 1 Te 4:8 **8:1:** Ap 15:20, 15:29, Ro 14:3, 14:10, 14:14, 1 Ko 10:19 * **8:1:** (8:1) Polin Dughiamın, nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizir gumaziba asiziba isa, marvir guabar dipenibar ghua dav sogha, marvir guabar ofa gami. Egha me gin asizir kaba isa maketin ghua da amadi. Ezi nighnizir gavgavim Kraisin itir darazi, bizir kam bagha Polin azangsisı, me asizir kamaghın amizibar amam, o puvatigham? **8:2:** 1 Ko 13:8-9, 13:12, Ga 6:3, 1 Ti 6:4 **8:3:** Nah 1:7, Mt 7:23, Ga 4:9 **8:4:** Lo 4:35, 4:39, 6:4, Ais 41:24, 1 Ko 10:19, Ga 4:8, Ef 4:6, 1 Ti 2:5 **8:6:** Mal 2:10, Jo 1:3, Ap 17:28, Ro 11:36, 1 Ko 12:6, Ef 4:5-6, Fl 2:11 **8:7:** Ro 14:14, 14:23, 1 Ko 10:28-29 **8:8:** Ro 14:17 **8:9:** Ro 14:13-15, 14:20, Ga 5:13

8

(Sapta 8-10)

Pol asizir me isa marvir guabar ofa gamibav gei

¹ Ki datirighın asizir me marvir guabar ofa gamua apir arazimın mikimasa. Gumazir maba ghaze, “E bar, fofozim iti.” Akar kam guizbangira, fofozir kinim, gumamazibagh amima, me uarira uan zibaba fe. Ezi gumazir igharazibagh ifongezir arazim, a gumamazibagh amima, men nighnizir gavgavir Kraisin itim bar gavgafi.* ² Gumazitam suam, a biziba bar dagh fo. Ti puvati, an fofozim apengara iti. ³ Ezi gumazir God gifongezim, God bar a gifo.

⁴ Ezi, asizir me marvir guabar ofa gamua apir arazimın, ki a mikimasa. E fo, marvir guam, a guizin bizim puvati, a nedazir kinim. Godın aviriba puvati. Godın bar vamira iti. ⁵ Guizbangira, bizir aviriba me “god” dagh arisi, egha bizir aviriba me “ekiam” dagh arisi. Da guizin overiam o nguazimın iti, da pura biziba. ⁶ E Godın vamira iti, a God Afeziam. A biziba bar dar mingarim, ezi e an gumamazibar mın iti. Ezi Ekiar vamira iti, a Krais Iesus. A biziba bar dar ingarigha, egha e gamima, e angamra iti.

⁷ Ezi gumazir maba bizir kabagh fozir puvati. Marazi fomira marvir guabar arazibar gin ghue, kamaghın amigha, datirighın asizir me apir kaba, me ghaze, kar marvir guabar guizin ofa. Men nighniziba kuiaghrezir puvatigha egha gavgavizir puvati, ezi me asizir kaba apava ghaze, me derazir puvatizir arazim gami. ⁸ Guizbangira, daghem e damighti, e bar Godın boroghira mangan kogham. E daman koghti, bizir kam e damighti, e Godın damazimın ikuvighan kogham. Egh

e damiti, bizir kam uaghan e damighti, e Godin damazimin deravira ikian kogham.

⁹ Ia deravira ganigh. Ia kamaghin fo, dagher tizir ia ifongezim, ia pura anere-mam. Ezi gumamazir nighnizir gavgavir muziariba itiba, ian arazir ia amir kam in ganiva, arazir kuramin aven mangam.

¹⁰ Ni gumazir fofozim itim, ni marvir guabar dipenimin mangi asizibar amiti, eghti gumazir nighniziba kuiaghrezir puvatigha gavgavizir puvatiziba, izi nin ganti, eghti nin arazir kam gavgavim an navim a danighti, me uaghan asizir me marvir guabar ofa gamibar amam.

¹¹ Ezi nin arazir kam in, nin fofozim gumazir nighnizir gavgavir muziarim itim gasighasigham. Kar, nin anav, Kraisin adarazi, men marazi, men nighniziba kuiaghrezir puvatigha gavgavizir puvati. Ezi ia arazir kurar kam me gamua egha men nighnizir gavgavibagh asighasisi, egha arazir kam in ia mati arazir kuram Kraisin gami. ¹³ Kamaghin, dagher manam nan aveghbuam damuti, eghti an arazir kuramin aven mangiti, kamaghin ki tong uam asizitam rameghan kogham. Ki uan aveghbuam damuti, an arazir kuramin aven mangan, ki aghua.

9

Pol aposelin ingangarimin ivezim isir puvati, egha bar akonge

¹ Ia nan gan fogh, ki gumazir firighirizim! Ki guizbangira aposelin mam! Egha ki uabi Iesus en Ekiam, ki an ganigha gifa. Egha ki Ekiamin ingangarim gamima, ezi nan ingangarimin a ia gamizima, ia Kraisin adarazir otifi! ² Marazi ghaze, ki aposel puvati. Ezi ia fo, ki aposel. Ia Kraisin adarazir otivigha, egha a ko poroghav iti, ezi bizir kam kamaghin ian aka, ki guizin Ekiamin aposel.

³ Gumazir maba nan araziba tuisigha, akam na gasi. Ezi ki kamaghin ua bagha me ikarvasi. ⁴ A ti kamaghin derazir puvati, e aposelba uan ingangarim bagh,

ivezimin min dagheba ko dipaba iniam? Guizbangira, e da iniam. ⁵ A ti kamaghin derazir puvati, e amuibar ikiva, me ko tuavir saghuiabar mangam, mati aposelin igharaziba, ko Ekiamin aveghbuar doziba, ko Pita amizi moghin? Are, arazir kam uaghan dera. ⁶ Ga ti Barnabasra, uan ingangarimin ivezim isir puvatigha, egh uan ikirimirim bagh dagiar ingangarim damuam, eghti aposelin igharaziba ti puvatigham? Puvati, e bar moghira ingangarimin ivezim iniam.

⁷ Gumazir manam midorozir gumazimin ingangarim gamua, uabi ua bagha dagheba buri? A guizbangira, da burir puvati. Gumazir manam ua bagha azenim oparigha, egha an dagheba isir pu? Puvati, an ada iniam. Gumazir manam sipsipbar gara, egha a uabi dar oteba apir pu? Puvati, an ada api.

⁸ Ia suam, ki ti nguazir kam in gumazibar nighnizibar gin ghua migirigiar kam gami. Puvati. Moses Osirizir Araziba uaghan kamaghin mikeme. ⁹ Moses Osirizir Arazibar aven a kamaghin mikeme, "Bulmakau raizin iniba tuir dughiamin, ia an akam ikeghiva, a damisi an anogoroghan marki." God ti bulmakaubagh nighnigha migirigiar kam gami, o? Puvati. ¹⁰ An e ginighnigha migirigiar kam gami. Guizbangira, gumazir azenim bagha nguazim abizim, ko gumazir raizin inim amisevim, aning fo, aning uan ingangarimin daghetam iniam. Kamaghin e fo, migirigiar kam, en migirigiam.

¹¹ E Godin Duamin bizir aghuariba ian tongin da opari. Eghti ia nivafizimin akurvazir bizibar en akurvaghti, kamaghin ti deragham? Are, arazir kam dera, e oparizir bizibar dagheba iniam. ¹² Ia igharaz darazi amamangarighti, me ia da biziba iniam, egh ia zurara en amamangarightima, e biziba iniam. Eghti bizir ia e ganidiba, me ganidir biziba, dagh afiragham.

Ezi bizir e ia da iniamiba bar, e da isir puvati. Kamaghin e osimtizir aviriba ateri.

E Kraisin akar aghuimin tuavim apiran aghua, kamaghin e da isir puvati. ¹³ Ia fo, gumazir Godin Dipenimin ingangarim gamiba, me Godin Dipenimin dagheba isi. Ezi gumazir ofa gamir danganimin ingangariba, me gumazamiziba ofa gamir asizir naba isa da api. Ia ti kamaghin fozir puvati? ¹⁴ Kamaghira, Ekiam migirigiar kam e ganingi, gumazir akar aghuim akuriba, me gumazamizir akar aghuim barazibar dafarimin, men nivafizimin akurvazir biziba iniam.

¹⁵ Ezi arazir Ekiam damuasa mikemezim, ki uabi a gamir puvati. Egha datirighin uaghan, ki ian bizitam iniasava akar kam osirir puvati. Bar puvati. Ki ti aremeghti, ia bizitam na daningam. Arazir ki amim, ki a bagha bar akonge, egha gumazitam anegivan ki bar aghua. ¹⁶ Ki akar aghuim akuniva, egh ki uabi uan ziam fi bar akongeghan kogham. Puvati. Akar aghuim akurir ingangarim, kar Ekiam na ganingizir ingangarim. Ki akar aghuim akunan kogh, egh ki bar ikuvigham.

¹⁷ Ki uabi uan ifongiamin gin mangi ingangarir kam damuva, egh ki an ivezim iniam. Puvati. Ekiam ingangarir kam na ganingizi, ki a gami. ¹⁸ Kamaghin, ki ivezir manam iniam? Ki akar aghuim akura ini-asava amir biziba, ki da isir puvati. Ki pura akar aghuim gumazamizibav kinasa, bar akonge. Ezi bar akongezir arazir ki isir kam, a mati nan ivezimra.

Pol gumazamiziba bar men ingangarir gumazimin min iti

¹⁹ Ki firiaghrigha iti, egha gumazitam in ingangarir gumazimin itir puvati. Egha ki uan ifongiamin gumaziba bar men ingangarir gumazimin min oto. Ki gumazir avirim uam me inigh, Kraisin adarazir aven izasa. Kamaghin, ki men ingangarir gumazim min iti. ²⁰ Ezi dughiar ki Judaba ko itim, ki me iniasa, kamaghin ki Judabar arazibar gin zui. Ki uabi Moses Osirizir

Arazibar apengan itir puvati. Egha ki Moses Osirizir Arazibar apengan itiba iniasa, kamaghin ki men damazimin, ki Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumazimin min iti. ²¹ Kamaghira, ki Kantrin Igharazibar Gumaziba, me iniasa. Kamaghin, ki me ko ikia, mati Kantrin Igharazibar Gumazimin min iti. Egha ki kamaghin amua, Godin arazim ataghizir puvati. Guizbangira, ki Kraisin arazimin apengan ikiavira iti. ²² Ki gumazir nighnizir gavgavir muziariba itiba, me iniasa. Kamaghin, ki men damazibar, ki gavgaviba puvatizir gumazimin min iti. Ki gumazir guar aviriba, men marazi iniasa, egha tuavir aviriba buri. Kamaghin ki pura tintinimin gumaziba bar men arazibar min zui. ²³ Ki fo, Ekiam gin bizir aghuiba isi, gumazamizir nighnizir gavgavim akar aghuimin itiba, me daningam. Ki kamagh sua, ki uaghan bizir aghuir kataba me ko da iniam. Bizir kam bagha, ki Iesusin akar aghuim damuti a gavgavasa, kamaghin ki ingangarir kabagh ami.

E pamtem ivemari ivezim iniam

²⁴ Gumazir ivemariba, me bar ivemari, egha vamira ivezim isi. Ia ti kamaghin fozir puvati? Ia uaghan pamtem ivemari egh ivezim iniam. ²⁵ Eghti gumazitam ivemarimin faragh otoghsi, nivafizimin ifongiam dikabin, egh ivezim inisi pamten ingar. Ivezir a isir kam, a zurara ikian kogham. Ezi ivezir e iniasa amim, a zurara ikiam. ²⁶ Kamaghin amizi, ki mati gumazim pamtem ivemara tintinimin garir puvatizim. Egha mati misozir gumazim deragha misogha, egha pura agharim makurir puvatizim. ²⁷ Puvati. Ki uan nivafizim misogha a dikabirima, a nan apengan iti. Ki kamaghin aghua, ki akar aghuim gumazamizir igharazibav kimiva, egh ki gin ivezim inighan kogham.

9:13: Wkp 6:16, 6:26, Nam 18:8, 18:31, Lo 10:9, 18:1 **9:14:** Mt 10:10, Lu 10:7, Ga 6:6, 1 Ti 5:17 **9:15:** Ap 18:3, 20:34, 2 Ko 11:10, 1 Te 2:9 **9:16:** Jer 20:9 **9:17:** 1 Ko 3:8, 3:14, 4:1, Ga 2:7, Kl 1:25 **9:18:** 1 Ko 7:31, 10:33, 2 Ko 4:5 **9:19:** Mt 18:15, 20:26-27, Ga 5:13, 1 Pi 3:1 **9:20:** Ap 16:3, 18:18, 21:20-26 **9:21:** Ro 2:12-14, 1 Ko 7:22, Ga 2:3, 3:2, 5:13 **9:22:** Ro 11:14, 15:1, 1 Ko 10:33, 2 Ko 11:29 **9:24:** Ga 5:7, Fl 2:16, 3:14, 2 Ti 4:7, Hi 12:1 **9:25:** Ef 6:12, Fl 3:14, 2 Ti 2:4-5, 4:8, Je 1:12, 1 Pi 1:4, 5:4, MAA 2:10 **9:27:** Ro 6:18-19, 8:13, 13:14, 2 Ko 13:5-6, Kl 3:5 **10:1:** Kis 13:21-22, 14:22-29, Nam 9:18, Neh 9:12, Sng 78:13

10

Ia ifavariba ko akaghoriba bagh gan ia ua iregham

¹ Nan adarasi, ia kamaghin foghasa ki ifonge. Mosesin dughiamin, en ovav-iba bar ghuariar God tuavimin men akakazimin apengan iti. Ezi me bar deravira Retsin Dipam abigha ghue. ² Egha me bar ghuariam ko ongarimin rurim ini, ezi rurir kam me gamizima, me Mosesin gin aruir gumazamizibar otifi. ³ Egha me bar moghira dagher God me ganingiziba ame. ⁴ Egha me bar moghira dipar God me ganingiziba ame. God dagiar me ko aruim gamizima, ezi dipam an ikegha otivaghirima, me aneme. Ezi dagiar kam, a Kraisi uabi.* ⁵ Ezi God gumazamizir kabar aviriba, men arazibagh ifongezir puvati. Kamaghin, God me misuagharigha, men kuaba pura tintinimin danganir dipaba puvatizimin pura da kavamangi.

⁶ Ezi arazir me amizir kaba, da mati nedaziba, e dar ganigh ua men min bizir kuraba bagh naviba dikavan kogham. ⁷ Ia marvir guabar ziaba fan marki, mati men marazi amizi moghin. Godin Akinafarim kamaghin migei, "Me apiagha dagheba ko dipaba amegha, gin dikavigha ghua ighiar kurabagh ami." ⁸ E gumazamiziba uari bakiava akuir arazim damuan kogham, mati men marazi amizi moghin. Ia fo, dughiar vamiran, men 23,000in gumazamiziba ariaghire. ⁹ E Kraisi bizitam damusi a gakaghonan kogham, mati men marazi amizi, kuruzir kuraba me givima me ariaghire. ¹⁰ Egh ia God gimoman marki, mati men marazi amizi, Ovevemin Ensel iza me misoghezi me ariaghire.

¹¹ Bizir me batozir kabanagh, da mati nedaziba, eghti gumazir igharaziba dar ganam. God kamaghin ifonge, a nighnizim

e datirighin itir gumaziba danighti, e deraghvira uari bagh ganam. Kamaghin amizi, gumaziba fomira eghaghanir kaba Godin Akinafarimin e bagha da osiri. Dughiar e itir kam, kar nguazim givamim dughiar abuananam.

¹² Kamaghin, gumazitam suam, ki tughavavgafi, a deragh gan, egh iran marki. ¹³ Osimtizir ia bativiba, da osimtizir kabanagh da gumaziba bar me batifi. Ezi God uan akar dikirizimin gin ghua, egh osimtizir ian gavgavibagh afirazi tam ateghti, a ia batoghan kogham. Osimtiziba ia batoghti, God ian akuraghsi tuavim damigham. Tuavir kam kamakin: a ia damighti, ia tuivigh gavgavigham, eghti osimtizir kam ia abiraghan kogham.

E God ko marvir guam virara aningn ziaba fan kogham

¹⁴ Kamaghin, nan namakaba, ia marvir guabar ziaba fer arazimin saghon iki. ¹⁵ Ia fofoziba iti, kamaghin ki ia migei. Ia uari nan akaba tuisigh. ¹⁶ Itarir kam Godin bizir aghuiba an iti, ezi e a bagha God minabi, egha e an wainin dipam apir dughiamin an e gamima, e bar moghira uari inigha Kraisin ghuzimin posi. Ezi bretin e bizir kam, e anepir dughiamin, an e gamima, e bar moghira uari inigha Kraisin nivafizimin posi. ¹⁷ Bretin rubuzir vamira iti, ezi e bar moghira uari inigha bretin rubuzir kamnaghram api, kamaghin e gumazamizir aviriba, e nivafizir vamira iti.

¹⁸ Ia Israelbar arazim ginighnigh. Me alta gisin tuezir asiziba apir dughiamin, me uari inigha ofa God ganidi.†

¹⁹⁻²⁰ Ki kamaghin migeir puvati, asizir me isa ofan min marvir guaba ganidiba, da bizir ekiam, o marvir guaba da bizir ekiaba. Puvati, da pura biziba. Guizbangira,

10:3: Kis 16:35, Neh 9:15, 9:20, Sng 78:24 **10:4:** Sng 78:15 * **10:4:** (10:4) Akinafarir Mosesin ingangarimin gun migeiba, da migirigiar otevir pumuning iti, aning Israelba dipam dagiamin a inizir arazim geghari. Mam, Kisim Bek 17:1-7in iti, ezi mam Namba 21:1-13in iti. Judabar marazi ghaze, migirigiar otevir kamning dagiar vamiram eghari. Dagiar kam Israelbar gin danganir me aruiba bar dagh arui. **10:5:** Nam 14:16, 14:29-30, Sng 106:26, Hi 3:17, Ju 5
10:6: Nam 11:4, 11:34, Sng 106:14, 1 Ko 10:11 **10:7:** Kis 32:6, 1 Ko 10:14 **10:8:** Nam 25:1-18, Sng 106:29, MAA 2:14 **10:9:** Kis 17:2, 17:7, Nam 21:5-6, Lo 6:16 **10:10:** Kis 16:2, Nam 14:2, 14:29, 14:37, 16:41-49, 1 Sto 21:15, Hi 3:11, 3:17 **10:11:** Ro 15:4, 1 Ko 10:6, Fl 4:5, Hi 10:25, 10:37, 1 Pi 4:7, 1 Jo 2:18 **10:13:** Jer 29:11, 1 Ko 1:9, 2 Pi 2:9
10:14: 2 Ko 6:17, 1 Jo 5:21 **10:16:** Mt 26:26-28, Mk 14:22-24, Lu 22:19-20, Ap 2:42, 2:46 **10:17:** Ro 12:5, 1 Ko 12:27, Ef 4:16 **10:18:** Wkp 7:6, 7:15 † **10:18:** (10:18) Grighin akamin, vezin kam deragha migirigiam a bighizir puvati.

ki kamaghin migei, bizir Godin ziam fer puvatizir darazi ofa gamiba, me da isa duar kuraba ganidi. Me God bagha ofa gamir puvati. Egh ia uari inigh duar kuraba ko poghan, ki aghua. ²¹ Ia Ekiamin itarim ko duar kurabar itarimning viraram aningın daman marki. Egh ia Ekiamin dagher dakozim ko duar kurabar dagher dakozimning viraram aningın daman marki.

²² E ti Ekiam damighti, an navim ikuvigham? O, e ti ghaze, en gavgavim ekevegħa, Ekiamin gavgavim gafiras? Bar puvati!

E zurara Godin ziam fam

²³ Marazi ghaze, "God en amamangarigha ghaze, e biziba bar dar amuam." Ezi e amir bizir maba deravira en akurvazir puvati. Marazi ghaze, "God en amamangarigha ghaze, e biziba bar dar amuam." Ezi e amir bizir maba, e Kraisin adarazi, gavgavim e ganidir puvati. ²⁴ E uarira uarir akurvagħsi, nighnighan kogham. Puvati, e igharaz darazir akurvagħsi nighnigham.

²⁵ Asizir me maketin amadir manaba, ia dar ami. Ia navir averiamin nighnizir aviribar amu, tintinimin azangsighan marki, a deragh o a ikufi. Puvati.† ²⁶ E fo, Godin Akinafarim ghaze, "Nguazir kam ko an itir biziba bar, da bar mogħira Ekiamin biziba."

²⁷ Eghti gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itir puvatizitam, ia ko damisi ia mikimti, eghti ia ifongegħ, a ko mangi. Dagħer manam a ia danighti, ia pura aneremam. Ni navir averiamin nighnizir aviribar amu, pura tintinimin azangsighan marki egh suam, dagħer kam deras, o a ikufi. ²⁸ Eghti gumazitam ia mikim suam, "Dagħer kaba, me da isa, marvir guabar ofa gami." Eghti ia gumazir ia mikemezim bagħ nighnigh, egh daman marki. Ia ua paza damuan marki. ²⁹ Ia paza uarir

amuasa, ki ia migeir puvati. Ki gumazir igharazir kamnagh migei, A ua suam, ia pazav ami.

Eghti gumazitam kamaghin azangsigham, tizim bagħ ki gumazir igharazimin nighnizimin gin mangiva, bizir ki damuamim, ki a damuan kogham?§ ³⁰ Ki God minabagh damiti, gumazir igharazitam tizim bagħ migirigiar kurabar nan dagħer ki God minabazir kabav kimam?

³¹ Kamaghin amizi, ia dagħeba api, o ia dipaba api, o ia bizir igharazibagħ ami, ia ziar ekiam God daningsi, bizir kaba bar dar amu. ³² Ia Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba ko Kraisin adarazigh nighnighiva, egh me damuti, me arazir kuramin iran marki. ³³ Ki amir arazibara, ia dar gin mangi. Ki kamagh sua, God gumazamiziba bar men akurvagħasa. Kamaghin, ki ifonge, ki amir araziba bar, da me damighti, me dagħ ifuegham. Ki uabi uabin akurvagħasa amir puvati, ki gumazir igharazibar akurvagħasa

11

ami. ¹ Ia nan arazibar gin mangiva, mati ki Kraisin arazibar gin zui mogħin.

Pol Godin Duam anidir bizir aghuiba ko Godin ziam fer arazir aghuibav gei.

(Sapta 11-14)

Pol dapaniba aver arazimin migei

² Ia zurara na ginighnigha, egha migirigiar ki isa ia ganidiba, pamtem dar suisi. Kamaghin amizi, ki ghaze, ia arazir bar aghuim gami.

³ Egha ki kamagh sua, ia uaghan migirigiar igharazir mam gifogh, a kamakin: Krai, a gumaziba bar men dapanim, ezi gumazim uan amuimin dapanim, ezi God Kraisin dapanim. ⁴ Ezi gumazim uan dapanim avaragħa God

10:21: Lo 32:38, 2 Ko 6:15-16 **10:22:** Lo 32:21, Ese 22:14 **10:23:** 1 Ko 6:12 **10:24:** Ro 15:1-2, 1 Ko 13:5, Fl 2:4, 2:21 † **10:25:** (10:25) Dughiar mabar me asiziba marvir guabar ofa gamua, egha gin da isa ghua maketin da amadi. Ezi Pol kamagh migei, Kraisin adarazi maketin ivezir asizibagħ nighnigh osiman marki, egh suam, me dar amegħ, egh me paza damigham. Puvati. Me dar amam. **10:26:** Kis 19:5, Lo 10:14, Sng 24:1 **10:27:** Lu 10:8 **10:28:** 1 Ko 8:7
10:29: Ro 14:16 § **10:29:** (10:29) Grighin akam vezin kamın migirigiam deravira anebighazir puvati. **10:30:** Ro 14:6, 1 Ti 4:3-4 **10:31:** Kl 3:17, 1 Pi 4:11 **10:32:** Ro 14:13, 1 Ko 8:13, 2 Ko 6:3, 1 Ti 3:5 **10:33:** Ro 15:2, 1 Ko 9:20-22, 10:24 **11:1:** 1 Ko 4:16, Ef 5:1, Fl 3:17, 2 Te 3:9 **11:3:** Stt 3:16, 1 Ko 3:23, 15:27-28, Ef 5:23, 1 Pi 3:1, 3:5-6

ko miġei, o Godin akam azenim garigha, gumazir kam a uan dapanim Kraiss, aghumsizim a ganidi. ⁵ Ezi amizitam uan dapanim avaraghan kogħiva, God ko mikimam, o Godin akam azenim darighiva, a uaghan uan pam, aghumsizim a daningam. Amizir kamaghin amim, amizir bar uan dapanim gisezim, aning uaghara aghumsizim anidi. ⁶ Eghti amizim uan dapanim avaraghan kogħiva, a uan dapanarizim apirighi an otefeġh. A uan dapanarizim otiv, o bar a gisan aghumsigh, egh a uan dapanim avaragh.

⁷ Gumazim Godin nedazimin min ikia, Godin ziar ekiam ko gavgavim akakasi, kamaghin a uan dapanim avan marki. Ezi amizim, gumazimin ziar ekiam ko gavgavim akakasi.

⁸ God amizimin nivafizimin gumazimin ingarizir puvati. A gumazimin nivafizimin amizimin ingari. ⁹ Egha God amizimin akurvaghassa nighnigha, gumazimin ingarizir puvati. A gumazimin akurvaghassa nighnigha, amizimin ingari. ¹⁰ Egh enselba amizir kam gansi, kamaghin amizir kam uan dapanim avaragħti, e bar fogħ suam, a Godin ingangarim gami.*

¹¹ E datirighin Ekiam ko porogħa fo, amiziba uari bagħavira itir puvati, ezi gumaziba uari bagħavira itir pu. Puvati. Amizim gumazimin akurvazim, ezi gumazim amizimin akurvazim. ¹² Faraghavira God gumazimin nivafizimin amizimin ingari. Kamaghira, datirighin gumazim amizimin nivafizimin otifi. Ezi God uabi, biziba bar dar mingarim.

¹³ Ia uari akar kam tuisigh, amizim uan dapanim avaraghan kogħ, God ko mikimti, arazir kam dera? ¹⁴ Nguazir kam in gumamazizibar arazim, kamaghin en aka, gumazimin dapanarizim ruaragħti, a kamaghin derazir puvati. ¹⁵ Eghti amizimin dapanarizim ruaragħti, kar an adiarir aghuarim. Guizbangira, God dapanarizir ruarim an dapanim avasa a ganinghi.

¹⁶ Eghti gumazitam nan migirighar kaba adogħsi, a deravira kamaghin fogħ, e arazir igharazitabar ġin zuir puvati, ezi Godin siosba uaghan arazir igharaziba itir puvati.

Korinba Ekiam Ġinighnizir Isamin Dughiam, arazir aghuim gamir puvati

¹⁷ Ki datirighin arazitabar ia mikemegħtma, ia dar ġin mangam. Ki gari, dughiar ia uari akuva Godin ziam fem, arazir aghuim otivir pu. Puvati, arazir ia amim, mong derazir puvati. Kamaghin, bizir ki ia mikimamim, ki ia fe mogħin migirighiatam damuan kogħam. ¹⁸ Ki faraghavira kamaghin ia mikimasa, ki kamaghin oraki, dughiar ia Godin ziam fasa uari akuviba, ia uari abigha uari adosi. Ezi ki mong nighnizir gavgavim migirighar kam in iti. ¹⁹ (Ki kamaghin fo, ia uari abigh, egh deravira fogħassa, ian gumamazizir manaba guizin God ifongezir arazibar ġin zui.) ²⁰ Egha ia Godin ziam fasa uari akuvir dughiam, ia ghaze, ia Ekiam Ġinighnizir Isam api. Egha ia guizbangira anepir puvati. ²¹ Ia damasava amigha, ian marazi vagħvagh faraghavira uari bagħa dagħeba isa da api. Ezi kamaghin marazi mitiriaba sara itima, marazi pamtem in dipar onganiba apava ongani. ²² Manmagħin ami? Ia ti dagħeba ko dipaba apir dipeniba puvati? Ia ti ghaze, Godin sios, a pura bizim? Egha ia izava dagħeba puvatizir aveghbuabagh amima, me aghumsisi. Ki manmagħin ia mikimam? Ki ti ia amir arazim bagħ ian iziam fiti, ia bar akongegħam? Puvati. Bizir kam bagħa, ki ian ziam famin akar aghuitamin ia mikiman kogħam. Bar puvati.

Ekiam Iesus bret ko wain in dipam aposelbagħ aninghi

(Matyu 26:26-29 ko Mak 14:22-25 ko Luk 22:14-20)

²³ Akar ki ia mikemezim, kar Ekiamra na ganinghi. Akar kam kamakin: Dimagarir

11:7: Stt 1:26-27, Je 3:9 **11:8:** 1 Ti 2:13 * **11:10:** (11:10) Grighin akam vezin kam in deravira bigħa miġeir puvati. Gumazir maba kamaghin nighnisi, Pol ghaze, amiziba uan dapaniba aver puvatigha, egha Godin akam azenim garisi, ezi arazir kam mati me gumaziba ziar ekiam me ganidi. Kamaghin me uan dapaniba aviti, me bar fogħ suam, amiziba Godin ingangarim gami. **11:18:** 1 Ko 1:10-12, 3:3 **11:19:** Lo 13:3, 1 Jo 2:19 **11:22:** Je 2:5-6 **11:23:** Mt 26:26, Mk 14:22, Lu 22:19

Judas Iesus isava apanibar agharim gatizimin, Iesus bret inigha, ²⁴ egha God minabagha anebigha ghaze, “Kar nan nivafizim, ki ian akurvaghasa anenidi. Ia kamaghin damuva, na ginighnigh.” ²⁵ Me amegha givazi, a wainin itarim inigha, kamaghiram ami. A kamaghin migei, “Wainin itarir kam, an Akar Dikirizir Gavgavir Igham, ki uan ghuzimin a gamua gavgavim a ganidi. Ia anemamin dughiamin, ia anemiva na ginighnigh.” ²⁶ Iesusin akar kam kamaghira en aka, zurara dughiaaba ia bretin kam, ko wainin itarir kam ramiva, ia Ekiamin ovevem in gun mikim, mangi dughiar a uamategh izamimin tugham.

E deravira uan naviba tuisighiva Ekiam Ginighnizir Isam ramam

²⁷ Eghti gumazitam Ekiamin bret o an wainin itarimin apir dughiamin, an arazir aghuitam damuan koghti, kamaghin an arazir kurabar Ekiamin ghuzim ko nivafizim gami. ²⁸ Gumazim faragh deraghvira uan navim tuisighiva, egh bretin kam ko wainin itarimin dami. ²⁹ Kamaghin gumazitam Ekiamin nivafizimin mingarim gifoghan koghiva, bret ko wainin itarimin damiva, a uabi paz uabi damuam, eghti God ivezir kuram a daningam. ³⁰ Bizir kam baghavira gumazamizir ian tongin itir aviriba gavgavim puvatigha, ariava egha marazi ariaghire. ³¹ Ezi e deravira uari uan naviba tuisigh damiva, egh e osimtiziba inian kogham. ³² Ekiam kamaghin ifonge, e nguazimin itir gumazamiziba ko ovengan kogham. Egha kamaghin an en arazir kuraba akirasa osimtiziba e ganidi.

³³ Kamaghin amizi nan adarazi, dughiar ia Ekiam Ginighnizir Isam ramasa uari akuvamimin, ia igharaz adaraziv zuam. ³⁴ Ian tav mitiriam an aghitima, a uan dipenimin damegh. Kamaghin ia uari akuvir dughiamin, God ivezir kuram ia daningan kogham. Migirigiar maba

ikiavira iti, ki izi ian ganamin dughiamin, da akiram.

12

Pol Godin Duam aningizir bizir aghuir guar aviribav gei

¹ Nan adarasi, ki datirighin deravira Godin Duam aningizir bizir aghuibar ia mikimasa. ² Ia kamaghin fo, ia fomira Kraisin adarazir otivizir puvatizir dughiamin, biziba tintinimin ia getuima, ia migei puvatizir marvir guar kaba pura dar gin zui. ³ Kamaghin amizi, ia kamaghin foghasa ki ifonge, Godin Duam gumazitam in ikitima a kamaghin mikemeghan kogham, “Iesus, a ikufigh.” Ezi uaghan Godin Duam puvatizir gumazitam kamaghin mikemeghan kogham, “Iesus, an Ekiam.”

⁴ Godin Duam bizir aghuir guar aviribagh ami, egha Duar kamra ada nidi. ⁵ God bagha ingarir tuavir guar aviriba iti, ezi e Ekiar kamra bagha ingari. ⁶ Ingangarim gamir arazarazir aviriba iti, ezi Godin vamirara gavgavim ko fofozim bar gumazamizibagh anidima, me ingangarir kabagh ami.

⁷ Godin Duam gumazamiziba vaghvagh men aven uan ingangarim akakasi, egh tuavir kam in a gumazamiziba bar men akurvagham. ⁸ Gumazir mam, Godin Duam akar nighnizir aghuiba itim mikimasa gavgavim a ganidi. Egha gumazir igharazim, Duar kamra akar fofozim bar izivazim mikimasa gavgavim a ganidi. ⁹ Duar kamra, nighnizir gavgavim ikiasa gavgavim gumazir mam ganidi. Egha Duar kamra, arimariar gumaziba amuti, me ghuamaghamin gavgavim gumazir igharazim ganidi. ¹⁰ Egha igharazitav, a mirakelbagh amir gavgavim a ganidi. Egha igharazitav, a Godin otivir akabar gun migeir gavgavim a ganidi. Egha igharazitav, a duaba tuisighamin gavgavim a ganidi.

11:25: Kis 24:6-8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, Hi 8:8-13 **11:26:** Jo 14:3, Ap 1:11, 1 Te 4:16, MAA 1:7 **11:27:** Nam 9:10, 9:13, Jo 6:51, 6:63-64, Hi 10:29 **11:28:** Mt 26:22, 2 Ko 13:5, Ga 6:4 **11:31:** Sng 33:5, 1 Jo 1:9 **11:32:** Sng 94:12-13, Hi 12:5-6, 12:11 **12:2:** Sng 115:5-7, Hab 2:18-19, 1 Ko 6:11, Ef 2:11-12, 1 Pi 4:3 **12:3:** Mt 16:17, Mk 9:39, 2 Ko 3:5, 1 Jo 4:2-3 **12:4:** Ef 4:4, Hi 2:4, 1 Pi 4:10 **12:5:** Ro 12:6-8, Ef 4:11 **12:7:** 1 Ko 14:26, Ef 4:7, 1 Pi 4:10-11 **12:8:** 1 Ko 13:2, 2 Ko 8:7 **12:9:** Mt 17:19-20, 1 Ko 13:2, 2 Ko 4:13, Je 5:14 **12:10:** Ap 2:4, Ro 12:6, 1 Ko 14:5, 14:29, 1 Jo 4:1

Egha igharazitav, Godin Duamin otivir mizer guar aviribav kimamin gavgavim a ganidi. Egha igharazitav, a mizer kabagh ighavkinamin gavgavim a ganidi. ¹¹ Duar vamira, anarira bizir kaba bar dagh ami. A uabi ifongezi moghin, bizir aghuarir mam isa gumazir mam ganiga, egha ua bizir igharazir aghuir mam isa, gumazir igharazim ganidi.

E bar moghira, e mati nivafizir vamiran akuaba

¹² Gumazir nivafizir vamira, egha an akuar aviriba iti. Ezi akuar avirir kaba, nivafizir vamiran poro. Ezi Kraiss uaghan kamaghira. ¹³ Ezi, Duar vamira bar moghira e ruezi, e nivafizir vamiran min iti. E Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, ko ingangarir gumazir kiniba ko firiaghrezir gumaziba, Godin Duam bar moghira e gamizi, mati gumazamizir aviriba uari inigha dipar itarir vamiran api moghin, e uari inigha Godin Duam ko poro.

¹⁴ E fo, nivafizim an akuar vamira puvati, an akuar aviriba iti. ¹⁵ Eghti suem suam, "Ki dafarim puvati, egha ki nivafizim an akuam pu," puvati, suem a nivafizim an akuam mam. ¹⁶ Eghti kuarim suam, "Ki damazim puvati, egha ki nivafizim an akuam pu," puvati, kuarim a nivafizim an akuam mam. ¹⁷ Eghti nivafizim bar moghira damazimra, a manmaghin oragham? Egh nivafizim bar moghira kuarimra, a manmaghin bizibav ghuribabar amuan? ¹⁸ Ezi guizin nivafizim kamaghin puvati. God an akuaba a uabi ifongezi moghin, vaghavagha bar da isa an poke. ¹⁹ Nivafizim an akuar vamira ikiva, kamaghin a guizin nivafizim puvati. ²⁰ Ezi nivafizim a kamaghin puvati. Nivafizim akuar aviriba iti, egha da bar nivafizir vamiran poke.

²¹ Eghti damazim kamaghin dafarim an mikiman kogham, "Ni ikian koghti, ki uabira deravira ikiam." Eghti dapanim uaghan kamaghin suem mikiman kogham, "Ni ikian koghti, ki uabira deravira ikiam."

²² Puvati. Nivafizim an akuar maba, e dav gia ghaze, da gavgaviba puvatigha egha da pura biziba, eghti da ikian koghti, nivafizim deraghvira ikian kogham. Bar puvatigham. ²³ Egha nivafizim an akuar maba, e dav gia ghaze, da derazir puvati. Egha e bar deravira da asii. Egha nivafizim an akuar e aghumsiziba, e bar deravira da ave. ²⁴ Egha nivafizir akuar igharaziba, e da ave puvati, da pura iti. God bar deravira nivafizim an akuaba ingarizi da bar uari akufa. Egha kamaghin nivafizir akuar iziaba puvatizibagh amizi, da uaghan ziar ekiaba iti. ²⁵ God kamaghin ifonge, nivafizim an akuaba uari abighan kogh, egh bar uari inigh uarir akurvaghsi nighnigham. ²⁶ Kamaghin amizi, nivafizim an akuatam mizazim inighti, nivafizim an akuaba uaghan bar mizazim iniam. Eghti nivafizim an akuatam ziar ekiam inighti, nivafizir akuar igharaziba uaghan a ko bar akongegham.

²⁷ Ia bar moghira Kraissin nivafizim. Egha ia vaghavagh an nivafizim an akuaba. ²⁸ Egha God siosin ingangarim damuasa, faragha aposelbav sefe, egha aposelba gin an otivir akabar gun migeir gumazamizibav sefe, egha men gin God ifongezir arazibar igharaz darazir sure gamir gumazamizibav sefe. Egha uaghan mirakelbagh amir gumazamiziba ko, gumazir arimariabagh amima, da ghuamaziba ko, gumazamizir igharaz darazir akurvaziba ko, siosin ingangaribar amuasa gumazamizibav gia ingangariba vaghvagh me ganidiba ko, Godin Duamin otivaghirir mizebav geir gumazamizibav sefe. ²⁹ Ezi manmakin? Me ti bar aposelbar ingangarim damuam? Me ti bar Godin otivir akabar gun migeir ingangarim damuam? Me ti bar gumazamizibar sure gamir ingangarim damuam? Me ti bar mirakelbagh amir gavgavim ikiam? ³⁰ Me ti bar arimariabar amuti da ghuamaghamin gavgavim ikiam? Me ti bar Godin Duamin otivaghirir mizebav kimam? Me ti bar mizer kabagh ighavkinamin fofozim ikiam? Bar

12:11: Ro 12:4-8, 1 Ko 7:7, 2 Ko 10:13, Hi 2:4 **12:12:** Ro 12:4-5, 1 Ko 10:17, Ga 3:16, Ef 4:4, 4:16 **12:13:** Jo 6:63, Ro 6:5, Ga 3:28, Kl 3:11 **12:18:** Ro 12:3, 1 Ko 3:5, 12:11, 12:28 **12:27:** Ro 12:5, Ef 1:23, 5:30, Kl 1:24 **12:28:** Ap 13:1, Ro 12:6, Ef 2:20, 4:11-12 **12:31:** 1 Ko 14:1

puvati, me bar vaghavagha ingangariba iti. ³¹ Ia Godin Duam anidir gavgavir faragha zuiba ia da inisi, bar ifongegh. Eghti ki datirighin arazir faraghavira itim, ki ian akagham.

13

E gumazamizir igharaziba bar me gifuegham

¹ Ki enselba migeir mizeba o nguazimin itir gumazibar akabav geir fofozim ikiva, egh ki igharaz darazi ifongeghan koghti, da pura bizim. Ki mati dibiarimin min pura nidi, egha belon min pura tingazi. ² Eghti God gavgavim na danighti, ki an otivir akabar gun migeir gavgavim ikiva, egh Godin nighnzir mogomebagh fogh, egh fofozir aviriba bar ikiva, eghti nan nighnzir gavgavim bar ekevegh na damuti ki mighsiaba munamangamin gavgavim ikiam. Eghti ki igharaz darazigh ifongeghan koghiva, ki mati pura bizim. ³ Ki bizir itiba bar da isi onganarazibar anighiva, egh uaghan uan nivafizim ateghti, me nan suiragh nan nivafizim avimin na daboroghti, eghti ki igharaz darazigh ifongeghan koghti, nan arazir kaba tong bar nan akuragham kogham.*

⁴ Gumazir igharaz darazigh ifongezim, arazir kaba an iti. A zuamira atarir puvatigha, arazir aghuibar gumaziba bar me gamua, egha igharaz darazir biziba bagha navim ikuvir puvatigha, a uabi uan ziam fer puvati. ⁵ Gumazir kam, an akaba batozir arazim gamir puvatigha, egha uabi uabi ginighnzir puvatigha, egha zuamira navim isir puvatigha, egha an arazir kurar me a gamibagh nighnighavira itir puvati. ⁶ An arazir kuraba bagha aguer pu. Puvati, an agorogem guizin araziba bagha iti. ⁷ Gumazir igharaz darazigh ifongezim, bizir kaba an otivam. A biziba bar da aterti, bizitam anebinan kogham. Egh a nighnzir gavgavir Godin

itim ateghan kogham. Egh bizir aghuir a fogh a iniamiba bagh mizuam ikiva, egh osimtizar dughiamin a tugh gavgavigh irighan kogham.

⁸ Ezi igharaz darazigh ifongezir arazir kam givaghan kogham. Bar puvati. Godin otivir akabar gun migeir arazim mangi givagham. Eghti Godin Duamin otivagirir mizeba mangi givagham. Eghti gumazibar fofozir guar aviriba, da uaghan mangi givagham. ⁹ Guizbangira, en fofozim mong otefe, ezi arazir e Godin otivir akaba gun migeim, a uaghan mong otefe. ¹⁰ Eghti gin otivamin bizim, a guizbangira bar deragh, egh bizitam gasaghan kogham. Eghti dughiar kamin, bizir mong otevezir kaba, da givagham. ¹¹ Ki borimra ikiva, ki borimin min migiava amuava, egha borimin min nighnigha, egha borimin min bizibagh fofosi. Egha ki gumazir aruamin otogha, egha ua boribar arazir kabagh amir puvati. ¹² Godin bizir e datirighin gariba, e deravira dar garir puvati, mati e ganganimin aven dar gari. Eghti gin izamin dughiamin, e deraghvira Godin guamin ganiva a gifogham, mati datirighin God bar deravira e gifozi moghin.

¹³ Guizbangira, arazir pumuning ko mizekim zurara ikivira ikiam. Dara kara: nighnzir gavgavim Godin itim ko, bizir aghuir e iniamiba bagha mizuair arazim ko, igharaz darazigh ifongezir arazim. Egha arazir mam, arazir igharazibagh afiragha bar faraghavira iti. Kar, igharaz darazigh ifongezir arazim.

14

Ia Godin otivir akabar gun mikimsi bar ifongegh

¹ Ia igharaz darazigh ifongeghsi pamtemin ingar. Egh ia Godin Duam anidir gavgaviba inisi bar gavgafigh. Ezi Godin otivir akabar gun migeir gavgavim, a gavgavir mabar fara, eghti ia inisi

13:2: Mt 17:20, 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, 1 Ko 12:8-10, 12:28 **13:3:** Mt 6:2 * **13:3:** (13:3) Grighin akamin akinafarir ghuriba bar vezin kamin migirigiaba da uaghara zuir puvati. Akinafarir maba akar kam iti, "ki uaghan uan nivafizim ateghti, me nan suiragh nan nivafizim avimin na daboroghti, ki aremegham." Ezi maba akar kam iti, "Me nan suiragh na gekuigh mangitima, ki ziar ekiam iniam." **13:4:** Snd 10:12, 1 Pi 4:8 **13:5:** 1 Ko 10:24, Fl 2:4 **13:6:** Sng 10:3, Ro 1:32, 12:9, 2 Jo 4 **13:7:** Ro 15:1, 1 Ko 9:12, Ga 6:2, 2 Ti 2:24, 1 Pi 4:8 **13:12:** Mt 18:10, 2 Ko 3:18, 5:7, Fl 3:12, Je 1:23, 1 Jo 3:2 **13:13:** 1 Te 1:3, 1 Jo 4:16 **14:1:** 1 Ko 12:31, 14:39 **14:2:** Ap 2:4, 10:46

bar ifongegh. ² E fo, Godin Duamin otivaghirir mizebav geir gumazim, a gumazir igharazim migeir puvati. A Godin migei. Guizbangira, gumazitam a migeir bizibagh fozir puvati. A Godin Duamin gavgavimin, guizin akar mogomebav gei. ³ Ezi gumazir Godin otivir akaba gun migeim, a gumazamizibav gia, men nighnizir gavgaviba gavgavim dagh aniga, arazir aghuibar amuasa me abirava, men navibagh amima da dera. ⁴ Ezi Godin Duam otivaghirir mizebav geir gumazim, a uabira uabin akurvasi. Ezi gumazir Godin otivir akaba gun migeim, a siosin gumazamiziba uari akuvir dughiamin, a bar men akurvasi. ⁵ Ia bar, Godin Duamin otivaghirir mizebav kimasa, ki ifonge. Egh ia uaghan Godin otivir akabar gun mikimasa, ki guizbangira bar ifonge. Gumazitam Godin Duamin otivaghirir mizebav kimti, dagh ighavkinamin gumazitam ikiva akabagh ighavkintima, siosin aven itir adarazi gavgavim iniam. Akam ighavkinamin gumaziba puvatighi, eghti gumazir Godin otivir akabar gun migeim, an ingangarim bar ekevegha, a gumazir Godin Duamin otivaghirir mizebav geimin ingangarim gafira.

⁶ Nan adarasi, ia deravira akar kam ginighnigh. Ki ia bagh iziva, Godin Duamin otivaghirir mizebav kimiva, kamaghin ki manmaghin ian akuragham? Ki ian akurvaghsi, ki migirigiar God nan akazitaba, o fofozir aghuir taba, o Godin otivir akataba, o ian sure damuamin akataba, ki ia daningam.

⁷ Ia bizir kam ginighnigh. Bizir arareir aghuiba, mati marvim o gita, da gumazibar min duaba itir puvati. Egh da deraghvira arangan koghiva, egh deraghvira uan ingangarim damuan kogham. Egh kamaghin e manmaghin fogh suam, me ighiar manam gami? ⁸ Kamaghira sigham deraghviram arangan koghti, tina midorozim damusi biziba iniam? ⁹ Ia uaghan kamaghira. Ia Godin Duamin otivaghirir mizebav kimtima, eghti gumaziba ian akaba baraghan asaghiva, egh manmaghin migirigiar kabar mingaribagh

fogham? Nin migirigiaba, mati gumazibar tuaghagiriabav gei, egha pura zui. ¹⁰ Nguazimin itir nguibar akar bar aviriba iti. Egha da bar akar mingariba iti. ¹¹ Eghti ki gumazitam mikimamin migirigiam gifoghan kogh, egh nighnigh suam, a nguibar akar igharazimin gumazim. Eghti a uaghan kamaghin nighnigh suam, ki nguibar akar igharazimin gumazim. ¹² Arazir kamra, ian tongin otivam. Ki fo, ia Godin Duam anidir gavgaviba iniasa bar ifonge. Egh ia siosin aven itir darasi gavgavim me daningamin gavgaviba, ia da inisi pamtemin ingar.

Pol Godin Duamin otivaghirir mizebav geir arazim migei

¹³ Ezi gumazir Godin Duam otivaghirir mizebav geim, a God ko mikimiva, a uan akar kaba ighavkinamin gavgavim inisi, Godin azangsigh. ¹⁴ Ia fo, ki Godin Duamin otivaghirir mizebar God ko mikimti, kamaghin nan duam God ko migeima, na nighnizim pura iti. ¹⁵ Kamaghin ki manmaghin damuam? Ki uan duamin God ko mikimiva, egh uaghan uan nighnizimin God ko mikimam. Ki uan duamin ighiam bangiva, egh uaghan uan nighnizimin ighiam bangam. ¹⁶ Ni kamaghin damuan kogh, egh ni duamin aven God minabiti, gumazir kinitam ian tongin ikiva, ni amir migirigiar kam gifoghan koghiva, a manmaghin nin minabir migirigiam gifogh suam, "A guizbangira?" A foghan kogham, ni tizibav gei. ¹⁷ Guizbangira, ni God minabir migirigiam a bar deragham. Eghti gumazir igharazim bar akurvazitam inighan kogham.

¹⁸ Ki Godin Duamin otivaghirir mizeba dughiar aviribar dav gei, egha arazir kam in ki bar ia gafira. Kamaghin ki God minabi. ¹⁹ Egh siosin aven itir gumazamiziba uari akuvir dughiamin, ki men sure damusi, egh akar otevir 5 pla me foghsi men mikimam, kamaghin deragham. Egh Godin Duamin otivaghirir mizer bar aviribar me mikiman kogham.

²⁰ Nan adarasi, ian nighniziba aghiribar min ikian marki. Egh ia borir iririvibar

min arazir kurabagh ami puvatizi moghin iki. Eghti ian nighniziba, da gumazamizir aruabar nighnizibar min iki. ²¹ Godin Akinafarimin aven osizirim kamaghin iti,

“Ekiam kamaghin migei, Gumaziba nguibar igharazibar akabav geir tuavimin,

ki dar aven gumazamizir kabav kimam.

Ki nguibar igharazibar gumazibar amuti, me me mikimti, eghti me nan akaba baraghan aghuagham.”

²² Kamaghin amizi, Godin Duamin otivaghbir mizebav geir gavgavim, God nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizibar akakaghasa, aneningi. Egha a nighnizir gavgavim itiba bagha aneningizir puvati. Egha Godin otivir akabar gun migeir gavgavim, God nighnizir gavgavim Kraisin itibar akakaghasa, aneningi. Egha nighnizir gavgavim puvatiziba bagha, aneningizir puvati.

²³ Kamaghin, siosin gumazamiziba uari akuvaghamin dughiamin, ia bar moghira Godin Duamin otivaghbir mizebav kimti, eghti gumazamizir kiniba o nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatiziba aven izi, ia baragh suam, ia ti onгани. ²⁴ Eghti ia bar moghira Godin otivir akabar gun mikimti, gumazir kinitam o nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizitav aven izi, ia baraghti, ian migirigibaba an navim biragh, egh a damuti, a fogh suam, ki arazir kurabagh ami. ²⁵ Nighnizir mogomer an navimin itiba, da azenim girigham. Eghti a tevimning apirigh magirigh, Godin ziam fi, egh suam, “Guizbangira, God ian tongin iti.”

Siosin gumazamiziba uari akuvir dughiamin, me deravira bizibar amu

²⁶ Kamaghin amizi, nan adarasi, ia uari akuva Kraisin ziam fer dughiamin, ia manmaghin damuam? Ia bar moghira ingangariba iti. Gumazir mam Godin ziam fer ighiam iti, ezi mav suren migirigiam

iti, ezi mav God an akakazir migirigiam iti, ezi mav Godin Duamin otivaghbir mizev girigiam iti, ezi gumazir igharazim mizev girigiar kam ighavkinamin gavgavim iti. Egh bizir ia damuamiba bar, ia gavgavim sios daningsi, ia dar amu. ²⁷ Egh tarazi Godin Duamin otivaghbir mizebav kimsi, gumazamizir pumuning o gumazamizir pumuning ko mizekimra, dav mikimam. Egh me uaghara mikiman marki. Tav mikemeghtima, tav mikim. Eghti tav men mizev girigibagh dagh ighivkin. ²⁸ Ezi akam ighivkinamin gumaziba puvatighti, gumazir Godin Duamin otivaghbir mizebav geiba, me nimira iki, egh me God ko nimira uariv kim.

²⁹ Eghti gumazamizir pumuning, o gumazamizir pumuning ko mizekim, me Godin otivir akaba gun migeir gavgavim ikiva, egh merara akam akunam. Eghti igharaz darazi men akaba tuisigh. ³⁰ Ezi tav daperaghav ikiti, God migirigiatam an akaghti, gumazir faragha migeim, a nimira iki. ³¹ Tuavir kamın, ia bar Godin otivir akaba vaghvagh dar gun mikimam, kamaghin siosin gumazamiziba bar fofozim ko gavgavam iniam. ³² Gumazamizir Godin otivir akaba gun migeir gavgaviba itiba, me deraghvira uan gavgaviba gativagh dar gan. Egh dar dughiamra, me dav kim. ³³⁻³⁴ Ia fo, God okam nighnizir arazim gamima an otivir puvati. A uan biziba bar deravira dar kiri. Egha, e navir vamiran iki deraghvira ikiasa, a kamaghin ifonge.

Siosin gumazamiziba Godin ziam fasa uari akuvir dughiamin, amiziba bizibav kiman marki. Me pura nimira iki. Godin gumazamizibar siosba bar, arazir kam iti. Amiziba faragh mangan kogham, me puram apengan iki, mati Moses Osirizir Araziba mikemezi moghin. ³⁵ Amizim bizitam gifoghsi, mangi uan dipenimin uan pamın azangsigh. Amizim sios uari akuvir dughiamin bizibav kimiva, kamaghin a

uabi aghumsizim uabi daningam.*

³⁶ Guizbangira, Godin akam faragha ian tongin otogha, egha tintinimin ghuzir puvati. Egha an akam ia baghavira izezir puvati! ³⁷ Eghti gumazitam suam, a Godin otivir akabar gun migeir gumazir mam, o a gumazir Godin Duam nighnizir aghuim aningizir mam, a kamaghin fogh suam, bizir ki ia bagha osirizim, kar Ekiam aningizir akar gavgaviba. ³⁸ Eghti a nan akar kam baraghan koghti, ia an akam baraghan marki.

³⁹ Kamaghin amizi, nan adarasi, ia Godin otivir akabar gun mikimsi, bar ifongegh. Egh Godin Duamin otivaghirir mizebav kimsi uarir anogoroghan marki. ⁴⁰ Ia uari akuvir dughiabar, ia arazir aghuimin gin mangiva, bar deraghvira bizibar amu.

Gumazamizir ariaghreziba, me ua dikavam

15

(Sapta 15)

Krais aremegha ua dikafi

¹ Nan adarasi, ki ua ian nighnizibar amuti, ia ua akar aghuir ki ia mikinizim, ginighnigh. Ia akar aghuir kam inigha a gisin tuivigha gavgafi. ² Kar akar aghuir ki ia mikinizim. Ia pamtemin an suiragh gavgavighti, ian nighnizir gavgavim pura bizim min ikian koghti, tuavir kam in God ian akurvagham.

³ Akar bar ekar ki inizim, ki ia ganingi. Akar kam kamakin: Krais en arazir kuraba batoghasava aremegha, mati Godin Akinafarimin osizirim mikemezi moghin. ⁴ Ezi me an kuam isa mozim gatizi, ezi dughiar pumuning ko mikezim givazima,

* **14:35:** (14:34-35) Pol, sios uari akuvaghti, dughiar kam amiziba bizitam mikiman men anogoroghezir pu. Puvati, Pol sapta 11in migia ghaze, amiziba God ko mikimiva, egh Godin otivir akabar gun mikimam. (Ni 1 Korin 11:5in gan.) Pol kamaghin ifonge, Godin gumazamiziba, me uari akuvir dughiamin, uarira uarigh nighnigh, Godin Duam aningizir gavgavibar deravira ingangarim damu, egh Godin ziam fam. Pol sios gavgavighasa, egha akar kam me ganingi. Korinin amiziba ti Godin otivir akabar gun migeir arazim, ko Godin Duamin otivaghirir mizebav geir arazim migia, mizem girighirigha niginir aviribagh ami. Ezi bizir kam, Godin ziam fer arazim, akoravira ikia an tuavim apiri. Pol ghaze, Korinin amiziba mizem girighirigh azangsizir aviribav kim, egh Godin ziam fer arazimin tuavim apiran kogham. Me azangsiziba iki, uan paba dipenimin men azangsigh. **14:37:** 2 Ko 10:7, 1 Jo 4:6 **14:39:** 1 Ko 12:31, 1 Te 5:20 **14:40:** 1 Ko 14:33, Kl 2:5 **15:1:** Ro 5:2, Ga 1:11 **15:2:** Ga 3:4 **15:3:** Sng 22:15, Ais 53:5-12, Dan 9:26, Sek 13:7, 1 Ko 11:2, 11:23, Ga 1:12 **15:4:** Sng 16:8-10, Mt 12:40, Lu 24:26, 24:46, Ap 2:24-32, 13:33-35 **15:5:** Mt 28:16-17, Mk 16:14, Lu 24:34-36, Jo 20:19 **15:7:** Lu 24:50, Ap 1:3-4 **15:8:** Ap 9:3-6, 22:14, 22:18, 1 Ko 9:1 **15:9:** Ap 8:3, 9:1, Ga 1:13, Ef 3:8, 1 Ti 1:13-15 **15:10:** Ap 8:3, Ro 15:18-19, 2 Ko 3:5, 6:1, 11:5, 11:23, Fl 2:13 **15:15:** Ap 1:22, 2:24-32, 4:10, 4:33, 5:32, 13:30

a ua dikafi, mati Godin Akinafarimin osizirim mikemezi moghin. ⁵ Egha a Pita batogha, gin 12 plan aposelba bato. ⁶ Egha gin a dughiar vamira gumazamizir an gin zuir avirim batifi, men dibobonim mong 500 gafira. An ganizir gumazamizir aviriba ikiavira iti, ezi marazi ariaghre. ⁷ Egha a uaghan Jems bato, egha gin aposelba bar me batifi.

⁸ Egha bar men gin a uaghan na bato. Kamaghin ki mati borir amebam borim batamin dughiamra, a batezir puvatizim. ⁹ Ki aposelbar tongin, ki bar men gin iti. Faraghavira, ki Godin sios gasighasisi, kamaghin ki nighnisi, me ziam "aposel" na darighan kogham. ¹⁰ Ezi Godin apangkuvimin a na gamizi, ki datirighin kamaghin oto, egha ki aposelin iti. Ezi an apangkuvir a nan itim, a pura zuir puvati. Bar puvati, ki pamtem ingari, ezi nan ingaramin gavgavim aposelin igharazibar ingaramin gavgavim gafira. Egha ki uabi ingari puvati, Godin apangkuvim nan itima, ki ingari. ¹¹ Ezi kamaghin akar kam, ki anakuri, o me anakuri, e bar moghira Iesus aremegha ua dikavizir akar aghuim akuri. Ezi ia a baregha nighnizir gavgavim an iti.

Gin gumazamizir aremeziba me ua dikavam

¹² E zurara kamaghin akam akura ghaze, Krais ovegha ua dikafi. Ezi manmagh sua ian marazi ghaze, "Ariaghreziba, me ua dikavan kogham"? ¹³ Ia nighnigh. Ariaghreziba ua dikavan koghti, kamaghin God ti Krais gamizi a ua dikavizir puvatighai. ¹⁴ Krais ti ovevem in ua dikavizir puvatizi, akar e ia mikinamim, ti mingariba puvatighai. Ezi uaghan,

ia nighnizir gavgavim iniamin akaba mingariba puvatighai. ¹⁵ Krais ti ovevem in ua dikavizir puvatizi, e ti God amizir bizibagh ifarir gumazibar min otivighai. E kamaghin akam ia mikiri, God Krais gamizi a ua dikafi. Ezi guizbangira gumazir aremeziba ua dikavan koghai, kamaghira Krais ua dikavizir puvatighai. ¹⁶ E fo, God ti gumazir aremezibagh amima me ua dikavan koghti, e kamaghin mikim suam, "God Krais gamizi, a ua dikavizir puvati." ¹⁷ God ti Krais gamizi a ua dikavizir puvatizi, ian nighnizir gavgavir Kraisin itim, a pura bizir kinim. Ezi arazir kurabar gavgavim ia gativazi, ia ti adar apengan ikiavira ikiai. ¹⁸ Ezi uaghan, nighnizir gavgavim Kraisin ikiava ariaghreziba, me uaghan ti bar ovegha givagha uan ivezir kuram inighai. ¹⁹ E nighnizir gavgavim Kraisin ikia, bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuai iti. Egh, e nguazir kam in itir biziba baghvira mizuamiva, egh gin izamin biziba bagh mizuaman koghti, gumaziba bar en kuarkuvigham. Eghti me en kuarkuvir arazir kam, a me gumazir igharazibar kuarkuvir arazim, bar a gafiragham.

²⁰ Ezi guizin bizim kamakin: God Krais gamizima, a ua dikafi. An oveaghuezibar faragha dikavigha, mati azenimin dagher ovizir faragha zuim. Kamaghin e fo, oveaghueziba ua dikavam. ²¹ Gumazir mam a ovevem gamizi, an oto. Ezi gumazir igharazim ua dikavir arazim gamizi, an oto. ²² Ia fo, gumazamiziba Adam ko porogha kamaghin an min me bar areme, egha kamaghira gumazamiziba Krais ko poro, eghti kamaghin an min me bar ua dikavigham. ²³ Egh me bar vaghvagh uan dughiamra ua dikavam. Krais bar men faraghti, eghti a ua izamin dughiam, an adarazi ua dikavam.

²⁴ Eghti nguazir kam givaghamin dughiam otogham. Eghti Krais duar

gavgavir gumazamizibagh ativiba ko, nguazir kam in garir adariaba ko, aser gavgaviba, a bar me gasighasigham. Egh a God Bizibagh Ativamin Dughiam isi, God Afeziamin dafarim darigham. ²⁵ E fo, Krais atrivimin ikivira iki, mangiti, God an apaniba bar me dikabiragh me isi an suemningin apengan me arighamin dughiamin tugham. ²⁶ God dikabinamin apanir abuananamra kara: ovevem. ²⁷ God in Akinafarim kamaghin mikeme, "God biziba bar da isa an suemningin apengan da ati." Akar kam kamaghin migia ghaze, God uabi biziba isa Kraisin suemningin apengan da ariki. Ezi e fo God uabi Kraisin apengan itir puvati. ²⁸ Eghti gin, biziba bar Kraisin apengan ikiti, eghti God in Otarim uabi uabi isi, God in apengan uabi atigham. Faraghvira God biziba bar da isi, Otarimin apengan dar arigham. Eghti dughiar Otarim uabi uabi isi God in apengan uabi atighamim, God biziba bar moghira dar dapanimin ikiam.

²⁹ Ia nighnigh, marazi ariaghreziba bagha rue, egha tizim bagha me kamaghin ami? Me manmaghin men akuvaghasa arazir kam gami? Gumaziba ua dikavan koghtima, ezi tizim bagha gumaziba men akurvaghasa rue? ³⁰ Ezi e manmaghin damuam? E aruava, aremegha ua dikavir akam akurir ingangarim gamima, gumazir aviriba zurara e gasighasighasava ami. Ariaghreziba ua dikavan koghti, e tizim bagha ingangarir kam gami? ³¹ Nan adarasi, ki dughiar zurara ovevem bativasava ami. Ki ia ko, en Ekiam Krais Iesus ko porogha, egha ki ia bangin bar akonge, kamaghin ki akar kam ian modir puvati. ³² Ki ti nguazir kam in nighnizimin gin ghua Efesusin nguibamin ikia, "asizir atiaba" ko uariv soke, kamaghin ki ivezir aghuir manam iniam? Bar puvati. Ariaghreziba ua dikavan koghtima, eghti kamaghin e migirigiar kam in gin mangam, "E gu-

15:20: Ap 26:23, 1 Ko 15:23, Kl 1:18, 1 Pi 1:3, MAA 1:5 **15:21:** Jo 11:25, Ro 5:12, 5:17-18, 6:23 **15:23:** 1 Te 4:15-17, MAA 20:5 **15:25:** Sng 110:1, Mt 22:44, Ap 2:34-35, Hi 1:13 **15:26:** 2 Ti 1:10, MAA 20:14, 21:4 **15:27:** Sng 8:6, Mt 28:18, Hi 2:8, 1 Pi 3:22 **15:30:** Ro 8:36, 2 Ko 11:26, Ga 5:11 **15:31:** Ro 8:36, 2 Ko 4:10-11, 1 Te 2:19 **15:32:** Sav 2:24, Ais 22:13, Lu 12:19-20, 2 Ko 1:8, 4:10-11 * **15:32:** (15:32) Gumazir maba ghaze, Pol guizin asizir atiavav gei. Rom in gumaziba, arazir kurabagh amir gumazibav soghasa, dughiar mabar me gamima, me asizir atiaba ko misosi, mati laion. Ezi gumazir aviriba ghaze, Pol guizin asizir atiavav geir puvati. An akar isin zuimin a gasighasighasava amir gumazibav gei.

rumizaraghan aremegham, kamaghin e datirighin dagheba ko dipabar amam.” *

³³ Ia gumazir igharazibar amaman-gatighti, me ia gifaran marki. Ia akar kam gifo, “Ia gumazir kuraba ko poroghti, me ian arazir aghuibagh asighasigham.” †

³⁴ Ia arazir onganiba ateghiva deravira nighnigh. Egha ia uam arazir kurabar amuan marki. Ia oragh, ian marazi God gifozir puvati. Ia aghumsighasa ki akar kam in ia migei.

Nivafizir ua dikavamim, igharagh ganam

³⁵ Eghti gumazitam azangam, “Ariaghrez-iba manmaghin ua dikavigham? Me manmaghin garir nivafiziba ikiam?”

³⁶ Ni gumazir onganim! Ni ter ovizim nguazimin aven an oparighti, a faragh aremeghiva, biam otivam. ³⁷ Ezi ter ovizir ni oparizir kam, a witin ovizim, o tizimin ovizim, a bizir gin aghungamimin min garir puvati, a pura ter ovizir kinim.

³⁸ God ifongezi moghin, a uabi aguaba ko namnam ko dafariba isa, igharagha garir dagheba ko graziba ko temebagh anidi. Egha bizir God aningizir kaba, mati men nivafiziba. Kamaghin amizi, da bar moghira vaghvagha nivafizir igharagha gariba iti.

³⁹ Ezi nivafizir angamra itiba, bar uaghara garir puvati. Gumazim nivafizir igharagha garim iti. Ezi asizim nivafizir igharagha garim iti, ezi kuarazim nivafizir igharagha garim iti, ezi osirim nivafizir igharagha garim iti.

⁴⁰ Ezi overiamin itir biziba, mati me nivafiziba iti moghin, igharagha gari. Ezi nguazimin itir biziba uaghan, mati me nivafiziba iti moghin, igharagha gari. Overiamin itir nivafizibar digiriba, nguazimin itir nivafizibar digiriba min garir puvati.

⁴¹ Aruem digirir igharazim iti, ezi iakinim digirir igharazim iti, ezi mikovezim digirir igharazim iti, egha mikovezibar aven da vaghvagha digirir igharagha gariba iti.

⁴² Gumazir aremegh ua dikavamim arazim, a kamakin. Nivafizir e dafazim, a ikuvigham, eghti nivafizir ua dikavamim, ikuvighan kogham. ⁴³ Nivafizir e dafazim, a derazir puvati, eghti nivafizir ua dikavamim, a digirir aghuim ikiam. Nivafizir e dafazim, a gavgaviba puvati, eghti nivafizir ua dikavamim, bar gavgavigham.

⁴⁴ Nivafizir e dafazim, a nguazir kam in otozir bizim. Ezi nivafizir ua dikavamim, a God in Duam anidir bizim. Kamaghira e fo, nguazimin nivafiziba iti, ezi uaghan God in Duam anidir nivafiziba iti. ⁴⁵ God in Akinafarim ghaze, “Gumazir faragha otozim, Adam, God a gamizi an angamra iti.” Ezi Adam in bar gin izezim, a Duam in otogha, egh gumazamizibar amuti me angamra ikiam. ‡

⁴⁶ God in Duam anidir ikirimirim faragha otozir pu. Puvati, nguazir kam in otozir ikirimirim faragha oto, ezi God in Duam anidir ikirimirim gin oto. ⁴⁷ Adam in faragha zuim, a nguazimin gumazim. God nguazimin an ingari. Ezi Adam in gin zuim, a God in Nguibamin ikegha ize.

⁴⁸ Nguazir kam in gumazamiziba, me nguazir kam in otozir gumazir kam in min ami. Ezi God in Nguibamin gumazamiziba, me gumazir God in Nguibamin ikegha izezir gumazir kam in min ami. ⁴⁹ E datirighin nguazimin otozir gumazir kam in min gari, egh gin God in Nguibamin izezir gumazimin min ganam.

⁵⁰ Nan adarasi, ki ia kamaghin foghasa ki ia migei. Nguazir kam in gumazamiziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangi iki an bizir aghuiba inian kogham. Egh ariaghiriba, bizir ariaghirir puvatiziba inian kogham.

⁵¹⁻⁵² Ia oragh. Ki akar mogomer mam in gun ia mikimasa. En tarazi oveghan kogham. Me ikivira ikitima, sighar abuananam arangam, eghti dughiar kamra God me damighti men nivafiziba igharagh otogham. Bizir kam bar zuamiram otogham, mati damazim komokoi moghin.

† 15:33: (15:33) Kar Grighin fozir gumazir mam in migirigiam. 15:34: Ap 26:8, Ro 13:11, 1 Ko 6:5, Ef 5:14, 1 Te 4:5 15:35: Jo 12:24, 1 Jo 3:2 15:36: Jo 12:24 15:38: Stt 1:11 15:42: Dan 12:3, Mt 13:43 15:43: Fl 3:20-21 15:45: Stt 2:7, Jo 6:33, 6:39-40, 6:54, 6:63, 2 Ko 3:4-6, 3:17, Fl 3:21 ‡ 15:45: (15:45) Adam in bar gin otozir kam, a Kraistra. 1 Korin 15:21-22 ko Rom 5:14-19 in ganigh. 15:47: Stt 2:7, 3:19, Jo 3:13, 3:31 15:49: Ro 8:29, 2 Ko 3:18, Fl 3:21, 1 Jo 3:2 15:50: Mt 16:17, Jo 3:3-5, 1 Ko 6:13 15:51-52: 1 Te 4:15-17

Sigham arangamin dughiamin, ariaghrez-iba ua dikavighiva uam ikuvan kogham. God bar moghira e damighti e nivafizir igharagha garibar otivam. ⁵³ A kamakin, mati gumazim korotiar ghurim suegha egha korotiar igiam aruzi moghin, e nivafizir kuram suegh, egh ikuvighan koghamin nivafizim arugham. Egh e ariaghbir nivafizim suegh, egh ariaghbir puvatizir nivafizim arugham. ⁵⁴ E gin uan ariaghbir nivafizir kuram sueghiva, uan nivafizir ikuvan koghamibar aghuighti, dughiar kamın Godın Akınafarımın itir migirigiam a guizin otogham,

“God ovevem dikabiragha, a gasighasiki, egha bar a gafira.

⁵⁵ Ovevem, ni gumazamiziba dikabirir gavgavim managh iti?

Ovevem, ni gumazamiziba mizazim me ganidir gavgavim managh iti?”

⁵⁶ Ovevem, mizazir gavgavir gumazamizibagh anidim, arazir kuram dama a ini. Ezi arazir kuram uan gavgavim, Moses Osirizir Araziba dama a ini. ⁵⁷ En Ekiam Kraıs İesusın ingangarımın, God gavgavim e ganidima, e ovevem ko misogha a dikabiri. Kamaghın, e Godın minabi!

⁵⁸ Kamaghın, nan namakar bar aghuiba, ia tuivigh gavgavigh, eghti bizitam ia munamangan marki. Ia kamaghın fo, ingangarir ia Ekiam bagha amiba pura zuir puvati. Kamaghın, ia zurara Ekiam bagh ingarsi bar gavgavigh.

Pol, a damuasava amir bizibav gei

16

(Sapta 16)

Me Jerusalemın amangasava amir dagiaba, Pol dav gei

¹ Ki datirighın dagiar ia Jerusalemın itir Godın adarasi bagha darighasava

amibav kimasa. Ki faragha Galesian Provinsın itir siosba, arazir kam men aka, egha ki kamaghın ia mikimasa, ia uaghan arazir kam damuam. ² Ia bar, Sandebar zurara, vaghvagh dagiar ia isiba mirara, dagiataba tuiragh, egh da isi uan dipenibar da mongegh. Eghti dagiaba tong avirasemegham. Eghti dughiar ki izamimın, ia ua dagiaba burian kogham. ³ Ki izeghiva, gumazir ia miseveziba, ki men gun migeir akınafarım me daningiva, me amadaghti, me mangam. Eghti me dagiar ia aningizir kaba inigh mangi Jerusalemın itir darazir dafarım darigham. ⁴ Biziba deraghti, ki uaghan mangiti, me na ko mangam.

Pol mangi Korinbar ganasa ifonge

⁵ Ki ia bagh mangisi, Masedonian Provins abigh mangigh, gin ian bighan otogham. Ki faragh Masedonian mangasa ifonge. ⁶ Ki ti tong dughiatabar ia ko ikegham, ki foghan kogham, ki ti ia ko ikıtima orangtizim ko aminir gavgavımın dughiam gıvaghtıma, ki managh mangisi ifongeghti, ia nan akuraghtıma ki mangam. ⁷ Ki izi, dughiar otevimın ia ko ikian aghua. Ki tong dughiar ruarımın ia ko ikiasa ifonge. Ekiam kamaghın ifongeghti, ki dughiar ruarım ia ko ikiam.

⁸ Ki Efesusın Nguibamın kagh iki mangiti, Pentikosın Dughiar Ekiam gıvaghım.*

⁹ Ki fo, God na bagha tuavım kuizıma, ki kagh iki ingangarım damuamin dughiar aghuım iti. Egh ki gumazamizir aviribar akuraghtıma, me Kraısın adarazir otivigham. Ezi uaghan gumazir aviriba en apanım gami.

¹⁰ Timoti ia batoghtıma, ia a inigh an akurvaghtıma, a ian tongın ia ko navir amirizımın iki, egh atiatingan kogham. Ia fogh, ki Ekiam bagha ingari moghin, a ingari. ¹¹ İan tarazi an gan kamaghın mikıman marki, a pura bizim. İa an akuraghti, a navir amivizim sara mangi darorım gıvagh, egh ua na bagh izam. Ki,

15:53: 2 Ko 5:4 15:54: Ais 25:8, Hi 2:14-15, MAA 20:14 15:55: Hos 13:14 15:56: Ro 4:15, 5:13, 6:14, 7:5, 7:13
 15:57: Ro 7:25, 1 Jo 5:4-5 15:58: 2 Sto 15:7, 1 Ko 3:8, 2 Pi 3:14, MAA 14:13 16:1: Ap 24:17, Ro 15:25-26, 2 Ko 8:1-9, Ga 2:10 16:2: Ap 20:7, MAA 1:10 16:5: Ap 19:21 16:6: Ro 15:24, Ta 3:12 16:7: Ap 18:21 16:8: Wkp 23:15-21, Lo 16:9-11 * 16:8: (16:8) “Pentikosın Dughiar Ekiam”, Aposel 2:1ın itir migirigiamın gan. 16:9: Ap 14:27, 19:8-10, 2 Ko 2:12, Kl 4:3, MAA 3:8 16:10: 1 Ko 4:17

an aveghbuaba ko izasa, ki a bagha mizua gari.†

12 Ezi en aveghbuam Apolosin migirigiam a kamakin. Ki dughiar aviribar aveghbuar igharaziba ko izi, ian ganasa pamtemin a migei. Ezi a datirighin tong izasa nighnizir puvati. Gin, tuavitam ikiti, a izam.

Migirigiar abuananaba

13 Ia uari bagh gan, egh nighnizir gav-gavimin tugh gavgafigh. Egh gavgav-ighiva bizitam in atiatingan marki. 14 Ia God ko gumazamizir igharaziba bar me gifongeghiva uan ingangaribar amu.

15-16 Nan adarasi, ia Stefanas ko an adarazigh fo. Me Akaian Provinsin ikia faraghavira Kraisin adarazir otifi, ezi gin Akaian Provinsin itir gumazamizir igharaziba gin Kraisin adarasi otifi. Ezi Stefanas uan adarazir ko, uari isa ingangarir Godin gumazamizibar akurvaghamin ganingi. Nan adarasi, ki kamaghin ia gakaghora ghaze, ia kamaghin amir gumazibar apengan iki, egh uaghan gumazir me ko ingaribar apengan iki.

17 Stefanas ko Fortunatus ko Akaikus na bagha ize. Ia na bagh izamin tuaviba puvatizi, ezi me ian danganim inigha na ko iti. Kamaghin ki bar akonge.‡ 18 Me nan navim gamizi, an amira, egha uaghan ian navibagh ami. Ia kamaghin amir gumazibar akaba baragh.

19 Esian Provinsin itir siosba uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Akwila ko Prisila, ko aningin dipenimin uari akuvir sios, Ekiamin ziamin uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. 20 Kagh itir Kraisin adarazi, me bar uan akaba isa ia bagha da amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ia Kraisin adarasi, ia uan arazimin gin mangiva, egh ia uan adarazir agharibar suigh.

21 Ki Pol, ki uabi uan dafarimin dughiar aghuir kam ia bagha an osiri.§

22 Tina Ekiam gifongezir puvati, a ikuvigh. En Ekiam, ni izi!

23 En Ekiam Iesusin apangkuvim, ia ko iki.

24 E bar Kraisi Iesus ko poroghav ikia, egha arazir kamin ki bar moghira ia gifonge. Guizbangira.

† 16:11: (16:11) Timoti a gumazir igiam, ezi bizir kam bagha gumazir maba akirim ragha a gasi. Ni 1 Timoti 4:12in gan. 16:12: 1 Ko 1:12, 3:6 16:13: Sng 31:24, 1 Ko 15:1, Ef 6:10, Fl 1:27, Kl 1:11, 1 Te 5:6 16:14: 1 Ko 14:1, 1 Pi 4:8

‡ 16:17: (16:17) Grighin akam vezin kamin deragha akatam migeir pu. 16:18: Fl 2:29 16:19: Ap 18:2, 18:18, 18:26, Ro 16:5, 2 Ti 1:15 16:20: Ro 16:16, 2 Ko 13:12 16:21: Kl 4:18, 2 Te 3:17 § 16:21: (16:21) Pol uabi uan akinafariba osirir pu. Puvati, a migeima gumazir igharazim a bagha osiri. Ezi migirigiar vezin kamin itim, Pol uabi uan dafarimin an osiri. 16:22: Ga 1:8-9

Polin Akinafarir Namba 2, a Korinin Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Korinin nguibar ekiamin siosin gumazamizir maba akar kurabar Polin mikeme. Ezi bizir kam Pol gamima, a bar osemi. Pol Korinin sios ko akabar kirasa. Kamaghin amizi a me bagha akinafarir kam osiri. Egh a ua me gakuigham. Ezi akar otevir akinafarimin itim, Pol akar gavgavir a faragha Korin bagha amizimin gun migei. An akar kam mikiman aghua, egha me a barazir puvatigha, egha me akar kurabar a mikeme. Ezi kamaghin an akar gavgavim me ganingi.

Ezi dughiar kamın Judian Distrighin itir Kraisin adarasi, me paza iti. Ezi Pol me bagha dagiaba akumakui, egh da nigh mangi me daningasa. Egha Sapta 8 ko 9, Pol akar Korinbar navibagh aghuvkintima, me dagiaba isi ingangarir kam daningamin akabav gei.

Ezi akinafarimin akar otevir abuananam, aposelin ifavarir iza Korinin itir maba, me Polin ziam dikabira egha an Aposelin ingangarim gasighasisi. Kamaghin Pol men arazibar gun migei.

Pol ingangarir God aposelbagh aningizimin gun migei

(Sapta 1-7)

¹ Ki Pol, ki Kraisin Iesusin aposelin mam. God uan ifongiamin gin ghua, aposelin min ikiasa na amisefe. Ki en aveghbuam Timoti ko, ga akinafarir kam osirigha, ia Korinin nguibar ekiamin aven Godin siosin itiba, ko Godin gumazamizir Akaiian Provinsin danganiba bar itiba, ia bagha an osirigha anemadi. ² Egha ga God ko migia ghaze, God en Afeziam, ko en Ekiam Kraisin Iesus ian apangkuva, navir amirizim ia daningam.

Pol God an akurazir bizim bagha a minaba

³ E Godin ziam fam, a God, egha en Ekiam Kraisin Iesusin Afeziam. A en Afeziam, ezi akurazir arazim ko apangkuvir arazim an otifi. Ezi a, gumazir osimtiziba ateriba, a men girakirangin tuiva egha navir amirizim me ganidi.

⁴ God kamaghin ifonge, an en girakirangin tuiva navir amirizim e ganidi moghin, e gumazir osimtizir aviriba ateritabar girakirangin tuiva navir amirizim me daningam. Kamaghin, osimtiziba e bativir dughiabar, an en girakirangin tuiva navir amirizim e ganidi. ⁵ Kraisin osimtizir bar ekiam aterezi moghin e uaghan aneteri. Ezi God Kraisin girakirangin tugha navir amirizim a ganingizi moghin, God Kraisin ingangarimin, en girakirangin tuzima navir amirizim e giziva. ⁶ God kamagh sua, ia navir amirizim ko an akurvazim iniam, bizir kamın e osimtizim ateri. God navir amirizim e daningiva, a uaghan navir amirizim ia daningam. Ia en min tuivigh gavgavigh osimtiziba aterti, God navir amirizim en min ia daningam. ⁷ Ezi e kamaghin nighnizir gavgavim Godin ikia bar fogha ghaze, ia tuivigh gavgavigham. E fo, ia e ko osimtizim ateri, kamaghin amizi, ia uaghan e ko navir amirizim iniam.

⁸ Nan adarasi, e osimtizir Esian Provinsin e batoziba, ia a gifoghasa. Osimtizir bar ekiam e avara, egha en gavgaviba bar dagh afira. Ezi kamaghin e ghaze, e ti ovegham. ⁹ Bar guizbangira, e mati gumazim jas ovengasava a migei moghin, e uari barasi. God kamagh sua, e uan gavgavibara nighnighan kogham. Puvati, e Godin gavgavimra nighnigh a gisin tugham, a gumazir ovengezibagh amizi me ua dikafi. Kamaghin, bizir kam e bato. ¹⁰ Kar bizir bar kuram, an e gamizi e atam oveghai. Ezi God en akura. Egh a gin uam en akuragham. E nighnizir gavgavim Godin ikia bar fogha ghaze, zurara bizir kuram e bativtima, God uam en akuraghtima, e deraghvira ikiam. ¹¹ Egh ia en akuragh God ko

mikim. Eghti God gumazamizir aviribar dimdiaba baragh en akuragham. Eghti gumazamizir bar aviriba ganigh, egh me God en akuragha e gamizir biziba bagh a minabagham.

Pol Korinbagh ifarazir puvati

¹² Bizir kam na gamima ki bar akonge. Nan navir averiamin, ki uan araziba deravira da tuisigha kamaghin fo, ki nguazir kam in ikia arazir aghuim gami, egha guizbangira ian damazibara e arazir bar aghuim gami. Ki arazir God nan akazir kam gamua God baghavira itir arazibar gin ghua, bizitam ian modozir puvati. Ki nguazir kam in fozim isa arazir kam gamizir pu. Puvati, ki God in apangkuvim in gavgavim isa, arazir kam gami. ¹³⁻¹⁴ Egha ki ia bagha akinafarim osirava, akar ia deravira gan dar mingaribagh foghamiba, ki dararama osiri. Ki ia bagha akar igharazitaba osirir puvati. Guizbangira, dughiar mabar ki osirir migirigiar maba, ia deragha dagh fozir puvati. Ki kamagh sua, ia en Ekiam Iesus Izamin Dughiamin, ki ia bagha ziar ekiam in izi moghin, ia na bagh ziar ekiam iniam. Kamaghin ia guizbangira nan akabar mingaribagh foghasa, ki ifonge.

¹⁵⁻¹⁶ Ki kamaghin nighnizir gavgavim ikia ghaze, ia na bagh ziar ekiam iniam. Ezi bizir kam bagha, ki akam akirigha ghaze, ki faragh izi ian ganam. Egh ki ia ategh, Masedonian Provinsin mangam. Egha ki Masedonia Provins ataghizir dughiamin, ki uamategh izi ian ganasa nighnisi. Ezi arazir kam in God dughiar pumuningin arazir aghuim in ia damuam. Eghti ia nan akuraghti, ki Judian Distrighin mangam. ¹⁷ Ezi manmaghin ami? Ia ti ghaze, ki amizir migirigiar kaba, ki pura ia gifari. Ia ti ghaze, ki nguazir kam in gumazibar min puram akar dikirizibagh amua dar ghuangsiigha egha ghaze, "Guizbangira" o "Puvati" uaghara aning in mikimam? Bar puvati.

¹⁸ God zurara uan migirigiabar gintisi. Ezi kamaghira ki guizbangira ia migei,

migirigiar ki ia gamiba bar, da uaghara "guizbangira" o "puvati" migeir pu. ¹⁹ Ki, ko Sailas, ko Timoti, e ian tongin akam akuri, a God in Otarim Krai Iesus in akam. Ezi ia fo, Krai a "guizbangira" ko "puvati," uagharam aning in migeir puvati. Krai zurara guizbangira migei. ²⁰ God in akar dikirizir aviriba iti. Ezi Krai "guizbangira" akar dikirizir kaba bar dav gei. Kamaghin amizi, e God in akam barazima a Krai in ziam in ghaze, "A guizbangira," ezi e God in ziam fe. ²¹ Ezi God uabi gavgavim isa, e ko ia ganidi, ezi e Krai ko porogha, ikia gavgafi. Egha a uabi ua bagha e amisefe. ²² Egha a uabi uan inabazir ababanim e gati, kamaghin me en gan fogh suam, e an gumazamizibara. Egha uan Duam en navir averiabar ikiasa an e ganingi. God in Duamra a uaghan bizir aghuir faragha zuir mam, God e daningasa. E God in Duam inigha givagha, kamaghin e fo, e guizbangira bizir avirir maba sara iniam.

Pol zuamira Korin in ghuzir puvati

²³ God, a gumazir nan migirigiaba gavgavim dagh anidim, egha a nan navim in gari. Ezi ki an ziam in guizbangira kamaghin migei, ki osimtizim ia daningan aghua, kamaghin amizi ki zuamira Korin in izezir puvati. Kamaghira tu. ²⁴ Ki kamaghin mikemezir puvati, e ian nighnizir gavgavibar ganti, da en apengan iti. Puvati. E fo, ia nighnizir gavgavim Krai in ikia mitivigha gavgavigha gifa. Egha e ian agorogem damuti, an otivasa, e ia ko ingari.

2

¹ Ki kamaghin nighnisi, ki ia bagh izan kogham, egh ia damuti ia fomira na basemezi moghin na basiman kogham. Kamaghin ki izezir puvati. ² Egh ki ia damuti, ia na basemehtima, tina iki na damuti ki bar akuegham? Ia, gumazamizir ki ia gamizi ia na basemeziba, iarara ikiam. ³ Ia gumazamizir agorogem na ganidiba, kamaghin ki ia bagh izi osimtizim ia daningan aghua. Ezi bizir kam bagha ki fomira ia bagha

1:12: 1 Ko 1:17, 2:4, 2:13, 2 Ko 2:17, Hi 13:18 **1:13-14:** 2 Ko 5:12, Fl 2:16 **1:15-16:** Ap 19:21, 1 Ko 16:5-6 **1:19:** Ap 9:20, 18:5 **1:20:** Ro 15:8-9, MAA 3:14 **1:21:** 1 Jo 2:20, 2:27 **1:22:** Ro 8:16-17, 2 Ko 5:5, Ef 1:13-14, 2 Ti 2:19, 1 Jo 2:27, MAA 2:17 **1:23:** Ro 1:9, 2 Ko 11:31 **1:24:** 1 Pi 5:3 **2:1:** 1 Ko 4:21, 2 Ko 12:21

akinafarir mam osirighava anemada. Ki fo, ki bizitam bagh bar akueghti, ia uaghan bar moghira bar akuegham. ⁴Guizbangira, ki ia bagha akinafarim osirir dughiamin, ki bar ian apangkuvigha, nan navim bar osemi, ki puviram azi. Ki osimtizim ia daningasa akinafarir kam osirizir puvati. Ki ghaze, ia kamaghin fogh suam, ki bar ia gifuegha, bar uan navim ia ganingi. Kamaghin ki ia bagha osiri.

Korinba, gumazir arazir kurabagh amizimin arazir kuram gin amang

⁵ Gumazitam osimtizim gumazir igharazibagh aningi, an osimtizim na ganingizir puvati. Ki migirigiar gavgavir aviribar bizir kam mikiman aghua. Ki kamaghin mikimasa, a ia gamizima, ian naviba bar moghira, mong ian oseme. ⁶Ezi ian aviriba ghaze, gumazir kam a ivezir kurar tam inigh. Ezi datirighin anenigha givagha, kamaghira tu. ⁷Kamaghin amizi, ia arazir igharazitamin datirighin a damu. Ia an arazir kuraba gin amadaghiva, an girakirangin tugh, egh navir amirizim a daning. Puvatighti, osimtizir bar ekiam gumazir kam dikabiragham. ⁸Kamaghin, ki ia gakaghora ghaze, ia an akaghti a fogham, ia a gifuegha mamaghira iti. ⁹Akinafarir ki faragha osirizim, mar ki pura ia basamasa an osiri. Ki kamaghin foghasa, ia nan akabar gintigha biziba bar dagh ami, o puvati? ¹⁰Eghti ia gumazitamin arazir kuraba gin amangti, ki uaghan da gin amangam. Eghti ki gin amangamin arazir kuratam ikiti, ki ian akurvaghsi Kraisin damazim a gin amangam. ¹¹Ki atiatia ghaze, Satan ti e gifaragh e dikabiragham. Kamaghin ki arazir kuraba gin amadi. E Satanin mogomer nighnizir kurabagh fogha gifa.

Pol Taitusin ganasa

¹²Ki Kraisin akar aghuim akunasa izava, Troasin nguibar ekiamin otogha gari, Ekiam ki ingangarir kam damuasa, a na bagha tuavim ati. ¹³Ezi ki uan aveghbuam Taitusin ganizir puvati. Kamaghin nan

navim derazir puvati. Kamaghin amizi, ki Troasba ategha uamategha iza Masedonian Provinsin oto.

Aposelba Godin gavgavimin midorozibagh afisi

¹⁴Ezi God, Krai ko porogha en faragha zuima, e an gin ghua kalabuziar gumazibar min ghua bar akuegha migia ghaze, Krai modorozim gafiragha apaniba dikabiragha gifa! Ezi arazir kam in gumamaziziba bar God gifoghamin fofozim ini. A mati mughuriar aghuimin min otozi, aminim a birazi a tintinibar ghu. Bizir kam bagha ki Godin minabi.* ¹⁵Guizbangira, e mati pauran min migharir mughuriar aghuim zuim, Krai a inigha ofan min God ganingi. Mughuriar kam, a Godin Nguibamin zuir tuavimin zuir gumazibar tongin otiva zui. Egha uaghan helin zuir tuavimin itir gumazibar tongin otiva zui. ¹⁶Egha helin tuavimin zuir darasi, mughuriar kam barazima, an ovever mughuriamin min zui. Egha a me gamima, me ovei. Ezi Godin Nguibamin tuavimin zuir darasi, me mughuriar kamra a barazima, a mati ikirimirir aghuim isi mughuriam. Egha a ikirimirir aghuim me ganidi. Tinara gavgavigh ingangarir kamagh garim damuam? Bar puvati. ¹⁷Ezi e gumamazir mabar min amir puvati, me danganiba bar dagh aruava Godin akam migia, mati me dagiaba bagha biziba amadi. God uabi ingangarir kam e ganingi, ezi e ifarir puvati, e guizbangira migei. E Krai ko porogha, egha Godin damazimin e deraviram an akaba akuri.

3

Aposelba akar gavgavir dikirizir igiamin ingangarir gumazibar otifi

¹E ti ian aghariba apirti, ia suam, e gumazir aghuiba, kamaghin e ti migirigiar kabagh ami? O e ti gumazir mabar min e gumazibav kimti, me ia bagh akinafariba osir ia mikim suam, e gumazir aghuiba? O e uarir akurvaghsi ian azangsighti, ia

2:4: Ap 20:31 **2:5:** 1 Ko 5:1, Ga 4:12 **2:9:** 2 Ko 7:15, 10:6 **2:11:** Lu 22:31 **2:12:** Ap 14:27, 1 Ko 16:9 * **2:14:** (2:14) Grighin akar otevitam kagh deragha mikemezir puvati. **2:15:** 1 Ko 1:18, 2 Ko 4:3 **2:16:** Lu 2:34, Jo 9:39, 1 Ko 15:10, 2 Ko 3:5-6, 1 Pi 2:7-8 **2:17:** 2 Ko 1:12, 4:2, 11:13, 1 Pi 4:11, 2 Pi 2:3 **3:1:** Ap 18:27, Ro 16:1, 2 Ko 5:12
3:2: 1 Ko 9:2

en akurvaghamin akınafarim osiram? Bar puvati! ² Ia uari, mati akınafarir en gun gumazibav geim. Ezi akınafarir kamın osiziriba, da en navir averiabar aven iti. Eghti gumazamiziba bar akınafarir kamın ganıva a dıponam. ³ Ia bar azenara iti, mati akınafarir mam Kraıs an osirizi e a inıgha ize. A fıńfınir dıpamın an osirizir puvati. A zurara ikiamın Godın Duamın an osiri. Egha a dagıar ekiatam gısın an osirizir puvati. A gumazamizibar navir averiabar an osiri.

⁴ E fo, God ingangarir kam damuasava e amısefe. Ezi Kraıs fofozir kam e ganıngi. Kamaghın, e akar kabar gun ia mıgei. ⁵ Guızbangıra, e uari ingangarir kam damuan buragħburaki, kamaghın amizi e uari kamaghın mıkıman kogham, e uari bizibagh ami. Puvati, God uabıra gavgavim e ganıdima, e ingangarir kam gami. ⁶ Ezi a uabi e gamizıma, e Akar Dıkırızir Gavgavir Igiar kam, e an ingangarir gumazibar otifi. Akar Dıkırızir kam, a bizir me akınafarımın osirizir puvatızim, mati Moses Osirizir Arazir fomıram otozıba. Puvati. Kar Godın Duamın bizim. Moses Osirizir Arazıba gumazibagh amıma me ovei. Ezi Godın Duam ikırımırir aghuım me ganıdi.

⁷ Ingangarir God amızim, a Moses Osirizir Arazibagh amizi da otifi. Ezi tuavir kamın ovevem otos. Dughıar kam God dagıam abıghızı, osiziriba vaghavagħa an otifi, ezi Godın angazangarım uaghan ize. Egha angazangarir kam Mosesın guam a gısıra, ezi Israelba an guamın ganan buragħburaki. Ezi gın angazangarir kam gıfa. ⁸ Ingangarir God uan Duam gumazamizibar anıngasava amızim, a ingangarir Moses Osirizir Arazıba anıngasava amızim, a bar a gafıra. Eghti Godın angazangarım ko gavgavım, ingangarir kamın iki mamaghıra ikiam. ⁹ Moses Osirizir Arazıbar ingangarir kam, a en arazıba tuisıghıva e mıkim suam, e ovengam. E fo, ingangarir

kam Godın angazangarım sara ize. Egh ingangarir kam Godın angazangarım sara iziti, ingangarir gumazamizibar amuti me Godın damazımın deragħamım, a Godın angazangarir bar ekiam sara izi mamaghıra ikiam. ¹⁰ Godın angazangarir ekiam ko gavgavım, ingangarir igıar an amızim ko ikia bar ekevegha mamaghıra iti. Egha angazangarir kam, Godın angazangarir ingangarir ghurım ko itım, bar a gafıra. Kamaghın, e datırıghın gara nıghnısi, ingangarir ghurımın angazangarım munge. ¹¹ Ingangarir ghurır kam a zurara ikian kogham. Puvati, a mungegham. Egha a Godın angazangarım sara ize. Kamaghın e fo, ingangarir igıar zurara ikiamım, a Godın angazangarir bar ekiam sara iza mamaghıra iti.

¹² Ezi e nıghnızir gavgavım ikia bar fo, angazangarir kam izıva e bativ mamaghıra ikiam, ezi a bagħa mızuai. Kamaghın, e atıati puvatıgha azenara an gun mıgei. ¹³ E Moses amizi mogħın amır puvati. An guamın angazangarım sıragħa mungemarıma, a kamaghın aghua, Israelba an ganam. Kamaghın a inıravızim inıgha uan guam avara. ¹⁴ Ezi fomıra iza datırıghın tuzır dughıamın, Israelbar nıghnızıba bar pırızı, me Godın Akar Dıkırızir Gavgavır Ghurıbar gara, dar mıngarıba deragħa dagħ fozır puvati. Egha mati Mosesın guam avarazır inıravızim, men nıghnızıba avaragħavıra iti. Ezi gumazıtım me avarazır inıravızır kam adangızır puvati. Kraıs uabıra, gumazım a gifogħtıma, God a da inıravızır a dukuagħav itım adegham. ¹⁵ Guızbangıra, dughıaba bar me Moses Osirizir Arazıba dıborı, ezi inıravızır kam ikia men nıghnızıba apıra, iza datırıghın oto. ¹⁶ Egh gumazım uan navım Ekiam bagħ a giragħtı, God inıravızır an nıghnızım avarazım adegham. ¹⁷ Kı Ekiam mıgıa, kar kı Godın Duam mıgei. Eghti Ekiamın Duam gumazıtımın ikıti, eghti bizıtım

3:3: Kis 24:12, Jer 31:33, Ese 11:19, 36:26, 1 Ko 3:5, Hi 8:10
3:4: 2 Ko 2:16
3:5: Jo 15:5, 1 Ko 15:10, Fl 2:13
3:6: Jer 31:31, Jo 6:63, Ro 7:6, 1 Ko 11:25, Ga 3:10, Ef 3:7, Kl 1:25, Hi 8:6-8
3:7: Kis 34:1, 34:28-30, Lo 10:1, Ro 7:10
3:8: Ga 3:2, 3:5
3:9: Lo 27:26, Ro 1:17, 3:21
3:10: Kis 34:29
3:12: 2 Ko 7:4, Ef 6:19
3:13: Kis 34:33-35, Ro 10:4, Ga 3:23
3:14: Aıs 6:10, Jo 12:40, Ap 28:26-27, Ro 11:7-8, 11:25
3:16: Kis 34:34, Aıs 25:7, Ro 11:23, 11:26
3:17: Jo 8:32, 8:36, Ro 8:2, 1 Ko 15:45, 2 Ko 3:6, Ga 5:1

gumazir kamın suiragh a iklarighan kogham. Bar puvati. A bar firighrigh ikiam. ¹⁸ E bar moghira, bizitam en guaba avarazir puvati. Ezi Ekiamın angazangarir ekiam e gisirazıma, e ganganir guabar garımın mın otogha, Godın angazangarım gumazamizıbar akakasi. E zurara Godın angazangarir kam isavıra iti, ezi a bar en arazıbagh ıghavıra itıma, e Ekiamın nedazımın mın otıvavıra iti. Ekiam, a Godın Duam, egha a bizir kabagh ami.

4

Aposelba, me nguazir minebar mın iti

¹ God en apangkuvıgha egha ingangarir kam e ganıngi. Ezi kamaghın e ingangarir kam gamuava amıraghmırazir puvati. ² E aghumsızir arazir gumazıba mogava amıba, e akırım ragha dagh asara. E ifavarir arazıbagh amir puvati. Egha e Godın akam girazi, a ıgharagha otozir puvati. E Godın guızın akam azenarama anekuri, eghti gumazamizıba bar uan navir averıabar aven en arazıba tuisıgham. Egh me kamaghın fogham, e ingangarir bar aghuım Godın damazımın a gami. ³ Ezi tarazi akar aghuir e kurir kamın mıngarım gıfoghan kogh, mati inıravızım men nıghnızım avaraghavıra iti. Gumazir kaba, me helın zuir tuavımın itıbara. ⁴ Satan a nguazir kamın godın ifavarım, a gumazir kabar nıghnızıba mıtatem dagh anıngızıma, me nıghnızir gavgavım puvati. Ezi kamaghın Kraısın akar aghuımın angazangarım ko an apangkuvım men navir averıabar aven ghuava avenge. Kamaghın, me Kraıs deragha an garir puvati, a uabı Godın mırara itir nedazım.

⁵ E uari uan arazıbar akam kurir puvati. E kamaghın akam akura ghaze, “Krais İesus, a en Ekiam. Ezi e İesusın mıgırıgıamın gın ghua egha ian ingangarir gumazıbar iti.” ⁶ Fomıra God kamaghın mıgia ghaze, “Mıtatemın aven, angazangarım otogh siragham.” Ezi Godın kamran

angazangarım ıza en navir averıabar ikia egha e gamızıma, e Godın fofozir aghuıba iti. E Kraıs İesusın guamın angazangarir kamın gara, egha e Godın angazangarım ko an gavgavım gıfo.

⁷ E pura nguazir mınır kınır gavgavıba puvatızıba mın amı, ezi bizir bar aghuir kam en aven iti. Bizir kam kamaghın en aka, gavgavır bar ekiar kam, a Godın otıfi, an en otıvir puvati. ⁸ Ezi dughiar mabar osımtızir avırıba e batıvıgha, egha da e dıkabırızir puvati. Ezi bizir avırıba en nıghnızıbar ıza e gamıma e okam nıghnızı, ezi da en nıghnızıba bar da apırızir puvati. ⁹ Gumazir avırıba en apanıbar iti, ezi God e ataghızir puvati. Me e mısogha pazava e gamı, egha bar e gasıghasıghızir puvati. ¹⁰ E kamagh sua, e uan ovengamın nıvafızir kabar, e gumazamizıba İesusın ikırımırır aghuım men akaghtıma, me dar ganam. Kamaghın e zurara uan ovengamın nıvafızıbar, İesusın ovevem men akakasi. ¹¹ E kamaghın ifonge, e uan ovengamın nıvafızir kabar, e gumazamizıba İesusın ikırımırır aghuım men akaghtıma, me dar ganam. Kamaghın e angamra ikia İesusın ingangarım bangın gumazıba e mısozi, e dughiar avırıbar atam arıaghiri. ¹² Kamaghın, e ghaze, ovevem e batıvasa amıvavıra iti, eghti en arazir kam ia damutı, ia ikırımırır aghuarım inıam.

¹³ Gumazir mam Godın Duamın fofozım an itıma, a Godın Akınafarım kamaghın osiri, “Kı nıghnızir gavgavım Godın ikia, egha kamaghın kı an gun mıgei.” Kamaghıra, Godın Duam en aven ingara e gamıma, e uaghan nıghnızir gavgavım Godın ikia egha kamaghın an gun mıgei. ¹⁴ E kamaghın fo, God, Ekiam İesus gamızı, a ua mozımın dıkavıgha ikırımırır aghuarım inı. A uaghan e damıghtı, e İesus ko ua dıkavıghtı, a bar e inıgh, ia ko mangıtı, e an boroghın ikiam. ¹⁵ Bizir e batıvir kaba bar, da ia bangın e batıfi. God

3:18: Kis 16:7, 24:17, Ro 8:29, 1 Ko 13:12, 15:49, 1 Ti 1:11
4:1: 2 Ko 3:6, 1 Ti 1:13
4:2: 1 Ko 1:18, 2 Ko 2:17, 6:4, 6:7, 1 Te 2:3-5
4:3: 1 Ko 1:18, 2 Ko 2:15, 2 Te 2:10
4:4: Jo 1:18, 12:31, 12:45, 2 Ko 4:4, Ef 2:2, Fl 2:6, Kl 1:15, Hi 1:3
4:5: 1 Ko 1:9, 1:13, 1:19, 1:23, 2 Ko 1:24
4:6: Stt 1:3, Aıs 9:2, 2 Ko 3:18, 1 Pi 2:9, 2 Pi 1:19
4:7: 1 Ko 2:5, 2 Ko 5:1, 12:9
4:8: 2 Ko 1:8, 7:5
4:10: Ro 8:17, 1 Ko 15:31, Fl 3:10, 1 Pi 4:13
4:11: Ro 8:36, 1 Ko 15:31, 15:49
4:13: Sng 116:10, Ro 1:12, 2 Pi 1:1
4:14: Ro 8:11, 1 Ko 6:14
4:15: 1 Ko 3:21, 2 Ko 1:3-6, Kl 1:24, 2 Ti 2:10

kamagh sua, arazir kamın an apangkuvim gumazamizir avırıba bativ mangvıra ikiam. Egh gumazamizir kaba a minabi mangvıra iki, egh an ziam fam. Kamaghın bizir kaba e batifi.

Aposelba nighnizir gavgavim Kraisin ikia egha gavgavim ini

¹⁶ E ingangarir bar aghuir God amizir kam ginighnigha, kamaghın an ingangarim damuasa amiraghamirazir puvati. E fo, en nivafizir azenan itiba, bar ikuvighasava amima, ezi en navir averiabar aven, e zurara dughiaabar gumazir bar igiabar mın otivavıra iti. ¹⁷ E fo, osımtızıba ko mızazir e datırighın aterıba, da osımtızir ekiaba puvati. Egha da dughiar otevimra ikiam. Egh da en akuraghti, e dabirabir bar aghuim Godın Nguibamın zurazurara a iniam. E fo, bizir aghuir e iniamın kaba, da bizir igharazıba bar dagh afiraghti, eghti osımtızir e datırighın aterir kaba, da pura bizıbar mın otivıgham. ¹⁸ E uan damazıbar garir bizıba, e dar gara dagh nighnizir puvati. Bizir e uan damazıbar ganan koghamıba, e mıghıgha a dar gara dagh nighnisi. Bizir e uan damazıbar garıba, da bar dughiar otevimra ikiam. Ezi bizir aghuir e uan damazıbar ganan koghamıba, da bar zurara ikiam.

5

¹ E kamaghın fo, nguazimın averpenir e datırighın aven itir kaba, da gın dipırıghrıgh ikuvıgham, kar en nivafızimın ovevem. Eghti dughiar kam God dipenir igharazir aghuim e danıngam, kar en nivafızir igiam. Dipenir kam, gumazitam an ingarizir puvati, God uabi an ingari. A Godın Nguibamın iki zurazurara ikivıra ikiam.* ² E datırighın nguazimın dipenir kamın ikia, egha navim bigha ara ikia egha uan dipenir Godın Nguibamın itim inıgh, egh korotiamın mın e anerughasa bar ifonge. ³ Egh e anerugh uan nivafızim

avaragh, egh bibiamra ikian kogham. ⁴ E nguazimın averpenimın aven ikıavıra ikia, egha e osımtızıba atera navim bigha ara iti. Ezi da e gamıma e uan nivafızir ghurir kam ataghraghasa puvati. E nivafızir igiar aghuim a gısın aneghuasa ifonge, mati e korotiar igiam ghurim gısın anerughtıma, anagapazagh ganganir bar aghuim damuam. Tuavir kamın en nivafızir ovengamım, a ua iraghrıgh, egh nivafızir angamra ikivıra ikiamım mın otogham. ⁵ God uabi e akırıgha angamra ikıavıra itir dabirabir kam e ganıngi, egha uan Duam e ganıngi. God bizir bar aghuir maba e danıngasa, egha faragha uan Duam e ganıngi. Ezi e Godın Duam inıgha gıfa, egha bar fo, e bizir aghuir igharazıba uaghan da iniam.

⁶ Ezi kamaghın e bizir kam ginighnigha egha tuivıgha gavgavıghavıra iti. E fo, e nivafızir kam sara iki, egh Ekiam ko an Nguibamın ikian kogham. ⁷ Bizir e garıba, e dagh nighnigha, dar gın zuir puvati. E pura nighnizir gavgavim Ekiamın ikia, egha an gın zui. ⁸ Ezi kı mikemegha gıfa, e uan navıbar suıgha iti, egha atıatır puvati. E nivafızir ghurir kam ategh mangı Ekiam ko iki an Nguibamın ikiasa bar ifonge. Eghti an Nguıbar a itım, guızbangıra en nguıbamın mın ikiam. ⁹ Egha e nguıbar manamın iti, an en nguıbam, o Godın Nguıbam, e zurara kamaghın bar ifonge, e arazir aghuir Ekiam ifongezıbar amuam. ¹⁰ Guızbangıra, e bar moghıra Kraisin kotın otivıghti, an en arazıba tuisıgham. Dughiar e nguazimın nivafızimın aven itım, e arazir aghuıbagh amı, o arazir kurabagha amı, egh kotıam dughıamın e bar vaghvagh uan arazir amızıbar ıvezım iniam.

E gumazamizıbar akuraghti, me Godın namakabar otıvam

¹¹ Egha e Ekiamın atıatıa egha an apengan iti. Egha kamaghın gumazamiz-

4:16: Ro 7:22, Ef 3:16, Kl 3:10, 1 Pi 3:4 **4:17:** Mt 5:12, Ro 8:17-18, 1 Pi 1:6 **4:18:** Ro 8:24, 2 Ko 5:7, Kl 1:16, Hi 11:1-3 **5:1:** 2 Ko 4:7, 2 Pi 1:13-14 * **5:1:** (5:1) Averpenir nguazimın itir kamnang, kar nivafızir e nguazir kamın inızbıbar akar ısın zuım. Ezi dipenir igharazir mam, kar e Godın Nguıbamın inıamın nivafızir igharagha garir bar igıaba. **5:2:** Ro 8:23 **5:4:** 1 Ko 15:53-54 **5:5:** Ro 8:16, 8:23, 2 Ko 1:22, Ef 1:14, 2:10 **5:6:** Hi 11:13-16 **5:7:** Ro 8:24-25, 1 Ko 13:12, 2 Ko 4:18, Hi 11:1 **5:8:** Fl 1:23 **5:9:** Kl 1:10, 1 Te 4:1 **5:10:** Sav 12:14, Ro 2:16, 14:10, Ga 6:7, Kl 3:24-25, MAA 22:12 **5:11:** 2 Ko 4:2, Hi 10:31, Ju 23

iba nighnizir gavgavim Godin ikiasa, e men nighniziba fa me gakaghoru. God guizbangira bar en nighniziba ko arazibagh fo. Ki uaghan kamaghin nighnisi, ia en araziba tuisigha egha fo, e ingangarir aghuim gami. ¹² E ua migeir akar kam, e ian aghariba apirti, ia en ziaba fi suam, e gumazir aghuiba, e kamaghin nighnizir puvati. Ia fo, marazi pura gumazibar ziar ekiaba itiba bagha bar akonge, egha men navimin aven otivir araziba bagh nighnizir puvati. Ezi e kamagh sua, ia gumazir kabar akaba ikarvaghamin fofozim iki. Bizir kam in e ia bagha osiri, eghti ia en arazir aghuiba bagh bar akongegham. ¹³ Guizbangira, marazi ghaze, en araziba ko en nighniziba ti gumazir onganibar min iti. Puvati, kar e guizbangira Godin ingangarim gami. Egh e nighnizir aghuarim ikiva, egh ian akurvaghsi e kamaghin damuam. ¹⁴ E deragha nighnigha egha fo, gumazir mam bar e bagha areme. Ezi tuavir kam mati, e bar moghirama ovegha gifa. Kamaghin Krai e gifongezir arazim, en naviba fa e abirima, e an ingangarim gami. ¹⁵ Gumazir kam kamaghin ifonge, e gumazir angamra itiba uari uari baghivira ikian kogham. E gumazir e bagha ovegha ua dikavizim baghivira ikiam. Kamaghin, a bar moghira e bagha ovenge.

¹⁶ Kamaghin amizi, e datirighin uam navir ghurimin arazimin gin ghua gumazamizibar araziba tuisizir puvati. Guizbangira, e faragha navir ghurimin arazimin gin ghua Kraisin araziba tuisiki. Egha datirighin ua kamaghin amir puvati. ¹⁷ Gumazitam Krai ko poroghti, God gumazir kam damighti, a gumazir bar igiam otogham. Eghti bizir ghurim bar givaghti, bizir bar igiam otogham.

¹⁸ Bizir kaba bar, God dagh amima, da e batifi. E fomira an apanibar min iti, ezi Kraisin ingangarimin an e gamizi, e datirighin an namakabar otifi. Egha a uaghan, ingangarir kam e ganingi, eghti

an apanir igharazibar amighti, me an namakabar otivam. ¹⁹ En migirigiam kamakin: God, Kraisin ingangarimin tuavimin, a nguazimin itir gumazamiziba bar me gamima, me Godin apanim gamir arazim ataghragha, egha an namakabar min otifi. Egha men arazir kurar me amiziba, a ua dagh nighnizir puvati. Egha a ingangarir kam e ganiga ghaze, ia akam nan apanibav kinighti, me oregh egh nan namakabar otivigham. ²⁰ Kar e Kraisin abuir gumazibar otivigha, mati God uabi uan dimdiam ia ganingizi moghin, e akar kam ia mikiri. Kamaghin, e Kraisin danganim isa, ia gakaghora ghaze, ia Godin apanim gamir araziba ategh an namakabar otifigh. ²¹ Krai uabi arazir kuratam gamizir puvati. Ezi God kamagh sua, e Krai ko porogh, egh an gavgavimin e Godin damazimin gumazamizir aghuibar otivam. Kamaghin, God en akurvaghasa egha, en arazir kuraba bar Krai gisin da ariki, ezi Krai mati uaghan gumazir arazir kurabagh amir mam in min oto.

6

Aposelba uan ingangarim gamua osimtizir aviriba ateri

¹ E God ko ingara egha pamten ia gakaghora ghaze, ia gumazamizir Godin apangkuvim iniziba, ia aneteghti a pura bizimin min otivan marki. ² God kamaghin migei, "Dughiar ki ian kuarkuvigha atizim, an otozi, ki ian dimdiam barasi. Dughiar ki ian akurvaghasa atizim, an otozi, ki ian akura." Ia oragh! Ki ian kuarkuvighamin dughiam datirighin otos. Ezi uaghan ki ian akurvaghamin dughiam datirighin otos!

³ E gumazitam migirigiar kuratam e amir ingangarim damuan e aghua, egha kamaghin en arazir amiba bar, e gumazitam gamizi a uan dagarim asegha irizir puvati. ⁴ E Godin ingangarir gumazibar ikia, egha kamaghin zurara uan arazir aghuiba gumazamizibar akakasi. E men

5:12: 2 Ko 1:14, 3:1 **5:14:** Ro 5:15 **5:15:** Ro 14:7-8, 1 Ko 6:19, Ga 2:20, 1 Te 5:10, 1 Ti 2:6, 1 Pi 4:2 **5:16:** Jo 6:63, 15:14, Fl 3:7-8, Kl 3:11 **5:17:** Ais 43:18, Ro 8:1, 8:9-10, Ga 5:6, 6:15, Ef 2:15, MAA 21:5 **5:18:** Ro 5:10, Ef 2:16, Kl 1:20, 1 Jo 2:2 **5:19:** Ro 3:23-25, Kl 1:19-20 **5:20:** 2 Ko 3:6, 6:1, Ef 6:20 **5:21:** Ais 53:6-12, Jo 8:46, Ro 5:19, 1 Ko 1:30, Ga 3:13, Fl 3:9, Hi 4:14-15, 1 Pi 2:22-24, 1 Jo 3:5 **6:1:** 1 Ko 3:9, 2 Ko 5:20, Hi 12:15 **6:2:** Ais 49:8, Lu 4:19-21
6:3: Ro 14:13, 1 Ko 9:12, 10:32 **6:4:** 2 Ko 4:2

aghariba apira me miġeima me kamaghin fo: Osimtizir e bativiba, ko bizir me bar pazava e gamiba, ko bizir e gasighasiziba, e dar tuivigha gavgavighavira iti. ⁵ Me e misogha, egha e isa kalabusin e arisi. Apanir aviriba e akumakua niginir dafam gamua en atari. Ezi e puvira ingara, egha deragha akuir puvatigha, egha mitiriabara iti. ⁶ Egha e arazir Godin damazimin zuezibagh amua, egha guizin akamin fozimin suira. E akamadariba ikarvagha egha bemiram atarir puvati. E arazir aghuibar gumamazizibagh ami. E Godin Duamin gavgavim iti. E igharaz darazigh ifongezir arazim guizbangiram a gami. E arazir kabagh amua kamaghin ian aka, e guizbangira Godin ingangarir gumaziba. ⁷ E guizin akam akura, egha Godin gavgavimin uan ingangarim gami. E Godin arazir aghuimin suira, mati inogovimin bizibar min, e uan agharir ikiriam ko guvimin dar suigha, Godin ingangarim bagha misosi.

⁸ Gumazir maba en ziaba fe. Ezi igharaziba en zibagh asighasisi. Ezi marazi girakirangin e migia e gasighasisi, ezi igharaziba en gun uan namakabav gia ghaze, e arazir aghuibagh ami. Gumazir maba ghaze, e gumazir ifariba. Ezi kamaghin puvati, e gumazir guizin akabav geiba. ⁹ Marazi en gara, mati me e gifozir puvati. Ezi guizbangira, gumamaziziba bar moghiram e gifos. Marazi en gara ghaze, dughiar aviriba e atam ovei. Ezi guizbangira, e angamra ikiavira iti. Marazi en gara ghaze, God uam e akirmighasa mizazir ekar kam e ganidi. Ezi guizbangira, e aremezir puvati. ¹⁰ Marazi en gara ghaze, e bar osemi. Ezi guizbangira, e zurara bar akongegha iti. Marazi en gara ghaze, e onganarazibar min iti. Ezi guizbangira, e gumamazizir aviribar akurvazima, me Godin Duamin amodoghin, bizir aghuir aviriba bar izifa. Marazi en gara ghaze, e biziba puvatizi moghin pura iti. Ezi guizbangira, e Godin Duamin amodoghin,

e biziba bar avirasemegha iti.

¹¹ Ia, Korinin itir Kraisin adarasi, e azenara bighvira ia mikimasa. E guizbangira uan naviba kuighava da isa ia ganidi. ¹² E uan naviba dukuazir puvati. Puvati, e ia bagha bar ifonge. Ezi ia uari uan navibar kumi. Ezi navir vamiran itir arazir kam, en tongin itir puvati. ¹³ Ki datirighin mati Afeziam uan boribav gei moghin, ki ia miġei. Ia arazir e amibar min, ia uaghan uan naviba kuighava da isi e daningam.

E Godin Dipenimin min iti

¹⁴ Kraisin adarazir azenan itir gumamaziziba, men araziba bar ighara. Kamaghin amizi, ia me ko porogh egh me ko ingangaribar amuan marki. Ki ian azai, Godin arazir aghuim ko arazir kuram ti manmaghin uaning ko porogh uaning ko ingaram? Eghti angangarim ko mitatem manmagh uaning inigh ikiam? Bar puvatigham. ¹⁵ Krais ko Satan, aning ti navir vamiran iti, o? O, gumazir nighnizir gavgavim itim, ko gumazir nighnizir gavgavim puvatizim aning manmaghin nighnizir vamira ikiam? Bar puvati. ¹⁶ Manmagh su, e Godin Dipenim ko marvir guabar dipeniba isafuragham? God fomira kamagh miġei, “Ki me ko iki, egh men tongin daruam. Eghti me nan gumamazizibar min ikiti, ki men Godin ikiam.” Kamaghin amizi, ia fo, e uari Godin zurara itimin dabirabir Dipenim.

¹⁷⁻¹⁸ Ezi Ekiam ua kamaghin miġei, “‘Ia me ategh, egh mangi danganir igharazitamin iki. Egh ia bar deraghvira uari baghan, ia ua bizir Godin damazimin zuezir puvatizitam uam an suighan marki. Ki uabi ia inigh, egh ian Afeziamin min ikiti, ia nan boribar min ikiam.’ Godin bar gavgavir ekiam itim kamaghin miġei.”

7

¹ Nan namakar aghuiba, e Godin e bagha inabazir itir bizir kaba e da inigha gifa. Kamaghin, e nivafizim ko duam gami aning mizezir biziba, bar da batuegh, egh Godin

6:5: Ap 16:23, 2 Ko 11:23-27 6:6: 1 Ti 4:12 6:7: 1 Ko 2:4, 2 Ko 10:4, Ef 6:11-13, 2 Ti 4:7 6:9: Sng 118:18, 1 Ko 4:9, 2 Ko 4:2, 4:9-10 6:10: 2 Ko 7:4, Fl 2:17, Kl 1:24 6:13: 1 Ko 4:14 6:14: Lo 7:2-3, 1 Sml 5:2-3, 1 Ko 5:9, Ef 5:7, 5:11 6:16: Wkp 26:12, Ese 37:27, 1 Ko 3:16, 6:19 7:1: 2 Ko 6:17-18, 1 Jo 3:3

damazim̄n bar zuegham. Egh e Godin atiating an apengan ikiam. Egh uari isi bar God danigh, egh Godin arazir zuezim zuraram an gin mangam.

Korinba navibagh irazima Pol bar akonge

² Ia uan naviba kuighiva, da isi e daning. E gumazitam arazir kuratamin a gamizir puvati. Egha e gumazitam pazava a gamizir puvati. Egha e gumazitam gifaragha puram an bizitam inizir puvati. ³ Ki akatam ia gasa migirigiar kam ia migeir puvati. Ia fo, ki fomira mikeme, e uan naviba bar ia ganiga egha bar ia gifueghivira ikiam. Egh e ovengam, o e angamra ikivira ikiam, arazir kam kamaghira ikiam. ⁴ Ki kamagh fogha egha bizitam modozir puvati. Ki bighvira ia mikimam, nan navim bar amiraghrizi, ki ia bagha bar akonge. Osimtiziba guizbangira e batifi, ezi da pura biziba. E ia ginighnisi, ezi bizir kam e gamizi, en naviba ia bagha bar akueghavira iti.

⁵ E ghua Masedonian itir dughiam, e avughsasa amuava avenge. Nguibar kam̄n osimtizir avirir maba zurara e isi. Gumaziba e ko akaba, e uari batogha uariv gei. Ezi atiatir nighniziba, en navir averiabar aven iti. ⁶ Gumazamizir osimtiziba men naviba abinigha itiba, God men girakirangin tuiva navir amirizim me ganidi. Egha a Taitus amadazima, a uam e bagha izezima, en navir averiaba bar dera. ⁷ Taitus ua izezir arazir kamra, God e gamizi en naviba derazir puvati. Ia faragha Taitus gamizi an navim ian dera, egha a ian arazir kam̄n gun e geghani. Ian arazir kam̄n God uaghan en navibagh amizi da dera. Taitus kamaghin e migia ghaze, ia nan ganasa bar ifonge, egha ararer kam ian navir averiabar iti. Egha ia na ko navir vamiran ikiasa bar puvira nighnisi. Ezi kamaghin ki bar guizbangira bar akonge.

⁸ Ki fo akinafarir ki ia bagha osirizim ia gamizi, ian naviba oseme. Ezi ki uabi bizir kam mighigha a ginighnizir puvati. Ki guizbangira faragha bizir kam ginighnigha

egha ian apangkufi, egha datirighin puvati. Akinafarir ki ia bagha osirizir kam ia gamizi, ia osemegha aghumsiki. Ezi arazir kam bar dughiar otevimram iti. ⁹ Ezi ki datirighin bar akonge. Ki fo, ia oseme, ezi ki bizir kam bagha bar akongezir puvati. Ki fo, ian osimtizim ko aghumsizim ia gamizi, ia uan navibagh ira, ezi ki bizir kam bagha bar akonge. Ki fo, God uabi ia gamizi, ian naviba osemegha aghumsiki. Ezi en migirigiar kataba bar ian navibagh asighasighizir puvati. ¹⁰ E fo, Godin otivir osimtiziba ko aghumsizir araziba, da gumazamizibagh amima, me uan navibagh iraghrasi. Arazir kam̄n God uam en akura. Kamaghin, e arazir kam bagh uan navibagh isin nighnizir aviribara amuan markiam. Ezi nguazir kam̄n osimtiziba ko aghumsizir araziba, da gumazamizibagh amima ovevem otifi. ¹¹ Ia kamaghin deragh nighnigh. God ia ganingizir osimtizir kam, bizir bar aghuir igharagha gariba dar ia gami. Bizir kam̄n God ia gamizi, ia uari uari bagha uan osimtizim deravira bighvira mikimasa ia ifonge. Ezi God ian naviba fezi, ia gumazir arazir kuram gamizim̄n atari. Ezi a ia gamizi, ia an atiatingi. Ia datirighin mighigha e ginighnigha, egha gumazir arazir kuram gamizim̄n arazim akirasa pamten ingari. Arazir ia migirigiar kam akirasava amiba, kamaghin akagha ghaze, ia Godin damazim̄n osimtizitam itir puvati.

¹² Ki akinafarir kam ia bagha an osira, egha arazir kuram gamizir gumazim ginighnigha an osirizir puvati. Egha gumazir igharazir pazava a gamim, ki uaghan a ginighnighizir puvati. Bar puvati. Ki kamaghin ifonge, ian arazir aghuim azenim girighti, ia Godin damazim̄n deragh fogh suam, ia bar na gifonge. Bizir kam bagha ki akinafarir kam osiri.

¹³ Ezi datirighin ian arazir kam e gamizi, en navir averiaba amiraghavira iti. En naviba amirazima, e bar akonge. Ia Taitusin akuragha an osimtiziba givazi, an navim amira. Ezi bizir kam̄n e guizbangira bar akonge. ¹⁴ Ki faragha ian

arazir aghuibar gun Taitusin miġia egha ian ziaba fe. Egha uan miġirigiar kamın aghumsizim inizir pu. Puvati. Akar e ianرازir aghuibar gun mikemeziba, da guizbangira. Kamaghın datirighın Taitus fos, e ian ziaba fer miġirigıaba, da bar guizbangira. ¹⁵ Taitus ia bagha izezir dughiamın, ia atiatia niġha, egha a inigha, bar an miġirigıabar mirara ghue. A ianرازir kam ġniġhniġhavira ikia egha bar ian apangkuvigha egha navim ia bagha ikiavira iti. ¹⁶ Ki datirighın bar fogha ghaze, iaرازir aghuibara damuam. Kamaghın ki bar akonge.

Korinba, Judian itir Kraisin adarazir akurvaghsi dagiabar arigh

8

(Sapta 8-9)

*Kraisin adarazi, Judian itir Kraisin
adarazi bagha dagıaba arisi*

¹ Nan adarasi, e kamaghın ia mikimasa, God Masedonian Provinsın itir siosba bar men apangkuvigha men akurvasi. ² Osimtızir ekiam me batozi, dughiar kamın me biziba bar puvasi. Ezi God me gamizi, me bar akuegha, egha Kraisin adarazigh niġhniġha, egha men akurvaghasa dagıar bar avırıba arizi, da bar izifa. ³ Ki deravira kamaghın ia mikimasa, me uari uan ifongiamın ġin ghua dagıar kaba anıngi. Bizir me danıngamin itiba, me da anıga, egha dagh isın bar avırıba anıngi. ⁴ Me pamten e gaghora e miġia ghaze, e men amamangatighti, me Godın apangkuvir arazim inigh, siosın igharazıba ko ingar, egh Judian itir Godın gumazamizıbar akurvagham. ⁵ E kamaghın niġhnisi, me dagıataba anıngam. Ezi men arazir aghuim, en niġhnizi moghın, bar a gafira. Me uari isa God bar a ganıga, egha God ifongezir arazimın ġin ghua egha uaghan uari isa bar e ganıngi.

⁶ Taitus faragha Godın apangkuvir arazimın ġin ghua ingangarir aghuir kam ian tongın a gami. Kamaghın amizi,

e anemadi, eghti a uamategh mangi, uan ingangarir nam bar anegıvaghham. ⁷ Bizir ia amıba bar, da guizbangıra bar dera. Ia niġhnızir gavgavim Godın ikia, egha deravıram an gun miġei. Egha ia fofozir ekiam ikia, egha Godın ingangarim damuasa bar moghıra ifonge. Egha ia uaghan e bagha bar ifonge. Kamaghıra, datirighın ia apangkuvir arazimın ġin mangıva a ġisın arazir bar aghuir kam isafuragh ingangarir kam damu.

⁸ Ia nan akar kamın girara mangasa ki akar gavgavim ia ganıdir puvasi. Puvati, ki kamaghın niġhniġha ia miġei, gumazamizir igharazıba ingangarir kam damuasa navıba me dikafi. Eghti ia damuamin arazir manatamin, ki dar ganıva da tuisıgh deragh dagh fogham, ia igharaz darazigh ifongezir arazim a guizbangrama otifi, o puvasi? ⁹ Ia fo, en Ekiam Kraıs İesus, en apangkuvir arazim bar ekefe. A Godın Nguıbamın bizir aghuir bar avırıba ikia, egha ia bangın nguazir kamın izegha onganarazimın mın iti. A ian akuraghti, ia bizir avırıba inıasa, ezi kamaghın a bizıba puvasızir gumazimın mın oto.

¹⁰ Ki datirighın ia dagıaba arızir ingangarir kamın uan niġhnızim ia danıngasa. Ia azenir ġıvazimın ingangarir kam ia a gamizi a dikafi. Egha ia ingangarir kam damuasa bar ifonge. ¹¹ Egh ia datirighın ingangarir amir kam, ia gavgavigh anegıfagh! Ia faragha ingangarir kam damuamin ifongiam iti moghın, ia zuamıra a damıgh anegıfagh. Ia itir bizıbar amodoghın, ia ingar mangı otogh. ¹² Gumazim bizıbar anıngsi bar ifueghti, God da inısva bar akuegham. God bizir gumazıba vaghvagha ikiava anıdıbagh niġhniġha, egha bizir me anıdıba isi. A gumazir bizıba puvasızıbagh niġhniġha egha men arazıba tuisızir puvasi.

¹³⁻¹⁴ Ki ia osimtızir ekiam aterti, igharaz darası deravıra ikıasa, ki miġeir pu. Puvati. Ki e arazir magh garıbara e vaghvagh uarir amuasa, ki ifonge. Ia datirighın dughiar kamın bizir avırıba iti, egha ia bizıba otevezir gumazamizıbar akuragh.

Egħti ġin ia bizibar otevegħti, me bizir avirir me itibar ian akurvaghām. Kamaghin, ia bar arazir vabara amu, egh ia deravira ikiam. ¹⁵ Mati Godin Akinafarim mikeme, “Dagher avirir gumaziba iniziba, da me isir dibobonim gafirazir puvati. Ezi dagher muziarir gumaziba iniziba, men dagheba otevir puvati.”

Pol gumaziba amangizima me Korin ghue

¹⁶ God Taitusin navim fezima, an e ko nighnizir vamirama ami, egha uaghan ian akurvaghāsa bar akonge. Kamaghin e God minabi. ¹⁷ E ua ia bagħ mangasava an azangsis, ezi a mangasa bar ifonge. Egha a uaghan ingangarir kam damuasa bar ifonge. Kamaghin amizi, a uabi ifuegha, egha ia bagħa ghu. ¹⁸ Ezi e uaghan Kraisin adarazir mav amadima, a Taitus ko mar zui. Egha gumazir kam siosba bar dar akar aghuim akura, egha iziam iti. ¹⁹ Ezi bizir kamra puvati. Siosba, en ġin daru egh apangkuvim itir ingangarir kam damuasa, anemisevegha ghaze, an en akuragh dagiabar arigham. E kamagh sua, e ingangarir kam in e Ekiamin ziam fam, egħti uaghan gumazamiziba fogham, en naviba ingangarir kam damuasa dikavima e a gami. Bizir kamning bagħa, e ingangarir kam gami. ²⁰ E bizir ekiar gumazamiziba aningizir e garim, gumazitam a bagħ akar kuratam e gasan e aghua. Kamaghin amizi, e Kraisin adarazir kav inizi an e ko izi. ²¹ E arazir aghuibara damuasa. Egh e arazir aghuir kam Godin damazimra a damuan aghua. Puvati, e gumazamizibar damaziba uaghan, dar amuam.

²² Ezi e Kraisin adarazir gumazir igharazir mam uaghan anemadazima, an aning ko zui. E dugħiar aviribar ingangarir guar aviriba a ganiga an garima, a gavgavigha deragħa dagħ ami. A bar fo, ia bar arazir aghuibara damuam. Kamaghin datirighin a ingangarir kam damuasa bar ifonge.* ²³ Ia Taitus gifogħa ġifa, a nan roroam ko na ko ingarir gumazim, egha a ian akurvasi. Ezi en aveghbuar

kamning, ia kamaghin aning ġifo, aning siosbar ingangarir gumazimningin ikia, aninging ingangarim in aning Kraisin ziam fe. ²⁴ Egħti ia arazir bar aghuibar gumazir kabar amu. Egħti ian arazir kam siosbar gumazamizibar akagħti, me fogħ suam, ia guizbangira igharaz darazigh ifonge. Egh me fogham, e faragħa me miġia e ian ziam fe, ezi akar kam, a guizbangira, e pura miġeir puvati.

9

Korinba dagiaba Godin gumazamizibar akurvaghsi dar aningam

¹ Ia dagiar e Godin gumazamizir Judian itibar akuraghāsa arighizibagh fogħa ġifa. Kamaghin amizi, ki akar ruaritam bizir kam bagħ an osiran kogham. ² Ki fogħa ġifa, ia igharaz darazir akurvaghāsa ian naviba dikavigha ġifa. Ezi ki zurazurara ian ziaba Masedonian gumazamizibar damazibar da fe. Ki kamagh me miġei, “Azenir ġivazim Akaiaba ingangarir kam damuasa biziba akirigha ġifa.” Egha me orazi ia dagiaba aningasa bar ifonge, ezi bizir kam Masedonian aviribar naviba fema me uaghan dagiabar aningasa. ³ Ezi nan miġirigiar ki ian ziaba fer kaba, pura bizimin min otivan, ki kamaghin aghua. Ki kamaghin ifonge, ia dagiaba arighiva, egh ki mikemezi mogħin, ia da me daningsivira ia gan iki. Ki bizir kam ġinighnigha, egha aveghbuar kaba amangizi, me ia bagħa izi. ⁴ Ki guizbangira nighnizir gavgavim kamaghin iti, ia dagiabar aningasa da arigha mizuai iti. Nan nighnizim Masedonian gumazitaba na ko izi ganti, ia dagiaba arighan kogħti, ki bizir kam in aghumsizim inigham. Egħti ia uaghan bar aghumsigham. ⁵ Kamaghin ki ghaze, ki gumazir kaba amadagħti me faragħ izi ian ganam, egh ian akuragh dagiar ia daningasa akam akiriziba, da akirigh egh da amadagħti da mangam. Egħti ki izamin dugħiamin, gumaziba ian ganti, ia bar akuegh egh

8:15: Kis 16:18 **8:21:** Snd 3:4, Ro 12:17, Fl 4:8, 1 Pi 2:12
amir kamningin ziamning, e deragħa aning gifozir puvati.
Pol ves 22in an gun mikeme. **8:24:** 2 Ko 7:13-14, 8:1-7

* **8:22:** (8:22) E aveghbuar, Taitus ko Korin in mangasava
Pol ves 18 ko 20in mavin gun mikeme. Egha igharazitav
9:1: 2 Ko 8:1-7

dagiar kabar aningam. Egh me kamaghin nighnighan kogham, e men dagiaba okimasa me gifari. Puvati.

⁶ Ia deragh bizir kam ginighnigh. Gumazim dagher bofera dikaragh, a bar bofera iniam. Eghti gumazim dagher aviribar karagh, a dagher bar aviriba iniam. ⁷ Kamagh amizi, ia bar vaghvagh deravira faragh nighnigh, egh bizir ia aningasa ifongezim faragha a gifogh. Gumazitam uan bizitam aningsi egh osiman maraghe, egh suam, me bizibara aningasa puvirama e gaghora e abiri. Gumazir bar akuegha uan ifongiamin gin ghua biziba anidim, God gumazir kam bar a gifonge. ⁸ God bizir aghuir guar aviriba ia daningamin gavgavim iti, eghti ia bizir aghuir bar aviriba ikiam. Kamaghin, ia zurazurara biziba bar izivagh. Eghti ia ingangarir aghuiba bar dar amusi, bizir bar aviriba ia bagh izivagh ikiam. ⁹ Godin Akinafarim arazir kam migia ghaze, "Gumazir bizir aviriba isa onganarazibagh anidim, a mati gumazim dagher oviziba oparasa pura tintinibar nguazim mikiri. Ezi an arazir aghuim zurazurara ikiavira iti." ¹⁰ God dagher oviziba gumazibagh anidima me uan azenibar da opari. Egha dagher guar bar aviriba isa gumaziba bar me ganidima, me da api. Kamaghira God biziba uaghan ia daningti, ia bar izivagh. Kamaghira ia Godin gumazamizir igharaziba men akurvagh. Eghti ian arazir aghuiba otiv mangvira ikiam, mati gumazim dagher oviziba oparizi dar dagheba otiva ghuavira iti. ¹¹ God zurara bizir bar aviriba ia daningti, ia bizir aviriba igharaz darazi daningamin tuavim ikiam. Eghti en ingangarimin, ia me daningamin bizir kaba, me damighti, me God bar a minabagham.

¹² Kamagh amizi, ingangarir ia amir kam Godin gumazamizibar akuraghti, me uam bizibar oteveghan kogham. Egh uaghan

ingangarir kam gumazamizibar amighti, me God bar a minabagham. ¹³ Ingangarir ia amua men akurvazir kam, a ian arazir aghuim bar azenaram anakagh. Eghti me fogh suam, ia Kraisin akar aghuim guizin a inigha, deraghavira an akamin gin zui. Eghti me bizir avirir ia me ganingiziba, ko bizir ia gumazamizir igharazibagh aningiziba uaghan dar gan, egh Godin ziam fam. ¹⁴ Egh me kamaghin fogham, Godin apangkuvim guizbangira bar ia gizifa. Kamaghin, me bar ia gifuegh, egh God bar deravira ia damusi, me ia bagh Godin azangsiham. ¹⁵ Bizir aghuir God e ganingizim, a guizbangira bar ekefe, ezi e a mikimamin akabagh asa. E pura bizir ekiar kam bagh God minabagham!

Gumazir maba akar kuramin Polin mikeme, egha Korinbagh amizi, me Polin oseme. Ezi Pol men nighniziba ua dar kiri.

10

(Sapta 10-13)

Pol gumazir an ingangarim abinasava amibar akaba ikarvasi

¹ Gumazir maba kamaghin akam na gasa na migia ghaze, Pol e ko ikia bar uabi abiragha iti. Egha a saghon ikia akar bar gavgaviba e ganidi. Ezi ki Pol, nan ifongiam kamakin, ia uari amiragha itir arazim, ko igharazibar asughasugha deragha me gamir arazir Kraisi amizim ginighnigh. Egh ki Kraisin arazir kabar gin ghua, egha akar ki migeiba ia deragh dagh nighnighasa ki ian azangsi.* ² Ki kamagh ia gaghora ia mikimasa, ia deravira ganigh fogh, ki izi ia ko ikiva uam akar bar gavgavitam ia mikiman maraghe. Ki, gumazir e migia ghaze, e nguazimin bizibar gin zuiba, ki akar gavgavim me mikimamin gavgavim iti. ³ Guizbangira e

9:6: Snd 11:24, 22:9, Ro 12:8, Ga 6:7-9 **9:7:** Lo 15:7, Snd 11:25, Ro 12:8 **9:8:** Snd 28:27, Fl 4:19 **9:9:** Sng 112:9

9:10: Ais 55:10, Hos 10:12, Mt 6:1 **9:11:** 2 Ko 1:11, 4:15 **9:12:** 2 Ko 8:14 **9:15:** Je 1:17 **10:1:** 1 Ko 2:3 * **10:1:**

(10:1) Sapta 10-13in itir migirigiaba, ada 2 Korinin itir saptan igharaziba, mong adar mirara ghuzir puvati. Pol sapta 9in migia ghaze, a Korinbar araziba bagha bar ifonge. Egha ua sapta 10in bar akar gavgavibar me gami. Bizir kamin fofozir gumazir maba kamagh nighnisi, Sapta 10-13in akinafarir Pol dughiar igharazimin osirizimin aven iti. Ezi gin moghirama gumaziba virara aning isafura. **10:2:** 1 Ko 4:21 **10:4:** 1 Ko 2:5, Ef 6:13-17, 1 Te 5:8, 1 Ti 1:18

nguazir kamın iti, egha e nguazir kamın itir gumazibar mın misozir puvati. ⁴ Ezi inogovir bizir e suighiziba, da nguazimın inogovir biziba pu. Bar puvati. Bizir kaba, Godın gavgavim dar iti. Eghti e da suighiva apanibar divinir gavgavim abighrarigham. ⁵ Egha e ifavarir akaba, ko nighnizir guar aviriba dikabiri. Nighnizir kaba, gumazamiziba Godın fofozim iniasava amima, da men tuaviba apiri. Ezi e gumazamizibar nighniziba ikiaghariki, mati me gumazir kuram isa kalabus gati. Egh e men nighnizibar amighti, men nighniziba Kraisin akamin girara mangasa. ⁶ Ezi e iarara mizuai. Ia en akaba bar dar gin mangiti, e gumazir akaba batoziba, mizazim me daningam.

⁷ Ia bar deravira bizir azenan itir ia gariba tuisigh. Egh gumazitam uabira uabi mikim suam, a guizbangira Kraisin anav, egh a bar deravira nighnigh egh kamaghin fogh, e uaghan an mirara Kraisin ananaba. ⁸ Ekiam ingangarir kam damuasa gavgavim e ganingi. Egha, e ian nighnizir gavgaviba fasa, a ifonge. Egha e ian nighnizir gavgavibagh asighasighan a bar aghua. Kamagh amizi, ki ingangarir e amir kam bagh bar akueghiva, egh uan ziaba tong ada feqh, egh akar mikemezir kamın aghumsighan kogham. ⁹ Ia kamaghin na ginighnigham ki aghua, ki gumazir akinafariba ia bagha da osira egha atiatim ia ganidim. ¹⁰ Gumazir maba guizbangira kamaghin na migei, Polin akinafariba akar gavgavir igharagha gariba dar iti. Ezi a uabi iza e ko migeir dughiaba, e an garima a gavgaviba puvati. Egha akam akurir arazim bar deragha a gifozir puvati. ¹¹ Gumazir migirigiar kabagh amiba, me bar deragh nighnigh egh kamaghin fogh, arazir e iza ia ko ikia amiba, da mati arazir e saghon ikia ia bagha Akinafarim osirizi moghin, da adar mirara ghu.

¹² E kamagh mikiman kogh, uari tuisigh suam, e gumazir uarira uan ziaba feba ko,

e virara ghue. Egh e kamaghin mikiman kogham, en araziba men araziba ko magh ghu. Puvati, gumazir kaba uari uan araziba tuisisi. Egha gumazir mam uan arazim igharazitavin arazim koma a tuisisi. Gumazir kamaghin amiba, me fofozir aghuiba bar puvati. ¹³ Ezi e uari uari gisivagh pin mavanangan aghua, eghti en ziaba bar pin mar ikiam. Puvati, e ingangarir God e bagha inabazim damuasa, egh God e bagha abarazi moghin, e uan araziba tuisighasa. Ezi ingangarir God e ganingizir kamın ababanim, ia Korinba uaghan aven iti. ¹⁴ Ezi ingangarir God e ganingizir kamın ababanim, a uaghan ia avara. Kamaghin, dughiar e akam ia mikirim, e ababanir kamın ikiavknizir puvati. Erara bar faraghavira Korinin iza akar aghuir kam ia bagha a inigha ize. ¹⁵ E uan ababanim gafirazir puvatigha, egha gumazir igharaziba amizir ingangarim ginighnigha, egha uan ziaba fer puvati. Bar puvati: E ingangarir God e ganingizim guizbangrama a damuasa ifonge. Eghti ian nighnizir gavgaviba gavgavighti, en ingangarir kam ian tongin bar ekeveggham. ¹⁶ Eghti e akar aghuim inigh ian girakirangin itir kantribar mangam. E nguibar gumaziba ingangarim gamigha givazibar mangan aghua. Egha e gumazir igharaziba amigha givazir ingangarim bagh pura uan ziaba fan aghua.† ¹⁷ Godın Akinafarim kamaghin migei, “Gumazitam bar akueghsi, egh Ekiam bagh bar akongegh.” ¹⁸ E fo, gumazim bar akuegha uabira uan ziam fe, gumazir kam Godın damazimın ziaba puvati. Bar puvati. Eghti Ekiam gumazimın ziam fiti, gumazir kam guizbangira ziam iti.

11

Polin arazim Aposelin ifavaribar arazibar mirara ghuzir puvati

10:5: 1 Ko 1:19, 3:19 **10:6:** 2 Ko 2:9 **10:7:** 1 Ko 3:23, 14:37, 2 Ko 5:12, 1 Jo 4:6 **10:8:** 2 Ko 12:6, 13:10 **10:11:** 2 Ko 7:14, 12:6, 13:2, 13:10 **10:12:** 2 Ko 3:1, 5:12 **10:13:** Ro 12:3 **10:14:** 1 Ko 3:5, 3:10, 4:15, 9:1 **10:15:** Ro 15:20
† **10:16:** (10:16) Pol, Korinin girakirangin itir kantribav gei. Kar, a ti Korinin aruem uaghiri naghin itir kantribagh nighnisi. A ti Rom ko Spen aningın migei. **10:17:** Ais 65:16, Jer 9:24, 1 Ko 1:31 **10:18:** Snd 27:2, Ro 2:29, 1 Ko 4:4-5
11:2: Hos 2:19-20, 1 Ko 4:15, Ga 4:17-18, Ef 5:26-27, Kl 1:28

1 Ia nan amamangatighti, ki onganizi moghin tong mikemeka. Ia nan amamangatigham, o? 2 God gumazamiziba anarirama apengan ikiasava a ifonge. Ezi kamaghira, ki uaghan ia Kraistra gin mangasa, ki ifonge. Ki ia Kraisin adarazir mirara ikiasa ki ia misefe, mati ki amizir igiar bar zuezim a inigh, an par a ko poroghamim, mangi a daningam. 3 Ia kuruzim fomira Eva gifarazir eghaghanim ginighnigh. Ki kamaghin atiatingi, bizir Eva batozir kam uaghan ia batogham. Gumazir kuram ia gifaraghan maraghe, eghti ia ua Krai baghavira itir guizin arazim ategham. 4 Ki fo, gumazir maba ia bagha iza Iesusin igharazimin akam ia mikiri. Kar Iesusin e akam ia mikinizim, puvati. Ezi arazir kam in ia duar igharagha garim ini. Kar ia faragha inizir Godin Duam puvati. Ia akar aghuir igharazim ini. Kar akar aghuir ia faragha inimizim puvati. Ki fo, me ian tongin arazir kam gamizi, ia pura uari isava men migirigiabar gin mangasava ami.

5 Ia orakigh! Ki ghaze, ia gumazir "Aposelin ekiaba" ariziba, me na gafirazi ki men apengan itir pu. Bar puvati. 6 Guizbangira, ki akam akurir arazim mong deragha a gifozir puvati. Ezi nan fofozim otevezir puvati. Arazir e zurarama amibar, e uan fofozim gumazamiziba bar men akakasi, ia deravira dar gani.

7 Ia fo, ki Godin akar aghuim ia mikini, egha ingangarir kam in ivezitam inizir puvati. Arazir kam in, ki ia fasa, egha uabira uabi abiragha iti. Manmaghin ami, arazir ki amir kam, ki ti arazir kuram gami, o? Puvati. 8 Ki ian tongin ingangarim gamima, ezi siosin igharaziba nan akurazi, ki me da dagiaba ini. Arazir kam in mati, ki men biziba okemegha egha ian akura. 9 Dughiar ki ia ko itimin, ki dagiabar otevegha, egha da bagha ian tavin azangsizir puvati. Puvati, Kraisin marazi Masedonian Provinsin ikegha iza bizir ki otevegha ifongeziba, me bar dar nan akura. Ki kamaghin nighnisi, ki osimtizim ia daningan aghua,

egha nighnizir kam suiraghavira iti. 10 Ki fo, ki uan arazir kam bagha uan ziam fe. Ezi Kraisin guizin akam na ko itima, ezi ki guizin kamagh migia ghaze, Akaiian Provinsin nguibabar bar, dar gumazitam ki uan ziam fer arazir kam bagh, nan tuavim apirighan kogham. 11 Ki tizim bagh kamaghin damuam? Ki ti ia gifongezir pu? Puvati, God bar fo, ki bar ia gifonge.

12 Gumazir maba uarira uan ziaba fasa tuaviba buri, egha gumazibar damazibar e ko magh otivasava ami. Ezi ki men tuavir kam apirasava ami. Ki kamaghira ingar manmaghira ikiam.

13 Gumazir kaba me aposelin ifavariba ko ingarir gumazir ifavariba. Me gumazibagh ifara uan araziba otavkiri, eghti gumazamiziba men gan suam, me guizbangira Kraisin aposelbar iti. 14 Eghti ia men arazir kurabar gan, egh digavir kuram damuan marki. E fo, Satan uabi uan arazim oteghavkinigha, egha angazangarimin enselin min oto. 15 Kamaghin amizi, Satanin ingangarir gumaziba uaghan uan araziba otevkinnigh, egh Godin arazir aghuimin ingangarir gumazibar miraram otogham, eghti e kamaghin ganigh digavir kuram damuan markiam. Me gin me amir arazir kurar kam baghivira ivezim guizbangiram a iniam.

Pol Aposelin ingangarim gamir dughiamin, an osimtizir bar aviriba ateri

16 Ki faragha mikemegha gifa, egha datirighin ua migei, ia nan migirigiar kam baragh egh kamaghin nighnighan marki, ki gumazir onganim. Egh ia gumazir onganimin na arisi, a uaghan dera. Egh ia nan amamangatightima, ki uan ziam tong a feka. 17 Ki Ekiamin ifongiamin gin ghua migirigiar kam gamir puvati. Ki gumazir onganimin min migia, uabi uan ziam fe. 18 Gumazir aviriba nguazimin bizibar gin ghua, egha uari uan ziaba fe. Eghti ki uaghan arazir kam in gin mangi, egh uan ziam fam.

11:3: Stt 3:1-5, 3:13, Jo 8:44, Hi 13:9, 2 Pi 3:17 11:4: Ga 1:7-9 11:5: 1 Ko 15:10, 2 Ko 12:11, Ga 2:6 11:6: 1 Ko 1:17, 2:1, 2:13, 2 Ko 4:2, 10:10, Ef 3:4 11:7: 1 Ko 9:12, 9:18 11:9: 2 Ko 12:13, Fl 4:15-18, 1 Te 2:9 11:10: 1 Ko 9:15 11:13: Ro 16:18, 2 Ko 2:17, Ga 1:7, Fl 3:2, 2 Pi 2:1, MAA 2:2 11:14: Ga 1:8 11:15: 2 Ko 3:9, Fl 3:19 11:16: 2 Ko 12:6

19 Ia gumazir nighnizir aghuiba itiba, gumazir onganiba migirigiar onganiba ia daningasa, ia bar ifonge. 20 Bar guizbangira, gumazitam ia gativaghti, ia mati kalabuziar gumazibar min ikiam, o a ian biziba bar da givagham, o a ia gifar ia isi uan gavgavimin apengan darigham, o a uabi uabi damigh egh gumazir ekiamin min ikiam, o a ian tav akar kurabar a damuva, mati a an guam apezegham, eghti gumazir arazir kabar ia gamiba, ia uari men amamangatighti, me uari ifongezi moghin ia damuam. 21 Iavzika, e arazir kabar ia damuamin gavgaviba puvati. Ki ia arazir kurar kaba aghuran bar aghumsiki.

Eghti gumazitam uan arazir an amiba bagh gavgavigh mikimam, eghti ki uaghan gavgavigh mikimam. Ki fo, ki datirighin gumazir onganimin min migei. 22 Me ti Hibrun gumaziba? Ki uaghan, ki Hibrun gumazir mam. Me ti Israelin gumaziba? Ki uaghan Israelin gumazir mam. Me ti Abrahamin adarasi? Ki uaghan Abrahamin adarazir mav. 23 Me ti Kraisin ingangarir gumaziba? Ki datirighin gumazir bar onganimin min migei. Kraisin ingangarimin, ki bar me gafira. Nan ingangarir ki amizir kam, bar men ingangarim gafira. Dughiar aviribar gumaziba na isa kalabus gati, ezi osimtizir kabar ki gumazir kaba guizbangira bar me gafira. Dughiar bar aviriba me na fozorosi, ki dar dibobonim gifozir puvati. Dughiar aviribar ki atam ovia taghrasi. 24 Ezi Judaba benim isa, 39 plan ifozorozibar na gami. Arazir kam, 5 plan dughiar na bato.* 25 Dughiar 3 plan, me aghorim na misoke. Egha dughiar mam in me dagiaba na ginifi. Ezi dughiar 3 plan, ki kuribar aven itima da ongarim ghiraghu. Ki dimagarim ko aruer vamiran ongarim gisin pura iti. 26 Dughiar aviribar ki saghuiabar ghua, egha dipabar ovengasava ami, egha okimakiar gumazibar dafaribar atam ovei. Egha uan

adarasi Judabar dafaribar atam ovia, egha uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar atam ovei. Egha nguibar ekiabar aven atam ovei. Egha ruaribagh arua atam ovei. Egha ongarim gisin arua atam ovei. Egha ifavarir Kraisin adarazir dafaribar atam ovei. 27 Ki osimtiziba itir ingangarir bar aviribagh ami. Ki dughiar aviribar dimagaribar ingara egha deraviram akuir puvati. Mitiriaba nan azi ki pura iti. Egha dipam bagha kuarim nan piri. Dughiar aviribar ki dagheba puvati. Ezi dughiar aviribar arugharuzim na isima, ki daghuamin korotiar mitiaba puvati. 28 Ezi osimtizir avirir igharazir na batoziba, ki dav kiman aghua. Egha ki dughiar bar, ki siosbar ganamin ingangarim atera a ginighnisi. Ezi bizir kam osimtizir ekiam na gati. 29 Eghti Kraisin adarazir tav, gavgaviba puvatigham, eghti ki uaghan gavgaviba puvatigham. Eghti bizitam otogh Kraisin adarazir tav damighti, an arazir kuramin irigham, eghti ki arazir kam bagh guizbangira osemegh ataram.

30 Tuaviba bar puvatighti, eghti ki uabira uan ziam fam, egh ki bizir otivigha nan gavgaviba puvatizir arazimin akaziba, ki dav kimam. Bizir kam bagh ki uan ziam fam. 31 God, a en Ekiam Iesusin God koma an Afeziam, a fo, ki ifari puvati. E an ziam zurazuraram a fam. 32 Ki Damaskusin nguibar ekiamin itima, Atrivim Aretas nan suiragh egh na kalabus darighasa, kamaghin a uan midorozir gumazibav kemezi, me nguibamin divazimin tiarakabar tui-igha na bagha gari. 33 Ezi Kraisin adarazir marazi, na isa akirar ekiam garugha, egha akiram isa, divazir torimin azenan nimira na ataghrazima, ki izaghirava egha azenan nguazimin otogha tu. Egha arazir kam in ki midorozir gumazibar dafarimin modogha arav ghu.

12

God irebamin min amir bizimin, akar

11:21: Fl 3:5 11:23: Ap 16:23, 1 Ko 15:10 11:24: Lo 25:3 * 11:24: (11:24) Lo 25:1-3, a kamaghin migei, Israelba gumazitam fofozim a daningsiva benim in a ifozorogh, egh me mengvira a ifozorogh mangi 40ra tugham. Ezi Judaba nighnisi, me ti paza mega ghua ababanim gafira. Kamaghin amizi, Judaba gumazim fofozim a daningsiva, egh mengvira a misogh a ifozorogh mangi 39ra tugham. 11:25: Ap 14:19, 16:22, 27:41 11:26: Ap 9:23, 13:50, 14:15, 20:3, 23:10-11 11:27: Ap 20:31, 1 Ko 4:11, 2 Ko 6:5 11:28: Ap 20:18-21, 20:31 11:29: 1 Ko 8:13, 9:22
11:30: 2 Ko 12:5, 12:9-10 11:31: 2 Ko 1:23

aviribar Polin mikeme

¹ Ezi tuaviba ua puvati. Ki uabi uan ziam fam. Arazir kam guizbangrama en akuraghan kogham. Ezi marki, ki irebaba ko akar mogomer God nan akazibav kimam. ² Ki Kraisin adarazir mav gifozî, God fomira, 14 plan azenibar faragha, a inigha ghua namba 3 overiamin ghuavan-abogha Godin Nguibamin oto. Ki fozir puvati, a ti uan nivafizim sara ghu, o a uan nivafizim ategha duamin ghu. God uabira bizir kam gifo.* ³⁻⁴ Ki kamaghin fo, God gumazir kam inigha uan Nguibar Aghuarimin ghu. (A uan nivafizim ikiavira iti, o uan nivafizim ategha duamin iti, ki fozir puvati, God uabira fo.) Egha a Nguibar Aghuarir kam in ikia akar gumazibav kiman koghamiba barasi, ezi akar kaba akunamin anogorozim iti. ⁵ Ki gumazir kam in ziam fasa ifonge, egh ki uabira uan ziam fan kogham. Ki kamaghin mikim suam, ki gavgaviba puvati, egh ki bizir kam baghivirama uan ziam fam.

⁶ Ki guizbangin uan ziam fisi, ki gumazir onganimin min mikiman kogham. Ki guizin akamra akunam. Ki ghaze, gumamazibiba nan nighnizimra gin mangi egh ziar ekiam na daningan, ki aghua. Nan nighnizim kamakin: Me nan arazir ki amiba, ko akar ki kuribara gan, egh arazir kam in me nighnizir aghuim nan iki. Kamaghin, ki uabira uan ziam fan aghua.

Bizim dikonir atarimin min Polin mikarzim mitifi

⁷ God bizir bar aghuiba nan akakaki, egha kamaghin aghua, ki bizir kabagh nighnigh egh ki uan arazim bagh bar akuegham. Ezi a dikonir atarimin min garir bizir mam ataghizi a iza nan mikarzim mitiva na ko ikiavira iti. Bizir kam, a Satanin ingangarir gumazim, a na dikabiraghti ki bar akuegh egh uabira uan ziam fan koghasa, a ize.† ⁸ Ki dughiar 3 plan bizir kam batoghasa Ekiamin azangsigha a gakaghone. ⁹ Ezi a kamaghin

na migei, “Nan apangkuvim ni baghavira iti, eghti ni bizitam oteveghan kogham. Guizbangira, nan gavgavim, gumazir gavgaviba puvatiziba, bar me gizefi.” Ekiam kamaghin mikemezi, ki datirighin gumazir gavgaviba puvatizimin min ikia bar akuegha iti, eghti Kraisin gavgavim na ko iki na avaragham. ¹⁰ Guizbangira, dughiar ki gavgaviba puvatizim, dughiar kamra ki gavgavir bar ekiam iti. Kamaghin amizi, Kraisin ziam bangin ki gavgaviba puvati, ezi gumaziba pazavira na gami, ezi osimtizir aviriba na batifi, ezi gumaziba arazir kurabar na gami, ezi gumaziba bar na gasighasighasava ami. Ezi ki arazir kabagh nighnigha nan navir averiam bar deravira uabin asugha iti.

Pol Korinin itir Kraisin adarazir nighnizir gavgavim damighti me gavgavighasa ifonge

¹¹ Ki migeir migirigiar kam, a gumazir onganimin migirigiamin min ghu. Ezi ia uari na gamizi, ki migirigiar kam gami. Ia nan arazir aghuiba dar, gun mikemeghti, deragham. Ia kamaghin amizir puvati, ki uabi migei. Guizbangira ki pura bizim, egha ki ian “Aposelin Ekiaba” bar men apengan itir puvati. ¹² Ki ian tongin ikia egha bizir bar aviribagh ami, egha kamaghin uabi ian aka, ki guizin Aposel. Ki tugha gavgavigha osimtiziba ateri, egha mirakelin aviriba, ko digavir kuram gamir araziba, ko Godin gavgavim itir ingangariba, ian tongin dagh ami. Ezi bizir kaba kamaghin nan ian akazi ia fo, ki Godin ingangarim gami. ¹³ Ki siosin igharazibagh amir arazibara, ki uaghan dar ia gami. Bizir bar vamira, ki ian tongin a gamizir puvati, a kamakin: Ki dagiabar uabin akurvaghasa osimtizim ia gatizir puvati. Kar ki pazava ami, o? Ki paza damighti, ia nan arazir kurar kam gin amadagh.

¹⁴ Ki datirighin namba 3in dughiamin ia bagh izasa. Ki izegh uam osimtizim ia daningan kogham. Ki ian biziba iniasa

* **12:2:** (12:2) Akar kam “Kraisin adarazir mav,” kar ti Pol uabi. Ves 7in gan. **12:5:** 2 Ko 11:30 **12:6:** 2 Ko 10:8, 11:16 **12:7:** Jop 2:6, Ese 28:24, Lu 13:16, Ga 4:13-14 † **12:7:** (12:7) Pol ghaze, dikonir atarimin min garir bizim an mikarzim mitifi. Kar guizbangira dikonir atarim puvati. Kar ti osimtizitaba an mikarzim batozima, a bizir kam gisin akar isin zuim migei. **12:8:** Mt 26:44 **12:9:** 2 Ko 11:30, Fl 4:11-13, 1 Pi 4:14 **12:10:** Ro 5:3, 2 Ko 7:4, 13:4 **12:11:** 2 Ko 11:5 **12:12:** Ro 15:19 **12:13:** 2 Ko 11:9 **12:14:** 2 Ko 13:1

puvati, ki iarara iniasa. Ia fo, boriba uan ameboghfeziaba bagh dagheba buri dar pozim mikinan kogham. Puvati. Ameboghfeziaba uan boriba bagh dagheba buriva dar pozim mikinamin ingangarim iti. ¹⁵ Ki uan biziba isi ia daningasa bar akuegha iti. Egha ki ian duabar akurvaghsi, bar moghira uan ikirimirim aningasa bar akonge. Ki guizbangira bar ia gifonge, ezi bizir kam ti ia gamizi, ia mong na gifongezir puvati. ¹⁶ Ezi ia bar moghira nan arazibagh fogha ghaze, “Pol dagiabar uabin akurvaghasa osimtizim e gatizir puvati.” Ezi marazi ghaze, “An e apezeperir migirigiabagh amua, e gifara egha en bizir aviriba pura dagh ekua da isi.” ¹⁷ Ezi manmaghin ami? Gumazir ki ia bagh amadaziba, men tavin dafarimin, ki ti ia gifaragha egha ian biziba okeme, o? Puvati. ¹⁸ Ki Taitus nighnizim a ganingizi, ezi a ia bagha zui. Ezi ki en aveghbuar igharazir mam amadazima an an gin ghu. Taitus ti ia gifaragha ian biziba okeme, o? Bar puvati. Ga nighnizir vamira iti. Egha ga tuavir vamiran gin zui. ¹⁹ Ki ghaze, ia ti migirigiar kabar garava nighnigha ghaze, e uan arazibar ian damazibar dar kirasa, egha da osiri. Bar puvati. God guizbangira en garima, e Kraisin ingangarir gumazibar mirara migei. Nan adarasi, e amir biziba bar, da ian akurvaghasa, e dagh ami. ²⁰ Ki kamaghin nighnigha atiati, ki ia bagh izi ian ganti, ia gumazir ki ganasa ifongezir puvatizibar miraram otogham. Eghti ia uaghan nan ganti, ki gumazir ia ganasa ifongezir puvatizimin miraram otogham. Ki ua ian ganti, arazir guar avirir kaba ian tongin ikian, ki atiatingi. Arazir kabanang, akaba uari batogha, egha naviba uarir ikuva, egha adarir migirigiabagh amua, egha uan biziba baghavira nighnigha, egha akar kurabar igharaz daraziv gia, egha girakirangin uariv gia, egha uan ziaba fava, egha ingangaribagh amima da pazaviram otifi. ²¹ Ki kamaghin atiati, ki magh mangam, eghti faragha otozir bizir kam, ikivira ikiam. Eghti God na damighti, ki ian damazibar aghumsizir bar

dafam iningham. Ki kamaghin atiatingi, gumazamizir arazir kurar me fomira amiziba, me datirighin dagh amuavira iti, eghti ki mangi men ganigh ua me bagh aziam. Me afiar araziba ko, pura tintinibar uari ko akuir araziba ko, aghumsizir puvatizir araziba, me da tegha navibagh irazir puvati.

13

Korinba uan nighnizir gavgavim deraghan

¹ Ki datirighin namba 3in dughiamin, ki ia bagh izasa. Godin Akinafarim kamagh migei, “Gumazir pumuning, o pumuning ko mikezim uaghara, gumazim amizir arazir kuramin ganigh a mikimti, kamaghin e osimtizar akiramin tuavim iti.” ² Ki namba 2in dughiamin izegha ia ko ikia, gumazir arazir kuraba faragha dagh amiziba, ko gumazir igharaziba sara, ki men arazir kuram ikarvaghamin arazim, ki me mikeme. Ki datirighin saghon ikia, egha ua kamaghin me mikimasa, ki ua ia bagh izegh, egh gumazir arazir kurabagh amiziba ateghti me pura mangighan kogham. ³ Ia kamaghin foghasa, Kraisin nan akamin aven, akam akuri, o puvati. Arazir kam in ki ia damighti, ia bar deraghvira fogham. Ia orakigh. Kraisin ian arazir kuraba akirsi amirvaghan kogham. Puvati. A guizbangira uan gavgavim ian akagham. ⁴ Guizbangira, fomira Iesus gavgaviba puvatizi, me a isa ter ighuvimin a gafu. Ezi datirighin Godin gavgavimin an angamra iti. E uaghan an puegha gavgaviba puvati. Egh Godin gavgavimin, e angamra a ko ikiam. Egh e gavgavir kam ian tongin anakaghti, ia an ganam.

⁵ Ia zurara uan nighniziba ko araziba tuisigh, egh uan nighnizir gavgavim gifogham, a gavgafi, o puvati. Ia bar deraghvira uari uan araziba tuisigh. Ia ti kamaghin fozir puvati, Kraisin Iesus ian navir averiabar iti? Egh a ia ko ikian koghti, e fo, ia guizin nighnizir gavgavim an itir puvati. ⁶ Ki kamagh ifonge, ia deravira e tuisigh

kamaghin fogh, e guizbangira Kraisin ingangarim gami. ⁷ E ia bagha Godin ko migia ghaze, a ian akuraghti, ia arazir kuratam damuan kogham. E kamaghin nighnizir puvati, ia kamaghin e ginighnigh suam, e Kraisin ingangarir gumazibar ikia egha migirigiar kabagh ami. Puvati. E fo, marazi e ginighnigha ghaze, e pura ifara ingangarir kam gami. Ezi pura bizim. En ifongiar ekiamra kara, ia arazir aghuibara amuasa, e ifonge. ⁸ Ia fo, e guizin akam dikabinamin bizitam damighan kogham. Puvati, e guizin akamin akurvaghasavira ingari. ⁹ Eghti ia gavgaviba ikiti, e gavgaviba puvatigham, egh e bizir kam bagh bar akongegham. Ezi e zurara ia bagha God ko migia ghaze, ia ua tugh, gavgavighvira ikiam. ¹⁰ Ekiam uan ingangarimin ganasava na misefe, egha ingangarir kam damuasa gavgavim na ganingi. A ghaze, ki ian nighnizir gavgaviba, gavgavim dar aning, egh ia gasighasighan kogham, kamaghin a gavgavir kam na ganingi. Ki kamaghin aghua, ki ia bagh iziva, egh gavgavir kam gisin, akar gavgavibar ia mikimiva ian arazir kurabar kiram. Kamaghin, ki saghon ikia, egha akinafarir kam ia bagha an osiri.

Duam ia gamima ia navir vamira itim, da bar moghira ian iki.*

Pol migirigiar abuananaba, me ganidi

¹¹ Nan adarasi, ki datirighin uan akam agivasa. Ia uan araziba

akirigh, ua tuivigh gavgavighvira iki. Egh nan akam baragh. Egh ia bar moghira navir vamira ikiva egh navir amirizimin iki. Eghti Godin ia gifongegha, navir amirizim ia ganingizim, a bar moghira ia ko ikiam.

¹²⁻¹³ Eghti ia bar moghira vaghvagh uarira uan agharibar suigh, mati e Godin gumazamiziba ami moghin. Ezi Godin gumazamizir na ko itiba, uan akam isa, ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ki ia bagha Godin azangsigha ghaze, Ekiam Krai Iesusin apangkuvim, ko God ia gifongezir arazim, ko arazir Godin

13:8: 1 Ko 13:6 **13:10:** 1 Ko 4:21, 2 Ko 2:3, 10:2, 10:8, 12:20-21, Ta 1:14 **13:11:** Ro 15:33 * **13:12-13:** (13:13)
Inglisin akam Buk Baibelin maba ves 12 abigha an akuar pumuning gami. Egha mam migia ghaze, ves 12, egha igharazim ves 13in a migei. Egha ves 13in migia ghaze, ves 14.

Akinafarir Pol Galesian Provinsin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Gumamazir faragha Iesusin gin zuiba, me Judan gumamazibara. Ezi gin Iesus Pol amadazima, a ghua Kantrin Igharazibar Gumamaziziba uaghan Akar Aghuim me mikiri. Ezi gumamazir kaba Iesusin gin zuima, osimtizir mam oto. Fomira gumamazir kaba Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati, mati Judaba ami moghin. Egha me Kraisin gin zuima, azangsizir ekiam kamaghin iti: me uaghan Moses Osirizir Arazibar gin mangam, o puvatigham?

Gumazir maba kamaghin ifonge, me gumazir kabar amutu me Judabar arazimin gin mangi uan mikarzir mogomebar aghor, egh Mosesin arazir mabar gin mangam. Ezi Pol ghaze, puvati. A ghaze, e nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin iti, ezi bizir kamra e gamima, e Godin damazimin gumazir aghuibar otivigha egha ikirimir igiam ini.

Judan gumazir kabar maba ti faragha Galesian Provinsin ghue, egha me Kraisin adarazigh amima, me Moses Osirizir Arazibar gin mangsava ami. Pol bizir otozir kam baregha, egha ua Galesiabar nighnizir gavgaviba ko arazibar kirasa, egha a akinafarir kam me bagha an osiri.

Pol akinafarir kamın faragha kamaghin migei, God uabi Aposelin ingangarim damuasava anemisefe. A uabi uan ifongiamin gin zuir puvatigha, egha gumazitam akamin gin zuir puvati. God an diagha egha Kantrin Igharazibar Gumamaziziba Akar Aghuim akunamin ingangarim a ganingi. Akinafarir kamın, Pol ghua kamaghin migei, gumamazir nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin itiba, merara Godin damazimin deragha iti. Akinafarir kamın akar abuananaba kamakin, Kraiss e firizima, Godin Duam tuavim en akazima, e arazir aghuibar igharaz darazigh ami.

1:1: Ga 1:11-12 **1:7:** Ap 15:1, 15:24, 2 Ko 2:17, 11:4, 11:13
1:10: 1 Te 2:4, Je 4:4, 1 Jo 3:19

God aposelin ingangarim damuasa Pol amisefe

(Sapta 1:1-2:4)

¹ Ki Pol. Nguazir kamın gumazitam aposelin ikiasa na misevegha ingangarir kam na ganingizir puvati. God, en Afeziar Iesus gamizi a ua dikavizim, a ko Ekiam Kraiss Iesus, aning aposelin ikiasa na misefe. ² Ki, na ko itir darazi, e Galesian Provinsin itir Kraisin adarazi bagha akinafarir kam amadi.

³⁻⁵ Datirighin e nguazir kamın itima, arazir kuraba bar e ikiava e adafi. Ezi God en Afeziam en akurvaghasa ifonge. Ezi kamaghin Ekiam Kraiss Iesus en arazir kuraba batoghiva, en akurvaghasava areme. En Afeziam God ko Ekiam Kraiss Iesus, aning apangkuvim ko navir amirizim ian ikia, egha aning kamaghin ami. Eghti zurazurara gumamaziziba bar Godin ziam fi. Guizbangira.

Kigari, ia God ataghrazi, ezi kamaghin ki digavir kuram gami

⁶ Ki faragha Kraisin akar aghuimin ia mikemezi, ia fo, Kraisin apangkuvim ian iti. Ia fozi, kamaghin God ian dia ghaze, ia izi. Ezi ia zuamira Godin ian diazim ataki. Egha ia akar aghuir igharazimin gin zui. Ezi kamaghin ki ian arazir kamın digavir kuram gami. ⁷ Ia ghaze, ia akar aghuir igharazimin gin zui. Bar puvati, akar aghuir igharazitam ua itir puvati. Ezi gumazir maba Kraisin akar aghuim giraghava akar ifavaribar amuasa. Egha ia gamizi, ia okam nighnisi. ⁸ Eghti e uari, o Godin nguibamin enselin tam akar aghuir e faragha ia mikinizim ia mikinighan kogh, egh akar igharazitam ia mikinighiva, egh gumazir kam, a helin mangi zurara iki! ⁹ E faragha ia mikemezi moghin, ki datirighin ua ia migei. Gumazitam akar igharazitam ia mikinighti, eghti an akar aghuir ia faragha gin zuimin min mangan koghti, gumazir kam helin mangiva zurara iki!

¹⁰ Ia manmaghin nighnisi? Ki ian navibar amuti da deraghasa, ki ti migirigiar kam gami? O ki Godin navim damuti a deraghasa, ki ti migirigiar kam gami?

1:8: 1 Ko 16:22 **1:9:** Lo 4:2, Snd 30:6, MAA 22:18-19

Ki gumazibar damazimîn ziam iniasa, miğiriğiar kam gami, o? Bar puvati. Ki ingangarir kam damu, gumazibar damazimîn ziam iniva, egh kamaghîn ki Kraisin ingangarir gumazimîn ikian kogham.

Nguazimîn gumazitam akar ki ia mikirir kam na ganingizir puvati

11-12 Nan adarasi, ki guizbangira ia miğei. Ki ti pura gumazitamîn akam ia mikinizi ia anetegha akar igharazimîn gîn zui, ezi ki ti diğavir kuram gamighan koghai. Ezi gumazitam akar aghuir kam na ganingizir puvati. Egha gumazitam akar kam nan sure gamizir puvati. Krai Iesus uabi akar aghuir kam nan akazi ki a gifo. Kamaghîn ia foghasa, ki ia miğei, akar aghuir ki ia mikinizim, kar puram akar gumazitamîn akamîn otozir puvatizim.

13-14 Ki eghaghanitam ia damuti ia fogh suam, bizir ki miğeir kaba da guizbangira. Nan Judan ovavibar araziba ikivira ikiasa, kamaghîn ki pamtem dar gîn zui. Ki Judabar araziba bar dar gîn ghua, egha kamaghîn ki Judan igiar na ko aghungizibagh afira. Kamaghîn ki Kraisin adarazigh asighasighasa osimtiziba me garisi. Ki Judabar arazibar gîn ghua arazir kam gamizi, ia a baraki. (Ia fo, dughiar kam ki nighnizir gavgavim Iesusin akar aghuimîn itir puvatigha, egha arazir kabagh ami.) 15-17 Nan amebam tighar na batamin dughiamîn God aposelin ikiasa na ginaba. Egha gîn a nan apangkuvigha ingangarir kam damuasa nan dia. Egha kamaghîn miğia ghaze, ni nan otarimîn akar aghuimîn gun Kantrin Igharazibar Gumazibav kinasa, ki ifonge. Bizir kam bagha a uan otarim nan akaghasa ifonge. Egha ki maghira akar aghuim gumazibav kinasa egha ua tavîn azarazir puvati. Dughiar kam ki aposelin faragha ingariba bagha Jerusalemîn nguibar ekiamîn ghuvanabozir puvati. Ki maghira Arabian kantrin ghugha egha gîn uamategha Damaskusin nguibar ekiamîn ghu.

18 Egha gîn azenir pumuning ko mikezim givazima, ki Pita gifoghiva a ko mikimasa

Jerusalemîn nguibar ekiamîn ghuvanabo. Ki ghugha 15 plan dughiar a ko ike. 19 Dughiar kam ki Ekiamîn dozim, Jemsra gani. Egha ki aposelin igharazitam uam an ganizir puvati. 20 Ia oregh fogh suam nguazimîn gumazitam akar aghuir ki ia mikinizir kamîn na mikemezir puvati. Kamaghîn ia fogh suam, eghaghanir ki eghara akinafarimîn osirir kamnagh, a guizbangira. God fo. 21-23 Egha ki gîn Jerusalem ategha ghua Sirian Provins ko Silisan Provins bar aningîn aven arui. Ki kamaghîn amima, ezi Judian Distrighîn aven itir Kraisin adarazi me tong nan guamîn ganizir puvati. Ezi gumazir maba ghaze, Pol fomira en nighnizir gavgavir Godin itim gasighasighasa osimtiziba e garisi. Egha datirighîn gumazir kamra Godin akar aghuim gumazamizibav kira egha ghaze, ia nighnizir gavgavim Kraisin iki. 24 Judian Distrighîn itir gumazamiziba orazi, God nan nighnizibagh irazi, ezi me bizir kam bagha Godin ziam fe.

2

Aposelin igharaziba, Pol ko uari inigha navir vamira iti

1-3 Ki kamaghîn atiati, Kantrin Igharazibar Gumaziba gîn Judabar araziba me ikirarigham. Ki kamaghîn nighnisi, gumazir kaba Judabar arazibar gîn mangiti, eghti ingangarir ki fomiram amizim ko ingangarir datirighîn amim aning pura ingangarir kinim gavagham. Ki kamaghîn nighnizima, God bizir kam nan akagha ghaze, ni Jerusalemîn mangasa ki ifonge. Ki fomira Jerusalemîn ghuvanabozî, ezi 14 pla azeniba datirighîn givazi, ki datirighîn God nan akazir bizimîn mirara ki uam ategha Jerusalemîn ghuvanabo. Ki ghua Barnabas ko ghua, egha Taitus uaghan a inigha ghu. E ghuegha ki, Kraisin adarazir ziaba itir gumazir dapanibara, me akuvaghava, akar aghuir ki Kantrin Igharazibar Gumazibav kemezimra, ki me miğei. Taitus, na ko ghuzir gumazim, a Grighîn gumazimra. Ki akar aghuir Kantrin Igharazibar Gumazibav geir kamra gumazir dapanibav geima, ezi

me oregha Taitusin mikarzir mogomem aghorasa a gaghorir puvati.

⁴ Taitusin mikarzir mogomem aghorir migirigiamin mingarim kamaghin oto. Gumazir ifavarir maba mogomemin en tongin ize. Me e gifara mati me guizbangira en marasi. Me orazi, e fomira Judan arazibar apengan itima, da e ikiaghariki, ezi Iesus e gamizima, e datirighin firiaghiri. Ezi gumazir kaba Kraisi e firizir arazibar ganasa iza ifarava en tongin iti. Gumazir kaba e damuti e ua Judabar arazibar apengan ikiti da uam e ikirarighasa, me ifonge. Egha me Taitusin mikarzir mogomem aghorasa, e migei. ⁵ Ezi e ghaze, akar aghuim a guizbangira migirigiam, ezi a ia ko ikivira ikiasa, e ifonge. Kamaghin e me baragha tong men akabar gin zuir puvati.

⁶ Ezi Jerusalem itir gumazir dapaniba, me akar otevir igharazitam nan migirigiam isafurazir puvati. Gumazir kaba me gumazir dapaniba, a dera. God gumazir ziaba itibar garir puvati. Kamaghin, tina ziam iti, o tina ziam pu, nan nighnizim, ziar ekiam pura bizim. Ki migeima gumazir dapaniba oraghava kamaghin migeir puvati, "Ni paza bizir mabav gei." Egha me bar akar otevir igharazitam nan migirigiam isafurazir puvati. ⁷⁻⁹ God faragha Judan gumazamizibar tongin aposelin ingangarim damuasa, Pita ginaba. Egha ingangarim damuasa gavgavim a ganingi. Egha akar aghuim Judan gumazamizibav kinasa Pita mikeme. Kamaghira God Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin aposelin ingangarim damuasa, ki Pol na ginaba, egha God uabi gavgavim na ganingi. Egha ghaze, ni Pol ni Kantrin Igharazibar Gumaziba akar aghuim me mikin. Kraisin adarazir gumazir dapanir pumuning ko mikezim, Jems, Pita ko Jon, me nan migirigiaba baregha, egha fo, God uabi ingangarir kam na ganingi. Me fo, Godin apangkuvim na ko itima, a ingangarir kam na ganingi. Me kamaghin fogha, egha bar akar otevir vamira na ko Barnabas ganingi, "E Judan

gumazamizibar tongin ingarti, ni ko Barnabas Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ingar. ¹⁰ Gua me ko ingariva egh gumazamizir onganarazir Jerusalem itiba, gua men akurvaghamin nighnizim gin amangan marki." Ki fomira akurvazir kam gamua iza datirighin a damuasa ifongegha nan nighnizim a bagha bar gavgafi. Egha e ingangarim kamaghin anebigha uari ganigha, egh nighnizir vamira ikiasa uan agharibar suisi.

Ki gari, Pita arazir kuram gamima ki an anogoroke

¹¹⁻¹³ Dughiar mam Pita Antioghin nguibar ekiamin izegha, Kantrin Igharazibar Gumaziba koma api. Ezi gin nighnizir gavgavim Iesusin itir Judan marazi me Jems ko ikegha uaghan Antioghin ize. Me izezi, Pita kamaghin nighnisi, ki Kantrin Igharazibar Gumaziba ko ikiva damuti, Judaba nan ataram, kar mikarzir mogomebar aghorir gumaziba. A kamaghin atiatigha, egha Judan izezir darazigh ifara, egha Kantrin Igharazibar Gumaziba me ategha saghon ikiasa. Egha a Kantrin Igharazibar Gumaziba koma uam apir puvati. Egha a Judabar gumaziba me koma api. An arazir kam gamizi, ezi Judan Antioghin itir nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, me uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba ko iki daman aghua. Egha me ifavarir arazir kam gamima, Barnabas uaghan men min ami. Ezi gumazir kaba Pitan arazir ifavarimin gin zui. Ezi an arazir kurar kam azenim girizi me bar fo, an arazir kuram gami. Kamaghin amizi, ki Pitan arazir kurar kam bagha an guam gatigha an atari.

¹⁴ Me akar aghuimin guizbangira migirigiaba deravira dar gin zui puvati. Ezi ki kamaghin men arazir kurabar ganigha egha, Pita men damazimin kamaghin a migei, "Pita, ni Judabar gumazir mam, egha ni nighnizir gavgavim Kraisi Iesusin iti, egha ni Judabar araziba ategha, Kantrin Igharazibar Gumazibar arazir mabagh ami. Gumazir maba Jems ko ikegha izezima, ezi ni kantrin igharazibar

2:4: Ap 15:1, 15:24, 2 Ko 11:20, 11:26, Ga 1:7, 5:1, 5:13
12:11, Ga 6:3 **2:10:** Ap 11:29-30 **2:14:** 1 Ti 5:20

2:5: Ga 3:1, 4:16 **2:6:** Lo 10:17, Ap 10:34, Ro 2:11, 2 Ko

gumazibar araziba ategha, manmagh sua ua Judabar arazibagh ami? Ni kamaghin amuava, egha manmagh sua Judabar arazibar gin mangasa Kantrin Igharazibar Gumazibav gia, me abiri?"

Gumazamizir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, merara Godin damazimin dera

(Sapta 2:15-4:30)

Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghara, nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, eghti God suam, ia nan damazimin dera

¹⁵ Egha Pol migia ghua kamaghin Pita migei, "Guizbangira, e Judan gumazibara, egha ghaze, e ti bar dera. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazibara, me arazir kurabagh ami. ¹⁶ Ezi e fo, gumazim Moses Osirizir Arazibar gin zuima, God kamaghin a migeir puvati, ni nan damazimin dera. Bar puvati. Egh gumazim nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, anarira God kamaghin a migei, ni nan damazimin dera. Kamaghin e Kraiss Iesus nighnizir gavgavimin an ti. E fo, gumazitam Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, God kamaghin a mikemeghan kogh suam, ni nan damazimin dera. Nighnizir gavgavim Iesusin itir tuavimra God suam, ni nan damazimin dera. Egha tuavir Moses Osirizir Arazibar gin zuim puvati. E, God kamaghin e mikim suam, ia nan damazimin dera, kamagh sua, e nighnizir gavgavim Iesusin iti.

¹⁷⁻²⁰ "E nighnizir gavgavim Kraissin ikiti, God tuavir kamın suam, e an damazimin dera. Tuavir kamın e fo, e Judaba uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar min arazir kurabagh ami. Egh e ti kamaghin mikimam, Kraiss uabi arazir kurabar amuasa, gumaziba abiri. Bar puvati. E, Moses Osirizir Araziba ateghiva, egh kamaghin e arazir kurabagh amir

puvati. Ki nighnizir gavgavim Godin Otarimin iti. A bar na gifuegha nan akurvaghasa uan mikarzim gasighasiki. Ezi ikirimirir ki datirighin nguazir kamın amim, ki nighnizir gavgavimin tuavimin gin ghuava, ikirimirir kam gami. Ki Kraiss ko ter ighuvimin aremegha, egha ikirimirir igiam ini. Ezi ikirimirir kam a nan ikirimirimra puvati. Kraiss angamra nan aven iti. Ki ikiva Godin ingangarim damuasa, kamaghin Moses Osirizir Araziba na gamizi ki aremegha ua Moses Osirizir Arazibar gavgavimin apengan itir puvati. Bizir ki Mosesin Osirizir Arazibar apengan ikiava amiziba, ki da gifa. Egh gin ua dar amuva kamaghin mati ki arazir kurabagh amir gumazim.* ²¹ Egh ki Moses Osirizir Arazibar gin mangi Godin damazimin deraghti, eghti Kraissin ovevem mati pura bizim. Ezi God uan arazir Moses ganingizibar gin mangan gumazibar anogoroke. Me dar gin mangiva Godin damazimin deraghan kogham. Kamaghin ki Godin apangkuvim damighti a pura bizir kinimin min otivan, ki aghua."

3

Ia Galesian onganiba, tinara ian nighnizibagh asighasiki?

¹ O Galesiaba, ia bar ongani. E Kraiss Iesusin gun bar deravira ia mikeme. Ezi mati ia uari an garima, a ter ighuvimin areme. Ezi tinara ian nighnizibagh asighasiki. ²⁻⁴ Ki bizir vamira foghasa ian azai. Ia, Moses Osirizir Arazibar gin ghua, Godin Duam iniz, o ia akar aghuim baregha nighnizir gavgavim an ikia, Godin Duam ini? Ia faragha Godin Duamin gavgavimin amodoghin ghuava, egha datirighin ia Godin Duam ategha uan gavgavibar darorim a givasa. Ia ti bar onganighama? Bizir faragha ia bativiziba,

2:16: Sng 143:2, Ap 13:38-39, 15:10-11, Ro 1:17, 3:20-28, 4:5, 11:6, Ga 3:11, Hi 7:18-19 * **2:17-20:** (2:18) Grighin akam, vezin kamın deragha bigha mikemezir puvati. Pol ti kamaghin mikimasa, gumazamiziba Kraissin gin mangi, egh ua Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham. Kraissin gin zuir marazi, Moses Osirizir Arazibar gin mangisi gavgavigh, egh me uaghan me arazir kurabagh amibar otivigham, mati gumazamizir bar Moses Osirizir Arazibar apengan itibar min iti. Ni Rom 7:4-6in gan. **2:21:** Ga 3:21, Hi 7:11 **3:1:** Ga 2:13-14, 5:7 * **3:2-4:** (3:4) Fofozir gumazir aviriba vezin kam giragha ghaze, "Godin Duam ian tongin amizir bizir aghuiba, ia ti da gin amadas, o? Ki ghaze, ia ti dagh nighnighavira iti."

ia pura a da isi, o? Nan nighnizimín, ia pura da inizir puvati.*

God gari, ia nighnizir gavgavim an itima a ian akurvasi

⁵ God gari, ia Moses Osirizir Araziba gin zuima, a uan Duam ia ganigha, ian tongin mirakelbagh ami? O a gari, ia nighnizir gavgavim an akar aghuimín itima, a uan Duam ia ganigha ian tongin mirakelbagh ami? ⁶⁻⁹ Ia Abrahamín eghaghanim ginighnigh. God fomira kamaghin fo, gin Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir gavgavim akar aghuimín ikiti, a kamaghin me mikim suam, ia nan damazimín dera. Ezi Godin Akinafarim kamaghin mikeme, God fomira akar aghuim Abraham mikini, egha kamaghin migei, “Ni bangin, ki nguazir kamín itir kantriba bar deravira me damuam.” Abraham nighnizir gavgavim itima, God deravira a gami. Kamaghira gumazamiziba bar nighnizir gavgavim Godin ikiti, a uaghan deravira me damuam.

¹⁰⁻¹² Moses Osirizir Arazibar mingarim, a nighnizir gavgavimín bizim puvati, a bizir igharazim. Ezi Godin Akinafarim ghaze, “Gumazitam Moses Osirizir Araziba bar dar gin mangi, egh dughiaba bar kamaghira damu.”† Egha Godin Akinafarim kamaghin migei, “Gumazitam nighnizir gavgavim Godin ikiti, God suam, ni nan damazimín dera, gumazir kamra zurara deravira ikivira ikiam.” Kamaghin, e bar fo, gumazitam Moses Osirizir Arazibar gin ghua, Godin damazimín derazir puvati. Godin Akinafarim kamaghin migei, “Gumazitam akinafarimín aven itir araziba bar deravira dar gin mangan koghti, eghti God gumazir kam gasighasigham.” Eghti kamaghin tina suam, e Moses Osirizir Arazibar gin mangiva Godin damazimín deragham, kamaghin amir gumaziba, God me gasighasigham. ¹³ Moses Osirizir Araziba kamagh mikeme, e gumaziba bar Moses Osirizir Arazibar gin mangiva, egh ikuvigham. Godin Akinafarim kamaghin mikeme, “Gumazir ter ighuvimín duiba God ghaze, me

gumazir kuraba.” Ezi kamaghin Kraisen akuravaghasa ziar kam ini, “gumazir kuram.” Egha ziar kam bangin a uam e ini. ¹⁴ God Abraham deravira a gamigha egha ghaze, ki Abraham gamizi moghira, ki Kraisen Iesusin ingangarimín tuavimín Kantrin Igharazibar Gumaziba deravira me damuam. Egha God kamaghin ifonge, e nighnizir gavgavim Kraisen Iesusin ikiva, an Duam iniam. Egha kamaghin a uam e ini.

Moses Osirizir Araziba ko Akar Dikirizir Gavgavimín migirigiba

¹⁵⁻¹⁸ Fomira God bizir aghuir gin otivamin gun mikeme. God Akar Dikirizir Gavgavir kam Abraham uan ovavim ko aning ganingi. Godin Akinafarim kamaghin mikemezir puvati, “Nin ovaviba.” An ovavir aviribav geir puvati. An ovavir vamira migia ghaze, “Nin ovavim.” Kar a Iesus migei. E God e bagha inabazir biziba inisiva Moses Osirizir Arazibar gin mangiva, egh akar dikirizimín tuavimín da inian kogham. Ezi e fo, God fomira akar dikirizimín min bizir kaba Abraham ganingi. Nan adarasi, datirighin ki gumaziba e zurara amir arazim mikimasa. Gumazitam aremeghsi, egh uan biziba tuiragh uan boribar aningsi, migirigiar tam osirighti, an migirigiar kam mati Akar Dikirizir Gavgavim. Eghti gumazitam uam akar igharazitam akar dikirizir kam gifuragham kogham. Egha kamaghin migeir puvati, “E akar dikirizir kamín gin mangan kogham.” Nan migirigiar mingarim kamakin: Faraghavira God, Abraham ko akar dikirizim gami. Ezi 430 plan azeniba givazi gin God uan arazir osiriziba Moses ganingi. Moses Osirizir Arazir kaba bar gin otifi. Egha da Godin Akar Dikirizir Gavgavimín migirigiam batueghan kogham. Egh Godin akar dikirizir kam angarighan kogham.

¹⁹ Ezi kamaghin manmagh sua God uan osirizir araziba Moses ganingi? God gumazamizibar amuti, me arazir kurabar mingarim gifoghasa, uan osirizir araziba

† **3:10-12:** (3:10-12) Gumazitam Moses Osirizir Araziba zurara bar deravira tamín gin zuir puvati. **3:13:** Lo 21:23, Ro 8:3, 2 Ko 5:21, Ga 4:5 **3:14:** Ese 11:19, Jol 2:28-29, Sek 12:10, Ap 2:33 **3:19:** Lo 5:5, 5:22-27, Jo 1:17, Ap 7:38, 7:53, Ro 5:20, Hi 2:2

aningi. God faragha akar dikirizim Abraham ganigha ghaze, nin ovavim gumamaziba bar men akurvagham. Ezi gumazir kam zumira izezir puvati. Ezi arazir kurar kaba bagha, God gin uan osirizir araziba aningi. A kamaghin ifonge, an osirizir araziba iki mangi, ovavim otoghamin dughiamin tugham. God uan osirizir arazir kaba isa enselbar dafarim gatizi, me da isa abuir gumazim Moses ganingizi, abuir gumazim e ganingi. ²⁰ Egh gumazitam ingangaritam damusi gumazir igharazitam ko akar gavgavir dikirizim akirsi, an a isiva abuir gumazimin dafarim datightima, eghti abuir gumazim a isiva gumazir igharazim daningan kogham. Ezi God uabira, a uabi uan akar gavgavir dikirizim Abraham ganingi, egha enselin tam ganingizir puvati, o abuir gumazitam ganingizir puvati.

Datirighin Godin Duam zurara en akurvasi

²¹ Ki kamaghin mikimam, Moses Osirizir Araziba Godin akar fomira dikirizimin apanim gami, o? Bar puvati. Osirizir arazitam ikirimirir aghuim e ganidir puvati. Osirizir arazitam ikirimirir aghuim e danighti, e ti fomira Moses Osirizir Arazibar gin zuima, da e gamima e Godin damazimin deraghai. Moses Osirizir Araziba ikirimirir aghuim anidi puvati. ²² Godin akar dikirizimin mirara e gumamazimir nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin itir darazi. God bizir kaba e daningasa ifonge. Kamaghin amizi, Godin Akinafarim kamaghin mikeme, nguazir kam gumamazimiba, arazir kurabar gavgavim bar me ikiaghariki. ²³ Faraghavira nighnizir gavgavir kam izezi puvatizi, arazir kurabar gavgavim e ikiagharighizi, ezi e Moses Osirizir Arazibar apengan iti. Egh mangi God nighnizir gavgavimin tuavim en akaghamin dughiam. ²⁴ God kamaghin ifonge, e nighnizir gavgavim akar aghuimin ikiti, eghti a suam, ia nan damazimin dera. Egha, a uaghan kamaghin ifonge, Moses Osirizir Araziba e inigh Kraiss bagh mangam. Egha kamaghin

a Moses Osirizir Arazibagh amizi, da e gativagha en garir gumazimin min oto. ²⁵ Ezi datirighin nighnizir gavgavim azenimin otozi, e ua Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvatizi da ua e gativagha en gari puvati.

²⁶⁻²⁸ Ia gumamazimir dipamin rueziba, ia Kraissin puegha, egha Kraissin min otifi. Egha datirighin Kraiss Iesusin aven ia ikizir vamira. Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba puvati, ingangarir gumazir kiniba ko gumazir firighreziba, o gumamazimiba puvati. Ia nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin ikia, kamaghin ia bar Godin boriba. Kamaghin amizima, e ua Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvatizi, da ua e gativagha en garir puvati.

Datirighin ia Godin boriba, ezi Moses Osirizir Araziba ia ikiagharizir puvati

²⁹ Kraiss an Abrahamin ovavim. Ezi ia Kraissin ikizimin ikiva, egh ia uaghan Abrahamin ovaviba. Ia Kraissin ikizir kam, iarara God fomira Abrahamin ovaviba bizir aghuir kaba me daningasa Abraham ko akam akiri. Kar iarara, God ia migei.

4

¹ Ezi datirighin ki akar isin zuimin bizir kam deravira ia mikimam. Afeziatam borir aghiritam ikiva, egh gin a uan biziba bar da isiva borir kam daningam. Bizir kaba borim bagha fomira iti. Ezi borim tighar aghuir dughiam, a pura mati a uan afeziamin ingangarir gumazir kinir mam. Bizir kaba, an biziba. ² Egha a suvighavira itima, gumazir an gariba koma an bizibar gariba, an garava egha an biziba sara gari. Egha ghua dughiar an afeziam biziba an agharim darighamim oto. Egha dughiar kam, a uabi uan biziba inigha dar gari. ³ Ezi e uaghan kamaghin ami, e borir aghiribar min itir dughiam, e nguazim ko overiamin bizibagh ativagha dar garir duar kuraba ko bizir nedaziba, e dar ingangarir gumazir kinibagh ava. ⁴⁻⁵ Ezi God kamaghin ifonge, e an boribar otivasa, egha Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumamazimiba, a uam e givezasa.

God fomira e givezasa dughiam ginaba. Ezi dughiar a fomira inabazim datirighin otozi, ezi a uan otarim amadazima a ize. Ezi amizim a bate. Ezi a gumazir Moses Osirizir Arazibar apengan itimin min oto. Ezi e Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumazamiziba, a ua e ini. ⁶Ezi ia datirighin Godin boribagh ava. Ezima God uan Otarimin Duam amadazima an en navir averiabar iti. Ezi Duar kam en aven kamaghin dei, "Nan afeziam." ⁷Kamaghin, ni ua pura ingangarir gumazir kinimin itir puvati. God ni gamizi ni an borim gava. Egh ni fogh, ni an bizir aghuir inabaziba iniam.

Tizim bagha nguazir kamin biziba ua ia ikiagharisi?

⁸Fomira ia God gifozir puvatigha, egha bizir guizbangira God puvatiziba dagh amuava, egha dar ingangarir gumazir kinibar min iti. ⁹⁻¹⁰Ezi datirighin ia Godin boroghin zui. O ki kamaghin mikimam, God ian boroghin zui. Ia kamaghin nighnigha ghaze, ia zurara Moses Osirizir Arazibar dughiar ekiaba ko iakinir igiabar dughia ko azenir igiabar dughia ko dagheba otir dughia gin mangam. Manmagh sua ia ua nguazim ko overiamin bizibagh ativagha dar garir pura duar kurabar gin zui? Da gavgaviba puvati. Ia ti uamategh dar ingangarir gumazir kinibar ikiasa? ¹¹Ki ian arazir kam ginighnigha, egha ki kamaghin atiati, ingangarir ki ian tongin amizim an daghem puvatigham.

Ia nan arazibar gin izi

¹²⁻¹⁵Nan adarasi, ki uabi Moses Osirizir Araziba ategha egha ian min iti. Ezi ia nan min ikiasa ki ia gakaghoru. Ia fo, fomira ki Galesian Provinsin izeghava, egha nguibar igharazitamin mangasava amuava egha arimariam ini. Egha dughiar kamra akar aghuim faragha ia mikini. Nan mikarzim gavgavim puvatigha egha osimtizir ekiam ia ganingi. Ezi ia akirim ragha na gasarazir puvatigha, egha ia na ko ikian aghuazir puvati. Enselin tam, o Krai Jesus uabi iziva ia ko ikiti, ia aning inighiva bar deravira aning damuam. Ezi ki areir dughiamin, ia na

inighava arazir kamra na gami. Egha ia na inizi ki ian gara itima, ia arazir kuratam na gamizir puvati. Ki guizbangira kamaghin mikimam, dughiar kamin ia nan akurvaghasa bar ifonge. Egh ia uan damaziba na bagha da asiasa ifuegha da asigha na ganighai. Ia faragha na gifuegha na bagha bar akonge. Ezi ia na gifongezir navir kam datirighin managh iti? ¹⁶Manmaghin ami? Ki guizbangira akam ia mikini, kamaghin ki ti ian apanim gava?

¹⁷Ifavarir gumazir kaba kamaghin ifonge, ia me baghavira ikiasa, egha me pura ian kuariba isava, egha guizbangira ian akurvaghamin nighniziba puvati. Ia men nighnizibar gin mangiva egh ia en saghon ikiasa, me ifonge. ¹⁸Tina gumazir igharaziba baghivira iki, egh men akurvaghamin nighnizir aghuim ikiti, kamaghin dera. Ia zurara arazir kam damuvira iki. Egh ki ia ko ikiamin dughia bara puvati.* ¹⁹⁻²⁰Ki orazi, ia arazir kam gamima, ki ia bagha okam nighnigha egha ghaze, ki manmaghin ian akurvagham. Ki ia ko itir puvati, lavzika. Ki ia ko ikia, ti tong akar aghuitam ia mikemeghai. Nan boriba, ia guizbangira Godin boribagh avagh, egh Kraisin min ikiasa, kamaghin ki ia bagha ua mizazir kam barasi. Mati amizim borim batasa isir mizazim.

Hagar ko Sara

²¹⁻²³Ia gumazir Moses Osirizir Arazibar apengan ikiasa ifongeziba ia na mikim. Ia ti Moses Osirizir Araziba mikemezi moghin fozir puvati? Godin Akinafarim kamaghin mikeme, Abraham otarir pumuning iti. Ingangarir amizir kinim, Hagar, mam bate. Ezi guizbangira an amuim, Sara, mam bate. Ingangarir amizir kinimin borim nguazimin amiziba boriba isi moghin oto. Ezi guizbangira an amuimin borim, an akar dikirizimin tuavimin oto. ²⁴⁻²⁵Amizir kamning akar gavgavir dikirizir pumuningin min iti. Eghaghanir kamnagh akar isin zuim an iti. Hagar, a Sainain mighsiamin akar gavgavir dikirizimin min iti. Sainain

4:6: Ro 5:5 **4:7:** Ga 3:29 **4:8:** Ro 1:25, 1 Ko 8:4-6, 12:2, Ef 2:11-12, 1 Te 4:5 **4:16:** Amo 5:10, Ga 2:5, 2:14

* **4:18:** (4:18) Grighin akam vezin kamin deragha bigha mikemezir puvati.

mighsiam, a kantri Arabian iti. Hagar ingangarir amizir kinir mam. Ezi an boriba uaghan ingangarir gumazir kiniba. Hagar uan boriba ko me ingangarir gumazir kinibar min ti. Ezi Jerusalem datirighin itim, an Hagarin min iti. Datirighin itir Jerusalem uan boriba ko, me Moses Osirizir Arazibar apengan iti, egha ingangarir gumazamizir kinibar min ami. ²⁶⁻²⁷ Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“Amizir boriba puvatizir kam, nin boriba gin bar avirasemegham,
egh amizir pam itimin boribagh afiragham.

Kamaghin ni amizir boriba isir puvatizim,
ni bar akongegh.

Ni amizir otirimirir mizazibagh fozir puvatizim,
nin navim deragh, ni bar akuegh,
pamtem dimiva araghasi.”

Ezi kamaghin Jerusalem igharazim a Godin Nguibamin iti, Moses Osirizir Araziba a ikiagharighizir puvatizima, a datirighin firiaghiri. Ezi an en amebamin min iti.[†] ²⁸ Ezi nan adarasi, ia Aisakin min ami. Godin akar dikirizim mirara, ia an boriba. ²⁹ Nguazimin amiziba boriba isi moghin otozir otarim, a Godin Duamin gavgavimin otozir otarim pazava a gami. Kamaghira, datirighin Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumaziba, e tina Godin Duamin apengan iti, me en aghuagha osimtiziba e garisi. ³⁰ Ezi Godin Akinafarim manmaghin mikeme? A kamaghin migia ghaze, “Ingangarir amizir kinimin borim, a guizbangira Abrahamin amuimin borim ko afeziamin bizir aghuiba da inian kogham. Kamaghin, ia ingangarir amizir kinim uan otarim ko aning batokegh.”

Godin gumazamiziba firiaghire

(Sapta 4:31-6:18)

*Ia uari bagh ganigh, Moses Osirizir
Araziba ua ia ikirarighan kogham*

³¹ Nan adarasi, e ingangarir amizir kinimin boriba puvati, e guizbangira Abrahamin amuimin

5

¹ boriba. Krais, e Moses Osirizir Arazibar apengan ikian aghuaghava, egha kamaghin an e gamizi, e firiaghiri. Kamaghin amizi, ia tuivigh gavgavigh. Ia gumazitamini ganti, a ua ia damuti, ia ua ingangarir gumazir kinibar min ikian marki.

² Ia na baragh. Ki Pol, ki ia migei, ia men gantima me ian mikarzir mogomeba aghoreghtima, eghti Kraisin ingangarim tong bar ian akuraghan kogham. Bar puvati. ³ Ki datirighin ua deravira kamaghin ia mikimasa, ni tina gumazitamini ganti, a nin mikarzir mogomem atughti, kamaghin ni uaghan Moses Osirizir Araziba bar dargin mangam. ⁴ Ia gumazir Moses Osirizir Arazibar gin mangasava amiba, ezi tuavir kamin ia ghaze, e Godin damazimin dera, ia kamaghin Krais ategha gifa. Ia Godin apangkuvimin tuavim ategha gifa. ⁵⁻⁶ Egh gumazim Krais Iesus ko ikiti, eghti arazir gumazibar mikarzir mogomem aghorim, a pura bizim, egh arazir gumazibar mikarzir mogomem aghorir puvatizim, a uaghan pura bizim. Ezima gumazir nighnizir gavgavim itim, an nighnizir gavgavim a gamima, a bar gumazir igharazibagh ifonge, ezi kar guizbangin bizim. Godin Duamin gavgavimin, e nighnizir gavgavim Godin iti. Egha e, dughiar God suam, ia nan damazimin derazim, e a mizuai.

⁷ Ia fomira deraghavira Kraisin tuavimin zui. Ezi tina tuavim apirizima ia ua guizbangin akamin gin zuir puvati?

⁸ Nighnizir ia datirighin gin tizim, a Godin ian diazimin izezir puvati. ⁹ Yisin muziarim, a bret bar a damighti, a buigham. ¹⁰ Ki kamaghin nighnizir gavgavim iti, Ekiam ian akuragham. Egh ia nan nighnizimin gin mangiva, nighnizir

[†] **4:26-27:** (4:26) Ves 22in, Pol Sara dibora ghaze, “Guizbangira Abrahamin amuim, Sara.” Kar akar isin zuir mam, Sara Godin akar dikirizimin min iti. Saran otarim Aisak, a Kraisin gin zuir darazir min iti. Ni Galesia 4:28in gan.

4:28: Ap 3:25, Ro 9:7-8, Ga 3:29 **4:29:** Stt 21:9, Ga 5:11, 6:12 **4:30:** Stt 21:10, Jo 8:35 **4:31:** Jo 8:36, Ga 3:29, 5:1, 5:13 **5:1:** Jo 8:32, 8:36, Ap 15:10, Ro 6:18, Ga 2:4, 5:13, 1 Pi 2:16 **5:3:** Ga 3:10 **5:4:** Ro 9:31-32, Hi 12:15 **5:7:** 1 Ko 9:24, Ga 1:6, 3:1 **5:9:** 1 Ko 5:6, 15:33 **5:10:** 2 Ko 2:3, 8:22, 10:6, 11:15, Ga 1:7

igharazim atakigh. Ki fozir pu, tina ian nighnizibagh asighasisi. Gumazir kam arazir kurar ia gamizim bagh ivezir kuram iniam. ¹¹ Nan adarasi, ia oraki, gumazir maba ghaze, Pol gumaziba uan mikarzir mogomeba aghorir akam dughiabar anekuravira iti. Egha me guizbangira kamaghin nighniva, egha me tizim bagha osimtizim na garisi? Kar guizbangira nighnizim puvati. Ezi ki ter ighuvimin akam akuri, ezi akar kam gumazibar nighnizibagh asighasisi. Egh ki mikarzir mogomem aghorir akam akuniva, egh ter ighuvimin akam akunan koghti, eghti ter ighuvimin akar gumazibar nighnizibagh asighisizim, a pura akar amirizimin min otogham, a ua gumazibar nighnizibagh asighisighan kogham. ¹² Gumazir ian navibagh inivir kaba, me mikarzir mogomeba aghoramin arazim bagha bar gavgafi. Kamaghin me uarira uan inibar ghor, egh magh suegh bar dar ghoregh.

¹³⁻¹⁵ Nan adarasi, ia firighrasa, God ifonge, egha kamaghin a ian dia. Eghti ia ua Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham, egh ia kamaghin nighnighan marki, "E Moses Osirizir Araziba e ikiagharighizir arazir kaba ategha e firighire. Egh e navir ghurimin arazibar amuam." Moses Osirizir Arazibar migirigiaba, da bar uari inigha akar vamiran iti. "Ni uabi gifongezir moghin uan akar gumazibagh ifongegh." Ia bar Godin gumamazibar ingangarir gumazibar min ikivi, uarira uarigh ifongegh. Egh ia uarir atar pura tintinibar uariv sogh, egh ia deravira nighnigh. Ia uarigh asighasigham.

Godin Duam nin sure gamir arazir aghuibar gin mangi

¹⁶⁻¹⁸ Godin Duam koma nin navir ghurim, bizir kamning uaningin apanimning gami. Godin Duam ghaze, ni Godin arazir aghuibara damu. Ezi kamaghin ni dar amuasa. Kamaghin amizima ni arazir aghuibar gin mangisi damuti, nin navir ghurimin araziba suam, marki. Nin navir ghurim suam, "Arazir kuratam damu."

Eghti ni tam damuam. Kamaghin ni arazir kurabar gin mangiti, Godin Duam suam, markiam. E fo, navir ghurimin araziba Godin Duam dikabinasa. Ezima Godin Duam navir ghurimin araziba dikabinasa. Aning uaning adosi. Ezi bizir ia damuasa ifongezim, ia a damighan kogham. Egh ia Godin Duamin gin mangiva, egh ia Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham. Egh, ia navir ghurimin arazibar gin mangian kogham. Ezi ki kamaghin ia migei, ia navir ghurimin araziba ateghtima, Godin Duamra ian faraghtima, ia an gin mangi.

¹⁹ Ia navir ghurimin arazibagh fogha gifa. Arazir kaba, gumamaziziba tintinibar uari koma akua egha arazir mizirzibagh amuava, egha afiar arazibagh ami. ²⁰ Egha nguazir kamnin biziba e God gami moghin e uari isa dagh anidi, imezibagh amir arazibagh amuava, munavin biziba bagha navim ikuvighava da iniasa navim isi. Egha atara bizibagh asighasisi, uarir apanibagh ami, gumazir igharazibar aghua, uabira uabi ginighnisi, biziba bagha uari batogha uari abisi. ²¹ Egha dipar onganiba apava onganigha, pura gumamaziziba isa pamtemin diava ighiar kurabar arazibagh ami. Egha arazir kurar maba uaghan kamaghin iti. Ki fomira ia mikemegha gifa. Egha ki datirighin akar kamra ua ia migei. Gumazir arazir kabagh amiba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangan kogham.

²²⁻²³ Ezi Godin Duam arazir aghuir kabar amuasava en naviba fe: arazir bar igharaz darazigh ifongezim, navir amirazim ko bar akongezim, dughorir amirazim, gumazibar akurvagha, egha arazir aghuibar me gami. Egha guizbangira migia deravira bizibagh amua, gumazibar asughasusi, egha navir ghurimin araziba dikabiri. Moses Osirizir Arazitam arazir kabar anegoroghezir puvati. ²⁴ Gumamazizir Kralesusin gin zuiba, me navir ghurimin araziba ko biziba bagha bar ifongezir arazir kuraba inigha, ter ighuvimin da gura. Egha dagh afuzima, da aremegha gifa. ²⁵ Godin Duam ikirimirir aghuim e ganingi.

Kamaghin amizima, anarira e ko daruva en akurvaghám. ²⁶ Kamaghin e pura uarira uan ziaba fan kogham. Egh e igharaz darazir navibagh inivti, me uarir ataran kogham. Egh e men biziba bagh naviba isian kogham.

6

Bizir manam ni uan navir averiamin an opari, bizir kamnaghra, an otogham

¹ Nan adarasi, ian tav arazir kuratam damighti, ia gumazir Godin Duamin gin zuiba, ia navir amirizimin arazibar a damuva, egh an akuraghti, a uan arazir kuraba ategham. Kamaghin ia deravira uari bagh gan, Satan ia gifaraghtima, ia uaghan arazir kuratam damigham. ²⁻³ Ezi gumazitam suam, a ziar ekiam iti, puvati, a ziam pu, egha kamaghin gumazir kam uabira uabi gifari. Ia igharaz darazir akuragh men osimtiziba ater. Egh ia kamaghin damuva, ia guizbangira Kraisin arazibar gin mangam. ⁴⁻⁵ Gumaziba bar, me uari uan arazir me amibar osimtiziba ateram. Gumaziba uari uan ingangaribar gan, da deras ti puvati. Gumazim kamaghin damuva, a uabi uan arazibar gan dagh ifongegh. Egh a uan arazibar gan, egh gumazir igharazimin arazibara gan dav kiman marki.

⁶ Gumazir Godin akam barazim, a uan bizir aghuitaba an sure gamir gumazim daning.

⁷⁻⁸ Bizir manam ni uan navir averiamin an opari, bizir kamnaghra, an otogham. Gumazitam uan navir ghurimin arazibar gin mangitima, an navir ghurir kamin dagher kuraba otivtima a bar kuvigham. Egh gumazitam Godin Duamin gin mangiti, Godin Duam a damuti, dagher aghuiba otivtima, a ikirimirir aghuir zurara itim iniam. Egh ia suam, ia God gifari, bar puvati. Ia uarira uarigh ifari, egh ia kamaghin damuan marki. ⁹ Egh e ingangarim damusi amiraghan kogh, egh dagheba iniamin dughiamin, e dagher bar aghuiba iniam. Kamaghin e arazir aghuibar amusi amiraghan kogham. ¹⁰ Kamaghin

amizima, datirighin dughiam ikiavira itima, e arazir aghuibar gumazir igharaziba bar deravira me damuam. Egh bizir ekiam, e deravira gumazamizir nighnizir gavgavim Ekiamin itibar amuam.

Polin migirigiar abuananaba

¹¹ Ki osirizir osizirir ekiar kaba, ia dar gari, kar ki uabi uan dafarimin osirizir akaba.*

¹²⁻¹³ Ifavarir gumaziba atiatia kamaghin nighnisi, "Gumazir igharaziba kamaghin fogh suam, e nighnizir gavgavim Kraisin ter ighuvimin iti, egh me paziv e damuam." Kamaghin amizima me ian mikarzir mogomeba aghorasa bar gavgafi. Me ghaze, me ian mikarzir mogomeba aghorasa, me damightima, me ian mikarzir mogomeba aghorezir bizir kam bagh men ziaba fam. Ezi gumazir uan mikarziba aghorezir kabanagh, me uaghan deravira Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Ia oragh. Gumazir kaba ian mikarzir mogomeba aghorasa bar gavgafi. Me kamagh sua, me kamaghin ia damigh gumazir igharazibar damazimin ziar ekiaba iniasa. ¹⁴⁻¹⁵ Ezi mikarzir mogomem aghorir arazim, a pura bizim. Egha mikarzir mogomem aghorir puvatizir arazim, a uaghan pura bizim. God e gamizima e gumazamizir igiabar otifi, ka bizir ekiam. En Ekiam Kraisi Iesus ter ighuvimin areme. Ezi ki bizir kam bagha uan ziam o gumazir igharazitam ziam fer puvati. Ki Godin ziamra fe. Iesus ter ighuvimin areme, ezi tuavir kamin nguazir kamin araziba nan nighnizimin aremegha gifa. Egha mati ki uabi ter ighuvimin areme. Egh ki uam nguazir kamin arazibar gin mangan kogham. ¹⁶ Nighnizir kamin suiraghava an gin tiziba, Godin apangkuvim men ikiam. Egh a men navibar amutima me nimira ikiam. Eghti gumazamizir kaba, me guizbangira Godin Israel.

¹⁷ Gumaziba na misoghezi, ezi men duar kuriba nan mikarzimin iti. Ezi ia bizir kabar gan suam, ki guizbangin Iesusin ingangarir gumazim. Eghti gumazitam uam

6:1: Mt 18:15, 1 Ko 2:15, 4:21, 7:5, 2 Ti 2:25, Hi 12:13, Je 5:19 **6:6:** Ro 15:27, 1 Ko 9:11, 9:14 **6:9:** 1 Ko 15:58, 2 Te 3:13, Hi 3:6, 3:14, MAA 2:10 **6:10:** Ef 2:19, 1 Te 5:15, 1 Ti 6:18, Hi 3:6 * **6:11:** (6:11) Ni akar 1 Korin 16:21in itimin gan. **6:17:** 2 Ko 1:5, 4:10, 11:23, Ga 5:11, Kl 1:24

osimtizitam na darighan ka aghua. ¹⁸ Nan adarasi, en Ekiam Kraiſ Ieſuſin apangkuvim ian duaba ko iki. Guizbangira.

Akinafarir Pol Efesusin Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamin akar mingarim a kamakin, God kamaghin nighnisi, an overiam ko nguazimin ingarizir biziba bar, dar amu da isi Kraisin apengan dar arigham. Eghti Kraisi biziba bar dar dapanimin ikiam (1:10). Ezi God kamaghin ifonge, a uan gumazamiziba gaghuvkinti, eghti me bar Kraisi ko poroghiv ikiva egh me navir vamira ikiam.

Ezi akinafarimin aven faragha itir akaba, Pol Godin apangkuvimin migirigiar aviribagh ami. A ghaze, God gumazamizibagh amima, me bar nighnizir gavgavim Kraisin ikiava uari akuvagha, egha ikizir vamiran gumazamizibar otifi. Iesusin ingangarimin, God ua gumazamiziba inigha, egha Godin Duam me ganingi. Ezi tuavir kamin me bar fo, me Godin akar dikirizimin bizir mikemeziba, me bar da iniam (1:14).

Egha akinafarimin itir namba 2in akar otevimin, Pol kamaghin migia ghaze, Kraisin adarasi me Kraisi ko poroghav iti. Kamaghin, me bar navir vamira ikiva, egh Godin arazibar gin mangi.

Ezi akinafarir kamin Pol akar isin zuibar migiava, egh kamaghin men akakaghti me kamaghin fogh suam, me Kraisi ko poroghav ikia egha ikizir vamiran gumazamizibar oto. A kamaghin mikeme, Godin gumazamiziba, me nivafizir vamiran min oto, ezi Kraisi mati nivafizir vamiran kamin dapanim. (4:1-16). Ezi uaghan, Godin gumazamiziba mati dipenir mam, ezi Kraisi, a mati dipenir kamin guarir akinim (2:19-22). Egha Godin gumazamiziba mati amizir mam, ezi Kraisi mati amizir kamin pam (5:22-32). Ezi akinafarir kamin aven e bar deravira bizir aghuir God uan gumazamizibar amuamibar gari.

1:1: Ap 18:19-21, 19:1, Ro 1:1, 1:7, 1 Ko 1:1, Kl 1:1 **1:2:** 2 Ko 1:2, Ga 1:3, Kl 1:2, Ta 1:4 **1:3:** Ef 2:6 **1:6:** Mt 3:17, Jo 3:35, Ro 3:24, 5:15, Kl 1:13 **1:9:** Ro 16:25, Ef 3:4, 3:9-11, Kl 1:26, 2 Ti 1:9 **1:10:** 1 Ko 3:22-23, Ga 4:4, Fl 2:9-10, Kl 1:16, 1:20, Hi 1:2, 1 Pi 1:20

E Kraisin poroghav itima, God e gamizi e gumazamizir igiabar otifi

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, God uan ifongiamin gin ghua Kraisi Iesusin aposelin ikiasa na misefe. Ia, Efesusin itir Kraisin adarasi, ia Kraisi ko poroghava ikia deraghavira an gin zui. Ki ia bagha akinafarir kam osirigha anemadi. ² Ki kamagh sua, God en Afeziam ko Kraisi Iesus en Ekiam, aning apangkuvim ko navir amirizim ia daningam.

E Kraisi Iesusin poroghav itima, God uan Nguibamin itir bizir aghuiba bar da isava e ganidi

³ E Kraisi Iesusin poroghav itima, ezi tuavir kamin God deravira e gamua en duabar akurvaghasa uan Nguibamin otivir bizir aghuiba e ganidi. Kamaghin amizi, e God minabagham, a en Ekiam Kraisi Iesusin Afeziam ko an God. ⁴⁻⁵ Dughiar God tighar nguazir kamin ingaramim, a kamaghin ifonge, e a baghivira itir gumazamizibar ikiva, an damazimin arazir kuratam ikian kogham, egha a fomira e ginaba. Egha ghaze, e Kraisi ko poroghiv iki, egh tuavir kamin e an gumazamizibar min otogham. A fomira bar e gifongegha egha e ginabagha ghaze, a Kraisi Iesusin ingangarimin tuavimin e damighti, e an boribar otivigham. God uan bar akongezir arazim ko uan ifongiamin gin ghua bizir kam gami. ⁶ A ifongezir Otaramin ziamin, a bar pura bizir aghuimin min uan apangkuvim isa e ganingi. Kamaghin e apangkuvir bar ekiam kam ginighnighiva, egh Godin ziam fam.

⁷⁻⁸ E fo, Kraisin ovevem in God uam e ini, egha en arazir kuraba gin amada. Godin apangkuvim guizbangira bar ekevegga izifa. Kamaghin a uan apangkuvim e gufusfuzima an e girava, fofozir aghuim ko nighnizir aghuim e ganidi. ⁹ God fomira uan ifongiamin gin ghua, Kraisin ingangarimin tuavimin uan nighnizir mogomem azenim darighasa nighniki. Ezi

a datirighin an nighnizir mogomer kam a en akazi an azenan oto. ¹⁰ Godin nighnizir kam a kamakin, a ingarizir biziba bar dar amuti da mangiva dughiar a inabazimira a da isi Kraisin apengan dar arigham. Overiamin itir biziba ko nguazimin itir biziba sara bar. Eghti Krai biziba bar dar dapanimin ikiam.

¹¹ God uan ifongiam ko nighnizimin gin ghua, bizibagh amima da otifi. A faraghavira uan nighnizimin gin ghua, e Krai ko porogh egh an gumamazibar min ikiasa, an e amisefe. ¹² E Judaba, e faraghavira Krai mizuava an gin zuir gumamaziba, e Godin ziar ekiam bar a pirafam.

¹³ Ezi ia Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan, ia guizin akam baraghizima God ia gamizi ia an gumamazibar otifi. Akar aghuir kamra kara: God ian akurvasi. Ia nighnizir gavgavim Kraisin itima God uan Duam ia gati. Kamaghin me fogh suam, ia an gumamazibara. Kar Godin Duar a fomira akar dikirigha amizim. ¹⁴ E Godin Duam inigha gifa, kamaghin e bar fo, e bizir God akar dikirizimin uan gumamazibav kemeziba, e bar da iniam. Bizir kam in e fo, God uan gumamaziba damighti me guizbangira firighregham. Kamaghin e Godin ziar ekiam bar a pirafam.

Pol God ko migia ghaze, Godfofuzim Efesusin sios daningam

¹⁵ Ki fo, God bizir kabanang gami, ezi ki orasi, ia nighnizir gavgavim Ekiam Iesusin ikiava, Godin gumamaziba bar me gifonge, ¹⁶ kamaghin amizi, ki zurara ia ginighnigha God ko migia ia bagha God minabavira iti. ¹⁷ Egha ki Godin azangsis, en Ekiam Krai Iesusin God, Afeziar ziar ekiam itim, ki an azangsiha ghaze, a uan Duam ia danighti a ia damuti, ia fofuzir aghuim iniam. Eghti Godin Duam uan guizin akam ian akaghti, ia deragh Godra fogham. ¹⁸ Ki kamaghin Godin

azangsis, ian nighnizim kuighrighti ia Godin angazangarimin ganam. Egh ia kamaghin fogham, God ian diazima ia bizir aghuir ia fogha iniamiba da bagha mizuai iti. Egh kamaghin fogham, bizir aghuir God uan gumamazibar aningamiba, da bar ekevegha pin ko. ¹⁹⁻²⁰ Egh ia kamaghin fogham, Godin gavgavim zurara en navibar aven ikia ingara en akurvasi, e nighnizir gavgavim an itiba. Gavgavir kam, guizbangira bar ekefe, e guizbangira an gavgavim tuisiva avegham. Gavgavir en aven ingarir kamra, dughiar Krai ovengezimin, God gavgavir kam in Krai gamizi, a ua dikafi. Egha a inigha uan Nguibamin ghua a isa uan agharir guvimin amadaghan anefa. ²¹ Kamaghin Krai Godin Nguibamin ikia egha duar gavgaviba itiba bar, ko gumazir dapaniba, ko gavmanin gumaziba, ko atriviba, a bar men gavgavibagh afragha me gatifa. Egha Ziar Krai uan ingangarim bagha inizim a ziar manaba, manaba bar dagh afira, dughiar kam in ziaba ko dughiar tighar izamimin ziaba bar. ²² God biziba bar dagh amizima da Kraisin apengan iti. Egha a gamizi, a sios bagha biziba bar dar dapanimin oto. ²³ Sios mati Kraisin namnam. Ezi Krai biziba bar dar aven ikia bar dagh izifa. Egha Krai uan siosin aven ikia bar a gizifa.

2

E gumamazir ariaghreziba, God e gamizi e Krai ko angamra iti

¹ Ia fomira Godin akam barazi puvatigha arazir kurabagh amuava, kamaghin ian duaba guizbangira aremezi moghin iti, mati gumamazir ariaghreziba. ² Faragha zuir dughiamin, ia nguazir kam in arazir kurabar gin zui. Egha ia duar kurar overiamin itibar atrivim, ia an akam baregha an gin zui. Duar kurar kam, gumamazir Godin akam barazi puvatizibar navir averiabar aven ingari. ³ Fomira e bar moghira men min ami, egha uan navir

1:11: Ro 8:17, 8:28-29, Kl 1:12, Ta 3:7, Je 2:5, 1 Pi 1:4 **1:13:** 2 Ko 1:22, 6:7, Ef 4:30, Kl 1:4-6 **1:14:** Lu 21:28, Ro 8:23, 2 Ko 1:22, 1 Pi 2:9 **1:15:** Kl 1:4 **1:16:** Fl 1:3-4, Kl 1:3, 1 Te 1:2 **1:17:** Kl 1:9 **1:18:** Ap 26:18, Ef 2:12, 4:4, Kl 1:12
1:21: Ro 8:38, Fl 2:9-10, Kl 2:10, 2:15, Hi 1:4 **1:22:** Sng 8:6, Mt 28:18, Kl 1:18, Hi 2:7 **1:23:** Ro 12:5, Ef 4:10, 4:15, Kl 2:9, 3:11 **2:1:** Ef 4:18, Kl 1:21 **2:2:** Jo 12:31, Ef 5:6, 6:12, Kl 1:21, 3:6-7, Ta 3:3 **2:3:** Ro 5:12, Ga 5:16, Kl 3:6, Ta 3:3, 1 Pi 4:3

ghurimîn ifongiamîn gîn zui. E uan ni-
vafîzir agorogem ko uan niġhnîzir kurabar
gîn zui. Dughiar kamîn e nguazimîn itir
gumazamizibar mîn amima, kamaghîn
God bar en arazir kuraba bagħ ivezir
kuram e danîngasa niġhnîzim gami.
⁴⁻⁵ Guizbangîra, en arazir kuraba e gamizi
en duaba guizbangîra aremezi mogħin iti,
mati gumazamizir ariaghreziba. Ezi God
bar e ġifongezi, an apangkuvir dafam bar
e avara. Kamaghîn an e gamizi e Krai
ko angamra iti. God uan apangkuvimîn
tuavimra, a en akura. ⁶ A kamagh sua, e
Krais Iesus ko Godîn Nguibamîn atrivimîn
ikiam. Kamaghîn an e gamizi e Krai ko
poroghav ikia, a ko ua dikafi. ⁷ A kamagh
sua, a uan apangkuvir bar dafam, tighar
izamin dughiar gumazamiziba bar men
akagħasa. Eghti me fogħ suam, a Krai
Iesusin ingangarimîn tuavimîn a bar me
ġifonge. Kamaghîn an arazir aghuir kamîn
e gami. ⁸⁻⁹ Ia niġhnîzir gavgavim Godîn
itima, ezi a uan apangkuvimîn tuavimra
ian akurvasi. Kar ia uari amizir puvatizir
bizim. Puvati. God pura ia ganîngi. Kar ian
ingarimîn ivezim puvati. Kamaghîn bizir
kam bagħ gumazitam uabi uan ziam fan
marki. ¹⁰ God fomîra e bagħa, ingangarir
aghuir e gîn damuamiba, a dagħ niġhnîgha
da ati. A kamagh sua, e ingangarir kabar
amuasa, egha kamaghîn an e gamizi, e
Krais Iesus ko poroghav ikia datirighîn
gumazamizir iġiabar otifi.

*Krais apanim gamir arazim a ġivazi, ezi
Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba
ikizir vamîra iti*

¹¹ Ia Kantrin Igharazibar otivir gu-
maziba, ia kamaghîn fo, Judaba, uan
gumazibar mikarzir mogomebar aghori.
Egha me kamaghîn ia dibori, ia gumazir
mikarzir mogomebar aghorir puvatiziba.
Arazir kam kamakîn, gumaziba uari uan
mikarzir mogomebar aghori. Eghti ia de-
ravira niġhnîgh, ia fomîra Kantrin Igharaz-
ibar Gumazibar mîn ike. ¹² Dughiar

kam ia Kraisin sagħon iti. Ia Israelin
gumazamizibar azenan iti, kamaghîn
ia nguibar igharazibar gumazibar mîn
iti. God uan adarasi ko akam akirigha,
egħa uan gumazamiziba akar gavgavir
dikirizim me ganîngi. Ezi ia akar gavgavir
dikirizir kamîn aven itir puvati. Ia nguazir
kamîn ikiava God ġifozir puvatigha, egha
ia bizir aghuir mîzuai iti tam itir puvati.
¹³ Ia faragħa sagħon iti, ezi datirighîn
Kraisin ghuzim ia ruegha egha ian akua
izezi, ezi ia Krai Iesus ko poroghav ikia,
Godîn boroghîn iti.

¹⁴ Krai uabi e gamizi e navir amirizim
ikiava deravira uari inigha iti. Fomîra
Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaza-
miziba uarir apanim gami. Ezi arazir
kam a divazimîn mîn men tongîn ikia me
abiki. Ezi Krai uan ovevemîn tuavimîn
divazir kam anekariagħatigha egha apanir
arazir kam aġifa. Ezi Judaba ko Kantrin
Igharazibar Gumaziba ikizir vamîram oto.

¹⁵ Krai, Moses Osirizir Araziba, ko akar
gavgaviba, ko arazir me anogorogheziba
sara bar da ġifa. A ghaze, a kamaghîn
damigh, ikizir pumuning damuti, aning a
ko porogh ikiva egh ikizir iġiar vamîran
otogħam. A tuavir kamîn an e gamizi e
navir vamîra iti. ¹⁶ Krai ter iġhuvimîn are-
megħa egha tuavir kamîn ikizir pumuning
gamizi aning ikizir vamîran oto. Egha
uam aning inigha God bagħa ize. Egha
an ovever tuavir kamra me uarir apanim
gamir arazim aneġifa. ¹⁷ Kamaghîn Krai
izeghava akar aghuim gumazamiziba bar
me mikîra ghaze, ia navir vamîra iki.
A, gumazamizir Godîn sagħon itiba ko
gumazamizir Godîn boroghîn itiba bar,
akar aghuim me mikîri. ¹⁸ Kamaghîn
Kraisin ingangarimîn tuavimra e bar, Jud-
aba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba,
Godîn Duam en akurvazima e uari aku-
vagħa Afeziamîn boroghîn izi.

*E Kraisin adarasi, e mati Godîn
Dipenimra*

2:4-5: Lu 15:24, 15:32, Ap 15:11, Ro 5:6-10, 6:4-5, 6:13, 10:12, Ef 1:7, 2:1, 2:7, Kl 2:12-13 **2:6:** Ef 1:20, Kl 2:12 **2:7:**
Ef 1:7 **2:10:** 1 Ko 3:9, 2 Ko 5:5, 5:17, Ef 4:24, Ta 2:14 **2:11:** Ro 2:28-29, 1 Ko 12:2, Ef 5:8, Kl 1:21 **2:12:** Ro 9:4, 9:8,
Ga 4:8, Ef 4:18, Kl 1:21, 1 Te 4:5, 4:13 **2:13:** Ga 3:28, Ef 2:17, Kl 1:20 **2:14:** Ais 9:6, Mai 5:5, Jo 16:33, Ap 10:36, 1 Ko
12:13, Kl 1:20, 2:14 **2:15:** 2 Ko 5:17, Ga 6:15, Ef 4:24, Kl 1:20-22, 2:14, 2:20 **2:16:** Sek 9:10, Ro 6:6, 8:3, Kl 1:20, 2:14
2:17: Ais 57:19, Sek 9:10, Ap 2:39, Ro 5:1 **2:18:** Ro 5:2, 1 Ko 12:13, Ef 3:12, Hi 4:16, 1 Pi 3:18

¹⁹ Kamaghin amizi, datirighin ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia ua kamaghin nighnighan marki egh suam, ia nguibar igharazibar gumazamiziba o nguibaba puvatizir gumazamiziba. Puvati. Ia Godin adarasi ko uaghara ghu, egha uaghan Godin gumazamizibar tongin itir marasi. ²⁰ Ia uaghan mati God ingarizir dipenimin min iti. Gumazim dipenim ingarasa ter akiniba kuazizi moghin, God aposelba ko uan akam inigha izir gumaziba me amisevezi me an tuivigha ingangarim gami. Ezi Krai Iesus, a uabi dipenir guarimin min iti. ²¹ Dipenir guarim a dipenir agharim bar a gupuzi moghin, Krai bar e isafuragha e gamima e aghua, ghuava God baghavira itir dipenimin oto. ²² Ia uaghan Krai ko poroghav iti, ezi God igharaz darazi ko ia isafuragha ia gamizi, ia guizin Godin Dipenimin min oto. Ezi Godin Duam dipenir kamin aven iti.

3

Pol Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin akar aghuim akunamin ingangarim gami

¹ God guizbangira deravira ia gami. Ezi bizir kam bagha ki Pol, ki Krai Iesusin ingangarim gamua egha ia Kantrin Igharazibar Gumaziba ian akurvagha, kamaghin ki kalabusin iti. Egha ki ia bagha God ko migei. ² Ia ti oreghama, God apangkuvim ikia ia bagha ingangarir kam na ganingi. ³ Egha God uan nighnizir mogomem azenan aneka, egha na gamizi, ki a gifo. Ki mong an gun osiri, ⁴ eghti ia migirigiar ki osirizibar ganiva fogh suam, ki Krai amizir ingangarimin nighnizir mogomem, ki bar a gifo. ⁵ Faragha zuir dughiaba, God gumazamiziba nighnizir mogomer kamin me mikemezir puvati. Ezi datirighin God uan Duamin tuavimin uan aposelin a baghavira itiba ko an akam inigha izir gumazibar akazi an azenim giri. ⁶ Nighnizir mogomer kam a kamakin:

Akar aghuimin aven Kantrin Igharazibar Gumaziba ko Judaba uaghara, God uan bizir aghuiba isa bar moghira me ganidi. Me uari ko ikia mati nivafizir vamiran aven iti. Me bar moghira, Krai Iesusin ingangarimin tuavimin, bizir God e bagha akam akiriziba e da iniam.

⁷ Godin apangkuvimin tuavimin, a bizir aghuir kam pura na ganingi, egha a na gamizi an gavgavim nan aven ingari, ezi ki akar aghuimin ingangarir gumazimin oto. ⁸ Ki, Godin gumazamizibar abuan itir gumazim, ki bar an gin iti. Ezi God bar nan deragha Kantrin Igharazibar Gumaziba akar aghuim akunasa ingangarir ekiar kam na ganingi. Akar aghuir kam, a Kraisin bizir aghuibar gun migei. Bizir aghuir kaba, gumaziba dagh nighnigh da tuisighiva avegham. ⁹ God biziba bar dar ingari, egha faragha zuir dughiaba uan nighnizir mogomem men ghuara. Egha iza datirighin a uan nighnizir mogomem aghurasa, ingangarir kam na ganingi, eghti ki gumazamiziba bar me damuti me God damuamin araziba bar dagh fogham. ¹⁰ God kamagh sua, datirighin dughiar kam a uan sios damuti, eghti sios, enselba ko duar gavgavir overiamin itibar amuti, eghti da an fofozir aghuimin tuavir aviriba dagh fogham. ¹¹ God fomira bizir kam damuasa nighniki egha datirighin en Ekiam Krai Iesusin ingangarimin an a gamizi an oto. ¹² E Krai ko poroghav ikia nighnizir gavgavim an iti, egha tuavir kamin e Godin boroghin mangasa gavgavigha, atiatir puvati. ¹³ Ki pamtem ia gakaghori, ia osimtizir ki ia bagha aterir kam, ia a ginighnigh osiman marki. Guizbangira ki ian dabirabir aghuarim bagha osimtizir kam ateri.

Pol Efesusin nguibamin itir sios bagha God ko migei

¹⁴ Ki bizir Afeziam amizir kabagh nighnigha, egha an damazimin uan tevimming apiri. ¹⁵ A uan Nguibamin itir

2:19: Ga 6:10, Ef 3:6, Fl 3:20, Hi 12:22-23 **2:20:** Mt 16:18, 1 Ko 3:9-11, Ga 2:9, MAA 21:14 **2:21:** 1 Ko 3:16-17, 2 Ko 6:16, Ef 4:15-16, Kl 2:19 **2:22:** 1 Pi 2:5 **3:1:** Ef 4:1, Fl 1:7, 1:13, Fm 1, 9 **3:2:** Kl 1:25 **3:3:** Ef 1:9-10, Kl 1:26
3:6: Ga 3:14, 3:28-29, Ef 2:13-19 **3:7:** Kl 1:23-25 **3:8:** 1 Ko 15:9-10, Ga 1:16, Ef 1:7, Kl 1:27, 1 Ti 1:13-15 **3:9:** Ro 16:25, 1 Ko 2:7, Ef 1:9, Kl 1:16, 1:20, Hi 1:2 **3:10:** Ro 8:38, 11:33, Ef 1:21, 1 Pi 1:12 **3:12:** Jo 14:6, Ro 5:2, Ef 2:18, Hi 4:16 **3:13:** Kl 1:24 **3:15:** Ef 1:10, Fl 2:9-11

ikiziba ko nguazim in itir ikiziba bar, a bar men Afeziam. Egha vaghvaghera ziaba me gariki. ¹⁶ Ezi ki bizir kam bagha Godin azangsiha ghaze, God bizir aghuir an Nguibamin otivir taba ia daning, eghti an Duam gavgavim ia daningti, ian navir averiaba gavgavigham. ¹⁷ Ki kamaghin Godin azangsiha, ian nighnizir gavgavim in tuavim in Krais zurara ian navir averiabar ikiam. Eghti igharaz darazigh ifongezir arazim, a ian navir averiabar aven iki gavgavigh ia damuti, eghti ia tuivigh gavgavigh, mati nguazim temer bibar suirazi temem tughha gavgavigha aghui. ¹⁸ Egh ia Godin gumamazizir igharaziba ko, gavgavim iniva deravira fogham, Krais gumamazizibagh ifongezir arazim bar ekeveggha, bar pin ghuavanaga, bar ruarvaghera, egha bar vin uaghiri. ¹⁹ Guizbangira God gumamazizibagh ifongezir arazim a gumazibar fofozim bar a gafira. Eghti ia guizbangira arazir kam gifogham. Eghti bizir aghuir God gizivaziba, uaghan bar ia gizivagham.

²⁰ Godin gavgavim en navir averiabar ingari, ezi gavgavir kam bar en nighnizibagh afira. Bizir God damuasa e an azangsiha, o bizir e God damuasa e nighniziba, da mati pura biziba, an gavgavim bar dagh afira. ²¹ Kamaghin dughiaba bar, e siosin aven itir gumamaziziba Krais Iesus ko poroghiv iki, zurazurara Godin ziam fam! Bar guizbangira.

E mati Kraisin nivafizimin min iti, kamaghin e Godin arazibar gin mangam

4

(Sapta 4-6)

E Kraisin adarasi, e Kraisin nivafizimin min iti

¹ Ki Pol, ki Ekiamin ingarim gamua, kamaghin ki kalabuziamin iti. Ki fo, God ian diaghera ghaze, ia an arazir bar pin itibar gin

mangi. Kamaghin amizi, ki mighighavira ia migia ghaze, ia bar deraghvira Godin arazir kabar girara mangi. ² Ia igharaz darazir apengan iki, egh men asughasugh, egh dughorir amirizimin iki, egh osimtizir me ia gariziba, da ateriva, egh tuavir kam in bar me gifongegh. ³ Godin Duam e gamima e navir amirizim iti. Egha tuavir kam in arazir navir vamiran ikiamim e ganingi. Ezi arazir kam benim in min e ikegha gavgavizi e ikizir vamiran iti. Kamaghin amizi ia arazir kam an suiragh gavgavigh. ⁴ E fo, e uari inigha nivafizir vamiran min iti. Ezi Godin Duar vamira iti. Ezi kamaghira, God ian diaghera ghaze, a bizir vamira ia a daningam, eghti ia a baghvira mizuamam. ⁵ Ezi en Ekiar vamira iti. Ezi nighnizir gavgavir arazir vamira iti. Ezi rurir arazir vamira iti. ⁶ Ezima Godin vamira iti. A bar moghiram en Afeziam. A gumamaziziba bar me gafifa, egha a men tongin ingara egha men aven iti.

⁷ E fo, Krais vaghvaghera bar en apangkufi. Egha kamaghira uan apangkuvir ekiamin abaragha an mirara, a bizir bar aghuim vaghvaghera e ganingi. ⁸ Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“A bar pin ghuavanabogha,
kalabuziar bar avirim inigha uabin gin ghu.
Egha bizir bar aghuiba pura gumamazizibagh aningi.”

⁹ Akar kam, “A ghuavanabo,” a kamaghin en akazi e fo, Krais a faragha nguazir bar vin mar itim giraghu.* ¹⁰ Egha gumazir faragha iraghuzir kam, a uaghan pin ghuavanaga, uabi isi biziba bar dagh izivaghasa, kamaghin an overiar bar pin itimin ghuavanabo. ¹¹ Gumazir kamra a “bizir bar aghuiba pura gumamazizibagh aningi.” A bizir aghuir kaba me ganingi, marazi an aposelin ingangarim

3:16: Ro 9:23, 2 Ko 4:16, Fl 4:19, Kl 1:11, 1:27 **3:17:** Jo 14:23, Ef 2:22, Kl 1:23, 2:7 **3:20:** Ro 16:25, 1 Ko 2:9, Kl 1:29
3:21: Ro 11:36, 16:27, Hi 13:21 **4:1:** Ef 3:1, Fl 1:27, Kl 1:10, 1 Te 2:12, Fm 1, 9 **4:2:** Ap 20:19, Ga 5:22-23, Kl 3:12-13
4:3: Kl 3:14-15 **4:4:** Ro 12:5, 1 Ko 12:4, 12:11-12, Ef 1:18, 2:16-18 **4:5:** Jo 10:16, 1 Ko 1:13, 2 Ko 11:4, Ga 3:27-28, Hi 6:6 **4:6:** Ro 11:36, 1 Ko 12:6 **4:7:** Ro 12:3, 12:6, 1 Ko 12:11 **4:8:** Sng 68:18, Kl 2:15 **4:9:** Jo 3:13 * **4:9:** (4:9) Fofozir gumazir maba, akar kam giragha ghaze, “A faragha nguazir kam bar an vin izaghiri.” **4:10:** Hi 4:14, 9:24 **4:11:** Ro 12:7, 1 Ko 12:28, 2 Ti 4:5

me ganingi. Egha marazi, Godin akam inigha izir gumazimin ingangarim me ganingi. Egha marazi, Godin akar aghuim akunamin ingangarim me ganingi, egha marazi, Godin gumazamizibar ganamin ingangarim me ganingi, egha marazi, gumazamizibar God ifongezir arazibar men sure damuamin ingangarim me ganingi. ¹² Krais kamaghin ifonge, e Godin gumazamiziba a en akuraghti e a bagh ingangarir aghuibar amuam. Eghti kamaghin e Kraisin nivafizimin otogh gavgavigh deravira ikiam. Kamaghin a bizir aghuir kaba e ganingi. ¹³ Eghti ingangarir kam mamaghira iki mangiti en nighnizir gavgavim bar gavgavighi bizir kam e damuti e bar moghira navir vamira ikiamin arazim inigh, egh e Godin Otarim guizbangira bar a gifogham. Kamaghin damighi e Kraisin gin zuir darorir kam in aven, e tugh gavgavighiva aghung mangi, gumazir aruabar avaghiva egh e guizbangira Kraisin min otogham.

¹⁴ E ua boribar min ikian kogham. Ia fo, gumazir ifavariba, me gumazibagh ifara me gamima me tuavir kurabar zui. Eghti men migirigiar ifavariba uaghan ia munamangan kogham, mati ongarim ko aminim kurim givai. ¹⁵ E men migirigiar ifavariba baraghan kogham. E igharaz darazigh ifongezir arazim damuva egh guizin akabar me mikimam. Eghiva e Kraisin mirara aghungiva a ko poroghiv ikiti an en dapanimin ikiam. ¹⁶ A en dapanimin itima en soroghafariba ko damaziba ko nivafizimin bizir maba sara dar min iti. Egha an e gamima e nivafizimin aven bar uari isavsuiru. Ezi mati nivafizimin aven itir tevir agiriba ko aghariba uari isavsuihizi moghin, an e gamima e uari isavsuike, egha bar uarigh ifongezir arazim gami. E vaghvaghva uan ingangarir aghuim gamua, kamaghin nivafizir kam uabi aghua ghua gavgafi.

Kraisin adarazi arazir igiabar gintigh

4:12: 1 Ko 12:7, Ef 1:23, 2 Ti 3:17 **4:13:** 1 Ko 14:20, Kl 1:28, 2:2 **4:14:** Ais 28:9, 1 Ko 14:20, 2 Ko 2:17, Hi 13:9
4:15: Ef 1:22, 4:25, Kl 1:18, 1 Jo 3:18 **4:16:** Kl 2:19 **4:17:** Ro 1:21, 1 Pi 1:14 **4:18:** Ap 26:18, Ga 4:8, Ef 2:12, 1 Te 4:5 **4:19:** Kl 3:5 **4:22:** Ro 6:6, 8:13, Ef 2:2-3, 4:17, Kl 3:9, Hi 12:1, 1 Pi 4:3 **4:23:** Ro 12:2, Kl 3:10 **4:24:** Stt 1:26, Ro 6:4, Ef 2:10, Kl 3:10 **4:25:** Sek 8:16, Ro 12:5, Kl 3:8-9 **4:26:** Sng 4:4, Je 1:19-20 **4:27:** 2 Ko 2:10-11, Je 4:7, 1 Pi 5:9 **4:28:** 1 Te 4:11, 2 Te 3:8, 3:11-12

¹⁷ Kamaghin amizi, ki Ekiamin ziamin akar mam pamtem kamaghin ia mikimasa. Ia uam gumazir Ekiam gifozir puvatizibar arazibar gintighan marki. Men nighniziba, mingariba puvati. ¹⁸ Egha men nighniziba mati me mitatem in iti. Egha me fofoziba bar puvatigha men naviba bar gavgafi, kamaghin me Godin ikirimirim in azenan iti. ¹⁹ Me arazir kurabagh amuavira ikiava egha datirighin uam aghumsiziba puvati. Me bar uari isa arazir kurabagh aningi, egha me arazir mizirizir avirir igharazibar amusi bizitam men suiraghan kogham.

²⁰ Ezi ki ghaze, ia Kraisin guizin akam baraghizir dughiam in, me bizir kurar kabar ian sure gamizir puvati. ²¹ Ia guizbangira Kraisin akam baregha gifa. Ezi ia an gin zuir darasi, me guizin akamin ian sure gamigha gifa. Guizin akar kam, a Iesus in aven iti.

²² Ia fomira uan navir ghuribar arazibar gin zuima da ia gamima ia arazir ifavariba ko arazir kurabar amuasa navim dikava, egha ia gasighasisi. Ezi datirighin ia navir ghurim ateghiva mati gumazim korotiar ghurim sue. ²³ Egh ian nighniziba ko navibagh iragha bar igiabar otifigh. ²⁴ Ia navir igiaba inigh mati gumazim korotiar igiam aru. God uabi navir igiar ian aven itibagh amizi ia an min otifi. Eghti gumaziba bar ian gan fogham, ia Godin damazimin deragha egha a baghavira iti.

²⁵ Kamaghin ia ifavarir arazim atakigh. E bar moghira Kraisin nivafizimin soroghafariba ko an bizibar min iti. Kamaghin amizima, ia vaghvagh Kraisin adarazi guizin akabara me mikim.

²⁶ Egh ia atar, ia uaribagh ganigh, egh ia arazir kuratam damighan kogham. Ian adarim ikivira ikiti aminim piran marki. ²⁷ Ian adarim zuamira givaghan koghti, kamaghin ia Satan bagh tiam kuighi a ian nighnizibagh asighasigham. Ia kamaghin damuan marki.

²⁸ Okimakiar gumaziba uam okiman marki. Me uari uan dafaribar ingangarir

aghuibar amu. Egh uaghan gumazamizir onganarazibar akurvaghshi, ingariva bizir taba inigh me daning.

²⁹ Eghti akar mizirizir kuraba ian akabar otivan marki. Ia gumazamizibar akurvaghamin akabara ia dav kim. Akar aghuir igharaz darazi gavgavim me daningamibara, dar ian akabar otiv. Egh akar ia migeir kaba, da gumazamizir ia barazibar akurvaghamin.

³⁰ Eghti ia Godin Duam osimtizim a daningan marki. Ia fo, God ia an gumazamizibar otivasa, a uan Duam ia ganingi. Eghti a ian akaghti ia fogh suam, ia guizbangira an gumazamizibara, egh dughiar a uam ia iniamimin a ia damighti ia bar firighregham. ³¹ Ia arazir kurar kaba atakigh: navir kurar igharazi tavin itir arazim, ko aningagharim, ko adarir arazim, ko pamtem dagarvagha uari adoghadozir arazim, ko akar kuraba uari gasir arazim, ko igharaz darazir aghuaghuazir arazir maba sara. ³² Egh ia arazir aghuibar Kraisin adarasi me damu, egh men apangkuv. Egh uaghan uari uan arazir kuraba gin amang, mati God Kraisin ingangarimin tuavimin, ian arazir kuraba gin amadi.

5

E angazangarimin aven daruam

¹ Ia God bar ifongezir boriba, kamaghin ia an amir arazibar gin mangi. ² Ian arazir ia amiba, arazir gumazamizibagh ifongezir arazim gisin tugh, mati Kraiss bar e gifuegha e bagha uabi anigha areme. Kamaghin an ovevem mati ofan mughuriar aghuir God ifongezim. ³ Ia Godin gumazamizibara. Kamaghin ia, gumazamiziba tintiniba uari bakia uari isava akuir arazim, ko arazir miziriziba, ko igharaz darazir bizibar ganiva dagh ifongamin araziba, ia arazir kabar amuan marki. Egh uaghan ia arazir kabar

migirigiaba tong ian tongin otivan marki. ⁴ Egh ia akar miziriziba ko akar onganiba ko asuir migirigiar kurabar amuan marki. Kar uaghan ia damuamin araziba puvati. Arazir ia damuamimra kara, ia God minabi. ⁵ Ia kamaghin fogh, gumazamizir tintiniba uari isava akuir arazim gamiba, ko gumazamizir arazir mizirizibagh amiba, ko gumazamizir marazir bizibar gara ifuer arazim gamiba, (Arazir kam mati ia uari isa God ganidi moghin ia uari isa bizir ifongezibagh anidi), ezi gumazamizir kamaghin amiba, me God ko Kraiss Ativir Gumazamizibar tongin ikian kogham.

⁶ Ia tav ateghti a ia gifar ia damuti, ia akar ifavaribar gin mangan marki. Arazir kurar kaba bagh Godin aningagharim gumazamizir an akamin gin zuir puvatiziba me bativam. ⁷ Kamaghin, ia ifavarir gumazir kaba tong men poghan marki.

⁸ Ia faragha mitatemin aven ike, egha datirighin ia Ekiamin gumazamizibar otivigha, egha angazangarimin aven iti. Kamaghin ia gumazamizir angazangarimin aven itibar min daru. ⁹ (Angazangarim arazir aghuiba ko Godin damazimin derazir araziba ko guizin akamin arazibagh ami, da otifi.) ¹⁰ Ia, arazir God damuti a bar akongeghamiba, ia da buri dagh fogh dar amu. ¹¹ Ia arazir mitatemin itibagh amir gumazamizibar poghan marki. Men arazir kinir kaba, da gumazamizibar akurvazir puvati. Eghti ia men arazibar amuti, da azenan otogh, mati angazangarim dagh isirazi moghin, eghti me fogh suam, arazir me amiba, da ikufi. ¹² Me amir arazir mogomeba, ki dar gun mikiman kogham. Ki dav mikiman bar aghumsiki. ¹³ Angazangarim bizibagh isiraghti, da azenim girighi, gumazamiziba fogh suam, bizir kabar mingariba kamakin. ¹⁴ Bizitam bar azenim girigh egh a guizbangira angazangarimin

4:29: Ef 5:4, Kl 3:8, 3:16, 4:6, 1 Te 5:11 **4:30:** Ais 63:10, Ro 8:23, Ef 1:13-14, 1 Te 5:19 **4:31:** Kl 3:8, 3:18-19, Ta 3:2-3, 1 Pi 2:1 **4:32:** Mt 6:14, 18:22-35, Mk 11:25, 2 Ko 2:10, Kl 3:13 **5:1:** Mt 5:48, Lu 6:36 **5:2:** Kis 29:18, Wkp 1:9, Sng 40:6, Jo 13:34, Ro 14:15, 2 Ko 2:15, Ga 2:20, Hi 7:27, 10:10, 1 Jo 3:11, 3:23 **5:3:** Ro 6:13, 1 Ko 5:1, 2 Ko 12:21, Kl 3:5, 1 Te 4:3 **5:4:** Mt 12:35, Ro 1:28, Ef 4:29 **5:5:** 1 Ko 6:9-10, Ga 5:19-21, Kl 3:5 **5:6:** Ro 1:18, Kl 2:4, 2:8, 2 Te 2:3 **5:8:** Jo 12:36, Ap 26:18, Ro 1:21, 2 Ko 3:18, Ef 2:11-13, Kl 1:13, 1 Pi 2:9, 1 Jo 2:9 **5:9:** Ga 5:22 **5:10:** Ro 12:2, Fl 1:10, 1 Te 5:21, 1 Ti 2:3 **5:11:** Ro 6:21, 1 Ko 5:9-11, Ga 6:8, 2 Te 3:6, 3:14, 2 Jo 10-11 **5:13:** Jo 3:20-21, Hi 4:13 **5:14:** Ais 26:19, 60:1, Ro 13:11

min otogham. Kamaghin, marazi ghaze,

“Ni aremezir gumazim,
ni ua dikafigh, mozim ategh
egh uam azenan izi.
Eghti Kraisin angazangarim ni gisir-
agham.”

¹⁵ Kamaghin, ia uan daroriba deravira dar gan. Ia gumazamizir onganibar min daruan marki. Ia fofoziba itir gumazamizibar min daru. ¹⁶ Datirighin ia Godin arazibar amuamin dughiam iti. Ezi e datirighin itir dughiam, a gumazamiziba arazir kurabagh amir dughiam, a dughiar kuram. Kamaghin amizi, ia deravira gan, dughiar kam pura mangi givaghan kogham. Dughiaba vaghvagh ia arazir aghuibar amu. ¹⁷ Kamaghin ia arazir onganibar amuan marki. Egh arazir God damuti a bar akongeghamiba, ia da buri dagh fogh dar amu. ¹⁸ Ia wainin dipar avirim ramiva onganan marki, arazir kam ia gasighasigham. Ia Godin Duam ateghti a ia gizifagh.

¹⁹ Egh ia uariv kimsi, Ighiabar Akinafarimin aven itir ighiaba ko, Godin ziam fer ighiaba ko, Godin Duam ian navir averiabagh atizir ighiaba, ia uariv kim. Egh ia ighiabar amuva, Ekiamin ziam fiva, uan navir averiabar aven, ziar ekiam a daning. ²⁰ Egh ia zurara, en Ekiam Kraisi Iesusin ziamin, bizir otiviba bar, da bagh God Afeziam minabi.

Pol poroghamibav gei

²¹ Ia Kraisin apengan iti, kamaghin ia uarira uarir apengan ikiva uari baragh.

²² Ia amizir paba itiba, ia Kraisin apengan ikiava a barazi moghin, ia uan pabar apengan ikiva me baragh. ²³ E fo, Kraisi uan siosin dapanimin iti moghin, paba uan amuibar dapanibar iti. Ezi Kraisi uabi siosin Akurvazir Gumazim, ezi sios Kraisin nivafizimin min iti. ²⁴ Sios Kraisin apengan

iti moghin, ia amuiba uaghan zurara uan pabar apengan iki.

²⁵ Paba, ia uan amuiba bar me gifongegh, mati Kraisi uan sios gifongegha a bagha uabi isava a ganigha a bagha areme. ²⁶ Kraisi kamaghin ifonge, an akamin tuavimin, a uan sios isi dipamin a rueghti a Godin damazimin zuegham. ²⁷ A kamagh sua, a sios damighti an an damazimin bar aghungigh, egh bar zueghiva, arazir kuratam puvatigh, egh duar kuriba ko seghsariba puvatighiva, egh bizir kurar maba sara uaghan puvatigham. Kamaghin Kraisi a bagha uabi isa a ganingi. ²⁸ Ezi kamaghira ia gumaziba uan nivafizibagh ifongezim moghin, ia uan amuibagh ifongegh. Gumazir uan amuim gifongezim mati a uabi gifonge.

²⁹ E fo, tav uabi uan nivafizimin apanim gamir pu. Puvati, a dagheba a ganigava an akurvasi, mati Kraisi siosin akurvasi. ³⁰ E fo, erara, e Kraisin nivafizimin aven itir soroghafariba ko bizibar min iti. ³¹ Godin Akinafarimin aven itir osizirim kamaghin migei,

“Kamaghin, gumazim uan ameboghfeziaba ategh mangi,
uan amuimin porogh egh
aning nivafizir vamiram otogham.”

³² Akar mogomer kam, a mingarir ekiam iti. Ezi ki uabi kamaghin nighnisi, a Kraisi uan sios ko aning geghari. ³³ Ezi akar kam a uaghan ia migia ghaze, ia gumaziba vaghvagh uarigh ifongezim moghin uan amuibagh ifongegh. Eghti ia amuiba vaghvagh uan pabar apengan iki me baragh.

6

Pol boriba ko ameboghfeziabav gei

¹ Ia boriba, arazir aghuir ia damuamimra kara, ia Ekiam ko porogh egh uan ameboghfeziabar akaba da baragh. ² Godin

5:16: Ga 6:10, Kl 4:5 **5:17:** Ro 12:2, Kl 1:9, 1 Te 4:3, 5:18 **5:18:** Snd 20:1, Ais 5:11, 5:22, Lu 21:34 **5:19:** Sng 33:2-3, Ap 16:25, 1 Ko 14:26 **5:20:** Sng 34:1, Ais 63:7, Hi 13:15, 1 Pi 2:5 **5:21:** Fl 2:3, 1 Pi 5:5 **5:22:** Stt 3:16, Ef 6:5, Kl 3:18, 1 Pi 3:1 **5:23:** 1 Ko 11:3, Ef 1:22-23, Kl 1:18 **5:25:** Ga 1:4, Kl 3:19, 1 Pi 3:7 **5:26:** Jo 15:3, 17:17, Ta 3:5, Hi 10:10, 10:22, 1 Jo 5:6 **5:27:** 2 Ko 11:2, Ef 1:4, Kl 1:22 **5:30:** Ro 12:5, 1 Ko 6:15, 12:27, Ef 1:22-23 **5:31:** Stt 2:24, Mt 19:5, Mk 10:7-8, 1 Ko 6:16 **6:1:** Snd 23:22, Kl 3:20 **6:2:** Mt 15:4

Akinafarim ghaze, “Ia uan amebogh-feziabar apengan ikiva men akabar gin mangi.” Akar gavgavir kam, an akar gavgavibar tongin ikia, egha dar faraghavira akar dikirizim sara iti. ³ Akar dikirizir kam kamakin, “Ia kamaghin damuti, ian dabirabim bar deraghti ia nguazir kam dughiar ruarimin an ikiam.”

⁴ Ia afeziaba, ia uan boribar nighnizibagh asighasigh me damuti, me ataran marki. Egh ia deravira men ganiva Ekiamin damazimin men kuariba iniva men araziba akiriva, Ekiamin arazibar men sure damu.

Pol ingangarir gumazir kiniba ko men gumazir ekiar men garibav gei

⁵ Ia ingangarir gumazir kiniba, ia uan gumazir ekiar ian garibar men atiatingiva, men akaba baraghiva men apengan iki. Egh ia ifaran kogh, egh navir zuruzimin ingangarim damu, mati ia Kraisin akam baragha an ingangarim gami. ⁶ Ia fo, ian gumazir ekiar ian gariba ian gan suam, ia ingangarim deraviram a gamizi me ia gifonge. Egha ia kamaghin nighnighan marki, me ian garir dughiabara, ia ingangarir aghuim damuam. Puvati. Ia Kraisin ingangarir gumazir kinibara, kamaghin ia God ifongezimoghin ia uan nighniziba bar da isi ingangarim daningiva a damu. ⁷ Kamaghin ia ingangarir gumazir kinibar min ingangarim damuva, ian naviba bar akongegh suam, e uan gumazir ekiar en gariba me baghavira ingangarim gamir puvati, e Ekiam bagha ingangarim gami. ⁸ Ia ingangarir gumazir kinibar min iti, o ia tavin apengan ingangarim gamir puvatiziba, ia kamaghin fogh, gumazamizir ingangarir aghuibagh amiba, Ekiam da bagh ivezir aghuiba bar vaghvagh me daningam.

⁹ Kamaghira ia, men garir gumazir ekiaba, ia uaghan arazir aghuiba uan ingangarir gumazir kiniba me damu. Ia atiatur araziba me damuan marki. Ia zurara bizir

kam ginighnigh, ia ko ian ingangarir gumazir kiniba, ia bar Gumazir Ekiar Ian Garir vamira iti, egha a uan Nguibamin pin iti. An arazir vamira gisin tugha gumazamiziba bar me tuisisi.

Kraisin adarasi mati midorozir gumaziba

¹⁰ Nan migirigiar abuananaba, ezi ki kamaghin mikimasa, ia Ekiamin poroghti an gavgavir ekiam ia damuti ia tuivigh gavgavigham. ¹¹ God ia ganidir midorozir biziba, ia bar dar aghuigh dar suikigh. Kamaghin ia tugh gavgavigh Satanin ifavarir nighnizir kuraba da munasam. ¹² Ia deravira nighnigh, e gumazamizir igharaziba ko uariv sozir puvati. E duar kurar overiamin itiba ko uariv sosi. Duar gavgavir gumazamizibagh ativiba, ko aser gavgaviba itiba, ko nguazir kam in garir adariaba, duar kurar kaba dughiar mitater kam in aven ingarima e da ko uariv sosi. ¹³ Kamaghin ia God ia ganingizir midorozir bizibar suigh dar aghuigh. Egh arazir kuraba otivamin dughiam, ia tugh gavgavigh uan apanim munasi, mangi midorozim givaghamin dughiam, ia tugh gavgavigh mamaghira ikiam. ¹⁴ Ia tugh gavgavighsi, Godin guizin akam benim in min uan ivariam gikegh. Egh arazir aghuir ia zuraram amiba evarimin pizir korotiamin min anerugh. ¹⁵ Egh ia Akar Aghuim anekunsi zurara bar ifongegh, ezi arazir kam mati ia dagarir asuabar min da zui. Akar Aghuir kam kamakin, God e ko navir vamira ikiasa. ¹⁶ Egh dughiba bar ia oramin min nighnizir gavgavim uaghan an suiragh, eghti gumazir kuram, Satan, a barir avim itiba ia gasavamangiti, eghti ia orar kam in amodoghin barir avir kaba mungam. ¹⁷ Ia God ian akurazir arazim ginighnigh, egh nighnizir kam mati ia dapanir asuar gavgavimin min anerughiti a ian dapaniba avegham. Eghti Godin akam, an Duam ia ganingizir midorozir sabamin min ia an suiragh. ¹⁸ Ia bizir kabar amuva,

6:4: Lo 4:9, 6:7, 6:20-25, Sng 78:4, Snd 19:18, 22:6, Kl 3:21
6:5: Lo 10:17, Ro 2:11, Kl 3:25, 4:1
6:6: Lo 10:17, Ro 2:11, Kl 3:25, 4:1
6:7: Jo 12:31, 14:30, Ro 8:38, 1 Ko 15:50, Kl 2:15, 1 Pi 5:8-9
6:8: Ais 11:5, 59:17, 2 Ko 6:7, 1 Te 5:8
6:9: Ais 40:9, 52:7, Nah 1:15, Ro 10:15
6:10: Ais 11:5, 59:17, 2 Ko 6:7, 1 Te 5:8
6:11: Ais 49:2, 59:17, 1 Te 5:8, Hi 4:12, MAA 19:15
6:12: Mt 26:41, Lu 18:1, Ro 12:12, Kl 4:2, 1 Te 5:17, 1 Ti 2:1

6:5: 2 Ko 7:15, Fl 2:12, Ta 2:9-10, 1 Pi 2:18
6:6: 2 Ko 7:15, Fl 2:12, Ta 2:9-10, 1 Pi 2:18
6:7: 1 Ko 16:13, Ef 1:19, 3:16, Kl 1:11
6:8: 2 Ko 13:12
6:9: Ro 13:12
6:10: 1 Ko 16:13, Ef 1:19, 3:16, Kl 1:11
6:11: Ro 13:12
6:12: Jo 12:31, 14:30, Ro 8:38, 1 Ko 15:50, Kl 2:15, 1 Pi 5:8-9
6:13: 2 Ko 10:4, Ef 5:16
6:14: Ais 11:5, 59:17, 2 Ko 6:7, 1 Te 5:8
6:15: Ais 40:9, 52:7, Nah 1:15, Ro 10:15
6:16: 1 Jo 5:4
6:17: Ais 49:2, 59:17, 1 Te 5:8, Hi 4:12, MAA 19:15
6:18: Mt 26:41, Lu 18:1, Ro 12:12, Kl 4:2, 1 Te 5:17, 1 Ti 2:1

egh God ko mikim. Egh a ian akurvaghsi ia an azangsih. Ia zurara, Godin Duam ian navibagh inivti, ia God ko mikim. Egh angamra iki gan, egh dughiatam God ko migeir arazim ataghraghan marki, egh zurara Godin gumazamiziba bar me bagh a ko mikim.

¹⁹ Egh ia uaghan na bagh God ko mikim suam, God uan akam na danighti, eghti ki anakunsi, ki atiatingan koghiva, egh bighvira mikimam. Egh Akar Aghuimin nighnizir mogomem aghuram. ²⁰ Ezi ki Akar Aghuim gumazamizir igharazibav kimasa, ki Krai Iesusin abuir gumazimin iti, kamaghin ki datirighin kalabusin iti. Eghti ia God ko mikim suam, ki an Akar Aghuimin gun mikimsi, a gavgavim na danighti, ki atiatingan koghiva bighvira Akar Aghuim mikimam.

God deravira Efesusin itir Kraisin adarazir amuasa, Pol an azangsi

²¹ Tikikus, a mati en aveghbuar e bar ifongezim, a Ekiam baghavira ikiava an ingangarim gami. A na bativir bizibar gun ia mikimam. Eghti ia fogham, ki manmaghin iti. ²² Ki kamagh sua, an en ikirimirir e itimin gun ia mikimiva gavgavim ian navibar aningam. Kamaghin, ki ia bagha anemadi. ²³ Ki ia bagha God ko migia ghaze, God en Afeziam ko en Ekiam Krai Iesus, aning navir amirizim ko igharaz darazigh ifongezir arazim, ko nighnizir gavgavim sara, Kraisin adarazi me daning. ²⁴ Eghtima, gumazamizir en Ekiam Krai Iesus gifuegha mamaghira itiba, Godin apangkuvim bar me ko iki.

Akinafarir Pol Filipain Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar faragh zuim

Pol fomira kurimin ongarimin ghua faragha Yuropin danganimin otogha, egha a Mesedonian Provinsin aven itir nguibam Filipain ghua, akar aghuim akuri (Aposel 16:8-15). A gin ghua nguibar igharazimin itima me a kalabus gati. Ezi a kalabusin ikia orazima gumazir maba Kraisin adarazir Filipain itibar nighnizir gavgavibagh asighasighasava ami. E Pol Filipaiba bagha amadazir akinafarir kamın gara fo, bizir kaba Pol gamima an osemazir puvati. Puvati. A nighnizir gavgavim Iesusin ika, egha a bar akuegha iti.

Pol faragha bar dagiabar otefe, ezi Filipaiba an akurvaghasa dagiaba a bagha da amada. Kamaghin, Pol akinafarir kamın Filipaiba me a gamizir bizim bagha me minabi. A uaghan men nighnizir gavgaviba, gavgavim dar aningasa. Me Pol mikim suam, a kalabusin ikiama, egh me nighnizir aviribar amuva egh osimam.

Pol bizir aghuir God me ganingizimin me migei, kar ikirmirir igiar me Kraisi Iesus ko porogha inizim. A ghaze, me Moses Osirizir Arazibar gin ghua bizir aghuir kam inizir puvati. Me nighnizir gavgavimra Iesusin ikia egha a ini Pol kamagh sua, Filipaiba Kraisin arazibar gin mangam. Kraisi kamaghin nighnizir puvati, a uabi gumazir ekiam, egha a uabi uan ifongiamin gin zuir puvati. A uabi dikabiragha egha God a ganingizir ingangarir kam a gami. Pol kamaghin migei, gumazamizir bar Kraisi ko poroghav itiba, me Godin navir amirizim isi, egha me bar akueghavira iti.

E akinafarir kamın gara fo, Pol Filipain nguibamin itir siosin gumazamiziba bar me gifonge.

Filipain gumazamiziba bar deravira Pol ko ingarima a bar akonge

(Sapta 1-4)

¹ Pol ko Timoti, Kraisi Iesusin ingangarir gumazimning, ga, ia Godin gumazamizir Filipain nguibamin itiba bagha akinafarir kam osiri, ia Kraisi Iesusin poroghav itiba. Ia ko ian tongin itir gumazir dapaniba ko ian tongin itir akurvazir gumaziba, bar ia bagha osiri. ² E ghaze, God en Afeziam, ko Ekiam Kraisi Iesus, aning ian apangkuvighiva, egh ia damuti ia navir amirizimin iki.

Pol God ko migiava a minabi

³ Dughiabar ki ia ginighnigha, egha ia bagha uan God minabi. ⁴⁻⁵ Dughiar faragha zuimin ghua iza datirikin, ia nan akurvagha na ko akar aghuimin ingangarim gami. Kamaghin amizi, dughiar ki ia bagha God ko migeiba, ki zurara bar akonge. ⁶ Ezi ki kamaghin fo, God uabi ingangarir kam ia ganiga, egha ian navir averiabar aven ingar mangi, Kraisi Iesus Ua Izamin Dughiamin ingangarir kam a givagham.

⁷ Ki uan navir averiamin aven bar ia gifuegha ia ginighnighavira iti. Datirighin dughiar ki kalabusin itim, ko dughiar faragha ki pura itim, ki akar aghuim deragha a migia gumazamizibagh amima me fo, akar aghuim a bar guizbangira, egha nighnizir gavgavim an iti. God uan apangkuvimin ingangarir kam na ganingizima, ia bar nan akurvagha na ko ingari. Kamaghin amizi, bar deragha ki nighnizir aghuir kam ian iti. ⁸ God kamaghin fo, Kraisi Iesusin apangkuvim uabi nan navim gamima ki bar ian ganasa bar ifonge.

⁹ Ezi ki zurara kamaghin God ko migia ghaze, arazir igharazir darazigh ifongezim, a ian ikiva aghungiva ekeveghiva mangvira iki. Eghti ia fofozir ekiam ikiva, egh ian nighniziba bar dikirimigham. ¹⁰ Ki ghaze, ia deravira

araziba bar dar gan da asavsuighiva arazir aghuibar gin mangi. Eghti Krai Ua Izamin Dughiamin, ia Godin damazimin bar zuegh ikiti arazir kuratam ian poroghan kogham. ¹¹ Eghti arazir aghuir Krai Iesus amizir otiviba, da bar ia gizivagham. Eghti gumazamiziba dar ganiva ziar ekiam God daningiva egh an ziam fam. Kamaghin, ki ia bagha God ko migei.

Pol kalabusin iti, ezi bizir kam akar aghuimin akurvasi

¹² Nan adarasi, ki ia foghasa, na batozir bizir kaba da akar aghuimin anogorozir puvati. An akar aghuim gamima a ghuavira iti. ¹³ Kamaghin midorozir gumazir Romin atrivimin dipenimin gariba ko gumazir igharaziba sara, me bar kamaghin fogha gifa, ki Kraisin ingangarim gamizi, bizir kam bagha me na isa kalabus gati. ¹⁴ Ezi en aveghbuar aviriba oraki, ki kalabusin iti, ezi me na ginighnisi. Ezi bizir kam gavgavim men navibagh anidima me nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Egha me atiatir arazim ataghragha egha bar gavgavigha Godin akam akura ghuavira iti.

¹⁵ Guizbangira, marazi gumazibar garima, me ziar ekiam na ganidima, ezi men naviba nan ikuvigha na dikabinasa. Egha kamaghin me Kraisin akam akuri. Ezi marazi me nighnizir aghuiba ikiava akam akuri. ¹⁶ Gumazir kaba me fo, God ingangarim na ganiga na misefe, ingangarir kam an akar aghuim deragha an gun migeir ingangarim, ezi bizir kamin ki kalabusin iti. Kamaghin amizi me bar na gifonge, egha akam akuri. ¹⁷ Ezi gumazir igharaziba, ki faragha migeir gumaziba, me uari ziar ekiaba iniasa, egha Kraisin akam akuri. Me guizin nighnizir aghuiba puvatigha kamaghin ami. Me kamaghin nighnisi, ki kalabusin itir dughiamin me uam osimtizir taba na darighasa. ¹⁸ Ezi a pura bizim. Me nighnizir aghuim iti, o nighnizir kuram iti, gumazir kaba zurara Kraisin akam akuri. Ezi bizir kam bagha ki bar akonge. Egh bar akuegh mamaghira ikiam.

Pol ghaze, an angamra ikiva Filipain gumazamizibar akurvagham

¹⁹ Ki bar fo, ia zurara nan akurvaghasa God ko migei, ezi Krai Iesusin Duam gavgavim na ganidi. Ezi tuavir kamin God nan akurvagham, eghti ki kalabus ategh azenan izam. Ki bizir kam gifo, egh ki bar akueghiva mamaghira ikiam. ²⁰ Egha nan nighnizir bar ekiam kamakin, ki arazir derazir puvatizitam damuva an aghumsizim inian kogham. Puvati. Nan nighnizim kamakin, datirighin ko gin ki atiatingan koghiva tugh gavgavighiva arazir aghuibara damuam, ki zurara ami moghin. Ezi ki angamra ikiam o ki aremegham, bizir ki amiba bar, ziar ekiam Krai daningam. ²¹ Nan nighnizim kamakin, ki nguazir kamin itir ikirimirimin iki, Krai baghavira ikiam. O ki aremeghiva, nan ovevem nan ikirimirir kam gafiragham. ²² Egh ki angamra nguazir kamin ikivira ikiva, kamaghin ki gumazamizir aviribar akuragham. Egh ki tuavir manamin mangam? Ki fozir puvati. ²³ Nighnizir pumuning na getui. Ki bar ifonge, ki aremegh Krai ko ikiam. Nighnizir kam a bar dera. ²⁴ Egh ki ia baghava nighnigha, ian akuraghasa, kamaghin ki angamra ikiam. ²⁵⁻²⁶ Ki kamaghin ifonge, ki ua mangi ia batoghiva ia ko ikiam, eghti ia Krai Iesusin poroghiv ikiva egh ki ia ko ikiamin bizim bagh ia na bagh bar akuegham. Kamaghin ki bar fo, ki ian akurvaghamin ingangarim ikiavira iti. Eghti ki ikiva ia ko ingariva, egh ian akurvaghtima ia nighnizir gavgavim ikiva egh bar akuegham.

Filipain gumazamiziba, God deravira me gamima ezi me uaghan mizaziba isi

²⁷ Ezi bar bizir ekiam kara, ian daroriba Kraisin akar aghuim mikemezi moghin an gin mangiva bar deragh iki. Ki kamaghin ifonge, ki izi ian ganam, o ki saghon ikiva ia baragham, egh ki fogh suam, ia tuivigha gavgavigha egha navir vamira iti. Egha ia uari inigha nighnizir vamiran ingarava, gumazamizibar nighniziba fema me

1:12: 2 Ti 2:9

1:13: Ap 28:30, Ef 3:1

1:19: 2 Ko 1:11

1:20: Ro 5:5, 8:19, Ef 6:19-20, 1 Pi 4:16

1:21: Ga 2:20

1:22: Ro 1:13

1:23: 2 Ko 5:8, 2 Ti 4:6

1:27: 1 Ko 1:10,

Ef 4:1, Fl 4:3, Kl 1:10, 1 Te 2:12

nighnizir gavgavimîn akar aghuimîn iti. Kamagh sua, ki ghaze, ia deravira daru iki. ²⁸ Kamaghîn, ian apaniba ia damuti ia atiatingan marki. Ia zurara uan nighnizir gavgavim men akakaghsi gavgafigh. Kamaghîn me fogham, me ovengam, eghti Godra, a uabi ian akurvaghâ. ²⁹ Ia fogh, God deravira ia gamuava ingangarim ia ganingizima, ia Kraisin ingangarim gami. Ingangarir kam, a nighnizir gavgavimra Kraisin itir pu. Puvati. Ia uaghan ingangarir kam damuva Kraisin ziam bangin mizaziba iniam. ³⁰ Fomira ia nan garima ki midorozir kamîn aven iti. Ezi datirighîn ia nan akam barasi, ki misoghavira iti. Ezi ia na ko e midorozir kamîn aven ikia, kamaghîn, ia mizaziba isi.

2

E bar navir vamira ikiva egh igharaz darazi deravira me damuam

¹⁻² Kraisi ti ian naviba gavgavim dagh anidi? A ti bar ia gifuegha ia gamima ia navir amirizimîn iti? Ia ti Godin Duam ko poroghav iti? Egha ia ti igharazi darazir apangkuvigha deravira me gami? Egh kamaghîn, ia arazir aghuibar amu, eghti nan agorogem bar izivaghâ. Ia bar nighnizir vamira iki, egh igharaz darazigh ifongezir arazir vamiran gin mangi. Ia bar navir vamira ikiva bizir vamira bagh nighnigh. ³ Ia uarira uarigh nighnighan kogham, egh uaghan ziar ekiaba inisi ingaran marki. Puvati. Ia bar uari dikabiragh, egh kamagh mikim suam, igharaz darazi ian pin iti. ⁴ Ia uarira uan bizibara ganan marki. Puvati. Ia uaghan vaghvagh gumazamizir igharazibar bizibar ganiva egh men akurvagh.

Krais bar uabi dikabirazima, God a fe

⁵ Ia, nighnizir Kraisi Iesus suirazir kamra, ia uaghan nighnizir kamra suiraghtima a ian iki. ⁶ A guizbangira God, egha an arazir Godin min itimin suighasa nighnizir puvasi. Bar puvasi. ⁷ A uabi arazir

kam bar anetegha, egha pura ingangarir gumazir kinimin min oto. A nguazir kamîn gumazimîn otozi gumazamiziba an garima, a guizin gumazimîn iti. ⁸ Egha a uabi dikabiraghâ egha Godin akam baragha bar an gin ghua dughiar an aremezim. Guizbangira a gumazir bar kuramin mirara, a ter ighuvimîn areme. ⁹ Ezi bizir kam bagha God Iesus fegha a isa bar pin aneti. Egha God ziar bar aghuir mam a ganingi, ezi ziar kam a bar zia bagh afira. ¹⁰ God kamaghîn ifonge, Godin nguibamin itiba ko nguazir kamîn itiba ko nguazimîn apengan itiba, me bar moghira Iesusin damazimîn uan tevibar pirighiva egh an apengan ikiva an ziam fam. ¹¹ Egh me bar azenan an gun kamaghîn mikim suam, "Kraisi Iesus, an Ekiam!" Eghiva tuavir kamra, me ziar ekiam God en Afeziam daningam. God kamagh sua, ziar bar aghuir kam Iesus ganingi.

E angazangarimîn min gumazamizibar tongin ikiam

¹²⁻¹³ Kamaghîn amizi, nan namakar aghuiba, ia zurara nan akaba barasi, ezi datirighîn ia uaghan kamaghîn damu. Ezi ki ia ko itir dughiamîn ia orasi, dera. Ki datirighîn ian saghon ti, kamaghîn ia deravira nan akabar gin mangi. E fo, God ian akura, egha a ian navir averiabar ingaravira iti. Egha a uabi ian nighniziba fema ia a ifongezir arazibagh ami, ezi an arazir kabar amuasa gavgavim ia ganigavira iti. Kamaghîn amizi, ia datirighîn Godin atiatingiva akongiva egh puvasi ingariva, egh akurvazir aghuir God ia bagha atizir kam, a iniam.

¹⁴⁻¹⁶ God kamaghîn ifonge, ia an borir bar aghuibara ikiam, egh arazir kuratam ian puvasighti, ia navir averiabar aven bar zuegham. Egh ia akar angamra itimin suiraghiva, egh mati overiamîn itir mikoveziba isia taghtasi moghin nguazir kamîn gumazamizibar tongin ikiam. Kar gumazamizir arazir aghuiba ategha arazir

1:29: Ap 5:41, Ro 5:3, Ef 2:8 **1:30:** Ap 16:19-40, Fl 1:13, Kl 2:1, 1 Te 2:2 **2:3:** Ro 12:10, Ga 5:26, Ef 5:21, Fl 1:15-16, Je 3:14 **2:4:** 1 Ko 10:24, 10:33, 13:5 **2:5:** Mt 11:29, Jo 13:15, 1 Pi 2:21, 1 Jo 2:6 **2:6:** Jo 1:1-2, 5:18, 10:33, 17:5, 2 Ko 4:4, Kl 1:15, Hi 1:3 **2:7:** Jo 1:14, 2 Ko 8:9, Ga 4:4, Hi 2:14, 2:17 **2:8:** Mt 26:39, 26:42, Jo 10:17-18, Ro 8:3, Hi 5:8, 12:2 **2:9:** Jo 17:1-5, Ap 2:33, Ef 1:20-21, Hi 1:3-4 **2:10:** Mt 28:18, Ro 14:11, MAA 5:13 **2:11:** Jo 13:13, Ap 2:36, Ro 10:9, 1 Ko 8:6

kurabagh amiba. Kamagh sua bizir ia bar amiba, ia nimira iki dar amu. Ia akar aviribav kimiva egh akabar uariv soghan marki. Ia kamaghin damigham, Kraiis Ua Izamin Dughiamin, ki ian araziba bagh bar akuegham. Egh ki kamaghin fogham, ingangarir dafar ki ian tongin amizir kaba, ki pura dagh amizir puvati.

¹⁷ Ian nighnizir gavgavim, a mati ofan mam ia isa God ganidi. Ki foghan kogham, me ti na misueghti ki aremeghti me nan ghuzim ingeghiva wainin ofan min a inighiva ian ofan kam sarama a ingegham. Bizir kam otoghti, ki bar akuegham. Ki guizbangira ia ko, e bar moghira bar akuegham. ¹⁸ Ezi kamaghira ia uaghan bar akongegh. Ia guizbangira na ko, e bar akuegham.

Pol Timoti amadaghtima a Filipain mangasa migei

¹⁹ Ekiam Iesus a ifueghtima, ki zuamira Timoti amadaghti a ia bagh izam. Ki ghaze, a ua izi ian gun na mikimam, eghti nan navim bar deragham. Kamaghin, ki anemangasa. ²⁰ Gumazir igharazitam Timotin min amua na ko itir puvati. A na ko navir vamira ikia egha zurara ian akurvaghamin tuavibagh nighnisi. ²¹ Ezi gumazir maba bar uan bizibara nighnisi, me Kraiis Iesusin ingangarim ginighnizir puvati. ²² Ezi Timoti uan ingangarir aghuim ian akazi, ia a gifogha gifa. Ia kamaghin fo, an akar aghuimin ingangarimin nan akurvasi, mati borim uan afeziamin akurvasi. ²³ Kamaghin amizi, ki tong mizuam egh ganigham, bizir tizimra na batogham. Eghti ki foghiva ki zuamira anemadaghtima a ia bagh mangigham. ²⁴ Ezi nan nighnizir gavgavim kamakin, Ekiam tuavim atigham, eghti dughiar ovezim ki uaghan mangi ian ganam.

Pol Epafroditus Filipain anemangasa migei

2:17: Ro 15:16, 2 Ti 4:6 **2:18:** Fl 3:1, 4:4 **2:21:** 1 Ko 10:24, 10:33, 13:5, 2 Ti 4:10, 4:16 **2:22:** 1 Ko 4:17, 1 Ti 1:2, 2 Ti 1:2 **2:25:** Fl 4:18 **3:1:** 2 Ko 13:11, Fl 2:18, 4:4 **3:2:** Sng 22:16, 22:20, Ro 2:28, 2 Ko 11:13, Ga 5:2, 5:15, MAA 22:15 * **3:2:** (3:2) Gumazir maba ti gumazamizibav migia ghaze, dughiar me Kraiis anavin otozim, me Israelin arazibar gin mangiva, gumaziba uan mikarzir mogomebar iniba aghoram. Pol bar gumazir kabar migirigiar kamin aghua, egha kamaghin Filipaiba deravira me bagh ganasa migirigiar gavgavim me ganingi. **3:3:** Ro 2:29

²⁵ Ki kamaghin nighnigha ghaze, ki ti en aveghbuam Epafroditus amadaghtima a ia bagh izam. A na ko ingarava, egha uaghan nan akurvagha misosi. Ia faragha, a nan akurvaghasa, ia anemadazi a ize. ²⁶ A bar ian apangkuvigha egha ian ganasa bar ifonge. A fo, ia an arimariar akam baraki, ezi bizir kam a gamima a bar osemi. ²⁷ Guizbangira, a faragha aria, egha atam aremeghai. Ezi God an apangkufi. Ezi ki fo, God osimtizir bar ekiam na avaraghan God aghua. Kamaghin amizi, God anarira apangkuvir puvati, a uaghan nan apangkufi. Kamaghin an a gamizima a ua dera. ²⁸ Ezi bizir kam bagha ki Epafroditus amangasa bar ifonge, eghti ia an ganigh ua bar akuegham. Eghti ki uaghan osemeghan kogham. ²⁹⁻³⁰ Kamaghin, ia Ekiamin ziamin Epafroditus inisi bar akongegh. A, ingangarir ia na bagh damuan koghamim, an a gami. Kamaghin, a Kraiisin ingangarim gamuava egha atam areme. A deravira ikiasa uabi ginighnizir puvati. Egha uan arimariam aduegha egha ingangarim gamuavira iti. Kamaghin amizima, ia ziar ekiam a daningiva uaghan an miraram amir gumaziba sara ziar ekiam me daning.

3

Gumazir nighnizir gavgavim Kraiisin itim, a Godin damazimin dera

¹ Nan adarasi, ki uan migirigiam a givasa kamaghin ia migei, ia Ekiam ko poroghav ikia, egh ia bar akongegh. Ki fo, ki faragh osirizir akaba, da ian akurvasi. Kamaghin, ki ua ia bagha akar kabara osiran amirazir puvati.

² Ia arazir kurabagh amir gumaziba bagh gan, me afiar atiabar min arazir mizirizibagh ami. Gumazir kaba ghaze, e bar Israelin arazimin gin mangi uan mikarziba aghoriva dagh asighasigham.* ³ Erara guizbangin mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi. Me pu. Erara

Godin Duamin akurvazimin uari isa God ganigha egha Krai Iesus ko poroghav ikia egha bar akonge. E fo, arazir gumaziba uan mikarzipar amiba, da tong men akuragham kogham, egh e nighnizir gavgavim dar itir puvati. Kamaghin amizi, e fo, erara guizbangin mikarzipar aghorir arazimin gin zuir darasi.† 4 Ia oragh. Arazir gumaziba uan mikarzipar amiba, da en akurvaghti, eghti kamaghin ki uabi ki deravira ikiam. Gumazitam uan mikarzipar otivizir biziba bagh nighnighiva nighnizir gavgavim dar ikiti, ki kamaghin ia mikimasa, nan otivizir biziba, an otivizir biziba bar dagh afira. 5 Nan amebam na bate, ezi 7 plan dughiaba givazi, me namba 8in dughiamin nan mikarzipar mogomem atu. Nan afeziam ko amebam, aning Israelin gumazim ko amizim, ezi ki Israelin gumazir mam. Ki Bejaminin adarazir gumazir mam. Ki Hibrun akam migei, ezi nan inazafeziaba uakan. Egha ki Farisin gumazimra, egha Moses Osirizir Arazibar bar deravira dar gin zui. 6 Ki fomira bar gavgavigha Godin ingangarim damuasa bar ifonge, kamaghin ki Kraisin adarazigh asighasigha egha mizazim me ganidi. Ezi gumaziba Moses Osirizir Arazibagh nighnighava, egha nan arazibar tuisighava, me fo, ki osimtizitam nan itir puvati.

7 Ki fomira uan amir bizibagh nighnigha ghaze, ki ziar ekiam iti. Egha datirighin ki Kraisin tuavimin gin zui. Egha a na bagha amir bizibagh nighnigha ghaze, ki faragha amizir biziba, da bar pura biziba. 8 Ki Judan bizibara migeir pu. Puvati. Ki Krai Iesus gifo a nan Ekiam, ezi ki fofozir kam ginighnigha ghaze, a guizbangin bizim, ezi nguazir kamın biziba bar pura mineziba. Ki Kraisra gin mangasa ifonge. Egha bizir igharaziba bar da ategha, egh ki Kraisin

suiraghiva, 9 egh a ko bar porogh ikiam. Ki Moses Osirizir Arazibar gin ghua, gumazir aghuimin otivasa nighnizir pu. Puvati. Ki tuavir igharazimin ghua Godin damazimin derazir gumazimin otogham, nighnizir gavgavim Kraisin itir tuavim. E nighnizir gavgavim Kraisin itima, God uabi ghaze, e an damazimin dera. 10 Ezi ki Krai bar a gifoghasa. Krai mozimin ua dikafi, egha a gavgavir ekiam iti, ezi ki an gavgavir kam gifoghasa. Egh ki a ko mizaziba isir arazimin aven ikiam. Egh ki, nighnizir a suiragha ikia ovengezir kamra, ki uaghan an suiraghasa. 11 Egha kamaghin ki nighnisi, God uaghan na damighti ki mozimin ua dikavighiva angamra ikiam.

Polivezir aghuim iniasa pamten ivemari

12 Ki kamaghin nighnizir puvati, ki Krai Iesusin arazim inigha gifa, egha ki gumazir aghuimin otogha gifa. Puvati. Ki zurara ingangarir gavgavim gamua arazir kamın suisi, mati Krai nan suirazi moghin. 13 Nan adarasi, ki nighnisi, ki arazir kam tighar a iniam. Ezi ki nighnizir vamira iti, ki fomira itir biziba gin amadagh, egh gin na bativamin bizim inisi a bagh mighin ingaram. 14 Kamaghin ki ivemarim givaz naghin otoghiva egh ivezir aghuim iniasa, egha ki ivemaravira iti. Ivezir aghuir kam a kara. Krai Iesusin ingangarimin tuavimin, God nan dia. Eghti ki an Nguibamin mangiva a ko bar deravira ikiam.

15 Eghti e gumazir Kraisin arazibar gin ghua gumazir aruabar nighniziba itiba, e bar nighnizir ki gun mikemezir kamın gin mangam. Egh ia nighnizir igharazim ikiti, God ian nighnizir derazir puvatizir kam, ian akagham. 16 Ezi nighnizir aghuiba e da inigha gifa, e pamtemin dar suiragham. Bizir kam a bizir ekiam.

† 3:3: (3:3) Fomira Israelba mikarzipar mogomeba dar ghorir, ezi arazir kam men akagha ghaze, me Godin adarazir otifi. Datirighin e mikarzipar mogomebar ghorir puvati. Akar kam, "mikarzipar aghorir arazimin gin zuir darasi," an akar isin zuim ghaze, "me Godin adarasi." Egha datirighin, guizbangin Godin adarasi, me Kraisin adarasi. Ezi akar kam, "guizbangin mikarzipar aghorir arazimin gin zuir darasi," kar e Kraisin adarasi. 3:4: 2 Ko 11:18, 11:21-29

3:5: Lu 1:59, Ap 23:6, 26:5, Ro 11:1, 2 Ko 11:22 3:6: Ap 8:3, 22:4, 26:9-11 3:7: Mt 13:44-46 3:8: Jer 9:23-24, 1 Ko 2:2, Kl 2:2 3:9: Ro 3:21-22, 9:30, 10:3-6, Ga 2:16 3:10: Ro 6:3-5, 8:17, 2 Ko 4:10-11, Ga 6:17, 2 Ti 2:11-12, 1 Pi 4:13 3:11: Lu 14:14, Ap 4:2, 1 Te 4:16, MAA 20:5-6 3:12: Ap 9:5-6, 1 Ti 6:12, 6:19, Hi 12:23 3:13: 1 Ko 9:24-26, 2 Ko 5:16, Hi 6:1 3:14: 1 Ko 9:24, 2 Ti 4:7-8, Hi 3:1, 12:1 3:15: 1 Ko 2:6, 14:20, Ga 5:10 3:16: Ro 12:16, 15:5, Ga 6:16 3:17: 1 Ko 4:16, 11:1, Fl 4:9, 1 Te 1:6-7, 1 Pi 5:3

17 Nan adarasi, ia bar nan arazibar gin mangi. Egh ia bar deravira gumazir en arazibar gin zuibar arazibar gan, egh men arazir aghuibar gin mangi. 18 Ia fo, gumazir aviriba Kraisin ter ighuvimin apanimin iti. Ki dughiar aviriba men arazibar gun ia mikeme, egha datirighin ua ia migei, egha teriba nan damaziba azui. 19 Me uan mikarzibar ifongiabar gin mangasa bar ifonge, ezi bizir kam mati men godin min iti. Me aghumsizir arazibar amuasa bar akonge, egha zurara nguazir kamın bizibara nighnisi. Kamaghin, gumazir kaba helin mangiti God me gasigasigham. 20 Ezi eia, e Godin Nguibamin gumazamiziba. E, Ekiam Krai Iesus en Akurvazir Gumazim, a pin munagh ikegh izighriva uam e iniam, ezi e a baghavira mizuai. 21 Krai uan gavgavimin a bizibar amuti da bar an apengan ikiam. Egh gavgavir kamra an en mikarzir apengtizir oveavira itir kaba dar amighti, da mikarzir igiabagh avagh. Egh Kraisin mikarzir aghuir angazangarimin itimin miraram otogham.

4

E bar akueghiva navir vamira ikiva egh nighnzir aghuiba iniam

1 Kamaghin, nan adarasi, ia Ekiam ko poroghiv iki tuivigh gavgafigh. Ki uan navim isa ia ganingi! Ki ian saghon ikia, ia bagha puvira nighnisi! Ki ian arazir aghuibar gun igharaz darasiv gei! Egha ki ia bagha bar akonge, nan namakar aghuiba!

2 Ki ghaze, Yuodia ko Sintike, gua oragh. Gua virara Ekiamin amizimning, gua navir vamira ikiasa, kamagh sua ki gua gakaghori. 3 Ezi ni bar guizin na ko ingarir gumazim, ki ni migei, ni amizir kamningin akuragh. Aning na ko, e akar aghuimin ingangarim ateri. Ezi Klemen ko, na ko

ingarir gumazir maba, me uaghan e ko ingari. Gumamazir kabar ziaba, akinafarir God gumamazir ikirimirir zurara itim iniamin ziaba osirizim, da an aven iti.*

4 Ia Ekiam ko porogh iki egh zurara bar akongegh. Ki ua migei, ia bar akongegh.

5 Ia gumamaziziba bar men asughasugh, eghti me ian arazir aghuir kamın ganigh. Ia nighnigh, Ekiam roghira izi. 6 Ia bizitam bagh nighnighiv osiman marki. Ia zurara uan osimtiziba bagh God ko mikim. Ia God ko mikim a minabava, egh a ian akurvaghsi ia an azang. 7 Eghti kamaghin God ia damuti ia navir amirizimin ikiam. Egh ia Krai Iesus ko poroghiv deragh ikiam, eghti tuavir kamın Godin navir amirizim deravira ian naviba ko nighnzibagh eghvuti da bar deravira ikiam. God navir amirizir e ganingizir kam, a bar bizir aghuim, ezi navir amirizir kam gumazibar fofozim bar a gafira.

8 Nan adarasi, ki migirigiar abuanam ia mikimasa. Ia zurara arazir kabagh nighnigh: guizin araziba, arazir aghuariba, God ko gumazibar damazimin derazir araziba, arazir zuruziba, gumaziba ifongezir bizir diriba, arazir gumaziba gara bar akongeziba. Ia fo, arazir aghuir pin itiba ko arazir me gara feba, da iti. Arazir aghuir kabara, ia dagh nighnigh. 9 Arazir ki ian sure gamizi ia foziba, ko nan migirigiar ia iniziba, ko nan akar ia oraghiziba, ko ia nan gari ki amir araziba, ia bar dar amu. Eghti Godin navir amirizim e ganingizim, a ia ko ikiam.

Filipain gumamaziziba bizir aghuiba Pol bagha da amadazima a bar me minaba

10 Dughiar ruarim givazi, datirighin ia ua nan akurvaghasa nighnisi, ezi kamaghin ki Ekiam ko poroghav ikia a minabava, bar akonge. Guizbangira, ia faragha na ginighnighavira ikiava, egha ia nan akurvaghamin tuaviba puvati. 11 Ki bizitamın otevezir puvatigha egha

3:18: 1 Ko 1:23, Ga 1:7, 2:21, 6:12, Fl 1:15-16 3:19: Ro 8:5-6, 16:18, 2 Ko 11:12, 11:15, 2 Pi 2:1 3:20: Ef 2:6, 2:19, 1 Te 1:10 3:21: Ro 8:29, 1 Ko 15:28, 15:43-53, Ef 1:19, Kl 3:4 4:1: 1 Te 2:19-20 4:3: Sng 69:28, Lu 10:20, MAA 3:5, 20:12 * 4:3: (4:3) Akinafarir kam, Godin Nguibamin iti. Ezi God an aven gumamazir a ua inizibar ziaba osiri. Gumamazir kaba, me God ko an Nguibamin zurara ikiam. 4:4: Ro 12:12, Fl 3:1, 1 Te 5:16, 1 Pi 4:13 4:5: Hi 10:25, 10:37, Je 5:8-9, 1 Pi 4:7, 2 Pi 3:8 4:6: Snd 16:3, Mt 6:25-34, Lu 12:22-31, Kl 4:2, 1 Pi 5:7 4:7: Ais 26:3, Jo 14:27, Ro 5:1, Kl 3:15 4:8: Ro 12:17 4:9: Ro 16:20, 1 Ko 14:33, Fl 3:17, 1 Te 5:23, Hi 13:20 4:11: 1 Ti 6:6-8

migirigiar kam gamir pu. Puvati. Bizir manatam na batoghti, ki nighnizir aviribar amuan kogham. Ki bizitam uam a iniamin nighnizim ategha, egha nimira ikia bar akongezir arazim gifos. ¹² Ki onganarazibagh ami, o ki bizir aviriba iti, ki pura nimira iti. Ki arazir pura nimira itimin fofozim a ini. Ki dagher aviriba iti, o mitiriam nan azi, ki bizir aviriba iti, o biziba puvati, bizir kaba mar na bativ, ezi ki navir amirizim sara zurara nimira iti. ¹³ Krai zurara gavgavim na ganidi, ezi an akurvazimin ki biziba bar dar amuamin gavgavim iti.

¹⁴ Ezi ia na ko nan osimtizim aterasa nighnisi, egha ia arazir aghuir kam gami. Ezi kamaghin ki ia nan akurazir arazim bagha bar akonge. ¹⁵ Ezi ia Filipain gumazamiziba, ia uari kamaghin fo, dughiar ki faragha akar aghuim akuribar, ki Masedonian Provins ataki, dughiar kamin siosin igharazitam dagiaba na ganiga, nan akurazir puvati. Ia uarira arazir kam gami. ¹⁶ Dughiar ki Teselonikan itim, ki biziba puvatizi, ia dughiar mabar nan akurvasi. ¹⁷ Ia kamaghin nighnighan marki, ki bizir aghuiba ia na daningasa ki ian azangsi. Puvati. Ki ian arazir aghuim mangvira ikiasa, ki ifonge. Eghti God ivezir aghuim ia daningam. ¹⁸ Ezi akinafarir kamin aven, ki ia na gamizir biziba bagha ia minabi. Ia na bagha biziba inigha Epafroditusin dafarim gatizi a da inigha izezi ki da ini. Egha datirighin ki bizitam otevezir puvati, ki mong bar izifa. Ia na ganingizir biziba, da mati mughuriar aghuim zuir ofa ia God ganidi. God ofan kamin gara a gifuegha bar akonge. ¹⁹ Nan God a bizir aviriba bar iti. Egh ia otevezir biziba, a bar dar ganiva, egh Krai Iesusin ingangarir amizimin tuavimin, a uan bizir aghuibar avirimin amodoghin, a biziba isi ia daningam.

²⁰ God, a God en Afeziam, ezi e an ziam zurara a fi mamaghira ikiam. Bar guizbangira!

Pol Filipain gumazamizibav gia ghaze, Afeziam ia ko iki.

²¹ Eghti, Godin gumazamizir Krai Iesus ko poroghav itiba, ia me vaghvagh kamaghin me mikimam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. En aveghbuar na ko itiba, me ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. ²² Kagh itir Godin gumazamiziba bar, me ia migia ghaze, Afeziam ia ko iki. Atirivim Sisarin dipenimin aven ingarir darazi, me akar kam ia daningasa mighigha na migei.

²³ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim vaghvagh ian duaba ko iki.

Akinafarir Pol Kolosin Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Kolosi, a nguibar ekiar mam, Esian Provinsin iti. Egha a Efesusin nguibam mong an boroghin iti. Pol uabi Kolosin nguibamin sios gamizi an otozir putati. Pol Efesusin ikiava egha gumaziba amadazi, me ghua provinsin kamin nguibar mabar siosin ingangarim gamua, egha uaghan Kolosin ghu.

Pol kamaghin oraki, gumazir maba Kolosibar nighnizir gavgavibagh asighasighasa. Kamaghin, a men nighnizir gavgaviba gavgavim dar aningasa, kamaghin an akinafarim osirigha me bagha anemada. A kamaghin migei, Krai biziba bar dar dapanim. Krai uabira uam e iniam, eghti tuavir igharaziba en akurveghan kogham. Tuavir kaba e inigh Kraisin saghuiamin mangam. Krai rama, God bar bizibar ingarizi da otifi. Egh Kraisin ingangarimin God ua biziba bar da iniasa. Krai en aven iti, ezi e gumazamizir igiabar otivigha egha Kraisin arazibara gin zui.

Egha Pol akinafarir kam osirigha gumazir pumuning ganingi, ezi aning a inigha Kolosin ghu. Gumazir faragha itim, a Tikikus. An girara itir gumazim, a Onesimus, gumazir kam Pol Filemon bagh osirizir akinafarimin an gun migirigiar aviribagha ami.

Krai a biziba bar dar dapanim, ezi Godin ikirimirir aghuim ko an arazir aghuiba bar a gizifa

(Sapta 1:2-3:4)

¹⁻² Ki Pol, God uan ifongiamin gin ghua Krai Iesusin aposelin ikiasa na misefe. Ezi ki ko en aveghbuam Timoti, ga ia bagha akinafarir kam osiri. Ia Godin gumazamizir Kolosin nguibar ekiamin itiba, ia gan adarasi, nighnizir gavgavim Kraisin ikia a

ko poroghav itir darasi. Ga, e uan Afeziam God ko migia ghaze, a ian apangkuvigh egh ian navibar amuti ia navir amirizimin iki.

Ga ia bagha nighnigha God minabavira iti

³⁻⁴ Ga ian arazir aghuim baragha kamaghin fo, ia nighnizir gavgavim Krai Iesusin ikiava egha ia Godin gumazamiziba bar, me gifonge. Kamaghin amizi, dughiba bar ga ia bagha God ko migiava, ia ginighnigha God minabavira iti. A en Ekiam Krai Iesusin Afeziam. ⁵ E fo, guizin akam, an akar aghuim, a faragha ia bagha ghuzima ia kamaghin oraki, bizir aghuir God ia daningamiba da An Nguibamin iti, egh ia da bagh saizuamiva egh da iniam. Egha ia nighnizir gavgavim bizir kamin iti. Kamaghin, ia guizbangira nighnizir gavgavim Krai Iesusin ikiava egha Godin gumazamiziba bar, me gifonge. ⁶ Ezi nguazir kamin danganiba bar, me akar aghuir kamin akurazi gumazamizir aviriba nighnizir gavgavim an ikiava an gin zuima akar aghuimin dagher aghuiba otiva ghuavira iti. Ezi ia uaghan, arazir kamra ian tongin oto. Ia dughiar faragha Godin apangkuvimin eghaghanim baregha ia bar guizbangira a gifozim, dughiar kam iza datirighin arazir kamra ian tongin otogha, ian ingaravira iti. ⁷ Epafras akar aghuir kam ian sure gami, ezi ia a gifo. Epafras, a ingangarir gumazir bar aghuir ga bar ifongezim, a ga ko ingarir mav. A ga gisin ian akurvagha, egha bar deravira Kraisin ingangarim gami. ⁸ Egha Epafras ga migia ga geghari, Godin Duam ia gamima ia Godin gumazamiziba deraghavira me gifonge.

Pol Kolosin gumazamiziba gavgavim me daningasa God ko migei

⁹ Bizir kam bagha, ga fomira ian araziba baragha iza datirikin, ga zurara ia bagha God ko migei. Ga kamaghin an azangisi, Godin Duam fofozir aghuiba ko nighnizir aghuiba ia daningti, eghti nighnizir kaba bar ia gizivagham. Eghti bizir kamin ia Godin ifongiam bar a gifogham.

¹⁰ Kamaghin ia Ekiamin gumazamizibar min ikiva an arazibar amutima, a ia amir araziba dagh ifuegham. Egh ia ingangarir aghuir igharagha garir aviribar amuam. Egh ia uaghan God gifogham, eghti fofozir kam bar mangiva ekevegham. ¹¹⁻¹² Ezi ga kamaghin God ko migei, an gavgavir ekiar aghuimin, God gavgaviba bar ia daningam, eghti ia tuivigh gavgavigh egh osimtiziba ateram, egh nimira ikiva osimtiziba givaghamin dughiam mizuam. Egh ia bar akueghiva, egh en Afeziam minabagh. A ia gamizima ia arazir aghuibar gin zui, egh ia bizir aghuir a ia bagha miseveziba da iniam. Ia Godin gumazamiziba ko da iniam, kar Godin Nguibamin angazangarimin aven itir darasi. ¹³⁻¹⁴ Faragha mitarmemin gavgavim e ikezima e an apengan itima, ezi God en akuragha e inigha uan Otaramin gavgavimin apengan e atizi an en Atrivim iti, Otarrir kam a bar a gifonge. God uan Otaramin ingangarimin e gamizi e firaghire, egha tuavir kamra an en arazir kuraba da gin amada.*

Pol Kraisin araziba ko an ingangaribar gun migei

¹⁵ E Godin ganighan kogham, ezi Kraisin an mirara gari. Kraisin an Otarrir ivariam, a God ingarizir bizir kaba a bar dar dapanim. ¹⁶ Ezi Kraisin agharimin, God uan nguibamin itir biziba ko nguazimin itir biziba bar dar ingari. Kar bizir e gariba ko garir puvatizir biziba, da enselin gavgaviba ko duar gavgaviba ko aseba ko adariaba, bizir gavgaviba itiba. God Kraisin ko, aning bizir kaba bar dagh ami, ezi da bar Kraisin baghavira iti. ¹⁷ Ezi bizir kaba tighar otivam, Kraisin fomira iti. Egha a biziba bar dagh amima da deravira uari isasuigha bar deravira ingari. ¹⁸ Kraisin, a siosin dapanim, ezi sios an nivafizim. Egha a uabi ikirimirir igiamin faragha zuir gumazim. Kraisin Godin Otarrir ivariam, egha a faragha

ovevem in ua dikafi. God ghaze, Kraisin uabi biziba bar dar dapanimin ikiam. Kamagh sua, a Kraisin gamizi, a ua dikafi, ¹⁹ God kamaghin ifonge, an ikirimirir aghuim ko an araziba ko an gavgaviba Otarrir kam givavagham, kamaghin God uabi Kraisin aven iti. Kamaghin amizi, Kraisin Godin mirara gari.

²⁰ Bizir God ingariziba, da an saghon ikegha apanir arazibar a gami. Ezi God kamaghin ifonge, a bizir kaba bar dar amuti da ua a ko navir vamira ikiam. A ghaze, a Kraisin ingangarimin arazir kam damuam. Ezi kamagh sua a Kraisin ataghizima a ter ighuvimin areme. Ezi an ghuzim irezi tuavir kam in en apanir araziba a da gifa. Egha bizir a ingariziba a bar ua da inizi da uam a ko iti, bizir an Nguibamin itiba ko nguazimin biziba uakan.

²¹ Iarara, ia fomira arazir kuraba ko nighnizir kurabagh amuavira iti. Kamaghin ia Godin saghon ikiava uan nighnizibar aven an apanim gami. ²² Ezi God kamaghin ifonge, a ia inigh uabida izam. Eghti ia an gumazamizibar min ikiva, egh an damazimin bar zueghiva, arazir kuratam ian ikian kogham. Kamagh sua datirighin Godin Otarrim angamra gumazir mikarzim sara areme, ezi tuavir kam in God uam e ko navir vamira in iz. ²³ Ezi dipenir guarim dipenimin suirazi moghin, ia nighnizir gavgavimin suiragh bar tuivigh gavgavigh iki. Ia akar aghuim bareghava dughiar kam ia fo ia bizir aghuiba iniam, egha ia dav zuava nighnizir gavgavim iti. Egh ia akongiva nighnizir gavgavim ataghraghan marki. Ezi ki Pol, ki akar aghuir kam in ingangarir gumazim, egha e gumazamizir nguazimin itiba bar me bagha anekuri.

Pol sios bagha ingangarim gami

²⁴ Ezi datirighin ki ian akurvaghasa mizazim ini. Kraisin siosin akurvaghasa inizir mizaziba, da givazir puvati. Ki

* **1:13-14:** (1:13-14) Akar kam, "mitarmemin gavgavim," an mingarimra kara: Satan ko bizir an ativazi an apengan itiba, kar tintinimin duar kuraba, aseba, adariaba, ko arazir kuraba bar moghira. **1:15:** Jo 1:18, 2 Ko 4:4, Hi 1:3

1:16: Jo 1:3, 1:10, Ro 8:38, 11:36, Hi 1:2, 2:10, 1 Pi 3:22 **1:17:** Jo 1:1-3, 8:58, 17:5, 1 Ko 8:6 **1:18:** Ap 26:23, 1 Ko 15:20, 15:23, Ef 1:10, 1:22-23, MAA 1:5 **1:19:** Jo 1:16, 3:34, Kl 2:9 **1:20:** Ro 5:1, 2 Ko 5:18, Ef 1:7, 1:10, 2:13, 2:16, 1 Jo 2:2 **1:21:** Ro 5:10, Ef 2:12, 4:18, Ta 1:15-16 **1:22:** Ef 2:14-16, 5:27, 1 Te 4:7, Ta 2:14 **1:23:** Mk 16:15, Ef 3:17, 1 Ti 3:16, Hi 3:14 **1:24:** Ro 5:3, 2 Ko 1:5-6, Ef 1:23, 3:13, Fl 3:10, 2 Ti 1:8

da givasava ami. Ezi ki siosin akurvaghosa ifonge, a Kraisin nivafizimra. Bizir kam bagha ki bar akonge. ²⁵ God uabi, ian akurvaghosa na misefe, egha ingangarir kam na ganingi, ezi ki siosin ingangarir gumazimin oto. Ezi ki deravira Godin akam akurir ingangarim nan iti. ²⁶ Dughiar fomira itibar iza datirighin, akar kam bar modo, ezi gumazamiziba bar a gifozir puvati. Egha datirighin a Godin gumazamizibar damazibar azenim giri. ²⁷ Ezi Godin nighnizim kamakin, a uabi akar aghuir modozir kam e an gumazamiziba, an en aka, eghti e fogham, akar modozir kam a guizbangira bar dera, egha Kantrin Igharazibar Gumazamiziba bar men akuragham. Akar modozir kam kamakin, Kraisi ian navir averiabar aven iti, ezi ia fo, a ia inighti ia a ko mangiva Godin Nguibamin ikiva, egh ia an bizir aghuiba iniam, egh ia bizir kam bagha mizuai. ²⁸ Ezi e Kraisin akar aghuim bar vaghvaha gumazamizibav kiri. E kamaghin ifonge, me Kraisi ko porogh ikiva fofozir aghuitamin oteveghan koghiva, eghti e me inigh Godin damazimin mangam. Kamagh sua, e nighnizir aghuim ko fofozir aghuimin gin ghua men sure gamua, egha akar gavgavim me ganidi. ²⁹ Kamaghin ki, Kraisi na ganingizir gavgavir ekiam, a nan akurvazima, ezi tuavir kam ki osimtiziba sara ingangarir dafar kam gami.

2

E nighnizir gavgavim ikiva egh akar ifavariba batogham

¹ Ki ia foghasa, ki akurvazir ingangarir dafam ia ko Laodisian nguibamin itir gumazamiziba bagha a gami, egha uaghan nan guamin ganizir puvatizir igharaziba sara. ² Ki kamaghin ifonge, ki gavgavim men navibar aningti me atiatingan kogham, egh ki me damuti me uari gifueghiva uari inigh ikiam, egh me fofozir aghuim inighti nighnizir aghuir kam me damuti men nighnizir

gavgavim bar ekevegham. Egh kamaghin me Godin akar modozimin mingarim deraghvira a gifogham, a Kraisi, a uabi akar modozir kam in mingarim. Kamagh sua ki ingangarir kam gami. ³ Godin fofozir aghuim ko nighnizir aghuim bar pin kogha Kraisi gizivaha modogha iti, mati dagiaba dagiabar dipenimin iti. Ezi Kraisi uabira fofozir aghuir kam en aka.

⁴ Ezi ki ghaze, tav ia gifariva egh akar amirizibar ia mikimiva ia apezaperan kogham. Kamagh sua, ki akar kam ia migei. ⁵ Ki uabi uan mikarzinin ia ko itir puvati, egha ki ia ginighnighavira iti. Kamaghin ki akurvazir ingangarir dafar kam ia bagha a gami. Egha ki ian garima, ia uari inigha tuivighav ikiava deragha ingara egha nighnizir gavgavim Kraisin iti. Bizir kam ki bar akonge.

E Kraisin porogh egh an tuivigh gavgavigham

⁶ Ezi ia Kraisi Iesus en Ekiam ia a inigha gifa, egh kamaghin ia a ko daruva an poroghiv iki. ⁷ Egh ia a gisin tuivigh gavgavigh, mati temem biba sara nguazimin tughav gavgafi. Uaghan mati dipenim dipenir akinir gavgavibagh isin tughav iti. Ia nighnizir gavgavim akar aghuir Epafras ian sure gamizir kam in iti, egh kamaghin ian nighnizir gavgavim aghung mangvira iki. Egh zurara God minabivira iki.

⁸ Ia bar deragh uari bagh gan, gumazitam fofozir ifavariba ko akar kinitabar gun ia mikimtima ia an nighnizibar gin mangan marki, eghti da ia ikirarighan kogham. Gumazir kaba, inazir afeziaba ko duar kurar overiam ko nguazim gativaziba, me me da fofozir kaba ini. Ezi fofozir kaba da Kraisin izezir puvati.

⁹ Ia fo, Kraisi a en mirara gumazimin oto, ezi Godin ikirimirim ko araziba ko an gavgaviba bar a gizifa. ¹⁰ Egha a duar gavgaviba ko bizir gavgaviba itiba bar, dar dapanim. Ezi ia Kraisin poroghav itima, kamaghin God ia gamima ia guizbangira angamra ikiavira iti.

1:25: Ef 3:2, 3:7-8 1:26: Ro 16:25-26, 1 Ko 2:7, Ef 3:3-5, 3:9-10, 2 Ti 1:10 1:27: Ro 9:23, 2 Ko 2:14, Ef 1:18, 3:8, 1 Ti 1:1
 1:28: Ef 4:13, 5:27 1:29: Ap 20:20, 20:27, Ef 3:7, 3:20, Fl 4:13 2:2: 2 Ko 1:6, Ef 3:4, 3:18, Fl 3:8, Kl 1:26, 3:14
 2:3: Is 45:3, 1 Ko 1:24, 1:30, Ef 1:8, 3:19 2:4: Ro 16:18, Ef 4:14, 5:6, Kl 2:8 2:5: 1 Ko 5:3, 14:40, 1 Pi 5:9 2:8: Ga 4:3, 4:9, Ef 5:6, Kl 2:3, 2:18-20, Hi 13:9 2:9: Jo 1:14-16, Kl 1:19 2:10: Ef 1:21-22 2:11: Ro 2:29

¹¹ Ezi ia Kraisin poroghav ikia, egha mati uan mikarzir mogomebar ghorir arazim ini. Ezi arazir kam, gumazitam uan dafarimin a gamizima an otozir pu. Puvati. Krai uabi mikarzir mogomebar aghorir arazir kam ati. Kraisin arazir kam in e, navir ghurimin gavgavir e ikiagharighizim, anetughavkinigha a gin amadagha, egha firiaghiri. Kar guizbangira mikarzibar aghorir arazim. ¹² Ezi dughiar e ruezimin e Krai ko poroghav itima, God Krai ko e sara mozim gati. Ezi e fo, God uan gavgavir ekiamin amodoghin ingarava Krai mozim in a gamizi a ua dikafi. Ezi e nighnizir gavgavim an ingangarir gavgavir kam in itima, ezi dughiar e ruezimin, God Iesus ko e gamizima e uaghan ua dikafi.

¹³ Ia faragha uan arazir kurabagh amir arazim bagha gumazir aremezibar moghin iti. Ia navir ghurimin arazibar gin ghua, eghti Krai ian navir ghurimin araziba tighar da atughuvkinighiva da gin amadagham, kamaghin ia gumazir aremezibar min ami. Ezi datirighin God ia gamima ia Krai ko angamra iti. Ezi God en arazir kuraba bar a da gin amada.

¹⁴ Moses Osirizir Araziba, akam e gasaragha, en arazir kuraba aghurigha azenim gati, egha e gamima e an akam ko an gavgavimin apengan iti. Ezi e gasir akar kaba God bar da batoke, egha uaghan Moses Osirizir Araziba isa Iesusin ter ighuvimin a gafu, egha tuavir kam in Moses Osirizir Arazibar gavgavim a gifa. ¹⁵ Ezi Krai ter ighuvimin duar gavgaviba ko bizir gavgaviba itiba, a dar gavgaviba deghavkinigha da gifa. God ter ighuvimin, kamaghin gumazamiziba bar men aka, a bar da dikabiragha da ikegha dagh amima da pura bizir kinibar min otifi.

E Krai koma areme, ezi nguazir kam in araziba en akuraghan kogham

¹⁶ Kamaghin amizi, ia tav ateghtima an akaba ia gasan marki, egh ia mikim suam, ia dagheba ko dipaba apir arazibar gin

zuir puvati, o ia Godin ziam fer dughiabar gin zuir puvati, o iakinir igiabar isar araziba ko Sabatin dughiabar arazibar dar gin zuir puvati. ¹⁷ Arazir kaba, da bizir gin izamibar nedazir kiniba, ezi Krai a uabi guizbangin bizim. ¹⁸ Eghti gumazitam bizitam irebamin min bizim in ganigh, egh kamaghin a uabira uan ziam fiti, ia an akam baraghan marki. Gumazir kam suam, ia uarigh ifariva uari dikabiniva egh enselbar ziaba fi. Eghti ia an akam baraghan marki. Gumazir kam a uan nighnizim ko navir ghurimin arazibar gin ghua, egha pura migia ghaze, ki uabi bar fo. Eghti ia gumazir kamagh amitam ateghti a ia dikabiragh, ian ivezir aghuim okiman kogham. ¹⁹ Egha a Kraisin suirazir puvatigha anetaki, Krai en dapanim, e an nivafizim. E an poroghav ikia dagheba isa egha a ko nivafizir agiribar min uari isasuiragha iti. Nivafizir kam Kraisin apengan itima an a gamima a God ifongezi moghin aghua gavgafi.

²⁰ Ezi ia Krai ko poroghav ikia a ko areme, kamaghin ia duar kurar overiam ko nguazim gativaziba bar ada ategha uam adar apengan itir puvati. Egha tizim sua ia nguazir kam in itir gumazibar min aruavira iti? Egha tizim sua ia nguazir kam in arazibagh amuavira iti? Arazir kaba kamakin, ²¹ "Ia bizir kabar suighan marki," egh "Dagher kabar aman marki," egh uaghan "Bizir igharazir maba sara suighan marki." ²² Ezi bizir kaba, e dar ingangaribagh amima da zuamira ikufi. Arazir kaba, gumazibara uari dagh amuava da arigha egha en sure gami. ²³ E bar fo, arazir kaba me dav kim suam, da nighnizir aghuibar gin zui. Da guizbangira bar puvati. Arazir kaba ghaze, ia uari uan ifongiamin gin mangiva mighighvira lotun arazibar amu. Egha ghaze, ia uarigh ifariva uari dikabin. Egha ghaze, ia Godin ingangarim damuva uan mikarzim mizazir kuram a daning. Egha arazir kaba da en mikarzibar akuragh navir ghurimin araziba dikabiragh da givaghan kogham. Bar puvatigham.

3

E Krajs ko ua dikavigha ikirimirir igiamin iti

¹ God ia gamizima ia Krajs ko ua dikavigha ikirimirir igiamin iti. Egha bizir kam bagha, ia Godin Nguibamin pin itir biziba bar dagh ifongegh, da Krajs itir naghin iti. Krajs, Godin agharir guvimin amadaghan uan atrivir dabirabimin aperaghav iti. ² Ezi ia bizir pin itiba baghivira nighnigh, egh nguazimin itir bizibagh nighnighan marki. ³ Ia fo, ia aremegha gifa, ezi ian ikirimirir angamra itim Krajs ko ikiava egha Godin poroghav ikia egha modoghav ikia tighar azenimin otivam. ⁴ Ezi Krajsra, a guizbangira ian ikirimirir angamra itimin mingarim. Eghti Krajs uamategh izamin dughiam, ia uaghan a ko an angazangarir gavgavir ekiamin aven otivam.

Krajs en aven itima ezi e gumazamizir igiabar otifi
(Sapta 3:5-4:18)

Ikirimirir ghurim koma ikirimirir igiam

⁵ Kamaghin ami, ia nguazimin itir arazir kurar ian navir averiamin itiba bar da gifagh. Bizir kaba, gumazamiziba uari bakia uari ko akuir arazim, ko arazir miziriziba, ko afiar araziba, ko arazir kurabar amuasa naviba dikavir arazim, koma gumazir igharazibar bizibar gara da ifuer arazim. Bizibar gara dagh ifuer arazir kam, mati uari isa ifavarir godbar aningizir arazimin min ami. ⁶ Ezi bizir kaba bagha God uan aningagharimin ivezir bar kuram gumazir arazir kabagh amiba me bagha anetizima a iti. Kar gumazir Godin akam iriaghriazibar ivezir kuram. A izam. ⁷ Ia faragha arazir kurar kabar gin zuima, da ia gativagha ia iki-aghariki.

⁸ Ezi datirighin ia arazir kaba uam adar amuan marki. Arazir kaba: adariba, ko aningaziba, ko navir kuraba ko akar

kuraba uari gasir araziba, koma migirigiar mizirizir ian akatoribar otiviba, ⁹ ko uarigh ifarir arazim, ia arazir kabar amuan marki. Ia fo, ia navir ghurimin araziba ategha ¹⁰ egha gumazir igiabar otifi, mati gumazim korotiar ghurim sueghava korotiar igiam aru. Ezi God, gumazir ian ingarizi ia gumazir igiabar otivizir kam, a kamaghin ifonge, a ia damuti ia bar deraviram a gifogham. Kamagh sua a ia gamuavira itima ia an miraram otivavira iti. ¹¹ Kamaghin amizi, datirighin bibiziba puvati. Ia ua kamaghin nighnighan marki, e Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, o e mikarzir mogomeba aghore, o daghorezir puvati, o igharazir darazir akabav gei, o nguibar atiabar gumaziba, o e pura ingangarir gumazibar iti o e firiaghrezir gumaziba. E kamaghin nighnighan kogham. E fo, Krajs uabira iti, egha Krajs uabi bar en aven iti.

E igharazibagh ifongezir arazim damuam

¹² God ua baghavira ia misevezi, ia an gumazamizibar otivigha gifa, ezi a bar ia gifonge. Kamaghin amizi, ia arazir kabar amu: Ia gumazamizibar apangkuv, egh arazir aghuibar gumazir igharazibar amu, egh ia uari dikabiragh, egh gumazibar asughasugh, egh dighorim amirazir arazim damu. ¹³ Egh ian tongin tav arazir kuratam igharazitav damightima an an osemeghiva, egh ia zuamira uari uarir aningaghan marki, egh uari uan arazir kuraba gin amang. Ia fo, Ekiam ian arazir kuraba gin amada, ezi kamaghira ia uaghan uarira uan arazir kuraba gin amang. ¹⁴ Egh ia bar uarigh ifongegh. Arazir kam a bar arazir igharazibagh afira. Arazir kam, an arazir aghuir igharazibagh amima da bar deraviram otiva, uari isa ingari. ¹⁵ Krajs navir amirizim ia ganingi, egha ia gamizima ia navir vamira iti, ezi navir amirizir kam ian navir averiabar ikiva ia gativaghiva nighnizir aghuiba ia

3:1: Sng 110:1, Mk 12:36, 16:19, Ef 1:20, Fl 1:30, Kl 1:29, 2:12, 1 Te 2:2 **3:2:** Mt 6:33 **3:3:** Ro 6:2, 2 Ko 5:7, 5:14, Ga 2:20, Kl 2:20 **3:4:** Jo 11:25, 14:6, 1 Ko 15:43, Fl 1:21, 1 Jo 3:2 **3:5:** Ro 6:6, 6:11-13, 8:13, Ga 5:24, Ef 4:19, 5:3-5, 1 Te 4:5 **3:6:** Ef 5:6 **3:7:** Ro 6:19-20, 1 Ko 6:11, Ef 2:2 **3:8:** Ef 4:22, 4:25-31, 5:4, Hi 12:1, 1 Pi 2:1 **3:9:** Ef 4:22
3:10: Stt 1:26, Ro 12:2, Ef 2:10, 4:24 **3:11:** Ro 10:12, Ga 3:28, Ef 1:23 **3:12:** Ga 5:22, Ef 4:32, Fl 2:1, 1 Pi 2:9 **3:13:** Mk 11:25, Ef 4:32, 5:2 **3:14:** Ro 13:8-10, 1 Ko 13:13, Ef 4:3 **3:15:** 1 Ko 12:13, 12:27, Ef 2:16-17, 4:4, Fl 4:7

daningam. Ia fo, navir amirizir kam bagha God ian diazima ia bar uari inigha nivafizir vamiran min oto. Egh zurara God minabi. ¹⁶ Egh Kraisin akam ian navir averiabar iki gavgafigh. Eghti ia vaghvagh nighnizir aghuiba ko fofozibar gin mangiva uarira uarir sure damuva egh akurvazir akam uari daning. Egh Ighiabar Akinafarimin aven ighiabar amuva, egh Iesusin ziam fer ighiabar amuva, egh Godin Duam ian navir averiabagh atizir ighiabar amu. Dughiar ia ighiabar amuamim, ia uan navir averiabar God minabi. ¹⁷ Ezi bizir manaba ia dagh ami, migirigiaba o ingangariba, ia bizir kaba bar Ekiam Iesusin ziamin dar amu. Egh an ziamin ia God Afeziam minabi.

Pol, Kraisin arazibar gin mangasa, poroghamiba ko boribav gei.

¹⁸ Ia amuiba vaghvagh, ia uan pabar akaba baragh egh men apengan iki. Kar Ekiam ifongezir arazim. ¹⁹ Ezi ia paba vaghvagh, ia uan amuiba bar deraghvira me damuva egh bar me gifongegh. Egh pura ingangarir amizir kinimin min me damuan marki.

²⁰ Ia boriba, ia zurara uan amebaba ko afeziabar akaba baraghiva dar gin mangi. Ia fo, Ekiam ian arazir kam bagh bar akuegham. ²¹ Ia afeziaba uan boriba nighi me amir biziba bagh mikimiva men nighnizibar amuti me ataran marki. Ia kamaghin damuti, borim osemeghiva kamaghin mikim suam, ki bizitam damuan kogham. Marki. Ki aghua.

Pol ingangarir gumaziba ko gumazir ekiar men garibav gei

²² Ia ingangarir gumaziba vaghvagh, ia uan gumazir ekiar ian garibar akaba baragh, egh biziba bar dar amu. Egh ia kamaghin nighnighan marki, "E suam, dughiar me en gara itibar, e me apezeper ingangarir aghuibar amuti me e gifuegham." Puvati. Ia Ekiamin atiating, egh dughiaba bar uan navir averiabar aven deravira nighnigh, guizbangira

ingangarim damu. ²³ Ezi ia amir biziba bar, ia uan gavgaviba sara dar amu. Kar, ia gumaziba bagha ingarir puvati. Ia Ekiam bagha ingangarim gami. ²⁴ Ia bizir kam ginighnigh, ia Ekiam Kraisin ingangarir gumazamiziba, a uabira ian garir gumazir bar ekiam. Egha ia fo, Ekiam ivezizir aghuir uan gumazamiziba bagha atizim, a gin ia daningam. ²⁵ Ia fo, God gumazamizir vabara a men garir puvati, a bar gumazamizibar gara men araziba ko navir averiabar deravira dar gara tuavir vamira me tuisisi. Kamaghin amizi, gumazir arazir kurabagh amizim, a uan arazir kurar an amizim bagh ivezizir kuram iniam.

4

¹ Ia ingangarir gumazibar garir gumazir ekiaba, ia kamaghin fogh, ia uaghan gumazir ian garir ekiam a Godin Nguibamin pin iti. Kamaghin amizi, ia uan ingangarir gumaziba deravira men ganiva Godin damazimin derazir arazimin me damuva arazir aghuibar me damu.

E God ko migeir arazim pamtem a damuva egh deraghvira daruam

² Ia God ko mikim mamaghira ikiva, ia deraghvira ganiva nighnighiva God ko mikim, egh God minabivira iki. ³ Ia God ko mikimiva egh uaghan e bagh kamaghin azangsigh, an e bagh tiam kuightima e Kraisin akam akunam. Akar kam a fomira modoghav iti. Ia fo, ki akar kam akunizi, me a baraghan aghuagha na isa kalabus gati. ⁴ Ia God ko mikim egh suam, a nan akuraghti ki God ifongezir moghira, deraghvira akar kam akunam.

⁵ Ezi ia, nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizir darasi, ia nighnizir aghuibar gin mangiva egh arazir aghuibar me damu. Egh ia dughiaba vaghvagh Kraisin arazibar men akakaghsivira damuvira iki. ⁶ Ia zurara akar aghuir singtizibav kimtima, gumaziba da baragh dagh ifuegham. Kamaghin ia bar deravira foghiva gumaziba vaghvagh men akaba ikarvagh.

3:16: 1 Ko 14:26, Ef 5:19, Kl 4:6 **3:17:** 1 Ko 10:31, Ef 5:20, 1 Te 5:18, Hi 13:15 **3:18:** Ef 5:22, Ta 2:5, 1 Pi 3:1 **3:19:** Ef 4:31, 5:25, 5:28, 1 Pi 3:7 **3:20:** Ef 5:24, 6:1, Ta 2:9 **3:21:** Ef 6:4 **3:22:** 1 Ti 6:1, Ta 2:9 **3:24:** 1 Ko 7:22 **3:25:** Lo 10:17, Ro 2:11, Ef 6:9, 1 Pi 1:17 **4:1:** Wkp 25:43, 25:53, Ef 6:9 **4:2:** Ef 6:18, Fl 4:6 **4:3:** Ro 15:30, 1 Ko 16:9, Ef 6:19 **4:4:** Ef 6:20 **4:5:** Ef 5:15-16, 1 Te 4:11-12 **4:6:** Mk 9:50, Ef 4:29, Kl 3:16, 1 Pi 3:15

Pol Tikikus ko Onesimus aning amadazi aning Kolosin zui

⁷ Tikikus e ko ingangarir gumazir mam, a en aveghbuar aghuir e bar ifongezim, egha a guizbangira Ekiamin ingangarir gumazir bar aghuim. A nan ingangariba bar dar gun ia mikimam. ⁸ Ezi bizir kam bagha, ki ia bagha anemada. Ki ghaze, ia fogham, e manmaghin iti, eghti akar kam gavgavim ian navibar amuti ia ua bar akuegham. Kamagh sua, ki Tikikus amadazi, a ia bagha zui. ⁹ Eghti Onesimus, a Tikikus ko izam, a guizbangira en guizin aveghbuar bar aghuir e bar ifongezim, a dughiaba bar Godin ingangarim gami. A ian mav. Eghti aning bizir kagh otiviziba bar dar gun ia mikimam.*

Pol Kolosiba bagha akinafarim amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.

¹⁰ Aristarkus, a na ko kalabusin iti, egha ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Mak, Barnabasin imurim, a uaghan akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. (Egh a izi ian tongin otoghti ia a inigh uan dipenimin mangi. Ki ia Mak iniasa, ia bagha akar kam amadagha gifa.) ¹¹ Ezi Iesus, an ziar mam Jastus, a uaghan ghaze, Afeziam ia ko iki. Judan tongin itir gumazir kabara, me na ko ikia God Gumazamizibagh Ativir Ingangarim gamuava egha me bar deraghavira nan akurvasi.

¹² Epafra uaghan ia ginighnigha ghaze, Afeziam ia ko iki. A uaghan ian mav, egha Kraisi Iesusin ingangarir gumazim. A zurara ia bagha pamten God ko migiavira iti, egha ghaze, God ian akurvaghti, ia tuivigh gavgavigh, egh fofozir aghuitam oteveghan koghiva, egh Godin ifongiam bar a gifoghiva an gin mangam. ¹³ Ezi ki kamaghin ia mikimasa, a bar akurvazir dafam ia bagha a gamuava egha uaghan Laodisian nguibamin itir darasi ko Hierapolisin nguibamin itir darasi, me bagha a gami. ¹⁴ Ezi Luk, a doktan e bar ifongezim, a Demas ko aning ghaze, Afeziam ia ko iki.†

¹⁵ Eghti ia Laodisian itir siosin mikim suam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. Egh ia Nimfa ko siosin an dipenimin uari akuvim sara, bar me mikim suam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. ¹⁶ Egh ia akinafarir kam uari tongin a dipon, egh gin Laodisian itir sios bagh anemadagh, eghti me uaghan uarir tongin a diponam. Egh uaghan akinafarir ki Laodisiaba bagha amadazim, me ia bagh anemadaghti, ia a inighiva uarir tongin a diponam. ¹⁷ Egh ia kamaghin Arkipusin mikemegh, “Ni, Ekiam ni ganingizir ingangarim, ni deravira a damuva bar anegifagh.”

¹⁸ Ki Pol, ki uan dafarimningin akar abuananam ia bagha an osira ghaze: God deravira ia damu. Ki kalabusin ikiavira iti, ezi ia na gin amangan marki. Ki ia bagha God ko migia ghaze, Godin apangkuvim ia ko iki.‡

4:7: Ap 20:4, 2 Ti 4:12 **4:9:** Fm 10-12 * **4:9:** (4:9) Onesimus a pura Filemonin ingangarir gumazim. Ni akar Filemon akinafarir Pol a bagha osirizimin aven itimin gan. **4:10:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, 19:29, 27:2, Fm 24
4:12: Kl 1:7, Fm 23 **4:14:** 2 Ti 4:10-11, Fm 24 † **4:14:** (4:14) Gumazir aviriba nighnigha ghaze, Lukin kamrama, akinafarir pumuning osiri, mam Luk Osirizir Akar Aghuim, egha igharazim Aposelbar Ingangariba. **4:17:** Fm 2
4:18: 1 Ko 16:21, 2 Te 3:17 ‡ **4:18:** (4:18) Ni 1 Korin 16:21in gan.

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Tesalonikan Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akinafarir Faragha Zuim

Tesalonikan nguibam, a Mesedonian Provinsin nguibar ekiar mam. Dughiar Pol Filipai ataghizim, a Tesalonikan ghugha nguibar kamin siosin mam okore (Ap 17:1-9). Egha Judabar garima, gumazamizir avirim Polin akam gin ghua egha Kraisin adarazir otifi, ezi Judaba navir kuramin Polin ikiava a gamizi, a Tesalonikan nguibam ataki. Egha gin Pol ghua Korinin nguibamin itima, a ko ingarir gumazim Timoti iza bizir Tesalonikan Kraisin adarazir otivizibar gun Pol migei.

Ezi Pol Timotin akam baregha, egha Tesalonikan sios nighnizir gavgaviba gavgavim me daningasa, a ko Sailas ko Timoti akinafarir kam an osirigha me bagha anemada. Fofozir gumazir avirim ghaze, akinafarir kam ti Pol osirizir akinafarir Godin Akinafarimin aven itibar faragha zuim. Ezi akinafarir kam Pol Tesalonikabar nighnizir gavgaviba ko arazir aghuiba bagha bar akonge.

Tesalonikan gumazamizir kaba, Kraiss manmaghin ua izamin bizim, me ti deravira fozir puvati. Me kamaghin foghasa, gumazir Kraiss tighar ua izamin dughiamin ovengeziba, me uaghan zurara itir ikirmirir aghuim iniam, o puvatigham? Eghti Kraiss dughiar manamra izam? Pol men azangsiziba ikiarvagha kamaghin migei, me arazir aghuibar gin mangiva, Ekiam izamin dughiam bagh uari akir iki.

Pol a ko ingarir darazi, me Tesalonikan itir sios ginighnisi

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, ko Sailas ko Timoti, e Tesalonikan itir sios bagha akinafarir kam osiri, me God Afeziam ko Ekiam Kraiss Iesusin poroghav itir gumazamiziba: Godin apangkuvim ko navir amirizim ia ko iki.

Pol Tesalonikan itir siosin nighnizir gavgavim bagha bar akonge

² E zurazurara God minabaghava ia bagha God ko migei. ³ E ian arazibagh nighnigha e fo, ia nighnizir gavgavim Godin itima, bizir kam ia gamima ia ingangarir aghuibagh ami. Egha ia igharazibagh ifuegha, ezi bizir kam ia gamima, ia pamtem ingari. Egha ia en Ekiam Kraiss Iesusin mizua iti, egha ia uan naviba gavgavim dagh anighavira iti. E ian arazir kaba Godin damazimin dagh nighnisi. Kamaghin amizi bizir kaba bagha e God minabavira iti.

⁴ En adarasi, e kamaghin fo, God bar moghira ia gifongegha, egha ua baghavira ia amisevegga gifa. ⁵ Akar aghuir e inigha ia bagha izezim, an akar kinimin min ia bagha izezir puvati. A Godin Duam ko gavgavim sara ize, kamaghin amizi, ia guizbangira fo, akar kam a bar guizin akam. E ian tongin ikiava ian akuraghasava amizir arazim, ia uari a gifo. ⁶ Egha ia Godin akam inizi, ezi osimtizir aviriba ia batifi, ezi ia Ekiamin araziba ko en arazibar gin zuima, Godin Duam ian navibagh amima ia bar akonge. ⁷ Kamaghin ia arazir aghuim Masedonia ko Akaiian Provinsin itir Kraissin adarazi, bar men aka. Eghti me ian arazimin ganiva an gin mangam. ⁸ Ezi Ekiamin akar ia kunizim, a dibiarimin araremin min bar ghu. Egha a Masedonia ko Akaiara ghuzi puvati, ian nighnizir gavgavir Godin itir kamin eghaghanim, nguibaba bar a baraki. Kamaghin amizi, marki e ua me mikiman kogham. ⁹ Ezi dughiar e ia bagha iziba, me uari bizir otivizibar gun e geghari. Egha ia godin ifavariba ategha navibagh iragha guizbangira Godin gin zuir arazibar me geghari. A guizbangira ko zurara itir

1:1: Ap 17:1-13, 2 Te 1:1 **1:2:** Ef 1:16, Fl 1:3-4, Kl 1:3, 2 Te 1:11 **1:3:** 1 Ko 13:13, Ga 5:6, Kl 1:4-6, Hi 6:10 **1:4:** Kl 3:12, 2 Te 2:13 **1:5:** 1 Ko 2:4-5, 4:20, Kl 2:2, Hi 2:3 **1:6:** Ap 17:1-9, 1 Ko 4:16, 11:1, Fl 3:17, 2 Te 3:9 **1:7:** 1 Pi 5:3
1:8: Ro 1:8 **1:9:** Ap 14:15, 1 Ko 12:2, Ga 4:8, 1 Te 2:1 **1:10:** Ap 17:31, 1 Te 4:16, 5:9, Ta 2:13, 2 Pi 3:12

God. ¹⁰ Ezi ia an Otarimin mizuai, a Godin Nguibam ategh uamategham. Otarrir kam aremezima God a gamizi, a ua dikafi. A Iesus, an en akurvasi, egh dughiar Godin aningagharim izamim, an en akuragham.

2

Pol Tesalonikan nguibamin ikiava amizir ingangarim migei

¹ En adarasi, ia uari fo, ingangarir e ian tongin ikiava amizim, a pura ghuzi puvati. ² Ia fo, e tighar ia bagh izamin dughiam, e Filipain nguibar ekiamin ikia mizaziba isi, ezi me en zia bagh asighasisi. Ezi dughiar e ia bagha izezim, en God en naviba gavgavim dagh aningizima, ezi e uan apanir avirir kabar atiatir puvati. E tugh gavgavigha Godin akar aghuim ia mikiri. ³ Egha e ia nighnizir gavgavim Kraisin ikiasava, e ia migia, egha pazav akatamin ia mikemezi puvati, egha e nighnizir zuezir puvatizitam sara ia migia ia gifarazir puvati. ⁴ Bar puvati. En nighnizim a igharagha iti. God en navir averiabagh fogha givagha, egha a uabi ifongegha akar aghuim akunamin ingangarim e ganingi. E gumazamiziba en ingangarim gifueghasa, e akam akurir puvati. Godra en navir averiabar gari. Ezi e kamagh sua, a uabira e amir ingangarim gifongegh. ⁵ Ia fogha gifa, God en garava e gifozima e kamaghin ia migei, e akar ifavaritam in ia gifarazir puvati, egha e ian bizibagh ifuegha egha ia apezepera migeir puvati. ⁶ E, ia ko gumazamizir igharazibar damazimin ziam iniasa ingangarir puvati. ⁷ E guizbangira Kraisin aposelbar min iti. Kamaghin e ti ifuegha, egha uarir akurvaghasava biziba bagha ia migiai. Egha e ingangarir ekiam ia daningan aghua. E bar nimira ia ko ikiava ian asughasusi. Kamaghira amebam uan borir aghiriba asughasugha deragha men gari moghin e deravira ian gari. ⁸ Ia bar guizbangira en namakaba, kamaghin amizima, e guizbangira bar ia gifonge,

egha Godin akar aghuim ia mikimasa, egha e uaghan uan ikirimirim ian akurvaghasa.

⁹ En adarasi, ia uari en ingangarir ekiar e ia ko ikia Godin akar aghuir kunizim gifo. E ghaze, e daghebar uarir akurvaghsi osimtizir ekiam ia daningan kogham. Egha e dimagariba ko aruebar bar puvira ingari.

¹⁰ Ia fo, ezi God uaghan fo, arazir manam e ia gami, ia nighnizir gavgavim Kraisin itir gumazamiziba. E Godin damazimin derazir arazir aghuibagh amua, egha arazir kuratam gamizir puvati. ¹¹ Ia fo, afeziam uan boribagh amir arazibar mirara e uaghan vaghvagha dar ia gami. ¹² Egha e ian nighnizir gavgavim damuti ia tugh gavgavighamin migirigibagh ami. Egha ia osimtiziba aterir dughiamin e agharim ia ganidi. Egha e ikirimirir aghuir God uabi ifongezimin gin mangasa ia migei. God Bizibagh Ativir Dughiam oto, ezi a ian dia ghaze, ia dughiar kam in aven izi nan apengan ikiva na ko pin iki, dabirabir aghuarim nan Nguibamin a iniam.

Kraisin adarazi nighnizir gavgavim ikia, osimtiziba atera tugh gavgafi

¹³ Ia en akam baregha Godin akam inigha egha gumazibar akamin min a inizir puvati, ia guizbangira Godin akamra ini. Ezi akar kam bar pamten ia gumazamizir nighnizir gavgavim Kraisin itibar navir averiabar ingari. Kamaghin amizima e bizir kam bagha zurara God minabi. ¹⁴ En adarasi, Godin siosin Judian Provinsin itiba, me Krais Iesusin adarasi, bizir me batozibara, da uaghan ia batifi. Ian nguibamin gumazibara osimtizir ekiaba ia ganidi moghira, Judian itir siosba, Judaba osimtiziba me garisi. ¹⁵ Judaba, Ekiam Iesus koma Godin akam inigha izir gumazibav soghezima me ariaghire, egha uaghan e batosi. Egha God ifongezir arazibar aghuaghava, me gumazamiziba bar, men apanimin iti. ¹⁶ Egha me God ua gumazamizir kaba inian me aghuagha,

2:1: 1 Te 1:5, 1:9 **2:2:** Ap 16:19-24, 17:1-9, Fl 1:30, Kl 2:1 **2:4:** Jer 11:20, Ga 1:10, 1 Ti 1:11 **2:5:** Ap 20:33, Ro 1:9, 1 Te 2:10, 2 Pi 2:3 **2:6:** Jo 5:41, 5:44, 1 Ko 9:1-6, 2 Ko 11:9, 2 Te 3:8-9 **2:7:** 1 Ko 2:3, 2 Ko 13:4, 2 Ti 2:24 **2:9:** Ap 20:34, 1 Ko 4:12, 2 Ko 11:9, 12:15 **2:11:** Ap 20:31 **2:12:** Fl 1:27, Kl 1:10, 2 Ti 1:9, 1 Pi 5:10 **2:13:** Ga 1:11-12, 4:14, 1 Te 1:2-3, 2 Te 2:13, 2 Pi 3:2 **2:14:** Ap 17:5, Hi 10:33-34 **2:15:** Ap 2:23, 3:15, 7:52, 9:23, 9:29, 13:45, 13:50, 14:2, 14:5, 14:19, 17:5, 17:13, 18:12 **2:16:** Mt 23:32-33, 24:6, Lu 11:52, Ap 13:50

egha kamaghin e Kantrin Igharazibar Gumaziba akam e me mikiman me aghuagha, egha en tuaviba apiri. Kamaghira me zurara arazir kurabagh amima, da ghua bar ekefe, ezi datirighin Godin aningazim men izegha gifa.

Pol ua Tesalonikabar ganasa bar ifonge

¹⁷ En adarasi, Judaba kaghira e arizima, e dughiar bar otevimin ia ataki, egha e ian garir puvati, ezi en nighniziba ia ko iti. Ezi e ua mangi ian ganasa bar ifuegha egha tuaviba buriavira iti. ¹⁸ E ia bagh izasa; ki Pol guizbangira dughiar aviribar izasa ingari, ezi Satan en tuaviba apiri. ¹⁹ Eghti en Ekiam Iesus uamateghamin dughiam, bizir tizim e damighti e an damatuzimin bar akuegh egh a mizuam iki tugh gavvaghiam? E bizir tizim inigh mangi an akagh suam e ingangarir aghuim gami? E ghaze, iarara. E ia baghavira bar akuegham. ²⁰ Guizbangira, e ia baghavira bar akuegham. Ezi iarara e gamima e bar akueghavira iti.

3

Pol Tesalonikaba gavvavim me daningasa Timoti amada

¹ E ia bagha nighnighavira ikia ghua, gin e ghaze, e sughsughan kogham. Egha akam misuegha ghaze, ga Atensin ikiam. ² Egha Timoti amadazima a ia bagha izi. Timoti a en aveghbuam. Egha a Godin ingangarir gumazir Kraisin akar aghuim akurim. Ga gavvavim ia daningiva, egha ian nighnizir gavvavimin akurvaghasa ga anemada. ³ E kamaghin aghua, osimtiziba ko mizazir ia isir kaba ia damuti ia nighnizir aviribar amuam. Ia uari fo, God uabi osimtizir kamagh gariba aterasa e amisefe. ⁴ E faragha ia ko ikia egha kamagh ia migiavira iti, osimtizitaba e bativam. Ezi ia datirighin deragha kamaghin fo, dughiar kurar kam e bato. ⁵ Bizir kam baghava, ki sughsughan aghuagha, egha ki Timoti ian nighnizir gavvavim gifoghasa ia bagha anemadazi a izi. Ki kamagh atiati,

gumazir kuram Satan ian nighnizir gavvavibar amuti, da ireghti, en ingangarim pura mangigham.

Timoti migirigiar aghuim inigha izezima Pol bar akonge.

⁶ Ezi Timoti ia ategha egha datirighira iza e batogha, akar aghuim e migia ghaze, ia nighnizir gavvavim Godin ikiava God ko gumazir igharazibagh ifonge. Egha a kamaghin migia ghaze, ia zurara e ginighnigha egha ian naviba bar en dera. Egha ia en ganasava ami moghin e uaghan ian ganasava ami. ⁷ Kamaghin amizima, en adarasi, dughiar e osimtiziba aterima nighnizir aviriba e bativimin, e kamaghin oraki, ia nighnizir gavvavir Godin itim ikiavira iti; ezi bizir kam gavvavim e ganingi. ⁸ E kamaghin fo, ia Ekiam bagha tugh gavvavizima, ezi e kagh uaghan, en dabirabim datirighin bar dera. ⁹ E ia ginighnigha egha e uan Godin damazimin guizbangira bar akonge. Kamaghin amizi, e ia bagha God bar minabavira iti. ¹⁰ Egha dimagariba ko aruebar, God ko pamtem migiavira ikia ghaze, God en amamangatighti e uari izi ian ganam. Eghti ian nighnizir gavvavim oteveghti, e ua ian akurvaghiva ian nighnizir gavvavim damutima, a gavvavigham.

Pol God ko migei

¹¹ E kamagh sua, en God en Afeziam uabi ko Iesus en Ekiam, e bagh tuavim azeneghti e ia bagh izam. ¹² E kamagh sua, Ekiam ia damighti arazir igharazir darazigh ifongezim bar moghira ia gizifagh egh fasfaghiam. E bar ia gifongezim moghira, ia vaghvagh Godin gumazamiziba ko gumazamizir igharaziba bar me gifongegh. ¹³ Eghti God gavvavim ia daningti, gumazamizir en Ekiam Iesusin damazimin zueziba bar, a ko uamateghti, en God en Afeziam ian gantima ia an damazimin zuegh arazir kuraba puvatigham.

2:17: 1 Te 3:10 **2:19:** Fl 2:15-16, 4:1, 2 Te 1:4 **2:20:** 2 Ko 1:14, 1 Te 3:13, MAA 1:7 **3:1:** Ap 17:15 **3:2:** Ap 16:1-3 **3:3:** Ef 3:13, 2 Ti 3:12 **3:4:** Ap 14:22, 20:24 **3:5:** Fl 2:16 **3:6:** Ap 18:5 **3:7:** 2 Te 1:4 **3:8:** Fl 4:1
3:10: Ap 26:7, Ro 1:10, Kl 4:12, 2 Ti 1:3 **3:11:** 2 Te 2:16 **3:12:** 1 Te 4:9-10, 5:15, 2 Pi 1:7 **3:13:** Sek 14:5, 1 Ko 1:8, Fl 1:10, 2 Te 1:7, 1:10, 1:17

Tesalonikabar arazir aghuiba men ikirimirimın aven otogh egh gavgafigh

4

(Sapta 4-5)

E gumazamiziba uari bakia uari ko akuir arazim damuam kogham

¹ Kamaghın, en adarazi, e God ifongezir araziba bar ian akagha ghaze, arazir kaba ia dar amu. Arazir kaba, ia datirighın guizbangira dagh ami. E datirighın Ekiam Iesusın ziamın gavgavımın ia gakaghora ghaze, ia arazir kabar amu mamaghira iki. ² E Ekiam Iesusın ziamın ian sure gamizir akaba, ia dagh fo.

³ God kamaghın ifonge, ia bar uari isıva a danigh egh an damazımın zuegh. Egh gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim gitagham. ⁴ Egh ia vaghvagh uan amuıbar ikıva deravıra men gan. Egh Godın damazımın zuezir araziba ko a ifongezir arazibar amu.* ⁵ Ia uan mıkarzımın ifongiabara, dar gın mangan marki, mati God gifozir puvatızir gumazıba amir araziba. ⁶ Kamaghın ia uan aveghbuaba osımtızıba me darıgh egh me gifar arazir kurabar men amuıbar amuan marki. E fomıra akar gavgavım ia mıgia ghaze, gumazir arazir kurar kabanagh gamıba, God gın ıvezir kuram me danıgam. ⁷ E fo, God arazir mızirızıba bagha en diazir pu. Bar puvatı. A en diagha ghaze, ia nan gumazamizıbara, kamaghın ia arazir zuezıbara damu. ⁸ Kamaghın amızı, nı tina akar kaba akirim dagh asara, nı akirim gumazim gasarazir puvatı, nı God akirim a gasara, Godın kamra uan Duam ia ganıngi.

E arazir aghuıbar amutı da gavgavıka

⁹ Kı Kraısın adarasi uarigh ifongezir arazımın kı ia bagh osiran kogham. Kı

fo, God uabi ia uarigh ifueghamin arazim bagha ian sure gamı. ¹⁰ Ezi ia Provins Masedonian itir Kraısın adarasi uarigh ifongezir arazıbar bar me gamı. En adarasi, e ia arazir kam damu mangı mamaghıra ikıasa e ian azangısısi.

¹¹⁻¹² Kı kamagh sua, ia bizitamın oteveghan kogham, eghtı gumazir Kraısın azenan itıba ian ganıva egh kamaghın mıkim suam, Kraısın adarasi arazir aghuıbagh ami. Bizir kam bagh ia uan dabirabir amırızim damutı a deraghsı, puvıra uari bagh ingar. Egh uan agharıbar uari ingar egh ia uari uarir akurvagham, kamaghıra e fomıra ia mıkeses.

Ekiam uamategh ızıva e akuvagham

¹³ En adarasi, e kamagh sua, ia bar deravıra Kraısın gumazamizir ovengezıba batıvamin bizim gifogh. Ia gumazir ıgharazir nıghnızir gavgavım Godın itir puvatızıbar mın pamten osemeğh ikian marki. Me ua dıkavamin dughıam mızuair puvatı. ¹⁴ E kamaghın nıghnızir gavgavım itı. Iesus aremeğha ua dıkafı. Kamaghın amızı, en nıghnızir gavgavım kamaghın, God gumazir nıghnızir gavgavım an ikııva ovengezıbar amıghtı, me ua dıkavıgh egh Iesus ko ua ızam.

¹⁵ Ekiamın akam e kamaghın ia mıkeme, Ekiam uamateğhtıma e gumazamizir angamra itıba, gumazir ariaghrezıbar faragh mangan kogham. Puvatı. ¹⁶ Ekiam pamtem mıkımtı, an enselin faragha zuımın tiarım mıkımtı, eghtı Godın sıgham sara arangam. Eghtı Ekiamra uan nguıbam ategh ızıghırıtıma gumazamizir Iesusın poroghav ikııva ariaghrezıba faragh ua dıkavıgham. ¹⁷ Dughıar kamın gın e gumazamizir angamra ikııvıra itıba, e gumazamizir kaba ko ghuarıabar tongın mavanangam, egh e bar Ekiam overıamın a batıvam. Kamaghın e bar Ekiam ko zurazurara ikıam. ¹⁸ Egh ia akar kam

4:1: Fl 1:27, Kl 1:10, 2:6, 1 Te 2:12, 2 Te 3:6 **4:3:** 1 Ko 6:15, 6:18, Ef 5:3, 5:17, 5:27, Kl 3:5, 1 Te 5:23, Hi 10:10, 1 Pi 1:16 **4:4:** Ro 6:19, 1 Ko 6:13-15, 6:18 * **4:4:** (4:4) Marazi ghaze, vezin kam kamaghın ghu: "Ia uan ifongiaba ko nıghnızir kurar ian navir averıabar aven itıba, ia deraghvıra da bagh uarir gan. Egh Godın damazımın zuezir arazıba ko a ifongezir arazıbar amu." **4:5:** Sng 79:6, Ga 4:8, Ef 2:12, 4:17-18, 2 Te 1:8 **4:6:** Wkp 19:11-13, Sng 94:1, 1 Ko 6:8, 2 Te 1:8 **4:7:** 1 Ko 1:2, 2 Te 2:13-14, Hi 12:14, 1 Pi 1:14-16 **4:8:** Ese 36:27, 37:14, Lu 10:16, 1 Ko 2:10, 2 Ko 1:22, 1 Jo 3:24 **4:9:** Jo 13:34, 15:12, Hi 8:11, 1 Jo 2:20, 2:27, 3:11-13 **4:10:** 2 Te 3:4 **4:13:** Ef 2:12 **4:14:** Ro 14:9, 1 Ko 15:3-4, 15:12-13, 15:18, 15:23 **4:16:** Mt 24:30-31, Ap 1:11, 1 Ko 15:23, 15:52, 1 Te 1:10, 2 Te 1:7 **4:17:** Jo 12:26, Ap 1:9, MAA 11:12

Godin gumazamizir igharazibav kim, egh gavgavim uari daning.

5

E Ekiam izamin dughiam bagh uari akir ikiam

¹ En adarasi, e bizir otivamin dughiatam diborogh ia bagh an osirighan kogham. ² Ia uari fogha gifa, Ekiam Izamin Dughiam okimakiar gumazim dimangan izi moghin zuamirama otogham. A izamin dughiam, ia a gifoghan kogham. ³ Gumazamiziba kamaghin mikimam, "Datirighin dughiar amirizim e batozi, e deravira iti." Eghti bizir me gasighasighamim bar zuamira me batogham, mati mizazir amizir naviba adaiba borim batasa isir mizaziba. Men tav osimtizir kam gitagh ari mangan kogham.

⁴ Kamaghin amizi en adarasi, ia mitatemin itir puvati, egh ia, dughiar kam okimakiar gumazimin min iziti, ia an ganigh digavir kuram damuan kogham. ⁵ Ia fo, ia bar aruem ko angazangarimin gumazamiziba. E dimagarim ko mitatemin adarasi puvati. ⁶ Kamaghin amizi, e gumazir igharazibar min daku ikian kogham. En damaziba kuighreghtima e deraghvira nighnigham. ⁷ E fo, gumazir akuiba me dimagaribar akui. Ezi gumazir dipar kuraba apa onganiziba, dimagaribar da api. ⁸ Ezi e aruemin adarazi, kamaghin e deraghvira nighnigham. E nighnizir gavgavim Godin itir arazim ko igharaz darazigh ifongezir arazim nigham. Egh bizir kamning inighiva midorozir korotiamin min uan evariba ikeghti da e apazagham. Egh Godin mizuam iki an akurvazir arazim inigh, e midorozir dapanir asuamin min anerughti an e apazagham. ⁹ God, uan aningagharimin aven mangasa e amisevezir puvati. A en Ekiam Kraisi Iesusin ingangarimin en akurvaghasa e amisefe. ¹⁰ Iesus en

akurvaghasava e bagha areme. Kamaghin amizi, e ovenge, o e angamra iti, e a ko angamra ikiam. ¹¹ Kamaghin amizi, ia uari vaghvagh akar aghuibar uariv kim egh gavgavim uari daning, mati ia datirighin ami moghin.

God uan adarazir akuraghti me arazir aghuibar amuam

¹² En adarasi, e kamaghin ian azangsisi, ia gumazir ian akurvagha ia ko ingaribar apengan iki. Ekiam ian gumazir dapanibar ikiasa me amisefe, eghti me ian araziba akiramin migirigiabar amuam. ¹³ Ia men ingangarir me amir kam ginighnigh, egh naviba bar men deraghiva me gifongeghiva egh men apengan iki. Egh ia bar uari inigh navir amirizimin iki.

¹⁴ En adarasi, e kamaghin ian azangsighasa, ia gumazamizir amirizibar araziba akiriva, egh gumazamizir atiatibar naviba gavgavim me daningiva, egh gumazamizir gavgaviba puvatiziba akurvagh, egh ia gumazamiziba bar dughorir amirizim men iki.

¹⁵ Ia deravira gan, gumazitam arazir kurabar ia damutima, ia an arazir kuraba ikaravaghan marki. Ia zurara arazir aghuibar Godin gumazamizibar amusi gavgavigh, egh uaghan gumazamizir igharaziba sara.

¹⁶ Egh ia zurara bar akongegh, ¹⁷ egh ia God ko zurara mikimvira iki. ¹⁸ Bizir tizim ia bato, God minabivira iki. God kamagh sua, ia gumazamizir Kraisi Iesusin poroghav itiba ia arazir kaba bar, dar amu.

¹⁹ Eghti Godin Duam bizitam damusi ia mikimtima, ia an anogoroghan marki. ²⁰ Eghti ia Godin akam inigha izir gumazibar akam me ia mikimtima ia navir kuram men ikian marki. ²¹ Egh ia bar deravira araziba ko akaba bar, da tuisigh. Egh arazir aghuibara, ia dar suigh. ²² Egh arazir kuraba ia bar da atakigh.

5:1: Mt 24:36 5:2: Mt 24:42-44, Lu 12:39, 2 Pi 3:10, MAA 3:3 5:3: Ese 13:10, Hos 13:13, Mt 24:39, Lu 21:34-35, Jo 16:21-22 5:4: Ro 13:12-13, 1 Jo 2:8 5:5: Ro 13:12, Ef 5:8-9 5:6: Mt 24:42, 25:5, 25:13, 1 Pi 5:8 5:7: Lu 21:34-36, Ro 13:13, Ef 5:14 5:8: Ais 59:17, Ef 6:13-17 5:9: Ro 9:22, 1 Te 1:10, 2 Te 2:13-14, 1 Pi 2:8 5:10: Ro 14:8-9, 2 Ko 5:15, 1 Te 4:14 5:11: Ju 20 5:12: 1 Ko 16:18, Fl 2:29, 1 Ti 5:17, Hi 13:7, 13:17 5:14: Ga 5:22, 6:1-2, Kl 3:12, 2 Te 3:6, 3:11, 3:15, Hi 12:12 5:15: Snd 20:22, Mt 5:39, Ro 12:17, 1 Ko 6:7, 1 Pi 3:9 5:16: 2 Ko 6:10, Fl 4:4 5:17: Lu 18:1, Ef 6:18, Kl 4:2, 1 Pi 4:7 5:18: Ef 5:20, Kl 3:17 5:19: Ef 4:30, 1 Ti 4:14, 2 Ti 1:6 5:20: 1 Ko 14:1, 14:39 5:21: 1 Ko 2:11, 2:15, Fl 4:8, 1 Jo 4:1 5:22: Jop 1:1, 1:8, 2:3

²³ God uabi navir amirizimin mingarim, a ia damightima ia uari isi bar a daning, egh an damazimin bar zuegham. Eghti a ian duaba ko, mikarziba ko, ikirimiriba bar moghira deraghvira dar ganti, da deraghvira ikiva en Ekiam Krai Iesus izamin dughiamin ia arazir kuratam Godin damazimin bar puvatigham. ²⁴ Godin ian diazim, a uan akabar gin ghua bizibagh amima da guizin otifi. Kamaghin e fo, a guizbangira bizir kabar amuam.

²⁵ En adarasi, ia e bagh God ko mikimti, a en akuraka.

²⁶ Ia Kraisin gumazamiziba, vaghvagh uan dafaribar suigh.

²⁷ Ki Ekiamin ziamin akinafarir kam Kraisin gumazamiziba bar me bagh a dipon me mikimasa ia gakaghori.

²⁸ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim bar moghira ia ko iki.

Akinafarir Namba 2, Pol Tesalonikan Nguibamın itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Gumazamizir Tesalonikan nguibamın itiba, me ti nighnızir avıribagha amua ghaze, bizir manamra Kraıs ua izamin dughiamın otivam. Marazi ghaze, Ekiamın Dughiam otogha gıfa. Kamaghın amızı, Pol ko Sailas ko Timoti Tesalonikabar nighnıziba akırasa akinafarir kam osiri.

Pol kamaghın mıgei, dughiar kam tıghar otivam. Gumazamiziba faragh Godın akaba batoghıva egh akirim God gasaragham. Eghtı arazir kuram otogh gavgavıghıvıra ikiam. Eghtı gın Godın araziba adoghadozir gumazir mam azenaram otogham, egh a Kraısın apanım damuam.

Pol gumazamizıba v gıa ghaze, me nighnızir gavgavımın tugh gavgavıgh egh osımtızıba ater. Pol kamaghı sua, me uarıra uarır akurvaghı pamtem ingar, matı a uabı a ko ingarı darası me amı moghın. Me ingangarıbar amusı amırvaghan markı. Egh me ıgharazı darazır akurvaghı amırvaghan markı.

Ekiam Izamin Dughiam gın otogham

(Sapta 1-2)

¹ Kı Pol, ko Sailas ko Timoti, e Tesalonikan itir sios bagha akinafarir kam osiri, me God en Afeziam ko Ekiam Kraıs İesusın poroghav itir gumazamizıba.

² God en Afeziam ko Ekiam Kraıs İesusın apangkuvım ia damıghtıma, ia navır amırızım ikı.

Tesalonikaba osımtızıba ko mıazıbar dughiamın tuıvıgha gavgafı

³ En adarası, e zurara ian zıaba dıponıva ia bagh God mı nabıva egh God ko mıkımam. E fo, ian nighnızir gavgavım bar moghıra gavgafı, ezi ia bar moghıra

vaghvagha bar uarıgh ifonge, ezi arazır kam ekıva ghuavıra itı. Kamaghın bar derazı, e ia bagha God mı nabı. ⁴ Kamaghın amızıma, e tintınıbar Godın sıosbar ghuegha egha ian zıaba fe. E arazır kurar apanıba ia gamıba bar dar gun me mıgıava, egha osımtızıba sara me mıgeı. Egha e kamaghın mıgeı, “Godın gumazamizıba me uan nighnızir gavgavımın tugh gavgavıgha, osımtızıba ko mıazıba aterı.”

God arazır aghuımın e tuisısi

⁵ Ezi bizir ia batıvir kaba, God kamaghın en aka, an arazır aghuım gamua egha en arazıba tuisısi. Ia kamaghın ifonge, God Bizıbagh Atıvamin Dughiam otogham. Kamaghın amıma, ia mıazıba isı. Eghtı God suam, ia dera egh ia inıgh dughiar kamın aven mangam. ⁶ Godın arazır aghuım a kamaghın damuam, gumazır osımtızıba ia garızıba, a ua men osımtızıba ikarvaghı. ⁷ Egh ian osımtızır datırıghın ia aterıba God da gıvaghı, egh avughıazım ia danıngıva egh uaghan e danıngam. Dughiar kamın Ekiam İesus uan enselın bar gavgavım itıba ko Godın Nguıbam ategh azenara otogham, eghtı e avughısam. An avır bar gavgavım mızıarıba sara izam. ⁸ Egh God gıfozır puvatızıba ko en Ekiam İesusın akar aghuımın gın zuır puvatızıba, İesus ivezır kuram me ikarvaghı. ⁹ Kamaghın amır gumazıba ivezır kurar kam inıgh; bar ikuvıgh mamaghıra ikiam. Egh me Ekiamın saghon ikıva, egh uaghan an gavgavımın angazangarır ekiamın saghon ikiam. ¹⁰ Ezi Dughiar God atızım, Ekiam ua izıtıma an gumazamizır nighnızır gavgavım an itıba, me an zıam fıva, egh zıar ekiam a danıng a bagh bar akueghı. Ia Godın akar e ian tongın kunızım, ia nighnızır gavgavım an itı. Kamaghın amızı, ia dughiar kamın uaghan me ko ikiam.

Pol God ko mıkımtı a Tesalonikaba gavgavım me danıngam

¹¹ Ezi e bizır kabagh nıghnıgha zurara ia bagha e uan God ko mıgeı, eghtı a ian

akurvaghäm. E kamagh sua, a ia damuti arazir aghuir a damuasa ian diaziba, ia dar amuam. E a ko mikimtima, a gavgavim ia daningam. Eghti ia, arazir aghuir ia damuasa ifongeziba bar, ia dar amuam. Eghti Godin gavgavim ian nighnizir gavgavim damuti, an ekeveghti ia arazir aghuir aviribar amuam. ¹² Ezi arazir kamän ia Ekiam Iesusin ziam fitima a uaghan ian ziaba fam. En God ko Ekiam Kraiss Iesus ian apangkuvigh egh bizir kabar amuti da guizbangin otivam.

2

Godin araziba adoghadozir gumazim otogham

¹ En adarasi, e bizitam ia mikimasa, en Ekiam Kraiss Iesus a uamategh izam, eghti e a ko uari akuvaghäm. E kamagh sua, ia bar deravira akar kam baragh. ² Gumazir taba ti ia migia ghaze, Ekiam Izamin Dughiam otogha gifa. Gumazir mamän nighnizim ghaze, Godin Duam ti uan akar kam a ganingizi an an gun migei. O gumazir mam Godin akam akura akar kam gun migei. O gumazir mam ghaze, e osirizir akinafarir mam, akar kam an iti. Ezi ia akar kam managh a baraki, ia zuamira digavir kuram damighiva egh okam nighnighan marki. ³ Ia gumazitamän ganti a uan akatam o arazir an amitamän ia gifaran marki. Ia oragh! Dughiar kam puram otogham kogham. Puvati. Faragh gumazir avirim Godin akaba batoghiva egh akirim God gasaraghäm. Eghti Godin araziba adoghadozir gumazir mam azenara otogham, gumazir kam God helin a gasighasighäm. ⁴ Bizir gumaziba ziaba feba ko dar bora ghaze men godba o men aseba, a dar apanimän ikiam. Egh a uabira uan ziam fiva egh a bizir kaba bar da dikabiraghäm. Egh a Godin Dipenimän aven daperagh ikiva kamaghin mikimam, "Ki uabira God."

⁵ Ia fo, ki ia ko itir dughiam, ki bizir kabar gun ia mikeme. Ia ti okinighnighiz, o? ⁶ Ia fo, bizir mam gumazir kamän

tuavim apirima an azenaram otivan kogham. A gin God a bagha atizir dughiamra, an azenim giram. ⁷ Ia fo, datirighin Godin araziba adoghadozir arazir kam averara ingari iti. A modogh averara iki mangiti, gumazir an tuavim apirizim, sivagh mangiti, an azenaram otogham. ⁸ Egh Godin araziba adoghadozir gumazir kam dughiar kamän azenim giram. Eghti Ekiam Iesus uan akamän a giveragh a misueghtima an aremegham. Ekiam uan angazangarim ko gavgavir ekiam sara iziva, egh uan angazangarim ko gavgavir kamra a gumazir kam bar a gasighasighäm. ⁹ Godin araziba adoghadozir gumazir kam, a Satanin gavgavimän azenan otogham. Egh Satanin ifavarir arazimän, a digavir kuram gamir arazir aviriba ko arazarazir igharaziba ko mirakelin ifavarir igharagha gariba, dar amuam. ¹⁰ An arazir kurar avirir igharazibar amu, ovevemän tuavimän gin zuir gumazibagh ifaram. Me guizin akam gifongeghan aghua, ezi God men akuraghan kogham. Kamaghin amizima, gumazamizir kaba bar arighregham. ¹¹⁻¹² God kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim guizin akamän itir puvatigha arazir kurabagh amua bar akongeziba, me nighnizir gavgavim akar ifarimän ikiva, Godin kotin ivezir kuram iniam. Kamaghin amizima, God men nighnizibagh amizima, me paza nighnisi.

God ua ia iniasa ia misefe

¹³ En darasi, ia Ekiam bar ifongeziba, God faragha inizir gumazamizibar tongin ikiasa ia misefe. God uan Duamän gavgavimän ian navir averiamän ingarima, ia a baghavira itir gumazamiziba, egh ia guizin akam nighnizir gavgavim an iti. Ezi tuavir kamän God ian akurvaghäsa. Kamaghin amizi, e zurara God ia bagh a minabaghäm. ¹⁴ God kamagh sua, ia uan Ekiam Kraiss Iesusin angazangarir ekiamän aven a ko ikiasa a ifonge. Egha a uan akar aghuir e ia mikemezir kamän ian dia.

1:12: Ais 24:15, Mal 1:11, 1 Pi 1:7, 4:14 **2:1:** Mt 24:31, 1 Te 4:13-17 **2:2:** Mt 24:4, Ef 5:6, 1 Jo 4:1 **2:3:** Jo 17:12, 1 Ti 4:1, 1 Jo 2:18, 4:3, MAA 13:11-14 **2:4:** Dan 7:25, 11:36, Ese 28:2, 1 Ko 8:5, MAA 13:6 **2:7:** 1 Jo 2:18, 4:3 **2:8:** Jop 4:9, Ais 11:4, Dan 7:10, Hi 10:27, MAA 19:15 **2:9:** Mt 24:24, Jo 8:41, Ef 2:2, MAA 13:11-13, 18:23, 19:20 **2:10:** 2 Ko 2:15, 4:3 **2:13:** Lu 1:75, Jo 15:16, Ef 1:4, 1 Te 4:7, 5:9, 2 Te 1:3

¹⁵ Kamaghin ami, en adarasi, ia bar tu-ivigh gavgafigh. Eghti Godin akar e ia mikemeziba, o akar ian sure damuasa os-iriziba, ia dar gin mangi.

¹⁶ E kamaghin God ko migia ghaze, en Ekiam Krais Iesus ko God en Afeziam bar e gifonge. Egha en apangkuvigha en navibagh amima, da dera, egh mam-aghira ikiam. Egha en akurvazima en nighnizir gavgavim ikiava Godin mizuai, eghti an arazir aghuimin e damuam. ¹⁷ Egh a gavgavim ian navibar aning, egh ian akurvaghti ia arazir aghuiba bar, dar gin mangiva egh akar aghuibav kimam.

Tesalonikaba gumazir ingangaribar amirazibar arazibar kirigh

3

(Sapta 3)

Ia God ko mikimti, an en akuragham

¹ En adarasi, en akar abuananam, a kamakin. Ia God ko mikimtima, an en akuragham, eghti Ekiamin akam zuamira nguibaba bar a dar mangiti gumamaziziba a iniva an gin mangi, nighnizir gavgavim an ikiam, mati ia faragha a inizi moghin.

² Ia God ko mikimtima a gumazir kurabar dafaribar e inigh, kar arazir kurabagh amir gumaziba. Ia fo, gumazir maba nighnizir gavgavim Ekiamin itir puvati.

³ Ezi Ekiam guizin arazibagh ami, eghti ia bar nighnizir gavgavimra an iki. A gavgavim ia daningiva, egh ia geghuvti, Satan paza ia damighan kogham. ⁴ Ezi Ekiam e gamizima e bar deravira kamaghin fo, ia arazir e ia mikemeziba, bar dagh amuavira iti. Egh gin ia kamaghira damuam.

⁵ E kamagh sua, Ekiam ian faragh mangi, ian navibar amuti, ia fogh suam, God guizbangira ia gifonge. A ian navibar amuti, ia Kraisin arazimin gin mangiva osimtiziba ateriva tugh gavgavigham.

Gumamaziziba bar, ingangaribar amu

⁶ En adarasi, en Ekiam Krais Iesusin ziamin e akar gavgavim migia kamaghin ia migei, en marazi pura amirvagha ikia, akar e ia ganingizimin gin zuir puvati. Ia me vaghvagh men saghon iki. ⁷ Ia fo, ia en arazibar gin mangi. Dughiar e ia ko itiba, e pura apiaghav itir puvati. ⁸ E pura ian dafaribar dagher taba inizir puvati. E dagh ivesi. E kamagh sua, e osimtiziba ia darighan kogham. Kamaghin e puvira ingari, arueba ko dimagariba. ⁹ God ghaze, e dagheba bagh ian azaraghtima, ia en akurvaghham. Ezi e ian azarazir pu. E ghaze, e arazir aghuim ian akaghtima ia an gin mangam. Ezi e kamaghin ian azangsizir puvati.

¹⁰ Ia fo, dughiar e ia ko itibar, e akar gavgavim ia ganingi: gumazim ingangaribar amuan aghuaghti, ia dagheba a daningan kogham.

¹¹ Ezi e datirighin orazi, ian marazi pura iti. Me ingangaritam gamir puvati. Me pura gumazir igharazibar biziba tintinibar dav gei. Kar men biziba puvati. ¹² Ezi datirighin Ekiam Krais Iesusin ziamin e akar gavgavir kam kamaghin gumazir kabav gei, me bar deravira daperaghiva, egh ingariva, egh me daghebar uarira uarir akurvagh.

¹³ Ezi en adarasi, ia arazir aghuibar amuva dar amirvaghan marki.

¹⁴ Eghti gumazitam akar e akinafarir kam in osirizibar gin mangan koghtima, ia deraviram an gan. Ia kamagh sua, gumazir kam uan arazir kam gifoghiva egh aghumsigh, kamaghin ia an saghon iki.

¹⁵ Ia apanimin a ginighnighan marki, ia aveghbuamin min a damuva, egh arazir aghuibar amusi an sure damu.

Pol uan akar abuananam me ganidi

¹⁶ Ekiam a navir amirizimin mingarim, a zurara ia damuti ia navir amirizimin biziba bar ikiam. Ekiam bar moghira ia ko ikiam.

2:15: 1 Ko 11:2, 16:13, Fl 4:1, 2 Te 3:6 **2:17:** 1 Ko 1:8, 1 Te 3:13, 1 Pi 5:10 **3:1:** Ef 6:19, Kl 4:3, 1 Te 5:25 **3:2:** Ap 28:24, Ro 10:16, 15:31 **3:3:** Jo 17:15, 1 Ko 1:9, 1 Te 5:24, 2 Pi 2:9 **3:4:** 2 Ko 7:16, Ga 5:10, 1 Te 4:10 **3:6:** Mt 18:17, Ro 16:17, 1 Ko 5:11-13, 1 Te 3:11-14, 1 Ti 6:5, 2 Jo 10 **3:7:** 1 Ko 4:16, Fl 3:17, 1 Te 1:6 **3:8:** 2 Ko 11:9, 1 Te 2:9
3:9: 1 Ko 9:4-6, 1 Te 1:6 **3:10:** 1 Te 4:11 **3:11:** 1 Ti 5:13, 1 Pi 4:15 **3:12:** 1 Te 4:11 **3:13:** Ga 6:9 **3:14:** 1 Ko 5:9-11 **3:15:** 1 Te 5:14, Ta 3:10 **3:16:** 1 Te 5:23 **3:17:** 1 Ko 16:21

¹⁷ Ki Pol, ki uan dafarimɪn osira ghaze, Afeziam ia ko iki. Nan akɪnfariba bar, osizirir abuananam ki zurara uan ziam kamaghɪn an osiri. Kar ki kamaghɪn osiri.

¹⁸ En Ekiam Krais Iesusɪn apangkuvim bar moghira ia ko ikiam.

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Timoti baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Timoti, Kraisin adarazir gumazir igiar mam, a Listran nguibar Galesian Provinisin itimin ize. An amebam, a Judan amizim, ezi an afeziam a Grighin gumazim. Pol Timoti inizima, an a koma aruava Godin ingangarim gami. (Ni Aposel 16:1-3in gan). Egha Timoti gin Efesusin nguibar ekiamin itir siosin gumazir dapanimin oto. Ezi Pol akinafarir kam a bagha an osiri.

Akinafarim faragha migeir bizim, a kamakin, Timoti deravira ua bagh ganigh, gumazitaba gumazamizibar nighnizir gavgavibagh asighasighan maraghe. Gumazir kaba me nighnizir igharaziba ikia ghaze, nguazir kam in itir biziba da derazir puvati. Kamaghin, gumazim guizbangin ikirimirir aghuim inisiva, dagher taba ateghiva egh amuimin ikian marki.

Bizir igharazir ekia akinafarim migeir mam, a siosin ingangarim deraviram an ganam. Egha a uaghan migia ghaze, siosin gumazir dapaniba ko siosin ingangarir gumaziba, me arazir aghuibar amu.

Akinafarimin akar abuananaba, Pol Timoti migia ghaze, a Kraisi Iesusin ingangarir gumazir aghuimra iki, egh arazir aghuibar vaghvagh siosin gumazamizibar amu.

Timoti uabi uan araziba deraghvira dar ganiva, egh siosin gumazamiziba uaghan men gan

(Sapta 1-6)

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesusin aposel. God, en Akurvazir Gumazim, ko Kraisi Iesus, gumazir e ganasa mizuaim, aning na misevezima ki aposelin oto.

² Timoti, ni na ko nighnizir gavgavim ikiava, egha mati guizbangira nan otarim.

Ezi ki akinafarir kam ni bagha an osiri. God en Afeziam ko Kraisi Iesus en Ekiam, aningin apangkuvim koma kuarkuvim, ni damuti ni navir amirizimin iki.

E ifavarir akaba bar a da baraghan kogham

³ Ki fomira Masedonian Provinsin ghughava, egha dughiar kam in ki akar gavgavir mam ni ganingi, egha datirighin ki akar kamra ua kamaghin ni mikimasa. Ki ghaze, ni Efesusin Nguibar Ekiamin ikiva egh gumazir maba migirigiar gavgavim me daning suam, me gumaziba Godin akamin men sure damuva, akar ifavarir taba me damuvira ikian marki.

⁴ Egh me pura eghaghanir araziba ko men ovavibar ziar migirigiar me zurara migiavira itiba, da atakigh. Akar kaba men nighnizibagh amima me onganighava tintiniba uariv gia uari adosi. Akar kaba me damuti, me nighnizir gavgavim Godin ikian kogham, egh God e damuamin bizim me deragh a gifoghan kogham.

⁵ Nan akar gavgavir kam in mingarimra kara, e bar uarigh ifuegham. E fo, e guizin nighnizir gavgavim Iesusin ikia, navir zuruzim ikia, egha uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuibar gin zui. Eghti bizir kaba e damuti, e bar uarigh ifuegham. ⁶ Marazi arazir kam ataki, egha datirighin me onganigha pura akar mingariba puvatizibav gei. ⁷ Egha me igharaz darazi Godin Arazibar men sure damuasa. Egha me ghaze, men migirigiba bar guizbangira. Ezi akar me gun migeim, an mingarim me uari a gifozir puvati, egha me uari uan akam deragha a gifozir puvati.

⁸ E kamaghin fo, Moses Osirizir Arazir God a Ganingiziba, da bar dera. Eghti gumazitam bar deragh Godin Arazir kabar gin mangiti, Arazir Kaba an deragham.

⁹ Ezi e uaghan kamaghin fo, God uan Araziba isa gumazamizir aghuiba bagha da aningizir pu. Puvati, a gumazamizir arazir kurabagh amiba bagha, da me ganingi. Gumazamizir akaba batoziba, ko akaba barazir puvatiziba, ko gumazir akirim ragha God gasaraziba, merara God

me bagha uan Araziba aningi. Kar gumamazir Godin ziam fer puvatiziba, ko gumazir Godin aghuaziba, ko gumazir uan amebaba ko afeziaba misoghezi me aremeziba, ko gumazir igharaz darazi misozima me ariaghreziba, ¹⁰ ko arazir mizirizibagh amiba, ko gumazir uarira uari isava akuiba, ko gumazir gumaziba okiava me gamima me pura ingangarir gumazibar otiviba, ko gumazir ifariba, ko gumazir kotin aven ifariba, merara God me bagha uan Araziba da aningi. Egha uaghan gumamazir Godin guizin akamin apaniba, God me bagha uan Araziba da aningi. ¹¹ Ezi guizin akar kam, a God an gun mikimasa na ganingizir akam, an akar aghuir kam in mirara ghu. Ezi akar aghuir kam e migia ghaze, God angangan-garir ekiam in aven ikia, egha gavgavir ekiam iti. A bar derazima gumaziba ko amiziba an ziam fe.

God Polin apangkuvizima, Pol a minabi

¹² En Ekiam Kraiss Iesus ingangarim bagha gavgavim na ganigha ghaze, ki an ingangarim damuam. Egha ingangarim kam damuasa na amisefe. Ezi kamagh sua, ki a minaba. ¹³ Guizbangira, fomira ki dibovir akabar an ziam gasighasiki, egha ki an apanim gamuava, egha akar kurabar a mikeme. Ezi a fo, ki deragha a gifozir puvatigha, egha nighnizir gavgavim an itir puvati, egha arazir kabagh ami. Kamaghin amizima a nan apangkufi. ¹⁴ Ezi Kraiss Iesus en Ekiam in apangkuvim bar na gizivazima, egha a na gamima, ki nighnizir gavgavim an ikiava egha gumamazir nighnizir gavgavim Kraiss Iesus in itiba, bar me gifonge.

¹⁵ Kraiss Iesus, gumamazir arazir kurabagh amiba men akuraghasa nguazir kam in ize. Ezi men tongin, kon arazir kuraba bar men arazir kurabagh afira. Ezi akar kam a guizbangira, gumaziba a baregh nighnizir gavgavim an iki. ¹⁶ Ezi Kraiss Iesus kamagh sua ifonge, gumamaziziba bar kamaghin fogh, a

gumazir arazir kurabagh amiba a men asughasugha nimira me gamua zui. Kamagh amizima a faragha nan apangkufi, ezi ki an ababanim in min iti, eghti a na gamizir biziba men akaghti me dar ganiva, nighnizir gavgavim an ikiava, egha ikirimirim ikia mamaghira itim iniam. ¹⁷ Ezi an Atrivir Zurara Itim. An oveghan kogham, ezi e gumamaziziba an ganighan kogham. A uabira bar guizbangin God. Kamaghin amizi, e zurara bar an ziam fiva a mikim suam, God ni bar ekevegha bar dera. Bar guizbangira.

Pol Timoti migia ghaze, ni nighnizir gav-gavir Iesus in itim, an suiragh gavgafigh

¹⁸⁻¹⁹ Nan otarim Timoti, ki fo, Godin akam inigha izir gumazim fomira in arazibar gun mikeme. Ezi ki akar kam ginighnigha, egha bizir ni damuamiba bar dar gun ni migei. Ki kamaghin ifonge, ni nighnizir gavgavim Iesus in ikiava an suiragh gavgavigh, uan araziba deravira da tuisigh arazir aghuibar gin mangi. Ki kamagh sua, ni Godin akam inigha izir gumazim ni ganingizir akar kabar gin mangi, egha tuavir kam in ni midorozir aghuim misoghiva nighnizir gavgavim in aven tugh gavgafigh. Bizir kam bagha, ki akar kam ni ganidi. Ezi gumazir maba, me uan araziba deragha da tuisigha, egha arazir aghuibar gin mangan aghuagha da batosi. Egha tuavir kam in me uan nighnizir gavgavibagh asighasiki. ²⁰ Ezi men tongin Himeneus ko Aleksanda kamaghin ami. Ezi ki kamaghin ifonge, aning ua Godin ziam gasighasighan markiam. Aning kamaghin foghasa, ki aning isa Satan in agharim gati.

2

E gumamazizibar akurvaghsi God ko mikimiva an azangsigham

¹ Ki mighighavira ia migei, faragh damuamin bizim a kamakin, ia gumamaziziba bagh God ko mikimiva a minabiva egh an azangsighiva, egh a gumamaziziba bar men akurvaghsi a gakaghon. ² Egh

1:10: Stt 19:4-5, 1 Ti 6:3, 2 Ti 4:3, Ta 1:9 **1:11:** Ga 2:7, Kl 1:25, 1 Te 2:4, 1 Ti 6:15 **1:12:** Ap 9:15, Ga 1:15-16 **1:13:** Ap 3:17, 8:3, 9:4-5, 1 Ko 15:9-10, Ga 1:13 **1:14:** Lu 7:47, Ro 5:20, 1 Ko 15:10, 2 Ti 1:13 **1:15:** Lu 15:2, 19:10, Ro 5:8, 1 Ti 3:1, 4:9, 2 Ti 2:11, 1 Jo 3:5 **1:17:** Dan 7:14, Jo 1:18, Ro 16:27, Hi 11:27, 1 Jo 4:12 **1:20:** 1 Ko 5:5, 2 Ti 3:17-18, 4:14-15

uaghan atriviba ko gavmanba da bagh Godin azangh. Kamaghin, e bar deragh ikiva navir amirizibar ikiva, egh God baghavira itir arazibar amuva God ifongezir araziba bar dar gin mangam. ³ God ko migeir arazir kam, a Godin damazimin bar dera. God, en Akurvazir Gumazim, arazir kam gifonge. ⁴ A kamagh sua, a bar gumazamiziba men akurvagh. Eghti me bar guizin akamin mingarim gifogham. ⁵ E fo, Godin vamira iti. Ezi abuir gumazir vamira iti, a God ko en tighin iti. A gumazir kamra, Kraiss Iesus. ⁶ Dughiar God inabazimin, Kraiss Iesus gumazamiziba bar me bagha uabi isa God ganigha aremegha egha ua me givese. Ezi arazir kamin God kamaghin en aka, a uan gumazamiziba bar moghira ua me iniam. ⁷ Egha ingangarir kam bagha, God aposel ko akam akunamin gumazimin ikiasa na misefe. Ki guizbangira migei, ki ifarir puvati. A Kantrin Igharazibar Gumazibar sure damuasa ingangarim na ganingi, eghti me nighnizir gavgavim Kraissin ikiva egh guizin akam gifogham.

⁸ Ki kamaghin ifonge, nguazir kamin gumazamiziba bar dafariba fiva God ko mikim. Ki kamagh sua, me bar uari isiva God daningiva zuegh ikiva, egh aningagharir arazim ko adoghadozir arazim atakigh. Me arazir kam damuva, God ko mikim.

Ingangarir aghuim damuamin arazim, a guizin amizibar kurukazim

⁹ Ki kamaghin ifonge, amiziba korotiar aghuibar aghuti, da men tugha tigham. Eghti men korotiaba, igharaz darazi men ganiva nighnizir kuraba ko aghumsizir nighniziba ikian kogham. Me uan dapanir ariziba mighivira da asingan marki, egh uan mikarziba, manmaniaba ko gol ko korotiar bar pin koziba, puram azenan dar kurukan marki. ¹⁰ Amizir Godin akamin gin mangasa ifongeziba, me arazir

aghuibar amu. Arazir kaba, kar guizin men kurukazim.

¹¹ Egh amiziba bar uari dikabiragh egh nimira ikiva Godin akam baragh. ¹² Ki kamaghin amizibar amamangatizir puvati, me uari uari fiva gumazibar faraghfaragh mangi, egh Godin akamin men sure damuan kogham. Amiziba uan akaba dukuaghiva nimira iki akaba baragh. ¹³ Ia oragh! God faragha Adamin ingari, egha gin Evan ingari. ¹⁴ Ezi Adam akar ifavariba nighnizir gavgavim a dar itir puvati. Amizimra akar ifavariba nighnizir gavgavim a dar iti, egha arazir kuram gami. ¹⁵ Amiziba boriba batir ingangarim damuva, egh nighnizir gavgavim zurara Kraissin ikiva egh uari isiva a daningiva egh zuegh iki, egh me igharaz darazigh ifongegh, egh me arazir aghuibar gin mangiti, God men akuragham.*

3

Siosin gumazir dapaniba arazir aghuibar amu

¹ Akar kam a bar guizbangira, gumazitam siosin gumazir dapanitamin ikisi a ingangarir aghuim gifonge. ² Siosin gumazir dapanim, an arazir aghuibar gin mangi, eghti me arazir kuratam bagh an ganiva avegham. An amuir vamira iki. Egh an dabirabim bar moghira deragh, navir ghurimin araziba dikabiragh, egh arazir aghuibara damu ziar aghuim iniva, egh a gumazir igharaziba isi dipenimin mangiva, egh deravira gumazibar sure damu. ³ A wainin dipar aviribar amiva onganan marki. A zuamira aningaghiva gumazibav soghan kogham, a men asughasugh. Egh biziba bagh gumaziba adoghan marki, egh a dagiaba baghivira ikian marki. ⁴ Egh deravira uan dipenimin itir darasi men gan, egh boribav kintima me deravira an akaba baragh dar gin mangi. ⁵ (Gumazim uan amuiroghboriba deraghvira men ganan kogh, manmaghin

2:4: Ese 18:23, Jo 3:16-17, 17:3, 1 Ti 4:10, 2 Ti 2:25, 2 Pi 3:9
2:5: Ro 3:29-30, Ga 3:20, Hi 8:6, 9:15, 12:24
2:6: Mt 20:28, 1 Ko 1:6, Ga 1:4, Ef 1:7-9, 2 Te 1:10, Ta 1:3
2:7: Ap 9:15, Ga 1:16, 2:7-8, Ef 3:7-8, 2 Ti 1:11
2:8: Ais 1:15, Mal 1:11, Jo 4:21
2:9: 1 Pi 3:3-5
2:10: 1 Ti 5:10
2:12: 1 Ko 14:34
2:13: Stt 2:7, 2:21-22, 1 Ko 11:8-9
2:14: Stt 3:1-6, 2 Ko 11:3
 * **2:15:** (2:15) Grighin akam, vezin kamin deragha bigha mikemezir puvati.
3:1: Ap 20:28, Ef 4:12, Fl 1:1, 1 Ti 1:15
3:2: 1 Ti 5:9, 2 Ti 2:24

a Godin siosin ganamin ingangarim iniam? Bar puvati.) ⁶ Gumazir datirighira nighnizir gavgavim Iesusin itim, a Godin siosin ganan kogham. A kamaghin nighnigh suam, a gumazir aghuim, egh uan ziam fam. Eghti God ivezir kuram Satan ganingizi moghin a ivezir kuram a daningam. ⁷ Siosin gumazir dapanim, siosin azenan itir gumaziba a mikim suam, a ziar aghuim iti. A ziar aghuim ikian koghtima, gumaziba akar kurabar a mikimti, an aghumsighiva, egh Satanin azuazimin aven mangigham.

Siosin ingangarir gumaziba arazir aghuibar gin mangi

⁸ Kamaghira siosin ingangarir gumaziba, gumazibar damazibar me ziar aghuim iki. Egh me mizer pumuningin ikian marki, egh wainin dipar aviribar amiva onganan marki. Egh daghaba bagh bar ikuvigh ifar da inian marki. ⁹ Me uan araziba deraghvira da tuisigh arazir aghuibar gin mangi, egh guizin akar e nighnizir gavgavim an itimin suiragh gavgafigh. ¹⁰ Ia faragh me isi ingangaritam datigh, ganigh. Eghti men ingangarim deraghti, me siosin ingangarir gumazibar ikiam.

¹¹ Kamaghira, amiziba uaghan, gumazibar damazibar me ziar aghuim iki. Egh me igharaz darazi girakirangin me mikiman marki. Egh men dabirabim bar moghira deragh, egh me guizin deraghvira ingangarir me inizibar amu.

¹² Eghti siosin ingangarir gumazim an amuir vamira iki. Egh a uan boriba ko an dipenimin itir darazi deragh men gan. ¹³ Egh gumazir deravira ingariba, me ziar aghuiba iniam. Egh me atiatingan kogh uan nighnizir gavgavir Kraiss Iesusin itimin gun mikimam.

Godin arazibar akar mogomem, a bizir bar ekiam

¹⁴ Ki gurumra izi ian ganasa ifonge, egha migirigiar kam ia bagha an osiri. ¹⁵ Egh kamaghin, ki zuamira izeghan koghti, ia migirigiar kabar ganiva egh ia

arazir aghuibagh fogham, arazir e Godin adarazi damuamiba. E Godin adarasi, e Godin zurara itimin sios. Egha siosin aven itir darasi, erara, e dipenir akinibar min gavgavigh guizin akam gupughiva tugh gavgavigham. ¹⁶ E guizbangira fo, Godin arazibar akar mogomem, a bar bizir ekiam. Ezi akar God en akazir kam, a kamakin,

A guizin gumazimin oto, ezi gumazamiziba an gani.

Ezi Godin Duam kamaghin en aka, an araziba bar dera,

Ezi enselba an gani.

Ezi gumaziba ghua an akamin gun bar gumazibav kiri.

Ezi nguazimin itir gumazamiziba nighnizir gavgavim an iti.

Ezi God a inigha uan Nguibamin ghuavanabozi a ziar ekiam ini.

4

Akar ifavariba Godin gumazamizibar nighnizibagh asighasisi

¹ Godin Duam guizbangira kamaghin migei, Dughiar Gin Izamim, gumazir taba uan nighnizir gavgaviba ategham. Egh me ifavarir duaba ko duar kurabar akaba baragh men gin mangam. ² Eghti ifavarir gumaziba, me gumaziba akar ifavaribar men sure damuam. Men arazir aghuibar gin mangamin nighniziba ariaghire mati avim dar isi, egha me ua uan arazir aghuiba ko kurabagh fozir puvati. ³ Me gumaziba amuiba ikian men anogoroke. Egha me, dagher God e bagha ingarizir maba, me ghaze ia dar aman marki. Dagher kaba, God ghaze, gumazamizir guizin akam gifogha nighnizir gavgavim an itiba, merara dagher kaba iniam. Egh dagheba iniva dar amiva God minabagh. ⁴ E fo, God ingarizir biziba bar, da bar dera. Ezi e bizir kurabar min a dar ganan kogham. Puvati. E Godin minabagh da iniam. ⁵ E fo, e daghebar amisi, e God ko migeir arazim ko Godin akamin

3:7: Ap 22:12, 1 Ko 5:12, 2 Ko 8:21, 1 Te 4:12, 1 Ti 6:9 3:11: Ta 2:3 3:15: Ef 2:19-22, 2 Ti 2:20 3:16: Mk 16:19, Jo 1:14, 16:8-9, 1 Pi 1:12, 3:18 4:1: 2 Ti 3:1, 1 Pi 1:20, 2 Pi 2:1, 3:3, 1 Jo 2:18, Ju 18, MAA 9:20, 16:14 4:3: Stt 9:3, Ro 14:6, 1 Ko 8:8, 10:30-31, Kl 2:20-21, Hi 13:4 4:4: Stt 1:31, Ap 10:15, Ro 14:14, 14:20, 1 Ko 10:25, Ta 1:15

gun miġeir arazim damuti, God arazir kamın daghebar amuti, da Godın bizibar miraram otogham.

Timoti Kraisin ingangarir gumazir aghuimin iki

⁶ Egh ni akar gavgavir kam Godın gumazamizibar aningıva, egh ni Kraisi Iesusın ingangarir gumazir aghuimin ikiam. Egh ni, guizin akar e inizir nighnizir gavgavim an itim, ko fofozir aghuir ni ġin zuiba, da ni damuti, tuavir kamın ni gavgavir ekiam iniam. ⁷ Egh ni eghaghanir kiniba ko eghaghanir kuraba akirim ragħ a dagħ asaragħ. Egh ni deravira Godın arazibar sure damuam. ⁸ Ni fo, e uan mikarzirbar amuti da gavgavighsi, e ingariva bizir maba sara damuti en mikarziba gavgavigham. Eghti e Godın arazibar sure damuti da en ikiti e gavgavigham, da bar en akurvaghvira ikiam. Egh da e datirighin itir ikirimirim ko ikirimirir ġin iniamimin en akurvaghham.

⁹ Ezi akar kam a bar guizbangira. Gumaziba bar a baraghıva nighnizir gavgavim an ikiam.* ¹⁰ Godın ikia mamaghira itim, a gumazamiziba bar men Akurvazir Gumazim, egha an nighnizir ekiam kamakın, a gumazamizir nighnizir gavgavim an itiba men akura. E nighnizir gavgavim an ikia, egha bizir e fogħa iniamiba bagħa mızua iti. Kamaghın amizima, e zurara bar puvira ingari.

¹¹ Ni gumazamiziba akar gavgavir kam me mikimiva egh men sure damuti me dar ġin mangi. ¹² Marazi nin gara ghaze, ni gumazir igiam. Egh gumazitam kamaghın ni mikiman markiam, kar gumazir kinim. Eghti ni nighnizir gavgavim itiba bagħ abanimin uabi atigh. Egh arazir aghuibar amuti, me nin arazibar ganiva, egh nin ġin mangam. Nin arazir aghuibara kara: nin akar aghuiba, ko nin daroriba, ko nin arazir igharaz darazigh ifongezim, ko nighnizir gavgavimin arazim, ko Godın damazimin zuegħa itir

arazim. ¹³ Datirighin tugh mangi ki izamin dughiam, ni Godın Akinafarimin akabar gan me mikim, egh Godın akabar me mikin, egh dar mingarimin men sure damu, egh uan gavgavim isi ingangarir kabar aning. ¹⁴ Ni fo, fomira siosin gumazir dapaniba uan dafariba isa nin dapanim gariki. Ezi dughiar kam Godın akam inigha izir gumazir mam akamin gun ni mikeme, ezi tuavir kamın God bizir aghuimin min uan gavgavim isa ingangarim bagħa ni ganingi. Ezi ki ni miġei, ni gavgavir kam atagħragħan marki, ni a sara Godın ingangarim damuvira iki.

¹⁵ Ni uan ingangarir kaba ni deravira dar gan. Egh ni bar uabi isi ingangarir kam daningıva a damuti a deragħ otogh. Eghti gumazamiziba bar nin ingangarir arazibar gan fogħam, da bar dera. ¹⁶ Egh ni bar deragħ uan arazibar ganiva, egh uaghan ni gumazamizibar sure gamir ingangarimin gan. Ni kamaghın damu gavgavightima, eghti tuavir kamın God nin akuraghham, egh gumazamizir nin akam baraziba uaghan men akuraghham.

5

Pol ghaze, Timoti gumazamiziba uan adarazir min me damu

¹ Ni gumazir aruabar atar pamten me mikiman marki. Puvati, ni uan afeziamin min aghumra me mikimiva me fi. Egh ni gumazir igiaba, ni uan aveghbuabagh ami mogħin, deragħ me damu. ² Egh ni amizir aruaba, ni uan amebam gami mogħin, arazir kamra deragħ me damu. Egh ni amizir igiaba, ni uan buaramizibagh ami mogħin, deragħ me damu. Kar arazir bar Godın damazimin zuezim.

Tina amizir odiaribar ganam?

³ Eghti amizir odiaritam bar uabira ikitima, ni bar arazir aghuimin a damu. ⁴ Eghti amizir kam boriba ko igiaba ikiti, ni borir kabar akurvaghti, me deragħvira kamaghın fogħ suam, men ingangarir faragħ Godın damazimin damuamim a kara, me

4:7: 1 Ti 1:4, 6:20, 2 Ti 2:16, 2:23, Hi 5:14 4:8: Sng 37:4, Mt 6:33, Ro 8:28, Kl 2:23, 1 Ti 6:6 4:9: 1 Ti 1:15 * 4:9: (4:9) E fozir puvati, a manmagħin mikimasa, "akar kam a guizbangira," ves 8in itir akam, o ves 10in itir akam? 4:10: Sng 36:6, 1 Ko 4:11-12, 1 Ti 2:3-4 4:12: 1 Ko 16:11, Ta 2:7, 2:15, 1 Pi 5:3 4:14: Ap 6:6, 8:17, 13:3, 19:6, 1 Ti 1:18, 2 Ti 1:6 4:15: 1 Ti 5:22 4:16: Ap 20:28, Ro 11:14, 1 Ko 9:22, Je 5:20 5:1: Wkp 19:32 5:4: Mt 15:4, Ef 6:1-2, 1 Ti 2:3

bar deraghvira uan amebamın ganam. Egh arazir kamın, me uan amebam ko afeziamın akurvazim ko ingangarir dafar aning fomira me gamiziba ikarvaghām. God arazir kam bar a gifonge. ⁵ Ezi amizir odiarim bar uabira iti, ezi tav an garir puvati, a kamaghın ami, a nighnizir gavgavim Godın ikiava egha bizir aghuir a fogha iniamiba mizua iti. Egha a zurara arueba ko dimagaribar God ko miğiava, egha uabın akurvaghasa an azangsisı. ⁶ Ezi amizir odiarir uan mikarzim isa pura tintinimın bizir igharazibagh amim, an angamra ikiava, egha navir averiamın aven, a mati aremegha gıfa. ⁷ Eghti ni akar gavgavir kam uaghan, gumazamiziba me daning, eghti me arazir aghuıbar amuti, kamaghın gumazir igharaziba men gan akar kuraba me mikıman kogham. ⁸ Ni oragh. Gumazitam uan anababar ganan kogh, egh uaghan uan adarazir ganan koghıva, gumazir kam guızbangıra uan nighnizir gavgavim ataki. An arazir kurar kam, a gumazir gavgavim puvatiziba, men arazir kurabagh afıra.

⁹ Ezi ni amizir odiaribar ziaba akınafarımın aven da osirisı, ni amizir kamaghın amıba men ziaba osir: Amizir 60 plan azenıba tughā ghuavanadıba, ko amizir deravıra pamın ikezim,* ¹⁰ ko amizir ingangarir aghuıba bagha zıar ekıam itim. Ingangarir aghuıbar akara, uan borıba deravıra dar garava, dagheba nguıbar gumazibagh anıdı, Godın adarazir dagarıba ruava, egha gumazir osımtızıba itibar akurvagha, egha uaghan ingangarir aghuir igharazıba dagh ami. Kamaghın amir amizıbara, men ziaba osir.†

¹¹ Ezi amizir odiarir bar ghurizir puvatizıba, ni men ziaba akınafarımın kamın da osiran markı. E fo, men navıba ua pabar ikisi dikavtı eghti men arazir kam,

a men arazir Krais baghavıra itim gafıragham. ¹² Egh tuavir kamın me akar dikırızir me faragha amizim ateghıva, egh me fogham, Godın damazımın men arazım ikufı. ¹³ Egha arazir mam me uaghan a gamı. Me amırızir arazım gamuava pura dipenıbagh arui. Me amırvazir arazımra amir puvati, me gumazamizıba amir arazıbar akaba baragha dagh ifuava, egha aruava girakırangın me miği. Me uaghan akar e mikıman koghamıbav geı. ¹⁴ Ezi ki kamaghın nighnisı, amizir odiarir igıaba ua pabar ikıva egh borıba batı egh uan paba ko borıbar gan. Egh me kamaghın damuti, en apanıba men arazir me amıbar ganıva, egh akar kurabar e mikıman kogham. ¹⁵ Ni fo, amizir kabar maba me tuavir aghuım ategha, egha Satanın gın zui.

¹⁶ Ezi amizir nighnizir gavgavim Kraisın ititam, an nguıbamın amizir odiarıba uaghan ikiti, amizir kam uabi men gan. A kamaghın damuti, siosın gumazamizıba men ganamin osımtızıba puvatıgham. Egh siosın gumazamizıba, me amizir bar uarıra itibar ganam.

E siosın gumazir dapanir ingangarir aghuım gamıba, e deravıra men ganam

¹⁷ Ia, siosın gumazir dapanir ingangarir aghuım gamıba, ia zıar ekıam ko ivezir aghuım me daning. Bizir kaba faragh da inıamıba, kar gumazir dapanıba, me ingangarir dafam gamua Godın akam akura, egha God ifongezir arazıbar gumazamizıbar sure gamı. ¹⁸ E fo, Godın Akınafarım kamaghın miği, “Ia, bulmakau raızın inıba tuir dughıamın, ia an akam ikeghıva damısi an anogoroghan markı.” Ezi e fo, “Ingangarir gumazım, a uan ivezim inıam.” ¹⁹ Eghti gumazitam kamaghın mikım suam, gumazir dapanıtam arazir

5:5: Lu 2:37, 18:1, 18:7, Ap 26:7, 1 Ko 7:32 **5:8:** Ais 58:7, Mt 18:17, Ga 6:10, Ta 1:16 * **5:9:** (5:9) E fozir puvati, me tizim bagha amizir odiarıbar ziaba akınafarımın aven da osiri. Fofozir gumazir maba ghaze, amizir odiarir maba akam akırıgha ghaze, me Godın ingangarım damuva egh ua pabar ikian kogham. Ezi Kraisın adarasi ti amizir kabar ziaba osiri. Egha me amizir kaba daghebar men akurvasi. **5:10:** Hi 13:2 † **5:10:** (5:10) Ni Jon Osirizir Akar Aghuım 13:1-17ın gan. Dughıar kamın, men arazımra kara, gumazamizıba izi nın dipenimın otoghti, ni fogh, tuavımın mınızıba men dagarıbagh amıma da mize, eghti ni men dagarıba ruegh. Arazir kam, kar ingangarir amizir kınıba ko ingangarir gumazir kınıbar ingangarımra. Ezi İesus uan suren gumazıbav gıa ghaze, ia uari ingangarir gumazir kınıbar mın ikıam. Ni Matyu 20:25-28ın gan. **5:13:** 2 Te 3:11 **5:14:** 1 Ko 7:9 **5:17:** 1 Ko 16:18 **5:18:** Lo 25:4, Mt 10:10, Lu 10:7, 1 Ko 9:9 **5:19:** Lo 17:6, 19:15, 2 Ko 13:1

kuram gami, eghti ni akar kam baraghan marki. Eghti, gumazir pumuning, o pumuning ko mikezim, an ganigh bar moghira akar kamra mikimti, ni me baragh. ²⁰ Eghti gumazi dapanitaba arazir kuram damighti, ni gumaziba bar men damazimin me akirigh. Eghti kamaghin igharaz darazi me uaghan atiatingam.

Timoti deragh uan arazibar gan

²¹ Ezi ki Godin damazim ko Krai Iesusin damazim ko Godin enselbar damazibar, ki bar deragha kamaghin ni migei, ni bar deravira ingangarir ki ni mikemezir kabar amu. Egh ni ingangarim damuva, ni gumazir ekiaba ko namakabara me isi uabin toroghan marki. Ni arazir vamira gumaziba bar, me damu.

²² Egh ni zuamira Godin ingangarim damusi gumazitaba amsiva dafariba me gisin darighan marki. Eghti gumazir kabar arazir kuraba, dar osimtizim nin ikian kogham. Ni ua bagh ganiva, egh ni Godin damazimin bar zuegh ikiam.

²³ Ni pura dipar kinibar aman marki. Ni wainin dipar muziarir taba sara damiti, da nin navimin akuragham. Eghti arimariar zurara ni bativir kam, a givagham.

²⁴ Gumazir mabar arazir kuraba, bar azenara itima, me dar gara ghaze, men araziba bar ikufi. Ezi mati men arazir kurar kaba da faragha ghua kotin otifi. Ezi gumazir igharazibar arazir kuraba da mueghav iti. Egh gin da aghurighiram.

²⁵ Ezi kamaghira arazir aghuiba uaghan azenan otifi, ezi me dar gari. Ezi arazir aghuir maba zuamira azenan otivir puvati, da uaghan mongegh mamaghira ikian kogham.

6

Ingangarir gumazir kiniba arazir aghuibara damu

¹ Gumazir igharazibar apengan itir ingangarir gumaziba, me bar uan gumazir ekiar men gariba deragh me damuva, ziar ekiaba me daningiva egh men apengan

iki. Eghti gumazir ekiar men gariba, Godin ziam ko en suren migirigiaba, akar kurabar dav kiman kogham. ² Eghti ingangarir gumazitam in garir gumazir ekiatam a nighnizir gavgavim ikiti, an inganganir gumazir kam kamaghin mikiman marki, a nan mav, kamaghin ki an akaba batogham. Puvati, a kamaghin nighnigh suam, gumazir kam ki an akurvaghsi ingangarim damuam, a nighnizir gavgavim itima, ki bar a gifonge. Egh nighnizir kam a damuti, a ingangarir aghuim damuam. Timoti, ni gumazamiziba akar kaba me mikiniva men sure damu.

Dagiabagh ifongezir arazim, an arazir kurar guar aviribar mingarim

³ Gumazitam akar igharizitam ian sure damuva, egh kamaghin mikim suam, En Ekiam Krai Iesusin guizin akam ko Godin gin zuir arazimin suren migirigiaba, da guizin akaba pu, ⁴ gumazir kam uan nighnizibara ifuegha uabira uabi fe, egha bizitam gifozir puvati. A nighnizir kuram ikia, ariava onganizi moghin, akabar gumazibagh afighasa, egha pura bizir muziariba bagha akabar uari adoghadosi. Akar kamaghin amiba, da gumazibagh amima men naviba gumazir igharaziba bagha men derazir puvati, egha uari abigha, egha gumazibar ziabagh asighasigha, egha nighnizir kurabar igharaz darazigh amuava, ⁵ egha me zurara pura uarir atari. Ezi gumazir arazir kabagh amiba, men nighniziba derazir puvati, ezi me bar ongan, egha guizin akam gifozir puvati. Me ghaze, Godin gin zuir arazim, mati biziba isir tuavim.

⁶ Guizbangira, e God e ganidir biziba bagh bar akueghiva, egh an arazibar gin mangiti, eghti God bar bizir aghuir aviriba e daningam. ⁷ E fo, en amebaba e batezi e nguazir kam in otozir dughiamin, e bizitam suiragha izezir puvati. Egh dughiar e ovegh mangamim, e uaghan bizitam suiragh mangan kogham. ⁸ Kamaghin

5:20: Lo 13:11, Ga 2:11, 2:14, Ef 5:11, Ta 1:13 **5:21:** 1 Ti 6:13, 2 Ti 2:14, 4:1 **5:22:** Ap 6:6, 13:3, 1 Ti 4:14, 2 Jo 11
6:1: Ro 2:24, Ef 6:5, Kl 3:22, Ta 2:5, 2:8-9, 1 Pi 2:18 **6:2:** Kl 4:1, 1 Ti 4:11, Fm 16 **6:3:** Ga 1:6-9, 2 Ti 1:13 **6:4:** 1 Ko 8:2, 1 Ti 1:4, 1:7, 2 Ti 2:23, Ta 3:9 **6:5:** 1 Ko 11:16, 2 Ti 3:8, 4:4, Ta 1:11, 1:14, 2 Pi 2:3 **6:6:** Sng 37:16, Snd 15:16, Fl 4:11-12, 1 Ti 4:8, Hi 13:5 **6:7:** Jop 1:21, Sng 49:17, Snd 27:24, Sav 5:15 **6:8:** Snd 30:8, Hi 13:5 **6:9:** Snd 23:4, 28:22, Mt 13:22, 1 Ti 1:19, 3:7, Je 5:1

e dagheba ko iniba ikiva, egh suam, “Kabanang, en tughati.” ⁹ Ezi gumazir dagiaba iniasa bar ifongeziba, Satan me gifara men nighnizibagh etui, mati asizim azuazim gupuzi moghin, men naviba, arazir onganir avirir osimtiziba anidibar amusi dikavti, bizir kam bar me damu egh me gasighasighti me bar ikuvigham. ¹⁰ Ezi dagiabagh ifongezir arazim, an arazir kurar guar aviribar mingarim. Gumazir maba dagiaba baghavira ifonge, ezi arazir kam me gamima, me uan nighnizir gavgaviba ataghrasi. Egha me osimtizir kurar ekiam isa, mati afuzim navim okoreghava vongin oto.

Pol akar gavgavir aghuibar Timoti migei

¹¹ Ezi no, ni Godin gumazimra, ni bizir kurar kaba akirim ragh dagh asaragh. Egh ni arazir aghuibar amuva, egh guizin Godin araziba iniva, egh nighnizir gavgavim ikiva, egh igharaz darazigh ifongezir arazim ikiva, egh arazir tugha gavgavigha osimtiziba bar da ateramim ikiva, egh gumazibar asughasughamin arazim iki. Ni arazir kaba bar pamtem dar suiragh dar gin mangi. ¹² Gumazir Kraiss nighnizir gavgavim an itim, a mati gumazir deragha misozimin min, uan nighnizir gavgavimin aven tugha gavgafi. Kamaghin ki ni migei, ni uan nighnizir gavgavimin aven tugh gavgavighiva, bar deragh misogh. Fomira ni uan nighnizir gavgavir Kraissin itimin gun gumazamizir aviribar damazimin migeima me ni baraki. Dughiar kam in God ikirimirir aghuir mamaghira itim iniasa nin dia. Eghti ni deragh misoghiva, ikirimirir kam in suigham. ¹³ Godin biziba bar dagh amizi da angamra itim, ko Kraiss Iesus, gumazir Pontius Pailatin damazimin deragha bighavira uabin gun mikemezim, ki aning in damazimin akar gavgavim ni migei. ¹⁴ Ni akar gavgavir ni inizir kam, ni bar deraviram an gin mangi. Ni migirigiar kuratam, o bizitam damuan marki, eghti

me akar kuratam ni mikiman kogham. Egh ni bar deragh akar kam in gin mangiva en Ekiam Kraiss Iesus ua izamin dughiam in tugham. ¹⁵ A dughiar God atizimin otogham. God uabira, gumaziba an ziam fe. Egha uabira, biziba bar dar gari da an apengan iti. An Atriviba bar men Atrivir Ekiam, egha a Gumazir Ekiaba Bar men Gumazir Ekiam. ¹⁶ A uabiram oveghan kogham. An angazangarir ekiam in aven iti, ezi e an borogh in mangighan kogham. Tav an ganizir puvati. Eghti gumazitam an ganighan kogham. Kamagh in amizima, e zurara an ziam fam, egh mikim suam, an gavgavim ikivira ikiam. Bar guizbangira!

Gumazir dagiar aviriba itiba, me nighnizir gavgavim Godin iki, egh gumazamizibar akurvagh

¹⁷ Gumazir dagiar aviriba ikia nguazir kam in itiba, ni kamagh in me mikim, me uari uan ziaba fan marki. Egh me uan bizir pura ikuviba me nighnizir gavgavim dar ikian marki. Me guizbangira nighnizir gavgavim Godra iki. An e damuti, e bar akongeghasa, a bizir aghuir aviriba e ganidi. ¹⁸ Ni kamagh in me mikimam, me arazir aghuir aviribar amuva egh igharaz darazir akurvagh. Egh me zurara bizir aviriba gumazamizir biziba puvatiziba aning. Egh me uan dagiabagh nighnigh suam, kar en bizimra puvati. Guizbangira, me bizir maba isiva igharaz darazir akurvagh. ¹⁹ Egh me kamagh in damuva, me mati gumazim gin uan dabirabim bagha bizir aviriba arisi. Egh me gin iniam in dabirabim uari bagh anerki, egh ikirimirir guizbangira itim iniam.

Pol migirigiar abuananaba Timoti ganidi

²⁰ Timoti, ni bar deravira ingangarir God ni ganingizir kam in gan. Egh pura akar Godin nighnizimin gin zuir puvatiziba akirim ragh dagh asaragh. Egh ni gan fogh, gumazir kaba ifara ghaze, e Godin fofozim ikiava, egha men nighniziba ko Godin nighniziba uari adosi. Ni gumazir

6:10: Kis 23:8, Lo 16:19, Ef 5:5 **6:11:** 2 Ti 2:22 **6:12:** 1 Ko 9:25-26, 1 Ti 1:18, 2 Ti 4:7 **6:13:** Jo 5:21, 18:36-37, 19:11, 1 Ti 5:21, MAA 1:5 **6:14:** Fl 1:6, 1:10, 1 Te 3:13, 5:23 **6:15:** Lo 10:17, 1 Ti 1:11, 1:17, MAA 17:14, 19:16 **6:16:** Kis 33:20, Jo 6:46, Fl 4:20, Ju 25 **6:17:** Sng 62:10, Mk 10:24, Lu 12:20-21, 1 Te 1:9 **6:18:** Ro 12:13, Ga 6:6, Ta 3:8, Hi 13:16, Je 2:5 **6:19:** Mt 6:19-20 **6:20:** 1 Ti 4:6-7, 2 Ti 1:14, 2:14, Ta 1:9, MAA 3:3 **6:21:** 1 Ti 1:16, 1:19, 2 Ti 2:18

kaba bar men saghon iki. ²¹ Gumazir
maba fofozir kamin gin ghuava, egha me
nighnizir gavgavimin tuavim ataki.

Godin apangkuvim ni ko iki.

Akɪnɪfɪrɪr Namba 2, Pol Timoti baghava an Osiri

Akɪnɪfɪrɪr Faragha Zuim

Timoti, Pol ko ingangarir gumazim, egha Pol arazir aghuibar an akaghtima, a dar gin mangasa, kamaghin akɪnɪfɪrɪr akam Timoti bagha an osiri. Pol ghaze, Timoti uan nighnizir gavgavimɪn amirvaghan marki. Egh Krai Iesusin akar aghuim akurir arazim ataghiraghan marki. Egh Godin akaba bar dar gin mangi. Eghti gumaziba mizaziba ko osimtiziba a darigham, eghti a gavgavigh ingangarir God a ganingizim damuvira ikiam.

Timoti gumazir nighnizir aghuiba puvatiziba, me paza migeir akaba baraghan marki. Akar kamagh gariba gumazir orazibar dabirabibagh asighasisi.

Timoti bar deragh Polin arazibagh nighnighiva egh darara gin mangi. Arazir kabanang, pamtem nighnizir gavgavim itir arazim, ko navir amirizim itim, ko bar igharaz darazigh ifongezim, ko osimtizir aviriba aterim.

Timoti, ni guizin Godin ingangarir gumazimɪn ikisi, ni mighi ingar

(Sapta 1-4)

¹ Ki Pol, ki Krai Iesusin aposel. God uabi uan ifongiamɪn gin ghua, aposelin ikiasa na misefe. A fomira akar dikirizim gamua ghaze, e Krai Iesus ko poroghiv ikiva, egh ikirimirir zurara itimɪn ikiam. God bizir kamɪn gun mikimamin ingangarim na ganingi. ² Timoti, ni guizbangira mati nan otarim, ezi ki akɪnɪfɪrɪr kam ni bagha an osiri. God en Afeziam ko en Ekiam Krai Iesus, aningɪn apangkuvim ko kuarkuvim ni damuti, ni navir amirizimɪn iki.

Pol Timoti migia ghaze, ni akar aghuim akunsi aghumsighan marki

³ Nan ovaviba Godin ingangarim gamua uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuibar gin zui. Ezi ki uaghan kamaghira Godin ingangarim gami. Egha ki arueba ko dimagaribar ki God ko migia zurara ni ginighnisi, egha God minabi. ⁴ Ki nin temeribagh nighnighavira ikia ua nin ganasa bar ifonge, egh kamaghin ki bar akuegham. ⁵ Ki kamaghin fo, ni guizbangira nighnizir gavgavim Kraisin iti. Ezi arazir kamra nin inaghamim, Lois ko nin amebam Yunis, aning nighnizir gavgavim iti. Ezi ki fo, ni uaghan nighnizir gavgavir kam iti. ⁶ Egha ki ua nighnizir kam ni ganidi, ni God ni ganingizir bizir aghuim damuti, a nin iki bar gavgafigh, mati gumazim avim givima, an mizariam bar ekefe. Ni fo, ki fomira uan dafarim isa nin dapanim gatizi, God gavgavim isa bizir aghuimɪn min ni ganingi. Ki datirighin gavgavir kam bagha ni migei. ⁷ Ni fo, Duar God e ganingizir kam, an e damuti e atiatingan kogham. Godin Duam gavgavim e ganidi, egha en akurvazima e igharaz darazigh ifonge. Egha e gamima, e uaghan deravira uan ikirimirimɪn gari.

⁸ Kamaghin amizima, ni e uan Ekiamɪn akam akunsi aghumsighan kogham. Egh ni uaghan nan aghumsighan marki, ki an kalabuziar gumazim. Egh, ni Godin gavgavimɪn amodoghin na ko akar aghuim akunamin ingangarim bagh osimtizim iniam. ⁹ God en akuragha egha en diagha ghaze, e an gumazamizibara. An en arazir aghuiba bagha en diazir puvati. Fomira dughiar biziba tighar otivamimɪn, God uabi uan ifongiamɪn gin ghua en dia. Egha Krai Iesusin ingarimɪn a en apangkuvigha e gamizima e an gumaziba ko amizibar otifi. ¹⁰ Ezi datirighin Krai Iesus, a Gumazir ua en Akurvazim, a bar azenim girigha gifa. Ezi an ingangarimɪn, Godin apangkuvim uaghan en azenim giri. Krai Iesus, ovevemɪn gavgavim gasighasiki. Ezi an akar aghuimɪn tuavimɪn, a gumazamiziba bar me gamima me ikirimirir zurara itim gifo. ¹¹ Ezi God kamaghin ifonge,

ki akar aghuimin ingangarim damuasa. Kamaghin, an aposelin ingangarim, ko akam akurir ingangarim, ko gumazamizibar sure damuamin ingangarim bagha, a na misefe. ¹² Ezi kamaghin amizima ki osimtizir kaba ateri, egha ki aghumsizir puvati. Ki, gumazir ki nighnizir gavgavim an itim, ki a gifogha gifa. Ezi ki fo, a ingangarir a nan dafarim gatizir kam a deraghviram an ganam, egh mamaghira iki mangiva dughiar Krai otoghamimin tugham. Bizir kam bagha ki aghumsizir puvati.

¹³ Ni guizin akar ki ni ganingizir kabagh nighnighvira iki, egh ni arazir kamra gun mikimiva gumaziba ko amizibar sure damu. Egh Krai Iesus ko porogh ikiva, egh bar nighnizir gavgavim an ikivira ikiva, bar uan navim isi igharaz darazir aningiva me gifongegh. Arazir kamn, ni an gun me mikim. ¹⁴ Eghti akar aghuir God isa nin dafarim gatizim, ni bar deravira an gan. A bar bizir aghuim, kamaghin ni bar deragh an gan. Eghti Godin Duar en aven itim, a ingangarir kam bagh nin akuragham.

¹⁵ Ni kamaghin fo, Esian Provinsin gumaziba bar na ategha gifa. Ezi Figelus ko Hermogenes uaghan na ataki.

¹⁶ Ki Ekiam ko migia ghaze, an Onesiforus ko an amuiroghboriba men apangkuvigham. A fo, Onesiforus dughiar aviriba nan navim gamima ki bar akonge. Egha ki kalabusin itima a nan aghumsizir puvati. ¹⁷ A Romn nguibar ekiamin ghughava, na buriagharuaviava, ghua bar gin na bato. ¹⁸ Ki God ko migia ghaze, Ekiam Godin Kotiamin Dughiamin an apangkuvigham. Ni fo, Onesiforus Efesusin nguibar ekiamin ikia nan akurvagha ingangarir aviribagh ami.

2

Timoti bar deragh Krai Iesusin midorozir gumazimin iki

¹ Nan otarim Timoti, ni zurara Krai Iesusin apangkuvimin amamangatihama

a nin akuraghti ni bar gavgavigham. ² Ni fo, ki fomira gumazir aviribar damazimin akar mabav kemezi, ni da baraki. Egh akar kabara ni da isiva gumazir deravira Godin ingangarim damuamibar aningigh. Eghti gumazir kaba, uaghan gumazir igharazibar sure damuamin fofozim ikiam.

³ Ni, Krai Iesusin midorozir gumazir aghuir mamn min, ni e ko osimtizim ateram. ⁴ Ni midorozir gumazimin arazim a gifo. Gumazitam a midorozir ingangarim gami, a ingangarir igharazibagh amir puvati. Bar puvati. An garir gumazir ekiaba an ingangarim gifueghasa, a midorozir ingangarir aghuimram ami. ⁵ Kamaghira, gumazitam igharaz darazi ko ivemariva egh me gafiragh faragh otivsi, egh a ivemarimin arazibar gin mangiva, egh bizir aghuitam iniam. A ivemarimin arazibar gin mangan koghiva, a bizir aghuitam inighan kogham. ⁶ Eghti gumazitam puvira uan azenimin ingariva an opariva an ganiva, egh a faragh gumazir mabagh itaghiva uan daghebar amam. ⁷ Ni akar ki mikemezir kabagh nighnigh, eghti Ekiam nin akuraghtima ni akar kabar mingariba bar dagh fogham.

⁸ Egh ni zurara Krai Iesus ginighnigh. An aremegha ua dikafi, an Atrivim Devitin ovavimra. Ezi akar aghuir kamra, ki an gun migei. ⁹ Ezi akar aghuir kam bangin gumaziba nan gara ghaze, kar gumazir kuram. Egha me osimtiziba na garisi, egha na isa kalabus gati. Eghti Godin akam, a kalabusin ikeghan kogham. ¹⁰ Ki kamaghin ifonge, gumazamizir God ua bagha miseveziba, uaghan Krai Iesus ko poroghiv iki Godin Akurvazim iniva, ikirimirir aghuir zurara itim iniam. Kamaghin, ki gavgavim uan navim ganigava egha me bagha osimtizir kaba bar ada ateri. ¹¹ Kar guizin akam, e nighnizir gavgavim an ikiam:

“E Krai ko aremeghiva, egh a ko ikirimirir kamn ikiam.

1:12: Ef 3:1-2, 1 Ti 6:20, 2 Ti 4:8, 1 Pi 4:19 **1:13:** 1 Ti 1:10, 4:6, 6:3, 2 Ti 2:2, 3:14, Ta 1:9, 2:1, Hi 10:23 **1:14:** Ro 8:11, 1 Ti 6:20 **1:16:** 2 Ti 4:16, 4:19 **1:18:** Ju 21 **2:3:** 1 Ti 1:18, 2 Ti 1:8, 4:5 **2:4:** 1 Ko 9:25 **2:5:** 1 Ko 9:25-26, 2 Ti 4:8 **2:6:** 1 Ko 9:7, 9:10 **2:8:** Ro 1:3, 2:16, 1 Ko 15:1, 15:4, 15:20 **2:9:** Ap 9:16, 28:31, Ef 3:1, 3:13, Fl 1:7, 1:12-14, Kl 4:3, 4:18 **2:10:** 2 Ko 1:6, Ef 3:13, Kl 1:24 **2:11:** Ro 6:5, 6:8, 2 Ko 4:10-11, 1 Ti 1:15 **2:12:** Mt 10:33, Lu 12:9, Ro 8:17, 1 Pi 4:13

¹² Egh e gavgavighvira ikiva osimtiziba bar a da ater,
 egh uaghan a ko atrivimın ikiam.
 E akirim ragh a gasaraghti, a uaghan akirim ragh e gasaragham.
¹³ Eghti e an gın angısı a ko akam akırigh,
 egh gın uan akar kamın gın mangan koghti,
 a uan akar an amizimın gın mangvıra ikiam.
 A uabi uan akam giraghan kogham.
 Bar puvati.”

Timotin ingangarim God gamima a bar akonge

¹⁴ Ni gumazamizibav kimvıra ikitima me akar kam gıñhñigh. Egh Godın damazimın mıghıvıra me mıkim suam, me pura akar muziariba bagh uari adoghadoghan marki. Arazir kam gumazitam akuraghan kogham. Egh a gumazir orazibagh asıghası. ¹⁵ God nın ingangarim gan fueghsi, ni pamtem ingar. Ni ingangarir gumazir aghumsızir puvatızimın mın ikiva, egh deravıra guızın akam bıghvırama a mıkim. ¹⁶ Marazi mizer kinıbav gıa akar Godın nıghnızimın gın zuir puvatızıbav gei. Eghti ni akar kaba akirim ragh dagh asaragh. Ni fo, akar kaba gumazıbagh amıma me Godın saghon ghuavıra ikıa ghua bar an saghuıamın itı. ¹⁷ Gumazir kabanang uan akar kamın gumazıbar sure gamı. Ezi men akar kam, matı duam, a gumazimın namnam ikıa an isiava anepava a gasıghası. Men tongın ikıa akar kabav geir gumazımning, Himeneus ko Filetus. ¹⁸ Anıng guızın akamın tuavım atakı, egha kamaghın mıgei, “E aremegh ua dikavıgha gıfa, kamaghın e gın ua dikavıghan kogham.” Ezi me akar kamın gumazamızır mabar nıghnızır gavgavıba dagh asıghası. ¹⁹ Ezi God matı gumazım dıpenımın ingarı moghın, a uan sıosın ingarasa egha dıpenır akınır gavgavıba akunızı da tughı ikıa gavgafı. Egha dıpenır akınır kabar a kamaghın osırı, “Ekıam bar uan gumazamızıbagh

fo.” Egha ua kamaghın osırı, “Gumazamızır Ekıamın zıam itıba, me bar arazır kuraba akırım ragh a dagh asaragh.”

²⁰ E fo, dıpenır ekıar mamın averıam, itarır maba itı, me sılva ko golın a dar ingarı, egha maba me tememın dar ingarı, egha maba me nguazımın dar ingarı. Maba, ingangarır aghuım bagha dar ingarı, egha maba, me ingangarır kınıba bagha dar ingarı. ²¹ Kamaghın amızı, gumazıtam uan arazır kuraba ateghıva, egh Godın damazım zuegham, a itarır me ingangarır aghuım bagha amızımın mın otogham. A God baghavıra itır gumazımın ikıam, egh guızbangıra uan Ekıamın akurvagham. Egh a ingangarır aghuır guar avırıbar amusı ikıam.

²² Kamaghın amızı, ni ifongıar kurrar gumazır ıgıabar navıbar otıvıba ni akırım ragh dagh asaragh. Egh ni, arazır aghuıba, ko nıghnızır gavgavım, ko ıgharazır darazır ifongezır arazım, ko navır amırızımın arazım, arazır kabanang ni bar pamtem dar sııragh dar gın mangı. Ni, gumazır Godın damazımın zuezıba, me Ekıamın zıam fer gumazamızıba, ni me ko ikıva arazır kabar amu. ²³ Marazi akar onanıba ko akar kınıba gamua uari adoghadosı. Ezi ni akar kabanang akırım ragh dagh asaragh. Ni fo, akar kaba da gumazıbagh amıma me akaba uari adosı. ²⁴ Godın ingangarır gumazım ıgharaz darası ko uari adoghan kogham. Puvatı, a bar men asughasugh deravıra me damuam. Egh men tısan aghuımın ikıam. Eghti me an akaba batoghti, an aghumra ikıam. ²⁵ Egh a gumazır akaba batozıba men asughasugh me akırvaghsı mangvıra ikıam. Egh a kamaghın damutı, God men akuraghti me tı uan navıbagh ıraghıva, egh guızın akam gıfogham. ²⁶ Satan fomıra me gıfara me gamızı me an azuazımın aven ikıa egha an ifongıamın gın zui. Egh me guızın akam gıfogh, men nıghnızır aghuarıba uamategham, egh Satanın azuazım ategh ua fıırıghregham.

2:13: Nam 23:19, Ro 3:3-4, Ta 1:2 2:14: 1 Ti 1:4, 5:21, 6:4, Ta 3:9 2:15: 1 Ti 4:6, Ta 2:7-8 2:16: 1 Ti 4:7, 6:20, Ta 1:14 2:17: 1 Ti 1:20 2:19: Nam 16:5, 16:26, Ais 52:11, Nah 1:7, Jo 10:14, 10:27, Ro 8:35, 1 Ko 8:3, 1 Jo 2:19 2:20: Ro 9:21, 1 Ko 3:12, 1 Ti 3:15 2:21: 2 Ti 3:17, Ta 3:1 2:22: Ap 9:14, 1 Ko 1:2, 1 Ti 1:5, 6:11 2:23: 1 Ti 4:7, 2 Ti 2:16, Ta 3:9 2:24: 1 Ti 3:2-3, Ta 1:7-9, 3:2 2:25: Ga 6:1, 1 Ti 2:4, 6:11, Ta 1:1, 1 Pi 3:15

3

Dughiar Abuananaba, gumaziba arazir kurabar amuam

¹ Ezi ni bizir kam gifogh, Dughiar Abuananaba, osimtizir bar kuraba otivam. ² Gumaziba vaghvagh uari baghivira nighnigham, egh me dagiaba baghiva bar kuvigham. Egh me uari uan ziaba fiva, egh igharaz darazir gan suam me pura biziba, egh igharaz darazir ziaba gasighasighiva, egh me uan ameboghfeziabar akaba baraghan kogham. Egh gumazamizir arazir aghuibar me gamiba, me me minabaghan kogham. Me Godin aghuagh. ³ Egh me namakabagh ifongezir arazim gifogham kogham. Egh igharaz darasi ko uarir atariva, egh me adariba givan tuaviba puvatigham. Me akar kurabav kimiva igharaz darazi girakirangin me mikimam. Egh me uan navir ghurimin araziba dikabiniva avegham, egh pura gumazibav soghiva me gasighasigham. Egh me arazir aghuibar apanimin ikiam. ⁴ Egh me uan namakaba paz me damuam. Egh me deraghvira nighnighan kogh, egh atamra uan nighnzir kurabar gin mangam. Egh me uarira uarigh nighnigh suam, erara gumazir ekiaba, e bar pin iti. Egh me uan nivafizir agorogebur gin mangisi, egh God gifueghan kogham. ⁵ Egh me pura ifar mikim suam, me Godin gin zui. Egha guizbangira me Godin gavgavim akirim ragha a gasara. Ni gumazir kamaghin amibar saghon iki. ⁶ Ezi men marazi tuaviba buria dipenibar aven ghua amizir nighnzir aghuiba puvatizibar me apezepera, egh kalabuziabar min me gamima me men apengan iti. Amizir onganir kaba me arazir kurar avirim gami, egha dar osimtiziba me taragha uaghiri. Ezi men naviba me gaghuavkirima me arazir kurar mingariba puvatizibar amuasa ifonge. ⁷ Egha amizir kaba me

sure damuasa bar ifonge, egha me guizin akam gifoghan kogham. ⁸ Fomira Janes ko Jambres aning Mosesin apanimin iti moghin, gumazir kaba guizin akamin apanim gami. Ezi men nighnziba deragha ingarir puvatizima me nighnzir gavgavim Godin itir puvati.* ⁹ Eghti men arazir kam bar ekevegham kogham. Gumaziba bar men arazir kabar ganigh fogh suam, da bar ikuvigha ongani, mati gumaziba fomira Janes ko Jambres aning in arazibar gara ghaze, da bar ikuvigha ongani.

Timoti mighivira Godin akamin suiragh

¹⁰ Ezi ni na ko ikiava, egha nan arazir ki manmaghin gumazamizibar sure gamim, ni a gifo. Ni nan dabirabir arazim ni a gifo, egha uaghan nan arazibar mingarim sara. Ni fo, ki nighnzir gavgavim Godin iti, egha zurara uan navim gavgavim a ganiga ingangarim gami. Egha ki igharaz darazigh ifuegha, egha tugha gavgavigha osimtiziba ateri. ¹¹ Ni arazir kurar gumazamiziba na gamiziba, ni dagh fo, egha uaghan mizazir ki Antiok ko Aikoniam ko Listran ikia iniziba sara. Ezi ni fo, me nguibar ekiar kabar arazir bar kurabar na gami. Ezi Ekiam osimtizir kabar aven nan akurazima ki deravira iti. ¹² Bar guizbangira, gumazir Krai Iesus ko iki Godin arazibar gin mangasa ifongeziba, me bar, gumaziba pazi me damuam. ¹³ Eghti gumazir kuraba ko ifavarir gumaziba, gumazamizibagh ifar mangvira iki. Eghti Satan uaghan me gifaram, eghti men araziba bar kuvigham.

¹⁴ Ezi nirara, ni mighivira guizin akar kam in suiragh, akar ni a inigha nighnzir gavgavim an itim. Guizbangira, ni bar deravira e gifo, e gumazamizir akar kam nin sure gamiziba. ¹⁵ Egha ni fo, dughiar ni aghirimira itim, ni faragha Godin Akinafaribar fofozim ini. Akinafarir kaba da nighnzir aghuiba ni ganidima, ni nighnzir gavgavim Krai Iesusin ikiva, ni Godin Akurvazim iniam. ¹⁶ E fo, Godin

3:1: 1 Ti 4:1, 2 Ti 4:3, 2 Pi 3:3, 1 Jo 2:18 **3:2:** Ro 1:29-31, 1 Ti 1:20, 6:4, 2 Pi 2:3, 2:12 **3:3:** Ta 2:3, 2 Pi 3:3 **3:4:** Fl 3:19, 2 Pi 2:13, Ju 4, 19 **3:5:** Mt 7:15, 7:21, Ro 2:19-20, 2 Te 3:6, 1 Ti 5:8, 6:5, Ta 1:16 **3:6:** Mt 23:14, Ta 1:11

3:8: Kis 7:11, Ro 1:28, 2 Ko 13:5, 1 Ti 6:5, 2 Ti 2:25 * **3:8:** (3:8) Judaba kamaghin eghara ghaze, Janes ko Jambres, kar Mosesin dughiamin ikezir Isipin Atrivimin ganganir gumazimningin ziamning. Ni Kisim Bek 7:22 ko 9:11 in gan. **3:10:** Fl 2:22, 1 Ti 4:6 **3:11:** Sng 34:19, Ap 13:14-52, 14:1-20, 2 Ko 1:10 **3:12:** Mt 16:24, Jo 15:20, 17:14, Ap 14:22, 1 Te 3:3 **3:13:** 2 Te 2:11, 1 Ti 4:1, 2 Ti 2:16 **3:14:** 1 Ti 1:13, 1 Ti 2:2 **3:15:** Jo 5:39, 1 Pi 1:20-21 **3:16:** Ro 15:4, 2 Ti 2:21, 2 Pi 1:20-21

Duam uabi, Godin Akinafarimin aven itir akaba dagh amizi da otifi. Ezi akar kam a bar bizir aghuim, a guizin akamin en sure gamuava, egha gumazamizir nighniziba derazir puvatizibar akirava, egha en daroriba akirava, egha arazir Godin damazimin derazibar en sure gami. ¹⁷ Kamaghin, akar kaba e Godin gumazamiziba, da e gamima e arazir aghuiba bar da inigha ingangarir aghuibar amuasava ami.

4

Timoti Godin akam akunsi bar gavgafigh

¹ Krai Iesus uamategh izi atrivimin ikiamin dughiam, a en araziba kotiamin da tuisigham, gumaziba ko amizir ikiavira itiba ko ariaghreziba uakan. Kamaghin ki Godin damazim ko Krai Iesusin damazimin mighighavira kamaghin ni migia ghaze, ² ni Godin akam akunsi bar gavgafigh. Gumaziba akam baraghasa ifonge, o a baraghan aghua, ni zurara Kraisin akam akunsi pamtem ingar. Egh ni men navibagh inivsi akar gavgavibar me mikim, egh me uan arazir kuraba akirsi me mikimiva, egh me Godin arazibar gin mangisi me mikim. Egh ni asughvira me damuva egh deravira God ifongezir arazibar men sure damu. ³ E fo, dughiam izitima, gumazamiziba ua guizin akam baraghsi ifueghan kogham. Men kuariba akar igharaziba baraghsi bar ikuvigham. Egh me uari bagh tisan aviriba inighti, me akar me oraghasa ifongezibar men sure damuam. ⁴ Kamaghin me guizin akam akirim ragh a gasaragham. Egh me pura eghaghanir kinir igharaziba baragham. ⁵ Eghti ni uabi, ni zurara deravira nighnigh ikiva osimtiziba ko mizaziba ater. Egh akar aghuim akurir ingangarim damu. God gumaziba ko amizibar akurvaghamin ingangarim ni ganingi. Kamaghin ni ingangarir kam deraviram a damu.

Pol ovengamin dughiam roghira ize

3:17: 1 Ti 6:11, 2 Ti 2:21 **4:1:** Ap 10:42, Ro 14:9-10, 1 Ti 5:21, 6:13 **4:2:** Ap 20:20, 20:31, 1 Ti 4:13, 5:20, Ta 1:13, 2:15 **4:3:** 1 Ti 1:10, 4:1, 2 Ti 1:13, 3:1, 3:6 **4:4:** 1 Ti 1:4, 4:7, Ta 1:14 **4:5:** Ap 21:8, Ef 4:11, 2 Ti 1:8, 2:3 **4:6:** Fl 1:23, 2:17, 2 Pi 1:14 **4:7:** 1 Ko 9:24-25, Fl 3:14, 1 Ti 6:12, Hi 12:1 **4:8:** 1 Ko 9:24-25, 2 Ti 1:12, Je 1:12, 1 Pi 5:4, MAA 2:10 **4:9:** 2 Ti 1:4 **4:10:** 2 Ko 8:23, Ga 2:3, Kl 4:14, Fm 24, Ta 1:4, 1 Jo 2:15 **4:11:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, Kl 4:10, 4:14, Fm 24 **4:12:** Ap 20:4, Ef 6:21-22, Kl 4:7-8 **4:13:** Ap 20:6 **4:14:** Sng 28:4, 62:12, Snd 24:12, Ap 19:33, Ro 2:6, 1 Ti 1:20, MAA 18:6

⁶ Ezi ki uabi, nan ovevem in dughiam roghira ize. Eghti nan ghuzim mati wainin dipar me God ganidimin min, abuan irasava ami. Nan dughiar ki mangamim a roghira izegha gifa. ⁷ Ki pamtem ingara akar aghuim deraviram anakuri, mati ivemarir gumazim pamtem ivemari. Egha ingangarir God na ganingizim ki anegifa, mati ivemarir gumazim uan ivemarim anegifa. Egha ki nighnizir gavgavir Godin itim, ki pamtem an suiragha mamaghira iti. ⁸ Ezima ivezir aghuim a na mizuai iti, mati ivemarir gumazim an ivezir aghuim a mizuai. Ezi ivezir aghuir kam a kamakin, God na mikim suam, ni nan damazimin dera. Ekiam arazir aghuimra gin mangiva gumaziba ko amiziba kotiamin aven men araziba tuisigham. Egh Dughiar Krai Otoghamim, a ivezir aghuir kam na daningam. Egh a narara daningan kogham. Puvati. A ivezir aghuir kam isi, gumazamizir a mizua a uamategh izamin dughiam gifongeziba, a bar me daningam.

Timoti zuamira Pol bagh izi

⁹ Ni damu, zuamira na bagh izi. ¹⁰ Ni oragh! Demas, a nguazir kam in biziba bagha bar ifuegha, kamaghin a na ategha gifa, egha a Tesalonikan nguibamin ghu. Ezi Kresens Galesian Provinsin ghu, ezi Taitus Dalmesian Distrighin ghu. ¹¹ Luk uabira na ko iti. Kamaghin amizima ni Mak batoghiva a inighiva a ko izi. A gumazir aghuir ingangaribar nan akurvazim. ¹² Ni fo, ki Tikikus amadazima an Efesesin nguibamin ghu. ¹³ Ni izisi, nan azenan azuir korotiar ruarim inigh izi. Ki Troasin nguibamin ikia Karpusin dipenimin anetaki. Egh akinafarir righiziba sara inigh. Bar bizir ekiam, ni akinafarir me asizir inibar ingariziba da inigh izi.

¹⁴ Aleksander, gumazir ain in bizibar ingarim, a bar paza na gami. Ekiam gin an arazir kurar an amizir kam ikaragham.

¹⁵ Eghti ni uaghan gumazir kam bagh gan. A bar guizbangira en akabar apanim gami.

¹⁶ Ki faragha Kotin tugha akaba ikarvaz-ima gumazitam na ko tugha nan akamin akurazir puvati. Gumaziba bar na ataki. Ki God ko mikimtima, a men arazir kur-rar kam ginighnighan kogham. ¹⁷ Ezi Ekiam uabi nan boroghin ikia gavgavim na ganidi. Kamaghin amizima ki akar aghuim bar anekurima, Kantrin Igharaz-ibar Gumaziba, me bar a barasi. Ezi ki ovengasava amima God nan akura, mati a laionin akamin ua na ini. ¹⁸ Ezi Ekiam me na damuamin arazir kuraba, a nan akuragham. Egh a deravira na damuva nan aku uan Nguibar a ikiava atrivimin itimin mangam. Eghti e an ziam fi mam-aghira ikiam. Bar guizbangira.

¹⁹ Ni nan akam isi, Prisila ko Akwila, ko Onesiforusin amuiroghboribar aning suam, Afeziam ia ko iki. ²⁰ Erastus Korinin nguibamin ikiavira iti. Ezi Trofimus areima ki anetaghizima a Miletusin nguibamin iti. ²¹ Ni damu, zuamira na bagh izi. Ni suighsughtima, amozim ko aminir orangtuzimin dughiam otogham.

Yubulus ko Pudens ko Linus ko Klodia ko Romin nguibamin itir Kraisin adarasi, me akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki.

²² Ekiam nin duam ko iki. Egh an apangkuvim bar moghira ia ko iki.

Pol Taitus bagha Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Taitas a Judan gumazim puvati. Ezi a Kraisin gin ghua, Polin akuragha an Aposelin ingangarim gami. Ezi Pol ti, Taitas Kritin arighatizimin siosin ingangaribar ganasa, an aneti.

Akinafarir kamın faragha zuir akam kamaghin migei, Kritin araziba derazir puvati. Kamaghin amizi, gumazim siosin gumazir dapanimin otivisi, a bar arazir aghuibar gin mangi. Egha Pol gin gumazamizir okoroaba vaghvagh men sure damuasa Taitas migei. Kar gumazir ghuriba ko amizir ghuriba, ko gumazir igiaba ko ingangarir gumazir kiniba.

Ezi akinafarimin akar aboananaba kamaghin migei, Taitas gumazamizibar sure damuti, me navir vamiran ikiva, egh arazir aghuibar igharazibar amu. Eghti me akam adariba ko akaba uariv misoghan kogham.

Taitus Kritin arighatizimin damuamin ingangarim

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, ki Godin ingangarir gumazim, egha Kraisi Iesusin aposel. Ki, God ua bagha misevezir gumazir nighnizir gavgavir an itiba, gavgavim me daningasa, God na amada. Egh men akuraghti me guizin akam gifogh egh Godin arazim gin mangam. ² Ki me damuti, me nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh God me daningamin zurara itir ikirimirir aghuarim mizuamam. Fomira fomira nguazir kam otozir puvatizir dughiam, an akar dikirizim e ganigha givagha ghaze, a ikirimirir kam e daningam. A Godin ifarir puvatizim. ³ Egha a uabi inabazir dughiamin an migirigiam bar azenim giri. God en Akurvazir Gumazim, a uabi na amisevegha akar gavgavim na ganiga egha kamaghin uan akam akurir ingangarim na ganingi.

⁴ Taitus, ki ni bagha akinafarir kam osiri. Ni na ko nighnizir gavgavir vamira iti, kamaghin ni guizbangira nan otarimin min iti. Ki kamaghin Afeziamin azai, Afeziar Ekiam God ko Kraisi Iesus, en Akurvazir Gumazimin apangkuvim ko navir amirizim ni ko iki.

*Taitus, ni Godin ingangarir gumazir aru-
aba amisefegh*

⁵ Ki kamaghin nighnisi, ni uan ingangarir otevir ni amua givazir puvatiziba a givagh, egh ki ni mikemezir moghin ni vaghvagh nguibar ekiabar siosbar gumazir dapaniba amisiv. Egha kamagh sua, Kritin arighatizimin ni ataki. ⁶ Siosin gumazir dapaniba, me gumazamizibar damazibar deraghavira ikiam. Egh me amuir vabara iki. Egh men boriba nighnizir gavgavim Kraisin iki, egh gumazamizibar damazimin arazir kurabar amu mangvira ikian markiam. Egh uan afeziaba ko amebabar akaba munasan kogham. ⁷ E fo, Kraisin adarazir garir gumazir dapanim, a Godin ingangaribar garir gumazim. Kamaghin amizi a deraghvira daru, a gumazamizibar damazimin deraghvira iki, a kamaghin nighnighan marki suam, a ziar ekiam inisi me gativagh men ganam. Egh a zuamram aningaghan marki. Egh dipar onganir aviribar aman marki. Egh a tintinibar gumazibav soghan marki, egh a ua baghvira dagiar aviriba inisi, nighnighan marki. ⁸ A uan dipenimin izir gumazamiziba deraghvira men gan. Egh arazir aghuiba bar dagh ifongegh, egh navir ghurimin araziba dikabiragh. An arazir aghuibar amuva, Godin damazimin zuezir arazibara gin tigh. Egh a uan ikirimirim deraviram an gan. ⁹ Egh a gumazamizibar sure damuti, me nighnizir gavgavim guizin akabar ikiti, da men naviba fiti, me guizin akar kabar gin mangi. Egh a uaghan gumazir guizin akaba batoziba, pamtemin me mikimtima, me suam, a guizbangira migei. A kamaghin damusi, a guizin akar e an sure gamizim, an an suiragh gavgafigh.

Kritin arighatizimin gumazir aviriba ikia gumazir maba nighnizir gavgavibagh asighisisi

¹⁰ E fo, Kritin arighatizimin itir darasi, gumazir akar aghuiba munasir aviriba iti. Me pura akar aviribav gia, gumazibar nighnizibagh ifari. Gumazir kaba men aviriba, me Judaba, me gumazibar mikarzir mogomebar iniba aghorasa gavgafi. Kamaghin amizi ni Godin ingangarir gumazir aruaba amisefegh. ¹¹ Gumazir kurar kaba arazir kuram damuva gumazamizibar biziba ko men dagiaba uari bagh da iniasa. Kamaghin amizi, me arazir e damuan koghamibar men sure gami. Egha arazir kamın me gumazamizir mabar men adarasi sara, men nighnizir gavgavibagh asighisisi. Kamaghin amizi ni me mikemeghti me akar katam mikiman marki. ¹² Fomira, Kritin gumazir fofozir mam, anarira kamaghin mikeme, “Kritin gumaziba, me zurara ifarir gumaziba, me gumazir bar kuraba. Me puv damasavira nighnigha ikiava, bar ingangaribar amira. Me mati asizir atiaba.” ¹³⁻¹⁴ Akar kam guizbangira. Kamaghin amizi, me nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh uaghan Judabar eghaghanir aviriba baraghan koghiva, egh guizin akamin munasir gumazibar migeir akar gavgaviba, da baraghan koghsi, kamaghin ni men araziba akirsi, akar bar gavgavimra me mikim. ¹⁵ Gumazamizir Godin damazimin zueziba, me ghaze, dagheba ko biziba bar uaghan zuegham, eghti me da iniam. Egh gumazamiziba Godin damazimin zuezir puvatizir arazibar gin tigh, egh me nighnizir gavgavim Iesusin ikian koghti, bizitam zueghan kogham. Men nighniziba ko naviba Godin damazimin bar zuezir puvati, egha uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuibar gin mangan aghua. ¹⁶ Men akaba kamaghin migia ghaze, “Ki God gifo.” Ezi men araziba men akakagha ghaze, me akirim ragha God gasaragha gifa. God bar me gifongezir puvati. Me Godin akaba munasir gumaziba, egha me

bar arazir aghuitam damighan kogham.

2

Gumazir ghuriba bar deravira arazir God ifongezibar gin mangi

¹ Ezi no, ni gumazamizibar sure damu suam, me arazir guizin akaba ko zuiba bar dar amu. ² Egh ni gumazir ghuribar sure damu suam, me dipar onganir aviribar ami onganan marki. Egh me arazir aghuibar amuti, igharaz darazi me mikim suam, me bar dera. Eghti me navir ghurimin araziba dikabin. Me Godin guizin akam deraviram a gifogh, egh arazir bar igharaz darazigh ifongezim damu, egh tugh gavgavigh osimtiziba bar a da ateram.

³ Egh ni uaghan amizir ghuribar sure damu suam, me God ifongezir arazimin daru. Me akar kurabar igharaz darazi girakirangin me mikiman marki. Me dipar onganir aviriba amiti da me ikirarighan kogham. Me igharaz darasi arazir aghuibar amusi, men sure damu.

⁴ Kamaghin me amizir igiaba kamaghin me mikimiva tuavir uan paba ko boribagh ifongezir arazim men akakagh. ⁵ Eghti amizir igiaba uan navir ghurimin araziba dikabin, egh me Godin damazimin bar zuegh ikiam. Egh me arazir bar deravira uan dipenibar ganamim gifogham. Egh igharaz darazir akurvaghamin arazim damu. Egh vaghvagh uan pabar apengan iki. Igharaz darazi akar kurabar Godin akamin mikiman koghsi, amizir ghuriba amizir igiabar sure damuti, me navir ghurimin araziba dikabin.

Taitus arazir aghuibar amuti, gumazir igiaba an gin mangam

⁶ Kamaghira ni uaghan gumazir igiabav kim, men naviba fiti, me uan navir ghurimin araziba dikabinam. ⁷ Arazir tizir ni amiba, ni uabi ni arazir aghuibara damu, eghti gumazir igiaba nin arazibar gan dar gin tigham. Egh nin ingangarir ni gumazamizibar sure gamim, ni me gifaran marki, egh ni dibovir akabav

1:10: 1 Ti 1:6, 4:7 **1:11:** Mt 23:14, Jo 10:12, 1 Ti 6:5, 2 Ti 3:6, 1 Pi 5:2 **1:15:** Mt 15:11, Lu 11:39-41, Ro 14:14, 14:20, 14:23, 1 Ko 6:12 **1:16:** Ro 1:28, 2 Ti 3:5, 3:8, 1 Jo 1:6, 2:4, Ju 4 **2:1:** 1 Ti 1:10, 6:3, 2 Ti 1:13, Ta 1:9 **2:3:** 1 Ti 3:11, 2 Ti 2:9-10, 1 Pi 3:3-4 **2:5:** Ef 5:22, Kl 3:18, 1 Ti 2:11, 6:1, 1 Pi 3:1, 3:5 **2:7:** Ef 6:24, 1 Ti 4:12, 1 Pi 5:3

mikim ifaghatan marki. Ni zurara guizin akabagh nighnigh deraviram akam kun. ⁸ En apaniba akar kuratamin e damighan koghiva, me uan nighnizir kuramin aghumsighsi, kamaghin ni bar deraviram akabav kintima, gumaziba akar ikuvtizitam an apighan kogham.

Ingangarir gumaziba me men garir gumazir ekiabar akaba deravira dar gin mangi

⁹ Ni kamaghin ingangarir gumazamizibar sure damu suam, me men garir gumaziba bar men apengan iki, egh me ingangarir aghuir men garir gumaziba ifueghamibar amu. Egh me akar kurabar men garir gumaziba ikarvaghan marki. ¹⁰ Egh me men garir gumazibar biziba okiman marki. Bizir me bar moghira amiba, men garir gumaziba dar ganiva egh me akar e kurir kamın ziam fam. A God en Akurvazir Gumazimin akam. Me akar kamın ziam fisi, ingangarir gumaziba bar deravira men garir gumazibar akabar gin mangiva arazir aghuimra men akagh.

E Godin arazimin gin tigh egh Kraisin Dughiam mizuamam

¹¹ E fo, Godin apangkuvim azenim girigha givazi, gumazamiziba bar an gari. God uan apangkuvir kamın en akurvasi. ¹² God uan apangkuvir kamın en sure gamua ghaze, e God aghuazir araziba ataghraghiva egh nguazir kamın arazir ifongeziba ataghragham. Egh uaghan navir ghurimin araziba dikabiniva egh arazir God ifongezir aghuibar amuasa, en sure gami. Guizbangira e nguazir kamın gumazamizibar tongin iti, ezi God uan apangkuvimin tuavimin a ifongezir arazibar gin mangasa, en sure gami. ¹³ Dughiar e nguazir kamın itim, e bizir e damightima e bar akueghamim bagha mizuai. A kamakin, e Kraisi Iesusin angazangarim ko gavgavir ekiam sara izamin dughiam bagha mizuai. An en Godin Gavgavim ko en Akurvazir Gumazim. ¹⁴ Kraisi kamaghin

ifonge, a uam e iniva egh a en arazir kuraba adangasa. Eghti e bar zuegh an gumazamizibar min ikiam. Egh e arazir aghuibar amusi bar ifongegham. Bizir kam bagha, a uabi uan mikarzim anigha, areme.

¹⁵ Kamaghin akar kabara ni zurara gumazamizibar sure damu. Egh ni akar kabar gin mangisi men naviba fi. Egh akaba batoziba men arazir kuraba akirsi, me mikim. Akar kaba Godin gavgavim sara pamtem me mikim. Ni pura men ganti, me nin aghuagh ni iriaghriaghan marki.

3

E arazir aghuibar amuam

¹ Ni Godin gumazamizibav kim suam, me gavmanba ko atrivibar apengan iki, egh me men akabar gin mangi. Egh me zurara ingangarir aghuibar amusivira iki.

² Egh me akar kuratamin gumazitamin girakirangin a mikiman marki. Me zurara nimira ikiva, arazir aghuimin gumazamizibar amu. Me guizin uari abirir arazim, gumazamiziba bar men akakagh.

³ Ni fo, e faragha uaghan nighnizir aghuiba puvatigha, egha e akaba batosi. Satan e gifarazima, e Godin tuavimin zuir puvati. Kamaghin ami, e nivafizir kam ifongezir arazibar gin tigha nguazir kamın arazibar gara dar amuasa naviba dikafi. Egha dar ingangarir gumazir kinibar min iti. E nighnizir kuraba ko arazir kurabar igharaz darazigh amuava igharaz darazir biziba bagha naviba isiava arui. Gumaziba en apanim gamima, e uaghan men apanibagh ami. ⁴ Ezi God, en Akurvazir Gumazim, a bar e gifonge, egha en apangkuvigha arazir aghuimin e gami. Ezi dughiar an arazir kam azenim girizi, ⁵ an en akura. An en arazir aghuir e uari amizibagh nighnizir puvati, egha en akura. Puvati. An apangkuvimra, an en akura. An e rue, ezi tuavir kamın a en akura. Dughiar kamın a uan Duam e ganingizi,

2:8: 1 Ti 6:3, 2 Ti 3:14, 1 Pi 2:12, 2:15 2:9: 1 Ti 6:1-2 2:10: Mt 5:16, Fl 2:15, Ta 1:3 2:11: Jo 1:9, Ro 5:15, 1 Pi 5:12
 2:12: Ro 6:19, Ef 1:4, Kl 1:22, 1 Te 4:7, 1 Jo 2:16 2:13: 1 Ko 1:7, Fl 3:20, Kl 3:4, Hi 9:28, 1 Jo 3:2 2:14: Kis 19:5, Lo 4:20, 7:6, 14:2, Sng 130:8, Ese 37:23, Ga 1:4, 1 Pi 2:9 2:15: 1 Ti 4:12, 2 Ti 4:2 3:1: Ro 13:1-7, Kl 1:10, Hi 13:21, 1 Pi 2:13-14 3:2: Ef 4:2, 4:31, Fl 4:5, Kl 3:12, 2 Ti 2:24-25 3:3: 1 Ko 6:11, Ef 2:1-2, 5:8, Kl 1:21, 1 Pi 4:3 3:4: 1 Ti 2:3, Ta 1:3, 2:11 3:5: Jo 3:3-5, Ro 11:6, Ef 5:26, 2 Ti 1:9, 1 Pi 3:21 3:6: Jol 2:28, Ap 2:17-18, 2:33, Ro 5:5

ezi an Duam e gamizi, e an borir bar igiabar min otifi. ⁶ Krais Iesus, a Gumazir en Akurvazim, an ingangarimin God uan Duamin gavgavir aviriba bar e ginge. ⁷ God kamaghin ifonge, Krais en apangkuvigha e gamima e Godin damazimin gumazamizir aghuibar otifi. E an boribagh ava, egh gin bizir aghuir an e bagha inabaziba iniam. Kamaghin e ikirimirir aghuir an e bagha inabazim mizuai iti. ⁸ E nighnizir gavgavim akar kamın ikiam. Ki kamaghin ifonge, nighnizir gavgavim Godin itir darazi, me arazir aghuibar amu gavgavigh mamaghira ikiam. Kamaghin ni pamtemin bizir kabav kimasa ki ifonge. Bizir kaba da bar deragha gumazamiziba bar men akurvasi.

⁹ Egh ni, gumazir Moses Osirizir Arazibar migirigiaba bagha uari adoziba, ni da baraghan marki. Gumazir onganir adariba ko adoghadoziba bagha bar ifongeziba, ko uan ovavibar ziaba bagha uari adoziba, ni bar dagh itagh. E fo, akar kaba arazir aghuibar gin mangisi bar en akuraghan kogham. ¹⁰ Gumazitam, a Kraisin adarazir navir vamiran itir arazim, a bibizir arazim damuti, eghti ni an nighnizim akirsi migirigiatamin a mikim. Ni faragh an mikimti an oraghan koghti, ni gin uam an mikimti an uam oraghan koghti, ni bar anetakigh. ¹¹ Ni fo, gumazir kamaghin amim, an nighnizim ikuvizi a pazava amir gumazim, egha an arazir kurabagh ami. Ezi an arazir kurabara, akam a gasa ghaze, ni bar ikufi.

Taitus izi Polin ganigh

¹² Ki aminir gavgavim ko orangtizimin dughiamin Nikopolisin nguibar ekiamin ikiasa. Kamaghin amizi, ki Artemas o Tikikus amadaghtima aningin tav, ni bagh izitima, ni na bagh Nikopolisin nguibar ekiamin izisi bar gavgafigh. ¹³ Ni Senas, a gavman osirizir arazibar fofozir gumazim, ko Apolos deraviram aningin gan. Ni aning inigh daruamin bizibar, aningin akurvagh. Eghti aning tuavimin daruamin dughiamin bizitamın oteveghan kogham.

¹⁴ Ki kamaghin ifonge, en gumazamiziba biziba bar puvatizibar akurvagh, egh me pura uan ikirimirim ko dughiaa makunan marki. Kamaghin amizima, me gumazamizir igharazibar akurvaghamin arazimin fofozim inighiva an suiragh gavgafigh.

¹⁵ Gumazamizir na ko itiba, me ni bagha akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki. Ezi ni, nighnizir gavgavim Iesusin ikia e gifongezir darazi, ni kamaghin me mikim suam, Afeziam ia ko iki. Godin apangkuvim bar ia ko iki.

Pol Filemon bagha Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Filemon, a gumazir aruar mam. Egha a Kolosin nguibamın Kraisin adarazir mav. An ingangarir gumazir kinir mam, an ziam Onesimus, a uan gumazir aruam ategha, ara ghua nguibar igharazimın iti. Egha nguibar kamın Onesimus Pol batogha a Kraisin gin zuir gumazimın oto.

Ezi dughiar kamın Pol kalabusın ikia, egh mangi Filemonın ganan ibura. Egha akinafarir kam osirigha Onesimus ganiga Onesimus amadazi, a ua uan gumazir aruam bagha ghu. Pol akinafarir kam kamaghın Filemonın mikeme, a uan ingangarir gumazir kinimın ataran marki. A ghaze, datirighın ingangarir gumazir kam a Kraisin gin zuir gumazimın oto. Filemon uan aveghbuamın mın uam a inigh.

Filemonın ingangarir gumazir kinim ara ghugha gin navim girazima, Pol anemadazima a ua Filemon bagha ghu

¹ Ki Pol, ki Krai Iesus bangın kalabusın iti, egha ki e uan aveghbuam Timoti ko, ga akinafarir kam ni Filemon bagha an osiri.

Ni en namakar aghuimra, egha e ko ingangarir vamıram ami. ² Ga uaghan, e uan amizim Apia ko Arkipus, e ko Godın ingangarimın midorozir gumazir mam, ga aning bagha osiri. Ga uaghan, nın dipenimın uari akuvir gumazamizir Kraisin adarasi, ga me bagha uaghan osiri. ³ E God ko migia ghaze, God en Afeziam ko Ekiam Krai Iesusın apangkuvim ko navir amirizim ia ko iki.

Filemonın arazir aghuim Pol gamima a bar akonge

⁴ Ki uan God ko migiava, egha ni ginighnigha zurara ni bagha God minabi.

* **1:10:** (10) Gumazir avıriba ghaze, Onesimus a pura Filemonın ingangarir gumazir kinimın ike, egha a gin ara Pol bagha ghu. Egha a Pol ko itir dughiamın a Kraisin anavın oto. Egha dughiar kamın arazim a kamakın, ingangarir gumazir kinimın arımangigham, eghti gumazir ekiar men garim, a midorozir gumazibav mikemeghti, me ingangarir gumazir kam isi temer ighuvimın a gafugham, eghti an aremegham. † **1:11:** (11) Grighın akamın, ziam Onesimus, an akar kam ko magh ghu, “Ingangarir aghuim gami.”

⁵ Me zurara kamaghın na migei, ki orasi, ni bar Godın gumazamizibagh ifonge, egha ni nighnizir gavgavim Ekiam Iesusın iti. Kamaghın amizi, ki ni bagha God minabi.

⁶ E ni ko, e uari inigha ikia, nighnizir gavgavim Kraisin iti. Egha ki God ko migia ghaze, an e nighnizir gavgavibar amuti da fofozir aghuim damuti an ekevegham. Eghti e fogham, e Krai ko poroghav ikia egha bizir aghuiba an agharimın da isi. Egh e deravıra vaghvagh dagh fogham. ⁷ Nan namakar aghuim, ni igharaz darazigh ifonge, ezi arazir kam Godın gumazamizibar naviba fema me bar akonge. Ezi bizir kam na gamima ki bar akonge, egha nan navim gavgavim a ganıdi.

Pol ghaze, Filemon ua Onesimus inightıma a guizbangıram an aveghbuamra iki

⁸⁻⁹ Ezi bizir ki ifongezir mam iti, ni a damigh. Ki Kraisin ziamın ni mikemeghti ni a damuamin gavgavim iti. Ezi kamaghın ki nın arazir aghuibagh fo, ni Kraisin adarazigh ifongezir arazim gıfo, eghti ki akar gavgavim ni danigan kogham. Ezi igharaz darazigh ifongezir arazim ga isa uaningın suira, kamaghın amizima ki nımıra ni mikimasa. Ki Pol, ki Krai Iesusın abuir gumazim, egha datirighın ki a bangın kalabusın iti. ¹⁰ Ki kamagh sua nın azangısı, ni arazir aghuibar nan otarim Onesimus damu. Ki kalabusın itir dughiamın, Onesimus na bagha ize, ezi ki an akurazima a nighnizir gavgavim Kraisin iti. Egha a guizbangıra mati nan otarimın oto.* ¹¹ A fomıra ingangarir aghuir tam gamima a nın akurazir pu. Egha datirighın ingangarir aghuim damuti a virara gan akuragham.†

¹² Ezi ki datirighın uam Onesimus ni bagha anemadi, nan navim uaghan a ko zui. ¹³ Dughiar kam ki Kraisin akar aghuim bangın kalabusın ikia, ghaze, Onesimus

nin danganim inigh nan akurvaghti der-
 agham. Ki kamagh sua, a na ko ikiasa
 ki bar ifonge. ¹⁴ Ezi ki ghaze, ni faragh
 bizir kam gifuegh mikimiva an amaman-
 gatighan koghtima, ki bizir kam damuan
 kogham. Kamaghin ami, Onesimus na ko
 ikiasa, ki a migeir puvati. Ezi bizir tizim
 ni a damuasa, ki mighighvira ni gakagho-
 ran aghua. Ki nighnisi, ni arazir aghuim
 nan akurvaghsi na damu, kamaghin ni uan
 ifongiamin gin mangiva a damu.

¹⁵ Ezi guizbangira, Onesimus mong
 dughiar otevimin nin saghon iti. Ezi e
 foghan kogham, ni ti uam a inighti, a
 ni ko iki mamaghira ikiasa, kamagh sua
 a dughiar otevimin saghuim iti. ¹⁶ Ezi
 datirighin ni pura ingangarir gumazir
 kinimin a ginighnighan marki. Bar puvati.
 A pura nin ingangarir gumazir kinim,
 egha datirighin a bar nin aveghbuamra,
 ezi ni bar a gifuegham. Ki uabi an
 garima a Kraisin anav, ezi ki uan navim
 isava a ganingi. Kamaghin ki fo, ni
 bar a gifuegham. Ni an arazir a pura
 ingangarir gumazir kinim min ikiava
 amim gifuegham. Egh Ekiamin aven
 ni aveghbuamin min an ganiva bar a
 gifuegham.

¹⁷ Kamaghin ni nan gara ghaze, ga
 uaning inigha Kraisin ingangarim gami,
 ezi ki ni migei, ni arazir ni na isi moghira,
 ni ua Onesimus inigh. ¹⁸ Ezi a bizir
 kurar manam ni gami, o a pura bizir tam
 ini, kamaghin nan ziam atighti ki dagh
 ikarvaghham. ¹⁹ Ki Pol, ki uan dafarimin
 akar kam osiri. Egh ki uabi Onesimusin
 biziba ikarvaghham. (Ni fo, ki uabi nin
 akurazima, ni navim gira, ezi kar ni
 ikarvaghamin bizim. Ezi ki bizir kam
 mikiman aghua.) ²⁰ Nan aveghbuam,
 ki kamaghin ifonge, ni Ekiamin ziamin
 arazir aghuir kam in nan akuragh. Ga
 Kraisin gumazimningin min iti. Kamaghin
 ni nan navim feghti ki bar akuegham!
²¹ Ki guizbangira fo, ni nan akamin gin
 mangam, egha ki ni bagha akinafarir
 kam osiri. Ki fo, arazir ni Onesimus
 damuamim, a ki damuasa ni mikemezir
 arazim bar a gafiraghham. ²² Ezi ki akar
 mam ua iti. Nan nighnizir gavgavim kara,

God ian azangsiziba baregham, egh na
 ateghtima ki ua ia bagh izegham. Eghti
 ni na bagh uan dipenimin danganitam
 akirighti, ki a dakuam.

*Pol ko ingangarir vamiram amiba,
 me Filemon bagha akam amaga ghaze,
 Afeziam ni ko iki.*

²³ Epafra ni bagha akam amaga ghaze,
 Afeziam ni ko iki. A uaghan kalabusin
 iti, egha ga virara Krai Iesus bangin kal-
 abuziar gumazimning. ²⁴ Na ko ingarir
 darasi, Mak ko Aristarkus ko Demas ko
 Luk, me uaghan ghaze, Afeziam ni ko iki.

²⁵ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim
 vaghvagh ian duaba ko iki.

Akinafarir Hibrun Gumamaziziba bagha Zuim

Akar Faragha Zuim

Judabar marazi faragha uan naviba iragha Kraisin gin zui, egha datirighin uan nighnizir gavgavim ataghraghasava ami. Kamaghin, akinafarir kam gumazir mam me bagha an osiri. E fozir pu, tinaram an osiri, akinafarimin aven gumazim uan ziam diborozir puvati. Marazi ghaze, Pol, o Barnabas, or Apolos men tav ti an osiri. Gumazir maba me dikabira egha osimtiziba me ganidi. Akinafarir kam men nighnizir gavgaviba gavgavim dar aningasa, kamaghin amizi a ingangarir ekier God Kraisi Iesus gamizim me mikimasa. Kraistra guizbangin Godin arazim en akakasi.

Ezi Akinafarir kam bizir ekier pumuming ko mizezim migei. 1. Iesus a guizbangira Godin Otarim. Dughiar Iesus nguazimin itim, an osimtizir aviriba ko mizaziba inis. Ezi arazir kamın God Iesus gamizi a gumamazizibar akurvaghamin faragha zuir gumazim (2:10). Egha Iesus akam inigha izir gumazir fomira itiba ko enselba ko Moses gafira. 2. God uabi Iesus amisevezi a ofa gamir gumazimin iki mamaghira ikam, egh a Judan Godin ofa gamir gumazibagh afira. 3. Iesus a Godin Nguibamin ofa gamir gumazir dapanir ekiamin iti, egha gumazir nighnizir gavgavir an itiba, a ua me iniam. Moses Osirizir Araziba dar gun migei, da pura Iesus amizir ingangarir ekier kamın nedaziba. Akinafarir kam gumamazizibar nighnizir gavgavim, gavgavim dar aningasa. Kamaghin amizi, an Israelin gumamazizir fomira itibar nighnizir bar gavgavimin akaba iti (sapta 11). A ghaze, marki, osimtizir manam me bato, me uan nighnizir gavgavim suiraghvira iki mangiva ovengegh. Me Iesusin gan egh an

arazibar gin mangi, egh me osimtiziba ko mizazir me isiba batogh.

Iesus, a enselbagh afira

(Sapta 1-2)

God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganingi

¹ Fomira God dughiar aviriba ko tuavir aviribar uan akam isa an akam inigha izir gumazibagh aningizi, me en inazir afezi-abav keme. ² Ezi datirighin dughiar kam, kar dughiar abuananaba, God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganingi. God biziba bar da iniasava Otarir kam a misefe. Otarir kamın agharimin, God fomira overiam ko nguazimin ingari. ³ Ezi Otarir kamra Godin angazangarim en akagha ghaze, God a bar dera. Egha uaghan a Godin mirara gari. An akam bar gavgafi, egha akar kamra a bar bizibagh amima, da gavgavighavira iti. Egha an arazir kuraba gin amadir ingangarim a givagha, egha gumamazizibagh amima me zuegha iti. Egha a gin Godin Nguibamin ghuavanaboghava Pin Tir Atrivir Ekiamin agharir guvimin boroghin apera.

Godin Otarim enselbagh afira

⁴ Afeziam ziam uan Otarim ganingi. Ezi ziar kam a bar dera, egha enselbar ziam gafira. Ezi kamaghin an Otarim gamizima a enselbar ekiamin oto, ezi me an apengan iti. ⁵ Egha God dughiatam uan enselin tam kamaghin a mikemezir puvati, "Ni nan Otarim, ezi datirighin ki nin Afeziam." O a enselin tamın mikemezir puvati, "Ki an Afeziam, ezi a nan Otarim." Bar puvati. ⁶ Egha dughiar God ua uan Otarir ivariam nguazir kamın anemangasa egha uaghan ghaze,

"Godin enselba bar an apengan ikiva egh an ziam fam."

⁷ Egha God kamaghin enselbav keme, "A uan enselbagh amima da aminimin min otifi, egha uan ingangarir gumazibagh amima me avir mizariabar min otifi."

⁸ Egha Otarim bagha kamaghin migei,

1:2: Sng 2:8, Jo 1:3, Ef 1:10 **1:3:** Ap 2:33-34, 2 Ko 4:4, Kl 1:15-17, 1:20, Hi 8:1, MAA 4:11 **1:4:** Ef 1:21, Fl 2:9-10
1:5: 2 Sml 7:14, 1 Sto 17:13, Sng 2:7, 89:26-27, Ap 13:33, Hi 5:5 **1:6:** Lo 32:43, Sng 97:7, Ro 8:29, Kl 1:18, 1 Pi 3:22, MAA 1:5 **1:7:** Sng 104:4

“God, ni Atrivimın iki mamaghıra iki!
 Ni uan gumamazibagh ativagha
 egha arazir aghuibar me gami.
 9 Ni arazir aghuibagh ifonge, egha arazir
 kuraba bar dar aghua.
 Ezi bizir kam bagha, nin God uabi,
 borem ni gingegha ni amisefe,
 mati gumazir ziar ekiam itim.
 Ezi ni ko Godın Nguibamın itir darasi,
 nin ziar ekiam men ziaba bar dagh
 afira.
 Ezi bizir kam ni gamima ni bar akonge.
 Kamaghın nin bar akongezir arazim
 men bar akongezir arazim gafira.”

10 Egha God uan Otarim kamaghın a
 migei,

“Ekiam, ni fomira nguazir kamın ingari.
 Egha ni uabi uan dafaribar overiam ko
 bizir pın itibar ingari.

11 Bizir kaba bar gıvaghām, eghti ni ikivıra
 ikiam.
 Overiam ko nguazim, aning bar ku-
 vigham,
 mati inim ghurigha bar biaghire.

12 Ni aning righam, mati gumazim atuim
 riki.
 Ni aning damighti aning igharagh
 otogham, mati gumazim korotiar
 ghuriba suagharisi.

Ezi ni, kamaghıra iti, ni igharagha garir
 puvati.
 Nin dughiam gıvaghan kogham.”

13 Fomira God kamaghın uan Otarimra
 kamaghın a mikeme, “Ni nan agharir gu-
 vimın daperagh, eghti ki nin apaniba isi
 nin apengan dar atika.” Egha God dugh-
 atamın akar katam enselin tam mikemezir
 puvati. Bar puvati.

14 Ezi guizbangıra enselba me duaba,
 egha me Godın ingangarim gami. Ezi God
 gumazir a ua iniamibar akurvaghasa me
 amadima, me arui.

2

God en akurazir arazim, a bizir bar ekiam

1 Godın Otarim ziar ekiam isi, kam-
 aghın amizi, akar e oraghizir kamnagh, e
 bar mighiviram an suiragham. E ireghan
 koghsi, e akar kam deraghvıra an suiragh
 gavgavigh ikiam. 2 Fomira God en in-
 azir afeziaba mikimasa, uan akam isa
 enselbagh aning, egha kamaghıra tuavir
 kamın a kamaghın men aka, akar kam a
 guizbangıra. Ezi gumazitam akar kamın
 gin zuir puvatigha a batogha, egha a ivezir
 kuram ini. Egha an ivezir kuram, an arazir
 kurar an amizibar mirara a inis.* 3 Ezi
 datirighın, God en akurazir arazim, a bizir
 bar ekiam. Egh e akirim ragh Godın akur-
 vazir arazim gasaraghıva, e manmaghın
 arazir kuramın ivezim gitagham. E bar
 puvatigham. Ekiam uabi faragha en akur-
 vaghasa mikeme, ezi gumaziba an akam
 baraki. Ezi me kamaghın migia en aka,
 akar kamnagh a guizbangıra. 4 Dughiar
 kamın, God mirakelın igharagha gariba ko
 digavir kuram gamir arazibagh amua uan
 ifongiamın gin ghua Godın Duamın bizir
 aghuiba tuiragha gumamaziziba ganıdi.
 Ezi arazir kamın a kamaghın en aka, an
 Otarimın akar kam a bar guizbangıra ghu.

Iesus, a uabi en akurvaghamın gumazim

5 E nguazir igiar God gin damuti izamim
 ginighnigh, egh fo, God nguazir igiar kam
 gativasa, enselbav kemezir puvati. Bar
 puvati. 6 Ezi Godın Akınafarimın aven akar
 mam kamaghın iti,

“O God! E gumamaziziba e tiziba, ezi ni e
 ginighnisi?

E pura biziba.

Ezi manmagh sua ni bar der-
 aghavıra en gari?

7 Ni en ingarizi, dughiar otevimra e ensel-
 bar apengan iti;

1:9: Ais 61:1, Ap 4:27, 10:38 1:11: Ais 34:4, Mt 24:35, 2 Pi 3:7, 3:10 1:13: Sng 110:1, Mt 22:44, Mk 12:36, Lu
 20:42 1:14: Sng 34:7, 91:11, Mt 18:10, Ap 12:7, Ro 8:17, Je 2:5, 1 Pi 3:7 2:2: Sng 68:17 * 2:2: (2:2) Me akar
 dikirizir gavgavir God Moses ganingizim migei. Ni Uam E Ini (Kisim Bek) 19-20ın gan. Uam E Iniamın Akınafarimın
 akam, enselin migirigıaba puvati, ezi Judaba kamaghın nighnizir gavgavim iti, God akar gavgavir dikirizim enselbar
 dafarimın God ganingı. Ia Aposel 7:38 ko 7:53, ko Galesia 3:19ın gan. 2:3: Mt 4:17, Mk 1:14, Lu 1:2, Hi 10:28-29,
 12:25 2:4: Mk 16:20, Ap 2:22, 14:3, 1 Ko 2:4, 12:4, 12:7, 12:11, Ef 1:5, 1:9 2:5: Hi 6:5, 2 Pi 3:13 2:6: Jop 7:17,
 Sng 144:3

ezi ni e fegha egha ziar ekiam e ganingì.

⁸Egha ni gavgavim e ganingizi, kamaghìn bizir ni ingariziba bar en apengan ikitima e bar dagh ativagham.”

Godìn akar kamnagh ghaze, God gumazamiziba gamizi, biziba bar men apengan ikiti me dagh ativagham. Akar kamìn mingarim a kamakìn, God bizir a ingariziba bar da isa en apengan dariki. Ezi e fo, datirighìn e garima, biziba bar en apengan itir puvati.† ⁹Ezi e Iesus gifo, a ziar ekiam ini. God kamagh sua, a bar en apangkuvighti, tuavir kamìn Iesus gumazamiziba bagh aremegham. Egha kamaghìn bar dughiar otevimìn an enselbar apengan ike. Egha mizazir dafam inigha areme, ezi bizir kam bagha God ziar ekiam a ganiga a ghufe. ¹⁰E fo, God a biziba bar dar mingarim, egha a biziba bar dar ingari. Egha kamaghìn ifonge, Iesus uan borir aviriba me inigh egh men aku Godìn Nguibamìn mangam, eghti me Iesus ko ziar ekiam iniam. God kamaghìn ifonge, Iesus gumazamizibar akurvaghamin ingangarim damuam, kamaghìn amizi a Iesus ataghizima a mizazim isi. Ezi mizazir kam Iesus gamima a gumazamizibar akurvaghamin gumazir bar faragha zuimìn otogha, egha tuavim men aka. Arazir God a gamir kam, a bar dera.

¹¹E fo, gumazir kam Iesus, a gumazamiziba gamizi me Godìn gumazamiziba mìn ikia egha me bar zue. A me ko afeziar vamira iti. Kamaghìn amizi a kamaghìn an aghumsizir puvatigha me dibora ghaze, “Nan aveghbuaba ko buaramiziba.” ¹²Egha a kamaghìn God migei,

“Kì nìn ziamìn gun uan adaraziv ke-

megham.
Eghti me uari akuvti
kì ighiabar amu nìn ziam men tongìn a fam.”

¹³Egha a ua ghaze, “Kì ni baghivira iki orarkitima God damuasa amir biziba mikemezi moghìn damuam.” Egha ua ghaze, “Ia gan, kì borir God na ganingiziba me ko iti.”‡

Iesus en akuraghasa gumazimìn mìn oto

¹⁴⁻¹⁵Kamaghìn amizi, borir kaba, me guizbangira gumazamizibara. Kamaghìn Iesus uaghan men mìn ikia guizin gumazimìn oto. A kamagh sua, an aremegh egh arazir kamìn a Satan bar a gasighasigham, a gumazir gumazamizibagh amima me ariaghìrir gavgavim itim. Gumazamiziba nguazir kamìn ikiava ovevemìn atiati. Ezi men atiatir kam me ikiagharisi. Kamaghìn amizi, Iesus me fìrasa, bizir kam bagha, a gumazimìn mìn otogha egha areme. ¹⁶Guizbangira, Iesus ingangarir kam enselbar akurvaghasa a gamizir pu. Puvati. An Abrahamìn boriba akurvaghasa a gami. ¹⁷Kamaghìn, a uan doziba ko buaramizibar mirara oto. A kamagh sua, a men ofa gamir gumazir ekiabar dapanimìn iki, egh Godìn akamìn gìn mangìva apangkuvim gumazamizibar ikìva Godìn ingangarim damuva, egh ingangarir kamìn gumazamizibar arazir kurabar gìn amangam. Kamaghìn a gumazamizibar mìn oto. ¹⁸Ezi Satan a gifarasa arazir kuraba bagha a gakhaghorì, ezi an osimtìziba ateri. Kamaghìn amizi, dughiar Satan gumazamizibagh ifaramibar, Iesus men akurvaghamin fofozim iti.

Iesusìn ziar ekiam, a bar Mosesìn ziar ekiam gafira

2:8: Mt 28:18, 1 Ko 15:25-27, Ef 1:22 † **2:8:** (2:8) Akar Ighiabar Akinafarimìn aven itim, a gumazamiziba bar me migei. Ezi gumazir Hibrun Akinafarimìn Osirizim, a Iesus ginighnigha ghaze, a gumazimìn mìn otogha egha gumazamiziba bar men danganim ini. Ezi kamaghìn Ighiabar Akinafarimìn, a bizir guizin Iesus batozibav gei. **2:9:** Jo 3:16, Ro 5:18, Fl 2:7-9, 1 Ti 2:6, 1 Jo 2:2, MAA 5:9 **2:10:** Lu 24:46, Jo 20:17, Ap 3:15, Ro 8:29, 11:36, Hi 5:9, 10:10 **2:11:** Mt 25:40, Mk 3:35, Jo 20:17, Ap 17:26,, Ro 8:29, Hi 10:10 **2:12:** Sng 22:22 **2:13:** Sng 18:2, Ais 12:2, Jo 17:6, 17:9-12 ‡ **2:13:** (2:13) Ezi Iesusìn akar Aisaia 8:17, 18ìn izezim. Gumazir Hibrun Akinafarim Osirizim, en akaghti e fogham, Iesus gumazir igharaziba ko magh gari, me an aveghbuaba ko an boriba. Ezi gumazamizir Godìn mizuaiba bizibagh amima, ezi Iesus uaghan orarti. **2:16:** Ais 41:8-9 **2:17:** Fl 2:7, Hi 2:14, 4:15, 5:1-2, 1 Jo 2:2, 4:10 **2:18:** Hi 4:15-16, 5:2, 7:25

3

(Sapta 3:1-4:13)

Jesusin ziar ekiam, a Mosesin ziar ekiam gafira

¹ Kamaghin ami, Kraisin adarasi, God uaghan Uan Nguibamin mangasa, a ian dia. Ia deravira Iesus ginighnigh, e nighnizir gavgavim an ikia, egha an ziamin gun migha ghaze, a God misevegha amadazir abuir gumazim, egha uaghan Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim. ² God anemisevegha ingangarir kam a ganingizi, a Godin gumazamiziba bagha ingari. Moses fomira Godin gumazamiziba bagha deravira ingarizi moghira, a ingari. ³ E fo, gumazir dipenimin ingarim, a ziar ekiam isi, ezi an ziar ekiam, an dipenimin ziar ekiam gafira. Ezi kamaghira God ziar ekiam Iesus ganingi, ezi an ziar ekiam, Mosesin ziar ekiam gafira. ⁴ Ezi dipeniba bar, gumaziba dar ingari. Ezi Godra, a biziba bar dar ingari. ⁵ Moses a Godin ingangarir gumazimin iti, egha Godin akamin gin ghua Godin gumazamiziba bagha deravira ingari. A bizibar gun mikimamin ingangarim iti, akar God gin a mikimamiba. ⁶ Ezi Krai a Godin Otarim, a Godin gumazamizibagh ativagh men ganam. Egha guizbangira Godin akamin gin ghua egha ingangarir kam deravira a gami. Eghti e atiatingan koghiva, nighnizir gavgavim ikiva egh bizir aghuir e iniamiba e dav zuamam, egh kamaghin damuva, e uaghan Godin Dipenimin min ikiam.

Gumazir akaba batoziba, me aghuvsazim inian kogham

⁷⁻⁸ E Godin gumazamiziba, egha uaghan an dipenimin min iti, kamaghin ami, e Godin Duamin akam baragham. A kamaghin mikeme,

“Eghti datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki, mati ian inazir afeziaba fomira an akaba batogha egha orazir puvati.

Me gumaziba puvatizir danganimin ikia God damuti a irasan akam batosi.

⁹ God ghaze, Me danganir kam in ikia na damuti ki irasava me nan akam batoghavira iti.

Me garima, ki 40 plan azenibar arazir aghuiba me bagha dagh ami.

¹⁰ Kamaghin amizi, ki bar gumazamizir kabar aningaghe, egha ghaze,

‘Me nan gin mangan aghua, egha uaghan nan akam baragham aghua.’

¹¹ Ki men aningaghegha bar guizbangira akar gavgavim gamua ghaze,

‘Me nan aghuvsazir danganimin aven mangighan kogham.

Bar puvati!’ ”

¹² Kraisin adarasi, ia uari bagh deravira gan, ian tongin tav nighnizir kuratam a navir averiamin ikiti a nighnizir gavgavim ategh, egh kamaghin akirim ragh Godin ikia mamaghira itim gasaragham markiam. ¹³ Ezi ia kamaghin damuan marki, ia kamaghin damu, ia zurara dughiabar ia vaghvagh Godin gumazamizir igharaziba ko ia, akar aghuim uari daning uarir akurvagh egh uan naviba gavgavim dar aning.

Kamaghin arazir kuram tav gifaraghti, a Godin gin zuir tuavim ateghan kogham. Godin Akinafarim ghaze, “Datirighin,” ezi e fo, e datirighin ingangarir kam damuam. ¹⁴ Ia fo, dughiar e faragha nighnizir gavgavim Godin itim, en nighnizir gavgavim bar gavgafi. Egh e uan nighnizir gavgavibar amuti da gavgavigh iki maghira mangi dughiar e ovengamimin otogham. E kamaghin damuva, e bar Krai ko poroghiv iki a ko ingar ikiam. ¹⁵ E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki, mati ian inazir afeziaba fomira an akaba batogha egha orazir puvati.”

¹⁶ Fomira te Godin tiarim baregha, egha an gin zuir puvati, egha an akam batosi? Kar gumamazir Moses inigha Isipin ghuziba. Merara arazir kam gami. ¹⁷ Ezi God 40 plan azenibar ten aningaghe? A gumamazir arazir kurabagh amiziba, me danganir gumaziba puvatizimin ariaghrezir gumaziba, merara, a men aningaghe. ¹⁸ God fomira guizbangira akar gavgavim akira ghaze, “Me nan aghuvsazir danganimin aven mangan kogham.” Akar kam, a te ganingi? Kar gumamazir an akam barazir puvatiziba. A me baghivira migei. ¹⁹ Kamaghin e fo, gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikian aghua. Ezi bizir kam bagha me Godin aghuvsazir danganimin aven mangan ibura.

4

Godin gumamaziziba aghuvsazim iniam

¹ Datirighin, God uaghan e inigh aghuvsazir danganimin aven mangasa akam akiri. Ezi kamaghin ia uari bagh deravira gan, ian tav atam akuigh egh danganir kam in aven mangighan kogham. ² E Akar Aghuim baraki, mati fomira Israelba a baraki. Egha Israelba me puram akam a baraki, egha nighnizir gavgavim an itir puvati. Ezi bizir kam bagha akar aghuir me oraghizir kam, a men akurazir puvati. ³ Ezi e gumamazir nighnizir gavgavim Godin itim, an e ateghtima e an aghuvsazir danganimin mangam. A fomira nguibar kam ginighnigha egha a mikemezir moghira,

“Ki aningaghegha akar gavgavim akira ghaze,
‘Me nan aghuvsazir danganimin aven iziva
na ko aghuvsazim inian kogham.’”

Guizbangira, God Mosesin dughiamin akar kam migei, ezi e fo, bar fomira dughiar a nguazir kam in ingarizim, a nguazir kam in ingarasa nighniziba a dagh amigha

gifa.* ⁴ Godin Akinafarimin aven akar otevir mam iti, a namba sevenin dughiam migei, “Dughiar namba seven, God garima an ingangariba bar gifa, ezi a dughiar kam in avughse.” ⁵ Ezi migirigiar otevir kamra e faragha a baraki, a ua migia ghaze, “Me nan aghuvsazir danganimin aven mangighan kogham.” ⁶ E kamaghin bizir kam gifo, Godin aghuvsazir danganir kam a ikiavira iti, ezi gumamazir taba an aven mangam. Ezi gumamazir faragha Akar Aghuim baraghiziba, me nighnizir gavgavim an itir puvati, kamaghin amizi me aven ghuezir puvati. ⁷ Ezi gumazir kabar gin, azenir aviriba ghua gifa, ezi God uan akam isa Devit ganingi, ki Godin Akinafarimin aven itir akar kam in gun mikemegha gifa. A ghaze,

“Datirighin ia Godin tiarim baraghiva,
egh ia an akamin aghuaghan marki.”

Devitin dughiamin, God ghaze, “Datirighin,” egha kamaghin en aka, a dughiar igharazim ginaba. Dughiar a inabazir kam, gumamaziziba an aghuvsazir danganir kam in aven mangam. ⁸ Josua ti fomira aghuvsazim gumamazizibagh aningizi, ezi God gin dughiar igharazitam ginabaghan koghai. ⁹ Kamaghin amizi e fo, Godin gumamazizibar aghuvsazim a ikivira ikiam, a mati Sabatin aghuvsazir dughiam. ¹⁰ E fo, gumazim Godin aghuvsazir danganimin aven ghua, a uan ingangarim a givagha aghuvs, mati fomira God uan ingangarim a givaghava aghuvs moghin.

¹¹ E kamaghin aghua, gumazitam uam akaba batozir arazimin gin mangam, me fomira amizi moghin, egh a uan aghuvsazir danganimin aven mangighan koghiva, egh arighiregham. Kamaghin ami e aghuvsazir danganimin aven mangisi pamtemin ingaram.

3:18: Lo 1:34-35, Hi 3:11 **3:19:** Hi 4:6 **4:1:** Hi 12:15 **4:3:** Sng 95:11, Hi 3:11, 3:14 * **4:3:** (4:3) Israelia Isip ataghizir dughiam, God Moses ko Josua me inigh Kenanin Nguazimin mangasa a ifonge, eghti nguazir kam me dapiagh avughsamin danganimin otogham. Ezi gumazir Hibrun Akinafarim osirizim kamaghin en aka, God avughsizir danganir igharazim iti, kar Godin Nguibam, guizbangira an avughsizir danganim, eghti gumamazir nighnizir gavgavim an itibarama nguibar kam in aven mangan. **4:4:** Stt 2:2, Kis 20:11, 31:17 **4:5:** Sng 95:11
4:7: Sng 95:7-8 **4:8:** Lo 31:7, Jos 22:4 **4:10:** Stt 2:2, Hi 4:4 **4:11:** Hi 3:12, 3:18-19

¹² Godin Akam an angamra ikia, egha a pamtemin ingara iti. A bar ghumigha, egha a midorozir sabar ghumtizir pumuning itim gafira. Ezi akar kam, sabar ghumtizimin min, a bar gumazimin namnam okoregha bar aven ghua, duam ko navir averiam uaning bativi naghin oto, egha uaghan aghariba uari isasurazir naghin, ko agharibar aven itir ovim, aning uaning bativi naghin oto. Egha a bar en nighniziba ko en navir averibar aven itir ifongiabagh fogha da tuisisi. ¹³ Ezi bizir God ingariziba, tam Godin damazimin modoghan kogham. Bar puvati. Ezi biziba bar kuighrighiva egh Godin damazimin bar azenara ikiam. Eghti Godra arazir e amiba tuisightima e dar a geghanam.

**Iesus Godin Nguibamin ikia,
en Ofa Gamir Gumazir
Ekiabar Dapanimin min ikia,
egha Akar Dikirizir Gavgavir
Igiamin abuir gumazimin
min iti**
(Sapta 4:14-10:38)

Iesus Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim

¹⁴ Ezi e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, ezi a bar Godin Nguibamin aven ghu. A Iesus, Godin Otarim. Kamaghin amizi, e nighnizir gavgavir e gun migeir kamın suiragh gavgavigham. ¹⁵ E uari arazir kuraba dikabinamin gavgaviba puvati. Egh e kamaghin nighnighan kogham, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, en nighnizibagh fogh en kuarkuvighan kogham. Puvati. Satanin ifavarir arazir e bativiziba, da uaghan bar a bativigha gifa. Ezi an arazir kuratam gamizir puvati. ¹⁶ Kamaghin amizima, e atiatingan koghiva Godin atrivir dabirabimin boroghın mangam, Godin apangkuvim a gizifa. E a bagh mangitima God en kuarkuvigh en apangkuvigham. Egh

e osimtizitam ikiti an apangkuvim en akuragham.

5

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim, an en akura

¹ Ia nighnigh. Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, God vaghvagher men adarazir tongin me amisefe. God men mav amisevezima, a gumazamiziba bagha Godin ofa gami. Egha uaghan bizir aghuiba isa God ganidi. Egha arazir kuraba bagha ofa gamima God arazir kuraba gin amadi. ² Egha a uabi a Godin damazimin bizibar amuamin gavgaviba puvati. Kamaghin amizi, a gumazir fofoziba puvatigha pazav amiba, a men asughasusi. ³ Egha a uabi a bizibar amuamin gavgaviba puvati, kamaghin amizi a gumazamizibar arazir kuraba ko a uan arazir kuraba sara gin amangsi ofabar amu.

⁴ Ezi gumazitam Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin ikiasa uabi uabi amisevegha egha ziar ekiam inizir pu. Puvati. God uabira an diazima a ingangarir kam ini. God fomira Aronin diazi moghin. ⁵ Ezi tuavir kamra, Kraisa uaghan kamaghin ami. A uabi uan ziam fer puvati, egha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanin otozir puvati. Puvati. God uabi ingangarir kam damuasa anemisefe. Egha God kamaghin a migei, "Ni nan Otarim; datirighin, ki nin Afeziam." ⁶ Egha uan Akinafarimin aven itir akar igharazir mam, a ghaze, "Ni ofa gamir gumazim, Melkisedekin min iki mamaghira ikiam." ⁷ Ezi dughiar Iesus nguazimin itim, a pamtemin God ko migia egha diav azi. A fo, an ovengan koghsi, God an akuraghamin gavgavim iti. Kamaghin ami a uabi uan ifongiam dikabiragha egha Godin apengan ikia, an akam barasi. Ezi God

4:12: Ais 49:2, Jer 23:29, Jo 12:48, 1 Ko 14:24-25, Ef 6:17, MAA 1:16, 19:15 **4:13:** Jop 26:6, Sng 33:13-14, 90:8, Snd 15:11 **4:14:** Hi 3:1, 7:26, 10:23 **4:15:** 2 Ko 5:21, Hi 2:17, 7:26, 1 Pi 2:22, 1 Jo 3:5 **4:16:** Ef 2:18, 3:12, Hi 10:19-22 **5:2:** Hi 2:18, 4:15, 7:28 **5:3:** Wkp 9:7, 16:6, Hi 7:27 **5:4:** Kis 28:1 **5:5:** Sng 2:7, Jo 8:54, Hi 1:5, 1:8 **5:6:** Sng 110:4, Hi 6:20, 7:1, 7:17, 7:21 **5:7:** Jo 12:27, 17:1

an dımdıam a barasi.* ⁸ Guizbangıra Iesus a Godın Otarım, egha a mızazım ini. Ezi tuavır kamra a Godın akamın gın zuir arazım an a gıfo. ⁹⁻¹⁰ Egha a uan ingangarır a damuamıba, a bar da gıfa. Ezi God anemısevegha ghaze, “Ni Ofa Gamır Gumazır Ekiabar Dapanımın ikıam, egh Melkisedekın mın ikıam.” Ezi a gumazamızır an akam baragha egha an gın zuıba, a men akurvazır gumazımın oto. Egh a men akurvaghtı me deravıra ikı mamaghıra ikıam.

E borır aghırıbar mın ikıan kogham

¹¹ E fo, Iesus Ofa Gamır Gumazır Ekiabar Dapanımın oto, ezi e mıgırıgıar avırıba akar kamın itı, e dar gun ia mıkımasa. Ezi ia oraghan aghua. Kamaghın amızıma, e akar kamın mıngarım ia mıkımanıbura.† ¹² Ia fomıra Kraısın adarazır otıvıgha gıfa, ezi kamaghın ia gumazamızıbar Godın akam men sure gamıghai. Puvatı, ian nıghnızıba oteveghavıra itı, kamaghın gumazır ıgharazıba, Godın akar faraghavıra ian sure gamızıba, me ua ian sure damuam. Ia dagher gavgavıba inıam fıřın, ia otem apavıra itı. ¹³ Ezi tına otem apavıra itı, a borır aghırımıra itı. Egha an arazır aghuımın akar mıngarım gıfozır puvatı. ¹⁴ Ezi dagher gavgavıba, da gumazır aruabar daghem. Ezi gumazır kaba, me dughar avırıbar arazıba tıısısı, arazır manam dera ezi arazır manam ikufı. Egha datırıghın me deravıra fofoghava egha me nıghnızır dıkırıba itı.

6

E deraghvıra tuıvıgh gavgavıgh Godın mızuamtı, a deravıra e damuam

¹⁻² E datırıghın gumazır aruabar mın akaba baragh egh da bagh mangam, egh

Kraısın adarazır mıgırıgıar faragha inızıba ataghragham. E kamaghın damu, matı kar dıpenır akınıba dughar avırıbar da kınvıra ikıam, egh e kamaghın damuvıra ikı dıpenım okoreghan kogham. Kamaghın amızı, mıgırıgıar arazır oveghamıba ategh navıba ıgheghamıba ko, mıgırıgıar nıghnızır gavgavım Godın ikıamıba ko, rurır mıgırıgıaba ko dafarıba gumazıbagh ısın arızır mıgırıgıaba ko, gumazamızır ovegha ua dıkavızıbar mıgırıgıaba ko, God gumazamızıbar arazıba tıısıghtı an akar kam zurara ikıvıra ikıamın mıgırıgıaba, e mıgırıgıar kaba da ateghtı da ikıam.* ³ God en amamangatıghtıma, e kamaghın damuam.

⁴⁻⁶ Gumazır maba, Godın angazanarımın aven ıkegha egha akurvazır aghuarır Godın Nguıbamın ızezım ınıgha ghaze, a bar dera, egha ıgharaz darazı ko, Godın Duam ısın. Egha Godın akam baregha fo, a bar dera. Egha Godın gavgavımın aven ghua deragha an ganı, gavgavır kamnagh dughar aghurır gın ızamımın a mısevegh azenımın otogham. Egh kamaghın amızır gumazım, akırım ragh God gasaragh man tuavıtımın ızıva navım uam aghıragham? Bar puvatı. A kamaghın amua, matı a uan navır averıamın aven a Godın Otarım uam a ısa ter ıghuvım gafugha, a uam a gurazı gumazıba ua dıbovıbar a mıgeı. Kamaghın gumazır uan nıghnızır gavgavıba ataghrızır kaba, me ua navıba gıraghamın tuavıba puvatı.

⁷ Amozım dughar avırıbar ızava nguazımın aven zui. Eghtı nguazım daghebar amutı dagher aghuıba otıvam, egh gumazır me me bagha da oparızıbar akurvagham. Eghtı God nguazır kam deragh a damuam. ⁸ Eghtı ogheba ko ıkarızır

* **5:7:** (5:7) Ezi Iesus Getsemanın azenımın ıkıa, egha osımtızır a batıvamım batoghasa God ko mıgeı. Matyu 26:36-46 ko Mak 14:32-42 ko Luk 22:39-46ın gan. Mıgırıgıar kabar God Iesus a ko mıgeır mıgırıgıaba barakı. Guızbangıra God Iesus ataghızı an areme, egha God ovevem ataghızı an an suırızır puvatı. God a gamızı ua mozımın dıkavızı, a zıar ekıam a ganıgha egha a gamızı an Ofa Gamır Gumazır Ekiabar Dapanımın oto. Ni uaghan Aposel 2:24 ko Hıbru 2:29 ko Filipai 2:6-11ın gan. **5:8:** Fl 2:8, Hı 3:6 **5:9-10:** Hı 2:10, 5:6, 11:40 **5:11:** Mt 13:15, Jo 16:12, 2 Pi 3:16 † **5:11:** (5:11) Ni Hıbru sapta 7ın gan. **5:12:** 1 Ko 3:1-3, Hı 6:1 **5:13:** 1 Ko 13:11, Ef 4:14, 1 Pi 2:2 **5:14:** Aıs 7:15, Ro 16:19, 1 Ko 2:14-15, Fl 1:10 **6:1-2:** Ap 8:14-17, 17:31-32, 19:4-5, Ro 2:16, Fl 3:12-14, Hı 5:12, 9:14 * **6:1-2:** (6:1-2) Ezi rurır guar avırıbagh ısır arazımın akar kam, a Grıghın akamın deragha otızır puvatı. Gumazır maba kamaghın nıghnısi, akar kam Kraısın adarazır rurım mıgeır puvatı. A Judabar arazır me gın ghua ruasa Godın damazımın zuezır akam mıgeı. **6:4-6:** Mat 12:31, Ga 3:2, Ef 2:8, Hı 10:26-27, 10:29, 10:32, 1 Pi 2:3, 2 Pi 2:20-21, 1 Jo 5:16 **6:8:** Stt 3:17-18

ataghatarir kuraba an ikiti, kamaghin a nguazir kuram. A dughiar ruarim ikeghan kogham, eghti God suam, ni ikufi, ni bar isigham.

⁹ Namakar aghuiba, e migirigiar gavgavir kaba ia gami. Egha e ia ginighnigha kamaghin fo, ia tuavir aghuimin gin mangam, a tuavir God ian akurazim. ¹⁰ God a gumazir kuram puvati, a ingangarir aghuir ia amizibagh fo, ia God gifongezir arazimra Godin gumazamizibar akagha men akurvasi, egha ia kamaghin amuavira iti. Egh a bizir kaba bakinighnighan kogham. ¹¹ E kamaghin bar ifonge, ia bizir aghuir ia fogha iniamiba mizuam iki, kamaghin ia God gifongezir arazimin gin zui moghin, ia bar moghira tuivigh gavgavighvira iki, mangiti ikirimirir kam givagham. ¹² Ia amiraghamiraghan marki. Ia gumazir nighnizir gavgavim ikia egha zuamira amirazir puvatizibar min iki. Egh bizir God fomira uan boribar aningasa akam akiriziba, ia da iniam.

E nighnizir gavgavim Godin akar dikirizimin iti

¹³ God fomira akar dikirizim Abraham daningasa, a fo, gumazitam ekevegha a gafirazir puvati, egha a uabi uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira. ¹⁴ Egha ghaze, “Ki guizbangira ni migei, ki deragh ni damuva ni damighti nin ovaviba bar avirasemegham.” ¹⁵ Abraham a mizuava zuamira amirazir pu, ezi God, gin bizir an akar dikirizimin mirara Abraham daningasa mikemeziba, a ganingi.

¹⁶ Gumazim gavgavim uan akam daningsi, a gumazir a gafirazimin ziam dibora ghaze, bar guizbangira. A kamaghin damighti, gumazitam anedueghan kogham. ¹⁷ God fomira, gumazamiziba uan akar dikirizim me ganingizi, me fo,

me gin an akam akirizir biziba iniam. Dughiar kam a deraghvira kamaghin men akaghasa ifongegha ghaze, nighnizir kam uam an otevkighan kogham. Kamaghin amizi, a gavgavim uan akar dikirizim ganiga uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira. ¹⁸ Egha datirighin akar pumuning iti, kar Godin akar dikirizim, koma Godin arazir uan ziam diborim, aning otevkighan kogham. God uabi ifarir puvati. Kamaghin e gumazamizir ara ghua Godin boroghin mongeziba, e Godin akar dikirizim ginighnigh egh e uan naviba gavgavim dar aning, egh bizir aghuir e fogha iniamiba mizuamvira ikiam. ¹⁹ Egha e bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuair arazir kam, a en akuragha en ikirimirimin suiragha gavgavim e ganidi, mati angka kurimin suirazi a gavgavigha danganir vamiran iti. E Iesus mizuaima a ghua me inir ekiam Godin Dipenimin gurazimin girakirangin ghua Bar Anogoroghezir Danganimin aven oto. ²⁰ Iesusra e bagha faraghavira aven ghugha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto. Egha Melkisedeghin min Ofa Gamir Gumazimin otogha, egh a zurara ikiam.†

7

Melkisedek a ziar bar ekiam iti

¹ Ia fo, Melkisedeghin kamnang, a Salemin nguibamin atrivim, egha a Godin Bar Pin Kozimin ofa gamir gumazim. Ezi dughiar mam Abraham atrivir pumuning ko pumuning ko misogha me abini. Egha a uamategha izima, Melkisedek tuavimin a batogha egha a bagha God ko migia ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. ² Ezi Abraham bizir a midorozimin iniziba, a bar a da tuirazi, da 10 plan pozibar otifi, ezi a pozir mam isa Melkisedek ganingi. (Ia nighnigh, Melkisedeghin ziamin

6:10: Ro 15:25, 2 Ko 8:4, 1 Te 1:3, 2 Te 1:6-7, 2 Ti 1:18, Hi 10:32-34 **6:11:** Kl 2:2, Hi 3:6, 3:14 **6:12:** Hi 10:36

6:13: Stt 22:16-17 **6:14:** Stt 22:16-17 **6:16:** Kis 22:10-11 **6:17:** Ro 11:29, Hi 11:9 **6:18:** Nam 23:19, 1 Sml

15:29, Hi 12:1 **6:19:** Wkp 16:2-3, 16:12, 16:15, Hi 9:7 **6:20:** Wkp 16:2-3, 16:12-15, Sng 110:4, Hi 3:1, 5:6, 5:10,

7:17, 8:1, 9:24 † **6:20:** (6:20) Ezi azeniba bar aruer vamiran dughiar vamiran Israelian ofa gamir gumazir ekiabar

dapanim ingangarir ekiar mam iti. Ana asizibar ghuzim inigh, egh arazir kuraba gin amangsi Godin Averenimin

Bar Anogoroghezir Danganimin aven mangam. Danganir kam God uabi an aven iti. Ofan Ingangarimin Akinafarim

16 ko Hibrun Akinafarim 9:1-7in gan. Ezi datirighin Iesus guizin Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto. Egha

Godin Dipenir an Nguibamin itimin a gumazamizibar arazir kuraba a givasa ingangarim gami. Hibru 4:14 ko 8:2in

gan.

míngarim a kamakín, Arazir Aghuibar Atrivim. Egha a uaghan Salemín atrivim, ezi an ziar kamín míngarim kamakín, Navir Amírízimín Atrivim.)³ Ezi Godín Akinafarimín aven, me Melkisedeghín ameboghfeziabar ziaba osirizir puvati, egha an ovavitamín ziam osirizir puvati. Egha uaghan amebam a batezir dughiam ko an ovengezir dughiam me aning osirizir puvati. A Godín Otarimín mín ikia Ofa Gamir Gumazimín ikia mamaghíra iti.*

⁴ Ia Melkisedeghín kam giníghnigh, a ziar bar ekiam iti! En inazir afeziar faragha zuim Abraham, a bizir bar aghuir a midorozimín iniziba bar da tuirazi, pozir 10 plan otozi a pozir mam isa Melkisedek ganíngi. ⁵ E fo, Livain ovaviba me Godín ofa gamir gumazibar otifi. Ezi Moses Osirizir Araziba ghaze, Israelín gumaziba, me uan biziba tuiraghíva pozir 10 plan otoghti Livain gumaziba pozitam me dam a iniam. Livaiba me uaghan Israelbar marasi. Egha me uaghan Abrahamín ovaviba. Ezi Israelba uan biziba tuiragha maba isa uan marazigh aníngizi me da ini. ⁶ Melkisedek a Livain adarazir ovavimín otozir puvati. Ezi Abraham uan biziba tuiragha 10 plan pozibar otozi a Melkisedek pozir mam a dam a ini. Egha Melkisedek, a bagha God ko mígia ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. Gumazir kam Abraham, a Godín akar díkirízim ini. ⁷ E kamaghín fo, gumazim God ko mígia ghaze, God bizir aghuiba gumazir igharazim damuam, a gumazir bar ekiam. Ezi bizir aghuiba iniamín gumazim, an an apengan iti. ⁸ Ezi Livaiba me Israelín bizir akuar maba isi, kar gumazir ovengamiba. Ezi Melkisedekra, gumazir Abrahamín bizir akuaba inizim, Godín Akinafarim ghaze, an ovever akatam itir puvati, a ikívira ikiam. ⁹ E kamaghín míkim suam, Livai uabi, gumazir Israelín bizir akuaba inizim, a uaghan Abrahamín ovavimín ikia, egha a tuavir kamín uan bizir akuaba

isa Melkisedek ganíngi. ¹⁰ Guizbangíra, Livai tíghar otivamín dughiamín, a uan ovavim Abrahamín míkarzimín aven iti. Ezi Melkisedek tuavimín Abraham batozi Abraham bizir kaba isa Melkisedek ganíngi. Kamaghíra e míkim suam, Livai uaghan uan biziba isa Melkisedek ganíngi.

Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir ígiam, a fomíra itir Godín ofa gamir gumazíbagh afra

¹¹ Fomíra Israelín gumazamiziba, Moses Osirizir Araziba ini, ezi arazir kam kamaghín mígei, Livain gumaziba Godín ofa gamir ingangarim damu. Eghtíma Livain gumazibar ofa gamir ingangarim, a gumazamizibar amuti me bar deraghvíra ikíti, manmagh sua God ghaze, ofa gamir gumazir igharazim gín otivam? A Melkisedeghín mín ikiam. Egh Aronín mín puvatígham. ¹² Eghtí Godín ofa gamir gumazibar araziba iragh igharagh otivtíma, eghtí Moses Osirizir Araziba uaghan iragh igharagh otivam. ¹³ Ezi en Ekiam, gumazir Godín Akinafarim an gun míkemezim, a anabar igharazimín mav. Ezi an anabamín adarazir tav dughiatamín Godín ofa gamir ingangarim gamizir puvati. ¹⁴ Ezi e bar fo, en Ekiam a Judan anabamín adarazir aven oto. Ezi Moses ofa gamir gumazibar ingangarim mígia, anabar kamín adarazi míkemezir puvati.

¹⁵ Ezi ofa gamir gumazir igharazim otozi e an gari, a Melkisedeghín míraram oto. Egh e kamaghín deraghvíra fogham, a Livain ofa gamir gumaziba bar me gafira. ¹⁶ Gumazir kam ofa gamir gumazimín oto; me nguazir kamín arazibar gín ghua an anabam giníghnigha ingangarir kam a ganíngizir pu. Puvati. An ikírímírír aghuimín gavgavim zurara ikíti bizitam a gasíghasíghan kogham. Gavgavir kam a gamizíma a ofa gamir gumazimín oto. ¹⁷ E fo, Godín Akinafarim kamaghín mígia ghaze,

7:3: Sng 110:4 * **7:3:** (7:3) Melkisedek ameboghfeziaba puvatizir akamín míngarim kamakín, Godín Akinafarimín an ameboghfeziabar mígrígiatam itir puvati. Ezi an amebam a batezir dughiam ko an aremezir dughiam, Godín Akinafarimín aven mígrígiatam itir puvati. Kamaghín amizi, gumazir Hibrun Akinafarim osirizim ghaze, Iesus ofa gamir gumazimín ikia zurara mamaghíra iti, ezi Melkisedek purama an ababaním gami. **7:4:** Stt 14:20 **7:5:** Nam 18:21 **7:8:** Hi 5:6, 6:20 **7:14:** Stt 49:10, Ais 11:1, Mt 2:6, MAA 5:5 **7:17:** Sng 110:4, Hi 5:6

“Ni ofa gamir gumazimîn iki mamaghîra ikiam.

Ni Melkisedeghin mîn ofa gamir gumazimîn ikiam.”

¹⁸⁻¹⁹ Kamaghîn e fo, arazir ghurir kam, gavgaviba puvatîgha egha a deragha en akurvazir puvati. Egha a bizitam gamima a derazir puvati. Kamaghîn amizi, God anegîfa. Egha God datirîghîn tuavir bar aghuir mam kui. Tuavir kamra kara, e bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mîzuai. Ezi tuavir kam Moses Osirizir Arazibagh afira. E tuavir kamîn mangî Godîn boroghîra mangam.

²⁰ Ezi uaghan, dughiar God gumazir kam amîsevezi an ofa gamir gumazimîn otozim, a pura anemîsevezir puvati. A uabi uan ziam dibora ghaze, bar guizbangîra, egha anemîsefe. Ezi me ofa gamir gumazir igharaziba amîseveghasa, gumazitam uan akam gavgavim ganîga Godîn ziam diborozir puvati. ²¹ God uabi guizbangîra mîkemezîma, tuavir kamîn Iesus ofa gamir gumazimîn oto. God kamaghîn mîkeme,

“Ekiam bar guizbangîra mîkemegha akar dikîrîzim gamua ghaze,

‘Ni ofa gamir gumazimîn iki mamaghîra ikiam,’

egh uan nîghnîzim giraghan kogham.”

²² Godîn akar dikîrîzir kam kamaghîn en akazi e fo, Iesus Akar Dikîrîzir Gavgavir kam deragh an ganîva a damightî, a guizbangîra otogham. E fo, Akar Dikîrîzir Gavgavir kam a bar deragha, egha Akar Dikîrîzir Gavgavir Ghurim gafira.

²³ Fomîra, gumazir avîrim Godîn ofa gamir gumazibar otifi. Egha me ariaghîri, egha uan ingangarim gamir puvati. Bizir kam bagha, gumazir avîriba ofa gamir gumazibar otifi. ²⁴ Ezi Iesus angamra ikia mamaghîra ikiavîra iti. Kamaghîn a Godîn ofa gamir ingangarim gamua mamaghîra ikiavîra iti. Eghti tav an mîn ofa gamir gumazimîn otoghan kogham. ²⁵ An angamra ikia mamaghîra ikia egha gumazamiziba

bagha Godîn azangîsî. An ingangarimîn tuavimîn a me inîgha Godîn boroghîra zui. Kamaghîn, datirîghîn ko zurara, a men akurvaghîm.

²⁶ Guizbangîra, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam e bagha ingara bar deravîra en akurvasi. A God ifongezir arazibara, dar gîn zui. Egha arazir kuratam an itir puvati. A Godîn damazimîn bar zue. Ezi God a isa uan Nguibam bar pîn aneti, ezi an arazir kurabagh amir gumazamizibar saghon iti. ²⁷ Fomîra ofa gamir gumazir ekiabar dapanir igharaziba, me dughîabar zurara ofabagh ami. Me faragha uan arazir kuraba gîn amangasa ofabagh ami. Egha gîn me gumazamizibar arazir kuraba gîn amangasa ofabagh ami. Ezi Iesus kamaghîn amir puvati. Bar puvati. A dughîar bar vamîran, e bagha uan mîkarzim isa ofan mîn God ganîgha egha aremegha gîfa. ²⁸ E fo, me Moses Osirizir Arazibar gîn ghua, gumazir gavgaviba puvatiziba amîsevîma me ofa gamir gumazir ekiabar dapanibar otifi. Ezi God akar dikîrîzim gamua uan ziam dibora ghaze, bar guizbangîra, egha uan Otarim amîsefe. Akar dikîrîzir kam, a Moses Osirizir Arazibar dughîamîn gîn otogha dagh afira. Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a gumazir bar aghuim. Egha a en akurvaghîmîn gumazir bar faraghavîra zuimîn oto. Egh a iki mamaghîra ikiam.

8

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim, a Godîn Nguibamîn iti

¹ Ezi mîgîrîgîar e amizir kamnagh an mîngarim kamakîn, e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, a Godîn Nguibamîn ikia Godîn atrivir dabirabimîn agharir guvim gaperaghav iti. ² Egha an Anogorogezir Danganimîn ikia Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimîn ingangarim a gamî, danganir kam a guizbangîra Godîn Averpenim, dipenir gumaziba an ingarizir puvatîzim, Ekiam uabi an ingari.

7:21: Sng 110:4, Hi 5:6 **7:22:** Hi 8:6, 12:24 **7:25:** Ro 8:34, 1 Ti 2:5, Hi 9:24, 1 Jo 2:1 **7:26:** Ef 1:20, Hi 3:1, 4:15, 8:1 **7:27:** Wkp 9:7, Ro 6:10, Hi 5:3, 9:12 **7:28:** Hi 2:10, 5:1-2, 5:9 **8:1:** Sng 110:1, Ef 1:20, Kl 3:1, Hi 1:3, 3:1, 10:12, 12:2 **8:3:** Ef 5:2, Hi 5:1, 9:14

³ E fo, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, me asiziba ko biziba isi ofa damuasa me me amisefe. Kamaghin en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a uaghan bizitam isi ofan min God daningam. ⁴ Nguazir kamın ofa gamir gumaziba, me Moses Osirizir Arazibar gin ghua biziba isava ofan min God ganıdi. Kamaghin Iesus ti nguazimin ikiava egha ofa gamir gumazimin ikian koghai. Ezi puvati, a Godın Nguibamin iti. ⁵ Ezi me nguazimin ikia ofa gamir ingangarim gamima ingangarir kam guizbangıra Godın Nguibamin itir ingangarimin nedazim ko ababanim gami. Arazir kam uaghan Moses bato. A Godın Averpenimin ingarasava amima, God kamaghin a migei, “Ni Averpenimin ingarsi, ni mighsiamin ikia ganizir ababanimra, an gin mangıva deragh an ingar.” ⁶ Ezi Iesus ofa gamir ingangarim inizima, ezi an ingangarim nguazimin itir ofa gamir gumazibar ingangaribagh afira. God, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, Israelbagh anigha akar mabar akiri. Egha gin Akar Dikirizir Gavgavir igharazim gamua egha akar bar aghuibar akiri, ezi akar dikirizir kam, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim bar a gafira. Kamaghin amizi Iesus God ko gumazamizibar abuir gumazimin ikiava Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gavgavim a ganıngi. Ezi a Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim gafira.

Akar Dikirizir Gavgavir Igiam akar gavgavir dikirizir ghurim bar a gafira

⁷ Ezi Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, a ti derazi God Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gamighan koghai.

⁸ Egha God uan gumazamizibar arazir kuraba apigha kamaghin migei,

“Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia migei.

Dughiar ki misevezim otoghti, ki Akar Dikirizir Gavgavir Igiamin ingar egh Israel ko Judan gumazamiziba, me ko a damuam.

⁹ Eghti Akar Dikirizir Gavgavir Igiam, ki fomira men ovaviba ko amizir Akar

Dikirizir Gavgavim, an an min mangan kogham.

Dughiar kamın, ki kantri Isipin me inigha deravıra men akuava azenan ize.

Ezi me ua nan Akar Dikirizir Gavgavir kamın gin zuir puvati. Ezi ki akirim ragha me gasara.

¹⁰ Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia migei, gin izamin dughiam otoghti, ki Israel ko Akar Dikirizir Gavgavim damighti, eghti a kamaghin mangam:

Ki uan araziba men nighnizibar arigh, egh da isıva men navir averiabar dar osiram.

Egh ki men Godın ikıtima me nan gumazamizibar ikiam.

¹¹ Me bar na gifogham, gumazir ziaba puvatiziba ko gumazir ziar ekiaba itiba.

Kamaghin dughiar kamın, tav uan adarasi ko uan namakaba sure damuan kogh suam, ‘Ni Ekiam gifogh.’

¹² Eghti ki men arazir kuraba gin amadagh, egh ua dagh nighnighan kogham.”

¹³ Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam, God an gun migia egha maghıra Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim gamizima a ghurigha bar gıfa. E fo, bizitam ghurighıva a bar dughiar otevimın ikegh bar gıvagham.

9

Ofa gamir gumazir ekiabar dapaniba fomira asizibar ghuzibara ofabagh ami

¹ E fo, God Akar Dikirizir Gavgavir faragha itim, Israelbagh aniga Godın ziam fer araziba sara me ganıngi. Egha ghaze, me Godın Dipenir gumaziba ingarizimin aven an ziam fam. ² Me Godın Averpenir mam ingarizima danganir pumuning iti. Averpenir kamın aven itir danganir me faragha aven mangamim, a lamın mam ko bret itir dakozir Godın damazimin itimin iti. Danganir kam me kamagh a dibori, “Anogoroghezir Danganim.” ³ Egha me

8:5: Kis 25:40, Nam 8:4, Ap 7:44, Kl 2:17, Hi 9:23
8:8: Hi 10:16
8:11: Ais 54:13, Jo 6:45, 1 Jo 2:27
9:3: Kis 26:31-33

8:6: 2 Ko 3:6-9, Hi 7:22, 9:15
8:12: Ro 11:27, Hi 10:17

8:7: Hi 7:11, 7:18

8:10: Sek
9:1: Kis 26:1-30
9:2: Kis 25:23-40

inir bar ekiam, birimin min Anogoroghezir Danganimin girakirangin anegura. Ezi inir kamın girakirangin danganir igharazir mam uam uaghan iti, me kamagh a dibori, “Bar Anogoroghezir Danganim.”⁴ Ezi danganir kamın aven bizir maba iti, dara kara: Altan pauran aghuim dapongtima a mughuriar aghuim mangamim, me golin anevara, ko Godin Akar Dikirizir Gavgavimin Boksiam. Me Boksiam kam golin bar anevara. Egha Boksiamın aven me golin miner manan daghem itim a gati. Egha me Aron fomira suiragha aruir aghorim a gati, aghorir kam biam uam an oto. Egha me Dagiar Godin Akar Dikirizir Gavgavir Osizirim itimning, me uaghan aning Boksiam kam gati.*⁵ Ezi Boksiam kamın asuam, a danganir gumazamizibar arazir kuraba gin amadim. Ezi enselin min garir bizimning Boksiam gisin ikia, egha aningın aviziba an asuam avara. Bizir kamning Godin danganimin ababanim gamua ghaze, God gumazamiziba ko iti. Ezi datirighin ki bizir kabar mingariba bar dar gun mikemeghan kogham.

⁶ Me kamagh bizibar ingarigha egha dughiaba bar ofa gamir gumaziba Godin Averpenimin azenan itir danganimin aven ghua egha uan ingangaribagh ami.⁷ Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim uabira Bar Anogoroghezir Danganim, bar aven itir danganimin aven zui. An azenibar dughiar vabarama aven zui. Egha a purama aven zuir puvati. A asizibar ghuzim inigha egha aven zui. Egha ghuzir kamın a uan arazir kuraba gin amangasa ofa gamua, egha gumazamizir deragha nighnizir puvatizibar arazir kuraba, da gin amangasa ofabagh ami.⁸ Ezi kamaghın, Godin Duam arazir kamın bizir mam en aka, Godin Averpenimin azenan itir danganim ikiavira itima, ezi tuavir e Bar Anogoroghezir Danganimin

aven mangamim an en piri.†⁹ Godin Averpenimin eghaghanir kam, a bizir datirighin e bativamibar ababanim gami. Averpenir kamın aven, me asiziba ko bizir guar bar avirir aghuiba ofabar min God ganiga egha an ziam fe. Ezi bizir kaba bar gumazir Godin ziam febar navir averiatam akirighan kogham, eghti me kamaghın fogh suam, me arazir kuraba puvati. Bar puvati.¹⁰ Bizir Godin ofa gamir kaba, da dagheba apir arazim ko dipaba apir arazim ko arazir avirir gumazibara amuti me zueghamin arazimra. Da nivafizimin bizibara. God ofa gamir arazir kaba gumazibagh aningi, ezi me dar gin zui, eghti God gin bar moghira biziba akirighi bizir igiaba otivam.

Krais uabi uan ghuzim isava ofa gami

¹¹ Ezi datirighin Krais otogha gifa, egha bizir aghuir otivigha givazibar Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin iti. An Averpenir aghuir kamın aven ghua e bagha ingari. Averpenir kam Averpenir faragha ikezim bar a gafira. Gumazitam dipenir kam uan dafarimningin an ingarizir puvati. Bar guizbangira kar nguazir kamın bizim puvati.¹² Ezi Krais bulmakaun apurim ko memen ghuzitam inigha egha Bar Anogoroghezir Danganimin aven ghuzir pu. Puvati. A uabi uan ghuzim isava ofa gamigha egha dughiar vamirama danganir kamın aven ghu. Egha en akurazi, e ikirimirir aghuarir zurara itim ini.¹³ E fo, gumazamiziba Godin damazimin mizeghtima, eghti ofa gamir gumaziba memen ghuzim ko bulmakaun apurimin ghuzim ko bulmakaun nguzir aborozir bar isizimin sirim inigh, egh gumazamizibagh isin a kavkinam. Me kamaghın damighti, arazir kam Godin damazimin mizezir araziba batueghti gumazamiziba ua zuegham.¹⁴ Ezi Kraisin ghuzim asizibar ghuzim bar a gafira!

9:4: Kis 16:33, 25:10-16, 30:1-6, Nam 17:8-10, Lo 10:3-5 gumazamizir nguazir kinimin aruizibagh aningizir daghem. (Ni Uam E Iniamin Akinafarim 16 ko Ighiabar Akinafarim 78:24in gan.) **9:5:** Kis 25:18 **9:6:** Nam 18:2-6 **9:7:** Kis 30:10, Wkp 16:2-34, Hi 5:3, 7:27 **9:8:** Jo 14:6, Hi 10:19-20 † **9:8:** (9:8) Grighin akam deragha bizir kaba abigha dar gun mikemezir puvati. **9:9:** Ga 3:21, Hi 7:18-19, 10:1-2 **9:10:** Wkp 11:2, 11:25, 15:18, Nam 19:7, 19:11-13, Ef 2:15, Kl 2:16, 2:20, Hi 7:16 **9:11:** Hi 3:1, 8:2, 10:1 **9:12:** Dan 9:24, Hi 9:26, 10:4, 1 Pi 1:19 **9:13:** Wkp 16:3, 16:14-16, Nam 19:9, 19:17-19, Hi 10:4 **9:14:** Ro 6:13, 6:22, Ef 5:2, Ta 2:14, Hi 6:1, 1 Pi 1:18-19, 1 Jo 1:7

* **9:4:** (9:4) Daghem mana, kar God fomira Israelian

Krais arazir kuratamin osimtizitam an itir pu. Bar puvati. Godin Duar zurazurara itimin gavgavimin, a ofan min uabi isa God ganingi. Kamaghin amizi, an ghuzim en nivafizibarama amizi da zuezir pu. Puvati. A en navir averiamin aven itir arazir kuraba a givazima, e kamaghin fo, e Godin damazimin bar zuegha iti. Kamaghin amizi, e ua arazir ghurir angamra itir puvatizir kabar gin mangan kogham, egh e Godin zurara angamra itimin ingangarim damuam.

Kraisin ghuzim, Akar Dikirizir Gavgavir Igiar gavgavim a ganingi

¹⁵ Kraisin ghuzim e gamizima e Godin damazimin bar zue. Egha an aremegha gumamazizibagh ivezegha men arazir kurar me Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezinim dughiamin amiziba, da gin amada. Kamaghin, Iesus Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam gavgavim a ganiga egha an abuir gumazimin iti. Kamaghin amizi, gumamazizir Godin dimdiam baregha an gin zuiba, me God fomira uan boribar aningasa mikemezir ikirimirir kam iniam. God kamaghin akam akira ghaze, me zurazurara ikivira ikiam.

¹⁶ Gumazim nighnigh suam, a gin aremegham, egh suam gumazir manam an biziba iniam, egh an akinafarim osirigham. Kar mati an Akar Dikirizir Gavgavim. Eghti borim Akar Dikirizir Gavgavir kam in gin mangi, egh afeziam a ginabazir biziba iniam. Eghti gumaziba deragh fogh suam, afeziam aremegha gifa, egh me biziba bar an borimin tegham. ¹⁷ E fo, gumazir akam akirizir kam angamra ikivira ikitima, an Akar Dikirizir Gavgavim pura iki ingangariba puvatigham. Eghti gumazir kam aremegham, eghti Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim iki daghem otogham. ¹⁸ Ezi kamaghira, me asizim misoghezi an aremezzi me an ghuzim ingegha, egha tuavir kamra Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezinim gamizima, a gavgafi. ¹⁹ Dughiar kam in, Moses faragha Godin akar gavgaviba bar,

gumamaziziba bar dar gun me mikeme. Akar kaba, da Moses Osirizir Arazibar aven iti. Egha a gin bulmakaun apuribar ghuzim ko memabar ghuzim inigha egha dipam sarama da ivere. Egha a, isopin temer agharir me benir aghevimin ikezinim, benir kam me sipsipin arizibar an ingari, Moses a inigha egha ghuzim gati. Ezi an anesigha egha temer agharir kam in ghuzir muziarim inigha egha akar gavgavimin itir Akinafarim ko gumamaziziba bar me gisin akavamadi. ²⁰ Egha a kamaghin migei, "Kar ghuzir Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim a daningamim. God akar gavgavim ia ganiga ghaze, ia Akar Dikirizir Gavgavir kam in gin mangi." ²¹ Kamaghira Moses ghuzir muziarim inigha Godin Averpenim ko Godin ziam fer bizibagh isin akavamadi. ²² Guizbangira, e ti kamagh mikim suam, Moses Osirizir Araziba ghaze, ghuzimra bizibar amighti, da Godin damazimin bar zuegham. Eghti me bizitam misuegh an ghuzim inigha a ingeghan koghti, God gumamazizibar arazir kuraba gin amadaghan kogham.

Krais arazir kuraba gin amangasa, uabira uabin ofa gami

²³ Ezi bizir Godin Averpenimin itir kaba, ada pura Godin Nguibamin itir bizibar ababaniba. Ezi me asizir ghuzibar isa a dagh amima da zuegha Godin damazimin zue. Eghti Godin Nguibamin itir guizin bizibar amightima ada zueghsi, ofan bar aghuim iki, asizibar ofabagh afiragh. ²⁴ E fo, Krais gumaziba uan dafaribar ingarizir Anogoroghezir Danganimin aven ghuzir pu, danganir kam, a pura guizin Godin Dipenimin ababanim. Puvati. A guizbangira Godin Nguibamin aven ghu. Egha datirighin an e bagha God ko mikimasa, Godin damazimin tughav ikia en akurvasi. ²⁵ E fo, azeniba bar, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim asizibar ghuziba isa egha Bar Anogoroghezir Danganimin aven zui. Ezi Iesus kamagh amizir puvati, a Godin Nguibamin ghugha egha ofan min uabi uabi isa God ganingi.

9:15: Ro 5:6, 1 Ti 2:5, Hi 3:1, 7:22, 8:6, 1 Pi 3:18 9:17: Ga 3:15 9:18: Kis 24:6 9:19: Kis 24:3-8, Wkp 14:4-7, 16:14-15 9:20: Kis 24:8, Mt 26:28 9:21: Kis 29:12, 29:36, Wkp 8:15, 8:19 9:22: Wkp 17:11, Ef 1:7 9:23: Hi 8:5, 10:1 9:24: Ro 8:34, Hi 6:20, 8:2, 1 Jo 2:1 9:26: 1 Ko 10:11, Ga 4:4, Hi 7:27, 9:12, 1 Pi 3:18

Egha a dughiar aviribar a gamizir puvati. ²⁶ A dughiar aviribar kamaghin damuvira iki, egh a dughiar aviribar mizaziba ini mamaghira ikiam, dughiar God nguazir kam ingarizi iza datirikin. Kamaghin puvati. Datirighin dughiar abuananamin dughiam, Krai dughiar bar vamiran nguazimin ize, egha gumazamizibar arazir kuraba gin amangasa ofan min uabira uabi isa God ganingi.

²⁷ Gumaziba bar dughiar vamiran ovegh egh gin Godin kotiamin otivam. ²⁸ Kamaghira, Krai gumazir aviribar arazir kurabar osimtiziba aterasa, dughiar vamiran ofan min uabi isa God ganigha areme. Egh gin a dughiar namba 2in ua izam, egh dughiar kam an arazir kuraba gin amangsi izan kogham. Puvati. A gumazir amizua itiba guizbangira men akurvagh me iniam.

10

Ofan fomira me amiba, da arazir kuraba da gin amadir puvati

¹ Moses Osirizir Arazibar aven, e pura guizin bizir gin otivamibar ababaniba ko nedazibar gari. Ezi a guizbangin deravira bizir kabar en akazir puvati. Moses Osirizir Araziba ghaze, me ofan kamaghin garibara, zurara azeniba bar dar amu. Kamaghin amizi e fo, gumazamizir Godin boroghin zuiba, Moses Osirizir Arazibar gin mangi ofan kabar amigh, eghti ofan kaba me akirighti me deraghviram otoghan kogham. Puvati. ² Ezi ofan kamaghin garim gumazamizibagh amizi me bar zuegha, egha me uam ofabagh amuan koghai. Egha asizibar ofan vamirama, God bagha ingarir gumazibagh amizi me zuegha, egha me uan navir averiabar aven ua kamaghin nighnighan koghai, e arazir kuraba iti. ³ Ezi puvati. Zurara azeniba bar asizibar ofan kaba me gamima me ua uan arazir kurabagh nighnisi. ⁴ Bizir kam in mingarim kamakin: bulmakaun apuriba

ko memen ghuziba, da arazir kuraba gin amadaghan kogham. Bar puvati.

⁵ Ezi bizir kam bagha, Krai nguazir kam in izasava amir dughiam in a kamaghin Godin migia ghaze,

“Ni guizbangira, asizibar ghuziba ko bizir ofan min me ni ganidiba, ni bizir kabagh ifongezir puvatigha da inian aghua.

Kamaghin ni mikarzir mam na daningasa an ingari.

⁶ Asizir me tuazi bar isiziba, ko arazir kuraba gin amadir ofaba, da ni gamima ni dar agorogem itir puvati.

⁷ Ezi ki kamaghin migei, ‘God, kira kara. Fomira Moses nan gun Akinafarimin aven osirizir moghin. Datirighin ki izegha gifa, egha nin ifongiamin gin mangasava ami.’ ”

⁸ A faragha ofabav gei, ofan kaba, Moses Osirizir Arazibar amuasa mikeme. A kamaghin migei, “Ni asizibar ghuziba ko, bizir me ofan min ni ganidiba ko, asizir altan tuezid da bar isiziba ko, arazir kuraba gin amadir ofaba, ni bar dagh ifongezir puvatigha da inian aghua.” ⁹ Egha a gin kamaghin migei, “God, kira kara. Datirighin ki izegha gifa, egha nin ifongiamin gin mangasava ami.” Kamaghin amizima God ghaze, ofa gamir arazir ghuriba, da gavgaviba puvatighava, gifa. Ezi ofa gamir arazir igiam, an danganim inigha gavgavim ikia ingari. ¹⁰ Krai Iesus a Godin ifongiamin gin ghua, egha dughiar bar vamira uabi uan mikarzim isa ofan min en arazir kuraba bagha God ganingi. Ezi arazir kam in e gamizi, e Godin damazimin zuegha an gumazamizibar otifi.

Kraisin ofa, a guizbangira arazir kuraba gin amangam

¹¹ Godin ofa gamir gumaziba bar, me zurara tuiava ofabagh ami. Egha me ofan magh gariba, dughiar aviribar dagh

9:27: Stt 3:19, Sav 3:20, Ais 53:12, 2 Ko 5:10, Fl 3:20, 2 Ti 4:8, Hi 10:10, 1 Pi 2:24, MAA 20:12-13 **9:28:** Ais 53:12, Ro 6:10, Ta 2:13, 1 Pi 2:24, 2 Pi 3:12, 1 Jo 3:5 **10:1:** Kl 2:17, Hi 8:5, 9:9-11, 9:23, 10:4 **10:3:** Wkp 16:21, Hi 9:7 **10:4:** Mai 6:6-7, Hi 9:13, 10:11 **10:5:** Ais 1:11, Amo 5:21-22 **10:10:** Jo 17:19, Hi 9:12, 9:28, 13:12 **10:11:** Kis 29:38, Nam 28:3, Hi 7:27, 10:4 **10:12:** Kl 3:1, Hi 1:3

ami. Ezi ofan kaba, da arazir kuratam gin amadir puvati. ¹² Ezi Kraiss arazir kuraba gin amangasa uabi uan mikarzim dughiar vamiran a isa ofan min God ganingi. An ofan kamın gavgavim ikivira iki ingar mangvira ikiam. A kamaghın amigha gıvagha, egha a Godın agharir guvimın amadaghan aperaghav ikia mamaghira iti. ¹³ Egha a, God an apaniba isi an apengan darıghamin dughiam, mızua iti. ¹⁴ An ofan vamira gamua egha tuavir kamın gumazamizir Godın damazımın zueziba, a me akırizi me bar deraviram otogha, egh iki mamaghira ikiam.

¹⁵ Ezi Godın Duam uaghan bizir kam gun e mikeme. A faragha ghaze,

¹⁶ “Ekiam kamaghın miğia ghaze, ‘Gin iza-min dughiam otoghti, ki me ko Akar Dikirizir Gavgavim damighti, eghti a kamaghın mangam.

Ki uan araziba isıva men navir averiabar atıgh, egh da men nıghnızibar da osiram.’

¹⁷ Egha gin a ua ghaze, ‘Ki men arazir kuraba gin amadagh egh ua dagh nıghnıghan kogham.’ ”

¹⁸ E kamaghın ganıgha fo, God arazir kuraba gin amadazi, kamaghın ua arazir kuraba gin amangamin ofaba, da ua inganariba puvati.

E guizbangıra nıghnızir gavgavim ikıva egh Godın boroghıra mangam

¹⁹ Kamaghın amizi, nan adarasi, Iesusın ghuzim en arazir kuraba da gin amadagha gıfa. Egh tuavir kamın e Bar Anogoroghezir Danganımın aven mangı egh atiatingan kogham. ²⁰ Iesus aremegha egha ua angamra iti, egha kamaghıra e bagha tuavir igiar kam kui, tuavir ikia mamaghıra itim. A tuavir kamın inir ekiar kamın girakirangın ghua danganir kamın

aven ghu, inir kam a danganir kamın tiar akamın min guraghav iti. Ezi inir kam, a mati an mikarzimın ovevemra. Eghti e tuavir kamın danganir kamın aven mangam.*

²¹ E Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim iti, ezi a Godın gumazamiziba bar men gara me gatifa. ²² A uan ghuzim isa en navir averiaba kavkinıgha dar akırizi, e kamaghın fo, e arazir kuraba puvatıgha Godın damazımın bar zue. Egha a dipar bar dikiriamın en mikarziba rue. Kamaghın amizima e ifavarir arazir en navir averiabar itiba e bar da ateghıva, egh okam nıghnıghan koghıva nıghnızir gavgavim Godın iki, egh an boroghın mangam.

²³ E fo, bizir God ingarasa akam akırıziba, a bar guizbangıra dar ingaram. Kamaghın amizi, e uan nıghnızir gavgavıbar gun miğia ghaze, bizir aghuir e fogha inıamıba bagha muza iti. Egh e uan nıghnızir gavgavımın suiragh bar gavgavıgham. ²⁴ E vaghvagh Godın gumazamizir ıgharazıbagh nıghnıghıva egh me damuti men navıba dikav, egh me ıgharazıgh ifuegh arazir aghuıbar me damuam. ²⁵ Ezi e Godın gumazamiziba, e uari akuvir arazim ataghraghan kogham, mati gumazir maba ami moghın. Kamaghın marki. E fo, Dughiar Ekiam Gumazamizıba Tuisıghamım, a roghıra ızasava ami. Kamaghın ami, e vaghvagh pamtem ingarıva, egh ıgharaz darazir akuravagh egh gavgavim me danıngam.

E Godın Otarım akırım ragh a gasan kogham

²⁶ Ia oragh. E guızın akam gifogh a inıgh, egh gin mikim suam, marki, egh uan ifongiabar gin mangı arazir kurabar amuvıra ikiam, eghti kamaghın ua ofa damuamin tuavir ıgharazıba pu. Puvati. ²⁷ Ezi bizir e damuamir mam

10:13: Ap 2:35, 1 Ko 15:25, Hi 1:3 **10:16:** Jer 31:33, Hi 8:10 **10:17:** Jer 31:34, Hi 8:12 **10:19:** Ro 5:2, Ef 2:18, 3:12, Hi 4:16, 9:8, 9:12 **10:20:** Mt 27:51, Jo 10:9, 14:6, Hi 9:3, 9:8 * **10:20:** (10:20) Bar Anogoroghezir Danganir kam, kar God uabi itir danganım. Fomıra Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanımra danganir kamın an an aven zui. Ezi datırıghın Iesus amızir ingangarımın, e bar moghıra Godın boroghın mangam. Kamaghın amizi me Iesusın mikarzim abıghızı a ter ıghuvımın ovengezi, inir ekiar Bar Anogoroghezir Danganımın itim tongıra bıghıaghrıgha akuar pumuning oto. Nı Mak 15:38ın gan. **10:21:** 1 Ti 3:15, Hi 4:14 **10:22:** Wkp 8:30, Ese 36:25, Ef 3:12, 5:26, Hi 9:14, Je 1:6, 1 Jo 3:21 **10:23:** 1 Te 5:24, 2 Te 3:3, Hi 4:14, 11:11 **10:25:** Ro 13:11, Fl 4:5, Hi 3:13, 2 Pi 3:9-11, 3:14 **10:26:** Nam 15:30, Hi 6:4-8, 2 Pi 2:20-21 **10:27:** Ais 26:11, Hi 12:29

kamaghin iti: E atiatir kuram damuva Godin Kotiamin Dughiam ko, avir bar puvira isim mizuamam. Avir kam Godin apanibar isiva egh me gasighasigham. ²⁸ E fo, gumazitam Moses Osirizir Arazitam baraghan aghuagham, eghti gumazir 2 pla o 3 pla an ganigh egh an gun mikemegham, eghti me an apangkuvan marki, me a misueghti an aremegh. ²⁹ Ia manmaghin gumazir akirim ragha Godin Otarim gasarazim ginighnisi? Gumazir kam a bar osimtizir ekiam iniam. Egh an ivezir kuram, gumazir Moses Osirizir Araziba batoghezimin ivezir kuram, bar a gafiragham. Kraisin ghuzim Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gamima a gavgafi. Ezi ghuzir kam gumazir kam gamizima a zuegha Godin gumazimin oto. Egha datirighin gumazir kam a Kraisin ghuzim migia ghaze, a pura bizim. Egha a, Godin Duar apangkuvim en itim, an tiragha akaba a gasi. ³⁰ Ezi e fo, God kamaghin mikeme, "Arazir kuraba ikarvaghamin ingangarim, ka nan bizim. Ki uabi men arazir kuraba ikarvagh egh ivezir kuraba me daningam." Egha ua kamaghin migei, "Ekiam uabi uan gumazamizibar araziba tuisigham." ³¹ Kamaghin, Godin ikia mamaghira itim, a tavin suiragh ivezir kuram a daningam, eghti gumazir kam guizbangira an atiatigham.

E nighnizir gavgavimin suiragh gavgavigham

³² Ia dughiar faragha ghuzim uam a ginighnigh, dughiar ia Akar Aghuimin angazangarim inigha nighnizir gavgavimin an itim. Dughiar kam in me osimtizir ekiaba ia garizima, ezi ia mizazir aviriba ini. Egha ia tuivigha gavgavizi osimtizir kaba ia dikabirazir puvati. ³³ Ezi dughiar maba me gumazamizibar damazibar ia afima ia tuivav iti, ezi me dibovir akabar ia migia egha paza ia gami. Egha dughiar mabar osimtizir kamagh gariba aterir gumaziba, ia men puegha me ko

iti. ³⁴ Egha dughiar me ian marazi isa kalabus gatizim, ia men kuarkuvigha egha deravira me gami. Ezi dughiar me ian biziba suiragha inigha ghuzim, ia pura men gara bar akuegha iti. Ia kamaghin guizbangira fo, ian bizir ia gin iniamiba Godin Nguibamin ia mizua ikia mamaghira iti.

³⁵ Kamaghin, ia arazir aghuir ia faragha amizibagh nighnigh, egh ia uan nighnizir gavgavir kam deragh an suiragh egh bizir kinimin min pura a makunan marki. Egh ia kamaghin damuva ivezir aghuir ekiam iniam. ³⁶ Ia Godin ifongiamin gin mangiva, egh bizir aghuir a fomira ia daningasa akam akiriziba, ia da inisi, egh ia tuivigh gavgafigh iki. ³⁷ Guizbangira, Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

"Dughiar bar oveghevezimin gumazir izamim, a izam.

A bar zuamira izegham.

³⁸ Ezi nan damazimin derazir gumaziba, me nighnizir gavgavim nan iki, kamaghin me angamra ikivira ekiam. Eghti men tav uan nighnizir gavgavim ategh akirim ragh na gasaraghti, eghti ki a gakueghan kogham."

³⁹ Ezi eia, e gumazamizir akirim ragh God gasaragh ovengamiba pu. Bar puvati. E nighnizir gavgavim Godin iki egh ikirimirir aghuarir zurara itim iniamiba.

E nighnizir gavgavim Godin ikiva tugh gavgavigham

11

(Sapta 11-13)

Nighnizir gavgavimin mangarim

¹ Nighnizir gavgavimin arazim a kamakin. E guizbangira kamaghin fo, bizir aghuir God e daningasa mikemezi e dav zuai itiba, e guizbangira da iniam. Egha e bar fo, bizir en damaziba ganizir puvatiziba, da guizbangira gin otivam.

10:28: Lo 17:6, 19:15, Jo 8:17, 2 Ko 13:1 **10:29:** Kis 24:8, 1 Ko 11:29, Ef 4:30, Hi 12:25, 13:20 **10:30:** Lo 32:35-36, Sng 50:4, 135:14, Ro 12:19 **10:31:** Lu 12:5 **10:32:** Ga 3:4, Fl 1:29-30, Kl 2:1, Hi 6:4 **10:33:** 1 Ko 4:9, Fl 1:7, 4:14, 1 Te 2:14 **10:34:** Mt 6:20, 19:21, 19:29, Lu 12:38, Ap 5:41, Fl 1:7, Je 1:2 **10:35:** Mt 5:12, 10:32 **10:36:** Lu 21:19, Ga 6:9, Kl 3:24, Hi 6:12, 9:15, 12:1 **10:37:** 2 Pi 3:9 **10:38:** Ro 1:17, Ga 3:11 **10:39:** 1 Te 5:9, 2 Te 2:14, 2 Pi 2:20-21 **11:1:** Ro 8:24-25, 2 Ko 4:18, 5:7

² Gumazir fomira itiba, me nighnizir gavgavim Godin iti, ezi God me gakuuegha, egha gumazir aghuiba me garisi.

³ E nighnizir gavgavim ikia, egha e fo, God uan akamin overiam ko nguazim ingarizi da otifi. Ezi kamaghin, e garir biziba, God bizir e ganighan koghamimin, bar dar ingari.

Abel ko Enok ko Noa, me nighnizir gavgavim Godin iti

⁴ Abel nighnizir gavgavim Godin ikia, egha bizir kam bagha God bagha ofa gami. An ofa Godin damazim bar deragha, egha Kenin ofa gafira. Abel nighnizir gavgavim Godin iti, ezi bizir kam bagha God Abelin bizir aghuir an a ganidim bagha ifonge. Ezi bizir kam kamaghin en aka, God a migia ghaze, a gumazir aghuim. Abel an aremegha gifa. Ezi an nighnizir gavgavir kam in a datirighin akamin gun e migiavira iti.

⁵ Ezi Enok uaghan nighnizir gavgavim Godin iti. Ezi bizir kam bagha God a inigha uan Nguibamin ghuavanabozi an aremezir puvati. Ezi gumaziba a buria, egha me an apizir pu. Puvati, God a inigha ghuavanabo. Godin Akinafarim ghaze, God tighar Enok iniamin dughiamin, an araziba bar Godin damazimin derazi an a bagha bar akonge. ⁶ Ezi gumazir nighnizir gavgavim Godin itir puvatizim, a Godin ifongiamin gin mangan koghti an a bagh bar akongeghan kogham. Guizbangira, gumazir Godin boroghira mangasava amim, a nighnizir gavgavim kamaghin iki, God a iti. Egh a nighnizir gavgavim kamaghin iki, God deravira gumazamizir a buribagh ami.

⁷ Ezi Noa uaghan kamaghira nighnizir gavgavim Godin iti. Ezi God bizir gin otivamibar gun a mikeme. Kar bizir Noa tighar ganamiba. Egha a nighnizir gavgavim Godin akamin ikia, egha bizir kam bagha a kurir mam in ingari. Egha uan amuiroghboriba ko, me kurimin aven ghuzi bizitam me gasighasizir pu, ezi me

deravira iti. Ezi Noan nighnizir gavgavir kam, a nguazimin itir gumazamizir igharaziba bar, men arazir kuraba da aghurigha azenim gati. Noa nighnizir gavgavim Godin itima, God bizir kam in a migia ghaze, a nan damazimin bar gumazir aghuim. Ezi God bar gumazir nighnizir gavgavim an itiba, a bar kamaghin me gami.

Abraham ko Sara nighnizir gavgavim Godin iti

⁸ Ezi uaghan Abraham nighnizir gavgavim Godin iti. Egha bizir kam bagha God an diazir dughiamin, Abraham Godin akamin gin ghua, egha uan nguibam ataki. Egha a nguibar God a daningasa akam akirizimin ghu, kar guizin an nguibamra. Ezi Abraham fozir puvati, a managh mangam. Egha a nighnizir gavgavim ikia egha a zui. ⁹ A nighnizir gavgavim ikia ghua nguazir kam in apera, nguazir God fomira a daningasa akam akirizim. Egha a nguazir kam gaperagha mati nguibar igharazimin gumazim. An Averpenim gaperaghav iti, moghin Aisak ko Jekop uaghan uan averpenibagh aperaghav iti, gumazir kamning God nguazir kam ginighnigha egha uaghan akar kam aning bagha anakiri. ¹⁰ Abraham zurara nighnizir gavgavim ikia egha nguibar ekiar gavgavigha itir kam in ganasa egha muza iti. Nguibar ekiar kam, God uabira tuavir an ingaramibagh nighnigha egha a uabi an ingari.*

¹¹ Ezi Sara uaghan nighnizir gavgavim Godin iti. A guizbangin bar ghurigha boritam batan kogham. Egha a nighnizir gavgavim iti. Egha borim batamin gavgavim ini. Sara kamaghin nighnisi, "God na migia ghaze, 'Ni boritam batam,' egh akam akiri. Ki fo, God guizbangira mikeme." ¹² Kamaghin, gumazir kam Abraham a ghurigha egha aremeghasava ami, egha a ovavir borir aviribar afeziamin oto. Ezi an ovaviba otiva bar aviraseme,

11:3: Stt 1:1, Sng 33:6, 33:9, Jo 1:3, 2 Pi 3:5 **11:4:** Stt 4:3-10, Hi 12:24, 1 Jo 3:12 **11:5:** Stt 5:21-24 **11:7:** Stt 6:13-22, 7:1, Ro 3:22, 4:13, 1 Pi 3:20 **11:8:** Stt 12:1-5, Ap 7:2-4 **11:9:** Stt 12:8, 13:3, 13:18, 18:1, 18:9, 26:3, 35:12, 35:27, Hi 6:17 **11:10:** Hi 3:4, 13:14, MAA 21:2, 21:10 **11:10:** (11:10) Nguibar ekiar kam Jerusalem, a Godin Nguibamin iti. Ni Hibru 12:2in gan egh fogh. **11:11:** Stt 17:19, 18:11-14, 21:2, Ro 4:21, Hi 10:23 **11:12:** Stt 15:5, 22:17, 32:12, Lo 10:22, Ro 4:18-19

mati overiamin mikoveziba, o ongarimin dadarimin gigiba. Gumazitam da mengiva avegham.

¹³ Ezi gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikia ghua me ovegezir dughiamin tu. Ezi dughiar me nguazimin itim, me bizir aghuir God me daningasa akam akiriziba, da inizir pu. Puvati. Egha me tuivigha, mati bizir men saghuiamin itibar gari, egha bar akuegha dar gari. Egha aghumsizir puvatigha kamaghin migei, “E nguazir kamin ikia, mati kantrin igharazimin gumamaziziba, egha iza dughiar otevimin nguazir kamin iti.”

¹⁴ E fo, gumamazizir kamaghin migeiba, me guizbangira kamaghin migia ghaze, me uari bagh nguibatam buriam. ¹⁵ Egha me nguazir me ategha izezir kamra ginighnighavira ikia, egha me uam an ghueghai. ¹⁶ Egha me uan nguazir ghurim ginighnizir pu. Puvati. Me nguazir igharazir iniasava amim, a bar deragha egha nguazir me ataghizim bar a gafira. A Godin Nguibamira. God me bagha nguibar kam akirizi a iti, eghti me an ikiam. Egha gumazir kaba kamaghin God migia ghaze, “Ni en God.” Ezi, God men akar mikemezir kamin aghumsighizir puvati.

¹⁷⁻¹⁸ Ezi God kamaghin Abraham ko akam akira ghaze, “Aisakin aven, nin ovavir boriba otivam.” Egha dughiar God Abrahamin nighnizir gavgavim tuisighamimin, a kamaghin Abraham migei, “Ni uan otarir vavira misueghiva egh ofan min a isi God daningigh.” Ezi Abraham nighnizir gavgavim Godin ikia, egha Aisak isa God daningasava ami. ¹⁹ Abraham kamaghin nighnisi, “Aisak aremeghti, God uan a damighti a ua dikavigham.” Ezi bar guizbangira, e bizir otozir kam, akar isin zuimin kamaghin a

mikimam, Abraham Aisak ua mozimin a inis.

Aisak ko Jekop ko Josep nighnizir gavgavim Godin iti

²⁰ Kamaghira Aisak nighnizir gavgavim Godin ikia egha Jekop ko Iso akam akira ghaze, God gin izamin dughiamin, deravira gua damuam.

²¹ Ezi kamaghira Jekop a nighnizir gavgavim Godin ikia, egha an aremeghasava amir dughiamin, a Josepin otarimning migia ghaze, God deravira gua damu. Egha a uan fidizir zurara suiagha aruim gisin aviragha Godin ziam fe.

²² Ezi kamaghira Josep nighnizir gavgavim God ikia, egha dughiar an ovengamimin a kamaghin migia ghaze, Israelba gin kantri Isip ategh egh mangam. Egha me migia ghaze, me manmaghin an kuam damuam.

Moses nighnizir gavgavim Godin iti

²³ Ezi Mosesin afeziam ko amebam aning nighnizir gavgavim Godin ikia, egha dughiar amebam Moses batezimin, aning an garima a borir bar dirim. Aning atrivimin akam batoghan atiatingizir puvati, kamaghin amizi aning iakinir 3 plan a modo.

²⁴ Ezi kamaghira Moses nighnizir gavgavim Godin ikia, egha dughiar a gumazimin otozimin, a me kamaghin a diponan aghua, Isipin Atrivimin guivimin borim. Puvati. ²⁵ A kamaghin nighnisi, a dughiar otevimin agorogem bagh arazir kurabar arazimin gin mangan aghua. Egha a Godin gumamaziziba ko, osimtiziba ko mizaziba iniasa ifonge. ²⁶ A ghaze, a Kraisa, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazimin ziam bangin, me paza a damuti an aghumsizim iniam. Bizir kam a bar bizir ekiam, egha a Isipin dagiaba ko kurukaziba ko biziba bar dagh afira. Egha

11:13: Stt 23:4, 1 Sto 29:15, Sng 39:12, 1 Pi 1:17, 2:11

11:16: Kis 3:6, 3:15, Mk 12:26, Ap 7:32, Fl 3:20, Hi 13:14

11:17-18: Stt 21:12, 22:1-14, Ro 9:7, Je 2:21-22

11:19: Ro 4:17-21

11:20: Stt 27:27-29, 27:39-40

11:21: Stt

47:31-48:20

11:22: Stt 50:24-25, Kis 13:19

11:23: Kis 1:22, 2:2, Ap 7:20

11:24: Kis 2:10-12

11:26: Hi

10:34-35, 13:13

† **11:26:** (11:26) Migirigiar otevir kam, “Krais,” an mingarim kamakin, “Gumazir God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim.” Ezi gumazir Hibrun Akinafarim osirizim a nighnizir pumuning ikia ofa an osiri. An nighnizir farazim kamakin, Israelin gumamaziziba bar God uabi ua bagha me ginaba. A ghaze, Moses aghumsizim ini, egha God ingangarim damu, egh Israelbar akurvagham, God gumamazizir kaba me amisevezi, me Kraisin min iti. Ezi an nighnizir mam ua kamakin, Guizbangira Mosesin dughiamin, Kraisa Iesus otozir puvati. Ezi Moses amizir ingangarir kam, mati a Kraisin ziamrama aghumsizim ini.

a ivezir aghuir God gın a danıngamim gınıghnıghavıra ikia, egha a tugha gavgafi.†

²⁷ Egha Moses nıghnızir gavgavim Godın ikia egha a dıkavıgha Isip ataki. Isipın atrıvım an anıngaghe, ezi an atrıvir kamın atıatır puvatı. Guızbangıra, e gumazıba uan damazıbar Godın garır puvatı. Ezi arazır kamra Moses a gamı, matı a uan damazımningın Godın gani, egha bar gavgavıgha a ghu. ²⁸ Ezi Enselın Ovevem Inıgha Izım, otarır ivarıabav soghasava amı, ezi Moses Enselın arazır kam apırsı, a Israelba akam me ganıga ghaze, me sip-sipın ghuzım isı uan tıar akaba bar dar aghefegh. Dughıar kamın Moses nıghnızir gavgavım Godın ikia, egha arazır kam me ganıngı, ezi tuavır kamın God Israelbagh Itazır Dughıamın Isar Ekıam gamızı, an oto.

Israelın avırıba, me pamten nıghnızir gavgavım Godın itı

²⁹ Ezi Israelba me nıghnızir gavgavım Godın ikia, egha me Ongarır Aghevım abıgha a gıregha matı me nguazır mısıngızımın zui. Ezi Isıpbı men gın zuıma dıpam me avarazı me dıpam amegha arıaghire.

³⁰ Ezi Israelba me nıghnızir gavgavım Godın ikıava, egha me 7 plan aruebar Jerıkın nguıbamın dagıar dıvazır ekıamın azenan a gıghuagha arui. Ezi dıvazım bar akaraghire.

³¹ Ezi gumazıba ısava akur amızır mam, an zıam Rahap, a nıghnızir gavgavım Godın ikia, egha a gumazır moga garır pumunıngın akuragha anıng inıgha uan dıpenımın ghu. Kamaghın amızı, God gumazamızır an akam batoghezıba mısoghezı, a me ko aremezır puvatı.

³² Kı nıghnızir gavgavımın eghaghanır avırıba ia mıkemegha gıfa, egh datırıghın akar manam uam an gun ia mıkımam? Kı tı Gıdıon ko Barak ko Samson ko Jepta ko Devıt ko Samuel, ko Godın akam nıghaızır gumazıbar eghaghanımın mıkımamın

dughıaba puvatı. ³³ Gumazır kaba me nıghnızır gavgavım Godın ikia, egha me kantrın ıgharazıba ko mısogha egha bar men mıdorozır gumazıba dıkabını. Me arazır aghuım gamua, egha me bizır God me danıngasa akam akırızıba ini. Egha me Laıonbar akaba dıkumı. ³⁴ Egha me avır dafabagħ amızı da mungue. Ezi mıdorozır sababa itır gumazıba me me mısoghasa amuava avenge, me men ara ghue. Egha me gavgavır ekiaba puvatıgha, gın me gavgavım isı. Egha me mıdorozır gumazır gavgavıbar otıvıgha, egha ıgharaz darazır modorozır gumazıba gıntıgha me mısogha me abını. ³⁵ Ezi gumazır aremezır maba, me ua dıkafı, ezi men amızıba ua me ini. Ezi apanıba gumazır maba kalabus gatıgha, egha men mıkarzıbagħ asıghasıgha ghıav itıma, me arıaghire. Men apanıba ghaze, me akırım ragħ God gasaragħam, eghtıma me me ateghtı me mangam. Ezi me men apanıbar akaba batoke. Me ghaze, me aremegħ, ua mozımın dıkavıgh egh me ikırımırır aghuım inıam. Eghtı ikırımırır ıgıar kam bar deragħ nguazır kamın ikırımırım bar a gafıragħam. Kamagħın amızı, apanıba me mısoghezı, me arıaghire. ³⁶ Ezi apanıba marazı osımtızıba me garıgha dıbovir akabar me mıgıa, me fozorogha egha senbar me ikia, me isa kalabusın me arıki. ³⁷ Apanıba dagıabar marazıgh inıfı. Egha maba, apanıba soba inıgha egha men namnaba abızı me akuabagħ ırı. Marazı, apanıba mıdorozır sababar me mısozıma me arıagħırı. Ezi gumazır nıghnızır gavgavım itır maba, me sıpsıpın inıba ko memen inıba, me inıbar mın da ıkegha zui. Egha me onganarazıbagħ amua ikia bizıba bar puvatı. Ezi gumazıba osımtızıba ko mızazıba me ganıga paza me gamı. ³⁸ Nıghnızır gavgavımın itır gumazır kaba, men arazıba bar dera, ezi nguazır kamın gumazıba arazır aghuıbar me damuan fıırın, egha men ikufı. Kamagħın amızı

11:27: Kis 2:15, 10:28-29, 12:37, 12:51, 14:13, Ro 1:20, 1 Ti 1:17, Hi 11:1, 11:13 **11:28:** Kis 12:21-30 **11:29:** Kis 14:21-31 **11:30:** Jos 6:12-21 **11:31:** Jos 2:1-21, 6:22-25, Je 2:25 **11:32:** Het 4:6-5:31, 6:11-8:32, 11:1-12:7, 13:2-16:31, 1 Sml 1:1-1 Kin 2:11 **11:33:** Het 14:5-6, 1 Sml 17:34-35, 2 Sml 7:11, Dan 6:1-27 **11:34:** Het 15:8, 15:15, 1 Kin 19:3, 2 Kin 20:7, Dan 3:1-30 **11:35:** 1 Kin 17:17-24, 2 Kin 4:25-37, Ap 22:25 **11:36:** 1 Kin 22:26-27, 2 Sto 18:25-26, Jer 20:2, 37:15, 38:6 **11:37:** 1 Kin 21:13, 2 Kin 1:8, 2 Sto 24:21, Ap 7:58, 14:19 **11:38:** 1 Kin 18:4, 19:9

me tintinbar ghua, gumaziba puvatizir danganibar ko mighsiaba puram arua, egha dagiar toriba ko nguazimin aven itir mozibar aven iti.

³⁹ Gumazamizir kaba bar, nighnizir gavgavim Godin iti, egha ziar aghuiba Godin damazimin da ini. Egha me nguazimin itir dughiamin, me bizir aghuir God me daningasa akam akiriziba me da inizir puvati. ⁴⁰ Me tizim bagha da inizir pu? God fomira bizir bar aghuim e bagha anekirizi a ikia bizir faragha itiba bar dagh afira. God kamaghin nighnigha ghaze, gumazamizir faragha itir kaba deragh otogh en faragh mangan, an aghua. Puvati. E me ko uari inigh deravira ikiasa, a ifonge.

12

E Iesusin ganiva egh nighnizir gavgavimin an ikiam

¹ Ezi gumazamizir fomira itiba, me ghuariam in min e okarigha tuivaghav ikia, egha nighnizir gavgavimin arazim en akakasi. Kamaghin amizi, bizir en tuaviba pirima e uan ivemarim deragha a gamir puvatiziba, ko arazir kurar en suiraziba sara, e bar ada ataghragham. Egh e naviba gavgavigh egh e ivemarir ekiar God e bagha atizir kam in ivemaram. ² E Iesusra ganam, an en nighnizir gavgavimin mingarim, egh an en nighnizir gavgavim damighti, a gin deraghviram otogham. Iesus fo, a bar deravira Godin akamin gin mangi egh a gin bar deravira ikiva bar akuegh mamaghira ikiam. Egha a bizir kam ginighnigha egha gavgavigha ikia egha osimtiziba atera ter ighuvimin ovenge. Gumazamiziba kamaghin nighnigha ghaze, gumazir ter ighuvimin ovengemiz, a bar gumazir arazir kurabagh amim, egha aghumsizir ekiam isi. Ezi Iesus aghumsizim ginighnizir puvatigha, egha areme. Egha datirighin a Godin agharir guvimin atrivir dabirabimin aperaghav iti.

God e akirmighasa egha osimtiziba e ganidi

11:40: Hi 5:9, 7:22, 8:6, MAA 6:11 **12:1:** Ro 7:21, 12:12, 1 Ko 9:24-25, Fl 3:13-14, Hi 10:36, 1 Pi 2:1 **12:2:** Fl 2:8, Hi 1:3, 1:13, 1 Pi 1:11, 3:22 **12:3:** Jo 15:20, Ga 6:9 **12:4:** 1 Ko 10:13, Hi 10:32-34 **12:5-6:** Jop 5:17, Snd 3:11-12
12:7: Lo 8:5, 2 Sml 7:14, Snd 13:24, 23:13 **12:8:** Sng 73:15, 1 Pi 5:9 **12:9:** Sav 12:7, Ais 42:5 **12:10:** Wkp 11:44, 1 Pi 1:15-16 **12:11:** Je 3:17-18

³ Ia bar deraghvira Iesus ginighnigh. Gumazir arazir kurabagh amiba fomira bar puvirama Iesusin apanim gami. Ezi a bar tughav gavgafi. Ia bizir kam ginighnigh egh tugh gavgavighsi amirvaghan marki, egh uan nighnizir gavgavim ataghragham marki. ⁴ Guizbangira, ia arazir kuram abinasava midorozim gami, ezi midorozir kam in ian tav ovegha ghuzitam irezir puvati. ⁵⁻⁶ Ia ti God ian naviba gavgavim dar aningasa ia ganingizir migirigiaba da bakinighnighiz, o? A ia dibora ghaze, ia an boribara, egha ghaze,

“Nan boriba, ia fo, Ekiam gumazir a ifongeziba a me akirmisi.

Egh a gumazitam inigh egh uan borimin min a diponiva, egh uaghan a fozorogham.

Kamaghin, Ekiam ni akirsi bizitam ni damightima,

eghti ni kamaghin nighnighan marki, kar pura bizim.

Egh uaghan osiman marki.”

⁷ Ia tuivigh gavgavigh, egh Godin amamangatighti a ia akirmigh. Osimtizim ia batoghti ia kamaghin fogh, mati afeziam uan boribagh amir arazimra, God uaghan ia gami. Borir manatam itima an afeziam anekirimizir pu? Puvati. ⁸ God uan boriba bar da akirmisi. Eghti a ia akirmighan koghti, ia datirighin fogh, ia guizbangrama an boriba puvati. Ia pura tuavimin otivizir boriba. ⁹ Ia bizir kam ginighnigh, en afeziar nguazimin itiba, e akirmizima e men ziaba fe. Kamaghin en duabar Afeziam, e bar guizbangira an apengan ikiva egh angamra ikivira ikiam. ¹⁰ En afeziar nguazimin itiba, dughiar bar otevirar me ifongezi moghin en araziba akirmisi. Ezi God kamaghin nighnisi, e guizin an damazimin zueghavira itir arazimra inigh an miraram otogham. Kamaghin a en akurvaghasa, e akirmisi. ¹¹ Afeziam e akirmighasa osimtizim e ganingi, ezi e ghaze, osimtizir kam bar e

itarazima e ikia bar akongezir puvati. Egha en navir averiaba bar oseme. Eghti an e akirmigh givaghtima, an dagher aghuir en otivamibara kara: e Godin damazimin arazir aghuibara amuam, eghti en navir averiaba amiragh ikiam.

E tuivigh gavgavighsi aghariba kinkinam

¹² Eghti ian aghariba gavgaviba puvatigh egh pura guighiv ikitima, ia da feghiva egh ingangarim damu. Eghti ian suem aremegh pura ikiti, ¹³ eghti ia a feghiva tuavir aghuimin daruvira iki. Ia kamaghin damighti ian sueba bar ikuvighan kogham. Puvati. Ada ua deragham.

¹⁴ Ia, gumazamiziba bar me ko, dabirabir aghuim damuva, navir amirizimin arazim baghiva mighighvira ingar aghariba kinkin. Egh ia uari isi God daningsi, egh Godin damazimin zuezir arazim bagh mighighvira ingar. Gumazir Godin damazimin zuezir araziba puvatizim, an Ekiamin ganan kogham. ¹⁵ Ia bar deraghvira uari bagh gan, ian tav irigh egh ua Godin apanguvir kam ateghan kogham. Eghti ian tav ua temer ovizir misozimin min otogh osimtiziba Kraisin adarazir aningan kogham. ¹⁶ Egh ian tav poroghamiba uari bakia uari ko akuir arazim damuan marki. Egh tav Iso fomira amizir arazimin min, God akirim ragh a gasaraghan marki. A uan afeziam Aisakin otarir ivariamra, egh bizir aghuir aviriba iniam firin, egha dagher otevir vamira bagha pura uan bizir aghuiba bar da isa uan dozimin agharim gati. ¹⁷ Ia fo, a gin uamategha uan afeziamin bizir aghuir kaba iniasa migei. Ezi God ghaze, puvati. Iso bizir aghuiba iniasa zurarama aziava, egha a navim gighan tuaviba puvati.

E Godin Nguibamin itir Jerusalem in otogha gifa

12:12: Ais 35:2 **12:13:** Snd 4:26, Ga 6:1 **12:14:** Sng 34:14, Ro 12:18, 2 Ko 7:1, Ef 5:5, 2 Ti 2:22 **12:15:** Lo 29:18, Ap 8:23, 2 Ko 6:1, Ga 5:4, Hi 3:12 **12:16:** Stt 25:29-34 **12:17:** Stt 27:30-40 **12:18:** Ro 6:14, 2 Ti 1:7
12:20: Kis 19:12-13 **12:21:** Kis 19:16, Lo 9:19 **12:22:** Sng 68:17, Ga 4:26, Fl 3:20, MAA 5:11, 21:2, 21:10 **12:23:** Lu 10:20, Fl 4:3, Hi 11:40, MAA 13:8, 14:4 * **12:23:** (12:23) E fo, Iesus, a Godin borir ivariam. Ni Hibru 1:6in gan. Gumazir Hibrun akinafarim osirizim, dughiar aviribar kamaghin migia ghaze, God bizir aghuiba uan borir ivariabar aningasa. Ni Hibru 6:12 ko 9:15in gan. Judabar arazim kamakin, borir ivariabara uan afeziamin bizir aviriba isi. Ni Hibru 12:16in gan. Akinafarir kam osirizir gumazim kamaghin migia ghaze, God bizir aghuiba uan gumazamizibar aningasa egha me dibora ghaze, "Me Godin borir ivariaba." **12:24:** Stt 4:10, Hi 8:6, 10:22, 11:4, 1 Pi 1:2

¹⁸ Ia uan dafaribar suighamin biziba ia da bativizir puvati, mati Israelba fomirama ami. Me iza Sainain Mighsiamin boroghin ikia, egha maburan avim ko mitarmer bar pizimin gara aminir bar gavgavim ko ¹⁹ sigham in ararem baragha egha gumazir mam in tiarim barasi. Gumazamiziba tiarir kam baragha egha bar atiatigha kamaghin Moses migei, "E uam oraghan aghua." ²⁰ Ia fo, God akar gavgavim me ganingizi ezi me bar an atiatigha baraghan aghua. Akar kam kamaghin migei, "Gumazitam o asizitam mighsiar kam in mangi puram an suiragham, eghti ia dagiaba isi a ginivightima an aremegh." ²¹ Ezi bizir me ganizir kam me bar an atiatingi, ezi Moses uaghan atiatigha ghaze, "Ki uaghan bar atiatigha egha puvira nisi."

²² Ia bizir kamaghin garitam in otozir pu. Puvati. Ia Saion in Mighsiam ko Godin zurara itimin nguibar ekiam in otogha gifa, kar Jerusalem in nguibar Godin Nguibamin itim. Egha ia tausen tausenpla enselba batifi, me uari akuvagha bar akuegha iti. ²³ Ia Godin borir ivariabar iviriar ekiam batogha gifa, kar Godin Nguibamin itir Akinafarimin ziaba osirigha givazi darasi. Ia Godin kam batogha gifa, a gumazamiziba bar araziba tuisighamin Jas. Ia, gumazir fomira Godin damazimin deragha egha aremegha, egha bar deraviram otiviziba, ia men duaba batifi.* ²⁴ Ia Iesusra bato, abuir gumazir God ko en tighin itim, egha Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gami. Egha ia Iesusin ghuzimin otifi, a fomira akar gavgavir dikirizir igiar kam gavgavim a daningasa akavkini. Ezi ghuzir kamra akar aghuim e mikiri, egha fomira Abelin ghuzim akam akunizi moghin amir pu. Puvati. Iesusin ghuzim akar bar aghuim akuri, ezi akar kam Abelin

ghuzimın akam gafira.

E deraghvira uari bagh ganam

²⁵ Kamaghın, ia deragh gan, egh ia uan kuaribav konegh Gumazir Migeimın akam baraghan aghuaghan marki. Fomıra nguazir kamin God akar gavgavim gumazamizibagh aningi. Ezıma me an akam baraghan aghua, egha gın me uan arazir kurabar ıvezir kuram gitazir puvati. Egha God datirighın uan Nguibamin ikia egha akar bar gavgavim e ganingi. E akirim ragh a gasaragh egh e uan arazir kuramin ıvezir kuram gitavıragham, o? Bar puvati. ²⁶ Fomıra itir dughiamın, Godın akam nguazim gamizıma mikimkızim an otos. Ezi datirighın a kamaghın akar dikirizim e ganıgha ghaze, “Ki ua nguazim damighti mikimkızim an otogham, eghti nguazimra puvati, ki nguazim ko overiam vırara kamaghıra aning damigham.” ²⁷ God dughiatam uam a damuasa mikeme, kamaghın e fo, God nguazim ko overiam damuti mikimkızim aning batoghtıma aning akongtıma, bizir a ingariziba ua ikian kogham. Eghti bizir akongıva gıvaghan koghamıba, darara ikıvıra ikiam.

²⁸⁻²⁹ Bizibagh Ativamin Danganir e inizir kam, an akongan kogham. Kamagh amizi e danganir kam bagh an minabagh. E fo, en God mati avir puvıra bizibagh asıghasızim. Kamaghın ami, e an atiatıngıva an apengan iki, egh an minabagh a uabi ifongezir arazimın gın mangı an ziam fam.

13

E vaghvagh ıgharaz darazigh ifuegham

¹ Ia Kraisin adarasi, ia vaghvagh uarigh ifongegh mamaghıra iki, mati ia uan adarazigh ifongezi moghın. ² Ia nıghnıghıva, egh nguıbar ıgharazimın gumazıba ian bighan izamin dughiamın, ia me inıgh uan dipenıbar mangı. Ia fo, fomıra gumazamizir maba ghaze, me gumazir kınıba isa uan dipenıbar ghua

egha men gari. Ezi gumazir me inıgha izir kaba, me enselba. Me ghaze, me guızın gumazıbar gari, ezi puvati, me enselbara gari. ³ Ia Godın gumazamizir kalabusın itıbagh nıghnıgh, mati ia me ko kalabusın iti. Egh ia uaghan gumazir men apanıba paza me gamizıbagh nıghnıgh. Ia fo, ia nguazir kamin ikiavıra iti, ezi apanıba uaghan ti arazir kamra ia damuam.

⁴ Ia bar kamaghın fogh, gumazim ko amizim uaning ikia poroghamımning otozir arazim, a bizir bar aghuım, egha Godın damazimın dera. Ezi ia poroghamıba bar deravıra uan arazıbar gan. Eghti God gın ıvezir kuram isi, gumazamizir uari bakıava akuıba ko afiar arazıbagh amir gumazamizıba, me danıngam.

⁵ Ia dagiar avırıba ikisi ifueghan marki. Ezi ia kamaghın nıghnıgh, bizir ia suıragha gıvazim, a ian tughtızir puvati. Ia fo, God kamaghın e mikemegha gıfa,

“Ki ia ateghti bizitam paza ia damuan kogham. Bar puvati.
Guızbangıra, ki ia ateghan kogham.”

⁶ Kamaghın amizi, e gavgavim uan navıbar aning egh mikim suam,

“Ekiam nan akurvazir gumazim, eghti ki atiatıghan kogham.
Gumazıba bizitamın na damıghan kogham.”

E İesusın gın mangısi aghumsıghan kogham

⁷ Ia uan sıosın gumazir apanıbagh nıghnıgh, me fomıra Godın akamin gun ia mikeme. Ia men arazir aghuıba ko men ovevem gınıghnıgh. Egh men nıghnızir gavgavımın arazim, ia uaghan an gın mangı. ⁸ Kraıs İesusın arazim a fomıra kamaghıra ikia datirighın ikia, egh a gın zurara kamaghıra ikiam. ⁹ Ia akar aghuımın min zuir puvatızir akar

12:25: Kis 20:22, Hi 2:1-3, 3:17, 10:26-29 12:26: Kis 19:18, Sng 68:8, Hag 2:6 12:27: Sng 102:26, Mt 24:35, 2 Pi 3:10, MAA 21:1 13:1: Jo 13:34, 1 Te 4:9, 1 Pi 1:22, 2 Pi 1:7, 1 Jo 3:11, 4:7, 4:20 13:2: Stt 18:1-8, 19:1-3, Mt 25:35, Ro 12:13, 1 Ti 3:2, 1 Pi 4:9 13:3: Mt 25:36, Ro 12:15, 1 Ko 12:26, Kl 4:18, Hi 10:34, 1 Pi 3:8 13:4: 1 Ko 6:9, Ga 5:19-21, Ef 5:5, Kl 3:5-6, MAA 22:15 13:5: Lo 31:6-8, Jos 1:5, Mt 6:25, 6:34, Fl 4:11-12, 1 Ti 6:8 13:6: Sng 118:6 13:7: 1 Ko 4:16, Hi 6:12 13:8: Jo 8:58, Ef 4:14, Hi 1:12, MAA 1:4 13:9: Ro 14:17, Ef 4:14, Kl 2:4, 2:8, 2:16, 1 Ti 4:3

igharaziba ateghti, da ian nighnizibagh asighasighti, eghti ia Godin gin zuir tuavir aghuim ataghraghan marki. Kamaghin deragh, e Godin apangkuvim amangan-gatighti a gavgavim en navir averiabar aningam. Ezi dagheba apir arazim gavgavim en navir averiabar aningan kogham. Ezi arazir kam gumamazibar darorimin akurvazir puvati.

¹⁰ Ezi e Godin ofa gamir danganir mam iti. Ezi Judabar Averpenimin aven ofa gamizir gumaziba, God me anogoroghezima, me ofa gamir danganir kamın dagheba aman kogham. ¹¹ Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, an asizibar ghuzim inigha Bar Anogoroghezir Danganir kamın aven ghua, egha arazir kuraba gin amangasa ofa gami. Egha asizir kabar kuaba inigha gumamaziziba itir naghin azenan ghua saghon a da tuezi da migiri. ¹² Kamaghira, Iesus uaghan nguibar ekiamın azenan mizazim ini. A ghaze, a uan ghuzimin gumamazizibar amighti me Godin damazimin zuegh egh Godin gumamazizibar otivigham, kamaghin an areme.* ¹³ Kamaghin amizi, e uaghan a bagh nguibamin azenan mangiva, egh a inizir aghumsizim e uaghan a iniam.† ¹⁴ E fo, nguazir kamın e nguibar zurara ikia ititam itir puvati. Egha e nguibar gin otivamim bagha mizuai. ¹⁵ Kamaghin, e Iesusin ingangarimin tuavimin, e zurara ziar ekiam isi ofan min God daning mamaghira ikiam. Eghti en akar toriba zurara an ziam fi suam, an en Ekiam. ¹⁶ Egh ia arazir aghuibar gumamazizibar amu. Egh me bizir taba oteveghti ia bizir taba men akurvaghsi me

daning. Ofan kamaghin gariba, God bar dagh ifonge. Kamaghin amizi, ia arazir kabar amusi okinighnighan marki.

God e damuti e deravira ikiam

¹⁷ Ian gumazir dapaniba ian akurvasa egha zurara ian gari. Egh me gin ingan-garir me amizibar gun God ko mikimam. Kamaghin amizi, ia men akaba baragh egh men apengan iki. Egh ia kamaghin damuti, eghti me bar akuegh uan ingan-garim damuam. Ia kamaghin damuan koghti, me osimtizim sara ian ganam, eghti bizir kam ian akuraghan kogham. ¹⁸ Ia e baghiva God ko mikimvira iki. E kamaghin bar fo, e dughiar zurara arazir aghuibara amuasa bar ifonge. E uan araziba bar deravira da tuisigha arazir aghuibar gin ghua egha en navir averiaba osimtiziba Godin damazimin puvati. ¹⁹ Ki mighira ia gakaghoru, ia na bagh God ko mikim suam, a nan akuragh na amadaghti ki zuamira ia bagh izam.

²⁰ Ki ia bagha God ko migei, Godin Navir Amirizimin Mingarim, a en Ekiam Iesus ovevemın a gamizi a ua dikafi. Iesus, Sipsipbar Garir Gumazir Gavgavim Itim, a uabi ofan min aremegha uan ghuzimin Akar Dikirizir Gavgavir kam, gavgavim a ganingizima, eghti a iki mamaghira ikiam. ²¹ Ezi ki ia bagha Godin kam ko migia kamaghin azangsi, a ian akuragh gavgavim ia daningti, ia arazir aghuiba bar dar amu, egh an ifongiamın gin mangam. Eghti Krais Iesusin ingangarimin tuavimin, a en navir averiabar aven ingarti, e a ifongezir arazibar amuam. Egh e zurazurara ziar ekiam a daning mamaghira ikiam. Bar guizbangira.

13:10: 1 Ko 9:13, 10:18 **13:11:** Kis 29:14, Wkp 6:30, 16:27, Nam 19:3 **13:12:** Mt 21:39, Jo 19:17-18, Ap 7:58

* **13:12:** (13:12) Moses Osirizir Araziba ghaze, gumamaziziba Godin ofa damuasa inigha izir asiziba, ofa gamir gumaziba da api. Me asizir gumamazizibar arazir kuraba gin amangsi, dughiar ekiabar ofa gamiba, me dar aman kogham. Ni Wok Pris 6:24 ko 24:30 ko 16:27in gan. Datirighin, ofan dughiar ekiar kam, Iesus amizir ofan kam an danganim ini. Ni Hibru 9:7, 14in gan. **13:13:** Hi 11:26, 12:2, 1 Pi 4:14 † **13:13:** (13:13) Gumazir maba ti, Kraisin gin zuir darazir amighti, me Moses Osirizir Arazibar aven itir dagheba apir arazimin gin mangasa. (Ni ves 9in gan.) Ezi gumazir Hibrun akınafarim osirizim ghaze, Kraisin gin zuir darazi, Judaba itir nguibabar ikian markiam. Me kamaghin nighnighan marki, Moses Osirizir Araziba me damuti, me Godin damazimin zuegham. Puvati. Iesusin ingangarimrama me zuegha gifa. Kamaghin amizi, me a ko ikisi aghumsighan kogh, egh anarira gin mangam.

13:14: Mai 2:10, Fl 3:20, Hi 11:10, 11:16, 12:22 **13:15:** 2 Sto 29:31, Sng 50:14, 50:23, 69:30-31, Hos 14:2, 1 Pi 2:5
13:16: Ro 12:13, Fl 4:18, Hi 6:10 **13:17:** Ese 3:17, 1 Te 5:12, 1 Ti 5:17 **13:18:** Ap 23:1, 24:16, Ro 15:30, 2 Ko 1:12, Kl 4:3 **13:20:** Ais 55:3, Jer 32:40, Ese 37:26, Sek 9:11, Ro 15:33, 1 Ko 6:14, Hi 10:29, 1 Pi 2:25 **13:21:** Ga 1:5, Fl 2:13, 2 Te 2:17, 1 Pi 5:10

Akar abuananaba

²² Nan adarasi, akar ki ia bagha osirizir kam, a ruarazir puvati. Kamaghin, ia nimira iki, egh akar ki ia naviba gavgaviba a dar aningasa osirizir kam, ia deraviram a baragh. ²³ Ki kamaghin ia mikimasa ifonge, me kalabusin en aveghbuam Timoti firi, ezi a ua kalabusin itir puvati. Egh a zuamira na bagh izegh, egh ga uaghara mangi ian ganam.

²⁴ Ia uan gumazir dapaniba ko Godin gumamaziziba bar me mikim suam, ki ghaze, God deraghvira me damu. Ezi Kantri Italin itir Kraisin adarasi uaghan akam ia bagha anemadagha ghaze, God deraghvira ia damu.

²⁵ Ki kamaghin God ko migia ghaze, Godin apangkuvim a bar moghira ia ko iki.

Jems Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Jemsin Akinafarim akar aghuir aviriba iti. Jems Godin gumamaziba arazir aghuibar gin mangasa, egha men sure damuasa akar aghuir avirir kaba osiri. A gumamazibar akurvaghti me nighnizir aghuiba ko fozim iniva, egh deravira an akam ginighnighasa an akar isin zuir aviriba osiri.

Jems mighighavira migia ghaze, gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itim, a pura ikian kogham. Puvati. An arazir aghuibar igharaz darazir amuam, eghti arazir kam kamaghin men akagham, a nighnizir gavgavim iti.

E osimtizibar tuivigh gavgavighiva egh deravira God ko ikiam

(Sapta 1:1-18)

¹ Ki Jems, ki God ko Ekiam Kraiss Iesusin ingangarir gumazim. Ki ia 12 plan Israelin itir anababa bagha akinafarir kam osiri. Kar ia gumamazir uan nguibam ategha ghua kantrin igharazibar iti. Ki dughiar aghuim ia ganidi.*

Osimtiziba, da gavgavim e ganidi

²⁻³ Nan adarasi, ia fo, osimtizir ia bativiba, da ian nighnizir gavgavibar amuti ia tuivigh gavgavigh egh osimtiziba ater mangvira ikiam. Kamaghin amizi, osimtizir aviriba ia bativtima ia kamaghin nighnigh suam, ia bar akongegh. ⁴ Egh ia zurara tuivigh gavgavigh egh osimtiziba ater. Eghti arazir kam ian iki gavgavigh mamaghira ikiam. Kamaghin ia deravira ikiva, egh ia Godin bizitam in oteveghan kogham. Puvati. Ian araziba bar deraghiva, egh ia Godin arazibar aghung mangi gumamazir aruabar min otogham.

Gumazim nighnizir aghuibar otevegh, a God ko mikim

⁵ Ezi ian tav nighnizir aghuibar otevegh, a Godin azangsightima, God a daningam. God pura biziba gumaziba bar me ganidi, an atarir puvati. Kar Godin bizibar anogorozir puvatizim, me an azangsightima a me daningasa bar ifonge. ⁶ Eghti gumazim God ko mikimiva, a nighnizir gavgavim iki, a nighnizir pumuning ikian marki, egh suam, "God ti bizitam na danigam, o puvatigham?" E fo, gumazim nighnizir pumuning iti, a mati aminim ongarim givav amadima a pura tintinibar dikafi. ⁷ Gumazir kam kamaghin nighnighan marki, Ekiam bizitam a danigham. Puvati. ⁸ Gumazir kam in nighnizim bar tuiraghrizi, an arazir an amiba, da tuavir vamiran itir puvati.

Jems onganaraziba ko gumazir bizir aviriba itiba akam me ganidi

⁹ Ezi nighnizir gavgavim itir gumazim, onganarazibagh amua iti, a Godin damazimin ziar ekiam iti. Kamaghin, a bar akuegh iki. ¹⁰ Ezi nighnizir gavgavim itir gumazim, bizir aviriba iti, a fo, God gin a dikabiraghti an akimarir atiabar min aremegham. Kamaghin, a uaghan bar akuegh iki. ¹¹ E fo, aruem anaga pamtem gara temem gisirazima a midii. Ezi tememin akimarir aghuiba suaghira, egha dar ganganim bar ikufi. Ezi kamaghira gumazir bizir aviriba itim, a uan ingangarim damuvira ikiva an tongin aremegham.

God arazir aghuibar e gami, egha arazir kurabar amuasa e abirir puvati

¹² Gumazim osimtiziba ateriva, egh uaghan osimtiziba bar dar aven tugh gavgavigh, uan nighnizir gavgavim ateghan koghti, God ivezir aghuim a daningtima a zurara itir ikirimirir aghuim iniam. Ivezir aghuir kam, God akar dikirizim gamua ghaze, gumazir bar a gifongeziba, a me daningam. Kamaghin, gumazir kam bar akongegh.

1:1: Mt 13:55, Mk 6:3, Ap 15:13, Ga 1:19, 1 Pi 1:1 * **1:1:** (1:1) 12 plan Israelin anabar kaba, da Godin gumamazir nguazir kam in bar an tibar ababanim gami. **1:5:** 1 Kin 3:9-12, Snd 2:3-6, Jo 15:7, 1 Jo 5:14-15 **1:6:** Mk 11:24, 1 Ti 2:8 **1:8:** Je 4:8 **1:9:** Je 2:5 **1:10:** Sng 37:2, 90:5-6, 1 Ko 7:31, 1 Pi 1:24, 1 Jo 2:17 **1:12:** Snd 3:11-12, 2 Ti 4:8, Hi 12:5, Je 2:5, 1 Pi 5:4, MAA 2:10

¹³ Kamaghin gumazitam bizitam an navim abiraghtima an arazir kuratam damigham, a kamaghin mikiman marki, "God na abirazima ki arazir kam gami." Puvati. E fo, gumazitam God abiraghtima an arazir kuratam damighan kogham, eghti God gumazitam abiraghtima an arazir kuratam damighan kogham. ¹⁴ Ezi en navir kuraba vaghvaghera arazir kurabar amuasa e gifarava e apezeperava e gakhghori. ¹⁵ Ezi navir digavir kam, a mati amizim navim adai, egha gin arazir kuram gamizima an oto, mati borimin min a bate. Ezi arazir kuram ghua ekevezir dughiam, an ovevem gamizima an oto. ¹⁶ Nan adarasi, ia gumazitam ateghti a ia gifaran marki. ¹⁷ Bizir bar aghuir e isiba, ko bizir ikuvir puvatiziba, da bar Godin Nguibamin pin izaghiri. God Afeziam a biziba bar overiam dar ingari, a bizir aghuir kaba e bagha da amadi da izaghiri. Ezi Afeziar kam a uan araziba raghragir puvati. A bizitamın nedazimin min aruem a gisirazi an otevegha ruarazir puvati. A kamaghira iti. ¹⁸ God kamagh sua, a biziba bar dar ingari, egha e gamizi e bar dar faragh mangam. Kamaghin God uabi uan ifongiamın gin ghuava en Afeziamın oto, a uan guizin akamin e gamizima e otifi.

E nighnizir gavgavim guizbangira Godin ikiva, e uaghan arazir aghuibar amuam

(Sapta 1:19-5:6)

E akar aghuim baragh, egh uaghan an gin mangam

¹⁹ Nan adarasi, ia deravira bizir kam gifogh. Ia bar zuamira kuariba arigh akaba baragh, egh ia zuamira mikiman marki, egh zuamira ataran marki. ²⁰ E fo, atarir gumazim, Godin damazimin arazir aghuibagh amima da otivir puvati. ²¹ Kamaghin amizi ia bar arazir miziriziba ko arazir kurar otiviba, ia bar ada munamadagh. Egh ia bar uari dikabiragh egh

akar God ian navir averiamın dikarazim inigh. Eghti akar kam ian akuraghham. ²² Egh akar ia inizir kam, ia an mirara mangi. Ia puram orarazir kinim damuan marki. Puvati. Ia pura orarazir kinimin damuam, kamaghin ia uarira uarigh ifari. ²³ Gumazitam pura Godin akam baregh, egh an gin zuir puvati, a mati gumazim ganganimın uan guamin gari. ²⁴ Egha a deravira uan guamin ganigha, egha ua ghugha okinighniki, an guam manmaghira gari. ²⁵ Ezi Godin akar bar deravira itim e gamima e firiaghiri. Eghti gumazitam deravira akar kam ginighnigh, egh pura akam baragh zuamira okinighnighan kogh, egh bar an akamin gin mangiti, gumazir kam, God an ingangaribar amuti da bar deraviram otivam.

²⁶ Ezi gumazitam kamaghin nighnigh suam, "Ki Godin gumazir bar aghuim, egha guizbangira an ziam fe," egha migirigiar aghuibar uan mizemin dav geir puvati, kamaghin a uabira uabi gifari. Ezi kamaghin an nighnizir gavgavim ko Godin ziam fer arazim pura bizim. ²⁷ Guizbangin nighnizir gavgavir God Afeziamın damazimin deragha osimtiziba puvatizim, a kamakin: E borir ameboghfeziaba ovengezibar akurvaghiva, amizir odiarir men paba ovengeziba sarama akurvagh, egh men osimtiziba ateram. Ezi uaghan bizir mam, e uari uan daroriba deravira dar ganam, eghti nguazir kamin araziba e damuti e Godin damazimin mizeghan kogham.

2

E arazir amir vamiran, bar gumazibar amuam

¹ Nan adarasi, ia nighnizir gavgavim en Ekiam Krai Iesusin iti, a bizir aghuir Godin Nguibamin itibar Ekiam. Ia gumazir ziaba itiba deravira me damu egh gumazir ziaba puvatiziba akirim ragh me gasan marki. Ia amir arazir vamiran

1:14: Ro 7:7-10 **1:15:** Sng 7:14, Ro 5:19-21 **1:17:** Mal 3:6, Mt 7:11, Jo 3:27, Ro 11:29, 1 Ko 4:7 **1:18:** Jo 1:13, Ef 1:12, Je 2:3, 1 Pi 1:23, MAA 14:4 **1:20:** Snd 10:19, 17:27, Sav 5:1-2, 7:9 **1:21:** 1 Ko 15:2, Kl 3:8, Hi 2:3, 1 Pi 1:9, 2:1 **1:22:** Mt 7:21, 7:26, Lu 6:46, Ro 2:13, 1 Jo 3:7 **1:23:** Lu 6:47, Je 2:14 **1:25:** Jo 13:17, Ro 8:2, 2 Ko 3:18, Je 2:12
1:26: Sng 34:13, 39:1, 141:3, 1 Pi 3:10 **1:27:** Ais 1:16-17, 58:6-7, Mt 25:36, Ro 12:2, 1 Jo 5:18 **2:1:** Lo 1:17, Snd 24:23, Mt 22:16, Ap 10:34, Je 2:9

bar me damu. ² Eghti gumazitam kurukazir bar aghuim damigh, egh golin ring uan dafarim datigh, egh God ko migeir dipenimin aven mangam, eghti gumazir onganarazim korotiar bibizibar kurukegh egh uaghan God ko migeir dipenimin aven mangam, ³ eghti kurukazir bar aghuim gamizir gumazim ia deravira a damuva, egh a mikim suam, "Aruam, ni izi dabirabir aghuir kam daperagh," egh ia onganarazibagh amir gumazim kamaghin a mikim suam, "Ni munagh tugh," o "Ni nan dagarimning boroghin magh vazim daperagh," ⁴ ia arazir kam kamaghin a gami. Mati ia uan nighnizibar aven igharazi darazi abigha men araziba tuisisi. Egha ia deravira nighnigha gumazibar araziba arazir vamiran me tuisizir pu. Puvati. Ia mati jasbar min otivigha nighnizir bar kurabar gumaziba tuisisi.

⁵ Nan adarasi, ia oragh. Nguazimin itir gumazibar damazibar itir gumazir onganaraziba, gumazir kaba God me amisevegha ghaze, me nighnizir gavgavimin arazimin iti. A fomira gumazamizir bar a gifongeziba bagha akam akira ghaze, a bar me gativagh men ganam. Kamaghin a gumazir onganarazir kaba misevegha ghaze, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikiam. ⁶ Ezi ia akar aghumsiziba onganarazibagh anidi. Ia nighnigh! Tina ia dikabira egha osimtiziba ia garisi, egha ia mikirvagh kotibabar zui? Kar gumazir dagiaba bar izivaziba arazir kabagh ami. ⁷ Ezi God Iesusin ziar aghuim ia gati, ezi tina ziar aghuir kam gasighasisi? Dagi ar aviriba itir gumazir kabara.

⁸ God en atrivir ekiam, egha an Akinafarimin an akar ekiar mam e ganiga ghaze, "Ni uabi uabi gifongezi moghin, ni igharaz darazigh ifongegh." Egh ia akar kam guizbangira a baragh an gin mangi, kamaghin ia arazir aghuim damuam. ⁹ Ezi ia arazir aghuim gumazir mam gamua egha igharazim akirim a gasara, kamaghin ia arazir kuram gami. Ezi Moses Osirizir

Araziba kamaghin ia migei, ia an akamin gin zuir puvati. ¹⁰ Eghti gumazitam Moses Osirizir Araziba bar dar gin mangiva, egh arazir vamira abighiva, kamaghin an arazir kuram gami. A mati gumazir Moses Osirizir Araziba bar da bighizim. ¹¹ E fo, God kamaghin migei, "Ia poroghamiba uari bakeir arazim damuan marki." Egha a uaghan kamaghin migei, "Ia gumazibav soghtima me arimighiran marki." Eghti ia poroghamiba uari bakeir arazim damuan koghiva, egh ia gumazir mam misueghti an aremegham, kamaghin ia Moses Osirizir Araziba abizir gumazibar otifi.

¹² Ia fo, Godin arazim en arazir kuramin gavgavim a givagham, eghiva e damuti e firighrigham. Egh gin God uan arazir kam ginighnighiva egh en araziba tuisigham. Kamaghin, ia gumazir Godin Arazimin apengan itibar akaba ko araziba zurara dar amu. ¹³ E fo, gumazitam igharaz darazir apangkuvir puvati, eghti God kotiamin a tuisighamin dughiamin God uaghan an apangkuvighan kogham. Ezi gumazim igharaz darazir apangkufi, Godin kotiamin a tuisighamin dughiamin a Godin apangkuvimin ganam.

Nighnizir gavgavim arazir aghuim sara zuir puvati, a pura bizim

¹⁴ Nan adarasi, gumazitam suam, "Ki nighnizir gavgavim Kraisin iti," egha an arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin an nighnizir gavgavim pura bizim. Kamaghin nighnizir gavgavir kam an akuragham, o puvati? Bar puvati. ¹⁵ Ezi Kraisin adarazir aveghbuatam o buaramizitam, korotiaba ko dagheba puvati, ¹⁶ eghti ian tav kamaghin a mikim suam, "Ni navir amirizimin iki. Ni mangiva inim ikeghiva uan mikarzim avaragh. Egh mangi dagher aviribar amiva egh navim izifagh." Eghti akar kam manmaghin an akuragham? Ia uari korotiaba ko dagheba an akurvaghtima a deravira ikiam. ¹⁷ Ezi nighnizir gavgavimin arazim uaghan kamaghira ghu. Nighnizir gavgavim pura

2:5: Mt 5:3, Jo 7:48, 1 Ko 1:26-28, 1 Ti 6:18, 2 Ti 4:8 **2:6:** Ap 13:50, 18:12, 1 Ko 11:22, Je 5:6 **2:8:** Wkp 19:18, Mt 19:19, 22:39, Ro 13:8-9, Ga 5:14 **2:9:** Lo 1:17 **2:10:** Lo 27:26, Mt 5:19, Ga 3:10 **2:11:** Kis 20:13-14, Lo 5:17-18, Ro 13:9 **2:12:** Ga 6:2, Je 1:25-26, 1 Pi 2:16 **2:13:** Snd 21:13, Mt 5:7, 18:32-35, 25:41-42, 1 Jo 4:17-19 **2:14:** Mt 7:21, 7:26, Je 1:23 **2:15:** Jop 31:19-20, Lu 3:11, 1 Jo 3:17 **2:17:** Je 2:20, 2:26

ikia, egha arazir aghuiba sara zuir puvati, egha nighnizir gavgavir kam, an aremezi moghin iti.

¹⁸ Tav kamaghin mikimam, “Gumazir maba nighnizir gavgaviba iti, ezi gumazir igharaziba arazir aghuibagh ami.” Ki kamaghin nin akam ikaragham, “Ni nighnizir gavgavim ikia egha arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin ki manmaghin nin nighnizir gavgavim gifogham? Ki arazir aghuibar amuam, eghti arazir kabara nan nighnizir gavgavim nin akagham.” ¹⁹ Ni nighnizir gavgavim kamaghin ikia ghaze, “Godin vamira iti.” A dera. Duar kuraba uaghan nighnizir gavgavir kam ikia, egha goa atiati.

²⁰ Ni gumazir onganim! Ni nighnizir gavgavimra ikiava egha arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin nin nighnizir gavgavim a pura bizim. Ni ti akar kamın mingarim gifoghasa, o? Ia oragh. ²¹ Fomira en ovavim Abraham uan otarim Aisak isa ofa gamir danganimın anetigha egha Godin ofa gami moghin a gami. Ezi dughiar kamın God an arazimın ganigha egha Abraham migia ghaze, ni nan damazimın dera. ²² Ia bizir kam ginighnigh. Abrahamın nighnizir gavgavim ko an arazir aghuim voroghira ghu. Ezi arazir aghuir kam bar an nighnizir gavgavim gamima a guizbangira gavgafi. ²³ Godin Akinafarim kamaghin migei, “Abraham, a nighnizir gavgavim Godin itima, God an ganigha a dibora ghaze, a nan damazimın derazir gumazim.” Egha God kamaghin a dibori, “Nan roroam.” Ezi akar kamın mingarim, God a gamizima me Akinafarimın an osiri, Abraham uan otarim Aisak gamizir dughiamın arazir kam, a bar azenan oto. ²⁴ Ezi datirighin ia fo, gumazitam pura nighnizir gavgavim iti, God, “gumazir Godin damazimın derazim” a diborir puvati. Bar puvati. A gumazir arazir aghuim gamim ginighnigha, egha an nighnizir gavgavimra ginighnizir puvati, egha bizir kam bagha God a dibora ghaze, a nan damazimın dera.

²⁵ Ezi tuavir kamra, arazir kurabagh amir amizim Rahap, moga garir gumazir Josua amadazimningin akuragha aning amadazima aning tuavir igharazimın ghu. Kamaghin amizima God amizir kam migia ghaze, ni nan damazimın dera. ²⁶ E fo, gumazimın duam an mikarzimın averiamın itir puvati, an aremegha gifa. Ezi kamaghira, gumazim pura nighnizir gavgavim iti, egha an arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin gumazir kamın nighnizir gavgavim an aremezi moghin iti.

3

E uan migirigiba deravira dar ganam

¹ Nan adarasi, dughiar God gumazamizibar araziba tuisighamın, e gumazir, gumazamizibar sure gamir ingangarim iniziba, God bar deravira en ingangariba tuisigham. Kamaghin amizima, ian tarazira God ifongezir arazibar gumazamizibar sure damuamin ingangarim inighan kogham. ² Dughiar aviribar e bizir vabara damuasa nighnigha, egha e paza dagh ami. Bizir kaba bar e batifi. Ezi gumazitam dughiatamın paza migeir puvati, a bar gumazir aghuimra, egha a uan mikarzim bar deravira an gari.

³ E ainin otevim isava hozin akam gighufa, eghti ainin otevir kam a damuti a en akam baraghiva deravira mangam. Ezi arazir kamın e bar deravira men ganti, me en gin mangam. ⁴ Ezi ia kuribagh nighnigh. Kuriba bizir bar ekiaba, ezi aminir ekiar gavgaviba dagh ivaima, da ongarim gisın ivemari. Ezi dar stiaba bar sufi. Ezi dar stian suizir gumazim managh mangisi ifongegha, egha a stia gighavkirima kurim tuavir kepten ifongezimın zui. ⁵ Ezi kamaghira, mizem uaghan bar suvigha en mikarzimın aven iti. Egha a zurara bar puvira ifaghati, egha uabi uan ziam puv a fe. E fo, avir muziarimra avir ekiam damighti a bar ekeveghiva egh ruarimın isitima temeba bar isigham! ⁶ Ezi mizem uaghan mati avim, egha a en mikarzir otevir muziarir mam. Egha a uaghan

2:18: Ga 5:6, Je 3:13 **2:19:** Mt 8:29, Lu 4:34, Ap 16:17 **2:21:** Stt 22:1-14 **2:22:** Hi 11:17-18 **2:23:** Stt 15:6, 2
Sto 20:7, Ais 41:8, Ro 4:3, 4:9, 4:22, Ga 3:6 **2:25:** Jos 2:1-21, Hi 11:31 **2:26:** Je 2:17 **3:1:** Mt 23:8, 23:14, Lu 6:37,
12:47, 1 Pi 5:3 **3:2:** 1 Kin 8:46, Snd 20:9, Mt 12:37, 1 Jo 1:8 **3:5:** Sng 12:3, 73:8-9, Snd 12:18, 15:2 **3:6:** Snd 16:27,
Mt 12:36-37, 15:11, 15:18-19, Mk 7:15, 7:20, 7:23

arazir kurar aviribagh ami da otifi. A en mikarziabagh amima da mize, egha arazir kurar aviribagh amima da en ikirimiribar otifi, mati avir mizariar ekiaba. Avir kam a uabi helin avim.

⁷ E fo, gumaziba asizir atiaba bar moghira da isava dar dai, kuaraziba ko asizir davaragharuiba ko ongarimin aven itir biziba bar. Egha me bizir kabar dava egha me dar gari da men apengan iti. ⁸ Gumazitam uabi uan mizem damightima an an apengan ikeghan kogham. Bar puvati. En mizeba zurara akar kurabav gei. Mati imezir kuraba gumazibagh amima da ariaghiri, da en akabagh izifa.

⁹ E uan mizebar Ekiamin ziam fe, a en Afeziam. God gumazamizibar ingarizima me an mirara otifi, ezi e uan mizebar e akar kurabav giava gumazamizir igharazibagh asighasisi. ¹⁰ Ekiam fer akaba ko akar kuraba, aning virara mizer vamiram otifi. Nan adarasi, arazir kam a ikian kogham. ¹¹ Mozir dipatam, dipar aghuim ko ongarir pam, uaning veregh ikiam ti? Puvati! ¹² Nan adarasi, fighin temem olivin tememin min bam, o? Puvati! O wainin temem a fighin temem min bam, o? Puvati! Kamaghira dipar apir aghuim ongarir dipam ko ikiva otivan kogham.

Gumazim Godin izezir fofozim ikiva, an arazir aghuibar amuam

¹³ Ezi gumazitam ian tongin fofozir aghuim ko nighnizir aghuim iti, o? Kamaghin amir gumazitam ikiva, an dabirabim bar deragh. A fofozir aghuimin arazibar gin mangiva gumazibar asughasughiva egh uabi uan ziam fan kogham. Eghti gumaziba an arazir aghuir an amibar ganam. ¹⁴ Eghti ia igharaz darazi navir bar kuraba men ikiva, egh zurara uan ziaba fisi tuaviba buriam, kamaghin ia uan fofozim ko nighnizir aghuiba bagh bar akueghan marki. Ia ifaragh egh uan arazibar guizin akam dikabiraghan marki. ¹⁵ Ezi fofozir kam a Godin Nguibamin ikegha izir pu. Puvati, kar nguazir kam in bizim. A navir

ghurimin oto. Ezi Satan, an afeziam. ¹⁶ Ia oragh. Gumaziba navir kuraba gumazir igharazibar iti, egha me zurara uan ziaba fasa tuaviba buri, gumazir kaba me navir vamira itir puvati. Me arazir kuraba bar dagh ami.

¹⁷ Ezi gumazir fofozir aghuir Godin Nguibamin izezim iniziba, me arazir kabagh ami: Faragha zuir arazim, me zurara nighnizir zuezibar gin zui. Egha me igharaz darazi ko navir vamiran iti, egha gumazibar asughasusi. Egha me gumazir igharazibar akaba barasi. Me igharaz darazir apangkuva egha arazir aghuibar me gami. Egha me arazir kamra gumaziba bar me gami. Egha me arazir aghuibar gin ghua ifarir puvati. Me bar guizbangira dar gin zui. ¹⁸ Ezi kamaghin e navir vamira iti, kar mati e dagher anabam akara. Ezi navir vamiran arazimin tuavimin, arazir aghuiba en dabirabimin otifi, mati dagher aghuiba azenimin aghui.

4

Gumazir nguazimin arazibagh ifongezim, a Godin apanim

¹ Bizir mingarir manaba adariba ko midorozibagh amima da ian tongin otifi? Mikarzim in agorogemin araziba ian navibar iti, egha da ian mikarziabar aven ikia ia ko misosi, kamaghin amizima arazir kam in da akam adariba ko midorozibagh amima da otifi. Ti kamaghin puvati, o? ² Ia biziba iniasa bar ifonge, egha ia da isir puvati. Kamaghin amizima ia gumazibav sozima da ariaghiri. Ia biziba iniasa dagh agoava, egha ia da isir puvati. Egha ia puv atara misosi. Ia biziba iniasa ia God ko migeir puvati, ezi bizir kam bagha ia da isir puvati. ³ Egha ia biziba iniasa God ko migei, egha ia da isir puvati. Ian nighniziba derazir puvatizima ia God ko migei. Ia bizir ian mikarzim in agorogem itiba bagha nighnisi. Kamaghin, ia biziba isir puvati.

⁴ Ia God ataki, mati amizim uan pam ategha ghua gumazir igharaziba isava

3:8: Sng 140:3, Ro 3:13 **3:9:** Stt 1:26, 5:1, 9:6, 1 Ko 11:7 **3:13:** Ga 6:4, Je 1:21, 2:18 **3:14:** Ro 2:17, 2:23, 13:13
3:15: Fl 3:19, Je 1:5, 1:17 **3:16:** 1 Ko 3:3, Ga 5:20 **3:17:** Ro 12:9, 1 Ko 2:6-7, 1 Pi 1:22, 1 Jo 3:18 **3:18:** Snd 11:18,
Ais 32:17, Mt 5:9, Fl 1:11, Hi 12:11 **4:1:** Ro 7:23, Ga 5:17, 1 Pi 2:11 **4:3:** Sng 66:18, Ais 1:15, Mai 3:4, Sek 7:13, 1 Jo
3:22 **4:4:** Jo 15:19, 17:14, Ro 8:7, Ga 1:10, 1 Jo 2:15

akui. Ia orakigh! Gumazim nguazimın arazibagh ifonge, a Godın apanim. Ezi ia ti bizir kam gifozir puvati, o? Gumazim nguazimın arazibar namakam gami, a Godın apanimın oto. ⁵ Godın Akınafarim kamaghın miġei, “Duar God en navir ave-riabagh atızir kam, e God uabın apengara ikiasa a bar ifonge.” Ia ti ghaze, akar kam ti pura bizim? Puvati. ⁶ God en apangkuvavıra iti. Kamaghın amizi, Godın Akınafarim kamaghın miġei,

“God zurara gumazir uan ziaba feba a me dikabiri,
egha gumazir uan ziaba dikabiriba
God men apanguva
egha bar deravıra me gami.”

⁷ Kamaghın amizima ia uari dikabiragh egh Godın apengan iki. Ia Satan munasaraghti, eghti a ia ategh arımangıgham. ⁸ Eghti ia Godın boroghıra mangiti, God ian boroghıra izam. Ia gumazir kuraba, ian naviba bar zuegh iki, mati gumazim uan dafariba ruezi da bar zue. Ezi ia gumazir niġnızir pumuning itiba, ia niġnızir kurar ian navimın itiba da atakigh. ⁹ Ia naviba bar osemegh egh pamtem arangıva aziam. Ia gumazir datirighın atiba, ia uan akazim ategh, egh ia arang. Ia gumazir bar akongeziba, ia uan agoroger kam ategh, naviba bar osemegh azi iki. ¹⁰ Ia Godın damazimın bar uari dikabiragh iki. Ia kamaghın damuti, God ia fegham.

E akaba igharaz darazigh asan kogham

¹¹ Nan adarasi, ia Godın gumazamizir igharaziba akar kurabar me mikıman marki. Gumazim akar kuramın igharazitav mikeme, o akam a gasi, an akar kuramın Moses Osirizir Arazibav gei, egha a Moses Osirizir Araziba iria. Ezi ia Moses Osirizir Araziba iria, ia mati gumazim Moses Osirizir Arazibar apengan itir pu. Puvati. Ia mati jasin mın oto.* ¹² God

uabıra Moses Osirizir Araziba anıdi, egha a uabıra jas. A uabıra gumazamizibar akurvagham, o me gasighasıgham. Kamaghın ia te, ia jasin mın gumazamizir igharaziba tuisisi?

E kamaghın mikim suam, Ekiam ifueghtima, e bizir e niġnızibar amuam

¹³ Ia oragh, ian tina suam, “Datirighın, o gurunzaraghan e nguıbar ekiar mamın mangıghıva dagiar ingangarım azenir vamıran a damıgham. Egh arazir kamın e dagiar avırıba iniam.” ¹⁴ Ia zurara kamaghın miġia, egha ia fozir puvati, bizir manam gurunzaraghan otivam. Ian ikirimirim mati miġharım, a dughiar otevimra ikegh egh bar gıvaghıam. ¹⁵ Kamaghın amizi, ia kamaghın mikim, “Ekiam ifueghtima, e angamra ikıva, egh bizir e niġnızibar amuam.” ¹⁶ Ezi ian arazir ia datirighın amim, ia uari uan ziaba fava egha ingangarır ekiabar amuasa dar gun miġei. Ia uari fer akar kam, a bar ikufi. ¹⁷ Ia deravıra niġnıgh! Ia arazir aghuir damuamin tam gifogh, egh ia a damuan koghıva, kamaghın ia arazir kuram gami.

5

Gumazir bizir avırıba itiba me ıvezir kuram iniam

¹ Ezi datirighın, bizir avırıba itir gumazıba, ki akam ia mikımasa ifonge. Ia oragh! Ia osımtızir ekiar ia batıvamıbagh niġnıgh, egh ia pamtem dımıva arang iki. ² Ian bizir aghuıba da bar kuvıgham. Eghti ian korotiaba barareba dar ghoregham. ³ Eghti ian gol ko silvaba bar miġhovegham, eghti mızırızir kam ian arazir kurabar amıghtı da azenım gıregham. Eghti mızırızir kam avımın mın ian mikarızibar ısiam. Ekiam izamin dughıam bar roghıra izi, ezi ia pura bizıba

4:5: Stt 6:5, Kis 20:3-5, Nam 11:29, Snd 21:10 4:6: Sng 138:6, Snd 3:34, Lu 14:11, 1 Pi 5:5 4:7: Ef 4:27, 6:11-12, 1 Pi 5:7 4:8: 2 Sto 15:2, Ais 1:16, Sek 1:3, Mal 3:7, Je 1:8, 1 Jo 3:3 4:10: Jop 5:11, 22:29, Mt 23:12, 1 Pi 5:6 4:11: Lu 6:37, Ro 2:1, Ef 4:31, 1 Pi 2:1 * 4:11: (4:11) Moses Osirizir Arazibar aven itir akar otevir kam, Jems ti vezin kamın a giniri. Kar akar Wok Pris 19:18 ko Jems 2:8ın itim. 4:12: Mt 10:28, Ro 2:1, 14:4, 14:13 4:13: Lu 12:18-20 4:14: Sng 39:5, 39:11, 102:3, Je 1:10, 1 Pi 1:24 4:15: Ap 18:21, 1 Ko 4:19, Hi 6:3 4:17: Lu 12:47, Jo 9:41, 15:22, Ro 1:20-21, 2:17-18, 2:23 5:1: Snd 11:28, Lu 6:24, 1 Ti 6:9 5:2: Jop 13:28, Je 2:2

ko daghaba akuvazima da iti.* ⁴ Ia deravira oragh, ingangarir gumaziba ian azenibar dagheba isi, ezi ia me gifaragha egha men ivezir mabar anogoroke. Ezi ingangarir gumazir kaba me uan ivezibagh nighnigha egha Godin dia ghaze, a ian arazir kuraba ikarvagham. Ezi ingangarir gumazibar dindiam, Ekiar Bar Gavgavim Itim, a baraki. ⁵ Ezi dughiar ia nguazir kam in itim, ia bizir aghuir aviriba isava egha ia bar akuegha iti. Egha ia dagher aviriba apava bar ekefe. Ezi God ia misoghti ia arimighiramin dughiam, an otogha gifa. ⁶ Ia gumazir aghuibar kotim gamigha egha me misoghezima me ariaghire. Ezi me ian gavgavim munamadir puvati, egha ia ikarvagha ia misoghezir puvati.

Ia gavgavigh ikiva egh God ko mikim, egh Ekiam mizuamti a ua izam

(Sapta 5:7-20)

*E gavgavigh ikiva egh osimtiziba ateriva
egh Ekiam mizuamti a izam*

⁷ Kamaghin amizima, nan adarasi, ia tuivigh gavgavigh osimtiziba ateriva egh Ekiam mizuamti a ua izam. Ia fo, gumazir azenim itim, a dagher aghuiba an azenimin aghungasa an adav zuai. Egha a gavgavim uan navim ganiga egha aghumra ikiava amozim ko aruem mizuai, aning uan ingangarim faragh a damuam. Eghti a gin dagheba iniam. ⁸ Ezi ia uaghan gavgavim uan navibar aningiva egh aghumra ikiva egh osimtizir ia bativim ater. Ia fo, Ekiam Izamin Dughiam a bar roghira ize. Kamaghin amizima ia tuivigh gavgavigh iki. ⁹ Nan adarasi, ia Godin gumazamizir igharazibar atariva egh akiribar me mikiman marki. Ia fo, ia kamaghin damutima, God jasin min otoghiva ian arazir kuraba tuisigham. Ia oragh, jasin kam a tiar akamin tughav

iti! ¹⁰ Nan adarasi, ia fomira Godin akam inigha izir gumazir Ekiamin ziamin akam akuniziba, ia me ginighnigh. Apaniba arazir kurabar me gami, ezi me tuivigha gavgavigha osimtizir kam ateri. Ia men arazir kam inigh, egh men gin mangi. ¹¹ Ia oragh. E ghaze, "Gumazir tuivigha gavgavigha osimtiziba ateriba, me bar akuegha egha deravira iti." Ia Jopin eghaghanim gifo, a tughu gavgavigha osimtizir a batoziba a bar da ateri. Ezi ia fo, Ekiam gin bar arazir aghuimin a gami. E bar fo, Ekiam en apangkuvavira iti, egha zurara bar deravira e gami.

*E guizbangira pin darigh mikiman
kogham*

¹² Nan adarasi, e damuamin bizir faragha zuim, a kamakin. Dughiar ia akar dikirizim damuamim, ia pura Godin Nguibamin ziam diponan marki, egh guizbangira darigh nguazim o bizir igharazim diponan marki. Egh ia pura suam, "Ki guizbangira bizir kam damuam." Egh suam, "Ki guizbangira bizir kam damuan kogham." Egh ia uan akamin gin mangi. Ia mikimiva guizbangira pin diboroghti, eghti God ivezir kuram ia danigam.

*Godin damazimin derazir gumazim, a
God ko migei, an azangsizim bar gavgavir
ekiam iti*

¹³ Ezi ian tav ti osimtizim ateri? Kamaghin a God ko mikim. Ezi ian tav ti bar akonge? An Ekiamin ziam fer ighiabar amu. ¹⁴ Ezi ian tav ti arei? A Kraisin adarazir gumazir dapanibar diaghtima, me izi, a bagh God ko mikimiva, egh Ekiamin ziamin me borem an mikarzim gingegh. ¹⁵ Egh me nighnizir gavgavim Godin ikiva God ko mikimtima, eghti azangsizir kaba an akurvagh a damightima, a ghuamaghegham. Ekiam arimariar gumazir kam uam a fegham.

* **5:3:** (5:3) God gumazamizibar arazibar tuisighamin dughiamin, a daghar aviriba itir gumazibar bizir aghuibar ganiva da tuisighan kogham. Puvati. A men arazibar ganiva da tuisigham. Gumazir kaba, bizir bar kuvigham dar suiki, ezi bizir kam en aka ghaze, me nguazimin itir dughiamin me arazir aghuim gamir puvati. Ezi avir kam in akam ghaze, me ivezir kuram iniam. **5:4:** Lo 24:14-15, Jer 22:13, Mal 3:5 **5:5:** Jer 12:3, 25:34, Amo 6:1, 6:4, Lu 16:19, 16:25, 1 Ti 5:6 **5:7:** Lo 11:14, Jer 5:24, Hos 6:3, Jol 2:23, Sek 10:1, Lu 21:19 **5:8:** Ro 13:11-12, Fl 4:5, Hi 10:25, 10:37, 1 Pi 4:7 **5:9:** Mt 24:33, 1 Ko 4:5, Je 4:11 **5:10:** Mt 5:12, Hi 11:35 **5:11:** Kis 34:6, Jop 1:21-22, 2:10, 42:10, Sng 94:12, 103:8, 111:4, Mt 5:10-11 **5:12:** Mt 5:34-37 **5:13:** Ef 5:19, Kl 3:16 **5:14:** Mk 6:13, 16:18 **5:15:** Ais 33:24, Mt 9:2, Mk 16:18

Eghti an amizir arazir kuraba, Ekiam da gin amadagham. ¹⁶ Kamaghin amizima, ia vaghvagh uan arazir kurabar gun Godin gumazamizir igharazibav kim. Eghti God ian akurvaghsi, ia uari bagh God ko mikimtima, eghti God ia damightima ia ua deragham. Ezi gumazir Godin damazimin deraghavira itim God ko migei, an azangsizim bar gavgavir ekiam iti, eghti a igharaz darazir akurvagham.

¹⁷ Elaija en min garir gumazim. Egha a pamtem God ko mikemegha ghaze, amozimin izan kogham. Ezi God amozim tivazima amozim azenir 3 pla ko iakinir 6 plan nguazimin izezir pu.† ¹⁸ Egha a gin ua God ko migeima, God amozim amadazima a zaghiri, ezi dagheba uam azenibar aghui.

Gumazim guizin tuavim ateghti, e uam a inigh izam

¹⁹⁻²⁰ Nan adarasi, ian tav guizin akamin tuavim ategh pura akar igharazimin gin mangam, eghti ian tav uam a inigh izi guizin akamin tuavim datigham, gumazir kam arazir bar aghuim gami. Ia akar kam deragh a ginighnigh! Ian tav gumazir arazir kurabagh amimin akuraghtima a tuavir kuram ategh ua God bagh izegham, gumazir kam, an arazir kurabagh amir gumazimin duamin akuraghtima an aremeghan kogham. Eghti arazir kamra God arazir kurar aviriba gin amadagham.‡

5:16: Lo 9:18-20, 1 Sml 12:18, 1 Kin 13:6, Sng 34:15, Jo 9:31 **5:17:** 1 Kin 17:1, 18:1, Lu 4:25, Ap 14:15 † **5:17:** (5:17) Elaija, a fomira itir Godin akam inigha izir gumazim. **5:18:** 1 Kin 18:42-45 ‡ **5:19-20:** (5:20) Marazi ghaze, Kraisin gin zuir darazi, men marazi Godin guizin akam ataki. Ezi Jems men arazibar kirasa, akinafarir kam osiri.

Pitan Akinafarir Faragha Zuim

Akar Faragha Zuim

Pita Kraisin gumazamizir osimtizir ekiam ateriba, gavgavim men nighnizir gavgavibar aningasa, akinafarir kam osiri. A ghaze, Kraisin adarasi ua Kraiss Iesusin akar aghuim ginighnigh. A kamakin: Iesus aremegha ua dikafi, egha akar dikirizim gamua ghaze, a ua izam. Me akar a dikirizir kam ginighnighiva an otivamin dughiam mizuam iki.

Guizbangira, Kraisin adarasi osimtiziba ateri, ezi bizir otozir kamın, God men nighnizir gavgavibar ganiva fogham, me guizbangira nighnizir gavgavim an iti, o puvati. Eghti me nighnizir gavgavim gavgavigh mamaghira iki mangiti Kraiss ua izam. Eghti dughiar kamın me ivezir aghuim iniam.

E guizbangira Godin adarazir otifi, kamaghın e arazir aghuibar amuva egh bizir aghuir e iniamibav zuamam

(Sapta 1:1-2:10)

¹ Ki Pita, Kraiss Iesusin aposel. Ki akinafarir kam Godin gumazamiziba bagha an osiri, ia nguibar igharazibar gumazamizir pura guraghav itibar mın, pura tintinimin Pontus ko Galesia, ko Kapadosia, ko Esia koma Bitinian Provinsba itiba. ² God kamaghın ifonge, ia Kraiss Iesusin akam baraghti, an ghuzim ia rueghti ia Godin damazimin zuegham. Egha fomira God Afeziam ia gifo, egha ia misevezi ia an gumazamizibar otifi. Godin Duam ia gamizima ia an gumazamizibar otifi, tuavir kamın a ia misefe. Ezi God bar ian apangkuvigha egha ia gamima ia navir amirizimin iti.

Ikirimirir bar aghuim a Godin Nguibamin ikiava e mizuai

³ E Godin ziam fe, a en Ekiam Kraiss Iesusin Afeziam! Ezi an apangkuvir ekiam en ikiava Kraiss Iesus gamizima a ua dikafi, ezi tuavir kamra, God ikirimirir igiam e ganingi. Ezi ikirimirir igiar kam gavgavim e ganingizi, e bizir aghuir e fo e iniaba, e da baghavira mizuai. E God e bagha inabazir biziba bagha mizuavira iti, egha nighnizir gavgavim dar ikiavira iti. ⁴ Ezi God, ikirimirir kam uan Nguibamin e daningasa, egha e amisefe. Ezi ikirimirir kam a ikuvighan kogham. A bar deraghavira ikiva, egh uaghan migoveghan kogham. God uan Nguibamin ia bagha a da ariki. ⁵ Ezi ia Kraiss nighnizir gavgavim an iti, kamaghın amizima God uan gavgavimin ia pasa, ezi ia deravira iti. Ezi a ua ia iniasa, egh ia damuti ia deragh ikiam. Ezi Godin akurvazir kam, dughiam givaghtima an azenim giram.

⁶ Ia, God damuamin bizir kam a bagh bar akongegh. Ezi datirighın dughiar otevir kam osimtizir aviriba ia bativa, egha mizaziba ia ganidi. ⁷ Arazir kamın God ian nighnizir gavgavibar gan fogham, ia guizbangira nighnizir gavgavim an iti, o puvati. E fo, gol a bizir aghuim, eghti me avimin a tuaghiva, a gifogham, a guizin gol, o puvati. Ezi gol a givaghamin bizim. Ezi en nighnizir gavgavim gol bar a gafira. Kamaghın amizima arazaraziba ia bativtima, ia fogh, ia nighnizir gavgavim Kraissin iti. Eghti dughiar Kraiss Iesus ua izamim, a bar ia gakueghiva, ian ziba fiva ziar ekiaba ia daningam. ⁸ Ezi ia an ganizir puvati, egha ia a gifuegha uan naviba isa a ganingi. Ezi datirighın ia an gari puvati, egha ia nighnizir gavgavim an ikia egha bar akonge. Agoroger kam a nguazir kamın bizir maba bar dagh afira, e a mikimamin akabagh asa. ⁹ Ezi ian nighnizir gavgavimin mingarim a kamakin, God ian akurvasi. Ezi ia an akurvazim isi.

1:1: 2 Ti 1:15, Je 1:1 1:2: Ro 1:7, 8:29, 2 Te 2:13, Hi 10:22, 12:24, 2 Pi 1:2 1:3: 1 Ko 15:20, 2 Ko 1:3, Ef 1:3, Je 1:18
 1:4: Kl 1:5, 1:12, 2 Ti 4:8, Je 5:4 1:5: Jo 10:28-29, 17:11-15, Ju 1 1:6: Ro 12:12, 2 Ko 4:17, 6:10, Je 1:2, 1 Pi 5:10
 1:7: Jop 23:10, Sng 66:10, Snd 17:3, Ais 48:10, Sek 13:9, Mal 3:3, Ro 2:7, 2:10, Je 1:3 1:8: Jo 20:29, 2 Ko 5:7, Hi 11:1, 11:27, 1 Jo 4:20 1:9: Ro 6:22 1:10: Dan 2:44, Hag 2:7, Sek 6:12, Mt 13:16-17, 2 Pi 1:19-21

¹⁰ Akurvazir kamra, fomira Godin akam inigha izir gumaziba an gun mikeme. Me ghaze, God ian apangkuvighiva ian akurvaghham. Egha me akar kamın mingarim baghava pamtem ingarava bar deravirama a buri. ¹¹ Egha me pura dughiam bagha gari, a manadozoghın otogham, egh a manmaghın izam. Kraisin Duam men aven ikiava me miġia ghaze, Krai faragh mizazim inighiva, eghti bizir aghuarir aviriba ġin otivam. ¹² God kamaghın men aka, me uari bagha ingarir puvati, me ia bagha ingari. Ezi God uan nguibamın uan Duam anemadazima a izaghiri, ezi Godin Duamın gavgavimın gumazir akar aghuim akuriba God amizir bizibar gun ia miġei. Ezi enselba uaghan bizir kabagh foghasa bar ifonge.

God ghaze, ia nan gumazamizibara

¹³ Kamaghın amizima ia ingarsivira uan nighniziba akir ikiva, egh uan navir ghurimın araziba dikabın. Krai Iesus uamategh izamin dughiamın God uan apangkuvim ia daningam. Ia an apangkuvir ia fogha iniamim, ia pamtem a ġinighnighiva a baghivira mizuam iki. ¹⁴ Ia borir akaba barazibar mın iki. Fomira ia fozir puvati, egha ia navir ghurimın arazir kurabar ġin zui, egh datirighın ia ua dar ġin mangan marki. ¹⁵⁻¹⁶ Ezi Godin akinafarimın osizirim ghaze, “Ki arazir kurabar saghon ikiava, bar zue, eghti ia uaghan nan mın arazir kurabar saghon iki, bar zuegh, egh nan gumazamizibara iki.” Godin ian diazim, arazir kuratam an itir puvati. Eghti kamaghın ia uaghan, ia amir arazitam ikuvighan marki. Ia, an gumazamizibara.

God bar ivezir ekiamın ua e iniasa a gami

¹⁷ Ia zurara, God ko miġiava a diborava ghaze, En Afeziam. Ezi Afeziar kam en

ziabagh nighnizir puvatigha e tuisisi. Puvati. An en arazibar gara vaghvaghha e tuisisi. Eghti ia datirighın nguazir kamın itir dughiamın ia pura guighav itir gumazamizibar mın an iki. Egh ia bar Godin apengan iki. ¹⁸ Ezi ia fo, ia uan ovavabar arazir kuraba isava egha dagh amuava dar ġin zui. Arazir kaba da dagheba Puvati. Ezi God ia givezegha egha ian arazir kuraba ġin amada. God ia givezezir dughiamın, a nguazir kamın bizir ikuvitam aningizir puvati, mati silva ko gol. Puvati. ¹⁹ A Kraisin ghuzimın ia givese, ezi ghuzir kam a bar pın ko. Ezi Krai a sipsipın nguzir mamın mın ami. Ofa gamir sipsipba, duar kuriba dar mikarzipar puvati, ezi Krai mati sipsipın nguzir mam, an arazir kuraba an itir puvati.* ²⁰ Fomira God tighar nguazimın ingaram, a faragha ua ia givezamin ingangarim bagha Krai amisefe. Ezi datirighın e itir dughiar abuananaba, God ian akurvaghasa Krai bar azenara ian aka. ²¹ A ian akurazima ia God nighnizir gavgavim an iti. God a gamizima a uam ovevemın dikafi, ezima God bar Krai isa bar pın aneti. Ezi kamaghın ia nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh ia a mikemezir bizir ia fogha iniamiba baghivira mizuam iki.

Ia bar gumazamizibagh ifongegh

²² Ia guizın akam baregha an ġin zui, egha arazir kamın ia Godin damazimın zue. Egha ia uaghan Godin gumazamiziba guizbangira me gifonge. Egh datirighın ia bar me gifueghiva, bar uan naviba isiva me daningigh. ²³ Egha ia datirighın gumazamizir igiabar otivigha gifa, mati ia dagher biar igiamın mın azenimın oto. Egha ia dagher biar pura ikuvibar mın aghuir puvati. Ezi dagher ovizir kam, a Godin akam, ezi akar kam zurara ingar iki, mamaghira

1:11: Sng 22, Ais 53, Lu 24:26-27, 1 Pi 3:19, 2 Pi 1:21 **1:12:** Dan 9:24, Ef 3:10, Hi 11:13, 11:39-40 **1:13:** Lu 12:35, Ro 13:13, 1 Ko 1:7, 1 Te 5:6-8 **1:14:** Ro 12:2, Ef 2:3, 4:17-18, 1 Te 4:5 **1:17:** Lo 10:17, Mt 6:9, Ap 10:34, Ro 2:11, 2 Ko 5:6, 7:1, 2 Ti 4:14, Hi 11:13, 12:28, MAA 2:23 **1:18:** Eze 20:18, 1 Ko 6:20, 7:23, 1 Pi 4:3 **1:19:** Kis 12:5, Ais 53:7, Jo 1:29, 1:36, Ap 20:28, 1 Ko 5:7, Hi 9:12-14, 1 Pi 1:2, MAA 5:9 * **1:19:** (1:19) Ezi Israelba ofa damuasa sipsip inigha izi, egh arazir kuraba ġin amangasa, o ofan igharagha garim, an God damuasa, me sipsipın bar aghuim inigh izi ofa damuam. (Wok Pris 22:17-25in gan) Pita Moses Osirizir Arazir kam ġinighnigha, egha miġei, Krai mati ofa damuamin sipsipın aghuir mam. **1:20:** Ap 2:23, Ga 4:4, Ef 1:4, 1:10, Kl 1:26, Ta 1:2-3, Hi 9:26 **1:21:** Jo 14:6, Ap 2:24, 2:33, Ro 4:24, 5:1-2, 10:9, Fl 2:9, Hi 2:9, 1 Pi 3:22 **1:22:** Jo 13:34, Ap 15:9, Ro 12:9-10, 1 Ti 1:5, 2 Pi 1:7, 1 Jo 3:18 **1:23:** Jo 1:13, Hi 4:12, Je 1:18, 1 Jo 3:9 **1:24-25:** Ais 40:6-8

ikiam. ²⁴⁻²⁵ E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Gumamaziziba dadabar min ami, me dughiar ruarimin nguazimin itir puvati.

Egha men ziaba mati akimariba, me atamra gefi.

Dadaba midii, ezi akimariba iri.

Ezi Godin akam zurara ikia kamaghira iti.”

Akar kam Godin akar aghuim, me ia mikini.

2

Ekiam a dagiar aghuir angamra itim

¹ Ia gumamazizir igiabar otivigha gifa, kamaghin ia arazir kuraba bar, ko akar ifavariba ko, arazir ifavariba ko, biziba bagha navim ikuvir arazim ko, girakirangin migeir araziba, ia bar da atakigh. ²⁻³ E fo, borir iririvim an otem bagha bar kufi. Kamaghira, ia Godin Duam ia ganingizir daghem baghiva mitiriam ian aghi, bizir kuratam an itir puvati. Guizbangira, Godin arazir a ia gamim, ia a gifo, Ekiam a bar moghira dera. Kamaghin ia Godin Duamin daghem amiva aghungiva egh Godin Duamin aven gumazir aruabar min ikiam.

⁴ Egh ia Ekiam bagh izi, a dagiar aghuir angamra itimin min iti. Gumamaziziba an aghua, ezi God a ginabagha egha an garima a bar pin ko. ⁵ Ezi ia uaghan, dagiar angamra itibar min. God ia gami, eghti ia dipenimin min otoghti, an Duam dipenir kam in aven ikiam. Eghti God ua bagh ia miseveghti, ia an ofa gamir gumazibar min ikiam. Egh ia Krai Iesusin ziamin ia bar ofan min uari isi God daning. Arazir kam, God bar a gifonge.

⁶ Godin Akinafarim ghaze,

“Ia gan.

Ki dagiar aghuir mam amisevezima a bar pin ko.

Ezi ki datirighin Sionin mighsiamin dagiar kam anerisi.

Ezi a dipenim aterir dagiamin min oto.

Ezi gumazir nighnizir gavgavim an itim, an aghumsizim inian kogham.”

⁷ Ezi ia nighnizir gavgavim Kraisin itiba, ia fo Krai mati dagiar bar aghuim. Ezi nighnizir gavgavim puvatiziba, Godin Akinafarimin me ghaze,

“Dagiar kam, dipenimin ingarir gumaziba, an aghuagha a batoke,

ezi datirighin a dipenim aterir dagiamin oto.”

⁸ Ezi Godin Akinafarim uaghan ghaze,

“Dagiar kam a gumamazizibagh amima, me asaghpora daighiri.”

Me akam barazir puvatigha kamaghin, me daighiri. Fomira God fo, bizir kam me bativam.

⁹ Ezi God ia miseveghe givazima ia an adarazir otifi. Egha ia atrivimin ofa gamir gumazibar otifi. Ia guizbangira Godin gumamazizibara, egha God baghavira iti. Egh ia Godin gumamazizibar ikiva egh an arazir aghuir a ia gamizibar gun mikimasa, ia misefe. Ia faragha mitarmemin ikezi, a ian diagha uan angazangarir aghuimin ia ati. ¹⁰ Fomira ia pura gumamazizir kinibar min iti, egha datirighin ia Godin gumamaziziba. Egha fomira ia Godin apangkuvim inizir puvati, egha datirighin ia an apangkuvim inigha gifa.

E igharazibar tongin deraghvira daruam

(Sapta 2:11-3:22)

E Godin ingangarir gumazibar min ikiam

¹¹ Nan roroaba, ki akar gavgavimin ia migei, ia nguazir kam in ikia mati gumamazizir pura guighav itiba, ko gumazir nguibaba puvatizibar min iti. Ezi ki ia

2:1: Ef 4:22, 4:25, Kl 3:8, Hi 12:1, Je 1:21 **2:4:** Sng 118:22, Ais 28:16, Mt 21:42, Ap 4:11 **2:5:** Kis 19:6, Ais 61:6, Hos 14:2, Mal 1:11, Ro 12:1, Ef 2:21-22, Fl 4:18, Hi 13:15-16, MAA 1:6 **2:6:** Ais 28:16, Ro 9:33, Ef 2:20 **2:7:** Sng 118:22, Mt 21:42, Ap 4:11 **2:8:** Ais 8:14-15, Ap 4:11, Ro 9:22, 9:33, 1 Te 5:9 **2:9:** Kis 19:5-6, Lo 4:20, 7:6, 14:2, Ais 9:2, 40:20-21, 43:20-21, Jo 17:19, Ap 20:28, 26:18, Ef 5:8, Kl 1:13, Ta 2:14, 1 Pi 2:5 **2:10:** Hos 1:9-10, 2:23, Ro 9:25 **2:11:** 1 Sto 29:15, Sng 39:12, Ro 13:14, Ga 5:17, 5:24, Hi 11:13, Je 4:1

migei, ia bar navir ghurimîn arazir kuraba bar ada atakigh. Arazir kaba ian duaba ko misosi. ¹² Ia bar deraghvira Kraisin azenan itir gumazibar tongin daru. Eghti me akar kuraba ia mikimiva, gin ian arazir aghuibar ganiva, egh me God izamin Dughiamin, an ziam fam.

¹³ Ia Ekiamin gin zui, kamaghin ia gavman osirizir araziba bar da baraghiva dar gin mangi. Atrivir bar ekiam, ia an akam baragh. ¹⁴ Gavmanin gumazir dapaniba, a me amisevegha ingangarir kam me ganingi, me gumazir arazir kurabagh amiba me ivezir kuraba me daningam. Egh gumazir arazir aghuibagh amiba, me men ziaba fam. Kamaghin ia uaghan gavman gumazir dapanibar akabar gin mangi. ¹⁵ Gumazir onganiba zurara akar kuraba ia gasi. Ezi God arazir aghuiba ia dar amuasa a ifonge, eghti tuavir kamîn ia men akaba minivagh, eghti me mikiman kogham. ¹⁶ Ia bar firiaghrizir gumazibar min iki. Egh kamaghin nighnighan marki, “E datirighin firiaghire, egh mangi arazir kurabar amuam.” Puvati. Ia Godin ingangarir gumazamizibar min iki. ¹⁷ Egh ia arazir aghuibar gumaziba bar me damu: Egh uan naviba isiva Godin gumazamizibar aning. Ia uaghan Godin gin mangiva an apengan iki. Egh ia ziar ekiam atrivir ekiam daning.

E Kraisin arazibar gin mangiva, egh mizaziba iniam

¹⁸ Ia pura ingangarir gumaziba, ia uan gumazir ian garir ekiabar apengan ikiva, egh men akaba baragh, egh deraghvira me damu. Ki gumazir ian asughasuziba ko gumazir aghuibara migeir puvati, ia uaghan, gumazir ian gara ian asughasuzir puvatiziba sara, men apengan iki. ¹⁹ E fo, gumazitam Godin gin mangiva ingangarim damuti, me pura mizaziba a daningam, eghti a mizaziba iniam, eghti God an arazir tughavizim bagh bar ifongeghiva, bar deraghvira a damuam. ²⁰ Egh ia arazir

kuram damuti me ia misoghti, ia mizazim inigh tugh gavgavigham, ian arazir kurar kamîn ivezir aghuiba puvati. Egh ia arazir aghuim damuti, me ia misoghtima ia mizazim inigh tugh gavgavigham, eghti God arazir aghuim ia damuam.

²¹ Krais mizazim inigha ian akura, kamaghin God Kraisin arazir kamîn gin mangasa ian dia. Egha a uan arazir amizir kam en aka, eghti e an gin mangam.

²² “Krais arazir kuratam gamizir puvati, egha uaghan akar ifavaritam mikemezir puvati.”

²³ Ezi me akar kurabar a migeima, a men akatam ikarazir puvati, egha a mizazim inigha paza me damuasa me migeir puvati. A uabi isa jas ganingi, jas a God. A fo, kar jasin bar deravira bizibar tuisizim. ²⁴ Ezi Krais en arazir kuraba isa uan mikarzim gatigha, egha ter ighuvimin areme. A kamagh sua, e arazir kuraba bar ada ateghiva, angamra ikiva arazir aghuibar amuam, kamaghin an areme. Me a misoghezima an mizazir dafar kam ia gamima, ia ua dera.

²⁵ Ia bar sipsipbar min tintinibar ghuegha ovenge. Ezi datirighin ia uamategha sipsipbar garir gumazim bagha ize, a ian duabagh eghuvir gumazim.

3

Akar poroghamibar zuim

¹⁻² Ezi kamaghira, amizir pabar itiba ia uan pabar apengan ikiva egh men akaba baragh. Ki kamagh sua, gumazir kataba me nighnizir gavgavim Godin akamin itir puvatighti, ia men amuiba, ia men apengan ikiva, men akaba baraghiva, bar deravira daruti, me ian arazibar ganam. Ia Godin akar aviribar me mikiman marki, me ian arazir zueziba ko Godin apengan itir arazibar ganiva men tarazi navibagh iragham. Kamaghin, amiziba uan pabar apengan iki. ³ Egh ia pura azenan

2:12: Mt 5:16, Lu 19:44, Ro 12:17, 2 Ko 8:21, Fl 2:15, Ta 2:8, 3:16 **2:16:** 1 Ko 7:22, Ga 5:1, 5:13 **2:17:** Snd 24:21, Mt 22:21, Ro 12:10, Fl 2:3, Hi 13:1, 1 Pi 1:22 **2:18:** Ef 6:5, Kl 3:22, 1 Ti 6:1 **2:20:** 1 Pi 3:14, 3:17, 4:14-15 **2:21:** Mt 16:24, Jo 13:15, Ap 14:22, 1 Pi 3:18, 1 Jo 2:6 **2:22:** Ais 53:9, Jo 8:46, 2 Ko 5:21, Hi 4:15 **2:23:** Ais 53:7, Mt 27:39, Jo 8:48-49, Hi 12:3, 1 Pi 3:9 **2:24:** Ais 53:5, Ro 6:2, 6:11, 7:6, Hi 9:28 **2:25:** Ais 53:6, Ese 34:5-6, 34:23, Mt 9:36, Jo 10:14, Hi 13:20 **3:3:** 1 Ti 2:9, Ta 2:3

uan mikarziba asingiva, dapanir ariziba ikiva golin adiariba ko korotiar aghuibar aghuan marki. Puvati. ⁴ Ia uaghan uan navir averiaba sara asing, kurukazir kaba ikuvighan kogham. Kurukazir kaba, kar ikirimirir aghuim ko navir amirizim itir arazim. Arazir kaba Godin damazimin bar dera. ⁵⁻⁶ E fo, fomira itir amiziba, me uari isa God ganiga, egha bizir God me daningamim bagha mizuai. Me arazir kaba uarir kuruka, egha me uan pabar apengan iti. Kamaghira Sara uan pam Abrahamin akam baragha "gumazir ekiam" a garisi. Ia arazir aghuibar amuva, egh bizitam in atiatingan kogh, egh mati ia Saran guivibara.

⁷ Ezi kamaghira ia amuiba itir gumaziba, ia nighnizir aghuibar gin mangiva egh uan amuiba ko deraghvira iki. Me gumazibar min gavgavizir puvati. Egh ia deraghvira me damuva, egh men akurvagh. Egh men nighniziba ko men araziba dikabinan marki. Me uaghan ia ko God pura ia daningamin ikirimirir aghuim iniam. Bizitam ia God ko migeir tuavim apiran koghsi, ia uan amuiba ko deraghvira iki.

E zurara arazir aghuiba igharaz darazir amuam

⁸ Ezi ki uan migirigiaba kamaghin da givasa, ia bar moghira nighnizir vamira ikiva, egh navir vamira uarir iki. Ia bar Kraisin adarasi ifuegh ikiva, egh men apangkuv, egh uari abirir arazim damu. ⁹ Eghti gumazitam arazir kuratam ia damighti, ia arazir kuramin a ikarvaghan marki. Me akar kuratamin ia mikemeghti, ia akar kuramin me ikarvaghan marki. Ia me ikarvaghamin arazimra kara, ia me bagh God ko mikimtima, an arazir aghuim me damu. God bizir aghuim ia daningasa, kamaghin a ian dia. Ezi kamaghin ia gumazir igharaziba arazir aghuim me damu. ¹⁰⁻¹² Godin Akinafarim ghaze,

"Ekiam gumazir arazir aghuibagh amibar garava, egha men azangsiziba barasi.

Egha gumazir arazir kurabagh amiba, Ekiam me gifongezir puvati.

Kamaghin tina ikirimirir aghuim iniva, dughiar aghuibar gansiva, egh akar kurabav kiman koghiva, ifavarir akaba atakigh.

An arazir kuraba ategh, arazir aghuibar amu;

egh gumazir igharaziba navir amirizimin me ko ikisi, gavgavigh mamaghira iki."

E arazir aghuibar amuva da bagh mizaziba iniam

¹³ Eghti ia arazir aghuibar amusi bar ifueghti, eghti tina arazir kuratam ia damuam? Dughiar aviriba ti puvatigham.

¹⁴ Eghti ia arazir aghuibar amuva da bagh mizaziba iniva, egh ia bar akongegham!

"Eghti me atiatingamin bizitam ia damuti, ia men atiatingan marki."

¹⁵ Egh ian navir averiabar, ia Kraisi uabira ia uan Ekiamin min faraghvira anetigh. Eghti me bizir aghuir ia mizuair kamin mingarim bagh azaragham, eghti ia zurara men akaba ikarvaghsi nighnigh iki. ¹⁶ Ia arazir aghuibagh amuava Kraisin gin ghuava, ezi me akar kuraba ia migiava, egh gumazir kaba ian arazir aghuibar ganti, da me damuti, me uan akar me mikemezimin aghumsizim iniam. Ia me kamaghin damusi, ia nimira men akaba ikarvagh, egh arazir aghuim me damu. Egh ia uan araziba deravira da tuisighiva egh arazir aghuimin gin mangi. ¹⁷ Eghti God ifueghti, e uan arazir aghuiba bagh mizaziba iniam, kamaghin dera. E arazir kuraba bagh mizaziba iniam, kar bizir kuram.

Krais aremegha ua dikavigha uam e ini

¹⁸ E kamaghin fo, Kraisi uabi ia bagha areme. A Godin damazimin derazir gumazim, egha a Godin damazimin derazir puvatizir gumazamizibar danganim inighava areme. A gumazamiziba bar

3:4: Sng 45:13, Ro 7:22, 2 Ko 4:16 **3:5-6:** Stt 18:12 **3:7:** 1 Ko 7:3, 12:23, Ef 5:25, Kl 3:19, 1 Te 4:4 **3:8:** Mt 5:44, Ro 12:10, Fl 3:16, Kl 3:12, 1 Te 5:15, 1 Pi 2:17, 2:23 **3:9:** Mt 25:34, Ro 12:14, 1 Te 5:15 **3:10-12:** Sng 34:12-16 **3:13:** Snd 16:7, Ro 8:28 **3:14:** Jer 1:8, Mt 5:10, Je 1:12, 1 Pi 2:20, 4:14 **3:15:** Ap 4:8, Kl 4:6, 2 Ti 2:25 **3:16:** Ta 2:8, Hi 13:18, 1 Pi 2:12 **3:17:** 1 Pi 2:20 **3:18:** Ro 5:6, 6:10, 8:11, 2 Ko 13:4, Ef 2:18, Kl 1:21-22

men arazir kuraba batueghiva egh me inigh God bagh mangasava, dughiar vamira aremegha gifa. A uam aremeghan kogham. Egha a nguazir kamın a gumazir nivafızımın mın itima me a misoghezi an areme. Ezi Godın Duam a gamizi a ua dikavigha angamra iti. ¹⁹ Ezi Godın Duam a gamizi, a ghua ovengezibar duar kalabusın itiba, akar aghuim me mikiri.* ²⁰ Ezi duar kaba, me fomira Noan dughiamın Godın akaba iriaghriasi. Ezi Noan dughiamın arazir kuram bar azenim girizi ezi God zuamira me ikarazir puvati. A me mizua ghua Noa kurimın ingarigha givazir dughiam. Ezi kurimın aven gumazamizir 8 plara an itima, ezi aperiar dipar ekiam otogha me inigha zuima, God ua men akuragha me inizima me deraghavira iti. ²¹ Ezi dipar kam a rurimın nedazim, kamaghira God datirighın rurimın tuavimın ian akura. Rurim, a mikarzipar mızırıziba agevir puvati. Rurim kamaghın ian aka, ia God ko akam akira ghaze, ia uan araziba deravira da tuisighiva, egh arazir aghuibara gın mangi, egh gın aghumsighan kogham. Krais Iesus ovevemın ua dikafi, ezi tuavir kamın God ian akurvasi.† ²² Ezi Krais Godın Nguibamın ghugha datirighın Godın agharir guvimın iti. Ezi enselba ko duar kurar gavgaviba ko aser gavgaviba itiba, da bar an apengan iti.

Osimtızir bar ekiam Kraisın adarazi batozi, me mızaziba isi

4

(Sapta 4-5)

E navir ghurimın araziba ataghragham

¹ Kamaghın Kraisın mikarzim mızazim inizi, eghti e uaghan an mın nighnızir kamra suiragh gavgavigham. E fo, gumazitam uan mikarzimın mızazim inighiva, egh an arazir kuraba ategham.*

² Kamaghın datirighın tugh mangi, ian nivafızımın ikirimirim gıvaghamin dughiam, ia navir ghurimın arazibar gın mangan marki; ia God ifongezir arazibar gın mangi. ³ Ia fomira dughiar ruarimın navir ghurimın arazibar gın zui. Ia, nighnızir gavgavim puvatızibar arazir kurabar amuasa ifongezı moghın ia fomira arazir kabagh ami. Arazir kaba, dara kara: me afiar arazibagh amuava; arazir mızırızibar amuasa bar kufi; egha dipar onganiba apava onganigha; isar dafabagh amua dagher aviriba apava, egha pura gumazamiziba isa pura pamtemın diava ighiar kurabar arazibagh ami; egha nguazir kamın biziba e God gami moghın uari isa dagh anıdi, egha bizir kam gamua aghumsıziba puvati. ⁴ Ezi ia datirighın ua gumazir kurar kaba ko arua, me ko arazir kurar avirir kabagh amir puvati. Ezi me bizir kamın digavir kuram gamigha, akar kurar aviribar ia mıgei. ⁵ Egh me gın uari jasin ekiamın kotın tuivam, egh uari uan arazibar gun a mikımam, me tızim bagha bizir kabagh ami. Jasin kam, a gumazamiziba bar men araziba tuisighasa iti, gumazamizir ovengeziba ko angamra itiba. ⁶ Bizir kam bagha, Iesus gumazir ovengeziba uaghan akar aghuim me mikiri. Men ovevem kamaghın oto, God me tuisighizi, ezi me ariaghire, mati gumaziba bar kamaghın ariaghire. Egh me Godın mirara, men duaba angamra ikiasa, Iesus akar aghuim me mikiri.†

E, God puram e ganıngızir bizir aghuiba,

* **3:19:** (3:19) Fofozir gumazir maba ghaze, duar kaba, da gumazir Noan dughiamın aremezir gumazibar duaba. Ezi marazi ghaze, a duabav gei, o enselin Godın akam iriaziba. Judaba kamaghın nighnızir gavgavim iti, God Noan dughiamın duar kaba isa kalabus gati. **3:21:** Ro 10:10, Ef 5:26, Ta 3:5, Hi 10:22 † **3:21:** (3:21) Grighın akam vezın kamın deragha bizir kam mıgeir puvati. **3:22:** Sng 110:1, Mt 22:44, Ro 8:34, 8:38, 1 Ko 15:24, Ef 1:20-21 **4:1:** Ro 6:2, 6:7, Ga 5:24, Kl 3:3-5 * **4:1:** (4:1) Mizazim isir arazımın akar maba, da uaghan 1 Pita 3:13-22 **4:2:** Jo 1:13, Ro 6:11, 2 Ko 5:15, Ga 2:20, 1 Jo 2:16 **4:3:** Ap 17,30, Ef 2:2-3, 4:17, Ta 3:3 **4:4:** Ap 13:45, 18:6, 1 Pi 3:16 **4:5:** Ap 10:42, 17:31, 1 Ko 15:51-52, Je 5:9 **4:6:** Ro 8:10, 1 Ko 5:5 † **4:6:** (4:6) Grighın akam vezın kamın bizir kam deragha a mıgeir puvati. Gumazir maba ghaze, a ti 1 Pita 3:19 itir bizir kamra mıgei, ezi me kamaghın a gira, "Bizir kam bagha Krais akar aghuim gumazamizir ovengezibav kim. Me gumaziba ariaghiri moghın me areme, men arazir kurabar ivezim. Kamaghın an akar aghuim me mikini, eghti me ikirimirir aghuir zurara itim iniva, duaba mın ikiam, mati God uabi."

deraghvira dar an ingangarim damuam

⁷ Dughiar biziba bar givamim roghira ize. Kamaghin ia God ko mikimsi, ia bar deragh nighnigh, egh navir ghurimin araziba dikabin. ⁸ Ni igharaz tav gifueghti, an arazir kuratam ni damighti, ni zuamira an arazir kurar kam gin amadagham. Kamaghin ia Kraisin adarazi, uan navir averiabar uarira uarigh ifongegh. Arazir kam an araziba bar dagh afira. ⁹ Eghti gumazamizir igharaziba izi ia ko ikitima, ia bar deravira arazir aghuibar me damu. Egh ia men osiman marki. ¹⁰ God uan apangkuvimin bizir guar avirir aghuiba vaghvagh ia ganidi. Kamaghin ia bar vaghvagh Godin ingangarir gumazir aghuibar ikiva, egh ia bizir aghuir God pura ia ganingizibar, ia Godin gumazamizibar akurvagh. ¹¹ Ia kamaghin ifongegh, gumaziba ian arazir amiba bar dar ganiva, Krai Iesusin ziamin me Godin ziam fam. Tina akar aghuim akurir fofozim God a danighti, a deravira Godin akam akun. Eghti tina igharaz darazir akurvazir fofozim, God a danighti, a Godin gavgavimin igharaz darazir akurvagh. Eghti Krai Iesus zurara, atrivimin gavgavim ko ziar ekiam sara, a ko ikivira ikiam. Bar guizbangira.

E Kraisin min mizaziba inisi bar akuegham

¹² Nan namakaba, osimtizir mam avimin min ia tuivigh gavgavighasa ia batifi. Eghti ia digavir kuram damuan marki, egh suam, bizir igharagha gariba e batifi. ¹³ Ia osimtizir kabar aven Krai mizazim isi moghin, ia uaghan mizazim isi. Kamaghin ia bar akongegh. Egh gin ia a uamateghamin dughiamin ia an atrivimin angazangarimin ganiva ian agorogem pin ikiti, ia guizbangira bar akuegham. ¹⁴ Godin Duar angazangarim itim ia avara. Kamaghin me Kraisin ziam bangin me akar kuraba ia mikimtima,

eghti ia bar akuegham. ¹⁵ Ia uari uan osimtiziba bagh mizazim iniam, kamaghin derazir puvati. Ian tongin tav gumazitam misueghtima an aremegham, o a biziba okimam, o a tintinimin arazir kurabar amuam, o a tintinimin gumazir igharazibar bizibar ganam, me an arazir kaba baghiva osimtizim a darightima, kamaghin derazir puvati. ¹⁶ Ia Kraisin adarazi, eghiva Kraisin ziam bagh ia mizaziba iniva, aghumsighan marki. Kraisin ziam ian iti, kamaghin ia Godin ziam fi. ¹⁷ Dughiar God uan adarazir araziba tuisighamim, an otogha gifa. An gumazamiziba faragh kotiamin otoghtima, eghti gin Godin akar aghuim akirim ragha a gasarazir gumaziba me uaghan kotiamin otoghiva, egh guizbangira bar kuvigham. ¹⁸ Godin Akinafarim ghaze,

“Godin damazimin derazir gumaziba osimtiziba sara zuima,
God abuan men akurvasi.
Eghti Godin aghuagha arazir kurabagh
amiba,
me bar ikuvigham.”

¹⁹ Kamaghin Godin ifongiamin, gumazir maba mizaziba iniam, egh me bar uari isiva Godin agharim darigh, egh arazir aghuibar amuvira iki God en ingarigha, zurara bar deravira en gari.

5

Godin ingangarir gumazir dapaniba, ia bar deragh Godin gumazamizibar gan

¹ Ki akar mam Godin ingangarir gumazir dapanibav kimasas, ki uaghan ian min Godin ingangarir gumazir aruar mam. Nan damazimin, ki uabi Kraisin garima, a mizazim ini. Egh gin Krai uan gavgavim ko ziar ekiam sara uamategh izam. Eghti dughiar kam in ki uaghan ia ko, e bar moghira an atrivimin angazangarimin ganiva an aven ikiam. Ezi

4:7: Mt 24:13-14, Lu 21:34, Ro 13:11-12, 1 Ko 10:11, Fl 4:5, Kl 4:2, 2 Pi 3:9, 1 Jo 2:18 **4:8:** Snd 10:12, 1 Ko 13:7, Kl 3:14, Hi 13:1, Je 5:20, 1 Pi 1:22 **4:9:** 2 Ko 9:7, Fl 2:14, Fm 14, Hi 13:2 **4:10:** Ro 12:6-8, 1 Ko 4:1-2, 4:7, Ta 1:7 **4:11:** 1 Ko 3:10, 10:31, Ef 5:20, 1 Pi 5:11, MAA 1:6 **4:12:** 1 Ko 3:13, 1 Pi 1:6-7 **4:13:** Ap 5:41, Ro 8:17, 2 Ko 1:7, 2 Ti 2:12, Je 1:2, 1 Pi 1:5-6, MAA 1:9 **4:14:** Sng 89:50-51, Mt 5:11, 2 Ko 12:10, Je 1:12, 1 Pi 2:20 **4:15:** 1 Te 4:11, 1 Ti 5:13, 1 Pi 2:20 **4:16:** Ap 11:26, Fl 1:20 **4:17:** Jer 25:29, Mal 3:5, Lu 10:12-14, 23:31, 2 Te 1:8 **4:18:** Snd 11:31, Lu 23:31 **4:19:** Sng 31:5, Lu 23:46, 2 Ti 1:12 **5:1:** Ap 1:8, 1:22, Ro 8:17-18, MAA 1:9

kamaghin ki ingarasa Godin ingangarir gumazir dapaniba ia migei. ² Ia Godin gumazamiziba deravira men gan. Me sipsipbar min ian agharimin iti. Tav ia ingangarir kam damusi ia bintima, ia ingaran marki. God ingangarir kam ia a damuasa a ifonge. Kamaghin, ia ifueghiva ingangarir kam damu. Ia ivezim baghiva akongiva ingangarim damuan marki. Egh ia gumazamizibar akurvaghsi bar ifongegh. ³ Ia gumazir aruabar min ikian marki, egh Godin gumazamiziba dikabinan marki, gumazamizir kaba God me isa ian agharim gati. Ia arazir aghuibar me damu, eghti me ian arazibar ganiva dar gin mangam. ⁴ Eghti dughiar sipsipbar garir gumazir Ekiam azenim girighti, ia ivezir bar aghuim iniam, ivezir bar deravira itim, a ikuvighan kogham.

E uari isi God daningam

⁵ Ezi kamaghira ia gumazir igiaba ia gumazir dapanibar akaba baragh egh men apengan iki. Egh ia bar uari abirir arazimin gin mangiva egh uaghan Godin gumazamiziba men apengan iki. Godin Akinafarim kamaghin migei, "God, gumazir uan ziaba feba, a me dikabiri, egha a gumazir uari abiriba, a men apanguva, deraghavira me gami." ⁶ Kamaghin, ia uan ifongiaba abiniva egh Godin agharir gavgavimin apengan iki. Eghti dughiar God ifongezim a ia fegham. ⁷ God ia ginighnisi, ezi kamaghin osimtizir ia ateriba, ia da isi Godin agharim darigh.

⁸ Ia angamra iki, uari bagh gan. Satan, gumazir ian apanimin itir kam, a laionin min tiarim akara diagharui. A zurara gumazibar amasa, me buriagharui. ⁹ Ia fo, Godin gumazamizir nguazir kam in itiba,

me uaghan mizazir ia isir kam isi. Kamaghin ia bar nighnizir gavgavimin tugh gavgavigh Satan batogh.

¹⁰ God, an apangkuvibar mingarim. Ia Kraisin porozima God ian diazi, ia a ko iki mamaghira ikiam. Egh ia dughiar bar otevimin mizaziba iniam, egh gin a uabi ua ia damighti ia ua deragham. Egh gavgavim ian nighnizir gavgavibar aningiva, egh ia damuti ia tuivigh gavgavigh mamaghira ikiam. ¹¹ Ezi God uabira gavgavir ikia mamaghira itim iti. Bar guizbangira.

Akar otevir maba

¹² Sailas nan akuragha, ia bagha akinafarir otevir kam osiri. Ezi ki an garima, a Krai baghavira itir aveghbuar aghuim. Ezi akinafarir kam, ki God a uan apangkuvim ian akazir arazim ia mikimasa. Ki uabi ki fo, kar guizbangira Godin apangkuvim, ezi ki deravira an gun ia migei. Egha ki akar gavgavim ia ganidi, ia nighnizir gavgavim Godin apangkuvimin ikiva tugh gavgavigh.

¹³ Godin gumazamizir Babilonin* itiba, God me ko ia misevezi, me ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Nan otarim, Mak, uaghan ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.† ¹⁴ Ia igharaz darazigh ifongezir arazim akaghsi, egh uari uan agharibar suigh. Ia Kraisin adarasi, ia navir amirizimin iki.

5:2: Jo 10:11-13, 21:15-17, Ap 20:28, 1 Ko 9:17, 1 Ti 3:3, 3:8, Ta 1:7, 1:11, Fm 14 **5:3:** Sng 74:2, 1 Ko 3:9, 2 Ko 1:24, Fl 3:17, 1 Ti 4:12, Ta 2:7 **5:4:** 1 Ko 9:25, 2 Ti 4:8, Hi 13:20, 1 Pi 1:4 **5:5:** Snd 3:34, Ais 57:15, Ef 5:21, Fl 2:3, Je 4:6 **5:6:** Mt 23:12, Lu 14:11, 18:14, Je 4:10 **5:7:** Sng 37:5, 55:22, Mt 6:25-30, Fl 4:6 **5:8:** Lu 22:31, 1 Te 5:6, MAA 12:12 **5:9:** Ap 14:22, Ef 6:11-13, 2 Ti 3:12, Je 4:7 **5:10:** 2 Ko 4:17, 1 Te 2:12, 2 Te 2:17, 1 Ti 6:12, Hi 13:21, 1 Pi 1:6 **5:12:** Ap 15:22, 15:40, 2 Ko 1:19, 1 Te 1:1, Hi 13:22, 2 Pi 1:12 **5:13:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, Kl 4:10, 2 Ti 4:11, Fm 24

* **5:13:** (5:13a) Babilon arazir kurabagh amir nguibam. Ezi Pita Rom in itir dughiam, Rom tintinimin arazir kurabar Godin gumazamizibagh ami, mati Babilon fomira me gamizir arazim moghin. Kamaghin Pita akar isin zuimin Rom dibora ghaze, Babilon. † **5:13:** (5:13b) Mak guizin Polin otarim puvati. A gumazir ighiar an akurvagha an gin aruim. **5:14:** Ro 16:16, 1 Ko 16:20, Ef 6:23

Pitan Akinafarir Namba 2

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın akar mıngarımra kara. Tisan maba arua Kraisin adarazir nıghnızir gavgavıba ko arazir aghuibagh asıghası. Ezi Pita akinafarir kamın aven mıgıa ghaze, Kraisin adarazi men akaba baraghan markı. Me, akar aposelba men sure gamızıbar suıragh gavgafıgh. Eghtı arazir kamın me God ko Ekıam Kraıs İesus deravıra anıng gıfoghıam. Aposelba uarı uan damazıbar İesusın ganıgha egha uaghan an gara a barazi, a men sure gamı.

Gumazir maba kamaghın mıgeı İesus ua izan kogham. Ezi akinafarir kam ghaze, a izam. Guızbangıra a zuamıra izeghan koghamın mıngarım kamakın: God gumazıtam ovengan aghua. A kamagh sua, gumazıba bar navıbagh iragh. Kamaghın amızı a gumazamızıba dughıam me ganıga, egha me mızua ikıavıra itı (3:9).

E arazir aghuıbar amutı da en navır averıabar ikı gavgavıghıam, eghtı e gumazır kurabar akaba batoghıam

(Sapta 1-3)

¹ Kı Saimon Pita, kı Kraıs İesusın ingangarır gumazım ko an aposel. Kı, ia gumazamızır nıghnızır gavgavır aghuımın itıba, akar kam ia bagha an osırı. Kraıs İesus en God, a en Akurvazır Gumazım. Egha a uan arazır aghuımın God nıghnızır gavgavır aghuım ia ganıngızıma, ezi ian nıghnızır gavgavır kam, an enanam ko voroghıra ghu. ² Ezi datırıghın ia God ko en Ekıam İesus, anıngın fıfozır aghuım inıs. Ezi kamaghın apangkuvır arazım ko navır amırızım ian ekevegh ikı.

God ua baghavıra e amısefe

³ Kraıs İesus a God, an gavgavım a bizıba bar e ganıngı, da gavgavım e danıngıtıma, e ikırımırır aghuım inıva e God ifongezır

arazıbar amu ikıam. E Kraıs gıfo, ezi fıfozır kam e gamıma e God ifongezır arazıbagh amı. Ezi a ko itır arazım ko an arazır aghuımın, an en dıa. ⁴ Egha bizır bar aghuıba e ganıngı, da bar ekefe. Ezi kar bizır a fıomıra e danıngısa akam akırızıba. E nguazır kamın itır gumazamızıba, e navır ghurımın arazıba bagha puv aguema, ezi da bar pazav e gamı. Ezi Kraıs bizır aghuır kaba bar e ganıngı, ezi tuavır kamın, a ian akuraghtı, ia arazır kurar kabagh itaghıva, egh Godın ikırımırım inıghıva egh an arazıbar amuam.

⁵ Bizır kabanang bagh, ia Godın mın ikırımırım ikısi pamten ingar. Ia datırıghın nıghnızır gavgavım Kraısın itı. Egh uaghan arazır aghuıbar gumazamızır ıgharazıbar amu, egh uaghan Godın fıfozır arazım deravıra a inıgh. ⁶ Egh uaghan navır ghurımın arazıba da dıkabın, egh uaghan tugh gavgavıgh osımtızıba ater, egh uaghan God ifongezır arazıbar gın mangı. ⁷ Egh uaghan, uan adarazır mın, Kraısın adarazır apangkuvıgh men akurvagh. Egh uaghan ıgharaz darazıgh ifongezır arazım damu.

⁸ Ezi ia Kraıs İesus gıfo, en Ekıam. Egh ia arazır kaba inıghtıma da ian ikı bar gavgavıghtı, eghtı ian fıfozır kam deravıra ingartıma, dagher avırıba otıvam. ⁹ Ezi gumazıtam arazır kaba puvatıghıam, a bizır saghuıamın tıbar ganan kogham, a matı gumazır okavırızım moghın ikıam. Guızbangıra, God an arazır kurar a fıomıra amızıba gın amada, egha a gamızıma a zue. Egha datırıghın bizır kaba, a da bakınıghnıki. ¹⁰ Nan adarası, God ian dıagha gıfa, egha ia gınabas, ezi ia an gumazamızıbar ikıam. Egh kamaghın ia zurara an adarazır ikıvıra ikıva egh bizır kam akaghsıva, ia bar pamtem ingar. Egh ia kamaghın damuva, ia arazır kuratamın ırıghan koghıva, egh God ateghan kogham. ¹¹ Eghtı a tuavır kam bar ia bagh a kuıghtıma ia God Bizıbagh Atıvamin Dughıamın aven mangıtı a ia bagh bar akueghıam. Egh dughıar kamın ikı

mamaghira ikiam. God Bizibagh Ativamin Dughiam, a bar Kraiss Iesus en Ekiamin bizim, a en Akurvazir Gumazim.

¹² Ki bizir kaba bagh ia mikimvira ikiam. Ia guizbangira dagh fogha ia guizin akam inigha gifa, egha an tughavavgafi. ¹³⁻¹⁴ Ki fo, dughiar bar otevim, ki uan mikarzim suevkinigham. En Ekiam Kraiss Iesus kamaghin na mikemegha gifa. Kamaghin dughiar ki aven nivafizir kam in ikiavira itim, ki nighnizima a dera, ki ua bizir kaba bagh ia mikimtima, ia ua dagh nighnighvira ikiam. ¹⁵ Kamaghin amizima, ki bar deragh ia mikimasa. Eghti ki gin oveghti, ia dughiar zurara ia bizir ki ia mikemezir kabagh ua dagh nighnighvira ikiam.

Aposelba uan damazibar Godin angazangarimin garima a Kraissin iti

¹⁶ Ezi dughiar e Kraissin akar kamin ia mikemezim, e pura gumazitam in eghaghanitam ko nighnizim in gin ghua ia migeir puvati. E uan Ekiam Kraiss Iesus in gavgavim ko a ua izamin akamin gun ia mikeme. Ezi e faragha uan damazibara Godin angazangarim ko gavgavim in garima da Kraiss Iesus in iti, kamaghin amizima e migei.* ¹⁷ Ezi God Afeziam ziar ekiam a ganingi, egha angazangarir aghuir kam gamizima an an oto. Ezi God uabi uan Nguibamin ikia angazangarir ekiar kam in aven ikiava egha kamaghin Iesus migia ghaze, "Kar nan Otaram, ki bar a gifonge, egha ki a bagha bar akonge." ¹⁸ Ezi e uari a ko Godin mighsiam in ikia egha akar kam barazima a Godin Nguibamin ikegha zaghiri. ¹⁹ Kamaghin amizima e nighnizir gavgavimra Godin akam inigha izir gumazibar akabar iti. Ezi ia uaghan men akabar suiragh gavgavigh, egh deragham. Godin akam inigha izir gumazibar akaba mati lam mitatem in ikia isi. Egha ghua Kraissin angazangarim in navir averiabar aven ikia isi, mati

aminim itir mikovezim overiam in ikia isima mitatem zuima angazangarim oto.†

²⁰⁻²¹ Fomira Godin akam inigha izir gumazim in akatam, pura gumazitam a mikemezi an a migeir puvati. Godin Duam uabi me gaghuavkirima me Godin izezir akam akuri. Kamaghin bizir ekiam, ia a gifogh a kamakin, Godin akam inigha izir gumaziba, me Godin Akinafarim in osira me uan nighnizibar osirizir puvati.

2

Ifavarir tisaba Kraissin adarazir nighnizibagh asighasighasa

¹ Ezi fomira Godin akam inigha izir gumazir ifavarir maba, me Israel in gumazibar tong in iti. Ezi kamaghira ifavarir tisaba uaghan in tong in ikiam. Egh me nimira ia gifar, Godin bizir taba in sure damuam. Egh me mongiva akar ifavaribar amuti, da in tong in otivam, kar akar in nighnizir gavgavim gasighasiziba. Ekiam ua me inis, eghti me uamategh akirim ragh, Ekiam gasaragham. Ezi me kamaghin damuva, eghti zuamira God me gasighasigham. ² Eghti gumazir avirim men arazir mizirizir kurabar gin mangam. Eghti bizir kam gumazibar amuti me akar kurabar guizbang in tuavir Godin gin zuim in mikimam. ³ Ezi ifavarir tisan kaba dagiar aviriba bagha, kamaghin me eghaghanir ifavarir aviribar amuva, in dagiaba ko biziba iniam. Fomira God me isi kot darighasa dughiam ati, a ghaze, me bar ikuvigham. Ezi God akuir puvati. A fomira me mikemezir moghin egha me gasighasighasa me bagha gara iti.

⁴ Ia fo, bar fomira enselin maba arazir kurabagh ami, ezi God me ataghizir puvati. A senba me kegha helin me akunizima me mitater bar ekiam in aven ti. Egha me kalabus in ikiavira iti, me Godin kotiam in dughiam bagha mizua iti. ⁵ Ezi gumazamizir bar fomira ikeziba, me Godin akam barazir puvati. Ezi a me gasighasiki.

1:12: Fl 3:1, 1 Pi 5:12, 2 Pi 3:1, 3:17, 1 Jo 2:21, Ju 5 **1:16:** 1 Ko 1:17, 1 Jo 1:1 * **1:16:** (1:16) Akar otevir kam a dughiar Iesus in mikarzim igharagha gara otozir bizibav migei. (Mt 17.1-3 ko Mk 9.2-13 ko Lk 9.28-36.) **1:17:** Mt 3:17 **1:19:** Sng 119:105, Jo 5:35, MAA 2:28 † **1:19:** (1:19) Mizarazim in mikovezir kam, kar Kraiss Iesus. Ni gansi Akar Mogomem 22.16 in gan. **2:1:** Mt 24:11, Ap 20:30, 1 Ko 6:20, Ef 1:7, 1 Ti 4:1, 2 Ti 3:1-5, 1 Pi 1:18, Ju 4 **2:3:** Ro 16:18, 2 Ko 12:17-18, 1 Te 2:5, 1 Ti 6:5, Ta 1:11, 2 Pi 1:16 **2:4:** Lu 8:31, Jo 8:44, 1 Jo 3:8, Ju 6, MAA 20:2-3 **2:5:** Stt 6:1-7:24, 8:18, Hi 11:7, 1 Pi 3:20, 2 Pi 3:6

An aperiam gamizima an otogha bar me kuavareme. Ezi Noa a gumazir arazir aghuibara gun migeir mam, God a ko 7 plan gumamaziba bar deragha men garima me deravira iti.

⁶ Ezi God Sodomın nguibam ko Gomoran nguibam mığia ghaze, aning uaghan ikuvigham. God aning gaborozı aning bar isigha, averenir kıniba iti. Ezi gın gumazir Godın akaba batoziba, me bizir Sodom ko Gomoran otozim gıñighnigh, egh fogham bizir kam gın uaghan me bativam. ⁷ Ezi God Lotın akura, gumazir deravira itim. Egha a, men arazir mızırızibar gara an navim bar a baseme. ⁸ Gumazir aghuir kam Lot men tongın ikia egha men arazir bar kurabar gari. Egha dughiabar zurara men akar kuraba barasi. Ezi an navim deragha iti. Ezi a me Godın araziba batozir arazim bagha an navim bar ikufi. ⁹ Ezi kamaghın e bizir Ekiam amizibagh nighnigha, egha e fo, osımtızitam gumazir Godın arazibar gın zui tam batogham, God osımtızir kam uam ada a iniamın tuavim gıfo. Ezi God arazir kurabagh amir gumazibagh fo, egha men arazir kuraba ikarvaghamin tuavim gıfo, mamaghıra iki mangıva Godın Kotın Ekiamın Dughiam otogham. ¹⁰ Egh gumazir taba ivezir kurar bar ekiaba iniam. Kar gumazir poroghamıba uari isava akuava amir arazir bar mızırızıba. Egha me Godın akam mığia ghaze, a pura bizim.

Ezi gumazir kurar kaba ian tongın iti, gumazir akaba batogha egha uan nighnızibar gın zuıba. Egha me atiatir puvatıgha akar kurabar enselın Godın Nguıbamın itıbav geı. ¹¹ Ezi enselba bar gavgavir ekiam ikia, bar gumazir kabagh afıra. Egha enselba uari akar kurabar me mıgeir puvatı, egha Ekiamın damazımın akam me gasir puvatı.

¹² Ezi ifavarir tisan kaba, me mati asızıbar mın nighnızıba puvatı, egha me uan mıkazıbar ifongiabar arui. Egha me mati asızır atıabar mın nguazımın otıfı, eghti gumazıba men suıghıva me mısoghtıma me arıghıram. Ezi bizir me fozir puvatızim,

me akar kurabar a mıgei. Ezi arazır kamra mati gumazıba asızır atıaba gasıghasızi moghın God me gasıghasıgham.

¹³ Ezi me amızır arazır kurabar, gumazıba men arazır kaba bagh ua arazır kurabar me ikarvaghām. Me ghaze, aruebar dagher ekiaba apir arazım ko dipar onanıba apir arazım, kar arazır bar aghuım. Egha me ia koma apava, egha ia gamıma ia bar mıze, egha ian zıabagh asıghasızi. Egha me uan ifavarır arazır me amıba bagha bar akonge. ¹⁴ Egha me zurara amızıbar gara, arazır kurabar me damuasa nıghnızi. Egha me arazır kurar amıba gıvasa nıghnızır puvatı. Me gumazır nıghnızır gavgavır muzıarıba itıbagh ifarıma me arazır kurabagh amı. Egha me ıgharaz darazır bizıbar garava, egha dagh ifongezır arazımın bar me gızıfa. Eghti God bar me gasıghasıgham! ¹⁵ Me tuavır aghuım ategha, bar onanıgha tintınıbar zui. Me Beorın otarım Balamın tuavımın gın zui. An arazır kuram gamıgha, egha uan arazır kurar kamın ıvezım inıasa. ¹⁶ Ezi donkıba mıgeir puvatı. Egha donkın mam gumazımın mın mıgei, egha Balamın arazır kuraba bagh an atarı. Ezi arazır kam donkı Godın akam inıgha ızır gumazır kam gamıma, a uan onanıbar arazır a damuasa nıghnızım atakı.

¹⁷ Gumazır kaba, mati mozır dıpaba dakezır moghın itı, egha uaghan mati amınır ekiam ghuarıam gıvava amadıma a tintınıbar zuıma amozıba puvatı. Ezi God me bagha danganıbar mıtategha bar pıghızım akırızıma a itı. Eghti me mangıva an ikiam. ¹⁸ Ezi gumazır kaba pura tıarıba akara egha uan akar onanıbar kabav gıa ghaze, erara dera. Me gumamazıba apezeperava me gamıma, me navıba dıkavava arazır poroghamıba uari isava akuıba, ko nıvafızımın arazır kurar ıgharazıbar amuasa nıghnızi. Ezi arazır kamın, me gumamazızır datırıghıra navıbagh ıragha egha arazır kuraba ataghızıba, me me gamıma me gumazır kurar kabar gın zui. ¹⁹ Ezi gumazır kurar kaba kamaghın mıgei, “Kamaghın ia

2:6: Stt 19:24, Nam 26:10, Ju 7 2:7: Stt 19:1-16 2:9: Sng 34:17-19, 1 Ko 10:13, Ju 6 2:10: Ju 4-10, 16 2:11: Ju 9 2:12: Ju 10 2:13: Ro 13:13, 1 Ko 11:20-21, Fl 3:19, Ju 12 2:15: Ju 11, MAA 2:14 2:17: Ju 12-13 2:18: Ap 2:40, 2 Pi 1:4, 2:20, Ju 16 2:19: Jo 8:34, Ro 6:16, 1 Pi 2:16

en gin mangiva, egh ia firighregh uan nighnizibar ifongezir bizibar amuam." Ezi men arazir kuraba me gasighasizima, me uari pura ingangarir gumaziba. E fo, gumazitam bizitam a ikirarighti, a bizir kamın pura ingangarir gumazimın min ikiam. ²⁰ Guizbangira, me en Ekiam Kraiss Iesus da fofozim inis, en Akurvazir Gumazim. Ezi fofozir kam men akurazi me arazir mizirizir nguazimın itiba bar adagh ita. Egh kamaghın me ua arazir kurabar amuti, da ua me ikirarigh egh bar me gafiragham. Eghti men ikirimirim gin bar moghira bar ikuvigh fomira itir ikirimirim gafiragham. ²¹ Kamaghın me arazir aghuimın tuavim gifozir puvatigha, deraghai. Ezi datirighın me tuavir kam gifo, egha Godın akaba ini, egha uam akirim ragha God gasara. Ezi bizir kam bagh me bar ikuvigham. ²² Ezi bizir men otozir kam, guizin akar otevir mamın aven kamagh migei, "Afiam migha egha ghua ua uan mimiziba api." Ezi uam akar otevir igharazir mam kamaghın migei, "Dam dipam guregha gifa, egha ua ghua beghneazim gipoghposi." Aningın arazim virara bar kufi.

3

Bar guizbangira Ekiam ua izam

¹ Nan roroaba, kar nan namba 2in akınafarim ki datirighın ia bagha an osiri. Ki kamaghın ifonge, akınafarir ki osirizir kamning, ian nighniziba uam a da fe, eghti ia ua bizir kabagh nighnighvira ikiam, egh ian nighniziba bar deravira ikiam. ² Ia ua Godın akam inigha izir gumaziba fomira mikemezir akabagh nighnighasa ki ifonge. Egh ia uaghan Ekiamın akabagh nighnigh, a en Akurvazir Gumazim. Ia uan aposelba da akar kam inis.

³ Ezi ia faragh bizir ekiam kam gifogh, Ekiam ua izamin dughiamın, gumaziba uan navir ghurimın arazibar gin mangiva dibovir akar kurabar ia mikimam. ⁴ Me

kamaghın ia dipovam, "Iesus ghaze, a ti ua izam, o? Egha a managh iti? A izan kogham. En ovavir ovengeziba ua dikavan kogham. Ezi biziba fomira nguazim otozir dughiamın iti moghın ikia iza datirikin." ⁵ Me bizir kam gifogha, egha a ginighnighan aghua. Fomira God mikemezi overiam ko nguazim oto. Ezi God dipabav kemezi da iraghuezi nguazim oto. Ezi God dipamra nguazimın ingari. ⁶ Egha gin God mikemezi dipaba uam oto. Ezi aperiam bar nguazir kam avara, ezi nguazim bar ikufi. ⁷ Kamaghira God fomira mikemezir moghın, a datirighın migirigiar igharazim aningi, datirighın overiam ko nguazim ikia avim bagha mizuai, avim otoghiva bar aning kuvare-megham. Ezi nguazim ko overiam Godın Kotiar Ekiam Otivamin Dughiam bagha mizuai. Dughiar kamın gumazamizir akirim ragha God gasaraziba, me bar kuvigham.

⁸ Nan roroaba, ia bizir kam a bakinighnighan marki. Ekiamın nighnizim dughiar vamira mati, azenir aviriba, ezi azenir aviriba mati dughiar vamira. ⁹ Gumazir maba ghaze, Ekiam nimira ingari. Puvati. Ekiam uan akar dikirizimın gin ghua nimira arazibagh amir puvati. God gumazitam ovengan aghua. Gumaziba bar navibagh iraghasa a ifonge, egha an navim ian ikia ingara egha ia mizua iti.

Nguazir kam ko overiam givagham

¹⁰ Ekiam Izamin Dughiam zuamiram otogham, mati okimakiar gumaziba izi moghın. Eghti dughiar kamın overiam afuaragh pamten tingaghegh bar givagham. Eghti bizir nguazimın itiba sara bar isigh ameregh givagham. Ezi nguazim ko an itir bizir me amiziba ua ikian kogham.* ¹¹ E fo, kamaghira biziba bar givagham. Kamaghın ki ian azai, ia arazir manamın gin mangam? Ia uan

2:20: Mt 12:45, Lu 11:26, Hi 6:4, 2 Pi 1:2-4 **2:21:** Lu 12:47-48, Jo 9:41 **2:22:** Snd 26:11 **3:1:** 2 Pi 1:13 **3:2:** Ju 17 **3:3:** 1 Ti 4:1, 2 Ti 3:1, 2 Pi 2:10, Ju 18 **3:4:** Ais 5:19, Jer 17:15, Ese 12:22, 12:27, Mt 24:48, Lu 12:45 **3:5:** Stt 1:6-9, Sng 33:6, Kl 1:17, Hi 11:3 **3:6:** Stt 7:11, 7:21, 2 Pi 2:5 **3:7:** Mt 25:41, 2 Te 1:8, 2 Pi 3:10 **3:8:** Sng 90:4 **3:9:** Ais 30:18, Hab 2:3, Ro 2:4, 1 Ti 2:4, Hi 10:37, 1 Pi 3:20 **3:10:** Mt 24:29, 24:35, 24:43, Mk 13:31, Lu 12:39, 1 Te 5:2, Hi 1:11, MAA 16:15, 20:11 * **3:10:** (3.10) Grighın akam deragha a migeir puvati. **3:12:** Ais 34:4, Mai 1:4, 1 Ko 1:7, Ta 2:13, 2 Pi 3:10

naviba isi God daning, egh ia bar zuegh iki Godin arazibar gin mangi.

¹² Ezi ia Godin Dughiar Otivamim mizuamiva, egh ia bar puvira ingariva dughiar kamın aviraghti, a zuamira otogham. Eghti dughiar kamra overiam bar isigh givagham, eghti avir bar gavgavir mam otogh bizir God nguazimın amiziba, da bar isiva ameregham.† ¹³ Ezi God overiar igiam ko nguazir igiam damuasa akam akiri, eghti Godin arazir aghuimra an aven ikiam. E bizir kamra mizua iti.

E uari bagh ganiva, egh Ekiam bagh mizuamam

¹⁴ Kamaghın, nan roroaba, ia fo bizir kaba da gin izam, ia dar mizuamiva pamtem ingariva egh Godin damazimın zuegh ikiva, Godin damazimın arazir kuratam damuan marki. Egh ia God ko navir amirizimın ikisi pamtem ingar. ¹⁵ Ekiam e bagha amirighavira ingari. Ia fogh, a uam e iniasa, kamaghın an arazir kam gami. Ezi God bar fofozir aghuim en aveghbuam Pol ganingi, ezi a uaghan kamaghira migirigiar kabara ia bagha da osiri. ¹⁶ Polın akınafarir osiriziba, da zurara bizir kabar gun migei. Guizbangira, akar maba akınafarir kabar aven ikiava, egha deravira bigha migeir puvati. Ezi e akar kabar mingarim gifoghasa bar ingangarir dafam gami. Ezi gumazir fofozir muziariba ko nighnizir gavgavir muziariba, me Polın osirizibagh iragha pazava a migei. Egha uaghan Godin akınafarimın itir akar igharaziba sara paza dav gei. Kamaghın me uarira uari gasighasisi, eghti God gin me gasighasigham.

¹⁷ Nan roroaba, ia bizir gin otivamiba ia dagh fo. Gumazir Godin akaba batogha ifariba ia damuti, eghti ia nighnizir gavvim ia datirighın itim ategh egh iran kogham. Ia iran koghsi, kamaghın bar deravira uari bagh ganiva tuivigh gavgafigh.

¹⁸ Krai Iesus, a en Ekiam, a en Akurvazir Gumazim, a zurara ian apangkufi, ezi ia deravira a gifo. Egh an fofozim ko an apangkuvim ian navibar ikiva aghung mangi. Krai ziar ekiam iti, ezi ia an ziam fi, datirighın iki mamaghira ikiam. Guizbangira.

† **3:12:** (3:12) 2 Pita 3:9 ghaze, Ekiam zuamira izeghan kogham, kamaghın a dughiam gumazamizibar anighti me navibagh iragham. Ezi kamaghın, gumazamiziba uari isi God daning, eghti bizir kam Ekiamın Dughiar izamim aghozagham. Gansi Ap 3.19-21ın gan. **3:13:** Ais 65:17, 66:22, MAA 21:1, 21:27 **3:14:** 1 Ko 15:58, Fl 1:10, 1 Te 3:13 **3:15:** Ro 2:4, 1 Pi 3:20, 2 Pi 3:9 **3:16:** Ro 10:3, 1 Ko 15:51, 1 Te 4:15 **3:17:** Mk 13:5, 13:23, 13:33, 1 Ko 10:12, Ef 4:14, 2 Pi 1:10-12 **3:18:** Ef 4:15, 2 Ti 4:18, 1 Pi 2:2, Ju 25, MAA 1:6

Jonin Akinafarir Faragha Zuim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın, Jon akar mınğarir pumuningın mıgei. A faraghavıra, Kraisin adarazir akurvaghti, me Afeziam God ko an Otarim Krais Iesus ko navir vamıra ikiam. Egha Jon kamagh sua, me, mitatemın itir darasi ateghtima, me me gifariva egh me gekuti, me God ateghan kogham.

Ezi “mitatemın itir darasi” kamaghın mıgei, bizir nguazimın kagh itiba, da derazir puvati. Me ghaze, Iesus a Godın Otarim, kamaghın amizima a nguazir kamın gumazimın mın otoghan kogh, egh a nguazimın biziba ko poroghan kogham, e gumazamiziba ami mokın. Me kamaghın mıgei, gumazim deravıra God ko ikisi, a nguazimın bizibagh nıghnıghan marki. Me ghaze, arazir bar aghuim ko igharazibagh ifongezir arazim, da uaghan nguazimın biziba. Ezi arazir kabar gın mangisi nıghnıghan marki.

Jon kamagh sua, Kraisin adarsi akar kaba baragh dar gın mangan marki. A ghaze, Iesus a guızın gumazimın oto, ezi gumazamiziba nıghnızir gavgavim an iti. Egh me God bar a gifueghıva, gumazamizir igharaziba bar me gifongegh.

E angazangarimın aven daruti, eghti mitatemın aven aruiba e gifaran kogham

(Sapta 1:1-3:10)

Angamra Itir Akam, datırıghın azenan oto

¹ Gumazir me kamaghın diborim, Angamra Itir Akam, e an gun ia mıgei. Gumazir kam nguazir kam tıghar otivamin dughiam a bar faragha ike, ezi e a baregha,

uan damazibar deravıram an garava egha uan dafaribar an suiki. ² God angamra itir ikırımırir e ganıngızir gumazir kam en aka, ezi e an ganıgha an gun ia mıgei. Egha gumazir ikırımırir angamra itir kam, a zurazurara ikiam. A faragha Afeziam ko ikegha datırıghın God en akazi e an gani. ³ E an ganıgha oregha gıvagha, e ia uaghan navir vamıra e ko ikiasa, egha uaghan ia mıgei. Egh ia ko, eia navir vamıra Afeziar Ekiam ko an Otarim Krais Iesus ko ikiam. ⁴ E uari inıgh ikıva, en navıba bar akueghasa, e akar kam osiri.

E angazangarimın aven daruam

⁵ E Krais Iesus barazima an akar kam kunızima, ezi e ia mıkıri. Akar kam kamaghın mıkeme, God, an angazangarim, ezima mitarmetam anepazazir puvati. ⁶ Eghıva e kamaghın mıkımam, “E a ko navir vamıra iti,” egha e mitarmemın daruti, kamaghın en mıgırıgıar kaba, pura mıgırıgıar ifavarıba. Egha e guızın akamın gın zuir puvati. ⁷ Ezi God angazangarimın aven iti moghın e angazangarimın aven daruva egh uari ko navir vamıra ikiam. Eghti an Otarim Iesusın ghuzim e ruva, en arazir kuraba sara bar da ruam.

⁸ Eghti e suam, “E arazir kuraba puvati,” kamaghın e uari uarıgh ifari, ezi guızın akam en itir puvati. ⁹ E uan arazir kurabar gun Godın mıkımtıma, a mıkememi moghın arazir aghuim damuva puram en arazir kuraba gın amangıva egh da ruam. ¹⁰ E suam, “E arazir kurabagh amir puvati,” kamaghın e Godın mıkım suam, “A ifarir God.” Ezi kamaghın e an akaba barazir puvati.*

2

Krais en akurvazir gumazim

¹ Nan borıba, ia arazir kurabar amuan kı aghuagha, ia bagha akar kam osiri. Eghti tav arazir kuratam damıghti, en akurvazim iti. An Afeziam ko ikıa e bagha

1:1: Jo 1:1-4, 1:14, 20:27, 2 Pi 1:16, 1 Jo 2:13-14 **1:2:** Jo 1:14, 21:24, Ap 2:32, Ro 16:26 **1:3:** Jo 17:21, Ap 4:20, 1 Ko 1:9, 1 Jo 2:24 **1:4:** Jo 15:11, 16:24, 2 Jo 12 **1:5:** Jo 1:9, 9:5, 12:35-36, 1 Ti 6:16, Je 1:17, 1 Jo 3:11 **1:6:** 2 Ko 6:14, 1 Jo 2:4 **1:7:** Ais 2:5, Jo 3:21, Ef 1:7, Hi 9:14, 1 Pi 1:19, MAA 1:5, 7:14 **1:8:** Jop 9:2, Sng 32:5, Snd 28:13, Je 3:2, 1 Jo 2:4

1:9: Sng 51:2, Snd 28:13, 1 Jo 1:7 **1:10:** 1 Jo 1:8 * **1:10:** (1:10) Godın Akinafarimın aven itir akinafarir otevir avıribar akar kam ikıa ghaze, “Gumazamiziba bar moghıra arazir kuram gamı.” Ni Ighiaba 14:3, ko Aisaia 53:6, ko Aisaia 64:6ın gan. **2:1:** Ro 8:34, 1 Ti 2:5, Hi 7:25, 9:24 **2:2:** Jo 1:29, 11:52, Ro 3:25, 2 Ko 5:18, Kl 1:20, 1 Jo 4:10, 4:14

a ko miġei. Gumazir kam a Krai Iesus, an araziba bar dera. ² A uabira en arazir kuraba baghava aremezi God en arazir kuraba ġin amada. En arazir kurabara puvati, nguazir kam in gumazamiziba bar moghira.

Bar God gifozir gumazim, a God in akabar ġin zui

³ E God in akabar ġin mangiva, egh fogh suam e guizbangira a gifo. ⁴ Gumazitam suam, ki God gifo, egha God in akabar ġin zuir puvati, gumazir kam a ifavarir gumazim. Ezi guizin akam a ko itir puvati. ⁵ Egh gumazitam God in akam in ġin mangiva, a bar God ko gumazir igharazibagh ifueghiva, arazir ifongezir kam an navir averiam ġizivaghtima an daghem otivam. Egha e tuavir kam in fo, e bar God in pueghav iti. ⁶ Gumazitam suam, ki God in poroghav iti, egh gumazir kam Krai arui moghin daru.

⁷ Nan adarasi, akar ki ia bagha osirir kam, an akar igiam puvati. Akar ghurir ia faragha nighnizir gavgavim Iesus in ikiava oraghizim.* ⁸ Mitatem in dughiam ġivasava ami, ezi guizin angazangarim datirighin e gisira, ezi ki akar kam ia bagha an osiri. Akar ki ia bagha osirir kam, a uaghan migirigiar igiam. E Iesus amir arazibar gara fo, akar kam guizbangira. Egha ia amir araziba gara fo, akar kam guizbangira.

⁹ Gumazitam suam, ki God in angazangarim in aven iti, egha a uan adarazir aghua, gumazir kam mitatem in aven ikiavira iti. ¹⁰ Gumazitam uan adarazigh ifongegh, gumazir kam angazangarim in aven iti, eghti bizitam a damighti, a irighan kogham. ¹¹ Egh gumazitam uan adarazir aghuaghiva, a mitatem in aven ikia, an aven arui. Mitatem a gamima, a garir

puvati. Kamagh in a fozir puvati, a managh zui.

¹² Ia nan boriba, Iesus in ziam in God ian arazir kuraba ġin amada, ezi kamagh in ki ia bagha akar kam osiri.

¹³ Ia nan afeziaba, ia, fomira ikia iza datirighin itir gumazir kam, ia deraviram a gifo. Ezi kamagh in ki ia bagha akar kam osiri.

Ia gumazir igiaba, ia gumazir kuram, Satan, an gavgavim gafira. Ezi kamagh in ki ia bagha akar kam osiri.

Ia nan boriba, ia Afeziar Ekiam gifozi, kamagh in ki ia bagha akar kam osiri.

¹⁴ Ia nan afeziaba, ia, fomira ikia iza datirighin itir gumazir kam, ia deraviram a gifo. Ezi kamagh in ki ia bagha akar kam osiri.

Ia gumazir igiaba, ia tuivigha gavgavizi, God in akam ian navir averiabar ikia gavgafi. Egha ia gumazir kuram, Satan, an gavgavim gafira. Ezi kamagh in ki ia bagha akar kam osiri.

Ia nguazir kam in arazibagh ifongan marki

¹⁵ Ia nguazir kam in araziba ko an biziba, ia dagh ifongan marki. Gumazitam nguazir kam in arazibagh ifueghiva, egh kamagh in an Afeziar Ekiam deragh a gifueghan kogham. ¹⁶ E fo, nguazir kam in itir gumazibar arazibar kara: navir ghurim in araziba bagha puv aguava, damazim in bizibar gara bar dagh ifonge, egha bizir aviriba ikiava, kamagh in uarira uari fe. Arazir kaba Afeziar Ekiam in izir puvati. Da nguazir kam in araziba. ¹⁷ Nguazir kam ko an itir gumazibar arazir kuraba, da bar ġivagham. Eghti God in akam in ġin zuir gumaziba, me zurara ikiam.

Ia Krai in apaniba bagh deravira gan

2:4: 1 Jo 1:6-8, 4:20 **2:7:** 1 Jo 2:24, 3:11, 2 Jo 5-6 * **2:7:** (2:7) Jon ti Iesus mikemezir arazir Jon 13:32 in itim miġei. A kamakin, ia vaghvagh uarira uarigh ifongegh. Ni 1 Jon 3:23 in gan. Me uarigh ifongezir arazim in akam, me fomira Krai in adarazir otivigha a ini. Kamagh in, kar arazir ghurir me fomiram amim. Iesus uabi miġia ghaze, kar arazir bar igiam. Ves 8 in Jon uaghan ghaze, Kar uaghan arazir ighiam. **2:8:** Jo 1:9, 8:12, 13:34, Ro 13:12, Ef 5:8, 1 Te 5:5, 5:8 **2:9:** 1 Ko 13:2, 2 Pi 1:9, 1 Jo 3:10, 3:14-15, 4:20 **2:10:** Jo 11:9, Ro 14:13, 2 Pi 1:10, 1 Jo 3:14 **2:11:** Jo 11:10, 12:35 **2:12:** Lu 24:47, Ap 4:12, 13:38, 1 Ko 6:11, 1 Jo 1:7 **2:13:** 1 Jo 1:1 **2:14:** Ef 6:10 **2:15:** Mt 6:24, Ro 8:7, 12:2, Ga 1:10 **2:16:** Ro 13:14, Je 4:16, 1 Pi 2:11 **2:17:** Mt 7:21, 1 Ko 7:31, Je 1:10, 1 Pi 1:24 **2:18:** Mt 24:5, 24:24, 2 Te 2:3, 1 Ti 4:1, Hi 1:2, 1 Pi 4:7, 2 Pi 2:1, 2 Jo 7

18 Nan boriba, dughiar kam dughiar abuananam. Ezi ia oraki, Kraisin apaniba izam. Ia oraghizir moghin, Kraisin apanir aviriba izegha gifa. Kamaghin e fo, kar dughiar abuananam. 19 Kraisin apanir kaba faragha e ko ikegħa, egha e ategħa azenan ghue. Egha me guizbangira en adarazi puvati. E fo, me en adarazi amuava, e ko ikiai. Kamaghin me ategħa ghuezi, e fo, me en adarazi puvati.

20 Ezi ia, Iesus Godin Duam ia ganingizi a ia avaragħa, ia gamima, ia bar guizin akam gifo. 21 Ia guizin akam gifo, egha ia fo, akar ifavaritam guizin akamin aven ikegh azenan izegħan kogħam. Ezi ia guizin akam gifozi, kamaghin ki ia bagħa osiri. 22 Tina ifavarir gumazim? Kar gumazir kamaghin migeim, "Iesus, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim puvati." Gumazir kam, a Kraisin apanim. An Afeziar Ekiam ko an Otarim akirim ragħa aning gasara.† 23 Gumazitam akirim ragħ Otarim gasaragħ, kamaghin an Afeziar Ekiam ko itir puvati. Gumazitam nighnizir gavgavim Otarimin ikiva uagħan Afeziar Ekiam ko ikiam.

Godin Duam guizin akam ian sure gami

24 Akar ia faragħavira oraghizim, ia an suiragħvira iki. Ia an suiravira ikiti, Otarim ko Afeziar Ekiam ia ko ikivira ikiam. 25 Ezi Iesus akar dikirizim e ganiga ghaze, ia Afeziam ko ikiva, egh ikirimirir aghuir zurara itim iniam.

26 Ki akar kaba ia bagħa da osirigha ghaze, gumazir kaba ia gifarasa. 27 Ezi ia, Godin Duam ia avaragħa, ia ko iti. Eghti gumazitam ian sure damuan kogħam. Godin Duam biziba bar ian sure gami. Godin Duamin akaba guizbangira, da ifari puvati. Godin Duam ian sure gamizi moghin, ia Kraisi ko iki.

Godin boriba

2:19: Mt 24:24, Jo 6:37, Ap 20:30, 1 Ko 11:19 **2:20:** Jo 10:4, Ap 3:14, 1 Ko 2:15, 2 Ko 1:21, Hi 1:9, 1 Jo 2:27 **2:22:** 1 Jo 4:3, 2 Jo 7 † **2:22:** (2:22) Akar otevir kam "Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim," me Grighin akam kamaghin a dibora ghaze, "Krais." **2:23:** Jo 5:23, 14:7-10, 15:23, 1 Jo 4:15, 5:1, 2 Jo 9 **2:24:** Jo 14:23, 1 Jo 1:3, 2 Jo 6 **2:25:** Jo 3:15, 6:40, 17:3, 1 Jo 1:2, 5:11 **2:27:** Jo 14:26, 16:13, Hi 8:10-11, 1 Jo 2:20 **2:28:** 1 Jo 3:2, 4:17 **2:29:** Ap 22:14, 1 Jo 3:7, 3:10 **3:1:** Jo 1:12, 3:16, 16:3, Ro 8:16, 1 Jo 4:10 **3:2:** Ro 8:18, 8:29, 1 Ko 15:49, 2 Ko 3:18, Fl 3:21, Kl 3:4, 2 Pi 1:4 **3:4:** Ro 4:15, 1 Jo 5:17 **3:5:** Ais 53:5-6, 53:11, Jo 1:29, 2 Ko 5:21, 1 Ti 1:15, Hi 4:15, 1 Pi 2:22-24, 1 Jo 2:2 **3:6:** Ro 6:1-2, 6:14, 1 Jo 2:4, 3:9, 4:8, 3 Jo 11 **3:7:** Ro 2:13, 1 Jo 2:26, 2:29 **3:8:** Stt 3:15, Lu 10:18, Jo 8:44, 16:11, Hi 2:14 **3:9:** 1 Pi 1:23, 1 Jo 5:18

28 Nan boriba, a izamin dugħiamin e an damazimin tuivigh, atiatingiva aghumsighan kogħam. Bizir kam bagħ, ia tuivigh gavgavigh kamagħira iki.

29 Ia kamaghin fogħ suam, Iesus arazir aghuibagh ami, egh ia kamaghin fogħ suam, gumazir arazir aghuibagh amiba, me Godin otivizir boriba.

3

1 Ia nighnigh, Afeziar Ekiam bar e gifuegħa en dighorim gami. Egha ziar kam, Godin boriba, e gati. Ezi guizbangira, e an boribara. Nguazir kamın gumazamiziba God gifozir puvati, me kamaghin uagħan e gifozir puvati. 2 Nan adarasi, e datirighin Godin boriba. Egha e fozir puvati, e gin manmagħin otivam. God bizir kam tighar en akagħam. E kamaghin fo, Kraisi uamategh nguazir kamın iziti, e uan damazibar deravira an ganam. Egh an min otogħam. 3 Gumazir an min otivamin dugħiam bagħa mizua gariba, me Iesus zuezi moghin me uari zue.

4 Gumazir arazir kurabagh amiba, me Godin akaba batosi. Arazir kuram, kar Godin akaba batozir arazim. 5 Ia bar fo, Iesus en arazir kuraba gin a mangasa, nguazir kamın ize. Ezi ia fo, an arazir kuratam gamizir puvati. 6 E kamaghin fo, gumazitam Kraisi ko iki, arazir kurabar amuvira ikian kogħam. Egh gumazitam arazir kurabar amuvira ikiti, e fogħ suam, a guizbangira Kraisin ganigha a gifozir puvati. A guizbangira Kraisi gifozir puvati, Kraisi a tina.

7 Nan boriba, ia uari bagħ gan, gumazitam ia gifaragħti, ia an gin mangan marki. Gumazir arazir aghuibagh amim, a, Iesus Godin damazimin derazi moghin, a Godin damazimin dera. 8 Satan faragħavira

arazir kurabagh amua iza datirikin. Kamaghin e fo, tina arazir kurabagh ami, a Satanin borim. Godin Otarim Satanin ingan-garim gasighasighasa nguazir kamin ize. ⁹ Gumazitam Godin borimin otoghtima, Godin Duam an navir averiamin aven angamra ikiti, eghti an arazir kurabar amuvira ikian kogham. A Godin borimin otoghiva, egh kamaghin an arazir kurabar amuvira ikian kogham. ¹⁰ Tina arazir aghuim gamir puvati, a Godin borim puvati. Egh tina Godin borir igharazibagh ifongezir puvati, a uaghan Godin borim puvati. Kamaghin e fo, te Godin boriba, ezi te Satanin boriba.

E bar moghira Godin borir igharazibagh ifuegham

(Sapta 3:11-5:21)

Iesus igharazibagh ifueghamin arazim en aka

¹¹⁻¹² Kar akar ia fomira oragha iza datirighin tuzim: E uari gifuega. E Kenin arazim damuan markiam. A Satanin borim, egha uan dozim misoghezi an areme. Egha a tizim bagha uan dozim misoghezi, an areme? An araziba ikuvizima, an dozimin araziba dera. Kamaghin a uan dozim misoghezi an areme. ¹³ Nan adarasi, nguazir kamin itir gumazamiziba ia gifueghan koghtima, ia digavir kuram damuan marki. ¹⁴ E Godin borir igharazibagh ifonge. Kamaghin e fo, e ariaghirir tuavim ategha, ariaghrezir gumaziba puvati, e angamra itir tuavimin zui. Tina Godin borir igharazitam gifongezir puvati, an ariaghirir tuavimin zui. ¹⁵ Tina gumazir igharazitam gifongeghan kogh mati gumazir gumazibav sozim. Ia fo gumazir gumazibav soziba, me ikirimirir aghuir zurara itim inian kogham.

¹⁶ Iesus e gifongegha, egha e bagha uabi makunighava aremezi, e kamaghin Godin borir igharazibagh ifueghamin arazim

gifo. Egh e uaghan Godin borir igharazibagh uari makunam. ¹⁷ Gumazitam nguazir kamin biziba ikiti, Godin borir igharazim biziba puvatighiti, an an ganiva, egh an apangkuvan koghiva, egh an akurvazir puvati, gumazir kam Godin ifofer arazim an itir puvati. ¹⁸ Nan boriba, e Godin borir igharaziba pura migeir akabar me gifueghan kogham. Kamaghin marki. Egh guizbangira uan naviba me daningiva, egh arazir aghuiba me damuam.

Godin boriba an damazimin tughiva ati-atingan marki

¹⁹⁻²⁰ E Godin borir igharazibagh ifongezir arazir kam damuva, e fogh suam, e guizin akamin gin zui. God en navir averiamin itir biziba bar dagh fo, egha an apangkuvir en itim bar ekeveggha, egha e uarira uarir apangkuvir arazim gafira. Egh en navir averiaba suam, ia ikufi, dughiar kamin e Godin borir igharazibagh ifongezir arazir kam damuva, e fogh suam, e Godin damazimin navir amirizim iti.

²¹ Nan adarasi, en navir averiaba kamaghin mikiman koghan suam, ia ikufi, eghti e Godin damazimin atiatingan kogham.

²² E Godin arazibar gin mangiva a ifongezir arazibar amuva, kamaghin e bizitam bagh an azangsighiti, an e daningam.

²³ Kar an akar ekiam: e nighnizir gav-gavim an Otarim Kraus Iesusin iki. Egh an e mikemezir moghin, e uari uarigh ifuegham. ²⁴ Tina an akamin gin mangiva a Godin poroghiv ikiti, God an poroghiv ikiam. God uan Duam e ganingizi, ezi an Duar kam en akazi, e fo, God e ko iti.

4

Ia duabar gan da asavsuigh

¹ Nan adarasi, akam inigha izir gumazir ifarir aviriba nguazir kam garui. Egha kamaghin migei, Godin Duam akam e ganingi. Kamaghin ia nighnizir gav-gavim

3:10: 1 Jo 2:29, 4:8 **3:13:** Mt 5:11-12, Jo 15:18-19, 17:14, 2 Ti 3:12 **3:14:** Jo 5:24, 1 Jo 2:9-11 **3:15:** Mt 5:21-22, Ga 5:21, MAA 21:8 **3:16:** Jo 3:16, 13:1, 15:13, Ro 5:8, Ga 1:4, Ef 5:2, 5:25, 1 Te 2:8 **3:17:** Lo 15:7, Lu 3:11, 1 Jo 4:20
3:18: Ro 12:9, Je 2:15-16, 1 Pi 1:22 **3:19-20:** Jo 18:37, 1 Jo 1:8 **3:21:** Hi 4:16, 10:22, 1 Jo 2:28, 4:17 **3:22:** Sng 34:15, Jer 29:12, Mt 7:8, 21:22, Jo 9:31, 14:13 **3:23:** Jo 6:29, 13:34, 15:12, 15:17, 17:3, 1 Te 4:9, 1 Pi 4:8, 1 Jo 2:8-10
3:24: Jo 14:23, 15:10, 17:21, Ro 8:9, 1 Jo 4:12-13 **4:1:** Mt 7:15, 24:4-5, 24:24, 1 Te 5:21, 2 Pi 2:1, 1 Jo 2:18, 2 Jo 7, MAA 2:2 **4:2:** 1 Ko 12:3, 1 Jo 5:1

men ikian marki. Egh deravira men araziba ko miğiriğiaba asavsuigh fogham, da Godin Duam o duar kuraba. ² Tuavir ia Godin Duam gifoghamimra kara: Gumazitam suam, Kraisi Iesus, a gumazir nivafizimin nguazir kamın ize, gumazir kam Godin Duam an iti. ³ Gumazitam suam, Kraisi Iesus a guizin gumazim puvati, gumazir kam a duar igharazim iti, Godin Duam puvati. A Kraisi Iesusin apanimin duam. Ia fomira Kraisin apanim izamin miğiriğiabam baraghizi, a datirighin izegha gıvagha nguazir kamın iti.

⁴ Nan adarasi, ia guizbangira Godin boriba. Godin Duam ian aven itima, an gavgavim bar ekevegha Satanin gavgavim gafira. Satan, a nguazir kamın gavgavimin gumazir dapanim. Ezi kamaghin ia akam inigha izir gumazir ifaribagh afira. ⁵ Gumazir kaba, me nguazir kamın gumaziba. Ezi men miğiriğiaba nguazir kamın miğiriğiaba. Ezi nguazir kamın gumazamiziba me barasi. ⁶ Ezi e, Godin gumazamiziba. Ezi gumazamizir God gifoziba, me en akaba barasi. Ezi God bagha itir puvatizir gumazamiziba me en akaba barazir puvati. Egh tuavir kamın e guizbangira miğeir Duam ko miğiriğiabam ifavaribagh amir duam gifogham.

Gumazim God gifueghıva, egh uaghan gumazir igharazibagh ifongegh

⁷ Nan adarasi, God igharaz darazigh ifongezir arazim en akazi. Kamaghin, e uari uarigh ifueka. Gumazir igharazibagh ifongezim, a Godin borim, egha a guizbangira God gıfo. ⁸ Kar Godin arazim, a dughiaba zurara gumazamizibagh ifonge. Ezi e fo, gumazir igharazibagh ifongezir puvatizir gumazim, a bar God gifozir puvati. ⁹ God borir vamira ikiava, e ikirimirir aghuim iniasa a ifuegha, an e bagha nguazir kamın anemada. Tuavir kamın God en akazi, e fo, God guizbangira gumazamizibagh ifonge. ¹⁰ Igharazibagh

ifongezir arazimra kara. E kamaghin nighnighan kogham, e faragha God gifonge. Puvati. God faragha e gifuegha, uan Otarim amadazi an en arazir kuraba gin amangasa nguazir kamın izegha areme. ¹¹ Nan adarasi, God arazir kam en aka, a bar e gifonge. Kamaghin, e uaghan bar igharazibagh ifuegham. ¹² Gumazitam dughiatam Godin ganizir puvati. E uari uarigh ifongezir arazim damuti, God angamra en aven ikiti, an ifofer arazim en navir averiabagh izıvaghtıma an daghem otivam.

¹³ God uan Duam e ganingizıma, a vaghvagha en itima, ezi e kamaghin fo, e an poroghav itima, a en poroghav iti. ¹⁴ Ezi e Afeziar Ekiam amizir bizimın gani. A nguazimin itir gumazamizibar akurvaghasa, uan Otarim amada. Ezi e bizir kamın ganigha an gun miğei. ¹⁵ Gumazitam an gun mikim suam, Iesus, Godin Otarim, eghti God gumazir kamın poroghıv ikiti, a Godin poroghıv ikiam.* ¹⁶ E kamaghin fo, God e gifuegha, egha an e gifongezir arazim bagha nighnizir gavgavim an iti.

Kar Godin arazim, a dughiaba zurara gumazamizibagh ifonge. Gumazitam gumazir igharazibagh ifueghıva, Godin poroghıv ikiti, God an poroghıv ikiam. ¹⁷ Tuavir kamın, e fo, God e gifongezı, e God ko gumazir igharazibagh ifongezı, ezi ifofer arazir kam bar e gıvıvaghtıma, an daghem otivam. Kamaghin gumaziba bar Godin kotiamın tuivamin dughiam, e atiatingan kogham. E nguazir kamın itir dughiam e Iesusin mın ikiam, kamaghin e gin Godin atiatingan kogham. ¹⁸ Gumazir igharazibagh ifongezir gumazim, a Godin atiatir puvati. Atiatir gumazim, a fo, a ivezir kuram iniam, ezi nighnizir kam a gamima, an atiatı. Eghti gumazim igharazibagh ifongezir arazim a gıvıvagh daghem otivti, kamaghin a Godin atiatingan kogham. Gumazim atiatingti, e fo, a

4:3: 2 Te 2:7, 1 Jo 2:18, 2:22, 2 Jo 7 **4:4:** Mt 12:29, Jo 16:33, 1 Ko 2:12, Ef 2:2, 6:12, 1 Jo 5:4-5 **4:5:** Jo 3:31, 15:19, 17:14 **4:6:** Jo 8:47, 10:27, 14:17, 1 Ko 14:37, 2 Ko 10:7 **4:7:** 1 Jo 2:29, 3:10-11, 3:23 **4:8:** 1 Jo 2:4, 3:6, 4:16 **4:9:** Jo 3:16, Ro 5:8, 8:32, 1 Jo 5:11 **4:10:** Jo 15:16, Ro 5:8-10, Ta 3:4, 1 Jo 2:2 **4:11:** Mt 18:33, Jo 15:12-13, 1 Jo 3:16 **4:12:** Jo 1:18, 1 Ti 6:16, 1 Jo 2:5-6, 4:18-20 **4:13:** Jo 14:20, 2 Ko 1:22, 1 Jo 3:24 **4:14:** Jo 1:14, 3:17, 1 Jo 1:1-2 **4:15:** Ro 10:9, 1 Jo 5:1, 5:5 * **4:15:** (4:15) Ni akar 1 Jon 4:2in itimin gan. **4:16:** 1 Jo 3:24, 4:8, 4:12 **4:17:** Je 2:13, 1 Jo 2:28, 3:3, 3:19-21

God a gifongezir arazim deravira a gifozir puvatizi, kamaghin igharazibagh ifongezir arazir an itimin dagheba puvati.

¹⁹ God faragha e gifongezi, ezi e gin a gifonge. Kamaghin e God ko igharazibagh ifongezir gavgavim iti. ²⁰ Gumazitam Godin ganizir puvati. Gumazitam Godin borir a garir igharazibagh ifueghan koghiva, egh a manmaghin Godin a ganizir puvatizim gifuegham? Puvati. An a gifueghan kogham. Ezi e kamaghin fo, gumazitam suam, Ki God gifonge, egh Godin borir igharazim gifueghan koghti, e fo, a gumazir ifarim. ²¹ God akar gavgavir kam e ganingi. Tina God gifueghiva, egh a uaghan Godin borir igharazim gifongegh.

5

E nighnizir gavgavim Godin Otarimin iti

¹ Gumaziba bar nighnizir gavgavir kam iki suam, Iesus, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, me Godin boriba. Kar nguazir kamın arazim: Gumaziba bar afeziar mam gifuegha, egha uaghan an boribagh ifonge.* ² E God gifuegh an akar gavgavibar gin mangiva, kamaghin e fo, e Godin boribagh ifonge. ³⁻⁴ E God gifongezir arazimra kara. E God bar a gifueghiva, kamaghin e an akar gavgavibar gin mangam. Godin boriba bar nguazir kamın arazir kurabar gavgavim gafira, kamaghin amizima an akar gavgavibar gin mangamin tuavim e basemezir puvati. E nighnizir gavgavim Godin iti. Egha en nighnizir gavgavimin tuavimin nguazir kamın arazir kuraba dikabiragha dagh afira.

Nighnizir gavgavir Iesusin itim

⁵ Tinara nguazir kamın arazir kurabar gavgavim gafiragham? Gumazir nighnizir gavgavim Iesusin iki suam, a Godin Otarim. Gumazir kamra.†

⁶ Kraus Iesus, a nguazir kamın ize. Ezi Jon dipamin a ruezima, a gin aremezi an ghuzim ire. Jon dipamra a ruezir pu. Puvati, a uaghan aremezi an ghuzim ire. Godin Duamra zurara guizin akabar en akakasi. Kamaghira Godin Duam bizir kabar en akakasi.‡ ⁷ Ezi God tuavir pumuning ko mizezim en akazi, e fo, Iesus a tina. Tuavir kabara kara. Godin Duam e migei. Ezi Jon Iesus dipamin a rue. Ezi Iesus aremezi an ghuzim ire. ⁸ Tuavir pumuning ko mizezir kaba uari inigha kamaghin e mikeme. Ezi e fo, Iesus a Godin Otarim. ⁹ Gumaziba, me fozir bizibar gun migeima, e nighnizir gavgavim men akabar iti. God uan Otarimin gun migeir biziba, da guizin biziba, ezi gumaziba migeir biziba pura biziba. God migeir biziba dagh afira. ¹⁰ Gumazitam uan navir averiamin nighnizir gavgavim Godin Otarimin ikiva, egh a bar fogh suam, God a mikemezir migirigiam, a guizbangira migirigiam. Gumazitam nighnizir gavgavim Godin migirigiamin ikian kogh, egh God uan Otarimin gun mikemezir akam baraghan aghuaghiva, egha kamaghin mati a Godin migia ghaze, God ifari. ¹¹ God ikirimirir aghuir zurara itim e ganingizi, ezi e fo, migirigiar kam, a guizin migirigiam. Godin Otarimin poroghav itir tuavimin, e ikirimirir aghuir kam iti. ¹² Gumazir Godin Otarimin poroghav itim, a ikirimirir aghuir zurara itim isi. Gumazir Godin Otarimin poroghav itir puvatizim, a ikirimirir aghuir zurara itim isir puvati.

Akar abuananaba

¹³ Ia nighnizir gavgavim Godin Otarimin ziamin itiba, ia ikirimirir aghuir zurara itim iniasa, ki fuegha, kamaghin ki bizir kaba ia bagha da osiri. ¹⁴ E fo, e God ifongezir moghin, e biziba bagh an azangsightima, an en azangsiziba baragham. Kamaghin e Godin boroghin mangisi atiatingiva okam nighnighan

4:20: 1 Jo 2:4, 3:17, 4:12 **4:21:** Mt 5:44-45, Mk 12:29-31, Jo 13:34, 15:12, 1 Jo 3:23 **5:1:** Jo 1:12-13, 15:23, 1 Jo 2:22-23, 4:15 * **5:1:** (5:1) Ni akar 1 Jon 2:22 ko 4:2in itimin gan. **5:5:** Ro 8:37, 1 Ko 15:57, 1 Jo 4:4, 4:15 † **5:5:** (5:5) Ni akar 1 Jon 4:2in gan. **5:6:** Jo 1:29, 1:34, 14:17, 16:13, 19:34, 1 Ti 3:16, 1 Jo 1:7 ‡ **5:6:** (5:6) Grighin akam, vezin kamın deravira bigha mikemezir puvati. A dipam ko ghuzimra mikeme. Ezi gumazir aviriba ghaze, dipam, a Iesus ruezir dipam. Ezi ghuzim, a Iesusin ovevem migei. **5:7:** Jo 1:1, 10:30, MAA 19:13 **5:8:** Jo 15:26 **5:9:** Mt 3:16-17, 17:5, Jo 5:32-37, 8:17-18 **5:10:** Jo 3:33, 5:38, Ro 8:16, Ga 4:6 **5:11:** Jo 3:36 **5:12:** Jo 3:36, 5:24 **5:13:** Jo 20:31, 1 Jo 1:1-2 **5:14:** Jo 14:13, 16:23, 1 Jo 3:21-22

kogham. ¹⁵ E fo, an e barasi, kamaghin e bizitam bagh an azangsighiva, fogh suam, an e ganigha gifa.

¹⁶ Godin borir igharazitam arazir kurar helin magiran koghamim damuti, eghti tina foghiva a bagh God ko mikim. Eghti God ikirimirir aghuir zurara itim a daningam. Kar ki arazir kurar gumazim damightima a helin magiran koghamibav gei. Arazir kurar mam iti, a guizbangira gumazibagh amima me helin aven zurara ikiava Godin saghon iti. Ki gumazir arazir kurar kabagh amiba God men akurvaghasa ki ia migeir puvati. § ¹⁷ Arazir derazir puvatiziba da arazir kuraba. Arazir kurar aviriba ikia, egha maba gumazibagh amima me helin ikia Godin saghon iti. Ezi arazir kurar mam iti, a gumazibagh amima me helin ghuaghirir puvati.

¹⁸ E fo, Godin otivizir boriba me arazir kurabar gin zuir pu. Puvati, Godin otozir Otarim, Iesus, deravira Godin borir igharazibar gari. Ezi Satan, bizitam me damighan kogham. ¹⁹ E fo, e Godin boriba. Egha uaghan fo, nguazimin itir gumazamizir Godin gin zuir puvatiziba, me Satanin gavgavimin apengan iti. ²⁰ Ezi e uaghan fo, Godin Otarim nguazir kamın izegha, egha e guizin God gifoghasa, a fofozim e ganingi. Ezi e, guizin God uan Otarim Krai Iesus ko, aningin poroghav iti. Krai Iesus, a guizin God. Egha a ikirimirir aghuir zurara itim e ganingi. ²¹ Kamaghin nan boriba, ia deravira uari bagh gan, godin ifariba o nguazimin itir bizitam ian navir averiabar aven iki guizin Godin danganim inian marki.

5:16: Mt 12:31-32, Lu 12:10, Hi 6:4-6, Je 5:14-15 § **5:16:** (5:16) Akar kamın mınгарim a deraviram otozir puvati. Gumazir maba ghaze, a gumazir ovengezibav gei. Ezi marazi ghaze, an ovever namba 2in migirigiam. Ni Akar Mogomem sapta 2:11 ko 20:14in gan. Me akar kam “ovevem” a girazi a kamakin, “helin ovenge.” **5:18:** Jo 17:15, Je 1:27, 1 Pi 1:23, 1 Jo 3:9 **5:19:** Ro 8:10, 8:23, Ga 1:4, 1 Jo 4:6 **5:20:** Ais 9:6, Mt 25:46, Jo 17:3, 1 Ti 3:16, Hi 1:8 **5:21:** 1 Ko 10:14

Jonin Akinafarir Namba 2

Akar Faragha Zuim

Siosin gumazir dapanir mam akinafarir kam osiri. Gumazir aviriba ghaze, a siosin mam in itir gumamaziziba bagha an osiri. A kamagh sua, me bar igharaz darazigh ifueghiva, egh me ifavarir gumaziba bagh gan. Kar gumazir Godin akam gasighasiziba.

E Godin guizin akam mighivira an suiragh, egh gumazir ifariba bagh ganam

¹ Ki Kraisin adarazir gumazir dapanim. Ni amizir God inabazim, ki ni ko nin boriba bagha akinafarir kam osiri. Ki guizbangira bar ia gifonge. Ki uabira puvati, gumamazizir guizin akam gifoziba uaghan bar ia gifonge.* ² Guizin akam en iti, egh a iki mamaghira ikiam. Bizir kam bagha e bar ia gifonge. ³ Guizin akamin arazim ko arazir igharazibagh ifongezim, arazir kamning God ko Iesus ko iti. Kamaghin Afeziam God koma Krai Iesus, Godin Otarim, aning apangkuvir arazim ko kuarkuvir arazim gamua, egha navir amirizimin arazim e ganidi.

E igharaz darazigh ifongezir arazimin gin mangam

⁴ Afeziamin akar gavgavim e mikemezi moghin, nin borir maba guizin akamin gin zui. Ezi ki kamaghin oregha bar akonge. ⁵ Ezi Amizir Aghuim, ki kamaghin nin azangsis, ia bar uarigh ifongegh. Kar arazir igiam puvati. Arazir kam fomira e ko ikia iza datirikin. ⁶ Arazir uarigh ifongezimra kara: e Godin akar gavgavim baragh an gin mangam. Ia fomira oraghizi moghira an akar gavgavim ghaze, ia uarigh ifongezir arazimin gin mangvira iki.

Ia Kraisin akamin suiragh gavgafigh

⁷ Ia oragh. E gifarir gumazir aviriba nguazir kam garui. Me nighnizir gavgavim itir puvatigha kamaghin migeir

puvati, Krai Iesus a gumazir nivafizimin min oto. Gumazir kamaghin amim, a gumazir ifarim, egha Kraisin Apanim.† ⁸ Kamaghin ia uari bagh ganigh, ia bizir iniasava amiba ia da ataghraghan marki. Kamaghin derazi puvati. Ia uan ivezim bar moghira a inighti, deragham. ⁹ Egh gumazitam Kraisin suren migirigiamin suiragh gavgavighan kogh, egh akar igharazitam uam akar kam giviraghti, God a ko ikian kogham. Ezi gumazir Kraisin suren migirigiamin suiragha gavgavigha mamaghira itim, Afeziam uan Otarim ko aning a ko iti. ¹⁰ Gumazitam ia bagh iziva Kraisin suren migirigiar kam inigh izan koghti, ia a inigh uan dipenimin aven mangan marki. Egh ia kamaghin a mikiman marki, God deravira ni damu. Puvati. ¹¹ Ia fo, gumazitam dughiam gumazir kamaghin amim ganidi, ia fogh suam, a uabi an ingangarir kuramin akurvasi.

Gumazir dapanim men ganasa

¹² Ki bizir aviribar ia mikimasa. Ki ghaze, e uarir gan uariv kim bar akongeghasa ki ifonge, kamaghin ki ia bagh izam. Kamaghin ki ia bagha akinafarimin da osiran aghua.

¹³ Nin avenemebar God inabazim, an boriba ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.‡

* **1:1:** (1) Jon akar isin zuim gami. Amizir God inabazim, a siosin mam. Borir kaba, me siosin kamin aven itir gumamaziziba. † **1:7:** (7) Ni akar 1 Jon 4:2in itimin gan. ‡ **1:13:** (13) Ni akar 2 Jon 1in itimin gan.

Jonin Akinafarir Namba 3

Akar Faragha Zuim

Siosin gumazir dapanir mam akinafarir kam gumazir dapanir igharazim bagha an osiri. An ziam Gaius. A fo, Gaius Kraisin gumazamizir igharazibar akurvasi, kamaghin a Gaiusin ziam fe. Egha Gaiusin migia ghaze, ni gumazir kam Diotrefes, a bagh ganigh.

E Godin ingangarim gamir gumazibar akurvagham

¹ Ki Kraisin adarazir gumazir dapanim. Ni Gaius, ki ni bagh akinafarir kam osiri. Ni nan aveghbuamra, ezi ki guizbangira bar ni gifonge. ² Nan namakar aghuim, ki ni bagha God ko migia ghaze, nin duam deravira iti moghin, nin mikarzim bar deravira ikiti, bizir aghuaribara ni bativam. ³ Nighnizir gavgavim Kraisin itir marazi iza nin gun na migia ghaze, ni deravira guizin akamin gin zui. Ezi ki akar kam baregha bar akonge. Ki fo, ni zurara guizin akamin gin zui. ⁴ Ki orazi, nan boriba guizin akamin gin zuima ki bar akonge. Nan agoroger kam bizir mabar agorogeba bar dagh afira.

Gaius ingangarir aghuim gami

⁵ Namakar aghuim, zurara deravira guizin akamin gin ghua egha arazir aghuiba Kraisin adarazigh ami. Egha ni, Kraisin adarazir ni fozir puvatiziba, ni uaghan arazir aghuibar me gami. ⁶ Gumazir kaba nin arazir gumazibagh ifongezimin gun kagh itir siosin migei. Ni God ifongezir moghin, ni bizitaba ua men akuraghti me da inigh tuavir me zuimin mangvira iki, kamaghin dera. ⁷ E fo, me Iesusin ziamin arua ingangarir kam gamuava egha, Kraisi gifozir puvatizir gumaziba, me men dafaribar biziba isir puvati. ⁸ Ezi e gumazir kamaghin amibar akurvaghsi bar gavgavigham. E ghaze, e me ko bar moghira, guizin akam bagh ingarsi, kamaghin e men akurvagham.

Diotrefes arazir kuram gami

⁹ Ki sios bagha akinafarir mam osiris. Ezi Diotrefes uan ziam fava men gumazir dapanimin ikiasava, kamaghin a nan akamin apengan itir puvati. ¹⁰ Kamaghin ki iziva, an arazir kam aghurigham. An en gun tintinibar me migia akar kurabar en gun me migei. A kamaghiram amir puvati, a uaghan Kraisin adarazi isa uan dipenimin zuir puvati. Ezi igharaz darazi me inigh uan dipenibar mangasava amima, ezi a uaghan men anogorogha siosin aven me batogha, me abisi.

Demitrius arazir aghuim gami

¹¹ Nan namakar aghuim, ni arazir kurabar gin mangan marki, ni arazir aghuibar gin mangi. Gumazir arazir aghuibagh amim, a Godin borim. Ezi gumazir arazir kurabagh amim, a God gifozir puvati.

¹² Gumaziba bar Demitriusin arazir aghuimin gun migei. Ezi guizin akam uaghan an arazir aghuimin gun migei. Ezi ki uaghan an arazir aghuimin gun migei. Ezi ia fo nan migirigiaba da guizbangira.

Gumazir dapanim Gaiusin ganasa

¹³ Ki bizir aviriba ni mikimasa, egha ki da osiran aghua. ¹⁴ Ki ghaze, ki gurumra izi ni batogh ga uaningin gan uaningin mikimam. ¹⁵ Navir amirizim ni ko iki. Nin namakar kagh itiba akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Eghti ni magh en namakaba vaghvagh kamaghin me mikim suam, Afeziam me ko iki.

Jut Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın akaba, da mong 2 Pitán akaba ko magh ghu. A Godın gumazamizibav kimasa, eghti me Akar Aghuimın apanibar akaba baragh dar gın mangan markiam. Akinafarim kamaghın migei, “E Godın gumazamiziba, a nighnizir gavgavimın arazir vamıram e ganıngi. Eghti gumazitam en nighnizir gavgavim batueghıva, akar igiatam atıghan kogham.”

Ia uan nighnizir gavgavıba baghan

¹ Kí Jut, kí Iesusın ingangarir gumazim; egha kí Jemsın dozim. Ia God diazir gumazamiziba, kí ia bagha akinafarir kam osiri. God Afeziam bar ia gifonge, ezi Kraıs Iesus uabi ian gari.

² Eghti apangkuvimın arazim ko navir amırızim ko ıgharaz darazi gifongezir arazim bar ia gizıfagh.

Godın akar aghuimın apanıba, me Kraısın adarazir aven ize (2 Pita 2:1-18)

³ Nan namakar aghuıba, kí faragh ingangarir God ua bar e inizir kamın, akinafarim osirıgha ia mıkimasa bar ifonge. Ezi kí datırıghın kamaghın nıghnısi, kí akinafarir ıgharazim osiram. Ia uan nıghnizir gavgavıba bagh bar gavgafıgh. Egh ia Godın akar aghuimın apanıbar akaba batogh. E Godın gumazamiziba, a nıghnizir gavgavimın arazir vamıram e ganıngi. Eghti gumazitam en nıghnizir gavgavim batueghıva, akar igiatam atıghan kogham. Bar puvati. ⁴ Gumazir maba muega Kraısın adarazir aven ize. Fomıra fomıra God kamaghın mıgıa ghaze, gumazir kamaghın amıba me an damazimın mıtivıgh ovengam. Me akırıba ragha God gasi. Egha me Godın apangkuvimın akabagh iragha dagh amıma, da afıar arazıbar akabar mın oto. Gumazir kaba akırım ragha Atrıvir vamıran kam gasara. An en Ekıam Kraıs Iesus.

⁵ Ia bizir kabagh fogha gıfa, ezi kí ua ian nıghnizıba fasa. Ia fo, Ekıam fomıra Isıpın uan gumazamizıbar akurazıma me Isıp ataki. Egha gın gumazamizir nıghnizir gavgavım an itir puvatızıbagh asıghasıki.* ⁶ Ia enselın kurar maba, ia dagh nıghnıgh. God me ganıngizir ingangarıba me dar amuan aghua. Egha me uan danganıba ataki. Kamaghın amızıma, Ekıam zurara ikı mamaghıra ikıamın senbar me ike. Egha me isava kalabuzıar danganır bar mıtarıngızımın me atı. Ezi me Kotıam Damuamın Dughıar Ekıam mızuai. ⁷ Kamaghıra, fomıra Sodom ko Gomoran gumazıba ko nguıbar ekıar anıngın boroghıra itıbar gumazıba, me uaghan enselıba amızir arazımın mırarı ami. Me uarı isa arazir kurabagh anıga, egha me arazir bar kurar gumazıba ko gumazıba uarı isava akuıbagh ami. Kamaghın amızı God me isava avır zurara isıa mamaghıra itım, me akunızı, me ıvezir kuram ini. Bizir otıvizir kabanagh, ia dagh nıghnıghıva arazir kurabar gın mangan kogham.

⁸ Kamaghıra gumazir kaba ian nıghnizıbagh asıghasıghasa me arazir kurar kabar gın tısi. Me irebar kurabar garıma da men nıghnizıba fema me arazir bar kurar mızirızıbar uan mıkarzıbagh ami. Me Ekıamın akaba barazir puvatıghava, Godın Nguıbamın itir enselın ekiaba uaghan akar kurabar dav gei. ⁹ Ezi enselın aghuıba, akar kurabar gumazir men apanıbagh amıbav geır puvati. Ezi dughıar kamın enselbar faragha zuım Maıkel, Mosesın kuam bagha Satan ko anıng uanıng adoghadogha Maıkel akar kuratam Satanın mıkemezir puvati. A kamaghın mıgıa ghaze, “Ekıam uabı nın atar nı mıkemeghtıma nı uan akam dıkuagh.” ¹⁰ Gumazir kaba bizıba me dar mıngarıbagh fozir puvati, me puram akar kurabar dav gei. Me matı asızıba nıghnizıba men puvati. Egha me uan nıvafızıbar ifongezir arazıbar gın zui. Ezi men arazir kabara me gasıghasısi. ¹¹ Me bar ikuvıgham! Me Keın aruzı mıghın

* **1:5:** (5) Grıghın akinafarır avırır fomıra itıba, me zıar kam, “Ekıam,” osırızir puvati. Me zıar kam, “Iesus,” an osiri.

arui. Me ivezim baghavira nighnisi, Balam amizi moghin ami. Egha me dagiaba iniasa bar ikufi. Egha me Koran min Godin akabar gin tizir puvati, egha arazir kam bangin me bar ovegha ikuvigha gifa.

¹² Ia uari ifongezir isar dughiabar, gumazir kaba izava Godin damazimin arazir mizirizir kurabagh ami. Me damasa aghumsizir puvatigha, kamaghin nighnizir puvati, e isar ekiamin iti. Egha me uarira uarigh nighnisi. Me mati amozim puvatizir ghuariabar min gari, ezi aminim dagh vaima, da tintinibar zui. Egha me mati temem uan dughiamin ber puvati. Egha me mati temem misiga givazi gumaziba an povim asiaghati. Me gumazir bar ovengeziba. ¹³ Me mati ongarir fifizir ekiaba dipiraghiri. Egha me arazir kurabar amuasa aghumsizir puvatigha, mati ongarim dipira izima an puvpuvir miziriziba pin otivi moghin men arazir kuraba azenim giri. Egha me mati mikoveziba pin overiamin uan tuavibar gin tizir puvati. Kamaghin amizi, God me bagha danganir mitarmer bar pighatomezim ati, eghti me mangi an iki mamaghira ikiam.

¹⁴ Enok, an Adamin namba siks in ovavimin borim, a Godin akam inigha izir gumazir mam in gumazir kabav gia ghaze, "Ki Ekiamin garima a uan tausen enselin bar aviravirim ko izi. ¹⁵ A gumazamiziba bar men araziba tuisigham. Gumazir an gin zuir puvatiziba, a me damuti, me bar uan arazir kurar me amizibar osimtiziba ateram. Gumazir arazir kurabagh amiba, me akirim ragha God gasa ghuavira iti. Kamaghin amizi akar bar kurar igharazir me God gamiziba, God da bagh me damuti me bar ivezir kuram iniam." ¹⁶ Gumazir kaba, me bativir biziba me da bagha naviba ikufi, egha me puv migei. Me uan navibar arazir kurabar gin zui. Me pamtemin diava puv uan ziaba fe. Egha me gumaziba apezeperima me me ifongezir arazibar gin zui.

Ian nighnizir gavgavim gavgavim ian navibar aning

¹⁷ Nan namakar bar aghuiba, ia gin otivamin bizim ginighnigh, en Ekiam Krai

Jesusin aposelba an gun mikeme. ¹⁸ Me kamaghin ia migia ghaze, "Dughiar abuananabar, gumazir dibovibagh amiba otivam, egh me Godin arazibar aghuaghiva uan nivafiziba ifongezir arazibar gin mangam."

¹⁹ Gumazir kaba Kraisin adarazi abisi. Me nguazir kam in gumazibar nighnizibar gin zui, ezi Godin Duam men itir puvati. ²⁰ Ezi ia guizin nan adarasi, ia dughiabar zurara uan nighnizir gavgavimin gavgavim uan navibar aning. Nighnizir gavgavir kam, God uabi ia ganing. Egh ia Godin Duamin gavgavimin zurara God ko mikim. ²¹ God bar ia gifonge. Eghti ia an boroghin ikiti a zurara ia gifuegham. Egh ia zurara e uan Ekiam Krai Jesusin mizuam, eghti a uan apangkuvim azenim datightima, ia ikirimirir aghuarir zurara itim iniam.

²² Ia, gumazir nighnizir gavgavim oteveziba, ia men apangkuf. ²³ Marazi avimin iti moghin iti, kamaghin amizi, ia zuamram avimin me inigh. Ezi marazi bar navir ghurimin arazibagh ami, egha me bar mize, ezi men korotiaba uaghan bar mize. Eghti dughiar ia men apangkuviba, ia uari bagh gan. Ia Godin damazimin mizezir bizir kaba bar dar saghon iki.

E Godin ziam fam

²⁴ God uabi deraghvira ian ganti ia iran kogham. Eghti a ia inigh mangiti ia an nguibar aghuimin ikiam. Egh ia an damazimin arazir kuraba puvatigh, bar akuegham. ²⁵ Kar Godin vamira ikiava, egha a Krai Jesus en Ekiamin ingan garimin, uam e ini. Eghti e an ziam fam. A en atrivir faragha zuimin ikiava, egha gavgavir ekiam iti. Egh a biziba bar dar dapanimin ikiam. A dughiaba bar fomira iza kamaghira iti. Egha datirighin a uaghan kamaghira iti. Egh a gin uaghan kamaghira ikiam. Bar guizbangira.

Krais Akar Mogomem a Isa Azenim Gati

Akar Faragha Zuim

Gumaziba Kraisin adarazigh asighasizir dughiamin, Jon akinafarir kam osiri. Kraisin adarsi kamaghin miġia ghaze, Krais Iesus a men Ekiam, egha me niġhnizir gavgavimin an iti. Kraisin adarazir niġhnizir gavgaviba gavgavigh, egh me osimtizir ekiaba ateghti da me abinan koghasa, kamaghin Jon akinafarir kam osiri.

Akinafarir kam a ġin otivamin bizibar akar isin zuir aviriba iti. Ezi Kraisin gumazamizir dughiar kam in itiba, me ti akar isin zuir kabagh fo. Ezi niġhnizir gavgaviba puvatiziba dagh fozir puvati.

Akar isin zuir kabar mingarim, a kamakin. Krais Iesus en Ekiam, eghti an darfamin God apaniba bar da dikabiragham. Egh a uaghan Satan dikabiragham. Egh dughiar Iesus uan ingangarim a ġivamim, God gumazamizir ikia gavgavigha uan niġhnizir gavgaviba ataghizir puvatiziba, a ivezir aghuim me daningam.

God biziba bar dar ingarightima da igiabar otivigham, eghti me God ko ikiva egh uam osimtiziba puvatigham.

Krais Iesus, nguibar 7 plan aven itir siosba bagha akaba amada

(Sapta 1-3)

¹ Akar kam faragha modogha iti, ezi datirighin Krais Iesus a isa azenim gati. God uan ingangarir gumaziba bizir zuamiram otivamiba men akaghasa, egha kamaghin akar kam Iesusin aka. Ezi Iesus uan enselin mam anemadazima, ki Jon, an ingangarir gumazim, akam na daningasa ize, eghti ki Iesusin ingangarir gumazir igharazibav kimam. ² Ezi ki Jon, ki bizir kaba bar dar ganigha gifa, egha Godin

akam, a Krais Iesusin gun miġeir akam, ki aneghurigha an gun miġei, egha ki ghaze, akar kam a guizbangira.

³ Akar kam a Godin akam, a Godin ize, eghti tina akar kam dipontima igharaz darazi oraghti, gumazir kam bar akongegh. Eghti gumazamiziba akar kam baraghiva egh Godin akar ki osirizimin ġin mangiva, me uaghan bar akongegh. Dughiam otivasava amima, God damuasa mikemezir biziba an adar amuam. Kamaghin, gumaziba akar kam diponam.

*Jon nguibar 7 plan aven itir siosba bagha
akam osiri*

⁴ Ki Jon, ki ia gumazamizir 7 plan siosin Esian Provinsin itiba, ia bagha akar kam osiri.

Godin datirighin ikia, fomira ikia, egh ġin uamategh izamim, Godin kamra navir amirizim ia daningiva, egh ian apangkuv. Eghti 7 plan duar aghuir Godin ingangarim gamua an atrivir dabirabimin guamin itiba, da uaghan ian apangkuvigh egh navir amirizim ia daning. ⁵ Krais Iesus, a gumazir Godin akaba guizbangira dav geim. Egha a gumazir bar uabira faragha ovevem in ua dikavizim. Egha a nguazimin atriviba bar men ekiam. A uaghan ian apangkuv egh navir amirizim ia daning.

A bar e gifonge, egha a uabi uan ghuzimin a en arazir kuraba aġivazi e firriaghire. ⁶ An e gamizima e atrivimin ofa gamir gumazibar itima, ezi God e gativazi e Godin ingangarim gami, God Iesusin afeziam. Zurazurara Krais ziar ekiam ikiva egh biziba bar dar ganamin gavgavim iki. Guizbangira.

⁷ Ia gan, a ghuariabar tongin izaghirasava ami, eghti gumaziba bar uari uan damazibar an ganam.

Gumazir a giniviziba, me bar uaghan an ganam.

Eghti nguazir kam in kantriba bar, dar gumazamiziba a ginighnigh egh azi naviba bar me basemegham.

1:1: Dan 2:28-29, Jo 3:32, 12:49, MAA 1:19, 4:1, 22:6, 22:16
1:2: 1 Ko 1:6, 1 Jo 1:1, MAA 6:9
1:3: Lu 11:28, Je 5:8,
 1 Pi 4:7, MAA 22:7, 22:10
1:4: Kis 3:14-15, Sek 3:9, Jo 1:1, MAA 1:8, 3:1, 4:5, 4:8, 5:6, 11:17, 16:5
1:5: Sng 89:27,
 Ais 55:4, Jo 15:9, 18:37, Ef 1:20, Kl 1:18, 1 Ti 6:13, Hi 9:14, 1 Jo 1:7, 4:10, MAA 3:14, 17:14
1:6: Kis 19:6, 1 Ti 6:16, Hi
 13:21, 1 Pi 2:5, 2:9, MAA 5:10, 20:6
1:7: Dan 7:13, Sek 12:10, Mt 24:30, Mk 13:26, Lu 21:27, Jo 19:34, 19:37, Ap 1:11, 1
 Te 4:17

Are, bizir kam otivam. Guizbangira.

⁸ Gavgaviba bar itir Godin Ekiam kamaghin miġei, “Kırara ki faraghavıra ikia, egh bar ġin ikıva abuan ikıvıra ikiam.” Kar Godin kamnangra, datırıġın ikia, fomıra ikia, egh ġin uamateġ izam.

Jon Kraisin gani

⁹ Ki Jon, ki ian aveghbuar mam. Ki ia ko, e Kraisin adarasi. Ki ia ko porogha, mızaziba isa, egha ia ko God Bizibagh Atıvir Dughiamın aven ikia Godin apengan iti. Egha ia ko porogha osımtıziba atera tughavı. Ki Godin akam akura, egha İesusın ġun miġeir akam, ki an eghurıgha an ġun miġia ġhaze, akar kam a guizbangira. Kamaghın amizi me na batuegha na isa Patmosın Arıġhatızımın na atı.* ¹⁰ Ekiamın dughiamın, Godin Duam na ġızıvaghavı pamten nan ingarı, ezi nan ġırakırangın ki tiarır mam barazi a sıġhamın mın pamten kamaghın dei. ¹¹ Tiarır kam kamaghın miġei, “Bizir ni ġarır kaba bar, ni akınafarımın da osırıġ, egh 7 plan siosba baġh da amangıġh. Siosın Efesusın ġuıbamın itim, ko Smernan ġuıbamın itim, ko Pergamum ko Taıataıra ko Sardis ko Filadelfia ko Laodisian ġuıbamın itıba.”

¹² Ezi ki ġumazır na miġeimın ġanasa egha raġha ġarı, lamın ġolın 7 pla itı. ¹³ Ezi ki ġumazır mamın ġarım, a lambar tongın tughavı itı. A ġumazıbar Borımın mın ġarı. A korotıar ruarım aruzıma an an sueba avara, ezi a ġolın letıam uan evarım amıġıri. ¹⁴ An dapanarızım bar ġhurġhurıgha matı, sıpsıpın arızımın mın ġara, egha matı ġhuarıar ġhurġhurım. Ezi an damazımning matı avır mızarıar ġavġavımın mın pamtem isi. ¹⁵ An suemning matı bras, me avır ekiamın a tuazı, a

ısa dafozi moġhın ġarı. Ezi ki an tiarım barazi, a matı dıpar ekiam afora nıdı. ¹⁶ A 7 plan mıkovézıba uan aġharır ġuvımın dar suıra. Ezi mıdorozır sabar mam ġhumtızır pumuning ikia bar ġhumi, an an akamın ikeġha azenımın ize. Ezi an ġuam aruer angazangarır ġavġavımın mın pamten taġhtası.

¹⁷ Ki an ġanıġha an suemningın boroġhın ırıġha, ġumazır ovenġezımın mın itı. Ezi a uan aġharır ġuvımın na ġısın atıġha, egha kamagh miġei, “Ni atıatingan markı. Ki ġumazır faraghavıra ikia, egh bar ġın ikıva, egh abuan ikıvıra ikiam. ¹⁸ Egha ki ġumazır angamra itim. Fomıra ki areme. Datırıġın ni ġan, ki zurara angamra ikıvıra ikiam. Ki Ovevemın ki, koma ġumazıba Ovia ġhua Itır ġuıbamın ki, ki anıġın suıraġha anıġın ġanamın ġavġavım itı.

¹⁹ “Kamaghın amizi, ni bizir ni ġanızer kabır akaba osırıġ, bizır datırıġın itıba ko bizır ġın otıvamıba. ²⁰ Ni 7 plan mıkovézır nan aġharır ġuvımın itıba ko 7 plan ġolın lambar ġanıġha ġıfa. Da matı akar moġomem, ezi an mıġarım kamakın: 7 plan mıkovézıba, da siosın 7 plan ġarır enselba. Ezi 7 plan lambar, da uarı siosın 7 pla.”

2

Efesusın ġuıbamın itır siosın zuır akam

¹ ġumazır kam ua kamaghın miġei, “Ni Efesusın itır siosın ġarır ensel a baġh akataba osırıġ. Akar kaba kamakın,

‘Ki uan aġharır ġuvımın 7 plan mıkovézıbar suıġha, egha 7 plan ġolın lambar tongın arui. Egha ki akar kam ni baġha anemadazı a ızı.* ² İa Kraisin adarasi, ian arazır ia amıba ki bar daġh fo. Egha ki fo, ia pamtem

1:8: Kis 3:14, MAA 1:4, 1:17, 4:8, 11:17, 15:3, 21:6, 22:13 **1:9:** Fl 1:7, 2 Ti 1:8, 2:12, MAA 6:9 * **1:9:** (1:9) Dughiar ġumazıba arazır kurar Romba aġhuazıbaġh amıma, me me isi kalabus darıġhasa. Egha dughiar mabar me me amadıma, me arıġhatızıbar ġhua itı. Patmos a uaġhan kalabuıbar arıġhatızır kabır mam. **1:10:** Jo 20:26, Ap 10:10, 2 Ko 12:2, MAA 4:1-2 **1:12:** Kis 25:37, Sek 4:2, MAA 1:20 **1:13:** Ese 1:26, Dan 7:13, 10:5, MAA 15:6 **1:14:** Dan 7:9, MAA 2:18, 14:2, 19:12 **1:15:** Ese 1:24, 43:2, MAA 14:2 **1:16:** Ef 6:17, Hi 4:12, MAA 1:20, 2:1, 2:12, 2:16, 3:1, 19:15, 19:21 **1:17:** Ais 41:4, 44:6, 48:12, Ese 1:28, Dan 8:18, 10:10, MAA 2:8, 22:13 **1:18:** Sng 68:20, Ro 6:9, MAA 4:9, 5:14 **1:19:** MAA 1:1, 1:11, 2:1, 4:1 **1:20:** Sek 4:2, Fl 2:15, MAA 1:12, 1:16, 2:1, 3:1 **2:1:** MAA 1:16, 1:20 * **2:1:** (2:1) Akar kam a siosın ensel baġha zuı, egha a siosın ġumazamızıba amır arazıba, me miġei. **2:2:** 2 Ko 11:13, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1, MAA 2:9, 2:13, 2:19, 3:1, 3:8, 3:15

ingarigha, egha tugha gavgafi. Egha gumazir kurabar aghua. Gumazir kaba ia miġia ghaze, “E uaghan aposelba.” Puvati, me aposelba pu. Ezi ia men miġiriġiaba tuisigha ġivagha, egha men niġniġzir ifavarim ġifogha ghaze, me pura gumazir ifavariba. ³ Gumaziba ian garima, ia nan ziam bangin, me arazir kurabar ia gami. Ezi ki kamaghin ia ġifo, ia tugha gavgavigha osimtizir kam aterava an aghuazir puvati.

⁴ Ezi ki adarir akamin kamaghin ia mikimasa, ia igiamra niġniġzir gavgavim nan ikia, egha ia bar na ġifonge, egha datirighin puvati. ⁵ Ia fomira arazir aghuibagh ami, egha datirighin ia arazir kam ategha ire. Kamaghin amizi, ia uam arazir ia faragha amizim ġiniġniġh, egh ia uan navibagh iragh, egh arazir mati ia faragha amizibar amu. Ia kamaghin damuan koghti, eghti ki ia bagh iziva egh ian itir lam batuegham. ⁶ Ezi ian arazir aghuir mamra kara, ia Nikolasin adarazir arazibar aghua. Ki uakan, ki men araziba bar dar aghua.

⁷ Eghti tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Gumazir midorozim gamua apanim abirim, ki an amamangatighi, a ikirimirir aghuim anidir tememin dagheba iniva dar amam. Temer kam, Godin Nguibar Aghuarimin itir dagher azenimin iti.’”

Smernan nguibamin itir siosin zuir akam

⁸ Gumazir kam ua kamaghin miġei, “Ni Smernan nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

Ki gumazir bar faraghavira ikia, egh bar ġin ikiva abuan ikivira ikiam. Ki fomiram areme, egha datirighin ki angamra iti. Egha ki ni bagha akar kam amadazima a izi. ⁹ Ki osimtiziba ko mizazir ia bativizibagh fo. Egha

kamaghin fo, ia biziba bar puvati. Egha ia ġuibangira bizir bar aviriba iti. Ezi ki fo, gumazir maba akar kurabar ġirakirangin ia miġei. Gumazir kaba ghaze, me Judan adarasi. Egha me Judan adarazi pu. Puvati. Me ġuizin Satanin adarasi.† ¹⁰ Ia kiranoveghang mizazitaba iniam, egh bizir kam ia damuti ia atiatingan marki. Ia orakigh. God ian niġniġzir gavgavim tuisigh egh foghasa, a gavgafi, o puvati. Kamaghin, Satan ia damuti me ian tongin tarazi kalabus darigham. Eghti ia 10 plan dughiabar osimtiziba ko mizaziba ateram. Eghti ia niġniġzir gavgavir Kraisin itimin suiragh gavgafigh, mamaghira iki mangi, ia aremeghamin dughiam, eghti ki ikirimirir aghuarim ivezir aghuarimin min pura ia daningam.

¹¹ Tina kuarimning iti, akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Gumazitam midorozim damuva uan apanim abiraghti ovever namba 2 a gasighasighan kogham. Bar puvati.”

Pergamumin nguibamin itir siosin zuir akam

¹² Gumazir kam kamaghin ua na miġei, “Egh ni Pergamumin siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki midorozir sabar ghumtizir pumuning itim iti, a bar ghumi. Ki akar kam ia bagha anemadazi a izi.

¹³ Ki nguibar ia itir kam bar deragha a ġifo, Satanin atrivir dabirabim nguibar kamini iti. Ezi ia nan ziamin tugha gavgavigha, egha ia niġniġzir gavgavim nan ikia egha ia niġniġzir gavgavir kam modir puvati. Fomira gumazir kam Antipas, a gumazir nan akam kurim, egha ia ko ike. A ġuibangira nan akamin ġin zui, ezi me ian nguibar Satan itimin a misoghezi an areme.

2:3: Ga 6:9, Hi 12:3-5 **2:5:** Mt 21:41-43, MAA 2:16, 2:22, 3:3, 3:19 **2:6:** Sng 139:21 **2:7:** Stt 2:9, Ese 28:13, 31:8, Mt 11:15, MAA 2:11, 2:17, 2:29, 3:6, 3:13, 3:22, 22:2, 22:14, 22:19 **2:8:** Ais 44:6, 48:12, MAA 1:17, 22:13 **2:9:** Ro 2:17, 2 Ko 11:14-15, 1 Ti 6:18, Je 2:5, MAA 3:9 † **2:9:** (2:9) Smernan siosin gumazamiziba, me nguazir kamin biziba bar otevegħa, onganarazibagh ami. Egha me Godin Duamin biziba, ġuibangira bar izifa. **2:10:** Mt 10:22, 10:28, 24:13, 2 Ti 4:8, Je 1:12, MAA 3:11 **2:11:** MAA 13:9, 20:14, 21:8 **2:12:** Ais 49:2, MAA 1:16 **2:13:** MAA 3:8 **2:14:** Nam 22-24, 25:1-3, 31:16, Lo 23:4, Ap 15:29, 1 Ko 6:13, 8:9, 2 Pi 2:15, Ju 11

Dughiar kamın ia uaghan akırım ragha na gasarazir puvati.

¹⁴ Ezi ki adarir akar maba ia mikimasa. Ia Pergamumın gumazir maba iti, me Balamın sure gamir akabar suiragha gavgavighavira iti. E fo, Balam kamaghın Balakın sure gami, eghti a Israelba tuavir kuramın men akagh me damuti, me arazir kuramın iregham. Ezi Balak Israelbar nighnizibagh amizima, me aseba bagha ofa gamir asiziba apa, egha tintinibar uari koma akuir arazim gami. ¹⁵ Kamaghira, gumazir maba ia ko ikia, egha Nikolasın adarazir akabar gın zui. ¹⁶ Kamaghın amizi ia uan navibagh iragh. Puvatightima, ki kiranoveghang ia bagh izi, egh gumazir kaba uan akamın itir midorozir sabamın me misogham.

¹⁷ Tina kuarimning iti, akar Godın Duam siosbav geiba, a da baragh. Eghti gumazitam midorozim damuva apanim abiraghtima, ki manan dagher datirighın muegav itir taba a daningam. Egh ki dagiar ghurghuritam a daningam. Egh dagiar kamın ki ziar igiar mam osirigham, eghti gumazitam ziar kam gifoghan kogham. Gumazir dagiam in izim, anarira a gifogham.’”‡

Taiatairan nguibamın itir siosın zuir akam

¹⁸ Gumazir kam kamaghın ua migei, “Ni Taiatairan nguibamın siosın garir ensel a bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakın,

‘Ki Godın Otarim, ezi nan damazimning mati avir mizariar gavgavimın mın pamten isi, ezi nan suemning mati bras me bar deravira a ruezı moghın isia angazangarim ekefe. Ki akar kam ni bagha anemadazıma a izi. ¹⁹ Arazir ia amiba, ki bar dagh fo. Ki fo, ia gumazamiziba bar me gifonge, egha

nighnizir gavgavim nan ikia, egha igharaz darazir akurvizir arazibagh ami. Ki fo, osımtiziba ia bativima, ia tugha gavgafi. Ki fo, arazir ia faragha amiziba, da dera, ezi datirighın ian arazir kaba deragha ikia faragha zuir arazibagh afira.

²⁰ Ezi ki adarir akar kam ian iti. Ia amizir kam Jesebelin amamangatizi a ia ko iti. Amizir kam kamagh migeia ghaze, a Godın akam inigha izir amizim. Bar puvati, a ifari. Egha nan ingangarir gumazibagh ifara egha gumazamiziba tintinibar uari bakia uari ko akuir arazim ko asizir me asebar ofa gamua apir arazibar men sure gami. ²¹ A navim giraghasa ki ifonge, egha kamaghın ki anetaghizıma a dughiar mabar ike. Ezi puvati, a gumazamiziba tintinibar uari bakia, egha uari ko akuir arazir kam bagh navim giraghan aghua. ²² Ia oragh. Ki ıvezir kuram a daningıva arımarıar ekiam a daningti a mızazir bar ekiam iniam. Eghti gumazir a bakia a ko arazir kurabagh amiba, me a ko amir araziba bagh navibagh iraghan koghti, ki osımtizir ekiam ko mızazim uaghan me daningam. ²³ An boriba uaghan, ki me misueghti me arımıghregham. Eghti siosba bar fogham, gumaziba bar ki men naviba ko nighnizibagh fogha da tuisisi. Egh ki ia amir araziba bagh ıvezim vaghvagh ia daningam.

²⁴ Egha ki datirighın ia Taiatairan itir igharaz daraziv gei. Ia amizir kamın akabar gın zuir puvatigha, egha arazir kam, me kamaghın a dibori, “Satanın akar mogomeba,” ia an fofozim inizir puvati. Ki kamaghın ia mikimasa, ki osımtizir igharazitam, ia datighan kogham. ²⁵ Ezi bizir ia suighiziba bar, ia bar pamten dar suiragh mıghıghvıra iki, mangı dughiar ki izamim.

2:16: Ais 11:4, 2 Te 2:8, MAA 1:16, 3:11, 19:15, 19:21, 22:7, 22:12, 22:20 **2:17:** Kis 16:4, 16:14-15, 16:33-34, Ais 62:2, 65:15, Jo 6:48-50, MAA 2:7, 2:11, 3:12, 19:12 ‡ **2:17:** (2:17) Manan daghem, Israelba gumaziba puvatizir danganımın aruıma, God a isa me ganıngi. Ni Kisim Bek 16, ko Ighiam 78:24ın gan. **2:18:** MAA 1:14-15 **2:20:** 1 Kin 16:31, 2 Kin 9:7, Ap 15:20, 15:29, 1 Ko 10:19, MAA 2:14 § **2:20:** (2:20) Jesebel, an amizir kurar mamın ziam. Fomıra Israelbar atrivir amizimın ikia, egha arazir bar kurabagh amizim. Ni 1 King 18:4, ko 19:1-2, ko 2 King 9:3-37ın gan. Nikolasın adarazir amizir mam iti, Taiatairan gumazamizir maba inızi, me an arazir kurabar gın zui. Ezi bizir kamın, me ti ziar kam Jesebel a gati. **2:21:** Ro 2:4, MAA 9:20 **2:23:** Sng 7:9, 62:12, Jer 11:20, 17:10, Ro 8:27, 2 Ko 5:10, 2 Ti 4:14, MAA 20:12-13 **2:25:** MAA 3:11

²⁶ Gumazim midorozim damu apanim dikabiragh, egh nan arazibar gin mangiti, biziba bar givaghamin dughiam otoghti, ki gumazir kam gumazamizibar gumazir dapanimin ikiamin gavgavim a daningam. ²⁷ Eghti an atrivimin gavgavim sara men ganiva egh me abighrarigham, mati gumazim nguazir miner mam abiagharisi.

Ingangarir ki a ganingizir kam, mati ingangarir nan afeziam gumazamizibar ganasa na ganingizir ingangarimin mirara ghu. ²⁸ Egh uaghan, ki mikovezir bar mizaragharam otivir kam a daningam.

²⁹ Tina kuarimning iti, egh akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

3

Sardisin nguibamin itir siosin zuir akam

¹ Gumazir kam ua kamaghin migei, “Ni datirighin Sardisin nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki Godin duar 7 plan gari, egha ki 7 pla mikovezibar suira. Egha ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. Ki arazir ia amiba bar dagh fogha gifa. Me ia migia ghaze, “Sardisin itir sios, an angamra iti.” Ezi puvati, ia ariaghregha gifa. ² Ki ia amir arazibar gara ghaze, da nan Godin damazimin tighar deragham. Kamaghin, ia osegh daguraguim atakigh. Ian araziba, bar ovengezir puvati, dar muziariba mong ikiavira iti, ia ua gavgavim dar aning. ³ Akar aghuir ia fomiram oregha inizir kam, ia uam a ginighnigh. Egh ia navibagh iragh, egh bar deraviram an gin mangi. Egh ia osegh daguraguim ateghan koghti, ki okimakiar gumazim izi moghin, ia batogham. Eghti ia dughiar ki izamim a gifoghan kogham.

⁴ Ezi ian gumazamizir maba Sardisin ikiavira iti, me uan korotiabagh amizi da

mizezir puvati. Gumazir kabar araziba da derazi, ki me uabin toro, kamaghin me korotiar ghurghuribar aghuigh na ko daruam. ⁵ Gumazitam midorozim damuva apanim abiragh, egh korotiar ghurghurir kamagh garitam arughti ki an ziam akinafarir God gumazamizir ikirimirir zurara itim iniamin ziaba osirizim, ki an ziam angarighan kogham. Puvati. Ki uan afeziam ko an enselbar damazibar gumazir kam in gun mikim suam, a konanam. ⁶ Tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

Filadelfian nguibamin itir siosin zuir akam

⁷ Gumazir kam ua kamaghin migei, “Egh ni Filadelfian nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki dughiba bar God baghavira iti, ezi nan akar dikiriziba da guizbangira otifi. Ezi ki Devitin kin suira, egh bizim ki a kuighti, gumazitam bar uam anesaragham kogham. Egh bizim ki an tiam asaraghti, gumazitam bar uam a kuighan kogham. Ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. ⁸ Ki ia amir araziba bar dagh fogha gifa, ezi ia orakigh. Ki ian damazimin tiam kuizima a iti. Eghti gumazitam uam anesaragham kogham. Ki kamaghin fo, ian gavgavir muziarim ikiavira iti, ezi ia nan akamin gin ghua, egha nan ziam akirim ragha a gasarazir puvati. ⁹ Ia Satanin adarazigh fos, me kamagh migia ghaze, me Judan adarasi. Egha me Judan adarazi puvati, me ifavarir gumaziba. Ia orakigh. Ki gumazir kabar amighti me izi ian suebar apengan teviba apirigh, egh me kamaghin fogham, ki bar ia gifonge. ¹⁰ Ia nan akamra gin ghua egha osimtizer ia bativiba ia dar aven tughavir gavgavighavira iti. Kamagh amizi, ki ian

2:26: Mt 19:28, Jo 6:29, 1 Ko 6:3, 1 Jo 3:23, MAA 20:4 **2:27:** Dan 7:22, MAA 12:5 **2:28:** MAA 22:16 **3:1:** MAA 1:4, 1:16, 2:2, 5:6 **3:3:** Mt 24:43-44, Lu 12:39-40, 1 Te 5:2, 5:6, 1 Ti 6:20, 2 Pi 3:10, MAA 2:5, 16:15 **3:4:** Ap 1:15, Ju 23, MAA 6:11, 7:9, 7:13 **3:5:** Kis 32:32-33, Sng 69:28, Mt 10:32, Lu 10:20, 12:8, Fl 4:3, MAA 3:18, 19:8, 20:12 **3:7:** Jop 12:14, Ais 22:22, Lu 1:32, Ap 3:14, 1 Jo 5:20 **3:8:** 1 Ko 16:9, 2 Ko 2:12, MAA 2:2 **3:9:** Ais 43:4, 45:14, 49:23, 60:14, MAA 2:9 **3:10:** Ais 24:17, Lu 21:19, 2 Ti 2:12, 2 Pi 2:9

ganam. God gın nguazimın itir gumazamiziba bar, men nighnizir gavgavim tuisigh egh foghasa, a gavgafiz, o puvati, eghti kamaghın osimtızir ekiamın dughiam otogham. Eghti dughiar kamın ki ian ganti ia deragham.

¹¹ Ki bar zuamıra ia batogham. Gumazitam ian ivezir aghuim okemeghan koghsi, kamaghın bizir ia suirazim, ia bar an suiragh gavgafigh. ¹² Gumazitam midorozim damuva apanim abiraghti, ki gumazir kam damighti a nan Godın Dipenimın dipenir akınimın mın tughuv ikiam. Eghti a Godın Dipenim ategh uam azenan mangan kogham. Bar puvati. Ki an uan Godın ziam osirigh, egh ki uan Godın Nguibamın ziam osirigham. Jerusalemın igiar kam, a nan God ko ikegh otogh overiam ategh izighram. Ki uabi uan ziar igiam, ki gumazir kamın uaghan an osirigham. ¹³ Tina kuarimning iti, an akar Godın Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

Laodisian nguibamın itir siosin zuir akam

¹⁴ Gumazir kam ua kamaghın miġei, “Ni Laodisian nguibamın itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakın,

‘Ki gumazir “guizbangıra” miġeim. Godın akar dikiriziba ko an akaba bar, ki guizbangıra miġia, zurara guizın akamrama akuri. Ki God ingarizir biziba bar dar mingarim. Egha akar kam ni bagha anemadazi a izi. ¹⁵ Ki ia amir araziba bar dagh fo. Ki fo, ia orangizir puvati, egha feir puvati. Ia orangigh iki o ia feng ikiasa, ki ifonge. ¹⁶ Ezi puvati. Ia mong, ganadamıra fei. Ia bar puvıra feir puvati, egha bar orangizir puvati. Kamagh amizi, ki uan akar torimın ian mighasa.

¹⁷ Ia kamagh miġia ghaze, “E bizir aviriba ko dagiar aviriba iti. E bizitamın

otevir puvati.” Ezi puvati. Ian dabirabim pazavıra itima, gumaziba ian garava bar ian apangkufi. Ia bar biziba puvatigha egha damaziba okavigha egha bibiagara iti. Egha ia uari bizir kam gıfozir puvati.*

¹⁸ Kamagh amizi, ki nighnizir kam ia daningasa. Nan gol avim bar an isigha an itir bizir kuraba bar da adangi. Kamaghın ia golın kam na dama a givezegh, egh dagiaba avirasemegham. Egh uaghan ia uan mikarzim avisi korotiar ghurghuritam givesegh, eghti gumaziba ian ganti ia bibiagara ikiva, egh aghumsighan kogham. Egh uaghan ia uan damazibar aghusi marasin givesegh, egh ia ganam.

¹⁹ Gumazir ki ifongeziba, ki men atar men arazibar kiram. Kamagh amizi ia uan araziba akirsi gavgavigh egh uan navibagh iragh.

²⁰ Ia oragh, ki tiar akamın tughav ikia, a gafughafusi. Gumazitam nan tiarim baregh egh tiam kuighti, ki aven mangi a ko ikiam. Egh ki a ko damiti, eghti a na ko damam.

²¹ Gumazitam midorozim damuva apanim abiraghti, ki an amamangatighi a na ko nan atrivir dabirabim dapiam, mati ki fomıra uaghan midorozim gamigha uan apanim abiragha, egha ki uan afeziam ko an atrivir dabirabim gapera. ²² Tina kuarimning iti, an akar Godın Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

Sipsipin Nguzim Godın Nguibamın akınafarim kuizima bizir kuraba nguazimın gumazamiziba batifi

4

(Sapta 4-11)

Me Godın Nguibamın an ziam fe

3:11: Fl 4:5, MAA 2:10, 2:16, 2:25, 22:7, 22:12, 22:20 **3:12:** Ais 62:2, 65:15, Ese 48:35, Ga 2:9, 4:26, Hi 12:22, MAA 14:1, 21:2 **3:14:** Snd 8:22, Ais 65:16, 2 Ko 1:20, Kl 1:15, MAA 1:5, 19:11, 22:6 **3:15:** Ro 12:11, MAA 2:2 **3:17:** Hos 12:8, Lu 12:21, 1 Ko 4:8 * **3:17:** (3:17) Me uari uan damazibar gari, Laodisiaba bizir aviriba iti. Egha Godın damazimın me bar onganarazibar mın iti. Ni Akar Mogomem 2:9in gan. **3:18:** Ais 55:1, Mt 13:44, 2 Ko 5:3, Je 2:5, MAA 3:5, 4:4, 7:13, 16:15 **3:19:** Snd 3:12, 1 Ko 11:32, Hi 12:6, Je 1:12, MAA 2:5 **3:20:** Lu 12:37, Jo 14:23, 1 Jo 2:24 **3:21:** Mt 19:28, Lu 22:30, 2 Ti 2:12, MAA 2:26-27 **4:1:** MAA 1:1, 1:10, 1:19, 11:12, 22:6

¹ Ezi ki gın ua garima, Ame! Godin Nguibamın tiar akar mam kuiaghriġha iti. Gumazir ki fomira oraghizim, a faragha pamten sighamın mın nan dei, egha datirighın ua kamaghın na miġei, “Ni kagh anang, eghti ki bizir gın otivamiba bar nın akakagham.” ² Ezi Godin Duam zuamira maghira na gizivagha bar pamten nan ingari, ezi ki gari, Ame! Atrivir dabirabir mam Godin Nguibamın iti, ezi gumazir mam atrivir dabirabir kam gaper.* ³ Gumazir kamın guam dagiar jaspera ko dagiar konilian aghevimiın mın taghtasi. Ezi akianir mam, atrivir dabirabim torim gati, ezi ki akianir kamın gari a emeralin dagiar garimın mın taghtasi. ⁴ Ezi 24 plan atrivir dabirabiba, atrivimın dabirabir kam okari. Ezi 24 plan gumazir dapaniba dabirabir kabagh apia. Gumazir dapanir kaba korotiar ghurghuriba aghui, egha golin ingarizir dapanir asuaba uari gaghuigha mati atrivimın golin dapanir asuaba men dapanibar iti. ⁵ Ki gari, onimariba atrivir dabirabimın ikiava otivaghira tintinibar siġha taghtasi, ezi ki orazi niġinir ekiam otozi overiam tingaghe. Ezi atrivir dabirabimın guamın 7 pla adeniba isia iti. Egha 7 plan adenir kaba da 7 pla Godin duaba. ⁶ Atrivir dabirabimın guamın bizir mam iti, a mati ongarir ekiam me glasın an ingarizi, a bar zuegha ikia taghtasi.

Ezi bizir angamra itir 4 pla, da atrivir dabirabim okariġha tuivighav iti. Egha 4 plan bizir angamra itir kaba, da damazir aviriba itima da men mikarziba bar da ave, men akiraghariba uakan. ⁷ Bizir angamra faragha itim, a mati laion. Ezi bizir angamra an girara itim, a mati bulmakaun apurim. Ezi bizir angamra ikia aningın girara itim, an guam mati gumazir guam. Ezi bizir angamra men girara itim, mati kuarazir bagamın mın pın miġhava

4:2: Sng 47:8, Ais 6:1, Jer 17:12, MAA 4:9, 17:3, 21:10 * **4:2:** (4:2) Gumazir Jon garir atrivir dabirabim gaperaghav itim, kar God uabi. Egha vezin kamın Jon guizin an ziam dibora ghaze, a God. Ezi gın moghira, Sapta 7:10in akam kamagh miġia ghaze, God atrivir dabirabim daperav ikiam. Jon kamagh mikemezir puvati. Jon Godin angazangarir ekiam ko ziar ekiam biaghriġha igharagha otivizibar ganigha, egha a dagh isin akar isin zuimın Godin miġei. **4:4:** MAA 3:18, 6:11, 11:16, 19:14 **4:5:** Kis 19:16, Ese 1:13, Sek 4:2, MAA 1:4, 8:5, 11:19, 16:18 **4:6:** Ese 1:5-10, 1:22, MAA 15:2 **4:8:** Ais 6:2-3, Ese 1:18, 10:12, MAA 1:4, 1:8 **4:9:** Dan 4:34, 6:26, 12:7, MAA 1:18, 4:2, 4:10, 5:14, 15:7 **4:10:** MAA 4:4, 4:9, 5:1, 5:7-8, 5:13-14, 6:16, 7:15, 19:4, 21:5 **4:11:** Ap 17:24, Ef 3:9, Kl 1:16, MAA 5:12, 10:6 **5:1:** Ais 29:11, Ese 2:9-10, Dan 12:4

arui. ⁸ Bizir 4 plan angamra itir kaba, me 6 plan aviziba bar vaghvagha men iti. Ezi men mikarziba damazir aviriba da ave, egha uaghan men avizibar apengan iti. Egha arueba ko dimagaribar kamaghın miġei,

“Ekiam a God, a gavgavir bar ekiam iti, egha a bizir kuraba bar dar saghon ikia a bar zue. A bar zue, a bar zue. A fomira ikia, egha datirighın ikia, egh gın uamategh izam.” Me miġirigiar kam gamua mamaghira ikia egha avugh saziba puvati.

⁹ Bizir angamra itir kaba, me gumazir uan atrivir dabirabim gaperaghav itim bagha bar akonge, a gumazir zurara angamra itim. Egha me an ziam fava, egha a minabi. Ezi bizir 4 plan angamra itir kaba zurara dughiabar kamagh amuvira itima, ¹⁰ 24plan gumazir dapanir kaba gumazir atrivir dabirabim gaperazimın guamın tevir akuriba apiri. A gumazir zurazurara itim ezi me an ziam fe. Me uan golin dapanir asuaba asia da isa atrivir dabirabimın guamın boroghın da akuri. Egha kamaghın ighiam gami,

¹¹ “Ni en Ekiam, en God. Ni biziba bar dar ingari. Egha ni uan ifongiamın, biziba bar dar ingarizima da otifi, ezi datirighın biziba bar iti.

Kamaghın, nirara e uari nın itorogha nın ziam bar pın aneti. Gumaziba bar ni bagh bar akuegh, egh nın ziam fiava nın gavgavimın apengan ikiam.”

5

Akinafarir riġhizir mam, Jon an gari

¹ Gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim, an agharir guvimın ki akinafarir mamın gari, a iti. Akinafarir kam mati akinafarir bar ruarir me riġha miġhrizim,

ezi akinafarir kam osizirim an vuem ko vuem sara iti. Egha me a righa egha 7 plan danganibar me kandelin grisin pamten da mighini. ² Ezi ki enselin gav-gavir mamın gari a pamten kamaghin di-ava azangisi, “Tina gumazir aghuir God uabin torozim, an akinafarimın itir kandelin grisba adeghiva, egh akinafarir kam onegham?” ³ Overiamın itir gumazitam, o nguazimın itir gumazitam, apengan itir gumazitam, akinafarir kam onegh, egh an aven ganan kogham. ⁴ Ki gari, gumazitam akinafarir kam onegh an aven ganamin gavgaviba puvati. Ezi kamaghin ki puvirama aravira iti. ⁵ Ezi gumazir dapaniba men mav kamaghin na migei, “Ni arangan marki. Ni orakigh. Laionin kam Judan adarazir atrivimın oto, atrivir bar ekiam, an Atrivim Devitın ovavim, egha a midorozim gamua uan apanim abiragha gifa. Kamagh amizi a 7 plan kandelin grisin akinafarim mighiriziba adegh, egh akinafarir kam onegham.”

Jon Sipsipin Nguzimın gari

⁶ Ezi ki gari, sipsipin nguzir mam tughav iti. Me a misoghezi an aremezi moghin gari. An atrivir dabirabim ko 4 plan angamra itir bizibar tongin tughav iti, ezi gumazir dapanibar dabirabiba an okarigha iti. A 7 plan komba ko 7 plan damatuziba iti, kar Godin duar 7 pla. God me amadazima me nguazir kam bar a garui.* ⁷ Ezi Sipsipin Nguzim ghua gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itimın agharir guvimın, akinafarir kam ini. ⁸ An akinafarir kam inigha givazima, ezi 4 plan bizir angamra itir kaba ko 24 plan gumazir dapanir kaba Sipsipin Nguzimın boroghın tevir akuribar apiri. Gumazir dapaniba vaghvagha gitan mın garir biziba ko golin itaribar suiki. Itarir kaba, migharir mughurar aghuim zuim, bar dagh izifa. Bizir kam kamakin, Godin gumazamiziba God ko migeir arazim.

5:5: Stt 49:9, Ais 11:1, 11:10, Ro 15:12, Hi 7:14, MAA 6:1, 22:16 **5:6:** Ais 53:7, Sek 4:10, Jo 1:29, 1:36, MAA 1:4, 4:5, 5:9, 5:12, 13:8 * **5:6:** (6:6) Vezin kamın mingarim kamaghin migei, Dagheba bar otevegham eghti daghebar ivezim bar pin ghuavanabogham. **5:7:** MAA 4:2, 4:10 **5:8:** Sng 141:2, MAA 4:8-10, 8:3-4, 15:2 **5:11:** Sng 68:17, Dan 7:10, Hi 12:22, MAA 4:4-6 **5:12:** 1 Sto 29:11, MAA 5:6 **5:13:** Ro 9:5, Fl 2:10, 1 Ti 6:16, 1 Pi 4:11, MAA 4:2, 4:10, 6:16, 7:10

⁹⁻¹⁰ Egha me ighiar ighiar mam kamaghin a gami,

“Me ni misoghezi ni areme, egha nin ghuzimın ni gumazamiziba God bagha me givese.

Ni, anababa bar dar gumazamizir maba, ko nguibabar akaba bar, ko mikarzir igharagha gariba bar, ko kantriba bar dar gumazamiziba, men marazi, ni me givese.

Egha ni me gamizima me atrivimın adarazir otivigha, egha ofa gamir gumazibar mın ikia, en God bagha ingari.

Egh me atrivimın iki, egh nguazimın gumazamizibar ganam.

Kamaghin, God ua bagha nin torozi, ni akinafarim inigh egh kandelin grisba adegham.”

Me Sipsipin Nguzimın ziam fe

¹¹ Egha ki ua gara enselin tiarir avirir maba barasi. Men dibobonim handet milienin aviriba ko tausen tausenin aviriba. Me atrivir dabirabim ko bizir angamra itiba ko gumazir dapaniba okarigha tivighav iti. ¹² Me pamten dia kamaghin ighiam gami,

“Sipsipin Nguzir kam me misoghezi aremezim, e an uari torogha an ziam bar pin aneti.

A ziar ekiam ko bizir aghuir aviriba ko fofozir aghuiba ko gavgavir ekiam iti.

E an ziam fiva egh a bagh bar akongegh egh a minabam.”

¹³ Ezi ki God ingarizir gumaziba ko biziba bar men ighiam barasi, bizir overiamın itiba ko nguazimın itiba ko nguazimın apengan itiba ko ongarimın itiba. Ki orazi da kamagh migei,

“Gumazir uan atrivir dabirabim gapi-aghirim, ko sipsipin nguzim

uaghan, e zurazurara aning minabivira ikiam. Egh aningın ziar ekiamning fiva, aning bagh bar akongegh egh aningın gavgavir ekiamın apengan iki zurara mamaghıra ikiam.”

14 Ezi 4 plan bizir angamra itiba kamaghın miği, “Guizbangıra.” Ezi gumazir dapaniba tevir akuriba apirigha aningın ziamning fe.

6

Sipsipin Nguzim akınafarimın kandelin grisba adangi

1 Ki Sipsipin Nguzimın gari, a 7 plan kandelin grisın itir akınafarir kamın suiragha egha a kandel grisın namba wan adangi. Ezi ki orazi, 4 plan bizir angamra itir kabar mav kamaghın miği, ezi an tiarim mati ararim dagaravagha, a kamaghın miği, “Ni izi!” 2 Ezi ki ua gara egha hoziar ghurghurir mamın gari, gumazim barirpimın suiragha a gaper. Me atrivimın dapanir asuar mam a ganingi, ezi a midorozim gamua uan apanim abırazi moghın zui, egha midorozir aviribagh amua uan apaniba abıra ghuavıra iti.

3 Ezi Sipsipin Nguzim akınafarimın kandelin grisın namba 2 adangi, ezi ki orazi, bizir angamra itir namba 2 kamaghın miği, “Ni izi!” 4 Ezi hoziar igharazim azenan izi, an aghefe. Me gavgavim hoziar kam gaperazir gumazim ganingi, kar gavgavir nguazimın gumazamizibar dughiar aghuim a gıvamim, eghti gumaziba igharaz daraziv soghtıma me arımıghıram. Ezi me midorozir sabar ekiar mam ingangarir kam damuasava a ganingi.

5 Ezi sipsipin nguzim akınafarimın kandelin grisın namba 3 adangi, ezi ki orazi bizir angamra itir namba 3 kamagh miği, “Ni izi!” Ezi ki ua gara, egha hoziar pizimın gari. Ezi gumazir a gaperaghav itim a skelin mam uan dafarimın an suira.

6 Ezi ki orazi, mati gumazimın tiarim bizir angamra itir 4 plan kabar tongın miği, egha miğirigiar kam kamaghın miği, “İa mangı uan ingangarim damuti, eghti dagheba bar otevegham. Kamaghın, gumazim dughiar vamıran ivezim inigh, a witin miner muziarir vamıra o balin miner muziarir 3 plara givezam. Egh ia olivin temeba ko wainın beniba gasighasighan marki, eghti olivin boreme ko wain ikivıra ikiam.”

7 Ezi Sipsipin Nguzim akınafarimın kandelin grisın namba 4 adangizıma, ki orazi bizir angamra itir namba 4 kamagh miği, “Ni izi!” 8 Ezi ki ua gara hoziar iangurimın gari. Ezi gumazir a gaperazim, an ziam Ovevem. Ezi Nguibar Gumaziba Ovia Ghua Itim, an Ovevemın girara izi. God gavgavim kamaghın aning ganingi, aning nguazimın itir gumazamiziba 4 plan okuruabar me tuiragh, egh okuruar kabar aven aning okuruar vamıra, aning a misueghti an aremegham. Aning gumazamiziba midorozir sabamın me misueghti, me arımıghıram, eghti aning mitiriar ekiam damighti an otoghti me arımıghıram, eghti aning arımariar ekiabar amuti da otiv me damuti me arımıghıram, eghti aning ruarimın itir asızir atiaba amangti da mangi me misoghti me arımıghıram.

9 Ezi Sipsipin Nguzim akınafarimın kandelin grisın namba 5 adangizıma, ki gari, gumazamizir ovengezibar duaba Godın ofa gamir danganım apengan iti. Gumazamizir kaba faragha Godın akamın suiragha gavgavıgha, egha akar kam akuni, ezi bizir kamın apaniba me misoghezi me ariaghıre. 10 Duar kaba dia kamaghın miği, “Gavgavıba bar itir Ekiam, ni arazir kuraba bar dar saghon ikia egha bar zue! Ezi nın akar dikirizıba da guizbangıra otifi! E ni mızua iti, ni zuamıra nguazimın itir gumazamizibar arazıba tuisıghıva, egh en ghuzimın ivezim ikarvagh!” 11 Egha me gumazamizir kaba vaghvagha korotiar ghurghurir ruariba me ganingi, egha kam-

6:1: MAA 4:6-7, 5:1, 5:5-7 6:2: Sek 1:8, MAA 6:3, 6:6, 14:14, 19:11 6:4: Sek 1:8, 6:2 6:5: Sek 6:2, 6:6 6:6: Ese 5:12, 5:17 6:8: Jer 15:1-3, Ese 5:12, 5:17, 14:21, 33:27, Sek 6:3 6:9: 2 Ti 1:8, MAA 1:9, 8:3, 12:17, 19:10 6:10: Lo 32:43, Sng 78:10, MAA 11:18, 16:7, 19:2 6:11: Hi 11:40, MAA 3:4-5, 3:18, 7:9, 7:13-14, 14:13, 19:14

agh me miġei, “Ia tong orarkiva avughsi iki. Apaniba ian adarazi ko ia ko ingari darazi misuegħti me arimiġhiregham, mati me ia misoghezi mokin. God, gumazamizir apaniba me misuegħti arimiġhramibar namba ġifogħa ġifa, eġħti apaniba gumazamizir kabav suegħti me arimiġhiregħti, God ian ghuzim in ivezim ikarvagħam.”

¹² Ezi Sipsip in Nguzim akinafarim in kandel in ġris in namba 6 adangizima, ezi ki ua gari, mikimkizir dafam nguazim in oto. Ezi aruem isiragħa gari puvatizi, overiam ko nguazim mitatangi. Ezi iakinim bar aghevegħa ghuzim in min gari. ¹³ Ezi pin itir mikoveziba asiaghira nguazim giri, mati aminim fiġħin temem givai, ezi fiġħin ovizir tiġħar aniamiba suaghiri. ¹⁴ Overiam mati, akinafarir bar dafam me a rigħa anetizi mogħin, a uan danganim ataki. Ezi miġħsiaba ko arighatiziba bar uan danganiba ategħa, egha sivagħa ghue.

¹⁵ Ezi nguazim in atriviba ko gumazir ziaba itiba ko midorozir gumazir dapaniba ko dagiaba itir gumaziba ko gumazir gavgaviba ko pura ingangarir gumazir kiniba ko gumazir firiaghreziba, me bar mogħira ghua marazi dagiar toribar aven mongezi marazi miġħsiabar itir dagiar ekiabar ġirakirangin monge. ¹⁶ Egha me miġħsiaba ko dagiar ekiaba kamagħin dar dei, “Ia e avaragħ, egh gumazir atrivir dabirabim gaperagħav itim in guam in e modogħ, egh ia uagħan Sipsip in Nguzim in aningagħarim in e modogħ! ¹⁷ E fo, aning in aningagħarim in dugħiar ekiam datirigh in otozi aning gumazamizibar arazir kuraba ikarvagħasa. Eġħti gumazitam aning in aningagħarim iriagh, angamra ikian kogħam!”

7

144,000 plan Israelin gumazamiziba, God me ginabazir osizirim, enselba me ġarisi

6:12: Ais 13:10, Jol 2:10, 2:31, 3:15, Mt 24:29, Mk 13:24-25, Lu 21:25, Ap 2:20, MAA 8:12, 11:13, 16:18 **6:13:** MAA 8:10, 9:1 **6:14:** Jer 4:24, Hi 1:12-13, MAA 16:20 **6:15:** Ais 2:10, 2:19-21 **6:16:** Hos 10:8, Lu 23:30, MAA 4:2, 4:10, 9:6 **6:17:** Sng 76:7, Ais 13:6, Jol 2:11, Nah 1:6, Sef 1:14, Mal 3:2, MAA 16:14 **7:1:** Jer 49:36, Dan 7:2, Sek 6:5 **7:3:** Ese 9:4-6, MAA 6:6, 9:4, 14:1, 22:4 **7:4:** MAA 9:16, 14:1-3 * **7:4:** (7:4) Osizirir kamnagh “Israelin kantrin aven itir 12 plan anababar” ġun miġei. E Aruamu e ghaze, anabam, kar amebam o amizim in ghuzim. Ezi Israelba me ghaze, anabam, kar afeziam in ghuzim, egha me afeziabar ġin zui.

¹ Bizir kaba ġivazima, ezi ki gari, enselin 4 pla nguazim in 4 plan apinibar tuivighav iti. Me nguazim in 4 plan aminibar tuaviba apiri, eġħti aminim mangi ongarim ko nguazim ko temeba bar dagħ ivangan kogħam. ² Ezi ki enselin iġħarazim in gari, an aruem anadi nagħin ikeghav anadi. A God in zurazurara itim in inabazir osizirim an iti, egha a enselin 4 plan God ongarim ko nguazim ġasiġħasighamin gavgavim aningiziba pamten men dei. ³ A kamagħin miġei, “Ia zuamira nguazim ko ongarim ko temebagħ asiġħasighan marki. God uan ingangarir gumazibagħ inabas. E faragħ uan God in ingangarir gumaziba, inabazir osizirim e men guabar an osirigh ġivagħti, ia ġin bizibagħ asiġħasigh.”

⁴ Ezi ki orazi, me gumazamizir inabazir osizirim isibar dibobonim dibori. Me 144,000 plan gumazamiziba, inabazir osizirim me ġarisi, me Israelin kantrin aven itir 12 plan anababa, vagħvagħa men varazira, osizirim ini.*

⁵ Ezi 12,000 plan Judan anabam in aven itir darasi,
me inabazir osizirim ini,
ezi 12,000 plan Rubenin anabam in adarasi,
ezi 12,000 plan Gat in anabam in adarasi,
⁶ ezi 12,000 plan Aser in anabam in adarasi,
ezi 12,000 plan Natalin anabam in adarasi,
ezi 12,000 plan Manasen anabam in adarasi,
⁷ ezi 12,000 plan Simeon in anabam in adarasi,
ezi 12,000 plan Livain anabam in adarasi,
ezi 12,000 plan Isakar in anabam in adarasi,
⁸ ezi 12,000 plan Sebulun in anabam in adarasi,
ezi 12,000 plan Josepin anabam in adarasi,
ezi 12,000 plan Benjamin in anabam in adarasi.

Gumazamizir kaba me God me ginabazir osizirim ini.

Gumamazir bar avirim Godin ziam fe

⁹ Egha ki gin ua gari, gumamazir avirim uari akuvagha iti. Gumazitam men avirim mengan iburagham. Gumamazir kaba, me kantriba bar ko anababa bar ko mikarzir igharagha gariba bar ko nguibabar akaba bar dar gumamaziriba, men marazira izegha iti. Me atrivir dabirabim ko Sipsipin Nguzimin guamin tuivighav iti. Me korotiar ghurghurir ruariba aghui, egha uan agharibar okavir aghuabar suiki. ¹⁰ Me pamten kamaghin dei,

“En Godin uan atrivir dabirabim gaperazim,
ko Sipsipin Nguzim, aningra en akuragha en apanim abira.
Ezi e aninghin ziamning fe.”

¹¹ Ezi enselba bar ikia, atrivir dabirabim ko 4 plan bizir angamra itiba ko gumazir dapaniba, me me okarigha tuivighav iti. Egha atrivir dabirabimin garava tevir akuriba apira egha uan guaba nguazim misuegha, egha Godin ziam fe. ¹² Me kamaghin migei,

“Guizbangira!
E uan God ziar ekiam a daning, egh a bagh bar akongegham,
egh kamagh mikim suam, an fofozim bar pin iti.
Egh a minabiva, egh an ziam fam.
A gavgavir ekiam iti, eghti e an gavgavimin apengan ikiam.
Dughiabar zurara bizir kaba bar moghirama Godin biziba.
Bar guizbangira!”

Kraisin adarasi, men osimtizim gifa

¹³ Ezi gumazir dapanibar mav kamagham nan azara, “Gumamazir korotiar ruarir ghurghuriba aghuizir kaba, me taia? Me managhira ikegha ize?”

7:9: Ro 11:25, MAA 3:5, 3:18, 4:4, 5:9 **7:10:** Ais 43:11, Jer 3:23, Hos 13:4, MAA 4:2, 4:10, 5:13 **7:12:** MAA 5:12-14, 11:17 **7:13:** MAA 3:18 **7:14:** Ais 1:18, Dan 12:1, Mat 24:21, Mk 13:19, Hi 9:14, 1 Jo 1:7, MAA 1:5, 6:9 **7:15:** Ais 4:5-6, MAA 4:2, 4:10, 21:3 **7:16:** Sng 121:6, Ais 49:10, MAA 21:4 **7:17:** Sng 23:1-2, Ais 25:8, 49:10, Ese 34:23, Jo 10:11, 10:14, MAA 5:6, 21:4 **8:1:** Hab 2:20, MAA 6:1 **8:2:** 2 Sto 29:25-28, Mt 18:10, Lu 1:19 **8:3:** Kis 30:1-3, Amo 9:1, MAA 5:8, 9:13

¹⁴ Ezi ki an akam kamagh a ikara, “Gumazir ekiam, ni uabi fo.” Ezi a kamagh na migei,

“Gumamazir kaba me uan apanibar dafaribar osimtiziba ko mizazir ekiaba ini.

Ezi osimtizir dughiam datirighin gifa.

Ezi me uan korotiaba Sipsipin Nguzimin ghuzimin da ruegga,
dagh amizi, da ghurghuri.

¹⁵ Kamaghin amizi me atrivir dabirabimin guamin tuifi.

Egha dimagariba ko aruebar an dipenimin ikia egha an ingangarim gami.

Ezi Godin atrivir dabirabir kam gaperaghav itim, a uabi me ko iki egh me geghuvam.

¹⁶ Eghti mitiriaba ua men aghan kogham, eghti kuariba ua men piran kogham.

Eghti aruer arizir mikarziba puvira dagh aboim, ua men mikarzariba isian kogham.

¹⁷ Sipsipin Nguzim atrivir dabirabimin tongira ikia, egha me geghufi.

Egha a me inigh nguazimin aven ivemarir dipar atuir danganimin mangam, kar dipar ikirimirir zurara itim anidim.

Egh God men temeriba bar men damazibar da dizighti da misigam, eghti me uam azian kogham.”

8*Sipsipin Nguzim akinafarir righizimin kandelin grisin abuananam adangi*

¹ Ezi Sipsipin Nguzim akinafarimin itir kandelin grisin namba 7 adangi, ezi Godin Nguibamin bizitam bar mozorozir pu, ezi migirigiatam otivir puvatigha, ghua mong dughiar ruarim kamaghin tu. ² Ezi gin ki 7 plan enselin gari, me Godin guamin tuifi, egha 7 pla sighbaba ini.

³ Ezi enselin igharazim iza ofa gamir danganim boroghın tughav iti. A golin miner mamın suira, miner kam, me an aven paura tuazi a isia migharir mughuriar aghuim oto. Ezi me pauran avirir maba a ganingi, eghti a Godin gumamazibar azangsizibar sara isafuragh, egh atrivir dabirabimın guamın mangıva golin ofa gamir danganimın God bagh ofa damuam. ⁴ Ezi pauran isir migharir mughuriar aghuim ko Godin gumamazibar azangsiziba, da uari inigha enselin Godin damazimın tughav itir kamın dafarim ategha ghuavanadi. ⁵ Ezi ensel miner migharir mughuriar aghuim itim suiragha ghua ofa gamir danganimın ghua avim inigha minem garu, egha minem akunizima a nguazim giri. An anakunigha gıvazima, arariba dagarvazima maburan nigınim oto, ezi overiamın onimariba taghtagha tintinibar zui, ezi mikimkizim oto.

Enselın 4 pla sıghabagh ivi

⁶ Ezi enselin 7 plan, sıghar 7 plan suighizir kaba, me dagh iviasava ami.

⁷ Namba 1 ensel uan sıgham givi, ezi amozir ofizir ekiar dagıabar mın gariba ko avim, aning ghuzim sara isafuragha nguazim giri. Ezi me nguazim ko temeba 3 plan okuruaba da taira, dar okuruar mam avim bar an isi. Ezi bizir nguazimın aghuiba bar, da uaghan avim a dar isi.

⁸ Ezi namba 2 ensel uan sıgham givi, ezi me, bizir mam mati mighsıar ekiamın mın avim an isima, me anakunizi a ghua ongarim giraghu. Ezi ongarim 3 plan okuruaba uabi tuirazi, ezi ongarimın okuruar mam ghuzimın oto. ⁹ Bizir ongarimın angamra itiba, da uaghan me okuruar 3 plan da taira, ezi dar okuruar kabar mam, da bar ariaghıre. Ezi kuriba uaghan, me okuruar 3 plan da taira, ezi kurir okuruar kabar mam, bar moghıra ikufi.

¹⁰ Ezi namba 3 ensel uan sıgham givi, ezi mikovezir ekiar mam adenimın mın

puvıra isia, overiam ategha iri. Ezi me faner dipaba okuruar 3 plan da taira, ezi mikovezir kam dipar okuruar kabar mam gira, egha uaghan dipar atuibagh iri. ¹¹ Mikovezir kamın ziam kamakın, Marasinın Bar Puvıra Misozim. A dipar okuruar kabar mam girizi, dipar kaba Marasinın Bar Puvıra Misozimın oto. Ezi gumamazir avırıba dipar kam apima a men navıbar isizi me ariaghıre.

¹² Ezi enselin namba 4 uan sıgham givi, ezi me aruem ko iakinim ko mikoveziba 3 plan okuruaba da taira. Egha me aruemın okuruar mam gasıghasıgha, egha iakinimın okuruar mam gasıghasıgha, egha mikovezibar okuruar mam gasıghasıki. Kamaghın amizi arueba bar, dughiar mabar aruem isir puvatıgha mitatangi, ezi dimagarıba bar, dimagarir maba iakinim ko mikoveziba isir puvatıgha angazangarıba puvati.

¹³ Ezi ki garima, kuarazir bagar mam overiamın pın mıghagha arui. Ezi ki a barazi, a kamaghın pamten dia mıgei, "Iavzika! Nguazimın itir gumamazıba, Iavzika! Enselın igharazir 3 pla ua uan sıghabagh iviam, eghti osımtızir bar ekiaba gumamazıba me batıvam. Iavzika!"

9

Namba 5 ensel uan sıgham givi

¹ Ezi enselin namba 5 uan sıgham givi, ezi ki garima, mikovezir mam overiam ategha nguazim giri. Ezi me mozir torir bar konezimın akamın ki a ganingi. ² Ezi mikovezir kam, mozir torir bar konezimın akam kuizi, ezi migharim torir akamın azenan otiva, egha avir bar ekiamın migharimın mın anadi. Egha migharim torir kamın anaga aruem ko overiam avarazi, aning mitatangi. ³ Ezi odezir bar avirim migharir kam ategha zaghıra, nguazim tintinibar an zui. God tuıghakabar gavgavımın mın gavgavım dagh aningi, nguazimın itir gumamazıbagh

8:4: Sng 141:2, Lu 1:10, MAA 5:8 8:5: Kis 19:16-19, Wkp 16:12, 1 Kin 19:11, Ese 10:2, Ap 4:31, MAA 4:5, 11:19, 16:18
 8:7: Kis 9:23-25, Ais 2:13, Ese 38:22, Jol 2:30, MAA 9:4, 16:2 8:8: Kis 7:20-21, Jer 51:25, Ese 14:19, Amo 7:4, MAA 16:3
 8:9: Ais 14:12 8:10: Ais 14:12, MAA 9:1, 16:4 8:11: Kis 15:23, Jer 9:15, 23:15 8:12: Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, Amo 8:9, MAA 6:12-13 8:13: MAA 9:12, 11:14 9:1: Lu 8:31, 10:18, MAA 8:10, 17:8, 20:1 9:2: Stt 19:28, Kis 19:18, Jol 2:2, 2:10 9:3: Kis 10:4, 10:12-15, Het 7:12, MAA 9:10 9:4: Ese 9:4, MAA 6:6, 7:3

asighasighamin gavgavim. ⁴ God odezir kaba kamagh dav gei, “Ia zuravariba ko nguazimın aghuir biziba ko temer tabagh asighasighan marki. Ia, gumazamizir God inabazir osizirim men guabar itir puvatiziba, me gasighasigh. ⁵ Ki ian amamangati, ia gumazamizir kaba iakinir 5 plara mızazir ekiam me daning. Egh ia me misoghti me arimighiran marki.” Ezi odezir kaba, mızazir da gumazamizibagh anidiba, tuighakaba ivir mızazibar mırara ghu. ⁶ Dughiar kamın gumazamiziba ovengsi tuaviba buriam, egh me ovengan kogham. Me ovengsi bar ifueghti, eghti ovevem men arimangam.

⁷ Ki odezir kabar gari, da mati hoziaba midorozim damuasava ami. Dar dapanibar, biziba mati golin dapanir asuabar mın dar dapanibar iti. Ezi dar guaba mati gumazibar guaba. ⁸ Ezi dar dapanir arıziba ruarigha, amizibar dapanir arızibar mın ruari. Ezi dar atariba, laionın ataribar mın, ruarigha bar ghumi. ⁹ Bizir maba, siot kapabar mın gara, dar evariba ave. Ezi dar avıziba tingagha mati hoziaba karisın avırıba kurvagha midorozim bagha ivemara zui moghın tingazi. ¹⁰ Odezir kaba tuighakabar ipebar mın ipeba iti, ezi atarir marasinın mızazir kuraba iziba, dar ipebar iti. Ezi mızazir gavgavir gumazamiziba 5 plan iakinibar me daningamim, a dar ipebar iti. ¹¹ Egha da atrivir mam iti, a dar gari. Atrivir kam, a mozir torir bar konezimın garir ensel. Hibrun akamın me enselin kamın ziam dibora ghaze, “Abadon.” Ezi Grighın akamın me kamaghın a dibori, “Apoliyon.” An mingarim kamakın, gumazir biziba bar dagh asighasizim.

¹² Iavzika, ia orakigh! Osımtızir bar ekiar faragh zuim, a gifa. Ezi osımtızir ekiar pumuning ikiavıra iti, aning tighar otivam.

Enselın namba 6 uan sıgham givi

¹³ Ezi enselin namba 6 uan sıgham givi, ezi ki gumazir mamın tiarim barasi, A, Godın guamın itir golin ofa gamir danganir

mamın iti, danganir kam, a mıkebar 4 pla iti, ezi da vaghvagha komba iti. Tiarir ki orazir kam, a komın 4 plan tongın otivima, ki a barasi. ¹⁴ A namba 6 enselin sıghamın suirazim kamaghın a mıgei, “Enselın 4 plan Yufretisin faner ekiamın kalabusın itiba, ni me ateghti me mangi.” ¹⁵ Ezi a 4 plan enselin kaba ataki, eghti me 3 plan okuruabar gumazamiziba tuiragham, egh okuruatam bar a misueghti an arimighiregham. God faragha ghaze, auan kam ko aruer kam ko iakinir kam ko azenir kamın enselin kaba ingangarir kam damuam. Ezi enselin kaba kalabusın ikia uari akırigha ingangarir kam damuasavıra dughiar kamın mızua iti. ¹⁶ Ezi midorozir gumazir hoziabagh apiaziba, ki orazima, men dibobonim, 200 milien.

¹⁷ Egha ki irebamın mın bizimın gari, hoziaba ko gumazir hoziabagh apiaziba, men ganganim kamakın. Gumaziba siot kapaba aghui, ezi dar ganganim aghevegga, blu gamigha, iangurungi. Hoziabar dapaniba, laionın dapanibar mın gari. Ezi avim ko mıgharim ko salfan dagiar isiba, da hoziabar akabar otivava tintinibar zui. ¹⁸ Egha me gumazamiziba 3 plan okuruabar me taira, ezi 3 plan bizir bar kuraba, me okuruar mam bar a misoghezima an ariaghire. Bizir 3 plan kabanagh, da avim ko mıgharim ko salfan dagiar avim, da hoziabar akabar ofiti. Bizir 3 plan kabar gavgavim gumazamizir kabagh amima me ariaghiri. ¹⁹ Hoziar kabar gavgavim, dar akaba ko ipebar iti. Dar ipeba kuruzibar mın gari, egha dapaniba iti. Hoziaba uan ipebar gumazamiziba mızazir kuram me ganıdi.

²⁰ Ezi gumazamizir igharazir me misoghezi, ariaghrezir puvatiziba, me navibagh irazir puvatigha egha, akırım ragha marvir guar me uari ingarizibagh asarazir puvati. Me aseba ko marvir guaba ataghizir puvati. Marvir guar kaba, gumaziba silva ko gol ko bras ko dagiaba ko temebar dar ingari, da bizibar garir puvatigha akaba barazir puvatigha aruir

9:5: MAA 9:10, 11:7 **9:6:** Jop 3:21, Ais 2:19, Jer 8:3, MAA 6:16 **9:7:** Dan 7:8, Jol 2:4, Nah 3:17 **9:8:** Jol 1:6 **9:9:** Jol 2:5 **9:12:** MAA 8:13 **9:13:** Kis 30:1-3, MAA 8:3 **9:14:** MAA 16:12 **9:15:** MAA 8:7-12 **9:16:** Sng 68:17, Ese 38:4, Dan 7:10 **9:17:** 1 Sto 12:8, Ais 5:28-29 **9:20:** Lo 31:29, Sng 106:37, 115:4-7, 135:15-17, Ais 2:8, 2:18-20, Dan 5:23, 1 Ko 10:19-20, MAA 16:9-11

puvatiziba. Me marvir guabar ziaba fer arazim ataghizir puvati. ²¹ Egha me, gumazir igharazibav sozima me ariaghirir arazim, ko imezibagh amir araziba, ko gumazamiziba tintinibar uari bakia uari ko akuir arazim, ko igharaz darazir biziba okeir arazim, me da bagh navibagh iragh arazir kurar kaba ataghraghan aghua.

10

Ensel akinafarir righizim Jon ganingizi ananepi

¹ Ezi ki garima enselin gavgavir igharazir mam Godin Nguibam ategha izaghiri. A ghuariam korotiamin min aneru, ezi akianir mam an dapanim gisin iti. An guam aruemin min isi, ezi an sueming dipenir akimningin min gara egha avimin min isi. ² Enselin kam akinafarir righizir muziarim uan dafarimin an suira, ezi akinafarim oneaghrigha iti. Egha a uan suer guvim ongarim gasara, egha suer kiriam nguazim gasara. ³ Egha a bar pamten laionin min itiarim akara dia migei. A diagha givazima, 7 plan arariba dagarvagha egha an akam ikara. ⁴ Egha 7 plan ararir kaba dagarveghe givazima, ezi ki akar me mikemeziba osirasa. Ezi Godin Nguibamin ki gumazir mam dindiam barazima, a kamaghin migei, "7 plan ararir dagarvaghezibar akam, ni uan nighnizimin anetightima a iki. Ni an osiran marki."

⁵ Enselin ki ganizir kam an ongarim ko nguazimin tughav ikia, uan agharir guvim overiamin pin a fe. ⁶ Egha ghaze, "Godin zurara itimin ziamin ki guizbangira migei. Godin kam, an overiam ko bizir an itibar ingarigha egha nguazim ko an itir bizibar ingarigha, ongarim ko an itir bizibar ingari. Ezi ki kamaghin migei, dughiam datirighin givasava ami. God uam orarkian kogham. Bar puvati. ⁷ Bizir God damuasava amim an akam modoghav iti. Eghti Enselin namba 7

sigham givitima, dughiar kamra bizir modoghav itim guizbangiram otogham. Kar, akar aghuir a fomira uan ingangarir gumazibagh aningizim, me an akam inigha izir gumaziba."

⁸ Ezi gumazir ki Godin Nguibamin faragha oraghizim, a ua kamaghin na migei, "Ni mangi enselin ongarim ko nguazimin tughav itimin dafarimin akinafarir righizir oneghav itim inigh."

⁹ Ezi ki ensel bagha ghua kamaghin a migei, "Ni akinafarir righizir muziarir kam na daningigh." Ezi a kamaghin na migei, "Ni a inighiva, aneremi. A nin navimin aven ni misogham. Egh nin akamin an hanin min bar singigham." ¹⁰ A mikemegha givazima, ki akinafarir righizir muziarim an dafarimin a inighava anepi. Ezi nan akamin a hanin min bar singi. Ki anemegha givazima, a nan navimin aven na misosi. ¹¹ Ezi me kamaghin na migei, "Ni ua God da izezir akamin gun mikim. Akar kam, mikarzir igharagha garir aviriba ko kantrin aviriba ko nguibabar akar aviriba ko atrivir aviriba, bizir me bativamiba ni dar me mikim."

11

Godin akam inigha izir gumazir pumuning

¹ Egha me aghorir bizibar abarim na ganingi, an aghorir suiagharuimin min gari, egha me kamagh na migei, "Ni dikavigh Godin Dipenim ko ofa gamir danganimin apan. Egh ni dipenir kam in Godin ziam fer gumazamizibar dibobonim dipon. ² Egh ni Godin Dipenim okarizir danganir divazir ekiamin aven itim, an apanan marki. God Kantrin Igharazibar Gumaziba danganir uari akuvir kam me ganingi. Eghti marazi izi Jerusalem diki mangi 42 plan iakinibar tugham. Kamaghin, ni anetakigh.* ³ Eghti ki

10:1: Ese 1:28, Mt 17:2, MAA 1:15-16

10:3: MAA 8:5

10:4: Dan 8:26, 12:4, 12:9

10:5: Kis 8:6

10:6: Neh

9:6, Sng 146:6, MAA 4:11, 14:7, 16:17

10:7: Dan 9:6, 9:10, Amo 3:7, Ro 16:25-27, MAA 11:15

10:9: Jer 15:16

10:10: Ese 2:10, 3:3

11:1: Nam 35:5, Ese 40:3, Sek 2:1-2, MAA 21:15

11:2: Ese 40:17-20, Dan 8:10, Lu 21:24,

MAA 12:6, 13:5

* **11:2:** (11:2) Akar Mogomem 11:2in faragha itir akam, ni Aposelbar Ingangaribar 21:30in gan.

Akar Mogomem 11:2in akar igharazir kam, 42 plan iakiniba, da 1,260 plan dughiaaba, o 3 plan azeniba givazima uam akuam. Da 42 plan iakiniba ko magh ghue. Ni Daniel 7:25 ko 12:7in gan. Ni akar Kantrin Igharazibar Gumaziba Jerusalem dikabirazimin gansiva Luk 21:24in gan. **11:3:** MAA 12:6, 19:10, 20:4

uan akamın gun mikimamin gumazir pumuning amadagh gavgavim aning danightima, aning izi nan akam inigh mangam. Aning osımtızir korotiabar aghuighıva, egh nan akam kun mangıva, 1,260 plan dughiabar tugham.”

⁴ Gumazir kamning mati olivin temer pumuning ko lamın pumuning nguazir kamın Ekiamın guamın tughav iti.† ⁵ Eghti gumazitam arazir kurabar aning damusi, damuti, avim aningın akamningın otogh egh aningın apaniba, bar men isigh me gasıghasıgham. Kamaghın, gumazir manam arazir kuramın aning damusi, egh an ovegham. ⁶ Aning gavgavir overiamın aneghoroghamim iti, eghti aning Godın akamın gun mıgeir dughiamın, aning mikimti, amozim dughiar kamın izan kogham. Eghti aning gavgavir dipabar amuti da bar ghuzimın otivamim iti. Egha uaghan gavgavir nguazimın gumazamiziba bizir kurar igharazibar amuti da me gasıghasıghamim iti. Dughiar kamın, aning bizir kabara amuti da aning ifongezi moghın otivam.

⁷ Aning Godın akamın gun mıgeir ingangarım gıvaghti mozir torir bar konezimın itir asızir atiam, a torim ategh anangam. Egh an aning ko misoghıva, egh aning abıragh aning misueghti aning aremegham. ⁸ Eghti aningın kuamning nguibar ekiar kamın tuavir ekiamın irıghıv ikiam. E akar isın zuimın a dibora ghaze, Sodom o Isip. Nguibar kamra me fomıra gumazir kamningın Ekiam tememın a gafugha a misoghezi an ovenge. ⁹ Gumazamizir mikarzir igharagha gariba, men marazi, ko anababar dar gumazamizir maba ko nguibabar akaba bar dar gumazamizir maba ko kantriba bar dar gumazamiziba, men marazi, me dughiar 3 pla ko akuamın aningın kuamningın ganam. Egh aningın kuamning mozim

daghuan anogoregham. ¹⁰ Nguazimın gumazamiziba kamaghın mikim suam, Godın akam inigha izir gumazir kamning nguazimın gumazamiziba mızazir bar kuram me ganıngi. Kamaghın, me aningın ovevem bar a gifuegham, egh bar ighiabar amu, egh damıva egh uan namakaba bizir aghuiba me danıngam.

¹¹ Ezi 3 plan dughiaba ko dughiar akuar kam gıvazi, God uam aning gamizıma, aning ua dikavigha tughav iti, ezi gumazir aning ganiziba bar atiatingi. ¹² Ezi aning orazi tiarir mam Godın Nguibamın kamaghın aning mıgei, “Gua kagh anang.” Ezi aningın apaniba garavıra itima, aning Godın Nguibamın ghuavanabo.

¹³ Ezi dughiar kamra mikimkızir dafam otozi, God nguibar ekiamın dipeniba 10 plan okuruabar tuiragha, okuruar mam bar ikufi. Ezi 7,000 plan gumazamiziba ariaghıre, ezi ariaghrezir puvatıziba iki-ava bar atiatigha Godın uan Nguibamın itimın ziam fe.

¹⁴ Iavzika, ia orakigh! Osımtızir bar ekiar namba 2, a gıfa. Ezi osımtızir bar ekiar namba 3, an otivasa bar roghıra izi.

Enselın namba 7 uan sıgham givi

¹⁵ Ezi enselin namba 7 uan sıgham givima, Godın Nguibamın itir darazi tiariba akara ghaze,

“En Ekiam ko an Gumazir a Gumazamiziba Ua Me Iniasa Mısevezim, aning datırighın nguazir kam gativagha an gari.

Egh aning atrivimın iki mamaghıra ikiam.”‡

¹⁶ Ezi 24 plan gumazir dapanir Godın guamın uan atrivir dabirabıbagh apiazıba, me tevir akuriba apırigha uan guaba nguazim misuegha Godın ziam fe. ¹⁷ Egha mıgei,

11:4: Jer 11:16, Sek 4:11-14 † **11:4:** (11:4) Ni Sekaraia 4:1-5, ko 4:10-14, ko Akar Mogomem 1:12in gan. **11:5:** Wkp 10:2, 2 Sml 22:9, 2 Kin 1:10-12, Sng 97:3, Jer 5:14, Hos 6:5 **11:6:** Kis 7:17-19, 1 Sml 4:8, 1 Kin 17:1 **11:7:** Dan 7:7, 7:21, Sek 14:2, Lu 13:32, MAA 9:2, 12:17, 13:1, 13:5-7, 13:11, 17:8 **11:8:** Ais 1:9-10, Lu 13:34, Hi 13:12, MAA 14:8, 18:10, 18:24 **11:10:** MAA 12:12, 13:8, 16:10 **11:11:** Ese 37:5-14, MAA 11:9 **11:12:** 2 Kin 2:1, 2:5-7, 2:11, Ais 14:13, Ap 1:9, MAA 12:5 **11:13:** MAA 6:12, 8:5, 14:7, 16:9, 16:18 **11:14:** MAA 8:13, 9:12, 15:1 **11:15:** Kis 15:18, Sng 10:16, Ais 27:13, Dan 2:44, 7:14, 7:27, Oba 21, MAA 10:7, 12:10, 19:6 ‡ **11:15:** (11:15) Grighın akamın, Gumazir God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Mısevezim, me kamagh a dibora ghaze, Krais. **11:16:** MAA 4:4, 4:10, 5:8, 19:4 **11:17:** MAA 1:4, 1:8, 4:8, 15:3, 16:5, 19:6

“Ekiam, ni Godin bar gavgavim itim.
 Ni bar fomira ikia egha iza datirighin
 uaghan iti.
 Ni uan gavgavir ekiam inigha egha
 datirighin atrivimin iti.
 Kamagh amizi, e ni minabi.
 18 Kantrin Igharazibar Gumaziba bar
 puviram atari,
 ezi nin aningagharim otogha gifa.
 God gumazamizir ovengeziba tuisighamin
 dughiam, otogha gifa.
 Kar dughiar nin ingangarir gumazir
 nin akam inigha izeziba,
 me uan ivezir aghuim iniamim.
 Gumazamizir nin atiatia egha nin
 ziamin apengan itiba,
 gumazamizir ziaba itiba ko ziaba
 puvatiziba uakan.
 Eghti gumazamizir nguazimin itir gu-
 mazibagh asighasiziba,
 God uaghan me gasighasigham.”

19 24plan gumazir dapaniba mikemegha
 givazima, Godin Dipenir an nguibamin
 itim kuiaghrizima, me garima Akar
 Dikirizir Gavgavim itir Boksiam Godin
 Dipenimin aven iti. Ezi overiamin
 onimariba taghtagha tintinibar zuima,
 niginir dafam otozi, arariba dagarvasi,
 ezi mikimkizim otozi amozir ofizir ekier
 dagiabar min gariba iri.

Satan uan adarazi ko bar ikufi

12

(Sapta 12-20)

*Jon gara, amizim ko kuruzir ekiamin
 gari*

1 Ezi overiamin pin bizir bar igharagha
 garim oto. Amizir mam, an aruemin
 angangarim korotiamin min aneru, ezi
 iakinim an suemningin apengan iti, ezi
 dapanir asuar mikovezir 12 pla itim, an
 dapanimin iti. 2 Amizir kam navim asegha
 borim batasava amua mizazim isava arai.

3 Ezi overiamin bizir igharagha garir
 igharazim oto, maburan kuruzir aghevur
 mam, a dapanir 7 pla ikia, egha 10 plan
 komba ikia, egha 7 plan atrivimin dapanir
 asuaba vaghavagha an dapanibar iti.
 4 Kuruzir kam overiamin itir mikovezibar
 3 plan okuruabar da taira, egha okuruar
 mam pamtem uan ipemin dar vigha
 da makunizima da iza nguazim gire.
 Kuruzim ghaze, amizim borim bateghima
 an anemasa, kamaghin kuruzim amizimin
 guamin tughav iti. 5 Ezi amizim otarim
 bate, otarir God misevezim, a ainin
 aghorir gavgavimin suiraghiva gumaza-
 miziba mighivira me gativagham. Ezi
 an otarim me zuamira a inigha Godin
 atrivir dabirabimin anefasava a inigha
 ghuavanabo. 6 Ezi amizir kam ara gumaz-
 iba puvatizi naghin ghu. Danganir kam
 God a bagha anakiri, eghti a kagh 1,260
 plan dughiaabar iki akurvazim ini ikiam.
 7 Ezi datirighin maburan midorozim Godin
 Nguibamin pin oto. Maikel uan enselba
 ko kuruzir kam misosi, ezi kuruzir ekiam
 uan enselba ko men midorozim ikarvasi.
 8 Egha kuruzir kam gavgaviba puvatigha
 egha me Godin Nguibamin uan danganim
 ataki. 9 Ezi Maikelin enselba kuruzir ekiam
 akunizi a izaghira iri. Kar kuruzir fomira
 itim, me Satan a garisi egha uaghan an ziar
 mam, “Gumazir Akam Gumazamizibagh
 asim.” A gumazir nguazimin itir gumaza-
 mizibagh ifarim, a datirighin uan enselba
 ko iza nguazim giri.

10 Ezi ki Godin Nguibamin tiarir ekier
 mam barazi a kamaghin migei,

“Gumazir Godin guamin tughadimagariba
 ko aruebar en adarazi akam me
 gasim,
 me a isa anakunizi a irigha nguazimin
 iraghu.

Kamaghin, datirighin God uan gumaza-
 mizibar akurvasi,
 ezi an gavgavim bar azenim girizi,
 A Bizibagh Ativir Dughiam otogha
 gifa!

11:18: Sng 2:1, 2:5, 46:6, 110:5, 115:13, Dan 7:9-10, Ro 2:5, MAA 6:10, 10:7, 13:10, 18:6, 19:5, 20:11-13 11:19: Hi 9:4,
 MAA 8:5, 15:5, 15:8, 16:18, 16:21 12:2: Ais 66:7, Ga 4:19 12:3: Dan 7:7, MAA 13:1, 17:3, 17:9 12:4: Dan 8:10,
 MAA 9:10, 17:18 12:5: Sng 2:9, Ais 7:14, 66:7, MAA 2:27, 19:15 12:6: MAA 11:2-3, 12:4 12:7: Dan 10:13, 10:21,
 12:1, Ju 9, MAA 20:2 12:9: Stt 3:1, 3:4, 3:14, Lu 10:18, 22:31, Jo 12:31, MAA 9:1, 20:2-3 12:10: Jop 9-11, Sek 3:1,
 MAA 11:15, 19:1

Ezi an Gumazir A Gumamaziziba Uam Me
Iniasa Mısevezim,
uan gavgavim inigha gumamazizibar
akazi,
me an apengan iti!

11 Kraisin adarazi, dughiar gumaziba me
misozima me ariaghirim,
dughiar kamın me uan mikarziagh
nighnızir pu. Puvatı. Me ghaze,
pura bizim.

Kamaghın, me sipsipın nguzimın ghuzim
ko guizin akar me gun mıgeimın,
me Satanın misuegha anebıra.

12 Kamagh amizi, ia Godın Nguibam ko an
itir darasi bar,
ia bar akongegh!

Ezi gua nguazim ko ongarim guavzika,
gua bar ikuvigham.

Satan fo, a ikiamın dughiam bar otefe,
kamagh amizi a guan aningaghi gua
gasıghasıghasa gua bagha izaghiri.

Kamaghın amizi, guan aven itir darasi,
Iavzika.”

13 Ezi kuruzim fo, me anekunizi a
nguazimın iraghu, egha amizir otarim
batezir kamın agıra. 14 God kamagh
sua, amizim azenir 3 pla ko akuamın
gumaziba puvatizi naghın ikıva egh a
kagh akurvazim iniam. Kamaghın, a
mıghegh danganir God a bagha dikırızir
kamın mangasa, God kuarazir anebar
ekiamın avızimning a ganıngi. 15 Kuruzim
kamagh sua, aperiar ekiam amizim inigh
mangıgham. Egha kamaghın uan akamın
dıpar ekiamın miki, ezi dıpar kam aperiar
ekiamın mın ivegha amizimın gın zui.
16 Ezi nguazim amizimın akurvagha, akam
akarigha dıpar kuruzim mıghızir kam
tui. 17 Kamagh amizi, kuruzim amizim
puvıram an atara ghua an borir ıgharaziba
ko misoghasa, me Godın akabar gın zuiba
ko İesusın akamın gun mıgeiba. 18 Egha
kuruzim ongarir dadarimın tughav iti.

13

Asizir atiar pumuning oto

1 Ezi ki gari, asizir atiar mam ongarimın
otogha anadi. A dapanir 7 pla iti, ezi
komın 10 pla an dapanibar iti. Ezi 10 plan
atrivimın dapanir asuaba vaghvagha an
10 plan kombar iti. Ezi an dapaniba vagh-
vagha Godın ziamın tiraghtirazir ziaba dar
iti. 2 Asizir atiar ki datırighın garir kam,
a kaziar atiar ekıar me kamaghın diborim
lepat, an a mın gari. Ezi an sueba, asizir
atiar kurar me kamaghın diborim bea, an
an suebar mın gari. Egha an akam laionın
akamın mın gari. Ezi asizir atiar kam, ku-
ruzim uan gavgavim ko atrivir dabirabim
ko bizibagh ativamin gavgavir ekiam, a
ganıngi. 3 Nan ganimın asizir atiar
kamın dapanir mam, me a bırazi a duam
atıgha atam aremeghai, egha an duam ua
ikiri. Ezi nguazimın itir gumamaziziba bar
dıgavir kuram gamıgha asizir atiar kamın
gın zui. 4 Gumamaziziba fo, kuruzim uan
gavgavim isa asizir atiam ganıngi, kam-
aghın me kuruzimın ziam fe. Egha uaghan
asizir atiamın ziam fa ghaze, “Gumazitam
asizir atiar kamın mın gavgavim itir pu-
vatı! Gumazitam a ko misoghan kogham!”

5 God asizir atiamın amamangatizi, an
akam God gasava egha Godın ziamın
tiraghtirazir gavgavim ikia, ghua 42 plan
iakınibar tu. 6 Egha uan akamın God
ko Godın ziam ko Godın Nguibam, ko
an Nguibamın itir darazi sara, men tira.
7 Ezi God an amamangatizıma, a Godın
gumamaziziba ko midorozim gamua, egha
me misuegha me abıra. God gavgavir
ekiam a ganıngi, ezi an anababa bar dar
gumamaziziba, ko mikarzir ıgharagha
gariba bar, ko vaghvagha nguıbavar ak-
abav geir gumamaziziba, ko kantriba bar
dar gumamaziziba, a me gativaghamın
gavgavim iti. 8 Eghtı nguazimın itir
gumamaziziba asizir atiar kamın ziam
fam. Fomıra, nguazir kam tıghar otivamin
dughiamın, God gumamazizir ikirimırir

12:11: Lu 14:26, Ro 8:33-34, 8:37 12:12: Ais 44:23, 49:13, MAA 8:13, 10:6, 11:10, 18:20 12:14: Dan 7:25, 12:7,
MAA 12:6, 17:3 12:15: Ais 59:19 12:17: Stt 3:15, 1 Ko 2:1, 1 Jo 5:10, MAA 11:7, 13:7, 14:12, 20:4 13:1: Dan 7:2-3,
7:7, MAA 12:3, 17:3, 17:7-12 13:2: Dan 7:4-6, MAA 12:4, 12:9, 16:10 13:3: MAA 13:12-14, 17:8 13:4: MAA 18:18
13:5: MAA 11:2, 12:6 13:6: MAA 12:12 13:7: Dan 7:21, MAA 11:7, 11:18, 12:17, 17:15 13:8: Kis 32:32, Sng
69:28, Dan 12:1, Fl 4:3, MAA 3:5, 5:6, 17:8, 20:12-15, 21:27

zurara itim iniamin ziaba akınafarimın aven da osiri. Akınafarir kam, kar me fomira misoghezi aremezir sipsipin nguzimın akınafarim. Eghti gumazamizir kabara, me asizir atiamın ziam fan kogham.

9 “Tina kuarimning iti, an oragh.

10 Eghti God gumazitam kalabusin mangisi an amamangatighti, a kalabusin mangi.

Eghti God gumazitam midorozir sabamın ovengsi an amamangatighti, a midorozir sabamın ovengam.

Bizir kaba otivtima,

Godın gumazamiziba nighnizir gavgavim iki tugh gavgavigh mamaghira iki.”

11 Egha ki asizir atiar igharazir mamın garima, a nguazimın anagav oto. Egha an dapanimın komın pumuning sipsipin nguzimın komın mın gari. Egha kuzuriz ekiam migei moghira migei. 12 Ezi asizir atiar namba 2in kam, asizir atiar faragha izezimın gavgavimın biziba bar dagh ami. Egha nguazim ko an itir gumazamizibagh amima, me asizir atiar faragha zuimın ziam fe. Asizir atiar kam, faragha duam ikia aremeghasa amua egha duam ua ikiri. 13 Ezi namba 2in asizir atiar kam, arazarazir ekiar gumazibar navibagh inivamin aviribagh ami. Egha an amizir arazir mam kamakin, an avim gamizi an overiam ategha izaghira gumazibar damazibar nguazim giri. 14 Ezi God asizir atiar namba 2in amamangatizi, an arazarazir ekiabagh amizi da asizir atiar faragha zuimın guamın otifi. Ezi an amir arazarazir kabar a nguazimın itir gumazamizibagh ifara me migei, “Ia asizir

atiar faragha zuimın marvir guamın ingarigh, an ziam fi.” Asizir atiar kam, me midorozir sabamın duam a gatizi, ezi a uam angamra iti. 15 Ezi God asizir atiar namba 2in amamangatizi an asizir atiar faragha zuimın marvir guar kam gamizi, an angamra ikia bizibav gei. Kamaghın gumazitaba marvir guar kamın ziam fan aghuaghti, a mikemeghti me me misueghti me arimighiram. 16 Ezi a uaghan gumazamiziba bar uan osizirim men agharir guviba o men guabar arighasa pamten me gaghori. Me, gumazamizir kiniba ko gumazamizir ziaba itiba ko, biziba puvatiziba ko, bizir aviriba itiba ko, pura ingangarir gumazamiziba ko gumazitamın apengan itir puvatizir gumazamiziba, me bar osizirim ini. 17 Kamaghın, gumazitam osizirir kam ikian kogh, egh uan biziba amangi egh uaghan men bizibagh ivezan kogham. Osizirir kam, an asizir atiamın ziam, o an ziamın aven itir mogomer namba. 18 Gumazim Godın fofozim ikiva, egh deravira bizir kam gifogham. Egh gumazim fofozir aghuim iki, egh deravira asizir atiamın namba tuisighiva a buriam. Kar gumazir mamın ziamın namba. An namba kara, 666.*

14

Sipsipin nguzimın gumazamiziba ighiar igiam gami

1 Ezi ki ua gari, sipsipin nguzim Sionın Mighsiamın tughav iti. Ezi 144,000in gumazamiziba a ko tuivighav iti. Ezi sipsipin nguzimın ziam ko an afeziamın ziamın osizirim men guabar iti. 2 Ezi ki orazi, tiarir mam Godın Nguibamın migei, an migirigiaba, dipar ekiaba puvira nidi moghin niga, egha arariba dagarvazi moghin dagarvasi, gumaziba uan gitabav

13:10: Ais 33:1, Jer 15:2, 43:11, Mt 26:52, MAA 14:12 13:13: Lo 13:1-3, 1 Kin 18:24-39, 2 Kin 1:10-12, Mt 24:24, 2 Te 2:9 13:14: Lo 13:1, 13:4, 2 Te 2:9-10, MAA 12:9, 19:20 13:15: Dan 3:4-6, MAA 16: 2, 19:20, 20:4 13:16: MAA 14:9, 19:20, 20:4 13:17: MAA 14:9-11, 15:2, 16:2, 19:20, 20:4 13:18: MAA 15:2, 17:9, 21:17 * 13:18: (13:18) Me fomira, Hibrun akam ko Grighın akamın osira, egha nambaba osirir puvati. Me osirir letaba, maba nambabar mın iti. Men leta ‘a’, a mati namba 1, ezi leta ‘b’ mati namba 2, egha da dibora kamaghira zui. Eghti gumazitam ziatam osirti, ni ziar kamın letabar gan, egh namban ababanir an ziamın mirara zuiba akuvaghti, an ziam otogham. Ezi fofozir gumazir maba namban kam 666, me nighnizir bar aviribar a gami. Egha fofozir gumazir bar avirim ghaze, Jon ti Sisar Neron migei. A Romın atrivir mam, a faragha Kraisin adarazigh asighasiki. 14:1: Ese 9:4, MAA 3:12, 5:6, 7:3-4, 13:16 14:2: Ese 1:24, 43:2, MAA 1:15, 5:8, 19:6 14:3: Sng 149:1, Ais 42:10, MAA 5:9, 7:4, 15:3

sozi moghin, pamten migei. ³ Egha 144,000in gumamaziziba, me ikia Godin atrivir dabirabim ko 4 plan bizir angamra itiba ko gumazir dapaniba, me men guamin tuivighav ikia ighiar igiar mam gami. Me gumamazizir God ua ivezeziba, merara ighiar igiar kam gifo. Eghti gumazir igharazitam ua ighiar igiar kam gifoghan kogham. ⁴ Ezi gumamazizir 144,000in kaba amizitaba isa da ko akua egha arazir kuratam gamigha Godin damazimin mizezir puvati. Me bar zuegha iti. Me sipsipin nguzim aruir daroribar gara darara gin zui. God nguazimin gumamazizibar tongin 144,000 plan gumamazizir kabanagh ua me givese. Ezi me, God ko sipsipin nguzim uari bagha faraghavira inabazir gumamazizibara. Eghti me aningin adarazir min ikiam.* ⁵ Men akatoribar ifavaritam otozir puvati. Ezi gumazitam akatam me gasir puvati.

Enselin 3 pla akam akuri

⁶ Ezi ki enselin igharazimin garima an overiamin pin mighhegha zui. A nguazimin itir gumamaziziba bar, gumamazizir kantriba bar dar itiba ko, anababa bar ko, nguibabar akaba bar ko, mikarzir igharagha gariba bar, me bagha zurara itir akar aghuim akunasa mighhegha zui. ⁷ Egha a pamten kamaghin migei, “God gumamazizibar arazibar tuisighamin dughiam bar roghira ize. Kamaghin amizi, ia Godin atiating, egh ziar ekiam a daning. Ia, overiam ko nguazim ko ongarim ko nguazimin aven ivemarir dipabar ingarizir God, an ziam fi.”

⁸ Ezi enselin an girara irir mam iza ghaze, “Babilonin Nguibar Ekiam bar ikufi. Guizbangira a ikuvigha givazi gumazitam

an itir puvati. Babilonin Nguibar Ekiam kamra gumamazizibagh amizi, me a ko arazir uari bakia akuir arazir kurar gav-gavibagh ami, mati me wainin gavgavim me ganingizi, me aneme.”†

⁹ Ezi enselin mizezim aningin gin iza egha pamten dia ghaze, “Gumazitam asizir atiar kam ko an marvir guam, aningin ziam fa, egha an namba uan guam o agharimin a iniva, ¹⁰ egh a uaghan wainin igharagha garim aneremam. Wainin kamnang, a Godin aningagharim. Eghti God faragh wainin kam dipatam a gisin a ingeghti an gavgavitaba givaghan kogham. Bar puvati. An aningagharir arazimin, arazir kuraba ikarvazir itarim gingeghtima gumamazizir kaba aneremam. Egha sipsipin nguzimin damazim ko Godin enselbar damazimin, gumamazizir kaba avim ko salfan dagiar avimin mizazir ekiam iniam. ¹¹ Ezi avir mizazim me ganidir kam, an migharim pin ghuavanang mamaghira ikiam. Gumamazizir asizir atiam ko an marvir guamin ziam feba o an namba iniziba, dimagariba ko aruebar avughsan kogham.”

¹² Eghti arazir kaba otivtima, Godin gumamaziziba tugh gavgafigh. Me gumamazizir Godin akabar gin zuiba ko nighnizir gavgavim Iesusin ikiavira itiba.

¹³ Ezi ki Godin Nguibamin tiarir mam barazi, a kamagh migei, “Ni akam kamaghin an osirigh. Datirighin iki mangi, gumamazizir nighnizir gavgavim Ekiamin ikia egh gin ovengamiba, me bar akongegh.” Ezi Godin Duam uaghan ghaze, “Bar guizbangira. Me amir ingangarir osimtizir kam ategh, egh mangi avughsi. Egh me pura mangan kogham. Puvati. Arazir aghuir me amiziba men gin mangiti

14:4: 2 Ko 11:2, Ef 5:27, Je 1:18, MAA 3:4, 5:9 * **14:4:** (14:4) Vezin kam, Grighin akam guizbangira ghaze, me gumamaziziba uari ko akuir arazim gamizir puvati. Ezi fofozir gumazir avirim ghaze, a gumamazizir deravira God ifongezir arazibar gin zuimin akar isin zuim migei. Me arazir kurar guar aviribagh amizir puvati. **14:5:** Sng 32:2, Sef 3:13, Ef 5:27 **14:6:** Ef 3:9-11, MAA 8:13, 13:7 **14:7:** Neh 9:6, Sng 124:8, Ap 17:24, MAA 10:6, 15:4 **14:8:** Ais 21:9, Jer 51:8, MAA 17:2, 18:2-3, 18:21, 19:2 † **14:8:** (14:8) Babilonin nguibar ekiam fomira ikuvigha itima, Jon gin Akar Mogomemin akinafarir kam osiri. Kamaghin amizi, fofozir gumazir avirim ghaze, a guizbangira Babilonin migeir puvati. Me ghaze, a Babilon fomira amizir arazir kurabav gei, egh kantrin gavgavir igharaziba, arazibagh amuava egha Godin apanim gamizibar akar isin zuimin migei. Ezi marazi ghaze, a Romin Kantri migei. (Ni 1 Pita sapta 5:13in gan.) Ezi marazi ghaze, ziar kam Babilon, a gumamazizir Kraisin sios ko an apanim gamiba. **14:9:** MAA 13:12-17 **14:10:** Stt 19:24, Sng 11:6, 75:8, Ais 51:17, Jer 25:15, Ese 38:22, MAA 15:7, 16:19, 18:6, 19:20, 20:10, 21:8 **14:11:** Ais 34:10, MAA 13:12-17, 19:3 **14:12:** MAA 12:17, 13:10 **14:13:** 1 Ko 15:23, 15:58, 1 Te 4:16, 2 Te 1:7, Hi 4:10, MAA 20:6

God kotiamin dar ganam. Kamagh amizi, me bar akongekh.”

God abuan gumazamiziba tuisighamin dughiamin akar isin zuim

¹⁴ Ezi ki gari, ghuariar ghurghurir mam iti, ezi gumazir mam gumazibar otarimin min gara ghuariar ghurghurir kam gaperaghav iti. Ezi golin dapanir asuam an dapanimin iti, ezi an darfarimin a sabar ikizirizir bar ghumtizimin suira. ‡ ¹⁵ Ezi enselin igharazir mam Godin Dipenimin ikegha iza, egha gumazir ghuariar ghurghurim gaperaghav itim, tiarir ekiamin an dia ghaze, “Nguazimin dagheba bar anigha gifa, ezi dagher kaba aghoramin dughiam a datirighin oto. Kamaghin amizi ni uan sabar ikizirizim inigh, egh daghebar aghor.” ¹⁶ Ezi gumazir ghuariar ghurghurim gaperazim, uan sabar ikizirizim nguazimin a ighengezi, dagher andizir nguazimin itiba dighoraghiri.

¹⁷ Ezi enselin igharazir mam Godin Nguibamin an dipenimin ikegha azenan iza egha uaghan sabar ghumtizir mam iti.

¹⁸ Ezi enselin igharazir mam ofa gamir danganim ategha izi, kar enselin avimin garim. Egha a enselin sabar ghumtizimin suiraghav itimin dia ghaze, “Wainin oviziba anigha gifa. Kamaghin amizi, ni uan sabar ghumtizim inigh nguazimin wainin oviziba kuar egh danganir vamira dar pozim mikin.” ¹⁹ Ezi enselin kam uan sabam inigha egha nguazimin a ighengezima nguazimin wainin oviziba bar kuaraghire. Ezi a da isa dar pozim mikiri, egha da isa dagiar minar bar ekiamin da akuni. Eghti me da mirmiram. Wainin ovizibar mirmiram minar ekiamin kam, a God gumazamizibar aningaghamin

arazim aka. ²⁰ Ezi me dagiar minar ekiamin wainin oviziba nguibar ekiamin azenan da mirmiri. Ezi ghuzim dagiar minemin azenan iza, egha aperiamin min ghua 300 kilomitan tu. Ezi ghuzimin konim anaga mitan pumuningin boroghin tu. §

15

Enselin 7 pla bizir bar kurar 7 plan suiki

¹ Ezi ki Godin Nguibamin gari, bizir igharagha garim otifi, ezi ki bar digavir kuram gami. Ki 7 plan enselbar gari, me ikia egha 7 plan bizir bar kurar gumazamizibagh asighasizibar suiki. Eghti 7 plan bizir kurar kaba givaghti, ua igharaziba otivan kogham, kamagh amizi, bizir kurar 7 plan kabanangin gin, Godin aningagharim bar givagham.

² Ezi ki bizir ekiamin gari, a mati ongarir ekiam me glas ko avim sarama an ingari. Gumazamiziba faragha asizir atiar kam ko an marvir guam, ko an ziamin namba, me dav sogha da abini. Egha me datirighin ongarir glasin min garir kam miniriamin tuivighav ikia, egha God me ganingizir gitabar suiki.* ³ Egha me Godin ingangarir gumazim, Moses ko sipsipin nguzim, me aningin ighiam gamua kamaghin migei,

“Ekiam God, ni gavgaviba bar iti!

Ni arazarazir igharagha garir ekiabagh ami,

ezi e dar gara egha digavir kurabagh ami!

Ni gumazamiziba bar men atrivim!

Nin araziba, da bar deragha egha bar guizbangira!

⁴ Ekiam ni uabira guizbangira God.

14:14: Ese 1:26, Dan 7:13, MAA 6:2 ‡ **14:14:** (14:14) Ni akar Daniel 7:13in itimin gan. **14:15:** Jer 51:33, Jol 3:13, MAA 14:18, 16:17 **14:18:** Jol 3:13, MAA 16:8 **14:19:** MAA 19:15 **14:20:** Ais 63:3, Kra 1:15, Hi 13:12, MAA 11:8, 19:14-15 § **14:20:** (14:20) Fofozir gumazir avirim ghaze, nguibar ekiamin kam a Jerusalemra. Me Grighin akamin namban kam osiri, “1,600 stadia,” ezi an dibobonim, en 300 kilomitan min ghua. E deravira fozir puvati, e dibori moghin 300 kilomitan namban kam a 1,600in dibobonim ko aning magh ghuzi, o kar bizir igharazimin ababanimin dibobonim. **15:1:** Wkp 26:21, MAA 12:1-3, 14:10, 15:6-7, 21:9 **15:2:** MAA 4:6, 5:8, 13:15-17, 14:2, 21:18 * **15:2:** (15:2) Saptan kam min migirigiar avirim, da Moses osirizir eghaghaniba ko magh ghue. Moses Isip bagha asighasighasa aningagharim gamizi an oto. Israelba ongarim a bigha Isipba ategha vongin ongarir dadarimin tuivaghavira ikia, egha Moses Israelba ko me ighiar mam gamua egha ekiamin ziam fe. (Ni Kisim Bek 15in gan.) **15:3:** Kis 15:1, Lo 31:30, Sng 92:5, 111:2, 139:14, 145:17, MAA 11:17, 14:3, 16:7 **15:4:** Sng 86:9, Ais 66:23, Jer 10:7

Eghti gumazamiziba bar n̄n atiatigh egh ziar ekiam ni daning.

N̄n arazir aghuiba bar azenim girigha gifa, kamagh̄n amizi kantriba bar dar gumazamiziba bar izi ni bagh teviba apir n̄n ziam fam.”

⁵ Ezi bizir kam̄n ḡn ki ua gari, God̄n Dipenim, a God̄n Nguibam̄n Averpenim, a kuiaghiri. Kar God̄n Akar Dik̄irizir Gavgavim aven itir Averpenim.† ⁶ Ezi enselin 7 plan kaba, bizir bar kurar 7 plan gumazamizibagh asighasighamibar suigha God̄n Dipenim ategha azenan izi. Me inir igiar bar zuruzir dafoziba da ike. Egha golin letiaba uan evariba kuamigha da ike. ⁷ Ezi 4 plan bizir angamra itibar mav, 7 plan golin itariba inigha enselin 7 plan gan̄ngi. Golin itarir 7 plan kabanagh, zurara itir God̄n aningagharir arazim, dagh izifa. ⁸ Ezi God̄n Dipenim, an angazangarim ko an gavgavim̄n migharim, bar a gizifa. Kamagh̄n gumazitam dipenim̄n aven mangan kogham. Kamaghira iki mangi 7 plan enselba, 7 plan bizir bar kurar gumazamizibagh asighasighamin ingangarim givagham.

16

Enselba God̄n aningagharir 7 plan itaribar itiba nguazim ginge

¹ Ezi ki tiarir ekiam mam barazi, a God̄n Dipenim̄n otogha kamagh̄n 7 plan enselbav gei, “Ia mangi, God̄n aningagharir arazir 7 plan itaribar itiba inigh mangi nguazim̄n da ingi.”

² Ezi namba 1 ensel uan itarir God̄n aningagharim izivazim inigha ghua nguazim̄n a inge, ezi duar bar igharagha garir kurar gavgaviba, gumazamizir asizir atiam̄n namba itiba ko an marvir guam̄n ziam febar, men mikarzaribar otifi.

³ Ezi namba 2 ensel uan itarim ongarim̄n a inge, ezi ongarim̄n dipam gumazir aremezir kuam̄n ghuzim̄n m̄n oto. Ezi bizir angamra an itiba, da bar ariaghire.

⁴ Ezi namba 3 ensel uan itarim faner dipaba ko dipar atuibagh inge. Ezi dipar kaba bar moghira ghuzim̄n m̄n oto. ⁵ Ezi ki orazi, enselin dipabar garim kamagh̄n migei,

“God, ni datirigh̄n ikia, egha uaghan faragha ike.

Ni bar guizbangira God.

N̄n araziba bar derazi arazir kuratam n̄n itir puvati.

Ni gumazamizibar arazir kuraba da tuisigha

da ikarvagha ivezir kuram me gan̄ngi,

ezi n̄n arazir kam a guizin arazim.

⁶ Gumazir kaba n̄n akam inigha izir gumaziba ko n̄n gumazamizibav soghezi

men ghuziba irezi me ariaghire.

Ezi ni ghuzim gumazir kurar kabagh aningizi,

eghti me aneremam.

Ghuzir me apir kam, men arazir kurar me amiziba ikarvagh̄m.”

⁷ Ezi ki orazi tiarir mam God̄n ofa gamir danganim̄n aven otogha pamten diagha ghaze,

“Ekiam, ni God̄n bar gavgavim itim.

Ni gumazamizibar araziba kot̄n bar guizbangira da tuisisi,

ezi n̄n kotiam a bar guizbangira ghua egha bar dera.”

⁸ Ezi namba 4 ensel uan itarim aruem ginge, ezi God aruem an amamangatizi an avim pamten isia puvira gumazamizibar isi. ⁹ Aruem̄n avir gavgavir kam bar

15:5: Kis 38:21 † 15:5: (15:5) Migirigiar kam a Bar Anogoroghezir Danganim̄n gun migei. God̄n Akar Gavgavir Dik̄irizim̄n Boksiam, a Bar Anogoroghezir Danganim̄n aven ikia, egha God̄n Averpenim̄n aven iti. 15:6: MAA 15:1 15:7: 2 Te 1:9, MAA 4:6, 4:9, 10:6, 14:10 15:8: Kis 40:34, 1 Kin 8:10-11, 2 Sto 5:13-14, Ais 6:4, Ese 44:4, 2 Te 1:9 16:1: Sng 69:24, Ais 66:6, Jer 10:25, Ese 22:31, Sef 3:8, MAA 14:10, 15:1, 15:7, 16:17 16:2: Kis 9:10, Lo 28:35, MAA 8:7, 13:12-17 16:3: Kis 7:17-21, MAA 8:8-9 16:4: Kis 7:17-21, Sng 78:44, MAA 8:10 16:5: Sng 119:137, MAA 1:4, 1:8, 11:17, 15:3 16:6: Sng 79:3, Ais 49:26, Mt 23:34-35, MAA 11:18, 13:15, 18:20 16:7: Sng 19:9, MAA 13:10, 15:3, 16:14, 19:2 16:8: MAA 8:12, 14:18 16:9: Dan 5:22-23, MAA 9:20-21, 11:13, 14:7, 16:21

puvira isia, egha gumazir kabar mikarziba puvira men isi. Ezi me bar puvira Godin ziam gasighasigha a migei, kar bizir kurar kabar garir Godin gavgavim itim. Egha me uan navibagh iragha an ziam fer puvati.

10-11 Ezi enselin namba 5 uan itarim asizir atiamin atrivir dabirabim ginge. Ezi mitatem gumazamizir an gavgavimin apengan itiba avara. Ezi me uan duaba ko mizazir men mikarziabar otiviba bagha nighnigha, Godin uan Nguibamin itimin ziam gasighasigha a migei. Ezi mizazir me isim a bar men ikufi, kamaghin me uan mizebagh ivi. Egha me uan arazir kurar me amiba bagha uan navibagh irazir puvati.

12 Ezi enselin namba 6 uan itarim Yufretisin faner ekiam ginge. Ezi an dipam bar moghira dake, egha aruem anadi naghin atrivir izamiba bagha tuavim ati. 13 Ezi ki gari, duar kurar 3 plan mitivibar min gariba, da asizir atiam ko, kuruzir ekiam ko akar ifavaribagh amir gumazimin, da vaghvagha men akatoribar otifi.* 14 Duar bar kurar kaba arazarazir igharagha garibagh ami da otifi, egha nguazimin itir kantriba bar dar atriviba bagha, tintinibar zui. Me atrivibar amuti me uan midorozir gumaziba inigh izi me akuvasa. Eghti Godin Gavgaviba Bar Itim gumazamiziba tuisighamin dughiar ekiamin, me midorozim damuam.

15 “Ia orakigh! Ki, okimakiar gumazimin min izam, a izir dughiam ia a gifozir puvatizir moghin, ki zuamira otogham. Kamagh amizi, gumazim akuir puvatigha, egha uan korotiaba uabin boroghin da arisi, egh a bibiamra daruan kogham, eghti gumazamiziba an

ganti, an aghumsighan kogham. Kamaghin, gumazir kam bar akongegh.”†

16 Ezi duar kuraba atriviba inigha iza danganir kamın me akufa, me Hibrun akamin kamagh danganir kam dibori, Armagedon.‡

17 Ezi namba 7 ensel uan itarim overiamin a inge. Ezi Godin Dipenimin aven tiarir ekiar mam Godin atrivir dabirabimin otogha egha kamaghin pamten migei, “Biziba bar gifa.” 18 Ezi overiamin onimariba taghtagha zuima, niginir dafam overiamin otozi, arariba dagarvasi, ezi mikimkizir ekiam oto. Kar mikimkizir bar ekiam, fomira gumazamiziba otozir dughiamin iza datirighin tu, mikimkizir ekiar katam fomira otozir puvati. 19 Ezi Babilonin nguibar ekiam biaghregha 3 plan okuruabar otifi, ezi gumazibar nguibaba bar moghira ikufi. God Babilonin nguibar ekiamin arazir kuram ginighnigha, egha a gamizi a uan wainin itarim bar aneme, kar Godin aningagharir arazimin wainin itarim. 20 Ezi arighatiziba bar arav ghue, ezi mighsiatam ua itir puvati. 21 Ezi maburan amozir ofiziba dagiabar min izaghiri. Ezi amozir ofizir dagiar kaba vaghvagha, dar osimtiziba 50 kilogramin iti. Amozir dagiar kaba overiamin izaghira gumazamizibagh isin ira bar me gasighasisi. Bizir kurar kam bagha me Godin ziam gasighasigha migei.

17

Arazir kurabagh amir amizim ivezir kuram isi

1 Ezi 7 plan enselin itarir 7 plan suighizir kabanaghin mav iza kamaghin na migei, “Ni kagh izi. Eghti ki amizir ivezir kuram

16:12: Ais 11:15, 41:2, 41:25, Jer 50:38, MAA 9:14 16:13: 1 Jo 4:1-3, MAA 12:3, 12:9, 19:20, 20:10 * 16:13: (16:13) Akar ifavarim akurir gumazim an asizir atiamin akar ifavarim akurir gumazim. A gumazamizibav geima, me asizir faragh itimin marvir guamin ziam fe. 16:14: 2 Te 2:9, 1 Ti 4:1, Je 3:15, MAA 16:7, 17:14, 19:6, 19:15, 19:19-20 16:15: Mt 24:43-44, Lu 12:39-40, 2 Ko 5:3, 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 3:18 † 16:15: (16:15) Ves 15in kam, kar Kraisi Iesus uabi mikemezir akam. 16:16: Het 5:19, Sek 12:11, MAA 19:19 ‡ 16:16: (16:16) Ziar kam Armagedon kamakin, “Megidonin Mighsiam.” Fomira apaniba Israelba ko uariv sogha egha atrivim Josuan misoghezi an areme. Me Megidonin nguibar ekiamin boroghira. (Ni 2 King 23:29-30 ko 2 Stori 35:20-21in gan.) Kamaghin amizi, ziar kam Megido bighavira migeir puvati. Me ghaze, an akar isin zuimin midorozir gumaziba mangamin danganim migei. Egh me mangi bar ikuvigh egh bar ovengam. 16:17: MAA 16:1 16:18: Dan 12:1, MAA 4:5, 8:5, 11:13, 11:19 16:19: Ais 51:17, Jer 25:15-16, MAA 14:8-10, 17:18, 18:5 16:20: MAA 6:14 16:21: Kis 9:23-24, MAA 11:19, 16:9-11 17:1: Jer 51:12-13, MAA 16:19, 17:15, 18:16, 21:9

iniamim, nin akakaghasa. Amizir kam, arazir kurabagh amir amizim, a dipar aviribagh isin aperaghav itir amizim, a nguibar bar ekia me dipar aviribar mriabar ingarizim. ² Nguazimin atriviba arazir mizirizir bar kurar aviriba amizir kam ko dagh ami. Ezi nguazimin gumamaziziba uaghan a ko arazir bar mizirizibagh amua, egha gumazim wainin avirim amezı moghin ongani.”*

³ Ezi Godin Duam pamtem nan ingarima, ki irebamin min bizimin gari, ensel na inigha gumaziba puvatizir danganimin ghu. Ezi danganir kamın ki amizir mamın garima an asizir atiar aghevir mam gisin aperaghav iti. Asizir atiar kamın mikarzim osizirir aviriba an iti, ezi osizirir kabanagh Godin ziam gasighasisi. Asizir atiar kam 7 pla dapaniba iti, ezi 10 pla komba an dapanibar iti. ⁴ Amizir kam korotiar aghuibarama aghui, dar ganganim aghevim ko pighaghevim. Ezi golin digirir bar aghuiba ko, me dagiar aghuibar ingarizir digiriba ko, manmaniar ghurghurir dagiaba pin koziba, amizir kamın mikarzim gizifa. Egha a uan dafarimin golin itarir mam suirazi, itarir kamın aven bar kurigha mughazir araziba ko, gumamaziziba tintinibar uari bakia amir arazir bar mizirizir kuraba, a gizifa. ⁵ Ezi amizir kamın guamin me ziar mam osiri, ziar kamın mingarim modoghav iti. Ezi an mingarim kamakin,

“Babilonin nguibar ekia gavgavim itim, ni nguazimin itir arazir bar kuraba ko amizir gumaziba okia me ko akua arazir mizirizibagh amiba, ni men amebam.”

⁶ Ezi ki gari, amizir kam Godin gumamazizibar ghuziba amegha dipar onganiba amezı moghin ongani. Gumaza-

mizir kaba, me nighnizir gavgavim Iesusin ikia an akam akuri, ezi me me misoghezi me ariaghire.

Ki amizir kamın ganigha digavir kuram gamigha pura nighnisi. ⁷ Ezi ensel kamaghin na migei, “Ni tizim bagha digavir kuram gami? Amizir kam ko asizir atiar anetera zuim, a 7 plan dapaniba ko 10 plan komba an iti, aningın akar mogomemin mingarim, ki nin akagham. ⁸ Asizir atiar ni faragha ganizir kam, a faragha ike, egha datirighin ua itir puvati. Egh mozir bar konezim ategh azenan iziti, God a gasighasigham. God tighar nguazimin ingaramin dughiam, a gumamazizir maba men ziaba akinafarir zurara itimin aven da osirizir puvati. Gumamazizir kaba asizir atiar kamın ganigh digavir kuram damuam. Me fo, a fomira ike, egha datirighin itir puvati, egh a gin uamategh otivam.

⁹ “Gumazim Godin fofozir aghuim ikiva, egh bizir kam deragh a gifogham. ⁷ plan dapanir kaba, kar mighsiar 7 pla, ezi amizim 7 plan mighsiabagh isin aperaghav iti.† ¹⁰ Egha ada uaghan 7 plan atrivibar ababanim gami. 5 pla ariaghregha gifa, ezi vamira atrivimin ikiavira iti, ezi igharazir abuananam tighar otivam; an otoghiva bar dughiar otevimra ikiam. ¹¹ Asizir atiar kam, a fomira ike, egha datirighin itir puvati, a namba 8 atrivimin ababanim. Egha a 7 plan atrivibar mav, God a gasighasighti a bar givagham.

¹² “Ezi 10 plan komin ni ganiziba da 10 plan atrivibar ababaniba. Me tighar atrivibar otivam. Me bizibagh ativamin gavgavim inigh, asizir atiar kam ko dughiar bar otevimrama atrivibar ikegham. ¹³ Atrivir kaba nighnizir vamira ikiam, egh uan gavgaviba ko ziar ekiaba isi asizir atiamra daningam. ¹⁴ Egh me midorozim sipsipin nguzim koma

17:2: Ais 23:17, Jer 51:7, MAA 14:8, 18:3 * **17:2:** (17:2) Gumamaziziba arazir bar mizirizibagh amir arazir kamın akam, a gumazir God ataghizir arazimin ababanim, egha Godin ifavariba ko arazir kurar igharazibar gin zui. Egha Godin damazimin, a mati gumazim uabi uan amuim ategha, ghua gumamaziziba uari isava akua amir arazim gami.

17:3: MAA 12:3, 12:6, 12:14, 13:1, 17:9, 17:12 **17:4:** Jer 51:7, Ese 28:13-16, Dan 11:38, MAA 14:8, 18:6, 18:12, 18:16

17:5: 2 Te 2:7, MAA 14:8, 16:19, 18:2, 18:9-10, 19:2 **17:6:** MAA 12:11, 13:15, 16:6, 18:24, 19:2 **17:7:** MAA 13:1

17:8: Sng 69:28, Dan 7:7, 12:1, MAA 11:7, 13:1-3, 13:8-10 **17:9:** MAA 13:1, 13:18 † **17:9:** (17:9) Gumaziba Romın

nguibar ekiam, 7 plan mighsiabagh isin an ingari. **17:12:** Dan 7:24, Sek 1:18-21, MAA 13:1 **17:14:** Jer 50:44-45,

1 Ti 6:15, MAA 16:14, 19:19

a damuam, eghti sipsipin nguzim me gasighasigh me abiragham. Gumazir sipsipin nguzim ko itiba, God me amisevegha, egha men diazima me guizin akamin gin ghua tuivigha gavgavigha midorozir kam gami. Sipsipin nguzim, a guizbangira Gumazir Ekiabar Gumazir Ekiam ko Atrivibar Atrivir Ekiam. Kamaghin amizi a me abiragham.”

¹⁵ Ezi ensel kamaghin na migei, “Dipar ni ganizir kabanang, amizir arazir kurabagh amim dagh isin aperaghav iti, dar mingarimra kara: ada mikarzir igharagha gariba ko, dakoziba bar dar gumazamiziba ko, kantriba bar dar gumazamiziba ko, vaghvagh akabav geir gumazamiziba. ¹⁶ Asizir atiam ko 10 pla komin ni ganizir kabanang, arazir kurabagh amir amizimin apanim damuam. Me an biziba bar da inigh egh an korotiaba bar da suegh, egh me an mikarziminz tuziba bar dar amegh, egh avimin a daboroghtima a bar moghira isigham. ¹⁷ God uabi me ganingizir nighnizir kam, a me damuti biziba otivam. Kamaghin me nighnizir vamira iki, egh atrivimin ikiamin gavgaviba bar da isi asizir atiam daningam. Me kamaghin damu mangiti Godin akam mikemezir biziba, da guizin otivamin dughiam otogham. ¹⁸ Ezi amizir ni ganizim, a nguazir kam in atriviba bar dar garir nguibar ekiamin ababanim.”

18

Babilon bar moghira ikufi

¹ Bizir kam in gin ki enselin igharazimin garima a Godin Nguibam ategha izaghiri. A bar gavgavir ekiam iti, ezi an angazangarir gavgavim nguazim bar a gisira. ² A pamten diagha kamaghin migei,

“Babilonin nguibar ekiam ikuvigha gifa! A ikufi!

Ezi datirighin duar kuraba ko adariar mizirizir kuraba ko kuarazir miziriziba ko kuarazir kuraba, darara an iti.

³ Nguazimin nguibaba bar, me an wainin itarim uari okia akuava amir arazir kuraba izivazim aneme.

Ezi nguazimin atriviba a ko arazir mizirizir bar kurabagh ami.

Ezi biziba amaga dagh ivezir gumaziba, me an afiar arazir bar ikuvtizibar amodoghin dagiar aviriba uari bagha da isi.

Kamaghin amizi, amizir kam bar ikufi.”

⁴ Ezi ki tiarir igharazir mam Godin Nguibamin a barazi, a kamaghin migei, “Ia nan gumazamiziba, ia nguibar kam ategh azenan izi.

Egh an amir arazir kuraba uaghan dar amuan marki.

God an arazir kurabar ikarvaghamin dughiam,

ia uaghan an aven ikian marki!

⁵ A uabi uan arazir kurabar pozim mikirav iti,

da ghuavanaga Godin Nguibamin oto.

Ezi God an amizir arazir kurabagh nighnighavira iti.

⁶ Egh ia amizir kam gumazamizibagh amizir arazir kuraba bagh ivezir magh garimra a ikaragh.

An arazir kuraba, da bar aviraseme, kamaghira ia an arazir kurabar ivezim a isafuraghiva bar a daningigh.

Egh dipar onganir gavgavimin itarim isa a gumazamiziba bagha a ingegh, kamaghira ia dipar gavgavir onganim uam a isafuragh a bagh itarim ginegh a daningigh.

⁷ A uabira kamagh uabin migia ghaze, ‘Ki atrivir amizim, egha atrivir dabilirabim gaperaghav iti.

Ki amizir odiarimin min itir puvati, eghti osimtiziba na bativan koghti, ki azian kogham!’

A uabi uan ziar gavgavim fa egha arazir mizirizir aviribagh amua, egha arazir kurar igharaziba saram ami.

Kamaghin amizi, ia mizazir kurar ekiam
ko osimtizir bar ekiam a daningh,
mangi an amir arazibar ikegh mangi
tuzi naghram, a daning.

⁸ Amizir kam Babilon, uan ziar gavgavim
kamaghin a fe,
kamaghin amizi dughiar bar otevir
vamiran, bizir bar kuraba bar a ba-
tivam.

Bizir kaba, arimariar ekiaba ko osimtizir
ekiaba a bativti
an azitima, mitiriar ekiaba an agham.
Eghti avim an isigham.

Ekiam God an araziba tuisigha
givagha ghaze,
'A ikuvigham.'

Godin kam gavgavir ekiam iti.

Kamagh amizi, bizir ikurar aviriba
dughiar vamira bar moghram a ba-
tivam."

⁹ "Nguazimin atriviba a ko arazir
mizirizibagh amua, egha uaghan a ko
arazir ikurar igharagha garibagh ami.
Eghti atrivir kabanagh an ganti avir
migharim an otoghtima, me a bagh naviba
osemegh egh a bagh aziam. ¹⁰ Egha me
mizazir ekiam a isir kamın ganigh, egh
atiatigh saghon tuivigh iki, kamaghin
mikimam,

'Noka, Babilon noka,
ni nguibar ekiam gavgavim itim!
Nin arazir kurabar ivezir kuram dughiar
otevimra
ni bagha ize.'

¹¹ "Eghti biziba amaga dagh ivezir
gumazir nguazimin itiba, me Babilon
ginighnigh egh a bagh aziva, egh naviba
bar osemegham. Me gari, gumazir men
dagiaba bagh amadir bizibagh ivezamiba
ua itir puvati, kamaghin me oseme. ¹² Me
dagiaba bagha amadir bizibar kara, gol
ko silva ko, dagiar aghuiba ko manmaniar
iveziba bar pin koziba; ko inir ghurghurir
aghuiba ko inir pighaghevir aghuiba ko
inir slika ko inir agheviba, ko men temer
mughuriar aghuir igharagha gariba ko

bizir me elefanin ataribar ingariziba ko,
bizir me temer iveziba bar pin itibar
ingariziba ko, bras ko ain ko, dagiar
aghuir digiriba itiba. ¹³ Bizir me amaga
dagiaba isir igharaziba uaghan iti, adar
kara, sinamon ko, apir iriziba ko, pauran
migharir mughuriar aghuim gamim ko,
grisin igharagha garir mughuriar aghuim
zuiba ko, sandan aghuim ko, wain ko,
wel ko, plauan aghuim ko witba; men
bulmakauba ko, sipsipba ko hoziaba ko
dar karisba ko, pura ingangarir gumazir
kiniba—me dagiaba bagha men ikirimiriba
amadi. Bizir kaba bar, gumazir dagh
ivezamiba puvati.

¹⁴ "Gumazir biziba amaga dagh ivezir
kaba kamaghin a mikimam, 'Bizir aghuir
ni iniasa navim dikavim, datirighin da bar
nin saghuiamin ikiam. Bizir bar aghuir
avirir iveziba bar pin koziba ko ni asingizir
bizir ganganir aghuiba, da bar ovengeghti
ni ua dar ganam kogham!' ¹⁵ Eghti gumazir
nguibar ekiam kamın uan bizir kaba amaga
dagiar aviriba isiba, tuivigh a isir mizazir
ekiam kamın ganam. Egh bar atiatigh azi,
naviba bar osemegh saghon tuivigh, egh
kamagh mikimam,

¹⁶ 'Noka, Babilonin nguibar ekiam. Noka!
A fomira korotiar ghurghurir aghuiba ko
inir pighagheviba ko inir aghevir
aghuiba aghua,
egha uan mikarzim golba ko dagiar
aghuiba ko manmaniar bar pin
kozibar anedi!

¹⁷ Ezi dagiaba ko dirir aghuir an itir kaba
dughiar bar otevimra bar ikufi!

"Eghti kuribar keptenba ko, gumazir
kuribagh arua nguibar igharazibagh
aruiba ko, kuribar ingangarir gumaziba
ko gumazir ongarimin dagiar ingangarib-
agh amiba, me bar moghira uaghan
Babilonin saghon tuivigh ikiam. ¹⁸ Eghti
Babilon isiti an migharim otivtima me
an gan egh, kamaghin diagh mikimam,
'Nguibar datirighin itir manamra, nguibar

18:8: Jer 50:34, MAA 11:17, 17:16, 18:10 **18:9:** Jer 50:46, Ese 27:30-35, MAA 17:2, 18:3, 18:18, 19:3 **18:10:** Ais 21:9, Dan 4:30, MAA 14:8, 18:17-19 **18:11:** Ese 27:31, 27:36 **18:12:** MAA 17:4 **18:15:** Ese 27:31, 27:36 **18:16:** MAA 17:4 **18:17:** Ais 23:14, Ese 27:26-30 **18:18:** Ese 27:32, MAA 13:4 **18:19:** 1 Sml 4:12, Ese 27:30-34

ekiar kamın mın gari? Bar puvati!
 19 Egh me uan osimtızim akaghasa nguazir
 mineminiaba inigh uan dapanibagh isin
 da kun, egh naviba bar osemegh egh aziva,
 egh kamaghın dım mikımam,

‘Noka, Babilonın nguibar ekiam, noka!
 Ongarim garuir kuribar afeziaba,
 me nguibar ekiar kamın dagıabar,
 dagıar gumazir ekiabar otifi.

Mevzika! A dughiar otevimrama
 bar ikufi!’

20 ‘Ia Godın Nguibamın itir darasi, ia bar
 akongegh!

Eghti ia Godın gumamazıba ko
 aposelba ko Godın akam inigha izir
 gumazıba,

ia bar akongegh!

Arazir kurar nguibar kam ia gamızim
 baghava,

God a tuisigha gıvagha, egha uam an
 arazir kuram ikarvasi.

Kamaghın amızı ia datırighın nguibar kam
 batozir bizim bagh bar akongegh.’ ”

21 Ezi mıgırıgıar kaba gıvazıma, enselin
 gavgavir mam wit mırmırır dagıamın mın
 garır dagıar ekiam ini. Egha dagıar kam
 fegha a isa ongarımın anekunigha egha
 kamaghın mıgei,

“Kamaghıra, me Babilonın nguibar ekiam
 inigh zuamıra pamtem anekunighti
 a bar magırıgh bar ikuvighti,
 eghti me uam a ganan kogham.

22 O Babilon!

Gitan arareba ko marvibar arareba
 ko, sıghaba ko, ararer aghuir
 igharazir maba ua nın aven otivan
 kogham.

Eghti fofozir gumazir ingangarır guar
 igharagha garibagh amıba, me ua
 nın ikian kogham!

Eghti dagıar witba mırmırımın ararem
 ua nın aven otivan kogham!

23 Eghti lamın angazangarıba ua nın
 aven isian kogham.

Eghti gumamazızir uarır ikiasa mıgeır
 mıgırıgıaba, da ua nın aven otivan
 kogham.

Nın gumazir fomıra dagıaba bagha bizıba
 amadıba, gumamazızir igharazıbar
 damatuzıbar gumazir bar ekiabar
 otıfis.

Ezi nı kantrın igharazıba bar dar
 gumamazızigıbagh ifara imezir
 igharagha garır avırıbar ingarı.

24 God nguibar kamın gari, me an aven
 Godın akam inigha izir gumazıba
 ko an gumamazızigıbagh sozi me
 ariaghıra, ezi a men ariaghrezıbar
 osimtızim ateri.

Ezi nguazımın gumamazızigıba, men
 apanıba me mısoğhezi me ariaghıra,
 osımtızır kaba bar, Babilonrama a
 da ateri.

Kamaghın amızı God an osımtızır
 kaba ikarvagha a gasıghasısi.”

19

*Babilon bar ikuvizıma, Godın gumaza-
 mızıba bar akonge*

1 Ezi bizır kabar gın kı orazi, nıgırır
 dafam, gumamazızir bar avırımın mın
 Godın Nguibamın kamaghın dia mıgei,

“E Godın zıam feka!

En Godın gavgavım ko zıam itım,

a uabıra en Akurvazır Gumazım!*

2 God gumamazızigıbar arazıba tuisızır
 arazım,

a guızbangıra ghua bar dera!

Amızır gumazıba okıa me ko akuım, a
 nguazımın gumamazızigıbagh amızı
 me arazır mızirızigıba a ko dagh amı,
 ezi God a isa kot gatıgha ghaze, an
 aremegham.

Amızır kam Godın ingangarır gumazıgıbagh
 soğhezi me ariaghıra,

ezi God an osımtızır kam ikarvagha
 osımtızır ekiam a ganıngı.”

18:20: Lo 32:43, Ais 44:23, Jer 51:48 18:21: Jer 51:63-64, Ese 26:21, MAA 12:8, 16:20 18:22: Ais 24:8, Jer 25:10,
 Ese 26:13 18:23: Ais 23:8 47:9, Jer 16:9, 33:11, Nah 3:4, MAA 17:2, 17:5 18:24: Jer 51:49, Mt 23:35, MAA 17:6

* 19:1: (19:1) Jon akınafarır kam Grıghın akam an osırı. Egha ves 19:1ın mıgırıgıar otevir mam ko ves 3, ves 4, ves
 6 uaghan, dar akar mam, a Hıbrun akamın an osırı. Hıbrun akamın a kamakın, “Haleluya.” Akar kamın mıngarım a
 kamakın, “E Godın zıam feka!” 19:2: Lo 32:43, 2 Kin 9:7, MAA 6:10, 15:3, 16:7, 18:20 19:3: Ais 34:10, MAA 14:11,
 18:9, 18:18

³ Ezi me ua kamaghin dia ghaze,

“E Godin ziam feka!
Nguiabar ekiar kamın isir avimın
mıgharım ghuavanang
zurara mamaghıra ikiam!”

⁴ Ezi 24 plan gumazir dapaniba ko
4 plan bizir angamra itir kaba tevir
akuriba apirigha egha Godin uan atrivir
dabirabimın aperaghav itimın ziam fe.
Egha me kamaghin mıgei,

“Bar guizbangıra!
E an ziam fe!”

⁵ Ezi tiarir mam atrivimın dabirabimın
iza kamaghin mıgei,
“Ia Godin ingangarir gumazamizir an atia-
tiava an apengan itiba,
ia gumazamizir ziaba itiba ko ziaba
puvatiziba,
ia bar Godin ziam fi!”

*Sipsipin nguzim amuimın ikiasava
amima isar ekiam oto*

⁶ Ezi ki niginir ekiam barazi mati gu-
mazamizir avirim uari akuvagha mıgei,
egha mati dipar ekiam afora nıdi. Egha
araribar mın pamten dagarvagha kam-
aghin mıgei,

“En Ekiam God, Gavgavir Bar Ekiam Itim,
datirighin an atrivimın iti.

Kamaghin amizi, e Godin ziam
fam!

⁷ Sipsipin nguzim amuimın ikiamın
dughiam otogha gıfa,
ezi an amuim uabi akirigha gıfa.

Kamaghin amizi e datirighin naviba der-
agh egh bar akongegh, egh an ziam
fam!†

⁸ God amizir kam korotiar ghurghurir bar
aghuim a ganingi,
korotiar kam bar zuegha egha an
dirim dafogha isi.”

(Korotiar ghurghurir kam, a Godin gu-
mazamizibar arazir aghuir me Godin
damazimın amiba, dar ababanım gami.)

⁹ Ezi ensel kamaghin na mıgei, “Ni akar
kam kamaghin an osir: God sipsipin
nguzim amuimın ikiamın dabirabim
bagha diazir gumazamiziba, me bar
akongegh!” Egha kamaghin ua na mıgei,
“Akar kaba, da Godin guizin akaba.”

¹⁰ Ezi ki an suemningin tevir akurimning
apirigha an ziam fasa. Ezi a kamaghin na
mıgei, “Ni kamaghin damuan marki! Ki,
ni ko nin aveghbuar nighnızir gavgavim
Iesus kunizir akabar itiba, ki ia ko e ingan-
garir vamıram ami. God uabıra, ni an ziam
fi.”

E fo, akar Iesus kunizimra, a gumazibar
nighnıziba fema me Godin akam inigha
izi.‡

*Jon hozin ghurghurim gaperazir gu-
mazimın gari*

¹¹ Ki gari, Godin Nguibam kuiaghrizi,
hoziar ghurghurir mam iti. Gumazir
hoziar kam gisin aperaghav itim, an
ziamning kamakin, “Gumazir dughıaba
bar God baghavıra itim,” ko “Gumazir
uan akar dikiriziba mıgeıma da otivim.”
A gumazamizibar araziba deravıra da
tuisigha midorozim fora arazir aghuımra
gin ghua a gami. ¹² Ezi an damazimn-
ing mati avir mızariar gavgavimın mın
pamtem isi, ezi atrivimın dapanir asuar
aviriba an dapanimın iti. Ezi an mikarzim
ziar mam an iti, ezi gumazir igharaziba
a gifozir puvati. A uabıra ziar kam gıfo.

19:4: Neh 8:6, MAA 4:2-6, 4:10, 5:14 **19:5:** Sng 22:23, 115:13, 134:1, 135:1 MAA 11:18, 20:12 **19:6:** Sng 93:1, 97:1, 99:1, Ese 1:24, MAA 11:15-17, 14:2, 15:3, 21:2 **19:7:** Mt 22:2, 25:10, Ef 5:32, MAA 21:2, 21:9 † **19:7:** (19:7) Sipsipin nguzir kam an amuimın ikiasa, a Kraısrı. Ezi amizir a ikiasa inabazir kam, kar Kraısrın sıos. Eghtı dughıar Kraıs ua izıva egh uan sıos inıamım, a kamakin, aning uaningin iti. Egh a uan sıosın gumazamiziba me inigh uan Nguıbar aghuımın mangam. Eghtı me Kraıs ko deraghıvıra iki mamaghıra ikiam. **19:8:** Sng 45:13-14, Aıs 61:10, Ese 16:10 **19:9:** Mt 22:2-3, Lu 14:15-16, MAA 21:5 **19:10:** Ap 10:25-26, 1 Jo 5:10, MAA 22:6-9 ‡ **19:10:** (19:10) Grıghın akam vezin kam deravıra anebıgha a mıgeir puvati. Gumazir maba kamaghın mıgirıgıar kam geghari, “Ki uaghan ni ko nin aveghbuaba ko ingangarir gumazir mam. Kar ia ikizir nighnızir gavgavim Iesusın ikiava an ziamın gun mıgeım. Ia God uabıra an ziam fi.” E fo, Godın Duam akam inigha izir gumazibar, Godın akam kunasa men navıba fe. A Iesusın ziamın gun mıkimasa gumazibar akurvası. **19:11:** Sng 96:13, Aıs 11:4, Ese 1:1, MAA 1:5, 3:14, 6:2, 15:5 **19:12:** Dan 10:6, MAA 1:14, 2:17-18, 19:16 **19:13:** Aıs 63:1-3, Jo 1:1, 1:14, 1 Jo 5:7-8 **19:14:** Mt 28:3, MAA 4:4, 7:9

¹³ Ezi korotiar ruarir an aruzim, ghuzim a gizifa, ezi me ziar kamın a dibori, “Godın akam.” ¹⁴ Ezi Godın Nguibamın midorozir gumaziba korotiar ghurghurir aghuiba aghuigha hoziar ghurghuribagh apiagha an gın zui. ¹⁵ Ezi midorozir sabar ghumtızir mam gumazir men faragha zuir kamın akamın ikegha, egha azenan izi. A midorozir sabar kamın nguibar igharaziba me misogh me abinam. Egh a gavgavim itir ainın aghorimın suiragh egh gumazamizibagh ativamin gavgavim ikiam. Egh a, dagiar mınner bar ekiamın aven me wainın oviziba mirmiri moghın, gavgavim itir Godın aningagharir arazir ekiam akagham. ¹⁶ Ezi an korotiar ruarim ko an suemin, me ziar kam osiri,

“Atrivibar Atrivir Ekiam ko, Ekiabar Gumazir Ekiam.”

¹⁷ Ezi ki enselin mamın garima an aruem gisin tughav iti. Egha overiamın pın mighagha aruir kuarazibar dia ghaze, “Ia izi uari akuvagh egh dagher ekiar God ia daningamim bagh mizuam. ¹⁸ Ia atrivibar kuabar tuziba ko, midorozir gumazibar faragha zuir gumaziba ko midorozir gumaziba ko, hoziabar kuabar tuziba ko dagh apiazir gumazibar kuabar tuzibar amam. Egh ia gumaziba bar men kuabar tuzibar amam, pura ingangarir gumazir kiniba ko gumazir firiaghreziba, ko pura gumaziba ko gumazir ziaba itiba!”

¹⁹ Ezi ki asızir atiar kam ko nguazimın atriviba ko, men midorozir gumazibar gari, me iza uari akufa. Me gumazir hoziam gaperazim ko an midorozir gumaziba ko misoghasa. ²⁰ Ezi a, asızir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim, an aning kalabus gati. Akar ifavaribagh amir gumazir kam arazarazir igharagha garir avirim asızir atiamın damazimın dagh ami. Egha kamaghın a gumazamizibagh ifarima me asızir atiamın osizirim inigha egha an marvir guamın ziam fe. Asızir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim,

aning angamra ikiavira itima, ezi me aning isa aning akunizi aning danganir salfan dagiar avim ikia mamaghira itim giraghu. ²¹ Ezi aningın midorozir gumaziba, gumazir hoziam gaperazim, uan midorozir sabar an akamın itimın me misoghezi me ariaghire. Ezi kuaraziba bar men kuabar tuziba amegha naviba bar izefe.

20

Satan 1,000 plan azenibar kalabusın ikiam

¹ Ezi ki gari, enselin mam Godın Nguibam ategha zaghira, egha mozir bar konezimın kin suira. Egha senın ekiam uaghan an suira. ² Egha a kuruzir ekiar kamın suiragha anebira, kar kuruzir bar fomira itim, a Satan, gumazir gumazamiziba bar akam me gasim. Ensel, a Satan 1,000 plan azenibar kalabusın ikiasa, an a isa senın a ike. ³ Egha ensel a isa anekunizi a mozir bar konezim giraghu. Ezi a mozir torimın akam anepirigha anepaghapaki, eghti an azenan izan kogham. Eghti Satan nguazimın itir gumazamiziba ua me gifaran kogh mangi 1,000 plan azeniba gıvaghm. Eghti gın ensel uam a firighti a bar dughiar otevimra ikiam.

⁴ Ezi ki atrivir dabirabibar gari, ezi gumazir dagh apiaghav itiba, God gumazamizibar araziba tuisighamin gavgavim me ganıngi. Ezi ki gumazamizir ariaghrezibar duabar gari, da iti. Gumazamizir kaba, nighnızir gavgavim Iesus ikia egha an akam akura egha Godın akam bar pamten an suira, ezi bizir kabanangın men apaniba me misogha men firiba aghorezi me ariaghire. Egha gumazamizir kaba asızir atiam ko an marvir guamın ziam fer puvatigha an namba uan guaba ko uan agharibar a inizir puvatı. Ki gari, gumazamizir kaba me ua angamra ikia Krais Iesus ko atrivibar mın 1,000 plan azenibar ikiam. ⁵ Eghti gumazamizir igharazir ariaghreziba dughiar kamın bar ua dikavigh angamra ikian kogham.

19:15: Sng 2:9, Ais 63:3, Jol 3:13, 2 Te 2:8, MAA 1:16, 2:27, 4:8, 12:5, 14:19-20 **19:16:** 1 Ti 6:15, MAA 17:14, 19:12
19:19: Sng 2:2, MAA 16:16, 17:13-14 **19:20:** Ais 30:33, Dan 7:11, MAA 13:1-18, 14:10, 16:13-14, 20:10, 20:15 **19:21:**
 MAA 17:16, 19:15-18 **20:1:** MAA 1:18, 9:1 **20:2:** Stt 3:1, 2 Pi 2:4, Ju 6, MAA 12:9 **20:3:** Dan 6:17, Ju 6, MAA
 16:14-16, 20:8 **20:4:** Dan 7:9, 7:22, 7:27, 1 Ko 6:2, 2 Ti 2:12, MAA 6:9, 13:12-17

Me ovegh mamaghira iki mangiti 1,000 plan azeniba givagham. Dughiar kam, kar faragha zuir dughiar gumaziba ua dikavamim. ⁶ Eghti, gumazamizir God ua bagha inabazir faragha dikaviziba, me guizbangira bar akuegham. Me Godin gumazamizibara. Ovever namba 2, me iniamin gavgaviba puvati. Me God ko Kraisin ofa gamir gumazamizibar ikiam. Egh Krai ko 1,000 plan azenibar atrivibar ikiam.

Satan a bar ikuvigham

⁷ Eghti 1,000 plan azeniba givaghti, ensel mozir torir bar konezimin akam kuighti, Satan uan kalabus ategham. ⁸ Egh azenan izi nguazir kamın bar an itir gumazamiziba bar me gifarasa, Gok ko Magokin adarazi bar moghira. Satan midorozir ekiam damusi men gumaziba akuvagham. Men midorozir gumazibar dibobonim ongarimin gighimin min otogham. ⁹ Me nguazir kam tintinibar an mangi Godin gumazamiziba uari akuva itir danganim anekiarugham, kar nguibar ekiar God bar ifongezim. Eghti avim overiamin ikegh izighiri midorozir gumaziba bar men isigh me kuvaremegham. ¹⁰ Satan me gifarazi, kamaghin God anekunighti a danganir avim ko salfan dagiar avir bar puvira isir kamın magiram. Asizir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim faraghavira danganir kamın iti, me arueba ko dimagaribar mizazir ekiam ini zurazurara mamaghira ikiam.

Kotiar Bar Ekiam otivam

¹¹ Egha ki atrivir dabirabir ghurghurir ekiamın garima a iti, ezi gumazir a gapiaghirim, ki an garima a iti. Ezi nguazim ko overiam aning arav ghu, eghti gumazitam uam aningın ganan kogham. ¹² Ezi ki gumazamizir ovengezir ziaba itiba ko ziaba puvatizibar gari, me bar iti. Me atrivir dabirabimin guamin

tuivighav iti, ezi akinafarir gumazamizibar araziba itiba kuiaghire. Ezi me akinafarir igharazim uaghan akui, kar akinafarir God gumazamizir ikirimirir zurara itim iniamin ziaba osirizim. Ezi gumazir atrivir dabirabir kam gaperazim akar akinafarir kabar itibar gara gumazamizir ovengezibar araziba tuisisi. ¹³ Ezi ongarimin ariaghrezir gumaziba, ongarim me amadazi me izi. Ezi Ovevem ko Nguibar Ovengeziba Itim, aning ua ovengezir gumazamizir aningın itiba amadazi me izi. Ezi gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim, gumazamiziba amizir araziba bagha vaghvagh men kotiaba baragha me tuisisi. ¹⁴ Egha gin an Ovevem ko Nguibar Ovengeziba Itim akunizi, aning danganir avim bar puvira isim giraghu. Danganir avim bar puvira isir kam, kar namba 2in ovevem. ¹⁵ Eghti gumazamizibar ziaba, akinafarir God gumazamizir ikirimirir zurara itim iniamin ziaba osirizim, men ziaba aven itir puvati, me uaghan me isi danganir avim bar puvira isim, me akunam.

God biziba bar dagh amizi da igiabar otifi

21

(Sapta 21-22)

Nguazir igiam ko overiar igiam oto

¹ Ezi ki datirighin overiar igiam ko nguazir igiamın gari, aning iti. Overiar ghurim ko nguazir ghurim, aning bar moghira arav ghugha ua itir puvati. Ezi ongarim uaghan ua itir puvati. ² Ezi Nguibar God Baghavira Itim, a Jerusalemın igiam, ki an gari. Ki an garima, a Godin damazimin ikegha Godin Nguibam ategha egha izaghiri. A uabi akirigha, kurukazir bar aghuim gami, mati amizim uan pamın ikiasa kuruke. ³ Ezi ki orazi, tiarir mam atrivir dabirabimin iza pamtem migei,

20:6: 1 Pi 2:9, MAA 1:6, 2:11, 20:4 **20:8:** Ese 7:2, 38:2, 38:9, 38:15, MAA 16:14, 20:10 **20:9:** 2 Kin 1:10, Ese 38:9, 38:16, 39:6 **20:10:** Stt 19:24, Sng 11:6, MAA 14:10-11, 19:20, 20:8, 21:8 **20:11:** Dan 2:35, 2 Pi 3:7, 3:10-11 **20:12:** Dan 12:1, Mt 16:27, 25:31-46, Ap 17:31, Ro 2:6, 2 Ko 5:10, Fl 4:3, MAA 13:8, 19:5 **20:13:** Ro 2:6, 1 Pi 1:17, MAA 2:23, 6:8, 20:12, 22:12 **20:14:** 1 Ko 15:26, 15:54-55, MAA 20:6, 21:8 **20:15:** MAA 13:8, 19:20 **21:1:** Ais 65:17, 66:22, 2 Pi 3:13, MAA 20:11 **21:2:** Ais 52:1, 61:10, Ga 4:26, Hi 11:10, 11:16, 12:22, MAA 3:12, 21:10 **21:3:** Wkp 26:11-12, 2 Sto 6:18, Ese 37:27, 43:7, Sek 2:10, 2 Ko 6:16, MAA 7:15-17

“Ia orakigh. Datirighin God gumamaziziba ko ikiavira iti!
Egh men tongin ikiti eghti me an gumamazizibar ikiam.
God uabi me ko iki egh men Godin ikiam.

⁴ Egh a men damazir teriba vaghvagh da adizam.
Bizir faragha itir kurar kabanagh da bar gifa.

Eghti gumamaziziba uam ovengan kogham,
egh me ua naviba osimiva egh uam azian kogham,
egh ua mizaziba inian kogham.”

⁵ Ezi gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim migia ghaze, “Ni oragh! Ki bizibagh amizi, da bar igiabar otifi.” Egha a ua kamagh migia ghaze, “Ni akar kabanagh osirigh. Akar kaba da bar guizbangira, eghti gumamaziziba nighnizir gavgavimin dar ikiam.”

⁶ Ezi a kamaghin na migei, “Biziba bar otivigha gifa. Ezi kirara, ki faraghavira ikia egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam. Ki biziba bar dar mingarim, egha ingangarir ki amiba ki uaghan bar dagefi. Eghti gumazim kuarim an pirti, ki dipar ikirimirir zurara itim anidim a daningti, an anere-mam. Dipar kam nguazimin aven anadi. Dipar a isir kam, an a givezan kogham, a puram a iniam. ⁷ Eghti gumazitam midorozim damuva uan apanim abiraghti, ki bizir kaba a daningam. Egh ki an Godin ikiti, a nan borimin ikiam. ⁸ Eghti gumazir atiatia ua girakirangin zuiba ko, nighnizir gavgavim ataghiziba ko, gumamazizir arazir bar kurar mizirizibagh amiba ko, gumazir gumazibav sozi me ariagheriba ko, gumamaziziba uari ko akua amir araziba ko, akuzibagh amua egha imezibagh amir gumaziba ko, asebar ziaba feba ko, gumazir ifavariba, me bar uan nguibamin mangam. Kar danganir avim ko salfan

dagiar avir bar puvira isim. Kar ovever namba 2.”

Jon Jerusalemın igiamın gari

⁹ Ezi enselin mam na bagha izi. Faragha enselin 7 pla, me itarir 7 plan bizir bar kuraba aven itiba suiki, kar Godin aningagarir arazir abuananaba. Enselin kam, a men mav. A kamaghin na migei, “Ni iziti, ki sipsipin nguzimin amuir a datirighin ikiamin nin akagham.” ¹⁰ Ezi Godin Duam pamtem nan ingarima, ensel na inigha ghua mighsiar bar ekiamin ghuavanabo. Egha Nguibar Ekiar God Baghavira Itim, Jerusalem nan aka. Nguibar kam a Godin damazimin ikegha Godin Nguibam ategha izaghiri. ¹¹ Ezi Godin angazangarir ekiam nguibar kam gisira, ezi an angazangarim bar igharagha gari, mati dagiar ivezim bar pin kozimin min gari. A jaspın dagiar angazangarimin min gara egha glasin min taghtasi. ¹² Nguibar kamın divazim bar ekevegha bar pin mar iti, ezi tiar akar 12 pla divazir ekiar kamın iti. Ezi 12 plan enselba tiar akar kabar boroghın tuivighav iti, ezi Israelin 12 plan anababar ziaba tiar kabagh isin iti. ¹³ Ezi aruem anadi naghın itir divazir miriam, tiar akar 3 pla an iti. Ezi divazir miriar Notin itim, tiar akar 3 pla an iti. Ezi divazir miriar Sautin itim, tiar akar 3 pla an iti. Ezi aruem uaghiri naghın itir divazir miriam, tiar akar 3 pla an iti. ¹⁴ Nguibar kamın divazim, 12 plan dagiar ekiaba an apengan ikia gavgavim a ganidi, ezi sipsipin nguzimin aposelbar ziaba dar iti.

¹⁵ Ezi enselin na ko migeim, golin aghorir bizibar abarimin suira, a nguibar kam ko divazir ekiam ko an tiar akabar apanasa. ¹⁶ Nguibar ekiar kamın 4 plan miriabar ababanım voroghira ghu. Ezi ensel uan golin aghorimin nguibamin abarima an ababanım ghua 2200 kilomitan tu. Ezi nguibamin 4 plan miriaba ko an ruarimin

21:4: Ais 25:8, 35:10, 61:3, 65:19, 1 Ko 15:26, 15:54, MAA 7:17, 20:14 **21:5:** Ais 43:19, 2 Ko 5:17, MAA 4:2, 4:9-10, 19:9, 20:11 **21:6:** Ais 55:1, Jer 2:13, Jo 4:10, 4:14, 7:37, MAA 1:8, 1:17, 16:17, 22:13, 22:17 **21:7:** 2 Sml 7:14, Sng 89:26-27, Sek 8:8, Hi 8:10 **21:8:** Mt 25:41, Ef 5:5, 1 Ti 1:9, Hi 12:14, MAA 19:20, 20:14-15, 21:27, 22:15 **21:9:** MAA 15:1, 15:6-7, 19:7-9 **21:10:** Ese 40:2, MAA 1:10, 17:3, 21:2 **21:11:** Ais 60:1-2, 60:19, MAA 21:23, 22:5 **21:14:** Mt 16:18, Ga 2:9, Ef 2:20, Hi 11:10 **21:15:** Ese 40:3, Sek 2:1, MAA 11:1

ababanim bar voroghira ghue, egha bok-siar dafamin min gari.* ¹⁷ Ensel nguibar ekiamin divazim uaghan an abarazima, ezi divazimin tuirivimin ababanim ghua 65 mitan tu. Ababanir kam gumaziba bizibar abarir ababanimin mirara gari, ezi ensel ababanir kamra divazir kamın abara a medi. ¹⁸ Nguibamin divazim God dagiar jasper an ingari, egha nguibam uabi a dagiar golrama an ingari, ezi a glasın min isia taghtasi. ¹⁹ Ezi nguibamin divazir mingarim, God dagiar bar igharagha garir bar pin kozibar anesingi. Dagiar kaba digirir aghuiba dar iti, men iveziba bar pin ko. Dagiar faragha zuir bar aghuim, jasper, a divazir mingarimin faragha iti. Ezi namba 2 a sapaian dagiar blupla. Ezi namba 3 a agetin dagiam. Ezi namba 4 a emeralin dagiar garim. ²⁰ Ezi namba 5 a sadonikisin dagiam, a ghurghurigha egha aghefe. Ezi namba 6 a konilian dagiar aghevim. Ezi namba 7 a krisolaitin dagiar iangurim. Ezi namba 8 a berilin dagiar garim. Ezi namba 9 a topasin dagiar iangurir igharagha garim. Ezi namba 10 a krisopresin dagiam. Ezi namba 11 a haiasinin dagiam. Ezi namba 12 a ametisin dagiar pighaghevim. ²¹ Ezi tiar akar 12 plan kaba, da 12 plan manmaniar ghurghurir iveziba bar pin koziba. Tiar akar kaba me manmaniar ghurghurir ekiaba vaghvagha adar ingari. Ezi nguibar kamın aven itir tuaviba me golrama dar ingari, ezi golin kam glasın min taghtasi.

²² Ezi ki gari, nguibar ekiar kamın aven Godin Dipenir gumaziba ingarizi tam itir puvati. Ekiam, God gavgavim itim, ko sipsipin nguzim, aning uaning Godin Dipenimin danganim ini. ²³ Godin angazangarir gavgavimra angazangarim nguibar ekiar kam ganidi. Ezi sipsipin nguzim uabi nguibar kamın lamin min iti. Ezi kamaghin nguibar kam

angazangariba aningamin arueba ko iakiniba puvatigham. ²⁴ Eghti nguibaba bar dar gumazamiziba nguibar kamın angazangarimin daruam. Eghti nguibaba bar dar atriviba uan bizir bar aghuiba inigh an aven izam. ²⁵ Eghti aruemin me nguibar kamın divazimin tiar akaba aseghan kogham. Dimagariba nguibar kamın puvatigham. Kamaghin tiar akaba kuighreggh mamaghira ikiam. ²⁶ Eghti nguibabar atriviba bar men dagiaba ko men bizir digirir aghuiba, me bar ada inigh aven mangam. ²⁷ Eghti bizir miziriziba ko gumazir arazir kurigha mughazibagh amiba ko, gumazir ifavariba me nguibar ekiar kamın aven mangan kogham. Bar puvatigham, gumazamizir ziar akinafarir zurara itimin aven itiba, akinafarir kam a sipsipin nguzimin akinafarim, merara nguibar ekiar kamın aven mangam.

22

Jon, temer ikirimirir zurazurara itim anidim ko dipar faner ikirimirir zurazurara itim anidim, aningın gari

¹ Ezi ensel faner dafar mam nan aka, faner dipar kam a ikirimirir zurara itim anidi, an angazangarim glasın min taghtasi. Faner dipar kam God ko Sipsipin Nguzimin atrivir dabirabimin apengan ikegha ivemara ghua, ² nguibar ekiar kamın tuavir torimin uaghiri. Ezi faner kamın miriamningin temer ikirimirir zurara itim anidiba vong ko vong sara tuivighav iti. Temer kaba 12 plan iakinibar azeniba vaghvagha zurara dagheba be. Eghti temer kabar dafariba kantriba bar dar gumazamizibar amuti me ua ghuamaghham. ³ Eghti bizir God bar aghuagha egha otagheziba, uamategh ikian kogham. God ko Sipsipin Nguzimin atrivir dabirabim, nguibar

* **21:16:** (21:16) Grighin akam kamaghin migei, nguibar kamın ababanim “12,000 stadia.” Ezi en dibobonim e kamaghin a diponam 2200 kilomita. Ezi e fozir puvati, Jon guizin 2200 kilomitan ababanim migei, o an osirizir namban kam 12,000, a bizir igharazim migei. E fo, Judan gumazibar nighnizimin aven, namba 12, a mingarir ekiam an iti. **21:21:** MAA 21:12, 21:18 **21:22:** Jo 4:23, MAA 15:3 **21:23:** Ais 60:19-20, MAA 21:11, 22:5 **21:24:** Ais 60:3-5, 66:12 **21:25:** Sek 14:7, MAA 22:5 **21:26:** Ais 66:12, MAA 21:24 **21:27:** Ais 35:8, 52:1, 60:21, Ese 44:9, Jol 3:17, 1 Ko 6:9-10, Fl 4:3, MAA 13:8, 20:12, 21:8, 22:14-15 **22:1:** Ese 47:1, Sek 14:8 **22:2:** Stt 2:9, Ese 47:12, Jol 3:18, Sek 14:8, MAA 2:7, 21:24, 22:14, 22:19 **22:3:** Ese 48:35, Sek 14:11, Stt 3:17, MAA 7:15 **22:4:** Sng 42:2, Mt 5:8, 1 Ko 13:12, 1 Jo 3:2, MAA 3:12, 14:1

kamın ikiam. Eghti an ingangarir gumaziba an ingangarim damuam. ⁴ Egh me an guamin gantima, an ziam men guabar ikiam. ⁵ God, Ekiam angazangarim gumazamizibar aningti, eghti kamaghin dimagarim uam otivan kogham eghti lam ko aruemin angazangariba ua ingangariba puvatigham. Eghti Godin gumazamiziba, me atrivibar min zurara iki mamaghira ikiam.

Iesus zuamiram otogham

⁶ Ezi enselin kam kamaghin migia ghaze, “Akar kaba da bar guizbangira, eghti gumazamiziba nighnizir gavgavim adar ikiam. God Ekiam uan Duam an akam inigha izir gumazibagh aningizi, a men navir averiaba fema, me an akam akuri. Egh a uan ensel amadazi, a izava an ingangarir gumaziba bar bizir bar zuamirama otivamiba men akagh.”

⁷ Ezi Iesus kamagh migei,

“Ia orakigh, Ki bar zuamira ia batogham. Akinafarir kam, a datirighin ko gin otivamin bizibar gun migeir akaba, da an aven iti. Eghti gumazamizir akar kabar gin zuiba, me bar akongegh!”

⁸ Ki Jon, ki bizir kabar gara egha akar kaba barasi. Ki dar ganigha egha da baregha, maghira enselin bizir kaba nan akazimin suemningin teviba apirigha an ziam fasa. ⁹ Ezi a kamaghin na migei, “Ni kamaghin damuan marki! Ki uaghan, ni ko Godin akam inigha izir gumaziba, me nin aveghbuaba, e bar ingangarir vamiram ami. Egha gumazir akinafarir kamın akabar gin zuiba, ki me ko ingangarir vamiram ami. God uabira, ni an ziam fi!”

¹⁰ Egha a kamaghin na migei, “God bizibar amuamin dughiam a bar roghira ize. Kamaghin, ni datirighin ko gin otivamin bizibar gun migeir akar akinafarir

kamın itim, ni dar ghuangsighan marki. ¹¹ Gumazamizir arazir kurabagh amiba, me dar amu mangvira iki. Eghti gumazamizir arazir mizirizibagh amiba, me dar amu mangvira iki. Eghti gumazamizir arazir aghuibagh amiba, me arazir aghuibar amu mamaghira iki. Ezi gumazamizir God baghavira itiba, me Godin gumazamizibar ikivira iki.”

¹² Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia orakigh, ki bar zuamira ia batogham. Ki ivezir bar ia daningamim inigh izam. Egh gumazamiziba amir araziba bagh, ki vaghvagh iveziba ua me ikarvagham. ¹³ Kirara ki bar faraghavira ikia egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam. Egha ki biziba bar dar mingarim, egha ingangarir ki amiba ki uaghan bar da agefi.

¹⁴ “Ezi gumazamizir uan korotiaba ruegha itiba, God ghaze, me temer ikirimirir zurara itim anidir kamın daghebar amiva, egha uaghan nguibar ekiar kamın tiar akabar aven mangam. Kamaghin me bar akongegh. ¹⁵ Eghti gumazamizir arazir bar ikurar mizirizibagh amiba ko, akuzibagh amua egha imezibagh amir gumaziba ko, gumazamizir uari okia akuiba ko, gumazibav sozi me ariaghirir gumaziba ko, gumazamizir asebar ziaba feba ko, gumazamizir ifavarir arazim bar a gifongegha a gamiba, gumazamizir kaba bar moghira Godin nguibar kamın azenan ikiam.

¹⁶ “Ki Iesus, ki uan ensel amadazi a ia bagha iza, egha siosba bagha akar kamın gun me mikeme. Ki Atrivim Devitin ovavim. Kirara, ki mikovezir aminim tiasava amir bar puvira isim.”

¹⁷ Ezi Godin Duam ko Sipsipin Nguzimin amuim aning ghaze, “Ekiam Iesus, ni izi!” Eghti gumazamizir uaghan akar kam baraghiziba, me uaghan kamaghin mikimam, “Ni izi!” Eghti gumazitam kuarim an apirti, a izi. Egh dipam amisi,

22:5: Ais 60:19, Dan 7:18, 7:27, 2 Ti 2:12, MAA 5:10, 20:6, 21:23-25 **22:6:** MAA 1:1, 19:9, 21:5 **22:7:** MAA 1:3, 3:11, 22:10-12, 22:20 **22:8:** MAA 19:10 **22:10:** Dan 8:26, 12:4, 12:9, MAA 1:3, 10:4 **22:11:** Ese 3:27, Dan 12:10, 2 Ti 3:13 **22:12:** Sng 28:4, Ais 40:10, 62:11, Jer 17:10, Ro 2:6, 14:12, 2 Ko 11:15, MAA 2:16, 2:23, 20:12 **22:13:** Ais 44:6, 48:12, MAA 1:8, 1:17, 2:8, 21:6 **22:14:** Stt 2:9, 3:22, 1 Jo 3:24, MAA 7:14, 21:27, 22:2 **22:15:** Ga 5:19-21, Fl 3:2, Kl 3:6, MAA 21:8 **22:16:** Nam 24:17, Ais 11:1, 11:10, Sek 6:12, Ro 1:3, 2 Pi 1:19, MAA 2:28, 5:5 **22:17:** Sng 8:14, Ais 55:1, Jo 7:37, MAA 21:2, 21:6, 21:9

egh dıpar ikırımırir zurara itim anıdir kam,
puram a inıgham, iveziba puvati.

*Jon akar bar gavgavim gumazamizir
akınafarir kamın itir akaba baraghizibagh
anıdi*

¹⁸ Kı Jon, kı gumazamizir akar akınafarir kamın aven itim baraghizibav kımasa, akar kam a datırıghın ko gın otivamin bizibar eghaghanim. Kı gumazamizir kaba vaghvagha pamtem me mıgei, “Gumazitam akar ıgharazitam uam akar kam gısın a gıvıraghti, eghti God a ikarvaghıva, arazir bar kurar akınafarir kamın aven itim, God gumazir kamın ivezir kuram

ua dagh ivıragham. ¹⁹ Eghti gumazitam datırıghın ko gın otivamin bizibar akar akınafarir kamın itibar tam adeghti, eghti God an bizir aghuiba a dam ada adeggham. Eghti a temer ikırımırir zurara itim anıdimın daghetam raman kogham, egh God baghavıra itir nguibamın ikian kogham. Nguibar kam, akınafarir kam an gun mıgei.”

²⁰ Ezi Gumazir Bizir Kabar Gun Mıgeir Kam, datırıghın kamaghın mıgei, “Bar guizbangıra, kı zuamıra ia batogham.”

Guizbangıra! Ekiam Iesus, nı izı!

²¹ Eghti Iesusın apangkuvim Godın gumazamiziba bar moghıra me ko iki. Guizbangıra!